

שבוע פרשת במדבר

(17 – 23 May 15)

כ"ח אייר – ה' סיון תשע"ה

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליהרהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דְּבַרֵּי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כִּלְנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְאָמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

וַיְבָרֶכְךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲבֹד: יֵשֹׁא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַתָּם לְבָבְךָ וּדְבָרְךָ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מְצוֹתֵי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מָטָר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְנוֹךָ וְתִירְשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁדְךָ לְבַהֲמֹתְךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֹרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּפְרַתְּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתָם אִתְּם לְאוֹת עַל יְדֵכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתְּם אִתְּם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדָרְתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִּׂיתֶם אִתָּם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתָּם זָנוּם אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּתְּקְרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרִינִי מִקֶּבֶל עָלֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְדָּךְ בְּמוֹדַת מִצְוָה לְהַתְפַּלל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלָּה כְּפִי שְׂמִיחָתְךָ לִימֵי תְּהוֹדֶשׁ.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבְנֶנָּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲדָּךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבּוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופסת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מתורו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בַּצֵּאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעֹז: ב הִיטָה יְהוּדָה לְקִדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְּשֻׁלוֹתָיו:
ג הֵימָּה רָאָה וַיִּגַּם הִירִדֵן יִסָּב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבָעוֹת כְּבְּנֵי־צֹאן: ה מִה־לֶּךְ
הֵימָּה כִּי תָנוּס הִירִדֵן תִּסָּב לְאַחֹר: ו הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבָעוֹת כְּבְּנֵי־צֹאן: ז מִלִּפְנֵי אֲדֹנָי
חֹלִי אֶרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ח הַהֶפְכִי הַצּוּר אַגַּם־מַיִם חֲלֹמִישׁ לְמַעֲיָנו־מַיִם:

קמו.

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לֹא לָנוּ | יְהוָה לֹא־לָנוּ כִּי־לְשִׁמּוֹךְ תָּנָן כְּבוֹד עַל־חֲסִדֶּיךָ עַל־אֲמַתְךָ: ב לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם
אִי־הָיָא אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאֱלֹהֵינוּ בְּשָׁמַיִם כָּל־אֲשֶׁר־חָפֵץ עָשָׂה: ד עֲצִיבֵיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה
יְדֵי אָדָם: ה פָּה־לָהֶם וְלֹא יִדְּבָרוּ עֵינֵי לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: ו אֲזִנִּים לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֶף לָהֶם
וְלֹא יִרְחִיחוּ: ז יְדִיהֶם | וְלֹא יִמְיִשּׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִהְלְכוּ לֹא־יִהְיֶה בְּגִרוֹנָם: ח כְּמוֹתֵם יִהְיוּ
עֹשִׂיהֶם כָּל־אֲשֶׁר־בָּטַח בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בָּטַח בִּיהוָה עֶזְרָם וּמִגֹּנָם הוּא: י בֵּית אֲהֲרֹן בָּטַחוּ
בִּיהוָה עֶזְרָם וּמִגֹּנָם הוּא: יא יִרְאֵי יְהוָה בָּטַחוּ בִּיהוָה עֶזְרָם וּמִגֹּנָם הוּא: יב יְהוָה זָכְרָנוּ יִבְרָךְ
יִבְרָךְ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְרָךְ אֶת־בֵּית אֲהֲרֹן: יג יִבְרָךְ יִרְאֵי יְהוָה תְּקַטְּנִים עִם־הַגְּדֹלִים: יד יִסָּף
יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם: טו בְּרוּכִים אַתֶּם לִיהוָה עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם
שָׁמַיִם לִיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי־אָדָם: יז לֹא הִמַּתִּים יְהַלְלוּ־יָהּ וְלֹא כָל־יְרֵדֵי דוּמָה:
יח וְאַנְחֵנוּ | נִבְרָךְ יְהוָה מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּ־יָהּ:

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א

לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל

לקראת חג השבועות, ה'תנש"א

שבת שלום ויום־טוב שמח וקבלת התורה בשמחה ובפנימיות ולהמשיך כל זה בכל השנה כולה
האנשים הנשים והטף,

ועד אשר במהרה בימינו ממש; ויהי נועם ה' אלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו

כוננהו¹.

בגאולה האמתית והשלימה

/מקום החתימה/

(1) ויהי נועם . . כוננהו: תהלים צ, יז (צדיק, טוב).

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב) עין יעקב מסכת יומא	קפה
ב) מזמורי תהלים קיד, קטו	ג) מסכת כתובות עם ביאורים	
ג) מאמר ד"ה וארשתיך לי לעולם שבת פרשת במדבר,	ה) ערב חג השבועות, ה'תשכ"ח	ה
ד) שיחת יום א' פרשת במדבר, כ"ח אייר,	ה'תשכ"ח	יד
ה) לקוטי שיחות – פרשת במדבר	ו) בלה"ק) כרך ח	יח
ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח	המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	כו
ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת במדבר	ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת במדבר	כט
ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת במדבר	י) שיעורים בספר התניא (מוגה)	לשבוע פרשת במדבר
יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת במדבר	יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	עג
שיעורי רמב"ם		
יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת במדבר	יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת במדבר	קכח
טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת במדבר	טז) מסכת סוטה עם ביאורים	מדף מג עד דף מט
יז) נביאים וכתובים	יח) משניות – מסכת אהלות	ביאור קהתי
יט) דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי		
א) עין יעקב מסכת יומא	ב) מסכת כתובות עם ביאורים	קפה
ב) מזמורי תהלים קיד, קטו	ג) מאמר ד"ה וארשתיך לי לעולם שבת פרשת במדבר,	ה
ג) ערב חג השבועות, ה'תשכ"ח	ד) שיחת יום א' פרשת במדבר, כ"ח אייר,	ה'תשכ"ח
ה) לקוטי שיחות – פרשת במדבר	ו) בלה"ק) כרך ח	יח
ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח	המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	כו
ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת במדבר	ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת במדבר	כט
ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת במדבר	י) שיעורים בספר התניא (מוגה)	לשבוע פרשת במדבר
יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת במדבר	יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	עג
שיעורי רמב"ם		
יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת במדבר	יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת במדבר	קכח
טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת במדבר	טז) מסכת סוטה עם ביאורים	מדף מג עד דף מט
יז) נביאים וכתובים	יח) משניות – מסכת אהלות	ביאור קהתי
יט) דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי		
א) עין יעקב מסכת יומא	ב) מסכת כתובות עם ביאורים	קפה
ב) מזמורי תהלים קיד, קטו	ג) מאמר ד"ה וארשתיך לי לעולם שבת פרשת במדבר,	ה
ג) ערב חג השבועות, ה'תשכ"ח	ד) שיחת יום א' פרשת במדבר, כ"ח אייר,	ה'תשכ"ח
ה) לקוטי שיחות – פרשת במדבר	ו) בלה"ק) כרך ח	יח
ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח	המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	כו
ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת במדבר	ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת במדבר	כט
ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת במדבר	י) שיעורים בספר התניא (מוגה)	לשבוע פרשת במדבר
יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת במדבר	יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	עג
שיעורי רמב"ם		
יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת במדבר	יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת במדבר	קכח
טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת במדבר	טז) מסכת סוטה עם ביאורים	מדף מג עד דף מט
יז) נביאים וכתובים	יח) משניות – מסכת אהלות	ביאור קהתי
יט) דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי		

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

באלוקות עד כלות הנפש, היינו אבדן המציאות האישית) **הוא על שם** 43
הפסוק⁵ בתהילים **בְּלִתָּה נַפְשִׁי** וזה לשון הפסוק: "נכספה וגם כלתה 44
נפשי לחצרות ה', לבי ובשרי ירננו אל אֵל-חַי", **וְהִינוּ**, והטעם לכך 45
שהנשמה משתוקקת לדבוק באלוקות באופן של כיליון, כלות הנפש, הוא 46
לְפִי שְׁשָׁרְשָׁה של הנשמה **הוא** 47
מספירת המלכות העליונה עליה 48
נאמר שאין לה אור משלה והיא עומדת 49
תמיד בתשוקה לקבל מהספירות 50
שלמעלה ממנה **שְׁתִּשְׁוּקָתָהּ** 51
לְדַבְּקָהּ לדבוק ולהתחבר **בְּמַקְוֶהָ** 52
וְחַיֵּי הַחַיִּים יִתְבָּרְךָ ה' יתברך 53
שהוא המקור של השפעת החיות לכל 54
הדרגות ולכל העולמות, והתשוקה הזו 55
היא **בְּכֻלּוֹת הַנֶּפֶשׁ, כְּמֵאמָר**⁶ 56
הזוהר **נְהוּרָא תַתָּא קֶאֱרִי** 57
תְּדִיר לְנְהוּרָא עֵילָאָה וְלֹא 58
שְׂכִידָה, האור התחתון (ספירת 59
המלכות שהיא האחרונה והתחתונה 60
מבין עשר הספירות) 'קורא' ונמשך 61
תמיד כלפי האור העליון (הספירות 62
שמעל ספירת המלכות, מהן היא 63
מקבלת השפעה) ואינו שוקט, **וּמְזָה** 64
מהתשוקה באופן של כיליון בספירת 65
המלכות, מקור נשמות ישראל, **נַעֲשֶׂה** 66
עֲנִין הַפְּלִיזִין התשוקה לדבוק 67
באלוקות עד כלות הנפש **בְּכָל** 68
נִשְׁמָה וְנִשְׁמָה⁷ של כל אחד ואחד 69
מישראל **שְׁהִיא חֵלֶק אֱלֹקָה** 70
מִמַּעַל⁸ ושואפת לדבוק בשורשה 71
ומקורה העליון. 72
ובפרטיות יותר, הנה בפסוק 73
הַנִּלְכָּד בו נאמר הביטוי "כלתה נפשי" 74
כְּתִיב נִכְסְפָה וְגַם בְּלִתָּה נַפְשִׁי 75
לְחִצְרוֹת הָיוּ לְפִי וּבִשְׂרִי 76
יִרְנְנוּ אֶל אֵל-חַי, וְצָרִיד 77
לְהִבִּין טַעַם חִילּוֹק הַלְשׁוֹנוֹת 78
מהו ההסבר הפנימי להבדלים בין 79
הביטויים השונים **בְּכָתוּב, שְׁלִגְבִּי** 80
נַפְשִׁי "נכספה וגם כלתה נפשי", 81
כְּתִיב שהכסופים וכלות הנפש הם 82
אל **חִצְרוֹת הָיוּ**, 'החצרות' של 83
הקדוש-ברוך-הוא **וּלְגִבִּי** הכסופים 84

נאמר בנבואת הושע, בפסוק המסיים את ההפטרות של שבת פרשת במדבר: 1
וְאַרְשִׁתִּיךָ לִי לְעוֹלָם, הקדוש-ברוך-הוא אומר לבני ישראל שהקשר 2
שלהם אתו יהיה כמו כלל המאורסת לחתן בקשר נצחי **וְאַרְשִׁתִּיךָ לִי** 3
בְּצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים, וְאַרְשִׁתִּיךָ לִי בְּאֵמוּנָה 4
וְיַדְעַת אֶת הָיוּ¹. 5

בס"ד. שבת פרשת במדבר, ערב חג השבועות, ה'תשכ"ח

(הנחה בלתי מוגה)

וְאַרְשִׁתִּיךָ לִי לְעוֹלָם, וְאַרְשִׁתִּיךָ לִי בְּצֶדֶק 1
וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים, 2
וְאַרְשִׁתִּיךָ לִי בְּאֵמוּנָה וְיַדְעַת אֶת הָיוּ¹. הנה 3
וְאַרְשִׁתִּיךָ לִי הוא **מֵאמָר הַקָּב"ה שְׁנִקְרָא חֶתָן** 4
- לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שְׁנִקְרָאוֹת בְּשֵׁם פֶּלָה, כְּמֵבְאֵר 5
בְּלִקוּטֵי תוֹרָה² **שְׁכָּנוֹסַת יִשְׂרָאֵל שְׁהִיא מְקוֹר** 6
כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל נִקְרָאֹת פֶּלָה. וְלִהְיֵיר מִמָּה 7
שְׁכָּנוֹסַת בְּהִגֵּהת ה'צִמַּח צֶדֶק 8
על מאמר זה בליקוטי תורה "ענין 9
רְבוֹת מדרש רבה על פרשת בא" 10
כו', ומשם מדרש המדרש על-פי 11
הגהת ה'צמח צדק' מְשַׁמֵּעַ, שְׁגַם 12
הַנִּשְׁמָה שְׁמִלּוּבִשְׁת 13
בְּגוֹף נִקְרָאֹת בְּשֵׁם פֶּלָה. וְעֲנִין זֶה (וְאַרְשִׁתִּיךָ לִי 14
גו') נֵאמָר עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁלֶכֶן 15
נֵאמָר בְּלִשׁוֹן יָחִיד, עַל-דֶּרֶךְ מַה שְׁכָּנוֹסַת אֲנָכִי 16
הָיוּ אֱלֹקֶיךָ, בְּלִשׁוֹן יָחִיד, כְּדִרְשַׁת חֲכָמֵינוּ ו"ל 17
שְׁכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הִיא אוֹמֵר, עָמִי הַדְּבוּר 18
מְדַבֵּר. 19

וְהָעֲנִין בְּזֶה, כְּמֵבְאֵר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה 20
שְׁפֶלָה' (מְלִשׁוֹן פְּלִיזִין) הוּא עַל 21
שֵׁם הַפְּסוּק⁵ בְּלִתָּה נַפְשִׁי, וְהִינוּ, לְפִי שְׁשָׁרְשָׁה 22
הוּא מְסַפֵּר הַמְּלָכוֹת שְׁתִּשְׁוּקָתָהּ לְדַבְּקָהּ 23
בְּמַקְוֶהָ וְחַיֵּי הַחַיִּים יִתְבָּרְךָ בְּכֻלּוֹת הַנֶּפֶשׁ, 24
כְּמֵאמָר⁶ נְהוּרָא תַתָּא קֶאֱרִי תְּדִיר לְנְהוּרָא 25
עֵילָאָה וְלֹא שְׂכִידָה, וּמְזָה נַעֲשֶׂה עֲנִין הַפְּלִיזִין בְּכָל 26
נִשְׁמָה וְנִשְׁמָה⁷ שְׁהִיא חֵלֶק אֱלֹקָה מִמַּעַל⁸. 27
ובפרטיות יותר, הנה בפסוק הַנִּלְכָּד כְּתִיב 28
נִכְסְפָה וְגַם בְּלִתָּה נַפְשִׁי לְחִצְרוֹת 29
הָיוּ לְפִי וּבִשְׂרִי יִרְנְנוּ אֶל אֵל-חַי, וְצָרִיד לְהִבִּין 30
טַעַם חִילּוֹק הַלְשׁוֹנוֹת בְּכָתוּב, שְׁלִגְבִּי נַפְשִׁי 31
וְהָעֲנִין בְּזֶה, כְּמֵבְאֵר 32
בְּלִקוּטֵי תוֹרָה שְׁפֶלָה' (מְלִשׁוֹן פְּלִיזִין רְצוֹן לְדְבוּק 33
לְעוֹלָם) 34

הנה **וְאַרְשִׁתִּיךָ לִי** הוא 6
מֵאמָר הַקָּב"ה שְׁנִקְרָא חֶתָן - 7
לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שְׁנִקְרָאוֹת 8
בְּשֵׁם פֶּלָה, כְּמֵבְאֵר בְּלִקוּטֵי 9
תוֹרָה² **לאדמו"ר הזקן, פרשת** 10
במדבר במאמר דיבור-המתחיל זה 11
"וארשתיך" שְׁכָּנוֹסַת יִשְׂרָאֵל 12
הבחינה העליונה באלוקות שְׁהִיא 13
מְקוֹר כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל 14
נִקְרָאֹת פֶּלָה. וְלִהְיֵיר מִמָּה 15
שְׁכָּנוֹסַת בְּהִגֵּהת ה'צִמַּח צֶדֶק 16
על מאמר זה בליקוטי תורה "ענין 17
רְבוֹת מדרש רבה על פרשת בא" 18
כו', ומשם מדרש המדרש על-פי 19
הגהת ה'צמח צדק' מְשַׁמֵּעַ, שְׁגַם 20
הַנִּשְׁמָה שְׁמִלּוּבִשְׁת בְּגוֹף וְלֹא 21
רק המקור העליון של נשמות ישראל 22
נִקְרָאֹת בְּשֵׁם פֶּלָה. וְעֲנִין זֶה 23
(וְאַרְשִׁתִּיךָ לִי גו') נֵאמָר עַל 24
כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, 25
שְׁלֶכֶן נֵאמָר "וארשתיך" בְּלִשׁוֹן 26
יָחִיד המתייחס לכל אחד ואחד 27
מישראל, ולא בלשון רבים המתייחס 28
לעם ישראל ככלל עַל-דֶּרֶךְ מַה 29
שְׁכָּנוֹסַת³ בעשרת הדברות אֲנָכִי 30
הָיוּ אֱלֹקֶיךָ, בְּלִשׁוֹן יָחִיד, 31
כְּדִרְשַׁת חֲכָמֵינוּ ו"ל⁴ שְׁכָל 32
אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הִיא אוֹמֵר, 33
בעת שנאמרו עשרת הדברות עָמִי 34
בפרט הַדְּבוּר של הקדוש-ברוך-הוא 35
מְדַבֵּר, כפי שממשיך ומבאר כיצד 36
הנשמה של כל אחד ואחד מישראל, 37
וכפי שהיא מְלּוּבֶשֶׁת בְּגוֹף, נִקְרָאֹת 38
"כלה". 39
(ב) וְהָעֲנִין בְּזֶה, כְּמֵבְאֵר 40
בְּלִקוּטֵי תוֹרָה שְׁפֶלָה' (מְלִשׁוֹן פְּלִיזִין רְצוֹן לְדְבוּק 41
לְעוֹלָם) 42

(1) הושע ב, כא-כב - סיום הפטרת ש"פ במדבר (וראה לקמן ס"ה). (2) ד"ה וארשתיך לי לעולם - פרשתנו ח, א. (3) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו. (4) יל"ש יתרו רמז רפו. (5) תהלים פד, ג. (6) ראה זהר ח"ב קמ, א. ח"א קעח, ב. עז, ב. פו, ב. (7) ראה גם לקו"ת שה"ש מח, סע"א. (8) תניא רפ"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 והרצון לדבוק באלוקות של 'לבי ובשרי' כתיב שזו תשוקה אל אֵל
2 חַי הקדוש-ברוך-הוא בעצמו (ולא רק ה'חצרות' שלו). דְּהֵנָּה, בְּחִינַת
3 אֵל-חַי הִיא בְּעִלּוּי מעלה גדול הרבה יותר מִבְּחִינַת חֲצֵרוֹת
4 הַיּוֹי, וְכִמּוֹ שֶׁהוּא לְמִטָּה שֶׁחֲצֵר הִיא לְמִטָּה בחשיבותה ומעלתה
5 מִבִּית והבית חשוב מהחצר בהרבה
6 (שְׁלֹכַן דִּירַת הָאָדָם בְּקִבְעוֹת
7 אֵינָה בְּחֲצֵר, אֲלֵא בְּבֵית דּוֹקָא
8 וְאִילוּ בְּחֲצֵר, הָאָדָם נִמְצָא רַק בְּאוֹפֶן
9 זְמַנִּי אֲךָ אֵינוֹ גָּר בָּהּ בְּקִבְעוֹת), וְעַל-
10 אַחַת-פְּמָה-וְכִמְהָ שֶׁחֲצֵר הִיא
11 לְמִטָּה בחשיבותה מִהָאָדָם הָדָר
12 בְּבֵית ואין ספק שהאדם עצמו יותר
13 חשוב ונעלה מהחצר שלו, וכך גם
14 בְּנִמְשָׁל בְּאִלּוּקוֹת, בְּחִינַת "אֵל-חַי"
15 נְעִלִית הִרְבֵּה יוֹתֵר מִבְּחִינַת "חֲצֵרוֹת
16 הַיּוֹי". וְנִפְשִׁי הַנִּשְׁמָה הִיא
17 לְמַעְלָה מִ'לְּבִי וּבִשְׂרִי', שֶׁהִי
18 'בִּשְׂרִי' קָאִי הַכוּוֹנָה עַל בִּשְׂרִי
19 הַגּוֹף, וּמִמָּה שֶׁנֶּאֱמָר לְבִי
20 וּבִשְׂרִי יָחַד (שֶׁהִפְתִּיב מִקְשָׁר
21 'לְבִי' עִם 'בִּשְׂרִי'), מוֹכֵן,
22 שֶׁגַּם 'לְבִי' אֵין הַכוּוֹנָה לְנִשְׁמָה אֵלָּא
23 קָאִי הַכוּוֹנָה עַל הַלֵּב הַגִּשְׁמִי
24 וְנִמְצָא שֶׁ"נִּפְשִׁי" הוּא עֲנִיִּין הִרְבֵּה יוֹתֵר
25 נְעִלָה בְּאָדָם מֵאֲשֶׁר "לְבִי וּבִשְׂרִי".
26 וְאִם-כֵּן, אֵיךְ אֶפְשָׁר לוֹמַר
27 שֶׁנִּפְשִׁי הַנִּשְׁמָה הַנְּעִלִית נִכְסְפָה
28 וְגַם כִּלְתָּה הוּא לְחֲצֵרוֹת הַיּוֹי
29 בְּלִבָּהּ, וְאִילוּ 'לְבִי וּבִשְׂרִי'
30 (שֶׁלְּמִטָּה בְּהִרְבֵּה מִבְּחִינַת
31 נִפְשִׁי כִּיוּן שְׂכָאמור הַכוּוֹנָה לֵלֵב
32 וּלְבִשְׂרִי הַגִּשְׁמִי) יִרְנְנוּ מִחוּץ תְּשׁוּקָה
33 וְכִיסוּפִים אֶל אֵל-חַי
34 (שֶׁלְּמַעְלָה מִבְּחִינַת חֲצֵרוֹת
35 הַיּוֹי)?
36 אֲךָ הָעֲנִין בְּזָה, שֶׁהִיא
37 הַנּוֹתָנָה, שֶׁבְּנוֹגַע לְבְּחִינַת
38 נִפְשִׁי, כִּיוּן שֶׁהִיא נְעִלִית מִצַּד עֲצֻמָּה,
39 מִסְפִּיק שִׁיחִיָּה הַפְּלִיז
40 לְבְּחִינַת חֲצֵרוֹת הַיּוֹי, וּדְבִקוֹת
41 בְּחַי בְּבִחִינָה זֹאת מִסְפֶּקֶת אֵת הַתְּשׁוּקָה
42 שֶׁלָּהּ אֲכָל בְּנוֹגַע לְ'לְבִי וּבִשְׂרִי', שֶׁמִּצַּד עֲצֻמָּה הֵם בְּדִרְגָּה נִמּוּכָה
- מִסְפִּיק לְהִיּוֹת קְשׁוּרִים וּדְבִקִּים בְּאִלּוּקוֹת אֵל בְּחִינַת חֲצֵרוֹת הַיּוֹי
שֶׁהוּא עֲנִין הַגִּילּוּיִים הָאוֹרוֹת וְהַשְׁפָּעוֹת הָאִלּוּקִיּוֹת הַנִּמְשָׁכוֹת וּמִתְגַּלּוֹת
מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצֻמּוֹ, אֵלָּא עֲצֻמִּיּוֹת וּמַהוֹת הָאִלּוּקוֹת, כִּיּוֹן שֶׁזֶּה
הַגִּילּוּיִים בְּלִבָּהּ לֵלֵא הַעֲצָם לֹא יִפְעַל עָלָיו (דָּאס וּוְעַט אִים נִיט
דְּעִרְנָעֲמֵעֵן זֶה לֹא 'תְּפֹס' אוֹתוֹ וְלֹא
יִשְׁפִּיעַ עַל הַפְּנִימִיּוֹת שִׁלּוֹ), וְלִכֵּן
נֶאֱמָר לְבִי וּבִשְׂרִי יִרְנְנוּ אֶל
אֵל-חַי, שֶׁתִּהְיֶה תְּשׁוּקָתוֹ שֶׁל
הַלֵּב וְהַקְשֵׁר הַגִּשְׁמִי לְבְּחִינַת
הָעֲצֻמּוֹת דּוֹקָא וְלֹא לִ'גִּילּוּיִים'.
בְּלִבָּהּ, וְכִפִּי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר.
וְהָעֲנִין בְּזָה⁹, דְּהֵנָּה יֵשׁ שְׁתֵּי בְּחִינּוֹת כִּלְתָּה
בְּחִינּוֹת כִּלְתָּה, הַנִּרְמְזוֹת בְּשֵׁנִי
הַבִּיטוּיִים שֶׁמִּצִּינוּ בְּדַבְּרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל
כִּלְתָּה נֶאֱמָר וְחִסּוּדָהּ, וְכִלְתָּה
כְּמוֹת שֶׁהִיא. וְכִזְזָה נִחְלָקוֹ
בֵּית-שְׁמָאִי וּבֵית-הֵלֵל,
כִּדְאִיתָא בְּגִמְרָא¹⁰ כִּיִּצֵּד
מִרְקָדִין לְפָנֵי הַכִּלְתָּה, מֵהוּ הָאוֹפֶן
הָרָאִי וְהַנִּכּוֹן לְשִׁבַּח אֵת הַכִּלְתָּה בִּשְׁעָה
שֶׁמִּרְקָדִין בְּפָנֶיהָ כְּדִי לְשַׁמַּח אוֹתָהּ
בֵּית-שְׁמָאִי אוֹמְרִים כִּלְתָּה
כְּמוֹת שֶׁהִיא, יֵשׁ לְשִׁבַּח אוֹתָהּ
בְּהִתָּאם לְמַעֲמָדָה וּמִצַּבָּה הָאִמִּיתִי,
וּבֵית-הֵלֵל אוֹמְרִים כִּלְתָּה נֶאֱמָר
וְחִסּוּדָהּ, יִהְיֶה מַעֲמָדָה וּמִצַּבָּה שֶׁל
הַכִּלְתָּה אֲשֶׁר יִהְיֶה, וּבִלְשׁוֹן חֲכָמֵינוּ ז"ל
"אִפִּילוּ חִיגְרָת, אִפִּילוּ סוּמָא", תְּמִיד
צָרִיךְ לוֹמַר עַל הַכִּלְתָּה שֶׁהִיא "נֹאחַ
וְחִסּוּדָהּ" וְהִלְכָּה כְּבֵית-הֵלֵל¹¹
(וְעַד שֶׁבֵּית-שְׁמָאִי בְּמִקְוָם
בֵּית-הֵלֵל אֵינָה מְשַׁנָּה כִּלְתָּה הוּא
בְּהִלְכָּה שֶׁלֹּאחֶר נִשְׁפָּסְקָה הַלְכָה כְּבֵית-
הֵלֵל אֲסוּר לְהַתְּחַשֵּׁב בְּדַעַת בֵּית-שְׁמָאִי,
וְאִם לְמַשֵּׁל בֵּית-שְׁמָאִי סְבוּרִים
שֶׁבְּמִקְרָה מְסוּרִים צָרִיךְ לְהַחֲמִיר מִסְפֶּק
אֲבָל לְפִי בֵּית-הֵלֵל הַדְּבַר מוֹתֵר, אֵין
צוּרִךְ לְהַחֲמִיר בְּגִלְל דַּעַת בֵּית-
שְׁמָאִי¹², דְּסִבְרָא-לְהוֹ שְׁהֵם,
בֵּית הֵלֵל, סוֹבְרִים, שֶׁאִפִּילוּ אִם
הִיתָה הַכִּלְתָּה חִגְרָת אוֹ סוּמָא,
אוֹמְרִים לָהּ כִּלְתָּה נֶאֱמָר וְחִסּוּדָהּ. וְכִמְבָּאֵר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה¹³

ביאור בדרך אפשר

		שְׁהִלֵּל' הוּא מְלֻשׁוֹן בְּהִלּוֹ גִּרְוִי ¹⁴ , הִדְלִיקוּ וְהֵאִירוּ אֶת הַנֵּר שֶׁלֹּ	
44	וְעֵנִינָם שֶׁל 'הַחֲצָר הַפְּנִימִית' וְהַחֲצָר הַחִיצוֹנִית' בְּעֵבֻדָּה ¹⁹ , בַּעֲבוּדַת ה'	שֶׁהוּא לִשׁוֹן "בְּהִלּוֹ" כִּמוֹ "הִלֵּל" הוּא עֲנִינֵן הַגִּילּוּי, וְלִכְּנָן גַּם בְּכֻלָּהּ	2
45	שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, שֶׁחֲצָר הַחִיצוֹנָה שֶׁהִיא הָעֵבֻדָּה הַחִיצוֹנָה	סוּמָא, וְלִכְאוּרָהּ הִיא כִּמְעַמְד וּמִצַּב נְחוּת פּוֹעֲלִים	3
46	עֲבוּדַת ה' שֶׁנִּקְרָאת עֲבוּדָה 'חִיצוֹנִית' הוּא עֲנִינֵן הָעֲבוּדָה הָרוּחָנִית שֶׁל הָאָדָם	לְגִלּוֹת בָּהּ אֶת הָעֲנִינֵן דְּכֻלָּהּ נֶאֱדָה וְחִסּוּדָה שֶׁנִּמְצָא בָּהּ בַּהֲעֵלֶם	4
47	בַּתְפִּילָה בְּאֻמִּית פִּסְטוּקֵי־דִזְמָרָה,	בַּפְּנִימִיּוֹת שֶׁלָּהּ.	5
48	כִּי בַּפִּסְטוּקֵי־דִזְמָרָה נִזְכָּרַת	תּוֹרָה ¹³ שְׁהִלֵּל' הוּא מְלֻשׁוֹן בְּהִלּוֹ גִּרְוִי ¹⁴ , שֶׁהוּא	6
49	גְּדוּלְתוֹ יִתְבָּרֵךְ מִמָּה שֶׁהוּא	עֲנִינֵן הַגִּילּוּי, וְלִכְּנָן גַּם בְּכֻלָּהּ שֶׁהִיא חֲגֵרַת אוֹ	7
50	מַחֲיָה עוֹלָמוֹת כּו', וְזוֹה עֵינִין	סוּמָא, פּוֹעֲלִים לְגִלּוֹת בָּהּ אֶת הָעֲנִינֵן דְּכֻלָּהּ נֶאֱדָה	8
51	חִיצוֹנִי כִּי רַק אוֹר אֱלוֹקֵי חִיצוֹנִי	וְחִסּוּדָה. וְהִנֵּה, עַל בַּחֲיִנַת פְּלָה נֶאֱדָה וְחִסּוּדָה,	9
52	מִצּוּמָצֵם יוֹרֵד וְנִמְשָׁךְ לַחֲחִיּוֹת אֶת	נֶאֱמַר נִכְסְפָה וְגַם פְּלָתָה נִפְשִׁי שֶׁהִתְשׁוּקָה	10
53	הָעוֹלָמוֹת, וְלִכְּנָן גְּדוּלַת ה' הַנִּיכַרְתָּ מִתּוֹךְ	וְהִכְסוּפִין לֵאלֹקוֹת הִיא לַחֲצֵרוֹת	11
54	חִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת הִיא עֵינִין חִיצוֹנִי	הַנֵּי', חֲצֵרוֹת לִשׁוֹן רַבִּים,	12
55	לַעֲזוּמַת גְּדוּלַת ה' בְּאֻמַּת שְׁהֵרִי הַקְּדוּשׁ-	וְהַכּוֹנֵה לִשְׁתֵּי בַחֲיִנוֹת לִמְעַלָּה בִּאלֻקוֹת	13
56	בְּרוּךְ־הוּא בַּעֲצָמוֹ הוּא לִמְעַלָּה	שֶׁהֵם חֲצָר הַחִיצוֹנָה וְחֲצָר	14
57	מִשְׁיִיכוֹת לַעֲוֹלָמוֹת מוֹגְבָלִים	הַפְּנִימִית, וְגִדְלָה מַעֲלַת חֲצָר הַפְּנִימִית לְגַבִּי חֲצָר	15
58	וּמִצּוּמָצִים וְחֲצָר הַפְּנִימִית	הַפְּנִימִית לְגַבִּי חֲצָר הַחִיצוֹנָה	16
59	שֶׁהִיא הָעֲבוּדָה הָרוּחָנִית	שֶׁהִיא הַחֲצָר הַפְּנִימִית נִמְצָאָה בֵּין	17
60	הַפְּנִימִית הוּא עֲנִינֵן קְרִיאַת־	הַחֲצָר הַחִיצוֹנָה לְפִית (כְּפִי	18
61	שְׁמַע, שְׁפָה נֶאֱמַר ²⁰ וְאֶהֱבֶה	שְׁמָצִינוּ גַּם בְּהִלְכוֹת עִירּוּבִין ¹⁵), וְכִמוֹ שֶׁפְּתוּב ¹⁶	19
62	גו' בְּכָל מְאֻדָּךְ, שֶׁהוּא עֲנִינֵן	חֲצָר בֵּית הַמֶּלֶךְ הַפְּנִימִית נוֹכַח פֶּתַח הַבַּיִת, וְעַל	20
63	ה'מִסִּירוֹת־נִפְשׁ' כִּי "בְּכָל	זֶה נֶאֱמַר ¹⁷ כָּל גּו' אֲשֶׁר יָבֵא גו' אֶל הַחֲצָר	21
64	מְאוּדָּךְ" הֵינִי אֶהְבֶּת ה' בְּלִי גְבוּל,	הַפְּנִימִית אֲשֶׁר לֹא יִקְרָא וְגו', וְהֵינִי, אֲזִי דְאֶרְטֵן	22
65	בַּבְּחִינַת "מְאֻד", וְעַל־יָדֵי זֶה הָאָדָם	אֲזִי גָאָר אֲנִידַעֲרֶשׁ, וְלִכְּנָן פְּתִיב ¹⁸ שְׁעַר הַחֲצָר	23
66	מִתְקַשֵּׁר וּמִתְחַבֵּר עִם פְּנִימִיּוֹת וְעֲצָמִיּוֹת	הַפְּנִימִית גו' יִהְיֶה סָגוּר שֶׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה,	24
67	הָאֱלוֹקוֹת. וְעֵינִין הַכּוֹסֵף וְהַפְּלִיּוֹן	וְכִיּוֹם הַשַּׁבָּת יִפְתָּח וְכִיּוֹם הַחֲדָשׁ יִפְתָּח, שְׁאֲזִי	25
68	לַחֲצֵרוֹת הַנֵּי' הוּא בַּבְּחִינַת	נִמְשָׁךְ מִן הַחֲצָר הַפְּנִימִית אֶל הַחֲצָר הַחִיצוֹנָה.	26
69	נִפְשִׁי, כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב "נִכְסְפָה וְגַם	וְעֵינִינָם בְּעֵבֻדָּה ¹⁹ , שֶׁחֲצָר הַחִיצוֹנָה שֶׁהִיא	27
70	כִּלְתָּה נִפְשִׁי", שְׁזוּהִי בַּחֲיִנַת פְּלָה	הָעֵבֻדָּה הַחִיצוֹנָה הוּא עֲנִינֵן קְרִיאַת־שְׁמַע, שְׁפָה	28
71	נֶאֱדָה וְחִסּוּדָה, הֵינִי עֲבוּדַת ה'	נֶאֱמַר ²⁰ וְאֶהֱבֶה גו' בְּכָל מְאֻדָּךְ, שֶׁהוּא עֲנִינֵן	29
72</			

(13) שה"ש שם, ג. 14) איוב כט, ג. 15) ראה רמב"ם הל' עירובין פ"ד הי"ט ואילך. 16) אסתר ה, א. 17) שם ד, יא. 18) יחזקאל מו, א. וראה פירוש המלות כב, ד ואילך. 19) ראה לקו"ת פרשתנו ט, סע"א ואילך. 20) ואתחנן ו, ה. 21) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נֶאֱמַר לְבִי וּבִשְׂרֵי יִרְנְנוּ יַעֲמְדוּ בְּרִצּוֹן וּתְשׁוּקָה לְהִיּוֹת דְּבָקִים בְּאַלּוּקוֹת
2 אֶל אֶל-חֵי, לְבַחֲנִינָה הַעֲצָמוֹת דְּוָקָא וְלֹזָה נִתֵּן לְהַגִּיעַ דְּוָקָא עַל
3 יְדֵי הַעֲבֹדָה הַנְּעִלִית יוֹתֵר, בַּחֲנִינָה 'חֲצֵר הַפְּנִימִית'.
4 (ג) וְהִנֵּה בַּחֲנִינָה פְּלָה הִיא אַרְוֶסָה, וְעַל זֶה נֶאֱמַר
5 וְאַרְשִׁיתִי לִי, הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
6 אֹמֵר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁחִיו קְשׁוּרִים
7 וְדְבָקִים בּוּ בְּדוּגְמַת עֲנִיין הָאִירוֹסִין,
8 וּבִפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר יִשְׁנָם ג'
9 עֲנִינִים בְּאִירוֹסִין, שְׁזָהוּ מַה
10 שֶׁנֶּאֱמַר בַּפְּסוֹק זֶה וְאַרְשִׁיתִי לִי
11 ג' פְּעָמִים, וְאַרְשִׁיתִי לִי
12 לְעוֹלָם, וְאַרְשִׁיתִי לִי בְּצֶדֶק
13 וּבִמְשָׁפֵט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים,
14 וְאַרְשִׁיתִי לִי בְּאַמּוּנָה,
15 וְכִדְאִיתָא כְּמוֹבָא בְּסַפְרֵי טַעֲמֵי
16 הַמְּנַהֲגִים²² שְׁג' הַכְּרִיכוֹת
17 שְׁכּוּרִים רְצוּעַת הַתְּפִלִּין עַל
18 הָאֲצָבַע הֵם כְּנָגֵד ג' פְּעָמִים
19 וְאַרְשִׁיתִי בַּפְּסוֹק זֶה (וַיֵּשׁ נוֹהֲגִים
20 לֹמֵר אֶת הַפְּסוֹק הַזֶּה בַּעַת כְּרִיכַת
21 הַתְּפִלִּין עַל הָאֲצָבַע), דְּלִכְאוּרָה
22 אֵינוּ מוֹבָן לְמַה נֶּאֱמַר
23 וְאַרְשִׁיתִי ג' פְּעָמִים דְּוָקָא,
24 וּמַמְהֻנְפֶּשֶׁת, אוֹ שִׁיאֲמַר
25 "וְאַרְשִׁיתִי" פַּעַם אַחַת עַל כָּל הַפְּרָטִים
26 הַמְּנוּיִים בַּפְּסוֹק, וְיִהְיֶה כְּתוּב
27 וְאַרְשִׁיתִי לִי לְעוֹלָם בְּצֶדֶק
28 וּבִמְשָׁפֵט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים
29 וּבְאַמּוּנָה, אוֹ שִׁיאֲמַר
30 וְאַרְשִׁיתִי גַם עַל כָּל אֶחָד
31 מִד' הָעֲנִינִים דְּצֶדֶק וּמְשָׁפֵט
32 חֶסֶד וְרַחֲמִים שְׁעִלֵּיהֶם לֹא נִאֲמַר
33 "וְאַרְשִׁיתִי" בַּמְּפֹרָשׁ אֲלֵא הֵם נִכְלָלִים
34 בְּשִׁלּוּשׁ הַפְּעָמִים שֶׁבָּהֶם כֵּן נִאֲמַר
35 "וְאַרְשִׁיתִי". וּמַמְהֻנְפֶּשֶׁת הַפְּסוֹק
36 מִדִּיק וְאוֹמֵר "וְאַרְשִׁיתִי" ג' פְּעָמִים,
37 לֹא פָחוֹת וְלֹא יוֹתֵר, מוֹבָן, שְׁג' פְּעָמִים וְאַרְשִׁיתִי הֵם ג' מִדְּרָגוֹת
38 בְּעֲנֵינֵי הָאִירוֹסִין, כִּפִּי שֶׁמִּשְׁחִי וּמִפְּרִט.
39 וְהָעֲנֵינֵי בְּזֶה, דְּהִנֵּה מַה שֶׁפְּתוּב וְאַרְשִׁיתִי לִי לְעוֹלָם²³, הֵינִי
40 שֶׁהִקְשֵׁר שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּאוֹפֶן שֶׁל אִירוֹסִין, הוּא
41 "לְעוֹלָם", קֶשֶׁר נִצָּח, הוּא עַל-דֶּרֶךְ מֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²⁴ כָּל
- מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 'לִי' אֵינוּ זֶה לְעוֹלָם, (וְזֶה לְשׁוֹן הַמְּדֻרָּשׁ: הֵבֵן יִקִּיר
לִי. בְּכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר לִי, אֵינוּ זֶה לְעוֹלָם לֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא לְעוֹלָם הַבָּא,
בְּכוֹהֲנִים כְּתִיב וְכִיֵּהֲנוּ לִי, בְּלוּיִים כְּתִיב וְהִיוּ לִי הַלוּוִיִּים, בִּישְׂרָאֵל כְּתִיב כִּי לִי
בְנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּתְרוּמָה כְּתִיב וַיִּקְחוּ לִי, בְּבִכּוֹרוֹת כְּתִיב כִּי לִי כָּל בְּכוֹר, בְּסִנְהֶדְרִין
כְּתִיב אִסְפָּה לִי שְׁבָעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי
יִשְׂרָאֵל, בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל כְּתִיב כִּי לִי כָּל
הָאָרֶץ, בִּירוּשָׁלַיִם הָעִיר אֲשֶׁר בְּחִרְתִּי לִי,
בְּמִלְכוּת בֵּית דָּוִד כִּי רֵאִיתִי בְּבִנְיָו לִי
מֶלֶךְ, בְּמִקְדָּשׁ וְעֵשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ, בְּמוֹצָח
מִצְחָה אֲדָמָה תַּעֲשֶׂה לִי, בְּקִרְבְּנוֹת
תִּשְׁמְרוּ לְהִקְרִיב לִי, בְּשִׁמְן הַמִּשְׁחָה
שִׁמֵּן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי, הֵא בְּכָל
מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר לִי אֵינוּ זֶה לֹא לְעוֹלָם הַזֶּה
וְלֹא לְעוֹלָם הַבָּא," וְהֵינִי לְפִי
שֶׁהוּא מִבְּחִינַת עֲתִיק, הַבְּחִינָה
הַנְּעִלִית וְהַפְּנִימִית בְּבַחֲנִינָה 'כְּתֵר עֲלִיּוֹן'
(שֶׁלֹּמְעֵלָה מְעַשֵּׂר הַסְּפִירוֹת) נִקְרָאת
'עֲתִיק יוֹמִין' (כְּלוּמֹר, נִעְתָּק וְנִבְדֵּל
מִיּוֹמִין) עֲנִיין הָאוֹר וְהַגִּילּוֹי, הֵינִי
בַּחֲנִינָה נְעִלְמָה שֶׁלֹּמְעֵלָה מִהַתְּגַלּוֹת
דְּלִית שֶׁמֵּאֲלָא בְּהָא
עֲתִיקָא²⁵, וְעַל בַּחֲנִינָה זֶה נִאֲמַר
בְּוֹהֵר שָׂאִין 'שְׁמַאל' בַּעֲתִיק זֶה (הֵינִי)
שֶׁב'עֲתִיק' יֵשׁ רֵק יָמִין – קוֹ הַחֶסֶד, וְלֹא
שְׁמַאל – קוֹ הַגְּבוּרָה, כִּי בַּעֲתִיק'
הַגְּבוּרָה הִיא לֹא צִמְצוּם הַהִשְׁפָּעָה אֲלֵא
'תְּגַבּוּרַת הַהִשְׁפָּעָה', וְכִמּוֹ שֶׁמִּצִּינוּ
שֶׁבַתְפִּילַת שְׁמוֹנֶה-עָשָׂר מְזִכִּירִים אֶת
תְּחִיַּת הַמֵּתִים דּוֹקָא בְּכִרְכַּת גְּבוּרוֹת –
'אֶת' גִּבּוּר לְעוֹלָם ה' – מַחִיָּה מֵתִים
בְּרַחֲמִים רַבִּים) וַיִּדְּוַע שֶׁהַתְּגַלּוֹת
'עֲתִיק' כִּפִּי שִׁיּוֹר וְנִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלָּה
בְּסִפּוּרֵי הוּא בְּיִנְיָה, כְּמוֹ
שֶׁפְּתוּב בְּזֶה²⁶ 'הוּא' (דְּקֵאִי
שֶׁהַכּוֹנֵה עַל סְפִירַת הַיִּנְיָה²⁷) דָּא
עֲתִיקָא, זֶה עֲתִיק וְכִפִּי שְׁרֹאִים
בְּאֶדָם לְמִטָּה שֶׁהַתְּגַלּוֹת הַתְּעִנּוּג
לְבַחֲנִינָה 'עֲתִיק' לְמַעַלָּה בְּאַלּוּקוֹת)
בְּחֶלֶק הַיִּנְיָה שֶׁבְּמִחוּת הָאֲדָם בָּא הַשְׁכָּל הָרַעִיּוֹן הַשְׁכָּלִי בְּרִיבּוּי פְּרָטִים
כּו', מַה-שֶּׁאֵינֶן בְּבַחֲנִינָה הַחֲכֵמָה שֶׁהִיא בְּבַחֲנִינָה נְקוּדָה
בְּלִבָּד, (כְּלִשׁוֹן רַבְּנֵי הַזֶּקֶן בְּחִנְיָא (פֶּרֶק ג'): "הַשְׁכָּל שֶׁנִּבְנָה הַמִּשְׁכָּלָה שֶׁהוּא

(22) ראה סידור אוצר התפלות ב"סדר הנחת תפלין". (23) ראה לקו"ת פרשתנו שם, ג ואילך. (24) ויק"ר פ"ב, ב. מדרש שמואל יט. (25) זח"ג (אד"ר) קכט, א. ועד"ז שם רפט, א. (26) ס"פ קרח (קעח, ב). (27) ראה עץ חיים שער לד (שער תיקון נוקבא) ספ"ב. הובא בלקו"ת שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 המשכיל כל דבר נקרא בשם חכמה כ"ח מ"ה, וכשמוציא כוחו אל הפועל
2 שמתבונן בשכלו להבין דבר לאשורו ולעמקו מתוך איזה דבר חכמה המושכל
3 (בשכלו נקרא בינה) **אין עדין התגלות התענוג**, כי אפשר להתענג על
4 רעיון שכלי רק כשמבינים ומשיגים אותו היטב לכל פרטי הדברים, לאורכו
5 ולרוחבו.
6 **וענינו בעבודה**, בעבודת ה' של
7 כל אחד ואחד, הוא **שוארשתיך לי**
8 **לעולם** בקשר נצחי בין הקדוש-
9 ברוך-הוא ובני ישראל **הוא ענין**
10 **אהבת עולם**, שהיא למעלה
11 **מאהבה רבה** ²⁸ **שהיא בחינת**
12 **אהבה רבה** היא **בבחינת זעיר**-
13 **אנפין** ²⁹ פנים קטנות, היינו אהבה
14 'קטנה', מוגבלת ומצומצמת.
15 **אמנם**, **מי שאינו שייך**
16 **לעבודה באופן של**
17 **התבוננות, בבחינת בינה**, מי
18 שאין לו מוחין רחבים ואין לו יכולת
19 להביא לידי התגלות והארת 'עתיק'
20 בנפשו על-ידי התבוננות בענייני
21 אלוקות המעוררת רגשי אהבה לה',
22 **הנה על זה נאמר וארשתיך**
23 **לי** שהקשר והשייכות שלו לאלוקות
24 יהיה על-ידי **בצדק ובמשפט**
25 **ובחסד וברחמים**, כפי שממשיך
26 ומפרט. **בצדק הוא ענין**
27 **הצדקה**, פי כמאמר חכמינו ז"ל
28 **גדולה צדקה שמקרבת את**
29 **הגאולה** ³⁰, **וכרבי אליעזר**
30 **שיהיב פרוטה לעני והדר**
31 **מצלי** ³¹, שנתן פרוטה לעני ואחר-
32 כך מתפלל **והינו לפי שעל-ידי**
33 **הצדקה פודה** הנותן צדקה **את נפשו מן הגלות** הרוחנית הפנימית
34 **כו'**, כשם שהגאולה של כלל ישראל מהגלות היא על-ידי הצדקה **פי** אמרו
35 חכמינו ז"ל **אין ישראל נגאלין אלא בצדקה** ³², **שנאמר** ³³
36 בנבואת ישעיה "ציון במשפט תפדה" **ושביה בצדקה** ³⁴ (וכמבאר בספר
37 התניא (פרק לו) אודות מעלת הצדקה על כל שאר המצוות שבקיום כל מצווה
38 מעשית מעלים את ניצוצות הקדושה הטמונים בדברים הגשמיים ויגואלים'
39 ו'משחררים' אותם מה'גלות' בה הם נתונים, ובעוד שבכל המצוות מבררים
40 רק את הניצוצות שבאותם דברים מסוימים המשמשים לקיום המצווה,
41 בתרומת כסף לצדקה אדם מעלה את כל כוחות נפשו ואת כל הדברים
- 42 הגשמיים בהם השתמש כדי להרוויח ולהשיג את הכסף, ונמצא שבצדקה
43 מעלים ומבררים ניצוצות רבים יותר לאין שיעור, וכיוון שהגאולה היא על-ידי
44 בירור הניצוצות, מצווה זו מביאה את הגאולה יותר מכל שאר המצוות).
45 **במשפט**, עניין ההתחברות לאלוקות על-ידי 'משפט' הוא **דהנה פתיב** ³⁵
46 **רשע מכתיר** מקיף ו'תופס' את
47 **הצדיק**, **ועל זה** על שחרור
48 ו'גאולת' הצדיק מיד הרשע האוחז בו
49 **נאמר** ³⁶ **ובערת הרע מקרבך**,
50 **לכך צריך להיות משפט על**
51 **זה** בו נפסק דינו של הרשע לבערו
52 והצדיק ייצא משעבוד לגאולה.
53 **בחסד וברחמים**, ענין ההתחברות
54 לאלוקות על-ידי 'חסד ורחמים' הוא
55 **הנה חסד היא מדתו של**
56 **אברהם** אבינו שעבודתו היא בקו
57 של אהבת ה', **ורחמים (תפארת)**
58 **היא מדתו של יעקב** אבינו,
59 **ועל זה נאמר** ³⁷ **ליעקב אשר**
60 **פדה את אברהם**, כלומר, לעורר
61 את האהבה לאלוקות על ידי התבוננות
62 שתוכנה הוא רחמים **דהינו על-**
63 **ידי-ה שמעורר** האדם **רחמים**
64 **רבים על נפשו**, **כמבאר**
65 **בתניא** ³⁸ **בפירוש הפתוב** ³⁹
66 **וישק יעקב לרחל גו' ויבך**
67 (וזה לשון רבנו הזקן בספר התניא שם:
68 "לעורר במחשבתו תחלה רחמים רבים
69 לפני ה' על ניצוץ אלוקות המחיה נפשו
70 אשר ירד ממקורו חיי החיים אין-סוף"
71 ברוך הוא... והוא סוד גלות השכינה.
72 ועל זה נאמר וישוב אל ה' וירחמהו
73 לעורר רחמים רבים על שם ה' השוכן
74 אתנו כדכתיב השוכן אתם בתוך טומאתם. וזהו שאמר הכותב וישק יעקב
75 לרחל וישא את קולו ויבך. כי רחל היא כנסת ישראל מקור כל הנשמות. ויעקב
76 במידתו העליונה שהיא מידת הרחמים שבאצילות הוא המעורר רחמים רבים
77 עליה. וישא את קולו למעלה למקור הרחמים העליונים הנקרא אב הרחמים
78 ומקורם. ויבך לעורר ולהמשיך משם רחמים רבים על כל הנשמות ועל מקור
79 כנסת ישראל להעלותן מגלותן ולייחדן ביחד העליון אור אין-סוף ברוך-הוא
80 בבחינת נשיקין... על ידי זה יכול לבוא לבחינת אהבה רבה בהתגלות לבו
81 כדכתיב ליעקב אשר פדה את אברהם"), **וכמבאר ב'לקוטי תורה** ⁴⁰
82 **שפאשר האדם רואה ששום דבר אינו פועל עליו (קין)**

(28) ראה תדבא"ר רפ"ו. (29) מאורי אור א, לו. פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) ערך אהבה. (30) ב"ב י, א. וראה תניא פל"ז. (31) ב"ב שם. (32) רמב"ם הל' מתנות עניים רפ"י. טור יו"ד ר"ס רמז. (33) ישע"י א, כז. (34) ראה תניא אגה"ק ס"ד. (35) חבקות א, ד. (36) פ' ראה יג, ו. ועוד. (37) ישע"י כט, כב (בשינוי לשון - ראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בהערות ותיקונים לתניא ספ"ב). (38) פמ"ה. (39) ויצא כט, יא. (40) אמור לה, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 זֶאֶךְ דַּעֲרַנְעֻמַּט אִים נִיט שׁוּם דְּבַר לֹא 'תּוֹפֵס' אוֹתוֹ וּמִשְׁפִּיעַ (עליו),
 2 אַזִּי הָעֵצָה הִיא לַעֲוֹרֵר רַחֲמִים רַבִּים עַל נַפְשׁוֹ כּו'.
 3 וּמִמְשִׁיךְ בְּפֶתוֹב, וְאַרְשָׁתִּיךְ לִי בְּאֻמּוֹנָה, דְּהִינּוּ, שְׁגָם מִי
 4 שְׁאִינוּ שִׁיף לְהַתְּבוֹנְנוֹת, מִפְּנֵי קוֹצֵר שְׁכָלוֹ וּדְעוֹתוֹ וְגַם אִישׁ עֲנִי
 5 הוּא וְאֵין יָכוֹל לִיתֵן צִדְקָה
 6 [וְלִהְיֶיר, שְׁעֲנִין זֶה יָכוֹל
 7 לְהִיט בְּאוֹפֶן שֶׁהוּא עַל-דֶּרֶךְ
 8 מֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁴¹ עַל
 9 הַפְּסוּק⁴² אֲבִירִי לֵב הֶרְחֹקִים
 10 מִצִּדְקָה, שֶׁכָּל הָעוֹלָם כּוֹלוֹ
 11 נִיזוֹנִין בְּצִדְקָה וְהֵם נִיזוֹנִין
 12 בְּזוֹרֵעַ, (עַל פְּסוּק זֶה (בִּישְׁעִיה) אִמְרוּ
 13 חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּגִמְרָא: "רַב וּשְׁמוּאֵל,
 14 וְאִמְרוּ לֵה רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֱלֵעָזָר, חֵד
 15 אִמְרוּ: כָּל הָעוֹלָם כּוֹלוֹ נִיזוֹנִין בְּצִדְקָה
 16 (וּפִירֵשׁ רִש"י: "בְּצִדְקָתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ"
 17 בּוֹרֵךְ-הוּא וְלֹא בִּזְכוּת שְׁבִידִין") וְהֵם
 18 [אֲבִירִי הַלֵּב] נִיזוֹנִין בּוֹרֵעַ (וּפִירֵשׁ
 19 רִש"י: "זְכוּת שְׁבִידִים, וּבְצִדְקִים
 20 מִשְׁתַּעֵי קֶרֶא, וְקִירִי לֵהוּ רַחֲוִים
 21 מִצִּדְקָתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בּוֹרֵךְ-הוּא") וְחֵד
 22 אִמְרוּ: כָּל הָעוֹלָם כּוֹלוֹ נִיזוֹנִין בִּזְכוּתָם,
 23 וְהֵם [אֲבִירִי הַלֵּב] אֵפִילוֹ בִּזְכוּת עֲצֻמָּן
 24 אֵין נִיזוֹנִין. כְּדֹרֵב יְהוּדָה אִמְרוּ רַב, דֹּאֲמַר
 25 רַב יְהוּדָה אִמְרוּ רַב: בְּכָל יוֹם וְיוֹם בַּת
 26 קוֹל יוֹצֵאת מִהָרַב וְאוֹמֶרֶת כָּל
 27 הָעוֹלָם כּוֹלוֹ נִיזוֹנִין בְּשִׁבְלֵי חֲנִינָא בְּנִי,
 28 וְחֲנִינָא בְּנִי דִי לוֹ בִּקְבַּ חֲרוֹבִין מַעֲרַב
 29 שְׁבַת לַעֲרַב שְׁבַת") וְעַל כֵּךְ מְבוֹאֵר כֵּאֵן
 30 שְׁעַל-פִּי פְּנִימִיּוֹת הָעֲנִין, הִינּוּ,
 31 שֶׁהֵם אֲבִירִי הַלֵּב רַחֲוִים
 32 מִצִּדְקָתוֹ שֶׁל הַקְּב"ה, וְלִכֵּן
 33 סִיבְבוּ מִלְּמַעְלָה שְׁאִינוּ יָכוֹל
 34 לִיתֵן צִדְקָה, בִּינּוֹ שְׁאִינוּ צִרִיךְ
 35 לְכֶךְ כִּי הוּא נִמְצָא בְּמִצַּב נִעְלָה
 36 וּמִקְבֵּל אֶת פְּרִסְתּוֹ 'בּוֹרֵעַ', בִּזְכוּת, וְלֹא
 37 בְּתוֹר צִדְקָה. אֲבָל עֲנִין זֶה שֶׁל אָדָם
 38 שְׁאִינוּ נוֹתֵן צִדְקָה, וְאֵין לוֹ אֶת
 39 הָאִפְשָׁרוֹת לְפָדוֹת אֶת נַפְשׁוֹ בְּכֶךְ יָכוֹל לְהִיט גַּם בְּאוֹפֶן שֶׁהוּא
 40 נִמְצָא בְּתַכְלִית הַפְּחִיתוּת, וְלִכֵּן אֵין נוֹתֵנִים לוֹ מִלְּמַעְלָה אֶת
 41 הָאִפְשָׁרוֹת שֶׁיִּשְׁכַּח לִיתֵן צִדְקָה], וְכִיוּן שֶׁאֵין לוֹ אִפְשָׁרוֹת
 42 לִ"אַרְשָׁתִּיךְ" עַל יְדֵי הַתְּבוֹנְנוֹת וְגַם לֹא בְּצִדְקָה וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים, מִה
 43 תִּקְנֶתוֹ, הִנֵּה גַם אֲצִלּוֹ יָכוֹל לְהִיט הָעֲנִין דְּאַרְשָׁתִּיךְ, לְהִיט
- 44 בְּבַחֲנִית פְּלָה וְלִדְבוּק בְּאַלּוּקוֹת עַד כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ, עַל-יְדֵי אֻמוֹנָה,
 45 וְהִינוּ לְפִי שְׁעֲנִין הָאֻמוֹנָה יִשְׁנֹ אֲצִל כָּל אֶחָד וְאֶחָד
 46 מִיִּשְׂרָאֵל, גַּם אֲצִל הַפְּחוֹת בִּיּוֹתֵר, וְכַמְבָּאֵר בְּתַנְיָא⁴³ שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל
 47 הֵם מְאֻמִּינִים בִּה' (מְאֻמִּינִים בְּנִי מְאֻמִּינִים⁴⁴), וְאַפִּילוֹ קָל
 48 שְׁבַקְלִים וּפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל
 49 שְׁמִסּוּגִלִים לַעֲבוֹר עֲבִירוֹת מוֹסְרִים
 50 נַפְשָׁם עַל קְדוּשַׁת הַשֵּׁם כֹּאשֶׁר
 51 הֵם עוֹמְדִים בְּפָנֵי נִסְיוֹן עַל עֲצֻמָּת
 52 הָאֻמוֹנָה, כִּי גַם אֲצִל 'קָל שְׁבַקְלִים'
 53 הָאֻמוֹנָה הִיא בְּתוֹקָה.
 54 וְהִנֵּה ג' הַמְּדַרְגּוֹת בְּעֲנִין
 55 וְאַרְשָׁתִּיךְ, הַמְּבוֹאֵרוֹת לַעֲלִיל
 56 בְּאַרְכוּת (עַל-יְדֵי הַתְּבוֹנְנוֹת, עַל-יְדֵי
 57 צִדְקָה וְעַל-יְדֵי אֻמוֹנָה) הֵם כְּנֶגֶד ג'
 58 עוֹלָמוֹת הָרוֹחֲנִיִּים בְּרִיאָה-
 59 יִצְרֵיהָ-עֲשִׂיהָ. וְאַרְשָׁתִּיךְ לִי
 60 לְעוֹלָם, בְּחִינַת בִּינָה שְׁכֵאֲמֹר
 61 מְבִיאָה לִידֵי "אַהֲבַת עוֹלָם", הוּא
 62 כְּנֶגֶד עוֹלָם הַבְּרִיאָה (שֶׁהוּא
 63 עוֹלָם נִעְלָה הַשִּׁיךְ לְעוֹלָמוֹת שְׁעִלִּיָּהם
 64 נִאֲמַר עֲלֵמִין סְתִימִין דְּלֹא
 65 אֲתַגְלִין עוֹלָמוֹת סְתוּמִים (נִעְלָמִים)
 66 שֶׁלֹּא תִּתְּנֵהוּ, כִּי הֵם לְמַעְלָה מִגִּילּוֹי,
 67 דְּאִימָא עֵילָאָה הָאִימָא הָעֲלִיוֹנָה
 68 (כֶּךְ נִקְרָאת סְפִירַת הַבִּינָה, כִּי כֹשֶׁם
 69 שְׁלִידָה הִיא עַל-יְדֵי אֲב וְאָם, כֶּךְ
 70 'הוֹלֶדֶת' הַמִּידוֹת הִיא עַל-יְדֵי הַחֲכָמָה
 71 הַנִּקְרָאת 'אַבָּא' וְהַבִּינָה הַנִּקְרָאת 'אִמָּא')
 72 מְקַנְנָא בְּכוֹרְסִינָא⁴⁵ מְקַנְנָת (מְקוֹם)
 73 מוֹשְׁבָה וְהָעוֹלָם בּוֹ הִיא מְאִירָה (הוּא)
 74 בְּכוֹרְסָא, עוֹלָם הַבְּרִיאָה הַנִּקְרָאת 'עוֹלָם
 75 הַכֶּסֶּם' סְפִירַת הַבִּינָה 'מְקַנְנָת' (הִינּוּ)
 76 מְאִירָה) בִּיעוֹלָם הַכֶּסֶּם הוּא עוֹלָם
 77 הַבְּרִיאָה הַנִּקְרָאת כֶּךְ מִשּׁוּם שְׁבוּ הוּא
 78 בְּחִינַת "כֶּסֶם הַכְּבוֹד" (וְכַפִּי שְׁמִבּוֹאֵר
 79 בַּחֲסִידוֹת שֶׁגִּן-עֲדָן הָעֲלִיּוֹן הוּא בְּעוֹלָם
 80 הַבְּרִיאָה, וְלִכֵּן הַנִּשְׁמוֹת הַיּוֹשְׁבוֹת שֶׁם
 81 מְקַבְּלוֹת הָאֵרָה מִסְפִּירַת הַבִּינָה וְנִקְרָאִים
 82 לוֹמְדִים בִּ"מְחִיבָתָא דְּרַקִּיעַ", כִּי סְפִירַת הַבִּינָה מְכַוֶּנֶת גַּם "רַקִּיעַ").
 83 וְאַרְשָׁתִּיךְ לִי בְּצִדְקָה וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים, בְּחִינַת
 84 הַמִּידוֹת, הוּא כְּנֶגֶד עוֹלָם הַיִּצְרֵיהָ, דְּשִׁית סְפִירָן מְקַנְנָן
 85 בִּיצְרֵיהָ⁴⁵ שֶׁשֶׁת הַסְפִּירוֹת (שֶׁל הַמִּידוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת חֲסֵד-גְּבוּרָה-תַּפְּאֻרֶת-נִצְחָה
 86 הוֹד-יִסּוּד) מְאִירוֹת בְּמִיּוֹחַד בְּעוֹלָם הַיִּצְרֵיהָ.

וארשתיך לי לעולם

יא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **וְאַרְשִׁיתִיךָ לִי בְּאַמוּנָה הוּא כְּנָגְדָה עוֹלָם הָעֲשִׂיָּה, כִּי מִצַּד**
- 2 **פְּחִיתוּת הַמְּדַרְגָּה דְּעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה** שהוא העולם הנחות ביותר מבין
- 3 **אַרְבַּעַת הָעוֹלָמוֹת הַכְּלָלִיִּים** אצילות-בריאה-יצירה-עשיה **לֹא שִׁיף שָׁם**
- 4 **עֲנִין הַשְּׂכָל וְהַמְּדוּת**, והיא דרגתם הנמוכה של אנשים שאין להם יכולת
- 5 **לַעֲבֹד אֶת ה' בְּאַמְצָעוֹת הַשְּׂכָל** והרגש
- 6 **כִּי-אִם** אלא רק **עֲנִין הָאֱמוּנָה**, 1
- 7 **וְאַדְרָבָּה, דְּוָקָא בְּעֲשִׂיָּה הוּא** 2
- 8 **תּוֹקֶף הָאֱמוּנָה** עוד יותר מאשר
- 9 **בְּעוֹלָמוֹת עֲלוּיִים** יותר וכפי שמבואר
- 10 **בַּחֲסִידוֹת שְׂדוּקָא** אצל אנשים פשוטים
- 11 **שְׂאִינִם** בעלי מדינה גבוהה, האמונה
- 12 **הִיא בְּתוֹקֶף יוֹתֵר**.
- 13 **וְסִדְרָה ג' הַמְּדַרְגּוֹת שֶׁבְּתוֹב**
- 14 **תַּחֲלִילָה** "וארשתיך לי לעולם" כנגד
- 15 **עוֹלָם הַבְּרִיאָה**, אחר כך "וארשתיך לי
- 16 **בַּצֶּדֶק** ובמשפט בחסד וברחמים" כנגד
- 17 **עוֹלָם הַיְצִירָה**, ולבסוף "וארשתיך לי
- 18 **בְּאַמוּנָה**" כנגד עולם העשייה **הוּא**
- 19 **בְּהִתְאָם לְסִדְרָה הַמְּשֻׁכָּה** של
- 20 **הָאוֹר** האלוקי **בְּעוֹלָמוֹת,**
- 21 **שֶׁמִּבְרִיאָה נִמְשָׁף לִיצִירָה**
- 22 **וְעֲשִׂיָּה.**
- 23 **וְעַל-דֶּרֶךְ הַמִּבְאָר⁴⁶** בתורת
- 24 **הַחֲסִידוֹת בְּעֲנִין הַפִּירוּשׁ** הפנימי
- 25 **בַּפֶּסוּק כִּי בִּי"ה הָיוּ צוּר**
- 26 **עוֹלָמִים⁴⁷, בִּי"ד נִבְרָא עוֹלָם**
- 27 **הַבָּא, וּבִה"א נִבְרָא עוֹלָם**
- 28 **הַזֶּה⁴⁸, שֶׁהוּא עֲנִין הַמְּשֻׁכָּה**
- 29 **שֶׁל הָאוֹר** האלוקי **מִי"ד** של שם
- 30 **הוּי' לִה"א** של שם הוּי', **מַעֲלָמָא**
- 31 **דְּאַתְבַּסְטָא** עולם מכוסה, שלמעלה
- 32 **מִגִּילּוֹי**, בחינת 'עולם הבא' שלא יורד
- 33 **וּנִמְשָׁךְ** בגלוי **לְעָלְמָא דְאַתְגַּלְיָא**
- 34 **עוֹלָם גָּלוּי**, עם מציאות ניכרת ונראית,
- 35 **בַּחֲנִינָה 'עוֹלָם הַזֶּה' וְהַיְנוּ,**
- 36 **שֶׁתַּחֲלִילָה נִמְשָׁף הָאוֹר** האלוקי
- 37 **(הַעֲלִיין שְׁמִקּוּרוֹ בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת)**
- 38 **מִהוּי"ד** של שם הוּי' **בִּה"א**
- 39 **רִאשׁוֹנָה** של שם הוּי', **בְּחִינַת בִּינָה, עוֹלָם הַבְּרִיאָה, וּמִשָּׁם**
- 40 **מֵעוֹלָם הַבְּרִיאָה נִמְשָׁף לְאוֹת ו' וְעַד לִה"א אַחֲרוֹנָה, שֶׁהֵם**
- 41 **עוֹלָמוֹת יְצִירָה וְעֲשִׂיָּה** אות ו' (כנגד ו' המידות) כנגד עולם היצירה

ואות ה' אחרונה כנגד עולם העשייה.

- 42 **וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, שְׂכָלְלוֹת הַמְּשֻׁכָּה** והתגלות של האור האלוקי
- 43 **מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה** בַּג' מְדַרְגּוֹת אֵלּוּ שֶׁהֵם כְּנָגְדָה ג' עוֹלָמוֹת
- 44 **בְּרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה** היא **עַל-יְדֵי הַסּוּלָם, שִׁישׁ בּו ב'**
- 45 **עֲנִינִים, כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ו'ל**
- 46 **בַּמִּדְרָשׁ** על הפסוק האמור **בִּיעֶקֶב**
- 47 **אֲבִינוּ** "ויחלום והנה סולם מוצב ארצה
- 48 **וּרְאִשׁוֹ** מגיע השמימה", **סוּלָם זֶה**
- 49 **מִזְבֵּחַ⁴⁹, וְסוּלָם זֶה סִינִי⁴⁹,**
- 50 **שֶׁהֵם ב' הָעֲנִינִים דְּתוֹרָה**
- 51 **(סִינִי") וְתַפְלָה** (עניין הקרבת
- 52 **הַבָּאִים** על המזבח), **שְׁעַל-יָדָם**
- 53 **הִיא הַמְּשֻׁכָּה** של האור האלוקי
- 54 **מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה** עניין התורה
- 55 **שְׁהִיא** חכמתו ורצונו של הקדוש-
- 56 **בְּרוּךְ-הוּא וְהַהֲעֲלָאָה** של העולמות
- 57 **וְהַנִּבְרָאִים** התחתונים **לְהַתְקַרֵּב**
- 58 **לְאוֹרוֹת מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה,** עניין
- 59 **הַתַּפִּילָה** שהיא התקרבות לאלוקות על
- 60 **יְדֵי עֲבוֹדַת הָאֵדָם** מלמטה למעלה.
- 61 **(ד) וְהִנֵּה כָּל זֶה** כל האופנים
- 62 **הָאוֹמְרִים** בהתקשרות ודביקות האדם
- 63 **לְאוֹרוֹת הוּא בְּבִחִינַת כָּלָה**
- 64 **וְאוֹרוֹסָה, שְׁעַל זֶה נֶאֱמַר**
- 65 **וְאַרְשִׁיתִיךָ גו'. אֲכַל אַחֲרֵי-כֵן**
- 66 **צָרִיךְ לְהִיּוֹת בְּחִינַת נִשְׁוֹאִין,**
- 67 **שְׁהִיא** התקשרות ודביקות יותר פנימית
- 68 **וְיוֹתֵר נְעִלִית וְזֶהוּ שְׁמִסִּים בְּתוֹב**
- 69 **אַחֲרֵי פִירוּשׁ הָאוֹפְנִים** השונים של
- 70 **"וארשתיך" וְיִדְעַתָּ אֵת הָיוּי',**
- 71 **הַתְּקַשְׁרוֹת** והתחברות לאלוקות יותר
- 72 **נְעִלִית** ויותר פנימית, באופן של
- 73 **"יִדְעָה", מִלְּשׁוֹן וְהָאֵדָם יָדַע**
- 74 **אֵת תְּוָה⁵⁰, שֶׁהוּא בְּחִינַת**
- 75 **הַתְּקַשְׁרוֹת אֲמִתִּית, וְכִמּוֹ**
- 76 **שֶׁכְּתוּב** על **לְעֵתִיד-לְבָא כִּי**
- 77 **מִלְּאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֵת הָיוּי'⁵¹**
- 78 **וְהַפֶּסוּק** מדייק ואומר "דעה", כי
- 79 **מְדוּבָר** על ידיעת ה', התקשרות ודביקות באופן של "נישואין". **וּמְדַרְגָּה זֹו**
- 80 **בַּחֲנִינָה הַנִּישׁוּאִין** שלמעלה מכל ג' הבחינות של כלה וארוסה, **הִיא כְּנָגְדָה**
- 81 **עוֹלָם הָאֲצִילוֹת, שֶׁשָּׁם** כדברי הוזהר **אִיהוּ וְחִיּוּהִי חַד, אִיהוּ**
- 82

(46 ראה תו"א ויחי מו, סע"ב. תורת חיים בשלח רס, ב (בהוצאה החדשה - קפג, ג). ובכ"מ. (47 ישעי' כו, ד. 48) מנחות כט, ב. (49) ב"ר פס"ח, יב. וראה סה"מ תר"ל ע' רלח. ועוד. (50) בראשית ד, א. וראה תניא ספ"ג. פמ"ב (נט, ב). (51) ישעי' יא, ט.

ביאור בדרך אפשר

1 וַיִּגְמְלוּהִי חֵד⁵², וכפי שמבואר בחסידות הכוונה היא שבעולם האצילות
2 הכול הוא אלוקות ממש וגם האורות של עשר הספירות וגם הכלים שלהם
3 כולם בטלים בביטול מוחלט עד שהם אחד ממש עם האין-סוף בעצמו,
4 וַיִּקְרָא אֲצִילוֹת מְלִשׁוֹן אֶצְלוֹ וְסִמּוֹף⁵³, במובן של קירבה גדולה
5 ביותר לאלוקות וְהִינּוּ לְפִי שְׁהוּא
6 עולם האצילות (עם כל הדרגות וכל
7 העניינים שבו) בְּתַכְלִית הַבֵּיטוּל
8 להקדוּשׁ-ברוך-הוא בעצמו, וְזֶהוּ גַם
9 מִה שֶׁכְּתוּב בַּפְסוֹק האמור אודות
10 ידעת ה', המתאר את ההתקשרות
11 וההתחברות הפנימית לאלוקות לעתיד
12 לבוא (מְלֹאָה הָאֲרֶץ דְּעָה) אֵת
13 הָיוֹ, 'אֵת' הַטֶּפֶל לְהוֹי⁵⁴
14 כלומר, הדעה את ה' תהי' באופן כזה
15 שהעולם יהיה טפל ובטל לאלוקות
16 (כמו שמצינו בכמה מקומות בדברי
17 חכמינו ז"ל ש'את' נדרש במובן של
18 טפל, ולדוגמה לגבי דין שור הנסקל
19 שאסור באכילה ובהנאה, כתוב "ולא
20 יאכל את בשרו" ואמרו חכמים שגם
21 עורו אסור בהנאה כי דורשים 'את'
22 הטפל).
23 וְהַהֲכֵנָה לְזֶה להתקשרות ודביקות
24 באלוקות בבחינת נישואין, עניינו של
25 עולם האצילות, הִיא עַל-יְדֵי
26 הָעֲבוּדָה בְּג' הַמַּדְרָגוֹת
27 דְּוָאֲרִשְׁתִּיף לִי וְגו', שֶׁכְּנִגְדֵּי ג'
28 עוֹלָמוֹת בְּרִיאָה-יִצְרֵיהָ
29 עֲשִׂיהָ, כמבואר לעיל באריכות,
30 וְעַל-יְדֵי-זֶה בָּאִים מַעֲנִין
31 הָאֲרוֹסִין שְׁהוּא בְּבַחֲיַת
32 מְקִיף, התקשרות כללית 'מלמעלה'
33 לַעֲנִין הַנִּשְׁוֹאִין שְׁהוּא בָּאוֹפֵן
34 שֶׁל הַתְּקַשְׁרוֹת פְּנִימִית עֲמוּקָה
35 הרבה יותר.
36 (ה) וְזֶהוּ גַם מִה שֶׁמִּפְטִירִין
37 בַּפְסוֹק זֶה "וארשתין לי לעולם..."
38 בְּשִׁפְת שֶׁלִּפְנֵי מִתֵּן-תּוֹרָה,
39 לְפִי שֶׁעֲנִינוּ שֶׁל מִתֵּן-תּוֹרָה
40 נִשְׁאָז נַעֲשֶׂה חִידוּשׁ גַּם

ביאור בדרך אפשר

41 בְּמַצּוֹת שֶׁהָיוּ כָּבֵד קוֹדֶם מִתֵּן-תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב הֶרְמֵב"ם⁵⁵
42 שגם את מצוות מילה שכבר ניתנה לאברהם אבינו אנו מקיימים בגלל הציווי
43 שניתן במתן תורה] הוּא כְּלִשׁוֹן סִיּוֹם הַכְּתוּב וַיִּדְעַתְּ אֵת הָיוֹ, שהרי
44 במתן תורה היה גילוי אלוקות בעולם כמו שיהיה לעתיד לבוא. וְהַהֲכֵנָה
45 לְזֶה לגילוי של מתן תורה, "וידעת
46 את ה'", הִיא וָאֲרִשְׁתִּיף לִי
47 בְּאֵמוּנָה, עניין הביטול (שכאמור יש
48 לו מעלה אפילו לגבי ההבנה וההשגה
49 והמידות) לְפִי שֶׁהַהֲכֵנָה לְמִתֵּן-
50 תּוֹרָה הִיְתָה עַל-יְדֵי אֲמִירַת
51 נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע⁵⁶, וּבָאוֹפֵן שֶׁל
52 הַקְּדָמַת נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע⁵⁷,
53 שתוכנו הוא ההתבטלות לאלוקות,
54 שְׁזֶהוּ עַל-דֶּרֶךְ עֲנִין הָאֵמוּנָה.
55 וְכֵמוֹ-כֵן גַּם בְּעִנִּין וַיִּדְעַתְּ אֵת
56 הָיוֹ דְּלַעֲתִיד-לְבֹא, כנאמר
57 "ומלאה הארץ דעה את ה'" וכמבואר
58 לעיל, שֶׁהַהֲכֵנָה לְזֶה הִיא עַל-
59 יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּדָרָא דְעַקְבָּתָא
60 דְּמִשְׁיחָא הדור של עקבות המשיח,
61 הדור האחרון לפני ביאת המשיח,
62 כאשר עבודת ה' היא מִתוֹךְ אֵמוּנָה
63 וּמִסִּירוֹת-נֶפֶשׁ דְּוָקָא, ופחות
64 בעניין השכל והמידות כפי שהיה
65 בדורות קודמים ובמיוחד בזמן שבית
66 המקדש היה קיים, כְּמִבְאָר⁵⁸
67 בחסידות בְּעִנִּין וְהָאִישׁ מִשֶּׁה
68 עָנוּ מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר
69 עַל פְּנֵי הָאָדָמָה⁵⁹, שְׁעִיקָר
70 עֲנִין הָעֲנוּה דְּמִשְׁחָה כלפי כל אחד
71 ואחד מישראל הִיָּה מִצַּד
72 הַהֲתַבּוֹנָנוֹת בְּדָרָא דְעַקְבָּתָא
73 דְּמִשְׁחָא, ומעלתו המיוחדת
74 שלמרות שְׂאִינִם שְׂיָכִים לֹא
75 לְשִׁכָּל (וָאֲרִשְׁתִּיף לִי לְעוֹלָם)
76 וְלֹא לְמִדּוֹת (וָאֲרִשְׁתִּיף לִי
77 בְּצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד
78 וּבְרַחֲמִים), וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן
79 עוֹמְדִים בְּמִסִּירוֹת-נֶפֶשׁ מִצַּד
80 עֲנִין הָאֵמוּנָה כו', שְׁזֶהוּ עֲנִין

(52) תקו"ז בהקדמה (ג, סע"ב). תניא אגה"ק ס"כ. (53) ראה פרדס שער טז (שער אבי"ע) פ"א. (54) ראה לקו"ת פרשתנו יג, ב. (55) בפיה"מ חולין ספ"ו. (56) משפטים כד, ז. (57) שבת פח, א. (58) ראה סה"מ עטר"ת ע' תסד. תרפ"ט ע' 215. וש"נ. (59) בהעלותך יב, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְאַרְשִׁתִּיךָ לִי בְּאִמּוֹנָה, וְעַל־יְדֵי־הָאִמּוֹנָה, כַּאֲמֹר, זֹלָתִי
 2 לְיִדְעָתָ אֶת הָרִי, בְּגֹאֲלָהּ
 3 הָאִמּוֹנִית וְהַשְׁלֵמָה, שְׁאֵז 1 וְיִדְעָתָ אֶת הָרִי, בְּגֹאֲלָהּ הָאִמּוֹנִית וְהַשְׁלֵמָה,
 4 יְקִינִים הֵיעִיד הָאֲמֹר בַּחֲפֹטָה 2 שְׁאֵז יְקִינִים הֵיעִיד וְהָיָה מִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחֹל
 5 וְהָיָה מִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחֹל 3 הֵי אֲשֶׁר לֹא יָמַד וְלֹא יִסְפָּר מְרֹב 60, שְׁיֹמֵשׁ
 6 הֵי אֲשֶׁר לֹא יָמַד וְלֹא יִסְפָּר 4 'בְּלִי מִסְפָּר' בְּ'מִסְפָּר' 61, בְּבִיאת מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ
 7 מְרֹב 60, וּלְכַאֲרֵה הַפְּסוּק סוֹתֵר אֵת 5
 8 עֲצָמוּ כִּי מִצַּד אֶחָד נֶאֱמַר שְׁבִנִי יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה בְּמִסְפָּר, וּמִצַּד שֵׁנִי נֶאֱמַר "לֹא יָמַד
 9 וְלֹא יִסְפָּר", וּמִבּוֹאֵר עַל כֵּךְ בַּחֲסִידוֹת
 10 שֶׁאֵין הַכּוֹנֵה לְחִיבּוּר שְׁנֵי הַפְּסִקִּים
 11 שְׁיֹמֵשׁ 'בְּלִי מִסְפָּר' שְׁלֵמָה
 12 מִמִּדְרָשׁ וְהַגְבֵּלָה בְּ'מִסְפָּר' 61 בְּתוֹךְ
 13 הַגְּדִירִים וְהַהֲגַבְלוֹת, בְּבִיאת מְשִׁיחַ
 14 צִדְקָנוּ בְּקֶרֶב מְשִׁיחַ.
 15 בְּקֶרֶב מְשִׁיחַ.

(60 הושע שם, א - התחלת ההפסטה. 61) ראה לקו"ת פרשתנו, ו, א ואילך. ט, ג. סה"מ תרל"ח ע' ב ואילך.

המשך ביאור למסכת כתובות ליום שבת קודש עמ' ב

- 1 לֵאמֹר אֶת כְּתוּבָתָהּ. הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֹפֵנִים שׁוֹנִים בַּעֲנֵן זֶה: הִיא
 2 אֲמִירָתָ לְצִיָּה וְהוּא אֲמִירָה שְׁלֵמָה לְצִיָּה, בּוֹפִין אוֹתָהּ שְׁלֵמָה לְצִיָּה,
 3 וְאֵם לֹא - שְׁהִיא מִסְרֵבָה לְהִישָׁא, תִּצָּא בְּלֹא כְּתוּבָה - רְשָׁא
 4 בַּעֲלָה לְגִרְשָׁה בְּלֹא שְׁלֵמָה לֵאמֹר אֶת כְּתוּבָתָהּ. וְכֵן לְהִיפֹךְ, הוּא אֲמִירָה
 5 לְצִיָּה וְהִיא אֲמִירָתָ שְׁלֵמָה לְצִיָּה, בּוֹפִין אוֹתוֹ שְׁלֵמָה לְצִיָּה, וְאֵם לֹא
 6 - שְׁהוּא מִסְרֵבָה לְהִישָׁא, יִצָּא וְיִתֵּן כְּתוּבָה.
 7 * * *
 8 הַגְּמָרָא עוֹבֵרָת לְדוֹן בַּחֲלָל הַשְּׁנִי שֶׁל הַמִּשְׁנָה: נִשְׂא אִשָּׁה בּוֹ, בִּארְץ
 9 יִשְׂרָאֵל וְגִרְשָׁהּ בַּקְּפוּטָקִיא נֹתֵן לָהּ מִמַּעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, נִשְׂא
 10 אִשָּׁה בַּקְּפוּטָקִיא וְגִרְשָׁהּ בִּארְץ יִשְׂרָאֵל נֹתֵן לָהּ מִמַּעוֹת אֶרֶץ
 11 יִשְׂרָאֵל. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: הֵא גּוֹפָא קִשְׁיָא - דְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה מִצַּד
 12 עֲצָמִים קִשְׁיִים. קִתְּנִי - שְׁבִתְחִילָה שׁוֹנֵה הַמִּשְׁנָה, נִשְׂא אִשָּׁה בִּארְץ
 13 יִשְׂרָאֵל, וְגִרְשָׁהּ בַּקְּפוּטָקִיא, נֹתֵן לָהּ אֶת כְּתוּבָתָהּ מִמַּעוֹת
 14 הַמְּקוּבָלוֹת בִּארְץ יִשְׂרָאֵל, אֵלֶּמָּה בְּתֵר שְׁעִיבָדָא אֲוִלִּין - מוֹכַח
 15 מִכָּאן שֶׁהוֹלְכִים אַחֵר הַמְּקוֹם שֶׁנִּשְׁתַּעֲבַד הַבַּעַל וְכִיּוֹן שֶׁהִשְׁתַּעֲבַד
 16 לָהּ בִּארְץ יִשְׂרָאֵל, מִשְׁלֵם לָהּ מִמַּעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אֵךְ אֵימָא סִיפָא
 17 - פֶּרֶשׁ אֵת דִּין הַמִּשְׁנָה בְּסִיפָא 'נִשְׂא אִשָּׁה בַּקְּפוּטָקִיא, וְגִרְשָׁהּ בִּארְץ
 18 יִשְׂרָאֵל, נֹתֵן לָהּ אֶת כְּתוּבָתָהּ מִמַּעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֵלֶּמָּה בְּתֵר
 19 גּוֹבִינָא אֲוִלִּין - וְאֵם כֵּן מוֹכַח שֶׁהוֹלְכִים אַחֵר שַׁעַת הַגְּבִייה, וְכִיּוֹן
 20 שֶׁגִּירְשָׁהּ בִּארְץ יִשְׂרָאֵל, מִשְׁלֵם לָהּ מִמַּעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְנִמְצָא
 21 שְׁדִּבְרֵי הַמִּשְׁנָה סוֹתֵרִים. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אִמָּר רַבָּה, מְקוּלָּה כְּתוּבָה
 22 שְׁנִי כָּאן - הַמִּשְׁנָה כָּאן שׁוֹנֵה אֶחָד מִן הַדִּינִים שֶׁבּוּ הִקִּילוּ חֲכָמִים
 23 לְגַבִּי כְּתוּבָה, וְהִקּוּלָא הִיא שֶׁאִם שִׁינִי בִּמְטַבַּע בֵּין מְקוֹם
 24 הַנִּישׁוּאִין לְמְקוֹם הַגִּירוּשִׁין, רְשָׁא הַבַּעַל שְׁלֵמָה לֵאמֹר אֶת הַכְּתוּבָה
 25 בִּמְטַבַּע הַפְּחוּתָה מִבִּינְהָ. וְהִטְעַם שְׁמִיקִילִים בַּכֵּךְ, קִשְׁבֵּר כְּתוּבָה
 26 דְּרִבְנָן - מִשּׁוּם שֶׁהִתְנָא שֶׁל מִשְׁתַּנִּינֵי סוֹבֵר שְׁחִיב כְּתוּבָה הוּא
 27 מִדְּרַבְנָן, וְלֹכֵן חֲכָמִים הִקִּילוּ בְּחִיבָה.
 28 הַגְּמָרָא מְבִאֵרֵת אֶת דַּעַת הַחֹלֵק בְּמִשְׁתַּנִּינֵי. שְׁנִינֵי בְּמִשְׁנָה: רִבִּין
 29 שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֲמִירָה, אֵם אֲדָם נִשְׂא אִשָּׁה בַּקְּפוּטָקִיא, וְגִירְשָׁהּ
 30 בִּארְץ יִשְׂרָאֵל, נֹתֵן לָהּ מִמַּעוֹת הַמְּקוּבָלוֹת בַּקְּפוּטָקִיא. וְטַעְמוֹ
 31 מִשּׁוּם דְּקִשְׁבֵּר כְּתוּבָה דְּאֲוִרִיָּתָא, וְכִיּוֹן שֹׁכֵךְ אִי אֲפִשֵׁר לְהַקֵּל בְּחִיב
 32 הַבַּעַל, וּמִחוּבִּי לִיתֵּן לָהּ מִמַּעוֹת קְפוּטָקִיא הַשּׁוֹתֵת יוֹתֵר, כַּעֲקִיר הַדִּין
 33 שֶׁהוֹלְכִים אַחֲרֵי הַמְּקוֹם שֶׁנִּשְׁתַּעֲבַד לָהּ.
 34 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמְּלַמֶּדֶת אֶת דִּינוֹ שֶׁל חוֹב רָגִיל: תִּנּוּ רִבִּין,
 35 הַמּוֹצִיא שְׁמֵר חוֹב עַל חֲבִירוֹ, אֵם כְּתוּב בּוֹ שֶׁהִלּוּאָה הִיתָה בְּכָל
 36 מִנְּפָהּ מִמַּעוֹת בְּכָל, שֶׁכֵּן הִשְׁתַּעֲבַד הָלוֹה לְמַלּוּה בְּמַעוֹת בָּבֶל. וְכֵן
 37 אֵם כְּתוּב בּוֹ שֶׁהִלּוּאָה הִיתָה בִּארְץ יִשְׂרָאֵל, מִנְּפָהּ הָלוֹה לְמַלּוּה
 38 בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁכֵּן הִשְׁתַּעֲבַד לוֹ בְּמַעוֹת אֱלֹהִים. אֵךְ אֵם כְּתוּב
 39 בּוֹ סָתָם - כְּלוּמָר שֶׁאֵין כְּתוּב בְּשִׁטְר מְקוֹם הַהִלּוּאָה, הוֹלְכִים בּוֹ
 40 אַחֵר מְקוֹם הַגְּבִייה, וְלֹכֵן אֵם הוֹצִיאָה לְגַבּוֹת בּוֹ בְּכָל מִנְּפָהּ
 41 מִמַּעוֹת בְּכָל, וְאֵם הוֹצִיאָה בִּארְץ יִשְׂרָאֵל, מִנְּפָהּ מִמַּעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
 42 דִּין נֹסֵף בְּאוֹתוֹ עֲנִין: אֵם כְּתוּב בּוֹ 'בְּכָף' סָתָם, כְּלוּמָר, שְׁכַתּוּב
 43 סְכוּם הַמִּטְבַּעוֹת, וְלֹא כְּתוּב בּוֹ אִיזָה מִטְבַּע אֵם סְלָעִים אוֹ דִּינָרִים

בס"ד. שיחת יום א' פרשת במדבר, כ"ח אייר, ה'תשכ"ח

– להכינוס של נשי ובנות חב"ד תחיינה* –

בלתי מוגה

- 1 א. ביום השבת-קודש (דמיניה אזלינן) נתברך חודש סיון, שבו חל חג השבועות, "זמן מתן תורתנו",
- 2 שאז מקבלים את התורה כל בני ישראל, אנשים ונשים מנער ועד זקן, על כל השנה ועל כל השנים
- 3 שלאחרי-זה, מתוך חיות ולהט והתלהבות ואור מחודשים, ובהוספה מידי שנה בשנה.
- 4 וכיון שהתורה אינה ענין של לימוד וידיעה סתם, אלא - כפי שאומרים בתפילה בנוגע לתורה - "הם
- 5 חיינו"¹, הרי מובן גם שבתורה יכולים למצוא הוראה בנוגע לחייו של יהודי, לא רק בנוגע לשבת ויום
- 6 טוב', אלא גם מידי יום ביומו, ובנוגע לכל הפרטים של חיי היום-יום; והרי זהו גם הפירוש הפשוט של
- 7 "תורה" - מלשון הוראה².
- 8 וענין זה מתאים גם עם הפתגם המפורסם ("בארימטער וואָרט") של רבינו הזקן³, שיהודי צריך
- 9 "לחיות עם הזמן", וכפי שביאר שהכוונה בזה היא לפרשה בתורה שקורין ביום השבת-קודש ובימים
- 10 שני וחמישי שבשבוע, והיינו, שנוסף לכך שהתורה בכללותה היא הוראה בחיים, הרי התורה מכילה
- 11 חמשה ספרים, כמה מסכתות בגמרא וריבוי ספרים שלאחרי-זה, ונוסף לזה יש גם הוראות מיוחדות בנוגע
- 12 למאורעות של ימים ושבועות מסויימים אלו, שלמדים מהפרשיות שקורין בימים ושבועות אלו.
- 13 ב. פרשת השבוע (שמתחילים ללמוד ביום זה) היא פרשת במדבר, שבה מתחיל ספר חדש בחמשה
- 14 חומשי תורה, שנקרא בשם מיוחד (נוסף על השם הכללי: תורה) - ספר במדבר.
- 15 ספר זה נקרא גם על-ידי חכמינו ז"ל בשם "ספר הפקודים"⁴ - כיון שהתחלתו היא בסיפור אודות
- 16 ציווי הקב"ה למשה ולאחרון למנות את עם ישראל, וגם סיומו הוא בסיפור אודות ציווי הקב"ה למנות
- 17 עוד פעם את בני ישראל, לאחר ל"ט שנה, בעמדם להכנס לארץ ישראל.
- 18 ועל-פי האמור שהתורה היא הוראה, מובן, שסיפור התורה אודות ציווי הקב"ה למנות את בני ישראל,
- 19 אינו רק סיפור שאירע לעם ישראל בעבר, אלא יכולים ללמוד ממנו ענין שנוגע אלינו בכלל, כולל
- 20 ובמיוחד בזמן שבו קורין ספר במדבר, החל מיום ראשון זה.
- 21 ויש ללמוד הוראה חשובה ביותר מאופן המנין של בני ישראל:
- 22 כאשר מנו את בני ישראל, לא היו חילוקים ביניהם: אפילו יהודי פשוט, הן בלימוד, הן ברכוש, הן
- 23 במדות טובות והן ביחוס, נמנה בתור אחד מעם ישראל; וגם הגדול ביותר מכל בני ישראל, בכל המובנים,
- 24 אף שהיו אצלו כל המעלות, לא נחשב במנין יותר מאחד⁵.
- 25 ומזה למדים, שאף-על-פי שצריכים לשאוף להיות ראויים ומתאימים יותר להשתייך לעם ישראל,
- 26 על-ידי הוספה בלימוד התורה וקיום המצוות, והנהגה במדות טובות, אסור לשכוח שאפילו מי שמסיבות
- 27 שונות לא היה יכול להגיע למעמד ומצב נעלה יותר, הנה גם הוא בן ובת אברהם יצחק ויעקב, שרה
- 28 רבקה רחל ולאה, וגם עליו נאמר שהוא בנו של הקב"ה⁶, וכפי שביאר הבעל-שם-טוב⁷, שהחשיבות
- 29 והאהבה של הקב"ה לכל אחד מישראל - היא הרבה יותר מהאהבה והמסירות לבן יחיד אצל הורים
- 30 שהמתינו עשרות שנים ללידתו!

(4) יומא סח, ב (ובפירש"י). סוטה לו, ריש ע"ב. מ, ב (במשנה).

(5) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חמ"ג ע' 333. וש"נ.

(6) פ' ראה יד, א. וראה אבות פ"ג מ"ד. וראה גם תורת מנחם - התועדויות חנ"ב ס"ע 370 ואילך.

(7) ראה כתר שם טוב בהוספות סק"ז. וש"נ.

(* ראה גם מכתב ימי הספירה שנה זו (אג"ק חכ"ה ע' קמט ואילך) - לכינוס השנתי של נשי ובנות חב"ד.

(1) בתפילת ערבית.

(2) ראה רד"ק לתהלים יט, ת. גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). זח"ג נג, ב.

(3) סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך (נעתק ב"היום יום" ב חשוון).

ג. כיצד קיבלו בני ישראל את החשיבות והאהבה של הקב"ה?

מספרים לנו חכמינו ז"ל, שהיה זה בגלל אופן הנהגתם של בני ישראל - שמבלי הבט על כך שהיו מאות שנים (מאתיים ועשר שנים) בגלות מצרים (אחת הגליות הקשות ביותר⁸, כמסופר בחומש, וכפי שסיפרנו לא מזמן ב'הגדה של פסח'), במעמד ומצב שלא היו ברשות עצמם כלל, ומבלי הבט על כך שהיו במספר מועט, ובמיעוט יותר בנוגע לשליטה, שהרי היו עבדים של מצרים - שמרו את הנהגת היהדות.

ובעיקר, בנוגע לנשים - שבהיותן במצרים לא הלכו אחר המדות וההנהגה של נשי מצרים, ובפרט בנוגע לענין הצניעות (כפי שנקרא באנגלית: "מאדעסטי"), ההנהגה ההגונה השקטה והצנועה בבית, ועל-ידי-זה גם ברחוב, שבאה לידי ביטוי בכך ש"לא שינו את לבושיהם"⁹, מבלי הבט על ה"מאדע" ועל הנהגת המצריים ושאר האומות שהיו בארץ מצרים, אלא הנהגתן היתה כפי שלמדו מהנהגת אמותינו הקדושות, שרה רבקה רחל ולאה, אף-על-פי שכבר עברו מאות שנים מחיי שרה עד לחייהן של נשי ישראל במצרים, והיה גם שינוי קיצוני בנוגע לארץ - ארץ שונה לגמרי, בעלת הנהגות שונות בכל המובנים, ואף-על-פי-כן לא היה שינוי בלבושים, אצל בני ישראל בכלל ונשי ישראל בפרט, וכן בכללות ההנהגה, בהיותם במצרים.

והנהגה זו הוציאה אותם מהגלות הקשה, והביאה אותם בשלימות - ביחד עם בניהם ובני בניהם - לארץ ישראל, כפי שמסופר בחומש (בסוף ספר במדבר) בנוגע למנין בני ישראל קודם שנכנסו לארץ ישראל, ש"הטיל הקב"ה שמו עליהם (על כל משפחה בישראל) ה"א מצד זה וי"ד מצד זה, לומר, מעיד אני עליהם שהם בני אבותיהם"¹⁰, היינו, שנשאר בני נאמנים והתנהגו באופן המתאים לבניו של הקב"ה.

ד. ובענין זה, רואים עוד דבר פלא:

בשמו של הקב"ה יש ד' אותיות. ולצורך העדות על טהרת נשי ישראל והנהגתן, בחר הקב"ה (לא סתם ב' אותיות, אלא) דוקא ב' האותיות הראשונות, שיש בהן קדושה נעלית יותר מב' האותיות שלאחר-יזה, ועד שמהן מורכב שם מיוחד של הקב"ה (שיש לו כמה שמות).

וענין זה מדגיש עוד יותר עד כמה חשובה הנהגת נשי ישראל בכל הפרטים, מבלי להתחשב בכל השינויים שהיו מהזמן של שרה רבקה רחל ולאה, עד לזמן של נשי ישראל במצרים ועד לזמננו עתה.

וכאמור לעיל (סעיף ג), שבזכות זה נכנסו בני ישראל לארץ ישראל - לאחר ההכנה של המנין והעדות של הקב"ה שנשי ישראל מילאו את תפקידן.

ה. וכאמור לעיל - יש בזה הוראה ולימוד באופן ישיר ("א דירעקטע") עבור כל אחד מאתנו, ועבור כל נשי ישראל בכל מקום שהן:

ההוראה מחומש במדבר, ספר הפקודים - שבכל הקשור להנהגת היהדות, אין הבדל בין הגדול שבבני ישראל לקטן שבהם. כמו בנוגע למנין, שהגדול אינו נחשב יותר מאחד, והקטן אינו נחשב פחות מאחד.

לא רק על אשה של רב או שוחט, או מישהו אחר שממלא תפקיד חשוב בעם ישראל, מוטל החוב הקדוש להתנהג כפי שנשי ישראל נהגו בעבר, אלא גם על כל אשה בישראל; ולא עוד אלא שבידיה של האשה תלוי לחלוטין המצב של המשפחה והבית כולו.

ו. וכן ההוראה מזה ש"הטיל הקב"ה שמו עליהם כו" - בנוגע לענין הצניעות:

מתחילים עתה ימי הקיץ, שבהם מתחילים לנשב רוחות בעולם החיצוני שעלולים למשוך נשים לכיוון

(8) ראה תורת מנחם - התוועדות ח"ז ע' 282 ואילך. וש"נ.

(10) פירש"י פינחס כו, ה.

(9) ראה מדרש לקח טוב וראו ו, ו. תבוא כו, ה.

- 1 של מיעוט הצניעות, ולא ללבוש אותם לבושים שלבשו בדורות שעברו, אלא סוג אחר של לבושים,
- 2 ומוצאים על זה הסברים שונים.
- 3 באים לאשה או בת בישראל, וטוענים, שכיון שהנכן נמצאות בגלות, במיעוט במספר ובשלטון ביחס
- 4 להאומות שמסביבן, מה-בכך אם לא תתבדלו ותסתגרו בד' אמות שברשותכן להתנהג בהנהגה
- 5 מיוחדת?!
- 6 הרי אין על זה איסור מיוחד; זה לא חילול שבת רחמנא-ליצלן, או אכילה שאינה כשרה, אלא רק
- 7 שינוי קל בלבוש ובהנהגה. וישנו גם התירוץ וההסבר, שאי-אפשר להיות שונים מהעולם שבו נמצאים,
- 8 ומהו ההכרח לנהל מלחמה וללכת נגד הזרם, ונגד אופן ההנהגה של כל העולם.
- 9 ועל זה באה ההוראה - אין להן מה להתיירא, ואינן צריכות להתחשב עם הרוחות הבלתי-ברוכות
- 10 ("ניט-גינסטיקע, מיט די ניט-געוואונטשענע") שמנשבות בעולם החיצוני, ומושכים את הנוער - וגם את
- 11 המבוגרים קצת יותר מהנוער - לצד שמאל, ולבסוף גורמים לכל התוצאות הבלתי-ברוכות שרואים
- 12 במיוחד בשנים האחרונות בנוגע לנוער, וגם בכלל, כפי שקוראים בעיתונים, שומעים ברדיו ורואים
- 13 בטלוויזיא, אודות הנוער שתועה בדרכים עקלקלות, לא רק בנוגע לענייני עולם-הבא, אלא גורמים היפך
- 14 האושר והשמחה גם בנוגע לענייני עולם-הזה.
- 15 וההתחלה בזה צריכה להיות על-ידי-זה שאשה ובת ישראל מגבילה את עצמה ונושאת בגאון את
- 16 "דגל" והנהגת היהדות, כפי שהיה נהוג תמיד אצל עם ישראל. וכל זה - מבלי הבט על כך שמתחילים
- 17 הזמנים של חוס הקיץ, שבהם נוסעים ל"קאנטרי", וחושבים ששם מותר להתנהג ביתר חפשיות, כיון
- 18 שנמצאים רחוק יותר מהישיבה ובית-הכנסת.
- 19 וכאשר מקבלים החלטה זו, שלא להתחשב במאורעות הבלתי-מבורכים, ואדרבה, להראות דוגמא לכל
- 20 העולם כיצד צריכה להיות הנהגת הנוער ונשים בכלל - אזי ישנו הסיוע והעזר של הקב"ה, שיוכלו ליישם
- 21 זאת בחיים בנקל יותר ממה שמשערים, וישנה ההבטחה שלא זו בלבד שהדבר לא יזיק חס-ושלום
- 22 בעולם-הזה, אלא אדרבה כו'.
- 23 ולבסוף הרי זה פועל אפילו על הסביבה הלא-דתית ואפילו על גויים, שלא זו בלבד שאינם לועגים
- 24 מזה (כמו בתחילה), אלא מעוררים גם אצלם רגש של כבוד, בראותם שזהו "עם לבדד ישכון"¹¹, עם
- 25 שאינו מתפעל, ומתנהג לפי המסורת ולפי התורה שקיבל בהר סיני, ומתקיימת ההבטחה שכל העמים
- 26 מתייחסים לעם ישראל בתור עם שנבחר על-ידי הקב"ה, נותן התורה.
- 27 והעיקר - שזה ממשיך את ברכותיו של הקב"ה שיהיה בית יהודי בריא בכל המובנים, ובפרט ילדים
- 28 בריאים, הן בגוף והן בנשמה, ולרוות רוב נחת בכל המובנים מבנים ובנות, ובמשך הזמן - גם מהנכדים.
- 29 ומה לא תעשה אם בישראל כדי להבטיח את העתיד של ילדיה שיקבלו את המקסימום שיכולים לקבל
- 30 מברכותיו של הקב"ה, הן בעניינים הקשורים עם עולם-הזה, והן בעניינים הקשורים עם עולם-הבא, לאחר
- 31 מאה ועשרים שנה.
- 32 ז. וענין זה קשור גם עם הכניסה לארץ ישראל בדורנו זה:
- 33 כל אחד מאיתנו מקוה שבמהרה יבוא משיח, וינהיג את כולנו לארצנו הקדושה, ארץ ישראל.
- 34 ובשביל זה יש צורך שהקב"ה יכריז ו"יחתום" את שמו הקדוש על הנהגתה של כל אשה בישראל,
- 35 זקנה או צעירה, אשה או בת, שהיא מתנהגת לפי ההוראות המיוסדות על ידיעת אופן הנהגת האמהות
- 36 הקדושות שיסדו את עם ישראל - שרה רבקה רחל ולאה.

ולאחרי ה"חתימה" של הקב"ה - עומדים מוכנים להכנס לארץ ישראל, על-דרך המסופר בספר במדבר בנוגע לזמן שיצאו בני ישראל מארץ מצרים; וכמו-כן עתה, שבמהרה תבוא הגאולה האמיתית והשלימה, על-ידי משיח צדקנו, שיוציא אותנו מן הגלות, ויביא אותנו לארץ הקודש, ארץ ישראל, בקרוב ממש.

* * *

ח. השם-יתברך יברך ויצליח שיהיה לכן קיץ בריא בכל המובנים, לכל-לראש - ברוחניות, וגם בגשמיות, ובאופן שעל-ידי-זה יתוסף חיזוק בבריאות הגוף ובריאות הנשמה.

וההתחלה בזה - ההכנה לחג השבועות (בימים הסמוכים) לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות, ובאופן שהתורה תחדור את כל החיים.

וזהו התפקיד המיוחד של נשי ובנות חב"ד - לקבל על עצמן את התפקיד והשליחות להראות דוגמא אישית לכל נשי ובנות ישראל, כיצד אשה בישראל נושאת בגאון את המסורת של האמא והסבתא, עד לשרה רבקה רחל ולאה, ומשפיעה ולוקחת אתה את כל שאר נשי ישראל שנמצאים בסביבתה, שילכו כולן יחד לקבל את התורה, וכולן יחד יעמידו דור יהודי כשר וגאה, שמקיים תורה ומצוות בגאון, ואחר-כך ילכו כולן יחד עם משיח צדקנו אל הגאולה, בקרוב ממש.

המשך ביאור למסכת כתובות ליום ראשון עמ' ב

שיחזור ויקח את שלו מידה, ואמר לה שקול דידך וקב לי ידי -
ויאמר לה היורש, טלי את שדה בעלך המשועבדת לכתובתך,
והחזירי לי את השדה שלי, ואתי לאפוקי לעז על פי דינא - ויבואו
להוציא לעז על בית דין שלא עיינו בתקנתה של אלמנה זו,
ומחמת כן נגרם לה הפסד.

הדרן עלך הנושא

פרק שלשה עשר - שני דייני

המשך ביאור למסכת כתובות ליום שני עמ' ב

אגב דרכי, שאני צריך לבוא אליך לדון, אביא לך את ראשית הגז.
אמר ליה רבי ישמעאל, פסילנא לך לדינא - פסול אני לדון אותך,
וכן לא קביל מיניה. אוהיב ליה רבי ישמעאל בר אלישע זוגא דרפנן
- זוג תלמידי חכמים, וקדיני ליה - והיו דנים אותו. פהרי דקאזיל
ואתי - תוך כדי שהיה רבי ישמעאל בר אלישע הולך ובא, היה
לבו חושב בזכותו של אותו אדם, ואמר בלבו, אי קעי אדם זה, מעין
הכי - יטען כן ואי קעי מעין הכי. אמר רבי ישמעאל תיפח נפשם
של מקבלי שוחד אפילו על מנת לדון דין אמת, לפי שאי אפשר
שלא יטו את הדין, שהרי וזה אני, שלא נמלתי ממנו מאומה, ואף
אם נמלתי, שלי נמלתי - כלומר שלי הייתי נוטל ולא את ממונו,
שהרי חייב ליטנו לכהן, ואף על פי כן קב נטייתו לזכותו, הרי
שמקבלי שוחד ממש, אך על פי שרוצים לדון דין אמת. על אחת
במה וכןמה שיטו את הדין.
הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין שוחד: רב ענן, אייתי ליה ההוא
גברא פנתא דגילדני דבי גילי - הביא לו אדם סל ובו דגים קטנים
הגדלים בין הקטנים שבאגם. אמר ליה רב ענן לאותו אדם, מאי
עבדתיך - מה מעשיך כאן. אמר ליה אותו אדם, דינא אית לי -
דין יש לי, ובאתי אליך כדי שתדונני. לא קביל מיניה רב ענן את
סל הדגים, ואמר ליה, פסילנא לך לדינא, ואף שלא קיבלתיו ממך.
כשראה אותו אדם שרב ענן אינו רוצה לדונו, אמר ליה לרב ענן,
דינא דמר לא בעינא - איני רוצה שתדונני, אך קבולי לקביל מר -
קבל ממני את סל הדגים, ולא למנען מר מאקריבי בבורים - שלא

משנה
המשנה דנה בענין מי שהלך למדינת הים, ואשתו תובעת לקבל
מזונות מנכסי בעלה, מתי היא צריכה להשבע שאכן לא השאיר
לה בעלה כסף עבור מזונות: שני דיני גירות היו בירושלים, ארמון
וחנן בן אבישלום. חנן אומר שני דברים שבהם לא הודו לו חכמים,
וארמון אומר שבעה דברים, שבהם לא הודו לו חכמים. הדין
הראשון שאמר חנן הוא, מי שהלך למדינת הים, ואשתו תובעת
מזונות מנכסיו, משום שלטענתה לא השאיר לה בעלה כסף
למזונות. חנן אומר,

תמנע ממני מצוות הבאת ביכורים.
הגמרא מבארת שהבאת דורון לתלמיד חכם חשובה כהבאת
ביכורים: דתניא בברייתא, נאמר בפסוק (מלכים ב' ד מו) 'ואיש בא
מבעל שלשה, ויבא לאיש האלהים לחם בבורים עשרים לחם שעורים
וכרמל בצקלוננו' וקשה, וכי אלישע אוכל בבורים תוה, והרי לא היה
כהן, שהרי מצינו בדברי הימים, שאביו של אלישע היה משבט גד,
אלא בא הפסוק לומר לך, שכל המביא דורון לתלמיד חכם, הרי זה
נחשב כאילו מקריב בבורים, נמצא שהכתוב קורא 'ביכורים'
לאותו דורון שהובא לאלישע. ולכן טען האדם שבא לרב ענן,
שרב ענן צריך לקבל את הדורון, כדי לזכותו במצוה זו.
הגמרא ממשיכה בהבאת המעשה: אמר ליה רב ענן לאותו אדם,
אף שמתחילה קבולי לא בעינן דאיקביל - בתחילה לא רציתי לקבל
ממך, השתא דאמרת לי מעמא, מקבילנא - עכשיו שאמרת לי טעם
זה, אקבל ממך את הדורון.
שדריה לקמייה דרב נחמן - שלח אותו רב ענן לרב נחמן כדי שידון
אותו. ושלח ליה - ושלח את הדברים לרב נחמן בלשון זו, נידויניה
מר להאי גברא, דאנא ענן פסילנא ליה לדינא - ידון כבודו אדם זה,
הואיל ואני, רב ענן, פסול מלדון אותו. אמר רב נחמן, מדשלה לי
הכי - מכך ששלח רב ענן כך, שמע מינה קריביה הוא - משמע
שהוא קרובו, ולכך פסול מלדונו. תוה קאים דינא דיתמי קמיה -
באותה שעה היה מונח לפני רב נחמן דין של יתומים. אמר רב
נחמן לעצמו,

לקוטי שיחות פרשת במדבר כרך ח

מתורגם ללשון הקודש

א.

גם בזה אינו מובן⁵:

26

המלים "ופרשו בגד", ו"וכסו אותו במכסה",
מופיעות במפורש בפסוקים הקודמים, בהבדלי לשון
מסויימים, אצל כל אחד מכלי הקודש (לגבי הארון,
השולחן, המנורה, מזבח הזהב, כלי הקטורת ומזבח
הנחושת), וכיצד אומר על כך רש"י "כמו שפירשתי
למעלה..."⁶, כפי שאני (רש"י) ביארתי לפני כן?⁷

מצד שני: אם רש"י אכן אומר "כמו שפירשתי
למעלה בפרשה זו", מדוע הוא מצטט את לשון
הפסוקים: "ופרשו עליו בגד פלוני וכסו אותו במכסה
פלוגי"?

37

ג.

"כבלע" - גם "וכסו" וגם "ופרשו"
מזה שבנוסף ל"וכסו אותו במכסה...", מציין רש"י
גם "ופרשו עליו בגד פלוגי", למרות ש"ובלוע שלו זהו
כסויו", מוכח, שב"כבלע את הקודש" אין הכוונה רק
לענין של "וכסו אותו במכסה", אלא גם לענין של
"ופרשו עליו בגד"⁸, כי גם הבגדים שפרשו, כיסו את
כלי הקודש⁹.

בכך ניתן ליישב מדוע פותח רש"י את פירושו
במלים "לתוך נרתק שלו", ומיד ממשיך ומבהיר "כמו
שפירשתי...":

כאשר "ופרשו עליו", שפורשים בגד על כלי, אין
הכלי מתכסה, בדרך כלל, מכל צדדיו. לפיכך ניתן היה
לחשוב, שבמלים "ולא יבואו לראות כבלע את
הקודש" הכוונה היא רק ל"וכסו אותו במכסה", כי רק
ה"מכסה" אשר כיסה את כלי הקודש מכל הצדדים¹⁰

(7) וגם לפי הגירסא שבדפוס ראשון "כמו שמפורש", אינו מובן:
מכין שזה מפורש למעלה – ובפרשה זו, הרי התלמיד יודע זאת מעצמו,
ולמה הוזקק רש"י לכתוב "כמו שמפורש בו"?

(8) ואף שמפשוט לשון רש"י "ובלוע שלו זהו כסויו" – ולא "כבלע
לשון כסויו" (כבפירושו ביומא שם ד"ה ולא יבואו) – משמע שכונתו
בזה להדגיש שבלוע שלו הוא רק כסויו – מ"מ, מדכתב רש"י כאן גם
"ופרשו עליו בגד פלוגי", עכצ"ל שגם זה שייך ל"כבלע גו". וראה לקמן
סעיף ז וסעיף יא.

(9) כמפורש ברש"י ויקהל לה, יט. פקודי לט, א.

(10) מכין שהי' "מכין מרצוף" (פרש"י כאן ד, יו"ד)*.

אבל מהלשון "מכסה" עצמו אין הוכחה, שהרי נאמר (תרומה כו,
יד) "מכסה גו" מלמעלה". וראה רש"י ויקהל לה, יב.

"ולא יבואו לראות כבלע את הקודש"

1 בסוף הפרשה מצטט רש"י את המלים: "ולא יבואו
2 לראות כבלע את הקודש", ומפרש¹: "לתוך נרתק שלו",
3 או, לפי גירסא אחרת², "כשמכניסין את הכלי לתוך
4 נרתקו". לאחר מכן הוא מביא הוכחות לכך, שכלי
5 הקודש הוכנסו לנרתק, כדלהלן בסעיף ב', ומסיים:
6 "ובלוע שלו זהו כסויו".

7 וצריך להבין:

8 (א) רש"י מפרש כאן, לכאורה, רק את המלים "כבלע
9 את הקודש", ומדוע הוא מצטט גם את המלים "ולא
10 יבואו לראות"? במיוחד, כאשר זהו ענין בפני עצמו:
11 במלים אלו מדובר על הלויים, ובמלים "כבלע את
12 הקודש" – על הכלים.

13 (ב) הכנסת כלי המקדש לנרתקים נקראת "כבלע את
14 הקודש" כי על ידי-זה נעשים כלי הקודש בלועים
15 ומכוסים, כפי שרש"י בעצמו מסיים "ובלוע שלו זהו
16 כסויו". ואינו מובן: מדוע צריך רש"י לומר תחילה
17 "לתוך נרתק שלו", ולאחר מכן להסביר "ובלוע
18 שלו..."? והרי יכול היה, לכאורה, לומר בקצרה:
19 "כבלע את הקודש – כשמכסין אותו"³?

ב.

"ופרשו עליו... וכסו אותו..."

21 לאחר שרש"י מפרש "לתוך נרתק שלו", לפני סיום
22 פירוש זה עצמו, הוא מביא הוכחות לכך שכלי הקודש
23 הוכנסו לנרתק: "כמו שפירשתי⁴ למעלה בפרשה זו:
24 ופרשו עליו בגד פלוגי וכסו אותו במכסה פלוגי".

(1) וכ"ה ביומא נד, א.

(2) "לשון רש"י" שברמב"ן כאן.

(3) ובתרגום אונקלוס כאן (ראה רמב"ן כאן, שפירושו של רש"י
הוא דעתו של אונקלוס): "כד מכסין".

(4) בדפוס ראשון: "כמו שמפורש". אבל בכל הדפוסים שלפנינו, וגם
"בלשון רש"י" שברמב"ן: "כמו שפירשתי". וראה ג"כ הערה 6.

(5) וגם אינו מובן: בתחלת פירושו כותב רק "לתוך נרתק שלו"
[שהוא ה"בגד" – ראה להלן הערה 13], ואינו מזכיר גם המכסה,
ואילו בההוכחה על "לתוך נרתק שלו" כותב גם "וכסו אותו במכסה
פלוגי"?

(6) וגם: בשביל מה מדגיש אשר מה "שפירשתי למעלה" הוא
"בפרשה זו"?

(* בלבוב ע"ז (וכ"ה במשכיל לדוד), שרק המכסה דמנורה הי' כעין מרצוף (דמדכתיב ב' "אל מכסה" ש"מ שרי' לו תוך). "אבל שאר כסוי עור תחשו הנאמרים בפרשה
לא היו אלא מכין מפה פרושה עליהם".

24 ד.
25 שאלות נוספות על דברי רש"י
26 בנוסף לשאלות אלו על פירוש רש"י בכללותו, יש
27 להבין:
28 (א) על רובם ככולם של כלי הקודש היו פורשים
29 תחילה בגד, ולאחר מכן מכסים אותם בכיסוי עור
30 תחש. אך לגבי הארון, המוזכר ראשון בין כלי הקודש
31 בפרשה, היה הסדר הפוך: בתחילה כיסו אותו ב"כסוי
32 עור תחש"¹⁷, ורק אחר כך – "ופרשו בגד כליל תכלת
33 מלמעלה"¹⁸. לפי זה צריך היה גם רש"י, לכאורה,
34 לציין תחילה "וכסו אותו במכסה פלוני (ואחר כך)
35 ופרשו עליו בגד פלוני", בהתאם לסדר שהיה בארון,
36 המוזכר בתחילת הפרשה – ולא בסדר המובא
37 בפירושו?
38 (ב) רש"י אומר: "ופרשו עליו בגד פלוני וכסו אותו
39 במכסה פלוני". ולכאורה, מובן מדוע הוא מציין את
40 הביטוי "פלוני" לגבי הבגד, כי היו בגדים מאריגים
41 שונים: מתכלת, מתולעת שני ומארגמן. אך לא מובן
42 הביטוי "במכסה פלוני": הרי בכל הכלים היה הכיסוי
43 מ"עור תחש", ורש"י צריך היה לומר בלשון הפסוק
44 "במכסה עור תחש"?
45 אפשר היה, לכאורה, לתרץ: כיון שלגבי הארון
46 נאמר¹⁹ "והורידו את פרוכת המסך וכסו בה את ארון

1 מתאים למשמעות של "כבלע" – כיסוי מכל הצדדים,
2 ולא "ופרשו עליו בגד". וכדי לשלול טעות זו, אומר
3 רש"י "לתוך נרתק שלו כמו שפירשתי למעלה": כיון
4 שגם הבגדים היו כנרתיק, כפי שמסביר רש"י לפני כן¹¹
5 ("פירשתי למעלה"¹²) "יכניסו כל כלי וכלי
6 לנרתקו"¹³...", והרי נרתיק מכסה על מה שנמצא בתוכו
7 מכל הצדדים – יוצא, שהמשמעות של "כבלע את
8 הקודש" כוללת גם את "ופרשו עליו בגד פלוני".
9 אך עדיין אינו מובן:
10 (א) מהו הקושי במלים "ולא יבואו לראות כבלע את
11 הקודש", אילו היינו מסבירים שב"כבלע" הכוונה היא
12 רק ל"וכסו אותו במכסה", אשר כדי להבהיר קושי זה
13 צריך רש"י לומר "לתוך נרתק שלו", ולהדגיש שבכך
14 נכלל גם הענין של "ופרשו עליו..."?
15 (ב) כיון שעל ידי "ופרשו עליו בגד", הנאמר לגבי
16 כל אחד מכלי הקודש, הם כבר התכסו מכל הצדדים,
17 צריך, לכאורה, להיות ההיפך: שמשמעות המלים
18 "כבלע את הקודש" איננה "וכסו אותו..." אלא רק
19 "ופרשו עליו..." ועל-ידי-זה כבר מתכסים רוב כלי
20 הקודש¹⁴ בשלימות, אף לפני "וכסו...". אך שוב
21 מתעורר ההכרח דלעיל: כיון שרש"י מציין גם "וכסו
22 במכסה", הרי גם ענין זה נכלל ב"כבלע את הקודש".
23 ומנין לומר רש"י¹⁵ הוכחה זו¹⁶?

(11) ד, ה.

(12) ומדייק "בפרשה זו" – כי בפרשת תשא כותב "עשויים נקבים
נקבים" (ראה להלן הערה 16).
(13) ופשוט שאין לומר שכוונת רש"י ב"נרתקו" היא להכסוי עור
תחש – כי (א) הכיסוי ה' כמין מרצוף ולא כנרתק. (ב) הכסוי עור תחש
ה' בכל הכלים בשווה (וגם באם נפרש שלא היו שווים (ודלא כדלקמן
סעיף הנ"ל) – הרי ההבדל שביניהם אינו מפורש בפרשה), ומדכתב "כל
כלי וכלי לנרתקו המפורש לו כו", מוכח שכוונתו להבגדים. (אבל ממ"ש
רש"י בפירושו ליומא שם "מכסין אותו בנרתקו" כמו שכתוב בפרשה
וכסו אותו במכסה עור תחש ולקחו בגד תכלת וכסו" משמע שנרתק כולל
שניהם (מכסה ובגד) – אבל כבר מדובר כמה פעמים שפרש"י בש"ס הרי
גם הוא שייך לאופן הלימוד ע"ד הש"ס (דרך ההלכה וכו') ולכן עשר
וחמש עשרה שנה – משא"כ בפירושו עה"ת).
(14) לבד הארון, ש"ופרשו בגד" ה' לאחר "וכסו".
(15) ובפרט, שלעיל (ד, ה) כותב "יכניסו כל כלי וכלי לנרתק" (ואינו

מוזכר "וכסו אותו"). וראה להלן הערה 29.

(16) בפרש"י תשא (לא, י"ד) "שהיו... עשויים נקבים נקבים". ועפ"ז
י"ל לכאורה, שלכן ע"י הבגדים – אף שהיו כנרתק – לא נבלע הקדש.
אבל עפ"ז הדרא קושיא לדוכתא, מדוע מביא רש"י כאן "לנרתקו כו"
ופרשו בגד?
(17) אבל מה שכיסו אותו לפני פרוכת המסך – אינו שייך ל"וכסו
אותו במכסה" דפרש"י כאן, כדלקמן בפנים. וראה גם הערה 21.
(18) ד, ו.

ברמב"ן כאן (מ"ש אומרים): "ופרשו בגד כליל תכלת מלמעלה
לפרוכת המסך". אבל ממה שרש"י לא פירש מאומה עה"פ, מוכח שמפרש
הכתוב כפשוטו (ובפרט, שע"פ פירוש זה דרמב"ן – "אין מוקדם ומאוחר"
בפסוק אחד*! – ראה לקו"ש ח"ז ע' 119 הערה 13), וכפירוש הראשון
שברמב"ן. וכ"ה גם בילקוט וביחי כאן.
(19) ד, ה.

אבל לפ"ז, "וכסו במכסה" (דשאר הכלים) אינו שייך ל"כבלע" (שמורה על כיסוי מכל הצדדים, כדבר הבלוע) – היפך (פשוטו) לשון רש"י, וכבפנים. ולכן נלפענ"ד שבכל
הכלים ה' נעין מרצוף וזה שרש"י אינו מפרש בהכיסויים שלפ"ז שריו כמין מרצוף – כי שם אין הכרח לזה (וכדלקמן בפנים ההערה). אבל לאחר שגילה הכתוב (ע"י
הוספת תיבת "אל") גבי כסוי המנורה שריו כמין מרצוף, ה"ז מוכיח שכן ה' גם בכל הכיסויים – כי אין סברא לחלק בין כיסוי אחד להשני (וראה לקמן סעיף ח).
(*) בראב"ע כאן: "וכבר פרשו כו". אבל אי"ז דרך הפשט (דרש"י). וראה לקו"ש שם הערה 14.

דברי רש"י בפרשה קודמת²³ "ונשכח כל השבע" –
הוא פתרון הבליעה". ואילו כאשר מכסים משהו,
אמנם, הדבר איננו נראה, אך הוא נשאר במלוא תוקפו
ובשלימותו, ואדרבה: הכיסוי נעשה טפל ומתבטל
כלפי הדבר המכוסה²⁴.

ולכן, ללא פירוש רש"י, ניתן היה להסביר,
שהמשמעות של "כבלע את הקודש" היא: בפירוק
ה"קודש". כלומר, כאשר "והורידו את פרוכת
המסך..."²⁵. פירוש זה היה מובן בכך שהביטוי "בלוע"
מופיע בפסוקים נוספים לגבי פירוק המשכן, כגון "בלע
ה' ולא חמל"²⁶, לגבי הריסת המקדש.

לכן מצטט רש"י גם את המלים "ולא יבואו
לראות", כי מהן נובע ההכרח, שב"כבלע את הקודש"
הכוונה היא לכיסוי של הקודש, ולא לפירוקו.

אילו היתה אזהרת התורה, שאסור לבני קהת
להימצא במשכן כאשר "כבלע את הקודש", אפשר
היה להסביר שהכוונה היא לזמן פירוק הקודש. אך
כיון שנאמר "ולא יבואו לראות", ואזהרה זו חלה
עליהם גם לאחר פירוק הקודש, כל עוד לא כיסו את
הכלים לשומרם מפני ראייה, כנאמר לפני כן בפרשה
"וכלה אהרן ובניו לכסות... ואחרי כן יבואו בני קהת
לשאת"²⁷, אי אפשר להסביר שב"כבלע" הכוונה היא
לפירוק, כי אז היה נובע מכך, שמיד לאחר "כבלע את
הקודש", אף לפני כיסוי ה"קודש" אחרי הפירוק, מותר
להם להיות שם – דבר המהווה סתירה ל"ולא יבואו
לראות"²⁸. לפיכך מסביר רש"י "ובלוע שלו זהו

העדות ונתנו עליו כסוי עור תחש" – שבנוסף ל"כסוי
עור תחש" כיסו אותו גם ב"פרוכת המסך" – לכן
מתבטא רש"י במלים "במכסה פלוני", כדי לכלול גם
את "פרוכת המסך".

אך קשה ליישב זאת כך: בפרוכת המסך אי אפשר
היה לכסות את הארון מכל צדדיו. כי ברור, שכדי
שהבגד או המכסה יכסו את הכלי מכל צדדיו, כולל
את החלק שבו היו הבדים, אפשרי הדבר רק על ידי
הכנת נקבים או חריצים בבגד ובמכסה, שבהם יישארו
הבדים מחוץ לכיסוי. אך כיון ש"פרוכת המסך"
שימשה כפרוכת בין הקודש לבין קדש הקדשים, ורק
בזמן המסעות כיסו בה את הארון, מובן, שאי אפשר
היה לנקוב בה נקבים²⁰, ולכן היא לא היתה יכולה
לכסות גם את חלק הארון שבו הוכנסו הבדים²¹.

ואם כך, אין מתקבל על הדעת, שבביטוי "מכסה
פלוני", שבו משתמש רש"י בקשר ל"כבלע את
הקודש", ביטוי המראה כיסוי מכל הצדדים, כדלעיל
בסעיף ג', הוא יתכוון ל"פרוכת המסך"²².

ה.

"כיסוי" ו"בליעה"

ההסבר לכל האמור לעיל הוא:

במקום אחר בתורה אין מוצאים, שבביטוי "בלוע"
הכוונה היא לכיסוי, ולא זו בלבד שאין מוצאים זאת,
אלא, אין מתקבל על הדעת לומר, שכיסוי כלי הקודש
ייקרא "בלוע". כי במונח "בליעה" המשמעות היא,
שהדבר הבלוע מתבטל כלפי הדבר שבו הוא נבלע.

(20) ראה יומא שם.

(21) ועפ"י יובן מה שבפרש"י ליומא שם, מביא את הפסוקים "וכסו
אותו במכסה עור תחש"; "ולקחו בגד תכלת וכסו גר" (שנאמר גבי
שלח ומנורה), ואינו מביא את הפסוקים שנאמרו גבי ארון שלפנ"ו [ובפרט
שבפרש"י שם לפנ"ז: "שהיו מפרקין את הארון והמזבח"] – כי רש"י שם
מביא ב' פסוקים הראשונים שנאמרו בהם "וכסו" (שלכן גבי שלחן גופא,
אינו מביא בגד תכלת ובגד תולעת שני), ולכן אינו מביא הפסוקים דארון,
כי בכסוי עור תחש ובגד כליל תכלת לא נאמר "וכסו" (ומהלשון "כסוי
עור תחש", אין רא' כ"כ), ו"כסו" שנאמר גבי פרוכת המסך – אינו שייך
ל"כבלע את הקודש", כבפנים.

(22) ונוסף לזה: מכיון שהפרוכת עצמה היא מכלל "קדש הקדשים"
(רש"י ד, ד), הרי מובן ש"כבלע את הקודש" כולל גם ה"בלוע" של
הפרוכת עצמה.

ועל פי זה מובן בפשטות מה שהיו ג' כיסויים על הארון – כי [נוסף
על מה שהפרוכת לא כיסתה את הארון מכל צדדיו, כבפנים] בשביל
הפרוכת עצמה הוצרכו ב' כיסויים.

(23) מקץ מא, ל.

(24) ראה משנה שבת צג, סע"ב (הובא ברמב"ם ספי"ח מהל' שבת):
"שהכלי טפלה לו" (ופשוט שדין זה הוא גם כשהאוכל מכוסה בהכלי).

(25) כבראב"ע ובחיי כאן (וראה רשב"ם כאן).

אבל אין לומר ש"כבלע את הקודש" קאי על פירוק כל המשכן,
שהרי נאמר (כמדבר א, ז) "וירידו אותו הלויים" ונפשוט שאין לומר
שהורדת המשכן הי' ע"י בני גרשון ובני מררי (פרש"י בהעלותך י, יז)
והציווי "ולא יבואו לראות" הוא רק על בני קהת – שהרי כלפי לויא*],
והורדת המשכן הי' לאחרי כיסוי הכלים.

(26) איכה ב, ב – הובא ברמב"ן כאן. (וברשב"ם כאן – דוגמאות
לזה מעוד פסוקים).

(27) טו. (אבל אין מזה הוכחה כ"כ, כבהערה הבאה).

(28) ואף שכבר נאמר לפנ"ז "וכלה גר' לכסות גר' ואחרי כן יבואו גר'
– בכ"ז הוזקק רש"י להוכיח ש"כבלע את הקודש" אין פירושו פירוק
ממש "ולא יבואו לראות" – כי במ"ש "ואחרי כן יבואו גר'", י"ל שכוונת
הכתוב היא רק לפרש את עבודת בני קהת. אשר לא נצטוו לבוא לשאת

(* אף שיש לומר (בדוחק), שאין רא' מבני גרשון ובני מררי – מכיון שזה הי' עבודתם. (שלכן אין רא' גם מבני קהת עצמם שנכנסו למשכן כשרי' כבר על מכונו
להניס בו הכלים (פרש"י בהעלותך י, כא)).

לכן מדגישה התורה "ולא יבואו לראות כבלע את הקודש", שאסור לראות גם את כיסוי כלי הקודש במכסה פלוני, אף לאחר הימצאותם בנרתיקם²⁹.

ז.

הכיסוי השני - "בלוע"

אך עדיין קשה:

(א) כיצד מתאים הביטוי "בלוע", המצביע על דבר שנשכח ומתבטל, כדלעיל בסעיף ה', לגבי כיסוי הקודש, כאשר הכיסוי בטל לקודש?

(ב) כיון שהכיסוי נקרא "בלוע", יוצא, שכאשר מתכסים כלי הקודש על ידי הכנסתם לנרתיק, כבר מושלמת הפעולה "כבלע...". ואם כך, יוצא להיפך: מהמלים "ולא יבואו לראות כבלע את הקודש" משתמע, שאסור לבני קהת להביט כאשר מכניסים את הקודש "לתוך נרתק שלו", אך לאחר הכיסוי בנרתיק, כבר הושלם "כבלע את הקודש", ולפי זה כבר מותר להם להביט בזמן של "וכסו במכסה".

לכן מאריך רש"י בלשונו ואומר "ופרשו עליו בגד פלוני וכסו אותו במכסה פלוני, ובלוע שלו זהו כסויו": אילו היה לגבי כלי הקודש רק את הענין של "וכסו במכסה פלוני", לא היה נקרא הדבר "בלוע", כי אדרבה: הכיסוי בטל לקודש, כדלעיל. אך כיון שבנוסף לכך, נערך לפני כן הכיסוי של "ופרשו עליו בגד

כסויו", שהאזהרה "ולא יבואו לראות" נאמרת גם לגבי הזמן שבו כיסו את ה"קודש", ורק לאחר מכן, אחרי "וכלה אהרן ובניו לכסות..." – מותר היה לבני קהת להימצא שם.

ו.

אסור לראות גם את הכיסוי במכסה

אך עדיין נדרש הסבר:

מדוע יש צורך, בכלל, במילה "כבלע"? אילו היה נאמר רק "ולא יבואו לראות את הקודש", ללא המילה "כבלע", כבר היה ברור שאסור לבני קהת לראות כיצד מכסים את הקודש, שהרי לא ייתכן שבהבטה על פעולת כיסוי הקודש לא ייראה הקודש עצמו. מהו, אפוא, החידוש במילה "כבלע"?

כדי ליישב גם קושי זה, אומר רש"י "ובלוע שלו זהו כסויו", שהפעולה "כבלע את הקודש" נעשית מושלמת על ידי "וכסו אותו במכסה פלוני" לאחר ש"ופרשו עליו בגד פלוני":

אילו היה נאמר רק "ולא יבואו לראות את הקודש", היה יוצא מכך, שמיד לאחר הכנסת כלי הקודש לנרתיקם, אף לפני כיסויים בעור התחש, כבר אין עוברים על הציווי "ולא יבואו לראות", כי בהימצאם בנרתיקם מכוסים הכלים מכל צדדיהם, ואי אפשר לראותם.

רק אחרי שכלה אהרן ובניו לכסות הקדש ונע"ד פרש"י (לעיל ד, ה), שמה שנאמר "ובא אהרן ובניו גו'" אחרי "זאת עבודת בני קהת", הוא בכדי לומר שבני קהת לא יצטרכו אלא לשאתן, אבל לא שיש איסור כזה (כ"א – בנגיעה). ולכן מעתיק רש"י "ולא יבואו לראות", שמה מוכח שאסורים לבוא, עד לאחר הכיסוי, בכדי שלא יראו. אבל ראה הערה הבאה.

(29) ועפ"ז, גם כשנפרש שכונת הכתוב "ואחרי כן יבואו גו'" היא – שאסורים לבוא קודם ל"וכלה גו' לכסות" (ודלא כבהערה הקודמת) [וכדמוכח קצת ממ"ש לאח"ז "ולא יגעו", שמשמעות פשוטת הכתוב הוא "ולא יגעו" הוא (לא ענין חדש, כ"א) טעם על ואחרי כן יבואו – כי באם יבואו לפני, אפשר שיגעו] – יש חידוש ב"ולא יבואו לראות כבלע את הקדש": שאסורים לבוא גם אחרי "ופרשו בגד" (שאו כבר מכוסים הכלים), עד לאחר "כבלע זהו כסויו".

ועפ"ז יובן גם מה שלפנ"ז נאמר "ולא יגעו גו' ומתו", וכאן נאמר שגם אפילו באם רק יראו אזי ומתו – כי הטעם על "וכלה גו' לכסות גו' ואחרי כן יבואו גו' לשאת" הוא – "ולא יגעו", כי באם יבואו לשאת טרם הכנסת הכלים לנרתיקה, אפשר שיגעו. ומטעם זה ד"ולא יגעו" עדיין מותרים היו לבוא אחרי "ופרשו בגד"*. ואח"כ מוסיף איסור חדש

ובפרשה אחרת "ולא יבואו לראות כבלע את הקדש", שמצד הענין ד"לראות" – לא יבואו (גם אח"ז – עד) כבלע.

ולוהוסיף: ע"פ פשטות הכתובים – לפי הנ"ל – אין איסור נגיעה לאחר ד"ופרשו בגד" ובלבד שלא יראה (שיהפוך פניו אחורנית – ע"ד פרש"י נח ט, כג). ועפ"ז מובן דצ"ל ב' האיסורים.

ועפ"ז יובן גם מ"ש רש"י (ד, ה) "ובא אהרן ובניו גו'" – יכניסו כל כלי וכלי לנרתקו כו".

– דלכאורה: (א) למה כותב "יכניסו כל כלי וכלי לנרתקו" ולא "ופרשו בגד" על כל כלי וכלי, כלשון הכתוב. (ב) למה אינו כותב גם "וכסו אותו במכסה" (ובפרט, שמכיון שמסיים שם "ולא יצרטכו הלוויים בני קהת אלא לשאת" הו"ל לכאורה לכתוב שגם "וכסו" הי' ע"י אהרן ובניו (ולא ע"י הלוויים)) –

כי מה שהוקשה לי לרש"י הוא: הרי לפני"ז נאמר "זאת עבודת בני קהת" ומה נוגע כאן מה שעשו אהרן ובניו – ועכצ"ל, ש"יבא אהרן ובניו גו'" נוגע ושייך לעבודת בני קהת**.* וע"ז מפרש רש"י "יכניסו כו' לנרתק", שע"י שאהרן ובניו מכניסים הכלים לנרתקם (משא"כ באם הפירוש ד"ופרשו בגד" הוא רק מלמעלה), לא יגעו בני קהת בהכלים. וכמו שמסיים בפרשה "וכלה אהרן ובניו לכסות גו' ואחרי כן יבואו בני

(* ומ"ש "וכלה גו' לכסות" – י"ל: (א) שהכונה לכיסוי כל הכלים. (ב) שזה נוגע ל"ולא יצרטכו כו' אלא לשאת", כבסיום פנים ההערה.

(**) אבל אין לומר שמבאר רק זמן עבודתם – שהרי עבודת בני קהת לשאת את הכלים היא גם לאחר פירוק המשכן ע"י בני גרשון ובני מררי (רש"י בהעלותך י, יז) ולא נזכר כאן ובפרט שבעבודת בני גרשון ובני מררי נאמר בפ' נשא לאחר עבודת בני קהת.

לא היה מיוחד דוקא לכלי מסויים. כל "מכסה עור
תחש" יכול היה ומותר היה לשמש כיסוי לכלי זה או
אחר, ולכן ה"מכסה" – "אינו כליין".

28

ט.

כלי המזבח והשולחן - כיסוי אחד
אך לפי האמור לעיל עדיין קשה: לגבי מזבח
הנחושת נאמר "ופרשו עליו בגד ארגמן ונתנו עליו את
כל כליו... ופרשו עליו כסוי עור תחש"³⁵. מכך יוצא,
שהכלים של מזבח הנחושת כוסו בכיסוי אחד בלבד.
וכיצד חל הענין של "כבלע את הקודש" גם על כלי
מזבח הנחושת?

ההסבר לכך הוא: קדושת הכלים של המזבח
החיצון (וכן של השולחן), היתה פחותה, בפשטות,
מקדושת המזבח (והשולחן) עצמו³⁶. הדבר מובן מכך
שפרשו בגד בין המזבח לבין "כל כליו" (וכן בין
השולחן לבין כליו³⁷) – כדי להפריד בין המזבח
(והשולחן) לבין הכלים³⁸. וכיון שקדושת כלי המזבח
היתה פחותה יותר³⁹, הספיק להם⁴⁰ כיסוי אחד⁴¹.

אין סתירה לאמור לעיל מכך ש"כלי השרת" של
מזבח הזהב הוצרכו בכל זאת שני כיסויים – "ונתנו אל
בגד תכלת וכסו אותם במכסה עור תחש" – כי בכלי
השרת לא שירתו רק "במזבח הפנימי" אלא גם "בתוך
המשכן שהוא קדש"⁴², ומפני קדושת המיוחדת, הם
הוצרכו שני כיסויים.

פלוני", והבגד, בהיותו כנרתיק, כיסה את הקודש מכל
צדדיו, כדלעיל³⁰, ועל זאת כיסו את הקודש בכיסוי
נוסף, אין הכיסוי השני בטל כלפי הקודש, אלא הוא
בולע את ה"קודש".

בדומה להלכה המופיעה בגמרא³¹, ומכך שהגמרא
מביאה זאת בפשטות ללא הוכחות וכדומה, הרי
שהדבר מובן בהגיון פשוט, ויש לו מקום בלימוד בדרך
הפשט: "בית שיש בו ספר תורה או תפלין... עד
שיוציאם או יניחם כלי בתוך כלי".

ח.

מכסה - אינו מיוחד לכלי מסויים
על הוכחה זו אפשר לשאול³²: "כלי בתוך כלי"
מועיל דוקא "בכלי שאינו כליין. אבל בכלי שהוא
כליין אפילו עשרה מאני, כחד מאני דמי"³¹ (= אבל
בכלי המיוחד לדבר זה, אפילו עשרה כלים נחשבים
כאחד). אך בעניננו, שני הכיסויים, הן הבגד והן
המכסה היו מיוחדים לכלי הקודש, ולכן, לכאורה,
צריך גם הכיסוי השני להיות בטל כלפי הקודש, ולא
להביא לידי "כבלע את הקודש"?

רש"י מבהיר זאת בדייקן בלשונו "ופרשו עליו בגד
פלוני וכסו אותו במכסה פלוני": בגד נתפר במיוחד
לפי מדת הדבר שמיועד להתלבש בו. ואילו מכסה הוא
כיסוי סתמי³³, שאינו מתאים בדיוק לדבר זה בלבד³⁴.
לפיכך יש לומר, שה"מכסה" של כל כלי הקודש

עם כל כלי כללם הכתוב ביחוד וכמש"נ כבר גוי אותה את כל הכלים
האלה (תרומה כה, לט. וראה רש"י שם) – לא הי' חילוק בקדושתם ועד
שלא הוצרך להפסיק ביניהם. – וראה רש"י שם (כה, לא): השלך את
הכנר לאור והיא נעשית מאילי – שלכאורה פי' – שגם הכלים נעשים
מאיליהן! אף שי"ל (בדוחק) שרק "היא" (המנורה) נעשית, ונשאר בהאור
נסכא דזהב – הדרוש לעשיית הכלים.

גם לגבי מזבח החיצון, שקדושתו אינה כקדושת שאר הכלים
שבפרשתנו שלכן פרשו עליו בגד ארגמן ולא תכלת [ולכן ל"ק מכלי
מזבח הפנימי וכלי השולחן – שהיו עליהם ב' כיסויים]. וראה ג"כ לקמן
(בפנים ובהערה).

(40) וע"ד מש"כ בתוד"ה ספר – ברכות (כו, רע"א) בנוגע ל"שאר
ספרים".

(41) ומה שבשלחן היו ב' כיסויים (ד, ח) – לבד מ"בגד תכלת" שהי'
פרוש בינו לכליו – י"ל, שהוא מצד קדושת לחם התמיד.

(42) פרש"י ד, יב.

וי"ל שהוכחת רש"י לזה היא, מזה שלא הניחום יחד עם המזבח,
וגם הוצרכו לב' כיסויים (ודלא כהכלים דמזבח החיצון, שהיו יחד עם
מזבח החיצון והי' להם כיסוי אחד).

אלא שמ"מ צריך רש"י להוסיף ולפרט בפ"ע מה "שמשרתין בהם
במזבח הפנימי" – לבאר למה נאמר זה בסמיכות למזבח הפנימי.

קתה לשאת ולא יגעו גוי". אלא שעדיין אינו מובן: מהי השייכות ד"וכסו
במכסה" לעבודת בני קהת? ע"ז מפרש "ולא יצטרכו כו' אלא לשאת".
(30) אבל, באם הבגד הי' רק על הכלי, לא הי' נבלע הקודש ע"י
המכסה. שלכן אין רש"י מסתפק ב"ופרשו עליו בגד" וכותב (לפנ"ו)
"לתוך נרתק שלו" (וראה לקמן סעיף יא באו"א).

(31) ברכות כה, סע"ב. או"ח ס"מ.

(32) בלימוד ע"ד ההלכה. אבל י"ל שגם ע"ד הפשט, כללות הענין
וגם קושיא זו – הרי גם בן חמש למקרא מבין – שכל בגדיו העשויין
בשבילן ובמדתו וכי' שלובשן זה ע"ג זה – כולם טפלין ובטלין לו.

(33) להעיר ממוכסה עורות אילים מאדמים ותחשים (תרומה כו, יד)
שלא פירש הכתוב כל דיוק ופרט בהם משא"כ ביריעות.

(34) ולהעיר מזה שבהציווי על מלאכת המשכן, וגם במלאכת המשכן
עצמו נאמר רק "בגדי השרד" (תשא לא, י. ויקהל לה, יט. פקודי לט, א)
– שזמה מוכח שנצרכו לזה "חכמי לב" (ראה רש"י ויקהל לה, יד) –
ולא נזכר כסוי עור תחש.

(35) ד, יג"ד.

(36) ראה אוה"ח ויקהל לה, יג. אלא ששם, שקדושת השלחן וכליו
– שווים.

(37) ד, יז.

(38) ומה שבמנורה לא הי' הפסק בינה לכלי י"ל: מכיון שהמנורה

38 ש"וכסו" ולאחר ההכנסה לנרתיק, הרי זה כלי שני,
39 ולכן הקודש נבלע ב"מכסה" – אלא עצם ההכנסה
40 לנרתיק הוא חלק מ"כבלע". והנפקא-מינה הנובעת
41 מכך היא כדלהלן.

42 ההסבר לכך הוא: כאשר יש כלי אחד בלבד, הוא
43 בטל ל"קדש" שבתוכו. אך כאשר מצטרף אליו כלי נוסף
44 משפיע הכלי השני גם על הראשון, ושניהם ביחד
45 גורמים ל"כבלע".

יב.

47 **"בילוע" - על ידי שני הכיסויים**
48 מנין מסיק רש"י שעל ידי שני הכלים ביחד נבלע
49 הקודש?

50 ההסבר לכך הוא: אם נאמר, שהכלי הפנימי רק
51 גורם לכך שהכלי החיצוני יוכל בעצמו להביא לידי
52 "כבלע", יוצא, שאף כאשר הכלי הפנימי הוא "כלי
53 שאינו כליין" – אם רק הכלי החיצוני הוא "כליין", אין
54 נחשב הדבר "כבלע" – כיון שרק על ידי הכלי החיצוני
55 נעשה ה"בלוע" של הקודש, ולכן הוא מוכרח להיות
56 "אינו כליין".

57 וכיון שבארון היה ה"בגד כליל תכלת" "מלמעלה"
58 של "כסוי עור תחש", ולמרות זאת אומרת על כך
59 התורה "כבלע את הקדש", כשהכוונה היא, כמובן, גם
60 לארון (ובקל-וחומר), מובן, שבילוע הקודש נגרם על
61 ידי שניהם. ולכן כך הוא גם בארון, שבו הכיסוי
62 הראשון היה "במכסה עור תחש", אשר אינו "כליין".
63 לפי זה יוצא, שהדין שנפסק לגבי כלי בתוך כלי,
64 ש"לא שני לן (=אין הבדל) בין עליון כליין ותחתון
65 אינו כליין, להיכא דהווי איפכא (=לבין מקרה הפוך),
66 בכל גוונא שרי" (=בכל אופן מותר)⁴⁵ – מבוסס, לפי
67 פירוש רש"י, על פסוק מפורש!

יג.

68 **שלושה סוגים בהסברים לנתינת התורה לבשר-**
69 **ודם**

71 מהענינים של "יינה של תורה" שבפירוש רש"י זה:
72 פרשת במדבר נקראת לפני מתן תורה⁴⁶. בשלושת
73 הכיסויים – "פרוכת המסך", "כסוי עור תחש" ו"בגד
74 כליל תכלת" – שהיו על הארון, ענין התורה, נרמז ענין

י.

1 **"הבגד" של הארון "מלמעלה" - סוג של**
2 **"מכסה"**

3 לפי האמור לעיל, שכל "בגד" הותאם לצורתו
4 ולמדותיו של הכלי שלו, ובכך נבדל "בגד" מ"מכסה",
5 הכרחי לומר, שה"בגד כליל תכלת" שפרשו על הארון
6 "מלמעלה", מעל "כסוי עור תחש" – היה שונה בפרט
7 זה מכל בגדי הכלים האחרים⁴³. כי לא ייתכן, שלאחר
8 ש"הניחו" על הארון "כסוי עור תחש", שלא לפי
9 מדותיו המדויקות של הארון, אפשר יהיה להלביש
10 עליו "בגד" שמותאם בדיוק למדות הארון.

11 הכרחי אפוא לומר, שהתורה מגדירה אותו בשם
12 "בגד כליל תכלת" רק מפני היותו מיוחד לארון,
13 כ"בגד" בכללות, למרות שלא היה לפי מדותיו
14 המדויקות, בשונה מ"כסוי עור תחש", שאותו מכסה
15 יכול היה לשמש כל כלי.

16 בכך מובנים דברי רש"י "במכסה פלוני" ולא
17 "במכסה עור תחש", כי במילה "פלוני" הוא מתכוון
18 לכלול גם את "בגד כליל תכלת", שהיה כ"מכסה"
19 בלבד, כי לא היה לפי מדות הארון.

20 לפי זה מובן מדוע מציין רש"י תחילה "ופרשו
21 עליו בגד פלוני" ואחר כך "וכסו אותו במכסה פלוני",
22 למרות שלגבי הארון, הראשון בכלים, נאמר "ופרשו
23 בגד" לאחר "ונתנו עליו כסוי", כי רש"י מתכוון במושג
24 "בגד" למה שמותאם למדות הכלי, ואילו ה"בגד" של
25 הארון, נכלל, כאמור לעיל, בסוג של "מכסה". וכיון
26 שסוג זה של בגד היה רק בכלים האחרים, והוא הונח
27 אצלם לפני ה"מכסה" – לכן מקדים אותו רש"י גם
28 בפירושו.

יא.

29 **"כבלע" - גם על ידי ההכנסה לנרתיק**
30 **אחד ה"ענינים מופלאים"**⁴⁴ בחלק ההלכה, הנכלל
31 בפירוש רש"י זה:

32 מדברי רש"י "כבלע את הקודש" – לתוך נרתק
33 שלו" מובן, שהכנסת כלי הקודש לנרתיקם אינו רק
34 הגורם לזה שאחר כך, על ידי "וכסו במכסה" יהיה
35 "כבלע את הקודש", כאמור לעיל, בסעיף ד', שרק מפני

(ב') ובשור"ע אדה"ז שם (סעי' ג').
(46) תוס' סד"ה קללות שבת"כ – מגילה לא, ב. רמב"ם הל' תפלה
פ"ג ה"ב (וראה הגה"מ שם). טואו"ח סי' תכח. וראה של"ה חלק
תושב"כ ס"פ וישב.

(43) ולהעיר ממלכים (א א, א): ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו – שגם
שם לא הי' נוגע שיהיו הבגדים במדתו כו'. וק"ל.
(44) של"ה במס' שבועות שלו (קפא, א).
(45) לשון הבי"ב באו"ח סי' מ"ד ה"ב בית. וכ"ה ברמ"א או"ח שם (סעיף

30 אתם שרויין שעובדין עבודה-זרה" – לפיכך הכרחי
31 להזהיר "לא יהיה לך אלקים אחרים".

32 ההסבר לכך מובן בפשטות:

33 גופו של היהודי הוא קדוש. יותר מכך: "ובנו בחרת
34 מכל עם ולשון" אמור בעיקר לגבי הגוף, ולא לגבי
35 הנשמה⁵⁰. לפיכך, למרות שהוא "נדמה בחומריותו
36 לגופי אומות העולם"⁵¹, ומסתיר את הנשמה, לא ייתכן
37 שהוא יתנגד ח"ו לקיום המצוות, ולהיפך: קיום
38 המצוות בגשמיות קשור אליו, ונעשה דוקא
39 באמצעותו.

40 מצד הנפש הבהמית והיצר הרע ייתכן לעבור ח"ו
41 עבירה, ואף עבירה חמורה ביותר, עד לגילוי עריות
42 ושפיכות דמים (וגניבת נפשות⁵²), והתורה צריכה
43 להזהיר "לא תרצח, לא תנאף, לא תגנוב".

44 בכל זאת, גם הנפש הבהמית והיצר הרע של
45 היהודי הם כשלעצמם "שד משדין יהודאין"⁵³, ובודאי
46 אין צורך להזהירם על עבודה-זרה – "כפירה
47 בעיקר"⁵⁴. אך מפני ש"בין עמים אתם שרויין..." – יש
48 להזהיר גם על "לא יהיה לך אלקים אחרים".

49 טו.

50 שלושה ענינים אלו מקבילים לשלושת כיסויי
51 הארון

52 שלושה ענינים אלו, שבגינם ניתנה התורה
53 לישראל, שמשום כך נצטמצמה חכמתו יתברך וירדה
54 עד לעניני התורה כאן למטה – שלושת אלפים משל⁵⁵
55 – כדי שכל הנשמה או רוח ונפש שבגוף האדם תוכל
56 להתבונן בדעתה ולקיימן וכו'⁵⁶ – נרמזים גם בשלושת
57 הכיסויים שהיו על הארון:

58 פרוכת המסך רומזת לגוף. כשם שהפרוכת עצמה

1 מהותי במתן תורה, כפי שיוסבר להלן בסעיפים ט"ו
2 וט"ז.

3 הסבריו של משה רבינו, שהתורה צריכה להינתן
4 דוקא לבשר ודם, להיפך מטענת המלאכים "חמדה
5 גנוזה... אתה מבקש ליתנה לבשר ודם... תנה הודך על
6 השמים"⁴⁷ – נחלקת, באופן כללי, לשלושה חלקים
7 וסוגים:

8 (א) מצד גופו של היהודי וצרכיו. כגון "אב ואם יש
9 לכם", שמהם נוצרת מציאות הגוף⁴⁸; "עושים מלאכה"
10 ו"משא ומתן" – שעל ידם משיג האדם את צרכי הגוף.

11 (ב) מצד הנפש הבהמית והיצר הרע⁴⁹ שבהם –
12 "קנאה יש ביניכם, יצר הרע יש ביניכם".

13 (ג) מזה שישראל שרויים "בין העמים" אשר
14 עובדים עבודה-זרה.

15 יד.

16 שלושה סוגים אלו - קשר שונה לעשרת
17 הדברות

18 כתוצאה מכך שענינים אלו נבדלים זה מזה
19 בהבדלים עיקריים, הם נבדלים גם ביחסם לעשרת
20 הדברות:

21 עניני הגוף וצרכיו קשורים לקיום הדברות. כגון
22 "עושים מלאכה (שאתם צריכין שבות)", שקשור ל"יום
23 השבת לקדשו". וכן "משא ומתן" המתאים בדרך כלל
24 ל"אשר לרעך", וכדומה. ובודאי "כבוד את אביך ואת
25 אמך" המתאים רק כאשר "אב ואם יש לכם".

26 לעומת זאת, הקשר של נפש הבהמית והיצר הרע
27 לדברות אינו לגבי קיומם, אלא לגבי האזהרה שבהם:
28 כיון ש"קנאה יש ביניכם, יצר הרע יש ביניכם", לכן
29 יש להזהירם "לא תרצח...". וכן, משום ש"בין עמים

(47) שבת פח, סע"ב ואילך.

(48) נדה ל, א.

(49) ראה ד"ה זכור תרס"ה פ"ה (וראה גם בלקו"ת הנסמן שם),
שנה"ב מצ"ע היא רק כח המתאווה פשוט (משא"כ כח המסית להתאוות
תאוה, עם היותו רק מעורר לרע – הוא "יצה"ר). ועפ"ז י"ל, ש"קנאה"
שייכת לנה"ב. ועפ"ז מובן מה שמחלק בגמרא שם בין "קנאה" ו"יצר
הרע".

(50) תניא פמ"ט. ובארוכה – תו"ש ע' 120.

(51) לשון אדה"ז בתניא שם.

(52) מכילתא ורש"י (עה"פ לא תגנוב). סנהדרין פו, א.

(53) לשון אדה"ז בתניא פ"ח.

בתניא שם, שהוא כח המתאווה לדברים המותרים, אבל כח

המתאווה לדברים האסורים הוא "שד משדין נוכראין"

[ומה שגם איש הישראלי מתאווה לפעמים לדברים האסורים, הוא
מצד ההחיות שבדברים המותרים כשאוכל למלאות תאוותו "נכלל לפי
שעה ברע גמור שבשלש קליפות הטמאות" (שם פ"ז), והרי המאכל נעשה
דם ובשר מבשרו – לכן נטמאה נפשו הבהמית בטומאת "שד משדין
נוכראין"].

אבל בכ"ז, גם אז אינו שייך (גם מצד נה"ב) לטומאת ע"ז ח"ו.
ובלשון התניא (פ"ד) שנדמה לו שעודנו ביהדותו (משא"כ ע"ז ששרוי
בין העמים). כן י"ל בדא"פ.

(54) רמב"ם פ"ב מהל' ע"ז ה"ו.

(55) ראה תו"א מקץ מב, ב.

(56) תניא פ"ד. עיי"ש.

צאנכם⁶⁰, וזוהי שלימותם, ולכן (ב) הם משפיעים על הנפש הבהמית ועל היצר הרע שיתירו לגמרי על הנשמה⁶¹, עד שהכרחי להזהיר – "לא יהיה לך...".

טז.

דוקא על ידי הכיסויים מתעלים בדרגה

כאשר יהודי בוחן את מצבו, שבנוסף לכך שנשמחו מכוסה ב"פרוכת המסך" וב"בגד" (גוף ונפש הבהמית ויצר הרע), הרי בנוסף לכך הוא בלוע כפשוטו, ר"ל, ולא בדקות, על ידי ההוספה של "עור תחש"⁶², הוא בגלות "בין עמים שעובדין עבודה-זרה" – הוא עלול להתייאש ר"ל,

– על כך אומרים לו, שאדרבה: זוהי הדרך לקבל את התורה, וזהו סדר המסעות:

כאשר המשכן עמד במקומו, היה הארון גלוי. דוקא כאשר צריך להיות "בנסוע הארון", צריך להגיע לדרגה גבוהה יותר, אז היה צורך לכסותו בכל שלושת הכיסויים הללו,

ודוקא על-ידי-זה מגיעים למסע נעלה יותר ויותר, עד שמגיעים ל"ירדן ירחו" (מלשון ריח⁶³), הרומז למשיח, שעליו נאמר "והריחו ביראת ה' – דמורח ודאין"⁶⁴, יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

(משיחת ש"פ במדבר תשכ"ה)

1 היא חלק מ"קדש הקדשים"⁵⁷, וגם את הארון היא לא
2 כיסתה מכל צדיו, כך גם בגוף עצמו יש קדושה, וגם
3 העלמתו על הנשמה היא רק בכך שהיא תצטרך להיות
4 קשורה לגשמיות, אך לא לעשות ח"ו את ההיפך
5 מענייני הנשמה.

6 בגד כליל תכלת – רמז לנפש הבהמית⁵⁸. כי
7 ה"בגד" (א) היה מיוחד לארון, ואף השם "בגד"
8 מצביע בכללות לדבר המותאם ומדוד לדבר המתלבש
9 בו, (ב) כיון שהבגד הוא "כליין" אין יכולים אפילו
10 בגדים רבים "לבלוע" את הדבר המלוכלש בהם,
11 כדלעיל בסעיף ח',

12 בדומה לנפש הבהמית וליצר הרע, שהם (א)
13 מותאמים לנפש האלקית, עד שמציאותם מתהווה
14 מצמצום הנפש האלקית⁵⁹. ולפיכך (ב) ככל שהם יהיו
15 נמוכים (ריבוי בגדים) לא תיתכן מציאות של "כבלע
16 את הקדש". כדלעיל בסעיף י"ד, שאין צורך להזהיר
17 על עבודה-זרה את הנפש הבהמית ואת היצר הרע של
18 היהודי כשלעצמם.

19 כיסוי עור תחש (א) אינו קשור, כדלעיל בסעיפים
20 ז' וח', לארון, ולכן (ב) אין נגרם על ידו הענין של
21 "כבלע את הקדש". הוא מקביל ל"בין עמים אתם
22 שרויין", אשר (א) אינם קשורים לישראל, אך בכל זאת
23 תכליתם היא שיהיו באופן של "ועמדו זרים ורעו

להארון – דבי' עסקינן, שהבגד הי' פרוש מלמעלה.
(62) להעיר מתו"ח שמות (תנב, ב) שעור תחש הוא בחי' נוגה דעשי' שרובו רע.
(63) לקו"ת מסעי (פט, ב, צ, ד) – ומקשר זה עם ענין "והריחו ביראת ה'".
(64) ישעי' יא, ג. סנהדרין צג, ב. ד"ה והריחו (לאדה"ז). נדפס בסה"מ תקס"ב ע' סב). אוה"ת להצ"צ עה"פ.

(57) רש"י פרשתנו ד, ד.
(58) להעיר מהענין דנהורא תיכלא הוא מנה"ב (לקו"ת חקת טו, ב. ועוד).
(59) ד"ה דעו כי ה' תרצ"ג (בסה"מ קונטרסים ח"א). עיי"ש באריכות.
(60) ישעי' סא, ה.
(61) ובדוגמת דבר, שמצד הכיסוי, נבלע הקודש ע"י הבגד (ראה לעיל סעיף יא, שגם בכל הכלים, הבלוע הוא גם ע"י הבגד. ומכ"ש בנוגע

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושמונה לעומר עמוד ב

9 למצוות ואינם דואגים, דתנינא, רבי אליעזר הגדול אומר, כל מי
10 שיש לו פת בסלו' להיום, ואומר, מה אוכל למחר, אינו אלא
11 מקטני אמת. ומביאה הגמרא, שאף רבי אלעזר אמר כך, ותינו
12 דאמר רבי אליעזר, מאי דכתיב 'כי מי בו ליום קטנות', מי גרם
13 לצדיקים שיתבוננו שולחנן ולא יהיה שלם לעתיד לבא, קטנות
14 שהיה בהן, שלא האמינו בהקדוש ברוך הוא. רבא אמר, יום
15 קטנות' אלו קטני בני רשעי ישראל שמתו בעודם קטנים,

1 שם מקומו, בדכתיב ביהושע שיש מקום ששמו כך 'יום וטלם
2 ובעלות', כיוצא בדבר אתה אומר במה שנאמר בתהילים, "כבוא
3 הוֹפִים וַיֹּאמְרוּ לְשֹׁאֵל הָלֵא דוֹד וְגו'", ואף שם שאלו מאי זיפים,
4 אומר רבי יוחנן, אלו בני אדם חמוייפין דבריהם ואומרים דברי
5 שקר ורכילות. ורבי אליעזר אומר, קרויים כך על שם מקומו,
6 בדכתיב 'יום וטלם ובעלות'.
7 שנינו במשנה, ופסקו אנשי אמת. אמר רבי יצחק, אנשי אמת
8 אלו בני אדם שהן מאמינין בהקדוש ברוך הוא ומוציאים ממנו

קעא

בצהרים הוא זמן תפילת מנחה שתיקן יצחק בחי גבורות, וזהו "צהרים" לשון רבים, כמו שם "אלקים" - גבורות

בצהרים הוא תפלת המנחה שתיקן אותה יצחק בחי גבורות¹. ועיין מענין צהרים בזה"ק פרשת תרומה דף² קכ"ט ע"ב ע"ש.

צהרים הוא לשון רבים, לא כמו ערב ובקר שהוא לשון יחיד.

הוא, כמו שם אלקים לשון רבים, בחי גבורות, כי יצחק גבורות גי' ארב"ה³ וכידוע, כי טבע האש גבורות לפרר ולחלק.

וי"ל צהרים גי' מנצפ"ך⁴ אדנ"י היינו גבורות.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד לט

קעב

רמז, יצחק תיקן תפילת מנחה, "יצחק רבקה" בגי' ה' פעמים "מנחה" (ה' מנחות - מנחות דף קד:), בגימטריא "משה יוסף דוד" שמתו בזמן מנחה

מצינו שבמנחת שבת נסתלקו ומתו שלשה צדיקים גדולים מאד, יוסף משה דוד⁵, (שלכן אומרים ג' פעמים צדקתך⁶ לנגדם במנחת שבת). והוא כי בעצם זמן המנחה הוא זמן⁷ דדינים, לכן נסתלקו במנחה וכו'.

מש"ה יוס"ף דו"ד גי' ה' פעמים מנחה להורות שנסתלקו בזמן תפלת המנחה, שתיקן יצחק⁸ ואשתו רבקה⁹ גם כן גימטריא ה' פעמים מנחה, כי יש ה' מיני מנחות ה' מיני טיגון במס' מנחות דק"ד ע"ב¹¹.

ובעל המימרא שם הוא ר' יצחק דוקא, ששמו מורה שהוא שייך לבחי מנחה.

לקוטי לוי יצחק, ליקוטים על מאחז"ל עמוד ו

(1) ראה פרדס שער (כג) הכינויים פרק ד. מאמרי אדמו"ר הזקן פרשיות התורה חלק ב עמוד תקפ, ובהנסמן במראי מקומות שם. לקוטי תורה פרשת ואתחנן ה, א ואילך. תורת חיים בראשית עמוד קמו, ג. ד.
(2) וז"ל: כתיב (תהלים נה, יח) ערב ובקר וצהרים (אשיחה ואהמה וישמע קולי), האי קרא אוקמה ואתמר (פסוק זה העמדנו ולמדנו אותו בווהר בפרשת חיי שרה דף קלב), אבל הכא עדן עדנין הוא דצלולא דכל יומא (אבל כאן נרמזו ג' זמני התפלות שבכל יום, כי עידן היינו זמן תפלת שחרית שהיא בחסד, ועידנין היינו מנחה וערבית ששניהם הם גבורות ודין), וחברייא אתעורו בהני תלת זינין (והחברים נתעוררו לפרש את הסוד של ג' זמנים האלו, כי ערב, דא היא אספקלריאה דלא נהרא (ערב הוא מראה שאינו מאיר), ובקר דא היא אספקלריאה דנהרא (ובקר הוא מראה המאיר), וצהרים אתר דאתקרי חשך (וצהרים הוא המקום הנקרא חשך סוד הגבורה המתעוררת בתפלת המנחה), איהו דאחיד בערב (היא האחוזה במלכות הנקראת ערב), וקיימא דא עם דא (ועומדות זו עם זו).

ומה דאתמר צהרים דאיהו תוקפא דשמשא (ומה שכתוב צהרים שהוא הזמן של תוקף הארת השמש, ואיך אמרת שהוא המקום הנקרא חשך, ומתרץ כי באמת תוקפא דשמשא* היינו אש לוחט של תוקף הדינים, ומה שנקרא אז צהרים שהוא לשון אור) לישנא מעליא נקט (לשון יפה תפס, אבל הכונה על התעוררות הגבורה שהיא סוד החשך), והכי איהו ארחא (וכן הוא דרך העולם), כי לבד נש אוכס קראן ליה חוור (כי לאדם שחור קוראים לו לבן), ולישנא מעליא נקט (ותופסים לשון יפה), ולזמנין לחוור קראן ליה אוכס (ולפעמים לאדם לבן קוראים לו שחור).

(* ראה לעיל סימן כג.

(3) רמז מ"ש (יהושע כד, ג) "ארבה את זרעו ואתן לו את יצחק". ראה לקוטי תורה מהאריז"ל סוף פרשת וירא. תורת מנחם התועדויות ה'שמ"ז חלק ב עמוד 355 הערה 48. ה'שמ"ח חלק ד עמוד 106.
(4) צהרי"ם בגימטריא 345, וכן מנצפ"ך (280), + אדנ"י (65) = 345. — אותיות מנצפ"ך מרמז על גבורות. ראה מאורי אות מערכת אות מ"ם וז"ל מנצפ"ך הם ה' גבורות, ולכן באים בסוף התיבה לתת גבול ומדה, כי כן טבע הגבורות. ראה לעיל סימן א הערה 2, וכן שם אדנ"י הוא בחי גבורות, אדנ"י אותיות "דינא".

(5) זוהר ח"ב (פ' תרומה) דף קנו, ע"א. וז"ל: "תלתא אינון דאסתלקו מעלמא בהאי זמנא (ג' צדיקים נסתלקו מן העולם בשעת מנחה שבת), וכלהו כלילין במשה (וכולם כלולים במשה), חד משה נביאה מהימנא עלאה (אחד, משה הנביא הנאמן והנעלה), וחד יוסף הצדיק (ואחד, יוסף הצדיק), וחד דוד מלכא" (ואחד, דוד המלך) ע"ש.

(6) עי' טור שו"ע הלכות שבת סי' רצב, ובשו"ע אדמו"ר ז שם סעיף ה.
(7) ראה זהר חלק א' דף רכט, ב. (מובא לקמן סימן קעו). אדרא רבא דף קכט, א. (מובא לעיל סימן קע הערה 3).

(8) משה (345) + יוסף (156) + דוד (14) = 515, וכן ה' פעמים מנחה $515 = (103 \times 5)$. (ראה גם לקמן סימן קצב).

(9) ברכות כו: מובא לעיל סימן קסט.

(10) יצחק בגי' 208 + רבקה בגי' 307 = 515.

(11) אמר רבי יצחק מה נשתנית מנחה שנאמר בה חמשה מיני טיגון הללו (ופרש"י, חמשה מיני טיגון, סלת מחבת ומרחשת וחלות ורקיקין דמנחה מאפה, כל מידי דאית ביי שמן קרי טיגון). משל למלך בשר ודם שעשה לו אוהבו סעודה יודע בו שהוא עני, אמר לו עשה לי מן חמשה מיני טיגון כדי שאהנה ממך (ופרש"י, שאהנך ממך, כלומר שתקובל לפני בהן).

אך האחרים שהיו צריכים להוציא חשבונם בכתב אחר, נאמר בו לבני, פירוש, עוד האיש הכתוב כאן צריך לחבר לבני שמעון או לבני ראובן וכו'. עכ"ל.

ג. והנה, מכיון שביאור זה מובן בפשטות, ומה גם שעל פי זה יודעים גם את אופן המנין דבני ישראל – כדאי ונכון לפרסם את תוכן הביאור גם בשיבות ובחדרים, גם לתינוקות של בית רבן.

ובפרט שעל ידי זה יתוסף גם בענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה", אשר בענין זה תלוי ביאת משיח צדקנו, כדבריו להבעש"ט, במענה לשאלתו "אימת אתי מר", "לכשיפוצו מעינותיך (דהבעש"ט) חוצה", והרי "מעינותיך" דהבעש"ט מיוסדים על תורת האריז"ל, ובמילא, על ידי פירסום והפצת תורתו של האריז"ל באופן ד"יפוצו מעינותיך חוצה", ממהרים ומזרזים עוד יותר את ביאת משיח צדקנו.

מובן וגם פשוט שטוב ונכון לפרסם תורה זו בשם אומרה, תורת האריז"ל, וכדברי המשנה בפרק דשבת זה: "כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם".

תורת מנחם התועודיות ה'תשמ"ז ח"ג עמוד 568 (הנחה בלתי מוגה)

א, מז – ויהיו כל הפקודים שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים

טעם מספר בניי "שש מאות אלף ג' אלפים חמש מאות וחמשים" דמרוזו המספר בשמו של משה, ובשם הוי' כמו שהיה' לע"ל, שהשם יהי' נקרא כמו שהוא נכתב (פסחים ג.)

במנין הראשון היו שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים, ולנו¹ בו גימטריא בדבר הלמוד מעניינו שהן ודאי פרפראות לחכמה, כי אמנם מרגלא בפומיהו דרבנן שקול משה כנגד כל ישראל ויש באותיות שמו עם יו"ד² דשכינתא שהיתה תמיד מאירה בו מספר ששים רבוא, הא כיצד מ' פעמים ש' הם י"ב אלף וכלם³ חמשה פעמים הם ששים אלף וכלם⁴ עשר פעמים הרי ששים רבוא.

עוד אותיות סיני⁵ כשנספרם על הדרך⁶ שזכרנו עולות לשלשים רבוא, ויש אמנם סיני של מעלה מכון כנגד סיני של מטה ונרמז באותיות סיני שמלואן⁷ סיני שני הרי שש מאות אלף.

א, מז – בני נפתלי תולדותם למשפחותם לבית אבותם במספר שמות מבן עשרים שנה ומעלה כל יוצא צבא

ביאור מהאריז"ל – בפשטות הכתובים – למה בכל השבטים כתוב "לבני" מושא"כ בנפתלי כתיב רק "בני", וע"י הפצת תורת האריז"ל ופנימיות התורה יבוא משיח

א. בנוגע למנין בני ישראל נאמר הלשון "לבני גד גו", "לבני שמעון גו", ועל דרך זה בנוגע לשאר השבטים, מלבד בנוגע לשבט האחרון, שבו נאמר "בני נפתלי גו" (ולא "לבני נפתלי"). ולכאורה, ה' לו לרש"י לבאר טעם השינוי? יש להתחיל לכל לראש עם הביאור בכתבי האריז"ל.

ובהקדמה, שהענין דלקמן נתבאר הן בלקוטי תורה והן בשער הפסוקים, אשר מבין כל כתבי האריז"ל הרי הם המדויקים ביותר, הן הלקוטי תורה, שמביא רבינו הזקן בספר התניא כמה פעמים, והן שער הפסוקים, אחד משמונה השערים, כמו שכתב כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בהגהותיו על ה'סידור' ש"ידוע דה'שמונה שערים' מוסמך יותר ועליו סומכין".

ובנוגע לענינו, הרי, הביאור בכתבי האריז"ל הוא באופן המובן בפשטות, ולא עוד, אלא, שבאופן כזה נעשה מנין בני ישראל, כדלקמן.

ב. וז"ל² – בביאור הקושיא "למה בכל השבטים נאמר לבני, ובשבט נפתלי האחרון, אמר בני נפתלי, ולא לבני":

"והענין פשוט, דע כשרצו למנות את ישראל, היו הולכים וסובבים את כל מחנה ישראל, ועומדין בכל פתח ופתח, וכותבין אותו בפנקס סדר השמות, פלוני בן פלוני משבט פלוני ופלוני בן פלוני משבט פלוני, וכן כיוצא בזה, עד שגמרו למנות כל הבתים של ישראל.

ואחר כך לקחו פנקס הזה, מעורב עם ששים רבוא אנשים, וצריך לעשות חילוק אחר, להוציא מספר כל שבט ושבט בגליון לבד.

ואז היו מתחילין בפנקס הראשון ואמרו, פלוני בן פלוני תכתבו אותו לשבט פלוני, והיו כותבין אותו שם בפ"ע, עד שהיו משלימין כל האנשים של אותו השבט, שהם כתובים בפנקס הראשון.

ואחר כך חוזרין ומבקשים כל הכתוב בפנקס ההוא, שהוא משבט השני, ואומרים זה לבני שמעון, וכן כל כיוצא בזה עד י"א שבטים.

וכשנשלמו כל הי"א, ולא נשאר רק שבט אחד, שהוא שבט נפתלי באחרונה, ולא היו צריכין לחזור ולהוציא בכתב אחר, כי כבר אין שם מעורב עמו עוד שבט אחר, רק הוא לבדו, ולכן היו מונין אותו במקומו, והיו אומרים בני נפתלי אלו שנשארו כך וכך מספרם.

(3) אגרת הבעש"ט, נדפסה בכתר שם טוב בתחלתו. ובכמה מקומות.

(4) אבות פרק ו משנה ו.

(5) ולנו במנין הזה טוב טעם בדרך גמטריאות פרפראות לחכמה.

(6) יו"ד דשכינתא דלית שכינה נחתת פחות מ' כדאיאת בתקונים תכו".

(7) וכלם ה' פעמים המרומוז בה"א של משה.

(8) וכלם י' פעמים המרומוז ביו"ד דשכינתא המאירה בו.

(9) על הדרך שזכרנו והיינו ס' פעמים י' עולין ת"ר והם נ' פעמים הרי ל' אלפים וכולם י' פעמים עולין ל' רבוא.

(10) שמלואן סיני שני, כי מלוי סמ"ך הוא מ' י' עולים ס', מלוי יו"ד הוא ו' ד' עולין י',

מלוי נ"ן הוא נ'. מלוי יו"ד י', הרי שני פעמים סיני עולין ת"ר אלף.

(1) סידור (עם דא"ח) ש"ט, ג. סידור תורה אור (קה"ת תשמ"ז) רמג, ג.

(2) בלקוטי תורה על הפסוק. וכן הוא בשער הפסוקים (בשינוי לשון קצת).

וההוראה¹⁸ היותר נודעה ומפורסמת למילוי זה של שם העצם שהוא האותיות בעצמן היא על העתיד שיהי' השם נקרא כמו שהוא נכתב¹⁹.

אמנם²⁰ על יחוד ב' המאורות העליונים והשואתן שהרמוז להם בשתי אותיות אחרונים של שם הנה אנחנו נמנה גימטריא אחרת באותיותיו 'י פעמים ח' הם נ' 'י פעמים ו'ה הרי חמש מאות וחמשים.

עשרה מאמדות – מאמד חקור דין ח"ב – פרק לא, עם פירוש יד יהודה

(18) וההוראה וכו' ר"ל והראי' שמלוי זה הוא היותר פשוט להיות מורה שהשם הקדוש יאה נקרא באותיותיו לעתיד כמו שהוא נכתב ולזה הוא כפול אחד מורה על הכתיבה ואחד מורה על הקריאה באותיותיו במהרה בימינו. (19) פסחים נ.

(20) אמנם וכו' ר"ל והחמש מאות וחמשים היתירים במנין רמזים גם כן בהשם על ידי גימטריא אחרת והיינו ע"פ שידענו שהיחוד ב' המאורות הגדולים כי ה' הוא האלקים נרמז בב' אותיות ו' ה' שבשם כי הוי"ו ת"ת רמז לשם של הוי"ו וה"א אחרונה מלכות רמז לשם אלקים וע"כ ראוי לחשבן לאות אחד ואומר על שתי אותיות הראשונות 'י פעמים ה' חמשים, נ' פעמים י"א כמנין ו"ה הרי תק"ו.

ויש¹¹ באותיות השם הגדול כשנספרם¹² גם כן על הדרך זה מנין אלף וחמש מאות בגימטריא מל"ך של"ם כמספר הגדול של מנצפ"ך. והאותיות¹³ כפולות במלואותן כנודע כי כפל הה"א¹⁴ בה"ה אחרת בפלס¹⁵ וראה ועשה שהנקודה¹⁶ מוסב על נח נראה וכן¹⁷ כפל האותיות הרי שלשת אלפים

(11) ויש וכו' כי המנין שש מאות אלף למספר בני ישראל הרמז להם בשם משה ובשם סיני, אמנם הפרט שלשת אלפים מרמזים בשם של הוי'.

(12) כשנספרם גם כן על הדרך הזה והיינו 'י פעמים 'י עולה נ', ו' פעמים 'י עולה ש', ה' פעמים ש' הרי ט"ו מאות בגימטריא מלך שלם שהוא גם כן ט"ו מאות במספר מנצפ"ך שהכ"ף פשוטה מקומה אחר התי"ו ונחשבת לת"ק והמ"ם לת"ר.

(13) והאותיות כפולות במלואותן כזה יו"ה ה"ה ו"ו ה"ה.

(14) כי כפל הה"א בה"א אחרת שהגם שיש בשם הגדול עוד מלויין אחרים והן מלוי אלפי"ן מלוי יו"ד יו"ד מלוי ה"ה"ן כנודע, מ"מ פשוטו של מלוי השם הגדול הוא כנזכר כי כן הה"א בצי"רי מושב" ה"ה אחרת כמשפט כל צי"רי.

(15) כפלס וכמשקל וראה ועשה שהצי"רי שתחת האל"ף ושי"ן גוררת ה"ה אחרי'.

(16) שהנקודה צי"רי מוסב על נח נראה ר"ל על הה"א הנחה במבטא נראה בכתב.

(17) וכן כפל האותיות שכיון שכפל הה"א בה"א והכי נמי הוי"ו בוי"ו וכפל הוי"ד הוא במלואו ו'ד' נמצא שמלוי השם עושה אות כפול והוא עוד ט"ו מאות על דרך שזכרנו ס"ה שלשת אלפים.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וששה לעומר עמוד ב

עליה אדם הראשון לישוב, ולכך לא עבר בה איש, וכן דקלים אלו, במקום זה יש רק דקלים, כי כך גזר אדם הראשון, שלא יהיה בו אלא ישוב דקלים, ולכך מתכוונים במה שאומרים שהדקלים משנות אדם הראשון. מספרת הגמרא, רב מרדכי אלויה לרב אשי רבו מהגרינא ועד בי כפי, ואמר לה, עד בי דורא. אמר רבי יוחנן משום רבי מאיר, כל שאינו מלוח ומתלוח – כל שאינו מלוח את חברו, וכן מי שאינו מניח שילוחו, הרי הוא כאילו שופך דמים, שאילמלי ליווהו אנשי יריחו לאלישע כשהלך מעירם, לא היו התינוקות מתקלסים בו, וכך לא גידה דובים לתינוקות. ומביאה הגמרא את המעשה, שנאמר על אלישע הנביא אחר שריפא את המים ביריחו, וייעל משם בית אל והוא עלה בדרך ונערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו בו ויאמרו לו עלה קרח עלה קרח, ומפרשת הגמרא, אמרו לו, עלה שחקקרח – שרוקנת עלינו את המקום שכל עוד שהיו המים רעים, היינו מתפרנסים על ידי שהבאנו מים ממקום אחר ומכרנו, ועכשיו שרפאת את המים, קפחת את פרנסתנו.

עוד מבארת הגמרא, מאי ונערים קטנים? הרי נערים גדולים הם ואינם קטנים, וקטנים אינם נערים, אמר רבי אלעזר, נערים נקראו על שם שמנוערים מן המצות, קטנים נקראים על שם שהיו מקטני אמןה בכך שדאגו על הפסק פרנסתם על ידי ריפוי המים. והנא בביריתא פירוש אחר על כך, נערים היו, ובקבו עצמן – הנהיגו את עצמם בבזיון בקטנים. מתקין לה רב יוסף, מה הקושי בכך שקרויים גם נערים וגם קטנים, ודלמא נערים אינו כינוי לגילם אלא

קרויים כך על שם מקומן שבאו מעיר ששמה 'נעורין', וקטנים היו, מי לא כתיב – וכי לא נאמר בעין זה, 'וארם יצאו נדודים וישבו מארץ ישראל נערה קטנה', וקשיא לן כמו כן, כיצד היא נערה וקטנה הלא נערה בת שנים עשרה היא ואינה קטנה, ואמר רבי פדת, קטנה היתה דמן נעורין – מן העיר נעורין, וכך נאמר גם כאן בענין נערים קטנים. מתרצת הגמרא, ה"ם בענין נערה קטנה לא מפרש הכתוב מקומה מאין היא באה, לכך ניתן לפרש ש'נערה' הוא על שם מקומה, ואילו ה"ם בענין הנערים קטנים מפורש מקומן שיצאו מיריחו, ולכך אין לפרש ש'נערים' הוא על שם מקומם. עוד נאמר שם, 'ויפן אחרי ויראם ויקללם בשם ה', מפרשת הגמרא, מה ראה, אמר רב, ראה ממש – שהענישם בראיתו, בדתניא, רבן שמעון בן גמליאל אומר, כל מקום שנתנו חכמים עיניהם לרעה, התוצאה היתה או מיתה או עוני. ושמאל אמר, ראה ברוח הקדש שכולן נתעברה בהן אמן ביום הכפורים שהוא יום שאסור בתשמיש המטה. ורבי יצחק נפחא אמר, בלזרית – שער שמגדלים אחורי העורף ראה שיש להן באמוריים ולכך קללם. ורבי יוחנן אמר, ראה ברוח הקדש שלא היתה בהן לחלוחית של מצוה ולכך קללם. שואלת הגמרא, ודלמא בורעיהו ניהוה תוה – תהיה לחלולית, ואין ראוי לקללם. אמר רבי אלעזר, ראה שאין לחלוחית לא בהם ולא בנדרים עד סוף כל הדורות ולכך קללם.

אחרי שאלישע קללם נאמר שם, 'ותצאנה שתיים דובים מן העיר ותבקענה מהם ארבעים ושני ילדים',

♦ יום ראשון כ"ח אייר ♦

אומליל יי עם משה במדבר דסיני
במשכן זמנא בחד לירחא תננא בשמא
תניתא למפקהון מארעא דמצרים למימר:

א (א) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר סִינִי בְּאֶהָל
מוֹעֵד בְּאַחֶר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר:

י"ז וַיִּדְבֹּר • בַּמִּדְבָּר סִינִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ. מֵתוֹךְ חֻבְתָּן לַפָּנִי, מוֹנֶה אוֹתָם כָּל שְׁעָה: כְּשִׁיזְאוּ מִמִּצְרַיִם מִנָּאן,
וּכְשִׁנְפְּלוּ בַּעֲגָל – מִנָּאן לִידַע מַנֵּן הַנוֹתְרִים, וּכְשִׁבָא לְהַשְׁרוֹת שְׂכִינְתוֹ עֲלֵיהֶם מִנָּאן. בְּאַחֶר בְּנִסָּן הוּקַם
הַמִּשְׁכָּן וּבְאַחֶר בְּאִיר מִנָּאן.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

החבה שבדבר, שכן לשון "הנותרים" משמעו, הנותרים מן המיתה, הינו שגם עליהם נגזרה מיתה [ועל דרך שפירש רש"י על הפסוק (ויקרא יב): "אל אלעזר ואל איתמר בניו הנותרים", "הנותרים מן המיתה"], וכמפורש בשמות לב, י: "ויהר אפי בהם ואכלם", אלא שבאופן נסי נצלו ממנה. וכיון שנצלו מן המיתה לחיים, מוכן ענין החבה המיוחדת שבמנן זה, שהוא יותר אף מהחבה שבמנן כשיזאו ממצרים, שאז יצאו רק מעבדות לחירות, וכאן ממנות לחיים (הרבי).

ובשבא להשרות שכינתו עליהם - בהקמת המשכן.

מנאם, באחד בניסן הוקם המשכן - כמפורש בסוף ספר שמות (מ יז).

ובאחד באיר מנאם - וזה המנן האמור כאן. ונתנו כל אחד מחצית השקל, והן נועדו לקנות מהם קרבנות צביר של כל שנה ושנה, והושו בהם עניים ועשירים, ועל אותה תרומה נאמר (שמות ל, טו) "לכפר על נפשותיכם", שהקרבנות לכפרה הם באים (רש"י שם). ואילו אמר הכתוב כאן שמנן זה נעשה "באחד לחודש השני", היה ניתן לומר שמנן זה הוא האמור בפרשת "כי תשא", כמבואר ברש"י שם פסוק טו, ולכן כתב רש"י את פירושו על פסוק זה, ולא על פסוק ב על המיבות "שאו את ראש וגו'" (דברי דוד). ומה שנמנו רק לאחר שלשים יום לאחר הקמת המשכן, יש לומר משום שרק לאחר שלשים יום נעשה ענין השראת השכינה לדבר קבוע (שפ"ח). תורה ב

השני בשנה השנית" (גרא). או יש לומר, שהכונה "כל שעה" מיוחדת שבה נעשה שינוי עקרי בהגשת חבנתן של בני ישראל (הרבי). וראה רש"י שמות א, א: "ואלה שמות - אף-על-פי שמנאן בחייהם בשמותם, חור ומנאם אחר מיתתן, להודיע חבתם שנמשלו לבוכים וכו'".

כשיזאו ממצרים מנאן - שמות יב, לו: "ויסעו בני ישראל .. כפש מאות אלף רגלי הגברים לבד מסף", וברש"י שם: "הגברים, מן עשרים שנה ומעלה". וראה רש"י לקמן כה, יח: "כשיזאו ממצרים ונמסרו למשה - נמסרו לו במנן".

וכשנפלו בעגל מנאן - וזה המנן הנזכר בריש פרשת "כי תשא", ומבאר כאן, שמנן זה אף שנעשה רק לאחר יום הכפורים (80 יום לאחר שנפלו בעגל), הוא קשור לנפילת בני ישראל בעגל, ולא להקמת המשכן, אף שהמנן בפועל היה "בשהתחילו בנדבת המשכן" (כלשון רש"י בשמות ל, טו), משום שהמנן של הקמת המשכן נעשה באחד באיר, כמו שמפרש רש"י לקמן, ואין ענין לעשות שני מננים על אותו דבר (הרבי).

לידע מנן הנותרים - משל לצאן החביבה על בעליה שנפל בה דבר, ומשפסק, אמר לו לרועה: בבקשה ממך, מנה את צאני ודע כמה נותרו בהם, להודיע שהיא חביבה עליו רש"י שמות ל, טו. וראה גם רש"י לקמן כה, יח. ובצומק יותר יש לומר, מדויק לשון רש"י "לידע מנן הנותרים", מודגש עוד יותר ענין

(א) וַיִּדְבֹּר - מה שהעתיק רש"י תיבה זו בתחילת פירושו, אף שאינו נוגע לפירושו, משום שכן דרכו להעתיק בתחילת פירושו את שם הספר שעליו נסוב פירושו, וכן נקרא ספר זה בלשון רש"י בכמה מקומות - ראה רש"י שבת קטז, א. יומא סח, ב. שם עד, א. סוטה לו, ב. סנהדרין פו, א. אמנם בכמה מקומות קוראהו גם ספר "במדבר" - ראה רש"י שמות לח, כו. יהושע יז, יד. וכן נקרא גם "חומש הפקודים" (ראה רש"י שמות ל, טו. ויקרא כג, יט. שם כה, לו), משום שמתחיל במנן של ישראל (רש"י יומא סח, ב).

במדבר סיני - אפשר שגם תיבות אלו נעתיקו לצורך זהו שם הפרשה, כדרכו להעתיק בתחילת כל פרשה את שם הפרשה. וכן נקראת הפרשה בפירושו רש"י, ראה לקמן ה, ב. שבת קטז, ריש עמוד א.

באחד לחודש - מתוך חבנתן לפניו - ראה רש"י לקמן ט, א: "פרשה שבראש הספר לא נאמרה עד איר .. ולמה לא פתח בזה [בפרשת קרבן פסח שנעשה בשנה השנית בניסן]? מפני שהוא גנותן של ישראל, שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד". כלומר, התורה לא פתחה את הספר בפרשה המזכירה גנותן של ישראל, ובמקום זה פתחה בענין המראה חבנתן של ישראל.

מונה אותם כל שעה - בין ששלשת המננים שמוזכרים לקמן נעשו בתוך בשנה אחת, קוראהו "כל שעה", ולכן צין הכתוב שהדבור היה "באחד לחודש

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך ח עמ' 1 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

גלוי חבתם של ישראל

במדבר סיני . . באחד לחדש

מתוך חבתן לפני מונה אותם כל שעה (א, א. ובפרש"י)

לקאורה תמונה הדבר, הרי טעם הדבר שסופרים דברים החביבים הוא שמפני יקדם רוצה האדם לדעת מנינם המדיק, אף הקב"ה ש"לפניו נגלו כל תעלומות" בודאי יודע את מספרם המדיק של בני ישראל, וא"כ מדוע ה"ה מונה אותם כל שעה?

ויש לבאר בזה, דהנה חביבותם של ישראל לפני המקום שמפני כן מונה אותם, אינה נובעת ממעלתם בעבודת השי"ת, שהרי יש בה בחינות ומדרגות שונות, ואין אחד דומה לחברו בדרגתו.

ומזה שבעת מנין בני ישראל לא ה'ה חלוק בין איש לרעהו, וכלם – מה"גדול שבגדולים" עד ה"פחות שבפחותים" – נמנו בשנה, נמצא שחביבותם לפני המקום שלשמה נמנו היא הנקדה שבה שוים כל ישראל, ואין בזה חלוקים. והיא נקודת היהדות ("דער פינטעלע איד") שבלב כל אחד מישראל, שנמצאת בכל אחד בשוה.

אף נקודה זו שבלב, דרגתה נעלית עד מאד, וגבוה מעל גבוה היא, ולכן אין "חבתם" זו של ישראל בזה לידי גלוי, ואינה נפרת (ע"ד הרגיל).

ולכן מונה אותם הקב"ה כל שעה, שמנין זה הוא "להודיע חבתן" (רש"י ר"פ שמות), דחבתן זו של ישראל, שהיא נקודת היהדות, תבוא לידי גלוי, ותודע לכל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקו"ש שיחות ח עמ' 2)

באחד בניסן הוקם המשכן ובאחד באייר מנאם

(רש"י א, א)

וקשה, למה לא מנאם ביום הקמת המשכן. ויש לומר, דהנה בנוגע להקמת המשכן מדיגיש הפתוב בפרשת פקודי שהיתה "באחד לחדש", וזוהי אחת העטרות שנטל אותו יום. ורצה ה', שגם המנין השייך למשכן יהיה באחד לחדש, ביום זכאי. ומפני שבעים הקמת המשכן לא היה שייך ענין אחר (מצד גדל עלוי המשכן), מנאם באחד באייר, שדומה קצת ליום הקמת המשכן.

(ב) שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם
לבית אבתם במספר שמות כל זכר לגלגלתם:

ה"א למשפחתם. דע מנין כל שבט ושבט. לבית אבתם. מי שאביו משבט אחד ואמו משבט אחר, יקום על שבט אביו. לגלגלתם. על ידי שקלים בקע לגלגלת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך יח עמ' 25 – מתוך 'לקראת שבת')

חשיבות בני ישראל על ידי המנין

שאו את ראש כל עדת בני ישראל (א, ב)

גבי הצורך למנות את בני ישראל אף שודאי מנינם ידוע הוא לפני המקום, כתב בשל"ה (שמו, סע"א ואילך) שעל ידי הספירה נעשו ישראל "דבר שבמנין", ו"דבר שבמנין לא בטל" (ביצה ג, ב).

ולקאורה מדוע הצרכו למנין דוקא, והרי ישנם דברים נוספים שמחמת חשיבותם אינם בטלים, כ'בריה' (חולין ק, א), 'בע"ח' (זבחים עג, א) ועוד.

אשל אברהם – הרב אלאשוילי

לגלגלת ממש, שהרי הוזהר שלא יקבל מנינם אלא על ידי שקלים (רא"ם). "בקע לגלגלת" – שמות לח, כו. "בקע" הוא שם משקל של מחצית השקל (רש"י שם). וכיון שאמר כאן "לגלגלתם", הרי זה כאילו אמר "בקע לגלגלת" (משכיל לדוד). תורה ג

כל שבט ושבט (גרא).
לבית אבתם – מי שאביו משבט אחד ואמו משבט אחר, יקום על שבט אביו – ראה גם רש"י לקמן כו, ב: "על שבט האב יתיחסו, ולא אחר האם". וראה גם רש"י ויקרא כד, י.
לגלגלתם – על ידי שקלים – ולא

(ב) למשפחתם – (לי"דע – בן הגירסא בכמה פתבי"ד וכן גירסת הרא"ם וספר הזקרון. אף בכל הדפוסים: דע. ואין לכך הבהנה.
מנין כל שבט ושבט – שהרי לא נזכר מנין המשפחות במנין זה, אלא שעל ידי מנין המשפחות היו יודעים מספר

והבאור בזה: בשאר דברים שאינם בטלים, הרי חשיבותם נכרת בהם עצמם בגלוי, ולכך אינם בטלים. משא"כ ענין ה'מנין' הוא שגם דבר שפשלעצמו אין נכרת בו חשיבותו, הרי קשהולכים ומונים אותו, מקבל חשיבות ואינו בטל. ועד"ז הוא בבני ישראל: מנינם ע"י הקב"ה, מגלה דרגא נעלית בעם ישראל, אשר גם קשבחיזוניותם לא נראית מעלתם בגלוי ולכאורה שונים הם לגויים רח"ל, הרי גם אז לא יתבטלו. שכינן שהקב"ה מנה וספר אותם, נכר שחביבים הם לפניו.

(ג) **מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וְמַעְלָה כָּל־יֹצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצִבְאָתָם אֹתָהּ וְאֶהְרֶן:**
 כש"א כל-יֹצֵא צָבָא • מגיד, שאין יוצא בצבא פחות מִבֶּן עֲשָׂרִים.

(ד) **וְאֹתָם יִהְיוּ אִישׁ אִישׁ לַמַּטֵּה אִישׁ רֹאשׁ לְבֵית־אֲבֹתָיו הוּא:**

ד וְעַמְּכֹן יִהְיוּ גְבֵרָא גְבֵרָא לְשִׁבְטָא גְבֵר רִישׁ לְבֵית אֲבֹהֵתוּהִי הוּא:

כש"א וְאֹתָם יִהְיוּ • כְּשֶׁתִּפְקְדוּ אוֹתָם יִהְיוּ עַמְּכֶם נְשִׂיא כָּל שִׁבְט וְשִׁבְט.

(ה) **וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעֲמְדוּ אִתְּכֶם לְרֹאשׁוֹן אֲלִיצוֹר בֶּן־שִׁדְיָאוֹר:**

ה וְאֵלֶּין שְׁמֵהּ גְבֵרָא דִּי יְקוּמוֹן עַמְּכֹן לְרֹאשׁוֹן אֲלִיצוֹר בֶּן שִׁדְיָאוֹר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך יח עמ' 1 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

נשיאי המטות בנשיאי כל ישראל

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעֲמְדוּ אִתְּכֶם (א, ה)

פרשת מנין בני ישראל נאמרה למשה בר"ח איר, "באחד לחודש השני בשנה השנית" (פרשתנו א, א), וא"כ יש לעיין, הרי כבר בחדש ניסן שלפניו, כשהביאו הנשיאים את נדבת המשכן היו כבר ידועים למשה (ראה נשא ז, א ואילך), וא"כ לאיזה צורך נאמרו לו כאן שמות הנשיאים?

אשל אברהם – הרב אלאשילי

עוד דיוק בלשונות רש"י, כאן כתב "בצבא", היינו מצד השירות "בצבא", ואילו שם כתב "לצבא", כי שם מדבר מצד האיש ההולך "לצבא". תורה ד
 (ד) **וְאֹתָם יִהְיוּ – כְּשֶׁתִּפְקְדוּ אֹתָם** – כלשון הפסוק לעיל פסוק ג. **יִהְיוּ עַמְּכֶם נְשִׂיא כָּל שִׁבְט וְשִׁבְט** – וזהו הפירוש "איש איש למטה, איש ראש לבית אבותיו הוא", שהכונה לנשיא של כל שבט ושבט. וראה גם רש"י לקמן ז, ב: "הם העומדים על הפקודים – שעמדם עם משה ואהרן בשמנו את ישראל, שנאמר ואתכם יהיו וגו'". ומשמעות הדברים: א) שהנשיאים רק היו נוכחים בשעה שמושה ואהרן פקדו את בני ישראל, אבל הם עצמם לא השתתפו בספירה, ב) שכל השבטים היו עם משה ואהרן במנין של כל השבטים, ולא שכל שבט היה רק במנין של שבטו הוא. תורה ה

ונמנה בכלל אנשים, ואם כן למה צריך הכתוב לחזור וללמדנו ענין זה שוב פעם כאן? נראה לתרץ בשני אפנים: א) וזה דרכו של רש"י לפרש את הכתובים בהתאם ללשונות הכתובים באותו מקום. אף אם אותו דבר עצמו נלמד גם מכתוב אחר. ב) בעומק יותר, מדיוק לשון רש"י בשני המקומות נראה שיש שוני בין שני הלימודים: רש"י כאן כותב: "שאיין יוצא בצבא פחות מִבֶּן עֲשָׂרִים", כלומר מצד גדרו הצבא אין מקום בצבא למי שהוא פחות מגיל עשרים שנה. ואילו רש"י בספר שמות כותב: "אין פחות מִבֶּן עֲשָׂרִים יוצא לצבא", כלומר מצד גדר האיש היוצא בצבא אינו יכול ללכת לצבא פחות מגיל עשרים, וכמו שמסים שם רש"י שאינו "נמנה בכלל אנשים", שיש לומו שזהו טעם למה אינו הולך לצבא פחות מגיל עשרים. ועל פי זה, יומתק

(ג) **כָּל יֹצֵא צָבָא – מגיד** – מזה שהזכיר "כל יוצא צבא", אף שאינו נוגע כאן לענין המנין. או מזה שהדגיש "כל יוצא צבא", ולא אמר סתם "יוצא צבא". וראה הערה הבאה.
שאיין יוצא בצבא פחות מִבֶּן עֲשָׂרִים – כי "כל יוצא צבא" הוא פירוש של "מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה", כאילו אמר: מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וְמַעְלָה, שהם כל יוצא צבא שבישראל. ואין לומר שכונת הכתוב למעט מן המנין בן עשרים שנה ומעלה שאינו יוצא בצבא, כי אז היה לו לומר "מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וְמַעְלָה הַיּוֹצֵא בְּיִשְׂרָאֵל" (רא"ס), שה"א הידיעה של "היוצא" היתה מלמדנו שצריך להיות ידוע שהוא גם יוצא צבא (רא"ס). ואף שכבר כתב רש"י ענין זה בספר שמות ל, יד: "מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וְמַעְלָה – למדך כאן, שאין פחות מִבֶּן עֲשָׂרִים יוצא לצבא

וַיֵּשׁ לְבָאָר זֶה, דְּהִנֵּה עַה"פ (א. ד) "וְאַתֶּם יְהוּ אִישׁ אִישׁ לְמִטָּה", פ"י רש"י "כְּשֶׁתִּפְקְדוּ אוֹתָם יִהְיוּ עִמָּכֶם נְשִׂאֵי כָל שְׂבֻט וְשְׂבֻט", שְׂכָל י"ב הַנְּשִׂאִים הָיוּ צְרִיכִים לְהִשְׁתַּתֵּף בְּמִנְיָן כָּל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא רַק בְּמִנְיָן הַשְּׂבֻט שֶׁלָּהֶם. וְעַפ"ז י"ל, שְׂבַעַת מִנְיָן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִתְמַנּוּ הַנְּשִׂאִים בְּמִנּוּי חֲדָשׁ שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם לִפְנֵי"ז. דָּעַד אֲזִי הִנְהִיגוּ הַנְּשִׂאִים רַק אֶת הַשְּׂבֻט שֶׁלָּהֶם, וּבַעַת מִנְיָן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִתְמַנּוּ עַל כָּל יִשְׂרָאֵל.

וְזֶהוּ מֵה שֶׁאֵז נִקְרָאוּ הַנְּשִׂאִים "אֵלֶּה קְרוּאֵי הָעֵדָה", דְּפִירוּשׁוֹ שִׁיהִיו "נִקְרָאִים לְכָל דָּבָר חֲשִׁיבוֹת שְׂבַעַדָּה" (א. טז ובפירש"י). וְהִינּוּ, שֶׁאֵז נִתְמַנּוּ הַנְּשִׂאִים לְהִיּוֹת "נִקְרָאִים" לֹא רַק לְדָבָרִים הַנּוֹגְעִים לְשְׂבֻטֵיהֶם, כ"א לְכָל דָּבָר חֲשִׁיבוֹת "שְׂבַעַדָּה" כָּלָה. וְעַפ"ז יוֹבֵן מֵה שֶׁנֶּאֱמָרוּ כָּאן שְׁמוֹת הַנְּשִׂאִים, דְּהָרִי מְצִינּוֹ שֶׁמִּנּוּי הַקֶּבֶ"ה בָּאִים ע"י קְרִיאָה בְּשֵׁם, וְכַמ"ש (תשא לא, ב ואילך) "קְרָאָה קְרָאֵתִי בְּשֵׁם בְּצִלָּל גּו' וְאִמְלֹא אוֹתוֹ רוּחַ אֱלֹקִים". וְכַמּו"כ בַּנְּדוּ"ד, דָּע"י הַקְרִיאָה בְּשְׁמוֹת הַנְּשִׂאִים נִתְמַנּוּ לְהִיּוֹת "קְרוּאֵי הָעֵדָה", לְכָל דָּבָר חֲשִׁיבוֹת שְׂבַעַדָּה כָּלָה.

ו לשמעון שלמיאל בן צורישדי:

(ו) לשמעון שלמיאל בן צורישדי:

ז ליהודה נחשון בן עמינדב:

(ז) ליהודה נחשון בן עמינדב:

ח ליששכר נתנאל בן צוער:

(ח) ליששכר נתנאל בן צוער:

ט לזבולון אליאב בן חלון:

(ט) לזבולון אליאב בן חלון:

י לבני יוסף לאפרים אלישמע בן עמיהוד למנשה למנשה בן פדהצור:

(י) לבני יוסף לאפרים אלישמע בן עמיהוד למנשה למנשה בן פדהצור:

יא לבנימין אבירן בן גדעוני:

(יא) לבנימין אבירן בן גדעוני:

יב לדרן אחיעזר בן עמישדי:

(יב) לדרן אחיעזר בן עמישדי:

יג לאשר פגעיאל בן עכרן:

(יג) לאשר פגעיאל בן עכרן:

יד לגר אליסר בן דעואל:

(יד) לגר אליסר בן דעואל:

טו לנפתלי אחירע בן עינן:

(טו) לנפתלי אחירע בן עינן:

טז אלון מערעי כנשתא רבכי שבטי אברהם בן רישי אלפיא דישראל אנון:

(טז) אלה קרואי העדה נשיאי מפות אבותם ראשי אלפי ישראל הם:

כ"א אלה קרואי העדה הנקראים לכל דבר חשיבות שבעדה.

יז ודבר משה ואהרן ית גבריא האלין די אתפרשו בשמהן:

(יז) ויקח משה ואהרן את האנשים האלה אשר נקבו בשמות:

כ"א האנשים האלה את שנים עשר נשיאים הללו. אשר נקבו לו כאן בשמות.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

קוראים. וראה גם רש"י לשעיה מח, טו (וכן שם נא, ב). שענין הקריאה כאן הוא מענין גדולה (וחשיבות). תורה יז (יז) האנשים האלה - את שנים עשר נשיאים הללו. "אשר נקבו" לו כאן "בשמות" - הוצרך לכל זה,

ולא פירש "קרואי העדה" שהם עצמם קוראים את העדה, משום שאם כן היה לו לומר "קוראי העדה", או שהיה אכן הפירוש לפי ה'כתיב' "קרואי העדה", אבל לפי ה'קרי' "קרואי העדה", הפירוש הוא שהם נקראים ולא

(טז) אלה קרואי העדה - הנקראים לכל דבר חשיבות שבעדה - כלומר, לא שנקראו על ידי העדה (שהרי בדרך כלל, הנשיאים הם הקוראים את העדה). אלא שנקראים על ידי משה ואהרן לכל ענין חשוב של העדה (נדא).

(יח) וְאֵת כָּל־הָעֵדָה הִקְהִילוּ בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי וַיִּתְּלֻדּוּ עַל־מִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה לְגַלְגַּלְתָּם:

ה"י - וַיִּתְּלֻדּוּ עַל־מִשְׁפַּחְתָּם • הִבְיָאוּ סְפָרֵי יְחוּסֵיהֶם וְעַדִּי חֲזַקְתָּ לְדָתָם כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהִתְיַחֵס עַל הַשִּׁבְט.

(יט) כָּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיַּפְקֶדֶם בְּמִדְבָּר סִינַי: ס

(כ) וַיְהִי בְּנִי־רְאוּבֵן בֶּכֶר יִשְׂרָאֵל תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת לְגַלְגַּלְתָּם כָּל־זָכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

(כא) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה רְאוּבֵן שֵׁשָׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְחָמֵשׁ מֵאוֹת: פ

(כב) לְבְנֵי שִׁמְעוֹן תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם פְּקֻדֵי בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת לְגַלְגַּלְתָּם כָּל־זָכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

(כג) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה שִׁמְעוֹן תִּשְׁעָה וְחָמֵשִׁים אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת: פ

(כד) לְבְנֵי גָד תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

יוחסין המיניח אותם למשפחותם, היו צריכים להביא עדים על "חזקת לידתם", שנולדו בכשרות, ולא בממורות (אור החיים). וזהו "ויתלדו" (מבנין התפעל העומד לעצמו), דהינו שהם עצמם הביאו הוכחות על לידתם (שפי').

כל אחד ואחד להתייחס על השבט - זהו הפירוש "לביית אבותם", וכדלעיל ברש"י פסוק ב. תורה יט

ואמר "לו" בלשון יחיד, ולא "להם" לכלול את אהרן, משום שבפסוק כאן נאמר "ויקח משה ואהרן", שעיקר הלקיחה נעשה על־ידי משה, לכן גם רש"י נקט "לו" בלשון יחיד. תורה יח

(יח) וַיִּתְּלֻדּוּ עַל מִשְׁפַּחְתָּם - הִבְיָאוּ סְפָרֵי יְחוּסֵיהֶם - זהו פירוש "על משפחותם" (גרא).

ועדי חזקת לדתם - זהו פירוש "ויתלדו" (גרא). כלומר בנוסף לשטר

פי לולא זה היה ניתן לומר שכונת הכתוב שמלכד השנים עשר נשיאים הנזכרים לעיל, לקחו משה ואהרן אנשים אחרים שנקבו על־ידם בשמות (ושמות אנשים אלו לא נתפרשו בכתוב), שתפקידם היה להקהיל את העדה, כפי שממשיך הכתוב בפסוק הבא, לכן מפרש ש"האנשים האלה", הכונה לאותם י"ב נשיאים שנתפרשו שמותיהם כאן בכתוב למשה ולא־הרן (באר בשדה).

(כה) פָּקַדֵיהֶם לַמִּטָּה גֵר חַמִּישָׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ
מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים: פ

כה מִנְּגִייהוֹן לְשִׁבְטָא דְּגֵד אַרְבַּעִין וַחֲמִשָּׁא
אַלְפִין וְשִׁית מָאָה וַחֲמִשִּׁין:

(כו) לִבְנֵי יִהוּדָה תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה כָּל יֵצֵא
צָבָא:

כו לִבְנֵי יְהוּדָה תּוֹלְדֹתָהוֹן לְזַרְעִיתָהוֹן לְבֵית
אַבְהֵתָהוֹן בְּמִנְן שְׁמֵהוֹן מִבֶּר עֶשְׂרִין שָׁנִין
וְלַעֲלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא:

(כז) פָּקַדֵיהֶם לַמִּטָּה יִהוּדָה אַרְבָּעָה וְשִׁבְעִים אֶלֶף
וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: פ

כז מִנְּגִייהוֹן לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה שְׁבַעִין
וְאַרְבָּעָא אַלְפִין וְשִׁית מָאָה:

(כח) לִבְנֵי יִשָּׁשְׁכָר תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה כָּל יֵצֵא
צָבָא:

כח לִבְנֵי יִשָּׁשְׁכָר תּוֹלְדֹתָהוֹן לְזַרְעִיתָהוֹן
לְבֵית אַבְהֵתָהוֹן בְּמִנְן שְׁמֵהוֹן מִבֶּר עֶשְׂרִין
שָׁנִין וְלַעֲלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא:

(כט) פָּקַדֵיהֶם לַמִּטָּה יִשָּׁשְׁכָר אַרְבָּעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף
וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פ

כט מִנְּגִייהוֹן לְשִׁבְטָא דִּישָּׁשְׁכָר חֲמִשִּׁין
וְאַרְבָּעָא אַלְפִין וְאַרְבַּע מָאָה:

(ל) לִבְנֵי זְבוּלֹן תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה כָּל יֵצֵא
צָבָא:

ל לִבְנֵי זְבוּלֹן תּוֹלְדֹתָהוֹן לְזַרְעִיתָהוֹן לְבֵית
אַבְהֵתָהוֹן בְּמִנְן שְׁמֵהוֹן מִבֶּר עֶשְׂרִין שָׁנִין
וְלַעֲלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא:

(לא) פָּקַדֵיהֶם לַמִּטָּה זְבוּלֹן שְׁבַעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף
וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פ

לא מִנְּגִייהוֹן לְשִׁבְטָא דְּזְבוּלֹן חֲמִשִּׁין וְשִׁבַּע
אַלְפִין וְאַרְבַּע מָאָה:

(לב) לִבְנֵי יוֹסֵף אֶפְרַיִם תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם
לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
וְמוֹעֵלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

לב לִבְנֵי יוֹסֵף אֶפְרַיִם תּוֹלְדֹתָהוֹן
לְזַרְעִיתָהוֹן לְבֵית אַבְהֵתָהוֹן בְּמִנְן שְׁמֵהוֹן
מִבֶּר עֶשְׂרִין שָׁנִין וְלַעֲלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא:

(לג) פָּקַדֵיהֶם לַמִּטָּה אֶפְרַיִם אַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמִשָּׁה
מֵאוֹת: פ

לג מִנְּגִייהוֹן לְשִׁבְטָא דְּאַפְרַיִם אַרְבַּעִין
אַלְפִין וַחֲמִשָּׁה מָאָה:

(לד) לִבְנֵי מְנַשֶּׁה תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה כָּל יֵצֵא
צָבָא:

לד לִבְנֵי מְנַשֶּׁה תּוֹלְדֹתָהוֹן לְזַרְעִיתָהוֹן לְבֵית
אַבְהֵתָהוֹן בְּמִנְן שְׁמֵהוֹן מִבֶּר עֶשְׂרִין שָׁנִין
וְלַעֲלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא:

(לה) פָּקַדֵיהֶם לַמִּטָּה מְנַשֶּׁה שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף
וּמֵאוֹתָיִם: פ

לה מִנְּגִייהוֹן לְשִׁבְטָא דְּמְנַשֶּׁה תְּלָתִין וַחֲמִשָּׁין
אַלְפִין וּמֵאוֹתָן:

לו לבני בנימין תולדתהון לזרעיתהון לבית
אברהמהון במנן שממן מבר עשרין שנין
ולעלא כל נפק חילא :

לו מנניהון לשבטא דבנימין תלתין וחמשה
אלפין וארבע מאה :

לח לבני דן תולדתהון לזרעיתהון לבית
אברהמהון במנן שממן מבר עשרין שנין
ולעלא כל נפק חילא :

לט מנניהון לשבטא דדן שתין ותריין אלפין
ושבע מאה :

מ לבני אשר תולדתהון לזרעיתהון לבית
אברהמהון במנן שממן מבר עשרין שנין
ולעלא כל נפק חילא :

מא מנניהון לשבטא דאשר ארבעין וחד
אלפין וחמש מאה :

מב בני נפתלי תולדתהון לזרעיתהון לבית
אברהמהון במנן שממן מבר עשרין שנין
ולעלא כל נפק חילא :

מג מנניהון לשבטא דנפתלי חמשין ותלת
אלפין וארבע מאה :

מז מנניהון לשבטא דנפתלי חמשין ותלת
אלפין וארבע מאה :

מח מנניהון לשבטא דנפתלי חמשין ותלת
אלפין וארבע מאה :

מח מנניהון לשבטא דנפתלי חמשין ותלת
אלפין וארבע מאה :

(לו) לבני בנימין תולדתם למשפחתם לבית אבתם
במספר שמות מן עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא :

(לז) פקדיהם למטה בנימין חמשה ושלשים אלף
וארבע מאות: פ

(לח) לבני דן תולדתם למשפחתם לבית אבתם
במספר שמות מן עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא :

(לט) פקדיהם למטה דן שנים ושלשים אלף ושבע
מאות: פ

(מ) לבני אשר תולדתם למשפחתם לבית אבתם
במספר שמות מן עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא :

(מא) פקדיהם למטה אשר אחד וארבעים אלף
וחמש מאות: פ

(מב) בני נפתלי תולדתם למשפחתם לבית אבתם
במספר שמות מן עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא :

מג מנניהון לשבטא דנפתלי חמשין ותלת
אלפין וארבע מאה :

מז מנניהון לשבטא דנפתלי חמשין ותלת
אלפין וארבע מאה :

(מח) פקדיהם למטה נפתלי שלשה וחסשים אלף
וארבע מאות: פ

(מח) פקדיהם למטה נפתלי שלשה וחסשים אלף
וארבע מאות: פ

(מח) פקדיהם למטה נפתלי שלשה וחסשים אלף
וארבע מאות: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ במדבר תשמ"ז)

בני נפתלי (א, מב) כתב האריז"ל: בעת המנן רשמו בפנקס ששים רבוא שמות – פלוני משבט פלוני, ופלוני משבט פלוני. לאחר מכן הוציאו כל השמות של שבט ראובן וכתבו אותם בגליון בפני עצמו, ואמרו: את השם הזה יש לחבר לבני ראובן. וכך עשו בכל שבט. אף כשנשלמו כל השבטים ולא נשאר רק נפתלי, לא היה צורך לכתב את השמות בגליון נפרד, אלא אמרו: **בני נפתלי** אלו שנשארו – כך מספרם.

(מג) פקדיהם למטה נפתלי שלשה וחסשים אלף
וארבע מאות: פ

(מח) פקדיהם למטה נפתלי שלשה וחסשים אלף
וארבע מאות: פ

(מח) פקדיהם למטה נפתלי שלשה וחסשים אלף
וארבע מאות: פ

(מו) וַיְהִי כִּלְהֻפְקֵי־שְׁש־מֵאוֹת אֶלְפֵי וּשְׁלֹשֶׁת

אַלְפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים:

(מז) וְהַלְוִיִּם לַמִּטָּה אֲבֹתָם לֹא הִתְפַּקְדוּ בְּתוֹכָם: פ

(מח) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

(מט) אַךְ אֶת־מִטָּה לְוִי לֹא תִפְקֹד וְאֶת־רֹאשָׁם לֹא

תִּשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

מו וַיְהִי כִּלְהֻפְקֵי כָּל מִנְיַנָּא שִׁית מָאָה וְתַלְתָּא אֶלְפִין
וַחֲמִשׁ מָאָה וַחֲמִשִּׁין:

מז וְלֹאֵי לְשִׁבְטָא דְאַבְהֵתְהוֹן לֹא אֶתְמַנְיָאוּ
בִּיגִיָּהוֹן:

מח מַח וּמַלִּיל יֵי עִם מֹשֶׁה לְמִיָּמָר:

מט מַט פִּרְם יֵת שִׁבְטָא דְלֹוי לֹא תִמְנִי וְיֵת
הַשְּׁבִינְהוֹן לֹא תִקְבֵּל בְּגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"ט אַךְ אֶת־מִטָּה לְוִי לֹא תִפְקֹד • (במדבר רבה, ב"ב קכא) כִּדְאִי הוּא לְגִיּוֹן שֶׁל מֶלֶךְ לְהִיּוֹת נִמְנָה לְבַדּוֹ. דְּבַר אַחֵר: צָפָה הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שֶׁעֲתִידָה לַעֲמֹד גְּזֵרָה עַל כָּל הַנִּמְנִין מִכֵּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה שִׁימּוּתוֹ בַּמִּדְבָּר, אָמַר: אֵל יְהִי אֵלּוּ בְּכֻלָּל, לְפִי שֶׁהֵם שְׁלִי, שְׁלֹא טָעוּ בַּעֲגָל.

אשל אברהם – הרב אלאשולי

(מט) אַךְ אֶת מִטָּה לְוִי לֹא תִפְקֹד –

כִּדְאִי הוּא לְגִיּוֹן - גִּדְדוֹד (רש"י חולין קכג, א). שֶׁל מֶלֶךְ לְהִיּוֹת נִמְנָה לְבַדּוֹ - כְּלוּמָר, אִין זֶה צִיּוּי שְׁלֹא יִפְקֹד אוֹתָם יַחַד עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁהָרִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּבָר נִמְנוּ, אֲלֹא זֶהוּ טַעַם לָמָּה לֹא נִצְטָוָה לִפְקֹד אֶת הַלְוִיִּים "בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (באר בשדה). מִכֵּן שֶׁ"מִטָּה לְוִי" הוּא לְגִיּוֹן שֶׁל מֶלֶךְ, אִין רֹאוי שִׁיְהִי נִמְנִים "בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (מִכֵּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה), אֲלֹא צָרִיכִים לְהִיּוֹת נִמְנִים בְּפָנֵי עֲצָמָם (מִכֵּן חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה). כִּדִּי שִׁיְהִי נִבְדָּלִים מִשְׁאֵר הַשְּׁבָטִים. אַךְ צָרִיךְ עֵינֵינוּ לָמָּה הוּצָרָה לְטַעַם זֶה, וְהָרִי לְקַמֵּן כּו, סב מִפּוֹרֶשׁ בְּכַתּוּב הַטַּעַם שֶׁ"לֹא הִתְפַּקְדוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי לֹא נִיתַן לָהֶם נִחְלָה בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". וְיֵשׁ לוֹמַר: א) שֶׁם זֶהוּ לְעִנְיָן הַמִּנְיָן שֶׁלִּפְנֵי הַכְּנִיסָה לְאֶרֶץ, וְאֵילוּ כָאן זֶה לְעִנְיָן הַמִּנְיָן שֶׁבַּמִּדְבָּר, וְהַכְּתוּב כָאן לֹא אוֹמֵר הַטַּעַם, וְלָכֵן הוּצָרָה רִש"י לְפָרְשׁוֹ. ב) שֶׁם עִיקַר הַטַּעַם הוּא לָמָּה לֹא הִתְפַּקְדוּ "מִכֵּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה", כְּמִבּוֹאָר שֶׁם בְּדַבְּרֵי רִש"י.

דְּבַר אַחֵר - הוּצָרָה לְטַעַם נוסף מִכֵּן פְּפִילוֹת לְשׁוֹן הַכְּתוּב: "אֶת מִטָּה לְוִי לֹא תִפְקֹד, וְאֶת רֹאשָׁם לֹא תִשָּׂא". הַטַּעַם הָרִאשׁוֹן הוּא עַל מַה שֶּׁאָמַר "אֶת מִטָּה לְוִי לֹא תִפְקֹד" (כְּלָלוֹת הַשְּׁבָט). וְהַטַּעַם הַשְּׁנִי הוּא עַל מַה שֶּׁאָמַר "וְאֶת רֹאשָׁם לֹא תִשָּׂא" (כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִהַשְּׁבָט). וְרֹאזָה "בְּאֵר בִּשְׁדָּה" שֶׁמִּפְרֶשׁ "וְאֶת רֹאשָׁם לֹא תִשָּׂא" (גַּם) מִלְשׁוֹן "יִשָּׂא פָרְעָה אֶת רֹאשׁוֹ מִעֲלֶיךָ", כְּלוּמָר שְׁלֹא

שִׁבְטוֹ שֶׁל לְוִי שְׂאִין פְּקוּדֵיהֶם מִכֵּן עֲשָׂרִים". וְכַתּוּב הָרֹאשׁ, שֶׁמִּדְּבַרִּי רִש"י שִׁבְטָם שֶׁשִּׁבְט לְוִי לֹא הָיוּ בְּחֻטָּא הָעֵגֶל, מִשְׁמַע שִׁבְטָא הַמְרַגְלִים הֵם כֵּן הָיוּ. וְמַה שֶּׁבְּכָל זֹאת נִצְלוּ מִגְּזֵירַת הַמִּיתָה בַּמִּדְבָּר, זֶהוּ עַל־פִּי הַמְּבֹאֵר בְּרִש"י לְקַמֵּן יֵד, לֵג: "שִׁמְשָׁעֻשׁוּ אֶת הָעֵגֶל עֲלֵתָה גְזִירָה זֹו בְּמִחְשָׁבָה, אֲלֹא שֶׁהִמְתִּין לָהֶם עַד שֶׁתִּתְמַלֵּא סֵאתָם, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לב, לד): וְכִּיּוֹם פִּקְדִי בְּמִרְגָּלִים, וּפְקֻדָּתִי עֲלֵיהֶם חֲסֹאתָם, וְאַף כָּאן נֶאֱמַר: תִּשָּׂאוּ אֶת עֲוֹנוֹתֵיכֶם, שְׁתִּי עֲוֹנוֹת, שֶׁל עֵגֶל וְשֶׁל תְּלוֹנָה". כְּלוּמָר, הַגְּזִירָה נִגְזְרָה עַל חֻטָּא הַמְרַגְלִים בְּצִירָה עִם חֻטָּא הָעֵגֶל, וְכִּיּוֹן שֶׁהַלְוִיִּם לֹא חֻטְאוּ בְּחֻטָּא הָעֵגֶל, נִצְלוּ מִגְּזִירָה זֹו, מַה־שְּׂאִי־כֵן שְׂאֵר הַשְּׁבָטִים שֶׁחֻטְאוּ בְּשִׁנְיָהֶם יַחַד, נִגְזְרָה בָּהֶם הַגְּזִירָה לְמוֹת בַּמִּדְבָּר. וְכִּי"תוֹרַת מִנְחָם" כְּתוּב, שְׂאִין לְהוֹכִיחַ מִכָּאן שֶׁהַלְוִיִּם חֻטְאוּ בְּחֻטָּא הַמְרַגְלִים, שְׁהָרִי רִש"י כּוֹתֵב לְהִדְיָא בְּסִפּוֹר דְּבָרִים א, כּג שֶׁנִּשְׂאִי שִׁבְט לְוִי לֹא הָיָה בַּעֲצַת מְרַגְלִים, וְמַה שֶּׁבְּכָל זֹאת נִזְקְקוּ לְשִׁמְיָה מִיּוֹחֲדָת שְׁלֹא יְהִי בְּכֻלָּל גְּזִירַת הַמִּיתָה בַּמִּדְבָּר בַּעֲוֹן חֻטָּא הַמְרַגְלִים, וְזֶה מִכֵּן שֶׁגְּזִירָה זֹו נִגְזְרָה עַל כָּלָל הָעָם, לֹא הַבְּחִינָה בֵּין צָדִיק לְרָשָׁע, וְכִּלְשׁוֹן רִש"י "שֶׁעֲתִידָה לַעֲמֹד גְּזִירָה", וְלֹא "שֶׁעֲתִידִים לְהַעֲנֹשׁ", וּמִכֵּן שֶׁשִּׁבְט לְוִי לֹא חֻטְאוּ בַּעֲגָל, הוּצִיאֵם הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מִכָּלָל הַגְּזִירָה, עַל־יְדֵי שִׁנְיָה אֶת אוֹפֶן מִנְיָנָם (שְׁלֹא מִנָּה אוֹתָם מִכֵּן עֲשָׂרִים

יְהִי בְּכֻלָּל הַמִּיתָה, וְכַבְּפִינִים. צָפָה הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שֶׁעֲתִידָה לַעֲמֹד גְּזֵרָה - בְּדִלְקַמֵּן יֵד, כֵּט. מַה שֶּׁנֶּקֶט הַלְשׁוֹן "שֶׁעֲתִידָה לַעֲמֹד גְּזִירָה" וְלֹא "שֶׁעֲתִיד לְגְזֹר", הוּא מִשׁוּם שֶׁנֶּקֶט בְּלִשׁוֹן "צָפָה הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא", שֶׁאֵין לֹא מִתְאִים לְכַתּוּב בְּהִמְשָׁךְ לְזֶה "שֶׁעֲתִיד לְגְזֹר", כִּי "צָפָה" זֶהוּ דְּבַר שֶׁמִּחוּץ מִפְּנֵי בְּכֻכּוֹל, וְלָכֵן נֶקֶט בְּלִשׁוֹן "שֶׁעֲתִידָה לַעֲמֹד גְּזִירָה". אֲבָל הָא גּוֹפֵא קָשִׁיָּא, לָמָּה נֶקֶט בְּלִשׁוֹן "צָפָה" וְלֹא בְּלִשׁוֹן "יִדַּע" אוּ "גָּלוּי וְיִדּוּעַ לְפָנֵינוּ"? וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁבִּזְמַן רִצָּה רִש"י לְהַדְגִּישׁ בְּדַבְּרָיו שֶׁעִדִּין לֹא הוּחַלֵּט אֲצִלוּ לְגְזֹר, אֲלֹא הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא רַק צָפָה מֵרֹאשׁ שֶׁתְּהִיָּה גְזִירָה מִלְּפָנָיו, וְגְזִירָה זֹו נִגְרָמָה כְּתוּבָא מִמַּעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְזֶה מִתְאִים גַּם עִם דְּבָרֵי רִש"י לְקַמֵּן שֶׁם: "שִׁמְשָׁעֻשׁוּ אֶת הָעֵגֶל עֲלֵתָה גְזֵרָה זֹו בְּמִחְשָׁבָה, אֲלֹא שֶׁהִמְתִּין לָהֶם עַד שֶׁתִּתְמַלֵּא סֵאתָם", כְּלוּמָר הַגְּזִירָה הִיָּתָה רַק בְּמִחְשָׁבָה, וְמַה שֶּׁנֶּגְרַם לְגְזִירָה לְהִיּוֹת מוּחַלָּט זֶהוּ בְּגִלָּל שֶׁנִּתְמַלְאָה סֵאתָם. וְרֹאזָה בְּהַעֲרָה הַבָּאָה.

עַל כָּל הַנִּמְנִין מִכֵּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה שִׁימּוּתוֹ בַּמִּדְבָּר, אָמַר: אֵל יְהִי אֵלּוּ בְּכֻלָּל, לְפִי שֶׁהֵם שְׁלִי, שְׁלֹא טָעוּ בַּעֲגָל - רֹאזָה גַם רִש"י לְקַמֵּן שֶׁם: "וְכָל פְּקוּדֵיכֶם לְכָל מִסְפָּרְכֶם - כָּל הַנִּמְנָה לְכָל מִסְפָּר שֶׁאִתָּם נִמְנִין בּו, כְּגוֹן לְצֹאת וְלָבֹא לְצָבָא, וְלִתְּתֵי שְׁקָלִים, כָּל הַמְּנוּיִים לְכָל אוֹתָן מִסְפְּרוֹת וּמוֹתוֹ, וְאֵלּוּ הֵן מִכֵּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּגו', לְהוּצִיא

וַיֹּאֲתָהּ מִנִּי יָתְ לֹאֲאִי עַל מִשְׁכַּנָּא דְסִתְדוּתָא
וְעַל כָּל מְנוּהִי וְעַל כָּל דִּי לָהּ אֲנֹנִי וְיִטְלוֹן
יָת מִשְׁכַּנָּא וְיָת כָּל מְנוּהִי וְאֲנֹנִי יִשְׁמְשִׁנָּה
וְסַחֲוֹר סַחֲוֹר לְמִשְׁכַּנָּא יִשְׁרוּן:

כ"ט - וַיֹּאֲתָהּ הַפֶּקֶד אֶת־הַלְוִיִּם • כְּתִרְגוּמוֹ: "מִנִּי", לְשׁוֹן מְנוֹי שֶׁרָרָה עַל דְּבַר שֶׁהוּא מְמַנֶּה עָלָיו, כְּמוֹ (אסתר
ב): "וַיִּפְקֶד הַמֶּלֶךְ פְּקִידִים".

נא ובמטל משכנא יפרקון יתה לואי
ובמשרי משכנא יקימו יתה לואי וחלוני
דיקרב יתקטל:

(נא) וּבְנִסְעַ הַמִּשְׁכָּן יוֹרִידוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וּבַחֲנֹת
הַמִּשְׁכָּן יָקִימוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וְהִזָּר הַקָּרֵב יוּמָת:

כ"ט - יוֹרִידוּ אֹתוֹ • כְּתִרְגוּמוֹ: "יִפְרְקוּן". כְּשֶׁבָּאִין לִסַּע בַּמִּדְבָּר מִמָּסַע לְמָסַע הָיָה מִפְּרָקִין אוֹתוֹ מִהֶקְמָתוֹ
וְנוֹשְׂאִין אוֹתוֹ עַד מָקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכֵּן שָׁם הָעָנָן וְיַחֲנוּ שָׁם וּמְקִימִין אוֹתוֹ. וְהִזָּר הַקָּרֵב • לַעֲבֹדָתָם זֶה. יוּמָת •
בִּידֵי שְׂמִימִים.

נב וישרון בני ישראל גבר על משרויה וגבר
על טקסה לחיליהון:

(נב) וַיַּחֲנוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ עַל־מַחֲנֵהוּ וְאִישׁ עַל־דִּגְלוֹ
לְצַבָּאתָם:

כ"ט - וַיַּחֲנוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל־דִּגְלוֹ • כְּמוֹ שֶׁהִדְגִּילִים סְדוּרִים בְּסִפְרָה זֶה; שְׁלֹשָׁה שְׂבָטִים לְכָל דִּגְלוֹ.

אשל אברהם - הרב אלאשוילי

(בְּשַׁעַת הוֹרְדָה וְהֶקְמָה). שָׁאֵם סְהוֹר
הוּא הִזָּר, לָמָּה יוּמָת? (סֵפֶר הַזִּכְרוֹן).

יומָת - בִּידֵי שְׂמִימִים - כְּמִשְׁמַעוֹת
לְשׁוֹן הַכְּתוּב בְּפִסּוֹק נג "וְלֹא יִהְיֶה
קֶצֶף" (רא"ם). וְרִאֵה סִנְהֶדְרִין פֹּה,

א. תורה נב

(נב) וְאִישׁ עַל דִּגְלוֹ - כְּמוֹ שֶׁהִדְגִּילִים
סְדוּרִים בְּסִפְרָה זֶה - לְקַמֵּן פֶּרֶק ב.

שְׁלֹשָׁה שְׂבָטִים לְכָל דִּגְלוֹ - כְּלוּמַר, מֵה
שְׁנַאמֵר "וַיַּחֲנוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ עַל
מַחֲנֵהוּ וְאִישׁ עַל דִּגְלוֹ", הַכְּנִיָּה
לְאַרְבַּעַת דִּגְלֵי הַמַּחֲנֶה (וְלֹא לְדִגְלֵי י"ב
הַשְּׂבָטִים), וְהִינֵנו שְׂבָט מ"ב
יִשְׂרָאֵל" יַחֲנֶה בַּמַּחֲנֶה שְׂאֵלָיו הוּא
מִשְׁתַּיָּף. וּבְפִירוּט: דִּגְלוֹ מַחֲנֶה יְהוּדָה עִם
שְׂבָט יִשְׁשָׁכָר וּזְבוּלוֹן - מְזוּרָחָה. דִּגְלוֹ
מַחֲנֶה רְאוּבֵן עִם שְׂבָט שְׁמֹעוֹן וְגֵד -
דְּרוּמָה. דִּגְלוֹ מַחֲנֶה אֶפְרַיִם עִם שְׂבָט
מְנַשֶּׁה וּבִנְיָמִין - מְעֵרְבָה. דִּגְלוֹ מַחֲנֶה דָן
עִם שְׂבָט אֲשֶׁר וְנַפְתָּלִי - צְפוּנָה. אֲבָל
לְעֵזְבֵן שְׂבָט אֶחָד מִבְּנֵי הַשְּׂבָט יַחֲנֶה עִם
שְׂבָטוֹ וְלֹא עִם שְׂבָט אַחֵר, עַל כֵּן
הוֹזָרוּ לְקַמֵּן בְּפִסּוֹק (ב, ה): "אִישׁ עַל
דִּגְלוֹ בְּאוֹתוֹת לְבֵית אֲבוֹתָם וַיַּחֲנוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל", עֵינֵינוּ שָׁם בְּרִש"י. תורה נג

הָעָנָן וַיַּחֲנוּ שָׁם - עַל פִּי לְשׁוֹן הַכְּתוּב
לְקַמֵּן ט, יז.

וּמְקִימִין אוֹתוֹ - מְבָאֵר בְּזֶה כְּמָה
עֵינֵינוּ: (א) מֵלֵת לְנוֹסֵעַ אֵינָה נּוֹפֶלֶת
עַל הַמִּשְׁכָּן אֲלָא עַל אֲנָשִׁים, אֲבָל
הַמִּשְׁכָּן אֵינּוּ נוֹסֵעַ אֲלָא מִסִּיעִין
אוֹתוֹ, וְהִיָּה לוֹ לוּמָר: וּבִהֲסִיעַ
הַמִּשְׁכָּן, אֵיךְ מִפְּנֵי שֶׁבְּנוֹסֵעַ הָאֲנָשִׁים
מִמָּקוֹם לְמָקוֹם הֵם מִסִּיעִין אֶת
הַמִּשְׁכָּן, נֶאֱמַר "וּבְנוֹסֵעַ הַמִּשְׁכָּן". (ב)
לֹא בְּנוֹסִיעֵתָם מִמֶּשׁ מִפְּרָקִים אֶת
הַמִּשְׁכָּן, אֲלָא "כְּשֶׁבָּאִין לְנוֹסֵעַ",
דְּהִינֵנו קוֹדֵם נְסִיעֵתָם. (ג) לֹא בְּנוֹסִיעַ
רִאשׁוֹנָה כְּלָכֵד הַכְּתוּב מְדַבֵּר, אֲלָא
בְּכָל פַּעַם וּפַעַם שְׁנוֹסֵעִין מִמָּקוֹם
לְמָקוֹם, בְּכוּלָן הָיָה הַלְוִיִּם מַחוּיָבִים
לְפָרֵק, וְהוּא־הִדִּין בְּכָל חֲנִיָּה וְחֲנִיָּה,
שִׁיקְמוּהוּ. וְלָכֵן אָמַר: "כְּשֶׁבָּאִין
לִיסַּע", "הָיָה מִפְּרָקִין", וּמְקִימִין
אוֹתוֹ, הַכֹּל בְּלְשׁוֹן הוֹזָה, לְהוֹרוֹת עַל
הַתְּמִידִיּוֹת, שֶׁבְּכָל מָסַע וּמָסַע הָיָה
מִפְּרָקִין אוֹתוֹ, וּבְכָל חֲנִיָּה וְחֲנִיָּה הָיָה
מְקִימִין אוֹתוֹ (רא"ם).

וְהִזָּר הַקָּרֵב - לַעֲבֹדָתָם זֶה -
שִׁיעֲשֶׂה עֲבֹדַת פְּרִיקָה וְהֶקְמָה שֶׁל
הַמִּשְׁכָּן. וְלֹא שֶׁקָּרֵב לְמִשְׁכָּן וְכָלִי

שֶׁנָּה וּמַעֲלָה בְּכָלֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲלָא
מִבֵּן שְׁלֹשִׁים יוֹם וּמַעֲלָה,
(וּבִנְפִרְד). תורה נ

(ג) וַיֹּאֲתָהּ הַפֶּקֶד אֶת הַלְוִיִּם -
כְּתִרְגוּמוֹ: "מִנִּי" - "מִנִּי" בְּנוֹיִן דְּגוֹשָׁה,
שְׁמִשְׁמִיעוּ לְשׁוֹן מְנוֹי, מִה־שְׂאֵי־בֵן
"מִנִּי" מִבְּנֵי הַקָּל, הוּא מִלְשׁוֹן מְנִין
(שפ"ח).

לְשׁוֹן מְנוֹי שֶׁרָרָה עַל דְּבַר שֶׁהוּא
מְמַנֶּה עָלָיו - וְלֹא לְשׁוֹן מְנִין.

כְּמוֹ "וַיִּפְקֶד הַמֶּלֶךְ פְּקִידִים" - אֶסְתֵּר
ב, ג. רִאֵה גַם רִש"י תְּהִלִּים קט,
ח. תורה נא

(נא) יוֹרִידוּ אֹתוֹ - כְּתִרְגוּמוֹ:
"יִפְרְקוּן" - מִפְּרָקִים חֲלָקֵי הַמִּשְׁכָּן,
וּמִפְּרִידִים אוֹתָם מִמָּקוֹם חִבּוּרָם.
וּמַעֲמִידִים כָּל אֶחָד לְבִדּוֹ, וְלֹא שִׁיּוּרִידוֹ
הַמִּשְׁכָּן בְּכָלֵל מִמָּקוֹם גְּבוּהָ לְמָקוֹם
נָמוּךְ, כְּפִי הַמוּבָן מִלְשׁוֹן יִרְיָה בְּכָל
מָקוֹם (רא"ם). שְׂכִינֵן שְׁנַאמֵר "וּבַחֲנֹת
הַמִּשְׁכָּן יָקִימוּ אוֹתוֹ", מוּבָן שֶׁ"וּבְנוֹסֵעַ
הַמִּשְׁכָּן יוֹרִידוּ אוֹתוֹ", מִשְׁמַעוֹ שֶׁהָיָה
מִפְּרָקִים אוֹתוֹ מִהֶקְמָתוֹ.

כְּשֶׁבָּאִין לִסַּע בַּמִּדְבָּר מִמָּסַע לְמָסַע,
הָיָה מִפְּרָקִין אוֹתוֹ מִהֶקְמָתוֹ, וְנוֹשְׂאִין
אוֹתוֹ עַד "מָקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכֵּן שָׁם

(נג) וְהַלֹּיִם יִחַנוּ סָבִיב לְמִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְלֹא־יִהְיֶה קֶצֶף עַל־עֵדֻת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשִׁמְרוּ הַלֹּיִם אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן הָעֵדֻת:

נג וְלֹאִי יִשְׁרוּן סָחוּר סָחוּר לְמִשְׁכָּנָא דְסִהְדוּתָא וְלֹא יְהִי רִוְגָזָא עַל פְּנֵשְׁתָא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִשְׁרוּן לֹאִי יֵת מִטְרַת מִשְׁכָּנָא דְסִהְדוּתָא:

ה"א וְלֹא־יִהְיֶה קֶצֶף • אִם תַּעֲשׂוּ כַּמִּצְוֹתַי לֹא יִהְיֶה קֶצֶף, וְאִם לֹא – שִׁינְכֶנְסוּ זָרִים בַּעֲבוּדְתֶּם זֶה – יִהְיֶה קֶצֶף, כִּמוֹ שֶׁמִּצְוֵנוּ בַּמַּעֲשֶׂה קִרְחַת (במדבר יז): "כִּי יֵצֵא הַקֶּצֶף וְגו'".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כח עמ' 1)

וְאִם לֹא, שִׁינְכֶנְסוּ זָרִים בַּעֲבוּדְתֶּם זֶה, יִהְיֶה קֶצֶף (רש"י א, נג) יֵשׁ לִשְׁאֹל, מִדּוּעַ מוֹסִיף "וְאִם לֹא" . יִהְיֶה קֶצֶף, וְהָיָה מִכְלָל לֹא אֶתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן. וְיֵשׁ לִזְכּוֹר, שֶׁרִש"י רוֹמֵז שֶׁיֵּשׁ שְׁנֵי שְׁלִבִּים בַּקֶּצֶף. א. אִם לֹא נִשְׁמָר עַל הַמִּחְצוֹת בֵּין מַחְנֶה יִשְׂרָאֵל לְמַחְנֶה לֹוִים - יִהְיֶה קֶצֶף, אָבֵל אֵין הַכֶּרֶם שָׁזָה יִתְבַּטָּא בַּפֶּעַל מִמֶּשׁ, בְּעֵנֶשׁ. ב. אִם נַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה שֶׁל פְּרִיצַת הַמִּחְצוֹת, "שִׁינְכֶנְסוּ זָרִים בַּעֲבוּדְתֶּם" – יִהְיֶה קֶצֶף בַּפֶּעַל.

(נד) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ:

נד וַיַּעֲבְדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דִּי פִקִּיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה בֶּן עֲבָדוֹ:

♦ יום שלישי א' סיון ♦

ב (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן לְמִיָּמָר:

(ב) אִישׁ עַל־דִּגְלוֹ בְּאֹתוֹת לְבֵית אֲבֹתָם יִחַנוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִנֶּגֶד סָבִיב לְאַהֲל־מוֹעֵד יִחַנוּ:

ב גַּבְרַת עַל טַקְסָה בְּאֲתוֹן לְבֵית אַבְהֵתָהוֹן יִשְׁרוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִלְקָבֵל סָחוּר סָחוּר לְמִשְׁכַּן זִמְנָא יִשְׁרוּן:

ה"א בְּאֹתוֹת • כָּל דִּגְלֵי יִהְיֶה לוֹ אוֹת: מִפֶּה צְבוּעָה תְּלוּיָהּ בּוֹ, צָבָעוּ שֶׁל זֶה לֹא כָצָבָעוּ שֶׁל זֶה, צָבָע כָּל אֶחָד

אשל אברהם - הרב אלאשילי

(נג) וְלֹא יִהְיֶה קֶצֶף – אִם תַּעֲשׂוּ כַּמִּצְוֹתַי – מוֹסִיף בְּזֶה, שֶׁלֹא נִטְעָה לִזְמַר שֶׁ"וְלֹא יִהְיֶה קֶצֶף" נֶאֱמַר לְעֵנִין "וְהַלֹּיִם יִחַנוּ סָבִיב לְמִשְׁכָּן", לָכֵן פִּירֵשׁ שֶׁהַכּוֹנֵן לְעֵנִין עֲבֹדַת פְּרִיקַת וְהַקְמַת הַמִּשְׁכָּן (שפ"ט). וְרָאָה בְּהַעֲרָה הַבָּאָה. "לֹא יִהְיֶה קֶצֶף", וְאִם לֹא, שִׁינְכֶנְסוּ זָרִים בַּעֲבוּדְתֶּם זֶה – "יִהְיֶה קֶצֶף" – כְּלוּמָר, עֵיקַר הוֹדַעַת הַכְּתוּב כָּאֵן "וְלֹא יִהְיֶה קֶצֶף" הוּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ: "שֶׁאִם יִכְנָסוּ זָרִים בַּעֲבוּדְתֶּם – יִהְיֶה קֶצֶף". אֵף בְּ"תוֹרַת מִנַּחֵם" כְּתוּב, שֶׁמֶאֱרִיכוּת לְשׁוֹן רִש"י מִשְׁמַע שֶׁהוּא בָּא לִזְמַר יוֹתֵר מִקֵּד, דְּהִנֵּה בֵּין הַפְּסוּק "וְהָיָה הַקָּרֵב יוֹמֵת" וּבֵין הַפְּסוּק "וְלֹא יִהְיֶה קֶצֶף עַל עֵדֻת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", נֶאֱמַר "וְחָנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ עַל מַחְנֵהוּ", "וְהַלֹּיִם יִחַנוּ סָבִיב לְמִשְׁכַּן הָעֵדֻת", כְּלוּמָר יֵשׁ כָּאֵן צִיּוּי וְאִזְהָרָה שֶׁתְּהִיָּה מִחְצָה בֵּין לֹוִים וְיִשְׂרָאֵלִים, מִחְצָה שֶׁמִּבְטִיחָה שָׁזָר לֹא יִתְקַרֵּב לְעֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן, וְזוֹהִי כִנּוּת

הַקֶּצֶף עַל כָּל עֵדֻת יִשְׂרָאֵל. כִּמוֹ שֶׁמִּצְוֵנוּ בַּמַּעֲשֶׂה קִרְחַת - לִקְמוֹן יוֹ, יֵא. "כִּי יֵצֵא הַקֶּצֶף וְגו'" - וְאֵף שֶׁשֶּׁם הַקֶּצֶף לֹא יֵצֵא בְּגִלָּל כְּנִיסַת זָרִים לְמִקְדָּשׁ, אֲלֹא בְּגִלָּל תְּלוּיַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶמְרָם "אַתֶּם הַמֵּתִים אֵת עַם ה'", יֵשׁ לִזְמַר כֵּינֵן שֶׁתְּלוּיָהּ זֶה הִיָּה קְשׁוּרָה עִם מַעֲשֶׂה קִרְחַת וְהַקְטַרַת הַקְטוּרַת עַל־יְדֵי זָרִים, הָרִי גַם הַקֶּצֶף שִׁינְכֵּן הִיָּה קְשׁוּר בְּהַכְרַח לְמַעֲשֶׂה קִרְחַת, שֶׁהָרִי כְּמָה וְכְמָה תְּלוּיַת הִיָּה שֶׁלֹא יֵצֵא הַקֶּצֶף עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (ע"פ ה"ב). וְרָאָה גַם רִש"י לִקְמוֹן יוֹ, ה': "וְלֹא יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף" – כִּמוֹ שֶׁהִיָּה כְּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר כִּי יֵצֵא הַקֶּצֶף". תוֹרָה נִד (ב) בְּאֹתוֹת – כָּל דִּגְלֵי – שֶׁל כָּל שְׁבֵט מִשְׁנֵים עָשָׂר הַשְּׁבָטִים (מִשְׁכִּיל לְדוּחַ). יִהְיֶה לוֹ אוֹת – סִימָן הִיָּכָר. מִפֶּה צְבוּעָה תְּלוּיָהּ בּוֹ, צָבָעוּ שֶׁל זֶה לֹא כָצָבָעוּ שֶׁל זֶה, צָבָע כָּל אֶחָד בְּנֵינוּ אֲבָנֵי הַקְּבוּעָה בַּחֲשֵׁן - וְזוֹהִי

כַּגֹּן אֲכָנוּ הַקְבוּעָה בַּחֲשׁוֹן, וּמִתּוֹךְ כָּף יָכִיר כָּל אֶחָד אֶת דָּגְלוֹ. דָּבָר אַחֵר: "בָּאתָ לְבֵית אֲבֹתָם", בָּאוֹת שְׁמֶסֶר לָהֶם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם כְּשֶׁנִּשְׁאָוּהוּ מִמִּצְרַיִם, שְׁנֵאֲמָר (בראשית ג): "וַיַּעֲשׂוּ בָנָיו לוֹ כֵּן כַּאֲשֶׁר צִוָּם": יְהוּדָה וַיִּשְׁשָׁכֶר וַיִּזְבוּלֵן יִשְׁאָוֵהוּ מִן הַמִּזְרָח, וַיֵּרָאוּבֶן וְשִׁמְעוֹן וְגַד מִן הַדְרֹם וְכו', כִּדְאִיתָא בְּתַנְחוּמָא בְּפִרְשָׁה זו. מִנְּגִיד • מֶרְחֹק מִיֵּל, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמָר בִּיהוֹשֻׁעַ (יהושע ג): "אֵף רְחוֹק יִהְיֶה בֵּינֵיכֶם וּבֵינִי כָּאֲלָפִים אַמָּה", שְׁיֻכְלוּ לָבֹא בַשֶּׁבֶת, מִשָּׁה וְאַהֲרֹן וּבְנֵיהֶם, וְהַלּוּיִם חֹנִינִים בְּסֻמוֹךְ לוֹ.

(ג) וְהַחֲנִינִים קָדְמָה מִזְרָחָה דָּגֵל מַחֲנֶה יְהוּדָה
לְצַבָּאתָם וְנִשְׂאִי לְבָנֵי יְהוּדָה נַחֲשׁוֹן בְּיַעֲמִינָדָב:

ה"ש" - קְדָמָה • לְפָנִים, הַקְרִינָה "קָדָם". וְאִיזוּ? זוֹ רוּחַ מִזְרָחִית, וְהַמַּעֲרָב קְרוִי "אַחֲרֵי".

(ד) וַצָּבָאוּ וּפְקֻדֵיהֶם אַרְבַּעַה וְשִׁבְעִים אֲלָף וְיָשׁ
מֵאוֹת:

(ה) וְהַחֲנִינִים עָלָיו מִמֶּה יִשְׁשָׁכֶר וְנִשְׂאִי לְבָנֵי יִשְׁשָׁכֶר
נִתְנָאֵל בְּיַצְוֶעֶר:

(ו) וַצָּבָאוּ וּפְקֻדֵי אַרְבַּעַה וְחֲמִשִּׁים אֲלָף וְאַרְבַּע
מֵאוֹת:

אשל אברהם - הרב אלאשוילי

ויכלו לבא לאהל מועד בשבת.
[וי] מִשָּׁה - בן הגירסא בדפוס ראשון
ובספר הזקרון.
וְאַהֲרֹן וּבְנָיו וְהַלּוּיִם חֹנִינִים בְּסֻמוֹךְ לוֹ
- בְּסֻמוֹךְ לָאֵהֶל מוֹעֵד, כְּלוּמַר שֶׁהֵם
לֹא הָיוּ רְחוּקִים כָּלֵל מֵאֵהֶל
מוֹעֵד. תורה ג.
(ג) קְדָמָה - לְפָנִים הַקְרִינָה קָדָם -
קָדָם פִּירוּשׁוֹ פָּנִים, וּמִמֶּלֶא "קְדָמָה"
פִּירוּשׁוֹ "לְפָנִים", שֶׁהִ"ה א שְׁבִטוֹף
תִּיבָה הָיָא בְּמָקוֹם לִמ"ד בְּתַחֲלָתָהּ
(רא"ס).

וְאִיזוּ? זוֹ רוּחַ מִזְרָחִית - כְּלוּמַר, מֶה
שֶׁתּוֹב "מִזְרָחָה" אַחֵר מֵלֵת "קְדָמָה"
אֵין זֶה כָּפֵל לְשׁוֹן, אֲלֹא זֶה בִּיאֹר שֶׁל
"קְדָמָה", שֶׁ"קְדָמָה" שֶׁפִּירוּשׁוֹ לְפָנִים,
הֵינּוּ צַד מִזְרָח.

וְהַמַּעֲרָב קְרוִי אַחֲרֵי - מוֹכִיחַ בְּזֶה,
שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁהַמַּעֲרָב קְרוִי אַחֲרֵי, וְלֹא
שֶׁאַחֲרֵי פִירוּשׁוֹ מַעֲרָב, כִּף "קְדָמָה" אֵין
פִּירוּשׁוֹ צַד מִזְרָח (שֶׁאֵין הֵיכָה קִשָּׁה כָּפֵל
הַלְשׁוֹן "קְדָמָה מִזְרָחָה"), אֲלֹא קָדָם
פִּירוּשׁוֹ "פָּנִים", וּ"מִזְרָחָה" בֹּא לֹאמַר
שֶׁ"קְדָמָה" קְרוִי "מִזְרָחָה". תורה ד

יְהוּדָה וַיִּשְׁשָׁכֶר וַיִּזְבוּלֵן יִשְׁאָוֵהוּ מִן
הַמִּזְרָח, וַיֵּרָאוּבֶן וְשִׁמְעוֹן וְגַד מִן
הַדְרֹם וְכו' - אֲפָרִים מִנְּשָׁה וּבְנֵימִין
מִן הַמַּעֲרָב, דִּן אֲשֶׁר וְנִפְתָּלִי מִן הַצָּפוֹן.
כִּדְאִיתָא בְּתַנְחוּמָא בְּפִרְשָׁה זו -
סִימָן יב. וַיֵּרָא רַשִׁי וַיִּקְרָא כד, י
פִירוּשׁ נוֹסֵף בְּפִסּוּק זֶה: "בֹּא לִישַׁע
אֵהֶל בְּתוֹךְ מַחֲנֶה דָן, אָמְרוּ לוֹ: מֶה
שִׁיבָךְ לְכָאן? אָמַר לָהֶם: מִבְּנֵי דָן אֲנִכִּי,
אָמְרוּ לוֹ: אִישׁ עַל דָּגְלוֹ בָּאוֹתוֹת לְבֵית
אֲבוֹתָם, כְּתִיב". כְּלוּמַר, "לְבֵית
אֲבוֹתָם" וְלֹא לְבֵית אֲמוֹתָם.
מִנְּגִיד - מֶרְחֹק מִיֵּל - "מִנְּגִיד" פִּירוּשׁוֹ
"מֶרְחֹק", וַיֵּרָא רַשִׁי בְּרֵאשִׁית כֹּא, טז.
דְּבָרִים לב, נב. מְלָכִים ב ג, כב. אֲלֹא
שֶׁכָּאן זֶה מֶרְחֹק שֶׁל מִיֵּל, וְעַל כֵּף מִבִּיא
דוֹכָה מִהַכְּתוּב בִּיהוֹשֻׁעַ.

כְּמוֹ שְׁנֵאֲמָר בִּיהוֹשֻׁעַ - ג, ד.
"אֵף רְחוֹק יִהְיֶה בֵּינֵיכֶם וּבֵינִי
כָּאֲלָפִים אַמָּה" - וּבְרַשִׁי שֵׁם: כְּדִי
שֶׁתִּהְיֶה יְכוּלִין לִילֹף וּלְהַתְּפַלֵּל לְפָנָיו
בְּשֶׁבֶת, כִּף מִפְרָשׁ בְּמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא,
לְפִי שִׁדְעָה שֶׁעֲתִידִין לִהְיוֹת צָרִים לְפָנָיו
וְרִחוֹ בְּשֶׁבֶת.
שְׁיֻכְלוּ לָבֹא בַשֶּׁבֶת - שְׁבָנִי יִשְׂרָאֵל

פִּירוּשׁ "לְבֵית אֲבוֹתָם", לְפִי שְׁמוֹת
הַשְּׁבִטִים הַמְּפֹאָחִים בַּחֲשׁוֹן (רא"ס).
וּמִתּוֹךְ כָּף יָכִיר כָּל אֶחָד אֶת דָּגְלוֹ -
וְהָיוּ פִּירוּשׁ "לְבֵית אֲבוֹתָם", שֶׁכָּל אֶחָד
יָכִיר אֶת הַשְּׁבִט שֶׁאֵלָיו הוּא שִׁיף (נחלת
יעקב).

דָּבָר אַחֵר - לְפִירוּשׁ זֶה, כָּאֵן הַתּוֹרָה
חִזְרָת עַל מֶה שֶׁכָּבֶר נֶאֱמַר לְעִיל
בְּפֶקֶד א פִּסּוּק ג, אֲלֹא שֶׁהוֹסִיפָה
שִׁחֲנִיה זֶה הָיָא עַל-פִּי סִימָן שְׁמֶסֶר לָהֶם
יַעֲקֹב אֲבִיהֶם.

"בָּאתָ לְבֵית אֲבֹתָם", בָּאוֹת שְׁמֶסֶר
לָהֶם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם - וְהָיוּ "לְבֵית
אֲבוֹתָם".

כְּשֶׁנִּשְׁאָוּהוּ מִמִּצְרַיִם - שְׁלֹאוֹתָן
רוּחוֹת שֶׁנִּחְלְקוּ לְשֵׁאת מִשְׁתֹּ, לְאוֹתָן
רוּחוֹת חֲנוּ לְדָגְלֵיהֶם (רש"י דורית ג, ב).

שְׁנֵאֲמָר - בְּרֵאשִׁית ג, יב.
"וַיַּעֲשׂוּ בָנָיו לוֹ כֵּן כַּאֲשֶׁר צִוָּם" -
רָאָה גַם רַשִׁי שֵׁם פִּסּוּק יג: "קָבַע לָהֶם
מָקוֹם, שְׁלֹשָׁה לְמִזְרָח, וְכֵן לְאַרְבַּע
רוּחוֹת, וּכְסֻדְרָן לְמִסַּע מַחֲנֶה שֶׁל
דָּגְלִים נִקְבְּעוּ כָּאֵן .. וְהָיוּ אִישׁ עַל דָּגְלוֹ
בָּאוֹתוֹת, בָּאוֹת שְׁמֶסֶר לָהֶם אֲבִיהֶם
לִישָׂא מִשְׁתֹּ".

(ו) מִטָּה זָבוּלָן וְנִשְׂאֵל לִבְנֵי זָבוּלָן אֱלִיאָב בֶּן־חֶלֶן:
(ח) וַצִּבְאֹו וּפְקֻדָּיו שִׁבְעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וָאַרְבַּע
מֵאוֹת:

(ט) כָּל־הַפְּקָדִים לְמַחֲנֵה יְהוּדָה מֵאֵת אֶלֶף וּשְׁמֹנִים
אֶלֶף וּשְׁשַׁת־אַלְפִים וָאַרְבַּע־מֵאוֹת לְצִבְאָתָם
רֹאשֹׁנָה יִסְעוּ: ס

י"א - רֹאשֹׁנָה יִסְעוּ. כְּשֶׁרֹאִין הָעָנָן מִסְתַּלֵּק, תּוֹקְעִין הַכֹּהֲנִים בַּחֲצוֹצְרוֹת וְנוֹסֵעַ מַחֲנֵה יְהוּדָה תַּחֲלָה,
וּכְשֶׁהוֹלְכִין הוֹלְכִין בְּדֶרֶךְ חֲנִיתָן: הַלּוֹים וְהַעֲגָלוֹת בְּאַמְצַע, דָּגֵל יְהוּדָה בַּמִּזְרָח, וְשָׁל רְאוּבֵן בַּדְרוֹם, וְשָׁל
אֶפְרַיִם בַּמַּעֲרָב, וְשָׁל דָּן בַּצָּפוֹן.

(י) דָּגֵל מַחֲנֵה רְאוּבֵן תִּימָנָה לְצִבְאָתָם וְנִשְׂאֵל לִבְנֵי
רְאוּבֵן אֱלִיצוּר בֶּן־שְׂדִיאוֹר:

(יא) וַצִּבְאֹו וּפְקֻדָּיו שִׁשָּׁה וָאַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמִשׁ
מֵאוֹת:

(יב) וְהַחֹנָם עָלָיו מִטָּה שְׁמֹעוֹן וְנִשְׂאֵל לִבְנֵי שְׁמֹעוֹן
שְׁלֵמִיאל בֶּן־צוּרִישָׁדִי:

(יג) וַצִּבְאֹו וּפְקֻדֵיהֶם תִּשְׁעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ
מֵאוֹת:

(יד) וּמִטָּה גֵּד וְנִשְׂאֵל לִבְנֵי גֵד אֱלִיסָף בֶּן־רְעוּאֵל:

(טו) וַצִּבְאֹו וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וָאַרְבָּעִים אֶלֶף וּשְׁשֵׁ
מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים:

אשל אברהם - הרב אלאשולי

הַקְדִּימָה וְהַאֲחִיזוֹר נִקְבָּעִים לְפִי הַצַּד
שֶׁהֵם הוֹלְכִים, שְׂבָשְׁהֲלָכוּ לְצַד מִזְרָח,
יְהוּדָה הִיָּה בְּרֹאשׁ. וּכְשֶׁהֲלָכוּ לְצַד
מַעֲרָב, יְהוּדָה הִיָּה בַסּוּף. אִךְ לִקְמוֹן י,
כֹּה הִבִּיא רַשִׁי בְּאֻפֹּן הַלִּיכָתָם שְׁתֵּי
דַּעוֹת: דַּעָה אַחַת, כְּתִיבָה הָיוּ מִהֲלִיכִין,
וּכְאֲמֹר כָּאן. דַּעָה שְׁנִיָּה, כְּקוֹרָה הָיוּ
מִהֲלִיכִין, וְלֹאֲמָדִים זֹאת מִן "מֵאֲסָף לְכָל
הַמַּחֲנֹות" הָאֲמֹר לִקְמוֹן שֶׁם עַל שֶׁבֶט
דָּן. וּלְפִי הַדַּעָה שֶׁהֲלָכוּ כְּקוֹרָה, תִּמִּיד
הָיוּ מִחֲנֵה יְהוּדָה רֹאשׁוֹנִים, שֶׁכֵּן הָיוּ
נוֹסָעִים רֹאשׁוֹנִים וּמוֹבִילִים
בְּרֹאשׁ. תוֹרָה י

בַּמִּזְרָח, וְשָׁל רְאוּבֵן בַּדְרוֹם, וְשָׁל
אֶפְרַיִם בַּמַּעֲרָב, וְשָׁל דָּן בַּצָּפוֹן. -
וּכְמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ לִקְמוֹן פְּסוּק יז. וְנִרְאָה
שֶׁכֵּן מִיֵּשֵׁב רַשִׁי אֵת הַסְתִּירָה בֵּין
הַכְּתוּבִים, שֶׁכָּאֵן מִפּוֹרֶשׁ שֶׁדָּגֵל מַחֲנֵה
רְאוּבֵן "רֹאשֹׁנָה יִסְעוּ", וְאִילוּ לִקְמוֹן
פְּסוּק יז מִפּוֹרֶשׁ "כְּאֲשֶׁר יִחַנוּ בֶן יִסְעוּ",
וְלָכֵן מִבְּאֵר שֶׁהָאֲמֹר כָּאן "רֹאשֹׁנָה
יִסְעוּ" פִּירוּשׁוֹ, שֶׁלְעֵנִן הָעֲקִירָה
לְנִסְיָעָה, מַחֲנֵה רְאוּבֵן יַעֲקֹרוּ תַּחֲלָה
מִמְקוֹמָם, אִךְ דֶּרֶךְ הַלִּיכָתָם בְּפוֹעַל
יְהִיָּה בְּדֶרֶךְ חֲנִיתָן, בַּמִּפּוֹרֶשׁ בְּפְסוּק יז.
וְיֵשׁ לְהַעִיר שֶׁלְפִי דֶּרֶךְ הַלִּיכָתָם,

(ט) רֹאשֹׁנָה יִסְעוּ - כְּשֶׁרֹאִין הָעָנָן
מִסְתַּלֵּק - בַּמִּפּוֹרֶשׁ לִקְמוֹן ט, יז: "וּלְפִי
הַעֲלוֹת הָעָנָן מֵעַל הָאֹהֶל, וְאַחֲרֵי־כֵן
יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".
תּוֹקְעִין הַכֹּהֲנִים בַּחֲצוֹצְרוֹת -
בַּמִּפּוֹרֶשׁ לִקְמוֹן י, ה: "וּתְקַעְתֶּם תְּרוּעָה",
וּבְרַשִׁי שֶׁם: "סִימֹן מִסַּע הַמַּחֲנֹות:
תְּקִיעָה תְּרוּעָה וּתְקִיעָה".
וְנוֹסֵעַ מַחֲנֵה יְהוּדָה תַּחֲלָה - וְכֵן
מִפּוֹרֶשׁ לִקְמוֹן שֶׁם: "וְנוֹסְעוּ הַמַּחֲנֹות
הַחֹנָים קִדְמוֹה".
וּכְשֶׁהוֹלְכִין - הוֹלְכִין בְּדֶרֶךְ חֲנִיתָן
הַלּוֹים וְהַעֲגָלוֹת בְּאַמְצַע, דָּגֵל יְהוּדָה

טז כל מִנְגִּינָא לְמִשְׁרִית רְאוּבֵן מֵאָה וְחִמְשִׁין
וְחִד אֶלְפִין וְאַרְבַּע מֵאָה וְחִמְשִׁין לְחִילִיהוֹן
בְּתַנְיָתָא נְטִלִין:

(טז) כָּל־הַפְּקָדִים לְמַחֲנֵה רְאוּבֵן מֵאָת אֶלֶף וְאַחַד
וְחִמְשִׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע־מֵאוֹת וְחִמְשִׁים לְצִבְאָתָם
וַיִּשְׁנִים יִסָּעוּ: ם

יז וְנָטַל מִשְׁכָּן זִמְנָא מִשְׁרִית לְזֵאִי בְּגו
מִשְׁרִיתָא כְּמָא דְשִׁרְן כֵּן נְטִלִין גְּבֵר עַל
אַתְרָה לְטַקְסִיהוֹן:

(יז) וַיִּסָּע אֹהֶל־מוֹעֵד מַחֲנֵה הַלְוִיִּם בְּתוֹךְ הַמַּחֲנֶה
כַּאֲשֶׁר יַחֲנוּ כֵּן יִסָּעוּ אִישׁ עַל־יְדוֹ לְדִגְלֵיהֶם: ם

ח"י וַיִּסָּע אֹהֶל־מוֹעֵד • לְאַחַר שְׁנֵי דְגָלִים הַלְלוּ • כַּאֲשֶׁר יַחֲנוּ כֵּן יִסָּעוּ • כְּמוֹ שֶׁפִּרְשֵׁתִי, הִלִּיכְתָּן כְּחִנְיָתָן,
כָּל דְּגָל מְחַלֵּף לְרוּחַ הַקְּבֻעָה לוֹ • עַל־יְדוֹ • עַל מְקוֹמוֹ • וְאִין לְשׁוֹן 'יְד' זֶו מִמְשַׁמְעוֹ • רוּחַ שֶׁל צִדוֹ קְרוֹי
"עַל יְדוֹ", הַסְמוּכָה לוֹ לְכָל הוֹשָׁטַת יְדוֹ • אִינְשׁוֹן אִישׁ"א בְּלַעַז.

יח טַקְס מִשְׁרִית אֶפְרַיִם לְחִילִיהוֹן מְעַרְבָא
וְרַבָּא לְבָנֵי אֶפְרַיִם אֲלִישַׁמַּע בֶּר עַמִּיהוּד:

(יח) דְּגָל מַחֲנֵה אֶפְרַיִם לְצִבְאָתָם יִמָּה וְנִשְׂאִי לְבָנֵי
אֶפְרַיִם אֲלִישַׁמַּע בֶּן־עַמִּיהוּד:

יט וְחִילָה וּמִנְגִּינָהוֹן אֶרְבַּעִין אֶלְפִין וְחִמְשׁ
מֵאָה:

(יט) וַיִּצְבְּאוּ וּפְקָדֵיהֶם אֶרְבַּעִים אֶלֶף וְחִמְשׁ מֵאוֹת:

כ וְדִי סְמִיכִין עֲלוּהִי שְׁבָטָא דְּמִנְשֵׁה וְרַבָּא
לְבָנֵי מִנְשֵׁה גְּמִלְיָאֵל בֶּר פְּדָהצוּר:

(כ) וַעֲלִיו מִמָּה מִנְשֵׁה וְנִשְׂאִי לְבָנֵי מִנְשֵׁה גְּמִלְיָאֵל
בֶּן־פְּדָהצוּר:

ח"י וַעֲלִיו • בְּתַרְגוּמוֹ: "וְדִסְמִיכִין עֲלוּהִי".

כא וְחִילָה וּמִנְגִּינָהוֹן תְּלָתִין וְתַרְיִן אֶלְפִין
וּמֵאָתָן:

(כא) וַיִּצְבְּאוּ וּפְקָדֵיהֶם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וּמֵאָתָיִם:

אשל אברהם - הרב אלעזר

לְמִשְׁמַעוֹת הַמִּלָּה aise בְּצִרְפָּתִית שֶׁל
הַיּוֹם. רַשִׁי" כְּפִי הַנִּרְאֶה הִרְגִּישׁ
בְּמִשְׁמַעוֹת זֶו, הִיא נֹבַעַת מִמְקוֹר
הַמִּלָּה הֶלְטִינִית adjacens, "הַמוֹנָח
לִיד", אֲבָל הַמִּלָּה עֲבָרָה לְצִין אֶת כָּל
הַחֲלָל הַנִּמְצָא בְּצִד הָאָדָם, שֶׁיְדוֹ מִגַּעַת
אֵלָיו, וּמִכָּאן אֶת יְכָלָתוֹ לְנוֹעַ בְּתוֹכוֹ
בְּחִפְזִיּוֹת (אֲדַר לַעֲזִי רַשִׁי). וְרָאָה גַם רַשִׁי"
שְׁמוּאֵל ב יד, ל. מְלָכִים ב יא, טו.
יִשְׁעִיָּה נז, יד, לְעֲזִים דּוֹמִים בְּהֶתֶאֱם
לְפִירוּשׁ שָׁם. תוֹרָה יח

(כ) וַעֲלִיו - בְּתַרְגוּמוֹ: "וְדִסְמִיכִין
עֲלוּהִי" - וְהַסְמוּכִים עֲלָיו. כְּלוּמַר,
"וַעֲלִיו" פִּירוּשׁוֹ סְמוּכִים אֵלָיו. וְרָאָה גַם
רַשִׁי" בְּרֵאשִׁית יד, ו. שְׁמוֹת כ, כ.
נְחֻמִּיָּה ג, ב. פְּסָחִים סג, ב. מִנְחֹת י, א.
שָׁם צו, א. וְרָאָה רַשִׁי" בְּרֵאשִׁית יח, ב:
"נִצָּבִים עֲלָיו - לְפָנָיו, כְּמוֹ וַעֲלִיו מִשָּׁה
מִנְשֵׁה". תוֹרָה כא

מִן כַּאֲשֶׁר יַחֲנוּ כֵּן יִסָּעוּ.
כָּל דְּגָל מְחַלֵּף לְרוּחַ הַקְּבֻעָה לוֹ. עַל
יְדוֹ - עַל מְקוֹמוֹ - וְהִנֵּנוּ עַל אוֹתוֹ צִד
שְׁבוּ הוּא קְבוּעַ וְנִמְצָא. וְרָאָה גַם רַשִׁי"
דְּבָרִים כג, יג. שָׁם לֵב, מג. בְּכָא מְצִיעָא
קט, א.
וְאִין לְשׁוֹן 'יְד' זֶו מִמְשַׁמְעוֹ - כְּלוּמַר,
הַפִּירוּשׁ שֶׁ"עַל יְדוֹ" הוּא "עַל מְקוֹמוֹ",
אִינוֹ סוֹתֵר לְשׁוֹן יְד בְּפִשּׁוּטוֹ.
רוּחַ - וְאַפְשֶׁר שֶׁהִנְקוֹד הוּא: "רוּחַ" (רַחַה
מַעֲיִנִי אֲנִי ע' ב).

שֶׁל צִדוֹ, קְרוֹי "עַל יְדוֹ", הַסְמוּכָה לוֹ
לְכָל הוֹשָׁטַת יְדוֹ - וּמִמִּילָא גַם אִם
"עַל יְדוֹ" הִנֵּנוּ יְד מִמֶּשׁ, הִרִי הַפִּירוּשׁ
הוּא "עַל מְקוֹמוֹ". וְצִרְיָה עֵינִן בְּלִשׁוֹן
רַשִׁי" אִיּוֹב א, יד: "עַל־יְדֵיהֶם - כְּמוֹ
אִישׁ עַל יְדוֹ, וְאִינוֹ לְשׁוֹן מְקוֹם, אֲלָא
עַל שֵׁם שֶׁהוּא מוֹכֵן וּמוֹמֵן לְיְדוֹ".
אִי"ן שׁוֹן אִישׁ"א בְּלַעַז - en son
aise, בְּרוּחָתוֹ. הַתְּרַגּוּם הַמוֹצֵעַ מֵתֵאֱם

(יז) וַיִּסָּע אֹהֶל מוֹעֵד - לְאַחַר שְׁנֵי
דְּגָלִים הַלְלוּ - וּמָה שֶׁכְּתוּב "בְּתוֹךְ
הַמַּחֲנֹת", אִין פִּירוּשׁוֹ בֵּין מַחֲנֵה יְהוּדָה
לְבֵין מַחֲנֵה רְאוּבֵן, דִּהִנֵּנוּ שְׂאֵהֶל מוֹעֵד
הָיָה נוֹסֵעַ לְאַחַר מַחֲנֵה יְהוּדָה, אֲלָא
פִּירוּשׁוֹ בְּתוֹךְ כָּל מַחֲנֹת יִשְׂרָאֵל, וְהִנֵּנוּ
שְׂאֵהֶל מוֹעֵד הָיָה נוֹסֵעַ לְאַחַר שְׁנֵי
מַחֲנֹת שֶׁל יְהוּדָה וְרְאוּבֵן, וְכִמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ
לְעִיל פְּסוּק ט (רַאם). אֲבָל רָאָה רַשִׁי"
לְקַמֵּן י, יז, כֵּא, שֶׁרַק בְּנֵי קָהָת נוֹשְׂאֵי
הָאָרוֹן הַשְּׁלֶחָן וְהַמִּזְבֵּחַ וְהַמִּזְבְּחוֹת
נָסְעוּ אַחֲרֵי שְׁנֵי דְגָלִים אֵלּוּ, אֲבָל בְּנֵי
גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי נוֹשְׂאֵי הַמִּשְׁכָּן נָסְעוּ
אַחֲרֵי דְגָל מַחֲנֵה יְהוּדָה.

כַּאֲשֶׁר יַחֲנוּ כֵּן יִסָּעוּ - כְּמוֹ
שֶׁפִּרְשֵׁתִי - בְּפִסּוּק ט.
הִלִּיכְתָּן בְּחִנְיָתָן - כְּלוּמַר "יִסָּעוּ" כֵּאן
פִּירוּשׁוֹ מִלְשׁוֹן הִלִּיכָה, וְלֹא מִלְשׁוֹן
עֲקִירָה בְּפִסּוּק ז. רָאָה גַם רַשִׁי" לְקַמֵּן
י, כה: "כְּתִיבָה הָיָה מְחַלֵּכִין, וּמִפִּיק לָהּ

(כב) וּמִטָּה בְּנִימָן וְנִשְׂיָא לְבָנִי בְּנִימָן אֲבִידָן בֶּן־גְּדֵעֲנִי:

(כג) וַצַּבֹּא וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וָאַרְבַּע מאות:

(כד) כָּל־הַפְּקָדִים לְמַחֲנֵה אַפְרַיִם מֵאֵת אֶלֶף וּשְׁמֹנֶת־אַלְפִים וּמֵאָה לְצַבָּאתָם וּשְׁלֹשִׁים יַסְעוּ: ׀

(כה) דָּגַל מַחֲנֵה דָן צִפְנָה לְצַבָּאתָם וְנִשְׂיָא לְבָנִי דָן אַחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדִּי:

(כו) וַצַּבֹּא וּפְקֻדֵיהֶם שָׁנִים וּשְׁשִׁים אֶלֶף וּשְׁבַע מאות:

(כז) וְהַחֲנִים עָלָיו מִטָּה אֲשֶׁר וְנִשְׂיָא לְבָנִי אֲשֶׁר פִּגְעִיאל בֶּן־עֶכְרָן:

(כח) וַצַּבֹּא וּפְקֻדֵיהֶם אֶחָד וָאַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמִשׁ מאות:

(כט) וּמִטָּה נַפְתָּלִי וְנִשְׂיָא לְבָנִי נַפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן־עֵינָן:

(ל) וַצַּבֹּא וּפְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וָאַרְבַּע מאות:

(לא) כָּל־הַפְּקָדִים לְמַחֲנֵה דָן מֵאֵת אֶלֶף וּשְׁבַע־וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת לְאַחֲרָנָה יַסְעוּ לְדַגְלֵיהֶם: פ

(לב) אֵלֶּה פְּקוּדֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם כָּל־פְּקוּדֵי הַמַּחֲנֵה לְצַבָּאתָם שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים:

(לג) וְהַלְוִיִּם לֹא הִתְּפַקְדוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כֹּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

(לד) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּנִחְנֹנוֹ לְדַגְלֵיהֶם וְכֵן נָסְעוּ אִישׁ לְמִשְׁפַּחְתּוֹ עַל־בֵּית אֲבֹתָיו: פ

כב וּשְׁבַטֹא דְבְנִימָן וְרַבָּא לְבָנִי בְּנִימָן אֲבִידָן בֶּן־גְּדֵעֲנִי:

כג וַחֲכִילָה וּמִנְגִּיָּהוֹן תְּלָתִין וַחֲמִשָּׁא אֶלְפִין וָאַרְבַּע מָאָה:

כד כָּל מִנְגִּיָּא לְמִשְׁרֵית אַפְרַיִם מָאָה וַחֲמִנִי אֶלְפִין וּמָאָה לְחִילִיָּהוֹן כְּתִלִיתָא נְטִלִין:

כה כַּסֵּס מִשְׁרֵית דָּן צִפְנָא לְחִילִיָּהוֹן וְרַבָּא לְבָנִי דָּן אַחִיעֶזֶר בֶּן עַמִּישַׁדִּי:

כו וַחֲכִילָה וּמִנְגִּיָּהוֹן שְׁתִּין וַתְּרִין אֶלְפִין וּשְׁבַע מָאָה:

כז כֹּז וְדִי שְׁרֹן סְמִיכִין עֲלוּהִי שְׁבַטֹא דְאֲשֶׁר וְרַבָּא לְבָנִי אֲשֶׁר פִּגְעִיאל בֶּן עֶכְרָן:

כח וַחֲכִילָה וּמִנְגִּיָּהוֹן אַרְבַּעִין וַחֲדָא אֶלְפִין וַחֲמִשׁ מָאָה:

כט וּשְׁבַטֹא דְנַפְתָּלִי וְרַבָּא לְבָנִי נַפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן עֵינָן:

ל וַחֲכִילָה וּמִנְגִּיָּהוֹן חֲמִשִּׁין וַתְּלָתָא אֶלְפִין וָאַרְבַּע מָאָה:

לא כָּל מִנְגִּיָּא לְמִשְׁרֵית דָּן מָאָה וַחֲמִשִּׁין וּשְׁבַע־אֶלְפִין וְשֵׁשׁ מָאָה כְּכִתְרָתָא נְטִלִין לְטַקְסִיָּהוֹן:

לב אֵלִין מִנְגִּיָּא בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָהוֹן כָּל מִנְגִּיָּא מִשְׁרֵיתָא לְחִילִיָּהוֹן שֵׁשׁ מָאָה וַתְּלָתָא אֶלְפִין וַחֲמִשׁ מָאָה וַחֲמִשִּׁין:

לג וְהַלְוָאִי לֹא אֶתְמַנְיָאוּ בְּגוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כֹּמָא דִּי פְקִיד יִי יַת מֹשֶׁה:

לד וַיַּעֲבְדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דִּי פְקִיד יִי יַת מֹשֶׁה בְּנִחְנֹנוֹ לְטַקְסִיָּהוֹן וְכֵן נְטִלִין גְּבַר לְזַעֲצִיָּהוֹן עַל בֵּית אֲבֹתָהוֹי:

♦ יום רביעי ב' סיון ♦

ג (א) וְאַלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהְרֵן וּמֹשֶׁה בְּיוֹם דְּבַר יְהוָה
א וְאַלֶּיךָ תּוֹלְדֹת אֶהְרֵן וּמֹשֶׁה בְּיוֹמָא דְּמַלְלִי
יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּטוּרָא דְּסִינִי:
אֶת־מֹשֶׁה בָּהָר סִינִי:

כ"ט א וְאַלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהְרֵן וּמֹשֶׁה • וְאַיִנוּ מִזְכִּיר אֶלָּא בְּנֵי אֶהְרֵן. וְנִקְרְאוּ "תּוֹלְדֹת מֹשֶׁה", לְפִי שְׁלֵמֶדֶן תּוֹרָה. מְלֵמֶד, שְׁפָל הַמְלָמֶד אֶת בֶּן חֲבֵרוֹ תּוֹרָה, מַעֲלָה עָלָיו הַפְּתוּב כְּאִלּוּ יִלְדוּ. בְּיוֹם דְּבַר ה' אֶת־מֹשֶׁה • נַעֲשׂוּ אֵלָיו הַתּוֹלְדֹת שְׁלֹו, שְׁלֵמֶדֶן מַה שְׁלֵמֶד מִפִּי הַגְּבוּרָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך כג עמ' 8 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

המלמד בן חבירו תורה כאלו ילדו

וְאַלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהְרֵן וּמֹשֶׁה

מְלֵמֶד שְׁפָל הַמְלָמֶד בֶּן חֲבֵרוֹ תּוֹרָה מַעֲלָה עָלָיו הַפְּתוּב כְּאִלּוּ יִלְדוּ (ג, א. ובפרש"י)

לְכַאוּרָה יֵשׁ לְתַמּוּהָ, הֵרִי כְּמוֹ שֶׁבְּלִידָה גִּשְׁמִית רַק אִמּוֹ הִיא הַמּוֹלִידָה אוֹתוֹ, כְּמוֹ כֵּן בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה הִיָּה צ"ל שֶׁרַק זֶה שְׁלֵמֶדֶד תּוֹרָה בְּפַעַם הָרְאשׁוֹנָה הוּא זֶה שֶׁ"כְּאִלּוּ יִלְדוּ", וְאִם כֵּן מִדּוּעַ "כָּל הַמְלָמֶד בֶּן חֲבֵרוֹ" (וְלֹא רַק בְּפַעַם הָרְאשׁוֹנָה) ה"ז "כְּאִלּוּ יִלְדוּ"?

וְיֵשׁ לְבָאֵר בְּזֶה, ע"פ תּוֹרָתוֹ הִידּוּעָה שֶׁל הַבַּעַשׁ"ט שְׁפָל רָגַע וְרָגַע מִחִיָּה הַקֶּבֶ"ה אֶת הָעוֹלָם, וּבוֹרָא אוֹתוֹ מִחֲדָשׁ (עין בְּזֶה בְּאַרְבֶּה בְּסֵפֶר הַתִּנְיָא שֶׁעַר הַיְחוד וְהַאֲמוּנָה פ"א). וְנִמְצָא עַל־פִּי־זֶה, שֶׁגַּם חֵיית הָאָדָם מִתְחַדֶּשֶׁת בְּכָל רָגַע וְרָגַע מִמֶּשׁ.

וְהִנֵּה חַיִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּלוּיִים וְעוֹמְדִים בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה הַק', וְכִמּוֹ שְׂאוּמָרִים (בְּרִכּוֹת ק"ש שֶׁל עֲרֵבִית) "כִּי הֵם חַיִּינוּ וְאֶרֶץ יְמִינוּ". וְהַפּוֹרֵשׁ מִן הַתּוֹרָה עֹנֵשׁ כָּרֶת (סנהדרין צט, א), כִּי ה"ז כְּפּוֹרֵשׁ מִן הַחַיִּים ר"ל.

וְעַל־פִּי־זֶה יִבָּאֵר הָא ד"כָּל הַמְלָמֶד בֶּן חֲבֵרוֹ תּוֹרָה" ה"ז "כְּאִלּוּ יִלְדוּ", כִּי בָּאֵם לֹא הִיָּה מְלָמֶדֶד תּוֹרָה בְּרָגַע זֶה, לֹא הִיָּה "בֶּן חֲבֵרוֹ" מִקְבֵּל אֶת חֵייתוֹ הַמְּחַדֶּשֶׁת מִהַקֶּבֶ"ה הַתְּלוּיָה בַּתּוֹרָה, וְרַק מִכֵּיּוֹן שְׁלֵמֶדֶד מִקְּיָם הַקֶּבֶ"ה וּבוֹרָא אֶת "בֶּן חֲבֵרוֹ" מִחֲדָשׁ. וּמוֹבֵן שֶׁה"ז "כְּאִלּוּ יִלְדוּ" מִמֶּשׁ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יג עמ' 9)

וְאַיִנוּ מִזְכִּיר אֶלָּא בְּנֵי אֶהְרֵן (רש"י ג, א)

יֵשׁ לְשַׁאֵל, מִדּוּעַ הַפְּסִיקָה הַתּוֹרָה בֵּין מִנֵּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְדִגְלִיהֶם וּבֵין שֶׁבֶט לֹוי וּמִנֵּינֶם בִּ"תּוֹלְדֹת אֶהְרֵן וּמֹשֶׁה". וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה רַש"י כָּתַב לִגְבִּי שֶׁבֶט לֹוי שֶׁ"כְּדָאִי הוּא לְגִיּוֹן שֶׁל מֶלֶךְ לְהִיּוֹת נִמְנָה לְבָדוּ", וּמוֹבֵן אֲפּוֹא, שְׂאֵף אֶהְרֵן וּבְנָיו, "הַפְּהִנִים הַמְּשֻׁחִים" (שֶׁהֵם לְמַעַלָּה מִשְׁבֶּט לֹוי), צְרִיכִים לְהִיּוֹת נִמְנִים לְבָדֶם. וְלִכֵּן לֹא נִמְנֵוּ בְּנֵי מֹשֶׁה, כִּי הַפְּתוּב מְדַבֵּר רַק בְּכַהֲנִים, שֶׁהֵם לְמַעַלָּה מִן הַלְוִיִּם.

ב (ב) וְאַלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־אֶהְרֵן הַכֹּהֵן נֹדֵב וְאַבְיָהוּא
ב וְאַלֶּיךָ שְׁמֵהֶת בְּנֵי אֶהְרֵן בּוֹכְרָא נֹדֵב
וְאַבְיָהוּא אֶלְעָזָר וְאַיִתְמָר:
אֶלְעָזָר וְאַיִתְמָר:

אשל אברהם - הרב אלאשילי

מִמֶּשׁ בְּאוֹתוֹ יוֹם, אֶלָּא פִּירוּשׁוֹ שֶׁמֶאֱזָאוֹ אוֹתוֹ יוֹם וְאַיִלֶּךְ (לְאַחַר שְׁלֵמֶדֶם) נַעֲשׂוּ תּוֹלְדוֹתָיו (רא"ם). אוֹ שֶׁהַכְּנֶנָּה שֶׁבְּרִכּוֹת אוֹתוֹ יוֹם שֶׁ"דְּבַר ה' אֶת מֹשֶׁה" נַעֲשׂוּ אֵלָיו תּוֹלְדוֹתָיו, "שְׁלֵמֶדֶן מַה שְׁלֵמֶד מִפִּי הַגְּבוּרָה", כְּלָשׁוֹן רַש"י.

שְׁלֵמֶדֶן מַה שְׁלֵמֶד מִפִּי הַגְּבוּרָה - וְכַמְּפּוֹרֵשׁ בְּרַש"י שְׁמוֹת לֹד, לִב: "מֹשֶׁה הִיָּה לוֹמֵד מִפִּי הַגְּבוּרָה, נִכְנַס אֶהְרֵן, שָׁנָה לוֹ מֹשֶׁה פָּרַקוּ, נִסְתַּלַּק אֶהְרֵן וַיֵּשֶׁב לוֹ לְשִׁמְאֵל מֹשֶׁה, נִכְנַסוּ בְּנָיו, שָׁנָה לָהֶם מֹשֶׁה פָּרַקֵם". תּוֹרָה ב

שֶׁהַתְּלִמִּידִים קְרוּיִם בְּנִים וְהֵרֵב קְרוּי אָב.

בְּיוֹם דְּבַר ה' אֶת מֹשֶׁה - נַעֲשׂוּ אֵלָיו הַתּוֹלְדֹת שְׁלֹו - כְּלוֹמֵר, תְּחִילָה הָיוּ אֵלָיו תּוֹלְדוֹתָיו שֶׁל אֶהְרֵן, ו"בְּיוֹם דְּבַר ה' וְגו'" נַעֲשׂוּ תּוֹלְדֹת מֹשֶׁה, וְלִכֵּן תְּחִילָה הַזְּכִיר "תּוֹלְדֹת אֶהְרֵן" וְאַחֲרֵי־כֵן "וּמֹשֶׁה" (מִשְׁכִּיל לְדוֹד). וּבְזֶה מוֹבֵן הַקָּשֶׁר בֵּין "בְּיוֹם דְּבַר ה' אֶת מֹשֶׁה", עִם "וְאַלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהְרֵן וּמֹשֶׁה". וְמוֹה שֶׁכְּתוּב "בְּיוֹם דְּבַר ה'", אֵינּוּ פִּירוּשׁוֹ שֶׁבְּאוֹתוֹ יוֹם עֲצֻמוֹ נַעֲשׂוּ תּוֹלְדוֹתָיו, שֶׁהֵרֵב לֹא לְמֶדֶן

(א) וְאַלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהְרֵן וּמֹשֶׁה - וְאַיִנוּ מִזְכִּיר אֶלָּא בְּנֵי אֶהְרֵן - וְלֹא הוֹזְכְּרוּ בְּנֵי מֹשֶׁה (רש"י סנהדרין יט, ב). בִּ"תּוֹרַת מִנְחָם" כָּתַב שֶׁעִיקַר הַשְּׂאֵלָה אֵינּוּ מִדּוּעַ לֹא נִזְכְּרוּ בְּנֵי מֹשֶׁה, שֶׁהֵרֵב הַמְּדוּבָר כָּאֵן בְּעִנְיָן הַכְּהוֹנָה בְּלָבָד, דְּבַר שֶׁשִּׁיךְ רַק בְּבְנֵי אֶהְרֵן, אֶלָּא מִדּוּעַ נִאֶמַר כָּאֵן "וְאַלֶּה תּוֹלְדֹת" .. וּמֹשֶׁה. וְנִקְרְאוּ תּוֹלְדֹת מֹשֶׁה, לְפִי שְׁלֵמֶדֶן תּוֹרָה. מְלֵמֶד, שְׁפָל הַמְלָמֶד אֶת בֶּן חֲבֵרוֹ תּוֹרָה, מַעֲלָה עָלָיו הַפְּתוּב כְּאִלּוּ יִלְדוּ - רָאָה גַּם רַש"י דְּבָרִים ו, ז

- (ג) אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים הַמְּשֻׁחִים
אֲשֶׁר-מִלֵּא יָדָם לְכַהֵן:
(ד) וַיָּמָת נָדָב וַאֲבִיהוּא לִפְנֵי יְהוָה בְּהִקְרָבָם אִשׁ
זָרָה לִפְנֵי יְהוָה בַּמִּדְבָּר סִינִי וּבָנִים לֹא-הָיוּ לָהֶם
וַיִּכְהֶן אֶלְעָזָר וַאֲיִתָמָר עַל-פְּנֵי אֶהֱרֹן אֲבִיהֶם: פ
כ"ג - על-פְּנֵי אֶהֱרֹן • בְּחִייו.

- (ה) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
(ו) הִקְרַב אֶת-מִטֶּה לְוִי וְהַעֲמַדְתָּ אוֹתוֹ לִפְנֵי אֶהֱרֹן
הַכֹּהֵן וְשָׂרְתוֹ אוֹתוֹ:

כ"ג - וְשָׂרְתוֹ אוֹתוֹ • ומהו השרות? ושמרו את-משמרתו. לפי ששמירת המקדש עליו שלא יקרב זר, כמו שנאמר (במדבר יח): "אתה ובניך ובית-אביך אתה תשא את-עֹן המקדש", והלויים הללו מסייעין אותם, זו היא השרות.

- (ז) וְשָׂמְרוּ אֶת-מִשְׁמֶרְתוֹ וְאֶת-מִשְׁמֶרֶת כָּל-הָעֵדָה
לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד לַעֲבֹד אֶת-עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן:

כ"ג - וְשָׂמְרוּ אֶת-מִשְׁמֶרְתוֹ • כל מנוי שהאדם ממנה עליו ומטל עליו לעשותו, קרוי "משמרת" בכל המקרא ובלשון משנה, כמו שאמרו בבבלי ותרש (מגילה י"ג ב'): "והלא אין משמרת ומשמרתך שוה, וכן משמרות כהנה ולויה".

- (ח) וְשָׂמְרוּ אֶת-כָּל-כְּלֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת-מִשְׁמֶרֶת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד אֶת-עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן:

כ"ג - וְאֶת-מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • שכלן היו זקוקין לצרכי המקדש, אלא שהלויים באים תחתיהם בשליחותם, לפיכך לוקחים מהם המעשרות בשכרן, שנאמר (שם יח) "כִּי-שָׂכָר הוּא לָכֶם חֶלֶף עֲבֹדְתְכֶם".

אשל אברהם - הרב אלאשילי

במדבר שם פסוק ב': "וילוו [עליך] - ויתחברו אליכם להזהיר גם את הזרים מלקרב אליהם". "וישרתוך - בשמירת השערים". תורה ז

(ז) וְשָׂמְרוּ אֶת מִשְׁמֶרְתוֹ - כל מנוי שהאדם ממנה עליו ומטל עליו לעשותו, קרוי "משמרת" בכל המקרא ובלשון משנה, כמו שאמרו בבבלי ותרש - מגילה יג, ב.

"והלא אין משמרת ומשמרתך שוה" וכן במשמרות כהנה ולויה - אתה ממונה על עבודה אחת, ואני ממונה על עבודה אחרת (רש"י שם). תורה ח

(ח) וְאֶת מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל -

לפי ששמירת המקדש עליו שלא יקרב זר, כמו שנאמר - במדבר יח, א.

"אתה - אהרן.

ובניך ובית אביך אתה תשא את עֹן המקדש", והלויים הללו מסייעין אותם - את הכהנים ("אתה ובניך").

בדפוס ראשון גורס: "אותו", והכונה לאהרן. וזהו הפירוש "ושרתו אותו", שעל-ידי שמסיעים לו בשמירתו, הרי זה נקרא שמשרתים אותו. והמשכיל לדרך כתב, ש"ושרתו אותו" פירושו שישמרתו עמו.

זו היא השרות - ראה גם רש"י

(ד) על פני אהרן - בְּחִייו - ראה גם רש"י בראשית יא, כח. וכתב הרמב"ן שבנותו שקייו גם הם ככהנים גדולים, שנמשחו כמוהו בְּחִייו. וב"במדבר רבה" ב, כו מבואר שהם כהנו בפועל ככהנים גדולים, כיצד? "אירע טומאה באהרן שימש אלעזר, אירע טומאה באלעזר שימש איתמר". תורה ה

(ו) וְשָׂרְתוֹ אוֹתוֹ - ומהו השרות? "ושמרו את משמרתו" - פסוק ז. ולא ש"ושמרו את משמרתו" הוא ענין נוסף על השירות, שהרי לא נתפרש כאן מהו השירות, ובהקרח לומר ש"ושמרו את משמרתו" וזהו השירות.

(ט) וְנִתְּנָה אֶת־הַלִּוִּים לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו נְתוּנִים נְתוּנִים
טוּתְּתוּן זֶה לְיוֹאֵי לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו מִסִּירִין
הַיְבִין אֲנִינ לֹה מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
הָמָּה לוֹ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י: נְתוּנִים הָמָּה לוֹ • לַעֲזָרָה. מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • כְּמוֹ מֵתוּךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. כְּלוּמַר, מִשְׁאֵר כָּל הָעֵדָה נִבְדְּלוּ
לְכָךְ בְּגִזְרַת הַמָּקוֹם וְהוּא נִתְּנָם לוֹ, שְׁנָאֹמֶר (שם ח): "וְאַתָּנָה אֶת־הַלִּוִּים נְתָנִים וְגו'".

(י) וְאַת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּפְקֹד וְשָׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנָּתָם
י וְזֶה אַהֲרֹן וְזֶה בְּנוֹהֵי תִמְנִי וְיִשְׂרֹוּן זֶה
כְּהֻנָּתוֹן וְחִלּוּנֵי דִיקָרָב יִתְקַטֵּל:
וְהִזָּר הַקָּרָב יוֹמֵת: פ

רש"י: וְאַת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּפְקֹד • לְשׁוֹן פְּקִידוֹת, וְאִינוּ לְשׁוֹן מִנְיָן. וְשָׁמְרוּ אֶת כְּהֻנָּתָם • קִבְּלַת דְּמִים
וְזִרְיָקָה וְהַקְטָרָה, וְעִבּוּדוֹת הַמְּסוּרוֹת לַכֹּהֲנִים.

~ נְקוּדוֹת מִשְׁיחוֹת קוּדֵשׁ ~ (ע"פ לקו"ש כרך יח בתחילתו - מתוך 'לקראת שבת')

שְׁלִילַת זָרִים מִכָּל עֲבֻדוֹת הַכֹּהֲנִים

וְאַת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּפְקֹד וְשָׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנָּתָם וְהִזָּר הַקָּרָב יוֹמֵת:

וְשָׁמְרוּ אֶת כְּהֻנָּתָם - קִבְּלַת דְּמִים וְזִרְיָקָה וְהַקְטָרָה וְעִבּוּדוֹת הַמְּסוּרוֹת לַכֹּהֲנִים (ג, י. ובפרש"י)
וְזִרְיָקָה לַהֲבִין:

(א) מִדּוּעַ נִקְטַב פְּסוּקָה זֶה הַמִּזְהִיר אֶת הַכֹּהֲנִים לְשָׁמֹר אֶת כְּהֻנָּתָם, בֵּין הַפְּסוּקִים הַעוֹסְקִים בְּעִבּוּדֵי הַלִּוִּים.

(ב) כֵּן תִּמְוֶה מִה שֶׁבָּחַר רש"י כְּדָגְמָא לְעִבּוּדוֹת עֲלֵיהֶם צְרִיכִים הַכֹּהֲנִים לְשָׁמֹר, דִּין קָא ג' עֲבֻדוֹת אֵלּוּ: קִבְּלַת דְּמִים, זִרְיָקָה
וְהַקְטָרָה.

וְהַבְּאוּר: לְכַשְׁנִתְּבוֹנוֹן נִמְצָא, שֶׁרַק בְּשֵׁלֶשׁ עֲבֻדוֹת מִכָּל הָעֲבֻדוֹת הַמְּסוּרוֹת לַכֹּהֲנִים, מִצָּאנוּ רִאשִׁי שֶׁעָשָׂאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּעִצְצָמָם, וְהֵם שֵׁלֶשׁ הָעֲבֻדוֹת שֶׁזָּכַר רש"י: קִבְּלַת דְּמִים וְזִרְיָקָה וְהַקְטָרָה, וְהוּא בְּזִמְנָן הַקָּרָבִית קָרְבֵּן הַפֶּסַח בְּמִצְרַיִם (בא יב,
זט). וְעַל כֵּן הָיָה מְקוֹם לִזְמִירָה, שֶׁגַּם לְדוֹרוֹת עֲבֻדוֹת אֵלּוּ יִכְלּוּ לְהַעֲשׂוֹת אִפְּי ע"י הַלִּוִּים בְּשִׁלְחוֹתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיָה
כְּלָלוֹת עֲבֻדַּת בְּנֵי לִוי הָיָה בְּתוֹר שִׁלְחוֹת כָּלל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֶכֶן קְרוּיָה עֲבֻדָּתָם (פרשתנו ג, ו) "מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (ראה
לקו"ש ח"י ג עמ' 9).

וּבִכְדִּי לְשַׁלֵּל סִבְרָא זֶה, כִּתְּבָה הַתּוֹרָה אֶתְּהָרָה מִיְּחֻדָּת לַכֹּהֲנִים לְשָׁמֹר עֲבֻדָּתָם וְלֹא לַתָּנָה לְזֹר, בְּעֵת עוֹסְקָה אוֹדוֹת עֲבֻדַּת
הַלִּוִּים. לְהוֹרֹת, דָּאִף שֶׁבְּפֶסַח מִצְרַיִם הָיְתָה הָעֲבֻדָּה שִׁנְיָה לְיִשְׂרָאֵל, הָרִי פֻּעַת הֵם עֲבֻדַּת הַכֹּהֲנִים בְּלִבָּד, וְ"הִזָּר הַקָּרָב
יוֹמֵת". וְלָכֵן הִדְגִּישׁ רש"י דִּין קָא ג' עֲבֻדוֹת אֵלּוּ, בְּהֵם יֵשׁ יוֹתֵר מְקוֹם לְסִבְרָא שֶׁאִפְּי הַלִּוִּים יִהְיוּ כְּשֵׁרִים בְּעִבּוּדָתָה.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

כְּנֻזָּר לְעִיל, אִין זֶה אוֹמֵר שֶׁבְּנֵי
יִשְׂרָאֵל נִתְּנוּ אֶת הַלִּוִּים לְאַהֲרֹן, אֶלָּא
הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הוּא שֶׁהִבְדִּילָם
וְנִתְּנָם לוֹ.

שְׁנָאֹמֶר "וְאַתָּנָה אֶת הַלִּוִּים נְתָנִים
וְגו'". - לְקַמֵּן ח, יט. תוֹרָה י

(י) וְאַת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּפְקֹד -
לְשׁוֹן פְּקִידוֹת - מִינּוּי.

וְאִינוּ לְשׁוֹן מִנְיָן - כִּי לְשׁוֹן מִנְיָן לֹא
מִתְחַבֵּר כָּאֵן עִם הַמִּשְׁלָה לְשׁוֹן הַפְּסוּקָה
"וְשָׁמְרוּ אֶת כְּהֻנָּתָם".

וְשָׁמְרוּ אֶת כְּהֻנָּתָם - קִבְּלַת דְּמִים
וְזִרְיָקָה וְהַקְטָרָה וְעִבּוּדוֹת הַמְּסוּרוֹת
לַכֹּהֲנִים. - אֶבֶל שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה בְּזֹר,
רָאָה רש"י וַיִּקְרָא א, ח. תוֹרָה יא

לא. תוֹרָה ט

(ט) נְתוּנִים הָמָּה לוֹ - לַעֲזָרָה -
כְּלוּמַר הַלִּוִּים נְתוּנִים לְאַהֲרֹן רַק כְּדִי
שִׁיעֲזָרוּ לוֹ (לְסִיעַ בְּשִׁמְיָה כְּפִירוֹשׁ
רש"י בְּפֶסֶק ו), וְלֹא שֶׁהֵם נְתוּנִים לוֹ
לְגִמְרִי, שִׁהְיוּ בְּרִשְׁתּוֹ לְכָל אֲשֶׁר
יִחְפּוּץ.

מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - כְּמוֹ "מֵתוּךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל" - כְּלָשׁוֹן הַכְּתוּב לְקַמֵּן ח, יט:
"וְאַתָּנָה אֶת הַלִּוִּים לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו מֵתוּךְ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (ראש"י).

כְּלוּמַר מִשְׁאֵר כָּל הָעֵדָה נִבְדְּלוּ
לְכָךְ בְּגִזְרַת הַמָּקוֹם, וְהוּא נִתְּנָם
לוֹ - וְלֹא שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִתְּנוּ אֶת
הַלִּוִּים לְאַהֲרֹן. וְאִפְּי שֶׁהַלִּוִּים עוֹשִׂים
גַּם אֶת שְׁלִיחוֹתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,

שֶׁכָּלֵן הָיוּ וְקוּיָן לְצָרְכֵי הַמִּקְדָּשׁ -
הֵינּוּ לְמִשְׁאֵל וּלְשִׁיר, כִּי לַעֲנִין הַשְּׁמִירָה
כְּבָר נֶאֱמַר בְּפֶסֶק שְׁלִפְנָיו: "וְשָׁמְרוּ אֶת
מִשְׁמֶרֶתוֹ וְגו'" (הרב"י).

אֶלָּא שֶׁהַלִּוִּים בָּאִים תַּחְתִּיתֵיהֶם
בְּשִׁלְחוֹתָם - כִּינּוֹן שֶׁפְּסוּקָה זֶה לְכֹאדָרָה
מִיּוֹתֵר הוּא, שֶׁהָרִי כְּבָר נֶאֱמַר בְּפֶסֶק
שְׁלִפְנָיו: "וְאַת־מִשְׁמֶרֶת כָּל הָעֵדָה",
שֶׁפִּירוּשׁוֹ מִינּוּי עַל כָּל הָעֵדָה לְשִׁמְיָה
מִכְּנִיסָה לְמִקְדָּשׁ, לָכֵן מִפְּרָשׁוֹ שֶׁהַלִּוִּים
מִבְּעֵצִים גַּם אֶת הַמִּינּוּי הַמּוּטָל עַל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל (הרב"י). וְרָאָה רש"י לְקַמֵּן פְּסוּקָה
יב.

לְפִיכָךְ לִזְכָּחִים מֵהֶם הַמַּעֲשָׂוֹת
בְּשִׁכְרָן, שְׁנָאֹמֶר "כִּי שֹׁכֵר הוּא לָכֵם
חֲלָף עֲבַדְתֶּם". - בְּמִדְבָּר יח,

(יא) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

יא ומליל יי עם משה למימר:

(יב) ואני הנה לקחתי את-הלויים מתוך בני ישראל תחת כל-בכור פטר רחם מבני ישראל והיו לי הלויים:

יב ואנא הא קרבית ית לואי מגו בני ישראל חלה כל בוכרא פתח ולדא מבני ישראל ויהוין משמשין קדמי לואי:

יג ואני הנה לקחתי • ואני מהיכן זכיתי בהן? • מתוך בני ישראל • שיהיו ישראל שוכרין אותן לשירות שלי, על-ידי הבכורות זכיתי בהם ולקחתים תמורתם. לפי שהיתה העבודה בבכורות, וכשחטאו בעגל נפסלו, והלויים שלא עבדו עבודת אלילים נבחרו תחתיהם.

(יג) כי לי כל-בכור ביום הפתי כל-בכור בארץ מצרים הקדשתי לי כל-בכור בישראל מאדם עד-בהמה לי יהיו אני יהוה: פ

יג ארי דילי כל בוכרא ביומא דקטלית כל בוכרא בארעא דמצרים אקדשית קדמי כל בוכרא בישראל מאנשא עד בעירא דילי יהוין אנא יי:

• יום חמישי ג' סיון •

(יד) וידבר יהוה אל-משה במדבר סיני לאמר:

יד ומליל יי עם משה במדברא דסיני למימר:

(טו)פקד את-בני לוי לבית אבתם למשפחתם בלזכר מבן-חדש ומעלה תפקדם:

טו ומני ית בני לוי לבית אבהתהון לזרענהון כל דכורא מבר ירחא ולעלא תמננון:

יז מבן-חדש ומעלה • משיצא מפלל נפלים, הוא נמנה ליקרא שומר משמרת הקדש. אמר רבי יהודה ברבי שלום: למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן הבטן, שנאמר (שם כו): "אשר ילדה אתה ללוי במצרים"

אשל אברהם - הרב אלאשולי

(יב) ואני הנה לקחתי - "ואני מהיכן זכיתי בהן - והו הפירוש "לקחתי", הינו שזכה בהם. "מתוך בני ישראל", שיהיו ישראל שוכרין אותם לשירות שלי - פירוש: ואם תאמר, מהיכן זכיתי בלויים מפלל כל ישראל, עד שיהיו ישראל שוכרים את הלויים לשירת במקומם [בדלעיל ברש"י פסוק ח] (רא"ם). כלומר, לולא הקדוש-ברוך-הוא היה זוכה בלויים, לא היו ישראל יכולים לשכור אותם לעשותם שלוחים במקומם, אף כיון שהקדוש-ברוך-הוא הוא שזכה בהם מתוך בני ישראל, אזי יכולים הלויים לעשות גם שליחותם של ישראל, וזה מה שהכתוב בא לחדש באמרו "מתוך בני ישראל".

על-ידי הבכורות זכיתי בהם ולקחתים תמורתם, לפי שהיתה העבודה בבכורות - ראה רש"י שמות יט, כב.

וכשחטאו בעגל נפסלו, והלויים שלא עבדו עבודה-זרה נבחרו תחתיהם - ראה גם רש"י לקמן ח, יז. תורה יג (טו) מבן חדש ומעלה - משיצא מפלל נפלים - ולהלן פסוק מ גבי פדיון פטר רחם פותב "ספק נפלים", ויש לומר כיון שכאן המניין היה "על פי ד" (בדלקמן פסוק טז וברש"י שם), וכלפי ד' לא שיה ספק, לכן אין לומר כאן "ספק נפלים" (באר מים חיים. הרב). וכתב "משיצא מפלל נפלים", דהינו שיש למנות את הלויים מבן חדש ומעלה, בקדי שייצאו מפלל נפלים דעלמא, אף שהם עצמם לא היו נפלים.

הוא נמנה לקרות "שומר משמרת הקדש" - כלשון הפתוב לקמן פסוק כח. ואף שעדין אינו שיה להיות שומר בפועל, יש לומר, שכיון ששמירת המשכן על-ידי הלויים התבטאה בקר

שהלויים חנו מסביב למשכן, הרי שגם תינוק בן חדש בכלל זה, שכן הוא חונה ביחד עם אמו סביב למשכן, ובכך יכול להקרא "שומר משמרת הקדש", אף שבפועל אינו שיה עדין לעבודת שמירת המקדש (הרב). אמר רבי יהודה ברבי שלום - במדבר רבה ג, ח. למוד הוא - רגיל הוא. כלומר אין זו פעם ראשונה. וראה על-דף-זה ברש"י לקמן כב, לד.

אותו השבט להיות נמנה מן הבטן - משעת הלידה. ואף שכאן נמנו רק מבן חדש ומעלה, ואילו יוכבד נמנתה עם לידתה, יש לומר ששם בודאי לא היתה נפל, שבשנתכבה תורה בימי משה פבר היה ידוע שייצאה מפלל נפל, לכן מנה את יוכבד מיד עם לידתה (רא"ם). ואף שנתבאר לעיל שגם כאן כיון שנמנו על-ידי בת-קול בודאי לא היו נפלים, יש לומר שכאן וזה

עם כניסתה בפתח מצרים ילדה אותה ונמנית בשבעים נפשות, ששאתה מונה חשבונם לא תמצאם אלא שבעים חסר אחת, והיא השלימה את המנין.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך יח עמ' 6 הע' 4 – מתוך 'לקראת שבת')

מנין יוכבד מן הבטן

פקד את-בני לוי . . מן-חדש ונקלה תפקדם:

משיצא מכלל נפלים הוא נמנה כו', למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן הבטן, שנאמר אשר ילדה אותה

ללוי במצרים, עם כניסתה למצרים ילדה אותה, ונמנית בשבעים נפשות (ג, טו. ובפרש"י)

יש לעיין, מאי שנא יוכבד שנמנתה כבר "מן הבטן" עוד לפני שהיתה בת חדש, ממנין בני לוי שהיה רק "מן חדש" מפני שאז "יצא מכלל נפלים"?

ובמפרשים (גו"א, שפ"ח, משכיל לדוד, ועוד) בארו באופנים שונים.

וי"ל בזה ע"ד הצחות:

בדרך כלל "אזלינו בתר רובא", ולכן נמנית יוכבד כבר "מן הבטן", דאין חוששים למעוט שהם נפלים, משא"כ מנין הלויים ה' נוגע לפדיון בכורות, והכלל הוא ש"אין הולכין בממון אחר הרב" (בבא קמא כז, רע"ב), ולכן נמנו רק "מן חדש", כשיצאו בודאות מחשש נפל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 256)

נמנה ליקרא שומר משמרת הקדש (רש"י ג, טו)

יש לשאל, כיצד נקרא לוי קטן, בן חדש, "שומר משמרת הקדש". ויש לבאר על-פי מה שכתוב "והלויים יחנו סביב למשכן . . (ועל ידי זה) ושמרו הלויים את משמרת משכן העדות", היינו שהפסק מחנה הלויים הוא אחד מאופני שמירת המשכן. והרי החניה סביב למשכן היא גם על-ידי הקטנים, ועוד יותר מהגדולים, שיצאו תכופות מהמחנה לעבד עבודתם במשכן וכדומה.

(טו) ויפקד אתם משה על-פי יהוה באשר צוה: טו ומנא יתהון משה על מימרא דיי קמא דאתפקד:

יש"ע על-פי ה' . אמר משה לפני הקדוש-ברוך-הוא: היאך אני נכנס לתוך אהליהם לדעת מנין יונקיהן? אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: עשה אתה שלף ואני אעשה שלי, הלך משה ועמד על פתח האהל והשכינה מקדמת לפניו, ובת-קול יוצאת מן האהל ואומרת: כך וכך תינוקות יש באהל זה, לכך נאמר: "על-פי ה'".

אשל אברהם – הרב אלאשולי

והיא השלימה את המנין – וכן הוא ברש"י לקמן שם. אבל עיקר הלימוד הוא מהאמור בכתוב (שם מז, טו) כמנין נפשות של "בני לאה" שהיו "שלושים ושלוש", ובפרטן אי אתה מוצא אלא שלשים ושנים, אלא זו יוכבד שנוקדה בין החומות בכניסתן לעיר" (לשון רש"י

שם. תורה טז)

(טז) על-פי ה' – אמר משה לפני הקדוש-ברוך-הוא: היאך אני נכנס לתוך אהליהם – בדפוס ראשון: לבתי כלם ולתוך אהליהם.

לדעת מנין יונקיהם – צריך לומר שלא בגלל הטורח אמר כן, אלא בגלל חוסר הצניעות שבדבר (גו"א).

אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: עשה

לידתה במצרים ואין הורתה במצרים (רש"י לקמן שם. בראשית מז, טו).

עם כניסתה בפתח מצרים – ברש"י בראשית שם: "בין החומות בכניסתן לעיר". וברש"י לקמן שם: "כשנכנסו לתוך החומה".

"ילדה אתה" – את יוכבד.

ונמנית בשבעים נפש, ששאתה מונה חשבונם לא תמצאם אלא שבעים חסר אחת – לפי ששיצאו לבוא מארץ כנען לא היו אלא ששים ושש, וכל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים, שמשבאו שם היו שבעים, שמיצאו שם יוסף ושני בניו, ונתוספה להם יוכבד בין החומות רש"י בראשית מז, כז).

ציווי מיוחד שימנו אותם רק מן חדש, כדי שיצאו מכלל נפלים דעלמא, מה שאין כן ביוכבד. ואולי זה גופא רוצה רש"י להשיענו, שבעצם היו שבט לוי צריכים להמנות מיד עם לידתם, אלא שהציווי היה למנותם רק לאחר חדש, כדי שיצאו "מכלל נפלים" דעלמא. וב"תורת מנחם" כתב, שכונת רש"י לומר, שענין זה, שתינוק שנוולד זה עתה כבר נמנה במציאות עצמאית, אף שהוא עדין תלוי באמו, זהו ענין מיוחד בשבט לוי דוקא ולא בשאר ישראל, שכן למוד הוא שבט לוי בכך.

שנאמר – לקמן כו, נט.

"אשר ילדה אתה ללוי במצרים" –

- (י) וַיְהִי־אֵלֶּה בְּנִי־לֹוי בְּשִׁמְתָם גִּרְשׁוֹן וְקָהָת וּמָרְרִי:
(יח) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־גִרְשׁוֹן לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבָנִי וְשִׁמְעִי:
- (יט) וּבְנֵי קָהָת לְמִשְׁפַּחְתָּם עֲמָרָם וַיִּזְהָר חֲבֵרֹן וְעִזִּיאֵל:
- (כ) וּבְנֵי מָרְרִי לְמִשְׁפַּחְתָּם מַחֲלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפַּחַת הַלֹּוי לְבֵית אֲבֹתָם:
- (כא) לְגִרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַלְבָנִי וּמִשְׁפַּחַת הַשִּׁמְעִי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפַּחַת הַגִּרְשֵׁנִי:
- ש"י - לְגִרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַלְבָנִי • כְּלוּמַר, לְגִרְשׁוֹן הָיוּ הַפְּקוּדִים מִשְׁפַּחַת הַלְבָנִי וּמִשְׁפַּחַת הַשִּׁמְעִי. פְּקוּדֵיהֶם כָּךְ וְכָךְ.
- (כב) פְּקוּדֵיהֶם בְּמִסְפַּר כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה פְּקוּדֵיהֶם שִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת:
- (כג) מִשְׁפַּחַת הַגִּרְשֵׁנִי אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן יַחְנוּ יָמָה:
- (כד) וַנִּשְׂאֵי בֵּית־אָב לְגִרְשֵׁנִי אֲלִיסָף בֶּן־לֹאֵל:
- (כה) וּמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי־גִרְשׁוֹן בְּאַהֲל מוֹעֵד הַמִּשְׁכָּן וְהָאֹהֶל מִכְסָּהוּ וּמִסֹּד פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:
- ש"י - הַמִּשְׁכָּן • יְרִיעוֹת הַתְּחִתּוֹנוֹת. וְהָאֹהֶל • יְרִיעוֹת עֲזִים הַעֲשׂוֹיֹת לָגַג. מִכְסָּהוּ • עוֹרוֹת אֵילִים וְתַחֲשִׁים. וּמִסֹּד פֶּתַח • הוּא הַיּוֹלֹז.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

- אתה שלד, ואני אעשה שלי. הלך משה ועמד על פתח האהל והשכינה מקדמת לפניו, ובת־קול יוצאת מן האהל ואומרת: כך וכך תינוקות יש באהל זה, לכך נאמר: "על־פי ה" - אף שלכאורה מיותר הוא, שהרי יכול היה לכתוב: "כאשר צוהו ה'", אלא משמיענו שהמנין נעשה בפועל "על־פי ה'". תורה יז
- (כא) לְגִרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַלְבָנִי - כְּלוּמַר, "לְגִרְשׁוֹן" הָיוּ הַפְּקוּדִים - הוֹסִיף תִּיבּוֹת "הָיוּ הַפְּקוּדִים" הַחֲסֵרוֹת בַּכְּתוּב, שֶׁאֵין הַכְּתוּב מוֹדִיעֵנו שֶׁמִּשְׁפַּחַת הַלְבָנִי וּמִשְׁפַּחַת הַשִּׁמְעִי הָיוּ
- מִגִּרְשׁוֹן, שֶׁהָרִי כָּךְ הוֹדִיעֵנו כֵּן לְעֵיל פְּסוּק יח, אֶלֶּא מִשְׁמִיעֵנו מִי הָיוּ הַפְּקוּדִים אֲצֵל גִּרְשׁוֹן.
- "מִשְׁפַּחַת הַלְבָנִי וּמִשְׁפַּחַת הַשִּׁמְעִי", "פְּקוּדֵיהֶם" כָּךְ וְכָךְ - כְּלוּמַר, בְּתוֹסֶפֶת הַתִּיבּוֹת "הָיוּ הַפְּקוּדִים" מוּכָן גַּם סִיּוּם הָעֲנִין הַמוּבָא בַּפְּסוּק הַבָּא: "פְּקוּדֵיהֶם שִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת", דִּהְיָנוּ שֶׁבְּתַחֲלִיל אֹמַר הַכְּתוּב שֶׁהֵם נִמְנוּ, וְאַחֲרֵי־כֵן מִפְּרֵשׁ מָה הָיָה סְבוּם מִנִּינָם. תורה כב
- (כב) הַמִּשְׁכָּן - יְרִיעוֹת הַתְּחִתּוֹנוֹת - הַנִּבְרָאוֹת בְּתוֹךְ הַמִּשְׁכָּן, לָכֵן נִקְרְאוֹת מִשְׁכָּן (רש"י שְׁמוֹת לז, יא). וְרָאָה גַּם רִשְׁ"י
- שְׁמוֹת כו, ז.
- וְהָאֹהֶל - יְרִיעוֹת עֲזִים הַעֲשׂוֹיֹת לָגַג - שֶׁמֶאֱהִילוֹת וּמִסְכָּכוֹת עַל יְרִיעוֹת הַתְּחִתּוֹנוֹת (רש"י שְׁמוֹת כו, יב). וְרָאָה גַּם רִשְׁ"י שֶׁם לֵה, יֵא. לְקַמֵּן ד, כה.
- מִכְסָּהוּ - עוֹרוֹת אֵילִים וְתַחֲשִׁים - רָאָה גַּם רִשְׁ"י שְׁמוֹת לז, יא. וְרָאָה רִשְׁ"י לְקַמֵּן שָׁם.
- וּמִסֹּד פֶּתַח - הוּא הַיּוֹלֹז - שֶׁהוּא מִסֹּף כְּנֶגֶד הַפֶּתַח (רש"י שְׁמוֹת כו, לו), שֶׁלֹּא הָיוּ שָׁם לֹא קֶרְשִׁים וְלֹא יְרִיעוֹת (רש"י שם לז, טו), אֶלֶּא עַמּוּדִים, וְעִלֵּיהֶם תְּלִיז הַיּוֹלֹז. וְרָאָה גַּם רִשְׁ"י לְקַמֵּן ד, כה, וְשֶׁם הוֹסִיף ("וַיֹּלֹז") הַמִּזְרָחִי". תורה כו

כויסרדי דרתא ונת פרסא דתרע דרתא די
על משפנא ועל מדבחא סחור סחור ונת
אטונוהי לכל פלחנה :

(כו) וְקִלְעֵי הַחֹצֵר וְאֶת־מִסְךְ פֶּתַח הַחֹצֵר אֲשֶׁר
עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֵת מִיתְרֵיוֹ לְכָל
עֲבֹדָתוֹ:

ש"י וְאֵת מִיתְרֵיוֹ • שֶׁל מִשְׁכָּן וְהָאֵהָל, וְלֹא שֶׁל חֹצֵר.

כזולקתה זרעית עמרם וזרעית יצחק
וזרעית חבורן וזרעית עזיאל אליו אנון
זרעית קהת:

(כז) וְלִקְהַת מִשְׁפַּחַת הָעֹמֶרְמִי וּמִשְׁפַּחַת הַיִּצְחָרִי
וּמִשְׁפַּחַת הַחֲבֹרָנִי וּמִשְׁפַּחַת הָעֲזִיאוֹלִי אֵלֶּה הֵם
מִשְׁפַּחַת הַקְּהָתִי:

כחבמנזן כל דכורא מבר נרחא ולעלא
תמנא אלפין ושית מאה נטרי מטרמא
דקודשא :

(כח) בְּמִסְפָּר פְּלִיזְכָר מִבְּנֵי־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה שְׁמֹנֶת
אַלְפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת שְׁמֹרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ:

כטזרעית בני קהת ישרון על צדא דמשפנא
דורמא :

(כט) מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־קְהַת יַחֲנוּ עַל יַרְדֵּי הַמִּשְׁכָּן תִּימְנָה:

ש"י מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־קְהַת יַחֲנוּ וְגו' תִּימְנָה • וּסְמוּכִין לָהֶם דָּגֵל רְאוּבֵן הַחוֹנִים תִּימְנָה. "אֹי לִרְשָׁע וְאֹי לִשְׂכֵנּוֹ", לְכָד לְקוֹ מַהֵם דָּתֵן וְאַבִּירִם וּמֵאֲתִים וְחֲמִשִּׁים אִישׁ עִם קֶרַח וְעֲדָתוֹ, שְׁנַמְשָׁכוּ עִמָּהֶם בְּמַחֲלָקָתָם.

ל ורב בית אבא לזרעית קהת אליצפן בר
עזיאל :

(ל) וְנִשְׂיָא בֵּית־אָב לְמִשְׁפַּחַת הַקְּהָתִי אֱלִיצָפָן בֶּן־
עֲזִיאוֹל:

לאומטרמהון ארונא ופתורא ומנרתא
ומדבחא ומני קודשא די שמשון בהון
ופרסא וכל פלחנה :

(לא) וּמִשְׁמֶרֶתָם הָאָרֶן וְהַשֻּׁלְחָן וְהַמִּזְבֵּחַ וְהַמִּזְבְּחֹת
וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ בָּהֶם וְהַמִּסְךְ וְכָל עֲבֹדָתוֹ:
ש"י וְהַמִּסְךְ • הִיא הַפְּרָכֶת, שְׂאֵף הִיא קְרוּיָה פְּרָכֶת הַמִּסְךְ.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

ראובן שריו בחנינתם תימנה, שכן
לקהת ובניו החונים תימנה, נשתתפו
עם קרח במחלוקתו, אוי לרשע אוי
לשכנו". אלא ששם רש"י מדבר על
"דתן ואבירם", ועליהם נקט לשון
"נשתתפו", ואילו כאן רש"י מדבר
בעיקר על מאתים וחמשים איש,
ועליהם אומר "שנמשכו", והינו
שמצד היותם שכניו של קרח, קרח
משך אותם אליו, וכפירוש השני
ברש"י לקמן שם ש"י: "קח קרח"
פירושו שמשך אותם בדברים. תורה ל
(לא) וְהַמִּסְךְ - הִיא הַפְּרָכֶת, שְׂאֵף
הִיא קְרוּיָה "פְּרָכֶת הַמִּסְךְ" - שמות
לה, יב. וברש"י שם: "פרוכת
המחיצה", דהינו שהיה חוצץ בין
הקדש ובין קדש הקדשים. תורה לב

החונים תימנה - בכתוב לעיל ב, י.
אוי לרשע ואוי לשכנו, לכה לקו
מהם דתן ואבירם - שהיו משבט
ראובן.
ומאתים וחמשים איש - רובם משבט
ראובן, והם אליצור בן שדיאור
וחביריו וכיוצא בו (רש"י לקמן טו, א).
עם קרח ועדתו, שנמשכו עמם
במחלוקתם - לרש"י הוקשה: מדוע
נאמר "משפחות בני קהת", ולא נאמר
בקיצור "משפחות הקהתי", כמו
שנאמר "משפחות הגרשני" (פסוק כג)
ו"משפחות מררי" (פסוק לג). ומתרג',
שישנו ענין בלתי רצוי ב"בני קהת",
שהוא מחלוקת קרח ועדתו, שהשפיע
גם על שכניו, ולכן מדגיש הכתוב
"בני קהת" (באר בשדה ודברי). וראו גם
רש"י לקמן שם: "בשביל שהיה שבט

(כו) וְאֵת מִיתְרֵיוֹ - חֲבָלִים שְׁקוּשְׁרִים
בָּהֶם אֵת הַיְרִיעוֹת לִיתְדוֹת כְּדִי לְתַקֵּן
בְּאֶרֶץ (ראה רש"י שמות לה, יח).
שֶׁל "הַמִּשְׁכָּן וְהָאֵהָל" - הַנּוֹכְרִים
בְּפֶסוּק כז. וְהֵינּוּ שֶׁל הַיְרִיעוֹת
הַתְּחוּנוֹת וַיְרִיעוֹת הָעֲזוּיִם.
וְלֹא שֶׁל חֹצֵר - לֹא שֶׁל עֲמוּדֵי הַחֹצֵר,
כִּי הֵם הָיוּ בְּמִשְׁאֵל שֶׁל בְּנֵי מֶרְרִי,
כְּדִלְקֶמֶן ד, לב וברש"י שם. וְלֹא שֶׁל
"קִלְעֵי הַחֹצֵר" הַנּוֹכְרִים בְּפֶסוּק ז, כִּי
אִז הָיָה לוֹ לְכַתּוּב "מִיתְרֵיהֶם" בְּלִשׁוֹן
רַבִּים, וְכְדִלְקֶמֶן ד, כו. וְכִינּוּ שֶׁכְּתוּב
"מִיתְרֵיוֹ" בְּלִשׁוֹן יְחִיד, הָרִי זֶה מוֹסֵב
עַל "הַמִּשְׁכָּן וְהָאֵהָל", וְהַכְּנָה
לְמִיתְרֵים שֶׁל כָּל אֶחָד מֵהֶם
בְּנִפְרָד. תורה כו
(כט) מִשְׁפַּחַת בְּנֵי קְהַת יַחֲנוּ וְגו'
תִּימְנָה - וּסְמוּכִין לָהֶם דָּגֵל רְאוּבֵן

(לב) וְנִשְׂאֵי נְשִׂאֵי הַלְוִי אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן פָּקְדָתָם
שְׁמֵרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ:

ה"י! וְנִשְׂאֵי נְשִׂאֵי הַלְוִי • מִמֶּנֶּה עַל כָּלם; וְעַל מַה הִיא נְשִׂאוֹתָ? פָּקְדַת שְׁמֵרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ – עַל־יְדוֹ הִיָּה פָקְדַת כָּלם.

(לג) לְמִרְיָ מִשְׁפַּחַת הַמַּחֲלִי וּמִשְׁפַּחַת הַמּוֹשִׁי אֵלֶּה
הֵם מִשְׁפַּחַת מִרְיָ:

(לד) וּפָקְדֵיהֶם בַּמִּסְפָּר כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה
שֵׁשֶׁת אֲלָפִים וּמֵאָתָיִם:

(לה) וְנִשְׂאֵי בֵית־אֵב לְמִשְׁפַּחַת מִרְיָ צוּרִיאֵל בֶּן־
אֲבִיחַיִל עַל יַרְדּוֹ הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ צָפְנָה:

(לו) וּפָקְדַת מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי מִרְיָ קָרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו
וְעַמֻּדָיו וְאֹדְגָיו וְכָל־כֵּלָיו וְכָל עֲבֹדָתוֹ:

(לז) וְעַמֻּדֵי הַחֹצֵר סָבִיב וְאֹדְגֵיהֶם וִיתְדֹתָם
וּמִיתְרֵיהֶם:

(לח) וְהַחֲנִיּוֹת לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן קִדְמָה לִפְנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד
מִזְרָחָה מִשָּׁה | וְאַהֲרֹן וּבָנָיו שְׁמֵרִים מִשְׁמֶרֶת
הַמִּקְדָּשׁ לְמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָזָר הַקָּרֵב יוֹמֵת:

ה"י! מִשָּׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו • וְסֻמוּכֵין לָהֶם דָּגָל מַחֲנֶה יְהוּדָה וְהַחֲנִיּוֹת עָלָיו יִשְׁשָׁכָר וְזַבּוּלֹן, "טוֹב לְצַדִּיק טוֹב לְשֹׁכְנוֹ". לְפִי שְׁהִיו שְׁכֵנָיו שֶׁל מִשָּׁה שְׁהִיָּה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה, נַעֲשׂוּ גְדוּלִים בַּתּוֹרָה, שְׁנָאֻמֶּר (תהלים ס): "יְהוּדָה מַחֲקִי" (ד"ה א יב): "וּמִבְּנֵי יִשְׁשָׁכָר יוֹדְעֵי בִינָה יִגְוּ" מֵאֵתִים רֵאשֵׁי סִנְהֶדְרָאוֹת, וּמִזַּבּוּלֹן (שופטים ה): "מִשְׁכִּים בְּשִׁבְטֵי סוּפֵר".

אשל אברהם – הרב אלאשולי

(הרב).
דָּגָל מַחֲנֶה יְהוּדָה - כְּדִלְעִיל ב, ג.
וְהַחֲנִיּוֹת עָלָיו יִשְׁשָׁכָר וְזַבּוּלֹן -
כְּדִלְעִיל ב, ה.ז. יִשׁ לְהַעֲרִיר שְׁלִיכֵי "אִוִי
לְרָשָׁע וְאִוִי לְשֹׁכְנוֹ", לְעִיל פָּסוּק כט,
כּוֹתֵב רַשִׁי שְׁהַשְׁפִּיעַ רַק עַל שִׁבְט
רְאוּבֵן, וְכֵאן לְעֵנִין הַטּוֹבָה, כּוֹתֵב
שְׁהַשְׁפִּיעַ גַּם עַל אֵלוֹ שְׁחֲנוֹ עִם רְאוּבֵן,
וְיֵשׁ לוֹמֵר שְׁהָיוּ מִשּׁוּם שְׁמִרְוֶה מִדָּה
טוֹבָה מִמִּדַּת פּוֹרְעֲנוּת (הרב). וְלְהַעֲרִיר גַּם
מִלְשׁוֹן רַשִׁי סוּכָה נו, ב: "מִכָּאֵן אֲמָרוּ:
אִוִי לְרָשָׁע אִוִי לְשֹׁכְנוֹ, וּמִמִּלָּא, טוֹב
לְצַדִּיק טוֹב לְשֹׁכְנוֹ, דְּמִדָּה טוֹבָה
מִרְבּוּבָה".
טוֹב לְצַדִּיק טוֹב לְשֹׁכְנוֹ, לְפִי שְׁהִיו
שְׁכֵנָיו שֶׁל מִשָּׁה שְׁהִיָּה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה
- לֹא הוֹכִיר אֶת אֲהֲרֹן וּבָנָיו, אֵף שְׁגַם
הֵם עֲסָקוּ בַּתּוֹרָה, כִּי הֵם עֲסָקוּ בַּתּוֹרָה
בְּזִכּוֹת מִשָּׁה, שְׁהִיָּה מִשָּׁה הִיָּה מִלְמָדָם.
אֲבָל הוֹכִירָם בְּדִבּוּר־הַמַּחֲתִּיל, לְהוֹרֹת
שְׁגַם לָהֶם הִיָּתָה הַשְׁפָּעָה מְסֻיָּמָה
לְשִׁכְנוֹת לְטוֹבָה, שְׁהִיָּה גַּם הֵם עֲסָקוּ
בַּתּוֹרָה, אֲלֹא שֶׁהֵם הָיוּ בְּטָלִים לְגַבִּי
מִשָּׁה כְּשֶׁרָגָא בְּטִיחָרָא (ע"פ הרב).
נַעֲשׂוּ גְדוּלִים בַּתּוֹרָה, שְׁנָאֻמֶּר:
"יְהוּדָה מַחֲקִי" - תהלים ס, ט. וְרֵאָה

(לב) וְנִשְׂאֵי נְשִׂאֵי הַלְוִי - מִמֶּנֶּה עַל
כָּלם. וְעַל מַה הִיא נְשִׂאוֹתָ?
"פָּקְדַת שְׁמֵרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ", עַל־
יְדוֹ הִיא פָקְדַת כָּלם - וְכֵן תִּרְגֹּם
אוּנְקָלוֹס. תוֹרָה לג

(לח) מִשָּׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו - וְסֻמוּכֵין
לָהֶם - מֵאַחֵר שְׁפִירֵשׁ לְעִיל פָּסוּק כט
שְׁהַשְׁכְּנוֹת שֶׁל דָּגָל רְאוּבֵן עִם בְּנֵי קֹהֵת
הַשְׁפִּיעָה עָלָיו לְרָעָה, מִצַּד הָעֵנִין שֶׁל
"אִוִי לְרָשָׁע וְאִוִי לְשֹׁכְנוֹ", הוֹצֵרָה לְפָרֵשׁ
כָּאֵן שְׁהַשְׁפָּעָה הַשְׁכְּנוֹת הִיא גַּם לְטוֹבָה
(וְיִתְרָה מִשְׁכְּנוֹת לְרָעָה), אֵף שְׁמִצַּד
הַפָּסוּק כָּאֵן אֵין שׁוּם הִכְרָח לְפִירוּשׁ זֶה

לט כל מנצי לואי די מנא משה ואהרן על
מימרא דיי לזרעיהון כל דכורא מבר
ירחא ולעלא עשרין ותריין אלפין:

(לט) כָּל־פְּקוּדֵי הַלְוִיִּם אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי
יְהוָה לְמִשְׁפַּחְתָּם כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעְלָה שָׁנִים
וְעֹשְׂרִים אֵלָּה:

כ"י אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָקִיד עַל וְאַהֲרֹן, לומר שלא היה במנין הלוים (בכורות ד'). שָׁנִים וְעֹשְׂרִים
אֵלָּה • ובפרטן אֵתָּה מוצא שלש מאות יתרים: בני גרשון – שְׁבַעַת אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת, בני קהת –
שְׁמוֹנֶת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת, בני מררי – שֵׁשֶׁת אֲלָפִים וּמֵאוֹתֵם. וְלָמָּה לֹא כָלָן עִם הַשָּׂאֵר, ויפדו את
הבכורות ולא יהיו זקוקים השלשה ושבעים ומאתים בכורות העודפים על המנין, לפדיון? אָמְרוּ רַבּוּתֵינוּ
בְּמַסֶּכֶת בְּכוֹרוֹת (ה): אוֹתָן שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת לוֹיִם – בְּכוֹרִים הָיוּ, וְדִים שִׁיפְקִיעוּ עֲצָמָם מִן הַפְּדִיּוֹן.

♦ יום שישי ד' סיון ♦

מ'אמר יי למשה מני כל בוכריא דכריא
לכני ישראל מבר ירחא ולעלא וקבל ית
מנין שמהיהון:

(מ) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פְּקֹד כָּל־בֶּכֶר זָכָר לְבָנֵי
יִשְׂרָאֵל מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעְלָה וְשָׂא אֶת מִסְפַּר שְׁמֹתָם:
כ"י אֲשֶׁר פָּקַד כָּל־בֶּכֶר זָכָר וְגו', מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעְלָה • מְשִׁיבָא מְכַלל סְפַק נְפִלִים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח עמ' 7)

מְשִׁיבָא מְכַלל סְפַק נְפִלִים (רש"י ג, מ)

ולעיל (פסוק ט), אֲצֵל מְנִין הַלְוִיִּם, נָקַט "מְשִׁיבָא מְכַלל נְפִלִים". וַיֵּשׁ לומר, דְּהִנֵּה בְּמִנֵּין הַלְוִיִּם יֵצֵאָה בַּת־קוֹל מִן הָאֵהָל
וְהוֹדִיעָה "כָּף וְכָף תִּינוּקוֹת יֵשׁ בָּאֵהָל זֶה", וְלָכֵן כָּתַב שֵׁם "נְפִלִים", כִּי כִלְפֵי שְׁמִיָּא אֵין סְפַק (ומה שלא נמנו גם הפחותים
מִבֶּן חֹדֶשׁ – הוא משום "לא פלוג"). אִךְ מְנִין הַבְּכוֹרוֹת לֹא הָיָה "עַל פִּי ה'", אֲלָא עַל־יְדֵי מֹשֶׁה, וְאַצְלוּ הָרִי זֶה "סְפַק
נְפִלִים".

אשל אברהם - הרב אלאשוילי

מֵהֶם, כְּדִלְקֵמן פְּסוּקִים מוֹמֵו.
אָמְרוּ רַבּוּתֵינוּ בְּמַסֶּכֶת בְּכוֹרוֹת - ה,
א.
אוֹתָן שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת לוֹיִם, בְּכוֹרִים הָיוּ,
וְדִים שִׁיפְקִיעוּ עֲצָמָם מִן הַפְּדִיּוֹן -
פִּירוּשׁ: דִּין לְבָכֹר הַלְוִי שִׁיפְקִיעַ
קְדוּשַׁת עֲצָמוֹ מִלְּתָת כָּל אֶחָד מֵהֶם
חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים לַגִּלְגּוּלָת, כְּמוֹ שְׁתַּנּוּ
כָּל אֶחָד מִמֵּאוֹתֵם שְׁבַעִים וּשְׁלֹשָׁה
בְּכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל הַעוֹדְפִים עַל הַלְוִיִּם,
וְלֹא שִׁיפְקִיעַ גַּם כֵּן קְדוּשַׁת בְּכוֹרֵי
יִשְׂרָאֵל שִׁיפְטֵרם מִלְּתָת חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים
כָּל אֶחָד (רא"ם). וְהִטְעַם שִׁיבּוּלִים
לְהַפְקִיעַ אֶת עֲצָמָם, לְמִדֵּים מִן הַדִּין,
שֶׁכֵּן "אִם הַפְקִיעָה קְדוּשַׁת פְּשׁוּטִי
הַלְוִיִּם אֶת קְדוּשַׁת בְּכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל, דִּין
הוּא שֶׁתַּפְקַע קְדוּשַׁת בְּכוֹרָה שֶׁבָּהֶן"

(רש"י בכורות ד, א). תורה מ

(מ) פָּקַד כָּל בֶּכֶר זָכָר וְגו' מִבֶּן חֹדֶשׁ
וּמַעְלָה - מְשִׁיבָא מְכַלל סְפַק נְפִלִים
- וְלִעֵיל פְּסוּק טו כָּתַב "מְכַלל נְפִלִים",
וְרָאָה שֵׁם בְּבִיאָר. תורה מא

הַלְוִיִּם - בְּלֹמֶר, שֶׁלֹּא נִמְנָה עִם הַלְוִיִּם.
וְכֵן מְשַׁמְעוֹת רִש"י בְּבְכוֹרוֹת ד, א. אֲבָל
אֵין הַכִּנּוּהָ שֶׁלֹּא הָיָה מוֹנֶה עִם מֹשֶׁה,
שֶׁכֵּן הַנִּיּוֹקִיד אֵינוֹ שׁוֹלֵל אֶת הַכְּתוּב
לְגִמְרֵי אֲלָא רַק מְמַעַט בְּעִנְיָן (חריב).
וְכִנּוּת הַנִּיּוֹקִיד לומר ש"כל פְּקוּדֵי
הַלְוִיִּם" לֹא כּוֹלֵל אֶת אֶהֱרֹן (לבוש).
שָׁנִים וְעֹשְׂרִים אֵלָּה - וּבִפְרִטָּן אֵתָּה
מוֹצֵא שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת יִתְרִים: בְּנֵי גֵרְשׁוֹן
שְׁבַעַת אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת -
כְּדִלְעִיל פְּסוּק כב.
בְּנֵי קַהֲת שְׁמוֹנֶת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת
- כְּדִלְעִיל פְּסוּק כח.
בְּנֵי מַרְרִי שֵׁשֶׁת אֲלָפִים וּמֵאוֹתֵם -
כְּדִלְעִיל פְּסוּק לד.

[הָרִי שָׁנִים וְעֹשְׂרִים אֵלָּה וּשְׁלֹשׁ
מֵאוֹת]. - כֵּן הִירָסָא בְּדִפּוּס רִאשׁוֹן.
וְלָמָּה לֹא כָלָן עִם הַשָּׂאֵר וַיִּפְדּוּ אֶת
הַבְּכוֹרוֹת, וְלֹא יִהְיוּ זָקוּקִים הַשְּׁלֹשָׁה
וְשִׁבְעִים וּמֵאוֹתֵם בְּכוֹרוֹת - שֶׁל
יִשְׂרָאֵל.

הַעוֹדְפִים עַל הַמְּנִין - שֶׁל הַלְוִיִּם.
לְפִדְיוֹן - בְּחֲמִשָּׁה שְׁקָלִים כָּל אֶחָד

רִש"י שֵׁם: "מְחֻקֵּק לְשׁוֹן שְׁרָרָה,
שֶׁמְחֻקֵּק וְשׁוֹלֵחַ סְפָרִים וּמַצְנֶה".
"וּמִבְּנֵי יִשְׁשַׁכָּר יוֹדְעֵי כִנּוּהָ וְגו'" -
דְּבָרֵי הַיָּמִים א יב, לג.
מֵאוֹתֵם רִאשִׁי סְנֵהֲדִרְאוֹת - רָאָה
דְּבָרֵי הַיָּמִים שֵׁם: "רִאשִׁיָּהֶם מֵאוֹתֵם".
"וּמִזְבּוּלֵן מוֹשְׁבִים בְּשִׁבְטֵי סוֹפֵר" -
שׁוֹפְטִים ה, יד. בְּהִבְיָאוּ שְׁלֹשָׁה
פְּסוּקִים אֵלּוּ, רוֹמֵזוּ רִש"י שֶׁהַשְּׁפַעַת
הַשְּׁכֵנוֹת שֶׁל מֹשֶׁה פְּעֵלָה עַל שְׁכֵנָיו
בְּאוֹפֶן מְדוּרָג, כִּף שֶׁהַשְּׁכֵן הַקְּרוֹב
בְּיֹתֵר הוֹשִׁפַּע יוֹתֵר וְהִרְחֹק פָּחוֹת.
וְלָכֵן בִּיהוּדָה נֶאֱמַר: "בִּיהוּדָה מְחֻקֵּק"
עַל כָּל הַשְּׁבֵט, וְאֵלּוּ אֲצֵל יִשְׁשַׁכָּר
וּבִבּוּלֹן נֶאֱמַר: "וּמִבְּנֵי יִשְׁשַׁכָּר",
"וּמִזְבּוּלוֹן", הֵינּוּ רַק חֵלֶק מִהַשְּׁבֵט.
וּבֵין יִשְׁשַׁכָּר לְבִבּוּלֹן גּוֹפֵא, עַל
יִשְׁשַׁכָּר נֶאֱמַר שֶׁהָיוּ "מֵאוֹתֵם רִאשִׁי
סְנֵהֲדִרְאוֹת", וּבִבּוּלֹן נֶאֱמַר רַק
"מוֹשְׁבִים בְּשִׁבְטֵי סוֹפֵר", וְלֹא רִאשִׁי
סְנֵהֲדִרְאוֹת (חריב). תורה לט

(לט) אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן - נָקִיד
עַל "וְאַהֲרֹן", לומר שֶׁלֹּא הָיָה בְּמִנֵּין

(מא) וְלִקְחֹתָ אֶת־הַלְוִיִּם לִי אֲנִי יְהוָה תַּחַת כָּל־בְּכֹר
בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵת בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר
בְּבִהֶמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

מא וְתִקְרַב יָת לְוָאֵי קְדָמִי אָנָּה יִי חֲלָף כָּל
בוֹכְרָא בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָת בְּעִירָא דְלֹאֵי חֲלָף
כָּל בוֹכְרָא בְּבִהֶמַת דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

(מב) וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ אֶת־כָּל־
בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

מב וּמִנָּא מֹשֶׁה כְּמָא דִּי פִקִּיד יִי יְתָה יָת כָּל
בוֹכְרָא בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

(מג) וַיְהִי כָל־בְּכוֹר זָכָר בְּמִסְפַּר שְׁמֹת מִבְּנֵי־חֹדֶשׁ
וַמַּעַלָּה לִפְקֻדֵיהֶם שָׁנִים וְעֶשְׂרִים אָלֶף שְׁלֹשָׁה
וּשְׁבָעִים וּמֵאָתָּים: פ

מג וַיְהִי כָּל בוֹכְרִיא דְּכְרִיא בְּמִנְיָן שְׁמֵהּ
מִפְּר יִרְחָא וְלַעֲלָא לְמִנְיָניהוֹן עֶשְׂרִין וְתַרְיֵן
אַלְפִין מֵאָתָּן וּשְׁבָעִין וּמֵאָתָּא:

(מד) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

מד וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימְרָ:

(מה) קַח אֶת־הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאֶת־בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת בְּהֵמָתָם וְהִיוּ־לִי הַלְוִיִּם
אֲנִי יְהוָה:

מה קִרַּב יָת לְוָאֵי חֲלָף כָּל בוֹכְרָא בְּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל וְיָת בְּעִירָא דְלֹאֵי חֲלָף בְּעִירָהוֹן
וַיְהִיוֹן מִשְׁמִשִּׁין קְדָמִי לְוָאֵי אָנָּה יִי:

כ"י וְאֶת־בְּהֵמַת הַלְוִיִּם וּגו' • לֹא פָדוּ בְּהֵמֹת הַלְוִיִּם אֶת בְּכוֹרֵי בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֲלָא אֶת פְּטָרֵי
חֲמוֹרֵיהֶם, וְשֶׁה אֶחָד שֶׁל בֶּן לֹוי פֶּטֶר כְּמֵה פְטָרֵי חֲמוֹרִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל. תַּדַּע, שֶׁהָרִי מָנָה הָעוֹדְפִים בְּאָדָם
וְלֹא מָנָה הָעוֹדְפִים בְּבִהֶמָה.

(מו) וְאֵת פְּדוּיֵי הַשְּׁלֵשָׁה וְהַשְּׁבָעִים וְהַמֵּאָתָּים
הָעוֹדְפִים עַל־הַלְוִיִּם מִבְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

מו וְיָת פְּרָקָן מֵאָתָּן וּשְׁבָעִין וּמֵאָתָּא דִּיתִירִין
עַל לְוָאֵי מִבוֹכְרִיא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י וְאֵת פְּדוּיֵי הַשְּׁלֵשָׁה וּגו' • וְאֵת הַבְּכוֹרוֹת הַצֵּרִיכִין לְהַפְדוֹת בָּהֶם – אֵלוּ הַשְּׁלֵשָׁה וּשְׁבָעִים וּמֵאָתָּים
הָעוֹדְפִים בָּהֶם וִיתְרִים עַל הַלְוִיִּם, מֵהֶם תִּקַּח חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים לְגִלְגָּלֶת. כִּף הִיתָה מְכִירְתוֹ שֶׁל יוֹסֵף, עֶשְׂרִים
כֶּסֶף, שֶׁהָיָה בְכוֹר שֶׁל רַחֵל.

אשל אברהם - הרב אלאשוילי

אֵלוּ הַשְּׁלֵשָׁה וּשְׁבָעִים וּמֵאָתָּים
הָעוֹדְפִים בָּהֶם יִתְרִים עַל הַלְוִיִּם,
מֵהֶם תִּקַּח - בְּפִסּוּק מִזֹּ נֶאֱמַר
"וְלִקְחֹתָ" וְלֹא נֶאֱמַר מִמִּי יִקַּח, וּמִפְּרָשׁ
רַש"י שֶׁהַכּוֹנֵה "מֵהֶם תִּקַּח", הֵינּוּ
מִבְּכוֹרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל הָעוֹדְפִים,
וְאִפְשָׁר שֶׁתִּיבַת "וְלִקְחֹתָ" מוּסְבָת עַל
"מִבְּכוֹרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" שֶׁבִּסּוּף הַפִּסּוּק
שֶׁלְפָנָיו.

"חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים לְגִלְגָּלֶת", כִּף הִיתָה
מְכִירְתוֹ שֶׁל יוֹסֵף, עֶשְׂרִים כֶּסֶף
שֶׁהָיָה בְכוֹרָה שֶׁל רַחֵל. - בְּרֵאשִׁית
לז, כח. וְחֲמִשָּׁה שְׁקָלִים הֵם עֶשְׂרִים
כֶּסֶף, כִּי כָל שְׁקָל הוּא אַרְבָּעָה דִּינָרֵי
כֶּסֶף. תוֹרָה מו

וְלֹא מָנָה הָעוֹדְפִים בְּבִהֶמָה - מִשְׁמַע
שֶׁהַבְּהֵמֹת נִמְנוּ, אֲלָא שֶׁהַכְּתוּב לֹא
טָרַח לְצַנֵּן אֶת עוֹבְדַת הַיּוֹת עוֹדְפִים
בְּבִהֶמָה עַל מִסְפַּר בְּהֵמֹת הַלְוִיִּם,
מִשּׁוּם שֶׁהָעוֹדְפִים נִפְדּוּ עַל־יְדֵי אוֹתָן
בְּהֵמֹת שֶׁל הַלְוִיִּים. אֲבָל בְּרַש"י
בְּכוֹרוֹת ד, ב מוֹכִיחַ מִכָּאן: "שֶׁלֹּא נִמְנוּ
בְכוֹרֵי בְהֵמַת יִשְׂרָאֵל, מִדֵּלֹא מָנָה
הַכְּתוּב עוֹדְפִים בְּבִהֶמָה, כְּמוֹ שֶׁמָּנָה
בְּאָדָם שְׁלֹשָׁה וּשְׁבָעִים

וּמֵאָתָּים". תוֹרָה מו
(מו) וְאֵת פְּדוּיֵי הַשְּׁלֵשָׁה וּגו' - וְאֵת
הַבְּכוֹרוֹת הַצֵּרִיכִין לְהַפְדוֹת בָּהֶם -
וְלֹא שֶׁבְּכָר נִפְדּוּ כְּפִי הַמּוֹכֵן מִפְּשׁוּטוֹת
הַלְשׁוֹן "פְּדוּיֵי" (רֵא"ם). וְנִקְרָא "פְּדוּיֵי" עַל
שֵׁם סוּפֹם (סֵפֶר הַזִּכְרוֹן).

(מד) וְאֵת בְּהֵמַת הַלְוִיִּם וּגו' - לֹא
פָדוּ בְּהֵמֹת הַלְוִיִּם אֶת בְּכוֹרֵי בְהֵמָה
טְהוֹרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל - אֲבָל רֹאֵה רַש"י
בְּכוֹרוֹת ד, א: "מִבְּכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה
נִפְטָרוּ לְוִיִּים, דִּקָּא בְהֵמָה טְהוֹרָה דִּידְהוּ
הַפְּקִיעָה בְּהֵמַת יִשְׂרָאֵל". וְרֹאֵה רֵא"ם
וְ"גוֹר אֲרִיָּה".

אֲלָא אֶת פְּטָרֵי חֲמוֹרֵיהֶם - וּמֵה
שֶׁכְּתוּב "תַּחַת בְּהֵמָתָם", הַכּוֹנֵה תַּחַת
פְּטָרֵי חֲמוֹרֵיהֶם (רֵא"ם).

וְשֶׁה אֶחָד שֶׁל בֶּן לֹוי פֶּטֶר כְּמֵה
פְטָרֵי חֲמוֹרִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל - בְּבְכוֹרוֹת
ד, ב לְמוֹדִים זֹאת מִמֵּה שֶׁכְּתוּב: "בְּהֵמַת
הַלְוִיִּם תַּחַת בְּהֵמָתָם", שֶׁה אֶחָד שֶׁל
הַלְוִיִּם תַּחַת כְּמֵה בְּהֵמֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל.
תַּדַּע, שֶׁהָרִי מָנָה הָעוֹדְפִים בְּאָדָם

שיעור יומי לשבת קודש ה' סיון ושנים מקרא ואחד תרגום - ד - פרשת במדבר
 (מז) וּלְקַחְתָּ חֲמִשָּׁת חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים לְגִלְגֶּלֶת בַּשֶּׁקֶל
 הַקֹּדֶשׁ תִּקַּח עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל:

מח ותתן כספא לאהרן ולבנאיהו פרקן
 דיתירין בהון: (מח) וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו הָעֹדֵפִים
 בָּהֶם:

מט ונסיב משה ית כסף פרקנהון מן
 דיתירין על פריקי לנאי: (מט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת כֶּסֶף הַפְּדֻיִם מֵאֵת הָעֹדֵפִים
 עַל פְּדוּיֵי הַלְוִיִּם:
 כס"א העדפים על פדויי הלוים • על אותן שפדו הלוים בגופן.

נמן בוקרנא דבני ישראל נסיב ית כספא
 אלה ותלת מאה ושתין וחמש סלעין
 בסלעי קודשא: (נ) מֵאֵת בְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָקַח אֶת-הַכֶּסֶף חֲמִשָּׁה
 וְשִׁשִּׁים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְאַלְף בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

כס"ב חמשה ושלש מאות ואלף • כך סכום החשבון: חמשת שקלים לגלגלת, למאתים בכורות
 – אלף שקל, לשבעים בכורות – שלש מאות וחמשים שקל, לשלש בכורות – חמשה עשר שקל. (כמדבר
 רבה. סנהדרין יז) אָמַר: בַּיָּצֵד אַעֲשֶׂה? בְּכוֹר שֹׁאמֵר לוֹ: "תֵּן חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים!", יֹאמֵר לוֹ: "אֲנִי מִפְּדוּיֵי הַלְוִיִּם!".
 מָה עָשָׂה? הִבִּיא שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֲלָף פְּתָקִין וְכָתַב עֲלֵיהֶן: "בֶּן לֵוִי". וּמֵאֵתִים וּשְׁבָעִים וּשְׁלֹשָׁה פְּתָקִין כָּתַב
 עֲלֵיהֶם: "חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים", בָּלָל וְנִתְּנָן בְּקַלְפִּי, אָמַר לָהֶן: בּוֹאוּ וּטְלוּ פְתָקֵיכֶם לְפִי הַגּוֹרֵל.

נא ויהב משה ית כסף פריקא לאהרן
 ולבנאיהו על מימרא דיי כמא די פקיד יי ית
 משה: (נא) וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת-כֶּסֶף הַפְּדֻיִם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו
 עַל-פִּי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: פ

• שבת קודש ה' סיון •

ד (א) וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר:
 (ב) נשא את-ראש בני קהת מתוך בני לוי
 למשפחתם לבית אבתם:

כס"ג נשא את-ראש וגו' • מנה מהם את הראויין לעבודת משא, והם מבין שלשים עד בן חמשים שנה;

אשל אברהם - הרב אלאשילי

שעלה בידו בן לוי, אמר לו: כָּכֹר פֶּדְאָךְ
 בֶּן לֵוִי, מִי שֶׁעָלָה בְּיָדוֹ חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים,
 אָמַר לוֹ: תֵּן פְּדִיוֶנְךָ וְצֵא (סנהדרין
 שם). תורה נא
 (ב) נשא את ראש וגו' - מנה -
 בכתוב הוא לשון מקור, ורש"י תרגמו
 ללשון ציווי ובלשון יחיד. וראה גם
 רש"י לקמן פסוק כב: "כֹּמוּ שְׁצִוִיתִיךָ עַל
 בְּנֵי קֹהֶת". וראה אונקלוס כאן וְשָׁם.
 מהם - מתוך בני קהת.
 את הראויין ל"עבודת משא" -
 כלשון הכתוב לקמן פסוק מז (והפננה

אלף שקל, לשבעים בכורות שלש
 מאות וחמשים שקל, לשלשה
 בכורות חמשה עשר שקל. אָמַר:
 בַּיָּצֵד אַעֲשֶׂה? בְּכוֹר שֹׁאמֵר לוֹ: תֵּן
 חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים, יֹאמֵר לוֹ: אֲנִי
 מִ"פְּדוּיֵי הַלְוִיִּם". מָה עָשָׂה? הִבִּיא
 שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֲלָף פְּתָקִין וְכָתַב
 עֲלֵיהֶן "בֶּן לֵוִי", וּמֵאֵתִים וּשְׁבָעִים
 וּשְׁלֹשָׁה פְּתָקִין כָּתַב עֲלֵיהֶן "חֲמִשָּׁה
 שְׁקָלִים", בָּלָל וְנִתְּנָן בְּקַלְפִּי, אָמַר
 לָהֶם - לְכָל הַבְּכוֹרוֹת (רש"י סנהדרין יז, א).
 באו וטלו פתקיכם לפי הגורל - מי

(מט) העדפים על פדויי הלוים - על
 אותן שפדו הלוים בגופן - כלומר,
 אלו שכבר נפדו על-ידי הלוים. ומה
 שנקט רש"י בלשון "שפדו הלוים", אין
 זה הפירוש המלולי של "פדויי הלוים",
 שהרי "פדויי" הם הנפדים ולא הפודים,
 אלא נקט בן לפי פננת הכתוב,
 שהבכורים נפדו על-ידי שהלוים פדו
 אותם בגופן. תורה נ
 (ג) חמשה ושלש מאות
 ואלף - כך סכום החשבון: חמשה
 שקלים לגלגלת, למאתים בכורות

והפחות משלשים לא נתמלא כחו. מכאן אמרו: "בן שלשים לפח". והיותר על בן חמשים, כחו מכחיש מצתה.

ג. מפר תלתינ שנין ולעלא ועד בר חמשין שנין כל דאיתי לחילא למעבד עבדתא במשפן זמנא:

ד. דין פולחן בני קהת במשפן זמנא קדש קודשיא:

(ג) מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה בל־בא לצבא לעשות מלאכה באהל מועד:

(ד) זאת עבדת בני־קהת באהל מועד קדש הקדשים:

ה"י קדש הקדשים • המקדש שבכללן: הארון והשלחן והמנורה והמזבחות והפרכת וכלי שרת.

ה. ויעול אהרן ובנוהי במטל משריתא ויפקון ית פרקתא דפרסא וכסון בה ית ארונא דסהדותא:

ה"י ובא אהרן ובניו וגו' • יכניסו כל כלי וכלי לנרתקו המפרש לו בפרשה זו, ולא יצטרכו הלויים בני קהת אלא לשאת. בנסע המנחה • כשהענין מסתלק, הם יודעים שישעו.

ו. ויתנונו עליו עזר תחש ופרשו בגר־כליל תכלת מלמעלה ושמו בדיו:

ז. ועל פתורא דלחם אפיא ופרסון לבוש תכלא ויתנונו עליוהי ית מגיסא וית בויכא וית מכילתא וית קסוות נסוכא ולחם תדירא עליוהי יהי:

(ו) ונתנו עליו פסוי עזר תחש ופרשו בגר־כליל תכלת מלמעלה ושמו בדיו:

(ז) ועל שלחן הפנים יפרשו בגר תכלת ונתנו עליו את־הקערת ואת־הכפת ואת־המנקה ואת קשות הנסד ולחם התמיד עליו יהיה:

אשל אברהם - הרב אלאשוילי

לראות את הכנסת הכלים לתוך נרתיקם. וראה גם רש"י לקמן י, יז: "ביון שנוסע דגל יהודה, נכנסו אהרן ובניו ופרקו את הפרכת וכסו בה את הארון, שנאמר ובא אהרן ובניו בנסוע המנחה, ובני גרשון ובני מררי פורקין המשפן וטוענין אותו בעגלות ונוסעים, והארון וכלי הקדש של משא בני קהת עומדים מכוסין ונתונין על המוטות עד שנסע דגל מנחה ראובן, ואחר־כך ונסעו הקהתים".

בנסע המנחה - כשהענין מסתלק הם יודעין שישעו - כלומר, "בנסוע המנחה" אין פירושו שהמנחה התחיל לנסוע, כי לא שיק לומר שרק אז התחילו לפרק את המשפן ולכסות הכלים, אלא פירושו כשהמנחה היזה אמור לנסוע, ואת זה ידעו בהסתלקות הענין מעל האהל, כדלקמן ט, יז (ע"פ רא"ש). תורה ו

הארון והשלחן והמנורה והמזבחות והפרכת וכלי שרת - כמפורש בכתובים לקמן. וכלי שרת מקודשין [הן], דכתיב (לקמן ז, א) "וימשחם ויקדש אותם" (רש"י שבת יט, ס"ב). וראה רש"י לקמן פסוקים יב, טז. תורה ה

(ה) **ובא אהרן ובניו וגו'** - יכניסו כל כלי וכלי לנרתיקו המפרש לו בפרשה זו - כלומר, הבגדים שפסו בהם את הכלים (בכסוי עזר תחש או בבגד תכלת) היו כמין נרתיק, שהכלים נכנסו לתוכו. וזה בנוסף לבגדים שהיו פורשים על הכלים, כמפורש בכתוב. וראה עוד ברש"י לקמן פסוקים י, כ. **ולא יצטרכו הלויים בני קהת אלא לשאת** - כדלקמן פסוק טו: "וכלה אהרן ובניו לכסות את הקדש ואת כלי הקדש .. ואחרי־כן יבאו בני קהת לשאת, ולא יגעו אל הקדש". וראה לקמן פסוק כ שהיה אסור להם אף

למשא בכתף). כלומר, אין הפירוש שימנה אותם כמה הם מונין, שהרי כבר נמנו, ולמה ימנה אותם שנית? אלא שימנה מהם את הראויים לעבודת משא (גרא). וראה גם רש"י לקמן פסוק כב. **והם "מבן שלשים"** - וראה לקמן ח, כד וברש"י שם.

.. ועד בן חמשים שנה - פסוק ג. **והפחות משלשים, לא נתמלא כחו. מכאן אמרו** - אבות פרק ה משנה כא. ראה גם פירוש רש"י שם.

בן שלשים לפח. והיותר על בן חמשים, כחו מכחיש מצתה - ואינו יכול לשאת משא בכתף. וראה לקמן ח, כה־כו וברש"י שם. תורה ג

(ד) **קדש הקדשים** - המקדש שבכללן - ולא קדש הקדשים כמשמעו, שזה שיק רק כשהמשפן בבנינו, ולא כשהוא מפורק (גרא).

כָּבֹד וְכָשָׁת וּמִנְקִיָּת • כָּבֹד פְּרָשָׁתִי בְּמִלְאֶת הַמִּשְׁכָּן. הַנֶּסֶךְ • הַפְּסוּי, לְשׁוֹן מָסָךְ, אֲשֶׁר יִסָּף בָּהֶם.

(ח) וּפְרָשׁוֹ עָלֵיהֶם בְּגָד תּוֹלַעַת שָׁנִי וְכֹסֹו אֹתוֹ
בְּמִכְסָּה עוֹר תַּחֲשׁ וְשָׂמוּ אֶת־בְּרִיּוֹ:

(ט) וְלָקְחוּ • בְּגָד תְּכֵלֶת וְכֹסֹו אֶת־מְנֹרַת הַמָּאוֹר
וְאֶת־נֵרְתֶיהָ וְאֶת־מִלְקָחֶיהָ וְאֶת־מַחְתֵּיתֶיהָ וְאֶת
כָּל־כְּלֵי שְׁמֹנֶה אֲשֶׁר יִשְׁתַּוְּלָה בָּהֶם:

כָּסִי • מִלְקָחֶיהָ • כָּמִין צֶבֶת שְׂמוֹשָׁף בָּהּ אֶת הַפֶּתִילָה לְכָל צֶד שִׁירְצָה. מַחְתֵּיתֶיהָ • כָּמִין כֶּף קִטְנָה, וְשׁוֹלִיָּה פְּשׁוּטִין וְלֹא סִגְלָגָלִים וְאִין לָהּ מַחְצָה לַפְּנִיָּה אֲלֹא מַצְדֶּיהָ, וְחוּתָהּ בָּהּ אֶת דִּשָׁן הַנְּרוֹת כְּשֶׁמִּיטִּיבֶנָּה. נֵרְתֶיהָ • לֹוצִי"ש בָּלֶעַז, שְׁנוּתָנִים בָּהֶן הַשֶּׁמֶן וְהַפֶּתִילוֹת.

(י) וְנִתְּנוּ אֹתָהּ וְאֶת־כָּל־כְּלֵיהָ אֶל־מִכְסָּה עוֹר תַּחֲשׁ
וְנִתְּנוּ עַל־הַמּוֹט:

כָּסִי • אֶל־מִכְסָּה עוֹר תַּחֲשׁ • (כֵּלִים לב) כָּמִין מְרֻצוֹף.

(יא) וְעַל • מִזְבֵּחַ הַזָּהָב יִפְרָשׁוּ בְּגָד תְּכֵלֶת וְכֹסֹו אֹתוֹ
בְּמִכְסָּה עוֹר תַּחֲשׁ וְשָׂמוּ אֶת־בְּרִיּוֹ:

אשל אברהם - הרב אלאשולי

עור תחש", דהיינו שיש לו תוף, ששואב כמין מרצוף, אנו למדים שכל כסויי עור תחש היו בן (הרבי). ויש להוסיף, שלמרות שלכל הכסויים היה כלי קבול כמו המרצוף הנזכר כאן, בכל זאת היה הבדל בין "מכסה עור תחש" האמור כאן במנורה וכליה, לבין שאר כסויי עור תחש, שכל הכסויים היו מכסים ומלבישים בהם את הכלים מלמעלה למטה, ולאחר שפשו בהם באופן זה, נמצא שהכלי היה בתוף הנרתיק, והוצרכו לעשות בן בנראה בגלל גודל הכלי, אבל המכסה של המנורה היה כמין שק גדול שמכניסים בו כלים, ובאופן זה הכניסו בתוף השק את המנורה ואת כליה, ולכן רק כאן נאמר "אל מכסה עור תחש". ומוכן גם דיוק לשון רש"י שבאן קוראהו "מרצוף", ואילו לשאר הכסויים קורא "נרתיק", בגלל שרק כאן שימש הכסויי כשק להכנסת המנורה וכליה, מה שאיננו כן שאר הכלים היו רק כמין נרתיקים המלבישים את הכלים מלמעלה למטה. תורה יא

פשוטים. ואין לה מחצה לפניה אלא מצדיה, וחותה בה את דשן הנרות כשמיטבין - ראה גם רש"י שמות שם. וראה רש"י לקמן פסוק יד גבי מחתות המזבח. נרתיק - לוצי"ש בלעז - loces, מנורות.

שנותנים בהן השמן והפתילות - ראה גם רש"י שמות כה, לו. שם לה, יד. תורה י

(י) אל מכסה עור תחש - כמין מרצוף - שק גדול (ראה רש"י שבת פ, ב). ומדיק בן, מזה שאמר "אל מכסה", משמע שיש לו בית קבול (גרא ולבש). ואין לדיק מזה שרק מכסה עור תחש זה היה כמין מרצוף, אבל שאר כסויי עור תחש היו רק כמין מפה שפורשים אותה על הכלים, שהרי רש"י לקמן פסוק כ כותב שכל הכסויים היו כמין נרתיק, וכן כתב לעיל בפסוק ה, לכן צריך לומר שרש"י לא פירש בן עד עתה גבי מכסה עור תחש, כיון שלא היה הכרח לזה מהכתובים, אבל לאחר שבאן גילה הכתוב "אל מכסה

(ז) קערות וכפות קשות ומנקית - כבד פרשתיים במלאכת המשכן - שמות כה, כט. ולא חור לפרש כאן מפני אריכות הפירוש שבהם, מה שאיננו בכלים הנזכרים בפסוק ט שניתן לפרשם בקצרה (באר בשדה). הנסך - הכסוי, לשון מסך - שם כו, לו.

"אשר יסוף בהם" - שם כה, כט. וברש"י שם: "אשר יכסה בהן, ועל קשותיו הוא אומר אשר יסוף, שהיו עליו כמין סכך וכסוי, וכן במקום אחר הוא אומר ואת קשות הנסך, וזה וזה, יסוף והנסך, לשון סכך וכסוי הם". תורה ח

(ט) מלקחיה - כמין צבת שמושף בה את הפתילה לכל צד שירצה - ברש"י שם כה, לח: "הם הצבתיים העשויין ליקח בהם הפתילה מתוך השמן ליטבן ולמשכן בפי הנרות, ועל שם שלוקחים בהם קרויים מלקחים". מחתתיה - כמין כף קטנה, ושוליה פשוטין ולא סגלגלים - כלומר, אף שהיא כמין כף קטנה, אין שוליה עגולים כבה, אלא יש לה שולים

(יב) וְלָקַחְהוּ אֶת-כָּל-כְּלֵי הַשָּׂרֵת אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל בָּכֶם בְּקֹדֶשׁ וְנָתַנוּ אֶל-בִּגְדֵי תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אוֹתָם בְּמַכְסֵה עוֹר תַּחֲשׁ וְנָתַנוּ עַל-הַמּוֹט:

כ"י אֶת-כָּל-כְּלֵי הַשָּׂרֵת אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל בָּכֶם בְּקֹדֶשׁ • בְּתוֹךְ הַמִּשְׁכָּן שֶׁהוּא קֹדֶשׁ, וְהֵן כָּלִי הַקְטָרֶת שֶׁמִּשְׁרָתִין בָּהֶן בַּמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי.

(יג) וְדִשְׁנוּ אֶת-הַמִּזְבֵּחַ וּפָרְשׁוּ עָלָיו בִּגְדֵי אַרְגָּמָן:

כ"י וְדִשְׁנוּ אֶת-הַמִּזְבֵּחַ • מִזְבֵּחַ הַנֶּחֱשֵׁת. וְדִשְׁנוּ • יִטְלוּ אֶת הַדֶּשֶׁן מֵעָלָיו. וּפָרְשׁוּ עָלָיו בִּגְדֵי אַרְגָּמָן • (יזמא כא) וְאֵשׁ שִׁירָדָה מִן הַשָּׁמַיִם רְבוּצָה תַּחַת הַבִּגְדֵי כַּאֲרִי בִשְׁעַת הַמַּסְעוֹת וְאֵינָה שׁוֹרְפָתוֹ, שֶׁהִיוּ כּוֹפִין עָלֶיהָ פֶּסֶחֶת (עירובין קד) שֶׁל נֶחֱשֵׁת.

(יד) וְנָתַנוּ עָלָיו אֶת-כָּל-כְּלֵי אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל עָלָיו בָּהֶם אֶת-הַמַּחֲתָה אֶת-הַמּוֹלָגָה וְאֶת-הַיָּעִים וְאֶת-הַמְּזֻרָקֶת כָּל כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ וּפָרְשׁוּ עָלָיו כִּסּוּי עוֹר תַּחֲשׁ וְשָׂמוּ בְדִיּוֹ:

כ"י מַחֲתָה • שֶׁבָּהֶן חוֹתִים גָּחִלִים לַתְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן, הַעֲשׂוּיָה כְּמִין מַחֲבַת שָׂאִין לָהּ אֶלָּא שֶׁלֹּא מַחֲצוֹת, וּמִלְפָּנֶיהָ שׁוֹאֲבֶת אֶת הַגָּחִלִים. מְזֻלָּגָה • צִנּוּרִיּוֹת שֶׁל נֶחֱשֵׁת, שֶׁבָּהֶן מִכִּין כַּאֲבִירִים שֶׁעַל הַמִּזְבֵּחַ לְהַפְכֵן כְּדִי שִׁיתַּעֲבְלוּ יָפָה וּמֵהָר. יָעִים • הֵם מִגְרָפוֹת וּבִלְעֻז וויד"ל איינע שופעל, וְהֵן שֶׁל נֶחֱשֵׁת וּבָהֶן מְכַבְּדִין אֶת הַדֶּשֶׁן מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

בַּמִּזְבֵּחַ שֶׁל כֶּבֶד, וְזֶה נִקְרָא תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן (ראה רש"י ויקרא א, ג). וְרָאָה רִש"י שְׁמוֹת כו, ג: "בֵּית קְבוּל יֵשׁ לָהֶם לִישׁוּל בָּהֶן גָּחִלִים מִן הַמִּזְבֵּחַ לְשִׂאתָם עַל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי לְקַטְרֶת". וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁכָּאֵן נִקְטַר רִש"י בְּדִקְא עֲנִין הַשִּׁמּוּשׁ בַּמַּחֲתָה לַתְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן, שֶׁבָּהּ כֹּא לְהַדְגִּישׁ שֶׁהַמַּחֲתָה שִׁימָשָׁה אֶת מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, וּמִשׁוֹם כֶּף שָׂמוּ אוֹתָהּ בִּיחָד עִם כָּל כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ. אֲבָל בְּסֹפֶר שְׁמוֹת שֶׁמְדוּבָר בַּמִּשְׁכָּן עֲשִׂית הַמַּחֲתוֹת, הַזִּכִּיר רִש"י אֶת הַשִּׁמּוּשׁ הַיּוֹתֵר נֶעֱלָה שֶׁנַּעֲשָׂה בַּמַּחֲתָה, שֶׁהוּא נְטִילַת גָּחִלִים מִמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן לְמִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי.

הַעֲשׂוּיָה כְּמִין מַחֲבַת שָׂאִין לָהּ אֶלָּא שֶׁלֹּא מַחֲצוֹת, וּמִלְפָּנֶיהָ שׁוֹאֲבֶת אֶת הַגָּחִלִים. מְזֻלָּגָה - צִנּוּרִיּוֹת שֶׁל נֶחֱשֵׁת - כְּמִין אוֹנְקָלִיּוֹת כְּפּוֹפִים (רש"י שְׁמוֹת כו, ג).

שֶׁבָּהֶן מִכִּין כַּאֲבִירִים שֶׁעַל הַמִּזְבֵּחַ לְהַפְכֵן, כְּדִי שִׁיתַּעֲבְלוּ יָפָה וּמֵהָר - כְּלוֹמַר שִׁיחֶיהָ מִמֵּהָר שֶׁרִיפְתָּן (רש"י שְׁמוֹת

רְבוּצָה תַּחַת הַבִּגְדֵי כַּאֲרִי - הִזְתָּה דוֹמָה לְאִרִי רֹבֵץ (רש"י יזמא כא, ב). בִּשְׁעַת הַמַּסְעוֹת - כְּלוֹמַר, הָאֵשׁ שִׁירָדָה מִן הַשָּׁמַיִם, לֹא נִסְתַּלְקָה בִּשְׁעַת הַמַּסְעוֹת (רש"י זבחים סא, ב), אֶלָּא נִשְׁאַרָה רְבוּצָה כַּאֲרִי עַל הַמִּזְבֵּחַ (גרא), וּפָרְשׁוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ "בִּגְדֵי אַרְגָּמָן", וְהָאֵשׁ הִזְתָּה "תַּחַת הַבִּגְדֵי". וְהָרָא"ם כְּתַב, שֶׁמִּדְּבַר רִש"י מִשְׁמַע שֶׁעִיקַר הַצּוּרָה שֶׁל "רְבוּצָה כַּאֲרִי" הִיָּה בִּשְׁעַת הַמַּסְעוֹת, שֶׁכֵּן אִזּוּ הִזְתָּה יִפְכַּרְת צוּרָת רְבִיצַת הָאֵשׁ כַּאֲרִי, מֵהַשָּׂאִין-כֵּן בִּשְׁעַת חֲנִיתָן הִזְתָּה מְעוֹרְבָת עִם אֵשׁ שֶׁל עֲצֵי הַמַּעֲרָכָה, וְלֹא הִזְתָּה צוּרָתָהּ נִפְרָת.

וְאֵינָה שׁוֹרְפָתוֹ, שֶׁהִיוּ כּוֹפִין עָלֶיהָ פֶּסֶחֶת - סִיר (רש"י עירובין קד, ב).

שֶׁל נֶחֱשֵׁת - וּמִנִּיחִין אוֹתָהּ בַּמִּקְוָה (רש"י זבחים סא, ב). תוֹרָה יד

(יד) הַמַּחֲתָה - שֶׁבָּהֶן חוֹתִים גָּחִלִים לַתְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן - שֶׁהִיָּה חוֹתָה מִלֹּא מַחֲתָה מִדֶּשֶׁן שֶׁעַל הַמִּזְבֵּחַ וְנִתְּנָה

(יב) אֶת כָּל כְּלֵי הַשָּׂרֵת אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל בָּכֶם בְּקֹדֶשׁ - בְּתוֹךְ הַמִּשְׁכָּן שֶׁהוּא קֹדֶשׁ - לֹא פִירֵשׁ שֶׁמִּשְׁרָתִים אוֹתוֹ בְּקֹדֶשׁ, כִּיִּן שֶׁאִזּוּ הִיָּה צָרִיךְ לוֹמַר "בְּקֹדֶשׁ", וְכִיִּן שֶׁכְּתוּב "בְּקֹדֶשׁ", מִשְׁמַעוּ בְּתוֹךְ הַקֹּדֶשׁ הַיְדוּעַ, וְהִנֵּנוּ הַמִּשְׁכָּן, שֶׁהוּא הַיְדוּעַ בְּיוֹתֵר (גרא). וְהֵן כָּלִי הַקְטָרֶת שֶׁמִּשְׁרָתִין בָּהֶם בַּמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי - וּמִשׁוֹם כֶּף נִכְתְּבוּ בְּסִמְכּוֹת לְמִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי (הר"ב). תוֹרָה יג

(יג) וְדִשְׁנוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ - מִזְבֵּחַ הַנֶּחֱשֵׁת - כִּי מִזְבֵּחַ הַזֶּהב כְּבֹר נֶאֱמַר לְעִיל פְּסוּק יא. וְדִשְׁנוּ - יִטְלוּ אֶת הַדֶּשֶׁן מֵעָלָיו - וְלֹא שִׁיחֶיהָ נּוֹתֵנִים עָלָיו דֶּשֶׁן, כְּמִשְׁמַעוֹת הַלְשׁוֹן "וְדִשְׁנוּ" (רא"ם), וְהִיא מִהַמְּלִים הַמִּשְׁמָשׁוֹת בְּמִשְׁמַעוֹת כְּפּוֹלָה, לְדַבֵּר וְהִיפּוּכּוּ (ראה רש"י שְׁמוֹת כו, ג).

וּפָרְשׁוּ עָלָיו בִּגְדֵי אַרְגָּמָן - וְאֵשׁ שִׁירָדָה מִן הַשָּׁמַיִם - רָאָה רִש"י וְיִקְרָא א, ו.

שיעור יומי לשבת קודש ה' סיון ושנים מקרא ואחד תרגום - ד - פרשת במדבר
 12
 טו וישצי אהרן ובנוהי לכסאה ית קודשא
 וית כל מגי קודשא במטל משריתא ובתר
 פן יעלון בגי קהת למטל ולא יקרבון
 לקודשא ולא ימותון אליו מטול בגי קהת
 במשכן זמנא:
 וכלה אהרן ובניו לכסת את הקדש ואת כל בלי
 הקדש בנסע המחנה ואחריו יבאו בני קהת לשאת
 ולא יגעו אל הקדש ומתו אלה משא בני קהת
 באהל מועד:

כ"א - לכסת את הקדש • הארון והמזבח • ואת כל בלי הקדש • המנוחה וכלי שרת • ומתו • שאם יגעו
 - חייבין מיתה בידי שמים •

טז ודי מסיר לאלעזר בר אהרן פהנא
 משחא דאנהריתא וקטרת בוסמיא ומנחתא
 תדידא ומשחא דרבוותא מטרת כל משכנא
 וכל די בה בקודשא ובמנוהי:
 ופקדת אלעזר • בן אהרן הכהן שמן המאור
 וקטרת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה
 פקדת כל המשכן וכל אשר בו בקדש ובבלי:

כ"ב ופקדת אלעזר • שהוא ממנה עליהם לשאת אותם: שמן וקטרת ושמן המשחה, ומנחת התמיד, עליו
 מטל לצוות ולגורז ולהקריב בעת חגיגתו • פקדת כל המשכן • ועוד היה ממנה על משא בני קהת לצוות
 איש איש על עבודתו ועל משאו והוא המשכן וכל אשר בו, כל הסדורים למעלה בפרשה זו. אבל משא
 בני גרשון ומררי, שאינן מקדש הקדשים, על פי איתמר היה, כמו שכתוב בפרשת נשא.

יז ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר:
 וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר:

אשל אברהם - הרב אלעזר

בז, א.
 יעים - הם מגרפות, ובלעז: ודיל -
 wadil, יעה, מגרפה.
 והן של נחשת - וראה רש"י שמות
 כז, ג: "הן כמין כסוי הקדש של מתכת
 דק, ולו בית יד".
 ובהן מכבדין את תדשן מעל המזבח
 - ראה גם רש"י שמות שם. תורה טו
 (טו) לכסת את הקדש - הארון -
 הארון מצד קדושתו הגדולה לא נקרא
 כלי קדש אלא קדש עצמו (משכיל לדח).
 והמזבח - הכונה למזבח הפנימי
 שנאמר עליו לעיל פסוק יב: "אשר
 ישרתו עליו בקדש", ראה שם ברש"י
 (באר בשדה). אך בדרפוס ראשון, הגירסא:
 "והמזבחות" (ברש"י לעיל פסוק ד), והכונה
 גם למזבח החיצון.
 ואת כל בלי הקדש - המנוחה וכלי
 שרת - כל שאר הכלים שמשרתים
 בהם בקדש. וצריך לומר שנה כולל גם
 את השלחן ומזבח החיצון והפרוכת,
 שהרי הן נכללים במשא בני קהת, והם
 בגדר "המקודשין שבכולן", כמבואר
 ברש"י לעיל פסוק ד. ועל כל פנים
 צריך עיון, מדוע לא פירשן.
 ומתו - שאם "יגעו" - כלומר מלת
 "ומתו" אינה מחוברת עם "ולא יגעו",
 כי אם "לא יגעו" למה ימותו? אלא כך
 פירשו: "ולא יגעו", שאם יגעו "ומתו"
 (גרא). וראה אונקלוס.
 חייבין מיתה - ולא שומותו מיד עם
 נגיעתם.
 בידי שמים - כל מיתה האמורה בענין
 מקדש וקדשיו היא מיתה בידי שמים
 (רא"ם). תורה טו
 (טז) ופקדת - לשון מינוי (רש"י ישעיה טו,
 ז).
 אלעזר - שהוא ממנה עליהם לשאת
 אותם - בעצמו (רא"ם).
 "שמן המאור וקטרת הסמים .. ושמן
 המשחה". ומנחת התמיד - עליו
 מטל לצוות ולגורז ולהקריב בעת
 חגיגתו - ולא שהיה מוטל עליו ליטול
 אותה במסעו, שהסולת שממנה עושין
 מנחת התמיד, אינה נקראת בשם
 מנחת התמיד, אלא אחר שהפרישו
 ממנה העשרון לכבש, שאז היא
 עומדת להקדשה, וזה אינו אלא
 בחגיגתו, כשמקריבין את התמיד (רא"ם).
 אבל ראה רש"י שבת צב, א: "בשם
 רבינו יצחק בר יהודה מצאתי, שאמר
 בשם רב האי, שמפורש בתלמוד

(יח) אֶל־תִּכְרִיתוֹ אֶת־שֵׁבֶט מִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲנִי מִתּוֹךְ

יח לא תשיצין ית שבטא ורעית קהת מגו
לואי:

הלוים:

רש"י אֶל־תִּכְרִיתוֹ • אל תגזרמו להם שימותו.

(יט) וְזֹאת עָשׂוּ לָהֶם וּחְיוּ וְלֹא יָמָתוּ בְּגִשְׁתָּם
אֶת־קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים אֲהֲרֹן וּבָנָיו יָבֹאוּ וְשָׂמוּ אוֹתָם
אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ וְאֶל־מִשְׁאֹוֹ:

יט ודא עבדו להון ויחיו ולא ימותון
במקדשהון לקדש קודשית אהרן ובניה
יעלון וימנוון ויהיון גבר גבר על פלגיה
ולמטולה:

(כ) וְלֹא־יָבֹאוּ לְרֵאוֹת כְּבֹלַע אֶת־הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ:

כ ולא יעלון למחזי בד מכסן ית מגי
קודשא ולא ימותון: פ פ פ

רש"י וְלֹא־יָבֹאוּ לְרֵאוֹת כְּבֹלַע אֶת־הַקֹּדֶשׁ • לתוך נרתק שלו, כמו שפרשתי למעלה בפרשה זו, ופרשו
עליו בגד פלוני וכסו אותו במקסה פלוני, ובלוע שלו הוא כסויו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (27 קוטי שיחות כרך ח עמ' 9)

כמו שפרשתי למעלה בפרשה זו (רש"י ד, כ)

רש"י מדיק "בפרשה זו". ונמוקו עמו: בפרשת תשא מפרש רש"י שבגדי השרד, היינו בגדי התכלת והארגמן ותולעת
שני האמורים בפרשת מסעות, היו עשויים "נקבים נקבים". ולפי זה יש לומר, לכאורה, שעל־ידי כסוי הבגדים, אף שהיו
בנרתק, לא 'נבלע' הקדש (שמשמעו שנתפסה מכל צד, כדבר הבלוע).

קנ"ט פסוקים, חלקיה"ו סימן. חסלת פרשת במדבר

הפטרה לפרשת במדבר לקריאה בציבור ולשמו"ת נרפסה לקמן ע' רלג

אשל אברהם - הרב אלאשולי

(יח) אֶל תִּכְרִיתוֹ - אל תגזרמו להם
שימותו - כלומר, אם היה כתוב "אל
תכריתו" היה משמעו שלא ימיתו
אותם בידיהם, וכיון שכתוב "אל
תכריתו", הרי זה מבטל הפעיל שהוא
פועל יוצא לשלישי, שהגורם הוא
הראשון, והגזרמא הוא השני, והנגזר
הוא השלישי (מרא דבא). תורה יט
(כ) וְלֹא יָבֹאוּ לְרֵאוֹת כְּבֹלַע אֶת
הַקֹּדֶשׁ - לתוך נרתק שלו, כמו
[שמפרש] - כן הוא בדפוס ראשון
ושני. וכן מסתבר לפי המשך הדברים.
אך בשאר דפוסים: "כמו שפירשתי",
והפגנה למה שכתב בפסוק ה: "יכניסו
כל כלי כלי לנרתיקו המפורש לו
בפרשה זו, ולא יצטרכו בני קהת אלא
לשאת".

למעלה בפרשה זו - פסוקים הייד.

ופרשו עליו בגד פלוני - על הארון
- בגד כליל תכלת. על שלחן הפנים -
בגד תכלת. על השלחן - בגד תולעת
שני. על מזבח הזהב - בגד תכלת. על
מזבח הנחשת - בגד ארגמן. וראה
רש"י שמות לא, י ש"בגדי השרד"
האמורים שם: "הם בגדי התכלת
והארגמן ותולעת שני, האמורים

(רק) מה שפרשו עליו מלמעלה. וראה
גם רש"י יומא נד, א: "כבלע - לשון
כיסוי". וראה עוד רש"י שם: "ולא יבאו
לראות - הלוים שבמדבר, אף־על־פי
שהיו נושאים כלי הקדש בכתף, לא היו
רשאים ליפגס בשעת סילוק מסעות
שהיו מפרקין את הארון והמזבח
להסיעו ממקומו, עד שהיו אהרן ובניו
מכסין אותו בנרתיקה, כמו שכתוב
בפרשה: וכסו אותו במקסה עור תחש,
ולקחו בגד תכלת וכסו וגו'". ועל־דרך־
זה כתב רש"י בסנהדרין פא, ב:
"דעיקר קרא בלויים כתוב, שהיוהו
שלא לראות בסלוק מסעות בשעת
הכנסת כלים לנרתק שלחן, שהיו
אהרן ובניו מכסין הארון והמזבח(ות)
כמו שכתוב שם". לכאורה משמע
שמבאר שרק את הארון והמזבח(ות),
שהם נקראים "קדש", היה אסור להם
לראות בשעת כיסויים, אבל מלשון
רש"י כאן משמע שאינו מחלק בזה,
וכל כלי המשכן בכלל האסור.
ואפשר שכן דעת רש"י גם בפירוש
לש"ס, אלא שנקט הארון והמזבחות
בתור דוגמא בלבד. וצריך עיון.

בפרשת מסעות, ונתנו אל בגד תכלת,
ופרשו עליו בגד ארגמן, ופרשו עליהם
בגד תולעת שני", וכתב שם שהם "היו
ארוגים במחט עשויים נקבים נקבים".
וראה גם רש"י שם לה, יט: "בגדי
השרד - לכסות הארון והשלחן
והמזבח והמזבחות בשעת סילוק
מסעות". וראה גם שם לט, י.
וכסו אותו במקסה פלוני - מה
שאינו כותב "במקסה עור תחש", והו
מפני שגם על חלק מהבגדים נאמר
לשון כיסוי (בפרוכת המסך כיסו את
הארון. בגד תכלת כיסו את המזבח).
בבגד תכלת נתנו את כלי השרת).
כלומר, היו שני מיני כיסויים, אחד
באופן של פרישה מלמעלה, ואחד
באופן של כיסוי, וכיסוי זה ענינו
הכנסה לנרתיק. וראה רש"י לעיל
פסוק י ובביאור שם, שאפשר
שהנרתיקים כיסו את הכלים באופן
שהכלים הולכשו בהם מלמעלה
למטה, ולא שהכלים הוכנסו לתוך
הנרתיקים כמין שק, שזה נעשה רק
במזבח ובכליה.
ובלוע שלו הוא כסויו - כלומר
הכנסה לנרתיק זה בלוע שלו, ולא

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ח אייר מפרק קלה עד סוף פרק קלט	יום רביעי - ב' סיון פרק כ, מפרק י עד סוף פרק יז
יום שני - כ"ט אייר מפרק קמ עד סוף פרק קנ	יום חמישי - ג' סיון פרק כ, מפרק יח עד סוף פרק כב
יום שלישי - א' סיון פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט	יום שישי - ד' סיון פרק כ, מפרק כג עד סוף פרק כח
שבת קודש - ה' סיון פרק כ מפרק כט עד סוף פרק לד	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ח אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עג, ובירידתה בהשתלשלות... עד עמ' 146, כמ"ש בתיקונים.

ליקוטי אמרים

- 1 ובירידתה בהשתלשלות מעולם לעולם - גם השכינה ירדה
2 ונתלבשה בה בכל עולם ועולם, - בחכמה שלמעלה,
3 הנמצאת בתורה שבכל עולם, מלובש אור השכינה, וזהו היכל
4 קדשי-קדשים שבכל עולם ועולם, - קדשי-קדשים הוא
5 מקומה של השראת
6 השכינה בכל עולם ועולם
7 - המוחין שלמעלה,
8 המלובשים בתורה שבכל
9 עולם, הם היכל קדשי
10 קדשים שבאותו עולם,
11 ושם שורה השכינה,
12 השוכנת ומתגלה באותו
13 עולם. וכמו שכתוב
14 ב'זהר' ו'עין תיים',
15 ש'השכינה שהיא -
16 בספירות העליונות -
17 בחינת וספירת מלכות
18 דאצילות [שהיא -
19 מלכות דאצילות, בחינת
20 גלוי אור אינסוף ברוך]
21 הוא וחיית שפאר
22 לעולמות, ולכן - מפני
23 שהיא בחינת גלוי מאור
24 אינסוף ומהחיות, לכן
25 היא נקראת "דבר ה"
26 ו"רוח פיו", בבבול -
27 שכן, "דיבור" הוא ענין
28 הגילוי - לגלות בדיבור מה שהיה נעלם במחשבה, על דרך
29 משל, כמו שפארם הדבור הוא מגלה מחשבתו הסתומה
30 ונעלמה להשומעים] - כך גם למעלה, שבחינת מלכות
31 ד"אצילות", שהיא בחינת הגילוי של אור אינסוף ושל החיות
32 שהיו לפני זה בהעלם - נקראת "דבר ה'", וזהו כביכול הדיבור
33 שלמעלה המגלה אלקות בעולמות. ובכן, "שכינה" זו, שהיא
34 "מלכות דאצילות" - היא מתלבשת בהיכל קדשי-קדשים
35 דבריאה שהיא חכמה-בינה-דעת דבריאה, ובהתלבשותו -
36 כשחכמה-בינה-דעת של "עולם הבריאה" נ"יחד עם מלכות
37 דאצילות שבתוכן (כנ"ל, "שממקור זה - ונברא' כו") - הערת
38 כ"ק אדמו"ר שליט"א [מתלבשים במלכות דבריאה - נבראו
39 הנשמות והמלאכים שפבריהא. - הנשמות והמלאכים של
40 אותו עולם, הם כבר בבחינת נבראים של אותו עולם, ולא
- אלקות של אותו עולם, והם מתהווים מבחינת ה"מלכות" של
אותו עולם; הרי, שהנשמות והמלאכים של "עולם הבריאה"
מתהווים מבחינת "מלכות" של "עולם הבריאה"; וגם משם -
מספירת המלכות של "עולם הבריאה", שבה מלובשת בחינת
השכינה - מלכות
ד"אצילות", שהתלבשה
בתחילה בחכמה-בינה
דעת שב"עולם הבריאה",
ולאחר מכן התלבשה
ב"מלכות" שב"עולם
הבריאה", נמשך
התלמוד שלפנינו,
וכמו שכתבאר לעיל
בשם ה'תקונים',
שבעולם הבריאה
מאירות ומשפיעות שם
חכמתו ובינתו ודעתו ודעתו
של אינסוף ברוך-הוא
בבחינת צמצום עצום, -
הם יורדים ונמשכים באופן
של צמצום חזק ועצום,
בכדי שיוכלו הנשמות
והמלאכים שהם בעלי גבול
ותכלית לקבל השפעה מבחי' חב"ד אלו ולכן נמשך
משם התלמוד שהוא ג"כ בחי' חב"ד שהתלמוד הוא
טעמי ההלכות על בורין והטעמים הם בחי' חב"ד
וההלכות עצמן הן ממדותיו של א"ס ב"ה שהן חסד דין
רחמים כו' שמהן נמשך ההיתר והאיסור והכשר והפסול
והחיוב והפטור כמ"ש בתיקוני'.
- אין סוף ברוך הוא, כפי שהן בעצם, לא היה ביכולת הנשמות
והמלאכים לקבל; אלא, דוקא, כפי שהן יורדות ונמשכות
ב"עולם הבריאה" באופן מצומצם ביותר - הם יכולים לקבל.
ולכן נמשך משם - מ"עולם הבריאה", התלמוד, - לא
ה"משנה", אלא ה"תלמוד" - גמרא, שהיא - ה"תלמוד", גם בן
בחינת חכמה-בינה-דעת, שהתלמוד הוא מעמי התלכות
על בורין, והטעמים - ענין של טעם ושכל, הם בבחינת
חכמה-בינה-דעת, - מוחין; והתלכות עצמן - שב"משנה", הן
ממדותיו של אינסוף ברוך-הוא, שהן: - בחינות, חסד דין
רחמים - תפארת, כו', שמהן - מהמדות, נמשך ה'זהר'
והאסור, והכשר והפסול, והחיוב והפטור, - היתר וכשר -
חסד, איסור ופסול - גבורה, כמו שכתוב בתיקונים. -
שההלכות הן מהמדות שלמעלה.

6. באגרת הקודש דף קלט, א. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הדיוק שלא יוקשה ממש"כ בפכ"ג דהתורה היא אא"ס כי הוא היודע כו' כולא חד - לכן כ' לפנינו ועד" ממש"כ בפכ"ג: ההלכות הן... המשכות כו' ולהעיר מהגהה (נה, א): ושם מאיר כו' אך עיקר כו' והארתן לבד כו'".

יום שני כ"ט אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 146, ובהתלבשות מל' דאצילות... עד עמ' עד, שכינה:

- 1 ובהתלבשות מלכות דאצילות במלכות דבריאה, - היא
 2 לאחר מכן, מתלבשת בהיכל קדשי-קדשים דיצירה שהיא
 3 חכמה-בינה-דעת דיצירה. - כך, שישנה השראת השכינה
 4 ממלכות ד"אצילות" ב"עולם היצירה", ובהתלבשותן - לאחר
 5 מכן, במלכות דיצירה -
 6 בשעה שמלכות
 7 ד"אצילות" כפי שהיא 1
 8 מלובשת במלכות 2
 9 ד"בריאה" ובחכמה-בינה 3
 10 דעת דיצירה" - 4
 11 מתלבשת ב"מלכות" של 5
 12 "עולם היצירה" - נוצרו 6
 13 הרוחות - בחינות 7
 14 הנשמות הנקראות "רוח", 8
 15 שכן ישנן שלש מדריגות 9
 16 בנשמות - נפש, רוח 10
 17 ונשמה, והרי "נפש" היא 11
 18 מ"עשיה", "רוח" - 12
 19 מ"יצירה", ו"נשמה" - 13
 20 מ"בריאה". כשלמדנו 14
 21 אודות "עולם הבריאה", 15
 22 נאמר שממלכות
 23 ד"בריאה" נוצרות ה"נשמות" - המדריגה של "נשמה". ועתה,
 24 כשאנו לומדים אודות "מלכות דיצירה" - אומר רבנו הזקן,
 25 שממנה נוצרות ה"רוחות" - המדריגה של "רוח", וְהַמְלָאכִים
 26 שְׂבִיצִירָהּ. - גם בחינות ה"רוח" שבנשמות וגם המלאכים של
 27 "עולם היצירה" - נתהוו ממלכות ד"יצירה"; וְגַם מִשֵּׁם -
 28 ממלכות ד"יצירה", היא המשנה שלפנינו, שהיא הַלְבוּת
 29 פְּסוּקוֹת, הַנִּמְשָׁכֹת גַּם בֵּין מַחְכְּמַת-בִּינַה-דְּעַת שֶׁל אֵין-סוּף
 30 בְּרוּךְ-הוּא? - כשם שלמדנו ביחס לתלמוד שהוא בא מחכמה-
 31 בינה-דעת של אין-סוף ברוך-הוא, שכן, תלמוד מורכב
 32 מהטעמים והשכל של ההלכות, כך גם ביחס למשנה, שלמרות
 33 שההלכות עצמן באות מבחינת המדות, בכל זאת, מכיוון שבהן
 34 גלומים הטעמים, שהם ענין של שכל וטעם, - הן גם כן נמשכות
 35 מחכמה-בינה-דעת של אין-סוף ברוך-הוא, רק שפְּחִינּוּת
 36 חֲכָמָה-בִּינַה-דְּעַת שֶׁהֵם מַעְמֵי הַהֲלָכוֹת, הֵם מְלָכִים
 37 וְגִנּוּזִים בְּגוֹפֵי הַהֲלָכוֹת, וְלֹא בְּכַחַת גְּלוּי. - בגמרא,
- הטעמים של ההלכות - בהתגלות. ואילו, במשנה פסק ההלכה
 בלבד הוא בהתגלות - ולא הטעם, וגופי ההלכות שהן
 בבחינת גלוי - במשנה, הן הן הארת מדותיו של אין-סוף
 ברוך-הוא בבחינת גלוי, - כאמור, שפסק הלכה להיתר - זהו
 חסד, ופסק הדין לאיסור -
 זהו גבורה, כמו שנתבאר
 לעיל בשם ה'תקונים'
 דשית ספירן מקננין
 דיצירה, - שש ספירות
 ומדות של אין-סוף - שהן
 מדות "עולם האצילות" -
 נמצאות ומאירות ב"עולם
 היצירה", שהן דרך כלל
 שני קוין, - שש המדות
 נחלקות בשני קווים
 כלליים: ימין - שהוא
 "חסד", ושמאל - שהוא
 "גבורה", כי "חסד דרועא
 (זרע) ימינא, גבורה
 דרועא (זרע) שמאלא" -
 להקל מסטרא דחסד דהיינו להתיר שיוכל לעלות אל
 מלובשות חכ"ד דאצילות שאור א"ס ב"ה מיוחד בהן
 בתכלית היחוד וכן בדרך זה ירדה השכינה ונתלבשה
 פסק ההלכה להקל, דהיינו להתיר שיוכל - הדבר המותר,
 לעלות אל ה', - שתוכל להיות עליה לאותו דבר בקדושה.
 שכן, דבר המותר שיהודי משתמש בו לענין של קדושה ומצוה
 - עולה החיות שבו בקדושה, והרי זה ענין של חסד, או להחמיר
 בו; - שהדבר אינו היתר, ובמילא אי אפשר שתהיה לו עליה
 לקדושה, והרי זה ענין של "גבורה" ו"דין", שאותו דבר לא יוכל
 לעלות. אלה הם שני הקווים הכלליים של המדות שלמעלה,
 שמהן באות ההלכות שבמשנה, והכל, - גם תלמוד גם משנה,
 עלי-פי חכמה עלאה - חכמה עליונה, דאצילות, ובינה ודעת
 כלולות בה, - ב"חכמה" ומיוחדות - המשנה והתלמוד, וכן
 ההארה שמחכמה-בינה-דעת ומדות שממנה נמשכים המשנה
 והתלמוד, באין-סוף ברוך-הוא, כי בתוך כלל מלכשות
 חכמה-בינה-דעת דאצילות, שאור אין-סוף ברוך-הוא
 מיוחד בהן בתכלית היחוד. - הרי, כשהשכינה מתלבשת
 בהיכל קדשי-קדשים של "עולם היצירה", ולאחר מכן בבחינת

8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כופל עוה"פ (אף שכבר אמר "ובהתלבשותן במל' דבריאה") (כי: 1) התלבשות שלפני קלה היא והנמשך עי"ז הם ענינים דברי' (עלדא-תכ"ס) - משא"כ התלבשות זו שמעליהם כ"כ עד שהנמשך עי"ז הם ענינים דיצירה (עלדא-תכ"ס).
 (2) י"ל דאין בזו - התלבשות בחב"ד דבריאה, כ"א - מל' במל' (ראה לקמן "מל' דאצ" מלובשת במל' ובהג"ה "מל' מלכות") - משא"כ בנוגע לעניני עולם הבריאה - כל עניניו - מוכרחות התלבשות בחב"ד דברי' (ועד"ז בכל עולם - בנוגע לעניני עולם זה) וכמו במשל - דכל עניני הגוף נמשכים מהראש ומוחיין - וכנ"ל בארוכה. ואפילו את"ל שגם להתלבשות זו במל' דבריאה (שלצורך עולם היצירה) - צ"ל מקודם התלבשות בחב"ד דבריאה (וכ"מ קצת בסי' בדרוש שלאחר עלינו (שער הת"ת)) - הרי בזה פעולת חב"ד דבריאה רק במדה שתוכל מל' דבריאה לפעול בענין דיצירה - רחוק הערך מבריאה (במשל - המשכה ממוחיין דהאדם במדה שיוכל לפעול בענין רחוק הערך ממנו - שאינו שייך כלל לשכל). 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שהרי כל התורה היא חכ' של אוא"ס ב"ה (שלכן אורייתא וקב"ה כולא חד וגדול ענין ת"ת וכו' כמשנ"ת בכ"מ בתניא לפ"ז)".

האצילות", כפי שהיא מלוכשת ב"מלכות" של עולם עליון יותר, 29
מתלבשת בחכמה-בינה-דעת, של עולם שלמטה במדרגה¹⁰, 30
והנה, מהשכינה - מלכות ד"אצילות", המלכשת בהיכל 31
קדשי-קדשים של כל עולם ועולם, כללי או פרטי, נמשך 32
ומתפשט ממנה אור 33
וחיות לכל העולם 34
והברואים שבו, נשמות 35
ומלאכים וכו', - וכן 36
שאר הנבראים שבאותו 37
עולם, כמו ההיכלות וכו', 38
כולם מקבלים אור וחיות 39
מבחינת שכינה זו 40
(המלוכשת בהיכל קדשי- 41
קדשים שבאותו עולם), 42
שכן, כי כלם נבראו 43
פעשה מאמרות 44
שכמעשה בראשית¹¹, 45
שם - עשרת המאמרות, 46
"דבר ה'" הנקרא בשם 47
"שכינה" - כפי שלמדנו שענינו של "דבר ה'" הוא לגלות את 48
מה שהיה מוסתר ונעלם. שזוהו גם כן ענין השכינה - התגלות 49
האור האלקי שלמעלה מהעולם, בתוך העולם. הרי, שבחינת 50
מלכות של "עולם האצילות" (הנקראת בשם "שכינה", והיא 51
"דבר ה'" שנתגלה בעשרת המאמרות), היא זו שממנה נמשכים 52
ומתפשטים אור וחיות בכל העולמות והנבראים. המשכה 53
והתפשטות זו באה עלידי תורה, שהיא היכל קדשי-קדשים (בו 54
מתלבשת שכינה בתחילה) בכל עולם, והיא המשמשת 55
ב"לבוש" לאור השכינה: 56

מלכות של "עולם היצירה" - נמשך חלק מן התורה, שהוא 1
"משנה", - שהוא הכלי לאור השכינה כפי שהוא מתגלה 2
ב"עולם היצירה". וכן פירש זה - שבתחילה מתלבשת השכינה 3
בבחינת מלכות של "עולם היצירה", ירדה השכינה ונתלכשה 4
בהיכל קדשי-קדשים 5
העשה. וכל עולם מג' 6
עולמות אלו - בריאה, 7
יצירה, עשיה, מתחלק 8
לרבעות מדרגות, 9
הנקראות גם כן 10
עולמות פרטים, 11
ומלכות האצילות - 12
שהיא, כאמור, בחינת 13
ה"שכינה", מלכשת 14
במלכות הגהה* (ויכח) 15
יוכן לשון הכתוב: 16
"מלכות מלכות כל" 17
עולמים" - מלשון הפסוק, 18
משמע, שיש "מלכותך", 19
המלכות שלך, ויש "מלכות כל עולמים", המלכות של כל 20
העולמות, ועל כך אומרים, שמלכותך, המלכות שלך, היא 21
הפנימיות של מלכות כל העולמות, כי בבחינת "מלכות" של כל 22
העולמות - מלוכשת מלכותך - מלכות ד"אצילות": שכל 23
עולם פרטי - א) היא מתלבשת בבחינת מלכות שבכל עולם 24
פרטי; יורדת - ב) מלכות ד"אצילות" (עלידי ההתלבשות 25
האמורה) יורדת, ומתלכשת ג) מלכות ד"אצילות" מתלבשת, 26
בהיכל קדשי-קדשים, שהוא חכמה-בינה-דעת שבעולם 27
שלמטה ממנו בדרגה. - בחינת מלכות של "עולם" 28

יום שלישי א' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עד, פרק נג והנה כשהי'... עד עמ' 148, לי"ח].

נ"ג, אותו אנו מתחילים ללמוד, יסביר רבנו הזקן, שאור השכינה מאיר 70
גם בעולם הזה הגשמי. בזמן שבת המקדש היה קיים האיר אור השכינה 71
בהיכל קדשי קדשים שבבית המקדש. ואילו, לאחר חורבן בית המקדש 72
- התורה שיהודי לומד והמצוות שיהודי מקיים, הן הם "היכל קדשי 73
קדשים", שבו שורה שכינה; 74
כיום. בהמשך פרק נ"ג, יסביר 75
רבנו הזקן, את ההבדלים שבין 76
מדרגת אור השכינה 77
שהאירה בבית המקדש 78
הראשון, לבין מדרגת אור השכינה שהאירה בבית המקדש השני, ולבין 79
מדרגת השכינה המאירה כיום עלידי תורה ומצוות. 80
והנה, כשהיה בית ראשון קיים, שבו היה הארון והלוחות 81
בבית קדשי-קדשים - היתה השכינה, שהיא מלכות 82

פרק נג. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, שאור השכינה, שהוא אור 57
שלמעלה מהעולם בכלל, זקוק ל"לבוש" כדי שיוכל להאיר בעולם. 58
לבוש זה, הוא - "תורה", ובכל עולם, מהווים המוחין והתורה, שהם 59
החכמה, בינה ודעת של אותו עולם - "היכל קדשי קדשים" של אותו 60
עולם, שבו שורה שכינה; 61
ולאחרי שחכמה-בינה-דעת 62
של אותו עולם (שבהן שורה 63
השכינה) יורדות בבחינת 64
"מלכות" של אותו עולם - 65
מתהווים הנבראים והענינים של אותו עולם. עלידי ההתלבשות 66
ב"מלכות" של אותו עולם, נמשך ויורד גם אור השכינה, שיוכל להאיר 67
ב"היכל קדשי קדשים" של אותו עולם, שהוא למטה במדרגה. כך 68
מוסברים הדברים ביחס לכל העולמות, עד לעולם העשיה הרוחני. בפרק 69

ליקוטי אמרים

פרק נג והנה כשהיה בית ראשון קיים שבו היה

הארון והלוחות בבית ק"ק היתה

10. (החלוקה ל-א-ב) היא מכ"ק אדמו"ר שליט"א, כמו החזרה על "מלכות דאצילות" בכל אחד מהם; וכפי הנראה מציין בכך הרבי שליט"א שההתלבשות בקדשי-קדשים שבכל עולם - מתייחסת למלכות דאצילות - ולא לבחינת מלכות שבעולמות שלמטה מ"אצילות", בהן מתלבשת מלכות דאצילות. זהו גם מה שרבנו הזקן אומר: "והנה מהשכינה המלוכשת בהיכל ק"ק...". 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כי קודם לזה לא הי' עולמות - שזוהו בראשית - כפשוטו התחלת של ברא - מאין לישי".

- 1 דְּאֶצִּילוֹת, שְׁהִיא בְּחִינַת גִּלּוֹי אֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, –
 2 שאור שהוא בעצם "אין סוף" ולמעלה מ"עולם" – מתגלה
 3 בעולם, הרי שכינה זו היתה – שוֹרָה שָׁם, – בקדשי־קדשים
 4 שבבית המקדש, וּמִלְכּוּת בְּעֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת, – שבלוחות
 5 הברית, שהיו מונחים
 6 בארון שבקדשי־קדשים,
 7 בִּיתֵר שְׁאֵת וְיִתֵר עֵי, 1
 8 בְּגִלּוֹי רַב וְעֵצוֹם יוֹתֵר, 2
 9 מְגִלּוּיָה – של השכינה, 3
 10 בְּהִיבְלוֹת קְדִישֵׁי־קֳדָשִׁים
 11 שְׁלֻמְעֵלָה בְּעוֹלָמוֹת
 12 עֲלִיוֹנִים. – הכוונה
 13 לעולמות "עשיה"
 14 ו"יצירה",¹ כי גם ב"עולם
 15 היצירה" מאירה הרי רק
 16 מדרגת שכינה כפי שהיא
 17 לאחר התלבשותה
 18 בהיכל קדשי־קדשים
 19 שב"עולם הבריאה",²
 20 ולאחרי התלבשותה ב"מלכות" שב"בריאה" (שהתלבשות זו,
 21 מאפשרת שתוכל להאיר בהיכל קדשי קדשים של "עולם
 22 היצירה"). ואילו, השכינה ששרתה בבית המקדש הראשון, הגם
 23 שאף שם, היה זה על־ידי התלבשותה ב"מלכות" שב"עולם
 24 הבריאה", אך היה זה באופן שהסתרה מהתלבשות זו, היתה
 25 מעטה יותר, ואותו אור שהאיר (בבית המקדש) אחרי הסתרה
 26 זו, עדיין שיין רק ל"עולם הבריאה" ולא ל"עולם היצירה". –
 27 ולמרות שבית המקדש הוא הרי בעולם הזה הגשמי, וכיצד,
 28 איפוא האירה שם מדרגת שכינה, בצורה נעלה, וחזקה יותר
 29 וביתר גילוי, מאשר בעולמות העליונים? – הרי זה, משום: בִּי
 30 עֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת הֵן כְּלָלוֹת הַתּוֹרָה כְּלָה, – הן כוללות את
 31 כל התורה כולה, כפי שמוסבר באזהרות רבי סעדיה גאון, כיצד
 32 כלולות בעשרת הדברות, כל תרי"ג מצוות התורה, (ולהעיר
 33 מהתחלת פרק כ'), דִּנְפָקָא מִגּוֹ חֲכָמָה עֲלָאָה, – שהיא
 34 (התורה) באה מ"חכמה עילאה" (חכמה שב"עולם האצילות"),
 35 דְּלֵעִילָא לְעִילָא מַעְלָמָא דְּאֶתְגַּלְיָא, – שלמעלה מעלה
 36 מהעולם של התגלות, כמו "מלכות" של "עולם האצילות",
 37 בחינת ה"שכינה", הנקראת "עלמא דאתגליא", כי זוהי
- ההתגלות של אור אין־סוף בעולמות – והרי, תורה היא למעלה
 מ"עלמא דאתגליא", למעלה מ"שכינה"; ולכן יש בכוח התורה
 להיות "לבוש" שלא יתבטל בפני אור השכינה המתלבש באותו
 לבוש. אך, לבוש המסתיר, הוא דוקא כשהוא יורד בענין
 שלמטה משכינה, שלכן
 הוא מסתיר על אור
 השכינה שיוכל להתקבל;
 ברם, התורה, כפי שבאה
 בעשרת הדברות
 שבלוחות, איננה באופן
 שתהיה כמו הענינים
 שבעולם הגשמי, אלא –
 כפי שיוסבר להלן – היא
 נשארה באותה מדרגה
 שלמעלה מהעולמות
 העליונים האמורים. וכִּי
 לְהַקְקֹן – את עשרת
 הדברות, בְּלִוְחוֹת אֲבָנִים
 גִּשְׁמִיִּים – לֹא יֵרְדָה –
 "חכמה עילאה" שהיא תורה, מִמְּדִרְגָּה לְמִדְרָגָה, בְּדִרְךָ
 הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת – המשתלשלים מעולם עליון יותר
 לעולם תחתון יותר, שכך הוא הרי הסדר, שעד שהיא יורדת
 לעולם הזה הגשמי, היא צריכה לעבור ההשתלשלות של
 עולמות יצירה ועשיה הרוחניים, שלמעלה מהעולם הזה
 הגשמי, ורק אז, זה בא לעולם הזה הגשמי, עַד עוֹלָם הַזֶּה
 הַגִּשְׁמִי, בִּי עוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי מִתְּנַהֵג בְּהַתְלַבְּשוֹת הַמְּבַע
 הַגִּשְׁמִי, – ההשפעה האלקית היורדת בעולם הזה הגשמי,
 מתלבשת בלבוש של "טבע", ואילו ב"לוחות", לא היה כך,
 אלא, "וְהִתְלַחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה, – יצירה אלקית, שבה
 נראית אלקות, ולא טבע, וְהַמְּכַתֵּב מְכַתֵּב אֱלֹהִים הוּא",² –
 כתב אלקי, שבו נראית אלקות, לְמַעַלָּה מִהַמְּבַע שֶׁל עוֹלָם
 הַזֶּה הַגִּשְׁמִי, הַנִּשְׁפָּע – העולם הזה הגשמי מקבל השפעתו,
 מִהֶאֱרַת הַשְׁכִּינָה שֶׁבְּהִיבֵל קְדִישֵׁי־קֳדָשִׁים דְּעִשְׂיָה, שְׁמִמְנָה
 – מהארת שכינה זו, נִמְשָׁךְ אֹר וְחִיּוֹת לְעוֹלָם הָעִשְׂיָה,
 שְׁנֵם עוֹלָם הַזֶּה כְּכֻלּוֹ, – העולם הזה הגשמי, שהוא הוא
 העולם הזה, כלול ב"עולם העשיה" המקבל את חיותו מהארת
 השכינה שבהיכל קדשי־קדשים של "עולם העשיה" (לאחרי

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כן משמע מפשטות הלשון (דהכוונה רק ליצירה ועשי) וכהטעם "כי עשה"ד כו' דאצי' ובריאה לבדן והן לבדן כו'", (אלא 1) עפ"י צע"ג כל האריכות שעשה"ד הן כללות כו', 2) צ"ע האריכות שלפ"י "ביתר שאת ויתר עז בגילוי רב ועצום" איך זה ביתר וכו' וכו' באם החילוק רק ההתלבשות במלכות דיצירה, 3) ועיקר – בשער הת"ת (סידור צ"ח, ד) משמע כמעט כפי' שהפי' בתניא – דעל' קאי – שזהו למע' מכל עולמות עליונים, וכ"מ ג"כ באוה"ת לבמדבר (סוף ע' ט"ז) וצע"ק שם ריש ע' רלג. ולכן נלפענ"ד – דמפרש בתניא ב' מעלות שבביהמ"ק: 1) מצד האור – עשה"ד הן כללות כו' (ראה ג"כ בביאור הר"י שי' קארף). 2) מצד אופן המשכתו ("וכדי לחקקן") – לא ירדה כו' [בס"י שם – מעלה שלישית – שברברים תחתונים]. והמעלה לגבי כל עולמות העליונים: 1) גילוי עצמות אוא"ס כו' "מפני הלוחות שהיו שם ומטעם הנ"ל" (ס"י) שם אלא שהלוחות פעלו שע"י ניתוסף גם בהיכל ק"ק דבריאה – כצ"ל כדי שלא יוקשה בס"י מיני' ובי', וכמוש"כ באוה"ת (עט"ז) בחילוק – בריאה מצ"ע או כשמאיר מאצי", 2) השגת המהות לא רק ידיעת המציאות (כ"מ באוה"ת עט"ז), 3) בחי' שלמע' מסובב וממלא, בחי' עונג העליון (כ"מ באוה"ת ערל"ג) [וכיון שמממלא נמשך מקום, ומסובב – למע' ממקום, הרי הבחי' שלמע' משניהם ממנה נמשך: מקום ארון (וביחד עם זה) אינו מן המדה!]. 2. שמות כה, טז.

עומדים, כי בהיותן חקוקות מעבר לעבר, לא יכלו לעמוד – 19
רק בנס, שהרי לא ניתן להן במה להיתפס, ועשרת הדברות 20
שבלוחות, היו ומעשה אלהים חיים – הוא השם שבספירת 21
"בינה" של "עולם האצילות", המאיר ב"עולם הבריאה", 22
כדלהלן: [הוא] – אלקים 23
חיים" בספירות, הוא 24
ספירת בינה של עולם 25
האצילות, הנקראת 26
"עלמא דאתכסיא", – 27
העולם המכוסה, המקנן 28
– ומאיר, בעולם 29
הבריאה, פנוע ליודעי 30
הן – חכמה נסתרה, היא 31
תורת הקבלה] שספירת 32
"בינה" של "עולם האצילות", מאירה ב"עולם הבריאה", שהוא 33
עדיין ענין של "עלמא דאתכסיא" (עולם מכוסה ונעלם), 34
כלומר: "בריאה" הוא "עולם", אבל עדיין לא במציאות של 35
"יש", דבר שבהתגלות. 36

1 התלבשותה ב"מלכות" ד"עשיה"; אך, ב"לוחות", לא היה כך,
2 אלא בחינת חכמה עלאה – חכמה עליונה, דאצילות,
3 שהיא כללות התורה שבעשרת הדברות, נתלכשה
4 במלכות דאצילות ודבריה לברן, – בלעדי התלבשותה
5 בעולמות שלמטה מהם,
6 והן לברן – "חכמה
7 דאצילות" כפי שהיא 1
8 מלובשת במלכות 2
9 דאצילות ובמלכות 3
10 דבריה, בלעדי 4
11 ההתלבשות שלאחריהן, 5
12 המיוחדות באור אינסוף 6
13 שבתוכן – הן הנקראות 7
14 בשם "שכינה", השורה
15 בקדשי-קדשים דבית ראשון, עלידי התלבשותה – של
16 השכינה, בעשרת הדברות החקוקות בלוחות שבארון כנס
17 – האותיות החקוקות בלוחות, היה בהן משום ענין של "נס",
18 כמאמר חכמינו ז"ל³, שהאותיות "מ" ו"ס" שבלוחות – בנס היו

ליקוטי אמרים

בכללו אלא בחי' חכמה עלאה דאצילות שהיא כללות
התורה שבי' הדברות נתלכשה במלכות דאצי' ודבריא'
לברן והן לברן המיוחדות באור א"ס שבתוכן הן
הנקראות בשם שכינה השורה בק"ק דבית ראשון ע"י
התלבשותה בי' הדברות החקוקות בלוחות שבארון
כנס ומעשה אלהים חיים [הוא עלמא דאתכסיא המקנן
בעולם הבריאה כנועד לי"ח]

יום רביעי ב' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 148, ובבית שני... עד עמ' 148, יסד ברתא.

רשאי שום אדם לפנס שם, – בקדשי-קדשים שבבית ראשון 62
ושני, לבר ביה גדול – היה מותר לו להיכנס שם, ביום 63
הכפורים. ו"משחרב בית המקדש – כולל גם "היכל קדשי 64
קדשים" שבבית המקדש, הרי באיזה היכל של קדשי-קדשים 65
מתלבשת השכינה? שהרי, 66
כאמור, התלבשות 67
ובבית שני שלא היה 8 השכינה היא רק ב"היכל 68
בו הארון והלוחות אמרו"ל שלא היתה שכינה שורה 69
בו. פי' מדרגת שכינה שהיתה שורה בבית ראשון 10 לבוש לאור השכינה –
שלא כדרך השתלשלות העולמות אלא בבית שני 11 יסביר רבנו הזקן להלן, 71
היתה שורה כדרך השתלשלות והתלבשות מלכות 12 שתורה ומצוותיה הן הם
דאצי' במלכות דבריה ודבריא' במלכו' דיצירה ודיצי' 13 "היכל קדשי קדשים" 73
וה"לבוש" לאור השכינה, 74
אין לו להקדוש-ברוך-הוא בעולמו אלא ד' אמות של 75
הלכה בלבד⁵, – תורה, היא ה"היכל קדשי קדשים" המאחדת 76
את הקב"ה עם העולם, ש"הקדוש", אור שהוא קדוש ומובדל, 77
אור השכינה, יהיה "ברוך" (מלשון המשכה) – יימשך בעולם. 78
ו"אפלו אחר שיושב ועוסק בתורה – שכינה עמו", 79
בדאיתא – כמו שכתוב בברכות פירק קמא, – בפרק ראשון 80
של מסכת ברכות²⁰ – פרוש "שכינה עמו" – שבהיותו נברא 81
של עולם הזה הגשמי, מאיר בו אור השכינה, – באיזו מדרגה 82
של הארת השכינה, מדובר? – בדרך השתלשלות והתלבשות 83
מלכות דאצילות במלכות דבריה ויצירה ועשיה. – שלא 84
כהשראת השכינה בקדשי-קדשים (אפילו) של בית שני, שלא 85
היתה עלידי התלבשות במלכות ד"עשיה". ההבדל שבין 86

ובבית שני שלא היה בו הארון והלוחות, – בין חמשת 37
הדברים שחסרו בבית שני, היו הארון והלוחות, אמרו רבותינו 38
זכרונם-לברכה? שלא היתה שכינה שורה בו, פרוש – לא, 39
שבבית המקדש השני לא היתה השראת השכינה כלל, אלא 40
הכוונה: מדרגת שכינה 41
שהיתה שורה בבית 42
ראשון שלא בדרך 43
השתלשלות העולמות, 44
– אותה מדרגת השכינה 45
– לא היתה שורה בבית 46
השני, אלא בחינה קטנה 47
יותר של שכינה, שאינה 48
בערך כלל למדרגת 49
השכינה שבבית ראשון, אלא בבית שני היתה שורה – 50
השכינה, בדרך השתלשלות והתלבשות מלכות דאצילות 51
– כפי שהיא מתלבשת במלכות דבריה, ודבריה – מלכות 52
של עולם הבריאה, במלכות דיצירה, ודיצירה – ומלכות של 53
"עולם היצירה" כפי שהיא מתלבשת בהיכל קדשי-קדשים 54
דעשיה, – בחכמה-בינה-דעת, הנקראת "היכל קדשי-קדשים", 55
של עולם העשיה, וקדשי-קדשים דעשיה – בלי ההתלבשות 56
של מלכות של "עולם העשיה", היתה מתלבשת בקדשי קדשים 57
שבבית המקדש שלמטה, ושרתה בו – בבית המקדש השני, 58
השכינה – אותה מדרגת שכינה של מלכות דיצירה 59
המתלבשת בקדשי קדשים דעשיה. ולכן – מפני שבקדשי 60
קדשים שבבית המקדש, היתה השראת השכינה, לא היה 61

ועשיה. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועדיין צ"ל הדיוק דד"א
של הלכה דוקא בא במקום קה"ק, ולא עוסק בתורה סתם אף
שגם אז השכינה עמו – ומבאר שבוה יש גם מעלת הרצון, –
בארוכה באגה"ק סכ"ט". ותר"ג – 613, מְצוֹת הַתּוֹרָה עִם

שֶׁבַע מְצוֹת דְּרָבָנָן

בְּגִימָטְרִיא "בְּתֵר", 620,

שְׁהוּא רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן

בְּרוּךְ-הוּא – רצון נקרא

כתר, כי רצון הוא ענין של

מקף, כמו הכתר שהוא

מקף על הראש והמוחין –

ראה בארוכה לקמן

ב"אגרת הקודש" סימן

כ"ט, הַמְלִכָּה – הרצון

העליון מלוכש, בְּחֻמְתּוֹ

יִתְבָּרָה, – כלומר: לזה

שהתורה היא חכמתו

יתברך – שבידידתה

בהשתלשלות העולמות,

היא מהווה "היכל קדשי

קדשים" לשכינה –

מיתוסף כאן גם הענין של

רצון העליון שהוא

למעלה מחכמה, וזהו

במיוחד ב"דבר הלכה"

ומצוות שהם רצון הקב"ה,

הַמִּיחָדוּת – חכמתו ורצונו יתברך, בְּאוֹר אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא

בְּתִבְּלִית הַיְחָדוּת. – בהקשר למה שלמדנו שתורה באה

מ"חכמה עילאה" – יסביר רבנו הזקן להלן, שגם תורה שבעל-

פה באה מ"חכמה", ובלשון ה"תניא": וְהָיָה בְּחֻמְתָּהּ יֶסֶד אֲרָץ"

– הִיא תּוֹרָה שֶׁבְּעֲלִיָּהּ – שנקראת "ארץ", ו"ארץ" זו "יסד"

הקב"ה ב"חכמה", דִּנְפָקָא – "ארץ" זו, שהיא תורה שבעל-פה,

יוצאת מְחֻמְתָּהּ עֲלִיָּהּ – מחכמה העליונה, בְּמֹ שֶׁכְּתוּב בְּתוֹרָה

ד' אֶבֶן – חכמה, יֶסֶד בְּרֵתָא – מלכות; שהיא תורה שבעל-

פה, "מלכות פה, תורה שבעל-פה קרינן לה".

70

1 השראת השכינה שבתורה לבין המשכת והארת השכינה
2 בעולם בכלל, שבאה גם כן דרך אותו סדר השתלשלות –
3 מתבטא בכך שבעולם, זה בא עלידי לבוש של "קליפת נוגה",
4 מה שאין-כן בתורה ומצוות. טעמו של דבר, מדוע השראת
5 השכינה שעל-ידי תורה,
6 צריכה גם כן לעבור דרך
7 ההתלבשות במלכות של
8 "עולם העשיה" – יוסבר
9 להלן, שהוא, מפני
10 שהמצוות והתורה, הן
11 ברובן הגדול, מצוות
12 מעשיות – מצוות שיש
13 לעשותן ב"מעשה" – הרי
14 שאור השכינה בא כאן
15 בענין של "מעשה"
16 ו"עשיה", לכן זה צריך
17 להיות על-ידי התלבשות
18 גם ב"מלכות" שב"עולם"
19 העשיה"; כִּי תִרְיָג –
20 613, מְצוֹת הַתּוֹרָה, רָךְ
21 בְּכָל הֵן מְצוֹת
22 מְעֻשִׂיּוֹת, וְגַם – המצוות,
23 הַתְּלוּיּוֹת בְּדָבָר
24 וּמִחֻשְׁבָּה, בְּמֹ תִלְמֹד
25 תּוֹרָה וּבְרִבַת הַמִּזוֹן
26 וּבְרִיאת־שָׁמַע וּתְפִלָּה –

ליקוטי אמרים

בהיכל ק"ק דעשי' וק"ק דעשי' היה מתלבש בק"ק
שבבמה"ק שלמטה ושרתה בו השכינה מלכות דיצירה
המלוכשת בק"ק דעשיה. ולכן לא היה רשאי שום
אדם ליכנס שם לבד כהן גדול כיה"כ ומשחרב בית
המקדש אין לו לחקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה
בלבד ואפילו אחד שיושב ועוסק בתורה שכינה עמו
כדאית' בברכו' פ"ק פי' שכינה עמו כדרך השתלשלות
והתלבשות מלכות דאצילות במלכות דבריאה ויצירה
ועשיה כי תרי"ג מצוות התורה רובן ככולן הן מצוות
מעשיות וגם התלויות בדבור ומחשבה כמו ת"ת ובהמ"ז
וק"ש ותפלה הא קיימא לן דהרהור לאו כדבור דמי
ואינו יוצא ידי חובתו בהרהור וכוונה לבד עד שיוציא
בשפתיו וקי"ל דעקימת שפתיו הוי מעשה ותרי"ג
מצוות התורה עם שבע מצוות דרבנן בגימטריא כת"ר
שהוא רצון העליון ב"ה המלוכש בחכמתו יתברך
המיוחדות באור א"ס ב"ה בתכלית היחוד וה'
בחכמה יסד ארץ היא תורה שבעל פה דנפקא
מחכמה עילאה כמ"ש בזהר דאבא יסד ברתא.

27 שהגם שמיצוות אלו קשורות במחשבה – לחשוב ולהבין מה
28 שלומדים ולחוש ולהרגיש ככוונה שבקריאת שמע ושבתפילה –
29 הרי שאין הן לכאורה שייכות ל"עשיה", הָא קִנְיָא לָן – מקובל
30 עלינו, ד'הרהור לאו בְּדָבָר דְּמִי", – מחשבה איננה כמו
31 דיבור, וְאֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּהִרְהוּר וְכִנְיָה לְבַד – גם לא
32 בהרהור הקרוב לדיבור, לחשוב כיצד לדבר, שזה נקרא
33 "הרהור", עַד שְׂיוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו, וְקִימָא לָן – ומקובל עלינו
34 באופן הברור ביותר, ד'עֲקִימַת שִׁפְתָיו – בשעת הדיבור, הָיוּ
35 – הוא, מְעֻשָּׂה – כך, שגם במצוות אלו, ישנו הענין של מעשה

יום חמישי ג' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 148, וו"ש הינוקא... עד עמ' עה, ית' וית'.

78 מפני שחכמה, מוחין, היא כלי ולבוש לאור השכינה, והיא
79 החכמה המלוכשת בתורה; ברם, כדי להמשיך את אור השכינה
80 שיאיר בנפשו האלקית של יהודי – צריכים לא רק לשמן
81 (חכמה) הנהפך כולו לאור, אלא גם ל"פתילה" שהיא (על-ידי
82 השמן) פועלת שהאש (שטבעה להימשך למעלה) תחזיק עצמה
83 בנר – ה"פתילה" בנפש האדם, היא הנפש החיונית המחיה את
84 הגוף, בחיים גשמיים, זוהי הפתילה הנשרפת על-ידי תורה

71 להלן, מסיים רבנו הזקן, מה שהחל להסביר (בפרק נ"א) בתוספת
72 ביאור, לשון ה"ינוקא" ב"זוהר", שאמר שאור השכינה המאיר
73 על ראש האדם – צריך ל"משחא", לשמן, והינוקא מוסיף "ואינן
74 עובדין טבין" – ואלה הם מעשים טובים, מעשה המצוות; בכל
75 מקום מציין "שמן" את הענין ה"חכמה" – איזו שייכות, איפוא,
76 יש למעשה המצוות, ל"חכמה" הנקראת "משחא" – שמן? –
77 יוסבר להלן, שעל אור השכינה להתלבש בחכמה, שהיא שמן,

1 ומצוות: כמו ב"פתילה" גשמית, שהחלק העליון שלה – נשרף
2 מהאש, כך גם באדם, שעלידי תורה ומצוות, נשרפים
3 הלבושים של מחשבה, דיבור ומעשה של הנפש הבהמית, באש
4 של אור השכינה, עלידי המחשבה, דיבור ומעשה של תורה
5 ומצוות; ולכן, על ה"שמך"
6 להתבטא ב"עובדין טבין",
7 מעשה המצוות, הבאים
8 מחכמתו יתברך, ולא די
9 בתורה בלבד (שהיא הרי
10 חכמה) שתשמש ל"שמך",
11 כי מעשה המצוות דוקא
12 מביאים לכך שאור
13 השכינה יימשך ב"פתילה",
14 – בנפש החיונית, וזאת
15 עלידי שהנפש החיונית
16 נשרפת באור השכינה
17 המאיר על ראשו. ובלשון
18 ה"תניא": וזה שאמר
19 תינוקא: – ב"זהר",
20 מובא לעיל בפרק ל"ה:
21 "דנהורא עלאה דאדליק
22 על רישיה" – היא
23 שכינתא – "אצטרין
24 למשחא", – האור
25 העליון המאיר על ראשו
26 (של יהודי), שהוא
27 "שכינה" – צריך ל"שמך",
28 פרוש להתלבש בחכמה, הנקרא "שמן משחת קדש", –
29 "קדש" זה "חכמה", כמו שכתוב בזהר – ש"שמן משחת קדש"
30 הוא "חכמה" – ואור השכינה ש"על ראשו", צריך ל"שמך",
31 כלומר: עליו להתלבש בחכמה שהיא הלבוש, הכלי, לאור
32 השכינה – וזה "זהר" מסיים שם, את דברי הינוקא: "אינון
33 עובדין טבין" – ואלה (השמן) הם, מעשים טובים, מעשה
34 המצוות, הן תרי"ג – 613, מצות – לכאורה, צריך להבין: איזו
35 שייכות יש למעשה המצוות – ל"שמך", חכמה? אלא, מפני שהם
36 תרי"ג המצוות, הנמשכות מחכמתו יתברך, – ומודע לא
37 מספיקה לכך, תורה בלבד, שהיא שמך, חכמה, וצריכים גם
38 ל"עובדין טבין" – למעשה המצוות הנמשכים מחכמה? – פרי
39 לאחו אור השכינה בפתילה, היא נפש החיונית שפגות,
40 הנקראת פתילה עלידי משל. כי כמו שפגה הנשמי
41 האור מאיר עלידי כליון ושרפת הפתילה הנהפכת לאש
42 כך אור השכינה שורה על נפש האלהית – שהיא "נר"
43 – "נר ה' נשמת אדם", עלידי כליון נפש הפהמית
44 והתהפכותה מחשוכא לנהורא – מחושך (הקליפה) לאור
45 (הקדושה), וממיררו למתקא – ממרירות (הקליפה) למתיקות
46 (הקדושה) בצדיקים, – שבהם הדבר כך, כאמור לעיל פרק י',
47 שהם מהפכים את מהות ועצמות נפש הבהמית, מדותיה

ליקוטי אמרים

וז"ש הינוקא דנהורא עילאה דאדליק על רישיה היא
שכינתא אצטרין למשחא פ' להתלבש בחכמה הנק'
שמן משחת קדש כמו"ש בזהר ואינון עובדין טבין הן
תרי"ג מצות הנמשכות מחכמתו ית' כדי לאחו אור
השכינה בפתילה היא נפש החיונית שבגוף הנקראת
פתילה עד"מ כי כמו שבנר הגשמי האור מאיר ע"י
כליון ושריפת הפתילה הנהפכת לאש כך אור השכינה
שורה על נפש האלהית על ידי כליון נפש הבהמית
והתהפכותה מחשוכא לנהורא וממיררו למתקא בצדיקים
או לפחות ע"י כליון לבושיה שהן מחשבה דיבור ומעשה
והתהפכותן מחשך הקליפות לאור ה' א"ס ב"ה המלוכש
ומיוחד במחשבה דיבור ומעשה תרי"ג מצות התורה
בבינונים כי ע"י התהפכות נפש הבהמית הבאה מקליפ'
נוגה מחשוכא לנהורא וכו' נעשה בח' העלאת מ"ן
להמשיך אור השכינה היא בח' גילוי אור א"ס ב"ה על
נפשו האלהית שבמוחין שבראשו וכו' יובן היטב מ"ש
כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא וכמו"ש במ"א:

נשלם חלק ראשון בעו"ה ית' וית'

ושכלה, מרע לטוב וקדושה, או לפחות עלידי כליון
לבושיה – של הנפש הבהמית, שהן מחשבה דיבור ומעשה,
– שהיו לפני כן לבושים של הנפש הבהמית, שהיא נפש של
קליפה, והתהפכותן מחשך הקליפות לאור ה' אינוסוף
פרוץ הוא – המלכש
ומיוחד במחשבה דיבור
ומעשה של תרי"ג
מצות התורה, בבינונים
– כפי שלמדנו בפרק י"ב,
שב"בינונים" לא נהפכות
מהות ועצמות הנפש
הבהמית לטוב ולקדושה,
כפי שהדבר בצדיקים,
אלא רק הלבושים,
מחשבה, דיבור ומעשה
של הנפש הבהמית,
נהפכים לטוב עלידי
מחשבה, דיבור ומעשה
של התורה והמצוות
שלם – וביחס ל"בינונים"
זה נקרא כליון ה"פתילה",
של הנפש החיונית שלם,
הנהפכת לאור ולקדושה.
כי עלידי התהפכות
נפש הפהמית הנבא
מקליפת נגה מחשוכא
לנהורא וכו' – הנהפכת
מחושך הקליפה לאור הקדושה, נעשה פהמית "העלאת מ"ן
ניקבין", – כפי שכבר למדנו, והכוונה להתעוררות שהעבודה
של המקבל, מעוררת למעלה, להמשיך אור השכינה, – לא
רק שמן-חכמה – תורה – שהוא כלי לאור השכינה, "לקלוט"
את האור, אלא היא ממשיכה את אור השכינה, היא פהמית
גלוי אור אינוסוף פרוץ הוא, על נפשו האלהית שפגות
שבראשו – שלכן אומר ה"ינוקא" "הוא נהורא דעל רישיה"
– האור שעל ראשו (על המוחין) של יהודי – "איצטרין
למשחא" – צריך ל"שמך", "ואינון עובדין טבין" – ואלה הם
מעשים טובים. וכו' יובן היטב מה שכתוב: "כי ה' אלהיך
אש אוכלה הוא", – כלומר: כמו שא"אפשר לאש להיאחז
בדבר, רק עלידי שאותו דבר נשרף ונכלה עלידי האש – כך
מאיר אור השכינה, שה' יהיה אלקיך – אלקה שלך, שיאיר על
נפש יהודי – הרי זה דוקא עלידי שהוא "אש אוכלה", אש
שורפת ומכלה את הפתילה של הנפש החיונית, שהנפש
החיונית שהיא באה מקליפה – נשרפת ונהפכת לאש של
קדושה, וכמו שכתבאר במקום אחר⁸ – שדוקא התבטלותו
של יהודי, שמבטל את עצמו להקב"ה, ומתבטל ממציאותו –
כמו דבר ש"נשרף" ומאבד את מציאותו – דבר זה דוקא ממשיך
עליו את אור השכינה:

7. דברים ד, כד. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה להנדפס בלקו"ת ר"פ אחרי".

יום שישי ד' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 150, ליקוטי אמרים... עד עמ' עו, באריכות.

חינוך קטן

- 1 לְקוּמִי אֲמִרִים חֲלֵק שְׁנֵי הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "חֲנוּךְ קָטָן" מְלָקֵט
- 2 מִפִּי סִפְרִים וּמִפִּי סוֹפְרִים – כִּךְ הוּא גַם לְשׁוֹנוֹ הַקְדוּשׁ שֶׁל
- 3 רַבְּנוּ הַזֶּקֶן בְּדֶף-הַשֶּׁעַר שֶׁל הַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן – "מְלוֹקֵט מִפִּי סִפְרִים
- 4 וּמִפִּי סוֹפְרִים" – וּכְפִי
- 5 שֶׁהֲרִיב הַקְדוּם נִשְׁמָתוֹ
- 6 עֲדָן מִבֵּיא בְּשִׁיחוּתוֹ
- 7 הַקְדוּשׁוֹת, מְקוּבֵּל
- 8 שֶׁהַכּוֹנֵה ב"סִפְרִים" לִסְפָּרִי
- 9 הַשֵּׁל"ה הַקְדוּשׁ וְהַמְהַר"ל
- 10 מִפְּרָאג, וּב"סִפְרִים" –
- 11 לְבַעַל-שֵׁם-טוֹב וְלִהְרַב
- 12 הַמְּגִיד מִמְּזִיטֵשׁ, קְדוּשֵׁי
- 13 עֲלִיּוֹן נִשְׁמָתָם-עֲדָן,
- 14 מִיֶּסֶד עַל פְּרָשָׁה
- 15 רִאשׁוֹנָה שֶׁל קְרִיאַת
- 16 שְׁמַע* – לִפִּי דְבַרֵּי רַבְּנוּ
- 17 הַזֶּקֶן לִהְלֹךְ, בָּאוֹת מִיָּלִים
- 18 אֵלּוֹ כְּדִי לְהַסְבִּיר שְׁנֵי
- 19 אֲפֻנֵי הַהִבְנָה בִּאֲחֻדוֹת ה', וְזֶה כִּי שְׂרָשֵׁי עֲבוֹדַת ה' וְיִסּוּדוֹתֶיהָ
- 20 הַמִּתְבַּטָּאִים ב"שְׁמַע

חנוך

- 1 לְנֶעַר עַל פִּי דְרָבּוֹ גַם כִּי יִזְקֵן לֹא
- 2 יִסּוּר מִמֶּנָּה הֵנָּה מְדַבְּרִים עַל פִּי דְרָבּוֹ
- 3 מִשְׁמַע שְׂאִינָה דֶּרֶךְ הָאֵמֶת לְאִמִּיתוֹ
- 4 וְאִם מֵאֵי מַעֲלִיּוֹת שֶׁנֶּם כִּי יִזְקֵן
- 5 לֹא יִסּוּר מִמֶּנָּה. אֲךָ הֵנָּה מוֹדַעַת
- 6 זֶה כִּי שְׂרָשֵׁי עֲבוֹדַת ה' וְיִסּוּדוֹתֶיהָ
- 7 הַמִּתְבַּטָּאִים ב"שְׁמַע
- 8 יִשְׂרָאֵל וּב"בְּרוּךְ שֶׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ כו", עֲלֵיהֶם נֹאמַר בְּזֹהַר,
- 9 ש"שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" הוּא "יְחֻדָּא עֵילָא" – הֵפֶן הִנְעֵלָה יוֹתֵר
- 10 בְּהִבְנַת אַחֲדוֹת ה', ו"בְּרוּךְ שֵׁם" – "יְחֻדָּא תַתָּא" – הֵפֶן הִנְמֹךְ
- 11 יוֹתֵר בְּהִבְנַת אַחֲדוֹת ה'. עַל שְׁנֵי אֵלֶּה מִיּוֹסֵד הַחֵלֶק הַשֵּׁנִי שֶׁל
- 12 "לְקוּמִי אֲמִרִים", הַנִּקְרָא "שֶׁעַר הַיְּחֻד וְהָאֲמוּנָה".
- 13 (מִלּוֹת כּוֹתֶרֶת אֵלּוֹ הֵן גַּם כֵּן לְשׁוֹן הַמַּחְבֵּר, רַבְּנוּ הַזֶּקֶן):
- 14 "חֲנֹךְ לְנֶעַר עַל פִּי דְרָבּוֹ, גַּם כִּי יִזְקֵן לֹא יִסּוּר מִמֶּנָּה".
- 15 הֵנָּה, מְדַבְּרִים – מִמָּה שֶׁהַפְּסוּק אֹמֵר: "עַל פִּי דְרָבּוֹ", –
- 16 שֵׁשׁ לַחֲנֹךְ אֵת הַנֶּעַר לִפִּי הַדֶּרֶךְ שֶׁלּוֹ, מִשְׁמַע שְׂאִינָה – דֶּרֶךְ
- 17 הַדֶּרֶךְ הָאֵמֶת לְאִמִּיתוֹ, – זֹהִי דֶּרֶךְ לְנֶעַר בִּלְבַד, וְאִינֶה הַדֶּרֶךְ
- 18 הָאִמִּיתִית, וְאִם כֵּן מֵאֵי מַעֲלִיּוֹת – מֵאֵי הַמַּעֲלָה בְּכֶךְ עַד,
- 19 שְׁנֵם כִּי יִזְקֵן לֹא יִסּוּר מִמֶּנָּה? – אֲדַרְבֵּה, כְּשִׁיתְּבֹגֵר –
- 20 עֲלֵיו, אֲכֵן, לְסוּר מִדְּרָכּוֹ שֶׁל הַנֶּעַר, כְּדִי לְהִגִּיעַ לְדֶרֶךְ
- 21 הָאִמִּיתִית. מֵאֵי הַמַּעֲלָה, אִיפּוֹא, שֶׁלֹּא יִסּוּר מִדְּרָךְ זֶה? אֲךָ, הֵנָּה
- 22 מוֹדַעַת זֹאת, – דְּבַר יָדוּעַ הוּא, כִּי שְׂרָשֵׁי עֲבוֹדַת ה' וְיִסּוּדוֹתֶיהָ
- 23 הֵן דְּהִילּוֹ וְהִיטָמוֹ, – יֵרֵאת ה' וְאֵהֶבֶת ה' הֵן
- 24 הַשְּׂרָשִׁים וְהַיְּסוּדוֹת שֶׁל עֲבוֹדַת ה', הַמִּתְבַּטָּאִת בְּקִיּוּם תּוֹרָה
- 25 וּמִצְוֹת בְּמַחֲשָׁבָה דִּיבּוּר וּמַעֲשֵׂה – לְהִזְהָר מִכָּל מִצְוֹת
- 26 לֹא-תַעֲשֶׂה וּלְקִיּוּם כָּל מִצְוֹת-תַּעֲשֶׂה: יֵרֵאת ה' מִשְׁפִּיעָה וּפּוֹעֵלֶת

- 1 שִׁיחֻדֵּי יִישׁוּר מִכָּל לֹא-תַעֲשֶׂה, וְאֵהֶבֶת ה' מִשְׁפִּיעָה וּפּוֹעֵלֶת
- 2 שִׁקִּיּוּם כָּל מִצְוֹת-תַּעֲשֶׂה מִתּוֹךְ רִגְשׁ פְּנִימִי שֶׁל הַנֶּפֶשׁ (הַעֲרַת כ"ק
- 3 אֲדַמּוּ"ר שְׁלִיט"א: כְּדִלְעִיל רפ"ד), כִּפִּי הַמוֹסֵב לְהֵלֶךְ: הִיָּרָאָה
- 4 - שְׂרָשֵׁי יִסּוּד ל"סוּר מִרַע", – שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת מִה שֶׁאִסּוּר
- 5 לַעֲשׂוֹת, וְהָאֵהֶבֶת –
- 6 הִיא שׁוֹרֵשׁ וְיִסּוּד,
- 7 ל"תַּעֲשֶׂה טוֹב", וְקִיּוּם
- 8 כָּל מִצְוֹת תַּעֲשֶׂה
- 9 דְּאֻרִּיתָא וְדִרְבָּנָן, –
- 10 מִצְוֹת שֶׁמֶן הַתּוֹרָה
- 11 וּמִצְוֹת שֶׁמֶדְרָבָּן, כְּמוֹ
- 12 שְׁתִּיבָאָר בְּמִקּוּמָן. –
- 13 הֵן דְּחִילוֹ וְרַחֲמוֹ הִירָאָה שֶׁרֵשׁ וְיִסּוּד
- 14 לְסוּר מִרַע וְהָאֵהֶבֶת לְעֵשֶׂה טוֹב וְקִיּוּם
- 15 כָּל מִרַע דְּאֻרִּיתָא וְדִרְבָּנָן כְּמוֹ שִׁתְּב' וְחִסִּידִים, הִתֵּיָה סִבְרָא
- 16 בְּמִקּוּמָן (וּמִצְוֹת הַחֲנוּךְ הֵיא ג"כ
- 17 כְּמוֹ "כְּמוֹ" בְּא"ח סִימָן שֶׁמ"ג):
- 18 וְהֵנָּה בְּאֵהֶבֶת בְּתִיב בְּ"פ עֵקֶב אֲשֶׁר
- 19 אֲנִי מִצְוָה אֲתֵכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ לֵאמֹר
- 20 אֵת ה' וְגו' וְצִדִּיק לְהִבִּין אֵיךְ שִׁיךְ
- 21 לְשׁוֹן עֲשִׂיהָ נְבִי אֵהֶבֶת שְׁכֵלֵךְ אֵךְ
- 22 הַחֵלֶק הַשֵּׁנִי. לִכֵּן, כְּשֶׁהוּא
- 23 מִתְיַחֵס כֵּאֵן לְחֵלֶק הָרִאשׁוֹן, הוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן "כְּמוֹ
- 24 שִׁתְּבָאָר" לִהְלֹךְ. (וּמִצְוֹת הַחֲנוּךְ – לַחֲנֹךְ אֵת הַקֶּטֶן, הֵיא גַם
- 25 בֵּין בְּמִצְוֹת-תַּעֲשֶׂה, כְּמוֹ שְׁכֵתוֹב בְּ"אֲרַח חַיִּים" סִימָן שֶׁמ"ג):
- 26 – כִּיּוֹן שֵׁשׁ לַחֲנֹךְ אֵת הַקֶּטֶן לֹא רַק בְּמִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה אֲלָא
- 27 גַּם בְּמִצְוֹת תַּעֲשֶׂה, וּמֵאֲחֵר שֶׁאֵהֶבֶת ה' הִיא הַשׁוֹרֵשׁ וְהַיְּסוּד לְכָל
- 28 מִצְוֹת-תַּעֲשֶׂה (הַעֲרַת כ"ק אֲדַמּוּ"ר שְׁלִיט"א: "נוֹסֵף ע"ז שֶׁאֵהֶבֶת
- 29 עֲצָמָה – וְכֵן יֵרֵאָה – הֵן מִרַע פְּרִטוּת" יֵשׁ לּוֹמֵר שֶׁקִּיּוּמָהּ בְּחִינַת
- 30 אֵהֶבֶת הַמִּשְׁמַשֶּׁת שׁוֹרֵשׁ וְיִסּוּד לְמִצְוֹת-תַּעֲשֶׂה שֶׁמִּקְיָמִים מִצַּד
- 31 חֲנוּךְ. כְּלוֹמֵר, אֵהֶבֶת זֶה אִינֶה דּוּמָה לְמִדְרִיגַת הָאֵהֶבֶת
- 32 הַמִּשְׁמַשֶּׁת שׁוֹרֵשׁ וְיִסּוּד לְמִצְוֹת-תַּעֲשֶׂה הַנֶּעֱשׂוֹת עַל-יְדֵי הָאָדָם
- 33 בְּמִצְוֹת שֶׁל תְּמִידוּת, בְּחִינַת גְּדוּל וּמַחֲוִיב בְּמִצְוֹת. אֲלָא, מִכִּיּוֹן
- 34 שֶׁאֵהֶבֶת זֶה מִשְׁמַשֶּׁת שׁוֹרֵשׁ לְקִיּוּם מִצְוֹת-תַּעֲשֶׂה שֶׁמִּקְיָמִים
- 35 אוֹתָן בְּתוֹר חֲנוּךְ בִּלְבַד, נִכְלָלֶת גַּם אֵהֶבֶת זֶה בְּסוּג שֶׁל חֲנוּךְ –
- 36 לֹא אֵהֶבֶת יְצִיבָה, שֶׁאִפְשָׁר לְהִישָׁאֵר אֶתָּה לְתַמִּיד. לִהְלֹךְ יוֹסֵבֵר
- 37 אֹפֶן הַחֲנוּךְ לֵאמֹר זֶה, שֶׁגַם עֲלֵיהָ מֵתָאִים לּוֹמֵר "חֲנוּךְ לְנֶעַר
- 38 עַל פִּי דְרָבּוֹ", שְׁכֵן, קִיּוּמָהּ כֵּאֵן מַעֲלָה שֶׁגַם "כִּי יִזְקֵן" לֹא יִסּוּר
- 39 מִמֶּנָּה. וְהֵנָּה, בְּאֵהֶבֶת בְּתִיב – כְּתוּב, בְּסוּף פְּרָשַׁת עֲקֵב:
- 40 "אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוָה אֲתֵכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ, לֵאמֹר אֵת ה' וְגו'".
- 41 וְצִדִּיק לְהִבִּין, אֵיךְ שִׁיךְ לְשׁוֹן "עֲשִׂיהָ" נְבִי אֵהֶבֶת – שֶׁהִיא

1. משלי כב, ו. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב' הלי' יל"ה: שרש – שממנו נמצאים ונמשכים. יסוד – שגם בשעת מעשה המצוה מתקיים עי"ז [ובפ"ד: נמשכות... קיום אמיתי]". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וצ"ע שלא הוסיף כאן "כל מל"ת" כדלקמן באהבה. וכדלעיל בפ". ואולי נשמטה תיבה אחת וצ"ל לקמן "כל מ"ע ומל"ת דאורייתא".

(* הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כדאי להוסיף שבסו"ס פלח הרמון ח"א (קה"ת, תשי"ד) הערות מר"ה מפאריטש ע"ז. מראי מקומות – נמצאו באוה"ת להצ"צ (לחנוכה)."

1 רגש שְׁבִלֵב? – הלשון "עשיה" מתאים על דבר של מעשה.
 2 כיצד, איפוא, מתאים להשתמש בלשון עשיה לגבי אהבה שהיא
 3 רגש שבִּלְבֵּב? – להלן יוסבר, שישנה אהבה שאדם משיג אותה
 4 על-ידי התבוננות, על-ידי התעמקותו בענינים המעוררים אהבה
 5 זו. לכן מתאים להשתמש
 6 לגבי אהבה זו בלשון של
 7 עשיה – ליצור ולפתח
 8 בתוכו אהבה זו. דבר זה
 9 יוסבר להלן אחרי הדין
 10 במדריגה העליונה יותר
 11 של אהבה, שלגביה לא
 12 מתאים להשתמש בלשון
 13 עשיה, מפני שאין זו
 14 אהבה הנוצרת ונפעלת
 15 על-ידי האדם: הוא רק
 16 עושה הכנה שאהבה זו
 17 תוכל להתגלות אצלו. אף
 18 הַעֲנִין הוּא, דִּישׁ שְׁנִי
 19 מִיָּנִי אֲהַבְתָּ ה'. הָאֲהָתָה, הִיא כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ בְּמַכְעָה אֶל
 20 בּוֹרְאָהּ, – בטבע הנפש ישנה אהבה כזו של "כלות הנפש".
 21 שהרי הנפש האלקית היא "חלק אלקה ממעל ממש", היא חלק
 22 מעצם ה"אין סוף" – לכן יש בה, מצד הטבע, אהבה כזו של כליון
 23 לעצמותה, ל"אין-סוף" ברוך-הוא. הרי מובן שאהבה זו אין צורך
 24 ליצור – ואף אין יכולת ליצור אותה – כיוון שהיא נמצאת בטבע
 25 הנפש האלקית, אך יש לגלות אהבה זו של הנפש האלקית,
 26 שגם לב הבשר הגשמי ירגיש באהבה ובכללות הנפש אלו. כיצד
 27 היא אכן מתגלה? בְּאִשֶּׁר תִּתְּנֶנּוּ נֶפֶשׁ הַשְּׂכֵלִית עַל הַחֲמֹד –
 28 של הגוף, וְתִשְׁפִּילֶהוּ וְתִבְנִיעֶהוּ תַּחְתֵּיהָ, – דבר המתבטא
 29 בעבודת הנפש האלקית – לתקן את הנפש הבהמית ולזכך את
 30 הגוף על-ידי הנפש השכלית: על-ידי שהשכל מבין עניני
 31 אלקות. שכן, השכל של הנפש האלקית והשגתו באלקות הם
 32 במצב מרום ונעלה יותר מאשר להשפיע על הגוף, ואילו
 33 הנפש השכלית שהיא השכל הטבעי של האדם, כאשר הוא
 34 מבין אלקות, הרי זה כבר קרוב לגוף ומשפיע על חומר הגוף,
 35 להכניעו אל הנפש באופן של "הגברת הצורה על החומר".
 36 ובשהנפש השכלית יוצרת השפלת והכנעת חומר הגוף – אִזִּי
 37 תִּתְּלַחַב וְתִתְּלַחֵט – הנפש, בְּשִׁלְחָתָהּ הָעוֹלָה מֵאֲלֵיהָ, – לא
 38 שלחבת של אהבה הנוצרת על-ידי התבוננות, אלא שלחבת
 39 של אהבה המתלקחת בנפש עצמה; שכן, בנפש קיימת אהבה זו,
 40 אלא שבתחילה כיסה עליה חומר הגוף ולא היה באפשרותה
 41 להתגלות – ועתה היא מתגלה, וְתִגְלֵל וְתִשְׁמַח בָּהּ עוֹשֶׂהָ,
 42 וְתִתְּעַנֵּג עַל ה' – בקב"ה, תִּתְּעַנֵּג נִפְלָא. – בעבודה מסוג אחר
 43 משמש התענוג כשכר על העבודה, ואילו באהבה ועבודה זו,
 44 התענוג הוא באהבה ובעבודה עצמית. וְהוֹדִים לְמַעַלְתָּ אֲהַבָּה
 45 רָבָה זֶה – הֵם הַנִּקְרָאִים צִדִּיקִים, – אופן האהבה של צדיקים
 46 הוא בתענוג ושמחה, בְּדִכְתִּיב: – כמו שכתוב: "שִׂמְחוּ
 47 צִדִּיקִים בָּהּ" – כלומר, אופן העבודה בצדיקים הוא אהבה

ליקוטי חלק שני אמרים

בשמחה ותענוג. למרות שכאמור לעיל, זוהי אהבה שמצד
 הנפש האלקית הנמצאת בכל אחד מישראל, ואם כך, הרי
 היתה צריכה להיות יכולת בכל יהודי להגיע לאהבה כזו –
 מוסבר מיד להלן, שלא כל אחד יכול להגיע לכך, כי לשם כך
 נדרשת עבודה רבה
 ועבודה גדולה מאד, כדי
 לזכך את החומר שלא
 לנשמה עליונה שלמעלה ממדרגת רוח¹³ יפריע ליכולת קליטת
 ונפש כפ"ש כר"ה שער האהבה.¹⁴ אהבה כזו. אֵף, לֹא כָּל
 והשנית היא אהבה שכל אדם יוכל¹⁵
 להגיע אליה כשיתבונן היטב בעומקא¹⁶
 דלֵבָב בדברים המעוררים את האהבה¹⁷
 לה' בלב כל ישראל. הן דרך כלל¹⁸ במדריגת צדיק, כִּי לִזְוֹה
 כי הוא חיינו ממש וכאשר האדם¹⁹ צָרִיךְ – לשם כך נדרש,
 אוהב את נפשו וחיו. כן יאהב את²⁰ זְבוּדָה הַחֲמֹד – של הגוף,
 ה' כאשר יתבונן וישים אל לבו כי²¹ כְּמֵאֵד מֵאֵד, וְגַם –
 ה' הוא נפשו האמיתית וחיו ממש²² כְּמֵאֵד בּוֹהֵר ע"פ נפשי אוֹתִידִךְ וגו'.²³ נדרשים לשם כך, לימוד
 והן דרך פרט שכשיבין וישכיל²⁴ תִּזְוֹה וּמַעֲשִׂים מוֹבִינִים
 הַרְבֵּה, כדי לִזְוֹה
 לְנִשְׁמָה עֲלִיוֹנָה שְׁלִמְעָלָה מְמַדְרַגַּת רֹחַ – שעל-ידיה זוהב
 האדם לדרגת "נשמה" שהיא העליונה בין שלש הדרגות: "נפש",
 "רוח", "נשמה", שכן, מצד מדרגת ה"רוח" העבודה היא במדות
 שבִּלְבֵּב, וְנֶפֶשׁ, – מצד ה"נפש" אופן קיום המצוות הוא בקבלת
 עול – אלא זו מדרגה של נשמה, שמבחינתה העבודה היא של
 שכל – כלשון הכתוב: "ונשמת שדי תבינם" – המשפיע על
 החומר להכניעו ולזככו. כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּרַאשִׁית חֲכָמָה שְׁעַר
 הָאֲהָבָה. – שאהבה כזו קשורה במדריגה של נשמה דוקא –
 על-כּל־פְּנִינִים מובן, שעל אהבה זו לא מתאים לומר שהאדם
 יפעל וייצר אותה בתוכו – שכן, אין באפשרותו ליצור אותה;
 הוא יכול רק להכשיר ולזכך את עצמו, כך שהאהבה שמהנפש
 תתגלה בתוכו, וכן אין ביכולת כל אחד להגיע לכך. וְהַשְּׁנִיתָ,
 – הבחינה השניה של אהבה היא אֲהַבָּה שְׁבִלֵב אֲדָם יוֹכֵל
 לְהִנָּע אֲלֵיהָ, – כל אדם יכול להגיע למדריגת אהבה זו, –
 כיצד? – בְּשִׁיתְבוֹנוֹ הֵיטֵב בְּעִמְקָא דְלֵבָב – בעומק הלב,
 שהתבוננות היא באופן שהיא באה בלב, בְּדִכְרִים הַמְעוֹרְרִים
 אֶת הָאֲהָבָה לַה' בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל. – ישנם ענינים המעוררים
 את האהבה (השניה) להקב"ה בלב יהודי – וכאשר הוא יתבונן
 בענינים אלה – הֵן דֶּרֶךְ כָּלֵל, – גם כשהוא מתבונן באופן כללי,
 כִּי הוּא – הקב"ה, חֲיִינוּ מִמֶּשֶׁ, – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
 "כמבואר לעיל פמ"ד, וְכֵאֲשֶׁר הָאָדָם אוֹהֵב אֶת נִפְשׁוֹ וְחַיּוֹ
 – בֶּן יֵאָהֵב אֶת ה', בְּאִשֶּׁר יִתְּבֹנֵן וְיִשִּׁים אֶל לְבוֹ בִּי ה' הוּא
 נִפְשׁוֹ הָאֲמִיתִית וְחַיּוֹ מִמֶּשֶׁ, – שהרי הקב"ה הוא הנפש
 והחיות של נפשו, וממילא הקב"ה הוא חיו האמיתיים – לכן
 ההתעמקות בזה תעורר בו אהבה להקב"ה, כאהבת האדם
 לנפשו ולחיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בּוֹהֵר עַל פְּסוּקִי: "נִפְשִׁי אוֹתִידִךְ
 וגו'". – זהו מפרש, ש"נפשי" הכוונה על הקב"ה: "נפשי", מפני
 שאתה, ריבונו של עולם, הוא נפשי וחיו, לכן "אוֹתִידִךְ", אני אוהב
 אותך ומתאוה לך.⁵ וְהֵן דֶּרֶךְ פְּרָט, – וגם כשיתבונן באופן פרטי

4. תהלים צז, יב. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שכ"ז הוא ענין כללי – חיים ואהבת חיים. ואין שייך בזה (כ"כ) חילוקי דבקות ופרטים וכו'".

לְצִלָּן, – בה היו בני ישראל שקועים רחמנא-ליצלן בהיותם
במצרים – והוא יתברך הוציאנו משם, לְקַרְבְּנוּ אֱלֹהֵינוּ וּלְדַבְּרֵנוּ
בְּשֵׁמוֹ מְפֹשֵׁשׁ, וְהוּא וְשֵׁמוֹ אֶחָד, – ועל-ידי היותנו דבוקים בשמו
התדבקנו בו יתברך. דְּהֵינּוּ, – כלומר: שְׂרֹמְמֵנוּ מִתְּכֵלִית
הַשְּׁפִלוֹת וְהַטְּמָאָה
לְתֵכֵלִית הַקִּדְּשָׁה,
וְגִדְּלָתָהּ יִתְבָּרַךְ שְׂאִין לָהּ
יֵת' שְׂאִין לָהּ קִין וְתֵכֵלִית אוֹי בְּמִים
הַפְּנִים אֶל פְּנִים תַּעֲוֹרֵר הָאֵהָבָה בְּלֹב
כָּל מְשִׁכֵּל וּמִתְבּוֹנֵן בְּעֵינָיו זֶה בְּעוֹמֶקָא
דְּלֹבָא לְאֵהוּב אֶת ה' אֵהָבָה עוֹזָה
וּלְדַבְּקָה בּוֹ בְּלֹב וּנְפֵשׁ כְּמוֹ שִׁתְּבָאָר
בְּמִקּוּמָה בְּאַרְיִבוֹת.
הַפְּנִים אֶל פְּנִים – הרי
"לב האדם לאדם", הלב,
האֵהָבָה שֶׁחַשׁ אֶדָם לזולתו, מעוררת אֵהָבָה חוֹרֶת מִהֲזוּלָת אֵלֶינוּ;
כך גם בעניננו, הֵאֵהָבָה שֶׁהִרָאָה וּמִרָאָה הַקִּבְּ"ה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל,
תִּשְׁפִּיעַ "כְּמִים הַפְּנִים לַפְּנִים", שֶׁתִּתְעוֹרֵר הָאֵהָבָה בְּלֹב כָּל
מְשִׁכֵּל וּמִתְבּוֹנֵן בְּעֵינָיו זֶה בְּעוֹמֶקָא דְּלֹבָא, – בעומק הלב,
לְאֵהָב אֶת ה' אֵהָבָה עוֹזָה, וּלְדַבְּקָה בּוֹ בְּלֹב וּנְפֵשׁ, כְּמוֹ
שִׁתְּבָאָר בְּמִקּוּמָה בְּאַרְיִבוֹת.
– היכן שמדובר אודות האֵהָבָה שֶׁבְּבָחִינָה "כְּמִים הַפְּנִים", והוא
בְּחֵלֶק הָרֵאשׁוֹן שֶׁל סֵפֶר ה'תניא" בפרקים מ"עד מ"ט.

1 – "במבואר לעיל פמ"ו" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א, שְׂבִשְׁבִינִי
2 וְיִשְׁכָּבִיל בְּגִדְּלָתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מְלָכִים תְּקוּדָּהּ שֶׁבְּרֹדֶף-הוּא
3 דְּרֹדֶף פְּרִיטִית – כגון, בפרטי גדלות האלקות, שהקב"ה הוא
4 "ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין, וכולא קמיה כלא חשיבי" –
5 הרי כשיתבונן בפרטי
6 הגדלות, בְּאֵשֶׁר יוֹכֵל
7 שְׂאֵת בְּשִׁבְלוֹ וְיֵה
8 שְׂפִי מְעֵלָה מְשִׁבְלוֹ. –
9 ענינים שבכוח שכלו
10 להבין, יבין אותם ב"דיעת
11 החיוב" – וענינים
12 שלמעלה מהבנתו, יבין
13 אותם ב"דיעת השלילה",
14 שֵׂאִין הוּא מִבִּין אֶת הַדְּבַר
15 עצמו, אלא רק כפי שהדבר מושלל מענינים וגדרים מסויימים.
16 כלומר, עניני האלקות שלמעלה מהבנתו, יבין אותם לכל הפחות
17 איך אלקות מושללת מענין ומושג זה וזה – בכך יש כבר גם מדה
18 מסויימת של ידיעה באלקות; וְאַחֲרֵי-כֵן – אחרי שיתבונן בפרטי
19 גדלות ה', יִתְבּוֹנֵן בְּאֵהָבָת ה' תְּגִדְּלָהּ וְנִפְלְאָה אֵלֵינוּ, – בני
20 ישראל, אֵהָבָה שֶׁהִבִּיאה לַכְּמָה פִּרְטִי עֲנִינִים: לִירֵד – לרדת,
21 לְמַצְרִים "עֲרֹת הָאֶרֶץ", – שם "ירד" כביכול הַקִּבְּ"ה, לְהוֹצִיא
22 נִשְׁמוֹתֵינוּ מִ"בּוֹר הַכְּרוֹל", שְׁהוּא ה'סְטְרָא-אֲחֵרָא" רַחֲמָנָא

יום שבת קודש ה' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עו, והנה ענין אהבה זו... עד עמ' עו, שית' במקומה.

מִהֲתְבּוֹנְנוֹת, עליה מתאים הלשון "לעשותה", משום, שְׂחִיָּא
אֵהָבָה עֲשׂוּיָה בְּלֹב, עַל-יְדֵי הַבִּינָה וְהַדְּעָתָה – ההבנה
והעמקה, בְּדַבְּרִים הַמְּעוֹרְרִים אֶת הָאֵהָבָה. – ברם, לכאורה
אפשר לשאול: מכיון שיש לעורר אהבה זו על-ידי התבוננות,
היה על הפסוק להורות
בתחילה שצריכים
להתבונן? מעיר רבנו הזקן
ע"י הבינה והדעת בדברים המעוררים
את האהבה וע"י צוה כבר תחלה והיו
הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום
על לבבך כדי שעי' תבא לאהבה
את ה' בדאיתא בפס' ע"פ זה. שמעו: "וְהָיוּ הַדְּבָרִים
וְהָנָה עַל אֵהָבָה זו חשנית שיד לשון
מצוה וצווי דהיינו לשום לבו ודעתו
היום על לְבָבְךָ"¹⁰, כִּי
שְׂעִלְיִדְיָהּ תִּבָּא לְאֵהָבָה אֶת ה', בְּדִאִיתָא – כפי שמובא
בפס' עַל פְּסוּק וְהָיוּ. וְהָנָה, עַל אֵהָבָה זו חֲשִׁנִּית – הבאה
מהתבוננות, שִׁיךְ לְשׁוֹן מְצוּה וְצוּי, – כלשון הפסוק "אשר
אנכי מצוה אתכם לעשותה לאהבה". שהרי, לכאורה, לא
מתאים להשתמש לגבי אהבה זו בלשון של ציווי, כיון שאהבה

45 וְהָנָה, עֲנִין אֵהָבָה זו – האהבה הבאה מהתבוננות, רַצָּה
46 מִשָּׁה רַבְּנוּ עַל-יְדֵי-הַשְּׁלוֹם לְמַעַ – לטעת, בְּלֹב כָּל יִשְׂרָאֵל,
47 בְּפִרְשָׁהּ: "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל וְגו'", בְּפִסּוּק: "הֵן לָהּ אֱלֹהֵיךְ
48 הַשָּׁמַיִם וְגו'", – בפסוק זה מדובר אודות גדלות ה'; ובפסוקים
49 הבאים אחריו מובאים
50 ענינים המראים על
51 אהבתו הגדולה של
52 הַקִּבְּ"ה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: רַךְ
53 בְּאֲבוֹתֶיךָ חֶשֶׁק וְגו',
54 וּמִלֶּתֶם וְגו', בְּשִׁבְעִים
55 נֶפֶשׁ וְגו', – ירדו אבותיך
56 מִצְרִימָה וְעַתָּה שִׁמְךָ ה'
57 אֱלֹקֶיךָ כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם
58 לְרֹב, דְּבַר הַדּוֹרֵשׁ, כִּי שֶׁהַפְּסוּק אֹמֵר לֵהֲלֹךְ, אֶת הַעֲנִין שֶׁל:
59 וְאֵהָבָתָ וְגו'". – להגיע לאהבת ה'. וְלִבֵּן סִיִּם דְּבָרָיו – בפרשה
60 זו, עַל אֵהָבָה זו: "אֲשֶׁר אֲנִי מְצוּה אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ", –
61 שֶׁלִּכְאוּרָה לֹא מוֹבֵן, כִּיצַד מֵתִיב לומר על אהבה – שהיא רגש
62 שֶׁבִּלְב – לְשׁוֹן עֲשִׂיָּה – אלא, מִפְּנֵי שֶׁמְדוּבַר עַל אֵהָבָה הַבָּאָה

6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וככל שידע בפרטיות יותר ריחוק הערך וכו' תגדל יותר האהבה – עיין פמ"ו". 7. עקב י, יב – יד – טו – טז – כד. 8. שם יא, א. 9. יא, כב. 10. ואתחנן ו, ו. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"י מובנים דברי הספרי הסתומים שם: איני יודע כו' ת"ל כו' לבבך – מה מוסיף בזה על מש"נ (ומובא שם) ואהבת את ה"א בכל לבבך וק"ל".

24 יזקין לא יסור ממנה", כלומר, כש"זקין", בשיגיע למדריגה
 25 עליונה יותר, לא יסור מדרך העבודה שהיא ענין של "חנוך
 26 לנער" בלבד. כדי להקל על הבנת הענין, הרי הביאור בקצרה
 27 הוא: למרות שהאהבה הנמוכה יותר, הבאה על-ידי התבוננות,
 28 היא בבחינה של "חינוך"
 29 (דרך העבודה של "נער")
 30 שכל אחד יכול להגיע
 31 צדיקים לטעום מעין עו"הב בע"הו⁵ אליה⁶ בהשוואה
 32 כהונתכם כמו שיתב' במקומה⁷ למדריגה העליונה יותר
 33 של אהבה, שהיא
 34 עצמותית ותמידית
 35 (והשייכת לצדיקים בלבד) – הרי יש בה (באהבה של "חינוך")
 36 מעלה, שגם כשנמצא במדריגת צדיק, הכוללת ממדריגת האהבה
 37 העליונה יותר – עליו להזדקק גם אז לאהבה של "חינוך"
 38 הבאה על-ידי התבוננות. שכן, גם בצדיק יכול להיות אי-פעם,
 39 שהמדריגה העליונה שלו באהבה בתענוגים לא תהיה אצלו
 40 בגילוי, במיוחד משום שכשעולים ממדריגה למדריגה, נדרש,
 41 לפני שמגיעים למדריגה העליונה יותר, לסגת מהמדריגה
 42 הקודמת, וזאת כדי שהיא לא תפריע להגיע למדריגה העליונה
 43 יותר – ואז, כשחסרה לו המדריגה שלו באהבה, הוא עובר את
 44 ה' במה שנשאר לו ממדריגת האהבה הראשונה שלו, האהבה
 45 של "חינוך" הבאה על-ידי התבוננות, בה "התחנך" לפני שהגיע
 46 למדריגת צדיק.

1 היא הרי רגש הלב, וממנה נפשו; אם יש לו רגש זה, מיותר הרי
 2 הציווי; ואם חסר לו רגש זה, מזה יועיל הציווי? – ברם, לגבי
 3 אהבה זו מכיון שהיא באה מהתבוננות, מתאים להשתמש
 4 בלשון ציווי; ציווי שיתבונן ויעורר את האהבה. דְּהִינּוּ – כלומר,
 5 כוונת הציווי היא: לְשׁוֹם
 6 לְבֹו וְדַעְתּוֹ בְּדַבְרֵים
 7 הַמְעֻרְרִים אֶת הָאֱהָבָה.
 8 אֲכַל בָּאֱהָבָה רִאשׁוֹנָה,¹
 9 – לגבי מדריגת האהבה²
 10 הראשונה אודותה דובר³ ולא עוד אלא שהיא מתן שכרן של
 11 לעיל, שְׁהִיא שְׁלֵהֶבֶת
 12 הָעוֹלָה מֵאֵלֶיהָ, – ואין היא אהבה שיוצרים אותה, לֹא שֶׁנֶּךָ
 13 לְשׁוֹן צִוּוֹי וּמִצְוָה כִּלְלָהּ. וְלֹא עוֹד, – לא זו בלבד שמדריגת
 14 אהבה ראשונה זו אי אפשר ליצור על-ידי התבוננות, שלכן לא
 15 מתאים לגביה לשון ציווי, אֲלָא שְׁהִיא – אהבה זו היא מִתֵּן
 16 שֶׁכֶּרֶן שֶׁל צִדִּיקִים, לְטַעַם מַעֲיֵן עוֹלָם הָבָא בְּעוֹלָם הַזֶּה, –
 17 העולם הבא הוא הרי הענין של "נהנין מזיו השכינה" – תענוג
 18 מאלקות, ומזה נהנים צדיקים בעולם הזה, באהבה זו, שְׁעֲלִיָּה –
 19 על מדריגת אהבה זו, נִאֲמָר¹²: "עֲבֹדֶת מִתְּנָה אֶתֵּן אֶת
 20 כְּהֶנֶתְכֶם"¹³, – שישנו אופן עבודה שבא כמתנה מלמעלה, כְּמוֹ
 21 שִׁיתְבָּאָר בְּמִקְוָמָה – היכן שמדובר אודות מדריגת אהבה
 22 בתענוגים. להלן מסיים רבנו הזקן את אשר התחיל להסביר
 23 במה מתבטאת מעלת "חנוך לנער על פי דרכו", עד ש"גם כי

12. קרח יח, ז. 13. על הפירוש שבחינת כהונה כעבודת האדם היא מדריגת אהבה בתענוגים, כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צע"ג אם
 כן הוא – ויל"ע אגה"ק רס"ח".

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושבעה לעומר עמוד א

18 בְּן דִּינָאֵי שְׁהִיא רֹצֵחַ יְדוּעַ, וְתִינִיָּה בֶן פְּרִישָׁה הָיָה נִקְרָא תַחֲלִילָה,
 19 ומשנעשה רוצח חזרו לְקָרְוָתוֹ בֶּן הָרַצְחָן.
 20 מִשְׁרָבֵוּ הַמְּנַאפִּים פִּסְקוּ הַמִּים הַמָּרִים, וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זִכְאִי
 21 הַפְּסִיקוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא אֶפְקֹד עַל בְּנוֹתֵיכֶם כִּי תִזְנֶינָה וְעַל
 22 בְּלֹותֵיכֶם כִּי תִנְאָפְנָה כִּי הֵם עִם הַזֹּנוֹת יִפְרְדוּ וְגו'" ופירש כר, לא
 23 אפקוד לבדוק את נשותיכם, משום שבנותיכם תזנינה, ואף הבעלים
 24 עצמם עם הזונות מצויים כפרדים.
 25 מִשְׁמַת יוֹסִי בֶן יַעֲזָרִי אִישׁ צִרְיָה וְיוֹסִי בֶן יְהוּדָה אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם,
 26 בְּמִלּוֹ הָאֲשֻׁבּוּלוֹת – אנשים שהכל בהם ואין פגם בתורתם, שעד סוף
 27 ימיהם לא היו מחלוקות במה שקבלו מרבותיהם, וראיה שאדם
 28 השלם נקרא 'אשכול', שֶׁנֶּאֱמַר "אִין אֲשֻׁבּוּל לְאִכּוֹל בְּבוּרָה אֹתָהּ
 29 נִפְשִׁי" והמשך הוא 'אבד חסיד מן הארץ וישר באדם איו'.
 30 יוֹחָנָן בֶּהֶן גְּדוֹל הַעֲבִיר מִיִּשְׂרָאֵל הַיְּדִיט הַמְעַשֵּׂר – וידוי
 31 המעשרות, שמצווה להתוודות בפסח של שנה רביעית ושביעית,
 32 'בערתי הקדש מן הבית, וביטלו יוחנן כהן גדול. אַף הוּא בְּמִלּוֹ אֶת
 33 הַמְעֻרְרִין, וְאֵת הַנּוֹקְפִין, יתבאר בגמרא.

1 מִשְׁנָה. נִמְצָא הַחֹרֵג עַד שְׁלֹא נִעְרְפָה הָעֵגֻלָּה, תִּצָּא הֶעָלָה
 2 וְתִרְעָה בְּעֶדֶר שְׁעִדִּין חוֹלִין הִיא, נִמְצָא מִשְׁנִעְרְפָה הָעֵגֻלָּה, הַתְּכַבֵּר
 3 בְּמִקְוָמָה ואסורה בהנאה, ואין אומרים שנערפה בטעות, לפי שְׁעַל
 4 סִפְּק בָּאֵתָה מִתְּחִילָתָה שֶׁלֹא נודע מי החורג, ובשעת עריפה בִּיפְרָה
 5 סִפְּקָה וְהִלְכָה לָהּ – היא עשתה את שלה, וכיפרה על הספק,
 6 וכשנמצא אחר כך החורג לא בטלה כפרתה בכך. נִעְרְפָה הָעֵגֻלָּה
 7 וְאַחֵר כִּךְ נִמְצָא הַחֹרֵג, אינו נפטר מעונשו בעריפת העגלה, אלא
 8 הרי זה יתרג.
 9 עַד אֶחָד אוֹמֵר רִאִיתִי אֶת הַחֹרֵג, וְעַד אֶחָד אוֹמֵר לֹא רִאִיתִי, וכן
 10 אִשָּׁה אוֹמֵרֶת רִאִיתִי, וְאִשָּׁה אַחֶרֶת אוֹמֵרֶת לֹא רִאִיתִי, הִיוּ עוֹרְפִין,
 11 שמתוך שיש הכחשה, אין לפנינו שום עדות.
 12 עַד אֶחָד אוֹמֵר רִאִיתִי אֶת הַחֹרֵג, וְשְׁנַיִם אוֹמְרִים לֹא רִאִיתִי, הִיוּ
 13 עוֹרְפִין, שאין דבריו של אחד עומדים במקום שנים. שְׁנַיִם אוֹמְרִים
 14 רִאִינוּ, וְאֶחָד אוֹמֵר לָהֶן לֹא רִאִיתֶם, לֹא הִיוּ עוֹרְפִין שאין עד אחד
 15 יכול להכחיש שנים, והרי נודע מי הכהו.
 16 מִשְׁרָבֵוּ הַרֹאצְחִין בְּמִלָּה הָעֵלָה עֲרִיפָה שְׁהִי מְכִירִים הִיוּ מִי רִגִיל
 17 להרוג, והרי זה כמי שנודע מי הכהו, ודבר זה החל מִשְׁבָּא אֱלִיעֶזֶר

יום ראשון	יום רביעי	כח אייר, מג לעומר	ה'תש"ג
-----------	-----------	-------------------	--------

שיעורים. חומש: במדבר, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קלה-קלט.
תניא: פרק נב. וכמו . . . "עג" האור מהשמש.

באחד התזיונות לילה שראה ה"צמח צדק" את רבנו הזקן, בתוך שלשים להסתלקותו, אמר לפניו המאמר "על שלשה דברים העולם עומד". אחרי המאמר אמר לו: "איש מזריע תחלה יולדת נקבה" - זהו אמר. "אשה מזרעת תחלה יולדת זכר" - זהו אתה.

יום שני	יום חמישי	כט אייר, מד לעומר	ה'תש"ג
---------	-----------	-------------------	--------

שיעורים. חומש: במדבר, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קמ"ק.
תניא: אבל השכינה . . . "עג" השמש בלבד.

עלית הנשמה היא שלש פעמים בכל יום בהג' תפלות, ובפרט נשמת הצדיקים דילכו מחיל אל חיל. ודבר ודאי, אשר בכל עת ובכל מקום קדוש היותם, נושאים רנה ותפלה בעד המקשרים אליהם ואל פקדנתם ושומרים פקדיהם, ובפרט בעד תלמידיהם ותלמידי תלמידיהם, להנשע בגשמיות וברוחניות.

יום שלישי	יום ששי	א סיון, מה לעומר, ר"ח	ה'תש"ג
-----------	---------	-----------------------	--------

צד י"ב בחודש - ועד בכלל - אין אומרים תחנון.
שיעורים. חומש: במדבר, ששי עם פירש"י.
תהלים: א"ט.
תניא: ומהו הלבוש . . . "עג" התורה.

"זרוק חוטרא לאורא, אעקריה קאי" [=זרק מקל לאויר - על "עקרו" למקורו הוא תמיד יחזר]. נחלה בלי מצרים הנחילו אבותינו רבותינו הקדושים לכבוד חסידים הראשונים, אשר בני בניהם ובני בנותיהם לדורותיהם, באיזה מדינה וסביבה שיהיו, יהיה אצלם אותו ה"עקריה", והוא המשכת פנימיות הלב אל צור מחצבתו. לפעמים ה"עקריה" מכסה ונעלם בכמה לבושים, וזאת היא עבודת החפץ בחיים, להסיר את הכסויים ולקבע לו זמני למוד בתורת החסידות ולנהג במנהגי עדת החסידים.

יום רביעי	שבת	ב סיון, מז לעומר	ה'תש"ג
-----------	-----	------------------	--------

שיעורים. חומש: במדבר, שביעי עם פירש"י.
תהלים: י"ז.
תניא: ובירידתה . . . בשם שכינה.

אנא בכח - דקבלת שבת - אומרים בלחש.
יפרוש עלינו כו' - בקבלת שבת - בצמידה.

בשנת תקפ"ט חל שבת פרשת במדבר ה' בסיון. קדם הדלקת נרות של שבת אמר ה"צמח צדק" מאמר "שאו את ראש גוי אבותם". פרש 'שאו' כפרוש הרב אבן-עזרא, מענין "כי תשא את ראש". ובאור הענין, שעל-ידי עבודת הארת הנשמה שבגוף, נעשה עליה בראש ועצם הנשמה כמו שהיא למעלה. והסביר כמה פסוקים ומאמרי זהר ומדרש. בשבת בציהרים אמר רבנו הדרוש "וארשתיו לי לעולם" ובאורו שנדפסו ב"לקוטי תורה". ביום א' דחג השבועות אמר רבנו את

היום יום . . .

הדרוש "וספרתם לכם ובאורו" – שנדפסו ב"לקוטי תורה". ביום השני דחג השבועות בסעודת יום-טוב אמר רבנו את הדרוש "והחכמה מאין תמצא", והוא באור השני בענין "תספרו חמשים יום" הנדפס ב"לקוטי תורה".

יום
חמישי

יום ראשון

ג סיון, מז לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: יח"כב.

תניא: פרק נג. והנה . . . "148" ל"ח.

בשהספרו בימי הגבלה, קדם ערב חג השבועות, לא היתה רוח אדוני-אבי-מורי-ורבי [הרש"ב] נוטה מזה. המעיין בשיטת 'תוספות' דבור-המתחיל "תורה" (שבת פט. א) יבין, שחג השבועות הוא זמן עת רצון למעלה, וה' יתברך מטריד את המקטרג על עם ישראל, כדגמת הטרדתו בשעת התקיעות בראש השנה ויום הקדוש דצום כפורים.

יום
שישי

יום שני

ד סיון, מח לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, שני עם פירש"י.

תהלים: כג"כח.

תניא: ובבית שני . . . "148" ברתא.

חג השבועות הוא זמן המכשר לעשות הכל לטובת למוד התורה והעבודה ביראת שמים, וכן להתעסק בתשובה בהנוגע לתורה באין מפריע משטן המקטרג, כדגמת זמן התקיעות בראש השנה ויום הקדוש דצום הכפורים.

שבת
קודש

יום שלישי

ה סיון, עהה"ש, מט לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, שלישי עם פירש"י.

תהלים: כט"לד.

תניא: וז"ש הינוקא . . . במ"א.

ערב חג השבועות תקנ"ז אמר רבינו הזקן תורה:

וקדשתם היום ומחר גו' וקדשתם היום ומחר זהו מלמעלה, אבל וכבסו שמלותם דאס דארף מען אליין. דאס איז געווען די גאנצע תורה. דער צ"צ האט מבאר געווען: וקדשתם איז געזאגט געווארען צו משה'ן, און אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא, וואס זיי קענען הייליג מאכען דעם היינט און דעם מארגען, אבער מ'דארף דערצו וכבסו שמלותם – לבושי מחשבה דבור ומעשה, וואס דאס דארף מען אליין.

ערב חג השבועות תקנ"ז אמר רבנו הזקן תורה:

"וקדשתם היום ומחר גו'". "וקדשתם היום ומחר" זהו מלמעלה, אבל "וכבסו שמלותם" זה צריך [לעשות] לבד. זו היתה כל התורה. ה"צמח צדק" באר: "וקדשתם" נאמר למשה, ואתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא – שהם יכולים לקדש את היום ואת ה'מחר'; אף נחויץ לךך "וכבסו שמלותם" – לבושי מחשבה דבור ומעשה, שזה צריך [לעשות] לבד.

שיטת הרמב"ם בביאה במקצת' יום ראשון כ"ח אייר ה'תשע"ה

לשיטת הרמב"ם ש'ביאה במקצת' אסורה רק מדרבנן מדוע צריכים לקרוע את הבגד לצורך הכנסתו לעזרה, הרי אפשר להכניס את הבגד 'ביאה במקצת', היינו פחות פחות משלוש אצבעות, שאז אינו בכלל 'בגד' (רש"י ב"מ ז, א) ואם משום ש'ביאה במקצת' אסורה מדרבנן, הרי מדרבנן גם לאחר קריעתו נשאר בטומאתו ואסור להכניסו, ואם כן עדיף לא לקרוע את הבגד ולהפסידו?

אלא מכאן שלשיטת הרמב"ם 'ביאה במקצת' אין שמה ביאה אבל אסורה מן התורה מדין 'חצי שיעור', וככל איסורי תורה שב'חצי שיעור' אין עונשים עליו מן התורה אלא מכין מכת מרדות (הל' מאכ"א פי"ד ה"ב), ואף בהכנסת טומאה למקדש אין עונשין מן התורה אלא כשמכניס שיעור טומאה (באדם – כל גופו, ובבגד – כל הבגד).

ולכן יש לקרוע את הבגד כדי להכניסו לעזרה ולא להכניסו פחות פחות משלוש, כי הכנסת בגד טמא קרוע אסורה רק מדרבנן, ואילו הכנסת הבגד פחות פחות משלוש, שהיא 'ביאה במקצת', אסורה מן התורה.

(מרחשת ח"א סי' ב אות ב)

הלכות ביאת המקדש פרק ג, הלכה יח: טמא שהכניס ידו למקדש – מפי' אותו מכת מרדות.

הרמב"ם פוסק כדעה הסוברת (ובחיים לג, ב) ש'ביאה במקדש' אין שמה ביאה ואסורה רק מדרבנן, ולכן "טמא שהכניס ידו למקדש" ולא את כל גופו, אינו חייב כרת אלא מכת מרדות (כסף משנה).

והקשה בספר 'מרחשת':

בגד שניתן עליו דם חטאת טעון כיבוס בעזרה ואם קודם שכיבסוהו יצא מחוץ לעזרה ונטמא - להחזירו לעזרה אי אפשר כי אסור להכניס בה טומאה, ולכבסו בחוץ אי אפשר כי הכיבוס צריך להיות בפנים, ולכן קורע את הבגד שבכך נטהר מטומאתו ומותר להכניסו לעזרה ולכבסו שם (ובחיים צד, ב).

ושואלת הגמרא (שם): והרי בגד קרוע אינו בגד, והתורה אמרה שהכיבוס צריך להיעשות ב'בגד' ומתרת: "משייר בה כדי מעפורת" - כדי רוחב סודר, ועדין תורת 'בגד' עליו. ואף שמדרבנן נשאר בטומאתו, מותר להכניסו לעזרה כי מדין תורה נטהר, ומעתה התיירו חכמים להכניסו לצורך כיבוסו. ונשאלת השאלה:

האם מין במינו חוצץ? יום שני כ"ט אייר ה'תשע"ה

חברו עבודתו פסולה. ולכאורה, מדוע רגלי חברו חוצצות בין רגלו של הכהן לקרקע, והרי 'מין במינו אינו חוצץ'? אלא מכאן מוכח כי הכלל 'מין במינו אינו חוצץ' נאמר רק לגבי שני חלקים של גוף אחד (כגון המקטיר בהמה שלמה על המזבח, אף-על-פי שרק האימורים ראויים להקרבה, יתר הבשר אינו חוצץ בין האימורים למזבח כי הם אותו גוף), אך שני גופים שונים חוצצים זה בעד זה גם אם הם מגוף אחד.

ומטעם זה נפסק ב'שלחן ערוך' (אור"ח צא, ס"ד) שהנחת יד על הראש אינה נחשבת ככיסוי, אך אם אדם אחר מניח ידו על ראשו הרי זה כיסוי, כי ידו של האדם עצמו אינה נחשבת כחציצה לגבי הראש כיון שהכלל גוף אחד, מה שאין כן ידו של אדם אחר.

ולכן יש לקבל את ההסבר שהגדול שאחזו בידו של הקטן לא יצא ידי חובת נטילת לולב, כי ידו של הקטן שהוא גוף אחר חוצצת בינו ללולב.

הלכות ביאת המקדש פרק ה, הלכה יז: ואם היה דבר חוצץ בינו ובין הקרקע, כגון שעמד על גבי פלים או פתמה או על רגלי חברו – פסולה.

בשו"ת 'תורה לשמה' (סי' קפא) נשאל לגבי אדם שסייע לילד קטן בנטילת לולב, כאשר הניח את ידיו מתחת ידי הקטן כדי שהלולב לא יישמט, האם יכול הגדול לאחר מכן ליטול את הלולב בעצמו ולברך או שכבר יצא ידי חובתו בנענוע שעשה יחד עם הקטן, והרי זו ברכה לבטלה? והשיב: מאחר והגדול אינו מחזיק בלולב עצמו אלא ידו של הקטן חוצצת בינו ללולב, לא יצא ידי חובה ועליו ליטול את הלולב ולברך.

אך יש לדון בדבר, שהרי 'מין במינו אינו חוצץ' ואם כן למה נחשבת ידו של הקטן כחציצה בין ידו של הגדול ללולב?

אמנם, מבואר בהלכה זו שאסור שתהא חציצה בין רגלו של הכהן העובד לקרקע העזרה, ולכן אם עמד על רגלי

האם במנורת המקדש - הדלקה עושה מצוה? יום שלישי א' סיון ה'תשע"ה

בנר חנוכה 'הדלקה עושה מצוה', היינו, המצוה היא פעולת ההדלקה ולא הנחת הנר בחוץ כדי לפרסם הנס. ולכן, המדליק נר חנוכה בפנים ואחר כך הוציאו לחוץ "לא עשה כלום", כי ההדלקה שהיא עיקר המצוה צריכה להיות במקומו בחוץ (שבת כב, ב).

וכן בהדלקת נרות המקדש, המצוה היא ההדלקה ולא ההנחה במקומם שהרי הדלקת הנרות דוחה שבת (הל' תמידין

הלכות ביאת המקדש, פרק ט הלכה ז: הַדְּלָקָה הַנְּרוֹת בְּשֶׁרָה בְּיָרִים. לְפִיכָּה, אִם הָיִיב הַכֹּהֵן אֶת הַנְּרוֹת וְהוֹצִיֵּאן לַחוּץ – מִתֵּר לִזְרֹק לְהַדְלִיקוֹן.

וטעם הדבר הוא כי ההדלקה אינה 'עבודה' כיון שלאחר שהדליק ברוב היוצא מן הפתילה, עולה השלהבת מאליה (כסף משנה).

והקשה ה'מנחת חינוך' (מצוה צח):

ומוספין פ"ג ה"י) - ואם המצוה היא ההנחה, אפשר להדליק בערב שבת ובשבת להגביה את המנורה ולהניחה במקומה. אלא שהמצוה היא ההדלקה ולכן צריכה להיות בהיכל, ומדוע כתב הרמב"ם שאפשר להדליק את המנורה בחוץ? ובספר 'דבר אברהם' (ח"ג סי' א סקט"ו) תירץ:

בנר חנוכה, המדליק בפנים (שלא במקומו) לא קיים את המצוה, כי "ככתה אין זקוק לה" (שבת כא, א), היינו שאם הנר כבה מיד לאחר ההדלקה אינו חייב לחזור ולהדליק, כיון שהמצוה היא להדליק את הנר ולא שהנר יהא דולק. ולכן בהדלקה בפנים לא התקיימה המצוה שהיא להדליק "על פתח ביתו מבחוץ".

מה שאין כן במנורת המקדש, אם כתבה צריך לחזור

ולהדליקה, כמו שאמרו "נר שכבתה... מטיבה ונותן בה שמן ומדליקה" (מנחות פח, ב) כי המצוה היא שתהא דולקת בכל זמנה, ופעולת ההדלקה אינה אלא 'הכשר מצוה' ולכן אין צורך שתהיה במקומה דוקא, כי הנרות דולקים כל הזמן במקומם מכח פעולת ההדלקה.

ועל קושיית ה'מנחת חינוך', שאם ההדלקה היא רק הכשר מצוה מדוע היא דוחה את השבת, תמה ה'כלי חמדה' (תצוה אות ב): הדלקת הנרות הדוחה שבת (שנאמר "להעלות נר תמיד") - אינה ההדלקה של ליל שבת שוודאי מדליקים אותה בערב שבת אלא ההדלקה של שבת לליל מוצאי שבת, שמצוה להדליק סמוך לערב כדי שהנרות ידלקו "מערב עד בוקר", והדלקה זו וודאי אין אפשרות להקדימה לערב שבת.

הקרבת בהמה לפני יום השמיני ללידתה יום רביעי ב' סיון ה'תשע"ה

ידוע שמלאו חדשיו מותר להקריבו, מדוע הוצרך הרמב"ם לתת טעם מיוחד שאינו לוקה, הרי היה יכול לומר שאינו לוקה מפני שזהו ספק? אלא מכאן שגזירת הכתוב שאין להקריב קודם היום השמיני אפילו אם מלאו חדשיו ויצא מכלל נפל.

וראיה גם מדברי הגמרא (ראש השנה ו, ב):

בכור בהמה הניתן לכהן, בין בכור תם שאין בו מום ומקריבים אותו על גבי המזבח ובין בעל מום שאינו ראוי להקרבה אלא נאכל על ידי הכהנים - נאכל בתוך שנה. ומאמתי מונים שנה לבכור? אומרת הגמרא (שם): תם - מיום השמיני ללידתו כי מאז הוא ראוי להקרבה, ובעל מום - מיום שנולד, כיון שראוי לאכילה מיום לידתו, וזאת בתנאי שמלאו חדשי עיבורו, שאם לא כן אסור לאכלו כי שמא 'נפל' הוא ודינו כנבילה (הל' מאכ"א פ"ד ה"ד) וכיון שבכור תם נמנה תמיד מיום השמיני, מוכח שגם אם מלאו חדשיו אינו קרב אלא מיום השמיני והלאה.

הלכות איסורי מזבח פרק ג, הלכה ח: מִצְוַת עֲשֵׂה לְהַקְרִיב כֹּל הַקִּרְבָּנוֹת מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהַלְאָה... וְכָל שִׁבְעַת הַיָּמִים נִקְרָא מִחֹסֶר זֶמֶן. וְאֵף עַל פִּי שִׁמְחָסֵר זֶמֶן פָּסוּל, אִם עָבַר וְהַקְרִיבוֹ - אֵינוֹ לֹקֵה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא לֹא הָבֵא מִכָּלל עֲשֵׂה. ה'משנה למלך' מסתפק: איסור הקרבת קרבן קודם יום השמיני נובע מחשש שמא הבהמה היא 'נפל' (שאינו בר קיימא), כדברי רשב"ג (שבת קלה, ב) שרק לאחר "שמונה ימים בבהמה אינה נפל". ואם כן כאשר הבהמה יצאה מכלל 'נפל' כי מלאו חדשי העיבור (ראה רמב"ם הל' רוצח פ"ב ה"ח), שהם חמישה חדשים בבהמה דקה ושנים עשר חודש בבהמה גסה - האם מותר להקריבה קודם יום השמיני?

ומוכיח מדברי הרמב"ם כאן שגזירת הכתוב היא שאין להקריב בהמה קודם יום השמיני, שהרי כתב בהמשך ההלכה "ואע"פ שמחוסר זמן פסול, אם עבר והקריבו, אינו לוקה מפני שהוא לאו הבא מכלל עשה". ואם איסור הקרבת בהמה קודם ליום השמיני הוא משום ספק 'נפל' (אך אם

יום חמישי ג' סיון ה'תשע"ה קרבן ללא מלח

אלא באי המליצה, והרי זה לאו שאין בו מעשה? ומבאר ה'שפת אמת' (מנחות כ, א ד"ה בריה): הבאת הקרבן אינה חייבת להיות בפעם הראשונה שנכנס לעזרה אלא אפשר להשלים זאת כל שבעת ימי החג. ונמצא שבכניסה הראשונה לעזרה ללא קרבן עדיין אין חטא, ואם לאחר מכן לא הביא קרבן, הרי זו עבירה ללא מעשה ולכן אין לוקים על כך.

אך מליחת הקרבן חייבת להיעשות בעת ההקרבה, ואי אפשר להשלימה אחר כך, ולכן כאשר בשעת ההקרבה אין מלח על הקרבן, עצם ההקרבה היא פעולה אסורה ולכן לוקים עליה.

הלכות איסורי מזבח פרק ה, הלכה יא: הַקָּרִיב בְּלֹא מֶלַח בָּלָל - לֹקֵה, שְׁנֵאמַר: וְלֹא תִשְׁבֹּת מֶלַח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ. בהלכות חגיגה (פ"א, ה"א) פסק הרמב"ם שהעולה לרגל ולא הביא עמו קרבן, אף שעבר על האיסור של 'ולא יראו פני ריקם' - אינו לוקה כי אין לוקים על לאו שאין בו מעשה, ואף על פי שהעבירה כרוכה בעשיית מעשה (הכניסה לבית המקדש), מאחר והאיסור אינו בעצם הכניסה אלא באי־הבאת הקרבן הרי זה בגדר לאו שאין בו מעשה.

לפי זה יש להבין בהלכה זו: מדוע המקריב קרבן ללא מלח לוקה, והרי גם בזה האיסור אינו בעצם הקרבת הקרבן

יום שישי ד' סיון ה'תשע"ה תיכף לסמיכה שחיטה

לעיל (הלכה ט) כתב הרמב"ם שחמשה שהביאו קרבן בשותפות אינם סומכים בבת אחת אלא בזה אחר זה.

הלכות מעשה הקרבנות פרק ג, הלכה יב: וּבִמְקוֹם שְׁסוּמְכִין שִׁחְטִין. וְתִכְף לְסַמֵּיכָה שְׁחִיטָה.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ עה

בסמוך לשחיטה.

ולפי זה יש לומר, שחייב הסמיכה של כל אחד ואחד מבעלי הקרבן אינו נובע מדיני הקרבן אלא מדיני הבעלים, כי מצד הקרבן די בסמיכה אחת, אלא שמאחר ומצוה על הבעלים לסמוך, צריך כל אחד מהם לסמוך. ומעתה מובן שדין 'תיכף לסמיכה שחיטה' שהוא דין מצד הקרבן מתקיים בסמיכת האחרון, הסמוכה לשחיטה, וכל הסמיכות האחרות הן רק מצד חייב הבעלים, וחייב זה מתקיים אף שלא בסמוך לשחיטה.

(מנחת אברהם על תורת כהנים ח"א ע' נד)

ולכאורה צריך ביאור, הרי הסמיכה צריכה להיות תכופה לשחיטה, וכאשר סומכים כמה בזה אחר זה נמצא שסמיכת הראשונים אינה סמוכה לשחיטה? והביאור:

חייב הסמיכה כולל שני פרטים: א) דין בקרבן, שצריכה להיות בו סמיכה קודם השחיטה, כשאר העבודות הנעשות בקרבן. ב) מצות סמיכה על הבעלים.

ודין 'תיכף לסמיכה שחיטה' נובע מהפרט הראשון, היינו שחייב הסמיכה מצד הקרבן צריך להתבצע סמוך לשחיטה, אך מצד מצות הבעלים יכולה הסמיכה להתקיים גם שלא

שבת קודש ה' סיון ה'תשע"ה

חביבה מצוה בשעתה

לקיימה בהידור?
ויש לחלק:

הקטרת האיברים בלילה אינה מעלה מצד עצם המצוה אלא מסיבה אחרת (שלא לדחות את השבת) ובוה נוקטים שקיום המצוה בזמנה עדיף, אך קידוש לבנה במוצאי שבת בדרך כבוד ובבגדים נאים הוא תוספת מעלה במצוה עצמה, ולכן עדיף לאחר (עבודת הגרשוני סי' נב).

ויתכן לחלק עוד שהקטרת אימורים עיקר זמנה ביום וההקטרה בלילה היא כעין 'תשלומין' ולא עיקר הזמן, כדיוק הלשון 'חביבה מצוה בשעתה', היינו שהוא עיקר זמנה, אך בקידוש לבנה הזמן הוא עד אמצע החודש ורק משום 'זריזין מקדימים למצוות' יש מעלה לקיימה בהקדם וכנגד מעלה זו עדיפה מעלת הקיום בהידור (ראה מנחת אשר בראשית סי' כב).

הלכות מעשה הקרבנות פרק ד, הלכה ג: חביבה מצוה בשעתה. שהרי הקטרת אמונים ואיברים, אף על פי ששקלים בלילה, דוחין את השבת בזמן, ואין מאחרין אותן למוצאי שבת.

כתב ה'תרומת הדשן' (ס' לה): הרואה לבנה בחידושה בימות החול, עדיף להמתין ולא לברך עליה מיד, כדי לקיים את המצוה במוצאי שבת כאשר הוא מבושם ובגדים נאים (וכן פסק הרמ"א אור"ח סי' תכו ס"ב).

והנה, בהלכה זו כי אף על פי שמעיקר הדין ניתן להקטיר את האימורים של קרבנות השבת במוצאי שבת אין לעשות כן כי 'חביבה מצוה בשעתה', הרי שהמעלה שבקיום המצוה מיד, גוברת על המעלה של הקיום באופן מושלם יותר לאחר זמן, ואם כן מדוע לא עדיף לקדש את הלבנה מיד כשרואה אותה לראשונה, ולא לאחר כד

המשך ביאור למסכת כתובות ליום שישי עמ' ב

הגמרא מביאה מעשה בענין דומה: והוא דאמר להו – מעשה באדם שאמר ליורשיו בשעת מיתתו, דיקלא לברת – דקל אחד ינתן לבתי. ושכב – וזמנו, ושכב תרי פלגי דיקלא – והשאר בירושתו שני חצאי דקלים, כלומר שני דקלים שבהם היה שותף עם אחרים, מלבד דקלים שלימים נוספים שהיו ברשותו. ורצו האחים לתת לאחותם שני חצאים אלו, שכן טרחתם מרובה מאשר דקל יחיד. יתיב רב אשי וקא קשיא ליה – ישב רב אשי והתקשה בשאלה השייכת לנידון זה, מי קרו אינשי לתרי פלגי דיקלי דיקלא – האם קוראים אנשים לשני חצאי דקלים דקל, ואם כן תתקיים צוואת האב בזה שיתנו לה האחים שני חצאים אלו, או לא – או ששני חצאי דקל אינם מכונים בשם 'דקל', וחייבים האחים לתת לה דקל שלם. אמר ליה רב מרדכי לרב אשי, הכי – כן אמר אבימי מהירוצא משמיה דרבא, קרו אינשי לתרי פלגי דיקלי דיקלא, ויכולים האחים לתת לה שני חצאים אלו, ומקיימים בכך את צוואת אביהם.

לנידון של משנתינו, שלדעת חכמים כל אחד מבעלי השדות המקיפות יכול לדחות את בעל השדה המוקפת ולומר לו, לא בחלקי אבדה לך הדרך ולא לתת לו דרך, ואף כאן כל יורש יכול לדחותה בטענה שהדקל שלה נמצא אצל היורש האחר. אמר ליה אביי לרב יוסף, מי דמי – וכי מקרה זה דומה למשנתינו, הן – במשנתינו, כל חד וחד מהנתבעים מצי מדיחי ליה – יכול לדחות את התובע לנתבעים האחרים, בטענה שמעולם לא היה לך דרך בצד זה אלא בצד השני, ואילו תבא – כאן, במעשה של הדקל, דיקלא נבייהו הוא – הרי הדקל נמצא ברשותם, שכן כל הנכסים היו ביחד בשעת הצוואה לתת לבת דקל, וכולם התחייבו בשוה, ואף שחלקו אחר כך אינם יכולים לדחותה. וכיון שכך, מאי תפנתיה – מה תקנתם, כלומר, מה עליהם לעשות כעת. ליתבו לה דיקלא, וליהדו וליפלו מרישא – יתנו לה דקל מהנכסים, ויחזרו ויחלקו את הנכסים מחדש.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ח אייר ה'תשע"ה

1

ד. והנכנס לקדש חוץ לקדש הקדשים¹³ שלא לעבודה
או להשתחוות¹⁴, בין הדיוט בין גדול - לוקה, ואינו
חייב מיתה. שנאמר: אל פני הכפרת¹⁵ ולא ימות - על
קדש הקדשים במיתה, ועל שאר הבית בלא ולוקה.
ה. כהן שיצא מן המקדש בשעת העבודה בלבד - חייב
מיתה. בין כהן גדול בין כהן הדיוט¹⁶. שנאמר: ומפתח
אהל מועד לא תצאו פן תמותו. כלומר, לא תניחו
עבודה ותצאו מבהלים ודחופים מפני גזרה זו. וכן זה
שנאמר בכהן גדול: ומן המקדש לא יצא - אינו אלא
בשעת העבודה בלבד, שלא יניח עבודתו ויצא.
ו. אם כן, מפני מה נשנת אזהרה זו¹⁷? בכהן גדול?
שכהן הדיוט שהיה במקדש בעבודתו ושמע שמת לו
מת שהוא חייב להתאבל עליו, אף על פי שאינו יוצא
מן המקדש¹⁸ - אינו עובר, מפני שהוא אונן; ואם עבד
והוא אונן של תורה - חלל עבודתו, בין בקרבן יחיד
בין בקרבן צבור. אכל כהן גדול עובר כשהוא אונן¹⁹,
שנאמר: ומן המקדש לא יצא ולא יחלל. כלומר, יושב
ויעבד עבודה שהיה עוסק בה²⁰ ואינה מתחללת.

יום ראשון כ"ח אייר ה'תשע"ה

הלכות ביאת המקדש

פרק שני

א. אין כהן גדול נכנס לקדש הקדשים אלא מיום
הקפורים ליום הקפורים². וכהן הדיוט נכנס לקדש³
לעבודה בכל יום⁴.
ב. והזהרו כל הכהנים שלא יפנסו לקדש או לקדש
הקדשים שלא בשעת עבודה⁵. שנאמר: ואל יבא בכל
עת אל הקדש⁷ - זה קדש הקדשים; מבית לפרכת -
להזהיר על כל הבית⁹.
ג. כהן שנכנס לקדש הקדשים¹⁰ בשאר ימות השנה¹¹,
בין כהן הדיוט בין כהן גדול, או כהן גדול שנכנס לו
ביום הקפורים שלא בשעת העבודה - חייב מיתה בידי
שמים; שנאמר: ולא ימות. וכמה פעמים הוא נכנס
לשם ביום הקפורים? ארבע, כמו שיתבאר במקומו.
ואם נכנס חמישית - חייב מיתה בידי שמים¹².

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבואר בו שאין כהן גדול נכנס לקדש הקדשים אלא ביום הקפורים, ודין כהן הנכנס לקדש שלא בשעת עבודה.
(2) בשעת עבודה. (3) להיכל. (4) להקטיר הקטורת על מזבח הזהב שהוא בהיכל (כסף משנה). וכן להדליק המנורה,
ולדישון מזבח הפנימי, ולהטבת הנרות, וראה למעלה בפרק ה מהלכות כלי המקדש הלכה יא שהיו נכנסים להיכל
להשתחוות. (5) בספרא (פרשת אחרי מות פרשה א הלכה ו-ז): "או אחיך בבל יבוא ואין הבנים בלא יבוא - תלמוד לומר
דבר אל אהרן, שאין תלמוד לומר אחיך, ומה תלמוד לומר אחיך לרבות את הבנים". ובלקח טוב שם נוסף: "וכן הוא
אומר וישמע אברם כי נשבה אחיו, והוא לוט בן אחיו". (6) משום כבוד למקדש ויראה לפני השכינה (ספר המצוות לא
תעשה סח). (7) [נראה שצריך להיות: "אל הקדש [וגו'] זה קדש הקדשים", והכוונה לסוף הפסוק: "אל פני הכפרת".
והיינו ליד הארון, ועדיין לא ידענו מה דינו של כל הבית מבפנים לפרוכת]. (8) לחייב מלקות ולא מיתה. (9) [היינו
הבית הפנימי (=בית קודש הקדשים), וכדעת ר' יהודה במנחות כז: שעל "כל ההיכל כולו ומבית לפרוכת בארבעים
(=במלקות ארבעים ולא במיתה), ואל פני הכפרת (=ליד הארון) במיתה"]. (10) כלומר, ליד הארון. (11) בספרא (שם
הלכה ח): "ואל יבא בכל עת זה יום הכיפורים אל הקדש לרבות שאר ימות השנה". (12) בספרא (שם): "ואל יבא בכל
עת זה יום הכיפורים" פירוש מדלא כתיב בכל יום, אלא בכל עת, שמע מינה בעתות היום הקפיד הכתוב, שאף על פי
שיש עת שהוא רשאי לבוא, לא כל עיתות היום ראויים לו לבא". (13) ראה למעלה הלכה ב, שכל שלא קרב אל הארון
הרי הוא בכלל "חוץ לקדש הקדשים". (14) כלומר, שלא להשתחוות, שהרי להשתחוות מותר, שהשתחויה בכלל עבודה
היא. (15) מכיוון שלא הביא תחילת הפסוק "אל מבית לפרוכת", אלא סוף הפסוק, נראה שדעתו כדעת ר' יהודה, שאינו
חייב מיתה אלא על פני הכפרת, היינו ליד הארון. (16) בספרא פרשת שמיני (מכילתא דמילואים הלכה מב-ג): "ומן
המקדש לא יצא ולא יחלל, אימתי אינו יוצא ולא יחלל הוי אומר בשעת עבודה וכו', אין לי אלא אהרן ובניו שנתרבו
בשמן המשחה וכו', מניין לכהנים של כל הדורות? תלמוד לומר כי שמן משחת ה' עליכם". וסובר רבינו, שהכוונה אף
לכהנים הדיוטים שבכל הדורות, שאף על פי שנאמר (ויקרא י, ז) "כי שמן משחת ה' עליכם" וזה אינו אלא בכהן גדול,
שהרי לדורות רק הוא נמשח בשמן המשחה. מכיוון שלא נאמר "כי בשמן הקדש נמשחתם", על כרחנו שאין הכוונה
לכהנים גדולים הנמשחים בשמן, אלא אף לכהנים הדיוטים שאינם נמשחים, אבל משחת ה', שנמשחו בו בני אהרן, היא
עליהם לדורות, כמו שנאמר (שמות מ, יד-טו) "ואת בניו תקריב וגו' ומשחת אותם וגו' והיתה להיות להם משחתם לכהונת
עולם" (כסף משנה בשם הרמב"ם בספר המצוות ובפירוש על התורה סוף פרשת צו). (17) של "ומן המקדש לא יצא".
(18) כלומר, בשעת העבודה אלא עומד שם עד שתיגמר על ידי כהן אחר, שהיציאה בשעת העבודה היא בזיון לקדשים
(כסף משנה). וראה לכך מהפסוק המפורש (ויקרא שם) בבני אהרן שהיו כהנים הדיוטים: "ומפתח אהל מועד לא תצאו".
(19) של תורה אבל אונן דרבנן אינו מחלל עבודתו. (20) כלשון הברייתא (יומא יג:): "היה עומד ומקריב (פירוש: כהן
גדול - תוספות שם דיבור המתחיל היה) על גבי המזבח וכו' ר' יוסי אומר יגמור". משמע רק עבודה שהיה עוסק בה, אבל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון כ"ח אייר – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש עז

מתוך מהדורת וגשל

- 1 ז. ומנין שעבודת האונן פסולה? מקל נחמר: אם בעל
 - 2 מום, שאוכל בקדשים, אם עבד - חלל; אונן, שהוא
 - 3 אסור בקדשים, שנאמר: לא אכלתי באני ממנו - דין
 - 4 הוא שיחלל²¹.
 - 5 ח. ואף על פי שכהן גדול עובד אונן - אסור לאכל²²
 - 6 בקדשים; שנאמר²³: ואכלתי²⁴ חטאת היום הייטב
 - 7 בעיני יי. וכן אינו חולק לאכל בערב²⁵. אונן שעבד -
 - 8 אינו לוקה²⁶. ומתיר לגע בקדשים²⁷ אף על פי שלא
 - 9 טבל; שלא עשו מעלה אלא באכילה²⁸, אבל בנגיעה -
 - 10 הרי זה טהור, כמו שיתבאר במקומו.
 - 11 ט. אי זהו אונן? זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא
 - 12 חיב להתאבל עליהן²⁹, ביום המיתה בלבד - הוא
 - 13 הנקרא אונן דין תורה³⁰, ולילה הוא אונן מדברי
 - 14 סופרים³¹.
 - 15 י. ומת ששקה ימים ואחר כך נקבר - כל אותם הימים
 - 16 שאחר יום המיתה הוא אונן מדבריהם, וכן יום
- הקבורה, ואינו תופש לילו³². לפיכך, מי שמת לו מת
- וקברו לאחר יום המיתה - כל יום הקבורה אינו מקריב
- ואינו אוכל בקדשים מדבריהם, וטובל ואוכל לערב.
- ויום שמועה קרובה³³ ויום לקוט עצמות³⁴ - הרי הוא
- כיום קבורה, שאינו תופש לילו ואפלו מדבריהם.
- לפיכך טובל ואוכל בקדשים לערב. אבל יום המיתה -
- כשם שאסור לאכל בו קדשים מן התורה, כך אסור
- לאכל בלילו מדבריהם; חוץ מן הפסח בלבד, שהוא
- אוכל לערב³⁵, כמו שיתבאר במקומו.
- יא. האכל אינו משלח קרבנותיו כל שבועה³⁶, אפלו יין
- או עצים או לבונה³⁷. וכן מצרע³⁸ אינו משלח
- קרבנותיו. כל זמן שאינו ראוי לביאה אל המזנה³⁹ -
- אינו ראוי להקריבה. אבל המזנה יש בו ספק⁴⁰ אם
- משלח אם אינו משלח. לפיכך, אם הקריבו עליו -
- נרצה⁴¹.
- יב. טמא שרץ וכיוצא בו⁴² והערל משלחין את

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

להתחיל בעבודה - אסור. (21) בספר המצוות עשה קסה הביא רבינו מהפסוק "ומן המקדש לא יצא ולא יחלל" (ויקרא כא, יב) - "הא אחר שלא יצא חילל". (22) הוריות יב: "כהן גדול מקריב אונן ולא אוכל". (23) באהרן הכהן הגדול. (24) בזבחים קא. אמרו שאין ללמוד מפסוק זה אלא לקדשי שעה. וקדשי דורות למדו בקל וחומר ממעשר שני, שנאמר בו (דברים שם): "לא אכלתי באוני ממנו". (25) זבחים צח: צט. [שאף על פי שכהן גדול שאינו אונן, אינו זקוק לחלוקה, אלא נוטל כמה שרוצה (למעלה פרק ה מהלכות כלי המקדש הלכה יב ולהלן פרק י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יח) - כשהוא אונן, אינו נוטל אפילו בחלוקה]. (26) משום שאין בו לאו מפורש, אלא נלמד בקל וחומר או מדקדוק הכתוב "לא יצא ולא יחלל" - "הא אחר שלא יצא חילל", ראה למעלה הלכה ז. ואין עונשים מן הדין, וראה בכסף משנה. (27) שם צח: במשנה לפי הנוסחא שלפנינו. וכן כתב בפרק י"ב מהלכות אבות הטומאות הלכה טו. ובפירוש המשנה שם "אונן אינו נוגע". אבל בפירוש המשנה נוסחת ארץ ישראל הוגה שאונן אסור לאכול בקדש (תוספות יום טוב שם). (28) שטובל לפני האכילה (פסחים צא: וחגיגה כא. והלכות אבות הטומאות שם). (29) "אמו ואביו, בנו ובתו, ואחיו ואחותו מאחיו" (פרק ב מהלכות אבל הלכה א, עיין שם). (30) ומחלל עבודתו (למעלה הלכה ו). (31) מדרבנן, ואינו מחלל עבודתו. כרבי שמעון וכו'. (32) כדעת חכמים שם ק: ולא כדעת רבי (שם) שיום הקבורה תופס לילו. (33) בתוך שלושים יום למיתתו. (34) ברייתא בזבחים ק: שגם יום שמועה קרובה וגם יום ליקוט עצמות אינם תופשים לילותיהם אפילו מדרבנן, הרי שימים אלו אינם אלא מדרבנן. (35) פסחים שם. שכיוון שאיננות לילה אינה אלא מדרבנן - באכילת קדשים שאינה אלא מצוות עשה, לא ביטלו חכמים דבריהם, אבל בפסח שהוא בכרת, ביטלו חכמים דבריהם. (36) בברייתא של ר' שמעון (זבחים ומועד קטן שם) "בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא אונן" ואונן אינו אלא ביום המיתה, אבל בגמרא מועד קטן שם למדו מהברייתא הנ"ל גם לאכל וכן מפורש בתוספתא זבחים תחילת פרק י"א שאין האונן מביא קרבנות כל שבעה. (37) בזבחים שם: "ר' שמעון אומר שלמים (ויקרא ג, א "ואם זבח שלמים קרבנו") כשהוא שלם (שדעתו מיושבת עליו) מביא, ואינו מביא כשהוא אונן, מניין לרבות את התודה וכו' העולה וכו' בכור מעשר ופסח וכו' חטאת ואשם וכו' העופות והמנחות והיין והעצים והלבונה, תלמוד לומר שלמים קרבנו כל קרבנות שהוא מביא, כשהוא שלם מביא ואינו מביא כשהוא אונן". (38) במועד קטן טז. למד כן ר' שמעון ממה שנאמר (יחזקאל מד, כז) "וביום בואו וגו' יקריב חטאתו" "בזמן שראוי לביאה ראוי להקריבה, בזמן שאינו ראוי לביאה אינו ראוי להקריבה". (39) [זו היא מחנה לוי, שהמצורע נשלח גם ממנה, שכן נאמר בו "וביום בואו". היינו כשהוא בא ביום השמיני לעזרת נשים לשער ניקנור (פרק ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ב) שהוא מחנה לוי. ולפי זה פשוט שהוא הדין לזב, שאף הוא נשלח מחוץ למחנה לוי, שאינו משלח קרבנותיו. אבל טמא שרץ וכיוצא בו, שמתיר לו להיכנס למחנה לוי, משלח הוא קרבנותיו]. (40) ש"כל אותם שנים שהיו ישראל במדבר מנודין היו (=לשמים) ושלחו קרבנותיהם", והסתפקו חז"ל בזה שמא מנודה לבריות חמור ממנודה לשמים (מועד קטן טו:). ואף על פי שאינו רשאי לבוא עם העם, שאסור לעמוד בארבע אמותיו - ייתכן שאינו דומה למצורע, שאינו ראוי לבוא כלל אפילו יחיד, ואילו מנודה ראוי לבוא יחיד. (41) שמכיוון שלא נפשטה הבעיה אין לנו לפוסלו מספק. וכן דעת רבינו בכל הבעיות שבקרבנות. (42) [שראויים לבוא לעזרת נשים. אבל זב שאינו ראוי לבוא לעזרת נשים - אינו בכלל זה. והמדובר בטמא שרץ שלא טבל ולפיכך אין שוחטין עליו קרבן פסח, כדלהלן, אבל אם טבל - שוחטין עליו גם קרבן פסח, כמפורש בפרק ו מהלכות קרבן פסח הלכה א].

עח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון כ"ח אייר – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש

מתוך מהדורת וגשל

15 כל שטמאתו חמורה, חמור שלוחו משלוח חבור. 16 לפיכך משלחין את המצרע חוץ לשלש מחנות¹⁵, שהוא 17 חוץ לירושלים¹⁶, מפני שהוא מטמא בביאה¹⁷ מה שאין 18 הַזָּב מְטַמֵּא¹⁸.

19 ג. ומשלחין זבין וזבות נדות ויולדות חוץ לשתי 20 מחנות, שהוא חוץ להר הבית¹⁹, מפני שהן מטמאין 21 המשכב והמושב אפלו מתחת האבן²⁰ מה שאין המת 22 מטמא²¹.

23 ד. טמא מת, אפלו המת עצמו - מתר להפגס להר 24 הבית²²; שנגאמר: ויסקח משה את עצמות יוסף עמו - 25 עמו במחנה הלוי.

26 ה. החילין²³ - משלחין ממנו עובדי כוכבים וטמאי מת 27 ובועלי נדות²⁴; אבל טבול יום²⁵ נכנס לשם, שפכר 28 טבול²⁶.

1 קרבנותיהם⁴³ ומקריבין עליהן; חוץ מפסח⁴⁴, שאין 2 שוחטין אותו על טמא שרץ⁴⁵, ואין שוחטין על הערל 3 פסח, כמו שיתבאר. אבל טמא מת⁴⁶ - אין מקריבין 4 עליו קרבן כלל⁴⁷ עד שיתהרס⁴⁸.

פרק שלישי

6 א. מצות עשה לשלח כל הטמאים מן המקדש², 7 שנגאמר: וישלחו מן המחנה³ כל צרוע וכל זב⁴ וכל 8 טמא לנפש⁵.

9 ב. זה המחנה האמור כאן הוא מחנה שכניה⁶, שהוא 10 מפתח עזרת ישראל ולפנים⁷. שומע אני⁸, שהמצרע 11 והזב וטמא מת שלששת במקום אחד⁹. תלמוד לומר 12 במצרע: בדרך ישוב, מחוץ למחנה מושבו - זה מחנה 13 ישראל¹⁰, שהוא מפתח ירושלים ולפנים¹¹. מה מצרע¹², 14 שטמאתו חמורה¹³, חמור שלוחו משלוח חבור¹⁴; אף

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(43 בפסחים סב. "בכל הזבחים ערל וטמא משלחין קרבנותיהם". וכן הוא בזבחים כב: (44 שאין שוחטין אותו אלא על מי שראוי לאכול. (45 כל זמן שלא טבל. (46 זבחים שם. ולמדו כן ממה שנאמר בפסח (במדבר ט, י"א) "איש איש כי יהיה טמא לנפש וגו' ועשה פסח לה' בחודש השני וגו'", ואפילו אם חל שביעי שלו להיות בערב פסח והוזה עליו כדן וגם טבל, שהוא ראוי לאכול בלילה אין שוחטין וזורקין עליו, כמפורש בפרק ו מהלכות קרבן פסח שם. והוא הדין לקרבן אחר. (47 בזבחים שם נחלקו בזה ריש לקיש וזקני דרום, ואמרו שם, שגם לזקני דרום אין שוחטין עליו לכתחילה, ואם כן לריש לקיש המחמיר - פסול אפילו בדיעבד (כסף משנה). (48 היינו אחר הזאות וטבילה, וביום השמיני שלו, ראה למעלה. (1 תתבאר בו המצוה לשלח טמאים מן המקדש, ושכל שטומאתו חמורה מחבירו - חמור שילוחו ממנו. (2 ראה ספר המצוות, עשה לא. (3 שלש מחנות היו: מחנה שכניה, מחנה לוי ומחנה ישראל, ראה למעלה פ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה יא. וכאן המדובר במחנה שכניה (להלן הלכה ב הערה ה). (4 ראה פסחים סו: ונכפלה מצוה זו בדברים כג, א "ויצא אל מחוץ למחנה", ואמרו בספרי תצא (דברים שם) "זו מצות עשה". (5 כלומר, טמא מת. (6 ספרי בתחלת פרשת נשא, ופסחים סח. ובספר המצוות שם): "ומחנה זה האמור כאן הוא מחנה שכניה וכו' ולשון ספרי (פ' נשא במדבר שם) וישלחו מן המחנה, אזהרה לטמאים שלא יכנסו למקדש בטומאה, וכבר נכפל ציווי זה בלשון אחר, והוא אמרו יתעלה כי יהיה בכ איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה ויצא אל מחוץ למחנה (דברים כג, יא). רצה כאן באמרו "מחוץ למחנה", מחנה שכניה". (7 שבבית המקדש, כי "כשם שהיו במדבר שלש מחנות: מחנה שכניה ומחנה לוי ומחנה ישראל, כך היו בירושלים. מפתח ירושלים ועד פתח הר הבית - מחנה ישראל, מפתח הר הבית ועד שערי ניקנור - מחנה לוי, משערי ניקנור ולפנים - מחנה שכניה" (תוספתא כלים בבא קמא פ"א, הוצאת צוקרמנדל עמ' 570 10). וראה למעלה בהלכות בית הבחירה שם, ובפירוש המשנה כלים פרק א משנה ח. (8 מהפסוק הנ"ל של "וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש", וכל זה בספרי שם. (9 כלומר, משולחים ממחנה שכניה בלבד. (10 כי זוהי המשמעות של "בדרך ישוב", שהוא לבדו שם, ואין אחר במחיצתו (כסף משנה). (11 תוספתא שם. (12 ספרי פ' נשא שם. (13 שהרי מטמא בביאה, ראה להלן סוף ההלכה. (14 שהרי רק בו שמענו שהוא משולח גם ממחנה ישראל. (15 ספרא פ' תזריע פרק יב הלכה יד. (16 ראה בפ"א ממסכת כלים משנה ז, כי הוא משולח גם מעצירות המוקפות חומה. וראה למעלה בהלכות בית הבחירה שם הלכה יג, ולהלן הלכה ח. (17 ספרי שם. כלומר, "מטמא בביאתו לבית, בין בימי החלט בין בימי הסגר, כיצד? נכנס לבית נטמא כל אשר בבית וכו'" (להלן פרק י מהלכות טומאת צרעת הלכה יב, וראה גם בכלים פ"א משנה ד). (18 שאין מטמא בביאה אלא במשכב ובמושב (להלן הלכה ג, ובפ"א מהלכות טומאת משכב ומושב הלכה א). ובפסחים סז: אמרו: "מאי חומריה דמצורע, שכן טעון פריעה ופרימה, ואסור בתשמיש המטה". ועיי' בתוספות שם ד"ה כשם, וראה מה שכתב בזה בהר המוריה כאן. (19 ראה למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה טו, ובכלים פרק א משנה ח. (20 שם בספרי. וביאר זאת רבינו בפ"ו מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ה, שאם "היו אבנים גדולות למעלה מן הכלי העשוי למשכב או למרכב ונישא הזב על האבנים מלמעלה, נטמא המשכב או המרכב ונעשה אב טומאה". (21 כן הוא בגדה סט: וכן נראה בשבת פג: (22 כל הלכה זו היא בתוספתא כלים בבא קמא פרק א, והובאה בפסחים סז. נזיר מה. וסוטה כ. (23 ראה למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ג כי "לפנים ממנו (=מהר הבית) סורג מקיף סביב גובהו עשרה טפחים, ולפנים מן הסורג החיל גובהו עשר אמות". (24 כלים שם. וכן הוא למעלה שם פרק ז הלכה טז. וכל זה מדרבנן, אבל מן התורה אפילו בעזרת נשים מותרים, שכל זה מחנה לוי עזרת ישראל, ראה ר"ש ורא"ש פרק א ממסכת כלים משנה ח. (25 שטבל ולא העריב שמשו. (26 כן נראה במשנה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון כ"ח אייר – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש עט

מתוך מהדורת וגשל

- 1 ו. עֲזַרְת הַנָּשִׁים - מְשַׁלְחִין מִמֶּנּוּ טָבֹול יוֹם²⁷, אָבֵל לֹא
- 2 מְחַסֵּר פְּפוּרִים²⁸; שְׁמֻחָסֵר פְּפוּרִים הָעָרִיב שְׁמֻחָסֵר²⁹.
- 3 וְאִסּוּר טָבֹול יוֹם בְּמַחְנֶה לְוִיָּה מְדַבְּרֵי סוּפְרִים³⁰.
- 4 ז. מְעֻזֶּרֶת יִשְׂרָאֵל³¹ וְלִפְנֵים - אֶפְלוּ מְחַסֵּר פְּפוּרִים לֹא
- 5 יִפְגֹּס לְשֵׁם³², שְׁעִדִּין לֹא טָהָר טָהָרָה גְּמוּרָה³³; שְׁנָאָמֶר:
- 6 וְכָפֹר עָלֶיהָ הִכְהֵן וְטָהָרָה, מְקַלֵּל שְׁעִדִּין לֹא נִגְמָרָה
- 7 טָהָרָתָהּ.
- 8 ח. הַטָּמֵא הַמְשַׁלֵּחַ מֵהָר הַבֵּית³⁴, אִם נִכְנָס - עוֹבֵר בְּלֹא
- 9 תַּעֲשֶׂה³⁵; שְׁנָאָמֶר: וְיָצָא מִחוּץ לַמַּחְנֶה - זֶה מַחְנֶה
- 10 שְׂכִינָה³⁶, וְלֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמַּחְנֶה - זֶה מַחְנֶה לְוִיָּה³⁷.
- 11 וְכֵן מְצָרֵעַ שְׁנִכְנָס לִירוּשָׁלַיִם - לֹקָה³⁸. אָבֵל אִם נִכְנָס
- 12 לְשָׂאֵר הָעָרִים הַמְקֻפָּזוֹת חוּמָה³⁹, אָף עַל פִּי שְׂאִינוֹ
- 13 וְשִׂאִיו⁴⁰, לְפִי שְׁנָאָמֶר: בְּדֹר יֵשֵׁב - אִינוֹ לֹקָה⁴¹.
- 14 ט. נִכְנָס הַמְצָרֵעַ לְהָר הַבֵּית - לֹקָה שְׁמוֹנִים⁴². אָבֵל
- 15 טָמֵא מֵת⁴³ אוֹ טָבֹול יוֹם⁴⁴ שְׁנִכְנָס לְעֻזְרַת נָשִׁים, אוֹ
- 16 מְחַסֵּר פְּפוּרִים⁴⁵ שְׁנִכְנָס לְעֻזְרַת יִשְׂרָאֵל, אָף עַל פִּי שְׂאִינוֹ
- 17 לֹקָה - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת.
- 18 י. וְכֵשֶׁם שֶׁשְׁלֹחַ טָמֵאִים⁴⁶ מִן הַמִּקְדָּשׁ⁴⁷ בַּעֲשֵׂה, כִּף אִם
- 19 נִכְנָסוּ⁴⁸ - עוֹבְרִים בְּלֹא תַעֲשֶׂה⁴⁹; שְׁנָאָמֶר: וְלֹא יִטְמְאוּ
- 20 אֶת מַחְנֵיהֶם - זֶה מַחְנֶה שְׂכִינָה⁵⁰.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

שם שרק מעזרת נשים משלחים אותו. וכן כתב גם בפירוש המשנה שם: "ולא נרחיק טבול יום מן החיל כמו (מה) שהרחקנו טמא מת, לפי שטבול יום כבר נטהר, ואינו מטמא את האדם כטמא מת", וראה ספרי שם. (27) כלים שם, ולמעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יז. (28) כן נראה בכלים שם, שרק מעזרת ישראל משלחים אותו. ומחוסר כיפורים הוא, זב וזבה, מצורע ויולדת אחר שטבלו והעריב השמש ועדיין לא הביאו קרבנותיהם, ראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א. (29) כלומר, אף כי טומאתו היתה חמורה – כיון שהעריב שמשו, אין מרחיקים אותו כמו טבול-יום, שעדיין לא העריב שמשו. ובספרי שם אמרו: טבול יום חמור ממחוסר כפרה, שטבול-יום אסור בתרומה, ומחוסר כיפורים מותר בתרומה. (30) מדרבנן. וכן כתב רבינו למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יז, וראה פסחים צב: יבמות ז: הוריות ה. וזבחים לב: (31) שכאן מתחיל מחנה שכינה. (32) כלים שם. וראה בהלכות בית הבחירה שם הלכה יח. (33) בסנהדרין פג: למדו כן מפסוק זה לענין מחוסר כפרה ששימש במקדש, ואילו לענין כניסה למקדש למדו מפסוק אחר, שנאמר (במדבר יט, יג) "טמא יהיה עוד טומאתו בו" – "טומאתו בו, לרבות מחוסר כיפורים" (מכות ח:); וראה בהר המוריה. (34) ראה למעלה פרק ה מהלכות בית הבחירה הלכה א, מהו הר הבית. (35) וגם לוקה. ראה תוספתא כלים בבא קמא פ"א. (36) בפסוק הנ"ל אין אלא עשה ולא לא-תעשה. וראה להלן הלכה י שעובר בלא-תעשה משום "ולא יטמאו את מחניהם". (37) כן הוא בספר המצוות לא-תעשה עח, ובסמ"ג לאוין שד. אבל בפסחים סח. במסקנת הגמרא אמרו להיפך: "ויצא אל מחוץ למחנה, זה מחנה לויה. ולא יבא אל תוך המחנה, זה מחנה שכינה", וכן הוא בספרי תצא (דברים שם) "ר"ש התימני אומר: ויצא אל מחוץ למחנה, זה מחנה לויה. ולא יבא אל תוך המחנה, זה מחנה שכינה". וראה בכסף-משנה. (38) תוספתא כלים שם (הובאה שם בפירוש המשנה כלים פרק א משנה ח:): "נכנסו מצורעים לפניו מן החומה לוקין את הארבעים". (ומה שאמר רב חסדא (פסחים סז). "מצורע שנכנס לפניו ממחיצתו פטור, שניתקו הכתוב לעשה", יתכן כי הכוונה לשאר הערים המוקפות חומה, ראה להלן). (39) ראה פירוש רא"ש כלים פרק א משנה ז: "והוא שיהיו מוקפות מימות יהושע בן נון, דומיא דבתי ערי חומה דדרשינן ב' בהר איש כי ימכור בית מושב עיר חומה, יכול הקיפה חומה מכאן ולהבא, ת"ל בית מושב עיר חומה, שהיא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון". וכן כתב הר"ש שם. (40) בכלים שם: "עיריות המוקפות חומה מקודשות ממנה, שמשלחין מתוכן את המצורעים", וראה גם למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יג. (41) כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה לכלים פרק א בסוף משנה ח. (ויתכן כי כן מפרש רבינו דברי רב חסדא בפסחים שם הנ"ל). (42) ארבעים על כניסתו לירושלים, וארבעים על כניסתו להר הבית, ראה תוספתא כלים שם: "נכנסו מצורעים לפניו מן החומה לוקין את הארבעים, זבין וזבות נדות ויולדות להר הבית - לוקין שמונים", ובהגהת הגר"א מגיה: "כו" ויולדות שנכנסו להר הבית לוקין ארבעים (וכ"ה בפסחים שם), מצורע שנכנס להר הבית לוקה שמונים". אבל פלא הדבר שהרי רבינו במסכת כלים פרק א משנה ח הביא תוספתא זו כמקורה שלא כהגהת הגר"א. וראה בתוספת ראשונים שם. (43) למעלה הלכה ה ביארנו כי מן התורה מותר לטמא מת ליכנס לעזרת נשים, וראה גם למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יז. (44) ראה למעלה הלכה ו, ובהלכות בית הבחירה שם, כי מן התורה מותר לטבול-יום ליכנס לעזרת נשים. (45) אף-על-פי שאמרו בברייתא במנחות כז: "מחוסרי כפרה שנכנסו לעזרה (=לעזרת ישראל) בשוגג חייב חטאת, במזיד ענוש כרת", וכן הוא בתוספתא (כלים ב"ק פ"א הוצ' צוק"מ עמ' 569 29) "כל הטמאים שנכנסו משער ניקנור ולפנים (=עזרת ישראל), אפילו הן מחוסרי כפרה, הרי אלו חייבין על זדון כרת ועל שגגתן חטאת" (ראה בהשגת הראב"ד), - זה אינו אלא למאן דאמר "מחוסר כיפורים דוב, כזב" (זבחים יז:), אבל דעת רבינו היא "מחוסר כיפורים דוב, לאו כזב" וכמה ראיות לדבר, ראה בכסף-משנה. וכן הוא בפ"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יד. וכן נראה למעלה הלכות בית הבחירה שם הלכה יח, ולהלן פ"ד הלכה ד, ופ"ט הלכה יא. (46) שנאמר "וישלחו מן המחנה וגו'" (למעלה הלכה א). וראה גם למעלה הלכה ח "ויצא מחוץ למחנה, זו מחנה שכינה". (47) היינו מחנה שכינה, מעזרת ישראל ולפנים. (48) למחנה שכינה. (49) ראה מכות יד: וספרי זוטא לבמדבר שם, ובספר המצוות לא-תעשה עז. (50) כלומר, הנשלחים ממחנה שכינה אם נכנסו, עוברים בלא-תעשה הנ"ל, ואילו אלו הנשלחים ממחנה לויה, אם נכנסו למחנה לויה, עוברים בלא-תעשה אחר, משום שנאמר "לא יבוא אל תוך המחנה", ראה למעלה הלכה ח.

- 1 יא. ומנין שאינו עובר אלא אם כן נכנס, אבל אם נגע
 - 2 בעזרה מאחוריה - פטור? שנאמר בילולת: וא
 - 3 המקדש לא תבא⁵¹.
 - 4 יב. טמא שנכנס למקדש⁵² במזיד - ענוש כרת;
 - 5 שנאמר: ואם לא יכבס ויבשרו לא ירחץ וינשא עונו⁵³;
 - 6 בשוגג - מביא קרבן עולה ויורד⁵⁴; שנאמר: או נפש
 - 7 אשר תגע בכל דבר טמא⁵⁵. ואין חייבין כרת או קרבן
 - 8 אלא מעזרת ישראל ולפנים⁵⁶, או על תוספת העזרה⁵⁷
 - 9 שנתקדשה קדשה גמורה, כמו שבארנו⁵⁸.
 - 10 יג. ואי זהו הטמא שחייב כרת על המקדש? כל שנטמא
 - 11 בטמאה מן המת שהנזיר מגלח עליה⁵⁹, שפכר נתפרש
 - 12 בנזירות⁶⁰; או שיגע באדם או בכלים שנטמאו באותן
 - 13 הטמאות שהנזיר מגלח עליהם⁶¹, שהרי הוא שני
- 14 לראשון⁶² שנגע במת; או שנטמא בשאר אבות
- 15 הטמאות⁶³ של תורה שיתפרשו במקומן⁶⁴.
- 16 יד. כללו של דבר: כל הטעון ביאת מים⁶⁵ מן התורה
- 17 - חייב כרת על ביאת המקדש⁶⁶, ואפלו אחר שטבל, עד
- 18 שיעריב שמשו⁶⁷. אבל המתטמא בטמאות מן המת
- 19 שאין הנזיר מגלח עליהן, אף על פי שהוא טמא טמאת
- 20 שבעה - הרי זה פטור על ביאת המקדש⁶⁸.
- 21 טו. וכן הנוגע בכלים שנגעו באדם שנגע במת⁶⁹, או
- 22 שנגע באדם שנגע בכלים הנוגעים במת⁷⁰, אף על פי
- 23 שהוא טמא ראשון לענין תרומה ולטמא בשר קדשים
- 24 - הרי זה פטור על ביאת המקדש; שדברים אלו הלכה
- 25 מפי הקבלה⁷¹. ואף על פי שהוא פטור, מפין אותו מפת
- 26 מן הדת⁷².

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(51) בספר המצוות שם, כתב רבינו וז"ל: "ובספרא (ראה שם פ' תזריע פרק א הלכה ט) אמרו לפי שנאמר והזרתם את בני ישראל מטומאתם ולא ימותו (שם טו, לא), שומע אני בין מתוכו בין מאחוריו, כלומר, גם הנוגע במקדש מאחוריו כשהוא טמא, מתחייב כרת, תלמוד-לומר ביולדת, ואל המקדש לא תבוא, ושם נתבאר שדין היולדת ודין שאר טמאים שוים בזה". (52) לעזרה, ראה להלן. (53) בספרא אחרי פרק יא הלכות יג - טו: "יכול על כיבוס בגדים יהיה ענוש כרת, תלמוד-לומר ובשרו לא ירחץ וינשא עונו. הא כיצד, על רחיצת גופו ענוש כרת וכו'. מנין שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו, הזהיר וענוש על ידי טומאה, וחייב קרבן על ידי טומאה, מה קרבן שחייב להלן על ידי טומאה בטומאת מקדש וקדשיו, אף ענוש ואזהרה האמורים כאן על ידי טומאה בטומאת מקדש וקדשיו. אחרים אומרים "ונשא עונו" "ונשא עונו" לגזירה-שוה, מה נשיאת עון האמור להלן בכרת, אף כאן בכרת". ומה שלא מביא רבינו מפסוק מפורש (במדבר יט, יג - כ) "כל הנוגע במת בנפש האדם אשר ימות ולא יתחטא את משכן ה' טמא ונכרתה הנפש ההיא מישראל וכו' ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל כי את מקדש ה' טמא" - "משום דשם אינו מבואר אלא במת החמור, אבל בשאר טומאות לא שמענו" - (הר המוריה), אבל להלן בפרק י מהלכות שגגות הלכה ה הביא רבינו הפסוק בבמדבר הנ"ל, וז"ל "ובנכנס למקדש נאמר, ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל כי את מקדש ה' טמא", וראה בספר המצוות שם. (54) ראה להלן בפרק א מהלכות שגגות הלכה ג, ובפרק י שם הלכה א. (55) ראה ספרא ויקרא (דבורא דחובה פרק יב הלכה י) "ומנין שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו, הזהיר וענוש על ידי טומאה וחייב קרבן על הטומאה, מה ענוש ואזהרה האמורים להלן על ידי טומאה, בטומאת מקדש וקדשיו, אף קרבן שחייב כאן על ידי טומאה בטומאת מקדש וקדשיו" וראה גם להלן פרק י מהלכות שגגות הלכה ה. (56) ראה שבועות יד. במשנה, ובמסכת כלים פרק א משנה ח, שאין חייבים כרת אלא במחנה שכינה, דמשכן ומקדש כתיב (במדבר שם), ובהקומץ רבה (מנחות כז:): תנא מחוסר כיפורים (ראה למעלה הלכה ט) שנכנס לעזרה שוגג חייב חטאת, במזיד ענוש כרת, ואין צ"ל טבול-יום ושאר כל הטמאים (ר"ש כלים שם). (57) שבועות שם במשנה. (58) למעלה פרק ו מהלכות בית הבחירה, הלכה יב. (59) "אבל המתטמא בטומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן וכו' פטור על ביאת המקדש" (להלן הלכה יד) והוא במשנה נזיר נו: כדעת ר' אליעזר משום ר' יהושע, ולא כר' מאיר, וכן כתב בפירוש המשנה כי "מאמר ר"מ אינו נכון". (60) בהלכות נזירות פרק ז הלכות א"ו. (61) אף-על-פי שהנוגע בכלים שנגעו במת אם הוא נזיר אינו מגלח (נזיר נד. במשנה) וכל-שכן שהנוגע באדם שנגע במת שוודאי אינו מגלח, ואף-על-פי-כן הם חייבים על ביאת המקדש, שלא אמרו (שם נו: במשנה) "כל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה, אין חייבין עליה על ביאת מקדש", אלא למעט רביעית דם ורובע עצמות, שמעיקרן אין בהן גילוח, אבל הנוגע באדם או בכלים שנוגע במת, שעיקרה של טומאה, דהיינו המת, הנזיר נגלח עליה, חייבים עליה על ביאת מקדש. ומה שנאמר (במדבר יט, כ) "ואיש אשר יטמא ולא יתחטא", וממנו למדו (ירושלמי נזיר פ"ז הלכה ד) שאינו חייב אלא אם צריך חיטוי (=הזאה שלישית ושביעית) - כן הוא פירושו: ואיש אשר יטמא, כלומר שנגע במי שהוא צריך חיטוי - חייב, ולפיכך חייב גם הנוגע באדם שנגע במת, אף-על-פי שזה השני אינו טעון חיטוי (כסף משנה). (62) ירושלמי שם. (63) שכן מפורש בתורה (ויקרא ה, ב) "נפש אשר תגע וגו' בנבלת חיה וגו' או בנבלת שרץ וגו'". (64) בהלכות אבות הטומאות. (65) כלומר, טבילה. (66) פרה פרק יא משנה ד: "כל הטעון ביאת מים מדברי תורה וכו' ואם בא אל המקדש, בין לפני ביאתו (=במים) בין לאחר ביאתו, חייב". (67) משנה שם, ראה למעלה בסמוך. (68) משנה נזיר נו: וראה בהלכה הקודמת. (69) שהנוגע השני הוא שלישית לראשון שנגע במת - אינו חייב, אף-על-פי שנגע בכלים הצריכים חיטוי. וראה בירושלמי שם. (70) אף כאן אינו אלא שלישית לראשון, וכנ"ל. (71) "שהרי לא נתפרשו בתורה אלא זה שנטמא במת, שהוא אב, והשני הנוגע בו שהוא ראשון (פ"ה מהלכות טומאת מת הלכה ה). (72) כן נראה ממה שאמרו במשנה (נזיר שם) "וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת המקדש" - הרי שלא מיעטו אלא מחיוב, אבל איסורא איכא. והוא-הדין לשלישית לראשון, וראה בכסף-משנה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון כ"ח אייר – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש פא

מתוך מהדורת וגשל

- 1 טז. המכניס שרץ⁷³ וכיצא בו⁷⁴ במקדש או שהכניס
2 אדם טמא למקדש⁷⁵ - הרי זה חייב כרת, שהרי טמא
3 מקדש יי. אבל הזורק פלים טמאים למקדש, אפלו היו
4 פלים שנגעו במת - פטור מן הכרת, אבל חייב מלקות⁷⁶.
5 שנאמר: ואם לא יכבס וגומר. מפי השמועה למדו⁷⁷: על
6 רחיצת גופו ענוש כרת, ועל כבוס בגדיו לוקה ארבעים.
7 יז. יראה לי, שאינו לוקה אלא על בגדים שהן אב
8 טמאה, כגון בגדים שנגע בהן זה הטמא למת, שהן אב
9 הטמאה, כמו שיתבאר⁷⁸; אבל בגד שהוא ראשון, אם
10 הכניסו למקדש - אינו לוקה עליו, אבל מכין אותו מכת
11 מרדות⁷⁹.
12 יח. וכן טמא שהכניס ידו למקדש - מכין אותו מכת

- מרדות⁸⁰. וכן כל טמא בָּאב מאבות הטמאות של
דבריהם⁸¹, או שאכל אכלין טמאים ושתה משקין
טמאין, ונכנס למקדש במזיד קדם שיטבל⁸² - מכין
אותו מכת מרדות⁸³.
יט. טמא שנכנס למקדש דרך גגות - פטור; שנאמר:
ואל המקדש לא תבא - דרך ביאה חיצה תורה⁸⁴. ואף
על פי שהוא פטור מכת, מכין אותו מכת מרדות⁸⁵.
[ואפלו נכנס במגדל הפורח באויר] - בין שנכנס למקדש
[במגדל]⁸⁶ דרך גגות בין שנכנס בו דרך פתחים⁸⁷.
כ. כל מקום⁸⁸ שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו
קרין⁸⁹, אם נמצאת שם טמאה בשבת - מוציאין
אותה⁹⁰; ושאר המקומות⁹¹ - פופין עליו כלי עד אחר

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(73 בעירובין קד: "אמר רב טבי בר קיסנא אמר שמואל: המכניס טמא שרץ למקדש חייב, שרץ עצמו פטור וכו'. לימא כתנאי, שרץ שנמצא במקדש וכו'. מאי לאו בהא קא מיפלגי וכו', לא דכולי עלמא חייב, והכא בהא קא מיפלגי וכו'"). וכיון דאסיקנא דכולי עלמא חייב, משמע דהכי הלכתא (כסף משנה). (והמדובר באופן שלא נגע בו (ראה בפ"ד מהלכות אבות הטומאות הלכה א, שאינו מטמא במשא אלא במגע) ולא נטמא על ידו, שאם לא כן, הרי הוא טמא שרץ וחייב על עצמו, כמו שכתב רבינו למעלה הלכה יג). (74 אחר משאר אבות הטומאה (שאינם מטמאים במשא, ראה למעלה). (75 עירובין שם. ומפרש רבינו, שמה שאמר שמואל "המכניס טמא שרץ למקדש, חייב", היינו אדם טמא. ורש"י שם מפרש שמכניס כלי שנטמא בשרץ. וראה להלן. (וגם טמא מת אינו מטמא במשא, כמפורש בפ"ה מהלכות טומאת מת הלכה ט). (76 ירושלמי נזיר פ"ז הלכה ד (כסף משנה). (77 ספרא פרשת אחרי פרק יא הלכה יג, וראה גם בירושלמי שם ובספרי נשא פסקה א. ודברי רש"י בעירובין שם שהמכניס כלי טמא חייב חטאת בשוגג, וכתב במזיד, צ"ע. ועיין בהגהות הגר"א שם. (78 בפרק ה מהלכות טומאת מת. (79 נראה שלמד כן ממה שאמרו בעירובין שם, שהמכניס כלי חרס טמא אינו חייב, לפי שאינו נעשה אב הטומאה, וסבור רבינו שהא-הדין לכל הכלים אם הם אב הטומאה, שאינו חייב (הר המוריה). ואף-על-פי שאדם חייב כרת על טומאת גופו, בין שיהיה אב הטומאה ובין ראשון לטומאה, ראה למעלה הלכה יג, וכן מפורש בפסוק "נפש אשר תגע בנבלת חיה וגו' בנבלת שרץ" – אין ללמוד אדם מכלים, שהרי באדם החמירה התורה לחייבו כרת, ואילו בכלים אינו חייב אלא מלקות בלבד, ראה בקרית ספר ובהר המוריה. (80 בזבחים לב. "אמר עולא אמר ר"ל, טמא שהכניס ידו לפנים לוקה וכו' דביאה במקצת שמה ביאה". ובסוף הסוגיא שם (לג): אמרו: "כי אתא רבין אמר רבי אבהו, לענין טמא שנגע בקודש איתמר", ופירש"י לא יליף, ר"ל מלקות מההוא קרא אלא לטמא שנגע בקודש, ולא איירי בביאת מקדש כלל ע"ש. וסבור רבינו שאף-על-פי שאין לנו לחייבו מלקות מן התורה – יש לחייבו מכת מרדות מדרבנן (כסף משנה). (81 ראה בפ"ה מהלכות טומאת מת הלכה יא. ובפ"ב מהלכות משכב ומושב הלכה י. (82 אבל אחר שטבל, אף-על-פי שלא העריב שמשו, אין מכין אותו מכת מרדות, עיין בפ"ט מהלכות אבות הטומאות הלכה א. ומקור הדברים בפרה פ"א משנה ה. (83 בפרה שם: "כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים, מטמא את הקודש ופוסל את התרומה וכו' ואם בא אל המקדש, בין לפני ביאתו (=במים) ובין לאחר ביאתו פטור, וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "ואינו חייב על ביאת מקדש, לפי שהוא טומאה קלה מדרבנן, והפסוק לא אסר ביאת מקדש, אלא על מי שנטמא באב הטומאה מדאורייתא, כמו שאמר: בטומאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שרץ טמא". וממה ששנינו "פטור", משמע פטור אבל אסור, ומכין אותו מכת מרדות כעל כל איסור דרבנן. (ולפי מה שכתבנו למעלה שאינו צריך הערב שמש, על-כרחנו שהדיוק "פטור אבל אסור", אינו אלא לפני ביאתו במים). (84 ברייתא בשבועות יז: "ונראה שאם שהה שם שיעור השתחוואה, שחייב אף שנכנס דרך גגות, שאינו גרוע מטהור שנכנס ונטמא שם ושהה, שחייב", כמפורש להלן הלכות כא-כב (משנה למלך, ועיין שם). (85 כן נראה ממה שנאמר בברייתא שם "פטור", משמע פטור אבל אסור מדרבנן, ולכן מכין אותו מכת מרדות (כסף משנה). (86 בדפוס וויניציאה ורומי, אין תיבות אלו המוקפות. ולפי זה, המשך דבריו שכתב "בין שנכנס בו דרך פתחים" תמוהין, שהרי הנכנס דרך פתחים, חייב כרת. ובכסף-משנה כתב כי מצא ספר מוגה מספרי רבינו, שכתוב תיבות נוספות אלו. וראה הר המוריה למעלה פ"ב הלכה ג ס"ק ה, שכתב כי אולי מפרש רבינו מה שאמרו בזבחים פב: שאם נכנס דרך משופש פטור, דהיינו במגדל פורח באויר. (87 לפי הגהת הכסף-משנה, פירוש הדברים שנכנס במגדל פורח באויר דרך פתחים, ואף-על-פי-כן פטור מן התורה, אבל מכין אותו מכת מרדות מדרבנן. (88 היינו על העזרה – רש"י בעירובין קד: וראה גם בפירוש המשנה לרבינו שם. (89 קרבן עולה ויורד, ראה להלן פרק א מהלכות שגגות הלכה ג, ולמעלה הלכה יב. (90 ראה עירובין שם במשנה: "שרץ שנמצא במקדש וכו' מהיכן מוציאין אותו, מן ההיכל ומן האולם ולמזבח דברי ר"ש בן ננס. רבי עקיבא אומר כל מקום שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, משם מוציאין אותו". ופסק כרבי עקיבא, משום שהלכה כר"ע מחברו (הר המוריה). (91 דהיינו הלשכות, ראה

22 שלא רץ אלא הלה עקב בצד גודל, אפלו כל היום -
23 פטור¹⁰⁹. יצא בארצה, אף על פי שרץ ודחק עצמו בכל
24 כחו, ונמצא שעור זמן שהלה בו הארצה פחות משעור
25 הזמן שמהלה כל אדם בקצרה, הואיל ויצא בארצה -
26 חיב¹¹⁰. יצא בקצרה והלה מעט ועמד ושהה מעט, עד
27 שנצטרף מכל השהיות כדי השתתותה: במזיד - אינו
28 לוקה, בשוגג - אינו מביא קרבן, מפני שהדבר ספק¹¹¹;
29 אבל מפני אותו מפת מידות¹¹².

פרק רביעי

30 א. טמא שעבד במקדש - חלל עבודתו, וחיב מיתה
31 בידי שמים על עבודתו, אף על פי שלא שהה שם.
32 שנאמר: וינזרו מקדשי בני ישראל, ולא יחללו את שם
33 קדשי - הרי זו אזהרה לעובד בטמאה. ולהלן הוא
34 אומר: ומתו בו כי יחללו; מה חלול האמור [שם] -
35 חיב מיתה בידי שמים, אף כאן - מיתה בידי שמים.
36 וכל לאו שחיבין עליו מיתה בידי שמים - לוקין עליו.
37 ב. אף על פי שאם עבד בטמאה - אינו חיב בבית דין
38 אלא מלקות, אחיו הפהגנים לא היו מביאים אותו לבית
39 דין, אלא מוציאים אותו לחוץ ופוצעים את מוחו, ואין
40 ממחין עליהן בכך.
41

1 שבת⁹². וכשהן מוציאים - אין מוציאים אותה אלא
2 בפשוטי פלי עץ⁹³ שאין מקבל טמאה⁹⁴, שלא לרבות
3 את הטמאה⁹⁵.
4 כא. אחד טמא שנכנס למקדש טהור⁹⁶, או טהור
5 שנכנס למקדש שיש בו טמאה, כגון שהיה מת תחת
6 אהל במקדש ונכנס הוא תחת האהל - הרי זה חיב
7 כרת, שהרי ביאתו וטמאה באין באחת⁹⁷. נכנס למקדש
8 ונטמא שם אחר שנכנס⁹⁸, אפלו טמא עצמו במזיד⁹⁹ -
9 ימהר ויבטל ויצא¹⁰⁰ בדרך קצרה¹⁰¹.
10 כב. ואסור לו לשהות¹⁰² או להשתחוות או לצאת
11 בדרך ארצה. ואם שהה, או שיצא בארצה אף על פי
12 שלא שהה, או שהחזיר פניו להיכל והשתחוה¹⁰³ אף
13 על פי שלא שהה¹⁰⁴ - חיב כרת. ואם היה שוגג - מביא
14 קרבן¹⁰⁵.
15 כג. לא החזיר פניו, אלא השתחוה דרך יציאתו כלפי
16 חוץ - אינו חיב, אלא אם כן שהה כשעור¹⁰⁶. וכמה
17 שעור שהיה? כדי לקרות: ויכרעו אפים ארצה על
18 הרצפה וישתחוו והודות ליי כי טוב כי לעולם חסדו¹⁰⁷.
19 וזהו שעור השתחויה¹⁰⁸.
20 כד. ואי זו היא דרך ארצה? כל שאפשר לו לצאת מן
21 המקדש בדרך קצרה ממנה. יצא בקצרה, אף על פי

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

ברש"י שם. (92) שם במשנה: "ושאר כל המקומות, כופין עליו פסכתו". וראה להלן פרק ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה ו. (93) בצבת של עץ. (94) ראה להלן פ"א מהלכות כלים הלכה י. (95) ראה עירובין שם במשנה: "שרץ שנמצא במקדש, כהן מוציאו בהמינו (=אבנטו) שלא לשהות את הטומאה (ולחזור אחר צבת) דברי ר' יוחנן בן ברוקא. רבי יהודה אומר בצבת של עץ, שלא לרבות את הטומאה", "לטמא האבנט ונוח לו להשהותה שם, ולחזור אחר הצבת מלרבות טומאה" (רש"י שם). ופסק רבינו כר' יהודה, וכן פסק בפירוש המשנה שם. (96) כלומר, הוא היה טמא והמקדש טהור, וזהו הדין הפשוט של "טמא שנכנס למקדש", ראה למעלה הלכה יב. (97) אולי יצא לרבינו כן, מהאי דלהלן פרק יח מהלכות פסולי המקדשים הלכה יג, שטמא האוכל בשר קודש טמא חייב כרת, ומזה למד גם לענין מקדש, דאיתקש קדש למקדש (זבחים לג:). ועוד יש להביא ראיה משבועות יז. שנדחקו למצוא הדין של טמא ששימש שחיב במיתה ולא בכרת, ולא פירשו באופן שנכנס טהור ונטמא במקדש, אלא על-כרחנו שגם באופן זה חייב כרת (הר המוריה). (98) משנה שבועות יד: (99) שם יז. "בעי רב אשי, טמא עצמו במזיד מהו, באונס גמירי שהייה, במזיד לא גמירי שהייה. או דילמא בפנים גמירי שהייה, ל"ש באונס ול"ש במזיד, תיקו". ופירש רבינו, שהספק הוא לענין מלקות, ופסק לקולא (ראה הר המוריה). (100) מבואר דכל שלא שהה פטור מקרבן וממלקות, וראה שם טז: "בעי רבא, אם צריך שהייה למלקות או שאין צריך שהייה למלקות, לקרבן גמירי שהייה, למלקות לא גמירי שהייה. או דילמא בפנים גמירי שהייה, לא שנה לקרבן ולא שנה למלקות, תיקו", ופסק לקולא (ראה הר המוריה). (101) ראה להלן הלכה כב והלכה כד. (102) ראה להלן הלכה כג כמה הוא שיעור שהייתו. (103) ראה להלן שם, אם לא החזיר פניו. (104) שם יד: במשנה "והשתחוה או ששהה בכדי השתחוואה" ובגמ' שם טז: אמר רבא, לא שנו אלא שהשתחוה כלפי פנים, אבל השתחוה כלפי חוץ - שהה אין, לא שהה לא. (105) ראה שם טז: בבעיית רבא שלקרבן אין ספק, שצריך שהיה. ושיעורים אלו הם הלכה למשה מסיני, ראה רש"י שם יד: במשנה. (106) שם טז: (107) המחצית השניה שבפסוק בדברי בימס"ב (ז, ג). (108) שם טז: מחלוקת ר' יצחק בר נחמני ור' שמעון בן פזי, חד אמר כמימריה דהאי פסוקא (כשיעור קריאת כל הפסוק כולו), וחד אמר כמיוכרעו לסיפא (כלומר, כשיעור קריאת המחצית השניה של הפסוק, מתיבת "ויכרעו" עד הסוף). ובירושלמי יומא פ"ג ה"ג מחלוקת אמוראים נוספת בענין זה, ראה בכסף-משנה והר המוריה, ופסק רבינו כדעת האמורא השני שבבבלי. (109) שם יז. "אמר רבא, קצרה שאמרו (שהוא פטור, שם במשנה) אפילו עקב בצד גודל, ואפילו כל היום כולו". (110) שם בעא מיניה אביי מרבה, ופשט לו כן. (111) שם בעיא שלא נפשטה, ופסקה לקולא (כסף משנה). (112) כן פסק רבינו בכמה מקומות, שבספק מכין אותו מכת מרדות (פרק ג' מהלכות איסורי ביאה הלכה א, פ"ז שם הלכה ז, ולהלן פ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה ג, וראה בפ"ט מהלכות כלאים הלכה ו, ובכסף-משנה ומעשה רוקח שם). (1) יבאר בו רבינו דין טמא שעבד עבודה במקדש, ודיני טומאה בצבור.

47 אחרת, כגון זבין וזבוח ונדרות [ויולדות] וטמאי שרץ
48 ונבלה וכיוצא בהן - לא יתעסקו ולא יכנסו לעזרה, ואף
49 על פי שנעשה בטמאה. ואם עברו ועשו או נכנסו
50 לעזרה - חייבין כרת על הביאה ומיתה על העבודה;
51 שלא נדחית אלא טמאת המת בלבד.
52 יג. ופסח שקבא בטמאה, ודחקו טמאי מת ונכנסו
53 להיכל - פטורין. אף על פי שלא התרו אלא לעזרה,
54 הואיל ואין אני קורא בהם אל מחוץ למחנה תשלחום
55 - הרי אלו פטורין.
56 יד. היו מקצת בית אב טמאים ומקצתם טהורים, אף
57 על פי שרבן טמאי מת - לא יקריבו אלא הטהורים.
58 היה כל בית האב טמאי מת - יביאו בית אב אחר.
59 היתה כל המשמרה טמאי מת - מחזירין על משמרה
60 אחרת. אם היו רב הכהנים הנכנסין שם בירושלים בזמן
61 הקבוע טמאין - יעשו בטמאה.
62 טו. ומפני מה מחזירין על הטהור מבית אב אחר?
63 מפני שהטמאה לא התרה בצבור, אלא באסורה
64 עומדת, ודחיה היא עתה מפני הדחק, ואין דוחין כל
65 דבר הנדחה אלא במקום שאי אפשר. ומפני זה צריכה
66 ציץ לרצות עליה.
67 טז. ומניין שטמאת מת דחיה בצבור? שנאמר: ויהי
68 אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם. כך למדו מפי
69 השמועה, שאנשים יחידים הם שינחיו לפסח שני אם
70 היו טמאים; אבל צבור שהיו טמאי מת - אינן נדחין,
71 אלא הטמאה תדחה ויעשו פסח בטמאה. והוא הדין
72 לכל קרבן שקבוע לו זמן בפסח, שהוא דוחה את
73 הטמאה.
74 יז. והרי הדבר מפרש בכתובים. שנאמר שם: כי רבת
75 בקהל אשר לא התקדשו, והלויים על שחיטת הפסחים
76 לכל לא טהור [להקדיש לה]. כי מרבית העם רבת
77 מאפרים ומנשה יששכר וזבולון לא הטהרו. ומהו זה
78 שנאמר: כי אכלו את הפסח בלא כפיתוב? מפני שעברו
79 אותה השנה מפני הטמאה. שנאמר: ויעזץ המלך ושריו
80 וכל הקהל בירושלים לעשות הפסח בחדש השני. כי
81 לא יכלו לעשותו בעת ההיא, כי הכהנים לא התקדשו
82 למדי. וכבר בארנו בקדוש החדש, שאין מעברין את
83 השנה לכתחלה מפני הטמאה.
84 יח. ועוד אחרת היתה שם באותה השנה: שעבר חזקיה
85 המלך את השנה ביום שלשים של אדר, שראוי להיות
86 ראש חודש ניסן, ועשה אותו החדש אדר שני. ולא הודו
87 לו תכמים, שאין מעברין ביום זה, כמו שבארנו בקדוש
88 החדש. ומפני דברים אלו שעשה שלא כהלכה נאמר:
89 כי אכלו את הפסח בלא כפיתוב. ובקש רחמים על עצמו
90 ועל התכמים שהסכימו על מעשיו. שנאמר: כי התפלל
91 יחזקיהו עליהם לאמר ה' הטוב יכפר בעד. ונאמר:
92 וישמע ה' אל יחזקיהו וירפא את העם - שנרצה קרבנם.

1 ג. והיאך אפשר לו לעבד ולא ישהה, עד שלא יתחייב
2 כרת אלא מיתה בידי שמים בלבד? כגון שנטמא בעזרה
3 ויצא בקצרה, וכיצאתו היה צנור בידו והפך בו אבר
4 על האש במזבח וקרב שרפתו; שכל קרוב עבודה -
5 הרי הוא פסול.
6 ד. וכן טמא ששכל ועבד קדם שיעריב שמשו -
7 עבודתו פסולה, וחייב מיתה בידי שמים. שנאמר: ולא
8 יחללו שם אלהיהם. מפי השמועה למדו, שזו אזהרה
9 לטבול יום שעבד, שעדין טמא הוא; שנאמר: וכא
10 השמש וטהר, מקלל שעדין לא טהר. אבל מחסר
11 כפורים שעבד, אף על פי שעבודתו פסולה וחלל - הרי
12 זה פטור.
13 ה. ומנין שעבודתו פסולה? שנאמר: וכפר עליה הכהן
14 וטהרה, מקלל שעדין לא נגמרה טהרתה. והוא הדין
15 לכל מחסרי כפורים.
16 ו. כהן שעבד ואחר כך נודע שהיה טמא: אם היא
17 טמאה ידועה - כל הקרבנות שהקריב פסולין, שהרי
18 עבודתו חלין; ואם היא טמאת התהום - הציץ מרצה,
19 וכל הקרבנות שהקריב נרצו. ואפלו נודע לו שהוא טמא
20 קדם שיזרק הדם וזרק - הרצה; שהציץ מרצה על
21 טמאת התהום אף על פי שהוא מזיד. וכבר בארנו
22 טמאת התהום בנזירות.
23 ז. וכן הציץ מרצה על טמאת דברים הקרבינ; שנאמר:
24 והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עון הקדשים. אבל
25 אינו מרצה על טמאת הנאכלין, ולא על טמאת האדם
26 שנטמא בטמאה ידועה; אלא אם כן היתה הטמאה
27 הדחיה בצבור, שהציץ מרצה עליה.
28 ח. ואין הציץ מרצה אלא בזמן שהוא על מצחו;
29 שנאמר: והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני יי.
30 ט. כל קרבן שאין קבוע לו זמן - אינו דוחה לא את
31 השבת ולא את הטמאה; שאם לא יקרב היום - יקרב
32 למחר ולמחרת מחר. וכל קרבן שקבוע לו זמן, בין
33 קרבן צבור בין קרבן יחיד - דוחה את השבת ודוחה
34 את הטמאה. ולא כל הטמאות הוא דוחה, אלא טמאת
35 המת בלבד.
36 י. כל קרבנות הצבור קבוע זמנם. לפיכך כלן דוחין את
37 השבת ואת טמאת המת.
38 יא. וכל קרבן מהן שקרב בטמאה - אינו נאכל, אלא
39 מקטירין ממנו דברים הראויין להקטרה, והשאר הראוי
40 לאכילה נשרף, כשאר קדשים שנטמאו.
41 יב. כיצד דוחה את הטמאה? הגיע זמנו של אותו קרבן
42 והיו רב הקהל שמקריבין אותו טמאין למת, או שהיו
43 הקהל טהורים והיו הכהנים המקריבין טמאים למת, או
44 שהיו אלו ואלו טהורין והיו כלי השרת טמאים למת -
45 הרי זה יעשה בטמאה, ויתעסקו בו הטמאים והטהורים
46 כאחד, ויכנסו כלן לעזרה. אבל הטמאים בטמאה

יום שני כ"ט אייר ה'תשע"ה

פרק חמישי

א. מצות עשה לקדש כהן העובד ידיו ורגליו ואחר
כך יעבד; שגאמר: ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם
ואת רגליהם. וכהן שעבד ולא קדש ידיו ורגליו שחרית⁴
- חיב מיתה⁵ בידי שמים; שגאמר: ירחצו מים ולא
ימתו. ועבודתו פסולה. בין כהן גדול בין כהן הדייט⁶.
ב. ומניין שעבודתו פסולה? שגאמר: חקת עולם לו
ולזרעו, ובבגדי כהנה הוא אומר: חקת עולם; מה
מחסר בגדים מחלל עבודה, כמו שבארנו, אף מי שלא
רחץ ידיו ורגליו מחלל עבודה.
ג. אין הפנה צריך לקדש בין כל עבודה ועבודה, אלא
פעם אחת מקדש בבקר ועובר והולך כל היום פלו וכל
הלילה⁸. והוא שלא יצא מן המקדש⁹, ולא יישן, ולא
יטיל מים, ולא יסיח דעתו¹⁰. ואם עשה אחד מארבעתן
- צריך לחזור ולקדש¹¹.

ד. יצא מן המקדש וחזר ועבד ולא קדש, אם לא הסיח
דעתו - עבודתו פשרה¹². וזה הפלל היה במקדש¹³: אין
אדם נכנס לעזרה לעבודה¹⁴, אף על פי שהוא טהור,
עד שהוא טובל¹⁵.
ה. וכל המסיך את רגליו¹⁷ - טעון טבילה¹⁸; וכל
המטיל מים - טעון קדוש ידים ורגלים¹⁹. יצא²⁰ חוץ
לחומת העזרה²¹: אם לשהות בחוץ יצא - [כשחזר
טעון טבילה, ואם לחזור מיד יצא²²] - כשחזר טעון
קדוש ידים ורגלים בלבד. ואם לא טבל ולא קדש²³
ועבד, הואיל ולא הסיח דעתו ולא הסיך רגליו ולא
הטיל מים - עבודתו פשרה²⁴. הוציא ידיו חוץ לחומת
העזרה - אינו צריך לחזור ולקדש.
ו. נטמא ידיו²⁵ - מטבילין²⁶ והן טהורות, ואינו
צריך לחזור ולקדש. נטמא גופו באכילת אכלין
טמאין או שתית משקין טמאין²⁷ וטבל, אף על פי
שאינו צריך הערב שמש²⁸ - חזר ומקדש אחר
טבילה²⁹; שכל טובל³⁰ מקדש ידיו ורגליו ואחר כך

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) תבאר בו מצות קידוש ידים ורגלים לכהנים לפני עבודתם, ואם צריך לקדש בין עבודה לעבודה. (2) דקדק רבינו וכתב כהן העובד, להורות לנו ששחיטה שכשירה בזר, אינה צריכה קידוש ידים ורגלים. (3) מן הכיור. (4) ובא למעט קידושי ידים ורגלים של כהן גדול ביום הכיפורים שבין בגדים לבגדים, ראה להלן הלכה ז, שאם לא קידש בין בגד לבגד - עבודתו כשירה. (5) ראה בפרק י"ט מהלכות סנהדרין הלכה ג, שמלקות אין כאן. (6) שנאמר (שמות ל, כא) "והייתה להם חק עולם לו ולזרעו לדורותם". (7) צריך להיות: חק. (8) אבל למחר צריך לחזור ולקדש. (9) היינו יציאת כל גופו מן העזרה. והיא בעיא שלא נפשטה, שמה על ידי זה שיצא מן הקודש הסיח דעתו. (10) דין היסח הדעת מבואר בגמרא הנ"ל, ומזה למד רבינו גם לשינה שסתם ישן מסיח דעתו (כסף משנה). ובירושלמי יומא פרק ג הלכה ב: "ישן טעון טבילה נתמנע טעון קידוש ידים ורגלים". (11) ואם לא קידש ועבד עבודתו פסולה. חוץ מהיוצא מהמקדש שאינו צריך לחזור ולקדש אלא מספק. ולפיכך אם עבד - עבודתו כשרה. (12) ראה למעלה הלכה ג. שבעיא היא בזבחים שם ולא נפשטה, ולפיכך פסק רבינו שבדיעבד עבודתו כשרה (כסף משנה). (13) [ביומא כח. - ל. במשנה: "זה הכלל היה במקדש, כל המיסק את רגליו טעון טבילה וכל המטיל מים טעון קידוש ידים ורגלים ואין (כן הוא בשינוי נוסחאות במשניות שם) אדם נכנס לעזרה לעבודה אפילו טהור עד שיטבול". ונראה מדברי רבינו שגם ואין אדם נכנס לעזרה וכו' הוא מאותו הכלל שהיה במקדש. ולפי זה נראה שהתחלת הלכה ה אינה מהמלים "וכל המסיך", אלא להלן מהמלים "יצא חוץ"]. (14) רש"י ותוספות שם כתבו שלעבודה לאו דווקא. וכן מוכח שם בגמרא. וכן הוא בירושלמי יומא פרק ג הלכה ג "לא סוף דבר לעבודה אלא אפילו שלא לעבודה". (15) בגמרא שם: "ר' יהודה אומר סרך טבילה היא זו כדי שיזכור טומאה ישנה שבידו ויפרוש". וכן כתב רבינו בפרק ב מהלכות עבודת יום הכיפורים הלכה ג. (16) [סימן ההלכה צריך להיות להלן לפני המלים יצא חוץ, ראה למעלה]. (17) יומא כח. הם נקבים גדולים, ולשון מיסך כמו אילן המיסק על הארץ (נזיר נד:). לפי שהצריך לנקבים גדולים, כורע על ברכיו ומכסה את גופו ואת רגליו, וכן בשאול נאמר (שמואל א כד, ג) ויבוא שאול להסך את רגליו (רש"י שם). (18) [המדובר בבית כסא קבוע, שאין שם ניצוצות של מי רגלים על רגליו, שאם ישנם ניצוצות, צריך גם קידוש ידים ורגלים]. (19) משום ניצוצות מי רגלים שנפלו על גבי רגליו - צריך לקדש רגליו, ומשום ניצוצות שעל ידיו ששפשף בהן רגליו, צריך לקדש ידיו. (20) [כאן מתחילה הלכה ה]. (21) עזרת ישראל. (22) כל המוקף הוגה על פי הכסף משנה. (23) זה שיצא חוץ לחומת העזרה. (24) כבר כתבנו למעלה שבעיא היא ולא נפשטה, ולפיכך אין לפסול מספק, ראה בכסף משנה. (25) בטומאה דרבנן שאינה מטמאה אלא את הידים ולא את הגוף. (26) ראה בחגיגה כ: שבקודש החמירו להטביל. (27) בזבחים שם: "טומאה מהו שתועיל לקידוש ידים ורגלים, תיפוק ליה כיוון שצריך הערב שמש, מסיח דעתו, כגון שנטמא סמוך לשקיעת החמה". ומפני שהוא דבר שאינו שכיח, לכן כתב רבינו שנטמא גופו באוכלין טמאין, שאינו צריך הערב שמש (כסף משנה). ויתר על כן: הרי רבינו סובר ששיעור בין השמשות הוא שלושת רבעי מיל (פרק ה מהלכות שבת הלכה ד, וכן כתב הבית יוסף אורח חיים סימן רסא בדעת רבינו), אם כן יש כאן היסח הדעת, ולכן כתב רבינו באופן שאינו צריך הערב שמש כלל. (28) מפני שעיקר טומאות אלו - מדרבנן. (29) שמה הסיח דעתו, מאחר שעכשיו אינו ראוי לעבודה. (30) כלומר, טבילה הצריכה הערב שמש שבוזה ודאי צריך קידוש ידים ורגלים, ראה בלשון הגמרא בזבחים כ: ונראה שהמסיך רגליו אף על פי שצריך טבילה (למעלה בהלכה הקודמת) - אם לא היה חשש של ניצוצות על גבי רגליו (ראה למעלה הלכה ד-ה) אינו צריך קידוש ידים ורגלים, כיוון שטבילה זו אינה מחמת טומאה].

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שני כ"ט אייר – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש פה

מתוך מהדורת וגשל

- 1 עובד. ואם לא קדש, הואיל ולא הסיח דעתו - לא
- 2 חלל³¹.
- 3 ז. כהן גדול שלא טבל ולא קדש ידיו ורגליו בין
- 4 בגדים לבגדים³² ובין עבודה לעבודה³³ ביום הפורים
- 5 ועבד - עבודתו פשוטה³⁴. הואיל ואותן הטבילות
- 6 והקדושים אינן שווים באהרן ובניו, ונאמר: ורחצו אהרן
- 7 ובניו ממנו - דבר השווה בכל הכהנים מעכב, שהוא
- 8 קדוש ראשון.
- 9 ח. קדש ידיו היום - צריך לחזור ולקדש למחר, אף על
- 10 פי שלא ישן כל הלילה; שהידים נפסלות בלינה. קדש
- 11 בלינה והקטיר החלבים כל הלילה - צריך לחזור
- 12 ולקדש³⁵ ביום לעבודת היום.
- 13 ט. קדש ידיו ורגליו לתרומת הדשן, אף על פי שהוא
- 14 מקדש קדם שפעלה השמש - אינו צריך לחזור ולקדש
- 15 אחר שהאיר היום³⁶; שהרי בתחלת עבודה קדש³⁷.
- 16 י. מצוה לקדש ממי הפיור. ואם קדש מאחד מכלי
- 17 השרת - הרי זה פשוט³⁸. אבל כלי החל אינם מקדשין³⁹.
- 18 קדש בכלי שרת בחוץ⁴⁰ או בכלי חל בפנים ועבד -
- 19 עבודתו פסולה. ואין מקדשין בתוך הפיור או בתוך
- 20 כלי השרת, אלא מהן; שנאמר: ורחצו אהרן ובניו
- 21 ממנו - ולא בתוכו⁴¹. ואם קדש בתוכו ועבד - לא
- 22 חלל.
- 23 יא. הטביל ידיו ורגליו במי מקוה, אפילו במעין⁴² - אין

- 24 זה קדוש כלל, עד שירחץ בכלי. ובכל כלי הקדש
- 25 מקדשין⁴³, בין שיש בהן רביעית בין שאין בהן רביעית.
- 26 יב. כל המימות פשוטים לקדוש, בין מים חיים בין מי
- 27 מקוה; ובלבד שלא ישתנה מאיזהו, אלא יהיו מים
- 28 הפשוטים לטבילה. טיט הנזוק⁴⁴ שהפכה שוחה ושוחה
- 29 ממנו⁴⁵ - משלים למי פיור. זה הכלל: כל המשלים למי
- 30 מקוה - משלים למי פיור.
- 31 יג. כמה מים צריכים להיות בפיור? אין פחות מקדי
- 32 לקדש ממנו ארבעה כהנים. שנאמר: אהרן ובניו. והיו
- 33 אלעזר ואיתמר, ופינחס עמם - הרי ארבעה⁴⁶.
- 34 יד. מי פיור נפסלין בלינה, כמו שבארנו. וכיצד היו
- 35 עושים? משקעים אותו במי מקוה או במעין ולמחר
- 36 מעלין אותו, או ממלאין אותו בכל יום בפקר.
- 37 טו. הים שעשה שלמה - כמקוה היה⁴⁷, מפני שאמה
- 38 של מים היתה עוברת בתוכו מעין ציטס, לפיכך לא
- 39 היו מימיו נפסלין בלינה כמי הפיור, וממנו היו ממלאין
- 40 הפיור.
- 41 טז. כיצד מצות קדוש? מניח ידו הימנית על גבי רגלו
- 42 הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית,
- 43 ושוחה ומקדש. וכל החוצץ בטבילה - חוצץ בקדוש
- 44 ידים⁴⁸. ואינו מקדש כשהוא יושב, מפני שהוא
- 45 פעבודה⁴⁹, ואין עבודה אלא מעמד, שנאמר: לעמד
- 46 לשרת.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(31) בעיא ולא נפשטה היא בזבחים שם, ומספק אין פוסלין עבודתו (כסף משנה). [ונראה שזה מוסב גם על כל טובל (שצריך הערב שמש) הצריך קידוש ידים ורגלים, לפי שאין כאן היסח הדעת ממש, אלא דין של היסח דעת כיון שנפסל אז מעבודה]. (32) [הם חמשת הקידושים שמקדש כשפושט בגדי לבן ובגדי זהב]. (33) [הם חמשת הקידושים שמקדש בלבישת בגדי הזהב לעבודות חוץ, ובגדי הלבן לעבודות פנים]. (34) אבל עבר בעשה. (35) כדעת רבי בשתי ברייתות בזבחים שם: "קידש ידיו ורגליו וכו' בלילה צריך לקדש ביום. היה עומד ומקריב על גבי מזבח כל הלילה, לאורה טעון קידוש ידים ורגלים". (36) כלומר, אחר הנץ החמה. (37) שזו תחילת עבודת היום היא. זבחים שם דברי רבא על המימרא הנ"ל של ר' יוחנן. ומכאן שלולא הסברא הנ"ל היה הנץ החמה פוסל בלינה. [נראה להלן פרק ב מהלכת תמידין ומוספין הלכה יב, שהוכחנו מהסוגיא הנ"ל שתורת הדשן הייתה אחרי עלות השחר]. (38) בזבחים כב. אמרו: ירחצו לרבות כלי שרת. כלומר, נאמר בתורה (שמות מ, לב) "ובקרבתם אל המזבח ירחצו", ומיותר הוא שהרי כבר נאמר למעלה (שם, לא) "ורחצו ממנו", וסמוך לו "בבואם אל אהל מועד ובקרבתם אל המזבח" (רש"י שם). (39) "ורחצו" ממנו, למעוטי כלי חול". (40) שצריך לקדש בפנים, שהרי הוקבע לו מקום, שנאמר "וישם את הכיור בין אהל מועד ובין המזבח ויתן שמה מים לרחצה". (41) בזבחים כא. היא בעיא שלא נפשטה "ממנו אמר רחמנא ולא בתוכו, או דילמא אפילו מתוכו". ומכיוון שלא נפשטה, לא יקדש לכתחילה אלא ממנו, ואם קידש בתוכו ועבד מספק אינו מחלל עבודה מספק (כסף משנה וראה למעלה הלכה ה). (42) בזבחים כ: "טבל במי מערה (שהן כשרים לטבילה והוא הדין למים חיים, אלא שרוב טבילות, במים מכונסים - רש"י) ועבד עבודתו פסולה". (43) כן הוא שם כא: "בכל הכלים מקדשים בין שיש בהם רביעית בין שאין בהם רביעית" וביארו בגמרא שם שהמדובר בקודח מתוכו, היינו שנוטל מן הכיור שיש בו כדי לקדש ממנו ארבעה כהנים, ומקדש כיוון שבא מכלי גדול, שאם לא כן, אין מקדשים ממנו, שלא כלי שרת אחר עדיף מהכיור עצמו. (44) שהוא דק שראוי להוריקו מכלי אל כלי. (45) שאינו עב. והפרה שותה ממנו וכשר להשלים למקוה. (46) בגמרא שם הביאו הפסוק "ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו" שבשמות מ, לב, ורבינו הביא פסוק אחר בשמות ל, יט, שלא נאמר בו אלא אהרן ובניו, ולפיכך הוצרך לכלול את פינחס עמם כדי שיהיו ארבעה. אבל הדבר קשה, שהרי בזמן שנאמרה פרשה זו (בשמות שם) עדיין היו נדב ואביהו בחיים, ואם כן למה לא יצטרכו מים כדי לקדש חמשה או ששה כהנים? (47) בירושלמי יומא פרק ג הלכה ח: "והים לרחצה לכהנים בו (דברי הימים ב ד, ו) ולא כלי הוא? אמת המים מושכת לו מעיטם". (48) בחולין קו: "דבר שחוצץ בטבילה בגוף חוצץ בנטילת ידים ובקידוש ידים ורגלים במקדש". (49) בזבחים שם: "אמר קרא לשרת" (או בגשתם אל המזבח לשרת, הרי הוקש קידוש לשירות - רש"י).

- 1 יז. וְכָל הָעוֹבֵד וְהוּא יוֹשֵׁב⁵⁰ - חָלַל, וְעִבְדוֹתוֹ פְּסוּלָה.
2 וְאִינוּ לֹקֶה, מִפְּנֵי שְׁאֵזְהָרָה שְׁלוֹ מִכָּל עֲשֵׂה הִיא. וְכֵן
3 כָּל הָעוֹסֵק בְּעִבְדוֹת מַעֲבֹדֶת הַמִּקְדָּשׁ - צָרִיף שִׁיְהִיָּה
4 עוֹמֵד עַל הָרֶצֶפָה⁵¹. וְאִם הָיָה דָּכָר חוֹצֵץ⁵² בֵּינוּ וּבֵין
5 הַקֶּרֶקֶע, כְּגוֹן שֶׁעָמַד עַל גְּבִי פְּלִים אוֹ בְּהֵמָה אוֹ עַל רִגְלֵי
6 חֲבֵרָיו⁵³ - פְּסוּלָה. וְכֵן אִם הָיָה דָּכָר חוֹצֵץ בֵּין יָדוֹ וּבֵין
7 הַפְּלִיָּה⁵⁴ שֶׁעוֹבֵד בוֹ - פְּסֹל.
8 יח. וְאִין עִבְדוֹתָ אֵלָא בְּמִין⁵⁵. וְאִם עֹבֵד בְּשִׁמְאָל -
9 פְּסוּלָה, וְאִינוּ לֹקֶה⁵⁶. רִגְלוֹ אַחַת עַל הַפְּלִי וְרִגְלוֹ אַחַת
10 עַל הָרֶצֶפָה, רִגְלוֹ אַחַת עַל הָאָבֶן וְרִגְלוֹ אַחַת עַל
11 הָרֶצֶפָה⁵⁷ - רֹאִין: כָּל שֶׁאֵלּוֹ יִנָּטֵל הַפְּלִי אוֹ הָאָבֶן יָכּוֹל
12 לַעֲמֹד עַל רִגְלוֹ אַחַת - עִבְדוֹתוֹ כְּשֶׁהָיָה⁵⁸, וְאִם לֹאוֹ -
13 עִבְדוֹתוֹ פְּסוּלָה. קֶבֶל בְּיָמִין וּשְׁמָאל מְסִיעָתוֹ - עִבְדוֹתוֹ
14 כְּשֶׁהָיָה, שֶׁהִמְסִיעַ אֵין מְשַׁיְחִין עָלָיו.
15 יט. נִתְּנָדָה אָבֶן מֵאֲבָנֵי הָעֶזְרָה⁵⁹ - לֹא יַעֲמֹד עָלֶיהָ
- 16 בִּשְׁעַת עִבְדוֹתָ עַד שֶׁתִּחַבֵּר בְּאַרְץ. וְאִם עֹבֵד - עִבְדוֹתוֹ
17 כְּשֶׁהָיָה, הוֹאִיל וּבִמְקוֹמָה עוֹמֵדָתָה.
18 פָּרָק שְׁשִׁי
- 19 א. כָּל כֹּהֵן שִׁישׁ בּוֹ מוֹם, בֵּין מוֹם קְבוּעַ בֵּין מוֹם
20 עוֹבֵר², לֹא יִכָּנֵס לְמִקְדָּשׁ מִן הַמִּזְבֵּחַ³ וּלְפָנָיו⁴; שְׁנֵאמַר:
21 אֵל הַפְּרֻכָּת לֹא יָבֹא וְאֵל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יָגֵשׁ. וְאִם עֹבֵר
22 וְנִכְנָס⁵ - לֹקֶה, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא עֹבֵד. וְאִם עֹבֵד בְּמִקְדָּשׁ
23 - פְּסֹל⁶ וְחָלַל עִבְדוֹתָ, וְלֹקֶה אִף עַל הָעִבְדוֹתָ⁷. שְׁנֵאמַר:
24 אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרַב. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ,
25 שֶׁאֵזְהָרָה זֶה שֶׁלֹּא יִקְרַב לְעִבְדוֹתָ⁸.
26 ב. וְכֵן בַּעַל מוֹם עוֹבֵר שֶׁעֹבֵד - פְּסֹל, וְלֹקֶה⁹. שְׁנֵאמַר:
27 כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרַב. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ,
28 שֶׁזֶּה אֵזְהָרָה לְבַעַל מוֹם עוֹבֵר. וְאִין בַּעֲלֵי מוּמִין שֶׁעֹבְדוּ
29 בְּמִיתָה, אֵלָא בְּמִלְקוֹת בְּלִבְדּוֹ¹⁰.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(50 שם כג: אמרו: "אמר קרא לעמוד לשרת - לעמידה בחרתי ולא לשיבה". (51 שצריך לעמוד, וגם על הרצפה שלא תהיה שום חציצה, בין רגליו לבין הרצפה. (52 שם כד: אמרו: "הואיל ורצפה מקדשת וכלי שרת מקדשין, מה כלי שרת לא יהא דבר חוצץ בו" אף רצפה לא יהא דבר חוצץ". כי "העזרה תקדש הנכנס בתוכה כמו שמקדשין כלי שרת הדבר הנכנס בהן". (53 ואף על פי שמין במינו אינו חוצץ - בעמידה על גבי רגל חבירו, שאין דרכו בכך, גם מין במינו חוצץ. (54 שם "כלי שרת לא יהא דבר חוצץ בינו (=בין הכהן) לבין כלי שרת", שנאמר (ויקרא ד, ה) "ולקח הכהן" - שתהא לקיחה בעצמו של כהן. (55 שם. למדו כן ממה שנאמר (שם, כה) "ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן", וכל מקום שנאמר אצבע אינו אלא בימין, שנאמר (שם יד, טז) "וטבל הכהן את אצבעו הימנית" (שם כד:), מכאן שכל לקיחה וכל נתינה בימין דווקא. (56 כיוון שאין בזה אזהרה מפורשת בתורה. (57 נוסף על פי הכסף משנה. וכן הוא בברייתא שם. ואף על פי שהאבן הוא מין במינו עם הרצפה, כיוון שאינו מבטלו משום שנתקל בה, הרי הוא חוצץ. (58 שמסייע אין בו ממש. (59 בזבחים שם "בעי רבי אמי נדלדלה האבן ועמד עליה מהו, היכא דאין דעתו לחברה לא תיבעי לך דוודאי חייצא, כי תיבעי לך דדעתו לחברה, מאי, כיוון דדעתו לחברה כמה דמחברה דמייא, או דילמא השתא מיהא הא תלישא"? ומסתימת דברי רבינו נראה שאפילו אם אין דעתו לחברה, אין זו חציצה בדיעבד, משום שלפי דעת רבה זוטי (שם) לא הסתפק רבי אמי בנדלדלה האבן, אלא בנעקרה האבן, ונראה מזה כי בנדלדלה לעולם אינה חציצה. אף על פי שאין דעתו לחברה, ולא הכריע רבינו בין שתי הלשונות הללו, ולכן פסק שלכתחילה לא יעמוד, ואם עמד כשר, כדרכו בכל הספיקות. (1 יתבאר בו איסור עבודה בבית המקדש לכהן בעל מום, ומום הוא מום עובר. ומה הוא מום קבוע. (2 בבכורות מג. במשנה: "מומין אלו, בין קבועין בין עוברין, פוסלין באדם" (פוסלין כהן לעבודה - רש"י). ובספרא פ' אמור פרשה ג הלכה ה: "אין לי אלא בעל מום קבוע. בעל מום עובר, מניין? תלמוד-לומר כל איש אשר בו מום". פירוש: לפני כן (ויקרא כא, יז) נאמר "אשר יהיה בו מום לא יקרב", שמשמעו: יהיה בו מום לעולם, כלומר, מום קבוע. ולכן מביא הפסוק השני (שם, כא) "אשר בו מום", ולא נאמר "אשר יהיה" לרבות מום עובר (התורה והמצוה). (3 גם בספר המצוות שם, כתב רבינו "המזבח ובין האולם ולמזבח והאולם וההיכל", וכן מוכח מלשון הפסוק "ואל המזבח לא יגש". ואילו מפשטות לשון המשנה (כלים שם) נראה שאינם אסורים אלא בין האולם ולמזבח. וראה במשנה-למלך, ולמעלה פ"א הלכה א והלכה טו. ואף-על-פי שבדין זה של כניסה בלי עבודה, לא מצאנו לימוד מיוחד לרבות גם בעל מום עובר - סובר רבינו שאין לחלק בין איסור זה לאיסור עבודה. (4 בכלים פ"א משנה ט: "בין האולם ולמזבח וכו' שאין בעלי מומין וכו' נכנסים לשם". ודעת רבינו, שזהו איסור תורה. וכן הוא ביומא מד: שמעלות אלו של מסכת כלים הן מדאורייתא, וכן כתב רבינו בספר המצוות לא-תעשה סט. והרמב"ם שם הקשה על זה, ממה שהתירו (סוכה מד.) לכהנים בעלי מום להכנס בין האולם ולמזבח כדי לקיים מצות ערבה, הרי שאין איסורו אלא מדרבנן. וראה במגילת אסתר שם. (5 מן המזבח ולפנים, כנ"ל. אבל בפ"ט מהלכות סנהדרין הלכה ד (אות כח) נראה שאינו לוקה אלא אם נכנס להיכל, וצריך עיון (כסף משנה). וסתירה כזו ישנה גם בדין שתויי יין, שלמעלה פ"א הלכה א-טו כתב שאם נכנס מן המזבח ולפנים לוקה, ואילו בהלכות סנהדרין שם (אות כט) נראה שאינו לוקה אלא אם נכנס להיכל, ועיין במעשה רוקח. (6 זבחים טז: (7 נוסף למה שלוקה על הכניסה למזבח. (8 כלומר, אף-על-פי שבפסוק שם לא נאמר אלא "להקריב לחם אלקי" דהיינו קרבן תמיד, שהוא קרוי לחם, שנאמר בו (במדבר כח, ב) "את קרבני לחמי לאשי" - למדו בספרא (שם הלכות ג"ד) מריבויי הפסוקים גם לכל יתר הקרבנות (כסף משנה). (9 בכורות שם, וספרא שם (הלכה ה). (10 כחכמים, ולא כרבי (סנהדרין פג. פד.).

עבודתו²⁴. ואם היה בו דבר מדברים שהם מפגי מראית
העין - אינו לוקה, ועבודתו כשרה.
ז. אין פוסל באדם אלא מומין שבגלוי²⁵; אבל מומין
שבחלל הגוף, כגון שנשל פליתו של אדם או טחול שלו
או שנקבו מעיו, אף על פי שנעשה טרפה²⁶ - עבודתו
כשרה. שנאמר: שָׁכַר רָגֶל או שָׁכַר יָד - מָה אֵלוּ בְּגִלּוֹי,
אף כל בגלוי.
ח. הערל²⁷ - הרי הוא כְּכֹן נָכֵר²⁸, שנאמר: כָּל בֶּן נָכֵר
עָרַל לֵב וְעָרַל בָּשָׂרוֹ²⁹. לפיכך, ערל שעבד - חלל
עבודתו ולוקה, כְּכֹן שָׁעָבַד; אבל אינו חייב מיתה³⁰.
ט. כהן³¹ שהיה נושא נשים בעברה - אינו עובד, עד
שידירוהו בית דין על דעת רבים³², כדי שלא יהיה לו
הפרה, שלא יוסיף לחטא; ועובד ויורד ומגדש³³. וכן אם
היה מטמא למתים - פסול, עד שיקבל עליו בבית דין
שלא יטמא³⁴. ואם עבד ועבד קדם שידיד או שיקבל,
אף על פי שהוא נשוי בעברה - לא חלל עבודתו³⁵.
י. כהן שעבד ונבדק ונמצא חלל - עבודתו כשרה³⁶.
לשעבד, ואינו עובד להבא. ואם עבד - לא חלל³⁷;

ג. כל המומין בלן, אחד שהיו בו מתחלת בריתו ואחד
שנולדו בו אחר כן¹¹, בין עובדין בין שאינן עובדין -
הרי זה פסול עד שייעברו¹².
ד. מום קבוע - כגון שָׁכַר רָגֶל או שָׁכַר יָד¹³; ומום
עובר¹⁴ - כגון גֶּרֶב¹⁵ או יִלְפָת, והיא התזזית¹⁶. ולא
המומין הפתובין בתורה בלבד¹⁷ הן שפוסלין בכהנים,
אלא כל המומין הנראין בגוף¹⁸; שנאמר: כָּל אִשָּׁר
בו מום - מִפְּל מְקוֹם. ואלו הפתובים בתורה דגמא
הן.
ה. שלשה מיני מומין הם: יש מומין¹⁹ שהן פוסלין
הכהן מלעבד והבהמה מלקרב. ויש מומין שפוסלין
באדם בלבד מלעבד²⁰. ויש מומין שאין פוסלין, אבל
מפגי מראית העין אמרו: שכל כהן שיש בו אחד מהן
- אינו עובד.
ו. כל מי שיש בו מום²¹ שפוסל באדם ובבהמה ועבד,
בין בשוגג²² בין במזיד - עבודתו פסולה. ואם היה
מזיד - לוקה. וכל מי שיש בו מום מן המומין המיוחדין
לאדם ועבד, אף על פי שהוא לוקה²³ - לא חלל

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

11) ספרא שם הלכה ג: "אין לי אלא שנולד תמים ונעשה בעל מום, נולד בעל מום ממעי אמו מניין, תלמוד-לומר אשר
יהיה בו מום". 12) במומים עוברים. 13) מפורש בויקרא כא, יט. 14) מפורש בתורה שם, כ. 15) לח, ראה להלן
פ"ז הלכה י, ופ"ב מהלכות איסורי מזבח הלכה ז. 16) שאינה מצרית, ראה שם ושם. 17) ספרא שם פרק ג הלכה א:
"אין לי אלא את אלו בלבד, מנין לרבות שאר המומים, תלמוד-לומר מום מום ריבה". 18) ראה להלן הלכה ז.
19) בכורות מג. 20) בכורות שם במשנה. ואף-על-פי שאינם מום גמור ואינם מחללים עבודתם, כדלהלן. ולמדו זאת
בגמרא שם ממה שנאמר (ויקרא כא, כא) "כל איש אשר בו מום מזרע אהרן" – "איש ששוה בזרעו של אהרן (=שאינו
משונה משאר בני אדם) אינו נפסל אלא במום, אבל מי שאינו שוה בזרעו של אהרן (כגון אלו שנמנו במשנה שם, ולהלן
פ"ח), אף-על-פי שאין זה מום גמור – נפסלים הם לכתחילה, וראה להלן. 21) בכורות שם במשנה. 22) שלא ידע
שהוא בעל מום, כן הוא בקידושין טו: 23) כן כתב בפירוש המשנה (בכורות פ"ז משנה ג). אבל צריך עיון, שהרי
בבכורות מג: אמרו "מאי איכא בין שאינו שוה בזרעו של אהרן ומשום מראית העין, איכא בינייהו עשה", שמי שאינו
שוה בזרעו של אהרן, עובר בעשה – שלא הבא מכלל עשה – עשה (רש"י שם) ועיין במשנה-למלך. (ודברי הר המוריה
שכתב לפרש "איכא בינייהו עשה", היינו שבמראית העין יש עשה, ואילו באינו שוה בזרעו של אהרן יש לא-תעשה –
תמוהים מאד, שאלו שאסורים במראית העין אינם אסורים אלא מדרבנן, ואין בהם עשה). 24) בבכורות שם: "מאי איכא
בין מומא (=מום) לשאינו שוה בזרעו של אהרן, איכא משום אחולי עבודה. מומא מחלל עבודה, דכתיב (ויקרא שם, כג)
מום בו ולא יחלל. שאינו שוה בזרעו של אהרן – לא מיחיל (=מחלל) עבודה". 25) תוספתא בכורות פ"ד: "מום בפנים
אינו מום, שנאמר עור ופסח, מה עור ופסח המיוחדין, מום שבגלוי וכו'". 26) בכורות מה: במשנה. 27) זבחים טו:
במשנה. 28) "בן נכר האמור בתורה זה העובד אל נכר" (פ"ט מהלכות קרבן פסח הלכה ז). 29) שם כב: "מדברי
יחזקאל בן בוזי (יחזקאל מד, ט) למדנו, כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי לשרתני. ומנלן דמחלי עבודה,
דכתיב (שם, ז) בהביאכם בני נכר ערלי לב וערלי בשר להיות במקדשי לחללו את ביתי". ובביאור ערל, נחלקו רש"י
ותוספות שם: לדעת רש"י (שם טו: במשנה) אפילו ערל שמתו אחיו מחמת מילה שאנוס הוא – מחלל עבודה, ולדעת
רבינו-תם (תוספות שם כב: ד"ה ערל) אין הדברים אמורים אלא במומר לערלה, אבל מי שמתו אחיו מחמת מילה, שאנוס
הוא, אינו מחלל עבודה. 30) כן הוא בסנהדרין פג. שערל אינו במיתה אלא באזהרה. 31) בכורות מה: במשנה.
32) שאין לו התרה (פ"ו מהלכות שבועות הלכה ח). שאם לא כן, יש חשש שילך לחכם ויתיר לו נדרו, שהרי רבינו לא
הביא במפורש שצריך לפרט את הנדר, והסיבה שבשבילה נדר (ראה יורה-דעה סימן רכח סעיף יד), אלא כתב "שיאמר
אני נשבעתי על כך וכך, ונחמתי" (שם הלכה ה) וכן דעת התוספות בערכין כג. ד"ה מר. ועיין רש"י לכורות שם.
33) ברייתא שם. 34) בנושא נשים בעבירה, מדירים אותו על דעת רבים, ולא הסתפקו בקבלה בלבד, משום שנושא נשים
בעבירה יצרו תוקפו (גמרא שם מו.). 35) שאף חלל שעבד, עבודתו כשרה, כדלהלן הלכה י, וראה במאירי לגיטין לה:
36) כרבי יהושע בתרומות פ"ח משנה א, והובאה בקידושין טו: 37) משמע שאף אם עבד לאחר שנודע, גם כן לא חילל,
שכיון שאמרו "אף חולין (=חללים) שבו תרצה", אין לחלק בין לפני שנודע לבין לאחר שנודע (כסף משנה). וכן כתב

מִים קְבוּעִים בְּגֵד רְאוּתוֹ. מִי שֶׁאִינוֹ רוֹאֶה בְּעֵינָיו אוֹ
בְּאֶחָת מֵהֶן רְאוּת בְּרוּרָה מִחֲמַת שְׁהִיָּה בֵּה סְנוּרִים
קְבוּעִים. מִי שֶׁבְּעֵינָיו כְּמוֹ עֵנֶב, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא רוֹאֶה.
מִי שֶׁיֵּצֵא בְּשֵׁר יָתֵר בְּעֵינָיו עַד שֶׁחִפָּה מַעַט מִן הַשְּׁחֹר
שֶׁל עֵין. מִי שֶׁנִּמְשָׁךְ הַלֶּכֶן שֶׁל עֵין וְנִכְנַס מִמֶּנּוּ מַעַט
בַּשְּׁחֹר, עַד שֶׁנִּמְצָא הַשְּׁחֹר מְעַרְב בִּלְכָן. וְהוּא תְּבַלּוּל
הָאֹמֹר בַּתּוֹרָה. אָבֵל אִם יֵצֵא מִן הַשְּׁחֹר לְתוֹךְ הַלֶּכֶן -
אִינוֹ מוֹם; שֶׁאֵין מוֹמִין בִּלְכָן. מִי שֶׁהֵיָּתָה נִקְדָּה לְבִנָּה
בְּתוֹךְ הַשְּׁחֹר. וְזֶהוּ דֵּק הָאֹמֹר בַּתּוֹרָה. וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה
צָפָה עַל גְּבִי הַשְּׁחֹר; אָבֵל אִם לֹא הֵיָּתָה צָפָה אוֹ
שֶׁהֵיָּתָה מְשַׁקֶּעַת בַּשְּׁחֹר - אִינוֹ מוֹם. וְכֵן אִם הֵיָּתָה
נִקְדָּה שְׁחֹרָה בְּתוֹךְ הַלֶּכֶן, אֶפְלוּ צָפָה - אִינוֹ מוֹם; שֶׁאֵין
מוֹמִים בִּלְכָן. הֵיָּתָה נִקְדָּה שְׁחֹרָה שׁוֹקֶעַת בְּתוֹךְ הַשְּׁחֹר
- אֵף זֶה נִקְרָא דֵּק. אָבֵל אִם הֵיָּתָה צָפָה, הוֹאִיל וְהִיא
שְׁחֹרָה בַּשְּׁחֹר - אִינוֹ מוֹם.
ו. שְׁלֹשָׁה בַחֲטָם, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שֶׁנִּקְבַּח חֲטָמוֹ, אֶפְלוּ מַצֵּד
אֶחָד. מִי שֶׁנִּסְדָּק חֲטָמוֹ. מִי שֶׁנִּפְגַּם חֲטָמוֹ.
ז. שֵׁשֶׁה בַּפֶּה, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שֶׁנִּקְבְּה שְׁפָתוֹ, אֶפְלוּ אַחַת
מֵהֶן. מִי שֶׁנִּפְגַּמָּה שְׁפָתוֹ. מִי שֶׁנִּסְדָּקָה שְׁפָתוֹ. וְהוּא
שֶׁתִּסְדָּק מִזֶּר שְׁלָה עַד שֶׁתִּחַלֵּק לְשָׁנֵי רִאשִׁים. מִי שֶׁעָצַם
לְחִיו הַתַּחְתּוֹן עוֹדֵף עַל הָעֲלִיוֹן כָּל שְׁהוּא. מִי שֶׁפִּיּו
נִבְלַם מִחֲמַת גּוֹפוֹ וּבְרִיתוֹ. אָבֵל אִם נִבְלַם מִחֲמַת הָרוּחַ
- אִינוֹ מוֹם. מִי שֶׁנִּטְלָה רֵב הַמַּדְבָּר שֶׁל לְשׁוֹנוֹ.
ח. שְׁנַיִם עֶשֶׂר בְּאֵיבָרֵי הָזֵרַע, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שֶׁנִּמְעַף הַגִּיד
שְׁלוֹ, אוֹ נִכְתַּת, אוֹ נִתַּק, אוֹ נִכְרַת. מִי שֶׁנִּמְעַכּוֹ הַבִּיציִים
שְׁלוֹ אוֹ אַחַת מֵהֶן, אוֹ נִכְתַּתוֹ אוֹ אַחַת מֵהֶן, אוֹ נִתַּקוֹ
אוֹ אַחַת מֵהֶן, אוֹ נִכְרַתוֹ אוֹ אַחַת מֵהֶן. מִי שֶׁאֵין לוֹ אֵלָא
בִּיצָה אַחַת, אֵף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי בִיציִין. מִי שֶׁשְׁתֵּי
בִּיצָיו בָּכִים אֶחָד. הַטְּמֵטוֹס. הָאֲנֶדְרוּגִינִס.
ט. שֵׁשֶׁה בִּיציִים וּבְרִגְלִים, וְאֵלוֹ הֵן: הַפֶּסֶחַ. וּמִי
שֶׁנִּשְׁמָטָה יָרְכוֹ. הוּא שְׂרוּעַ הָאֹמֹר בַּתּוֹרָה. מִי שֶׁאַחַת
מִיָּרְכוּתָיו גְּבוּהָה מִחִבְרָתָהּ. מִי שֶׁנִּשְׁבַּר עֶצֶם יָדוֹ. וְהוּא
שִׁיָּהָה נֶכֶר. מִי שֶׁנִּשְׁבַּר עֶצֶם רִגְלוֹ. וְהוּא שִׁיָּהָה נֶכֶר.
אֵף עַל פִּי שֶׁאִינוֹ נֶכֶר כְּשֶׁעוֹמֵד, אִם נֶכֶר כְּשִׁיָּהָלֵךְ - הִרִי

שֶׁנִּמְצָא: בְּרֹךְ יי חִילוֹ וּפְעֵל יָדָיו תִּרְצָה - אֵף חֲלִין³⁸
שָׁבוּ תִרְצָה³⁹.
יא. בֵּית דִּין הַגְּדוֹל⁴⁰ הֵיוּ יוֹשְׁבֵין בְּלִשְׁכַּת הַגְּזִית⁴¹,
וְעָקֵר מַעֲשֵׂיהֶם⁴² הַתְּדִיר - שֶׁהֵיוּ יוֹשְׁבֵין וְדִנִּין אֶת
הַכֹּהֵנָה, וּבִדְקִין הַכֹּהֲנִים בְּיוֹחָסִין וּבְמוֹמִין⁴³. כָּל כֹּהֵן
שֶׁנִּמְצָא פְּסוּל בְּיוֹחוֹסוֹ - לֹבֵשׁ שְׁחֹרִים וּמִתְעַטֵּף
שְׁחֹרִים וְיוֹצֵא מִן הָעֲזָרָה; וְכָל מִי שֶׁנִּמְצָא שְׁלֵם וְכֹשֶׁר
- לֹבֵשׁ לְבָנִים וְנִכְנַס וּמִשְׁמֵשׁ עִם אֲחֵיו הַכֹּהֲנִים.
יב. מִי שֶׁנִּמְצָא כֹּשֶׁר בְּיוֹחוֹסוֹ וְנִמְצָא בּוֹ מוֹם - יוֹשֵׁב
בְּלִשְׁכַּת הָעֲצִים⁴⁴ וּמִתְלַע עֲצִים לְמַעֲרָכָה⁴⁵. וְחֹלֵק
בְּקִדְשִׁים⁴⁶ עִם אֲנָשִׁי בֵּית אָב שְׁלוֹ וְאוֹכֵל, שֶׁנִּמְצָא: לָחֵם
אֲלֵהֵיו מִקִּדֵּשׁ הַקִּדְשִׁים וּמִן הַקִּדְשִׁים יֵאָכֵל.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

א. כָּל הַמוֹמִין הַפּוֹסְלִים בְּאָדָם וּבַכֹּהֵמָה - חֲמָשִׁים.
וְזֶהוּ פֶּרֶק שְׁבִיעִי:
ב. חֲמִשָּׁה בְּאֵזֶן, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שֶׁנִּפְגַּם סְחוּס אֶזְנוֹ כְּדִי
שֶׁתִּחַגֵּר הַצֶּפֶרֶן בַּפֶּגֶם. אָבֵל הָעוֹר הַמְּקַף לְסְחוּס הָאֵזֶן -
אֵין בּוֹ מוֹם, בֵּין נִקְבַּח בֵּין נִסְדָּק.
ג. מִי שֶׁנִּסְדָּק סְחוּס אֶזְנוֹ בְּכָל שְׁהוּא, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא
חִסַּר. מִי שֶׁנִּקְבַּח סְחוּס אֶזְנוֹ כְּכַרְשִׁינָה. בֵּין נִקְבַּח עַל בֵּין
נִקְבַּח אֶרֶץ, אִם מַצֵּטֵרֶף לְכַרְשִׁינָה - הִרִי זֶה מוֹם. מִי
שֶׁיִּכְשֶׁה אֶזְנוֹ כְּדִי שֶׁתִּנְקֵב וְלֹא תוֹצִיא דָם. מִי שֶׁהֵיָּתָה
אֶזְנוֹ כְּפוּלָה לְשִׁתִּים. אֶפְלוּ הַגִּדִי, שֶׁדִּרְךְ אֶזְנוֹ לְהִיּוֹת
נוֹטוֹת וּכְפוּלוֹת. וּבִלְבָד שִׁיָּהָיו לוֹ שְׁנֵי סְחוּסִין; אָבֵל אִם
אֵין לָהּ אֵלָא סְחוּס אֶחָד וְהִרִי הוּא כְּגוֹף אֶחָד שֶׁנִּכְפַּל -
כֹּשֶׁר.
ד. שְׁלֹשָׁה בְּרִיס שֶׁל עֵין, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שֶׁנִּקְבַּח רִיס מְרִיסִי
עֵינָיו בְּכָל שְׁהוּא. מִי שֶׁנִּסְדָּק רִיס מְרִיסִי עֵינָיו בְּכָל
שְׁהוּא. [מִי שֶׁנִּפְגַּם רִיס מְרִיסִי עֵינָיו בְּכָל שְׁהוּא].
וּשְׁלֹשָׁה מוֹמִין אֵלוֹ בְּכָל חֲרוּץ הָאֹמֹר בַּתּוֹרָה.
ה. שְׁמוֹנֶה בְּעֵין, וְאֵלוֹ הֵן: הָעוֹר, בֵּין בְּאֶחָת מִצֵּינָיו בֵּין
מִשְׁתִּיָּהָן. מִי שֶׁאִינוֹ רוֹאֶה בְּשִׁתִּי עֵינָיו אוֹ בְּאֶחָת מֵהֶן,
אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין נִרְאֶה בְּהֵן שְׁנוֹי כָּלֵל, מִחֲמַת שִׁיָּרְדוּ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

המאירי בקידושין שם. ויסודו מהירושלמי (תרומות שם הלכה א) שאמרו, שאם נודע בשעה שקבל הדם מותר לגמור ולזרוק, וכן בנודע לו בשעת קמיצה, מותר לגמור ולהקטיר (יריעות שלמה). (וכן בדין: שרק אם נאמר בנידון זה "מתה כהונה", כלומר, לאחר שנמצא חלל הוא כאילו מת, ואינו בטל למפרע (ראה מכות יא:)) – אז יש מקום לחלק בין לפני הידיעה לבין לאחר הידיעה, אבל לפי מה שאמרו במסקנא (שם יג.) ש"בטלה כהונה", כלומר, נתגלה הדבר למפרע כי לא היה כהן (רש"י שם), וכן פסק רבינו בפ"ז מהלכות רוצח הלכה יב – לפי זה, אין מקום לחלק בין לפני הידיעה לבין לאחריה. אבל דעת התוספות אינה כן, ראה בכתובות כג. ד"ה עדי, ובקידושין יב: ד"ה ועל, ועיין רש"י שם. (38) כלומר, חללים (רש"י בקידושין שם). (39) קידושין שם. (40) מדות פ"ה משנה ד. (41) בחצייה של חול, ראה למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה יז. (42) נוסף לתפקידם בשטח ההוראה (סנהדרין פו: במשנה). (43) אותם שעוד לא התחילו בעבודה, או שהתחילו ומצאו בהם ריעותא. אבל אלו שהתחילו בעבודה ולא מצאו בהם ריעותא, אין בודקים אותם (פסחים ג: וראה בפ"כ מהלכות איסורי ביאה הלכה ב). (44) מדות פ"ב משנה ה. וראה בפ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ח. (45) ש"כל עץ שנמצא בו תולעת פסול" (הלכות בית הבחירה שם, ולהלן פ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה ב). (46) זבחים צח: במשנה, וראה להלן פ"י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יז. (1) יפרש המומים הפוסלים באדם ובבהמה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי א' סיון - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש פט

מתוך מהדורת וגשל

36 ב. שנים בצנאר, ואלו הם: מי שצנארו שוקע הרבה
37 עד שנמצא ראשו כאלו הוא מנח על כתפיו. מי שצנארו
38 ארך הרבה עד שנראה כשמוט מבין כתפיו.
39 ג. ארבעה באזן, ואלו הן: מי ששתי אזניו קטנות
40 הרבה. מי ששתי אזניו נפוחות, דומות לספוג. מי
41 שאזניו גדולות למטה. מי שאחת מאזניו משנה
42 מחברתה במראה.²
43 ד. חמשה בגבינים,³ ואלו הן: מי שאין לו שער
44 בגביניו. והוא גבן האמור בתורה. מי שגביניו שוכבין.
45 מי שאין לו אלא גבין אחד.⁴ מי שיש לו גבינין יתר על
46 שנים. מי שאחד מגביניו משנה מחברו. בין ששערו של
47 זה ארך ושערו של זה קצר, בין ששערו של אחד שחור
48 ושערו של השני לבן או אדם, הואיל ויש ביניהם שנוי
49 זה - הרי זה פסול.⁵
50 ה. ארבעה בריס העין, ואלו הן: מי שאין לו שער כלל
51 בריסי עיניו.⁶ מי ששער ריסי עיניו מרבה מעבה⁷ הרבה.
52 מי ששער אחד מריסי עיניו משנה משער ריס אחר.
53 כגון שאחד שחור ואחד לבן, או שאחד נושר⁸ והשני
54 מעבה. מי שעפעפיו סגורות מעט ואינן נפתחות הרבה
55 כשאר כל האדם.
56 ו. אחד עשר בעינים, ואלו הן: מי שהיו שתי עיניו
57 למעלה מן המקום הראוי להם, קרובות מפדחתו. מי
58 שהיו שתי עיניו למטה ממקום הראוי להם. מי שהיו
59 שתי עיניו עגלות ואינם נמשכות בארך מעט כשאר
60 העינים. מי שעניו מונרות והן יוצאות כעיני הנמר וכמי
61 שהוא מסתכל בעת שכועס כעס הרבה. מי שעניו
62 גדולות הרבה כשל עגל. מי שעניו קטנות כשל און.
63 מי שדמיעיו זולפות תמיד. מי שלחלוחית נמשכת
64 מראש עינו מכנגד החטם, או מנזב עינו מצד צדעיו.
65 מי שמקבץ ריסי עיניו ועוצמן מעט בשעה שרואה אור
66 או בשעה שהוא רוצה לזקק בראיה. מי שראית עינו
67 מערפכת עד שרואה את החדר ואת העליה פאחת.
68 ויודע דבר זה בעת שידבר עם חברו ונראה כאלו הוא
69 מסתכל באיש אחר. מי שאחת מעיניו משנה מחברתה,
70 בין במקומה בין במראה. כגון שהיתה אחת שחורה
71 ואחת פתוחה, או אחת קטנה ואחת גדולה, הואיל ויש
72 בין שתיהן שנוי מכל מקום - פסול.

1 זה מום. מי שרגליו מבלמות מחמת עצמן ובריתן. אבל
2 אם היו מבלמות מחמת הרוח - אינו מום.
3 י. ארבעה ראויין להיות בכל הגוף, ואלו הן: מי שיש
4 בו גרב יבש כל שהוא. וזהו הגרב האמור בתורה. מי
5 שיש בו יבלת שיש בה עצם. וזה הוא יבלת האמורה
6 בתורה. מי שיש בו חזזית מצרית כל שהיא, והיא
7 חזזית קשה וכעורה. וזו היא ילפת האמורה בתורה.
8 יא. כל עצם שבגלוי שגורץ בו חריץ - הרי זה מום,
9 והוא בכלל חרוץ האמור בתורה. ואין הצלעות בכלל
10 עצמות שבגלוי.
11 יב. ועוד יש שם שלשה מומין אחרים, ואלו הן: הנקן
12 שהגיע להיות רותת ורועד כשהוא עומד. החולה
13 כשהוא רועד מפני חליו וכשלונו כחו. אבל הטרפה -
14 כשר באדם ופסול בבהמה. וכן יוצא דפן - כשר באדם
15 ופסול בבהמה.
16 יג. המזהם. וכהן שהוא מזהם בזעתו - רוחץ ושף כל
17 גופו בבשם ועובד. הנה ריח פיו רע - נותן בפיו פלפל
18 או זנגביל וכיוצא בהן ועובד. ואם עבד בזהוים זעתו או
19 בזהוים פיו - הרי חלל עבודתו, כשאר אלו הבעלי
20 מומין בלם.

יום שלישי א' סיון ה'תשע"ה

פרק שמיני

23 א. כל המומין המיוחדין באדם - תשעים. וזהו פרטן:
24 שמונה בראש, ואלו הן: מי שאמצע קדקדו שוקע
25 למטה כמו שדחקו בידו. מי שאמצע קדקדו עולה
26 למעלה כמו ביצה. מי שפאת ראשו יוצא כנגד פניו כמו
27 מקבת. מי שראשו יוצא מאחוריו כנגד צדו. מי
28 שראשו רחב ויוצא מכאן ומכאן, עד שתמצא ראשו על
29 צנארו כמו ראש הלפת על העלין שלו. הקרח שאין
30 בכל ראשו שער כל עקר. ואם יש בו שיטה של שער
31 מקפת מאחוריו מאזן לאזן - כשר. מי שהיה השער
32 מקיף מאזן לאזן מלפניו בלבד, ושאר הראש קרח הוא
33 - הרי הוא פסול. מי שהיה השער שלו מקיף את כל
34 הראש סביב מלפניו ומאחוריו ואין שם שער באמצע -
35 גם זה קרח ופסול.

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(1) מפרש בו המומים המיוחדים באדם לבדו. (2) ובפירוש המשנה שם וזה לשונו: "וידוע שיש בגוף אברים שדומים זה לזה כגון העיניים והאזניים וגבות העיניים וזולתן וכשהיה בין אחד לחבירו שינוי באיזה דבר שהיא אותו שינוי כגון וכו', הרי האיש הוא בעל מום זוגס ויקרא זגס עניינו בעל שינוי בשני הדברים שאין ראויין שהיה בהן שינוי" ו"פירוש זוג: שניים, דוס: שניים, כלומר, הזוג - בשני עניינים. (3) בגבות העיניים. (4) כלומר, שני הגבינים מתחברים יחד ממעל לחוטם ונראים כגבין אחד. (5) ייתכן כי פסול זה אינו אלא מדרבנן, שהרי אינם מפורשים בתורה, ואינם מטעם מום, אלא מטעם שאינו שווה בזרעו של אהרן. (6) כלומר, לא נשתיירו אפילו השרשים, והוא "תמיר" שבברייתא, אבל אם נשתיירו השרשים אין זה אלא משום מראית עין, ראה שם מג: במשנה: "ושנשרו ריסי עיניו פסול מפני מראית עין". (7) כלומר, או מעובה. (8) כנראה שהכוונה ל"דליל", כלומר, אין השער "סמיך", ונראה כאילו נשרו כמה שערות.

35 נוגעות זו בזו. מי שפנקתו יוצאת. והפקה היא העצם
36 העגל שלמעלה מן העקב מצד פנים, והוא דומה לפקה
37 שטות בה הנשים. מי שעקבו יוצא לאחוריו, עד
38 שנמצא השוק כאלו הוא באמצע רגלו עומד. מי
39 שפנסותיו רחבות כשל אנו, אף על פי שאינן קלוטות
40 כשל אנו. מי שפקה יוצאה מגודלו. מי שיש ברגלו
41 אצבע יתרה, אפלו יש ושש. ואם חתכה - כשר. והוא
42 שלא יהיה בה עצם. מי שחסר אחת מאצבעות רגליו.
43 מי שאצבעותיו מרובות זו על גבי זו. מי שהיו אצבעות
44 רגליו קלוטות עד למטה מן הפרק. ואם היו עד הפרק,
45 או שחתכן והפרישן - כשר. מי שרגלו כלה שנה,
46 שנמצא רחב פס אצבעותיו כרחב עקבו וכאלו היא
47 חתיכה שוה. מי שרגלו עקמה, דומה למגל, שנמצא פס
48 רגלו שיש בו האצבעות עם עקבו כאלו הם שני ראשי
49 הקשת. מי שרגלו חלולה. והוא שיהיה אמצעה גבוה
50 מעל הארץ, ונמצא כשעומד - עומד על עקבו ועל
51 אצבעות רגליו. המקיש בקרסליו בעת שמהלך. מי
52 שמקיש בארבעותיו בעת שמהלך. מי שהוא אטר יד רגל
53 ימינו¹².
יד. ארבעה בכל הגוף, ואלו הן: מי שגופו גדול
54 מאיבריו¹³. מי שגופו קטן מאיבריו. הארץ ביותר. הננס,
55 והוא הקצר ביותר. עד שיהיו מפלגין משאר העם.
56 טו. שמונה בעור הבשר, ואלו הן: הכושי. הלכן ביותר
57 כמו גבינה. האדם כשני. בעלי נגעים טהורים. שנשתנה
58 העור מחמת עצמו, כמו הבהק; שנשתנה העור מחמת
59 דבר אחר, כגון צרבת המכנה. וזה בכלל נגעים טהורין.
60 מי שהיתה בעור פניו שומא שיש בה שער, אף על פי
61 שאינה פאיסר אלא כל שהוא. מי שהיתה בעור פניו
62 שומא פאיסר או יותר. בעלי הדלדולין. והוא שידלדל
63 העור והבשר, או הלחלוחית שיש בעור שידלדל באי
64 זה מקום שיהיה מפל הגוף - הרי זה מום.
65 טז. ועוד יש שם באדם ארבעה מומין אחרים, ואלו
66 הן: החרש. השוטה. והנכפה, אפלו לימים רבים. מי
67 שרוח רעה מבעתתו תמיד או בעתים ידועים.
68

1 ז. ששה בחטם, ואלו הן: מי שעקר חטמו שוקע, אף
2 על פי שאינו כוחל שתי עיניו כאחת. וזה חרום האמור
3 בתורה. מי שאמצע חטמו בולט למעלה. מי שעקץ
4 חטמו נוטף למטה. מי שחטמו עקם לצד אחד. מי
5 שחטמו גדול מאיבריו. מי שחטמו קטן מאיבריו. וכיצד
6 משערין אותו? באצבע קטנה שעל ידו. אם היה חטמו
7 גדול ממנה או קטן ממנה - הרי זה מום.
8 ח. שלשה בשפתים, ואלו הן: מי ששפתו העליונה
9 עודפת על התחתונה. מי ששפתו התחתונה עודפת על
10 העליונה. מי שפיו רפוי ורירי יורד מפיו.
11 ט. שלשה בכטן, ואלו הן: מי שכרסו צבה. מי שטבורו
12 יוצא ואינו שוקע כשאר בני אדם. מי שדדיו שוכבין
13 על בטנו כדדי אשה.
14 י. שלשה בגב, ואלו הן: מי ששדרתו עקמה. מי
15 שיצאתה חליא משדרתו. בין שבלטה לחוץ או נכנסה
16 לפנים או נטתה לצדדין. וזהו בעל חטוטר. מי שתפח
17 בשר בגבו ונעשה כחטוטר, אף על פי שלא וזה חליא
18 ממקומה - הרי זה מום.
19 יא. ששה בידים, ואלו הן: מי שיש בידו אצבע יתרה
20 באצבעות ידיו, אפלו היו שש ושש. ואם חתף את
21 היתרה - כשר. ואם היה בה עצם, אפלו חתכה - פסול.
22 מי שחסר אצבע מידו. מי ששתי אצבעות ידיו קלוטות
23 עד למטה מן הפרק. ואם חתכן והפרישן עד הפרק -
24 כשר. באי זה פרק אמרו? בפרק ראשון הסמוך לכף
25 היד. מי שאצבעותיו מרובות זו על גבי זו. מי שפקה
26 יוצאת מגודלו. מי שהוא אטר יד ימינו⁹. ואם היה
27 שולט בשתי ידיו - כשר¹⁰.
28 יב. ארבעה באיברי הרע, ואלו הן: מי שפס הביצים
29 גדול וארץ עד שמגיע לארבעותיו. מי שהגיד שלו ארץ
30 עד שמגיע לארבעותיו. מי שנמרחו אשכיו, והם הפס
31 של ביצים. מי שהרוח באשכיו. והוא מרוח אשף
32 האמור בתורה.
33 יג. חמשה עשר בשוקים וברגלים, ואלו הן: מי
34 ששוקיו עקמות, עד שמחבר רגל לרגל ואין ארבעותיו¹¹

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(9) וכמו כן איטר רגל ימינו. ברייתא שם מה: "איטר בין ביד בין ברגל פסול". וכתב רש"י שם: "איטר ביד פסול דכתיב וטבל אצבעו, כל מקום שנאמר אצבע וכהן אינו אלא ימין (זבחים כד.)". ולפי דבריו, אם עבד חילל עבודתו, וזהו רק אם עבד ביד ימינו (שהיא שמאלית). אבל אם עבד ביד שמאלו (שהיא מיומנת), נראה שאינו פסול משום "שמאל", שהרי זוהי יד-ימינו שלו, אלא לוקה משום מום, ומכיוון שאינו שווה בזרעו של אהרן, אינו מחלל עבודתו. אבל מדברי רבינו נראה, שאף אם עבד ביד ימינו (שהיא שמאלית), אינו פסול מטעם "שמאל", שהרי סוף סוף עבד ביד ימין, אלא הרי הוא בעל מום המיוחד לאדם, שאם עבד לא חילל. (10) שם מה. במשנה: "השולט בשתי ידיו רבי פוסל וחכמים מכשירין", ... מר סבר (=רבי) כחישותא אתחלא בימין (=התחילה חולשה ביד ימין) ומר סבר (=חכמים) בריותא אתחלא בשמאל (התחילה הבראה וחוזק ביד שמאל), "ופסק כחכמים. (11) ברכיו. (12) "איטר בין ביד בין ברגל פסול" ופירש רש"י שם: ואיטר ברגל כו' לעמוד ולשרת כתיב, כדרך שאר עמידה שעיקרה בימין. (13) ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידיו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי א' סיון – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש צא

מתוך מהדורת וגשל

- 1 יז. נמצאו כל המומין הפוסלים בפניהם מאה
- 2 וארבעים. וזהו כללם: שמונה בראש. ושנים בצואר.
- 3 ותשעה באזנים. וחמשה בגבינים. ושבעה בריס העין.
- 4 ותשעה עשר בעינים. ותשעה בחטם. ותשעה בפה.
- 5 ושלשה בבטן. ושלשה בגב. ושבעה בידים. ושלשה
- 6 עשר באיברי הזרע. ועשרים ברגלים. ושמונה בכל
- 7 הגוף. ושמונה בעור הפשוט. ושבעה בכת הגוף וריחו.
- 8 וכבר נפרטו כלן אחד אחד. ואלו פסלו מפני מראית
- 9 העין: מי שנששו ריסי צניו, אף על פי שנשאר השער
- 10 בעקרון. ומי שנשלו שניו.
- 11 **פרק תשיעי**
- 12 א. זר² שעבד במקדש³ – עבודתו פסולה⁴, וחייב מיתה
- 13 בידי שמים⁵. שנאמר: וזהו הקרב יומת⁶. מפי השמועה
- 14 למדו⁷, שאין חייב זה אלא לקרב לעבודה. והיכן הזהיר
- 15 עלינו⁸: וזר לא יקרב אליכם⁹. אי זהו זר? כל שאינו
- 16 מוצר אהרן הנזכרים¹⁰. שנאמר: וערכו בני אהרן,¹¹
- 17 והקטירו בני אהרן¹²; בני אהרן – ולא בנות אהרן¹³.
- 18 ב. אף על פי שהזרים מזהרין שלא יתעסקו בעבודה
- 19 מעבודות הקרבנות – אין חייבין מיתה אלא על עבודה
- 20 תמה¹⁴, לא על עבודה שיש אחריה עבודה¹⁵. ואין הזר
- 21 חייב מיתה אלא על ארבע עבודות בלבד¹⁶: על
- 22 הזריקה¹⁷, ועל ההקטרה, ועל נסוף המים בחג¹⁸, ועל
- 23 נסוף היין תמיד¹⁹.
- 24 ג. כיצד על הזריקה? בין שזרק בפנים²⁰, בין שזרק
- 25 בחוץ²¹, בין שהזה הזאה אחת מכל הזיות הדם²², בין
- 26 שהזה הזאה אחת מכל הזיות קרבנות המצטרע²³ – הרי
- 27 זה חייב מיתה.
- 28 ד. כיצד על הקטרה? הקטיר איברים או קמץ או לבונה
- 29 על המזבח²⁴, אפלו הפך באיברים שלא נתעכלו וקרב
- 30 שזרפתן – חייב מיתה²⁵. והוא שהקטיר פזית²⁶. וכן אם
- 31 הקטיר קטרת על מזבח הזהב – משיקטיר פזית חייב²⁷.
- 32 אבל המקטיר קטרת ביום הפורים בקדש הקדשים –
- 33 אינו חייב מיתה עליה עד שיקטיר מלא חפניו, שעור
- 34 המקדש בתורה²⁸.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבאר בו רבינו כי זר שעבד במקדש, עבודתו פסולה, והוא חייב מיתה בידי שמים, ועל איזו עבודה חייב הוא. (2) ראה בסוף ההלכה, איזה זר. (3) ראה להלן הלכה ב והלכה ח, איזוהי עבודה בנידון שלפנינו. (4) זבחים יד: וטו: (5) סנהדרין פא: במשנה: "זר ששמש במקדש, רבי עקיבא אומר בחנק, וחכמים אומרים בידי שמים". והלכה כחכמים ולא כרבי עקיבא, ראה פירוש המשנה שם. (6) סנהדרין פג: (7) בספרי קרח פ' טז: "וזהו הקרב יומת, לעבודה". (8) אזהרה זו לא נצרכה לחייבו מיתה בידי שמים, שהרי המשמש בלא קידוש ידיים ורגלים אין בו אזהרה, ואף-על-פי-כן חייב מיתה בידי שמים (פי"ט מהלכות סנהדרין הלכה ג) – אלא לחייבו מלקות, ראה להלן הלכה ח, ובהלכות סנהדרין שם הלכה ב אות יא. (9) בספרי שם: "וזהו הקרב יומת. עונש שמענו, אזהרה לא שמענו, תלמוד-לומר וזר לא יקרב אליכם". וראה גם בזבחים טז. (10) "כך היא הנוסחא הנכונה, ובקצת ספרי רבינו (גם בדפוס רומי ר"מ) יש חסרון הניכר" (כסף משנה). (11) ז"ל: "והקטירו (אותו) בני אהרן". (12) קידושין לו. (13) יומא כד. והיא עבודה שהיא גומרת ומתממת את הדבר (רש"י שם). (14) כגון קבלה והולכה שיש אחריהן זריקה, ראה יומא שם. (15) ראה שם: "אמר רב, ארבע עבודות זר חייב עליהן מיתה, זריקה והקטרה וניסוך המים וניסוך היין. ולוי אמר תרומת הדשן וכו' מאי טעמא דרב, דכתיב (במדבר יח, ז) ואתה ובניך אתך תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח ולמבית לפרוכת ועבדתם, עבודת מתנה אתן את כהונתכם וזהו הקרב יומת – עבודת מתנה ולא עבודת סילוק (היא תרומת הדשן, ראה להלן הלכה ח). ועבדתם, עבודה תמה ולא עבודה שיש אחריה עבודה וכו'". (16) כל אלו הן עבודות גמורות: זריקה היא עבודה אחרונה בדם, הקטרה – בקומץ המנחה ובאברים ובפדרים, וכן ניסוך היין והמים אין אחריהם עבודות אחרות. (17) בחג הסוכות, ראה להלן פ"י מהלכות תמידין ומוספין הלכה ו. (18) בכל ימות השנה. (19) במזבח הזהב הפנימי (הר המוריה, וראה גם מעשה רוקח, ומרכבת המשנה). (20) במזבח העולה, החיצון (הר המוריה, וראה גם מעשה רוקח ומרכבת המשנה). (21) וביומא כד: "תניא כוותיה דרב, עבודות זר חייב עליהן מיתה, זריקת דם בין לפני ולפנים, ופירש רש"י: "זריקת דם המזבח בחוץ. בין לפני, הזאות שעל הפרוכת, בין לפני ולפנים שעל בין הבדים דיום הכיפורים", אבל רבינו מפרש, בין לפני היינו שלא מחוץ לעזרה, אלא בפנים על המזבח החיצון, ולפני ולפנים הוא במזבח הזהב הפנימי (הר המוריה, וראה בכסף-משנה). (22) כלומר, הזיות שמזין על בין הבדים, על הפרוכת ועל המזבח הזהב, ראה להלן פרק ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכות יב"ג. וראה ביומא כד. כד: כי בין לרב ובין ללוי, חייב על שבע הזאות שבפנים, היינו אחת מהזאות, בין שעל הפרוכת ובין שעל בין הבדים ובין שעל המזבח. (23) יומא שם: "שבע הזאות שבפנים ושבע מצורע", והזאות שבמצורע, הן ההזאות מלוג השמן כנגד בית קודש הקדשים (ראה להלן פרק ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ב). וכמו כן מתן הדם והשמן על התנוך והבהונות (הר המוריה). (24) למד כן ממה ששינו בזבחים קיב: "המעלה מבשר חטאת, מבשר אשם, מבשר קדשי קדשים, מבשר קדשים קלים ומותר העומר, ושתי הלחם ולחם הפנים, ושירי מנחות וכו' ואין בהם משום זרות". הרי שרק באלו אין משום זרות, מפני שאין דרכן להקטיר, אבל בדבר שדרכו להקטיר חייב משום זרות, וראה תוספות יומא כד: ד"ה והמקטיר (הר המוריה). (25) יומא יב. ושבועות יז: "אמר רב הונא, זר שהפך בצינורא חייב מיתה" ואמרו בגמרא (שבועות שם), שאם לא היה מהפך בהם, היו נשרפים לשתי שעות. ועל-ידי-זה שהיפך, נשרפו בשעה אחת, הרי זו עבודה, שכל קירוב עבודה, עבודה היא, וראה למעלה פרק ד הלכה ג. (26) ראה להלן בסמוך. (27) כי אין הקטרה פחותה מכזית (להלן פרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה ב). (28) ויקרא טז, ופחות מזה אין זו עבודה,

צב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי א' סיון – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש

מתוך מהדורת וגשל

- 1 ה. והמסדר שני גזרי עצים על המזבחה - הרי הוא
- 2 פמקטיר איברים וחיב מיתה²⁸; שהעצים קרפן הוא²⁹.
- 3 אבל היוצק³⁰ והבולל³¹, והפותת³² והמולח³³, והמניף³⁴
- 4 והמגיש³⁵, ומסדר את לחם הפנים או את הזיכין על
- 5 השלחן, והמטיב את הנרות³⁶, והמצית אש במזבח,
- 6 והקומץ והמקבל דמים, אף על פי שגפסלו והרי הוא
- 7 מזוהר על כל אלו ולוקה³⁷ - אינו חיב מיתה; מפני שכל
- 8 אחת מהן עבודה שאחריה עבודה, ואינה גמר
- 9 עבודה³⁸.
- 10 ו. שחיתת הקדשים כשרה בזרים³⁹, אפלו קדשי
- 11 קדשים, בין קדשי יחיד בין קדשי צבור⁴⁰; שגאמר:
- 12 ושחט את בן הקורבן לפני יי, והקריבו בני אהרן -
- 13 מקבלה ואילף מצות קנהה⁴¹. וכן ההפשט והנחת⁴²

- 14 והולכת עצים למזבח - כשרה בזרים⁴³. שגאמר
- 15 באיברים: והקטיר הפהן את הכל המזבחה - זו הולכת
- 16 איברים לכבש; הולכת איברים היא שצריכה קנהה,
- 17 ולא הולכת עצים⁴⁴.
- 18 ז. וכן הלכות הנרות כשרה בזרים⁴⁵. לפיכך, אם הטיב
- 19 הפהן את הנרות והוציאן לחוץ - מתר לזר להדליקן⁴⁶.
- 20 ח. הרמת הדשן צריכה כהן⁴⁷, שגאמר: ולבש כהן
- 21 מדו בד וגומר⁴⁸. ואם הרים ישאל - לוקה⁴⁹, ואינו חיב
- 22 מיתה, אף על פי שאין אחריה עבודה⁵⁰. שגאמר: עבדת
- 23 מתנה⁵¹. עבודת מתנה הוא שתהיה בכהן לבדו, ואם
- 24 קרב לה הזר - חיב מיתה; אבל עבודת סלוק⁵² - אין
- 25 חיבין עליה מיתה. [וכן אם דשן מזבח הפנימי והמנורה
- 26 - אינו חיב מיתה]⁵³.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

ראה בזבחים קט: (28 כר' אסי א"ר יוחנן (יומא כד): "זר שסידר שני גזרי עצים חייב, הואיל ועבודה תמה היא", וסידור האיברים שאחר כך, הוא התחלה לעבודה אחרת (רש"י שם). ולא כרב ולוי החולקין עליו (שם). (29 ראה להלן פרק יד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א, ולפיכך חלה עליו האזהרה שלא יתעסקו בעבודות מעבודות הקרבנות. (30 "הוא שיוצק השמן על המנחות, והוא מה שנאמר (ויקרא ב, ו) ויצקת עליה שמן" (פיה"מ לזבחים קיב:). (31 "ר"ל שכולל הסולת בשמן, שנאמר (במדבר ז, יג) בלולה בשמן למנחה" (רבינו שם). (32 "הוא הפותת לחם המנחות, כמו שנאמר (ויקרא שם) פתות אותה פתים" (רבינו שם). (33 "הוא נותן המלח למנחה, שנאמר (שם, יג) על כל קרבנך תקריב מלח" (רבינו שם). (34 "הוא מה שנאמר והניף אותם תנופה (צ"ל "והניף את המנחה", במדבר ה, כה) – רבינו שם. (35 "הוא מה שנאמר (ויקרא ב, ח) והגיש" (רבינו שם). (36 כלומר, דישון המנורה (ראה רש"י זבחים שם), שהרי הדלקה – כשרה בזר, ראה להלן הלכה ז. (37 במשנה זבחים שם: "היוצק והבולל והמולח והמניף והמגיש והמסדר את השולחן והמטיב את הנרות והקומץ והמקבל דמים וכו' ואין חייבין עליו משום זרות" (=כלומר, מיתה בידי שמים). ומצית אש במזבח לא נזכר שם במשנה, ומקורו בספרא אחרי פרק י הלכה ט: "יכול היוצא והיוצק והבולל וכו' יהא חייב וכו'". ולדברי הר המוריה יש כאן טעות סופר, וצ"ל "יכול היוצת והיוצק". וכן הוא בתוספות ישנים יומא שם ד"ה הצתה, שהצתה האש אינה עבודה תמה, לפי שיש אחריה סידור שני גזרי עצים. וסידור בזיכין נזכר ביומא כד: , וראה למעלה הלכה ב' כי הזרים מוזהרין שלא יתעסקו בשום עבודה מכל העבודות שבקרבנות, וראה למעלה הלכה א, כי זר שעבד במקדש עבודתו פסולה. (38 ראה בזבחים קטו: ויומא שם, כי אין חייבין מיתה אלא על עבודה תמה, וראה למעלה הלכה ב. (39 ברכות לא: פסחים סד: יומא כז. זבחים לא: מנחות יט. וספרא ויקרא נדבה פרשה ד הלכה ב. וראה להלן פ"ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א, ובפ"א מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א. (40 יומא כה: בקרבן תמיד (הר המוריה). (41 ראה הערה לח. (42 ראה יומא כז: כז. (43 שם כז. (44 ראה יומא שם שמהפסוק הנ"ל ממעטים הפשט וניתוח, ואילו הולכת עצים נתמעטה מפסוק אחר (שם א, יג) "והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה". ולדעת האור שמח, נפלה טעות-סופר בדברי רבינו. (45 ביומא כד: אמרו "הדלקה, לאו עבודה היא", וסובר רבינו שכיון שאינה עבודה, הרי היא כמו שחיתה, שכשרה בזרים (כסף משנה). ומה שנאמר (במדבר ח, ב) "דבר אל אהרן וכו' בהעלותך את הנרות" (ראה בתוספות ישנים שם ובריטב"א, מובא בכסף-משנה כאן), הוא משום שזר אסור ליכנס להיכל (הר המוריה). (46 הראב"ד כתב כי "הפליג כשאמר מותר לזר להדליקן, אלא שאם הדליקן כשרות". ובמנחת-חינוך (מצוה צח אות א) הקשה על רבינו: הרי מבואר בשבת כב: שבמנורה – הדלקה עושה מצוה, ואם-כן היאך מדליקה בחוץ. ועוד הקשה מספרא פ' אמור (פרשה יג הלכה יב). (ונראה שדעת רבינו שבהדלקת המנורה אין המצוה בהדלקה, אלא בהנחה על מקומה, ואף-על-פי-כן מותר להדליק מנר לנר (פ"ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה יג), שרק בנר חנוכה אסור להדליק מנר לנר למאן-דאמר הנחה עושה מצוה, מפני שעיקר המצוה הוא נר אחר, אבל במנורה אינו יוצא ידי חובתו, עד שידלקו כל שבעת נרותיה. ומה שאמרו בספרא "שלא יתקן מבחון ויכניס", אין הכוונה להדלקה, שהרי לא אמרו "שלא ידליק וכו'", אלא "שלא יתקן", והיינו להוציא המנורה בחוץ ולערוך אותה שם. אבל להוציא הפתילות ולהדליקן בחוץ ולהכניסן בפנים ולערוך אותם שם במנורה – אין איסור, לפי שהנחה עושה מצוה, כנ"ל. (47 ראה להלן פרק ב' מהלכות תמידין ומוספין הלכה י. (48 והרים את הדשן. (49 משום "זור לא יקרב אליכם", ראה למעלה הלכה א. (50 ראה למעלה הלכה ב, כי על עבודה תמה, שאין אחריה עבודה, חייבים מיתה. (51 "ואתה ובניך אתך תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח ולמבית לפרוכת ועבדתם, עבודת מתנה אתן את כהונתכם והזר הקרב יומת". ורוצה לומר עבודה כזו, שהוא נותן על גבי המזבח, כגון זורק עליו דם, או מנסך עליו יין או מים, או מקטיר עליו קטורת. (52 שמסלק מן המזבח. יומא כד. כרב, ולא כליו. (53 כל המוקף בסוגריים מרובעים אינו בדפוס רומי ר"מ, אבל מצאו הכסף-משנה בקצת ספרי רבינו. וטעמו, מפני שהן עבודות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי א' סיון – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש צג

מתוך מהדורת וגשל

- 1 ט. סדר המערכה⁵⁴ - פורקה⁵⁵, וחזר הפנה וסודרה,
2 מפני שסודרה פסולה⁵⁶.
- 3 י. הטמא ובעל מום ושלל רחוק ידים ורגלים ששמש
4 במקדש - אין תיבין⁵⁷ אלא על עבודות שהן חייב
5 עליהן מיתה⁵⁸, ועל שאר העבודות - באזהרה⁵⁹.
- 6 יא. כהן טבול יום ומחסר כפורים⁶⁰ שנטמא⁶¹, והרי
7 הוא מחסר בגדים ושלל רחוק ידים ורגלים, ועבר -
8 חייב על כל אחד ואחד⁶². ואם היה זר - אינו לוקה אלא
9 אחת, משום זרות⁶³.
- 10 יב. זר ששמש⁶⁴ בשבת - חייב משום שבת ומשום
11 זרות⁶⁵. וכן בעל מום ששמש בטמאה - חייב משום
12 טמאה ומשום בעל מום⁶⁶.
- 13 יג. כל כהן שעבר עבודה זרה, בין במזיד⁶⁷ בין
14 בשוגג⁶⁸, אף על פי שחזר בתשובה גמורה⁶⁹ - הרי זה

- 15 לא ישמש במקדש לעולם; שגגמר: ולא יגשו אלי
16 לכהן ליה⁷⁰. אחד העובד אותה בשירות, כגון שנעשה
17 כמר לעבודה זרה, או המשתחוה לה, או המודה בה
18 וקבלה עליה באלוה⁷¹ - הרי זה פסול לעולם. עבר
19 והקריב - אין קרבנו ריח ניחוח, אף על פי שהיה שוגג
20 בעת ששרת או שהשתחוה או שהודה. אבל השוחט
21 לעבודה זרה בשוגג⁷², אם עבר והקריב - קרבנו ריח
22 ניחוח ונתקבל; שהרי לא שרת ולא נעשה כמר, אלא
23 שחט בלבד⁷³, והוא שוגג. ואף על פי כן לכתחלה לא
24 יעבר⁷⁴.
- 25 יד. מי שעבר ועשה בית חוץ למקדש להקריב בו
26 קרנות לשם - אינו פבית עבודה זרה⁷⁵; ואף על פי
27 כן, כל כהן ששמש בבית כזה - לא ישמש במקדש
28 לעולם⁷⁶. וכן כלים שששתמשו בהן שם - לא ישתמשו

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

סילוק, וכמו שנתבאר בהרמת הדשן. ומקור הדברים בבעיא של רבא (שם כד:), שחזר ופשטה. (54) כלומר, זה שסידר המערכה. (55) כלומר, הזר פורקה בעצמו ואין צריך לזה כהן (יומא כז:). (56) יומא שם: "א"ר אסי אמר ר' יוחנן, זר שסידר את המערכה חייב, כיצד הוא עושה וכו' פורקה זר וסודרה כהן" והתקפתו של ר' זירא שם, אינה אלא על חיוב מיתה, אבל על הפסול לא התקף (כסף משנה, וראה תוספות ישנים). (57) כל אחד מהם כדינו: טמא ושלל רחוק ידים – במיתה, ובעל מום – במלקות, ראה למעלה פ"ו הלכה ב (כסף משנה). (58) כלומר, עבודה תמה ועבודת מתנה, ראה למעלה הלכה ב והלכה ח. והנה בזבחים קיב: שנינו: "ואין חייבים עליו לא משום זרות, ולא משום טומאה, ולא משום מחוסר בגדים, ולא משום שלא רחוק ידים ורגלים". ורבינו השמיט מחוסר בגדים, מאחר שכבר כתב למעלה בפ"י מהלכות כלי המקדש הלכה ד שמחוסר בגדים הרי הוא כזר. ובעל מום לא נזכר במשנה שם, מפני שלא דיברו שם אלא בחיוב מיתה. ואילו בבעל מום אין אלא מלקות בלבד, ראה למעלה, ולמדו רבינו מהפסולים האחרים (ר"י קורקוס). (59) ראה למעלה הלכה ה והלכה ח. (60) כגון מצורע ביום מלאות ימי טהרתו, שטבל ולא העריב שמשו, הרי הוא טבול-יום וגם מחוסר כיפורים, שצריך להביא קרבנותיו למחר. (61) בטומאה נוספת. (62) היינו חיוב מיתה. ואין לפרש חיוב מלקות, שהרי המשמש בלא קידוש ידים ורגלים, אינו לוקה, כמפורש בפ"ט מהלכות סנהדרין הלכה ג. וראה במשנה-למלך למעלה פ"ב הלכה ב, ובמחוסר כיפורים שנראה מכאן שחייב מיתה, צריך-עיון ממה שכתב למעלה פ"ד הלכה ד שפטור. ובהלכות סנהדרין שם הלכה ב, כתב שהוא חייב גם מיתה וגם מלקות, וראה בכסף-משנה למעלה שם. וראה גם למעלה פ"ג הלכה ט. וראה בתוספתא זבחים פרק יב: "כהן שעבר טמא טבול-יום ומחוסר בגדים ומחוסר כיפורים ושלל רחוק ידים ורגלים (=כלומר, שהיה מקודם טבול-יום ומחוסר כיפורים, ואחר כך נטמא, - ר"י קורקוס הובאו דבריו בכסף-משנה כאן), אין חייב אלא אחת", וכתב הראב"ד כי "אפשר דפליגי תנאי באיסור כולל ובאיסור בת אחת". ומאחר שרבינו פוסק דאיסור חל על איסור ככולל או מוסיף או בת אחת, והכא טבול-יום ומחוסר כיפורים בת אחת הן, לכן חייב על כל אחת ואחת (כסף-משנה, ועיי' שם שמבאר בפרטות כיצד חלים כאן כל החיובים). (63) תוספתא שם: "זר שעבר טמא טבול-יום ומחוסר בגדים ומחוסר כיפורים ושלל רחוק ידים ורגלים, אין חייב אלא אחת". ויטעמא משום דלא הוזהר מלעבוד טמא ומחוסר בגדים ושלל רחוק ידים ורגלים, אלא מי שהוא ראוי לעבוד, אבל הזר הואיל ואינו ראוי לעבוד, אינו עובר משום אחד מאלה" (כסף משנה). (64) שעבר עבודה. (65) ראה ביבמות לב: שנחלקו תנאים בזה, וס"ל דבבת אחת כו"ע לא פליגי דחייב שנים, ולא פליגי ר' יוסי ור"ש רק באיסור כולל, ולר' יוסי באיסור כולל חייב גם כן שנים, ולדעת רבינו שבאיסור כולל חייב שנים, יפה פסק כאן שבכל ענין חייב שנים, ראה הר המוריה וכסף-משנה. (66) יבמות שם, וראה למעלה. וראה עוד למעלה פ"י הלכה ב, שבעל מום אינו חייב מיתה, אלא מלקות בלבד. (67) במנחות קט. במשנה "הכהנים ששמשו בבית חוניו, לא ישמשו במקדש שבירושלים, ואין צריך לומר לדבר אחר (=אם שמשו לעבודה-זרה לא ישמשו עוד בירושלים – רש"י שם), שנאמר (מלכים-ב כג, ט) אך לא יעלו כהני הבמות אל מזבח ה' בירושלים וכו'". (68) כרב ששת במנחות שם, ולא כרב נחמן. (69) כן נראה שם קט: (70) ולפני זה נאמר (שם, יב) "יען אשר ישרתו אותם לפני גילוליהם, והיו לבית ישראל למכשול עוון, על כן נשאתי ידי עליהם נאם ה' אלקים, ונשאו עוונם". (71) שם. וכרב ששת. (72) שם קט. וכרב ששת, ולא כרב נחמן. (73) ראה שם כי שחיטה לאו שירות הוא, דהא במקדש כשרה בזר. (74) כן נראה מלשון הגמרא שם, שלכתחילה בכל ענין אסור, וראה בכסף-משנה ובהר המוריה. (75) במשנה שם "הכהנים ששמשו בבית חוניו, לא ישמשו במקדש שבירושלים, ואין צריך לומר לדבר אחר וכו'" (ראה בפירוש המשנה, כי חוניו בנו של שמעון הצדיק ברח לאלכסנדריא של מצרים ועשה לו בית בצורת בית מקדש, ובנה שם מזבח והקריב עליו קרבנות לשם-יתברך) ובגמרא (שם קט:). אמרו "מדקאמר אין צריך לומר דבר אחר, מכלל דבית חוניו לאו עבודת-כוכבים הוא וכו'". וראה להלן פ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ז. (76) משנה שם, מובא למעלה.

ג. המתכונן לומר 'שְׁלָמִים' וְאָמַר 'עוֹלָה', 'עוֹלָה' וְאָמַר
'שְׁלָמִים' - לא אָמַר כְּלוּם, עַד שִׁיְהִיָּה פִּיּוּ וְלִבּוֹ שׁוּיִם.
לְפִיכָף, הַמִּתְכַּנֵּן לומר עַל בַּעַל מוֹם 'עוֹלָה' וְהַקְדִּישׁוּ
שְׁלָמִים, או 'שְׁלָמִים' וְאָמַר 'עוֹלָה', אִף עַל פִּי שֶׁנִּתְכַּנֵּן
לְאִסּוּר - אֵינוֹ לוֹקֵה. מִי שֶׁדָּמָה שֶׁמֶתֶר לְהַקְדִּישׁ בַּעַל
מוֹם לַמִּזְבֵּחַ וְהַקְדִּישׁ - הָרִי זֶה קָדוֹשׁ, וְאֵינוֹ לוֹקֵה.
ד. הַשּׁוֹחֵט בַּעַל מוֹם לְשֵׁם קָרְבָן - לוֹקֵה. שֶׁהָרִי נֶאֱמַר
בְּבַעֲלֵי מוֹמִין: לֹא תִקְרִיבוּ אֵלָה לָּהּ; וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה
לְמַדוֹ, שֶׁזֶּה אֲזַהֲרָה לְשׁוֹחֵט. וְכֵן הַזִּזְרֹק דָּם בְּבַעֲלֵי מוֹמִין
עַל הַמִּזְבֵּחַ - לוֹקֵה. שֶׁהָרִי נֶאֱמַר בָּהֶן: לֹא תִקְרִיבוּ
(אֵלָה) לָּהּ; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוֹ, שֶׁזֶּה אֲזַהֲרָה לְזוֹרֵק.
וְכֵן הַמִּקְטִיר אֲמוּרִי בְּבַעֲלֵי מוֹמִין עַל הַמִּזְבֵּחַ - לוֹקֵה;
שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִשָּׁה לֹא תִתֵּנוּ מִמֶּה עַל הַמִּזְבֵּחַ - אֱלֹ
הַחֲלָבִים. נִמְצָאָתָ לְמַד, שֶׁאִם הַקְדִּישׁ בַּעַל מוֹם וְשִׁחֲטוּ
וְזָרַק דָּמוֹ וְהִקְטִיר אֲמוּרִי - לוֹקֵה אַרְבַּע מִלְקִיּוֹת.
ה. אֶחָד בַּעַל מוֹם קָבַע אוֹ בַּעַל מוֹם עוֹבֵר, אִם הִקְרִיבוּ
- עוֹבֵר בְּכָל אֱלֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תִזְבַּח לָהּ אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר
וְשֶׂה אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוֹ, שֶׁזֶּה
אֲזַהֲרָה לְבַעַל מוֹם עוֹבֵר. כְּגוֹן שֶׁהָיָה בְּבִהְמָה גֶּרֶב לַח
אוֹ חֲזוּזִית, אִם הִקְרִיבָהּ - לוֹקֵה.
ו. וְלֹא קָרְבָנוֹת יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּד, אֲלֵא אִף קָרְבָנוֹת עוֹבְדֵי
כּוֹכָבִים, אִם הִקְרִיבוּ וְהָיוּ בְּבַעֲלֵי מוֹמִין - לוֹקֵה; שֶׁנֶּאֱמַר:
וּמִיֵּד בֶּן גֶּבֶר לֹא תִקְרִיבוּ אֶת לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל אֵלָה.
ז. הַמְטִיל מוֹם בְּקִדְּשִׁים, כְּגוֹן שֶׁסָּמָא עֵינוֹ אוֹ קָשַׁע יָדוֹ
- לוֹקֵה. שֶׁהָרִי נֶאֱמַר בְּקָרְבָן: כָּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ; מִפִּי
הַשְּׁמוּעָה לְמַדוֹ, שֶׁזֶּה אֲזַהֲרָה שֶׁלֹּא יִתֵּן בּוֹ מוֹם. וְאֵינוֹ
לוֹקֵה אֲלֵא בְּזֵמַן שֶׁבִּית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם, שֶׁהָרִי הִיָּה רְאוּי
לְקָרְבָן וּפְסוּלוֹ; אֲבָל בְּזֵמַן הַזֶּה, אִף עַל פִּי שֶׁעָבַר בְּלֹא
תַעֲשֶׂה - אֵינוֹ לוֹקֵה.
ח. הֵטִיל מוֹם בְּקִדְּשִׁים וְכֹא אַחֵר וְהֵטִיל בָּהּ מוֹם אַחֵר
- הַשְּׁנִי אֵינוֹ לוֹקֵה.
ט. אֶחָד הַמְטִיל מוֹם בְּקִדְּשִׁים עֲצָמָן אוֹ בְּתַמְרוֹתָן. חוּץ
מִן הַכּוֹר וּמִן הַמַּעֲשֹׂר, שֶׁהַמְטִיל מוֹם בְּתַמְרוֹתָן - אֵינוֹ
לוֹקֵה, לְפִי שֶׁאֵינוֹ רְאוּיִן לְקָרְבָן, כְּמוֹ שִׁיתִּבָּאֵר בְּמִקְוָמוֹ.
וְכֵן הַמְטִיל מוֹם בְּתַשְׁיָעִי שֶׁל טְעוֹת עֲשִׂירֵי - אֵינוֹ לוֹקֵה.
י. הַמִּקְדִּישׁ בַּעֲלַת מוֹם לַמִּזְבֵּחַ, אִף עַל פִּי שֶׁלוֹקֵה -
הָרִי זֶה נִתְקַדְּשָׁה, וְתַפְּדָה בְּעֶרְךָ הַכֹּהֵן וְתִצָּא לְחֵלִין,

1 בָּהֶן בְּמִקְדָּשׁ לְעוֹלָם, אֲלֵא יִגְזָזוּ⁷⁷. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁאִם עָבַד
2 כֹּהֵן שֶׁשָּׁמַשׁ שָׁם⁷⁸ בְּמִקְדָּשׁ - לֹא פָסְלוֹ⁷⁹.
3 טו. נִמְצָאוּ כָּל הַפְּסוּלִין לְעִבּוּדָה שְׁמוֹנָה עָשָׂר, וְאֵלּוּ
4 הֵן: הַעוֹבֵד עִבּוּדָה זָרָה⁸⁰. הָרִי⁸¹. בַּעַל מוֹם⁸². הָעֶרְל⁸³.
5 הַשְּׁמָא⁸⁴. טְבוּל יוֹם⁸⁵. מַחֲסֵר כְּפוּרִים⁸⁶. הָאוֹנֵן⁸⁷.
6 הַשְּׁכוּרָה⁸⁸. מַחֲסֵר בְּגָדִים⁸⁹. יָתֵר בְּגָדִים⁹⁰. פְּרוּם בְּגָדִים⁹¹.
7 פְּרוּעַ רֹאשׁ⁹². שָׁלֹא רִחֵץ יָדָיו וְרַגְלָיו⁹³. הַיּוֹשֵׁב⁹⁴. מִי
8 שֵׁשׁ בֵּין יָדָיו⁹⁵ וּבֵין הַכְּלִי דְּבַר חוּצָץ. מִי שֵׁשׁ בֵּין רִגְלוֹ
9 וּבֵין הָעֶרֶץ דְּבַר חוּצָץ⁹⁶. מִי שֶׁעָבַד בְּשִׁמְאָלוֹ⁹⁷.
10 כָּל אֱלֹ פְּסוּלִין לְעִבּוּדָה, וְאִם עָבְדוּ - חֲלָלוּ; חוּץ
11 מִפְּרוּעַ רֹאשׁ⁹⁸ וּקְרוּעַ בְּגָדִים⁹⁹ וְהַשּׁוֹחֵט לְעִבּוּדָה זָרָה
12 בְּשׁוֹגֵג¹⁰⁰, שֶׁאִם עָבְדוּ - עִבּוּדָתָן כְּשֶׁרָה.
13 סִלְקוּ לָהּ הַלְכוֹת בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ

הלכות איסורי מזבח

15 יֵשׁ בְּכָלֵלָן אַרְבַּע עֲשָׂרָה מִצְוֹת. אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֶׂה,
16 וְעֶשֶׂר מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פָּרֻטָן: (א) לְהַקְרִיב כָּל
17 הַקָּרְבָנוֹת תַּמִּימִים. (ב) שֶׁלֹּא לְהַקְדִּישׁ בַּעַל מוֹם
18 [לַמִּזְבֵּחַ]. (ג) שֶׁלֹּא יִשְׁחוּט [בַּעַל מוֹם]. (ד) שֶׁלֹּא יִזְרֹק
19 דָּמוֹ. (ה) שֶׁלֹּא יִקְטִיר חֲלָבּוֹ. (ו) שֶׁלֹּא יִקְרִיב בַּעַל מוֹם
20 עוֹבֵר. (ז) שֶׁלֹּא יִקְרִיב בַּעַל מוֹם אֲפִלּוּ בְּקָרְבָנוֹת הָעוֹבְדֵי
21 כּוֹכָבִים. (ח) שֶׁלֹּא יִטִּיל מוֹם בְּקִדְּשִׁים. (ט) לְפִדּוֹת פְּסוּלֵי
22 הַמִּקְדָּשִׁין. (י) לְהַקְרִיב מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהַלְאָה, וְקִדְּם זֵמַן
23 זֶה הוּא נִקְרָא מַחֲסֵר זֵמַן וְאֵין מִקְרִיבִין אוֹתוֹ. (יא) שֶׁלֹּא
24 לְהַקְרִיב אֶתֵּן וּמַחֲרִי. (יב) שֶׁלֹּא לְהַקְטִיר שְׂאוֹר וְדִבֵּשׁ.
25 (יג) לְמַלַּח כָּל הַקָּרְבָנוֹת. (יד) שֶׁלֹּא לְהַשְׁבִּית מִלַּח מַעַל
26 הַקָּרְבָנוֹת.

27 וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ:

פרק ראשון

28
29 א. מִצְוֹת עֲשֶׂה לִהְיוֹת כָּל הַקָּרְבָנוֹת תַּמִּימִין וּמִבְחָרִין.
30 שֶׁנֶּאֱמַר: תַּמִּים יִהְיֶה לְרִצּוֹן - זֶה מִצְוֹת עֲשֶׂה.
31 ב. וְכָל הַמִּקְדִּישׁ בְּהִמָּה שֵׁשׁ בָּהּ מוֹם לְגִבִּי הַמִּזְבֵּחַ -
32 עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְלוֹקֵה עַל הַקְדָּשׁוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל אֲשֶׁר
33 בּוֹ מוֹם לֹא תִקְרִיבוּ. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוֹ, שֶׁזֶּה אֲזַהֲרָה
34 לְמִקְדִּישׁ בְּבַעֲלֵי מוֹמִין. אֲפִלּוּ הַקְדִּישׁוֹ לְדָמִי [נִסְכִּים] -
35 לוֹקֵה, שֶׁבִּזְיוֹן קִדְּשִׁים הוּא.

(77 עבודה זרה נב: בעיא שנפשתה. (78 בבית חוניו. (79 "טעמא דמסתבר הוא, דכיון דמשום קנסא הוא דמיפסלי, כדאמרינן בפרק ר' ישמעאל (עבודה זרה שם) - בדיעבד אין לקנסם" (כסף משנה). (80 למעלה הלכה יג. (81 למעלה הלכה א. (82 למעלה פרק ו הלכות א וב'. (83 למעלה שם הלכה ח. (84 למעלה פרק ד הלכה א. (85 למעלה שם הלכה ד. (86 למעלה שם והלכה ה. (87 למעלה פרק הלכה ז. (88 למעלה פרק הלכה א. (89 למעלה פרק י מהלכות כלי המקדש הלכה ד. (90 הלכות כלי המקדש שם הלכה ה. (91 למעלה פרק א מהלכות ביאת המקדש הלכה יד. ועיין שם שחייב מיתה אבל לא חילל עבודתו. וראה להלן. (92 למעלה שם הלכות ח-ט, יד. ואף הוא אינו מחלל עבודתו, וראה להלן. (93 למעלה שם פרק ה הלכה א. (94 למעלה שם הלכה יז. (95 שם. (96 שם. (97 שם הלכה יח. (98 ראה למעלה פרק א הלכה ט. (99 ראה שם הלכה יד. (100 ראה למעלה הלכה יג. (1) יבאר בו כי מצות-עשה שיהיו כל הקרבנות תמימים ומובחרים, ודין אם צריך שיהא פיו ולבו שוים בקרבנות.

בליטרא, ולא ימכר בשוק; שאינו יכול להתפס אלא
דבר הקנוי לו קנן גמור.

יום רביעי ב' סיון ה'תשע"ה

פרק שני

א. כל המומין הפוסלין באדם ובהמה² - חמשים.
וכבר נמנו.

ב. ויש מומין אחרים מיוחדין בבהמה ואין ראויין
להיות באדם, ושלשה ועשרים ושלשה הם, ואלו הן:
אם היה גלגל עינה עגל כשל אדם³. עינה אחת גדולה
כשל עגל והשניה קטנה כשל אדם⁴. אבל אם היתה אן
גדולה ואן קטנה, אפלו קטנה עד כפול - כשר. אם יש
בלבן עינה יבלת שיש בה שער. אם נקב העור שבין
שני חוטמיה במקום הנראה. פיה דומה לשל חזיר,
פרוס⁵ אף על פי שאינו מחדד כשפור.

ג. חטיה החיצונית שנקבו או שנגממו, אף על פי
שנשאר מקצתן, או שנגממו. אם נעקרו חטיה
הפנימיות, שהרי בצת שפותחת פיה וצווחת הן נראין
חסרין.

ד. אם נשלו קרניה וזכרותן עמהן ולא נשאר מהן כלום.
אבל נקבה שיש לה קרנים - כשרה⁶. אם נפגם העור
שחופה את גיד הבהמה. אם נפגמה הערוה של נקבה.
אם נפגם הזנב מן העצם, אבל לא מן הפרק⁷. אם היתה
ראש הזנב מפצל לשנים בשני עצמים. אם היה בין
חליא לחליא מלא אצבע כשר. אם היה הזנב קצר. ועד
כמה? בגדי: חליא אחת - מום, שתיים - כשר. ובטלה:
ארך שתי חליות - מום, היתה שלש - כשר. זנב הגדי
שהיה רך ומדלדל דומה לשל חזיר. אם נשבר עצם מן
הזנב. אבל אם נשבר עצם מצלעותיו - כשר, מפני
שאינו בגלוי⁸.

ה. בעלת חמש רגלים, או אין לה אלא שלש רגלים⁹.
אם היתה אחת מרגליו וידיה פרסטה עגלה כשל חמור,

וביא בדמיה קרפן. וכן הדין בבהמת קדשים שנפל בה
מום. ומצות עשה הוא לפדות קדשים שנולד בהן מום
ונצאו לחלין ונאכלו. שנאמר: רק בכל אות נפשך תזבח
ונאכלת בשר; מפי השמועה למדו, שהכתוב מדבר
בפסולי המקדשין שיפדו. וכבר באנו בערכין, שזה
שנאמר: ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה
קרפן ליי, שהוא מדבר בבעלי מומין שנפדו.

יא. מה בין בעלת מום קבוע לבעלת מום עובר?
שבעלת מום קבוע, אם ילדה והיא קדש - יפדה הולד
ונצא לחלין, אף על פי שהוא תמים, כדי שלא יהיה
טפל חמור מן העקר. ואם נתעברה קדם שתפדה וילדה
אחר פדיון - הולד חלין. ואם מתה קדם שתפדה -
נפדית אחר שתמות; שהרי לא חלה קדשה גמורה על
גופה, אלא על דמיה, מפני שהיתה בעלת מום קבוע.
אבל המקדיש בעלת מום עובר, או תמימה ואחר
שהקדישה נולד לה מום קבוע, אם מתה קדם שתפדה
- תקבר כשאר הקדשים התמימים, מפני שהיא צריכה
העמדה והערכה, כמו שבאנו בערכין. ואם נשחטה
קדם שתפדה - הרי זו נפדית כל זמן שהיא מפרקסת
ואחר כך תאכל. ואם ילדה - יקרב ולדה. נתעברה קדם
שתפדה וילדה אחר שנפדה - הולד אסור, ואינו נפדה.
אלא כיצד יעשה? סמוך לפדיון אמו מתפס זה הולד
לשם אותו הנזבח. לפי שאינו יכול להקריבו [מפני אמו].
מפני שבא מפי קדשה דחוייה.

יב. כל פסולי המקדשין שיפדו מתר לשחטן בשוק
של טבחים, ולמכרן שם, ולשקל בשם בליטרא, כשאר
החלין; חוץ מן הבכור ומן המעשר, מפני שמכירתם
בשוק מוסיף בדמיהן. שאר הקדשים, שדמיהן חוזרין
להקדש, שהרי מביא בדמיהם בהמה אחרת - מוכרין
אותן בשוק כחלין; אבל הבכור והמעשר, שאין דמיהם
להקדש, אלא נאכלין במומן, כמו שיתבאר - אין
שוחטין אותם בשוק של טבחים, ואין מוכרין אותם
שם. אפלו התפס בכור לבדק הבית - אינו נשקל

(1) יפרש בו רבינו המומים המיוחדים בבהמה, ודין בהמה שנמצאה טריפה, או שאחד מאיבריה הפנימיים חסר. (2) כלומר, מומים כאלו שראויים להיות גם אצל אדם וגם אצל בהמה. (3) לדעת רבה בר בר חנה בשם ר' יוחנן (בכורות מ. ונדה כג.) אין זה אלא אם היה הדמיון בלובן שבעין שאין הדרך כן, אבל אם היה הדמיון בשחור שבעין, אין זה מום, כי כן הדרך להיות. ורבינו פסק כרב יהודה אמר שמואל ור' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן, שלדבריהם אין הכרח לחלק, אלא אפילו אם היה הדמיון לאדם בשחור שבעין, הרי זה מום. (4) ודווקא אחת גדולה ואחת קטנה, אבל שתיהן גדולות או שתיהן קטנות כשר בבהמה (שם ג:). ולפיכך כתב רבינו מום זה בין מומי בהמה, לפי שבאדם גם אם שתיהן גדולות או שתיהן קטנות, הרי זה מום, כמפורש בפרק ה מהלכות ביאת מקדש הלכה ו. (5) שהשפה והחליים העליונות עודפות על התחתונות. (6) למזבח, שאין זה מום כלל. (7) בזנב יש עצם המורכב מכמה וכמה חוליות, ואם נחתך במקצת העצם, הרי זה מום, אבל אם נחתך קצת הפרק שהוא מקום החיבור של חוליה אחת עם השנייה, אין זה מום משום שכל זמן שלא נחתך לגמרי, הוא חוזר ומתרפא. (8) ספרא שם: "יכול שאני מרבה שבר צלע, תלמוד לומר שבר יד או שבר רגל, מה אלו מיוחדין שמומן בגלוי ואין חוזרים, יצא שבר צלע שאין מומן בגלוי" ובתוספתא בכורות פרק ד נשתברו רוב צלעותיו או שהיה בו מום מבפנים אינו מום, שנאמר (במומי אדם, שם כא, יח) עור או פסח, מה עור ופסח המיוחדים מום שבגלוי וכו'". (9) משנה בכורות מ. ומפרש שם רב הונא כי המדובר שהיתרון והחיסרון היו בידיים, "בעלת חמש

- 1 אף על פי שהיא סדוקה ופרוסה. אם היתה ידו או רגלו
2 קלוטה כשל חמור. וזהו קלוט האמור בתורה. אם
3 נגממו טלפיה וזכרותו עמה, אף על פי שנשאר
4 מזכרותו מעט קרוב לבשר¹⁰.
5 ו. כל מום משלשה ושבעים מום המנויין בבהמה¹¹
6 פוסלין אותה מן הקרבן. ואם נפל אחד מהם בתמימה
7 שהיא קדש – תפדה ותצא לחלין¹². חוץ מן¹³
8 וחולה¹⁴ ומזהם¹⁵, שאף על פי שאינו פשוט לקרבן¹⁶ –
9 אינו נפדה¹⁷, אלא יהי קים ורועה עד שיולד בו מום
10 אחר קבוע¹⁸ משאר המומין ויפדה. וכן בהמת קדשים
11 שנוולד בה מום עובר – אינה קרבה ולא נפדית¹⁹.
12 ז. ארבעה מומין עוברים²⁰ יש באדם ובבהמה, ואלו
13 הן: גרב לח²¹. חזית²² שאינה מצרית²³. מים שיוורדין
14 בעיניו²⁴ ואינן קבועין²⁵. סגורין שאינן קבועין²⁶.
15 ח. יש שם²⁷ ארבעה חליים אחרים²⁸, אם נמצא אחד
16 מהם בבהמה – אין מקריבין אותה²⁹, לפי שאינה מן
17 המבחר, והכתוב אומר: מבחר נדרף³⁰. ואלו הן: מי
18 שבלבן עינו יבלת שאין בו שער³¹. אם נגממו קרניו אף
19 על פי שנשאר מזכרותו מעט סמוך לבשר³². אם נפגמו
- 20 חטיו הפנימיות³³. אם היתה אחד מאלו בקדשים – לא
21 קריבין ולא נפדין³⁴, אלא ירעו עד שיפלו בהן מום³⁵.
22 ואם הקריבין – יראה לי שהצור³⁶.
23 ט. וכן בהמת קדשים שנעבדה בה עברה³⁷ או
24 שהמיתה את האדם בעד אחד או על פי הבטלים³⁸ –
25 לא קרבה ולא נפדית עד שיולד לה מום קבוע.
26 י. בהמה שנוולד בה אחת מן הטריפויות³⁹ האוסרות אותה
27 באכילה – אסורה לגבי המזבח. הרי הוא אומר: הקריבנו
28 נא לפחתך הירצף או הישא פניך. ואף על פי שאינה
29 ראויה לקרבן – אין פודין אותה, שאין פודין את הקדשים
30 להאכילן לכלבים⁴⁰, אלא ירעו עד שימותו ויקברו.
31 יא. נשתתה ונמצאת טרפה⁴¹ – הרי זו תצא לבית
32 השרפה. וכן אם נמצא אחד מאיבריה הפנימיין חסר,
33 אף על פי שאינה טרפה, כגון שנמצאת בכלי אחת⁴²
34 או שנשטל השחול⁴³ – הרי זו אסורה למזבח ותשרף⁴⁴.
35 לא מפני שהיא בעלת מום, שאין חסרון שבפנים מום,
36 אלא מפני שאין מקריבין חסר כלל, שנאמר: תמימם
37 יהיו לכם. וכל היתה – כחסר⁴⁵. לפיכך, אם נמצא שם
38 שלש פליות או שני טחולים – פסולה.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

רגלים" היא שהיו לה שלש ידיים ושתי רגלים, "אין לה אלא שלש רגלים" היינו, שהיו לה שתי רגלים ויד אחת, שבשני האופנים הנ"ל אינה אסורה אלא מטעם מום, אבל אם החיסרון והיתרון היו ברגלים, בלא זה אין להקריבין, שהרי היא טרפה. (10) ולא נעקרו לגמרי, ובכל זאת זה נחשב למום. (11) והם חמישים שנמנו בפרק ז מהלכות ביאת מקדש, ועשרים ושלושה שנמנו כאן. (12) משנה בכורות מא. "על אלו מומין וכו' ופסולי המוקדשים נפדין עליהן". כלומר, מצוה לפדותן ויצאו לחולין להתירם באכילה, אבל אסורים בגזיה ועבודה. (13) "שהגיע להיות רותת ורועד כשהוא עומד. (14) "כשהוא רועד מפני חליו וכשלון כוחו". (15) "הוא שריחו רע". (16) ומקור הדברים בגמרא שם ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, י) "מן הצאן – מן הכשבים או מן העזים, פרט לזקן חולה ומזוהם (דרשו מן הצאן ולא כל הצאן וכן כולם). (17) שם במשנה: "ואלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ("שנפסל מן המזבח") ולא במדינה" לפי שאינם מומים גמורים. (18) כלומר, מום גמור וקבוע. (19) בכורות לו: ותמורה לג. "יכול יפדו על מום עובר, תלמוד לומר (ויקרא כז, יא) אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה', מי שאינה קריבה כל עיקר (=נפדית) יצתה זו שאינה קריבה היום אלא למחר" (=שאינה נפדית). (20) אינם קבועים. (21) מין שחין שהוא לח בין מבפנים ובין מבחוץ, אבל אם היה יבש בפנים ובחוץ או יבש מבפנים ולח מבחוץ, הרי הם מומים קבועים. (22) מין ילפת (=שחין). (23) כלומר, בכלל ילפת יש שני מינים: (א) "חזית מצרית" שהיא מכת שחין שבאה על מצרים והיא חזית קשה וכעורה וזו היא ילפת האמורה בתורה בויקרא שם והיא יבשה בפנים ולחה בחוץ (בכורות שם), וזהו מום קבוע. (ב) חזית שאינה מצרית (=שלא הייתה במכת שחין במצרים) והיא לחה בין בחוץ ובין בפנים, והוא מום עובר הנזכר שם בבכורות במשנה "ואלו שאין שוחטין וכו' ובעל חזית" (בכורות שם). (24) הגורמים לו לקות בראיה. (25) משנה שם מא. שלפעמים יסורו המים ויתפורו ולא יעמדו, אבל הקבועים הוא מום גמור. (26) משנה שם מא. "ואלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה חוורור והמים שאינם קבועים" ("שאינם קבועים" עולה גם על "המים" וגם על "חוורור"), "חוורור הוא שיעור שיטרד הראות מהעצבים האלו". וברש"י שם: "חוורור חולי הוא שיש טיפין לבנות בעין". (27) מלת "שם" שגורה בפי רבינו. (28) ואינם מומין. (29) אף כי אינם מומים גמורים. (30) צריך להיות: "מבחר נדריכם". (31) אבל אם יש בו שיעור הוא מום גמור. (32) שאין נחשב למום אלא אם נעקר ולא נשאר כלום, ובכל זאת אין מקריבין אותה, מטעם הנ"ל, שאין זה מובחר. (33) ראה למעלה הלכה ג, שאינו נחשב מום גמור אלא אם נעקרו חטיו הפנימיות לגמרי, אבל אם נפגמו או נגממו, ולא נעקרו לגמרי, אין זה מום גמור. (34) "אין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה". (35) ויפדנו. (36) "דמבחר נדריך [נדריכם] שכתוב, הוא למצוה ולא לפסול". (37) כגון הרובע והנרבע והנעבד לעבודה זרה והמוקצה לעבודה זרה. (38) שאם היה על פי שני עדים – הבהמה נסקלת. (39) שאינן בכלל מום. (40) למדו כן ממה שנאמר (דברים יב, טו) "ואכלת" ולא לכלביך. (41) כלומר, אחת מן הטרפיות שבאברים הפנימיים. (42) בעלת כלייה אחת, ראה בפרק ח מהלכות שחיטה הלכה כה, שהיא מותרת באכילה. (43) שאינה טריפה, ומותרת באכילה. (44) משום ש"כל שפסולו בקדש בשריפה". (45) ראה בחולין נח: "כל יתר כנטול דמי".

- 1 **יב.** אי זו היא סגורין קבועים? כל ששקה שמונים יום
2 ולא ראה. ובודקין אותו שלש פעמים⁴⁶: ביום שבעה
3 ועשרים מעת שהרגישו בו, וביום ארבעה וחמשים,
4 וביום שמונים. אם ראה⁴⁷ - מונים לו שמונים מעת
5 שפסקה הראיה.
6 **יג.** ובמה יודע שהמים קבועים? בשאכלה⁴⁸ עשבים
7 לחים⁴⁹ מראש אדר עד חצי ניסן, ואכלה אחריו כן
8 עשבים יבשים⁵⁰ אלול⁵¹ וחצי תשרי, ולא נתרפאה -
9 הרי אלו מים קבועים⁵².
10 **יד.** וכמה תאכל מעשבים אלו הלחים בזמן הלח
11 והיבשים בזמן היבש? כגורגרת⁵³ או יותר⁵⁴ קדם
12 סעודה ראשונה⁵⁵ של כל ימים בשלשה חדשים אלו.
13 וצריך שתאכל אותן בכל יום אחר שתיה⁵⁶, ותהיה
14 מתרת⁵⁷ בשדה⁵⁸ בעת אכילה, ולא תהיה לבדה, אלא
15 היא ובהמה אחרת לצות⁵⁹ עמה. אם נעשה לה כל
16 אלו ולא נתרפאת - הרי אלו קבועין ודאי; ואם חסר
17 אחד מכל אלו - הרי זה ספק⁶⁰, ואינה קרבה⁶¹ ולא
18 נפדית⁶².
- 19 **טו.** כיצד? אכלה הלח כמשפטו באדר כלו ויחצי ניסן,
20 ואכלה אחריו היבש כמשפטו בחצי ניסן ואיר, שנמצא
21 שאכלה בשלשה חדשים על הסדר⁶³, או שאכלה
22 כגורגרת אחר אכילה או קדם שתיה, או שהיתה
23 קשורה, או שהיתה לבדה, או שהיתה בגינה הסמוכה
24 לעיר, ולא נתרפאת - מכל אלו ספק קבועין או
25 עוברים⁶⁴. לפיכך, אם הטיל בה מום אחר - אינו
26 לוקה⁶⁵. אכלה כמשפטו בזמני האכילה ולא נתרפאה
27 - הרי היא בעלת מום קבוע.
28 **טז.** יש בדבר ספק⁶⁶, אם למפרע היא בעלת מום קבוע
29 מעת שבאו לה המומים או מעת שנתאשו מרפואתה.
30 לפיכך, הפודה אותה קדם שנתאשו מרפואתה ונהנה
31 באותו הפדיון אחר שנתאשו מרפואתה⁶⁷ - הרי זה ספק
32 מועל, ואינו מביא קרבן מעילה, כמו שיתבאר במקומו.
33 **פרק שלישי**
34 **א.** אין המומין פוסלין בעוף². וכן אחד הנזר ואחד
35 הנקבה בעוף³. שלא נאמר 'תמים נזר' אלא בבהמה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(46) כר' חנינא בן אנטיגנוס במשנה שם, ובגמרא (שם לט.) אמר רב נחמן בר יצחק "ובלבד שיהיו משולשים", וכפירוש רש"י שם שבודקים בימים כזו, נד ופ, ולא כשיטת התוספות שם (שבודק בתחילת שמונים ובסוף שמונים ובאמצע שמונים שהוא יום מ). (47) באמצע השמונים ושוב פסקה ראייתו. (48) ראה להלן הלכה יד כמה היא צריכה לאכול מעשבים אלו. (49) תבן וחציר שגדלו במשך חדשי החורף. (50) שגדלו במשך חדשי הקיץ. אבל אכל קודם יבש ואחר כך לח, אינה מתרפאת בכך, ויתכן כי אין זה מים קבועים. (51) כל חודש אלול. (52) והוא מום קבוע, במשנה ובגמרא בכורות לח: "ואלו הן מים הקבועים אכל לח ויבש של גשמים (=שדה בעל שמסתפקת רק במי גשמים) הרי זה מום (שאם לא כן, הייתה האכילה הזאת מרפאה), בית השלחין (=שדה שמסתפקת גם במי גשמים וגם בהשקיה) אינו מום (כי העשבים האלו אינם מרפאים, וייתכן כי יש סיבה אחרת, שגרמה לעוורונה ולא משום שזה מים קבועים). ודגשמים נמי אכל יבש ואחר כך לח, אינו מום עד שיאכל יבש אחר הלח וישנו ג' חדשים וכו' אדר וחצי ניסן לח, אלול וחצי תשרי יבש". ויש להבין למה לא הזכיר רבינו כאן כי רק לח ויבש של גשמים (=בעל) היא רפואה, ולא לח ויבש של שלחין? (53) כתאנה יבשה. (54) שם בגמרא "וכמה מאכילין אותו? אמר רבי יוחנן משום רבי פינחס בן ערווא כגורגרת" ובפירוש רבינו גרשום "אפילו כגורגרת וכו' דיו לבדיקה". (55) בגמרא שם: "בעי במערבא כגורגרת בסעודה ראשונה או דלמא בכל סעודה וסעודה, אם תמצא לומר בסעודה ראשונה, קודם אכילה או לאחר אכילה, קודם אכילה ודאי מעלי ליה כסמא, לאחר אכילה מאי". ורבינו שפוסק בכל מקום כ"אם תמצא לומר" שבגמרא פסק כאן שמספיק רק בסעודה ראשונה (ראה לחם משנה) ופוסק שצריך קודם אכילה, כדברי הגמרא שבוה יש בוודאי מרפא, אבל לאחר אכילה ספק הוא, כי לא נפשט האיבעיא שם. (56) שם לט. "קודם שתייה או לאחר שתייה, קודם שתייה ודאי מעליא ליה כשערי, לאחר שתייה מאי". (57) לא קשורה. (58) שאין רפואה זו מועלת אלא בשדה, אבל אם הייתה בעיר לא מועילה רפואה זו כלל וכלל. ורק בגינה הסמוכה לעיר הדבר בספק. (59) כלומר, בצוותא עמה, וגם זה שם "עם חברו ודאי מעלי ליה, לבדו מאי". (60) שמא אין זה מים קבועים, והסיבה לעוורונה היא אחרת ומה שלא נתרפאה משום שלא עשו לה את הטיפול הנכון. (61) כי אף אם המים אינם קבועים בכל אופן הוא מום עובר ואין מקריבים בהמה בעלת מום עובר. (62) כי ייתכן שאין המים קבועים, ובמום עובר אינה נפדית. (63) כלומר, שלושה חדשים רצופים. ולא כמו שאמרנו למעלה: מאדר עד חצי ניסן, ומאלול עד חצי תשרי. (64) שהרי בגמרא שם נסתפקו בכל הדברים האלו אם הם מרפאין או לא, ולא נפשט הספק. משום כך הוא ספק קבועים או עוברים, שיתכן שיש כאן סיבה אחרת לעוורונה. ודברים אלו אינם רפואה לזה. (65) שמא היא בעלת מום קבוע והמטיל בה מום אחר אינו לוקה. (66) שם לט. "בעי מיניה פינחס אחוה דמר שמואל משמואל, אכל ולא איתסי, למפרע הוי מומא או מכאן ולהבא הוי מומא, נפקא מינה למימעל בפדינו. אי אמרת למפרע הוי מומא מעיל, ואי מכאן ולהבא הוי מומא לא מעיל", ולא נפשטה הבעיא. (67) כלומר, אפילו נהנה אחר שנתיאשו מרפואתה, הרי זה ספק, כיון שנפדה לפני שנתיאשו מרפואתה (ולא כמו שנראה מדברי רש"י שם שלאחר בדיקתן ודאי מעל, ראה רש"י שם). (1) יבאר בו המומים הפוסלים בעוף, ודין תורים ובני יונה, ודין רובע ונרבע ומוקצה לעבודה זרה והנעבד, ודין המקדישם. (2) כי תמות וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעוף, קידושין כד: ותמורה יד. ובספרא ויקרא דבורא דנדבה פרשה ו הלכה ג, למדו זאת ממה שנאמר (ויקרא כב, יח) "תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים" – "תמות וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעוף". (3) שבקרבת בהמה, יש שחייבים להביא דוקא זכר ולא נקבה, או דוקא נקבה ולא

- 1 בלבד. במה דברים אמורים? במומין קטנים⁴; אבל עוף
- 2 שיבש גפוי או נסמית עינו או נקטעה רגלו – אסור לגבי
- 3 המזבח⁶, שאין מקריבין חסר פלל⁷. וכן אם נולד בו
- 4 אחת מן הטרפות שאוסרין אותה באכילה – הרי זה
- 5 נפסל לקרבן⁸.
- 6 ב. תורים⁹ קטנים¹⁰ – פסולין, ובגני יונה¹¹ גדולים –
- 7 פסולין¹²; שנאמר: מן התרים או מן בגי היונה¹³. תחלת
- 8 הצהוב¹⁴ בזה ובה – פסול¹⁵. ועד מתי¹⁶? יהיו בני יונה
- 9 פשרים? כל זמן שעוקר פנה¹⁷ ומתמלא מקום עקרו
- 10 דם¹⁸. והתורים פשרים משזיחו¹⁹.
- 11 ג. הטמטום²⁰ והאנדרוגינוס²¹, אף על פי שאין לה מום
- 12 גדול מהן²² – הרי הן פסולין למזבח²³ מדרך אחרת:

- 13 לפי שהן ספק זכר ספק נקבה – הרי הן כמין אחר.
- 14 ובקרבנות נאמר: זכר תמים ונקבה תמימה – עד שיהיה
- 15 זכר ודאי או נקבה ודאית²⁴. לפיכך אף העוף שהוא
- 16 טמטום או אנדרוגינוס²⁵ פסול למזבח²⁶.
- 17 ד. וכן הפלאים²⁷ ויוצא דפן²⁸ ומחסר זמן²⁹ פסולים³⁰,
- 18 אף על פי שאין בהם מום. שנאמר: שור או כשב או
- 19 עז – עד שיהיה כל מין ומין בפני עצמו, לא שיהיה
- 20 מערב מכלבש ועז³¹. פי יולד – פרט ליוצא דפן³². והיה
- 21 שבצת ימים – פרט למחסר זמן³³. תחת אמו – פרט
- 22 ליתום³⁴, שנולד אחר שנשחטה אמו³⁵.
- 23 ה. הנדמה³⁶, אף על פי שאינו פלאים – הרי הוא פסול
- 24 למזבח³⁷. כיצד? רחל שילדה כמין עז, ועז שילדה כמין

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

זכר, אבל מן העוף יכול להביא או מן הזכרים או מן הנקבות, וראה בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח. (4) כגון דוקין שבעין (רש"י זבחים סח: במשנה). (5) כנף שלו. (6) ספרא שם וקידושין שם: "יכול יבשה גפה, נקטעה רגלה, נחטטה עינה, תלמוד לומר (ויקרא א, יד) "מן העוף" ולא כל העוף". (7) ראה למעלה פ"ב, הלכה יא. (8) לגבי בהמה, הביא רבינו למעלה שם הלכה י, ממה שנאמר (מלאכי א, ח) "הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך", וטעם זה שייך גם בעוף (כסף משנה). (9) מין מיוחד של יונים. (10) שלא גדלו עדיין. (11) יונים רגילים. ומכיון שמדבר כאן על "גדולים" לא היה צריך לכתוב "ובני היונה", שהמלה "בני" מורה על קטנים, ראה להלן בסמוך, אלא שנקט ביטוי שגור. (12) משנה וברייאת בחולין כב. (13) ובכל התורה כולה, לא השמיט הכתוב מלת "בני" אצל "יונים", וכמו כן לא כתב אף פעם "בני" אצל "תורים", ומזה למדו בברייאת (שם כב:) כי תורים דוקא ויונים דוקא קטנים. (14) כשמתחילים להביא נוצה יפה צהובה סביב לצואר (רש"י חולין שם). (15) שם במשנה. כלומר, בין אצל תורים ובין אצל בני יונה, שבני יונה פסול משום שכבר יצא מכלל הקטנות, ובתורים פסול מפני שעוד לא הגיע לכלל גדלות. ובחולין (שם:) נסתפקו אם הם פסולים מטעם ודאי או מטעם ספק, ולא נפשטה הבעיא, וראה להלן בפט"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב. (16) שם בגמרא "מאימתי בני יונה כשרים וכו' מכי שמיט גדפא מיניה ואתי דמא", ופירש"י מאימתי בני יונה כשרים, שביום שנולדו מאוסים הם, "ורבינו, נראה שהיה גורס "עד אימתי בני יונה כשרים", ונראה שהיא הגירסא הנכונה" (כסף משנה). (17) בגמרא שם: "מכי שמיט גדפא", והיינו הנוצה שעל הכנפיים הקטנים, ראה בערוך ערך נץ ג. (18) שאז עדיין אינו בכלל תחילת הציהוב. וכשר הוא לכתחילה בלי שום פקפוק. (19) שם בגמרא: "מאימתי התורים כשרים, משזיחו" ומפרש רש"י: "שיהא כנפי גופן גדולים ואדומים ומזהיבים כזהב". (20) שאין לו לא זכרות ולא נקבות, אלא הוא סתום (פ"ב מהלכות אישות הלכה כה). (21) "שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות" (שם הלכה כד). (22) ראה משנה בכורות מא. לענין בכור, מחלוקת תנאים: תנא קמא סובר הטמטום ואנדרוגינוס אין שוחטין אותן לא במקדש (שמא הם נקבה), ולא במדינה (שמא הם זכר), ור' ישמעאל אומר "אין לה מום גדול מזה". וחכמים אומרים אינו בכור אלא נגזו ונעבד (שבריה בפני עצמה היא, ונגזו ונעבד – רש"י). ופסק רבינו כר' ישמעאל. וכן כתב בפ"ז מהלכות ביאת המקדש הלכה ח. אבל צריך עיון, שהרי בפ"ב מהלכות בכורות הלכה ה, פסק בטמטום כי הוא בכור ויאכל במומו (כלומר, אחרי שנפל בו מום אחר, וכן כתב רש"י במשנה שם, כי מה שאמר ר' ישמעאל "אין לה מום גדול מזה", אין זה אלא באנדרוגינוס – לחם-משנה). ובאנדרוגינוס פסק שם כדעת חכמים שהוא כבריה בפני עצמה. וראה גם להלן הלכה ט. (23) זבחים פה: ולא כדברי ר' אליעזר בספרא פ' ויקרא (דבורא דנדבה פרשה ו הלכה ה), שטומטום ואנדרוגינוס כשרים בעוף. (24) כדברי חכמים (בכורות שם) שאינו בכור אלא נגזו ונעבד. אבל דבריו תמוהים, שהרי בגמרא שם מא: "אמר רב חסדא מחלוקת באנדרוגינוס, אבל טומטום דברי הכל ספיקא הוא וקדוש מספיקא". (25) אף כי אין המומים פסולים בעוף, ראה למעלה הלכה א. (26) מדרך אחרת. כלומר, כיון שלמדנו בקרבנות שהטמטום והאנדרוגינוס אסורין בהקרבה למזבח, משום שצריך או זכר ודאי או נקבה ודאית – גם בעוף הם פסולים למזבח. (27) מעורב מכבש ועז, ראה להלן. (28) שהוציאו הולד דרך הבטן, על ידי ניתוח קיסרי. (29) ראה להלן הלכה ח, כי מצות-עשה להקריב מיום השמיני להיוולדו, וכל שבצת הימים הראשונים הוא מחוסר זמן. (30) בכורות נז. בבא קמא עז: ועוד. וכן הוא בספרא אמור פרשה ח הלכה ג. (31) למדו כן ממה שכתוב "או" על כל אחד ואחד, ומכאן כי צריך להיות שור או כבש או עז, ולא שיהיו מעורבים, ראה בבא קמא שם ותוספות חולין לח: ד"ה או (הר המוריה). (32) שם. (33) שם. (34) שם. (35) בבכורות שם במשנה: "ואיזהו יתום, כל שמתה אמה או שנשחטה ואח"כ ילדה". ורבינו השמיט נולד לאחר מיתה (ראה בכסף-משנה), משום שבמיתה בידי שמים הוולד מת לפני אמו (ראה בבא בתרא קמב:), ורק באופן שנעקר הוולד לצאת – אין הוולד מת. ולזה כיוון רבינו (ראה תוספות שם ד"ה דהוא) בפ"ו מהלכות בכורות הלכה יד לענין מעשר בהמה, שכתב: "וכן היתום שמתה אמו או נשחטה עם לידתו אינו מתעשר". (36) ראה להלן בהמשך ההלכה, כיצד הוא הנדמה. (37) בכורות וחולין ובבא בתרא וספרא שם. ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא שם) "או עז" – פרט לנדמה.

- 1 כָּבֵשׁ, אֵף עַל פִּי שֵׁשׁ בּוֹ מִקְצַת סִימָנִין³⁸, הוֹאִיל וְהוּא
- 2 דוֹמָה לְמִין אַחֵר - פֶּסוּל כְּבַעַל מוֹם קְבוּעַ; שְׁאִין לֶךְ
- 3 מוֹם קְבוּעַ גָּדוֹל מִן הַשְּׁנוּי³⁹.
- 4 ו. וְכֵן הָרֹבֵעַ⁴⁰ וְהַנֶּרְבַּע⁴¹ וְהַמִּקְצָה לַעֲבוּדָה זָרָה⁴²
- 5 וְהַנֶּעֱבָד⁴³, אֵף עַל פִּי שֶׁהָן מִתְרִין בְּאַכִּילָה⁴⁴ - הָרִי הֵן
- 6 פֶּסוּלִין לְגַבִּי הַמִּזְבֵּחַ⁴⁵. שְׁנָאֵמַר: כִּי מִשְׁחָתָם בָּהֶם - כֹּל
- 7 שֵׁשׁ בּוֹ הַשְּׁחָתָה פֶּסוּל⁴⁶. וּבַעֲבֹרָה⁴⁷ הוּא אוֹמֵר: כִּי
- 8 הַשְּׁחִית כָּל בֶּשָׂר. וּבַעֲבוּדָה זָרָה כְּתִיב: כִּי שִׁחַת עֲמָךְ⁴⁸.
- 9 וְכֵן בְּהֵמָה וְעוֹף שֶׁהִרְגוּ אֶת הָאָדָם⁴⁹ - הָרִי הֵן כְּרֹבֵעַ⁵⁰
- 10 אוֹ נֶרְבַּע⁵¹ וּפֶסוּלִין לַמִּזְבֵּחַ⁵².
- 11 ז. וְיִרְאָה לִי, שְׂאָף עַל פִּי שְׁאִין כָּל הַפֶּסוּלִין הָאֵלּוּ
- 12 רְאוּיִין לַמִּזְבֵּחַ⁵³ לְקַרְבָּן, אִם עֹבֵר וְהִקְרִיב - אֵינוֹ לֹקֵה

- 13 מִן הַתּוֹרָה, לְפִי שְׁלֹא נִתְפָּרֶשֶׁה אֲזִהְרָתָן⁵⁴. אֲכַל אֲתָנָן⁵⁵
- 14 זוֹנָה וּמַחִיר כָּלִב⁵⁶ אֲסוּרִין לְגַבִּי הַמִּזְבֵּחַ⁵⁷, וְהַמִּקְרִיב
- 15 אֶחָד מֵהֶן אוֹ שְׁנֵיהֶן כָּאֶחָד - לֹקֵה אַחַת; שְׁנָאֵמַר: לֹא
- 16 תִּבְיֹא אֲתָנָן זוֹנָה וּמַחִיר כָּלִב. וּמִפְּנֵי מָה לֹקֵה⁵⁸ אַחַת
- 17 עַל שְׁנֵיהֶן? מִפְּנֵי שְׁנָאֵמְרוּ בְּלֹא אֶחָד⁵⁹.
- 18 ח. מִצְוֹת עֲשֵׂה⁶⁰ לְהִקְרִיב כָּל הַקְּרָבָנוֹת⁶¹ מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי
- 19 וְהַלְאָה⁶², שְׁנָאֵמַר: וְהָיָה שְׁבַעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם
- 20 הַשְּׁמִינִי וְהַלְאָה יִרְצָה⁶³. וְכָל שְׁבַעַת הַיָּמִים נִקְרָא מִחֹסֶר
- 21 זְמַן⁶⁴. וְאֵף עַל פִּי שֶׁמִּחֹסֶר זְמַן פֶּסוּל⁶⁵, אִם עֹבֵר
- 22 וְהִקְרִיבוּ - אֵינוֹ לֹקֵה⁶⁶, מִפְּנֵי שֶׁהוּא לֹא הִבָּא מִקְלָל
- 23 עֲשֵׂה⁶⁷, וְלֹא נִרְצָה הַקְּרָבָן⁶⁸.
- 24 ט. תּוֹרִים שְׁלֹא הִגִּיעַ זְמַנָּן⁶⁹, שֶׁהֵן מִמִּחֹסֶר זְמַן

מתוך רמב"ם לעם – ההוצאת מוסד הרב קוק

(38) של אמו. שאז אין למעטו מ"או עז", ראה בבכורות טז: (39) ראה שם במשנה לענין בכורה: "רחל שילדה מין עז, ועז שילדה מין רחל, פטורה מן הבכורה. ואם יש בו מקצת סימנים חייב". וגמרא שם ג: אמרו כי חייב ליתנו לכהן, אבל לענין לישחט עליו בחוץ, נחשב הנדמה, שיש בו מקצת סימני אמו, למום גמור, ואסור להקריבו על המזבח, וראה ברש"י שם. ואם אין בו מקצת סימנים של אמו, אינו בעל מום, כיון שדומה כולו למין אחר, והוא נתמעט מ"או עז", כנ"ל. (40) כגון פר שבא על האשה. (41) בהמה שנרבעה מן האדם, "וכגון שרבע ונרבע על פי עד אחד או על פי הבעלים, שאינה נסקלת בכך" (רבינו בפי"ה מ"מ, ורש"י זבחים עא. וראה תמורה כח.). (42) כלומר, הפרישה לקרבן לעבודה זרה (רש"י בתמורה כח:). ולדעת רבינו, אף הפרישה לתשמישי עבודה זרה (ראה תפארת ישראל בפתיחה לסדר קדשים פ"ב סימן לד.), וראה להלן פ"ד הלכה ד מאימתי נפסל משום מוקצה. (43) שעשו אותו עבודה זרה ועבדו לו. (44) כלומר, כל אלה הרשומים למעלה, ואף המוקצה והנעבד, ראה משנה תמורה כח. ופ"ח מהלכות עבודה זרה הלכה א. (45) שם במשנה. (46) דרשת ר' ישמעאל שם כח: אף כי בברייתא (שם עמ' א ועמ' ב) למדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, ב) "מן הבהמה" להוציא רובע ונרבע, "מן הבקר" להוציא את הנעבד, "מן הצאן" להוציא את המוקצה – מביא רבינו דרשת ר' ישמעאל שהכל מודים בה, ראה תוספות חולין כג. ד"ה כי משחתם (הר המוריה). (47) בדפוס מג"ע: "ובערוה". וכן הוא בגמרא (מעשה רוקח). (48) בתמורה שם, למדו כן ממה שנאמר (דברים ד, טז) "פן תשחיתו ועשיתם לכם פסל תמונת כל סמל וכו'" (וראה הר המוריה כאן). (49) ע"פ עד אחד או ע"פ הבעלים שפטורים מסקילה (משנה זבחים עא. ראה להלן פ"ד הלכה ב). (50) רק לגבי בהמה כתב כן, שהרי אין רובע בעוף (זבחים פה: וראה להלן פ"ד הלכה א). (51) בין בבהמה ובין בעוף, ראה להלן פ"ד שם. (52) זבחים שם במשנה. וראה בתמורה כח: שלמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא א, ב) "ומן הצאן – להוציא את הנוגח". ויתכן כי לדעת ר' ישמעאל שלמד נרבע ומוקצה מ"משחתם", ראה למעלה, ולא דרש "מן הבהמה" וכו' לענין זה, ראה בתמורה שם – לא דרש גם "ומן הצאן" להוציא נוגח, ולכן הוצרך רבינו לכתוב "שהן כרובע ונרבע", וראה בהר המוריה. (53) בדפוס רומי וויניציאה חסירה מלה זו, וכן נכון. (54) בתורה, אלא נלמדו מ"השחתה – השחתה", כמבואר למעלה. (55) ראה להלן פ"ד הלכה ח, איזהו אתנן. (56) ראה להלן שם הלכה טז, איזהו מחיר כלב. (57) משנה תמורה כח. וראה ספר המצוות לא-תעשה ק. (58) לפי שאזהרתם נתפרשה, כדלהלן. (59) כלומר, לא נאמר "לא תביא אתנן זונה, ולא תביא מחיר כלב", אלא כללן ביחד "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב", ודעת רבינו בספר המצוות כלל ט כרבא (פסחים מא. וכוונת רבינו שם, ראה ב"ספר המצוות לעם" עמוד לו, ובהוספות ותיקונים שם עמוד שמו), שעל לאו שבכללות כזה אין לוקין אלא אחת, ראה גם להלן פ"ה הלכה א. (60) ראה בספר המצוות, עשה ס. (61) (בספר המצוות שם: "כל קרבן שנקריב מן הבהמה" – נראה שבעוף לא נצטוונו להמתין עד היום השמיני. וכן נראה להלן הלכה ט שכתב "תורים שלא הגיע זמנן" – ובני יונה שעבר זמנן", ולא כתב גם "בני יונה שלא הגיע זמנן". וכן כתב שם "תורים שלא הגיע זמנן, שהן כמחוסר זמן בבהמה". ובפ"ח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח: "איזהו מחוסר זמן בגופו, בהמה בתוך שבעת ימי הלידה ותורין שלא הגיע זמנן", הרי שבני יונה מותרים בהקרבה מיד משעת לידתם (וראה בפ"ג מהלכות מאכלות אסורות הלכה י). וכן דעת רש"י בחולין כב: וראה בגליון הרמב"ם להגרע"א). (62) ראה מסכת פרה פ"א משנה ד, ולהלן פ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יא"ב. (63) וכמו כן נאמר (שמות כב, כט) "שבעת ימים יהיה עם אמו, ביום השמיני תתנו ל". (64) ראה בזבחים קיב: ולהלן פ"ח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח. (65) כן נראה במשנה פרה שם, ובחולין פ: (66) ראה חולין שם וזבחים קיד: (67) שנאמר "והיה שבעת ימים תחת אמו, ומיום השמיני והלאה ירצה", ומכלל זה שבכל שבעת הימים לא ירצה. ומקור הדברים בחולין וזבחים שם "אמר רבי זירא, הנח למחוסר זמן דהכתוב ניתקו לעשה", ומפרש רבינו כי אין זה כמו כל לאו הניתק לעשה, שעובר על הלאו ומקיים אחר-כך את העשה שבו, אלא הכוונה ללאו הבא מכלל עשה, וראה בתוספות זבחים שם ד"ה אלמא, וחולין שם ד"ה הנח, ובספר המצוות שם. (68) שהרי נאמר (שם) "ומיום השמיני והלאה ירצה". מכלל זה, שלפני יום השמיני – אינו נרצה. (69) לפני שיזהבו, ראה למעלה הלכה ב.

- 1 בַּבְּהֵמָה⁷⁰, וּבְנֵי יוֹנָה שֶׁעָבַר זְמַנָּה⁷¹ - הַכֹּל כִּבְעַל מוֹם⁷² ;
- 2 וְהַמְקָרִיבֵן - אֵינוֹ לֹקֵחַ⁷³, אֵף עַל פִּי שֶׁהִקְרִיבֵן פֶּסוּל וְלֹא
- 3 נִרְצָה.
- 4 י. הַמְקָדִישׁ טָמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס⁷⁴ וְטָרְפָה⁷⁵ וְכֻלָּאִים
- 5 וְיוֹצֵא דֶפֶן⁷⁶ לַמִּזְבֵּחַ - הָרִי זֶה מְקָדִישׁ עֲצִים וְאַבְנִים⁷⁷,
- 6 לְפִי שֶׁאֵין קֹדֶשׁ חֵלָה עַל גּוֹפֶן, וְהָרִי הֵן חֲלִין לְכָל דָּבָר,
- 7 וּמִכְרוּ וְכִבִּיא בְּדַמְיָהֶם כָּל קָרְבֵּן שִׁירָצָה. וְאֵינָן כִּבְעַל
- 8 מוֹם⁷⁸, שֶׁבַע מוֹם יֵשׁ בְּמִינוֹ קָרְבָּן⁷⁹. אָבֵל הַמְקָדִישׁ⁸⁰
- 9 רוֹבֵעַ וְנִרְבָּע וּמִקְצָה וְנֶעְבֵּד וְאֶתָּנָן וּמִחִיר - הָרִי זֶה
- 10 מְקָדִישׁ בַּעַל מוֹם עוֹבֵר, וְיִרְעוּ עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוֹם
- 11 קְבוּעַ וְיִפְדּוּ עָלָיו. וְכֵן הַמְקָדִישׁ מִחֲסֵר זְמַן - הָרִי זֶה
- 12 מְקָדִישׁ בַּעַל מוֹם עוֹבֵר, וְאֵינוֹ לֹקֵחַ⁸¹, כְּמוֹ שֶׁבֶּאֱרָנוּ⁸².
- 13 יא. נִמְצְאוּ כָּל הָאִסוּרִין לַמִּזְבֵּחַ הָרִי הֵן אֲרֻבָּעָה עָשָׂר,
- 14 וְאֵלֵיוֹ הֵן: בַּעַל מוֹם⁸³. וְשֶׁאֵינוֹ מִן הַמְּבַחֵר⁸⁴. וּמִחֲסֵר אָבֵר
- 15 מִבְּפָנִים⁸⁵. וְטָרְפָה⁸⁶. וְכֻלָּאִים⁸⁷. וְיוֹצֵא דֶפֶן⁸⁸. וְרֹבֵעַ⁸⁹.
- 16 וְנִרְבָּע⁹⁰. וְשֶׁהִמִּית הָאָדָם⁹¹. הַנֶּעְבֵּד⁹². הַמְקָצָה. הָאֶתָּנָן⁹³.
- 17 הַמִּחִיר⁹⁴. מִחֲסֵר זְמַן⁹⁵.
- 18 יב. כָּל הָאִסוּרִין⁹⁶ לִגְבֵי הַמִּזְבֵּחַ אוֹסְרִין בְּכָל שָׁהֵן. אֶפְלוּ

- 19 נִתְעָרַב אֶחָד בְּרֵבּוּא⁹⁷ - נִפְסַד הַכֹּל וְנִפְסַל לַמִּזְבֵּחַ. וְכָל⁹⁸
- 20 וּלְדוֹתֵיהֶן מִתְרִין לַמִּזְבֵּחַ⁹⁹; חוּץ מִיֹּלֵד נִרְבָּעַת וְנֶעְבֵּדַת
- 21 וּמִקְצִית וְשֶׁהִמִּיתָה אֶת הָאָדָם, שְׂוִלְדָן אִסוּרִין לַמִּזְבֵּחַ
- 22 כְּמוֹתָן¹⁰⁰.
- 23 יג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים¹⁰¹? כְּשֶׁנֶּעְבְּדָה בָּהּ עֲבָרָה אוֹ
- 24 שֶׁהִמִּיתָה כְּשֶׁהִיתָה מְעַבְרָת, שֶׁהָרִי הַיּוֹלֵד מְצוּי עִמָּה בַּעַת
- 25 שֶׁנִּפְסְלָה וְהָיָה כְּאִבֵּר מֵאִיבָרֶיהָ; אָבֵל אִם נִתְעַבְּרָה אַחֵר
- 26 שֶׁנֶּעְבְּדָה בָּהּ עֲבָרָה אוֹ אַחֵר שֶׁהִמִּיתָה - הָרִי וְלֹדָה כָּשֵׁר
- 27 לַמִּזְבֵּחַ¹⁰². אֶפְלוּ נִרְבָּעָה כְּשֶׁהִיא מְקַדֶּשֶׁת וְאַחֵר כֶּף
- 28 נִתְעַבְּרָה¹⁰³. וְאֵין צָרִיד לֹאמֹר, אִם נִרְבָּעָה וְהָיָה חֲלִין
- 29 וְאַחֵר כֶּף הַקִּדִּישָׁה וְנִתְעַבְּרָה, שְׂוִלְדָה מִתְרִין¹⁰⁴. וְכֵן
- 30 אֶפְרוּחַ בִּיצַת טָרְפָה¹⁰⁵ מִתֵּר לַמִּזְבֵּחַ¹⁰⁶.
- 31 יד. הַמְשַׁתְּחָה לְקֶמֶח¹⁰⁷ - חֲטִיָּה מִתְרִין לְמִנְחוֹת, שֶׁהָרִי
- 32 נִשְׁתַּנּוּ, וְנִדְמוּ לְלֵדוֹת שֶׁל אִסוּרֵי מִזְבֵּחַ שֶׁהֵן מִתְרִין¹⁰⁸.
- 33 וְכֵן בְּהֵמָה שֶׁפִּטְמָה בְּכִרְשִׁינָּה¹⁰⁹ עֲבוּדָה זָרָה - מִתְרִין
- 34 לַמִּזְבֵּחַ¹¹⁰, שֶׁהָרִי נִשְׁתַּנּוּ¹¹¹.
- 35 טו. לֹקְחִין¹¹² כָּל הַקְּרִבּוֹת מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים¹¹³, וְאֵין
- 36 חוֹשְׁשִׁין לָהֶם לֹא מִשּׁוּם רוֹבֵעַ וְנִרְבָּע וְלֹא מִשּׁוּם מִקְצָה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(70) כת"ק זבחים קיד: וראה להלן פ"ח מהלכות מעשה הקרבנות ה"ח. (71) ראה למעלה הלכה ב מהו זמן. (72) כלומר, בני יונה שעבר זמן הוא כבעל מום אצל בהמה, וראה משנה זבחים שם. (73) שהרי לא כתבן התורה בלשון לא-תעשה, כ"אם בלאו הבא מכלל עשה, שנאמר (ויקרא א, יד) "והקריב מן התורים או מן בני היונה", ראה כסף-משנה. (74) ראה למעלה הלכה ג. (75) ראה למעלה הלכה א. (76) ראה למעלה הלכה ד. (77) תמורה יז. (78) תמורה שם. והיינו בממיר בהמת קרבן על בעל מום, שקדושת התמורה חלה עליו (פ"א מהלכות תמורה הלכה יד, ופ"ג שם הלכה ה) ועל אלה לא חלה תמורה. (79) אם הוא תם. אבל החמישה הנ"ל הם מין בפני עצמן. (80) תמורה כח: (81) ובזה אינו דומה לבעל מום עובר שהמקדישו למזבח – לוקה, שלא חילקו בזה בין בעל מום עובר לבין בעל מום קבוע, עיין למעלה פ"א הלכה ב. וראה בהר המוריה. (82) למעלה הלכה ח. (83) ראה למעלה פ"א הלכה ד. וטומטום ואנדרוגינוס ונדמה הם בכלל בעל מום, ראה למעלה הלכה ג והלכה ה (לחם משנה). ויש אומרים כי נדמה בכלל כלאים (כסף-משנה למעלה הלכה ה). (84) ראה למעלה פ"ב הלכה ח. (85) שם הלכה יא. (86) שם. (87) למעלה הלכה ד. (88) שם. (89) למעלה הלכה ו. (90) שם. (91) שם. (92) שם. (93) למעלה הלכה ז. (94) שם. (95) למעלה הלכה ד. ולא מנה כאן יתום שנולד אחר שנשחטה אמו (ראה למעלה הלכה ד), שכיון שנולד אחר שחיטת אמו אין זו לידה, והרי הוא בכלל יוצא דופן (כסף משנה, ועיין ראב"ד). (96) משנה בזבחים ע: ובתמורה כח. (97) ולא ניכר מי הוא הפסול. (98) כל הפסולין למזבח. (99) משנה בתמורה ל: "כל האסורים לגבי מזבח וולדותיהן מותרין", וראה גם בעבודה זרה מו: בתמורה שם: "אמר רבא ולד הנרבעת אסורה, היא וולדה נרבעו, ולד נוגחת אסורה, היא וולדה נגחו וכו'. איכא דאמרי, אפילו ולד מוקצה ונעבד אסור, מאי טעמא? דניחא ליה בניפחיה" (כלומר, כשהבהמה מעובדת נראית שמינה ונפוחה, ונראית חשובה יותר לעבודה זרה, הלכך ניחא ליה בעובר ואסור – רבינו גרשום), ופסק רבינו כאיכא דאמרי. (101) שוולד הנרבעת והנעבדת והמוקצה ושהמיתה את האדם – אסורין למזבח. (102) לדעת רב נחמן שם הוא לדברי הכל, גם לרבנן וגם לר' אליעזר. ולפי דעת רבא, אין זה אלא לדברי רבנן, הסוברים "זה וזה גורם מותר" (האם האסורה, והזכר הבא עליה). (103) שם לפי הלשון הראשון של רב נחמן, ולפי דברי רבנן. (104) לפי הלשון הראשון של רב נחמן הוא לדברי הכל, ולפי הלשון השני אין זה אלא לדברי רבנן. (105) כלומר, אפרוח שנולד מביצת יונה טריפה. (106) שם לא. במסקנא שהכל מודים בזה, מפני שאין האפרוח נקם אלא לאחר שהביצה נסרחת ונעשית כעפר, ואז בטל איסורה. (107) תבואה כשהיא צומחת ומחוברת לארץ. (108) כלומר, נדמו לוולדות של איסורי מזבח, כגון נעבד ומוקצה ונרבע וכו' שנעבדה בה ואחר-כך נתעברה, ואף כאן מוקדם היה קמה ועכשיו הוא קמה, ומקור דברים אלו בעבודה זרה מז. במסקנת הגמרא. (109) "כרשינין הוא זרע הנקרא בערבי כרסנא וכו' ומאכילין אותו לבקר" (רבינו בפירוש המשנה שבת רמ.). וראה בפ"ב מהלכות תרומות הלכה ז. (110) אף כי מקריב הבהמה עם הכרשינים של עבודה זרה שבקרבא (ראה מרכבת המשנה). (111) כלומר, הכרשינין נשתנו על ידי האכילה, ומקור דבריו מהסוגיא בתמורה לא. ששאלו בתמיהה: "אלא מעתה, האכילה כרשיני עבודה-זרה, הכי נמי דאסירה?" – הרי שהדבר ברור כי המפטם בהמה בכרשיני עבודה-זרה מותרת למזבח. (112) עבודה זרה כב: בברייתא. (113) כלומר, קונים מן הגויים בהמות לקרבן. וראה להלן פ"ג מהלכות

בארצו - הרי מימיו פסולין לנסף. אשרה שבטלה - אין
מביאין ממנה גזרים למערכה. וכן המשתתה לבהמה
- כשם שנפסלה למזבח, כך צמר שלה פסול לבגדי
כהנה, וקרניה פסולין לחצוצרות, ושוקיה לחלילין, ובגדי
מעיה לנימין, הכל פסול.
ח. כל שיש בו שם לעבודה זרה - לא יעשה למלאכת
הקדש, אף על פי שהוא מתר בהנאה. אי זהו אתנן?
האומר לזונה: הא לך דבר זה בשכרך. אחד זונה
כותית או שפחה או ישראלית שהיא ערוה עליו או
מחבי לאוין. אבל הפנויה, אפלו היה כהן - אתננה
מתר. וכן אשתו נדה - אתננה מתר, אף על פי שהיא
ערוה.
ט. נשא אחת מחבי לאוין - כל שיתן לה מחמת
בעילה הרי זה אתנן ואסור. והזכור - אתננו אסור. נתנה
האשה אתנן לבועל - הרי זה מתר משום אתנן.
י. האומר לחברו: הא לך דבר זה ותלין שפחתך אצל
עבדי העברי - הרי זה אתנן. והוא שאין לו אשה
ובנים; אבל אם יש לו אשה ובנים - הרי זה מתר
בשפחה כנענית, כמו שיתבאר. והוא הדין באומר
לזונה: הא לך דבר זה והבעלי לפלוני הישראל - הרי
זה אתנן.
יא. פסק עם הזונה לתן לה טלה אחד ונתן לה הרבה,
אפלו נתן אלף - בלן אתנן ואסורין למזבח. נתן לה
אתננה ולא בא עליה, אלא אמר לה: יהי אצלך עד
שאבוא עליך - כשיבוא עליה יאסר. קדמה והקריבתו
קדם שיבוא עליה - פשר. [ואם הייתה חייבת קרבן -
יצאה ידי חובתה.] והוא שיאמר לה בעת שנתן: אימתי
שתרצי לי קני אותו מעכשיו; אבל אם לא אמר לה בן
- אינה יכולה להקריב דבר שאינו שלה.
יב. קדמה והקדישתו קדם שיבוא עליה ואחר כך בא
עליה - הרי זה ספק אם הוא אתנן, הואיל ובא עליה
קדם שתקריבנו, או אינו אתנן, שהרי הקדישתו קדם
ביאה. לפיכך לא יקרב, ואם קרב - נרצה.
יג. בא עליה ולא נתן לה, ולאחר זמן נתן לה, אפלו
אחר כמה שנים - הרי זה אתנן. במה דברים אמורים?
בכותית שאמר לה: הבעלי לי בטלה זה, שאינה צריכה
משיכה, או בישראלית שהיה הטלה בתצרה ואמר לה:
אם לא אתן לך מעות ביום פלוני - הרי הוא שלך; אבל
אם אמר לה 'הבעלי לי בטלה' סתם, ובא עליה, ולאחר
זמן שלח לה טלה - הרי זה מתר משום אתנן.
יד. אין אסור משום אתנן ומחיר אלא גופן, לפיכך
אינו חל אלא על דבר הראוי לקרב על גבי המזבח, כגון

1 ונעבד, עד שיודע בודאי שזה נפסל. הרי הוא אומר:
2 מעמלקי הביאום אשר חמל העם על מיטב הצאן
3 והפקר למען זבח ליי אלהיה¹¹⁴.
4 **פרק רביעי**
5 א. אחד הבהמה ואחד העוף שנרבע או שהמית את
6 האדם או הקצה או נעבד - הכל פסול לגבי המזבח.
7 ב. הרובע והנרבע ושהמית את האדם, אם היו שם שני
8 עדים - הרי הבהמה או העוף נסקלין ובשרן אסור
9 בהנאה, ואין צריך לומר באלו שהן אסורין לגבות.
10 ובמה אמרו שהן אסורין למזבח? כשהיו מתרין
11 להדיט. כגון שהיה שם עד אחד בלבד והבעלים
12 שותקין, או על פי הבעלים אף על פי שאין עד כלל.
13 היה שם עד אחד והבעלים מכחישים אותו - הרי אלו
14 מתרין אף למזבח.
15 ג. בהמה ששחקו בה והגחיה עד שהמיתה את האדם
16 - הרי זו כשרה למזבח, מפני שהיא כאנוסה. אין
17 הבהמה נפסלת משום רובע או נרבע עד שהיה האדם
18 שרבעה בן תשע שנים ויום אחד. בין ישראל בין עובד
19 כוכבים [בין] עבד, הואיל ורבעה אדם נפסלה. ואם
20 האדם הוא שנרבע מן הבהמה - אינה נפסלת עד
21 שתהיה האשה הנרבעת בת שלש שנים ויום אחד, או
22 יהא האיש הנרבע בן תשע שנים ויום אחד.
23 ד. מאימתי תפסל הבהמה או העוף משום מקצה?
24 משיעשו בהן הכמרים מעשה, כגון שיגזזו אותה או
25 יעבדו בה לשם עבודה זרה. אבל בדברים אינו נעשה
26 מקצה, שאין הקדש לעבודה זרה.
27 ה. הרובע והנרבע, בין שהיתה הבהמה שלו בין
28 שהיתה של חברו, בין באנס בין ברצון, בין בזדון בין
29 בשגגה, בין לפני הקדשה בין לאחר הקדשה - הרי זו
30 אסורה למזבח. אבל המקצה, אם היה שלו והקצה קדם
31 שיקדיש - נפסל; הקצה של חברו או שהקצה שלו אחר
32 שהקדישו - הרי זה מתר; שאין אדם מקצה דבר שאינו
33 שלו.
34 ו. הנעבד, בין שעבד שלו בין של חברו, בין באנס בין
35 ברצון, בין בזדון בין בשגגה, בין לפני הקדש בין
36 לאחר הקדש - הרי זה אסור; וירעה עד שיפיל בו מום
37 קבוע ויפדה בו, כמו שבארנו. והנעבד - הוא וכל מה
38 שעליו אסורין למזבח; שכל צפוי נעבד אסורין בהנאה.
39 אבל המקצה - הוא אסור, ומה שעליו מתר למזבח.
40 ז. המשתתה לה, אף על פי שהוא מתר בהנאה - הרי
41 אכניו אסורין למזבח. וכן המשתתה למען הנובע

24 אֶתְנָן זֹנָה וּמַחִיר כָּלֵב - מִתְּרִין לְבָדֵק הַבֵּית, שֶׁהָרִי הֵן
25 מִשְׁתַּנִּין. אָבֵל גּוֹפֵן שֶׁל אֶתְנָן לֹא יַעֲשֶׂה רְקוּעִין לְבֵית;
26 שְׁנָאֲמַר: לְכָל נָדָר - לְהֵבִיא אֶת הָרְקוּעִים.

יום חמישי ג' סיון ה'תשע"ה

פרק חמישי

29 א. שְׁאוּר² וּדְבִשׁ³ אֲסוּרִין לִגְבֵי הַמִּזְבֵּחַ⁴, וְאֲסוּרִין בְּכָל
שְׁחִין⁵; שְׁנָאֲמַר: כִּי כָל שְׁאֹר וְכָל דְּבִשׁ לֹא תִקְטְרוּ
וְגוֹמַר. וְאִינוּ חֵיב אֲלָא אִם הִקְטִיר עִם הַקֶּרֶבֶן אוֹ לִשְׁם
קֶרֶבֶן⁶. וְאֶחָד הַמִּקְטִיר עֲצָמָן אוֹ הַמִּקְטִיר תַּעֲרֹכֶת שֶׁלֹּהֶן
לֹקֵה עַל כָּל אֶחָד מֵהֶן בְּפָנָיו עֲצָמוֹ⁷. וְאִם הִקְטִיר
שְׁנֵיהֶן בְּאֶחָד - אֵינוֹ לֹקֵה אֲלָא אַחַת, לְפִי שֶׁשְׁנֵיהֶם
נִאָּמְרוּ בְּלֹא אֶחָד⁸.
36 ב. נָפַל מֵהֶם כָּל שֶׁהוּא בְּקִטְרָת - נִפְסְלָה⁹. וְאִם הִקְטִיר
מִמֶּנָּה בְּהִיכָל¹⁰ - לֹקֵה¹¹. וְאִין הִקְטִירָה פְחוּתָה מִכִּזִּית.
37 ג. הֶעֱלָה שְׁאוּר אוֹ דְּבִשׁ בְּפָנָיו עֲצָמוֹ¹² לְמִזְבֵּחַ לִשְׁם
עֲצִים - פְּטוּר; שְׁנָאֲמַר: וְאֵל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יַעֲלוּ לְרִיחַ
נִיחֹחַ - לְרִיחַ נִיחֹחַ אִי אֶתָּה מַעֲלָה, אָבֵל אֶתָּה מַעֲלָה
לִשְׁם עֲצִים. אֶפְלוּ הִקְטִיר דְּבִר שְׁאִינוֹ רְאוּי לְהִקְטִירָה¹³
בְּדִבְשׁ אוֹ בְּשְׁאוּר, הוֹאִיל וְהוּא מִן הַקֶּרֶבֶן - לֹקֵה¹⁴.
41 ד. כִּיצַד? הַמַּעֲלָה מִבְּשָׂר חֲטָאָה וְאֶשֶׁם¹⁵ אוֹ מִבְּשָׂר
קִדְשִׁים קְלִיִּם¹⁶ אוֹ מִשְׁרֵי הַמִּנְחֹת¹⁷ אוֹ מִמּוֹתֵר הָעֶמֶר¹⁸

1 בְּהֵמָה טְהוֹרָה וְתוֹרִין וְכִי יוֹנֶה וְיִין וְשֶׁמֶן וְסֵלֶת. נִתֵּן לָהּ
2 מַעוֹת וְלִקְחָה בָּהֶן קֶרֶבֶן - הָרִי זֶה פֶּשֶׁר.
3 טו. נִתֵּן לָהּ חֲטִים וְעִשָּׂאתָן סֵלֶת, זֵיתִים וְעִשָּׂאתָן שֶׁמֶן,
4 עֲנָבִים וְעִשָּׂאתָן יֵין - הָרִי אֵלוּ כְּשֵׁרִים, שֶׁכָּכֵר נִשְׁתַּנּוּ.
5 נִתֵּן לָהּ בְּהֵמָה קִדְשִׁים בְּאֶתְנָנָה - לֹא נִאָּסְרָה לְמִזְבֵּחַ.
6 וְאֶפְלוּ מִנָּה אוֹתָהּ עַל פִּסְחוֹ וְעַל חֲגִיגָתוֹ בְּאֶתְנָנָה - לֹא
7 נִפְסְלוּ הַמִּקְדָּשִׁין, שֶׁכָּכֵר זָכָה בָּהֶן גְּבוּהָ מַשְׁעָה
8 שֶׁהִקְדִּישָׁן. וְכֵן אִם נִתֵּן לָהּ דְּבִר שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ - לֹא פִסְלוּ,
9 שְׁאִין אָדָם אוֹסֵר דְּבִר שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ, אֲלָא אִם בֶּן נִתְיָאוֹ
10 הַבְּעָלִים. אָבֵל אִם נִתֵּן לָהּ עוֹפוֹת, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן
11 מִקְדָּשִׁין - אֶתְנָן חָל עֲלֵיהֶם וְאֲסוּרִים. וּמִדְּבָרֵי קִבְלָה
12 הוּא דְּבִר זֶה.
13 טז. אִי זֶה הוּא מַחִיר כָּלֵב? זֶה הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: הֵא לָךְ
14 טָלָה זֶה תַּחַת כָּלֵב זֶה. וְכֵן אִם הִחֲלִיף כָּלֵב בְּכַמָּה
15 בְּהֵמוֹת אוֹ עוֹפוֹת וְכִי־צָא בָּהֶן - בָּלָן אֲסוּרוֹת לְמִזְבֵּחַ.
16 יז. שְׁנֵי שִׁתְּפִין שֶׁחִלְקוּ, זֶה לִקְחָה עֲשֶׂה טָלָאִים וְזֶה לִקְחָה
17 תַּעֲשֶׂה וְכָלֵב אֶחָד - שְׁעִם הַכָּלֵב מִתְּרִין; אָבֵל הַעֲשֶׂה
18 שֶׁכָּנְגְדוּ: אִם יֵשׁ אֶחָד מֵהֶם דְּמוֹ כְּדָמִי הַכָּלֵב אוֹ יֵתֵר עַל
19 דְּמֵי הַכָּלֵב - מוֹצִיא אוֹ מִן הַעֲשֶׂה כְּנָגְדֵי הַכָּלֵב וְיִהְיֶה
20 מַחִירוֹ, וְשֶׁאֵרֶן מִתְּרִים; וְאִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן דְּמִיו
21 פְחוּתִין מִדְּמֵי הַכָּלֵב - הָרִי הַעֲשֶׂה בָּלָן אֲסוּרִים.
22 יח. נִשְׁתַּנָּה הַמַּחִיר, כְּגוֹן שֶׁהִחֲלִיף כָּלֵב בְּחֲטִים וְנַעֲשֹׂה
23 סֵלֶת - הָרִי זֶה מִתֵּר. אֶתְנָן כָּלֵב וּמַחִיר זֹנָה - מִתְּרִין.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יתבאר בו דין שאור ודבש שפסולים למזבח, ושאיסורם במה שהוא. (2) דבר המחמיץ אחרים. והוא הדין לחמץ (=שנחמץ על ידי אחרים). (3) "כל מתיקת פרי קרוייה דבש" ו"הוא שם כולל לדבש הידוע (=דבש דבורים), וכן דבש תמרים שהוא סתם הדבש של תורה, וכן מוהל היוצא מן הפירות המתוקים". והוכרח לפרש כן, מפני שאמרה התורה "כל שאור וכל דבש לא תקטירו וגו', קרבן ראשית (ביכורים) תקריבו אותם לה'". ואם הדבש הנאמר הוא דבש דבורים מהו זה שנאמר "קרבן ראשית תקריבו אותם", והלא ביכורים אינם אלא מפירות שבעת המינים ולא דבש דבורים. (4) בקטורת אינו חייב אלא במזבח הפנימי. (5) בספרא פרשת ויקרא (דבורא דנדרבה פרשה יב הלכה ד): "אין לי אלא המרובה, המועט מניין? תלמוד לומר כל שאור וכו' וכל דבש". וכן הוא במנחות נח. והמדובר כשההקטרה הייתה בכזית, כגון שהקטירו ביחד עם הכל-שהוא הזה גם דבר המותר להקטרה, וכזעירי בפסחים מג: שהרי פסק רבינו להלן הלכה ב, שאין הקטרה פחותה מכזית וכגון שהאיסור וההיתר ניכרים כל אחד ואחד בפני עצמם, שאם לא כן היינו תערובת. (6) כלומר, או שהקטירין עם הקרבן ואפילו נתכוון לשם עצים, או שהקטירין בפני עצמם ובלבד שיתכוון לשם הקרבן ולא לשם עצים. ראה להלן הלכה ג ובספ' משנה שם. (7) כלומר, על דבש בפני עצמו ועל שאור בפני עצמו, אם הקטירין בנפרד. (8) כרבה במנחות שם: "איתמר המעלה שאור ודבש על גבי המזבח אמר אביי לוקה משום שאור ולוקה משום דבש וכו', רבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות, איכא דאמרי חדא מיהא לקי ואיכא דאמרי חדא נמי לא לקי וכו'", ופוסק כאיכא דאמרי הראשון. והראב"ד השיג על רבינו. (9) בכריתות ו. בברייתא: "ואם נתן בה דבש פסלה", אבל בירושלמי יומא פרק ד מהלכות כלי המקדש הלכה ח. "ומשמע שהטעם הוא משום שנאמר לא תקטירו ואם כן אין חילוק בין שאור לדבש, ולא נקט תנא דבש אלא מפני שהוא יפה לקטורת. כמו שאמרו בירושלמי שם אילו היה נותן לתוכה מעט דבש לא היה כל העולם כולו יכול לעמוד בריחה" (כסף משנה). (10) על המזבח הפנימי שבהיכל, שעליו מקטירין הקטורת בכל יום. (11) כלומר, מלבד מה שהוא לוקה על שהקטיר דבש או שאור (שהוא אפילו על מזבח החיצון), הוא לוקה גם על שהקטיר על מזבח הזהב קטורת זרה, שנאמר (שמות ל, ט) "לא תעלו עליו קטורת זרה ועולה ומנחה". (12) אבל העלה שאור או דבש עם הקרבן, אפילו לשם עצים, חייב. (13) ראה למעלה הלכה א שאינו חייב אלא אם הקטירין עם הקרבן או לשם קרבן, וכאן המדובר כשהבעיר הדבש לשם עצים, ביחד עם בשר חטאת. (14) מקור דברי רבינו בספרא פרשת ויקרא (דבורא דנדרבה פרשה יב הלכה ו): "ומנין המעלה מבשר חטאת וכו' והקטירם מן השאור ומן הדבש עובר בלא-תעשה, תלמוד לומר כי כל שאור וכל דבש וכו'. (15) שהם נאכלין לכהנים. (16) שלמי יחיד, תודה, מעשר בהמה ופסח, שנאכלים לבעלים, ובכור הנאכל לכהנים. (17) כי "כל המנחות הקריבות לגבי המזבח נקמצות ומקטיר הקומץ כולו על המזבח והשאור נאכל לכהנים". (18) הנאכל לכהנים כשיירי כל המנחות.

- 1 או מחטאת העוף¹⁹ או מלחם הפנים²⁰ ושתי הלחם²¹
- 2 או מלג שמן של מצרע²², המעלה פזית מאחת מאלו
- 3 פחמן או בדבש, בין למזבח בין לכבש²³ - לוקה. אף
- 4 על פי שאין כל אלו ראויין להקטרה, הואיל והן קרויין
- 5 קרבן - חביב עליהן²⁴; שנאמר: קרבן ראשית תקריבו
- 6 אתם לי וגומר²⁵.
- 7 ה. וכן אסור²⁶ להקטיר על המזבח²⁷ דבר מכל דברים
- 8 אלו שאינן ראויין להקטרה, כגון בשר חטאות ואשמות
- 9 ושיירי מנחות וכיוצא בהן. מפי השמועה למדו, שכל
- 10 דבר שמקצתו לאשים - הרי שאריתו בכל תקטירו²⁸.
- 11 ו. המקטיר איברי בהמה טמאה²⁹ על גבי המזבח -
- 12 לוקה. ואף על פי שאסור הקרבתה מכלל עשה, שהרי

- 13 נאמר: מן הטהורה אכל³⁰ ומן הטהורה הקריב³¹, הא
- 14 טמאה לא תאכל ולא תקריב - פשם שלוקה על אכילת
- 15 הטמאה הבא מכלל עשה, כמו שבארנו במקומו, כף
- 16 לוקה על הקרבתה³². אבל המקריב איברי חיה טהורה
- 17 - עובר בעשה, ואינו לוקה³³. ומנין שהוא בעשה?
- 18 שנאמר: מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את
- 19 קרבנכם, הא מן החיה לא תקריבו³⁴; ולא הבא מכלל
- 20 עשה - עשה.
- 21 ז. הגויב או הגזל והקריב הקרבן - פסול³⁵, והקדוש
- 22 ברוך הוא שונאו; שנאמר: שגא גזל בעולה. ואין צריך
- 23 לומר שאינו מתקבל. ואם נתיאשו הבעלים - הקרבן
- 24 פשר³⁶. ואפלו היה חטאת, שחפזנים אוכלין את

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(19) הנאכלת לכהנים. ומקור דבר זה במנחות נח. "בעי רמי בר חמא מרב חסדא, המעלה מבשר חטאת העוף על גבי מזבח מהו, כל שממנו לאשים אמר רחמנא והאי אין ממנו לאשים (שהרי אין למזבח אלא דמה, וכולה לכהנים), או דלמא כל ששמו קרבן והאי נמי שמו קרבן. כתנאי, ר' אליעזר אומר כל שממנו לאשים, רבי עקיבא אומר כל ששמו קרבן, מאי בינייהו - בשר חטאת העוף איכא בינייהו". וסובר רבינו כי המדובר כאן כשמעלה בשר חטאת העוף עם שאור או דבש, כנ"ל. ופסק כרבי עקיבא. (20) כי לחם הפנים נאכל כולו לכהנים ואינו קרב לגבי המזבח. (21) כי הן נאכלות לכהנים. (22) כי שייך לוג השמן נאכלים לזכרי כהונה. ומקור דבר זה בגמרא מנחות הנ"ל "כתנאי וכו' בשר חטאת העוף איכא בינייהו, רב אמר לוג שמן של מצורע איכא בינייהו, דתני לוי "כל קרבנם" לרבות לוג שמן של מצורע". ופסק רבינו כרבי עקיבא, כנ"ל. (23) ולמדו כן ממה שנאמר "ואל המזבח לא יעלו" - אחד מזבח ואחד כבש. (24) אף כי בספרא שם למדו זאת ממה שנאמר (שם, יא) "לא תקטירו ממנו אשה לה", כל שיש ממנו לאשים הרי הוא בכל תקטירו - אין זה אלא לרבי אליעזר אבל לרבי עקיבא (מנחות נח). "כל ששמו קרבן, ואפילו אין ממנו לאשים - חייב". (25) ולפני זה נאמר (שם, יא) "לא תקטירו ממנו אשה לה", כל ששמו קרבן לא תקטירו ממנו. (26) לדעת הכסף משנה (למעלה הלכה ג) אין כאן אלא איסור בלבד, אבל מלקות אין כאן, לפי שעיקר הכתוב הוא במעלה שאור ודבש. (27) דווקא על המזבח ולא על הכבש, כי רק לשאור ודבש נתרבה כבש כמזבח, ולא לדבר אחר. ומה שאמרו במנחות נז: "המעלה מכולם על גבי הכבש ר' יוחנן אמר חייב ר' אלעזר אומר פטור", מפרש רבינו שהמדובר במעלה אותם עם שאור ודבש לשם עצים. ופסק כרבי יוחנן, אבל במעלה דברים אלו לחוד בלא שאור ודבש, הכל מודים כי אין כבש כמזבח. (28) אף על פי שלענין שאור ודבש פסק רבינו (למעלה הלכה ד) כרבי עקיבא ש"כל שהוא קרבן חייב עליהן" - בבשר חטאת לחוד, אין הדבר כן. (29) חמור, סוס וגמל וכו'. (30) שנאמר (דברים יד, ו) "וכל בהמה מפרסת פרסה ושוסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה בבהמה אותה תאכלו". (31) שנאמר "מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם". (32) בזבחים שם אמרו: "איתמר המעלה אברי בהמה טמאה על גבי המזבח, ריש לקיש אמר לוקה, רבי יוחנן אמר אינו לוקה. ריש לקיש אמר לוקה, טהורה אין טמאה לא, ולא הבא מכלל עשה לוקין עליו, ורבי יוחנן אמר אין לוקין עליו, לאו הבא מכלל עשה אין לוקין עליו. מוהבי רבי ירמיה, אותה תאכלו ולא בהמה טמאה, ולא הבא מכלל עשה עשה, אמר ליה רבי יעקב לרבי ירמיה בר תחליפא, אסברא לך באברי בהמה טמאה דכולי עלמא לא פליגי, כי פליגי בחיה וכו'". ומפרש רש"י שקושיית ר' ירמיה היא על ריש לקיש, וזה לשונו בדיבור המתחיל ולא הבא מכלל עשה עשה: "כך היא שנוייה וכו' ומסקינן בלא תעשה מנלן, תלמוד לומר אך את זה לא תאכלו אלמא מדאיצטריך לא תעשה אחריה, לאו אזהרה היא, ובדיבור המתחיל דכולי עלמא לא פליגי: "דעשה הוא דאיכא ותו לא", אבל לדעת רבינו קושיית ר' ירמיה היא על ר' יוחנן, שכיוון שנאמר אותה תאכלו, משמע נמי אתה תקריבו, שכל שאסר להדיוט אסור לגבוה, אם כן ממילא כיוון שהאכילה בלא תעשה - הוא הדין להקרבה, ומתוך: באברי בהמה טמאה כולי עלמא לא פליגי שהוא בלאו, שלמדים הקרבה מאכילה. (33) בזבחים שם: "כי פליגי בחיה, והכי איתמר רבי יוחנן אמר עובר בעשה, ריש לקיש אמר אינו עובר בלא כלום, ר' יוחנן אמר עובר בעשה, בהמה (=מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם)" אין, חיה לא, ריש לקיש אמר וכו' ההוא למצוה בעלמא". ופסק רבינו כרבי יוחנן. (34) ספרא ויקרא (דבורא דנדבה פרשה ב הלכה ו): "בהמה יכול אף החיה שהיא קרוייה בהמה, שנאמר וכו' תלמוד לומר בקר וצאן אין לך בבהמה אלא בקר וצאן, יכול לא יביא ואם הביא כשר וכו', תלמוד לומר בקר וצאן תקריבו, ואין לך בבהמה אלא בקר וצאן בלבד, הא למה זה דומה למי שאמר לו רבו אל תביא לי אלא חטים, הא אם הוסיף זה על החטים, הרי זה עובר על דבריו". (35) שנאמר "אם עולה קרבנו" ולמדו מזה (בבא קמא סו: סז) - "קרבנו ולא הגזול". (36) כדעת רב יהודה בגיטין נה. ואף על פי שדעת רבינו (פרק ב מהלכות גזילה ואבידה הלכה א) שיאוש אינו קניין בגזילה - כאן אוקמוה רבנן ברשותיה, כמו שאמר רבא שם נה: (כסף משנה). ועוד שיש כאן גם שינוי השם מחולין להקדש.

- 1 בְּשֶׁרָה³⁷. וּמִפְּנֵי תַקְנַת מִזְבֵּחַ אֲמָרוּ: שֶׁהַחֲטָאת הַגְּזוּלָה, 15
- 2 אִם נִדְעָה לְרַבִּים - אֵינָה מְכַפֶּרֶת אֶף עַל פִּי שְׁנֵת־אֲשׁוּ 16
- 3 הַבָּעֲלִים, כְּדִי שְׁלֹא יֵאמְרוּ: מִזְבֵּחַ אוֹכַל גְּזֻלוֹת. וְכֵן 17
- 4 הָעוֹלָה³⁸. 18
- 5 ח. הַגּוֹנֵב עוֹלֵת חֲבֵרוֹ וְהַקְרִיבָה סֶתֶם³⁹ - נִתְּכַפְּרוּ בָּהּ 19
- 6 הַבָּעֲלִים הָרְאוּשִׁים. 20
- 7 ט. אֵין מְבִיאִין מִנְחוֹת וְנִסְכִּים⁴⁰ לֹא מִן הַטָּבָל⁴¹ וְלֹא מִן 21
- 8 הַחֹדֶשׁ קֹדֶם לַעֲמֹר⁴² וְלֹא מִן הַמִּדְמַע⁴³, וְאֵין צָרִיךְ לִזְמֹר 22
- 9 מַעֲרֵלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם; מִפְּנֵי שֶׁהָיָא מִצְוָה הַבָּאָה 23
- 10 בַּעֲבָרָה⁴⁴, שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹנְאָהּ. וְאִם הֵבִיא - לֹא 24
- 11 נִתְּקַדְּשׁוּ לְהִיּוֹתָן רְאוּיִין לְקַרְבָּן, אָבֵל נִתְּקַדְּשׁוּ לְהַפְסֵל, 25
- 12 וַיְהִי כְּקֹדְשִׁים שְׁנִפְסָלוּ⁴⁵. 26
- 13 י. כָּל הַמִּנְחוֹת אֵין מְבִיאִין אוֹתָן מִן הַחֹדֶשׁ קֹדֶם שְׁתִּי 27
- 14 הַלֶּחֶם לְכַתְּחֵלָה, שֶׁהָיָא נֶאֱמַר בָּהֶן⁴⁶: בַּפּוּרִים לִי⁴⁷; וְאִם 28

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(37) כלומר, לא רק בעולה, שאינה אלא לריצוי על המזבח, הכשירו, אלא אפילו בחטאת, שיש בה גם אכילה לכהנים. (38) צריך להיות וכל שכן העולה, שהיא כולה למזבח, וכן הוא בגיטין שם: "מאי איריא חטאת אפילו עולה נמי, לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא עולה דכליל היא, אלא אפילו חטאת נמי דחלב ודם היא דסליק לגבי מזבח, ואידך כהנים אוכלים לה, אפילו הכי גזור שלא יאמרו מזבח אוכל גזלות". (39) כלומר, לא נתכוון להקריבה לשם אחר. (40) [היינו הסולת (ראה בפרק ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א) האסורה לפני העומר מטעם חדש]. (41) ראה גם פסחים מח. "ממשקה ישראל (יחזקאל מה, טו) מן המותר לישראל, מכאן אמרו אין מביאין נסכים מן הטבול". (42) תבואה חדשה לפני שהקריבו העומר. (43) חולין שנתערבו עם התרומה. ואף על פי שהם מותרים לכהנים - אין מביאין מהם מנחות ונסכים, מכיוון שאינם מותרים לכל ישראל, שנאמר ממשקה ישראל מן המותר לישראל. (44) ה'שגת אריה' סימן צט העיר למה לו לרבינו לומר הטעם משום שהוא מצוה הבאה בעבירה, הלא אין זה ממשקה ישראל, מן המותר לישראל? (45) זבחים פח. "אין מביאין מנחות ונסכים וכו' מן המדומע ואין צריך לומר מערלה וכלאי הכרם, ואם הביא לא קדש, אמר רב ואיתימא רב אסי לא קדש ליקרב, אבל קדש ליפסול". ומפרש רש"י "דלא נפקי לחול וישרפו שקדשם הכלי". (46) בשתי הלחם. (47) במשנה מנחות סח: "קודם לשתי הלחם לא יביא", אמרו בגמרא שם ה: לפי נוסח אחד "משום דאיקרו ביכורים". (48) שם במשנה. ובגמרא שם אמר יהודה בר נחמיה כיוון שהותר להדיט לאחר הקרבת העומר משום כך כשר בדיעבד אם הביא קודם שתי הלחם. (49) היינו חביות של יין שאינן עומדות לשתייה אלא למכירה בחנות (ראה בשבת טז: רחל לגיזתה תרנגולת לביצתה ותורי דרידיא ותמרי דעיסקא - פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון אם יש איסור מוקצה או לא). (50) נקט "יום טוב" לפי שבשבת אין איסור מוקצה (פרק א מהלכות יום טוב הלכה ז). ואף על פי שמוקצה אסור, מביאים נסכים מן המוקצה משום שכל איסורו אינו אלא מדרבנן, ואינו איסור בעצם, אלא איסור התלוי בזמן (פסחים מח.). (51) וכל זה אינו אלא בין הבא עם הנסכים, אבל אם נדב יין בפני עצמו נתן עליו מלח. [ואף על פי שטעמו של דבר שאין היין צריך מלח, הוא מפני שאינו עולה לאשים (מנחות כא.), ואם כן גם יין הבא בפני עצמו לא יצטרך מלח, שהרי גם הוא אינו עולה לאשים (הלכות מעשה הקרבנות שם. ועיין שם בלחם משנה) - יש הבדל יסודי בין יין הבא עם הנסכים, שמעיקר הדין אינו לאשים, לבין יין הבא בפני עצמו, שמעיקרו היה לו לבוא לאשים, אלא שאיסור כיבוי האש על המזבח גרם לו שלא יבוא על גבי האשים]. (52) דם איתמעט במנחות כ. ממה שנאמר (ויקרא ב, יג) "מל מנחתך" - ולא מעל דמך. (53) כלומר, דבר זה שהעצים קרבים בלא מלח הוא מדברי קבלה, ראה לחם משנה כאן, וכן כתב רבינו בפירוש המשנה למנחות יח. וזה לשונו: "וכן כל שנקרב על גבי המזבח לשרפה אי אפשר בלא מלח אלא העצים בלבד, וזה קבלה, וכן הדם אמר מעל מנחתך ולא מעל דמך", הרי שהקבלה היא רק לענין עצים. (54) שם "מהו דתימא מישדא בה משהו למצוה בעלמא" (כלומר, היה מקום לטעות שדם צריך מליחה כל שהוא, בכדי לקיים מצוות מליחה). הרי שלמצוה מספיק כל שהוא. (55) רוצה לומר המליחה כשרה, שיצא ידי מצוות מליחה, אבל הקרבן כשר גם אם לא מלח כלום. (56) כן הוא גם בספר המצוות לא תעשה צט. ואין זה לאו שאין בו מעשה, שאין לוקין עליו - שעצם ההקריבה בלא מלח הוא מעשה של איסור. ונראה מכאן שבכל קרבן - לוקה, וכן מפורש בספר המצוות שם. והקשה בלחם משנה: הלא פסוק זה אינו אלא במנחה, כדלהלן, שהמלח אינו מעכב בשום קרבן, אלא בקמיצת המנחה שנאמר ולא תשבית מלח וגו', ואם כן מניין לו לחייב מלקות בכל קרבן? (57) "כן משמע מפשט הכתוב על כל קרבנך תקריב מלח, למצוה ולא לעכב". (58) נקט קמיצה משום שאינו מולח אלא את הקומץ בלבד. (59) "משמע ודאי לעכב" (כסף משנה). ובמנחות שם יט. "אמר רב כל מקום שהחזיר הכתוב בתורת המנחה אינו אלא לעכב", ומה שאמרו במשנה שם יח, "לא יצק לא בלל ולא פתת ולא מלח וכו' כשרה", אין הכוונה שלא מלח כלל, אלא שלא מלח הכהן, אבל מלחה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום המישי ג' סיון – ספר עבודה – הלכות איסורי מזבח קה

מתוך מהדורת וגשל

- 1 יג. המלח שמוֹלְחִין בוּ כָּל הַקְּרָבָנוֹת - מִשָּׁל צָבוֹר, כְּמוֹ
- 2 הַעֲצִים; וְאֵין הִיחִיד מִבֵּיא מֶלַח אוֹ עֲצִים לְקָרְבָּנוֹ⁶⁰
- 3 מִבֵּיתוֹ. וּבִשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת הָיוּ נוֹתְנִין הַמֶּלַח: בְּלִשְׁכַּת
- 4 הַמֶּלַח⁶¹, וְעַל גְּבֵי הַקֶּבֶשׁ⁶², וּבִרְאֵשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ. בְּלִשְׁכַּת
- 5 הַמֶּלַח הָיוּ מוֹלְחִין עוֹרוֹת הַקֶּדָּשִׁים⁶³. וְעַל גְּבֵי הַקֶּבֶשׁ
- 6 מוֹלְחִין הָאִיכָרִים. וּבִרְאֵשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ מוֹלְחִין הַקָּמָץ
- 7 וְהַלְבוּנָה וּמִנְחוֹת הַנִּשְׁפָּרוֹת וְעוֹלֹת הָעוֹף.
- 8 פָּרָק שְׁשִׁי
- 9 א. כָּשֶׁם שֶׁמִּצְוָה לִהְיוֹת כָּל קָרְבָּן תָּמִים וְנִבְחָר², כֵּן
- 10 הַנִּסְכִּין³ יִהְיוּ תָּמִימִים⁴ וְנִבְחָרִים; שְׁנֵאֲמַר: תָּמִימִם יִהְיוּ
- 11 לָכֶם וְנִסְפִּיהֶם - שִׁיֵּהִיו הַנִּסְכִּים תָּמִימִים. שְׁלֹא יָבִיא

- נִסְכִּים לֹא מִזֵּין מִצֵּשׁוֹן⁵, וְלֹא סִלַּת שֶׁהִתְלִיעָה⁶, וְלֹא
- יִבְלֵל⁷ בְּשֶׁמֶן שְׁרִיחָו⁸ אוֹ טַעְמוֹ רָע⁹.
- ב. וְכֵן עֲצֵי הַמַּעֲרֵכָה¹⁰ לֹא יִהְיוּ אֲלָא נִבְחָרִים, וְלֹא יִהְיֶה
- בָּהֶם תּוֹלַעַת. וְכָל עֵץ שֶׁהִתְלִיעַ כִּשְׁהוּא לַח - פְּסוּל
- לְמִזְבֵּחַ¹¹. הִתְלִיעַ יָבֵשׁ - גּוֹרֵר אֶת הַמָּקוֹם שֶׁהִתְלִיעַ.
- וְעֲצֵי סְתִירָה¹² פְּסוּלִין לְעוֹלָם, לֹא יָבִיאוּ אֲלָא חֲדָשִׁים¹³.
- ג. הַמִּקְדִּישׁ¹⁴ יֵין פְּסוּל¹⁵ אוֹ סִלַּת¹⁶ אוֹ שֶׁמֶן פְּסוּל¹⁷ אוֹ
- עֲצִים פְּסוּלִים לְמִזְבֵּחַ¹⁸ - הָרִי הַדָּבָר סָפֵק, אִם דּוֹמִים
- לְכַעַל מוֹם כְּבִהְמָה וְלֹקָה¹⁹, אוֹ אֵינָן כְּכַעַל מוֹם. לְפִיכָךְ
- אֵינּוּ לוֹקָה, וּמִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת²⁰.
- ד. הַסִּלַּת²¹ וְהַיֵּין וְהַשֶּׁמֶן וְהַלְבוּנָה²² וְהָעוֹפּוֹת²³ וְהָעֲצִים
- וְכָלִי שֶׁרַת²⁴ שֶׁנִּפְסְלוּ אוֹ שֶׁנִּטְמְאוּ²⁵ - אֵין פּוֹדִין אוֹתָן; ²⁶

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

הזר, ראה פירוש המשנה שם ובגמרא שם כ. (60) דדק לכתוב לקרבנו, היינו קרבן שנתחייב בו, אבל יש אשר היחיד מביא עצים. (61) כי שמונה לשכות היו בעזרת ישראל ואחת מהן "לשכת המלח". (62) כי "כבש" היה בנוי לדרומו של מזבח, כדי לעלות עליו למזבח. (63) כלומר, בלשכת המלח היה מונח המלח, שבהם מולחים עורות הקדשים, אבל מקום מליחת העורות, לא היה בלשכת המלח, אלא בלשכת הפרוה. (1) יבואר בו דין נסכים שצריכים להיות תמימים ומובחרים, וכן עצי המערכה. (2) ראה למעלה פ"א הלכה א, פ"ב הלכה ח. ופ"ג הלכה יא, ולהלן פ"ז הלכה יא. (3) יין, שמן וסולת שמביאין עם הקרבן, ראה בסמוך. וראה בפ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א. (4) מנחות פז. במשנה: "רבי יוסי ב"ר יהודה אומר, יין שיש בו קמחין פסול, שנאמר וכו' תמימים יהיו לכם ונסכים". ואף-על-פי שלענין יין שיש בו קמחים, אין הלכה כר' יוסי ב"ר יהודה (ראה בפירוש המשנה שם) – בעצם ההלכה והדרשה שדורש מפסוק זה, שצריך שיהיו הנסכים תמימים, אין חולק עליו (כסף משנה). (5) שם במשנה פז: ומעושן הוא "כשהיו הענבים מרים, היו מעשנים אותן כדי למתקן" (רש"י). ורבינו (בפירוש המשנה) כתב: "פירוש מעושן, ר"ל, שאם היה לכלי ריח אותו היין היה בו הבל והוא הנקרא מעושן, ואירע הרבה המום הזה אצלנו ביינות המערב". ולפי התו"ט וההגהה על התו"ט שם, צ"ל בדברי רבינו: "פי' מעושן, ר"ל, שאם היה לכלי ריח (רע), אותו היין (יהיה) בו (ריח הכלי גם כן) וכו'". וראה להלן הלכה ט. (6) משנה שם פה. "ואם התליעה פסולה", וכתב שם רבינו בפירוש המשנה, שזה נלמד מהפסוק "תמימים יהיו לכם ונסכים": "שיהיו גם הנסכים, ר"ל הסולת והשמן והיין בתכלית השלימות במיניהם". וראה להלן הלכה יא. (7) את המנחה. (8) שם פז. בברייתא: "שמן וכו' ושל ריח רע לא יביא, ואם הביא פסול". (9) ראה להלן הלכה יד. (10) ראה להלן פ"ב מהלכות תמידין ומוספין הלכות א-ד. (11) מדות פ"ב משנה ה: "וכל עץ שנמצא בו תולעת, פסול לגבי מזבח", ובמנחות פה: "אמר שמואל, לא שנו אלא לך (לפי שלח אינו יכול לגרר ממנו מה שהתלע, כמו היבש – רש"י), אבל יבש גוררו וכשר". ובמעשה רוקח כתב, וז"ל: "ונראה שטעם הדבר (=שעצים מתולעים פסולים למזבח) מפני שהעצים נקראו קרבן, כמפורש במנחות כ: ועיין שם בתוספות ד"ה מלמד, ובדף פה: ד"ה בעי. (12) תוספתא מנחות פ"ט (הוצאת צוקרמנדל עמוד 526 24). והם עצים שהיו בבנין וסתרו הבנין ולקחו העצים (לחם משנה). (13) מנחות כב. וזבחים קטז: רבי אלעזר בן שמוע אומר: תלמוד לומר (ויקרא א, ח) "על העצים אשר על האש אשר על המזבח, מה מזבח שלא נשתמש בו הדיוט, אף עצים ואש שלא נשתמש בהן הדיוט". (14) בעיות של רבא במנחות פה: פז. ופז. ונסתפק המשנה-למלך אם הספק הוא רק על מקדיש או גם על מקטיר (ראה להלן הלכה ד), וציין לתוספות יומא סג: ד"ה זריקת. (15) ראה להלן הלכה ט. (16) ראה להלן הלכה יא. (17) ראה להלן הלכה יד. (18) ראה למעלה הלכה ב. (19) ראה למעלה פ"א הלכה ב. (20) מלקות מדרבנן, שבית-דין מכין כפי מה שיראו (פי"ח מהלכות עדות הלכה ו, וראה בערוך ערך מרד), ובפ"ו מהלכות חמץ ומצה הלכה יב, כתב רבינו: "ומי שאכל מצה בערב הפסח, מכין אותו מכת מרדות עד שתצא נפשו", אבל בנוסחאות אחרות חסרות המלים "עד שתצא נפשו". עיין שם הערה נה, וכן כתב הב"ח בהגהותיו על הרי"ף לכתובות פ"ד מ"ה: כי בנוסחא שהיתה לפניו, היה כתוב רק "מכין אותו מכת מרדות", ואין מכין עד שתצא נפשו אלא בעבירה נמשכת, אבל כל שאינו אלא כדי לעונשו על מה שעשה, מכין אותו רק כפי שיראו הבית-דין. וראה עוד בפ"א מהלכות שבת הלכה ג והערה יד. וסובר רבינו, כי בכל ספק באיסור לאו שלוקין עליו, או איסור כרת ומיתה – מכין אותו מלקות מדרבנן, ראה בפ"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה א, ובפ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכה ה, ובפ"ג מהלכות ביאת מקדש הלכה כד. (21) משנה במנחות ק: "המנחות והנסכים וכו'". (22) במשנה שם הובאה הלבונה בבבא אחרת, ביחד עם עופות ועצים וכלי שרת, ולא ביחד עם מנחות ונסכים, וראה להלן. (23) ספרא (פ' בחוקותי פרשה ד הלכה ה) "והעמיד את הבהמה לפני הכהן, בהמה נפדית, ואין העופות והעצים והלבונה וכלי שרת נפדים". ולא כברייתא של לוי (תמורה לג). "שהכל היו בכלל העמדה וכו' אפילו חיה ואפילו עופות". ודלא כמו שכתבו התוספות (מנחות שם ד"ה העופות), שאם קדם מומם להקדישם הם נפדים, כדעת לוי, עיין שם. (24) כלים שמשרתים בהם במקדש. (25) במשנה שם לא שנינו אלא "שנטמאו", ולפיכך חולקה המשנה לשתי בבות: בבא א "המנחות והנסכים", ובבא ב "העופות והעצים והלבונה"

- 1 שְׁנֵאמַר: וְהֶעֱמִיד וְהֶעֱרִיף - כָּל שֵׁשְׁנוּ בְּהַעֲמָדָה נֶעְרַף, וְאֵלּוּ אֵינָן בְּכָלֵל הַעֲמָדָה²⁶, לְפִיכָף אֵין נִפְדִּין לְעוֹלָם²⁷.
- 2 ה. בְּמָה דְּכָרִים אָמוּרִים? בְּשִׁנְפָּסְלוֹ אוֹ שִׁנְטָמָאוֹ אַחֵר
- 3 שֶׁנִּתְקַדְּשׁוּ בְּכָלִי שְׂרֵת; אָבֵל קָדָם שִׁיתְקַדְּשׁוּ בְּכָלִי, אִם
- 4 נִטְמָאוּ אוֹ נִפְסְלוּ - פּוֹדִין אוֹתָן²⁸. אָבֵל טְהוֹרִין, אָף עַל
- 5 פִּי שֶׁעָדִין לֹא קָדְשׁוּ בְּכָלִי - אֵין פּוֹדִין אוֹתָן²⁹. חוּץ
- 6 מִמִּנְחַת חוּטָא³⁰, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ: מִחֻטְאָתוֹ, עַל חֻטְאָתוֹ³¹ -
- 7 לּוֹמֵר, שֶׁמֵּבִיא חֻטְאָתוֹ מִדְּמֵי חֻטְאָתוֹ. לְפִיכָף, קָדָם
- 8 שֶׁנִּתְקַדְּשׁ בְּכָלִי שְׂרֵת - הָרִי הִיא פְקֻדַּשְׁת דְּמִים, וּפּוֹדִין
- 9 אוֹתָהּ אָף עַל פִּי שֶׁהִיא טְהוֹרָה. וְכָל הַנִּסְכִּים³² שֶׁנִּטְמָאוּ³³
- 10 - עוֹשֶׂה לָהֶם מַעֲרֵכָה בְּפָנֵי עֲצָמָן וְשׁוֹרְפָן בַּמִּזְבֵּחַ³⁴.
- 11

- 12 ו. מִי הֶחֱגֵג³⁵ שֶׁנִּטְמָאוּ³⁶ וְהִשְׁתַּיְקֵן³⁷ וְטָהֵרָן נִכְמוּ שִׁיתְבָּאָר
- 13 בְּטָהֳרֹת³⁸: אִם טָהֵרָן וְאַחֵר כָּף הַקִּדְּשֵׁן - הָרִי אֵלּוּ
- 14 מִתְנַסְּכִין; וְאִם הַקִּדְּשֵׁן וְאַחֵר כָּף נִטְמָאוּ - הוֹאִיל וְנִדְחוּ
- 15 יִדְחוּ³⁹.
- 16 ז. זִיתִּים וְעִנְבִּים⁴⁰ שֶׁנִּטְמָאוּ⁴¹ - דּוֹרְכֵן פְּחוֹת מִכְּבִיצָה⁴²,
- 17 וְהַמִּשְׁקֵין הַיּוֹצֵאִין מֵהֶן כְּשֵׁרִים לְנִסְכִּים; שֶׁהַמִּשְׁקָה
- 18 מִפְּקֵד הוּא בְּאֵכֵל, וְכֹאֵל אֵינוֹ מְגוּפוֹ⁴³.
- 19 ח. מַעֲלָה⁴⁴ יִתְּרָה עָשׂוּ חֲכָמִים בְּקֻדְשֵׁים: שֶׁזֶּרְעִים
- 20 שֶׁנִּטְמָאוּ, אָפְלוּ וְרָעָן - הַיּוֹצֵא מֵהֶן פְּסוּלִין לְנִסְכִּים;
- 21 שְׂאִין זְרִיעָה מוֹעֵלֶת⁴⁵ בְּקֻדְשֵׁים⁴⁶. וְכֵן הַעֲצִים
- 22 וְהַלְבוֹנָה⁴⁷, אָף עַל פִּי שְׂאִינָן אֲכָלִין - הָרִי הֵן מִתְטַמְּאִין

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

וכלי שרת", לפי שעופות חיים אינם מקבלים טומאה, ועצים ולבונה אף הם אינם מקבלים טומאה אלא מדרבנן (ראה להלן הלכה ח), וכלי שרת יש להם טהרה במקוה, אבל רבינו שכתב "שנפסלו או שנטמאו" כלל כולם כאחד, וראה בהר המוריה. (26) "דכתיב והעמיד את הבהמה, בהמת נפדית ולא אלו" (קריט ספר), ועיין גם בפ"ה מהלכות ערכין הלכה ט. וראה 'תוספות יום טוב' מנחות פ"ב משנה א. (27) אפילו קדם מומן להקדשן, ראה למעלה בתחילת הלכה זו. (28) במשנה שם: "המנחות והנסכים שנטמאו עד שלא קדשו בכלי יש להם פדיון, משקדשו בכלי אין להם פדיון, העופות והעצים והלבונה וכלי שרת אין להם פדיון וכו'", הרי שההבדל בין אחר שנתקדשו בכלי שרת לבין קודם שנתקדשו בכלי שרת, לא נאמר אלא במנחות ונסכים, ונראה שכן גם כוונת רבינו, והוכחה לכך שהרי בכלי שרת ובעופות זה ודאי לא שייך כלל (מרכבת המשנה). (29) כרבי אלעזר שם קא. (30) שם המשך דברי ר' אלעזר. (31) בקרבן עולה ויורד, נאמר אצל כשבה ושעירה (ויקרא ה, ו) ובתורים (שם, י) "מחטאתו", ובמנחה נאמר (שם, יג) "על חטאתו", ודרשו (כריתות כז): "מחטאתו" משמע מקצת חטאתו, שאם היה עשיר כשטימא מקדש והפריש מעות לכבשה או שעירה, ואח"כ העני, יביא ממקצת הדמים תורים או מנחה והשאר חולין, ו"על חטאתו" משמע שיוסיף, שאם היה עני והפריש עשירית האיפה והעשיר, יפדנה ויוסיף מעות ויביא כשבה או שעירה (ראה רש"י מנחות שם). (32) זבחים צב. (33) בבשר קדשי קדשים, כתב רבינו (להלן פ"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ו), שרק אם נטמא בפנים הוא נשרף בפנים. (34) ברייתא בזבחים צב. וסובר רבינו, שמכיון שאמרו "עושה להן מערכה בפני עצמן" נראה שהמדובר במזבח במקום המערכות, ולא בעזרה שאין שם מערכות, ודלא כרש"י שם (לחם משנה). וראה בפ"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ג. (35) מים שמנסכים בחג הסוכות במקדש (פ"י מהלכות תמידין ומוספין הלכה ו). (36) פסחים לד: מימרא של ריש לקיש בשם ר' הושעיא. והמדובר בשבת שבתוך החג, שהיו ממלאין ממעיין השילוח מערב שבת, וכשנטמאו אין יכולין לילך ולמלאות בשבת, והלך וטהרן בהשקה (רש"י ומאירי). (37) נתן המים בכלי והשקיען במקוה, עד שמי המקוה צפו עליהם (פ"ב מהלכות טומאת אוכלין הלכה כא). (38) הלכות טומאת אוכלין שם. (39) בפסחים שם: "השיקן ואחר-כך הקדישן טהורין, הקדישן ואחר-כך השיקן טמאים", ובגמרא שם אמרו בטעם הדבר, שחכמים עשו מעלה שלא תהא זריעה (והשקה במי מקוה זו היא זריעה) מועלת בקדשים, ראה הלכה ח. ובירושלמי סוף פ"ט דתרומות: "ר' אבהו בשם ר' יוחנן, מים שנטמאו משיקן ועושה אותן מי חג, ואם היו מי חג מעיקרא, כבר נדחו", "ואין בזה הפרש בין הקדישן בפה, ר"ל, בקריאת שם במלואן לשם חג, בין שהקדישן בכלי שרת" (מאירי וראה רש"י פסחים שם, בד"ה אמר רבא אף אנן נמי תנינא). (40) פסחים לג: "ענבים שנטמאו, דורכין פחות מכביצה ויין כשר לנסכים", וכן הוא לענין זיתים, כמבואר שם. (41) "על ידי ראשון לטומאה, כגון שנגעו בטמא שרץ או טמא נבלה, שנעשו הענבים שניים, והרי הם עושין את המשקין היוצאים (מהם) ראשון, שכל הפוסל את התרומה מטמא משקין, אף בחולין, להיות ראשון. אבל בנגעו בשני שנעשו הם שלישי וכו', אין שלישי נעשה רביעי ואין הענבים והזיתים האלו מטמאין כלל למשקין היוצאין מהן" (מאירי). (42) משום שאין אוכל טמא מטמא אוכל אחר אלא עד שיחיה בו (=באוכל הטמא) כביצה (פ"ד מהלכות טומאת אוכלין הלכה א). ומשום כך בדורכין פחות מכביצה אין המשקין היוצא מהן (אף שהענבים נוגעין במשקה אחר הסחיטה) נטמאין על ידי הענבים, ובגמרא שם אמרו, כי מן הדין היה שאפילו אם דרכן בכביצה מכוונת, לא נטמאו המשקין היוצא מהן, שהרי עם יציאת הטיפה הראשונה של המשקה נפחתו הענבים משיעור כביצה, ושוב אינם מטמאים אחרים, אלא שחכמים גזרו על כביצה, שלא יבוא לעשות ביותר מכביצה. (43) ולפיכך לא נטמאו על-ידי מגע הטומאה בפרי, בעת היותם מכוונים בתוכו (שם בגמרא). (44) שם לד: (45) לטהר. (46) אף-על-פי שבתרומה מועלת הזריעה (שם לד). (47) מלשון "וכן" נראה, שגם אלו עשו חכמים בהם מעלה יתירה שיקבלו טומאה (כסף-משנה), וכן נראה בפסחים לה. (ראה רש"י שם) ובזבחים מו: (ראה רש"י שם), כי זו היא מעלה מדרבנן. ולפי זה, צריך לומר כי מה שהביאו (שם ושם) ממה שנאמר (ויקרא ז, יט) "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל" – "לרבות עצים ולבונה", אין זה אלא לאסמכתא, אבל צריך עיון ממה שכתב רבינו בפ"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יב, כי האוכל כזית מלבונת המנחה שנטמאה אחר שנתקדשה בכלי לוקה – הרי כי זו היא דרשה גמורה ולא אסמכתא, ראה בלחם-משנה, במעשה רוקח ובהר המוריה.

- 1 פֶּאֶכֶל לַעֲנִין הַקֶּרְבָּנוֹת, וַיִּפְסְלוּ הָעֲצִים וְהַלְבֹּנָה בְּטִמְאָה
 - 2 זו לַמִּזְבֵּחַ וְאֵין מִקְרִיבִין אוֹתָן.
 - 3 ט. וְאֵלֹהֵי הַזֶּה הַיְּיֹנוֹת הַפְּסוּלִין לְגַבִּי הַמִּזְבֵּחַ⁴⁸: הַמְּתוֹק⁴⁹,
 - 4 וְהַמֶּעֶשֶׂן⁵⁰, וְהַמִּבְשָׁל בְּאֵשׁ אוֹ בְּשֶׁמֶשׁ⁵¹ אוֹ⁵² שְׁנִשְׁתַּנָּה
 - 5 טַעְמוֹ בְּבִשּׁוֹל. אָכֹל יֵין שְׂמֵחָמֶמֶן אוֹתוֹ בְּשֶׁמֶשׁ וְלֹא
 - 6 נִתְּנָה בּוֹ טַעַם בְּשׁוּל⁵³, וְכֵן יֵין צְמוּקִין⁵⁴, וְיֵין מִגְתוֹ⁵⁵
 - 7 שְׁלֹא שָׁהָה אַרְבָּעִים יוֹם⁵⁶, וְיֵין הַדְּלִיּוֹת⁵⁷, וְיֵין פֶּרֶם
 - 8 הַנְּטוּעַ בְּבֵית הַשְּׁלֶחִין⁵⁸ אוֹ בְּבֵית הַזִּבְלִים⁵⁹, אוֹ יֵין
 - 9 גִּפְנִים שְׁנוֹרֵעַ זֶרַע בִּינְיָהֶן⁶⁰, אוֹ יֵין פֶּרֶם שְׁלֹא נִצְבְּדוֹ⁶¹
- י. יֵין שְׁנִתְּגַלְהָ⁶³ - פֶּסוּל לְגַבִּי הַמִּזְבֵּחַ⁶⁴. הַדְּלָה גֶפֶן עַל
 גַּבִּי תִּאֲנָה⁶⁵ - יֵינָה פֶּסוּל לְנִסְכִּים⁶⁶, מִפְּנֵי שְׁנִשְׁתַּנָּה רִיחוֹ.
 הָרִי הוּא אוֹמֵר: זָבַח וְנִסְכִּים⁶⁷ - מִה זָבַח שְׁלֹא נִשְׁתַּנָּה⁶⁸,
 אֶף נִסְכִּים שְׁלֹא נִשְׁתַּנּוּ⁶⁹.
 יא. סֵלֶת שֶׁהִתְלִיעָה רַבָּה⁷⁰ אוֹ הִתְלִיעוּ רַב הַחֲטִים⁷¹
 שְׁנַעֲשִׂית מִהֶן⁷² - פֶּסוּלָהָ⁷³. הִתְלִיעַ רַב חֲטָה אַחַת - הָרִי
 זֶה סֶפֶק⁷⁴. וְכָל סֵלֶת שֶׁנִּשְׁאָר בָּהּ קָמַח - פֶּסוּלָהָ⁷⁵.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(48) יש מהם שפסולים רק לכתחילה, ויש מהם שפסולים אפילו בדיעבד. (49) משנה במנחות פו: "לא מתוק וכו' ואם הביא פסול". ופירש"י "כשהוא מתוק מחמת עצמו (ולא מחמת השמש) כדמפרש בגמרא (שם פז). ענין אחר, תירוש שלא עברו עליו ארבעים יום". ובדברי רבינו, אי אפשר לפרש כפירוש השני, שהרי כתב בסמוך שיין שלא שהה ארבעים יום, כשר בדיעבד, ועיין בתוספות שם פז. ד"ה מתוק. ומתוך זה שלא חילק רבינו במתוק, נראה שאין חילוק בין מתוק מחמת עצמו לבין מתוק מחמת השמש, ולא כפירש"י. ועל-כרחו שהיתה לפניו גירסא אחרת ופירוש אחר בגמרא שם פז. וראה להלן. (50) שם במשנה "ולא מעושה וכו' ואם הביא פסול". "ורצה לומר, שאם היה לכלי ריח (רע) אותו היין (יהיה) בו (ריח הכלי) והוא הנקרא מעושה, (ויקרה) הרבה המום הזה אצלנו ביירות המערב" (רבינו בפירוש המשנה שם, לפי מה שהגיה בתוי"ט ובהגהות על תוי"ט, וראה למעלה הלכה א). (51) בגמרא שם פז. מקשה ממה שנאמר "אין מביאין לא מתוק ולא מבושל ולא מעושה, ואם הביא פסול", למה שנאמר שם "אין מביאין את הליסטיון, ואם הביא כשר", ומתוך "חוליא" (=מתיקות) דשימשא לא מאיס, חוליא דפירי מאיס". ולדעת רש"י המדובר במתוק, אבל רבינו שלא מחלק במתוק כלל, ראה למעלה, נראה שמפרש שהמדובר במבושל שהוא ודאי, בין באש בין בשמש, וקושיית הגמרא ממבושל לליסטיון, שאף הוא מבושל בשמש (ראה להלן), ובתירוצו הגמרא שם לא גרס רבינו כנוסחא שלפנינו אלא מחלק בין נתנה בו השמש טעם בישול, או לא. (52) כן צריך להיות, וכן הוא בדפוסים ישנים. בדפוסים חדשים, בטעות: "או". (53) זהו מה שאמרו שם במשנה: "אין מביאין הליסטיון, ואם הביא כשר", שכן מפרש רבינו שם: "שנותנים אותו בכדים תחת השמש עד שישבר כמו שעושים במצרים, ושם השמש בלשון יוני, כפי דברי קצת מפרשים: יוסטן". (54) תוספתא מנחות פ"ט, וראה גם בבא בתרא צז: (55) יין תירוש שזה עתה יצא מגיתו (=מקום דריכת הענבים). (56) תוספתא שם: "אין מביאין יין פחות מכן ארבעים יום, ואם הביא מגתו כשר", וכן הוא בבבא בתרא צז. תני ר' חייא, יין מגיתו לא יביא, ואם הביא כשר", וראה סנהדרין ע. יין מגיתו וכו' עד ארבעים יום", וראה עדיות פ"ו משנה א, ולהלן פ"ז הלכה ז. (57) שם במשנה: "ואין מביאין מן הדליות, אלא מן הרגילות" (ראה להלן פ"ז הלכה ו), וכן הוא בתוספתא מנחות שם: "אין מביאין לא מן הכרמית ולא מן הדליות", וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "הדליות הגבוהות מן הארץ על ערש של קנים", וברש"י "שקורין טריילש, לפי שאינו יין יפה": וראה להלן בסוף ההלכה. (58) מקום הצמא למים, ומי הגשמים אינם מספיקים לרוותם. שם במשנה: "אין מביאין לא מבית הזבלים ולא מבית השלחים וכו' ואם הביא כשר". (59) כלומר, שנטוע אצל האשפות, שם במשנה, כנ"ל. (60) שם במשנה: "ולא ממה שנוזע ביניהם, ואם הביא כשר". כלומר, "מגפנים שהיה זרוע ביניהם שהכחישו הקרקע" (תפארת ישראל). (והמדובר בזרעים שאינם כלאים בכרם, ראה בפ"ה מהלכות כלאים הלכה יח"ט). (61) פעמיים בשנה. שם במשנה: "אין מביאין אלא מן הרגילות ומן הכרמים העבודים". ובגמרא שם פז. "תנא, כרמים העבודים פעמיים בשנה", וראה להלן פ"ז הלכה ו. (62) בכל הנוכרים למעלה, מפורש כן במשנה או בתוספתא שם, אבל בדליות ובכרמים בלתי עבודים, לא נזכר בשום מקום שאם הביא כשר, ונראה שלמד זאת רבינו ממה שלא נאמר במשנה שאם הביא פסול, כמו שנאמר כן על מתוק ומעושה. (63) ויש חשש שמא שתה נחש מהיין, והכניס בו ארס. (64) משנה סוכה מח: "והמים מגולין פסולין לגבי מזבח", ובגמרא שם נ. ובבבא בתרא שם אמרו, שאף אם יסנן את היין – פסול הוא לנסכים, משום שנאמר (מלאכי א, ח) "הקריבנהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך, אמר ה' צבאות". (65) הרים את שריגי הגפן ונתנם על עץ התאנה, וכן גדלו הענבים. (66) דברי רב אשי בבכורות יז. (67) הוקשו זה לזה. (68) ראה למעלה פ"ג הלכה ה. כי "הנדמה וכו' פסול למזבח וכו' שאין לך מום קבוע גדול מן השינוי". (69) אבל נשתנו, פסולים לנסכים. (70) מנחות פה. במשנה "ואם התליעה פסולה", ובבבא בתרא (שם פה): "תנו רבנן, סולת שהתליעה רובה - פסולה, וחיתין שהתליעו רובן - פסולות". (71) כלומר, ממאה חטים נתלעו ששים, ואפי' אם כל חיטה וחטיה מהששים הללו נתלעה רק במיעוטה ולא ברובה (שבאופן יחסי אין בהם רוב מתולעים). (72) שהסולת נעשתה מהחטים הללו, שרוב מהם מתולעים. (73) שם בבבא בתרא: "וחיתין שהתליעו רובן - פסולות". (74) שם בגמרא: "בעי רבי ירמיה, ברוב חיטה או ברוב סאה, תיקר". ומפרש רש"י, שהבעיא היא אם רוב החיתין שהתליעו צריך שיהיו גם שכל חיטה וחטיה בהם תהיה רובה מתולעת, או אין צורך שכל חיטה וחטיה תהיה רובה מתולעת, אלא מספיק גם שכל חיטה וחטיה מהם היא רק במיעוטה מתולעת. אבל רבינו מפרש, כי זה ברור כי מספיק ליפסל אם אפילו כל חיטה וחטיה היא רק במיעוטה מתולעת, כי אין כאן ענין של ביטול ברוב אלא דין שצריך להיות מובחר, ואף כי אין כאן רוב, אין זה מן המובחר (ראה ציץ הקודש חלק ב סימן כג), וכל הבעיא היא אם צריך שרוב החטים יהיו מתולעים במיעוטם, או מספיק גם אם היה רק רוב חיטה אחת מתולעת, שתיעשה כל הסאה לבלתי מובחר, ונשאר הדבר בתיקו, וראה גם כסף-משנה וחר המוריה כאן. (75) עד שיחזור וינפה אותה, ראה להלן

- 1 יב. כיצד בודקים⁷⁶ מכנים הגזבר ידו לתוך הסלת, אם
 - 2 עלה בה אבק – פסולה⁷⁷ עד שיחזיר וינפה אותה. אבל
 - 3 סלת חטים שנזרעו בבית השלחין⁷⁸ או בבית הזבלים⁷⁹
 - 4 או בבית האילן⁸⁰ או בארץ שלא נרה ולא עברה⁸¹ –
 - 5 לא יביא לכתחלה, ואם הביא – פשרה⁸².
 - 6 יג. חטים שלקטן מגללי הבקר⁸³ וזרעם⁸⁴ – הרי אלו⁸⁵
 - 7 ספק, אם עברה מאוסן בזריעה או עדין הן מאוסין⁸⁶.
 - 8 לפיכך לא יביא מהן מנחות, ואם הביא – פשרה⁸⁷.
 - 9 יד. ואלו הן השמנים הפסולים: שמן של גרגרים⁸⁸
 - 10 שנשרו במים⁸⁹, או של זיתים⁹⁰ פבושין⁹¹ או שלוקים⁹²,
 - 11 או שמן של שמרים⁹³, או שמן שריחו רע⁹⁴ – כל אלו
- פסולין⁹⁵. אבל שמן זית שנזרעו בבית הזבלים או בבית
השלחין או שנזרע זרע ביניהן⁹⁶, או שמן שהוציאו
מזיתים שלא בשלו, אלא עדין הם פגין⁹⁷ – כל אלו לא
יביא, ואם הביא – פשרה.
- טו. כל המנחות והנסכים⁹⁸ פשרים מהארץ ומחוצה
לארץ, מן החדש⁹⁹ ומן הישן¹⁰⁰, ובלבד שיביאו מן
המבחר; חוץ מן העמר¹⁰¹ ושתי הלחם¹⁰², שאינן באין
אלא מן החדש ומארץ ישראל¹⁰³.
- פרק שביעי**
- א. לא כל דבר שאינו פסול מביא אותו לכתחלה.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

ה"ב. (76) את הסולת, אם היא מנופה כל צרכה ואין בה קמח. (77) משנה מנחות פה. "כיצד בודק (=אם יש קמח בסולת), הגזבר מכנים ידו לתוכן, עלה בה אבק (קמח דק וגרוע, רש"י כת"י) פסולה עד שינפנה". (78) משנה שם: "אין מביאין מבית השלחין", ומפרש רבינו שם שהיא ארץ צמאה, ומתוך כך החיטים אינם מוטעמים. (79) שם במשנה: "אין מביאין מבית הזבלים". ורבינו מפרש שם, חיטה הצומחת באשפות, ואינה טעימה. (80) שם במשנה: "ולא מבית האילן" "מקום שיש בהן אילנות, והחיטים אינם מוטעמים" (רבינו בפי"מ שם), "לפי שהאילנות עושים לה צל ואין התבואה גדלה יפה (רש"י שם). ועוד, שהאילנות יונקים את הקרקע ומכחישים את הזרעים (רש"י כת"י שם). (81) שם במשנה: כיצד הוא עושה, נרה שנה ראשונה, ובשנה שניה זורעה קודם לפסח שבועים יום והיא עושה סולת מרובה". ונייר הוא ההפוך, שמהפכין הארץ ומניחין אותה שנה אחת, ובשנה מהפכין אותה פעם שניה וזורעים אותה" (רבינו בפי"מ שם). ובגמרא שם אמרו, אם השדה היתה עבודה אין צריך לחרוש אותה פעם שניה בשנה השניה, אבל אם לא היתה עבודה צריך גם בשנה שניה, ראה להלן פ"ז הלכה ד. (82) במשנה שם אמרו כן על המביא מבית הזבלים ומבית השלחין ומבית האילן, אבל על המביא משדה שלא נרה ולא עבדה לא מפורש במשנה שם אם בדיעבד כשר או לא. ולמד כן רבינו מלשון "כיצד הוא עושה" שאינו אלא לכתחילה, עיין כסף-משנה. (83) מתוך הצואה של הבקר. (84) רק בזרעם יש ספק, אבל אותם החיטים הללו עצמם, אסורים למזבח, שהם מאוסים, וכתוב (מלאכי א, ח) "הקריבנו נא לפחתך הירצך או הישא פניך" (מנחות סט.). (85) החיטים עצמם מזורעת החיטים שלקט מגללי הבקר. (86) מנחות שם בעיא של רמי בר חמא. אבל דברי רבינו תמוהים, כי במנחות שם לא הסתפקו אם עודם מאוסים גם לאחר הזריעה, אלא הסתפקו אולי אסורים הם מחמת שהם כחושים, מכיון שהיו במעי הבהמה. ואולי היתה לפני רבינו גירסא אחרת שם, ועיין לחם-משנה. (87) כדין כל ספק בקרבן, ראה למעלה פ"ד הלכה יב. (88) של זיתים. (89) משנה שם פה: "אין מביאין מן הגרגרין שנשרו במים". ופירש רש"י שם בלשון אחר, ששהו הזיתים במים. (90) שמן של זיתים. (91) בחומץ או במי מלח (רש"י כת"י פו. וראה רבינו גרשום). (92) ששפכו עליהם מים ורתחים. שם במשנה: "ולא מן הכבושים ולא מן השלוקין". (93) תוספתא מנחות פ"ט וברייתא שם פו. כלומר, "שמן שיצא מן השמרים, כמו שמוציאין יין משמרי היין" (רש"י כת"י שם). (94) גם זה בתוספתא וברייתא שם, ראה למעלה הלכה א. (95) אפילו בדיעבד. שם במשנה וברייתא, ומשום "שנאמר (במדבר כח, לא) "תמימים יהיו לכם ונסכיהם", שיהיו גם הנסכים, ר"ל הסולת והשמן והיין בתכלית השלימות במיניהם" (רבינו בפי"מ שם פה.). וראה גם בקרית ספר, וראה למעלה הלכה א. (96) שם במשנה פה: "אין מביאין לא מבית הזבלים ולא מבית השלחין, לא מן מה שנזרע ביניהם, ואם הביא כשר", וראה למעלה הלכה ט. (97) במשנה שם: "אין מביאין שמן אנפיקנן". ובגמרא שם פו. "תניא רבי יהודה אומר, אנפיקנן שמן זית שלא הביא שלישי". וגרס רבינו במשנה, וכן גרס ר"ת (ראה תוספות פו. ד"ה ואם הביא) "ואם הביא כשר", אבל יש גורסים "ואם הביא פסול". ראה בברייתא שם וברש"י ותוספות שם. (98) משנה שם פג: "כל קרבנות הציבור והיחיד, באים מן הארץ ומחוצה לארץ, מן החדש ומן הישן, חוץ מן העומר ושתי הלחם שאינן באין אלא מן החדש ומארץ ישראל, וכולן אינן באין אלא מן המובחר". ומפרש רבינו כי "כל הקרבנות", הם גם מנחות וגם נסכים. ובתוספות שם (ד"ה כל) כתבו, כי המדובר גם על הזבחים, ואילו רש"י שם מפרשה רק במנחות. (99) מן התבואה החדשה שנקצרה לאחר טו ניסן. (100) כלומר, ממה שבביתו מזמן, ראה בפ"ח מהלכות תמידין ומוספין הלכה ב. (101) ראה בפ"ז מהלכות תמידין ומוספין הלכה ג, כי "ביום שני של פסח, שהיא יום ששה עשר בניסן, מקריבין יתר על מוסף של כל יום, כבש לעולה עם עומר התנופה, והוא מנחה של ציבור". (102) ראה שם פ"ח הלכה א, כי ביום חמשים מספירת העומר והוא חג השבועות וכו' מביאין יתר על המוסף ביום הזה מנחה חדשה שתי הלחם. (103) שם במשנה. "דבר תורה, בעומר ושתי הלחם שלא יהיו אלא מן הארץ ומן החדש, אמר רחמנא בעומר (ויקרא כג, י) כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר ראשית קצירכם, ונאמר בשתי הלחם (שם כג, טז) עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה', ממושבותיכם תביאו לחם תנופה, ונאמר עוד (שמות כג, טז) וחג הקציר ביכורי מעשיך" (רבינו בפי"מ שם), וראה בפ"ז מהלכות תמידין ומוספין הלכה ה', ובפ"ח שם הלכה ב. (1) יבואר בו דבר שאינו פסול בדיעבד לקרבן ואסור להקריבו לכתחילה.

ממנו הוא הרביעי. ואם טענו בקורה אחר כך - השמן
שיצא הוא התמישי. חזר וטחן וטען פעם שניה - השמן
שיצא הוא הששי. ויתים שמסקן וטענו בתוך הבית עד
שילקו והעלן ונגבן, ואחר כך כתש ונתן לסל - השמן
שיצא הוא השביעי. חזר וטען בקורה - השמן שיצא
הוא השמיני. חזר וטחן וטען פעם שניה - השמן שיצא
הוא התשיעי.

ט. אף על פי שכלן כשרין למנחות, הראשון אין
למעלה ממנו. ואחריו השני והרביעי, ושניהן שוין.
ואחריהם השלישי והתמישי והשביעי, ושלשתן שוין.
ואחריהם הששי והשמיני, ושניהם שוין. והתשיעי אין
למטה ממנו.

י. אין כשר למנחה אלא ראשון ורביעי ושביעי בלבד;
שנאמר: כתית למאור - אין כשר למנחה אלא היוצא
מן הפתוש בלבד. אבל למנחות כלן כשרין.

יא. ומאחר שכלן כשרין למנחות, למה נמנו? כדי
לידע יפה שאין למעלה ממנו, והשנה, והפחות.
שהרוצה לזכות עצמו - יכף יצרו הרע ויחייב ידו ויביא
קרבתו מן היפה, המשובח ביותר שבאותו המין שיביא
ממנו. הרי נאמר בתורה: והכל הביא גם הוא מבכרות
צאנו ומחלבהן, וישע יי אל הכל ואל מנחתו. והוא
הדין בכל דבר שהוא לשם האל הטוב, שיהיה מן הנאה
והטוב. אם בנה בית חפלה - יהיה נאה מבית ושיבתו.
האכיל רעב - יאכיל מן הטוב והמתוק שבשלהו. כסה
ערם - יכסה מן היפה שבכסותו. הקדיש דבר - יקדיש
מן היפה שבנקטיו. וכן הוא אומר: כל חלב ליי וגומר.
סלקו להו הלכות אסורי המזבח

יום שישי ד' סיון ה'תשע"ה

הלכות מעשה הקרבנות

וש בכללן שלש ועשרים מצות. עשר מצות עשה,
ושלש עשרה מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א)
לעשות העולה כמעשיה הכתובים על הסדר. (ב) שלא
לאכל בשר עולה. (ג) סדר חטאת. (ד) שלא לאכל
מבשר חטאת הפנימית. (ה) שלא יבדיל בחטאת העוף.
(ו) סדר האשם. (ז) שיאכלו הכהנים בשר קדשי קדשים
במקדש. (ח) שלא יאכלום חוץ לעזרה. (ט) שלא יאכל
זר מקדשי קדשים. (י) סדר השלמים. (יא) שלא לאכל
בשר קדשים קלים קדם זריקת דמים. (יב) לעשות כל
מנחה כסדר מעשיה הכתובים בתורה. (יג) שלא ישים
שמן על מנחת חוטא. (יד) שלא יתן עליה לבונה. (טו)
שלא תאכל מנחת כהן. (טז) שלא תאפה מנחת חמץ.
(יז) שיאכלו הכהנים שרי מנחות. (יח) שיביא אדם כל
נדריו ונדבותיו ברגל שפגע בו ראשון. (יט) שלא יאחר

פיצד? היה חייב עולה - לא יביא שם פחוש וכעור
ויאמר: הרי אין בו מום. ועל זה נאמר: וארור נחל
וגומר. אלא כל שיביא לקרבן - יביא מן המבחר.
ב. וכך היו עושין בזמן המקדש: מביאין אילים
ממואב, ומביאין כבשים שגביהן רחבים מחברון,
ומביאין עגלים מן השרון, וגזלות מהר המלך, ומביאין
זין מקרחין והלוטין, וסלת ממכמש ויוחנה, ומביאין
שמן מתקע.

ג. כל העצים החדשים פשרים למערכה. ולא היו
מביאין משל זית ולא משל גפן, משום ישוב ארץ
ישראל. ובאלו היו רגילין: במרביות של תאנה של
חרשים שאינן בישוב, ובשל אגוז ובשל עץ שמן.
והגזרין שעשה משה - אמה ארפן ואמה רחבן, ועבן
כמחק גדיש של סאה. וכמותן עושין לדורות.

ד. וכיצד היו עושין בזריעת חטי המנחות והנסכים?
נר חצי השדה בשנה ראשונה וזרע חציה, ובשנה שניה
נר חצי שזרע בראשונה וזרע החצי האחר קדם לפסח
שבעים יום. ואם לא הייתה השדה עבודה - חורש
ושונה ואחר כך זורע. ובזרר החטים יפה יפה, ואחר
כך שף את החטים ובועט בהן הרבה עד שיתקלפו.

ה. כל החטים של מנחות טעונות שלש מאות שיפה
וחמש מאות בעיטה. שף אחת ובועט שתיים, שף שתיים
ובועט שלש. נמצאו שלש שיפות וחמש בעיטות. וחזור
חלילה, עד שיגמר שלש מאות שיפה וחמש מאות
בעיטה, כדי שיתקלפו הרבה. וחושב ההובאה וההולכה
בשיפה אחת להחמיר. ואחר כך טוחן ומרקד יפה יפה.

ו. הזין - מביא ענבים מן הרגליות, מן הכרמים
העבודים פעמים בשנה, ודורף. וכונסין אותו בקביות
קטנות. ואין מניחין אותן אחת אחת ולא שתיים שתיים,
אלא שלש שלש. ואינו ממלא את החבית עד פיה, כדי
שיהיה ריחו נודף. ואינו מביא לא מפי החבית, מפני
הקמחין העולה על פני הזין; ולא משוליה, מפני
השמרים; אלא משלישה ומאמצעה של אמצעית.

ז. היה הגזבר יושב והזין יוצא מן הנקב שבצד החבית,
פינן שיראה שנוי השמרים מתחיל לצאת - פוסק ואינו
לוקח. ומאימתי מביא? מאחר ארבעים יום לדריכתו עד
שתי שנים או יתר מעט. ואם הביא זין ישן מפמה שנים
הרי זה כשר. והוא שלא יפסד טעמו.

ח. תשעה מינין בשמן מפני שנוי מעשיו. פיצד? זית
שגרגרו בראש הזית ויכרו אחת אחת וכתשו ונתנו לסל
- השמן שיצא ממנו הוא הראשון. חזר אחר כך וטענו
בקורה - השמן שיצא ממנו הוא השני. ואם חזר אחר
שטענו וטחנו וטענו שניה - השמן שיצא ממנו הוא
השלישי. ויתים שמסקן כלן בערבוביא והעלן לגג,
וחזר וברר גרגר גרגר וכתשן ונתנן לסל - השמן שיצא

קי שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי ד' סיון – ספר עבודה – הלכות מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל

- 1 נָדְרוּ וְנִדְבְּתוּ וְשָׁאָר דְּבָרִים שֶׁהוּא חַיֵּב בָּהֶן. (כ) לְהַקְרִיב
- 2 כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת בְּבֵית הַבְּחִירָה. (כא) לְהִבִּיא קֹדֶשִׁי חוּצָה
- 3 לְאַרְץ לְבֵית הַבְּחִירָה. (כב) שְׁלֹא לְשַׁחֵט קֶרְבָּנוֹת חוּץ
- 4 לְעֹזְרָה. (כג) שְׁלֹא לְהַקְרִיב קֶרְבֶּן חוּץ לְעֹזְרָה.
- 5 וּבְאֹר מִצֹּת אֵלּוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ:
- 6 פָּרֶק רֵאשׁוֹן
- 7 א. כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת שֶׁל מִינֵי נֶפֶשׁ חַיָּה בָּאִין מִחֻמְשָׁה מִינֵין
- 8 בְּלִבְדָּ: מִן הַבָּקָר, וּמִן הַכֶּבֶשִׁים, וּמִן הָעִזִּים, וּמִן
- 9 הַתּוֹרִים³, וּמִן בְּנֵי הַיֹּנֶה⁴.
- 10 ב. וְכָל הַקֶּרְבָּנוֹת⁵, בֵּין שֶׁל צִבּוֹר בֵּין שֶׁל יָחִיד, אֲרֻכָּה
- 11 מִינֵין⁶: עֹלָה, וְחֹטֵאת, וְאַשָּׁם, וְשִׁלְמִים⁷.
- 12 ג. וְעוֹד יֵשׁ שֵׁם שֶׁלֹּשָׁה מִינֵי קֶרְבֶּן יָחִיד, וְהֵם: הַפֶּסֶח,
- 13 וְהַבְּכוֹר, וְהַמַּעֲשֵׂר⁸.
- 14 ד. כָּל קֶרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר הֵן עֹלָה אוֹ חֹטֵאת. וְאֵין

- 15 בְּקֶרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר שְׁלָמִים, חוּץ מִשְׁנֵי כֶּבֶשִׁים הַבָּאִים עִם
- 16 לֶחֶם הַתְּנוּפָה בְּעֶצְרָתוֹ⁹, וְהֵם הַנִּקְרָאִים זִבְחֵי שְׁלָמִי
- 17 צִבּוֹר¹⁰. וְאֵין הַצִּבּוֹר מִקְרִיבִין אֲשֶׁם לְעֹלָם¹¹ וְלֹא עוֹף¹².
- 18 ח. קֶרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר הֵם: שְׁנֵי תְּמִידִין¹³ שֶׁל כָּל יוֹם, וּמוֹסְפֵי
- 19 שְׁבֹתוֹת וְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים וְהַמּוֹעֲדוֹת¹⁴, וְשְׁעִיר חֹטֵאת שֶׁל
- 20 יוֹם הַכַּפּוּרִים¹⁵. וְכֵן אִם שָׁגְגוּ בֵּית דִּין¹⁶ וְהוֹרוּ בְּעֹבְדָה
- 21 זָרָה - מִבִּיא כָּל שֶׁכֶּט וְשֶׁכֶּט פֶּר וְשְׁעִיר. הַפֶּר עֹלָה,
- 22 וְהַשְׁעִיר חֹטֵאת. וְאֵלּוּ הַשְׁעִירִים הֵם הַנִּקְרָאִים שְׁעִירֵי
- 23 עֹבְדָה זָרָה. וְאִם שָׁגְגוּ וְהוֹרוּ בְּשָׂאָר הַמִּצְוֹת - מִבִּיאִין פֶּר
- 24 לְחֹטֵאת, וְהוּא הַנִּקְרָא פֶּר הָעֵלֶם דְּכָר שֶׁל צִבּוֹר.
- 25 ו. קֶרְבָּנוֹת הַיָּחִיד הֵם: הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר¹⁷ וְהַפֶּסֶח.
- 26 וְהַחֲגִיגָה, וְהֵיא שְׁלָמִים. וְהָרִיאָה, וְהִיא עֹלֹת. וְקֶרְבֶּן
- 27 הַגֵּר¹⁸. וְהוּא עֹלָה מִן הַבְּהֵמָה; אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה אוֹ שְׁתֵּי
- 28 תּוֹרִים, וְשְׁנֵיהֶן עֹלָה¹⁹; אוֹ שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת, אַחַת עֹלָה
- 29 וְאַחַת שְׁלָמִים²⁰. וְהַנּוֹדֵר²¹ אוֹ הַמִּתְנַדֵּב²² עֹלָה אוֹ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבואר בו כי קרבנות מנפש חיה באים מחמשה מינים, ושקרבנות צבור ויחיד הם ארבעה מינים. (2) הם דברים פשוטים ומבוארים בפסוקי התורה. וכן כתב בהקדמה למשניות סדר קדשים. (3) מין ממני היונים. ואינם כשרים אלא אם הם גדולים (פרק ג מהלכות איסורי המזבח הלכה ב). (4) נקראו "בני היונה", לפי שאינם כשרים אלא בהיותם קטנים. (5) מנפש חיה. (6) שנאמר (ויקרא ז, לו) "זאת התורה לעולה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים". הרי ארבעה מיני קרבנות של נפש חיה שהם לדורות, פרט למנחה שהיא סולת ומילואים שלא היו אלא לשעה (פירוש המשנה לזבחים פרק ה משנה ח). (7) בהקדמה לסדר קדשים שם כתב רבינו וזה לשונו: "החטאת והאשם והעולה והשלמים או הדומה לשלמים", ובפירוש המשנה שם ביאר דבריו וזה לשונו: "מה שאמרנו בתחילת דברינו במסכת הזאת שלמים או הדומים להם, לא הייתה כוונתנו אלא על אלה השלושה קרבנות רצונו לומר הבכור, והמעשר והפסח לפי שהן דומין לשלמים וכו', וכאן אי אפשר לומר שבכור ומעשר ופסח הם בכלל שלמים, שהרי מנה אותם להלן לחוד, אלא הכוונה לתורה שנקראת שלמים. (8) מעשר בהמה. (9) כלומר, מנחת שתי הלחם, הקריבה בחג השבועות, כמו שנאמר (ויקרא כג, יז) "מומושבתיכם תביאו לחם תנופה שתיים וגו' והקרבתם על הלחם וגו' ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים", ונקראו "לחם תנופה" משום שנאמר (שם, כ) "והניף הכהן אותם על לחם הבכורים תנופה לפני ה' וגו'". (10) בזבחים נד: במשנה "זבחי שלמי צבור ואשמות". (11) שכל האשמות הכתובים בתורה נאמרו אצל יחיד, וכן מפורש בתמורה יד. "אשם ביחיד איתיה, בצבור ליתיה". (12) כלומר, אף קרבן עוף אין הצבור מקריבים. ומקור הדברים בתמורה שם, בזבחים ד. ומנחות ה. ובספרא ויקרא דבורא דנדרבה פרשה ו הלכה ו למדו זאת ממה שנאמר בויקרא (א, יד) "ואם מן העוף קרבנו" - "קרבנו (=בלשון יחיד), היחיד מביא עוף ואין הציבור מביא עוף". (13) כבש לעולת התמיד של שחרית וכבש לעולת התמיד של בין הערביים. (14) פסח, עצרת [=שבועות], סוכות, שמיני עצרת, ראש השנה ויום הכיפורים. (15) והוא שעיר הפנימי הנשרף, בן זוגו של שעיר המשתלח. אבל השעיר החיצוני הנאכל, הוא בכלל מוספי המועדות, וכמו כן איל העם שבא ביום הכיפורים, הוא בכלל המוסף. (16) בית דין הגדול. (17) מעשר בהמה. (18) ראה בפרק י"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ד"ה, שאם ירצה הגוי להיכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו עול תורה, צריך מילה, טבילה והרצאת קרבן, ולמדו כן (כריתות ט). ממה שנאמר (במדבר טו, טו) "ככם כגר יהיה לפני ה'" - "מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דם שנאמר (שמות כד, ה) "וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים" - אף גר כן (שחז"ל ממילה וטבילה צריך גם קרבן - כישראל). (19) בכריתת כריתות ח: אמרו שאף על פי שהשווה גר לישראל, ובישראל נאמר שהביאו גם עולה וגם שלמים, - לא הושווה כי אם במקצת, ולא לכל הקרבנות, אלא שמביא רק עולות, לפי שנאמר בו (במדבר שם, יד) "ועשה אשה ריח ניחוח לה" - "איזהו דבר שכולו לה" - "הוא אומר עולת העוף", שהרי בעולת בהמה, הכהנים נהנים מהעור, מה שאין כן בעוף, ואמרין שם בגמרא "כל הקניין שבתורה אחד חטאת ואחד עולה, כאן (בגר) שתיהן עולות, הביא חובתו מן הבהמה (עולה אחת) - יצא". (20) בכריתות שם: "הביא חובתו מן הבהמה יצא, עולה ושלמים יצא, מנחה ושלמים לא יצא", וכתב רש"י שם: "עולה ושלמים לאו דווקא (שהרי יוצא בעולה לבד) אלא משום דבעי למיתני מנחה ושלמים לא יצא". ובהשמטות וחיידושין משיטה מקובצת שם אות יט כתב, שיש לפרש דעולה ושלמים מיירי בעולת העוף, שדווקא מנחה ושלמים לא יצא, שאינו מין זבח. אבל רבינו הרי כתב מפורש "שתי בהמות". ויש אומרים, שכיוון שהפריש עולה ושלמים אינו יוצא עד שיקריב שתיהן. (21) הוא האומר: "הרי עלי". (22) הוא האומר: "הרי זו".

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי ד' סיון – ספר עבודה – הלכות מעשה הקרבנות קיא

מתוך מהדורת וגשל

- 1 שְׁלָמִים. וְשָׁלָמִים הַבָּאִין עִם הַלֶּחֶם, הֵם הַנֶּקְרָאִים
- 2 תּוֹדָה²³. וְכֵן קֶרְבָּנוֹת הַנִּזְוִיר²⁴, וְהֵן עוֹלָה וְחֻטָּאת
- 3 וְשָׁלָמִים²⁵. וְקֶרְבָּנוֹת מִצְרַע²⁶, וְהֵן חֻטָּאת וְאַשָּׁם
- 4 וְעוֹלָה²⁷. וְקֶרְבָּנוֹת זִבְחִים²⁸ וְיִזְבֻּחוֹת²⁹, וְהֵן חֻטָּאת
- 5 וְעוֹלָה³⁰. וְקֶרְבָּן הַשְּׁוֹגֵג בְּמִצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שְׂיֵשׁ בָּהּ
- 6 כֶּרֶת, וְהוּא חֻטָּאת³¹. וְאִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם עָשָׂה אוֹ לֹא
- 7 עָשָׂה אוֹתוֹ הַחֻטָּא - מִבֵּיא אֲשָׁם³², וְהוּא הַנֶּקְרָא אֲשָׁם
- 8 תְּלוּי³³. וְיֵשׁ עֲבֻרוֹת שְׂמִבִּיא עֲלֵיהֶן אֲשָׁם³⁴, וְהוּא הַנֶּקְרָא
- 9 אֲשָׁם וְדֹאֵי³⁵. וְכֵן אֵיל הָעוֹלָה וּפֶר הַחֻטָּאת שְׂמִקְרִיב כֹּהֵן
- 10 גָּדוֹל מִשְׁלוֹ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים³⁶ - הָרִי הֵן קֶרְבָּן יָחִיד. וּפֶר
- 11 זֶה הוּא הַנֶּקְרָא פֶּר יוֹם הַכַּפּוּרִים. וְכָל אֵלּוּ הַקֶּרְבָּנוֹת
- 12 מִפְּרָשִׁין הֵן בַּתּוֹרָה, וְכָל אֶחָד מֵהֶן יִתְבָּאֲרוּ דִּנְיֹו
- 13 בְּמִקְוָמוֹ.
- 14 ז. כָּל קֶרְבָּנוֹת הַיָּחִיד³⁷ חֵיב בְּאַחֲרֵיוֹתָן וּבְאַחֲרֵיוֹת

- 15 נִסְפִּיָּהֶן, חוּץ מִן הַנֶּדְבָה³⁸. וְכָל קֶרְבָּנוֹת הַצִּבּוּר³⁹ אֵינָן
- 16 חֵיבִין בְּאַחֲרֵיוֹתָן וְלֹא בְּאַחֲרֵיוֹת נִסְפִּיָּהֶן⁴⁰. וְאִם קֶרְבִּי⁴¹
- 17 הַזֶּבֶח - חֵיבִין בְּאַחֲרֵיוֹת נִסְפִּיָּהֶם. וְקֶרְבָּן יָחִיד⁴² שֶׁקָּבֹעַ
- 18 לוֹ זָמֶן - הָרִי הוּא קֶרְבָּן צָבוּר, וְאֵינּוּ חֵיב בְּאַחֲרֵיוֹת⁴³.
- 19 ח. כָּל עוֹלֹת בְּהֵמָה אֵינָה בָּאָה אֲלֵא מִן הַזִּקְרִים בְּלִבְדָּ⁴⁴.
- 20 וְהִיא בָּאָה מִן הַכִּבְשִׁים וּמִן הָעִזִּים⁴⁵ וּמִן הַבָּקָר⁴⁶, בֵּין
- 21 גְּדוֹלִים בֵּין קְטָנִים⁴⁷. וּמִן הַתּוֹרִים וּבְנֵי יוֹנָה⁴⁸, וְאֶחָד
- 22 בָּהֶן הַזֶּכֶר וְהַנְּקֵבָה⁴⁹.
- 23 ט. הַחֻטָּאת בָּאָה מִחֻטָּאת הַמִּינִים⁵⁰ הָאֵלּוּ, מִן הַזִּקְרִים
- 24 וּמִן הַנְּקִיבוֹת⁵¹, מִן הַגְּדוֹלִים וּמִן הַקְּטָנִים⁵².
- 25 י. הָאֲשָׁם אֵינּוּ בָּא אֲלֵא מִזִּקְרֵי כִבְשִׁים בְּלִבְדָּ⁵³. יֵשׁ
- 26 אֲשָׁם בָּא מִגְּדוּלֵי מִיּוֹנָה⁵⁴, וְיֵשׁ אֲשָׁם בָּא מִן הַקְּטָנִים⁵⁵.
- 27 יא. הַשְּׁלָמִים בָּאִים מִן הַכִּבְשִׁים⁵⁶ וּמִן הָעִזִּים⁵⁷ וּמִן
- 28 הַבָּקָר⁵⁸, מִזִּקְרִים וּמִנְקִיבוֹת⁵⁹, מִן הַגְּדוֹלִים וּמִן

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(23) ויקרא ז, יא - יג "וזאת תורת זבח השלמים וגו' אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה וגו' על זבח תודת שלמיו". (24) שמביא ביום מלאת ימי נזרו. (25) שנאמר (שם, יד) והקריב את קרבנו לה' כבש בן שנתו תמים אחד לעולה וכבשה אחת בת שנתה תמימה לחטאת ואיל אחד תמים לשלמים". (26) שמביא ביום השמיני לטהרתו. (27) כמו שנאמר (שם, י - יט): "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנתה תמימה וגו' את הכבש האחד וגו' לאשם וגו' ועשה הכהן את החטאת וגו' ואחר ישחט את העולה". (28) זב וזבה שמביאין ביום השמיני לטהרתם. (29) שמביאה ביום הארבעים ואחד לזכר, וביום השמונים ואחד לנקבה. (30) זב וזבה מביאים כל אחד מהן: שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת, ויולדת מביאה כבש אחד לעולה ובן יונה או תור לחטאת, ואם אין ידה משגת מביאה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחת לחטאת. (31) קרבן חטאת, שנאמר "ואם נפש אחת תחטא בשגגה וגו' והביא קרבנו שעירת עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא". (32) שנאמר "ואם נפש כי תחטא וגו' ולא ידע ואשם ונשא עוונו וגו' והביא איל תמים מן הצאן בערך לאשם". (33) "מפני שהוא מכפר על הספק ותולה לו עד שיודע לו בוודאי שחטא בשגגה ויקריב חטאתו". (34) ואלו הן: על שפחה חרופה ועל הגזל ועל המעילה ועל טומאת נזיר ועל הצרעת כשיטהר ממנה". (35) "שהרי אינו בא משום ספק". (36) שנאמר "וזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה". (37) שלא קבוע להם זמן. (38) הרי זו עולה או שלמים. (39) והם הקרבנות שקבוע להם זמן. (40) ש"עבר זמנו - בטל קרבנו". (41) גמרא בתמורה שם. לפי שזמן הנסכים אינו עובר, ומביא אדם נסכיו לאחר זמן. (42) כגון קרבן פסח או פר ואיל של יום הכיפורים. (43) שהרי קבוע להם זמן. (44) שנאמר (ויקרא א, ג) "אם עולה קרבנו וגו' זכר תמים יקריבנו". וכן נאמר (שם א, י) "זכר תמים יקריבנו". (45) שנאמר (שם) "ואם מן הצאן קרבנו מן הכבשים או מן העזים לעולה וגו'". (46) שנאמר (שם, ג) "אם עולה קרבנו וגו'". (47) שנאמר (שם כב, כז) "שור או כשב או עז כי ייולד והיה שבעת ימים תחת אמו וביום השמיני והלאה יירצה לקרבן אשה לה". (48) שנאמר (שם א, יד) "ואם מן העוף עולה קרבנו לה' והקריב מן התורים או מן בני היונה את קרבנו". וראה בפרק ג מהלכות איסורי מזבח הלכה ב, כי תורים קטנים ובני יונה גדולים - פסולין. (49) שנאמר (שם כב, יח"ט) "איש איש וגו' אשר יקריבו לה' לעולה לרצונכם תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים", הרי ציינה התורה "תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים" ומזה למדו (תמורה יד. ל. מנחות ו. כה. קדושין כד:) כי יש "תמות וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעופות". (50) מן הבקר, מן הכבשים, מן העזים, מן התורים ומן בני היונה. כלומר, יש חטאת הקריבה ממין זה, ויש הקריבה ממין זה וכו'. בכהן משיח נאמר פר (שם ד, ג): "אם הכהן המשיח יחטא וגו' והקריב וגו' פר בן בקר וגו' לחטאת", וכמו כן נאמר בהעלם דבר של צבור (שם, יג"ד) "ונעלם דבר מעיני הקהל וגו' והקריבו הקהל פר בן בקר לחטאת", ובנשיא נאמר שער עזים (שם, ככ"ג): "אשר נשיא יחטא וגו' בשגגה וגו' והביא את קרבנו שער עזים זכר תמים". ובשגגת הדיוט - כבשה, שנאמר (שם, לב) "ואם כבש יביא קרבנו לחטאת נקבה תמימה יביאנה", ובקרבן עולה ויורד נאמר (שם ה, ז) "שתי תורים או שני בני יונה לה' אחד לחטאת ואחד לעולה". (51) בנשיא נאמר (שם ד, כג) "שער עזים זכר תמים", בכהן משיח (שם, ג) והעלם דבר של צבור (שם שם, יד) נאמר "פר בן בקר", ובשגגת הדיוט נאמר (שם, לב) "נקבה תמימה". (52) פר ושעיר הם גדולים, בני שתיים, וכבשה היא קטנה, בת שנה. (53) כן נאמר שם ה, טו"ח, כה "איל תמים", וכן נאמר בנזיר (במדבר ו, יב) "והביא כבש בן שנתו לאשם". (54) האשמות שבספר ויקרא (שם) הם אילים, בני שתיים. (55) אשם של נזיר שבספר במדבר (שם) הוא כבש בן שנתו. (56) שנאמר (ויקרא ג, ו"ז) "ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים וגו' אם כשב הוא מקריב את קרבנו". (57) שנאמר (שם, יב) "ואם עז קרבנו". (58) שנאמר (שם, א) "ואם זבח שלמים קרבנו, אם מן הבקר הוא מקריב". (59) שנאמר (שם ג, א"ו) "ואם זבח שלמים קרבנו וגו' אם זכר אם נקבה וגו', ואם מן הצאן

קיב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי ד' סיון – ספר עבודה – הלכות מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל

- 1 הַקְטָנִים⁶⁰. וְאֵין הַעוֹף בָּא שְׁלָמִים⁶¹. הַקְטָנִים⁶² הֵם מִבְּנֵי
- 2 שְׁמֹנֶת יָמִים⁶³ עַד שְׁנָה⁶⁴ תְּמִימָה מִיּוֹם לְיוֹם⁶⁵. אִם
- 3 נִתְעַבְּרָה שְׁנָה - נִתְעַבְּרָה לֹו⁶⁶. וְהַגְדֹּלִים: בְּכָקָר - עַד
- 4 שְׁלֹשׁ שָׁנִים שְׁלָמוֹת מִיּוֹם לְיוֹם, וּבְצֹאן - עַד שְׁתֵּי שָׁנִים
- 5 שְׁלָמוֹת מִיּוֹם לְיוֹם. יוֹתֵר עַל זֶה - הָרִי הוּא זָקֵן, וְאֵין
- 6 מְקַרְיָבִין אוֹתוֹ⁶⁷.
- 7 יב. אֵף עַל פִּי שֶׁכָּל הַקְּרָבָנוֹת כְּשֶׁרִין מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי
- 8 וְהַלָּא - אֵין מְקַרְיָבִין לְכַתְּחִלָּה אֲלָא מִיּוֹם שְׁלֹשִׁים
- 9 וְהַלָּא⁶⁸. חוּץ מִן הַבְּכוֹר⁶⁹ וּמִן הַפֶּסֶח וּמִן הַמַּעֲשֹׂר⁷⁰,
- 10 שְׂאֵם רָצָה לְהַקְרִיב בְּשִׁמְנֵי לְכַתְּחִלָּה - מְקַרְיָב.
- 11 יג. שְׁעוֹת מוֹנִין לְקַדְּשִׁים, וְאִם הוֹסִיפוּ שְׁעָה אַחַת⁷¹ אוֹ
- 12 פָּחַתוּ שְׁעָה⁷² - פְּסוּלִין. פִּיצֵד? קֶרֶבֶן שֶׁמֶצְתּוֹ לְהִיּוֹת בֵּן

- 13 שְׁנָה⁷³, אִם הוֹסִיף עַל הַשְּׁנָה שְׁעָה אַחַת - נִפְסָל. אֲפֹלוּ
- 14 הָיָה בֵּן שְׁנָה בְּשַׁעַת שְׁחִיטָהּ וְהוֹסִיף עַל הַשְּׁנָה בְּשַׁעַת
- 15 זְרִיקָה - נִפְסָל⁷⁴, עַד שִׁיחִיהָ בֵּן שְׁנָה עַד שַׁעַת זְרִיקָה.
- 16 וְכֵן בְּכָל הַזְּבָחִים.
- 17 יד. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה כֶּכֶשׁ אוֹ כֶּכֶשֶׁה אוֹ כֶּכֶשִׁים
- 18 - הָרִי אֵלּוּ בְּנֵי שְׁנָה⁷⁵. וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר אֵיל אוֹ
- 19 אֵילִים⁷⁶ - הֵם הַזְּבָחִים בְּנֵי שְׁנָתִים⁷⁷. וּמֵאֵימָתִי יִקְרָא
- 20 אֵיל? מִשִּׁיכָּנִס בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים יוֹם⁷⁸. אֲבָל
- 21 בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים אֵינוֹ כָּשֵׁר לֹא לְכַבֵּשׁ⁷⁹ וְלֹא לְאֵיל, וְהוּא
- 22 הַנִּקְרָא פֶּלֶגֶס⁸⁰. וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ עֶגֶל - הָרִי זֶה בֵּן
- 23 שְׁנָה⁸¹. פֶּר - בֵּן שְׁתֵּים⁸². שְׂעִיר עִזִּים - [בֵּן שְׁנָה. שְׂעִיר]
- 24 - בֵּן שְׁתֵּים. כָּל שְׁנָה שְׁנִיָּה הוּא נִקְרָא שְׂעִיר.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

קרבנו וגו' זכר או נקבה". (60) שנאמר (שם כב, כז) "שור או כשב או עז כי ייוולד והיה שבעת ימים תחת אמו, ומיום השמיני והלאה יירצה לקרבן אשה לה". וגם "כשב" (הנאמר שם ג, ז) הוא בן שנה (להלן שם) ו"מן הבקר" (הנאמר שם ג, א) הוא מן הגדולים. (61) שנאמר (שם א, יד) "ואם מן העוף עולה", ודרשו בספרא (שם דבורא דנדבה פרשה ו הלכה ב) "העוף עולה, ואין העוף שלמים". (62) שבכל הקרבנות, והם כבש וכבשה שבצאן, ועגל שבבקר. (63) שנאמר (שם כב, כז) "ומיום השמיני והלאה יירצה". (64) פרה פרק א משנה ג: "כבשים בני שנה", ולא יותר משנה. (65) שם במשנה. כלומר, שנה שלו ולא שנה של עולם הנגמרת בתשרי, שנאמר (שם יב, ו) "כבש בן שנתו" ודרשו (נדה מז:): "שנתו שלו ולא שנה של מנין העולם". (66) וכשר עד שיעברו עליו שלושה עשר חודש. ומקור הדברים בתוספתא פרה פרק א בדעת חכמים ש"כבשים בני שנה האמורים בתורה - מאחד בניסן לאחד בניסן, מתשעה באב לתשעה באב, ונתעברה שנה נתעברה לו". (67) בפרה שם משנה ב: "ר' יוסי הגלילי אומר פרים בני שתיים, שנאמר (במדבר ח, ח) ופר שני ("שני" זה מיותר, והוא מתפרש: בן שתיים) בן בקר תקח לחטאת, וחכמים אומרים אף בני שלוש, רבי מאיר אומר אף בני ארבע ובני חמש כשרים, אלא שאין מביאין זקנים מפני הכבוד", וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "הלכה כחכמים והיות הזקנים מן הבהמות מתועבים בכל הקרבנות הנה הוא מאמר אמיתי וכאילו עניינו קרוב ממום רצונו לומר הזקן ותש כח". וסובר רבינו שלא בא ר' מאיר לחלוק על דברי חכמים, אלא לפרש דבריהם, שמה שאמרו "אף בני שלוש", אין הכוונה שיותר משלוש פסולים, אלא שאין מביאין אותו מפני הכבוד, ומה שכתב רבינו בפרק ב מהלכות איסורי מזבח הלכה ו, שהזקן אינו כשר לעבודה, היינו בזקן שתשש כחו, וזקן זה פסול (משנה למלך בהלכות איסורי מזבח שם ובפרק א מהלכות פרה אדומה הלכה א). (68) בפרה שם משנה ד: "כשרין מיום ל' והלאה, ואף ביום ל' ואם הקריבם ביום שמיני כשרים". וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "ואמר אם הקריבם ביום השמיני יצא זה לשון התורה (ויקרא כב, כז) "ומיום השמיני והלאה יירצה" ואמר בבכור (שמות כב, כט) "ביום השמיני תתנו ל'". ואמרו: אמו אמו לגזירה שווה, מה אמו האמור בבכור כשר לשמיני עצמו אף אמו האמור כאן כשר לשמיני עצמו, וזה שהתיר הקרבנו בדיעבד, אבל לכתחילה לא תקרב אלא מיום שלוש, כאמרו: "והלאה יירצה". (69) שם במשנה. שלא נאמר בו "והלאה", אלא "ביום השמיני תתנו ל'". להורות שמותר לכתחילה ביום השמיני. (70) "שנשנתו לבכור לעניין מתן דמים בחמישי מזבחים". ובמשנה שם נזכרו גם נדרים ונדבות שמקריבם לכתחילה ביום השמיני, וצריך עיון, למה השמיטם רבינו. (71) כגון שנולד בארבעה עשר בניסן בשעה התשיעית, הוא כשר עד שעה זו, ומכאן ואילך הוא פסול. (72) כגון באילים שצריכים להיות בני שנתיים, היינו שנה ושלושים ואחד יום, אם נולד בשנה התשיעית, אינו כשר אלא כשיהיה בן שנה ושלושים ואחד יום ובשעה התשיעית. (73) ולא יותר. (74) שנאמר (שמות יב, ה) "שה תמים זכר בן שנה", "שיהא תמים וכן שנה בשעת שחיטה, בקבלה בהולכה בזריקה מניין? תלמוד לומר "יהיה" כל הוויותיו לא יהיו אלא תם וכן שנה" (זבחים שם). (75) פרה שם משנה ג: "כבשים בני שנה", כלומר, בתוך השנה, ולא יותר משנה. (76) פרה שם: "אילים בני שתיים", שאיל לשון קשה, כמו את אילי הארץ (יחזקאל יז, יג. ראה ביבמות כא.). אף כאן קשה - בן שתי שנים. (77) ולא פחות. (78) פרה שם במשנה: "בן שלוש עשר חודש ויום אחד הרי זה איל". (79) לכבש אינו כשר, לאחר שמלאה לו שנה, ואפילו בתוך שלוש שנים יום. (80) שם: "רבי טרפון קורוהו פלגס", "פלגס מלה מורכבת, פלג גס, רצה לומר העדר הגדר, - שיצא מגדר מה, ולא הגיע לגדר שאחריו, אבל נשאר בין הגדרים". (81) ראש השנה י. "שהיה רבי מאיר אומר כל מקום שנאמר עגל בתורה סתם - בן שנה", ולא יותר משנה, "שכתוב (ויקרא ט, ג) ועגל וכבש בני שנה". (82) כלומר, לא פחות מבן שנים, אבל יותר מבן שתיים, עד שלוש שנים שלמות - כשר. ומקור הדברים בפרה שם משנה ב: "ר' יוסי הגלילי אומר פרים בני שתיים וכו' וחכמים אומרים אף בני שלוש". וסובר רבינו כי לא נחלקו אלא ביותר משתי שנים, אבל בפחות משתי שנים - לדברי כולם פסולים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי ד' סיון – ספר עבודה – הלכות מעשה הקרבנות קיג

מתוך מהדורת וגשל

- 1 טו. כל קרבנות הצבור - זכרים. וכל חטאות של צבור
- 2 - מן העזים⁸³ או מן הבקרים⁸⁴, ואין בהן מן הפכשים. וכל
- 3 עולות הצבור⁸⁵ - מן הפכשים ומן הבקרים, ואין להן
- 4 עולה מן העז. כל חטאת יחיד - נקבה⁸⁶, ותאכל
- 5 לפניה⁸⁷, ואינה באה מן הבקרים⁸⁸. חוץ משלש
- 6 חטאות⁸⁹: חטאת נשיא, שהיא עז⁹⁰, ונאכלת⁹¹. וחטאת
- 7 כהן משיח, שהוא פר⁹², ונשרפת⁹³. והוא פר הבא על
- 8 כל המצות. והשלישי - פר שמביא כהן גדול ביום
- 9 הכפורים, והוא חטאת, ונשרף⁹⁴.
- 10 טז. כל חטאות של צבור נאכלות⁹⁵, חוץ משעיר
- 11 של יום הכפורים שחברו משתלח⁹⁶, וכן שעירי
- 12 עבודה זרה⁹⁷ ופר העלם⁹⁸. ופר הבא על כל המצות⁹⁹
- 13 ופר העלם נקראים פרים הנשרפין, ושעירי עבודה

- 14 זרה נקראים שעירים הנשרפים. הא למדת, שחמש
- 15 חטאות הם הנשרפות, שתיים ליחיד¹⁰⁰ ושלוש
- 16 לצבור¹⁰¹.
- 17 יז. כל הקרבנות האלו נקראים זבחים. וכל העולות
- 18 והחטאות והאשמות ושני פכשי שלמים של עצרת
- 19 נקראים קדשי קדשים. אבל שלמים של יחיד והבכור
- 20 והמעשר והפסח נקראים קדשים קלים¹⁰².
- 21 יח. האזכרים ששורפין אותן על גבי המזבח מן
- 22 החטאות הנאכלות ומן האשמות ומן השלמים הם
- 23 הנקראין אמורין¹⁰³. ואלו הן האמורין של שור או
- 24 של עז: החלב אשר על הקרב¹⁰⁴, ובכללו חלב שעל
- 25 גבי הקבה¹⁰⁵, ושתי הפליות וחלב שעליהן¹⁰⁶ עם
- 26 החלב אשר על הפסלים¹⁰⁷, ויותרת הכבד¹⁰⁸, ונוטל

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(83) היינו כל שעירי ראשי חדשים והמועדות. (84) פר העלם דבר של צבור בשאר המצוות (חוץ מעבודה זרה). (85) כל זה מפורש בפסוקי התורה. (86) שנאמר (ויקרא ד, כז, כח, לב) "ואם נפש אחת תחטא וגו' והביא קרבנו שעירת עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא וגו', ואם כבש יביא קרבנו לחטאת, נקבה תמימה יביאנה", וכמו כן אצל עולה ויורד (שם ה, ו) "והביא וגו' נקבה מן הצאן כשבה או שעירת עזים לחטאת". (87) משנה זבחים נג. "ונאכלין לפני מן הקלעים לזכרי כהונה", שנאמר (שם ו, כב) "כל זכר בכהנים יאכל אותה". ואף שעירת עבודה זרה של יחיד (במדבר טו, כז) בכלל זה, ודלא כדעת רבינו נסים שהביא הראב"ד להלן הלכה טז. (88) שלא נאמר אלא "כשבה או שעירת עזים לחטאת", כנ"ל. (89) שאינן דומות לשאר חטאות היחיד. (90) כלומר, אינה באה אלא מן העזים, ולא מן הכבשים כשאר חטאות, ובא זכר ולא נקבה, שנאמר (ויקרא ד, כג) "והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים". (91) ככל החטאות החיצוניות. (92) ולא כשאר חטאות, שנאמר (שם, ג) "אם הכהן המשיח יחטא וגו' והקריב על חטאתו אשר חטא פר בן בקר תמים לה' לחטאת". (93) כדין חטאות הפנימיות, שנאמר (שם, יב) "והוציא את כל הפר מחוץ למחנה וגו' ושרף אותו וגו'". (94) כלומר, גם זה אינן כשאר חטאות, שנאמר (שם טז, ג) "בזאת יבוא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת". וכמו כן אינו נאכל כשאר חטאות, אלא נשרף כחטאות הפנימיות, שנאמר (שם, כז) "ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת וגו' יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו באש וגו'". (95) כן הוא בזבחים נב. נג. במשנה: חטאות הצבור והיחיד וכו' ונאכלין כו' לזכרי כהונה". (96) שהוא נשרף, שנאמר (שם) "ואת שעיר החטאת וגו' יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו באש וגו'". (97) שאם הורו בית-הדין הגדול בשגגה להתיר עבודה זרה ושגגו העם בהוראתן ועשו העם וכו' ואחר כך נודע חטאתן חייבין כל שבט ושבט להביא שעיר לחטאת ופר לעולה (במדבר טו, כד). ואף על פי שלא מפורש שם שדינם בשריפה, למדו זאת בספרא (ויקרא דבורא דחובה פרק ו הלכה י) ממה שנאמר (ויקרא ד, כא) "חטאת הקהל הוא" - בניין אב לכל חטאות הקהל שישרפו". ובזבחים לט: למדו מן הפסוק "כאשר עשה לפר החטאת", ששעירי עבודה זרה צריכים הזאות בפנים. (98) פר העלם דבר של צבור, שאם שגגו בית-דין בשאר כריתות, מביא כל שבט ושבט פר לחטאת, והוא נשרף, שנאמר (שם, יג-כא) "ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם וגו' והוציא את הפר אל מחוץ למחנה ושרף אותו". (99) הוא פר כהן משיח, ראה למעלה הלכה טו. (100) פר כהן משיח, ופר כהן גדול ביום הכיפורים. (101) שעירי עבודה זרה, שעיר יום הכיפורים הפנימי (חברו של שעיר המשתלח) ופר העלם דבר של צבור. (102) ושחיתתן בכל מקום בעזרה ונאכלין בכל העיר. (103) "רצונו לומר הדברים שציווה (שאמר) ה' לשרפן" (רבינו בהקדמה לסדר קדשים). והערך (ערך מר) פירש, שנקראו כן על שם שהם מורים ואדונים על כל האברים. ובמשנה למלך כאן כתב, שזהו מלשון "את ה' האמרת - יתאמרו כל פועל אין". (104) שם, "והקריב וכו' את החלב המכסה את הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב". [ובתוספתא חולין סוף פרק ט אמרו: "ואלו הן אמורין שתי כליות ויותרת הכבד ואלו הן החלבים האסורים באכילה. וכן צריך לפרש בתוספתא זבחים פרק א: "הקטר חלבים ואימורין". וראה בפירוש רבינו אליהו מלונדריש ברכות פרק א משנה ג שגם הוא כתב כדברי רבינו שאמורים וחלבים היינו הך]. (105) בתוספתא שם ובספרא ויקרא (דבורא דנדבה פרשה יד הלכה ו): "את כל החלב אשר על הקרב רבי ישמעאל אומר להביא את החלב שעל הקבה, רבי עקיבא אומר להביא את החלב שעל הדקים" ופסק רבינו כר' ישמעאל. והכסף משנה כאן תמה, למה לא פסק רבינו כרבי עקיבא? וראה בלחם משנה פרק ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה ו ובמשנה למלך פרק י"ג מהלכות שגגות הלכה ה, מה שתירץ בזה. (106) ויקרא שם: "ואת שתי הכליות ואת החלב אשר עליהן". (107) שם: "ואת החלב אשר על הכבד ואת החלב אשר על הכסלים" ומפרש רש"י שם: "החלב שעל הכליות כשהבהמה חיה הוא בגובה הכסלים והם מלמטה, והוא החלב שתחת המתניים וכו' הנראה למעלה בגובה הכסלים ובתחתיתו הבשר חופהו". (108) שם: "ואת היותרת על הכבד על הכליות יסירנה", והוא הקצה התחתון היוצא ממנו כמו הבהן מן היד", והיינו אצבע הכבד שנזכר בתמיד פרק ד משנה ג.

פרק שני

א. היין והסלת שמביאין עם הקרבן² הם הנקראין
נְסִיכִים³, והסלת לבדה נקראת מנחת נְסִיכִים⁴. ומנחת
נְסִיכִים אינה טעונה לא תנופה⁵ ולא הגשה⁶ ולא לבונה⁷,
אבל טעונה מלח⁸. וכלה נשרפת⁹ על מזבח החיצון¹⁰.
ויתנסף היין על המזבח. ואין נותנין אותו על האש¹¹,
אלא מגביה ידו¹² ויוצק על היסוד¹³ והוא יורד
לשיתין¹⁴.
ב. אין טעון נְסִיכִים אלא עולת בהמה¹⁵ ושלמים¹⁶

1 מן הכבד מעט עם היתרת¹⁰⁹. ואם היה הקרבן ממין
2 הכבשים - מוסיף על אלו האליה תמימה¹¹⁰ עם
3 החליות מן השדרה¹¹¹ עד מקום הפליות; שנאמר:
4 לעמדת העצה יסירנה¹¹². וכל האמורין נשרפין על
5 מזבח החיצון¹¹³.
6 יט. היתה הבהמה מעברת, אף על פי שכלו חדשיו של
7 עבר, ואפלו נמצא ח¹¹⁴ - אינו מעלה חלבו עם חלב
8 אמו, אלא חלב אמו בלבד¹¹⁵, והרי העבר פאחד
9 מאיבריה.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

109 בספרא (ויקרא שם הלכה ז): "הדבר שקול (=ספק) שיטול מן הכבד על היתרת [אן] (ו)מן היתרת על הכבד (=אם
שיניח מעט מהיתרת על הכבד והשאר יסירנה ויהיה פירוש הכתוב ואת היתרת הנשאר חוץ מהכבד יסירנה, או
את היתרת עם מעט הכבד יסירנה, - דרך הקדש) כשהוא אומר ואת היתרת על הכבד ומן החטאת והקטיר המזבח,
שיטול מן הכבד על היתרת". ובמקום אחר (ויקרא ט, י) הוא אומר: "ואת היתרת מן הכבד". (110 שם (ג, ז): "אם
כשב הוא מקריב וגו' והקריב וגו' אשה לה' חלבו האליה תמימה". (111 כלומר, "עם החוליות הסמוכות לה, והן החוליות
אשר בין הירכיים שקורין אותם הטבחים שדרתא". (112 בספרא (שם פרק יט הלכה ג): "יכול יטלנה עם השדרה תלמוד
לומר לעומת העצה, אי לעומת העצה יכול לא ייכנס לפניו מן העצה, תלמוד לומר יסירה, ייכנס לפניו מן העצה". ומשמע
לרבינו דהיינו שיטול עמו חוליות השדרה, ולא מיעט אלא שלא ייטול את כל השדרה (כסף משנה). (113 שנאמר (שם,
ה) "והקטירו אותו בני אהרן המזבח על העולה", וזהו מזבח החיצון, שהרי המזבח הפנימי אסור להעלות עליו אלא
קטורת כמפורש בשמות ל, ט (כסף משנה). (114 שחלבו כחלב הבהמה והאוכלו חייב כרת. (115 בספרא ויקרא (שם
פרשה יד הלכה ה): "למה נאמר חלב ושתי כליות באשם מוציא מכלל השליל (שהרי זכר הוא האשם), אף חלב ושתי
כליות [האמורין כאן] (בשלמים) מוציא מכלל השליל" (=עובר שנמצא במעי הבהמה). (1 יבאר בו דיני נְסִיכִים ומנחת
נְסִיכִים, ואיזה קרבן טעון נְסִיכִים, ומה הוא שיעורם של נְסִיכִים. (2 היינו עולת בהמה ושלמים וחטאת מצורע ואשמו
הטעונין נְסִיכִים (להלן הלכה ב). (3 ראה זבחים ה. ט. ברכות טו: (ועיין רש"י שם) ופסחים צו: ועוד. (4 ראה שבועות
יא. זבחים קט: מנחות ח. ועוד. (5 "תנופה היא שמנענעים לארבע הרוחות" (רבינו בפירוש המשנה מנחות פ"ה משנה
ה). (6 "הגשה היא שמגישין לקרן המזבח וכו', והוא מה שנאמר והגישו אל המזבח או והגישו" (רבינו שם). ובמשנה
מנחות סא. שנינו: "ומנחת נְסִיכִים אין טעונות הגשה ולא תנופה", תנופה אין בה, שהרי לא כתוב בה, והגשה אין בה
שנתמעטה בגמרא (שם ס: סא). ממה שנאמר במנחת מרחשת (ויקרא ב, ח) "והקריב אל הכהן והגישו אל המזבח",
"והקריבה" משמע מיעוט, אותה, שבאה בגלל עצמה. ולא מנחת נְסִיכִים שאינה באה בגלל עצמה, אלא בגלל הזבח. (7 שם
נט. במשנה "מנחת נְסִיכִים טעונה שמן ואין טעונה לבונה". ולמדו זאת בגמרא שם, ממה שנאמר במנחת העומר (שם ב,
טו) "ושמת עליה לבונה" - עליה לבונה, ולא על מנחת נְסִיכִים לבונה. (8 מנחות כ. ולמדו זאת ממה שנאמר (שם, יג)
"על כל קרבן תקריב מלח". וראה גם בספרא פ' ויקרא (דבורא דנדבה פרק יד הלכה ג). ורק המנחה, כלומר הסולת,
טעונה מלח. אבל היין אינו טעון מלח (פ"ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יא). (9 משנה במנחות עד: "ומנחת נְסִיכִים
למזבח, ואין בהן לכהנים". (10 שהרי על המזבח הפנימי אסור להעלות אלא קטורת בלבד, ראה למעלה פ"א הערה
קמח. (11 פשוט הוא בסוכה מח: מט: . וגם שמואל האומר (זבחים צא:): "המתנדב יין מביא ומזלפן על גבי האישים",
לא אמר כן אלא במתנדב יין, אבל בנְסִיכִים הבאים בשביל הקרבן הכל מודים שמתנסך על גבי המזבח (עיין רש"י שם),
ורבינו פסק (להלן פט"ז הלכה יד), שגם המתנדב יין מנסכו כולו על גבי השיתין (הר המוריה). (12 לאו דוקא, שלא
אמרו בסוכה מח: "הגבה ידך" (ראה פ"י מה' תמידין ומוספין הלכה ח) - אלא בניסוך המים דוקא שאינו מפורש בתורה,
אלא הוא הלכה למשה מסיני ואין הצדוקים מודים בזה, ולפיכך חששו שמא כהן זה צדוקי הוא ויטול על רגליו, אבל
בניסוך היין המפורש בתורה, אין חשש זה קיים (כסף-משנה). (ראה עוד להלן). (13 הראב"ד השיג עליו, וכתב: "זה
שיבוש, שלא היה יוצק על היסוד, אלא בספל של יין שהיה בקרן מערבית דרומית" (ראה בסוכה מח. ובדברי רבינו להלן
פ"י מהלכות תמידין ומוספין הלכה ז). והכסף-משנה כתב שלא נזכרו ספלים אלא בניסוך של חג, אבל ניסוך של כל ימות
השנה היה על היסוד. (ולפי דבריו יש להבין, גם ממה שאמר רבינו למעלה "מגביה ידו", שמכיון שמנסך על היסוד, ולא
בספלים שבראש המזבח, בוודאי הוא עומד על היסוד, ומכיון שמקומו של ניסוך הוא למעלה מחוט הסיקרא (זבחים סג.
ולהלן פ"ז הלכה י), אם לא יגביה ידיו, נמצא מנסך למטה מחוט הסיקרא, אבל אם הוא מגביה ידיו - הרי הוא ארבע
אמות ויותר, שהן עשרים וארבעה טפחים ויותר, ויחד עם חמשת הטפחים של היסוד למעלה (פ"ב מהלכות בית הבחירה
הלכה ז), הרי הוא מנסך למעלה מעשרים ותשעה טפחים שהוא מחצית המזבח (למעלה שם הלכה ח). וצריך עיון, למה
לא הרגיש בזה הכסף-משנה). (14 שהיו ביסוד המזבח, ראה למעלה שם הלכה יא. (15 ולא עולת העוף, ראה המשך
ההלכה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי ד' סיון – ספר עבודה – הלכות מעשה הקרבנות קטו

מתוך מהדורת וגשל

- 1 בלבד¹⁶, בין היו קרפן צבור או קרפן יחיד. או כפש
- 2 יולדת¹⁷ ואילו של פהן גדול¹⁸, הואיל והן עולות¹⁹
- 3 טעונים נסכים²⁰. אבל העוף²¹ והאשמות והחטאות²² -
- 4 אין מביאין עמיהם נסכים; חוץ מחטאת מצרע
- 5 ואשמו²³, שנתפשו נספיהם בתורה²⁴.
- 6 ג. ומנין שאין מביאין נסכים עם החטאת והאשם?
- 7 שנגמר: לפלא נדר או נדבה - דבר הבא בנדר ונדבה²⁵;
- 8 יצאו חטאת ואשם ובכור ומעשר ופסח, הואיל ואין
- 9 באין בנדר ונדבה - אין טענין נסכים. ומנין להביא
- 10 שלמי חגיגה ועולת ראיה²⁶ לנסכים? שנגמר: או
- 11 במעדיכם²⁷.
- 12 ד. כמה הוא שעור נסכים? נספי כפש או ככשה -

- 13 עשרון סלת כלול ברביעית ההין שמן, ויין לנסך
- 14 רביעית ההין²⁸. וכן נספי העז²⁹, בין קטן בין גדול³⁰,
- 15 בין זכר בין נקבה³¹, או נספי רחל, אף על פי שהיא
- 16 גדולה³². אבל נספי איל הן שני עשרונים סלת כלול
- 17 בשלישית ההין שמן, ויין לנסך שלישית ההין³³. ונספי
- 18 הפר או העגל, בין זכרים בין נקבות - שלשה עשרונים
- 19 סלת כלול בחצי ההין שמן, ויין לנסך חצי ההין³⁴.
- 20 ה. אלו הן הנסכים בין לעולה בין לשלמים³⁵. כשעור
- 21 הזה³⁶ לכל אחד ואחד³⁷; שנגמר: כמספר אשר תעשו,
- 22 ככה תעשו לאחד כמספרם. אין מוסיפין³⁸ על
- 23 השעורין האלו ואין גורעין מהן. ואם גרע או הוסיף
- 24 כל שהוא - פסול³⁹. חוץ מכפש העולה שמקריבין

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

16 משנה במנחות צ: "כל קרבנות הציבור והיחיד טעונין נסכים חוץ מן הבכור והמעשר והפסח והחטאת והאשם", ובגמרא שם: "תנו רבנן, ועשיתם אשה לה" (במדבר טו, ג וגו' ויין לנסך) יכול כל העולה לאישים יהא טעון נסכים וכו', תלמוד לומר (שם) "עולה". שלמים מנין, תלמוד לומר (שם) זבח וכו' (17) עולת יולדת (ויקרא יב, ו). (18) שם טז, ג "ואיל לעולה". (19) אף-על-פי שאינם באים בנדר ונדבה (ראה להלן הלכה ג). (20) שנתרבו במיוחד במה שנאמר (במדבר טו, ה') "ויין לנסך רביעית וגו' לכבש האחד או לאיל וגו'", - "לכבש זו עולת יולדת, לאיל לרבות אילו של אהרן" (מנחות צא:). (21) שם בגמרא צ: לפי ר' יאשיה למדו כן ממה שנאמר (שם, ג) "מן הבקר או מן הצאן" - ולא עולת העוף, ולפי ר' יונתן ממה שנאמר (שם) "זבח", ועוף אינו זבח, שהרי הוא במליקה ולא בשחיטה. (22) במשנה שם: "חוץ מן הבכור וכו' והחטאת והאשם". וראה להלן הלכה ג שנתמעטו מן הפסוק. וטעם הדבר, אמר ר' שמעון (סוטה טו). "שלא יהא קרבנו מהודר", מאחר שהם באים על חטא. (23) שם במשנה: "אלא שחטאתו של מצורע ואשמו, טעונין נסכים", ובסוטה שם: "שאיין באין על חטא". (24) למדו כן שם צא. ממה שנאמר (ויקרא יד, י): "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנתה תמימה ושלשה עשרונים סולת מנחה כלולה בשמן ולוג אחד שמן", ואמרו (שם): "במנחה הבאה מן הזבח הכתוב מדבר וכו', ועדיין איני יודע אם טעונה נסכים ואם לאו, תלמוד לומר (במדבר טו, ה) "ויין לנסך רביעית ההין תעשה על העולה או לזבח לכבש האחד" - "עולה" זו עולת מצורע. "זבח" זו חטאת מצורע. "או לזבח" זו אשם מצורע". הרי ששלשתן טעונים נסכים. (25) מנחות צ: (26) אע"פ שאינם באים בנדר ונדבה. (27) מנחות שם. (28) כן מפורש בתורה (שם, דה) "והקריב המקריב קרבנו לה' מנחה סולת עשרון, כלול ברביעית ההין שמן, ויין לנסך רביעית ההין תעשה לעולה או לזבח לכבש האחד". וראה להלן הלכה ז מה היא מדת ההין. (29) שנאמר (שם, יא) "ככה יעשה וגו' לשה בכבשים או בעזים". (30) במנחות צא: אמרו: "או בעזים" (שם), מה תלמוד-לומר (והלא עזים בכלל כבשים הם - רש"י), לפי שמצינו שחילק הכתוב (שם) בין נסכי כבש לבין נסכי איל (ראה בהמשך ההלכה), יכול בין נסכי גדי (=קטן) לנסכי שעיר (=גדול), תלמוד-לומר או בעזים, וכן הוא בשקלים פ"ה משנה ג (הובא במנחות צב). (31) שקלים שם: "ד' חותמות היו במקדש וכתוב עליהן עגל, זכר, גדי, וחוטא. גדי משמש עם נסכי הצאן גדולים וקטנים זכרים ונקבות (=שמאותו חותם שכתוב עליו גדי, היו לוקחין נסכים לקרבן צאן, בין גדולים בין קטנים, בין זכרים בין נקבות - רש"י מנחות שם) חוץ משל אילים". (32) במנחות צא: "או לשה בכבשים (במדבר שם, יא), מה תלמוד-לומר (והלא כבר נאמר שם, ה) "או לזבח לכבש האחד" - רש"י), לפי שמצינו שחילק הכתוב (שם) בין נסכי כבש לנסכי איל, יכול נחלק בין נסכי כבשה לנסכי רחלה, תלמוד-לומר או לשה בכבשים", וכמו כן נאמר שם בגמרא "בדיק לן רבא, נסכי רחלה בכמה, ופשיטנא ליה ממתניתין" (דשקלים שם). (33) במדבר שם, וז: "או לאיל תעשה מנחה סולת שני עשרונים כלולה בשמן שלישית ההין, ויין לנסך שלישית ההין תקריב ריח ניחוח לה'". (34) שם, ח"א: "וכי תעשה בן בקר עולה או זבח, לפלא נדר או שלמים לה', והקריב על בן הבקר מנחה סולת שלשה עשרונים כלול בשמן חצי ההין, ויין תקריב לנסך חצי ההין אשה ריח ניחוח לה'. ככה יעשה לשור האחד", ואמרו במנחות שם: "לשור האחד, מה תלמוד-לומר (והלא כבר נאמר שם) "והקריב על בן הבקר" - רש"י), לפי שמצינו שחילק הכתוב (שם, ה') בין נסכי איל לנסכי כבש, יכול נחלק בין נסכי פר לנסכי עגל, תלמוד-לומר לשור האחד". וכן הוא בשקלים שם: "עגל משמש עם נסכי בקר, גדולים וקטנים זכרים ונקבות". ומה שאמר "בין זכרים בין נקבות" אפשר ללמוד ממה שנאמר שם: "וכי תעשה בן בקר עולה או זבח, לפלא נדר או שלמים לה'", ושלמים באים בין מן הזכרים ובין מן הנקבות, ראה למעלה פ"א הלכה יא. (35) שכתוב (שם, ג) "ועשיתם אשה לה' עולה או זבח וגו' או שלמים וגו'". (36) לא פחות ולא יותר. (37) שאפילו מביא כמה קרבנות ממין אחד בבת אחת, צריך נסכים לכל אחד ואחד (מנחות צא). (38) ספרי פ' שלח (לבמדבר טו, יב). (39) משנה במנחות כז. "עשרון, מיעוט מעכב את רובו (=שאם חסר כל שהוא פסול), היין מיעוט מעכב את רובו, השמן מיעוט מעכב את רובו", ובגמרא שם אמרו: "עשרון, מיעוט מעכב את רובו, מאי טעמא? אמר קרא (ויקרא ו, ח) מסלתה, שאם חסרה כל שהוא פסולה. היין מיעוט מעכב את רובו, ככה (במדבר, שם), השמן מיעוט מעכב את רובו, דמנחת נסכים,

קטז שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי ד' סיון – ספר עבודה – הלכות מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל

- 1 ביום הנפת העמר⁴⁰, שהנסכים שלו שני עשרונים⁴¹ ז. ההין הוא שנים עשר לג⁵³. וכבר הודענו שעור הלג
- 2 בלול בשלישית ההין שמן⁴². אף על פי שנקפלה עם מדות אחרות בהלכות ערובין⁵⁴. והעשרון הוא
- 3 סלתו, לא נקפלו יינו⁴³ [ושמן], אלא יין לנסך רביעית העמר⁵⁵, שהוא שעור חלה. וכבר בארנו שעורו בענין
- 4 ההין⁴⁴.
- 5 ו. המצרע מביא עם שלשה כבשים שלו, שהן חטאת מנחת צבור⁵⁷ - אין מודדין אותו במדה של שלשה
- 6 ואשם ועולה⁴⁵, שלשה עשרונים⁴⁶. ומפי השמועה עשרונים לפר או של שנים לאיל⁵⁸, אלא מודד הכל
- 7 למדו⁴⁷, שהן באין בכלל הנבחים שלו⁴⁸. עשרון עם כל בעש בלול ברביעית ההין שמן, ורביעית יין עם כל
- 8 עשרון משלשתן⁴⁹, כשאר נסכי הנבחים. והמקריב⁵⁰ את הפלגס - מביא עמו נסכי איל⁵¹ ולא עולה לו
- 9 זבחון⁵².
- 10
- 11

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

ככה (שם). ומנחת נדבה אמר קרא (ויקרא שם) ומשמנה, שאם חסר כל שהוא פסולה, וראה בתוספתא מנחות פ"ח "כל המנחות שריבה מדת חלות או שחיסר מדת חלות, או שהיתה מדה חסרה מחברתה או יתירה מחברתה - הרי אלו פסולות" וכתב הכסף-משנה כי משמע שזה כלל בין ליין בין לשמן (וראה בפ"א מה' פסוהמ"ק ה"ט, כי בשמן אינו פסול עד שירבה שני לוגין שמן לכל עשרון סולת). (40) ראה ויקרא (כג, יב) "ועשיתם ביום הניפכם את העומר, כבש תמים בן שנתו לעולה לה". (41) סולת, שכתוב (שם, יג) "ומנחתו שני עשרונים סולת בלולה בשמן אשה לה". (42) וכן הביא רבינו בהקדמתו לפיה"מ מסכת מנחות, כי שני העשרונים בלולים בשלישית ההין שמן. ומה שאמרו במנחות פט: מה יין רביעית ההין, אף שמן רביעית ההין (ראה השגת הראב"ד) - כפי הנראה אין זה אלא תוספת מפירש"י (מרכבת משנה). (43) משנה מנחות שם: "אעפ"י שמנחתו כפולה, לא היו נסכיו כפולים". (44) שכתוב (שם) "ונסכה יין רביעית ההין". (45) ראה בפ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג. (46) שנאמר (ויקרא יד, י) "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנתה תמימה ושלשה עשרונים סולת מנחה בלולה בשמן". (47) במנחות צא. (48) שנאמר (שם יד, כ) "והעלה הכהן את העולה ואת המנחה", הוי אומר במנחה הבאה עם הזבח. ובהגהת הרש"ש על הרמב"ם, ובאור-שמח מגיהים: "שהן באין בגלל הזבחים שלו". (49) שנאמר (במדבר טו, דה) "והקריב וגו' מנחה סולת עשרון, בלול ברביעית ההין שמן. ויין לנסך רביעית ההין תעשה על העולה או לזבח לכבש האחד" (מה תלמוד-לומר לעולה או לזבח, שכבר כתובים בראש הפרשה שם, ג), אלא: "עולה" זו עולת מצורע, "זבח" זו חטאת מצורע, "או לזבח" זו אשם מצורע (מנחות צא.), הרי ששלשתן טעונים נסכי יין. (50) פרה פ"א משנה ג. כלומר, בדיעבד שאינו כשר לא לכבש ולא לאיל, ראה למעלה פ"א הלכה יד. (51) שהם שני עשרונים סולת בלול בשלישית ההין שמן, ויין לנסך שלישיית ההין, ראה למעלה ה"ד, שם במשנה. וראה חולין כג, ומנחות צא: כי לפי ר' יוחנן סובר פלגס בריה בפ"ע, מה שמבואר במשנה שמביא עמו נסכי איל, הוא משום ריבוי מיוחד מהפסוק "או לאיל" (במדבר טו, ו) לרבות את הפלגס, שמביא נסכי איל אף שאינו איל אלא בריה בפ"ע, ולבר פדא האומר שפלגס הוא ספק כבש ספק איל, מה שמבואר במשנה שמביא עמו נסכי איל, כלומר, מביא ומתנה ואומר אם הוא איל יהיו כל הנסכים שלו, ואם הוא כבש הרי עשרון סולת ורביעית ההין שמן ורביעית ההין יין יהיו נסכים שלו, היתר יהיו נדבה. וראה שם בחולין בעיית ר' זירא, אם נוסף להיותו ספק כבש ספק איל, הוא גם ספק בריה או לא, ומשום כך לפי ר' זירא צריך גם להתנות ולומר אם בריה בפ"ע הוא, שיהיו כל הנסכים נדבה (ע"ש שנשאר הדבר בתיקו). ורבינו שלא מזכיר כאן שצריך להתנות, נשמע שסובר כר' יוחנן שאין זה ספק אלא ודאי בריה בפ"ע, אבל ראה להלן פט"ז ה"ב שפסק רבינו שהוא ספק אם יצא ידי נדרו או לא, הרי מפורש שאינו סובר כר' יוחנן אלא כבר פדא, ראה קרית-ספר ולחם-משנה שם. (52) שם במשנה. כלומר, בין אם נדר איל ובין אם נדר כבש, או אמר איזה שארצה. ולפי ר' יוחנן משום שאינו איל ואינו כבש אלא בריה בפ"ע, ולפי בר פדא משום שהוא ספק כבש ספק איל, או ספק בריה כפי בעיית ר' זירא. ובאופן שנדר איל, לא עולה לו זבחו כי שמא הוא כבש. ובאופן שנדר כבש, לא עולה לו זבחו כי שמא הוא בריה בפ"ע (ומשום שמא הוא איל, היה עולה לו זבחו, ראה להלן פט"ז ה"א, כי הנודר קטן והביא גדול יצא), זה גם אם אמר מאיזה שארצה (ראה להלן שם ה"ב). (53) במנחות פט. למדו זאת ממה שנאמר (שמות ל, כד) "ושמן זית היין", ונאמר עוד (שם, לא) "שמן משחת קודש יהיה זה לי לדורותיכם" - "זה" בגימטריא שנים-עשר. (54) פ"א הלכה יג, כי "הלוג - ארבע רביעיות", ובהלכה יב שם "והרביעית מחזקת מן המים או מן היין משקל שבעה עשר דינרין וחצי דינר בקירוב". (55) שהוא עשירית האיפה (שמות טז, לו). (56) בפ"ו מהלכות ביכורים הלכה טו. וראה גם בפיה"מ לרבינו עדיות פ"א משנה ב, ובחלה פ"ב משנה ו, ובסוף הקדמתו למסכת מנחות. (57) ראה להלן פ"ב הלכות ג"ד. (58) משנה במנחות פז. ובגמרא (שם פז:): למדו זאת מן הפסוקים. (59) שם, ראה בפ"א מהלכות כלי המקדש הלכה טז. (60) כלומר, שהיו במקדש חצי ההין ושלישית ההין ורביעית ההין, כמו ששנינו (שם במשנה) למדוד בכל מדה בהן לקרבן הראוי לו. וראה בפ"א מהלכות כלי המקדש הלכה יז. (61) משנה שם פח. (62) שם במשנה, וכדברי תנא-קמא ולא כר' אליעזר בן יעקב. ובברייתא שם פט. נלמד זאת לפי החכמים ממה שנאמר במצורע עני (ויקרא יד, כא) "ואם דל הוא וגו' ועשרון סולת אחד בלול בשמן למנחה ולוג שמן" - לימד על (כל) עשרון שטעון לוג (שמן).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי ד' סיון – ספר עבודה – הלכות מעשה הקרבנות קיז

מתוך מהדורת וגשל

- 1 ט. ברוצי⁶³ המדות של סלת - חל, שאין גב העשורון
- 2 קדש⁶⁴. וברוצי היין והשמן - קדש, לפי שהוא יורד על
- 3 גב הקלי, וכלי הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ⁶⁵. ולמה
- 4 יתקדשו הברוצין אף על פי שאין פונת המודר אלא
- 5 למה שפפלי בלבד? ⁶⁶ כדי שלא יאמרו: מוציאין מפלי
- 6 שרת לחל⁶⁷.
- 7 י. מה היו עושין בברוצין? ⁶⁸ אם יש שם זבח אחר -
- 8 יקריבו עמו, ואם לנו - יפסלו בלינה⁶⁹; ואם לאו⁷⁰ -
- 9 מקציצין בהן המזבח⁷¹.
- 10 יא. כיצד? ⁷² לוקחין בהם⁷³ עולות, הבשר לשם
- 11 וקעורות לפנהנים.
- 12 יב. הסלת עם השמן של נסכים אינן מעפכין⁷⁴ את
- 13 היין⁷⁵, ולא היין מעפכין⁷⁶. ולא הנסכים מעפכין את
- 14 הזבח⁷⁷, אלא מביא אדם קרבנו היום ונסכיו אחר
- 15 עשרה ימים⁷⁸. אחד יחיד ואחד צבור⁷⁹. והוא שלא

- 16 קדשו הנסכים בכלי שרת; אבל אם נתנן לכלי שרת,
- 17 אם לנו - יפסלו בלינה⁸⁰.
- 18 יג. אין מביאין נסכים אלא מן החליץ⁸¹. לא יביאם לא
- 19 מן התרומה ולא ממעשר שני ולא מן הבכורים⁸².
- 20 ואפלו תודה, שמביא לחמה מן המעשר⁸³, לא יביאו
- 21 נסכים אלא מן החליץ⁸⁴.
- 22 יד. כל שעורי הנסכים האמורין בספר יחזקאל⁸⁵ ומנן
- 23 אותן הקרבנות וסדרי העבודה הקתיבים שם - פלן
- 24 מלואים הן, ואין נוהגין לדורות, אלא הנביא צוה ופרש
- 25 כיצד יהיו מקריבין המלואין עם חנפת המזבח בימי
- 26 המלך המשיח כשיבנה בית שלישי⁸⁶.
- 27 טו. וכשם שהקריבו הנשיאים בחנפת המזבח⁸⁷ דברים
- 28 שאין פמותן לדורות והקריבו בשבת⁸⁸, כך הנשיא
- 29 מקריב חנכתו בשבת לעתיד פאשר מפרש שם⁸⁹. וכן
- 30 קרבנות שהקריבו בימי עזרא הבאים מהשבי⁹⁰ -

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(63 משנה במנחות ז. כתנא-קמא. "ומה שנזפל מן הכלי לאחר שנתמלא, היינו בירוצין" (רש"י שם). (64 כלומר, מדת היבש לא נמשחה בחוץ לקדשה אלא בפנים. ראה בפ"א מהלכות כלי המקדש הלכה יט. ולמדו זאת ממה שנאמר (במדבר ז, א) "וימשחם ויקדש אותם" – אותם, למעט מדת היבש מבחוץ. (65 ראה בהלכות כלי המקדש שם. (66 וראה בפ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כ, כי כלי השרת אין מקדשין אלא מדעת. (67 בגמרא שם אמרו כן לפי דברי ר' יוסי, אבל סובר רבינו שגם לתנא-קמא צריך לומר כן (משנה למלך). (68 ברייתא שם ז: והכוונה לברוצי הלח שנתקדשו, אבל בירוצי היבש הם חולין גמורים, כמבואר למעלה הלכה ט. (69 "שכיון שיש שם זבח אחר, נתקדשו בירוצין ליפסל בלינה" (כסף משנה). ועיין ברש"י שם שכתב: "ואם לנו, לפי שאין שם זבח אחר", הרי שלינה פוסלת אף אם לא היה שם זבח אחר, וראה במשנה-למלך. (70 לדעת כסף-משנה (ראה למעלה) המדובר כשלא היה שם זבח אחר, שאף-על-פי שלנו, אינם נפסלים בלינה, שהרי לא נתקדשו. ולדעת רש"י, המדובר כשאין להם זבח אחר, וגם לא לנו. (71 שם בברייתא. וכן הוא בשקלים (פ"ד משנה ד) במותר נסכים לדעת רבי חנניה סגן הכהנים, וראה בפ"ז מהלכות כלי המקדש הלכה יג. ולשון מקציצין מפרש בגמרא (שבועות יב: ועיין רש"י שם) שהוא כאדם שמביא בקינוח סעודה מיני מתיקה, והוא מלשון קיץ, כמו שנאמר (שמאל-ב טז, ב) הלחם והקיץ לאכול לנערים, כלומר, מקריבין אותם שלא לשם תמידין, אלא כמו מיני מגדים שאינם מעיקר הסעודה (כסף משנה). (72 מקציצים בהם את המזבח. (73 כלומר, פודים את היין והשמן וקונים בדמיהם עולות. וראה עוד בהלכות כלי המקדש שם. (74 משנה במנחות מד: (75 שאם אין לו סולת ושמן למנחה, מביא היין לבדו. (76 שאם אין לו יין, מביא סולת ושמן. אולם הסולת והשמן מעכבים זה את זה (תוספות שם ד"ה הסולת). וכן נראה בתוספתא פ"ו דמנחות, שאמרו: "נסכי בהמה והסולת מעכבין זה את זה", ועל-כרחנו כי המדובר בשמן וסולת, כנ"ל (הר המוריה). (77 כלומר, אם אין לו סולת ושמן ויין, מביא הוא את זבחו לבדו. (78 מנחות טו: ותוספתא זבחים פ"ה ומנחות פ"ו. (79 לענין יחיד, מפורש כן במנחות שם, ובתוספתא זבחים שם: "אדם מביא זבחו היום ונסכיו עד עשרה ימים". ולענין ציבור יש ללמוד ממה שאמרו (זבחים פד.) "מנחתם ונסכיהם וכו' למחר", ופסוק זה הוא בקרבנות הציבור בחג, עיין רש"י שם. אולם, לכתחילה אין לעשות כן בציבור, שהרי הקרבן טעון שירה, ואין אומרים שירה אלא על היין ועל הקרבן, ראה בתוספות לראש השנה ל: סוף ד"ה ונתקלקלו (הר המוריה). (80 משנה במנחות עט. ותוספתא מנחות פ"ו. (81 משנה שם פב. "ונסכים בכל מקום לא יביאו אלא מן החולין". (82 תוספתא שקלים פ"א, ומנחות פ"ח, ומעילה פ"א: "אין מביאין מנחות ונסכים וכו' מן הטבל ומן התרומה, ממעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו, ממעשר שני והקדש שלא נפדו וכו'". (83 כגון שאמר: "הרי עלי תודה, היא ולחמה מן המעשר" (שם פא: וראה להלן פט"ז הלכה יז). (84 שם במשנה פב: "ונסכים בכל מקום". וראה להלן שם, משום שנאמר (במדבר טו, ד) "והקריב המקריב קרבנו, עד שיהיה משלו, ולא יהיה בהן צד לגבוה כלל". (85 פרק מה. (86 במנחות מה. הקשו על הפסוק ביחזקאל (שם, יח) "בראשון באחד לחודש תקח פר בן בקר תמים וחטאת את המקדש" – "חטאת, עולה היא. א"ר יוחנן, פרשה זו אליה עתיד לדורשה. רב אשי אמר, מילואים הקריבו בימי עזרא, כדרך שהקריבו בימי משה". ופסק רבינו כרב אשי. ומפרש שדברי נבואה אלו הם על הבית השלישי (ולא מפרש כפירש"י, שהנבואה של יחזקאל היא על בית שני), וכמו שבבית שני הקריבו קרבנות שאינם נוהגים לדורות, כמו שהקריבו בימי משה, כן יקריבו גם בבית שלישי (לחם משנה). וראה בספר המצוות כלל ג, וברמב"ן במגילת אסתר שם. (87 במדבר ז. (88 מועד קטן ט. (89 ביחזקאל מו, ד. (90 עזרא פרק ח, לה: "הבאים מהשבי בני הגולה הקריבו עולות לאלקי ישראל, פרים שנים-עשר על כל ישראל, אילים תשעים וששה, כבשים שבעים ושבעה, צפירי חטאת שנים-עשר, הכל עולה לה".

קִיחַ שִׁיעוּרֵי רַמְבַּ"ם ג' פְּרָקִים לִיוֹם – יוֹם שִׁישִׁי ד' סִיוֹן – סֵפֶר עֲבוּדָה – הַלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקֶּרְבָּנוֹת

מִתּוֹךְ מַהְדּוּרַת וַגְּשֵׁל

41 וְהִפְסִיחַ. שֶׁנֶּאֱמַר: וְסִמֵּךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ קֶרְבָּנוֹ. מִפִּי
42 הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁכָּל קֶרְבֵּן בְּמִשְׁמַע, חוּץ מִפְּסֹחַ וּבִכּוֹר
43 וּמִעֶשֶׂר.

44 ז. הַעוֹף אֵינוֹ טֵעוֹן סְמִיכָה. וְכֵן כָּל הַמַּעֲוֹת שֶׁיֵּדִינָן
45 שִׁיפְלוּ לַתְּבוֹת שֶׁל נִדְבָה, שֶׁכָּבֵד בְּאַחֲנוּ בְּהַלְכוֹת שְׁקָלִים
46 שֶׁכָּלָן יָבוֹאוּ עוֹלוֹת - אֵין בְּעַל אוֹתָן הַמַּעֲוֹת סוּמָךְ עַל
47 אוֹתָהּ הַעוֹלָה, וְאֵינוֹ מְבִיא עָלֶיהָ נְסִכִּים, אֲלָא נְסִיכָה
48 מִשָּׁל צְבוּר. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִיָּה כֹהֵן - עֲבוּדָתָהּ וְעוֹרָה
49 שֶׁל אֲנָשִׁי מִשְׁמֵר.

50 ח. הַכֹּל סוּמְכִין, חוּץ מִחֶרֶשׁ שׁוֹטֵה וְקִטָּן וְעֶבֶד וְאִשָּׁה
51 וְסוּמָא וְנִזְכָּר. וְאֵין הַשְּׁלִיחַ סוּמָךְ; שְׂאִין סְמִיכָה אֲלָא
52 בְּבָעָלִים, שֶׁנֶּאֱמַר: וְסִמֵּךְ יָדוֹ - לֹא יָד אִשְׁתּוֹ וְלֹא יָד
53 עֶבְדּוֹ וְלֹא שְׁלוּחוֹ.

54 ט. חֲמִשָּׁה שֶׁהִבִּיאוּ זָבַח אֶחָד - כָּלָן סוּמְכִין עָלָיו זֶה
55 אַחֵר זֶה, לֹא שִׁיִּסְמְכוּ כָּלָן בְּכַת אַחַת. מִי שֶׁמַּת וְהֵנִיחַ
56 קֶרְבָּנוֹ עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים - הָרִי יוֹרְשׁוֹ מִבִּיאוֹ וְסוּמָךְ עָלָיו
57 וּמִבִּיא נְסִיכוֹ.

58 י. אֵין סְמִיכָה בְּקֶרְבָּנוֹת הַצְּבוּר, חוּץ מִשְׁתִּי סְמִיכוֹת:
59 עַל שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח וְעַל פֶּר הָעֵלֶם דָּבָר. וְשִׁלְשָׁה מִן
60 הַסִּנְהֶדְרִין סוּמְכִין עָלָיו. וְדָבָר זֶה הִלְכָה מִפִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ,
61 שְׂאִין בְּצָבוּר אֲלָא שְׁתִּי סְמִיכוֹת.

62 יא. אֵין סוּמְכִין אֲלָא בְּעוֹרָה. סִמֵּךְ חוּץ לְעוֹרָה - חוּזֵר
63 וְסוּמָךְ מִבְּפָנִים. וְאִם הִיָּה בְּעַל הַקֶּרְבֵּן עוֹמֵד בַּחוּץ
64 וְהִכְנִיס יָדוֹ לְפָנִים וְסִמֵּךְ - סְמִיכָתוֹ בְּשִׁירָה. וְהוּא שִׁיִּסְמָךְ
65 בְּכָל כַּחוֹ. וְאֵין סוּמָךְ אֲלָא טְהוֹר. וְאִם סִמֵּךְ הִטְמֵא -
66 סִמָּךְ.

67 יב. וּבִמְקוֹם שֶׁסוּמְכִין שׁוֹחֲטִין. וְתִכְף לְסְמִיכָה שְׁחִיטָה.
68 וְאִם שָׁחַט בְּמִקוֹם אַחֵר אוֹ שִׁשְׁקָה - שְׁחִיטָתוֹ בְּשִׁירָה.
69 וְהַסְמִיכָה שִׁירִי מִצּוֹה הִיא. לְפִיכָךְ, אִם לֹא סִמָּךְ - כִּפּוֹר,
70 וְאֵינָה מַעֲבָכָת. וְאֵף עַל פִּי כֵן מַעֲלִין עָלָיו בְּאֵלוֹ לֹא
71 כִּפּוֹר.

72 יג. וְצִרְיָהּ הַסוּמָךְ לְסִמָּךְ בְּכָל כַּחוֹ בְּשִׁתִּי יָדָיו עַל רֹאשׁ
73 הַבְּהֵמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: עַל רֹאשׁ הָעֵלָה - לֹא עַל הַצֹּאֵר וְלֹא
74 עַל הַצֹּדֵדִין. וְלֹא יִהְיֶה דָבָר חוּצָץ בֵּין יָדָיו וּבֵין הַבְּהֵמָה.
75 יד. וְכִיצַד סוּמָךְ? אִם הִיָּה הַקֶּרְבֵּן קֹדֶשׁ קָדָשִׁים -
76 מַעֲמִידוֹ בְּצִפּוֹן וּפְנֵי לְמַעְרָב, וְהַסוּמָךְ עוֹמֵד בְּמִזְרָח
77 וּפְנֵי לְמַעְרָב, וּמִנִּיחַ שְׁתֵּי יָדָיו בֵּין שְׁתֵּי קַרְנָיו, וּמִתְנַדֵּה
78 עַל חֲטָאת עוֹן חֲטָאת, וְעַל אֲשֶׁם עוֹן אֲשֶׁם, וְעַל הָעֵלָה
79 מִתְנַדֵּה עוֹן עֲשֵׂה וְעוֹן לֹא תַעֲשֶׂה שְׁנֵתֵק לַעֲשֵׂה.

80 טו. כִּיצַד מִתְנַדֵּה? אוֹמֵר: חֲטָאתִי עֲוִיתִי פִּשְׁעִיתִי
81 וְעִשִּׂיתִי כֹךְ וְכָךְ, וְחִזְרֹתִי בְּתִשּׁוּבָה לְפָנֶיךָ וְזוֹ כְּפָרְתִי. הִיָּה

1 מְלוּאִים הָיוּ וְאֵינָן נוֹהֲגִין לְדוֹרוֹת. אֲבָל דְּבָרִים הַנוֹהֲגִים
2 לְדוֹרוֹת!⁹¹ הֵם דְּבָרֵי תוֹרָה שֶׁפָּרֻשׁוֹ⁹² כִּמּוֹ שֶׁהֶעֱתִיקוּם
3 מִפִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, אֵין לְהוֹסִיף עָלֵיהֶם וְאֵין לְגַרְעֵי⁹³.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

4
5 א. שְׁנַיִם שָׂרְצוּ לְהִבִּיא שְׁלָמִים אוֹ עוֹלָה בְּשִׁתְּפוּת -
6 מִבִּיאִין, בֵּין בְּנִדָּר בֵּין בְּנִדְבָה. וְאִפְלוּ עוֹף יָבוֹא
7 בְּשִׁתְּפוּת.

8 ב. וְאֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים אוֹ עֲבָדִים מִבִּיאִין כָּל
9 הַקֶּרְבָּנוֹת. אֲבָל הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים אֵין מְקַבְּלִין מִהֵן אֲלָא
10 עוֹלוֹת בִּלְבָד, שֶׁנֶּאֱמַר: וּמִיד בֶּן נָכֵר לֹא תִקְרִיבוּ אֶת
11 לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם. אִפְלוּ עוֹלֹת הָעוֹף מְקַבְּלִין מִן הַנִּזְכָּרִי, אֵף
12 עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה. אֲבָל אֵין מְקַבְּלִין מִהֵן
13 שְׁלָמִים וְלֹא מִנְחוֹת וְלֹא חֲטָאוֹת וְאִשְׁמוֹת. וְכֵן עוֹלוֹת
14 שְׂאִינָן בְּאוֹת בְּנִדָּר וּנְדָבָה אֵין מְקַבְּלִין אוֹתָן מִן הַנִּזְכָּרִי,
15 כְּגוֹן עוֹלֹת יוֹלָדֹת וְכִיצַא בְּהַ מַּעֲוֹלוֹת שְׂאִינָן בְּאוֹת
16 מִשּׁוּם נִדָּר וְלֹא מִשּׁוּם נְדָבָה.

17 ג. נִזְכָּרִי שֶׁהִבִּיא שְׁלָמִים - מְקַרִּיבִין אוֹתָן עוֹלוֹת;
18 שֶׁהַעוֹבֵד כוֹכָבִים לְבוֹ לְשָׁמַיִם. נִדָּר שְׁלָמִים וּנְתָנָם
19 לְיִשְׂרָאֵל עַל מְנַת שִׁיתְּכַפֵּר בְּהֵן לְיִשְׂרָאֵל - אוֹכְלִין אוֹתָן
20 הַיִּשְׂרָאֵלִים בְּשְׁלָמֵי יִשְׂרָאֵל. וְכֵן אִם נִתְּנָן לְכֹהֵן - כֹּהֵן
21 אוֹכְלָן.

22 ד. יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא מוּמָר לְעֲבוּדָה זָרָה אוֹ מַחֲלֵל שִׁבְתָּ
23 בְּפִרְהֶסְיָא - אֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ קֶרְבֵּן כָּלָל. אִפְלוּ הָעוֹלָה,
24 שֶׁמְקַבְּלִין אוֹתָהּ מִן הַנִּזְכָּרִים, אֵין מְקַבְּלִין אוֹתָהּ מִן
25 הַמוּמָר הַזֶּה. שֶׁנֶּאֱמַר: אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם. מִפִּי
26 הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ: 'מִכֶּם' - וְלֹא כָלְכֶם, לְהוֹצִיא אֶת
27 הַמוּמָר. אֲבָל אִם הִיָּה מוּמָר לְשָׂאֵר עֲבֻרוֹת - מְקַבְּלִין
28 מִמֶּנּוּ כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת, כְּדִי שִׁיחֲזוֹר בְּתִשּׁוּבָה. הִיָּה מוּמָר
29 לְעֲבֻרָה וְהוּא מְפָרֶסֶם וְיָדוּעַ לַעֲשׂוֹתָהּ וְהִרְגֵּל בָּהּ, בֵּין
30 לְהַכְעִים בֵּין לְתַאֲבוֹן - אֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ קֶרְבֵּן לְאוֹתָהּ
31 עֲבֻרָה. כִּיצַד? כְּגוֹן שֶׁהִיָּה רָגִיל לְאָכַל חֶלֶב, בֵּין לְהַכְעִים
32 בֵּין לְתַאֲבוֹן, וְשִׁגְגַּ וְאָכַל חֶלֶב וְהִבִּיא חֲטָאת - אֵין
33 מְקַבְּלִין אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ.

34 ה. עוֹלוֹת הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים אֵין מִבִּיאִין עִמָּהֶן נְסִכִּים,
35 שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל הָאֲזִיזָה יַעֲשֶׂה כָכָה; אֲבָל נְסִיכָהּ קֶרְבִּין
36 מִשָּׁל צְבוּר, שֶׁנֶּאֱמַר: כָּכָה תַעֲשִׂי לְאֶחָד מִמִּסְפָּרָם. וְאֵינָן
37 טְעוֹנוֹת סְמִיכָה; שְׂאִין סְמִיכָה אֲלָא בְּיִשְׂרָאֵל, בְּאֲנָשִׁים
38 וְלֹא בְּנָשִׁים.

39 ו. כָּל קֶרְבָּנוֹת בְּהֵמָה שֶׁיִּקְרִיב הִזְחִיד, בֵּין חוֹבָה בֵּין
40 נְדָבָה, סוּמָךְ עָלֶיהֶן כְּשֶׁהֵן חִיִּין; חוּץ מִן הַבִּכּוֹר וְהַמִּעֶשֶׂר

מִתּוֹךְ רַמְבַּ"ם לַעֲסֵם - הוֹצֵאת מוֹסֵד הָרֵב קוֹק

(91) בַּהוּרִיּוֹת ו. עַל הַפְּסוּק הַנ"ל "הַכֹּל עוֹלָה" מִקְשִׁים, "הַכֹּל עוֹלָה וְכוּ", אִפְשָׁר שְׁחֲטָאת עוֹלָה? (הֵלֵא הָיוּ גַם צַפִּירֵי חֲטָאת), אֲלָא הַכֹּל כְּעוֹלָה, מֵה עוֹלָה לֹא נֶאֱכַלְתָּ, אֵף חֲטָאת לֹא נֶאֱכַלְתָּ, וּמִסִּיק שֶׁם בִּסּוּף, כִּי הוֹרָאת שְׁעָה הִיתָה, וְכוּנוֹת הַדְּבָרִים לְפִי רַבֵּינוּ כִּי מִלוּאִים הָיוּ. (92) לַמַּעֲלָה הַלְכוֹת דְּרוֹ. (93) רָאָה לַמַּעֲלָה הַלְכָה ה. (1) בּו יָבוֹאֵר דִּין שְׁנַיִם הוֹרָצִים לְהִבִּיא קֶרְבֵּן שְׁלָמִים אוֹ עוֹלָה בְּשׁוֹתְפוּת, וְאִם מְקַבְּלִים קֶרְבֵּן מִגּוֹי אוֹ מִמוּמָר.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק ה' סיון – ספר עבודה – הלכות מעשה הקרבנות קיט

מתוך מהדורת וגשל

מקטירין האמורין¹⁰ ואיברי העולה אלא עד חצות
הלילה¹¹.
ג. אף על פי שמותר להקטיר אמורין ואיברים בלילה
- אין מאחרין אותן לדעת, אלא משתדלין להקטיר הפל
ביום. חביבה מצוה בשעתה. שהרי הקטיר אמורין
ואיברים, אף על פי שפשרים בלילה, דוחין את השבת
בזמן, ואין מאחרין אותן למוצאי שבת.
ד. כל דבר שאינו קרב אלא ביום¹², כגון הקמץ¹³
והלבונה והקטרת¹⁴ ומנחות הנשרפות¹⁵ - מותר
להקטירן עם מבוא השמש¹⁶, והם מתאכלין והולכין כל
הלילה כאיברי עולה¹⁷.
ה. הנסכים הבאים עם הזבח¹⁸ - אין קרבין אלא ביום;
שנאמר: וְלִנְסֻכֶּיךָ וְלִשְׁלֹמֶיךָ - מְקִישׁ נְסִיכִים לְשִׁלְמִים:
מֵה שְׁלָמִים בְּיוֹם, אֵף נְסִיכִים בְּיוֹם. אֲבָל הַנְּסִיכִים הַבָּאִים
בִּפְנֵי עֶצְמוֹן¹⁹ - מִתְקַדְּשִׁין²⁰ בלילה וקרבין בלילה²¹.
לפיכך²², אם נודמנו לו נסכים הבאים בפני עצמן -
מקדישין ומקריבין בלילה²³. ועלות השחר פוסלת בהן,
כאיברי העולות²⁴.

הקרבן שלמים - סומך בכל מקום שיצא מן העזרה
במקום שחיתה. ונראה לי, שאינו מתודה על השלמים,
אבל אומר דברי שבת.

יום ש"ק ה' סיון ה'תשע"ה

פרק רביעי

א. כל הקרבנות אין מקריבין אותן² אלא ביום,
שנאמר: ביום צותו את בני ישראל להקריב את
קרבניהם - ביום ולא בלילה. לפיכך אין שוחטין
זבחים אלא ביום³, ואין זורקין דמים אלא ביום
השחיטה⁴; שנאמר: ביום הקריבו את זבחו - ביום
הזבחה תהיה ההקדבה. וכיון ששקעה החמה נפסל
הדם.
ב. כל שקרבנו מתיירו⁵ ביום - מעלין אותו⁶ על המזבח
כל הלילה. ביצר? זבחים שזרק דם ביום - מקטירין
אמוריהן בלילה עד שיעלה עמוד השחר. וכן איברי
העולות מקטירין אותן בלילה עד שיעלה עמוד השחר⁸.
וכדי להרחיק מן הפשיעה⁹, אמרו חכמים, שאין

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) יתבאר בו שאין מביאים קרבן אלא ביום, ושצריך שתהא עבודת הקרבנות לשמה. 2) מגילה כ: במשנה. 3) במגילה
שם למדו זאת ממה שנאמר (ויקרא יט, ו) "ביום זבחכם", ובתוספות שם דיבור המתחיל לקמיצה כתבו, כי אין ללמוד
שחיטה מהפסוק "ביום צוותו", כי פסוק זה מדבר בעבודת הקרבנות ושחיטה אינה עבודה, שהרי היא כשרה בזר. 4) ולא
ביום המחרת אלא רק ביום הזבחה. 5) זריקת הדם. 6) כלומר, אימוריו או אבריו. 7) אבל כל שלא קרב מתיירו
ביום (=הקומץ, הלבונה והמנחות הנשרפות) אין מעלין אותו כל הלילה (תוספתא שם). ו"אף על פי שאין שוחטין אחר
תמיד של בין הערביים וכו' מקטירין איברי העולות והאימורין וכו'". 8) שנאמר (שם ו, ב) "זאת תורת העולה, היא
העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו". 9) "שלא תדחק עליו את השעה ונמצא עושה
מהם דבר אחר עלות השחר". 10) במשנה שם: "הקטר חלבים ואברים". 11) משנה שם: "כל מה שאמרו חכמים עד
חצות מצוותן עד שיעלה עמוד השחר, וכל הנאכלין ליום אחד מצוותן עד שיעלה עמוד השחר, הקטר חלבים ואברים
מצוותן עד שיעלה עמוד השחר, אם כן למה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה", ודעת רבינו (כאן וכן
בפירוש המשניות שם) כי גם הקטר חלבים ואברים הם בכלל מה שאמרו חכמים עד חצות, אבל רש"י שם כתב כי על
הקטר חלבים ואברים לא אמרו חכמים עד חצות, לפי שכהנים זריזים הם, ואין שבות במקדש. 12) שלא קרבנו מתיירו
ביום. 13) כלומר, הקטרת הקומץ, כי חלק גדול מהמנחות הקריבות על גבי המזבח, נקמצות, ומקטיר הקומץ כולו על
גבי המזבח, והשאר נאכל לכהנים. 14) כלומר, הקטרת הקטורת על המזבח הפנימי. 15) ראה להלן פרק י"ב שם כי
מנחות זכרי כהנים (=מנחת חינוך וחביתין וכהן שהביא מנחת חוטא או מנחת נדבה) נשרפות כליל על גבי המזבח, ואינן
נקמצות. 16) זמן מועט קודם השקיעה "אף כי אין שהות שתצית האש ברובו לפני השקיעה, והם נקלטים על גבי
המזבח". 17) ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא ו, א) "זאת תורת העולה", ריבה את אלו שמקריבין קודם השקיעה ונשארים
כל הלילה כמו אברי העולה. וראה במשנה למלך להלן פרק א מהלכות תמידין ומוספין סוף הלכה ג, כי רק אם הקמיצה
הייתה לפני תמיד של בין הערביים, אפשר להקטיר את הקומץ לאחר התמיד, וכמו כן במנחות הנשרפות אין לשורפם על
המזבח לאחר התמיד, אלא אם נתקדשו בכלי לפני התמיד, אבל אם לא נקמצו או נתקדשו בכלי לפני התמיד, אסור לעשותם
אחר התמיד. 18) שהביאם עם הזבח. 19) שלא הקדישם עם הזבח, שהרי יכול אדם להביא קרבנו היום ונסכיו לאחר
עשרה ימים. 20) על ידי נתינתם בכלי שרת. 21) שכיוון דלא קדשו בשחיטת הזבח, יכול להקריב בלילה, שדווקא
נסכים הבאים עם הזבח נתרבו ממה שכתוב "לנסכים ולשלמים", ומכיוון שקריבין בלילה, מתקדשין גם בלילה, שכן
אמרו בתמורה יד. "זה הכלל כל הקרב ביום (=נסכים הבאים עם הזבח בכלל זה) אינו קדוש אלא ביום, וכל הקרב בלילה
(=נסכים הבאים בפני עצמם) קדוש בין ביום בין בלילה. 22) כלומר, כיוון שנסכים הבאים בפני עצמם מתקדשים בלילה
וקריבים בלילה. 23) כלומר, מקדישין לכתחילה בלילה ומקריבין מיד (כסף משנה) והכל משום זריזות מצוה, שמיד
שנודמנה לו המצוה, אין להחמיצה. ומקור הדברים בתמורה שם: "אמר רב פפא השתא דאמרת נסכים הבאים בפני עצמן
קריבין אפילו בלילה, נודמנו נסכים בלילה מקדישין בלילה ומקריבין". 24) בתמורה שם: "אמר רב אדא בר אהבה ועלות
השחר פוסלת בהן כאברין" שהקדישן ולא הקריבין.

- 1 ו. כל היום פֶּשֶׁר לְסִמְכָה וּלְשִׁחִיטָה²⁵ וּלְמִלְקָה²⁶,
- 2 לְהִקְטִיר²⁷ לְהַגִּישָׁה²⁸ וּלְהִזְיֶה²⁹, וּלְתַנוּפָּה³⁰ וּלְקַמִּיצָה³¹
- 3 וּלְקַרְבֵּן הַמוֹסֶפִין³². וְכָל הַלֵּילָה פֶּשֶׁר לְהִקְטִיר אֲמֹרִין
- 4 וְאִיכָרִים³³. זֶה הַכֹּל: דָּבָר שְׂמֻצּוֹתָיו בְּיוֹם – פֶּשֶׁר כָּל
- 5 הַיּוֹם, וְדָבָר שְׂמֻצּוֹתָיו בַּלַּיְלָה – פֶּשֶׁר כָּל הַלַּיְלָה. וְאַף עַל
- 6 פִּי כֵן, זְרִיזִין מְקַדִּימִין לְמֻצּוֹת.
- 7 ז. כָּל הַזִּבְחִים אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתָן לְכַתְּחִלָּה אֶלָּא בְּסָכִין
- 8 מִכְּלֵי שֶׁרֶת³⁴; וְאִם שָׁחַט בְּכָל דָּבָר שְׂשׁוֹחֲטִין בּוֹ הַחֲלִין,
- 9 אָפְלוּ בְּקְרוּמִית שֶׁל קֶנֶה³⁵ – פֶּשֶׁרִין³⁶.
- 10 ח. וְכָל הַזִּבְחִים שֶׁקָּבַל מִדָּמָם פָּחוֹת מִכְּדֵי הַזֵּיה³⁷ – לֹא
- 11 נִתְקַדֵּשׁ הַדָּם. וְצָרִיף לְהַתְּפֹנֵן לְקָבַל כָּל הַדָּם³⁸. בִּיצֵד הוּא
- 12 עוֹשֶׂה? אוֹחֵז הַסִּימָנִים³⁹ בְּיָדוֹ וּמוֹצִיאָן עִם הַוִּירְדִין

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(25 בגמרא שם למדו זאת ממה שנאמר בשחיטה (ויקרא יט, ו) "ביום זבחכם", לאפוקי לילה, ונאמר (שם ג, יג) "וסמך ושחט", מה שחיטה ביום אף סמיכה ביום. (26 מליקת העוף (ראה ויקרא א, טו), נלמדו כן בגמרא שם ממה שנאמר (שם ז, לח) "ביום צוותו את בני ישראל" – לאפוקי לילה. (27 הקטרת הקומץ, וגם זה נלמד שם ממה שכתוב (שם "ביום צוותו". (28) כי "כל המנחות הקריבות לגבי המזבח טעונות הגשה במערב כנגד חודה של קרן דרומית מערבית", ונלמד בגמרא שם ממה שהוקשה הגשה לתנופה שנאמר (במדבר ה, כה) ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות (=הגשה) והניף והקריב", מה תנופה ביום אף הגשה ביום. (29 זריקת דם הקרבנות והזיית דם פרים הנשרפים וחטאות הפנימיות. וגם זה נלמד בגמרא שם ממה שכתוב (ויקרא שם) "ביום צוותו". (30 שמניף את עומר התנופה ומנחת הסוטה, וכמו כן את החזה של השלמים לפני שנותנה לכהן. ונלמד בגמרא שם ממה שכתוב (שם כג, יב) "ביום הניפכם את העומר", לאפוקי לילה. (31 קמיצת המנחה, וגם זה נלמד שם ממה שכתוב "ביום צוותו". (32 נלמד שם ממה שנאמר (שם, לו) "דבר יום ביומו", לאפוקי לילה. (33 שנאמר (שם ו, ב) "זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו" (שם כא.). (34 בסוטה יד: אמרו "מידי דהווא אדם, דם אף על גב דקדישתה סכין בצוואר בהמה", הרי שסכין כלי שרת. וכן אמרו במנחות עו: "סכין מקדשת בכלי שרת". ואילו בחולין ג. הכשירו לשחוט קדשים בקרומית של קנה, והרי אין עושים כלי שרת של עץ, מזה הוציא רבינו שלכתחילה צריך כלי שרת ובדיעבד אינו צריך. (35 "צלע של קנה" (רש"י חולין טו:), ובערוך ערך קרם "פירש מה שמשתתיר מן המצחלת כשמתקנין אותה". (36 תוספתא מנחות שם: "חומר בקמיצה שהקמיצה טעון כהן וכלי שרת, מה שאין כן בשחיטה, קמיצה בכלי ושחיטה אפילו בקרומית של קנה". (37 אחת, בכלי אחד, ופחות מכדי הזייה אחת בכלי שני וערבן ביחד, אבל אם קיבל בו אפילו כדי הזייה אחת בלבד קידש הדם, אף כי צריך להזות על הקרבנות כמה וכמה הזיות בכל קרבן וקרבן כדינו. אבל לדעת התוספות מנחות שם דיבור המתחיל ואם, ורש"י שם, כי צריך שיקבל דם בכל קרבן וקרבן מה שצריך לכל הזיותיו. (38 כלומר, אף כי אם קיבל דם רק כדי הזייה אחת – קידש, אין זה אלא בדיעבד, אבל לכתחילה צריך להתכוון לקבל כל הדם. והוא בזבחים כה. "אמר רב יהודה אמר רב השוחט צריך שיקבל את כל דמו של פר, שנאמר (שם ד, ז) "ואת כל דם הפר ישפך" וכו', אם אינו עניין לשיריים וכו' תניהו עניין לקבלה". (39 הקנה והוושט. (40 כלומר, על אוויר המזרק. בזבחים שם: "אמר רב חסדא אמר רב ירמיה בר אבא: השוחט צריך שיתן וורידין לתוך הכלי", ומפרש רש"י האי תוך לא דווקא דהא לא אפשר, אלא על אווירו של תוך כלי, וראה להלן בסוף ההלכה "אוויר הכלי הרי הוא ככלי", "ודעתו שמתחילת שחיטה צריך שיהא הדם נוזל לתוך הכלי, אף שעדיין לא גמר השחיטה, וכן דעת רבותינו בעלי התוספות (מעילה ה. דיבור המתחיל היתר שחיטה, זבחים קי. דיבור המתחיל ואי ובבא קמא עו: דיבור המתחיל כל העומד). (41 בזבחים כה. "אמר רב יהודה אמר שמואל: השוחט צריך שיגביה סכין למעלה, שנאמר (שם, ה) "ולקח וכו' מדם הפר", ולא מדם הפר ודבר אחר (=סכין). (42 "פירוש בשפת המזרק מאחוריו שלא ייכנס דם במזרק" (כסף משנה). והוא בזבחים שם: "ודם סכין במאי מקנה ליה, אמר אבבי בשפת מזרק כדכתיב (עזרא א, י) "כפורי זהב", כלומר, שמזרקין נקראים בשם כפורי זהב על שם קניות. (43 כלומר, אין צורך שיכניס את הוורידין לתוך הכלי ממש בעת שהוא מקבל הדם (כי דבר זה בלתי אפשרי), אלא הוא מחזיק הוורידין למעלה מן הכלי, נגד התוך של הכלי. ואם סופו לנוח (=כשלא נפחתו שוליו) נתקדש הדם עוד כשהם באוויר למעלה מן הכלי, ודבר זה איבעיא ונפשטה בזבחים כה: (44 באוויר הכלי (=למעלה מן הכלי, נגד תוך הכלי). (45 כלומר, לאוויר שהוא בתוך דופני המזרק, אבל אם הגיע הדם לתוך אוויר הדפנות, ורק אחרי כן נפחתו שוליו, אף שלא הגיע הדם לתחתית המזרק – נתקדש הדם. (46 בזבחים שם: "בעי מיניה רבי אסי מרבי יוחנן היה מקבל ונפחתו שוליו וזרק עד שלא הגיע דם לאוויר מהו? אוויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לא כמונח דמי", ואמרינן שם: "אם תמצי לומר אוויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי, אוויר שסופו לנוח מאי? וידועה דעת רבינו שפוסק בכל מקום כ"אם תמצי לומר" ראה לחם משנה. (47 עולה לשם עולה, שלמים לשם שלמים וכו'. (48 קרבן של ראובן לשם ראובן, קרבן של שמעון לשם שמעון וכו'. בזבחים ב, במשנה: "כל הזבחים שנובחו שלא לשמן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק ה' סיון – ספר עבודה – הלכות מעשה הקרבנות קכא

מתוך מהדורת וגשל

פרק חמישי

- 12 **א. כָּבֵד בְּאַרְנוֹתָיִךְ שְׁשִׁיטָה הַקִּדְשִׁים כְּשֶׁרָה בְּזֵרִים,**
- 13 **וּמִקְבֵּלֶת הַדָּם וְאֵילָף מִצֹּת כֶּהֱנָה. וְכָל הַזִּבְחִים - קָבֹל**
- 14 **דָּמָן בְּכָלִי שְׂרֵת בֶּיֶד כֹּהֵן; וְאֶבֶל מְקוֹם שְׁחִיטָתוֹ וּמְקוֹם**
- 15 **קָבֹל דָּמָן אֵינוֹ שׁוֹה בְּכָלָן.⁵¹**
- 16 **ב. בֵּיצֵד? קִדְשֵׁי קִדְשִׁים - אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתָן וְאֵין**
- 17 **מִקְבְּלִין אֶת דָּמָן אֶלָּא בִצְפוֹן⁵² הַמִּזְבֵּחַ, בְּכָל הַמְּקוֹם**
- 18 **שֶׁבְּאַרְנוֹתָיִךְ גְּבוּלוֹתָיו בְּתַחֲלַת סֶפֶר זֶה.⁵³ וְקִדְשִׁים קָלִים -**
- 19 **שְׁחִיטָתָן וְקָבֹל דָּמָן בְּכָל מְקוֹם מִן הָעֶזְרָה.⁵⁴**
- 20 **ג. וּמִנֵּין שְׂאִין שׁוֹחֲטִין קִדְשֵׁי קִדְשִׁים אֶלָּא בִצְפוֹן?⁵⁵**
- 21 **שָׂאֵר אֲרָבַע הָעֲבוּדוֹת⁵⁶ לְשֵׁם שְׁלָמִיּוֹ.⁵⁷ וְכֵן שָׂאֵר**
- 22 **הַקְּרָנוֹת⁵⁸. וְאֵם שְׁחַט וְעִבֵּד שָׂאֵר עֲבוּדוֹת⁵⁹ סֶתֶם וְלֹא**
- 23 **חֶשֶׁב כָּלִל⁶⁰ בְּעוֹלָה וּבְשָׁלְמִים - הָרִי הֵן כְּשֵׁרִים, וְעָלוּ**
- 24 **לְבַעֲלִים.⁶¹**
- 25 **י. וְצִרִף שְׁתֵּהֲיָה מִחֻשְׁבָּתוֹ⁶² בְּשַׁעַת שְׁחִיטָתוֹ⁶³**
- 26 **הָעוֹלָה⁶⁴ לְשֵׁם שְׁשֵׁה דְּבָרִים: לְשֵׁם הַזִּבְחָה, וְלְשֵׁם הַזִּבְחָה,**
- 27 **וְשֶׁהַזִּבְחָה לְהֵשֵׁם בְּרוּךְ הוּא, וְשִׁיקְטִירוֹ לְאִשִּׁים⁶⁵,**
- 28 **וְשֶׁהַקְּטֹרֶת לְרִיחַ בְּלִבְדוֹ⁶⁶, וְשִׁרִית זֶה נִחַת רוּחַ לְפָנֵי**
- 29 **הַשֶּׁם⁶⁷. וְאֵם שְׁחַט סֶתֶם - כְּשֶׁרִי⁶⁸, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.**
- 30 **וְהַשׁוֹחֲט חֲטָא וְאֶשֶׁם צִרִף שְׁתֵּהֲיָה מִחֻשְׁבָּתוֹ לְשֵׁם**
- 31 **אוֹתוֹ הַחֲטָא שֶׁבָּא עָלָיו.**

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן הפסח והחטאת. ומשמע בגמרא (שם ב: דש"לא לשמן", היינו בין בשינוי קדש בין בשינוי בעלים (כסף משנה). (49) כלומר, השחיטה עם שאר ג' העבודות: קבלת הדם, הולכת הדם וזריקת הדם, שהן ביחד ארבע עבודות. (50) בגמרא (שם ד.) למדו שצריך שחיטה לשם הזבח ממה שנאמר (ויקרא ד, א) "ואם זבח שלמים קרבנו", שתהא זביחה לשם שלמים. וממה שנאמר "ובשר זבח תודת שלמיו" למדו ב"אם אינו עניין" "תנהו עניין" לשינוי בעלים, שצריך שתהא השחיטה לשם בעלים. וקבלת הדם שצריך שתהא לשם שלמים למדו (שם) ממה שנאמר (שם ז, לג) "המקריב את דם השלמים" שתהא קבלת הדם לשם שלמים, וממה שנאמר באל הנזיר (במדבר ו, יז) "ואת האיל יעשה זבח שלמים" למדו שתהא עשייתו לשם שלמים, ואם אינו עניין לשינוי קדש תנהו עניין לשינוי בעלים למדו (שם): קבלת הדם והולכת הדם שתהינה לשם בעלים. והולכת הדם שתהא לשם הזבח למדו (שם). ממה שנאמר (ויקרא א, יג) "והקריב [וגו'] את הכל [וגו'] המזבחה" זו הולכה שצריך שתהא לשם זבח. וזריקה שצריך שתהא לשם הזבח למדו שם ממה שנאמר (שם ז, יד) "הזורק את דם השלמים" שתהא זריקה לשם שלמים, וזריקה לשם בעלים למדו (שם): ממה שנאמר (שם, ד) "ונרצה לו לכפר עליו" עליו ולא על חברו. (51) בגמרא (שם ד:) "אמר קרא (שם ז, לז) זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים, הקישן הכתוב לשלמים, מה שלמים בין שינוי קדש בין שינוי בעלים בעיני לשמה, אף כל בין שינוי קדש בין שינוי בעלים בעיני לשמה". (52) קבלת הדם, הולכתו וזריקתו. (53) לא לשמן ולא שלא לשמן. (54) שם ב. במשנה: "כל הזבחים שנובחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן הפסח והחטאת", ובגמרא (שם): אמרו "טעמא דשלא לשמן הא סתמא עלו נמי לבעלים לשם חובה". הרי שבכל הזבחים עלו לבעלים לשם חובה, כשעבד בסתם, ורבינו כותב זאת רק בעולה ושלמים. ויתכן כי כוונת רבינו לומר שאפילו בעולה ושלמים. ופירוש הדברים אף שעיקר הדבר שצריך לשם זבח נאמר בשלמים ועולה, ובכל זאת אם עשה סתם כשר, ועלו לבעלים לשם חובה. וקל וחומר לשאר קרבנות (לחם משנה). (55) של העובד. (56) דווקא בשעת שחיטה ולא בשעת ההקטרה. (57) לדעת רש"י (זבחים שם דיבור המתחיל עולה) הוא הדין לשלמים. אבל מדברי רבינו נראה שעולה דווקא. ואילו בשלמים אין אלא ארבעה דברים: לשם זבח, לשם זבחה, להשם, ושיקטירו לאישים. אבל לריח ולניחוח לא נאמרו בשלמים בפסוקים המדברים בהקרבה לשם, ראה ויקרא ג, גט. (58) כלומר, שיחשוב שיקטירו אותו על האש, ולא לעשותו צלי לאכילה. (59) ושלא יצלה אברים מחוץ למערכה ואחר כך יעלה אותן על המערכה, כי אז שוב אין בהם ריח. (60) שם בגמרא וזה לשונו: ניחוח, לשם הנחת רוח לה', לשם מי שאמר והיה העולם. (61) מפשטות הדברים נראה כי זה מוסב על כל מה שלמעלה, ואם כן אם שחט בכונה הפכית בכל אחד מששת הדברים הנ"ל - אין שחיטתו כשרה. וזה לא ייתכן, כי הרי בפרק י"ב מהלכות פסולי המוקדשין (הלכה א) לא מנה רבינו בפסול מחשבה אלא אם שחט שלא לשם זבח ושלא לשם זבחה, הרי שבכל יתר ארבעת הדברים אין שום פגם אם חשב להיפך, ועיין לחם משנה. (1) יבאר בו שמקבלה ואילך מצות כהונה, ואם מקום השחיטה וקבלת הדם שוה בכל הזבחים. (2) בפ"ט מהלכות ביאת המקדש הלכה ו. (3) שנאמר בעולה ושלמים בסיני (שמות כד, הו) "ויעלו עולות ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים. ויקח משה חצי הדם וישם באגנות" (ראה זבחים צז: ומנחות פב:). ואם בשלמים צריך כלי קליוחומר לשאר קדשים (רש"י במנחות שם). ובספרא ויקרא (דבורא דחובה פרשה ג הלכה ה) אמרו: "ולקח, נאמר כאן לקיחה, ונאמרה להלן לקיחה, מה לקיחה האמורה להלן בכלי, אף כאן בכלי" ובמלבי"ם שם מפרש כי הכוונה היא ללמוד חטאת מעולה ושלמים, שבחטאת נאמר (ויקרא ד, כה): "ולקח הכהן", ובעולה ושלמים נאמר (שמות שם): "ויקח משה", מה קיחה של עולה ושלמים בכלי, אף קיחה של חטאת בכלי (וראה גם בקרית-ספר כאן). ואשם נלמד (בזבחים מז:). מחטאת, שנאמר (ויקרא יד, יג) "כי חטאת האשם הוא", "מה חטאת טעונה כלי, אף אשם טעונה כלי". (4) כן הוא בהלכות ביאת המקדש שם. ולמדו כן ממה שנאמר (שם א, ה) "והקריבו בני אהרן", מקבלה ואילך מצות כהונה (זבחים לב:). (5) ראה להלן הלכה ב. (6) זבחים מז. ומז: וראה להלן הלכה ג. (7) בפ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה טז. (8) זבחים נה. במשנה: "קדשים קלים, שחיטתן בכל מקום בעזרה". וראה למעלה פ"ד הלכה ח, כי מיד עם תחילת שחיטה צריך שיהא הדם נוזל לתוך הכלי, ומכיון ששחיטה בכל מקום בעזרה, גם קיבול דמן כן. וראה להלן סוף הלכה ג. (9) זבחים מח.

קכב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק ה' סיון – ספר עבודה – הלכות מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל

- 1 שְׁהָרִי נֶאֱמַר בְּעוֹלָה: וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה¹⁰,
- 2 וּבְחֻטָּאת הוּא אוֹמֵר: בְּמָקוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁחַט הָעֹלָה תִּשְׁחַט
- 3 הַחֻטָּאת¹¹; וְכִשְׁם¹² שֶׁחֻטָּאת נִקְרְאת קֹדֶשׁ קְדָשִׁים¹³,
- 4 כִּן הָעֹלָה נִקְרְאת קֹדֶשׁ קְדָשִׁים¹⁴. וּבִאֲשֶׁם הוּא אוֹמֵר¹⁵:
- 5 בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַטוּ אֶת הָעֹלָה יִשְׁחַטוּ אֶת הָאֲשֵׁם.
- 6 וְשְׁלָמִי צְבוּר¹⁶ הִקְשׁוּ לַחֻטָּאת, שֶׁנֶּאֱמַר: וַעֲשִׂיתֶם שְׁעִיר
- 7 עֲזִים אֶחָד לַחֻטָּאת וּשְׁנֵי כִבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה לְזִבְחַ
- 8 שְׁלָמִים¹⁷; לְפִיכָף הֵן קְדָשִׁי קְדָשִׁים בְּחֻטָּאת, וְנִשְׁחַטִּין
- 9 בְּמָקוֹם שְׁחִיטָתָהּ. וּמָקוֹם שְׁחִיטָהּ הוּא מָקוֹם הַקֶּבֶל¹⁸.
- 10 ד. וּמִנֵּין שְׁשׁוּחָטִים קְדָשִׁים קָלִים בְּכָל הָעֲזָרָה, אֲפִלוּ
- 11 אַחֲרֵי הַהִיכָל¹⁹? שְׁהָרִי נֶאֱמַר בְּשְׁלָמִים: וְשָׁחַטוּ פֶתַח
- 12 אֹהֶל מוֹעֵד²⁰ - לְהַכְשִׁיר כָּל הַרוֹחוֹת, שְׁהָרִי לֹא יַחַד לָהֶם
- 13 רוּחַ. וְהוּא הַדִּין לְשַׁאֵר הַקְּדָשִׁים קָלִים. וְאִם שְׁחָטִם

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(10) ובגמרא שם אמרו: "אשכחן בן צאן (שהרי הפסוק הנ"ל נאמר בצאן, שנאמר שם א, י "ואם מן הצאן קרבנו, מן הכבשים או מן העזים לעולה"), בן בקר מנא לן, אמר קרא "ואם מן הצאן", וי"ו מוסיף על ענין ראשון, וילמד עליון (=בן בקר, שנאמר בויקרא שם, לפני כן) מן התחתון (=מן הצאן)". (11 שם מח: (12 עיין כסף-משנה. (13 בויקרא שם: "זאת תורת החטאת וכו' קודש קדשים הוא". (14 בזבחים נג: במשנה: "העולה קדשי קדשים וכו'". ואף-על-פי שלא כתוב בתורה שהיא קדשי קדשים, - למדוה מחטאת ואשם, לפי שהיא שווה להם בשחיטתה ובקיבול דמה (פירוש המשנה זבחים פ"ה משנה א). ועוד, שהרי היא כולה לגבוה, ואין לך קדשי קדשים כזה (רש"י שם). (15 ראה במשנה זבחים נד: (16 הם כבשי עצרת, ראה למעלה פ"א הלכה ד. (17 שם במשנה: "זבחי שלמי ציבור ואשמות וכו' שחיטתן בצפון וקיבול דמן בכלי שרת בצפון וכו'". ובגמרא (שם נה). אמרו: "מנא לן דבצי צפון, דתני רבה בר רב חנן קמיה דרבא, ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת, מה חטאת בצפון אף שלמי ציבור. אמר ליה רבא, וכי חטאת מהיכן למדה מעולה, דבר הלמד מהיקש, חזור ומלמד בהיקש? אלא מדתני רב מרי בריה דרב כהנא, על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם (במדבר י, י) מה עולה קדשי קדשים, אף זבחי שלמי ציבור קדשי קדשים. מה עולה בצפון, אף זבחי שלמי ציבור בצפון". ורבינו הביא את הדרשה שנדחתה, ראה בכסף-משנה ולחם-משנה. (18 כי מיד עם תחילת השחיטה צריך לקבל הדם לתוך הכלי. כלומר, שיהיה נזול בכלי מיד (למעלה פ"ד הלכה ח), ואם כן, מקום השחיטה הוא מקום הקבלה. וראה עוד למעלה הלכה ב. (19 בזבחים נה: "דאמר רמי בר רב יהודה אמר רב, לול קטן היה אחורי בית הכפורת גבוה שמונה אמות, כדי להכשיר את העזרה לאכילת קדשי קדשים ולשחיטת קדשים קלים", ובתוספתא זבחים פ"ז: "וכן היה רבי יוסי ברבי יהודה אומר שני פספסין היו בבית החליפות פתוחין למערב גבוהין מן הארץ ת' אמות שתהא עזרה כשרה לאכילת קדשי קדשים ולשחיטת קדשים קלים אפילו אחורי הכפורת, שנאמר ושחטו פתח אהל מועד וגו'". ועיין בתוספות שם ד"ה שנים, שהקשו הלא אינו רואה פתח אהל מועד (ראה להלן הלכה ה). ותירצו, שמה שרואה קודש הקדשים, לא גרע מרואה פתח ההיכל. (20 כן למדו בתוספתא שם (הר המוריה, וראה בכסף-משנה). (21 בזבחים סג. ומנחות ח. "אמר ר' יוחנן שלמים ששחטן בהיכל כשרים, שנאמר (שם) ושחטו פתח אהל מועד, ולא יהא טפל חמור מן העיקר", שאם בפתח ההיכל כשר, כל-שכן בהיכל עצמו. (22 כן הוא בזבחים קז: שגגו של היכל אינו ראוי לשחיטת כל זבח. (23 זבחים נה: וכדעת רש"י (שם סא.), שדין זה אינו אלא בשלמים שכתוב בהם "פתח אהל מועד", ולא בשאר קרבנות. ומה שאמרו בתמיד פ"ג משנה ז: "לא היה שוחט השוחט עד ששומע קול שער הגדול שנפתח", אין זה אלא למצוה, ולא לעכב. ראה בתוספות מנחות צה. ד"ה מר אמר, וב'תוספות יום טוב' בתמיד שם. (24 סגורות ולא נעולות במנעול. (25 כן הוא בזבחים שם: "פשיטא מוגף כנעול דמי". (26 על פתח ההיכל, כמבואר פ"ז מהלכות כלי המקדש הלכה יז (אור שמח). (27 שם בזבחים בעיא שנפשטא: "וילון מאי, אמר ר' זירא הוא עצמו אין נעשה אלא כפתח פתוח", ופירשו רש"י ותוס' שם, שעשו הוילון לשם צניעות, שלא יסתכלו בהיכל בשעת שחיטה. (28 כן הוא בזבחים נג: (בעולה) נד: (לענין שלמי ציבור ואשמות), ונה. (לענין שלמי יחיד): "ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע". (29 כן בדפוס רומי (ר"מ) וויניציאה ועוד. בדפוסים החדשים: לעולה. (30 ראה להלן הלכה ט, כי "אין בכל הקרבנות קרבן שטעון הזיית דם באצבעו אלא חטאת בלבד". (31 זבחים נג: כשמואל וכתנא-קמא בברייתא שם (כסף משנה). (32 כלומר, שתי הקרנות תהיינה זו מול זו באלכסון, היינו קרן מזרחית צפונית, וכנגדה באלכסון קרן מערבית דרומית, כדי שיהיו "שתי מתנות שהן ארבע". (33 בקנים פ"א משנה א: "עולת בהמה דמה למטה", משום שנאמר (ויקרא ד, יח – כה) "אל יסוד מזבח העולה", הרי שדם עולה למטה במקום שיש יסוד, ושאר קרבנות כגון האשם והשלמים שהם למטה, למדו (זבחים י:) ממה שנאמר בחטאת בהמה (שם ו, יט) "הכהן המחטא אותה", "אותה" דמה למעלה, ואין דמו של אחר למעלה (ראה בפ' הרא"ש לקנים שם). (34 בתמיד פ"ד משנה א: "בא לו לקרן מזרחית צפונית ונותן מזרחת צפונה, מערבית דרומית ונותן מערבה דרומה". וראה יומא טו:

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק ה' סיון – ספר עבודה – הלכות מעשה הקרבנות קכג

מתוך מהדורת וגשל

- 1 פְּשִׁיזְקָה הָדֵם עַל הַקָּרָן שֶׁיְהִיָּה הָדֵם מִקִּיף עַל הַזֵּוֹיֹת
 - 2 פְּמִין ג'ס³⁵, כְּדִי שֶׁיִּמָּצֵא הָדֵם שֶׁל שְׁתֵּי מִתְנֹת עַל
 - 3 אֲרֻכָּה פְּחִלִּי הַמִּזְבֵּחַ. לִפִּי שְׁנָאֵמֶר בְּעוֹלָה וּבִשְׁלָמִים
 - 4 'סָבִיב'³⁶. וְהוּא הַדִּין לְאִשָּׁם³⁷. וְשִׁירֵי הָדֵם נִשְׁפָּכִין³⁸ עַל
 - 5 הַיִּסּוּד³⁹ הַדְּרוּמִי⁴⁰.
 - 6 ז. הַחֲטָאוֹת הַנֶּאֱכָלוֹת⁴¹ - דָּמָן טָעוֹן אֲרֻכָּה מִתְנֹת עַל
 - 7 אֲרֻכָּה קֶרְנוֹת⁴² הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן⁴³ מִחֲצִי מִזְבֵּחַ וּלְמַעַלָּה⁴⁴,
 - 8 לִפִּי שְׁנָאֵמֶר בָּהּ: עַל קֶרְנֵת הַמִּזְבֵּחַ⁴⁵. וְכִיצַד הוּא עוֹשֶׂה?
 - 9 כְּשֶׁלֹּקֶחַ הַכֹּהֵן הָדֵם בַּמִּזְבֵּחַ, מוֹלִיכּוֹ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ,
 - 10 וְטוֹבֵל אֶצְבָּעוֹ הַיְמָנִית הַסְּמוּכָה לַגּוֹדֵל בְּדָם⁴⁶, וְסוֹמֵךְ
 - 11 בְּאֶצְבָּעוֹ⁴⁷ הַגְּדוֹלָה מִפָּאן וּבַגּוֹדֵל מִפָּאן וּמִחֲטָא⁴⁸ וְיִוֵּרֵד
- 12 כְּנֶגֶד חֲדָה שֶׁל קָרָן עַד שֶׁיִּכְלָה כָּל הָדֵם שֶׁבְּאֶצְבָּעוֹ⁴⁹. וְכֵן
- 13 הוּא עוֹשֶׂה בְּכָל קָרָן וְקָרָן⁵⁰. וְאִם נִתֵּן סָמוּךְ לַקָּרָן כְּאִמָּה
- 14 אַחַת מִפָּאן אוֹ מִפָּאן - כְּפָרִי⁵¹.
- 15 ח. וְצָרִיף לְטַבֵּל אֶצְבָּעוֹ עַל כָּל קָרָן וְקָרָן⁵². וְכִשְׁגִּימֵר
- 16 הַנִּתְיָנָה עַל הַקָּרָן - מִקְנֵחַ אֶצְבָּעוֹ בְּשִׁפְתַּת הַמִּזְרָק⁵³, וְאַחֵר
- 17 כָּף טוֹבֵל פַּעַם שְׁנִיָּה; שֶׁשִּׁירֵי הָדֵם שֶׁבְּאֶצְבָּעוֹ פְּסוּלִין
- 18 לִפְנֵי מִזְבֵּחַ עַל קָרָן אַחֶרֶת⁵⁴.
- 19 ט. אֵין בְּכָל הַקָּרְבָּנוֹת קָרָן שֶׁטָּעוֹן הַזֵּית דָּם בְּאֶצְבָּעוֹ
- 20 אֶלָּא חֲטָא בְּלִבְדִּי⁵⁵, שְׁנָאֵמֶר בָּהּ: וְטַבֵּל אֶצְבָּעוֹ בְּדָם⁵⁶.
- 21 וְצָרִיף שֶׁיְהִיָּה שָׁם דָּם כְּדִי טְבִילָה, לֹא שֶׁיִּסְפֹּג אֶצְבָּעוֹ
- 22 מִדָּם⁵⁷.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

כי משום כך היה נותן בשתי הקרנות הנ"ל, ולא בקרן דרומית מזרחית ובקרן צפונית מערבית, משום שעולה טעונה יסוד, וקרן דרומית מזרחית לא היה לה יסוד (ראה בפ"ב מהלכות בית הבחירה הלכה י'). ומפני ש"כל פינות שאתה פונה, לא יהו אלא דרך ימין" הקדימו לזרוק בקרן מזרחית צפונית שבה פוגש תחילה כשמתחיל להקיף את המזבח מימין, ואח"כ נותן בקרן מערבית דרומית (יומא שם). (35) אות יונית, עשויה ככף פשוטה שלנו (רש"י שם). (36) בעולה נאמר (שם א, יא) "וזורקו בני אהרן הכהנים את דמו על המזבח סביב", וכן נאמר בשלמים (שם ג, ב) וזורקו בני אהרן הכהנים את הדם על המזבח סביב". (37) שנאמר בו סביב (שם ז, ב) "במקום אשר ישחטו את העולה ישחטו את האשם, ואת דמו יזרוק על המזבח סביב", ואמר התנאיקא בברייתא בזבחים שם: "יכול יזרקנו זריקה אחת, תלמוד-לומר סביב. אי סביב, יכול יקיפנו כחוט, תלמוד-לומר וזרוק. הא כיצד, כמין גמא, שתי מתנות שהן ארבע". (38) שפיכת שיריים ליסוד, לא נזכרה אלא בחטאות (שם ד, יח, כה, ל, לד), ולמדו (זבחים נא). שאר הקרבנות מחטאת, שנאמר (שם, כה) "אל יסוד מזבח העולה", ודרשו (שם) "תן יסוד למזבח של עולה", כלומר, "תן תורת שפיכת שיריים, יסוד להלכות מזבחה של עולה, שיהא המזבח טעון בעולה, ובכל דמים הניתנים עליו שפיכת שיריים אל היסוד" (רש"י שם) וראה עוד בזבחים לו. (39) בספרים אחרים: "על גג היסוד" (שם נב). (40) שם נג. במשנה. ושם בגמרא למדו כן מחטאות פנימיות, שכשם שבחטאות פנימיות שופך בסמוך לו, דהיינו ליסוד מערבי שבו פוגע תחילה כשיוצא מבפנים, כמו כן בשאר קרבנות שופך לקרן שפוגע בה תחילה כשיוורד מהכבש, והיינו יסוד דרומי. וראה להלן פ"ז הלכה י', שהכוונה לקרן דרומית מערבית. (41) ראה למעלה פ"א הלכה טז. וראה להלן הלכות יא דין חטאות הנשרפות. (42) משנה שם נב: (43) שהוא מזבח העולה, שנאמר (שם, כה) "ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן על קרנות מזבח העולה". (44) קנים פ"א משנה א: "חטאת העוף נעשית למטן וחטאת בהמה למעלן וכו' ואם שינה וכו' פסול", ובברייתא (זבחים נג). "דמים העליונים ניתנים מחוט הסקרא ולמעלה, התחתונים ניתנים מחוט הסקרא ולמטן, דברי רבי. רבי אלעזר ב"ר שמעון אומר וכו' בחטאת בהמה וכו' על גופה של קרן", ופסק רבינו כרבי, ולא כר' אלעזר ב"ר שמעון (כסף משנה). (45) בחטאות הנאכלות, נאמר "קרנות מזבח העולה". והיינו למעלה מחוט הסקרא, ראה למעלה. (46) ברייתא זבחים נג. "וטובל באצבעו הימנית (=של יד ימין) המיומנת שבימין, מן הדם שבמזרק". ובספרא ויקרא (דבורא דחובה פרשה ג הלכה ח) למדן כן בגזירה-שוה "נאמר כאן (ויקרא שם) "אצבעו", ונאמר להלן (במצורע – שם יד, טז) "אצבעו", מה אצבעו האמורה להלן, הימנית (שכן מפורש שם) המיומנת שבימין, אף אצבעו האמורה כאן, הימנית - המיומנת שבימין". (47) שם בברייתא: "וחומר בגודלו מלמעלה ובאצבעו קטנה מלמטה". ולפני רבינו היתה הנוסחא שם כספרים אחרים שם, שהובאה ב'שיטה מקובצת' שם. ובתוספתא זבחים פ"ו (עמ' 448 19) "נותן גדול מכן וגדולה מכן", ורבינו גרס שם: "נותן גדול מכן וגדולה מכן" (תוספתא ראשונה שם). ("וגדולה" היינו אצבע אמה שהיא הגדולה שבאצבעות). (48) "זריקת (דם) חטאת קרויה חִיטוּי, כמו הכהן המחטא אותה" (רש"י שם). (49) שם בברייתא. משום שנאמר (שם ד, כה) "ולקח וכו' ונתן", שנשמע מזה שיתן כל מה שלקח באצבעו (ראה בקרית ספר). (50) ברייתא שם. (51) בגמרא זבחים שם, נחלקו בזה האמוראים (אליבא דרבי, האומר כי דמים העליונים ניתנים מחוט הסקרא ולמעלה, ראה בהתחלת ההלכה כאן), חד אמר נותן אמה אילך ואמה אילך, וחד אמר מחטא ויורד כנגד חודו של קרן, ואמרו שם כי אף הסובר "נותן אמה אילך ואמה אילך", אינו אלא בדיעבד, אבל לכתחילה מצוה בחודה, ופסק רבינו כמותו, וראה בכסף-משנה. (52) בספרא (ויקרא דבורא דחובה פרשה ג הלכה ח): "וטבל והזה, על כל הזייה טבילה", וראה זבחים צג: ומנחות ז: וברש"י שם. (53) זבחים שם: "אצבעו במה מקנח. אמר אביי, בשפת מזרק, כדכתיב (עזרא א, י) כפורי זהב". וראה למעלה פ"ד הלכה ח. (54) שם: "אמר רבי אלעזר, שיריים שבאצבעו פסולין". (55) אבל שאר הקרבנות זורק במזרק, ראה למעלה הלכה ו. (56) קיצר רבינו לשון הפסוק, שנאמר "וטבל הכהן את אצבעו בדם". ופסק זה בחטאת הפנימית, אבל בחטאת החיצונה, נאמר (שם, כה): "ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן", ואף בה ישנה טבילת אצבע, אלא שאינה מפגלת כמפורש בזבחים יד. (משנה למלך). (57) כלומר, נוסף למה שצריך שבעת קבלת הדם יקבל בכלי כדי הזייה (ראה למעלה פ"ד הלכה ח) – יש צורך שבעת ההזייה יהיה שם דם כדי טבילה, ואם בעת קבלת הדם קיבל כשיעור כדי הזייה, אינו רשאי לחלק את הדם אחר-כך לכמה כלים. ושיעור כדי

קבד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק ה' סיון – ספר עבודה – הלכות מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל

- 1 י. ומנין הוא מתחיל? ⁵⁸ עולה בבבבש ⁵⁹ ופונה לימינו ⁶⁰
 - 2 ומהלך על הסוכב ⁶¹ ונותן בקרן דרומית מזרחית
 - 3 תחלה, ואחר כך בקרן השניה הסמוכה לה, שהיא
 - 4 מזרחית צפונית, ואחר כך בקרן שלישית הסמוכה לה,
 - 5 שהיא צפונית מערבית, ואחר כך בקרן רביעית
 - 6 הסמוכה לה, שהיא מערבית דרומית. ועל יסוד אותה
 - 7 הקרן שהשלים בה המתנות הוא שופך שרי הדם;
 - 8 שנאמר: ואת כל הדם ישפך אל יסוד מזבח העולה ⁶²
 - 9 - זה יסוד דרומי ⁶³.
 - 10 יא. כל החטאות הנשפכות ⁶⁴ - דמם נכנס לפנים
 - 11 להיכל ⁶⁵ ומזין ממנו שם באשר מפרש בתורה ⁶⁶. ושירי
 - 12 הדם שופך על יסוד המערבי של מזבח החיצון ⁶⁷,
 - 13 שהוא פוגע בו תחלה בצאתו מן ההיכל.
- יב. והיכן מזין מדמן? וכמה מזה מהם? פרש"י ⁶⁸ ושעיר ⁶⁹
- של יום הכיפורים - דם כל אחד מהן טעון שמונה הזיות
- על בין הבדים ⁷⁰ ושמונה על הפרכת. ומערב דם הפר
- והשעיר, ומזה משניהם ארבע הזאות על ארבע קרנות
- מזבח הזהב שבהיכל, ושבע הזיות על אמצעו של
- מזבח זה ⁷¹, כמו שיתבאר בהלכות עבודת יום
- הכפורים ⁷². ואם לא כן בהזיות שבפנים ⁷³ - פשרות.
- יג. פרים הנשפכים ⁷⁴ ושעירים הנשפכים ⁷⁵ - זורק דם
- מכל אחד מהם שבע הזיות על הפרכת ⁷⁶ המבדלת בין
- הקדש ובין קדש הקדשים ⁷⁷, וארבע הזיות על ארבע
- קרנות מזבח הזהב ⁷⁸.
- יד. וכל הדמים הנתנין על מזבח הזהב ⁷⁹, פשהוא
- נכנס ⁸⁰ - עומד בין המזבח למנורה ⁸¹ והמזבח

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

הזיה, הוא שיהיה בכלי כמות דם שיוכל לטבול אצבעו, ולא שיהיה שם רק כמות שיוכל לקנח אצבעו בדפנות הכלי (משנה למלך). ולמדו דבר זה (בזבחים מ:) ממה שנאמר (שם) "וטבל" – "ולא מספג". (58) כלומר, על איזה קרן מזה ראשונה (משנה בזבחים נג.). (59) ראה למעלה בפ"ב מהלכות בית הבחירה הלכה יג, כי הכבש היה בנוי לדרומו של מזבח, וראה שם עוד בפ"א הלכה יז. (60) שהוא לצד מזרח. כי "כל פינות שאתה פונה, לא יהו אלא דרך ימין, שנאמר (יחזקאל מג, יז) ומעלותיהו פונות קדים" (זבחים סב:). (61) ראה למעלה שם הלכה ז. (62) בספר מוגה: "ואת כל דמה ישפוך אל יסוד המזבח". והוא בויקרא ד, ל בחטאת יחיד, וכן נכון, שהרי הפסוק שבספרים שלנו הוא בחטאות הפנימיות, ושם הוא שפך השיריים ליסוד מערבי, ראה להלן הלכה יא (כסף משנה). ובהר המוריה הגיה "ואת דמו ישפוך אל יסוד מזבח העולה" (שם, כה), הנאמר שם קודם, בחטאת נשיא. (63) במשנה זבחים שם. ובגמ' שם: "ת"ר, אל יסוד מזבח, זה יסוד דרומי וכו' ילמד ירידתו מן הכבש" (ממזבח העולה בחטאות הנאכלות) ליציאתו מן ההיכל (בחטאות הנשרפות שמזין הדם על מזבח הזהב), מה יציאתו מן ההיכל בסמוך לו (ששופך את הדם על יסוד המערבי של מזבח העולה שהוא פוגע בו תחילה בצאתו מן ההיכל, ראה להלן הלכה יא), אף ירידתו מן הכבש בסמוך לו (שהוא יסוד דרומי). (64) שהן שתיים ליחיד: פר כהן משיח ופרו של כהן גדול ביום הכיפורים, ושלש לציבור: שעירי עבודה-זרה ושעיר יום הכיפורים הפנימי (זוגו של שעיר המשתלח), ופר העלם דבר של ציבור, ראה למעלה פ"א הלכה טז. (65) ראה למעלה פ"א מהלכות בית הבחירה הלכה ה. (66) ראה להלן הלכה יב והלכה יג. (67) משנה זבחים מז: ולמדו כן בגמרא (שם נא). ממה שנאמר (שם, יח) "אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד", ובצד מערב הוא פוגע תחילה. ואילו בחטאות הפנימיות, לא נאמר "אשר פתח אהל מועד", ושם הוא שופך ליסוד דרומי, שבו הוא פוגע תחלה (למעלה הלכה י). (68) כלומר, פר של כהן גדול. (69) זוגו של המשתלח. (70) בדי הארון, ראה בפ"ד מהלכות עבודת יוהכ"פ ה"ב. (71) בצד הדרום (שם). (72) שם. (73) מנחות כז: (יתכן, כי כוונתו למה שאמרו בספרא פ' ויקרא (דבורא דחובה פרשה ה הלכה י) "לפני ה' – מלמד שהוא מכון כנגד הבדים". וזהו מה שכתב בהלכות עבודת יום הכיפורים שם, ששמונה הזאות של דם הפר והשעיר שמה על הפרוכת, הוא מזה כנגד הארון (ואף-על-פי שדברי הספרא הנ"ל הם בפר כהן משיח, לא הביא זאת רבינו אלא בפר ושעיר של יום הכיפורים, וראה בהר המוריה). וזהו מה שכתב כאן "ואם לא כיון", היינו שלא כיון לבין הבדים. וראה בקרית ספר כאן, ובחזון-איש להלן בפ"ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ב). (74) פר כהן משיח, ופר העלם דבר של ציבור. (75) שעירי עבודה-זרה. (76) שנאמר (ויקרא ד, ו בכהן המשיח) "וזהו מן הדם שבע פעמים לפני ה' את פני פרוכת הקודש", וכעין זה (שם, יז) בפר העלם דבר של ציבור. ושעירי עבודה-זרה נלמדו בספרא ויקרא (שם פרק ו הלכה ה) ממה שנאמר (שם, כה) "ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת", - "החטאת, לרבות שעירי עבודה-זרה", וראה להלן הלכה טז. (77) שם, ו: "את פני פרוכת הקודש". (78) שם, ז – יז. (79) היינו פר ושעיר של יום הכיפורים (למעלה הלכה יב) ופרים הנשרפים ושעירים הנשרפים (למעלה הלכה יג), וראה להלן. (80) (כן הוא בתוספתא זבחים פ"ו (שם עמוד 488 10) לענין פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים: "כיון (כן הוא בכ"י ווין – נספחות לתוספת ראשונים חלק ב עמוד 299) ששחט זורק דמן, נכנס ועמד בין מזבח הזהב למנורה, מזבח היה לפניו ממנו, טבל וזהו שבע פעמים כנגד בית קדשי הקדשים וכו' נתן על הקרן מכן וכן וכו'". אבל בפר ושעיר של יום הכיפורים לא שייך לומר "כשהוא נכנס", שהרי ההזאה על הפרוכת, שלפני ההזאה על הקרנות, היתה בעמדו בין המזבח ולפרוכת (יומא נח: וראה בפ"ד מהלכות עבודת יום הכיפורים הלכה ב, ובהר המוריה כאן בשם הפרי-חדש שטעות-סופר שם בדברי רבינו), ואם כן ההזאה על קרנות המזבח היתה ביציאתו ולא בכניסתו. ומה שאמרו בתוספתא יומא פ"ב (צוקרמנדל פ"ג עמוד 185 23) "נכנס בהיכל עד שנמצא בין מזבח הזהב למנורה וכו'" – שם המדובר על הכניסה הראשונה של הכהן הגדול להיכל ולקודש-הקדשים, עיין שם). (81) תוספתא שם. כלומר, בדרום, כי הרי המנורה היתה בדרום. ומכאן שדעת רבינו כסתם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק ה' סיון – ספר עבודה – הלכות מעשה הקרבנות קכה

מתוך מהדורת וגשל

- 1 לפניו⁸², ונותן על קרנות המזבח מבחוץ⁸³. מתחיל מקרן
- 2 מזרחית צפונית⁸⁴, לצפונית מערבית, למערבית דרומית,
- 3 לדרומית מזרחית.
- 4 טו. פר כהן משיח הבא על כל המצות⁸⁵ – כהן המשיח
- 5 עצמו מקבל דמו ומזה ממנו⁸⁶ מבפנים⁸⁷. ואם קבל
- 6 והזה כהן הדייט – כשר⁸⁸.
- 7 טז. שעירי עבודה זרה⁸⁹, והן שעירין הנשרפין, לא
- 8 נתפרש בהן בתורה⁹⁰ כיצד נותן דמן ולהיכן הוא נותן.
- 9 אלא לפי שהן חטאת הקהל – דינן קרין פר העלם,
- 10 שהוא חטאת הקהל, לכל האמור בו⁹¹: למתן דמים⁹²,
- 11 ולשרפה⁹³, ולטמא את השורף⁹⁴.

- 12 יז. הבכור⁹⁵ והמעשר והפסח – דם כל אחד מהן טעון
- 13 מתנה אחת, בשפיכה⁹⁶ כנגד היסוד⁹⁷, באי זו רוח
- 14 שירצה משלש זוויות המזבח. שהרי קרן מזרחית
- 15 דרומית לא היה לה יסוד⁹⁸, כמו שבאנו⁹⁹. ומנין שאין
- 16 טעונו אלא מתנה אחת? שהרי נאמר בבכור: ואת
- 17 דמם¹⁰⁰ תזרק על המזבח. מפי השמועה למדנו¹⁰¹, שהוא
- 18 הדין במעשר ובפסח שנותן דמן מתנה אחת בבכור.
- 19 יח. כל הזבחים מקטירין אמוריהן על גבי המזבח אחר
- 20 שזרקין הדם תחלה¹⁰². וכל הזבחים מפשיטין אותן¹⁰³
- 21 ואחר כך מוציאים את אמוריהן¹⁰⁴, ואין מפשיטין אותן
- 22 עד שיתזרק הדם¹⁰⁵. חוץ מחטאות הנשרפות¹⁰⁶, שאין

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

משנה ביומא נב: גג: ששתי הפרוכות שהיו (ראה בפ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה ב) היתה החיצונה פרופה מן הדרום, ופנימית פרופה מן הצפון, וכניסתו היתה בדרום. (82) כלומר, הוא עומד בין המזבח למנורה, אבל כולו חוץ למזבח. כלומר, למזרחו, שכן נאמר ביום הכיפורים (שם טז, יח) "ויצא אל המזבח אשר לפני ה'", ודרשו חכמים (יומא נח): "ויצא אל המזבח, עד דנפיק מכוליה מזבח", וכמו כן בפרים הנשרפים ושעירים הנשרפים, למדו ממה שנאמר (שם ד, ז) "מזבח קטורת הסמים לפני ה'" "מזבח לפני ה'", ואין כהן לפני ה'. הא כיצד, עומד חוץ למזבח ומזה" (יומא שם). (83) תוספתא זבחים שם: "נתן על הקרן מכן ומכן כשרה, מן הקרן ולפנים פסול". (84) כסתם משנה, ביומא שם. וסובר רבינו כי גם למי שסובר שתי פרוכות היו, והחיצונה פרופה מן הדרום, צריך להתחיל מקרן מזרחית צפונית, שהרי מקרן מערבית דרומית שבה פוגע תחלה, ביציאתו ביום הכיפורים, אינו מתחיל, משום שנאמר "ויצא אל המזבח" כנ"ל, ובדרומית מזרחית גם אינו מתחיל, שאם-כן נמצא שקרן מערבית דרומית תהיה האחרונה מכולן, ולפיכך התחיל ממזרחית צפונית, באופן שקרן מערבית דרומית תהיה לפני הקרן האחרונה (הר המוריה). ובפרים הנשרפים ושעירים הנשרפים, שאינו יוצא מבפנים, אלא נכנס מבחוץ – בוודאי שצריך להתחיל ממזרחית צפונית, שהיא בימינו. (85) בויקרא ד, ג: "אם הכהן המשיח יחטא וגו' והקריב וגו' פר בן בקר תמים לה' לחטאת". ודין פר העלם דבר של ציבור, כדין פר כהן משיח, ראה משנה-למלך. (86) שנאמר (שם, ה"ו) "ולקח הכהן המשיח מדם הפר, והביא אותו אל אהל מועד וטבל הכהן את אצבעו בדם והזה וגו' לפני ה' את פני פרוכת הקודש" (ראה ספרא המובא בסמוך). (87) הזיות שעל המזבח הפנימי. (ונראה ששפיכת שיריים ליסוד המזבח החיצון (למעלה הלכה יא), אינה צריכה אף לכתחלה לכהן משיח). (88) בספרא פ' ויקרא (דבורא דחובה פרשה ג הלכה ו): "ולקח הכהן המשיח, אין לי אלא המשוח בשמן המשחה, מרובה בגדים מנין. תלמוד-לומר הכהן, אם סופינו לרבות כהן אחר, מה תלמוד-לומר ולקח כהן המשיח, אלא מצוה שיקבל כהן משיח, ואם קבל כהן אחר (בילקוט שמעוני שם העתיק: "הדייט") עבודתו כשרה". (89) ראה למעלה פ"א הלכה טז. (90) במדבר טו, כב – כו. (91) ספרא שם פרק ו הלכה י והלכה ה, ממה שנאמר (ויקרא ד, כ"א) "ועשה לפר כאשר עשר לפר חטאת" – "החטאת לרבות שעירי עבודה-זרה" (למתן דמים, ראה למעלה הלכה יג). "ושרף אותו כאשר שרף את הפר הראשון, חטאת הקהל הוא" – "או אינו אלא פר ישרף, ואין שעירי עבודה-זרה נשרפים, תלמוד-לומר חטאת הקהל, בנין אב לכל חטאות הקהל, שישרפו". וראה בזבחים מא. (92) שזורק שבע הזיות על הפרוכות, וארבע הזיות על ארבע קרנות המזבח, ראה למעלה שם. וראה במשנה-למלך אם צריכים לכתחילה כהן משיח. (93) ראה להלן פ"ז הלכות ג-ד. (94) לטמא בגדיו, ראה בפ"ה מהלכות פרה אדומה הלכה ד. ומה שנראה מדברי רבינו שלמדים שעירי עבודה-זרה מפר העלם דבר, צריך עיון, שהרי בפר העלם דבר לא נאמרה טומאה, וכולם למדנו מפר ושעיר של יום הכיפורים (ראה בזבחים פג. ובספרא פ' אחרי פרשה ט הלכה ד, ובהר המוריה). (95) זבחים נו: במשנה. (96) ע"י המזרק בסמוך למזבח ולא מרחוק. וראה גם בפ"א מהלכות קרבן פסח ה"ו. (97) תוספתא זבחים פ"ו: "הבכור והמעשר והפסח שופכן שפיכה אחת כנגד היסוד, שפכן שלא כנגד היסוד, הרי אלו פסולים", וראה גם זבחים נו: במשנה, וראה לח"מ כאן. (98) מדות פ"ג משנה א. (99) בפ"ב מהלכות בית הבחירה ה"י. (100) צ"ל "את" בלא וי"ו, ואמרו בספרי (פרשת קרח פסקא קיח) "את דמם תזרוק על המזבח, מתנה אחת". (101) בספרי שם: "רבי יאשיה אומר, קדש הם (הנאמר אצל בכור, במדבר שם) למה נאמר, להביא את המעשר ואת הפסח שיטענו שפיכה אחת שלא שמענו להם בכל התורה. ר' יצחק אומר אינו צריך, שהרי כבר נאמר (דברים יב, כז) ודם זבחיך ישפך, להביא את המעשר ואת הפסח שיטענו שפיכה אחת" (וראה גם ספרי ראה פסקא עח). וראה זבחים לז. פסחים סד: , וראה לח"מ כאן. (102) שבכולם כתוב זריקה קודם, ואחרי כן כתוב הקטרה, וכמו שכתוב אצל בכור (במדבר שם) "את דמם תזרוק על המזבח ואת חלבם תקטיר" (ראה קרית ספר כאן). (103) את העור. (104) כמו שנאמר (ויקרא א, ו) "והפשיט את העולה ונתח אותה לנתחיה" (ראה קרית ספר). (105) בזבחים קג: "נתבאר דכו"ע מודו דאין הפשט קודם זריקה, וכתב רש"י מפני שאסור לשהות הדם כ"כ, ובסוף הלכות פסולי המוקדשין (פי"ט ה"ט) כתב רבינו, זבח שהופשט קודם זריקה אינו פוסל" (כסף משנה), ובקריית ספר כאן כתב, משום שנאמר (שם, ה) "וזרקו את הדם על המזבח", ואחר-כך נאמר (שם, ו) "והפשיט את העולה". (106) בבית הדשן מחוץ לירושלים.

21

פרק ששי

22 א. מצות עשה לעשות העולה כמשפטה הכתובה
23 בתורה. וכיצד מעשה העולה? שחט וזרק הדם כמו
24 שבארנו, ומפשיט ומנתח ומקטיר כל הנחתים על גבי
25 המזבח; שנגמר: והקטיר הכהן את הכל המזבחה.
26 ב. צמר שבראשי כבשים ושער שבזקן התישים,
27 והעצמות והגידים והקרניים והטלפים: בזמן שהן
28 מקשרין - מקטירין את הכל, ואם פרשו - לא יעלו;
29 שנגמר: עליהם הכשר והדם. וכלן שפקעו מעל המזבח
30 - לא יחזיר. וכן גחלת שפקעה מעל המזבח - לא
31 יחזיר.
32 ג. איברים שפקעו מעל המזבח: אם יש בהן ממש,
33 אפלו פקעו אחר חצות הלילה - יחזיר, שנגמר: על
34 מוקדה על המזבח כל הלילה; ואם אין בהם ממש,
35 אפלו פקעו קדם חצות - לא יחזיר. נתקדש הכשר ויבש
36 עליהן קצץ ופקעו: קדם חצות - יחזיר, אחר חצות -
37 לא יחזיר.
38 ד. פשמתח איברי העולה, מוליכין את כל הנחתים
39 לפכש ומולחין אותם שם. ואחר כך מעלין כל האיברים
40 לראש המזבח. ומסיר גיד הנשה בראש המזבח

1 מפשיטין אותם כלל; שנגמר: את עורם ואת בשרם¹⁰⁷.
2 נמצאת אומר: זורק תחלה ואחר כך מפשיט, וקורע¹⁰⁸
3 ומוציא האמורין ומקטיר.
4 יט. כל עורות קדשי הקדשים - לפניהם¹⁰⁹, בין
5 בקרבנות צבור בין בקרבנות יחיד; שנגמר: עור העלה
6 אשר הקריב¹¹⁰. אבל עורות קדשים קלים - לבצעלים¹¹¹.
7 וכל עולה שלא זכה המזבח בבשרה¹¹² - לא זכו
8 הפניהם בעורה¹¹³; שנגמר: עלת איש - עולה שעלתה
9 לאיש¹¹⁴.
10 כ. כל קדשי הקדשים שארע בהן פסול קדם הפשטן -
11 אין עורותיהן לפניהם¹¹⁵; לאחר הפשטן - עורן
12 לפניהם¹¹⁶. וכל העורות מחלקין אותן אנשי משמר¹¹⁷
13 ביניהן¹¹⁸ מערב שבת לערב שבת¹¹⁹.
14 כא. המתפס עולתו לבדק הבית¹²⁰, וכן המקדיש
15 נכסיו והיו בהן זכרים, שדינן שיקרבו עולות¹²¹ - אין
16 עורותיהן לפניהם; שנגמר: עלת איש - פרט לעולת
17 הקדש¹²². אלא ימכרו העורות ויפלו לבדק הבית¹²³.
18 אחד עולת איש או אשה¹²⁴ או עובד כוכבים¹²⁵ או עבד
19 עורותיהן לפניהם, לא נאמר 'איש' אלא להוציא
20 ההקדש.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

107 הכוונה למה שכתוב "ושרפו באש את עורותם ואת בשרם ואת פרשם", כלומר, ילפינן פר ושעיר יוה"כ מפרו של כהן משיח. וכן אמרו בברייתא בזבחים נ. "רבי אומר, נאמר כאן (בפר ושעיר של יום הכיפורים) עור ובשר ופרש, ונאמר להלן (אצל פר כהן משיח, ויקרא ד, יא) עור ובשר ופרש, מה להלן ע"י ניתוח שלא בהפשט (בתו"כ ויקרא חובה רפ"ה: "ואת עור הפר ואת כל בשרו על ראשו ועל כרעיו וקרבו ופרשו והוציא וכו'. מלמד שהוא מוציא כולו כשהוא שלם, יכול ויציאנו שלם וישרפנו שלם, ת"ל ראשו וכרעיו, מה ראשו וכרעיו האמורים להלן ע"י ניתוח, אף כאן ע"י ניתוח. אי מה ראשו וכרעיו האמורים להלן ע"י הפשט, אף כאן ע"י הפשט, ת"ל וקרבו ופרשו) אף כאן ע"י ניתוח שלא בהפשט" (ראה הר המוריה כאן). 108 לבטנו, ראה פ"א מהלכות קרבן פסח הלכה ו. 109 משנה זבחים קג. 110 לכהן יהיה. כלימורו של התנא-קמא בברייתא שם: "עור העולה, אין לי אלא עור העולה, עורות קדשי קדשים מנין, ת"ל "עור העולה אשר הקריב". אבל ר' ישמעאל, וכן במשנה שם למדים זאת מקל-וחומר, ומה אם אלו שלא זכו (כהנים) בבשרו זכו בעורה, קדשי קדשים שזכו בבשרה (=חטאות ואשמות לכהנים) אינו דין שיזכו בעורה". 111 במשנה שם, ונתמעטו בברייתא שם, "יכול שאני מרבה אף קדשים קלים, ת"ל עולה. מה עולה קדשי קדשים, אף כל קדשי קדשים". 112 "כגון שאירע בה פסול קודם וריקה, שלא היתה לה שעת היתר למזבח" (רש"י זבחים שם). 113 שם במשנה. 114 שם. "רוצה לומר שעלתה לגבי מזבח" (רבינו בפי"ה מ"שם). 115 משנה שם קג: אלא העור כבשר וישרף הכל (ראה פ"ט מהלכות פסולי המוקדשין ה"ט). 116 שם במשנה. הואיל והופשט קודם הפסול, כבר זכו בהן הכהנים. 117 ראה פ"ד מהלכות כלי המקדש ה"ג. 118 ראה שם הלכה כא. 119 תוספתא זבחים פ"א, ומנחות פ"ג: "בראשונה היו מכניסין עורות קדשים ללשכת בית הפרוה, והיו מחלקין אותן בערבין לכל בית אב שבאותו היום, והיו גדולי כהונה (=בעלי זרוע, פסחים נז). באים ונוטלים אותם בזרוע, התקינו שיהיו מחלקים אותם בערבי שבתות לכל משמר ומשמר". 120 כלומר, מקדיש עולה לבדק הבית ולא למזבח. 121 כר' יהושע בשקלים פ"ד מ"ד: "המקדיש נכסיו, והיה בהן בהמה ראויה על גבי מזבח, זכרים ונקבות, רבי אליעזר אומר זכרים ימכרו לצרכי עולות וכו'. רבי יהושע אומר זכרים עצמן יקרבו עולות וכו'". ורבינו סותר עצמו, שפסק בפרק ה מהלכות ערכין הלכה ז כר"א, וראה לחם-משנה כאן. 122 זבחים קג. "ת"ר, עולת איש, פרט לעולת הקדש, דברי ר' יהודה וכו', מאי פרט להקדש וכו'. רבי אייבו א"ר ינאי, פרט למתפס עולה לבדק הבית וכו'. אלא מר, במאי מוקים לה (להא דתני לעיל, פרט לעולת הקדש, רש"י) א"ל מוקמינא לה במקדיש נכסיו, וכרבי יהושע וכו'". 123 שם בגמ': "הני מילי בשר, אבל עור תפיס וכו' ואפילו לר' יהושע דאמר אדם חולק הקדישו, הני מילי בשר, אבל עור תפיס (לבדק הבית כשאר נכסיו שלו, רש"י)". 124 משנה שם: "אחד עולת האיש ואחד עולת האשה, עורותיהן לכהנים". 125 בגמ': שם: "ת"ר, עולת איש (ויקרא ז, ח), אין לי אלא עולת איש, עולות גרים נשים ועבדים מנין, תלמוד-לומר (שם) עור העולה, ריבה". ונוסחת רבינו שם: "גרים", במקום "גרים", ראה בהגהה בגמרא שם. וכתב הכסף-משנה כי נוסחת רבינו נראית נכונה, שהרי לנוסחא שלפנינו קשה, היאך יעלה על הדעת לחלק בין גר לישראל. 1 יבאר בו מצות עשיית העולה, וכיצד הם מעשיה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ה' סיון - ספר עבודה - הלכות מעשה הקרבנות קבו

מתוך מהדורת וגשל

יב. השני - בשתי הידים. של ימין בימינו, ושל שמאל בשמאלו. ובית עורן לחוץ.
יג. השלישי - בעקץ ובגלגל. העקץ בימינו, והאלה מלדלת בין אצבעותיו, ואצבע הכבד ושתי הפליות עמו. והרגל של שמאל בשמאלו. ובית עורן לחוץ.
יד. הרביעי - בחזה ובגרה. החזה בימינו, והגרה בשמאלו, וצלעותיה בין אצבעותיו.
טו. החמישי - בשתי דפנות. של ימין בימינו, ושל שמאל בשמאלו. ובית עורן לחוץ.
טז. הששי - בקרבים, נתונים בכוף, וקרעים על גביהן מלמעלה. אם היתה העולה בכש או עז. אבל אם היתה איל - מוליכין הקרבים שנים. וכן הסלת של נסכיה ביד אחד, והיין ביד אחד. ואם היה איל - הסלת בשנים, והיין בשנים.
יז. נמצאת למד, שהכבש או העז מוליכין אותו שמונה למזבח, והאיל מוליכין אותו אחד עשר.
יח. השור מוליכין אותו ארבעה ועשרים. הראשון מוליך את הראש. והשני והשלישי מוליכין הרגל של ימין. והרביעי והחמישי מוליכין את העקץ. והששי והשביעי מוליכין את הרגל של שמאל. והשמיני מוליך את החזה. והגרה מוליכין אותה שלשה, תשיעי ועשירי ואחד עשר. ומוליכין שתי הידים בשנים, ושתי הדפנות בשנים, והקרבים והסלת והיין בשלשה שלשה. הרי ארבעה ועשרים.
יט. ולמה לא יחלקו האבר הגדול של שור לחלקים? שנאמר: ונתח אתה לנתחיה - ולא נתחיה לנתחים. במה דברים אמורים? בעולות הצבור; אבל עולות היחיד, אם רצו להוליך נתחיה בפחות מאלו או ביותר - מוליכין.
כ. עולת העוף כיצד היתה נעשית? עולה לכבש ופונה לסוכב ובא לו ללחן דרומית מזרחית, והיה מולק שם את ראשה ממול ערפה ומכדיל. ואם לא הכדיל - פסולה. וממצה דם הראש ודם הגוף על קיר המזבח למעלה מן החוט שבאמצע המזבח. ואם מצה דם הראש ולא מצה דם הגוף - פסולה. מצה דם הגוף ולא מצה דם הראש - כשרה.
כא. ונוטל את הראש ומקריב בית מליקתו למזבח וסופגו במלח וזורקו על גבי האשנים. ובא לו לגוף והסיר את המראה והעור שעליה בידו עם הנוצה ואת בני מעים היוצאין עמה ומשליכן לבית הדשן.
כב. ושסע אתו בכנפיו - בידו בלא סכין. ואינו צריך להכדיל, שנאמר: לא יכדיל. ואם הכדיל - פשר. וסופגו במלח וזורקו על גבי האשנים. לא הסיר את המראה ולא את הנוצה ולא את בני מעים ולא ספגה במלח - כל ששנה בה מאחר תמצית הדם כשרה.

ומשליכו על גבי הדשן שבאמצע המזבח. וזורק כל האיברים על האש, שנאמר: הפשר והדם - כשם שהדם בזריקה, כך כל הפשר בזריקה. ואחר שזרקו חוזר ועורף אותן על האש, שנאמר: ועורף הכהן אתם. ואיברים שצולגין ואחר כך העלן למזבח - אין בהם משום ריח ניחוח.
ה. כיצד מנתחין את העולה? לא היה שובר את הרגל, אלא נוקבו ותולה בו ומפשיט. ואם היה שור - מפשיטו בלי תליה. ומפשיט עד שהוא מגיע לחזה. הגיע לחזה, חותך את הראש ונותנו לכהן. וחותך את הקרעים ונותנו לאחר, ומשלים את ההפשט. וקורע את הלב ומוציא את דמו. וחותך את הידים ונותנו לאחר. עלה לרגל ימיני - חותכו ונותנו למי שזכה בראש, ושתי ביצים עמה. ואחר כך קורע את הבהמה עד שיגלו המעים, ונוטל את הפדר ונותנו על הראש מלמעלה על בית השחיטה, ונוטל את הקרבים ונותנו לאחר.
ו. הולך ומדיחן במים, שנאמר: והקרב והקרעים ירחץ במים - לא ביין, ולא במזג, ולא בשאר משקין. וכל המימות פשרין. במה מדיחן? הפרס מדיחין אותה בבית [המדיחין] כל צרכה; הקרבים אין פותחין משלש פעמים. ומדיחין אותן על שלחנות של שיש שבין העמודים.
ז. נוטל את הסכין ומפריש את הראה מן הכבד, ואצבע הכבד מן הכבד, ואינו מזיז הכבד ממקומו, ונוקב את החזה ונותנו לאחר. ועולה לדפן הימנית וחותך ויורד עד השדרה, ולא יגע בשדרה, עד שהוא מגיע לשתי צלעות רכות, חותכה ונותנה לאחר, והכבד תלויה בה.
ח. בא לו לגרה, מניח בה שתי צלעות מפאן ושתי צלעות מפאן, חותכה ונותנה לאחר, והקנה והלב והראה תלוין בה. בא לו להפן השמאלית ומניח בה שתי צלעות רכות מלמעלה ושתי צלעות רכות מלמטה, וכך היה מניח בכל צד. נמצא מניח בשתי הדפנות ארבע צלעות בזו וארבע צלעות בזו. חותכה ונותנה לאחר, והשדרה עמה, והטחול תלוי בה.
ט. בא לו לעקץ, חותכו ונותנו לאחר, והאלה ואצבע הכבד ושתי פליות עמה. נוטל את הרגל השמאלית ונותנה לאחר. וכסדר זה מפשיטין ומנתחין עולת בהמה, ואלו הן הנתחין האמורין בתורה: ונתח אתה לנתחיה.
י. בכמה מוליכין את האיברים לכבש? אם מן הצאן היא העולה - מוליכין אותה ששה.
יא. הראשון - בראש ובגלגל. הראש בימינו, וחתמו פלפי זרועו, וקרניו בין אצבעותיו, ובית שחיטה למעלה, והפדר עליה. והרגל של ימין בשמאלו, ובית עורה לחוץ.

5 רב בשר - הרי זו כמותה קדם שיגיע לסימניו. וצריך
6 לחתוך שני הסימנים בעולה פשהוא יורד. והמולק בספין
7 או מן הצדדין - אינה מליקה, אלא כמי שחנק או נחר.
8 וכל הערף פשר למליקה.

1 כג. כיצד מולקין? קוצץ ויורד בצפרן ממול ערף. אם
2 רצה להוליך ולהביא - מוליך ומביא, ואם רצה להיות
3 דורס ויורד בצפרן - דורס. ואם נעקרו הסימנים - אינו
4 חושש. וחותך שדרה ומפרקת בלא רב בשר; שאם חתך

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - כ"ח אייר'ה' סיון ה'תשע"ה

יום ראשון כ"ח אייר ה'תשע"ה הלכות שביתת יום טוב

פרק ה

43 דרך ארבה, ממקום למקום באותו הגג. שחט בהמה
44 בשדה - לא יביאנה לעיר במוט או במטה, אכל מביאה
45 אברים אברים.
46 ו. כל שנאותין [נהנים] בו אפלו בחל - אף על פי שאין
47 נאותין בו ביום טוב, כגון תפלין - מתיר לשלחן לחברו
48 ביום טוב; ואין צריך לומר דבר שנאותין בו ביום טוב,
49 כגון יינות שמנים וסלתות, שמתיר לשלחן לחברו ביום
50 טוב. וכל דבר שאין נאותין בו בחל עד שיעשה בו
51 מעשה שאסור לעשותו ביום טוב, אין משלחין אותו
52 ביום טוב.
53 ז. כיצד? אין משלחין ביום טוב תבואה, לפי שאין
54 נאותין בה בחל אלא אם כן טחן, ואסור לטחן ביום
55 טוב; אבל משלחין קטניות, מפני שמבשילן ביום טוב
56 או קולה אותן ואוכלן. ומשלחין בהמה חיה ועופות
57 אפלו חיים, מפני שמותר לשחט ביום טוב. וכן כל
58 פיוצא בזה.
59 ח. כל דבר שמותר לשלחו ביום טוב - כשישלחנו
60 לחברו תשויה, לא ישלחנו בשויה; ואין שויה פחותה
61 משלשה בני אדם. כיצד? הרי ששלח לחברו בהמות
62 או יינות שלשה או ארבעה בני אדם כאחד זה אחר
63 זה, וכלן הולכין בשויה אחת - הרי זה אסור, שלא
64 יעשה כדרך שהוא עושה בחל; שלח שלשה מינין ביד
65 שלשה בני אדם כאחד, הרי זה מותר.
66 ט. המערב ערובי תחומין ליום טוב - הרי בהמתו וכליו
67 ופרותיו כמותו, ואין מוליכין אותן אלא בתוך אלפים
68 אמה לכל רוח ממקום ערובו.
69 י. חפצי הפקר, הרי הן כרגלי מי שזכה בהן [עד היכן
70 שמותר לזוכה לילך מותר להוליך ההפקר]. וחפצי הגוי
71 קונין שביתה במקומן, ויש להן אלפים אמה לכל רוח
72 במקומן - גזרה, בעלים גוי משום בעלים ישראל. פרות
73 שיצאו חוץ לתחומן וחוירו, אפלו במזיד - לא הפסידו
74 את מקומן, מפני שהן כאלו שיצא באנס וחזר באנס.
75 יא. המוסר בהמתו לבנו, הרי היא כרגלי האב. מסרה
76 לרועה, ואפלו נתנה לו ביום טוב - הרי היא כרגלי
77 הרועה. מסרה לשני רועים - הרי היא כרגלי בעליה,
78 מפני שלא קנה אחד מהן.

9 יום ראשון כ"ח אייר ה'תשע"ה
10
11
12 א. אף על פי שהתרה הוצאה ביום טוב, אפלו שלא
13 לצרף, לא ישא משאות גדולות כדרך שהוא עושה
14 בחל, אלא צריך לשנות; ואם אי אפשר לשנות, מתיר.
15 כיצד? המביא בדי יין ממקום למקום - לא יביאם בסל
16 ובקפה [שק], אבל מביא הוא על כתפו או לפניו
17 [בידיו]. המוליך את התבן - לא יפשיל את הקפה
18 לאחוריו, אבל מוליכה בידו.
19 ב. וכן משאות שדרבן לשא אותן במוט, ישא אותן על
20 גבו מאחוריו; ושדרבן לשא אותן מאחוריו, ישא אותן
21 על כתפו; ושדרבן להנשא על הכתף, ישא אותן בידיו
22 לפניו, או פרש עליהן בגד. וכן כל פיוצא בזה משנוי
23 המשא. ואם אי אפשר לשנות, נושא ומביא כדרך.
24 במה דברים אמורים? בנושא על האדם; אבל על גבי
25 בהמה - לא יביא כלל, שלא יעשה כדרך שהוא עושה
26 בחל.
27 ג. אין מנהיגין את הבהמה במקל, ואין הסומא יוצא
28 במקלו, ולא הרועה בתורמלו [ילקוט]. ואין יוצאין
29 בכסא אחר האיש ואחר האשה [לא נושאים אותם עם
30 הכסא], שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל; ואיש
31 שהיו רבים צריכין לו [לשמוע דרשתו בבית המדרש],
32 יוצאין בכסא אחריו, ומוציאין אותו על הכתף, אפלו
33 באפריון [כסא מכוסה בדיעות].
34 ד. אין מוליכין את הסלם של שובך משובך לשובך,
35 ברשות הרבים - שמא יאמרו: 'לתקן גגו הוא מוליכו';
36 אבל ברשות היחיד, מוליכו. אף על פי שכל מקום
37 שאסרו חכמים מפני מראית העין, אפלו בחדרי חדרים
38 אסור, כגון התירו, מפני שמחת יום טוב.
39 ה. מי שהיו לו פרות על גגו, וצריך לפנותם למקום אחר
40 - לא יושיטם מגג לגג, ואפלו בגגין השוין, ולא
41 ישלשם בחבל מן החלונות, ולא יורידם בסלמאות;
42 שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל. אבל משילן אפלו

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שני כ"ט אייר - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב קכט

מתוך מהדורת חזק

אמה ממקום החלוק, שהוא סוף התחום שיכול זה
שערב במערב להלך בו; וכשיקח השני כלי זה, אינו
מוליכו במערב אלא עד אלף אמה ממקום הפלי, שהוא
סוף התחום שיכול זה שערב במזרח להלך בו. לפיכך,
אם ערב זה ברחוק אלפים אמה מן החלוק למזרח, וזה
ברחוק אלפים למערב - הרי אלו לא יזוהו ממקומו.
כ. וכן האשה ששאלה מחברתה מים או מלח, ולשה
בהן עסמה או בשלה בהן תבשיל - הרי העסה או
התבשיל כרגלי שתייה. וכן שנים שלקחו בזהמה
בשפתות, ושחטוה ביום טוב - אף על פי שלקח כל
אחד מנתו, הרי כל הבשר כרגלי שתייה.
כא. אבל אם לקחו חבית בשפתות, וחלקו אותה ביום
טוב - הרי חלקו של כל אחד כרגלי; הואיל ותחומין
מדברי סופרים, יש ברה בהן, ונחשב כאלו חלק
שהגיע לזה היה ברור לו ומבדל בחבית מערב יום טוב,
וכאלו לא היה מערב. ואין אתה יכול לומר כן בבהמה,
שחלק זה שהגיעו, אפלו נחשב אותו שהיה מבדל
בבהמה מערב, וכאלו היה ברור - הרי נק מחלקו של
חברו כשהיתה הבהמה קנימת, שכל אבריה יונקין זה
מזה, ונמצא כל אבר ואבר מערב מחלקו וחלק חברו;
לפיכך הן כרגלי שתייה.

יום שני כ"ט אייר ה'תשע"ה

פרק ו

א. יום טוב שחל להיות ערב שבת, אין אופין ומבשלין
ביום טוב מה שהוא אוכל למחר בשבת; ואסור זה
מדברי סופרים, כדי שלא יבוא לבשל ביום טוב לחל;
שקל וחמר הוא - לשבת אינו מבשל, כל שפן לחל.
לפיכך, אם עשה תבשיל מערב יום טוב שיהיה סומך
עליו ומבשל ואופה ביום טוב לשבת, הרי זה מתר וכי
עשה היכר; ותבשיל זה שסומך עליו, הוא הנקרא
'ערוגי תבשילין'.
ב. ולמה נקרא שמו 'ערוג'? שפשם שהערוג שעושין
בחצרות ובמבואות מערב שבת משום הבר, כדי שלא
יעלה על דעתן שמתר להוציא מרשות לרשות בשבת -
כך זה התבשיל משום הבר וזכרון, כדי שלא ידמו
ויחשבו שמתר לאפות ביום טוב מה שאינו נאכל בו;
ולפיכך נקרא תבשיל זה 'ערוגי תבשילין'.
ג. ערוגי תבשילין - שעורו אין פחות מפזית, בין לאחד
בין לאלפים. ואין עושין ערוג זה לא בפת ולא בריפות
[גרגרים כתושים] וכיוצא בהן, אלא בתבשיל שהוא
פרפרת [שאוכלים אותו לחם], כגון בשר ודגים וביצים
וכיוצא בהן. ואפלו עדשים שבשולי קדרה, ואפלו
שמנונית שעל גבי הספין שחזקין בה הצלי - גורדו;
אם יש בו פזית, סומך עליו משום ערוגי תבשילין.

יב. מי שזמן אצלו אורחים ביום טוב, לא יוליכו בידם
מנות למקום שאין בעל הסעודה יכול לילך בו, שכל
הסעודה כרגלי בעל הסעודה, לא כרגלי האורחין -
אלא אם כן זכה להן [ע"י] אחר במנות אלו מערב יום
טוב.
יג. וכן מי שהיו פרוטיו מפקדין בעיר אחרת, וערבו
בני אותה העיר [ערוב תחומין בשביל] לבוא אצלו - לא
יביאו לו מפרותיו, שפרותיו כמוהו [והם מחוץ לתחום
שלו, כיון שלא עירב], אף על פי שהן ביד אלו שערבו.
יח. במה דברים אמורים? בשיתד להם [לפירות] קרן זוית
[והקנה לו אותה זוית]; אבל אם לא יחד להן, הרי הן
כרגלי זה שהן מפקדין אצלו.
יד. בור של יחיד, כרגלי בעליו; ושל אותה העיר,
כרגלי אנשי אותה העיר; ושל עולי ככל שהן מסורין
לכל, כרגלי הממלא - שכל מי שמלא מהן, מוליכין
למקום שהוא מהלך. נהרות המושכין [זורמים] ומציננות
הנובעין, כרגלי כל אדם; ואם היו באין מחוץ לתחום
לתוך התחום, ממלאין מהן בשבת, ואין צריך לומר
ביום טוב.
טו. שור [מצוי] של רעי [שניזון ממרעה, כרגיל], כרגלי
אנשי אותה העיר [כי בדרך כלל נמכר לאנשי העיר
בלבד]. ושור [מפוטם] של פטם, כרגלי מי שלקחו
לשחטו ביום טוב - מפני שדעת בעליו למכרו [גם]
לאנשים אחרים חוץ מאנשי אותה העיר; מפני שהוא
מפטם, והכל שומעין שמעו וביאין לקחתו. וכן אם
שחטו בעליו ביום טוב ומכר בשרו, כל אחד ואחד מן
הלוקחים מוליך מנתו למקום שהוא הולך; מפני שדעת
בעליו מערב יום טוב כך הוא, שיקחו ממנו אנשי
עירות אחרות, ונמצא שור זה כבור של עולי ככל,
שהוא מסור לכל.
טז. הגחלת - כרגלי בעליה, לא כרגלי שואלה [זה
ששאל אותה ביר"ט]; והשלהבת [שארין בה ממשותן],
כרגלי מי שהיא בידו. לפיכך, המדליק גר או עץ
מחברו, מוליכו לכל מקום שהוא הולך.
יז. השואל כלי מחברו מערב יום טוב - אף על פי
שלא נתנו לו אלא ביום טוב, הרי הוא כרגלי השואל.
שאלו ממנו ביום טוב - אף על פי שדרכו תמיד לשאל
ממנו כלי ככל יום טוב, הרי הוא כרגלי המשאיל.
יח. שנים ששאלו חלוק אחד, האחד שאלו ממנו
שיתנו לו שחריית, והשני שאלו ממנו שיתנו לו ערבית
- הרי כלי זה כרגלי שני השואלין, ואינן מוליכין אותו
אלא למקום ששניהן יכולין להלך בו.
יט. כיצד? הרי שערב הראשון ברחוק אלף אמה
ממקום החלוק למזרח, וערב השני ברחוק חמש מאות
אמה ממקום החלוק למערב - כשלוש מאות הראשון
החלוק, אינו מוליכו במזרח אלא עד אלף וחמש מאות

היום יום טוב ולמחר חל, למחר אבשל ואופה לשבת
ואני צריך כלום; ואם היום חל ולמחר יום טוב, בערוב
זה יתר לי לאפות ולבשל למחר מיום טוב לשבת.
יב. כיוצא בו, היו לפניו שתי כלכלות [סלים] של טבל
[פירות שלא הופרשו] - ביום טוב ראשון אומר: 'אם
היום חל, תהיה זו תרומה על זו, ואם היום קדש, אין
בדברי כלום'; וקורא עליה שם [תרומה], ומניחה.
ולמחר בשני, חוזר ואומר: 'אם היום קדש, אין בדברי
כלום, ואם היום חל, תהיה זו תרומה על זו'; וקורא
עליה שם ומניחה, בדרך שקרא עליה בראשון, ומניח
את זו שקרא עליה שם תרומה, ואוכל את השניה.
יג. במה דברים אמורים? בשני ימים טובים של גלויות.
אכל בשני ימים טובים של ראש השנה - אם שכח ולא
הניח ביום רביעי, שוב אינו מניח; אלא סומך על
אחרים, אם ערב עליו, או מקנה [מאכליו] למי שערב,
או יהיה אסור לאפות ולבשל לשבת. וכן אם שכח ולא
הפריש תרומה מיום רביעי, שוב אינו מפריש עד מוצאי
שבת.
יד. כל הדברים האלו שאמננו, היו בזמן שהיו בית דין
של ארץ ישראל מקדשין על הראיה, והיו בני הגלויות
עושין שני ימים כדי להסתלק מן הספק, לפי שלא היו
יודעין יום שקדשו בו בני ארץ ישראל. אבל היום,
שבני ארץ ישראל סומכין על החשבון ומקדשין עליו,
אין יום טוב שני להסתלק מן הספק, אלא מנהג בלבד.
טו. ולפיכך אני אומר, שאין מערב אדם ומתנה בזמן
הזה, לא ערובי תבשילין ולא ערובי חצרות ולא שתופי
מבואות, ואינו מעשר הטבל על תנאי, אלא הפל מערב
יום טוב בלבד.
טז. כשם שמצוה לכבד שבת ולעננה, כך כל ימים
טובים - שנאמר: "לקדוש ה' מכבד", וכל ימים טובים
נאמר בהן "מקרא קדש"; וכבר בארנו הכבוד והענוג
בהלכות שבת. וכן ראוי לאדם שלא יסעד בערבי ימים
טובים מן המנחה ומעלה בערב שבת, שדבר זה בכלל
הכבוד. וכל המבזה את המועדות, כאלו נטפל [נתחבר]
לעבודה זרה.
יז. שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר ימים
טובים, כֵּלָן אסורים בספד ותענית. וחיב אדם להיות
בהן שמח וטוב לב, הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל
הנלוים עליו, שנאמר: "ושמחת בחגך, אתה ובנך ובתך
ועבדך ואמתך". אף על פי שהשמחה האמורה כאן היא
קרנן שלמים, כמו שאנו מבארים בהלכות חגיגה, יש
בכלל אותה שמחה, לשמח הוא ובניו ובני ביתו, כל
אחד בראוי לו.
יח. כיצד? הקטנים, נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות;
והנשים, קונה להן בגדים ותכשיט כפי ממונו; ו
והאנשים, אוכלין בשר ושותין יין, שאין שמחה אלא

ד. תבשיל שאמרו לענין ערוב זה - אפלו צלי או שלוק
[מבושל הרבה], אפלו פבוש או מעשן; אפלו דגים
קטנים שהדיחן בחמין, והדחתן היא בשולן לאכילה -
הרי הוא סומך עליהן.
ה. וצריך שיהיה ערוב זה מצוי [קיים], עד שיאפה כל
שהוא צריך לאפות ויבשל כל שהוא צריך לבשל ויחם
חמין כל שהוא צריך. ואם נאכל הערוב או אבד או
נשרף קדם שיבשל או יאפה - הרי זה אסור לאפות
ולבשל או להחם אלא מה שהוא אוכל ביום טוב בלבד.
התחיל בעסתו או בתבשילו, ונאכל הערוב או אבד -
הרי זה גומר.
ו. המניח ערובי תבשילין כדי שישמך עליהם הוא
ואחרים, צריך לזכות להן בדרך שמונח בערובי שבת.
וכל שזכה בערובי שבת, זוכה בערובי תבשילין; וכל
שאינו זוכה באותו ערוב, אינו זוכה בזה.
ז. ואינו צריך להודיע לאלו שזכה להן, מערב יום טוב;
אבל הן צריכין לידע שזכר זכה להן אחר וערב להן,
ואחר כך יסמכו עליו ויבשלו ויאפו; אף על פי שלא
ידעו אלא ביום טוב, הרי אלו מתירין. ויש לו לאדם
לערב על כל העיר ועל כל הקרוב אליה בתוך התחום,
ולמחר מכריו ואומר: 'כל מי שלא הניח ערובי
תבשילין, יסמך על ערובי'.
ח. המניח ערובי תבשילין, חיב לברך: 'ברוך אתה ה'
אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו על
מצות ערוב'. ואומר: 'בערוב זה יתר לי לאפות ולבשל
מיום טוב שלמחר לשבת'; ואם זכה בו לאחרים,
אומר: 'יתר לי ולפלוני ולפלוגני' או 'לאנשי העיר כלן
לאפות ולבשל מיום טוב לשבת'.
ט. מי שלא הניח ערובי תבשילין, ולא הניחו לו אחרים
- כשם שאסור לו לבשל ולאפות, כך קמחו ומאכלו
אסור [אפילו לזה שעבר]. ואסור לאחר שהניח לעצמו
לבשל ולאפות לזה שלא הניח, עד שיקנה לו, שנמצא
זה מבשל ואופה שלו, שהרי קנהו; ואם רצה, יתן אחר
כך לזה שלא הניח, במתנה.
י. מי שלא הניח ערובי תבשילין, ובשל ואפה לאכל בו
ביום והותר, או שזמן אורחים ולא באו - הרי זה אוכל
המותר למחר [בשבת]. ואם הערים [התחכם בכוונה],
הרי זה אסור לאכלו; עבר ואפה ובשל לשבת, אין
אוסרין עליו. ולמה התמירו ואסרו על המערים, ולא
אסרו על המזיד? שאם תתיר למערים, נמצאו הכל
מערימין, וישתקע שם ערובי תבשילין. אבל המזיד
אינו מצוי; ואם עבר היום, לא יעבר פגע אחרת.
יא. שני ימים טובים של גלויות שחלו בחמישי וערב
שבת, עושה ערובי תבשילין מיום רביעי שהוא ערב
יום טוב; שכח ולא הניח, מניחו בראשון ומתנה.
יב. כיצד? מניח ערובי תבשילין ביום חמישי, ואומר: 'אם

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שלישי א' סיון - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב קלא

מתוך מהדורת חזק

47 להתאבל עליו. ואם היה [תלמיד] חכם או אדם פשוט,
48 או שהיה עומד בשעת נטילת נשמה - הרי זה קורע
49 עליו במועד, אף על פי שאינו קרוב. ואין קורעין ביום
50 טוב שני כלל, ואפילו קרוביו של מת.

51 כד. נשים במועד - לפני המת, מענות; אבל לא
52 מטפחות [כפ אל כפ] ולא מקוננות. נקבר המת, אין
53 מענות. בראשי חדרים וחנוכה ופורים - בפני המת
54 מענות ומטפחות, אבל לא מקוננות. אי זה הוא ענוי?
55 שכלן עונות באחת; קינה, אחת אומרת וכלן עונות
56 [בוכות]. ואסור לאדם שיעורר [אבלו] על מתו [ע"י
57 טפס] קדם לרגל שלשים יום, כדי שלא יבוא הרגל
58 והוא נעצב ולבו דואג מזכרון הצער; אלא יסיר הדאגה
59 מלבו, ויבון דעתו לשמחה.

יום שלישי א' סיון ה'תשע"ה

פרק ז

62 א. חלו של מועד, אף על פי שלא נאמר בו 'שבתון',
63 הואיל ונקרא 'מקרא קדש', והרי הוא זמן [קרבן] חגיגה
64 במקדש - אסור בעשית מלאכה, כדי שלא יהיה כשאר
65 ימי החל שאין בהן קדשה כלל; והעושה בו מלאכה
66 האסורה - מכין אותו מכת מרדות [מלקות מדרבנן],
67 מפני שאסורן מדברי סופרים. ולא כל מלאכת עבודה
68 אסורה בו, כיום טוב, שסוף הענין [הכוונה] בדברים
69 שנאסרו בו, כדי שלא יהיה כיום חל לכל דבר. לפיכך,
70 יש מלאכות אסורות בו, ויש מלאכות מותרות בו;

71 ב. ואילו הן: כל מלאכה שאם לא יעשה אותה במועד,
72 יהיה שם הפסד הרבה - עושין אותה; ובלבד שלא יהיה
73 בה טרח הרבה. כיצד? משקין בית השליחין [שדה
74 הזקוקה להשקיה] במועד, אבל לא בית המשקה [שדה
75 המסתפקת מגשם] - שאם לא ישקה בית השליחין, והיא
76 הארץ הצמאה, יפסדו כל האילנות שבה. וכשהוא
77 משקה אותה, לא ידלה וישקה מן הברכה או ממי
78 הגשמים, מפני שהוא טרח גדול; אבל משקה הוא מן
79 המעין, בין שהיה [מאז] בין שיצא פתחלה [היום],
80 ממשיכו [ע"י תעלות] ומשקה בו. וכן כל פיצא בזה.

81 ג. הופך אדם את זיתיו [כחלק מתהליך חיוני בהבשלתם]
82 במועד, וטוחן אותן ודורף אותן, וממלא תבניות וגף
83 [טוחן] אותן, כדי שיהא עושה בחל; שכל שיש בו
84 הפסד אם לא נעשה - עושהו בדרך, ואינו צריך שנוי.
85 וכן מכניס אדם פירותיו מפני הגנבים, ובלבד שיכניסם
86 בצנעה. ושולה פשתנו מן המשרה [שריה במים], בשביל
87 שלא תאבד. וכן כרם שהגיע זמנו להבצר במועד,
88 בוצרין אותו.

89 ד. ואסור לאדם שיתבון, ויאחר מלאכות אלו וכיוצא
90 בהן, ויניחם כדי לעשותן במועד, מפני שהוא פנוי; וכל

1 בבושר, ואין שמחה אלא ביין. וכשהוא אוכל ושותה,
2 חיב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים
3 האמללים. אבל מי שנוצל דלתות חצרו ואוכל ושותה
4 הוא ובניו ואשתו, ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי
5 נפש - אין זו שמחת מצוה, אלא שמחת כרשו [כרית
6 כרית]. ועל אלו נאמר: "וזכיהם פלחם אונים להם, כל
7 אכליו יטמאו, כי לחמם לנפשם"; ושמחה כזו קלון
8 היא להם, שנאמר: "וזריתי פרש על פניכם, פרש
9 חגיכם".

10 יט. אף על פי שאכילה ושתיה במועדות בכלל מצות
11 עשה, לא יהיה אוכל ושותה כל היום כלו, אלא כף
12 היא הדת [הדין]: בבקר משכימין כל העם לבתי כנסיות
13 ולבתי מדרשות, ומתפללין וקוראין בתורה בענין היום,
14 וחוזרין לבתיהם ואוכלין. והולכין לבתי מדרשות, קורין
15 ושונים עד חצי היום, ואחר חצי היום מתפללין תפלת
16 המנחה, וחוזרין לבתיהן לאכל ולשתות שאר היום עם
17 הלילה.

18 כ. כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל, לא ימשך ביין
19 ובשחוק ובקלות ראש, ויאמר שכל שיוסף בזה ירבה
20 במצוה; שהשכרות והשחוק הרבה וקלות הראש, אינה
21 שמחה אלא הוללות וסכלות. ולא נצטוינו על ההוללות
22 והסכלות, אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל,
23 שנאמר: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה
24 ובטוב לבב"; ה' למדת, שהעבודה בשמחה. ואי
25 אפשר לעבד את ה' לא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות
26 ראש, ולא מתוך שכרות.

27 כא. חבין בית דין להעמיד שוטרים ברגלים, שיהיו
28 מסבבין ומתפשטין בגנות ובפרדסים ועל הנהרות, כדי
29 שלא יתקבצו לאכל ולשתות שם אנשים ונשים, ויבואו
30 לידי עברה. וכן יזהירו על דבר זה לכל העם, כדי שלא
31 יתערבו אנשים ונשים בבתים לשמחה, ולא ימשכו
32 ביין, שמא יבואו לידי עברה.

33 כב. ימים שבין ראשון ושיביעי של פסח וראשון
34 ושימיני של חג הסוכות, והם בגולה ארבעה בתוך הפסח
35 וחמשה בתוך חג [סוכות] - הן הנקראין 'חלו של
36 מועד', ונקראין 'מועד'. ואף על פי שהן חבין בשמחה
37 ואסורין בספד ותענית, מותר לספד בהן תלמיד חכם
38 בפניו; אבל אחר שיקבר, אסור לספדו בהן. ואין צריך
39 לומר בראשי חדרים וחנוכה ופורים, שסופדין בהם
40 תלמיד חכמים בפניו, אף על פי שמים אלו אסורין
41 בספד ותענית; אבל לאחר קבורה, אסור לספד בהן.

42 כג. אין מניחין מטת המת ברחוב במועד, שלא להרגיל
43 את הספד, אלא מביתו לקברו. ואין מתאבלין במועד;
44 וכן אין קורעין ולא מברין [מאכילין האבל ביום הראשון
45 משלהם] ולא חולצין תחת [החדרת היד דרך קרע, לאות
46 אבלות] במועד על המת, אלא קרוביו שהן חבין

קלב שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שלישי א' סיון - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב

מתוך מהדורת חזק

העירות, ורועין [אחז -] עבד עברי, ומטהרין את
המצרע, ומצינין [מסמנים] על הקברות שמחו הגשמים
את ציונם כדי שיפשו מהן כהנים - שכל אלו צרכי
רבים הן.

יב. ודנים דיני ממונות ודיני מכות [מלקות] ודיני
נפשות במועד; ומי שלא קבל עליו הדין, משמתין
אותו במועד. וכשם שדיני במועד, כך כותבין מעשה
בית דין וכל הדומה לו. כיצד? כותבין הדינין אגרות
שום ששמו [קרקע הלווה] לבצע חוב, ואגרות שמכרו
בהן [קרקע הבעל] למזון האשה והבנות, ושטרי חליצה
ומאונן [קטנה יתומה שהשיאה אחיה "ממאנת" ודיה];
וכל הדומה להן מדברים שצריכין הדינין לכתבם כדי
שיזכרו, כגון טענות בעלי דינין, או דברים שקבלו
עליהן, כגון 'איש פלוני נאמן עלי', או 'איש פלוני ידון
לי'. מי שצריך ללוות במועד, ולא האמינו המלוה - הרי
זה כותב שטר. וכן כותבין גטי נשים וקדושי נשים
ושוכרין [שטרי פרעון] ומתנות, שכל אלו צרכי רבים
הן.

יג. ואסור לכתב במועד, אפלו ספרים תפלין ומזוזות.
ואין מגיהין אפלו אות אחת בספר העזרה, מפני שזו
מלאכה שאינה לצורך המועד. אבל כותב אדם תפלין
ומזוזות לעצמו, וטובה תכלת לבגדו. ואם אין לו מה
יאכל, כותב ומזכר לאחרים כדי פרנסתו.

יד. ומתיר לכתב אגרות של שאלת שלום במועד,
וכותב חשבונותיו ומחשב יציאותיו; שכתבת אלו אין
אדם נזהר [מדייק] בתקונן, ונמצאו כמעשה הדיוט
במלאכות.

טו. עושין כל צרכי המת במועד: גוזזין שערו,
ומכבסין פסותו, ועושין לו ארון. ואם לא היו להם
נסרים, מביאין לו קורות ונוסרים מהן נסרים בצנעה
בתוך הבית; ואם היה אדם מפרסם, עושין אפלו
בשוק. אבל אין כורתין עץ מן היער לנסר ממנו לוחות
לארון, ואין חוצבין אבנים לבנות בהן קבר.

טז. אין רואין את הנגעים במועד - שמא ימצא טמא,
ונמצא חגו נהפך לאכל. ואין נושאים נשים ולא מיבמין
במועד, כדי שלא תשתפח שמחת החג בשמחת
הנשואין; אבל מחזיר את גרושתו ומאריסין נשים
במועד - ובלבד שלא יעשה סעודת ארוסין ולא סעודת
נשואין, שלא יערב שמחה אחרת בשמחת החג.

יז. אין מגלחין ואין מכבסין במועד - גזרה שמא
ישהה אדם עצמו לתוך המועד, ויבוא יום טוב הראשון
והוא מגולח; לפיכך, כל מי שאי אפשר לו לגלח או
לכבס בערב יום טוב, הרי זה מתיר לכבס ולגלח.

יח. כיצד? אבל שחל שביעי שלו להיות ביום טוב,
או שחל להיות בערב יום טוב והרי הוא שבת שאי
אפשר לגלח, הבא ממדינת הים, והוא שלא יצא להטייל

המכון מלאכתו והניחה למועד, ועשה במועד - בית דין
מאבדין אותה, ומפקדין אותה לכל. ואם כן מלאכתו,
ומת - אין קונסין בנו אחריו, ואין מאבדין את ממונו;
ואין מונעין בהן מלעשות אותה מלאכה במועד, שלא
תאבד.

ה. מי שצריך לתפר לו בגד, או לבנות לו מקום במועד
- אם היה הדיוט ואינו מהיר באותה מלאכה, הרי זה
עושה אותה בדרך; ואם היה אמן מהיר, הרי זה עושה
אותה מעשה הדיוט. כיצד? בתפירה מכלב [מרחיק
התפירות], ובבנין מניח אבנים ואינו טח בטיט עליהן,
ושף [טיט] סדקי הקרקע [של גג] ומעגילם [מחליקים]
ביד וברגל פעין שמעגילין במחלצים [כלי החלקה]; וכן
כל פיוצא בזה.

ו. מי שהיתה לו תבואה מחברת לקרקע, ואין לו מה
יאכל במועד אלא ממנה - אף על פי שאין כאן הפסד,
אין מצריכין אותו לקנות מה יאכל מן השוק עד שיקצר
אחר המועד, אלא קוצר ומעמר ודש וזורה ובורר וטוחן
מה שהוא צריך, ובלבד שלא ידוש בפרות; שכל דבר
שאין בו הפסד, צריך לשנות. וכן כל פיוצא בזה.

ז. כבשים [מאכלים הנשרים במים וחומץ] שהוא יכול
לאכל מהן במועד, כובשן; ושאין ראויין אלא לאחר
המועד, אסור לכבשן. וצד אדם דגים כל שיכול לצוד,
ומולח הכל במועד, שהרי אפשר שיאכל מהן במועד,
אם יסחט אותן בידו פעמים רבות עד שיתרפכו.

ח. מטילין [פירות במים ליצירת] שכר במועד לצורך
המועד, ושלא לצורך המועד - אסור; אחד שכר תמרים,
ואחד שכר שעורים. אף על פי שיש לו יין, מערים
ושותה מן התדש, שאין הערמה זו נפרת לרואה; וכן
כל פיוצא בזה.

ט. כל מלאכות שהן לצורך המועד - כשעושין אותן
אמניהן, עושין בצנעה. כיצד? הצידים והטוחנים
והבוצרים למכר בשוק, הרי אלו עושין בצנעה לצורך
המועד; והעושה שלא לצורך המועד, אסור. ואם עשה
לצורך המועד, והתיר - הרי זה מתיר.

י. עושין כל צרכי הרבים במועד. כיצד? מתקנין את
קלקולי המים שברשות הרבים, ומתקנין את הדרכים
ואת הרחובות, וחופרים לרבים בורות שיחין ומערות,
וכורין להן נהרות כדי שישתו מימיהן, וכונסין מים
לבורות ומערות של רבים, ומתקנין את סדקיהן,
ומסירין הקוצים מן הדרכים. ומודדין את המקורות; וכל
מקנה שנמצא חסר - מרגילין [ממשיכים] לו מים,
ומשלימין שעורו.

יא. ויוצאין שלוחי בית דין להפקיר את הפלאים,
ופודין את השבויים ואת הערביין ואת התרמים ואת
ההקדשות, ומשקין את הסוטות, ושורפין את הפרה
[אדומה], ועורפין את העגלה [כשנמצא מת מוטל בין

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום רביעי ב' סיון - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב קלג

מתוך מהדורת חזק

47 שישל שְׂכָרוֹ לְהַתְּפָנֵס בּוֹ. וְכֵן לּוֹקְחִין דְּבָרִים שְׂאִינִם
48 לְצִרְף הַמוֹעֵד, מִפְּנֵי צִרְף הַמוֹכֵר שְׂאִין לוֹ מֵהַ יָאֵכֵל.
49 כֹּה. שׁוֹכְרִין הַשְּׂכִיר עַל הַמְּלָאכָה בַּמוֹעֵד, לַעֲשׂוֹתָהּ
50 לְאַחַר הַמוֹעֵד, וּבִלְבָד שְׂאֵל יִשְׁקָל וְלֹא יִמְדוּ וְלֹא יִמְנֶה
51 בְּדָרְף שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל. וְגוֹי שֶׁקִּבֵּל קִבְלָתוֹ [עַבְדוּת
52 קַבְלָנוּת] מִיִּשְׂרָאֵל, אֶפְלוּ הִיָּה חוּץ לְתַחֲנוּם - אִינוּ מֵנִיחוּ
53 לַעֲשׂוֹת בַּמוֹעֵד; שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁמְּלָאכָה זוֹ לְיִשְׂרָאֵל,
54 וְיִחַשְׁדוּ אוֹתוֹ שֶׁמָּא שְׂכָר אֵת הַגּוֹי לַעֲשׂוֹת לוֹ בַּמוֹעֵד -
55 שְׂאִין הַכֹּל יוֹדְעִין הַפֶּרֶשׁ שֶׁיֵּשׁ בֵּין הַשְּׂכִיר וּבֵין הַקֹּבֵל;
56 וּלְפִיכָף אֲסוּר.

יום רביעי ב' סיון ה'תשע"ה

פֶּרֶק ח

57 א. נְהוֹרוֹת הַמוֹשְׁכִין [זוֹרוּמִים] מִן הָאֲגָמִים, מִתֵּר לְהַשְׁקוֹת
58 מִהֵן בֵּית הַשְּׁלֵהִין [שְׁדֵה הַזִּקְקָה לְהַשְׁקִיָּה] בַּמוֹעֵד - וְהוּא
59 שְׂאֵל פְּסָקוֹ [שְׁנִמְשָׁכִים תַּמִּיד]; וְכֵן הַבְּרִכוֹת שְׂאֵמַת
60 [תַּעֲלֵת] הַמֵּים עוֹבְרֵת בִּיגִיָּה, מִתֵּר לְהַשְׁקוֹת מִהֵן; וְכֵן
61 בְּרִכָּה שֶׁנִּטְפָּה מִבֵּית הַשְּׁלֵהִין וְעֵדֶן הִיא נִטְפָּת, מִתֵּר
62 לְהַשְׁקוֹת מִמֶּנָּה בֵּית הַשְּׁלֵהִין אַחֲרֵת - וְהוּא, שְׂאֵל פֶּסֶק
63 הַמַּעֲיָן הַמְּשָׁקָה בֵּית הַשְּׁלֵהִין הַעֲלִיּוֹנָה.
64 ב. צְרוּגָה שֶׁחֲצִיָּה נִמוּךְ וְחֲצִיָּה גְבוּהָ - לֹא יִדְּלֶה מִמָּקוֹם
65 נִמוּךְ לְהַשְׁקוֹת מִקוֹם גְּבוּהָ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא טָרַח גְּדוֹל.
66 וּמִתֵּר לְדָלוֹת מֵים לְהַשְׁקוֹת הִירְקוֹת, כְּדִי לֶאֱכֹל בַּמוֹעֵד;
67 וְאִם בְּשִׁבְלִי לְיִפּוֹתָהּ, אֲסוּר.
68 ג. אִין עוֹשִׂין עוֹגִיּוֹת בְּעֶקְרֵי הַגְּפָנִים [חִפּוּרוֹת סָבִיב
69 הַגֵּזֶם], כְּדִי שִׁיתְּמַלְאוּ מֵים. וְאִם הִיוּ עֲשׂוּיּוֹת וְנִתְקַלְקְלוּ,
70 הֲרִי זֶה מִתְקַנֵּן בַּמוֹעֵד; וְכֵן אֵמַת הַמֵּים שֶׁנִּתְקַלְקְלוּ,
71 מִתְקַנֵּן אוֹתָהּ בַּמוֹעֵד. בִּיצֵד? הִיתָה עֲמָקָה טַפַּח, חוֹפֵר
72 בָּהּ עַד שִׁשָּׁה; הִיתָה טַפַּחִים, מַעֲמִיקָה עַד שִׁבְעָה.
73 וּמוֹשְׁכִין אֵת הַמֵּים מֵאֵילָן לְאֵילָן, וּבִלְבָד שְׂאֵל יִשְׁקָה אֵת
74 כָּל הַשָּׂדֶה; וְאִם הִיתָה שְׂדֵה לֶחֶה, מִתֵּר לְהַשְׁקוֹת אֵת
75 כָּלָהּ. וּמִרְבִּיצִין [מַשְׁקִים מַעֲט] אֵת הַשָּׂדֶה בַּמוֹעֵד. שֶׁכָּל
76 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אִין בָּהֶם טָרַח יִתֵּר.
77 ד. זֶרְעִים שְׂאֵל שְׁתוּ מִלִּפְנֵי הַמוֹעֵד, לֹא יִשְׁקֶם בַּמוֹעֵד,
78 מִפְּנֵי שֶׁהֵן צָרִיכִין מֵים רַבִּים, וְיִבּוֹא לִידֵי טָרַח יִתֵּר. וּמִתֵּר
79 לְהַסֵּב אֵת הַנֶּהָר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְלִפְתָּח נֶהָר שֶׁנִּסְתַּם.
80 בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעְרוֹת שֶׁל יָחִיד - אִם הִיָּה צָרִיף לָהֶם -
81 חוֹטְטִין [מַנְסִין] אוֹתָן וְשִׁפִּין אֵת סִדְקֵיהֶן, אֲבָל אִין
82 חוֹפְרִין אוֹתָן לְכַתְּמָלָהּ; וְכוֹנְסִין לְתוֹכָן מֵים, אִף עַל פִּי
83 שְׂאִינוּ צָרִיף לָהֶן. וְעוֹשִׂין נִבְרָכָת [בְּרִיכָה לְכַבִּישָׁה]
84 בַּמוֹעֵד.
85 ח. עֲכָבְרִים שֶׁהֵם מִפְּסִידִין [מַקְלָקִלִים] אֵת הָאֵילָנוֹת,
86 צָדִין אוֹתָן בַּמוֹעֵד. בִּשְׂדֵה הָאֵילָן, צָד בְּדִרְכּוֹ; בִּיצֵד?
87 חוֹפֵר, וְתוֹלֶה הַמַּצּוֹדָה. וְאִם הִיָּה שְׂדֵה לָבֶן [- תַּבּוּאָה]
88 סְמוּכָה לְשְׂדֵה הָאֵילָן - צָדִין אוֹתָן בִּשְׂדֵה הַלָּבֶן בְּשָׁנוֹי,
89

1 אֲלֹא לְסַחֲרָהּ וְכִיּוּצָא בָּהּ, וְהִיּוּצָא מִבֵּית הַשְּׂכִיָּה וּמִבֵּית
2 הָאֲסוּרִים, וּמִי שֶׁהִיָּה מְנַדָּה וְלֹא הִתִּירוּהוּ אֲלֹא בַּמוֹעֵד,
3 וּמִי שֶׁנִּשְׁבַּע שְׂאֵל לְגַלַּח וְלֹא לְכַבֵּס, וְלֹא נִשְׂאֵל לְחַכֵּם
4 וְהִתִּיר נִדְּרוֹ אֲלֹא בַּמוֹעֵד - הֲרִי אֵלֹו מְגַלְחִין וּמְכַבְּסִין
5 בַּמוֹעֵד.
6 יט. וְכֵלֶן שֶׁהִיָּה לָהֶן פְּנָאִי לְגַלַּח קֶדֶם הַרְגֵּל וְלֹא גִלְחוּ
7 - אֲסוּרִין. אֲבָל הַנְּזִיר וְהַמַּצְרַע שֶׁהִגִּיעַ זְמַן תְּגַלְחָתוֹ, בֵּין
8 בְּתוֹף הַמוֹעֵד בֵּין קֶדֶם הַרְגֵּל - אִף עַל פִּי שֶׁהִיָּה לָהֶם
9 פְּנָאִי, מִתְּרִין לְגַלַּח בַּמוֹעֵד; שְׂאֵל יִשְׁהוּ [יַעֲכַבְרוּ]
10 קְרִבְנוֹתֵיהֶן. וְכֹל הִיּוּצָא מִשְׁמָאָתוֹ לְטַהֲרָתוֹ, מִתֵּר לְגַלַּח
11 בַּמוֹעֵד. וְקָטָן שְׁנוֹלָד, בֵּין בַּמוֹעֵד בֵּין לִפְנֵי הַמוֹעֵד -
12 מִתֵּר לְגַלְחוֹ בַּמוֹעֵד. וְאִנְשֵׁי מִשְׁמֵר שֶׁשְּׁלָמָה מִשְׁמָרְתָן
13 בְּתוֹף הַמוֹעֵד - מִתְּרִין לְגַלַּח, מִפְּנֵי שֶׁאֲנִשֵּׁי מִשְׁמֵר
14 אֲסוּרִין לְגַלַּח בְּשַׁבָּת [שַׁבּוּעַ] שְׁלָהֶם.
15 כ. מִתֵּר לְטַל שִׁפָּה [שֹׁפֵס] בְּחֹלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, וְלְטַל
16 צְפָרְנִים, וְאֶפְלוּ בְּכָלִי. וּמַעֲבֵרֵת הָאִשָּׁה שְׂעִר מִבֵּית
17 הַשְּׂחִי וּמִבֵּית הַעֲרוּהָ, בֵּין בִּידָּ בֵּין בְּכָלִי; וְעוֹשֶׂה כָּל
18 תְּכִשְׁיטֵיהָ בַּמוֹעֵד, כּוֹחֵלֶת [מֵאִפְרַת הַעִין] וּפּוֹקֶסֶת [אוֹדֵם
19 הַלְחִיִּים] וּמַעֲבֵרֵת סָרֶק עַל פְּנִיָּה; וְטוֹפֵלֶת [מִזְרָחָת]
20 עֲצָמָה בְּסִיד [לְהַשִּׁיר שַׁעַר] וְכִיּוּצָא בּוֹ - וְהוּא שְׁתוּכֵל
21 לְקַלְפּוֹ בַּמוֹעֵד.
22 כא. הַזָּבִים וְהַזְּבוֹת וְהַנְּדוּת וְהַיּוֹלָדוֹת וְכָל הַעוֹלִים
23 מִשְׁמָאָה לְטַהֲרָה בְּתוֹף הַמוֹעֵד, הֲרִי אֵלֹו מִתְּרִין לְכַבֵּס.
24 וּמִי שְׂאִין לוֹ אֲלֹא חִלּוּק אַחֵד, הֲרִי זֶה מְכַבְּסוֹ. מִטְּפָחוֹת
25 הַיָּדִים וּמִטְּפָחוֹת הַסְּפָרִים וּמִטְּפָחוֹת הַסְּפָג [מַגְבּוֹת],
26 הֲרִי אֵלֹו מִתְּרִין לְכַבֵּס; וְכֵן כָּלִי פֶשֶׁת, מִתֵּר לְכַבְּסוֹ
27 בַּמוֹעֵד, מִפְּנֵי שֶׁהֵן צָרִיכִין כְּבוֹס תְּמִיד, אֶפְלוּ נִתְכַּבְּסוּ
28 עָרֵב יוֹם טוֹב.
29 כב. אִין עוֹשִׂין סַחֲרָה בַּמוֹעֵד, בֵּין לְמִכַּר בֵּין לְקִנּוֹת;
30 וְאִם הִיָּה דְּבַר הָאֲבֵד שְׂאִינוּ מְצוֹי תְּמִיד לְאַחַר הַמוֹעֵד,
31 כְּגוֹן סְפִינּוֹת אוֹ שִׁירֹת שֶׁבָּאוּ אוֹ שֶׁהֵן מְבַקְּשִׁים לְצֵאתָהּ,
32 וּמְכָרוּ בְּזוֹל אוֹ לָקְחוּ בִּיקָר - הֲרִי זֶה מִתֵּר לְמַכֵּר אוֹ
33 לְקַנּוֹת. וְאִין לּוֹקְחִין [קוֹנִים] בָּתִּים וְאֲבָנִים וְעֲבָדִים
34 וּבְהֵמָוֹת, אֲלֹא לְצִרְף הַמוֹעֵד.
35 כג. מוֹכְרֵי פְרוֹת פְּסוּת וְכִלִּים, מוֹכְרִין בְּצִנְעָה לְצִרְף
36 הַמוֹעֵד. בִּיצֵד? אִם הִיָּה הַחֲנוּת פְּתוּחָה לְזוּיָת אוֹ
37 לְמִבּוֹי, פּוֹתַח בְּדִרְכּוֹ; וְאִם הִיָּה פְּתוּחָה לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים,
38 פּוֹתַח [דֹּלֶת] אַחַת וְנוֹעֵל אַחַת. וְעָרֵב יוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן
39 שֶׁל חַג הַסַּפּוֹת, מוֹצֵאִי וּמַעֲטֵר אֵת הַשּׁוּק בְּפְרוֹת בְּשִׁבְלִי
40 כְּבוֹד יוֹם טוֹב. מוֹכְרֵי תְּבִלִּין - מוֹכְרִין בְּדִרְכּוֹ,
41 בְּפִרְהֵסָא.
42 כד. כָּל שְׂאֲסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בַּמוֹעֵד, אִינוּ אוֹמֵר לְגוֹי
43 לַעֲשׂוֹתוֹ. וְכֹל שְׂאֲסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בַּמוֹעֵד - אִם אִין לוֹ מֵהַ
44 יָאֵכֵל, הֲרִי זֶה עוֹשֶׂה כְּדִי פְּרִנְסָתוֹ; וְכֵן עוֹשֶׂה סַחֲרָה
45 בְּכָדִי פְּרִנְסָתוֹ. וּמִתֵּר לְעֹשִׂיר לְשַׁכֵּר פּוֹעֵל עֲנִי שְׂאִין לוֹ
46 מֵהַ יָאֵכֵל, לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה שֶׁהִיא אֲסוּרָה בַּמוֹעֵד, כְּדִי

קלד שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום רביעי ב' סיון - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב

מתוך מהדורת חזק

46 לבהמתו, מִתָּר; וְאִם נִתְּנָה לַעֲבֹדֶת הָאֵילָן, אָסוּר.
47 וּמִמַּעֲשֵׂי יֶכֶר, לֹא זֶה דָּבָר הוּא מִתְּכַוֵּן.
48 יג. תִּנּוּר וְכִירִים שֶׁאֶפְשָׁר שִׁיכָּשׁוּ [יִתִּיבִשׁוּ] וְיֵאָפֶה בָּהֶן
49 בְּמוֹעֵד, עוֹשִׂין [מִיִּצְרִים] אוֹתָן; וְאִם לֹא, אֵין עוֹשִׂין
50 אוֹתָן. וְכֵן כָּף וְכֵן כָּף, בּוֹנִין [טַחֲטִים] עַל חֶרֶשׁ שֶׁל תִּנּוּר
51 וְעַל הַכִּירָה הַטְּפֵלָה [שִׁכְבַּת הַטִּיט] שֶׁלָּהֶן. וּמִסְרָגִין
52 [בּוֹנִים] אֶת הַמְּטוֹת, וְנוֹקְרִין [מִנְקִים] אֶת הַרְחִים;
53 וּפּוֹתְחִין לָהֶן עֵין [חֹרֵר], וּמַעֲמִידִין אוֹתָן, וּבּוֹנִין אֲמַת
54 הַמַּיִם שֶׁל רַחֲמִים [זֶרֶם הַמַּיִם מִגִּלְגַּל אֶת הַרְחִיִּים].
55 יד. זֹפֶתִין אֶת הַחֲבִית, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְסַד הַיֵּין; וְזֹפֶתִין
56 אֶת הַבִּקְבּוּק, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בּוֹ טָרַח. וְסוֹתְמִין פִּי הַחֲבִית
57 שֶׁל שֹׁכֵר, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִפְסַד. וּמִתְּפִין [מַכְסִּים] אֶת
58 הַקְּצִיעוֹת [פִּירוֹת שְׁטוּחִים לִיבּוֹשׁ] בִּקֶּשׁ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵאָבְדוּ.
59 וּמִדְּבָרִים [מִשְׁפָּסִים] אֶת הַבְּגָדִים בִּידֵים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
60 מַעֲשֶׂה הַדְּיוּט; אָבֵל אֵין עוֹשִׂין קֶשֶׁר בֵּית הַיָּדִים [קַמְטִי
61 הַשְּׂרוּוֹלִים], מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה אֶמֶן. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.
62 טו. קוֹצְצִין צִפְרָגֵי חֲמור שֶׁל רַחֲמִים [הַמְטִיעַ בְּטַחֲנִיה -
63 כְּדֵי שִׁיּוּכְלוּ לַהֲרִיב עַל רַגְלֵי "פְּרוֹטוֹת" וְיֻכַּל לִלְכָּת],
64 וּבּוֹנִין אֲבוֹס [סַל אֲכִילָה] לְבִהֶמָּה. וְסוֹס שְׂרוּכָב עָלָיו -
65 מִתָּר לִטַּל צִפְרָגָיו וְלִסְרָקוֹ כְּדֵי לִפְתּוֹת. וְאֵין מְרַבֵּיעִין
66 בִּהֶמָּה בְּמוֹעֵד; אָבֵל מְקִיזִין לָהּ דָם, וְאֵין מוֹנְעִין מִמֶּנָּה
67 רְפוּאָה. וְכָל מַאֲכָלוֹת וּמִשְׁקִין שֶׁאֵין מַאֲכָל בְּרִיאִין אֵלָּא
68 לְרְפוּאָה, מִתָּר לֵאדָם לֵאכֹל וְלִשְׁתּוֹתָן בְּמוֹעֵד.
69 טז. אֵין מְפַנִּין [כִּלִּים] מִחֲצַר לְחֲצַר בְּמוֹעֵד, לֹא מִכְּעוֹרָה
70 לְנֶאֱחָה וְלֹא מִנְּאָה לְכְּעוֹרָה; אָבֵל מִפְּנֵה הוּא מִבֵּית לְבֵית
71 בְּאוֹתָהּ חֲצַר. וּמִבְּיֵאִין כִּלִּים שֶׁהֵן לְצֶרֶף הַמוֹעֵד מִבֵּית
72 הָאֶמֶן, כְּגוֹן כְּרִים וְכִסְתּוֹת וְכוֹסוֹת וְצִלוּחִיּוֹת; אָבֵל כִּלִּים
73 שֶׁאֵין צְרִיכִין, כְּגוֹן מִחְרָשָׁה מִן הַלּוֹטֵשׁ אוֹ צֶמֶר מִבֵּית
74 הַצֶּבַע - אֵין מִבְּיֵאִין. וְאִם אֵין לְאֶמֶן מִה יֵאָכֵל, נוֹתֵן לוֹ
75 שֹׁכֵרוֹ וּמִנִּיחֵן אֲצָלוֹ; וְאִם אֵינוֹ מֵאֶמֶינוּ, מִנִּיחֵן בְּבֵית
76 הַסֶּמוּךְ לוֹ; וְאִם חֶשֶׁשׁ לָהֶן שָׂמָּה יִגְבּוּ - מִפְּנֵי לְחֲצַר
77 אַחֲרָתָה, אָבֵל לֹא יָבִיא לְבֵיתוֹ.
78 יז. אָסוּר לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּעֶרְבֵי יָמִים טוֹבִים מִן הַמִּנְחָה
79 וְלַמַּעֲלָה, כְּמוֹ עֶרְבֵי שִׁבְתוֹת. וְכָל הַעוֹשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶן,
80 אֵינוֹ רוֹאֶה סִימָן בְּרָכָה; וְגוֹעֲרִין בּוֹ, וּמִבְטְלִין אוֹתוֹ בְּעַל
81 פְּרָחוֹ, אָבֵל אֵין מְכִין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת [מַלְקוֹת מְדֻבְּנוֹ],
82 וְאֵין צָרִיף לומר שֶׁאֵין מְנַדִּין אוֹתוֹ - חוּץ מִעֶרֶב הַפֶּסַח
83 אַחֵר חֲצוֹת; שֶׁהַעוֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה אַחֵר חֲצוֹת מְנַדִּין
84 אוֹתוֹ, וְאֵין צָרִיף לומר שֶׁמְכִין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת אִם לֹא
85 נְדוּהוֹ - לְפִי שִׁיּוֹם אֲרֻכָּה עֶשֶׂר בְּנִיָּסִין אֵינוֹ כְּשֶׁאֵר עֶרְבֵי
86 יָמִים טוֹבִים, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ [קֶרֶב] חֲגִיגָה וְשִׁחִיתֵת
87 קֶרֶב.
88 יח. לְפִיכָּה, יוֹם אֲרֻכָּה עֶשֶׂר אָסוּר בְּעֶשֶׂת מְלָאכָה
89 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ חֵלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד; וְהוּא קָל מִחֵלּוֹ שֶׁל
90 מוֹעֵד, וְאֵינוֹ אָסוּר אֵלָּא מִחֲצֵי הַיּוֹם וּמַעֲלָה, שֶׁהוּא זְמַן

1 כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכְנָסוּ לַשְּׂדֵה הָאֵילָן וְיִתְרִיבוּהָ. וְכִיצַד צָד
2 בְּשֵׁנָיו? נּוֹעֵץ שְׂפוּד [בְּרוֹזָל] בְּאֶרֶץ, וּמִכָּה [עַלִּי] בְּקֶרֶדֶם,
3 וְאַחֵר כָּף יִתְקַנּוּ [יּוֹצִיא]; וְנִמְצָא מְקוֹמוֹ גִּמָּה.
4 ו. כְּתַל גִּנָּה שֶׁנֶּפֶל - בּוֹנֶהוּ מַעֲשֶׂה הַדְּיוּט [לֹלָא טִיט], אוֹ
5 גוֹדֵר אוֹתוֹ בְּקִנִּים וְגִמָּא [צִמְחָה] וְכִיצַא בָּהֶן. וְכֵן אִם עֲשֶׂה
6 מַעֲקָה לִגֵּג, בּוֹנֶה אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה הַדְּיוּט. אָבֵל כְּתַל חֲצַר
7 שֶׁנֶּפֶל, בּוֹנֶהוּ בְּדֶרֶכּוֹ; וְאִם הִיא גוֹהָה [מִטַּל לִפּוֹל] - סוֹתְרוֹ
8 מִפְּנֵי הַסְּכָנָה, וּבּוֹנֶהוּ בְּדֶרֶכּוֹ.
9 ז. בּוֹנֶה אָדָם אֲצִטְבָּא [סַפְסַל] לִישֵׁב אוֹ לִישֵׁן עָלֶיהָ.
10 הֲצִיר [שֶׁל דֹּלֶת] וְהַצְנוּר וְהַקּוֹרָה וְהַמְנַעוֹל וְהַמַּפְתָּח
11 שֶׁנִּשְׁכְּרוּ - מִתְּקַנֵּן בְּמוֹעֵד בְּדֶרֶכּוֹ, בֵּין שֶׁל בְּרוֹזָל בֵּין שֶׁל
12 עֵץ; שֶׁזֶה הַפֶּסֶד גָּדוֹל הוּא - שֶׁאִם יִנִּיחַ הַפְּתַח פְּתוּחַ
13 וְדִלְתוֹת שְׁבוּרוֹת, נִמְצָא מַאֲבָד כָּל מַה שֶׁיֵּשׁ בְּבֵית; וְכָבֵר
14 בְּאֶרְנוֹ, שֶׁכָּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הַפֶּסֶד, אֵינוֹ צָרִיף שְׁנוּי.
15 ח. אֵין חוֹפְרִין קָבֵר לְהִיּוֹתוֹ מוֹכֵן לְמַת שְׂיָמוֹת, וְאֵין
16 בּוֹנִין אוֹתוֹ. אָבֵל אִם הָיָה עָשׂוּי, הָרִי זֶה מִתְּקַנּוּ בְּמוֹעֵד;
17 כִּיצַד? מוֹסִיף בְּמִדְתּוֹ אוֹ מִקְצֵר בְּמִדְתּוֹ, כְּדֵי שִׁיְהִיָּה נְכוֹן
18 [מוֹכֵן] לַעֲת שְׂיָקֵבֵר בּוֹ.
19 ט. אֵין מְפַנִּין אֶת הַמַּת וְאֶת הַעֲצָמוֹת מִקָּבֵר לְקָבֵר, לֹא
20 מִמְּכַבֵּד לְכוֹזֵי וְלֹא מִכוֹזֵי לְמַכְבֵּד; וְאָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן
21 לְעוֹלָם בְּשָׂאֵר הַיָּמִים, אֵלָּא אִם כֵּן הָיָה [הַקֶּבֶר הַשֵּׁנִי]
22 בְּתוֹךְ שְׁלוֹ [בְּשִׁדְהָ שֶׁל מֵת] - מִפְּנֵהוּ בְּשָׂאֵר הַיָּמִים, אֲפִלּוּ
23 מִמְּכַבֵּד לְכוֹזֵי.
24 י. אֵין מִתְּלַעֲצִין [- מוֹצִיאִין תּוֹלְעִים] אֶת [מֵן] הָאֵילָנוֹת,
25 וְלֹא מְזַהֲמִין אֶת הַנְּטִיעוֹת [מִדְּבִיקִין זָבֵל בְּקִילוֹף הַגִּזְע],
26 וְלֹא מְגַזְמִין; אָבֵל סָכִין אֶת הָאֵילָנוֹת וְאֶת הַפְּרוֹת שֶׁבָּהֶן
27 בְּשֶׁמֶן. וְעוֹקְרִין אֶת הַפִּשְׁתָּה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא רְאוּיָה לְחֶפֶף
28 בָּהּ בְּמוֹעֵד; וְקוֹצְרִין אֶת הַשָּׂשׂוֹת [מִיּוֹן צִמְחָה], מִפְּנֵי שֶׁהִיא
29 רְאוּיָה לְהַטִּילָה לְשֹׁכֵר בְּמוֹעֵד. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.
30 יא. אֵין מְכַנִּיסִין אֶת הַצֵּאֵן לְדִיר [בְּשִׁדְהָ] כְּדֵי שִׁיְזַבְּלוּ אֶת
31 הַקֶּרֶקַע [בַּגְּלִיחָם], שֶׁהָרִי הוּא מְדִיר [מִזְבֵּל] שְׂדֵהוּ
32 בְּמוֹעֵד; וְאִם בָּאוּ מֵאֲלֵיהֶן, מִתָּר. וְאֵין מְסִיעִין אוֹתָן, וְאֵין
33 מוֹסְרִין לָהֶן שׁוֹמֵר לְנַעַר אֶת צֵאֲנָם [לְהַעֲבִיר מִמְּקוֹם
34 לְמִקְוֶה לְפִזּוֹר זָבֵל]. הִיא שֹׁכֵר שִׁבְתָּה [שְׁבוּעָה], שֹׁכֵר חֲדָשׁ,
35 שֹׁכֵר שָׁנָה, שֹׁכֵר שְׁבוּעָה [שְׁבַע שָׁנִים] - מְסִיעִין אוֹתָן;
36 וְשׁוֹכְרִין שׁוֹמֵר לְנַעַר הַצֵּאֵן מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, כְּדֵי שִׁיְזַבְּלוּ
37 כָּל הַשְּׂדֵה. הַזָּבֵל שֶׁבְּחֲצֵר, מְסַלְקִין אוֹתוֹ לְצִדְדֵין; וְאִם
38 נַעֲשֶׂה חֲצַר כְּרֶפֶת בְּקֶר, מוֹצִיאִין אוֹתוֹ לְאַשְׁפָּה.
39 יב. הַמַּשְׁנֶה פָּנֵי הַקֶּרֶקַע - אִם נִתְּנָה לְתֵקֵן מְקוֹם
40 שִׁיעָמִיד בּוֹ כְּרִי שֶׁל תְּבוּאָה אוֹ שִׁידוּשׁ בּוֹ, מִתָּר; וְאִם
41 נִתְּנָה לַעֲבֹדֶת הָאֶרֶץ, אָסוּר. וְכֵן הַמְּלַקֵּט עֲצִים מִתּוֹךְ
42 שְׂדֵהוּ - אִם לְצֶרֶף הַעֲצִים, מִתָּר; וְאִם לְתֵקֵן הַקֶּרֶקַע,
43 אָסוּר. וְכֵן הַפּוֹתֵק [פּוֹתֵחַ זֶדֶם] מִים לְשְׂדֵהוּ - אִם נִתְּנָה
44 שִׁיכְנֹסוּ הַדְּגִים, מִתָּר; וְאִם לְהַשְׁקוֹת הָאֶרֶץ, אָסוּר. וְכֵן
45 הַקּוֹצֵץ חֲרִיּוֹת [עֲנַפִּים] מִן הַדֶּקֶל - אִם נִתְּנָה לְהַאֲכִיל

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום חמישי ג' סיון - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קלה

מתוך מהדורת חזק

קרבן חטאת קבועה [בין עני בין עשיר מביא בהמה
לקרבן] - אחד האוכל, ואחד הממחה [ממיט] ושותה.
ב. החמץ בפסח, אסור בהנזה - שנגמר: "לא יאכל
חמץ", לא יאכל בו [שום] היתר אכילה. והמניח חמץ
ברשותו בפסח - אף על פי שלא אכלו, עובר בשני
לאוין, שנגמר: "לא יראה לך שאר בכל גבלך", ונגמר:
"שאר לא ימצא בכתיכם"; ואסור החמץ ואסור השאור
שבו מחמצין [בצק אחד -], אחד הוא.
ג. אינו לוקה משום "לא יראה" ו"לא ימצא", אלא אם
כן קנה חמץ בפסח, או חמצו - כדי שיעשה מעשה.
אבל אם היה לו חמץ קדם הפסח, ובא הפסח ולא בערו
אלא הניחו ברשותו - אף על פי שעבר על שני לאוין
- אינו לוקה מן התורה, מפני שלא עשה מעשה; ומכין
אותו מפת מרדות [מלקות מדרבנן].
ד. חמץ שעבר עליו הפסח, אסור בהנזה לעולם; ודבר
זה - קנס מדברי סופרים: מפני שעבר על "בל יראה"
ו"בל ימצא", אסרוהו, ואכלו הניחו בשגגה או באנס -
כדי שלא יניח אדם חמץ ברשותו, כדי שיהנה בו אחר
הפסח.
ה. חמץ שנתערב בדבר אחר בפסח, בין במינו בין
שלא במינו - הרי זה אסור בכל שהוא. וחמץ של
ישראל שעבר עליו הפסח - אף על פי שהוא אסור
בהנזה - אם נתערב בין במינו בין שלא במינו, הרי זה
מתיר לאכלו אחר הפסח; שלא קנסו ואסרו אלא בחמץ
עצמו, אבל התערבות מתרת באכילה לאחר הפסח.
ו. אין חיבין פרת, אלא על אכילת עצמו של חמץ. אבל
ערוב חמץ, כגון פתח הבבלי [טיבול עשוי מחלב חמוץ
ולחם] ושכר המדי [עשוי משעורה], וכל הדומה להן
מדברים שהחמץ מערב בהן - אם אכלו בפסח, לוקה
ואין בו פרת, שנגמר: "כל מחמצת לא תאכלו". במה
דברים אמורים? בשאכל פזית חמץ בתוך התערבות,
בכדי אכילת שלש ביצים - הוא שלוקה מן התורה; אבל
אם אין בתערבות פזית [שמצטרף] בכדי [- תוך כדי]
אכילת שלש ביצים - אף על פי שאסור לו לאכל - אם
אכל, אינו לוקה אלא מפת מרדות.
ז. האוכל מן החמץ עצמו בפסח, כל שהוא - הרי זה
אסור מן התורה, שנגמר: "לא יאכל חמץ". ואף על פי
כן, אינו חיב פרת או קרבן, אלא על כשעור שהוא
פזית; והאוכל פחות מפזית במזיד, מכין אותו מפת
מרדות.
ח. אסור לאכל חמץ ביום ארבעה עשר מחצות היום
ולמעלה, שהוא מתחלת שעה שביעית ביום. וכל
האוכל בזמן זה, לוקה מן התורה, שנגמר: "לא תאכל
עליו חמץ", כלומר על קרבן הפסח; כך למדו מפי
השמועה [ממדרגה] בפרוש דבר זה: לא תאכל חמץ

השחיטה. אבל מהגז החמה עד חצי היום, תלוי במנהג
- מקום שנהגין לעשות, עושין; מקום שנהגו שלא
לעשות, אין עושין.
יט. ואכלו במקום שנהגו לעשות - לא יתחיל בפתילה
לעשות מלאכה בארבעה עשר, אף על פי שהוא יכול
לגמרה קדם חצות; אלא שלש אמניות בלבד הן
שמתחילין במקום שנהגו לעשות, ועושין עד חצות,
ואלו הן: החיטין והספרין והכוכסין. אבל שאר אמניות
- אם התחיל בה קדם ארבעה עשר, הוא שגומר עד
חצות; שאין העם צריכין לשאר אמניות צדף הרבה.
כ. ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין - לא
יעשה בשוב, מפני המחלוקת, אבל עושה הוא
במדבר; וההולך ממקום שאין עושין למקום שעושין
- לא יעשה; נותנין עליו חמרי מקום שיצא משם,
וחמרי מקום שהלך לשם. ואף על פי כן, לא יתראה
בפניהם שהוא בטל מפני האסור - לעולם אל ישנה
אדם, מפני המחלוקת. וכן מי שדעתו לחזור למקומו,
נהג כאנשי מקומו בין להקל בין להחמיר - והוא
שלא יתראה בפני אנשי המקום שהוא בו, מפני
המחלוקת.
כא. מוליכין ומביאין בלים מבית האמן בארבעה עשר
אחר חצות, אף על פי שאינן לצדף המועד. וגורפין וכל
[במגרפה] מתחת רגלי בהמה, ומוציאין אותו לאשפה.
ומושיבין שוככין לתנגולין; ותנגולת שישבה שלשת
ימים או יתר על הביצים, וימתה - מושיבין אחרת
תחתיה בארבעה עשר, כדי שלא יפסדו הביצים.
ובמועד, אין מושיבין; אבל אם ברחק במועד מעל
הביצים, מחזירין אותה למקומה.
ברוך רחמנא דסייען

יום חמישי ג' סיון ה'תשע"ה

הלכות חמץ ומצה

יש בכללן שמונה מצוות - שלש מצוות עשה, וחמש
מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא לאכל חמץ
ביום ארבעה עשר מחצות היום ולמעלה; (ב) להשבות
שאור מארבעה עשר; (ג) שלא לאכל חמץ כל שבעה;
(ד) שלא לאכל תערובת חמץ כל שבעה; (ה) שלא יראה
חמץ כל שבעה; (ו) שלא ימצא חמץ כל שבעה;
(ז) לאכל מצה בלילי הפסח; (ח) לספר ביציאת מצרים
באותו הלילה. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

פרק א

א. כל האוכל פזית חמץ בפסח, מתחלת ליל חמשה
עשר עד סוף יום אחד ועשרים בניסן - במזיד, חיב
פרת, שנגמר: "כי כל אכל חמץ, ונקרתה"; בשוגג, חיב

- 1 מַשְׁעָה שְׂרָאוּנָה לְשִׁחִיטַת הַפֶּסַח, שֶׁהוּא "בֵּין הָעֲרֵבִים",
2 וְהוּא חֲצִי הַיּוֹם.
- 3 ט. וְאֶסְרוּ חֻכְמִים לֶאֱכֹל חֻמֶּץ מִתְחַלֵּת שְׁעָה שְׁשִׁית, כְּדִי
4 שְׁלֹא יָגַע [יִכְשַׁל] בְּאֶסְרוֹ תוֹרָה. וּמִתְחַלֵּת שְׁעָה שְׁשִׁית
5 יִהְיֶה הַחֻמֶּץ אֲסוּר בְּאֲכִילָה וּבִהְגָּנָה: שְׁעָה שְׁשִׁית מִדְּבָרֵי
6 סוּפְרִים, וְשָׂאֵר הַיּוֹם מִשְׁבִּיעִית וּמַעֲלָה, מִן הַתּוֹרָה. שְׁעָה
7 חֲמִישִׁית, אֵין אוֹכְלִין בָּהּ חֻמֶּץ - גְּזֵרָה מִשּׁוּם יוֹם הַמַּעֲנֶן,
8 שֶׁמָּא יִטְעֶה בֵּין חֲמִישִׁית וְשְׁשִׁית. וְאִינוּ אֲסוּר בִּהְגָּנָה
9 בְּשְׁעָה חֲמִישִׁית. לְפִיכָךְ, תּוֹלִין בָּהּ תְּרוּמָה וְלֶחֶם תּוֹדָה
10 וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן מִחֻמֶּץ שֶׁהוּא קָדֵשׁ, לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׂוֹרְפִין
11 עַד שֶׁתִּגִּיעַ שְׁעָה שְׁשִׁית, שׂוֹרְפִין הַכֹּל.
- 12 י. הָא לְמַדָּת, שֶׁמִּתַּר לֶאֱכֹל חֻמֶּץ בְּיוֹם אֲרָבְעָה עָשָׂר עַד
13 סוּף שְׁעָה רְבִיעִית; וְאֵין אוֹכְלִין בְּשְׁעָה חֲמִישִׁית, אֲלֹא
14 נִהְיִין בּוֹ; וְהָאוֹכֵל בְּשְׁעָה שְׁשִׁית, מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּף
15 מִרְדּוּתוֹ. וְהָאוֹכֵל מִתְחַלֵּת שְׁעָה שְׁבִיעִית, לוֹקֶה.
- 16 **יוֹם שִׁישִׁי ד' סִיוֵן ה'תשע"ה**
- 17 **פָּרָק ב**
- 18 א. מַצּוֹת עָשָׂה מִן הַתּוֹרָה, לְהַשְׁבִּית הַחֻמֶּץ קֹדֶם זְמַן
19 אֲסוּר אֲכִילָתוֹ, שְׁנֶאמַר: "בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שָׂאֵר
20 מִבְּתִיכֶם"; מִפִּי הַשְׁמוּעָה [שִׁמְסַר מֹשֶׁה רַבְּנוֹ] לְמַדּוֹ,
21 שֶׁרִאשׁוֹן זֶה הוּא יוֹם אֲרָבְעָה עָשָׂר. וְרֵאזָה לְדַבֵּר זֶה, מֵה
22 שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה: "לֹא תִשְׁחַט עַל חֻמֶּץ דָּם זִבְחִי", כְּלוּמַר
23 לֹא תִשְׁחַט הַפֶּסַח וְהַחֻמֶּץ קִיָּם; וְשִׁחִיטַת הַפֶּסַח, הוּא
24 יוֹם אֲרָבְעָה עָשָׂר אַחֵר חֻצוֹת.
- 25 ב. וּמֵה הִיא הַשְׁבֵּתָה זֹאת הָאִמּוּרָה בַּתּוֹרָה? הִיא שִׁיבִטְלָה
26 הַחֻמֶּץ מִלְּבּוֹ וַיִּחְשַׁב אוֹתוֹ כְּעֶפֶר, וַיִּשִּׁים בְּלִבּוֹ שְׂאִין
27 בְּרִשּׁוֹתוֹ חֻמֶּץ כָּלֵל, וְשִׁכַּל חֻמֶּץ שֶׁבְּרִשּׁוֹתוֹ, הָרִי הוּא
28 כְּעֶפֶר וְכִדְבָר שְׂאִין בּוֹ צִרְף כָּלֵל.
- 29 ג. וּמִדְּבָרֵי סוּפְרִים, לְחַפֵּשׁ אַחֵר הַחֻמֶּץ בַּמַּחְבֹּאוֹת
30 וּבַחֲרִים, וְלִכְדֹק וְלִהְיוֹצִיאוֹ מִכָּל גְּבוּלוֹ. וְכֵן מִדְּבָרֵי
31 סוּפְרִים, שֶׁבּוֹדְקִין וּמִשְׁבִּיתִין הַחֻמֶּץ בְּלִילָה מִתְחַלֵּת לִיל
32 אֲרָבְעָה עָשָׂר, לְאוֹר הַנֵּר, מִפְּנֵי שֶׁבְּלִילָה כָּל הָעָם מַצִּיִּין
33 בְּבִתְיֵיהֶם, וְאוֹר הַנֵּר יִפֹּה לְבִדִּיקָה; וְאֵין קוֹבְעִין מִדְּרֹשׁ
34 [שִׁיעוּר] בְּסוּף יוֹם שְׁלִישֶׁה עָשָׂר, וְכֵן הִתְקַם לֹא יִתְחִיל
35 לְקִירוֹת [לְלַמּוֹד תּוֹרָה] בַּעֲת זֹאת - שֶׁמָּא יִפְשַׁךְ וַיִּמְנַע
36 מִבְּדִיקָה, בַּתְּחִלָּת זְמַנָּה.
- 37 ד. אֵין בּוֹדְקִין לֹא לְאוֹר הַלְכָנָה, וְלֹא לְאוֹר הַחֲמָה, וְלֹא
38 לְאוֹר הָאֲבוּקָה - אֲלֹא לְאוֹר הַנֵּר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
39 בַּחֲרִים וּבַמַּחְבֹּאוֹת; אֲבָל אֲכַסְדָּרָה [מִרְפֶּסֶת] שְׂאוּרָה רַב
40 - אִם בְּדִיקָה לְאוֹר הַחֲמָה, דִּיּוֹ. וְאִמְצַע הַחֲצָר, אִינוּ צָרִיךְ
41 בְּדִיקָה, מִפְּנֵי שֶׁהַעוֹפּוֹת מַצִּיִּים שָׁם, וְהֵן אוֹכְלִין כָּל
42 חֻמֶּץ שִׁיפֵּל שָׁם.
- 43 ה. חֵר שֶׁבְּאִמְצַע הַבֵּית שִׁבִּין אֲדָם לְחִבְרוֹ - זֶה בּוֹדֵק
44 עַד מְקוֹם שִׁידוֹ מַנְעֵת, וְזֶה בּוֹדֵק עַד מְקוֹם שִׁידוֹ מַנְעֵת,
- 45 וְהַשָּׂאֵר מִבְּטָלוֹ בְּלִבּוֹ; וְכָל מְקוֹם שְׂאִין מִכְּנִיסִין לוֹ
46 חֻמֶּץ, אִינוּ צָרִיךְ בְּדִיקָה.
- 47 ו. חֲרֵי הַבֵּית הַתְּחַתּוּנִים וְהַעֲלִיּוֹנִים, וְגַם הַיִּצִיעַ [חֲדָרוֹן]
48 שֶׁגָּגוּ מִשּׁוֹפֵעַ, וְרִפְתָּ בָּקָר, וְלוּלִין, וּמִתְבָּן [בֵּית הַתְּבָן],
49 וְאוֹצְרוֹת [מַחֲסֵי] יֵין וְאוֹצְרוֹת שֶׁמֶן שְׂאִין מִסְתַּפֵּק מֵהֶן,
50 וּבֵית דָּגִים גְּדוֹלִים - אֵינֶן צָרִיכִין בְּדִיקָה, אֲלֹא אִם כֵּן
51 הַכְּנִיס לָהֶן חֻמֶּץ. אֲבָל אוֹצְרוֹת שֶׁכָּר וְאוֹצְרוֹת יֵין
52 שֶׁמִּסְתַּפֵּק מֵהֶן, וּבֵית הַמֶּלַח, וּבֵית הַשְּׁעוּנָה, וּבֵית דָּגִים
53 קְטַנִּים, וּבֵית הָעֵצִים, וּבֵית הַמּוֹרִיס [שׁוּמֵן דַּג מְלוּחָן],
54 וְחֲרֵי הַבֵּית הָאֲמֻצְעִיִּים, וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלוֹ - צָרִיכִין בְּדִיקָה,
55 שֶׁסֶתֶמֶן שֶׁמִּכְנִיסִין לָהֶן חֻמֶּץ; וְאִם יָדַע בְּיָדָא שְׁלֹא
56 הַכְּנִיס שָׁם חֻמֶּץ, אִינוּ צָרִיךְ בְּדִיקָה. וְכִשְׁבּוֹדֵק הַמִּתְרַף,
57 בּוֹדֵק מִמֶּנּוּ שְׁתֵּי שׂוֹרוֹת [שַׁל חֲבִיתוֹ] הַחִיצוֹנוֹת, שֶׁהֵן
58 הַעֲלִיּוֹנָה וְשֶׁלְמִטָּה מִמֶּנָּה.
- 59 ז. אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא גִרְרָה חֲלָדָה חֻמֶּץ לְמְקוֹם שְׂאִין
60 מִכְּנִיסִין בּוֹ חֻמֶּץ; שְׂאֵם נָחוּשׁ מִבֵּית לְבֵית, נָחוּשׁ מִעִיר
61 לְעִיר, וְאֵין לְדַבֵּר סוּף. בְּדֵק לִיל אֲרָבְעָה עָשָׂר, וְהַנִּיחַ
62 עָשָׂר חֲלוֹת וּמִצָּא תִשַׁע - הָרִי זֶה חוֹשֵׁשׁ, וְצָרִיךְ לְבִדֵּק
63 פַּעַם שְׁנִיָּה; שֶׁהָרִי גִרְרָה חֲלָדָה אוֹ עֶכְבֵּר בְּיָדָא.
- 64 ח. וְכֵן אִם רָאָה עֶכְבֵּר שֶׁנִּכְנַס לְבֵית וְחֻמֶּץ בְּפִיו אַחֵר
65 בְּדִיקָה - צָרִיךְ לְבִדֵּק פַּעַם שְׁנִיָּה. אִף עַל פִּי שֶׁמִּצָּא
66 פְּרוּרִין בְּאִמְצַע הַבֵּית, אֵין אוֹמְרִין: 'כֶּכֶר אֲכִילָה אוֹתָהּ
67 הִפֵּת בְּמְקוֹם זֶה, וְהָרִי הַפְּרוּרִין', אֲלֹא חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא
68 הַנִּיחָה בַּחֵר אוֹ בַּחלוֹן, וְאֵלּוֹ הַפְּרוּרִין שָׁם הִי; וְלִפְיָכָךְ
69 חוֹזֵר וּבּוֹדֵק. אִם לֹא מִצָּא כְּלוּם, הָרִי זֶה בּוֹדֵק כָּל הַבֵּית;
70 וְאִם מִצָּא אוֹתָהּ הִפֵּת שֶׁנִּטְלָה הָעֶכְבֵּר וְנִכְנַס, אִינוּ צָרִיךְ
71 בְּדִיקָה.
- 72 ט. רָאָה תִינּוֹק שֶׁנִּכְנַס לְבֵית בְּדוֹק, וּבִידּוֹ כֶּכֶר, וְנִכְנַס
73 אַחֲרָיו, וּמִצָּא פְּרוּרִין - אִינוּ צָרִיךְ בְּדִיקָה; שֶׁחֻקָּהּ
74 שֶׁאֲכִילָה, וְאֵלּוֹ הַפְּרוּרִין שֶׁנִּפְּלוּ מִמֶּנּוּ בְּשַׁעַת אֲכִילָה -
75 שֶׁדְּרֹךְ הַתִּינּוֹק לִפְרֹר בַּעֲת אֲכִילָתוֹ, וְאֵין דְּרֹךְ עֶכְבֵּר
76 לִפְרֹר. וְאִם לֹא מִצָּא פְּרוּרִין כָּלֵל, צָרִיךְ לְבִדֵּק.
- 77 י. הַנִּיחַ תִּשְׁעָה צְבוּרִין שֶׁל מִצָּה וְאֶחָד שֶׁל חֻמֶּץ, וּבָא
78 עֶכְבֵּר וְנָטַל, וְלֹא יִדְעֵנוּ אִם חֻמֶּץ אִם מִצָּה נָטַל, וְנִכְנַס
79 לְבֵית בְּדוֹק - צָרִיךְ לְבִדֵּק; שֶׁכָּל [אִיסוּר] הַקְּבוּעַ [יָדוּעַ]
80 מִקּוּמוֹ, כְּמִחְצָה עַל מִחְצָה.
- 81 יא. שְׁנֵי צְבוּרִין, אֶחָד חֻמֶּץ וְאֶחָד מִצָּה, וְשְׁנֵי כֵתִים,
82 אֶחָד בְּדוֹק וְאֶחָד שְׂאִינוֹ בְּדוֹק, וּבָאוּ שְׁנֵי עֶכְבָּרִים, זֶה
83 נָטַל חֻמֶּץ וְזֶה נָטַל מִצָּה, וְאֵין יָדוּעַ לֹאִי זֶה בֵּית נִכְנַס
84 זֶה שֶׁנָּטַל הַחֻמֶּץ; וְכֵן שְׁנֵי כֵתִים בְּדוֹקִין, וְצְבוּרֵי אֶחָד
85 חֻמֶּץ, וּבָא עֶכְבֵּר וְנָטַל, וְאֵין יָדוּעַ לֹאִי זֶה בֵּית נִכְנַס; אוֹ
86 שִׁידַע שֶׁנִּכְנַס לְאֶחָד מֵהֶן, וְנִכְנַס אַחֲרָיו וּבִדֵּק וְלֹא מִצָּא
87 כְּלוּם; אוֹ שֶׁבִּדֵּק, וּמִצָּא כֶּכֶר - כָּלֵל אֵלּוֹ, אִינוּ צָרִיךְ
88 לְבִדֵּק פַּעַם שְׁנִיָּה; שְׂאִין כָּאֵן קְבוּעַ.
- 89 יב. הַנִּיחַ הַחֻמֶּץ בְּזוּיָת זֶה, וּמִצָּאוֹ בְּזוּיָת אַחֲרָת; אוֹ
90 שֶׁהִנִּיחַ תִּשַׁע חֲלוֹת, וּמִצָּא עָשָׂר; אוֹ שֶׁהִי תִשַׁע צְבוּרִין

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שבת קודש ה' סיון - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קלז

מתוך מהדורת חזק

הפסח, צריך לבדק ואחר כך יצא, שמא יחזר ערב
הפסח בין השמשות, ולא יהיה לו פנאי לבער; ואם אין
דעתו לחזר, אינו צריך לבדק. וכן העושה ביתו אוצר
[מחוסן תבואה], תוף שלשים יום - זקוק לבדק, ואחר כך
כונס אוצרו לתוכו. קדם שלשים יום - אם דעתו לפנותו
קדם הפסח, צריך לבדק ואחר כך עושהו אוצר; ואם
אין דעתו לפנותו קדם הפסח, אינו צריך לבדק.

יום שבת קודש ה' סיון ה'תשע"ה

פרק ג

א. כשבדק אדם ומחפש בלילי ארבעה עשר, מוציא
את החמץ מן החרים ומן המחבואות ומן הזויות,
ומקבץ הכל, ומניחו במקום אחד. עד תחלת שעה
ששית ביום, מבצרו; ואם רצה לבצרו בלילי ארבעה
עשר, מבצרו.
ב. החמץ שמניח בלילי ארבעה עשר, כדי שיאכל ממנו
למחר עד ארבע שעות - אינו מניחו מפני ומפניו בכל
מקום, אלא מצינעו בכלי או בנות ידועה, ונזהר בו;
שאם לא נזהר בו ומצאו חסר - צריך לחפש אחריו
ולבדק פעם אחרת, שמא גררוהו העכברים.
ג. חל ארבעה עשר להיות בשבת - בודקין את החמץ
בלילי ערב שבת [ליל שישי], שהוא ליל שלשה עשר;
ומניח מן החמץ כדי לאכל ממנו, עד ארבע שעות ביום
השבת, ומניחו במקום מצנע, והשאיר מבצרו מלפני
השבת. ואם נשאר מן החמץ ביום השבת אחר ארבע
שעות, מבטלו; וכופה עליו כלי עד מוצאי יום טוב
הראשון, ומבצרו.
ד. היו לו פירות רבות של תרומה, וצרף לשרפה ערב
שבת - לא יערב הטהורה עם הטמאה, וישרף; אלא
שורף טהורה לעצמה, וטמאה לעצמה, ותלויה [ספק
טמאה] לעצמה. ומניח מן הטהורה כדי לאכל, עד ארבע
שעות ביום השבת בלבד.
ה. מי ששכח או הזיד ולא בדק בליל ארבעה עשר,
בודק בארבעה עשר בשחרית; לא בדק בשחרית, בודק
בשעת הבצור [שעה שישי]; לא בדק בשעת הבצור,
בודק בתוף החג. עבר הרגל ולא בדק - בודק אחר
הרגל, כדי שיבצר מה שימצא מחמץ שעבר עליו
הפסח, מפני שהוא אסור בהנחה.
ו. כשבדק החמץ בליל ארבעה עשר, או ביום ארבעה
עשר, או בתוף הרגל - מברך קדם שיתחיל לבדק:
'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו
במצוותיו וצונו על בעור חמץ'; ובודק ומחפש בכל
המקומות שמכניסין להם חמץ, כמו שבארנו. ואם בדק
לאחר הרגל, אינו מברך.
ז. כשגומר לבדק - אם בדק בליל ארבעה עשר, או

1 {מצה} {חמץ} ואחד {חמץ} {מצה}, ופרש כבר מהן,
2 ואין ידוע אם חמץ או מצה, ובא עכבר ונטל הפכר
3 שפרש, ונכנס לבית בדוק; או שבא עכבר ונטל חמץ,
4 וספק נכנס לבית זה או לא נכנס - בכל אלו, צריך
5 לבדק.
6 יג. נכנס עכבר לבית וכבר בפיו, ויצא עכבר משם וכבר
7 בפיו - אומרים: 'הוא הראשון שנכנס, הוא האחרון
8 שיצא', ואינו צריך לבדק; הנה הראשון שחר וזה שיצא
9 לבן, צריך לבדק. נכנס עכבר וכבר בפיו, ויצאת משם
10 חלדה וכבר בפיה - צריך לבדק; יצאת ועכבר וכבר
11 בפיה, אינו צריך לבדק - שזה הפכר, הוא שהיה בפי
12 העכבר. נחש שנכנס לאחר ופת בפיו, אין חיב להביא
13 חביר [צייד נחשים] להוציאו.
14 יד. בנות חמץ בשמי קורה, מחיבין אותו להביא סלם
15 להורידו; שפעמים פל משמי קורה. היה חמץ בבור,
16 אין מחיבין אותו להעלותו, אלא מבטלו בלבו, ודין.
17 טו. כפת [חתוכת] שאור שיתדה לשיכיה - אם טח
18 פניה בטיט - הרי זו בטלה, ומותר לקימה. בצק שבסדקי
19 הערבה [קערה] - אם יש בנות במקום אחד, חיב לבצר.
20 ואם לאו - אם היה עשוי לחזק בו שכרי הערבה, או
21 לסתם בו נקב - בטל במעוטו; ואם לאו, חיב לבצר.
22 היו שני חצי זיתים בשני מקומות, וחוט של בצק
23 ביניהן - רואין: כל שאלו נטל החוט נטלין עמו, חיב
24 לבצר; ואם לאו, אינו חיב לבצר.
25 טז. במה דברים אמורים? בערבה; אבל בבית - אף
26 על פי שאם נטל החוט אין נטלין עמו - חיב לבצר,
27 מפני שפעמים מקבץ אותן. היה חצי זית בבית וחצי
28 זית בצליה, חצי זית בבית וחצי זית באבסדרה
29 [מרפסת], חצי זית בבית וחצי זית בבית שלפנים ממנו
30 - הואיל ואלו החצי זיתים דבוקין בכתלים, או
31 בקורות, או בקרקעות - אינו חיב לבצר, אלא מבטל
32 בלבו ודין.
33 יז. המשפיר בית סתם בארבעה עשר - [לא פירש אם
34 בדק] - הרי זה בחזקת בדוק, ואינו צריך לשאל; ואם
35 החזק זה המשפיר שלא בדק, ואמרה אשה או קטן,
36 'אנו בדקנוהו' - הרי אלו נאמנין; שהכל נאמנים על
37 בעור חמץ, והכל כשרין לבדיקה, ואפלו נשים ועבדים
38 וקטנים - והוא, שהיה קטן שיש בו דעת לבדק.
39 יח. המשפיר בית לחברו - אם עד שלא מסר המפתח
40 חל ארבעה עשר, על המשפיר לבדק; ואם משמסר
41 המפתח חל ארבעה עשר, על השוכר לבדק. המשפיר
42 בית בחזקת שהוא בדוק, ונמצא שאינו בדוק - על
43 השוכר לבדק; ואינו מקח טעות, ואפלו במקום
44 שבדקין בשכר [בתשלום], שהרי מצוה הוא עושה.
45 יט. המפרש בים והיוצא בשיירה, תוף שלשים יום -
46 זקוק לבדק. קדם שלשים יום - אם דעתו לחזר קדם

23 עֲצֻמוֹ, וְנִזְכָּר שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֶמֶץ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ - יִחְזֹר מִיָּד. וְעַד
24 כַּמָּה הוּא חוֹזֵר? עַד כְּבִיצָה; הִיא פְּחוֹת מִכְּבִיצָה,
25 מִכֻּסְלוֹ בִּלְבֹד וְדִיּוֹ.
26 י. מִי שֶׁהֵנִיחַ עֶסֶה מְגֻלְגֶּלֶת [שְׁנִילוּשָׁה] בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְיָצָא,
27 וְנִזְכָּר אַחֵר שֶׁיָּצָא וְהוּא יוֹשֵׁב לִפְנֵי רֵבּוֹ, וְהִנֵּה יָרָא שְׂמָא
28 תַּחְמִיץ קֹדֶם שְׂיָבוֹא - הָרִי זֶה מִכֻּסְלָהּ בִּלְבֹד קֹדֶם
29 שֶׁתַּחְמִיץ; אָבֵל אִם הִתְחַמֶּצָה, אֵין הַבְּטוּל מוֹעִיל כְּלוּם,
30 אֲלֹא כָּבֵד עֹבֵר עַל "לֹא יִרְאֶה" וְ"לֹא יִמָּצֵא", וְחֵיב לְבַעַר
31 מִיָּד בְּשִׁיחֹזֵר לְבֵיתוֹ.
32 יא. בִּיצָד בַּעֲוֵר חֶמֶץ? שׁוֹרְפוֹ, אוֹ פוֹרֵר זִוְזָה לְרוּחַ, אוֹ
33 זוֹרְקוֹ לַיָּם; וְאִם הִיא הִתְחַמֶּצָה קֶשֶׁה, וְאֵין הַיָּם מְתַכּוֹ
34 בְּמַהֲרָה - הָרִי זֶה מִפְּרוֹר, וְאַחֵר כִּף זוֹרְקוֹ לַיָּם. וְחֶמֶץ
35 שֶׁנִּפְלָה עָלָיו מִפִּלֵּת, וְנִמָּצֵא עָלָיו עֶפֶר שֶׁלֹּשָׁה טַפָּחִים
36 אוֹ יֵתֵר - הָרִי הוּא כְּמִכְבֵּר; וְצָרִיף לְבִטֹּל בִּלְבֹד, אִם עָדִין
37 לֹא נִכְנָסָה שְׁעָה שְׁשִׁית.
38 יב. נִתְּנוּ לְנִזְכָּר קֹדֶם שְׁעָה שְׁשִׁית, אֵינוֹ צָרִיף לְבַעַר. וְאִם
39 שָׂרְפוֹ קֹדֶם שְׁעָה שְׁשִׁית, הָרִי זֶה מִתֵּר לְהִנּוֹת בַּפְּחָמִין
40 שְׁלוֹ בְּתוֹךְ הַפֶּסֶח. אָבֵל אִם שָׂרְפוֹ מִשְׁעָה שְׁשִׁית וְלִמְעַלָּה
41 - הוֹאִיל וְהוּא אֶסוּר בִּהְנִיחָהּ, הָרִי זֶה לֹא יִסִּיק בּוֹ תַּנּוּר
42 וְכִירִים, וְלֹא יֵאָפֶה בּוֹ, וְלֹא יִבְשָׁל; וְאִם אָפֶה אוֹ בִשָּׁל -
43 אוֹתָהּ הַפֶּת וְאוֹתוֹ הַתְּכִשִׁיל אֶסוּר בִּהְנִיחָהּ. וְכֵן הַפְּחָמִין
44 שְׁלוֹ אֶסוּרִין בִּהְנִיחָהּ, הוֹאִיל וְשָׂרְפוֹ אַחֵר שֶׁנֶּאֱסָר בִּהְנִיחָהּ.

1 בְּיוֹם אַרְבַּעָה עָשָׂר קֹדֶם שֶׁשֶׁ שְׁעוֹת - צָרִיף לְבִטֹּל כָּל
2 חֶמֶץ שֶׁנִּשְׁאַר בְּרִשּׁוֹתָיו, וְאֵינוֹ רֹאֶהוּ; וְיֹאמֶר: 'כָּל חֶמֶץ
3 שֶׁיֵּשׁ בְּרִשּׁוֹתַי שְׁלֹא רָאִיתִיו וְלֹא יִדְעֵתִיו, הָרִי הוּא בִטֹּל,
4 וְהָרִי הוּא כְּעֶפֶר'. אָבֵל אִם בְּדַק מִתְחַלֵּת שְׁעָה שְׁשִׁית
5 וְלִמְעַלָּה, אֵינוֹ צָרִיף לְבִטֹּל - שֶׁהָרִי אֵינוֹ בְּרִשּׁוֹתָיו, שֶׁכָּבֵד
6 נֶאֱסָר בִּהְנִיחָהּ.
7 ח. לְפִיכָף, אִם לֹא בִטֹּל קֹדֶם שֶׁשֶׁ, וּמִשֶּׁשׁ שְׁעוֹת וְלִמְעַלָּה
8 (ו) מִצָּא חֶמֶץ שֶׁהִיא דַּעְתּוֹ עָלָיו [בַּעֲת הַבְּדִיקָה] וְהִנֵּה
9 בִּלְבֹד [לְבַעַרו], וְשִׁכְחוֹ בְּשַׁעַת הַבַּעֲוֵר וְלֹא בַּעֲוֵר - הָרִי
10 זֶה עֹבֵר עַל "לֹא יִרְאֶה" וְ"לֹא יִמָּצֵא", שֶׁהָרִי לֹא בַּעֲוֵר
11 וְלֹא בִטֹּל; וְאֵין הַבְּטוּל עֲתָה מוֹעִיל לוֹ כְּלוּם, לְפִי שֶׁאֵינוֹ
12 בְּרִשּׁוֹתָיו, וְהַכְּתוּב עֲשֵׂהוּ כְּאֵלוֹ הוּא בְּרִשּׁוֹתָיו, לְחֵיב
13 מִשּׁוּם "לֹא יִרְאֶה" וְ"לֹא יִמָּצֵא". וְחֵיב לְבַעַרוּ בְּכָל עֵת
14 שֶׁיִּמָּצְאוּ. וְאִם מִצָּאוּ בְּיוֹם טוֹב - כּוֹפֶה עָלָיו כְּלִי עַד
15 לְעֶרֶב, וּמִבַּעֲרוֹ; וְאִם שֶׁל הַקֹּדֶשׁ הוּא - אֵינוֹ צָרִיף לְכַפּוֹת
16 עָלָיו, שֶׁהַכֹּל פּוֹרְשִׁין [מִחוּבָּלִים] מִמֶּנּוּ.
17 ט. מִי שֶׁיָּצָא מִבֵּיתוֹ קֹדֶם שַׁעַת הַבַּעֲוֵר לַעֲשׂוֹת מִצְוָה,
18 אוֹ לֶאֱכֹל בְּסַעֲוָדָה שֶׁל מִצְוָה כְּגוֹן סַעֲוֹדַת אֲרוּסִין
19 וְנִשְׁוֹאִין, וְנִזְכָּר שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֶמֶץ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ - אִם יָכוֹל
20 לְחַזֵּר וּלְבַעַר וּלְחַזֵּר לְמִצְוָתוֹ, יִחְזֹר; וְאִם לֹא, יִבְטֹל
21 בִּלְבֹד. יָצָא לְהַצִּיל מִיַּד הַגִּיס [שׁוּדִידִים], מִן הַנֶּהָר, מִן
22 הַדִּלְקָה, וּמִן הַמַּפֶּלֶת - יִבְטֹל בִּלְבֹד, וְדִיּוֹ. יָצָא לְצָרִף

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ח אייר ה'תשע"ה

63 הַבֵּית. יָכוֹל עַל כָּל-הַבֵּית בְּמִיתָה — תִּלְמוּד לומר:
64 "אֶל-פְּנֵי הַפֶּתֶר אֲשֶׁר עַל-הָאֶרֶץ וְלֹא יָמוּת". הֵא בִיצָד?
65 אֶל-פְּנֵי הַפֶּתֶר בְּמִיתָה, וְעַל שָׂאָר כָּל-הַבֵּית בְּאִזְהָרָה".
66 וּבִגְמָרָא מְנַחוֹת (כו:): אָמְרוּ בְּפִרוּשׁ: "עַל הַהִיכָל
67 בְּאִזְכָּרֵים".
68 הַמִּצְוָה הַקִּס"ה — הַאִזְהָרָה שֶׁהִזְהִירוּ הַכֹּהֲנִים
69 מִלְּצֹאת מִן-הַמִּקְדָּשׁ בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה, וְהוּא אָמְרוּ:
70 "וּמִפְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצֵאוּ" (שם י, ז). וְנִכְפַּל גַּם לֹא
71 זֶה כֹּהֵן גָּדוֹל וְאָמַר: "וּמִן-הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא" (שם כא,
72 יב). וְלִשּׁוֹן סִפְרָא (פֶּרֶשׁת שְׁמִינִי שם): "וּמִפְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד"
73 יָכוֹל בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה וְשִׁלָּא בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה, תִּלְמוּד
74 לומר: "וּמִן-הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יִחַלֵּל", — הֵגִי אוֹמֵר
75 בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה. "כִּי-שָׁמֶן מִשְׁחַת ה' עָלֵיכֶם" (שם י, ז) אֵין
76 לִי אֲלֹא אֶתְרִין וּבְנִי שֶׁנִּמְשָׁחוּ בְּשָׁמֶן הַמִּשְׁחָה שֶׁאִם יָצְאוּ
77 בְּשַׁעַת עֲבוּדָה חִיבִין מִיתָה, מִנֵּין לְכָל-הַכֹּהֲנִים שֶׁכָּל-
78 הַדּוֹרוֹת? תִּלְמוּד לומר: "כִּי-שָׁמֶן מִשְׁחַת ה' עָלֵיכֶם".
79 וְדַע שֶׁיֵּשׁ כֹּהֵן גָּדוֹל תּוֹסֵפֶת שֶׁלֹּא יִלְוֶה אֶת-הַמִּטָּה (את
80 הַמֶּת). וְזֶהוּ פֶשֶׁט הַכְּתוּב בְּאָמְרוֹ: "וּמִן-הַמִּקְדָּשׁ לֹא

יום ראשון כ"ח אייר ה'תשע"ה 45

מצות לא תעשה סח. קסה. 46

מצות עשה לא. מצות לא תעשה עז. עת. 47

48 הַמִּצְוָה הַס"ח — הַאִזְהָרָה שֶׁהִזְהִיר כֹּהֵן גָּדוֹל
49 מִלְּהַכְנֹס לְמִקְדָּשׁ בְּכָל-עֵת, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַמִּקְדָּשׁ, וְיִרְאֶה
50 לְפָנֵי הַשִּׁכְנִיָּה. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְאֶל-יָבֹא בְּכָל-עֵת
51 אֶל-הַקֹּדֶשׁ" (ויקרא טז, ב). וְיֵשׁ בָּלֹא זֶה חֲלוּק גְּבוּלוֹת,
52 וְהוּא: שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל הִזְהִיר מִלְּהַכְנֹס לְקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים אֲפִלּוּ
53 בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים אֲלֹא בְּזִמְן הַיָּדוּעַ לְעֲבוּדָה. וְכֵן כָּל-כֹּהֵן
54 מִזְהֵר מִלְּהַכְנֹס לְהִיכָל בְּכָל-יָמֹת הַשָּׁנָה זִוְלָתִי בְּזִמְן
55 הָעֲבוּדָה. וְקָצוֹר עֲנִין הֲלֹא הוּא: שֶׁכָּל-כֹּהֵן לֹא יָכֹס
56 לְמָקוֹם שֶׁרִשְׁאִי לְהַכְנֹס לָשֵׁם אֲלֹא בְּשַׁעַת עֲבוּדָה בֵּין כֹּהֵן
57 גָּדוֹל בָּפְנִים בֵּין כֹּהֵן הַדִּיּוֹט בַּחוּץ. וְאִם עֹבֵר עַל לֹא זֶה
58 וְנִכְנַס שִׁלָּא בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה, אִם נִכְנַס לְקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים —
59 הָרִי זֶה חֵיב מִיתָה; וְאִם נִכְנַס לְהִיכָל — הָרִי זֶה חֵיב
60 מִלְּקוּת. וְלִשּׁוֹן סִפְרָא (פֶּרֶשׁת אַחֲרִי): "וְאֶל-יָבֹא בְּכָל-עֵת"
61 — זֶה יוֹם הַכַּפּוּרִים; "אֶל-הַקֹּדֶשׁ" — לְרִבּוּת שָׂאָר
62 כָּל-יָמֹת הַשָּׁנָה; "מִבֵּית לְפָרֹכֶת" — לְהִזְהִיר עַל כָּל-

47 "וישלחו מן-המחנה — אזהרה לטמאים שלא יכנסו
48 למקדש בטמא". וכבר נכפל צווי זה בלשון אחר, והוא
49 אמרו ותעלה: "כִּי־יִהְיֶה בָךְ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִהְיֶה טָהוֹר
50 מִקֶּרֶה־לִּילָה וַיֵּצֵא אֶל־מַחוּץ לַמִּחֲנֶה" (דברים כג, יא). רצה
51 כאן באמרו "מחוץ למחנה": מחנה שכינה, כמו שאמר
52 במצוה זו עצמה: "אֶל־מַחוּץ לַמִּחֲנֶה תִּשְׁלַחֻם" (במדבר
53 ה, ג) ובגמרא פסחים (סח): "וַיֵּצֵא אֶל־מַחוּץ לַמִּחֲנֶה"
54 — זֶה מִחֲנֶה שְׂכִינָה. ולשון המקלטה: "צו את־בְּנֵי
55 יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלְחוּ מִן־הַמִּחֲנֶה — בַּעֲשָׂה"; ומנין בלא־
56 תַּעֲשֶׂה? תלמוד לומר: "ולא יטמאו את־מִחְנֵיהֶם".
57 ובספרי (פרשת תצא שם): וַיֵּצֵא אֶל־מַחוּץ לַמִּחֲנֶה —
58 מִצְוַת עֲשֵׂה.

59 **הַמִּצְוָה ה'ע"ז** — האזהרה שהזהר כל־טמא מלהכנס
60 לְכָל־הַמִּקְדָּשׁ (המשכן), אֲשֶׁר כְּמוֹהוּ לְדוֹרוֹת (בבית
61 המקדש): כִּלְהַעֲזָרָה מִשְׁעַר נִקְנוֹר וּלְפָנִים, שֶׁהוּא תַּחֲלַת
62 עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל, והוא אמרו ותעלה: "ולא יטמאו את־
63 מִחְנֵיהֶם" (שם) כלומר: מחנה שכינה. ובגמרא מכות (יד):
64 אמרו: "הֵבֵא אֶל הַמִּקְדָּשׁ טָמֵא כְּתִיב עֲנֹשׁ וְכָתִיב אֲזַהֲרֶה:
65 עֲנֹשׁ — "את־מִקְדָּשׁ ה' טָמֵא וְנִכְרַתָּה" (שם יט, יג);
66 אֲזַהֲרֶה — "ולא יטמאו את־מִחְנֵיהֶם". ובמקלטה: "צו
67 את־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלְחוּ מִן־הַמִּחֲנֶה" (שם ה, ב) —
68 בַּעֲשָׂה. ומנין בלא־תַעֲשֶׂה? אָמַר: "ולא יטמאו את־
69 מִחְנֵיהֶם". וכבר נכפל הלאו בענין זה בלשון אחר, והוא
70 אמרו ביולדת: "וְאֶל־הַמִּקְדָּשׁ לֹא תֵבֵא" (ויקרא יב, ד)
71 ובספרא אמרו: "לִפִּי שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִזְרַתֶּם אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
72 מִטַּמְאָתָם וְלֹא יָמָתוּ" (שם טו, לא) שומע אני בין מתוכו
73 בין מאחוריו" — כלומר: גם הנוגע במקדש מאחוריו
74 כשהוא טמא מתחייב כרת — תלמוד לומר ביולדת:
75 "וְאֶל־הַמִּקְדָּשׁ לֹא תֵבֵא". וְשֶׁם נִתְבָּאֵר שְׁדִין הַיּוֹלֶדֶת וְדִין
76 שָׁאֵר טִמְאִים שֶׁנֶּה בָּזָה. ועוד אמרו בספרא (פרשת
77 אחרי־מוֹת), עַל אֲמָרוֹ תַּעֲלֶה: "וְאִם לֹא יִכָּסֹּס וּבִשְׂרוֹ לֹא
78 יִרְחַץ וְנִשָּׂא עֹנֹו" (שם יז, טז): "הֵא כִּיצַד? עַל רְחִיצַת גּוֹפּוֹ
79 (אם לא רחץ) — עֲנוֹשׁ כָּרַת, וְעַל כְּפֹס בְּגָדָיו —
80 בְּאַרְבָּעִים. ומנין שאינו מדבר אלא בטמאת מקדש
81 וקדשי, הזהיר וענש וכו'". וכבר נתבאר שהעובר על
82 לאו זה, אם הוא מזיד — חייב כרת: ואם הוא שוגג —
83 חייב קרבן עולה ויורד, כמו שבארנו במצוה ע"ב ממצות
84 עשה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בריש שבוועות
85 ובהוריות (ט) וכתובות (ב) ובכמה מקומות בנזכרים.

86 **הַמִּצְוָה ה'ע"ח** — האזהרה שהזהר כל־טמא (רוב
87 הטמאים), מלהכנס למחנה לזיה אשר כְּמוֹהוּ לְדוֹרוֹת: הַר
88 הַבֵּית, כמו שבארנו בריש מסכת פלים (פרק א משנה ח),
89 וְשֶׁם נִתְבָּאֵר אֲסוּר כְּנִיסַת הַטִּמְאִים לְהַר הַבֵּית וְהַכְּתוּב
90 שֶׁבֵּא בְּלֹא זֶה הוּא אֲמָרוֹ עַל טָמֵא מִקֶּרֶה־לִּילָה: "לֹא
91 יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמִּחֲנֶה" (דברים כג, יא) ובגמרא פסחים

1 יֵצֵא", וְכָךְ נִתְבָּאֵר בְּפֶרֶק ב' מִסְנֵה־דְרִין (יח), שֶׁאִם מֵת לֹו
2 מֵת — אֵינוֹ יֹצֵא אַחֵר הַמִּטָּה. ולמדו לָכֵף מִמֶּה שֶׁנֶּאֱמַר:
3 "וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא". וְנִלְמַד מִזֶּה, שֶׁמִּתֵּר לֹו לַעֲבוֹד
4 בַּיּוֹם שֶׁמֵּת לֹו מֵת. וְכָךְ הוּא לְשׁוֹנֵם בְּסִנְהֶדְרִין (פד),
5 אֲמָרוֹ: "וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יַחֲלֹל", הָא אַחֵר (כחן
6 הדיוט) שֶׁלֹא יֵצֵא (כשמתו אביו או אמו) — חָלֹל; כְּלוּמַר:
7 כִּהֵן הַדִּיּוֹט, שֶׁאֲסוּר לֹו לַעֲבוֹד כִּשֶׁהוּא אוֹנֵן. וְהָרִי הוּא
8 מְזַהֵר עַל כֶּךָ, כְּלוּמַר שֶׁלֹא יַעֲבֹד אוֹנֵן, מִן־הַלְמוּד הַזֶּה.
9 וְכָבֵד נִתְבָּאֵר הַכָּל הַזֶּה בְּסוֹף הַוִּירְיוֹת (יב) שֶׁכֵּהֵן הַדִּיּוֹט
10 אוֹנֵן לֹא יַעֲבֹד, וְכֵהֵן גְּדוֹל עוֹבֵד כִּשֶׁהוּא אוֹנֵן. הִנֵּה
11 נִתְבָּאֵר לָךְ שֶׁאֲמָרוֹ כָּאן "וְלֹא יַחֲלֹל", עֲשֵׂאֵהוּ שְׁלִילָה, לֹא
12 אֲזַהֲרֶה — שֶׁאֵין עֲבוֹדָתוֹ נְעֻשִׁית חֲלִין אֶף־עַל־פִּי שֶׁהוּא
13 אוֹנֵן. וּפְשֻׁט הַכְּתוּב שֶׁאֲמָרוֹ "וְלֹא יַחֲלֹל" טַעַם לֵלֹא
14 הַקּוֹדֵם שֶׁהוּא (הכחן הגדול) "לֹא יֵצֵא", כְּדִי שֶׁלֹא יַחֲלֹל.
15 אֶף בִּשְׁתֵּי הָעֲנִינִים (הנדרשים מהפסוק: (א) שֶׁ"לֹא יֵצֵא"
16 הַכֵּהֵן הַגְּדוֹל אַחֵר מִטַּת אֲבִיו וְאֵינוֹ מַחֲלֵל הַעֲבוֹדָה שֶׁהוּא
17 אוֹנֵן. (ב) שֶׁכֵּהֵן הַדִּיּוֹט "לֹא יַחֲלֹל" וְלֹא מִקְרִיב (אוֹנֵן) אֵין
18 רְאוּי לְמִנּוֹת אֶת־הָלֹא הַזֶּה (כלומר, אֵין לִיַּחַד אֲזַהֲרָה
19 כִּלְשֶׁהִיא מִכַּח הַלְשׁוֹן "וְלֹא יַחֲלֹל" לַעֲנִינִים אֲלוֹ הַנְּלִמְדִים מִמֶּנּוּ)
20 בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, כְּמוֹ שֶׁמִּתְבָּאֵר לְמִי שֶׁהֵבִין אֶת־הַכָּלִים (כָּלֹל
21 ח) שֶׁקָּדְמוֹ לְמֵאֲמָר זֶה. וְכָבֵד נִתְבָּאֵר שֶׁשְׁלִשָּׁה לְאוּיִן אֲלוֹ
22 שֶׁהֵם: רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרַע, וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם, וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא
23 יֵצֵא — נִכְפְּלוּ בִּכְהֵן גְּדוֹל לְבָאֵר עֲנִין מִסִּים, כְּמוֹ
24 שֶׁנִּכְפְּלָה אֲזַהֲרָתוֹ עַל גְּרוּשָׁה וְחֻלְלָה וְזוֹנָה לְבָאֵר עֲנִין
25 מִסִּים, וְשְׁשֻׁלֶשֶׁת הָעֲנִינִים שֶׁהִזְהִיר עֲלֵיהֶם בְּשִׁלְשָׁה לְאוּיִן
26 אֲלוֹ הֵם בַּעֲצָמָם שֶׁהִזְהִיר עֲלֵיהֶם בְּאֲמָרוֹ רֹאשִׁיכֶם אֵל
27 תִּפְרְעוּ, וּבְגָדֵיכֶם לֹא תִפְרְמוּ, וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא
28 תִצָּאוּ; וְשִׁמְשָׁה רַבְּנֹו עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם הוֹדִיעָם, כְּלוּמַר
29 לְאַלְעָזָר וְאִיתֶמֶר: שֶׁבְּחֻדְתְּכֶם לְצָרָה גְּדוֹלָה זֹו לֹא הִתְרוּ
30 לְכֶם דְּבָרִים הָאֲסוּרִים עֲלֵיכֶם, אֲלֵא אֲתֶם נִשְׁאָרִים מִזֶּהֲרִים
31 כְּמוֹ שֶׁהִיָּתֶם, עַל פְּרִיעַת רֹאשׁ וְקָרִיעַת בְּגָדִים וְיִצִּיאָה
32 מִן־הַמִּקְדָּשׁ בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה. וְנִכְפַּל הָלֹא בִּכְהֵן גְּדוֹל
33 לְבָאֵר לָנוּ שֶׁלֹא זֶה בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה, וְעַל שְׁעַת הָעֲבוֹדָה
34 בְּלִבְד חֲבִיב מִיתָה, כְּמוֹ שֶׁאֲתָה רֹאֵה שֶׁלְּמָדוֹ לְבָאֵר עֲנִין
35 אֲמָרוֹ "וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תִצָּאוּ" מִמֶּה שֶׁנֶּאֱמַר:
36 "וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא"; וְאֶף־עַל־פִּי שֶׁחִיבּוֹ בְּכָל־לֹא מִן
37 הָלְאוּיִן הָאֵלֶּה שֶׁנִּכְפְּלוּ בִּכְהֵן גְּדוֹל עֲנִין נוֹסֵף, כְּמוֹ
38 שֶׁבִּארְנוֹ — הָרִי לֹא יִתְרַבֶּה בְּכָף מִסְפַּר הַמִּצְוֹת לְמִי
39 שֶׁהֵבִין מִה־שֶׁהִקְדַּמְנוּ (כָּלֹל ט), לִפִּי שֶׁגּוֹפִיָּה דִקְרָא הוּא
40 שֶׁלֹא יַעֲשֶׂה דְבָר מִכָּל־אֲלוֹ בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה. וְהָבֵן זֹאת.

41 **הַמִּצְוָה ה'ל"א** — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטַיְנוּ לְהוֹצִיא הַטִּמְאִים
42 מִן־הַמִּקְדָּשׁ, וְהוּא אֲמָרוֹ תַּעֲלֶה: "וַיִּשְׁלְחוּ מִן־הַמִּחֲנֶה
43 כָּל־צָרוּעַ וְכָל־זָב וְכָל טָמֵא לְנֶפֶשׁ" (במדבר ה, ב). וּמִחֲנֶה
44 זֶה הָאֲמוּר כָּאן הוּא מִחֲנֶה שְׂכִינָה שֶׁכְּמוֹהוּ לְדוֹרוֹת
45 הָעֲזָרָה, כְּמוֹ שֶׁבִּארְנוּ בְּרִיש סֵדֶר טְהוֹרוֹת (כִּלִּים פֶּרֶק א
46 מִשְׁנֵה ח) בְּפִירוּשׁ הַמִּשְׁנָה. וְלִשׁוֹן סְפָרִי (פֶּרֶשׁת נִשָּׂא שֶׁם):

— חֵבֵב מִיתָה בְּיָדֵי שְׂמִיָּם; וְהוּא אָמַר: יִתְעַלֶּה: "יִרְחֲצוּ
מִים וְלֹא יָמָתוּ" (שם) וַיִּכְבֶּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מַצְוָה זוֹ
בְּשִׁלְמוֹת בְּפֶרֶק ב' מִזְבְּחִים (יט: ואילך).

הַמַּצְוָה הַס"ט — הָאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִיר כֹּהֵן בְּעַל מוֹם
מִלְּהַפְגֵּס לְהִיכַל בְּכָללוֹתוֹ, כְּלוּמֹר: הַמִּזְבֵּחַ, וּבֵין הָאוֹלָם
וְלַמִּזְבֵּחַ, וְהָאוֹלָם וְהַהִיכָל, וְהוּא אָמַר: יִתְעַלֶּה: "אֶף
אֶל-הַפְּרָכֶת לֹא יָבֹא וְאֶל-הַמִּזְבֵּחַ לֹא יָגֹשׁ" (ויקרא כא,
כג), וַיִּכְבֶּר נִתְבָּאָרוּ בְּרִישׁ טְהוֹרוֹת (כלים פרק א משנה ט)
שְׂמִיָּין הָאוֹלָם וְלַמִּזְבֵּחַ עִם כָּל-הַהִיכָל אֲסוּר לְבַעֲלֵי
מוֹמִין וּפְרוּעֵי רֹאשׁ לְהַפְגֵּס לְשֵׁם. וְנִתְבָּאָרוּ גַם בְּסִפְרָא
(פרשת אמור שם) שֶׁשְּׂנֵי לְאוּיִן אֵלוּ, וְהֵם: "אֶל-הַפְּרָכֶת לֹא
יָבֹא וְאֶל-הַמִּזְבֵּחַ לֹא יָגֹשׁ", לֹא יִסְפִּיק אֶחָד מֵהֶן מִבְּלַעֲדֵי
הָאֲחֵר וְשְׁנֵיהֶם צָרִיכִים לְהַשְׁלֵמַת הַדִּין בְּעֶנְיָן אֶחָד, וְהוּא
הַגְּבֻלַת הַמָּקוֹם שֶׁאֲסוּר לָהֶם לְהַפְגֵּס אֵלָיו. וּמִי שֶׁהִזִּיד
וְנִכְנַס מִן-הַמִּזְבֵּחַ וּלְפָנָיו, אֶפְלוּ שְׁלֹא לְשֵׁם עֲבוּדָה —
לֹאֲקָה.

הַמַּצְוָה הַמְּשַׁלֵּמָה שְׁבָעִים — הָאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִיר
בְּעַל מוֹם (קבוע) מִלְּעֲבוֹד, וְהוּא אָמַר: "אֲשׁוּר יִהְיֶה בּוֹ
מוֹם לֹא יִקְרָב" (שם, יז), הַפְּנוּנָה בְּזֶה: לֹא יִקְרָב לְעֲבוּדָה;
וּכְשֶׁעוֹבֵד בְּעַל מוֹם — לֹאֲקָה. וְכֵן אָמַר בְּסִפְרָא (פרשת
אמור): "אֵין בְּעַל מוֹם בְּמִיתָה אֵלָא בְּאֲזָהָרָה".

הַמַּצְוָה הָע"א — הָאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִיר בְּעַל מוֹם עוֹבֵר
מִלְּעֲבוֹד כָּל-זְמַן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אוֹתוֹ הַמוֹם (כְּמוֹ הַגֶּרֶב וְהִילַפַּת
וְהַדוּמָה לָהֶם מִזְמֹמִיִּם הַעוֹבְרִים), וְהוּא אָמַר: יִתְעַלֶּה: "כָּל-אִישׁ
אֲשֶׁר-יֵשׁ בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרָב" (שם, יח), וּלְשׁוֹן סִפְרָא
(שם): "אֲשׁוּר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם", אֵין לִי אֵלָא מוֹם קְבוּעַ, מוֹם
עוֹבֵר מִנֵּין? — תַּלְמוּד לֹמַר: "כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר-בּוֹ מוֹם
לֹא יִקְרָב". וְגַם הוּא אִם עֹבֵר וְעוֹבֵד בְּמוֹם עוֹבֵר — לֹאֲקָה.
וַיִּכְבֶּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מַצְוָה זוֹ, מוֹמִין עוֹבְרִין שֶׁל אָדָם
וּמוֹמִין קְבוּעִין, בְּפֶרֶק ז' מִבְּכוּרוֹת (מג:).

יום שלישי א' סיון ה'תשע"ה

מצות לא תעשה עד. מצות עשה סא.

מצות לא תעשה צא. צב. צג.

הַמַּצְוָה הָע"ד — הָאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִיר הָזֵר מִלְּעֲבוֹד.
כְּוִנָּתוֹ בְּאֲמָרֵי "זֶר" לְכָל-מִי שֶׁאִינוּ מִזְרַע אֲהֶרֶן, וְהוּא
אָמַר: יִתְעַלֶּה: "וְזֶר לֹא-יִקְרָב אֲלֵיכֶם" (במדבר יח, ד).
וּפְרָשׁ הַפְּתוּב שֶׁהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה חֵבֵב מִיתָה בְּיָדֵי שְׂמִיָּם.
וְהוּא אָמַר: "וְהָזֵר הַקָּרֵב יוֹמָת" (שם ז), וּלְשׁוֹן סִפְרָא
(פרשת קרח שם): "וְהָזֵר הַקָּרֵב יוֹמָת" — לְעֲבוּדָה. עֲנֵשׁ
שְׂמַעְנֹו, אֲזָהָרָה לֹא שְׂמַעְנֹו? תַּלְמוּד לֹמַר: "וְזֶר לֹא יִקְרָב
אֲלֵיכֶם". וַיִּכְבֶּר נִכְפְּלָה הָאֲזָהָרָה וְהַעֲנֵשׁ בְּעֶנְיָן זֶה, וְהוּא
אָמַר: "וְלֹא-יִקְרָבוּ עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד
לְשֹׂאת חֲטָא לְמוֹת" (שם, כב) וַיִּכְבֶּר נִתְבָּאָרוּ בְּגִמְרָא יוֹמָא

1 (סח:), אָמַרְו גַּם-כֵּן: "וְיִצְא אֶל-מַחוּץ לַמִּחְנָה" (שם) —
2 זֶה מִחְנֶה שְׂכִינָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּמַצְוָה ל"א מִמִּצְוֹת
3 עֲשֵׂה; "וְלֹא יָבֹא אֶל-תּוֹךְ הַמִּחְנָה" — זֶה מִחְנֶה לְוִיָּה,
4 מִתְקִיף (מקשה) לִיָּה רְבִינָא: וְאִמָּא אִידִי וְאִידִי (אמור,
5 אוּלִי, כִּי הֵן (פסוק) זֶה וְהֵן זֶה) בְּמַחְנֶה שְׂכִינָה, וְלַעֲבוֹר
6 עָלֶיָּה בְּעֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה? אִם כֵּן נִתְבָּר קָרָא וְלֹא יָבֹא
7 אֶל-תּוֹךְ, כְּלוּמֹר: הִיָּה לוֹ לֹמַר: וְלֹא יָבֹא אֶל תּוֹכוֹ —
8 "הַמִּחְנָה" לְמָה לִּי? לְתֵן לוֹ מִחְנֶה אֲחֵרָת, וְהִיא מִחְנֶה
9 לְוִיָּה. כְּלוּמֹר שְׂגַם כֹּה לֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמִּחְנָה. וּלְשׁוֹן
10 סִפְרֵי (שם): "לֹא יָבֹא אֶל-תּוֹךְ הַמִּחְנָה" — זֶה מִצְוֹת
11 לֹא-תַעֲשֶׂה. וַיִּכְבֶּר נִתְבָּאָרוּ גַם דִּינֵי מַצְוָה זוֹ בְּרִישׁ מִסְכָּת
12 כָּלִים בְּפְרוּשָׁנוּ.

יום שני כ"ט אייר ה'תשע"ה

מצות לא תעשה עה. עו.

מצות עשה כד. מצות לא תעשה טט. ע. עא.

16 **הַמַּצְוָה הָע"ה** — הָאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִיר כֹּהֵן טָמֵא מִלְּעֲבוֹד,
17 כְּשֶׁהוּא טָמֵא, וְהוּא אָמַר: יִתְעַלֶּה לְכַהֲנִים: "וַיִּנָּזְרוּ מִקִּדְשֵׁי
18 בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת-שֵׁם קִדְשִׁי" (ויקרא כב, ב)
19 וּבְפֶרֶק ט' מִסְנֶהֲדִרִין (פג:) אָמַר: "מִנֵּין לְטָמֵא שֶׁשָּׂמַשׁ
20 שֶׁהוּא בְּמִיתָה? דְּכֹתִיב: דְּבַר אֶל-אֲהֶרֶן וְאֶל-בְּנָיו וַיִּנָּזְרוּ
21 וְגו', וְלֹא יִחַלְלוּ". וְאָמַר בְּמָקוֹם אֲחֵר: "וּמָתוּ בּוֹ כִּי
22 יִחַלְלוּהוּ" (שם, ט) כְּשֵׁם שֶׁאוֹתוֹ הִחְלוּל מִיתָה בְּיָדֵי שְׂמִיָּם,
23 כֵּן כָּאֵן אָמַר: "וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת-שֵׁם קִדְשִׁי" אִם חִלְלוּ
24 וְעֲבָדוּ בְּטִמְאָה — חֵבֵבִין מִיתָה בְּיָדֵי שְׂמִיָּם.

25 **הַמַּצְוָה הָע"ו** — הָאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִיר כֹּהֵן טָבוֹל יוֹם
26 (טָבֵל מִטּוֹמְאוֹתוֹ אֶךְ עֲדִיין לֹא שִׁקְעָה הַשֶּׁמֶשׁ) מִלְּעֲבוֹד, אֶף-
27 עַל-פִּי שֶׁכָּבֵר טְהוֹר, עַד שֶׁיִּצְרִיב שְׂמִשׁוֹ, וְהוּא אָמַר:
28 יִתְעַלֶּה עַל הַכַּהֲנִים: "וְלֹא יִחַלְלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם" (שם כא,
29 ו) וְהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה — חֵבֵב מִיתָה בְּיָדֵי שְׂמִיָּם —
30 כְּלוּמֹר: טָבוֹל יוֹם שֶׁשָּׂמַשׁ: וְזֶה לֹא נֶאֱמַר בּוֹ פְּסוּק מִפְּרָשׁ
31 בְּתוֹרָה, אֵלָא הוּא פְּרוּשׁ מִקְּבֵל. וּבְפֶרֶק ט' מִסְנֶהֲדִרִין (פג:)
32 אָמַר בְּפְרוּשׁ אָמַר: יִתְעַלֶּה: "קִדְשִׁים יִהְיוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וְלֹא
33 יִחַלְלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם" (שם), אָמַר: "אִם אֵינוֹ עֲנִין לְטָמֵא
34 — לְפִי שֶׁכָּבֵר נִתְבָּאָרוּ — תִּנְהוּ עֲנִין לְטָבוֹל יוֹם שֶׁשָּׂמַשׁ.
35 וְיִלְיָף (נִלְמַד ב"גִּזְרָה שׁוּוּה) חִלּוֹל חִלּוֹל (מִתְרומָה: מִה שֶׁם
36 בְּמִיתָה אֶף כֹּאן). וּמִנְהוּ שֶׁם מְכַלֵּל מְחִיבֵי מִיתָה.

37 **הַמַּצְוָה הַכ"ד** — הַצּוּוֹי שֶׁנִּצְטוּוּ הַכַּהֲנִים בְּלִבָּד
38 לְרַחֵץ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם כָּל-פַּעַם שֶׁיִּצְטָרְכוּ לְהַפְגֵּס לְהִיכָל
39 אוֹ לְקָרֵב לְעֲבוּדָה — וְזֶה הִיא מִצְוֹת קִדּוּשׁ יְדֵים וְרַגְלִים,
40 וְהוּא אָמַר: יִתְעַלֶּה: "וַיִּרְחֲצוּ אֲהֶרֶן וּבְנָיו מִנְּהוּ אֶת-יְדֵיהֶם
41 וְאֶת-רַגְלֵיהֶם בְּבֹאֵם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד" (שמות ל, יט-כ).
42 וּמִצְוֹת עֲשֵׂה זֶה הַעוֹבֵר עָלֶיהָ חֵבֵב מִיתָה בְּיָדֵי שְׂמִיָּם,
43 כְּלוּמֹר: שֶׁכֵּהֵן שֶׁשָּׂמַשׁ בְּמִקְדָּשׁ אִם לֹא רַחֵץ יְדֵים וְרַגְלִים

44 **יום רביעי ב' סיון ה'תשע"ה**
 45 **מצות לא תעשה צד. צה.**
 46 **צו. צז. מצות עשה פו.**
 47 **המצוה הצ"ד** — האזהרה שהזהרנו מלהקטיר
 48 אמורי בעלי מומין, והוא אמרו יתעלה: "ואשה לא-
 49 תתנו מהם על-המזבח" (ויקרא כב, כב) ולשון ספרא
 50 (פרשת אמור): "ואשה לא-תתנו מהם" — אלו
 51 החלבים; "לא-תתנו", אין לי אלא כלם, מניין אף
 52 מקצתם — תלמוד לומר: "מהם", אף מקצתם. הנה
 53 נתבאר לך שהמקריב בעל מום — עובר על ארבעה
 54 לאוין, במה דברים אמורים? אם נעשה הקטר אמורין
 55 לאו אחד: אבל אם נעשה אותם שני לאוין כמו שעושה
 56 תנא זה המדבר פאן — הרי יהיה עובר בחמשה לאוין,
 57 לפי שהוא עושה מקצת האמורין ענין (בפני עצמו) וכלם
 58 ענין, כמו שאמר "מהם" אף מקצתן, אף-על-פי שהוא
 59 לאו אחד. הרי שהתנא הנה סובר לוקין על לאו
 60 שבכללות לפיכך אמר בספרא (שם): "המקדיש בעל
 61 מום למזבח — עובר משום חמשה דברים: משום כל
 62 תקדיש, כל תשחוט, כל תזרוק את-הדם, כל תקטיר
 63 את-החלב, כל תקטיר מקצתו". ובגמרא תמורה (ז):
 64 אמרו: "המעלה איברי בעלי מומין לגבי המזבח —
 65 אמר אביי: לוקה משום כל תקטיר כלו, ומשום כל
 66 תקטיר מקצתו; רבא אמר: אין לוקין על לאו שבכללות.
 67 מתיבי (יש להקשות על שיטת רבא): "המקדיש בעלי
 68 מומין לגבי המזבח — עובר משום חמשה שמות".
 69 אלמא (הנה ראינו) לוקין על לאו שבכללות? תיובתא
 70 דרבא. הנה נתבאר לך שנה האומר: עובר בחמשה
 71 שהם נעשו חמשה, לפי סברתו שלוקין על לאו
 72 שבכללות, ולפיכך מונה הלאו הכולל כלן ומקצתן בשני
 73 שמות, וזהו המפרסם בדעת אביי בכל-מקום כמו
 74 שבארנו בכלל התשיעי מן-הכללים שקדמו למאמר זה.
 75 אבל לרבא שאומר: אין לוקין על לאו שבכללות —
 76 אינו חייב אלא מלקות אחת על ההקטר כמו שזכר.
 77 וכבר נתברר אצלנו שהכלל הנכון: אין לוקין על לאו
 78 שבכללות. כמו שנתבאר בגמרא סנהדרין (סג.), כמו
 79 שהדגמנו בכלל התשיעי, ולפיכך יהיו ארבעה לאוין
 80 בלבד כמו שבאר הכתוב, נמצא שמי שהקדיש והקריב
 81 בעל מום — לוקה ארבע מלקיות על ארבעה לאוין
 82 אלו, כמו שבארנו. וכל-הלאוין הללו אמורים בבעל
 83 מום קבוע, כמו שהדגים ואמר: "שורע, וקלוט, ומעוה,
 84 וכתות, ונתוק, וברות" (שם, כג-כד). שכל-אלו מומין
 85 קבועין. וכבר נתבאר פלמומי בהמה, הקבוע והעובר,
 86 בפרק ו' מבכורות. וכן נתבאר הלכות ארבעת לאוין
 87 אלו המיוחדות בהקרבנות בעל מום, במקומות מפורשים
 88 במסכת זבחים ומסכת תמורה.

1 (כד.) אלו עבודות חייב הדר מיתה עליהן ואמרו: "ארבע
 2 עבודות זר חייב עליהן מיתה ואלו הן: זריקה, והקטרה,
 3 ונסוף היין, ונסוף הפנים". ושם (במסכת יומא) ובפרק
 4 האחרון ממסכת זבחים (קיג) התבאר דיני מצוה זו.
 5 **המצוה הס"א** — הצווי שנוצטוונו שיהא כל-קרבן
 6 שנקריב שלם במינו, תמים מן-המומים שעליהם נאמר
 7 בכתוב ובמסורת שהם מומים. והוא אמרו יתעלה: "תמים
 8 יהיה לרצון" (ויקרא כב, כא) ולשון ספרא (פרשת אמור):
 9 "תמים יהיה לרצון — מצות עשה" וכבר הביאו ראיה,
 10 שיינות הנסכים ושמןם וסלתם יהיו בתכלית הטוב
 11 והשלמות מכל-קלול, מאמרו יתעלה: "תמים יהיו-
 12 לכם ונספיקהם" (במדבר כח, לא) וכבר נתבאר דיני מצוה
 13 זו בפרק ח' ממנחות (פו).
 14 **המצוה הצ"א** — האזהרה שהזהרנו מלהקדיש בעלי
 15 מומין לגבי מזבח, והוא אמרו יתעלה: "כל אשר-בו מום
 16 לא תקריבו" (ויקרא כב, כא), ולשון ספרא (פרשת אמור
 17 שם): "כל אשר-בו מום לא תקריבו" — משום כל
 18 תקדיש.
 19 **המצוה הצ"ב** — האזהרה שהזהרנו מלשחוט בעלי
 20 מומין לשם קרבן, והוא אמרו יתעלה בבעלי מומין:
 21 "לא-תקריבו אלה לה" (שם כב), ולשון ספרא: "לא-
 22 תקריבו אלה לה" — משום כל תשחוט.
 23 **המצוה הצ"ג** — האזהרה שהזהרנו מלזרוק דם
 24 בעלי מומין על גבי המזבח, והוא אמרו יתעלה בבעלי
 25 מומין גם: "לא-תקריבו לה" (שם, כד), ובא בקבלה
 26 שלא זו מזהיר על זריקת דם בעלי מומין — וזהו דעת
 27 תנא קמא, וכן הלכה. ורבי יוסי ברבי יהודה אומר, שלא
 28 זה אינו מזהיר אלא על קבלת דם. והוא אמרם בספרא
 29 (פרשת אמור): "לא-תקריבו לה" — משום כל תקבל
 30 את-הדם. ובגמרא תמורה (ז). אמרו: לתנא קמא האי
 31 "לא-תקריבו לה", למה לי? מפני ליה (אם מפני
 32 שצריכים פסוק מיוחד) לזריקת דמים — והא נפקא ליה
 33 (הרי יש ללמוד זאת מהביטוי) מ"על המזבח"? כלומר:
 34 ממה-שאמר עוד: "ואשה לא-תתנו מהם על-המזבח
 35 לה" (שם, כב), שמשמע שכל-מה שיינתן על גבי המזבח
 36 לא יהיה מהם? והשיב: ארמיה דקרא הכי משתעי (כר
 37 דרך הכתוב להתבטא), כלומר: שלא זו שהיא "ואשה
 38 לא-תתנו מהם על-המזבח" לא בא אלא בהקטר אסורין,
 39 ואל תלמד (איסור זריקת הדם) באמרו "המזבח", לפי
 40 שלא יסתדר הלשון אלא בכך, כי היאך היה לו לומר:
 41 "ואשה לא תתנו" בלבד — הרי בזה לא ישלם הדבור!
 42 הנה נתבאר מכל-מה שקדם שאמרו: לא-תקריבו לה'
 43 — אזהרה על זריקת הדם.

43 'אוֹתוֹ וְאֶת־בְּנוֹ' (חולין פ:), וְשֵׁם נֶאֱמַר: "הִנֵּחַ לִמְחַסֵּר זֶמַן
44 שֶׁהַכְּתוּב נִתְּקוֹ (מהלאה, ועשאהו) לַעֲשֹׂה". וְכִבְר נִתְּבָאֲרוּ
45 דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסִפְרָא (פרשת אמור) וּבְסוּף זְכָרִים (קִיב:).

46 **הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלֵּמָה מֵאָה** — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ
47 מִלְּהֻקְרִיב אֶתְנָן זֹנָה וּמַחֲרִי כָּלֵב לִגְבִּי הַמְּזוֹבֵחַ, וְהוּא
48 אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא־תִבְיֹא אֶתְנָן זֹנָה וּמַחֲרִי כָּלֵב" (דברים
49 כג, יט). וְכִבְר נִתְּבָאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפִרְקָא ו' מִמַּסְכֶּת
50 תְּמוּרָה. וּמִי שֶׁמְקַרֵּיב מִשְׁהוּ מִהֶם אֶף־עַל־פִּי שֶׁהִקְרִיבָן
51 פְּסוּל — הֲרִי זֶה לֹוֶקָה, כְּדִין בַּעַל מוֹם.

52 **הַמִּצְוָה הַצ"ח** — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהֻקְרִיב שְׂאֵר
53 וְדָבָשׁ (דבר של חמץ או שיש בו מתיקות) לִגְבִּי הַמְּזוֹבֵחַ,
54 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כִּי כָל־שְׂאֵר וְכָל־דָּבָשׁ לֹא־תִקְטְרוּ
55 מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לַה'" (ויקרא ב, יא). וְכִבְר נִכְפַּל הֵלָא בְּעִנְיָן
56 זֶה בְּלִשׁוֹן אַחֵר וְאָמְרוּ: "כָּל־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַה'
57 לֹא תַעֲשֶׂה חֲמֵץ" (שם). וְכִבְר בְּאַרְנוּ בְּכָלֵל הַתְּשִׁיעִי
58 שֶׁהִמְקַרֵּיב שְׂאֵר וְדָבָשׁ — לֹוֶקָה אַחַת וְאֵינוּ לֹוֶקָה
59 שְׁתֵּים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא לֹא שֶׁבְכָלֵלוֹת כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ שֵׁם, לְפִי
60 שֶׁכִּבְר נִתְּבָר לָנוּ שֶׁלֹּא שֶׁבְכָלֵלוֹת לֹוֶקִין עָלֵיו אַחַת,
61 הַמְּשַׁל בְּזֶה שֶׁהִמְקַרֵּיב חֲמֵץ לֹוֶקָה אַחַת, וְכֵן הִמְקַרֵּיב
62 דָּבָשׁ, וְכֵן הִמְקַרֵּיב חֲמֵץ וְדָבָשׁ כְּאַחַת.

63 **הַמִּצְוָה הַס"ב** — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוּנוּ לְהִקְרִיב מִלַּח עִם
64 כָּל־קֶרְבֵּן, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "עַל כָּל־קֶרְבְּנְךָ תִּקְרִיב
65 מִלַּח" (שם, יג). וְכִבְר נִתְּבָאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסִפְרָא
66 (פרשת ויקרא) וּבִכְמָה מְקוֹמוֹת בְּמִנְחוֹת (כא:).

67 **הַמִּצְוָה הַצ"ט** — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהֻקְרִיב קֶרְבֵּן
68 בְּלִי מִלַּח, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא תִשְׁבִּית מִלַּח בְּרִית
69 אֱלֹהֶיךָ" (שם), כִּי מִשְׁהִזְהִיר מִלְּהֻקְרִיב הַמִּלַּח מִשְׁמַע
70 שֶׁאֲסוּר לְהִקְרִיב תִּפְּל (שאינ לו טעם), וְהִמְקַרֵּיב אֵיזָה דָּבָר
71 תִּפְּל — כְּלוּמַר קֶרְבֵּן אוֹ מִנְחָה — חֵיב מִלְּקוּת. וְכִבְר
72 נִתְּבָאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפִרְקָא ז' מִזְּבָחִים (כ"בא).

יום שישי ד' סיון ה'תשע"ה

מצות עשה סג.

מצות לא תעשה קמו. מצות עשה סד.

76 **הַמִּצְוָה הַס"ג** — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוּנוּ בְּמַעֲשֵׂה קֶרְבֵּן
77 הָעוֹלָה, וְהוּא שֶׁכָּל־קֶרְבֵּן עוֹלָה שֶׁקָּרַב, בֵּין שִׁיחָה קֶרְבֵּן
78 יָחִיד אוֹ קֶרְבֵּן צִבּוּר, יִהְיֶה בְּאֶפֶן כְּזֶה וְכֵזֶה. וְהוּא אָמְרוּ
79 בְּוִיקְרָא: "אֲדָם כִּי יִקְרִיב מִמֶּם קֶרְבֵּן לַה' וְגו' אִם־עֹלָה
80 קֶרְבְּנו מִן־הַבָּקָר וְגו'" (ויקרא א, ב"ג).

81 **הַמִּצְוָה הַקמ"ו** — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּאָכֹל
82 מִבְּשֵׂר הָעוֹלָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא־תוֹכֵל לְאָכֹל
83 בִּשְׂעָרֶיךָ וְגו' וְכָל־נִדְרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדּוֹר" (דברים יב, יז), כְּאֵלּוּ

1 **הַמִּצְוָה הַצ"ה** — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהֻקְרִיב בַּעַל
2 מוֹם עוֹבֵר, וְהוּא אָמְרוּ בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה: "לֹא־תִזְבַּח לַה'
3 אֱלֹהֶיךָ שׂוֹר וְשֶׂה אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם וְגו'" (דברים יז, א),
4 וְנִתְּבָאֲר בְּסִפְרֵי שֶׁבְּכַעֲלֵי מוּמִין עוֹבְרִין הַכְּתוּב מִדְּבַר. וְגַם
5 עַל זֶה לֹוֶקָה, אִם עֹבֵר וְהִקְרִיבוּ.

6 **הַמִּצְוָה הַצ"ו** — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהֻקְרִיב
7 קֶרְבָּנוֹת הַגִּזְיִם אִם הֵם בַּעֲלֵי מוּמִין, וְלֹא נֹאמַר כִּינֵן שֶׁהוּא
8 גוֹי יִקְרַב בַּעֲדוֹ בַּעַל מוֹם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וַיִּמִּיד
9 בֶּן־נֹכַר לֹא תִקְרִיבוּ אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־אַלֶּה" (ויקרא
10 כב, כה). וּמִי שֶׁעֹבֵר וְהִקְרִיבוּ — לֹוֶקָה גַּם כֵּן.

11 **הַמִּצְוָה הַצ"ז** — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלִּתֵּן מוֹם
12 בְּקִדְשִׁים, וְזֶהוּ הַנִּקְרָא: מִטִּיל מוֹם בְּקִדְשִׁים. וְכָל־הַמִּטִּיל
13 מוֹם בְּקִדְשִׁים — לֹוֶקָה, וּבִתְנָאֵי שִׁיחָה זֶה בְּזִמְנֵי שְׁבִית
14 הַמִּקְדָּשׁ קִיָּם דִּחְזִי (שפסל דבר שהיה ראוי) לְקֶרְבֵּן, כְּמוֹ
15 שֶׁנִּתְּבָאֲר בְּגִמְרָא עֲבוּדָה זָרָה (יג:). וְכֹא הֵלָא עַל כֵּךְ
16 בְּאָמְרוּ בְּקֶרְבֵּן: "כָּל־מוֹם לֹא יִהְיֶה־בּוֹ" (שם, כא), וּלְשׁוֹן
17 סִפְרָא: "כָּל־מוֹם לֹא יִהְיֶה־בּוֹ" — אֵל תִּתֵּן בּוֹ מוֹם.

18 **הַמִּצְוָה הַפ"ו** — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוּנוּ לְפָדוֹת מִן־
19 הַקִּדְשִׁים מִה שֶׁנּוֹלַד בּוֹ מוֹם וְיֵצֵא לְחֵלִין וּמִתֵּר לְשַׁחֲטוֹ
20 וּלְאַכְלוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "רֶק כָּל־אֹת נִפְשֶׁךָ תִּזְבַּח
21 וְאֶכְלֶתָ בָּשָׂר כְּבִרְפַּת ה' אֱלֹהֶיךָ" (דברים יב, טו) וּלְשׁוֹן
22 סִפְרֵי (פרשת ראה): "רֶק כָּל־אֹת נִפְשֶׁךָ תִּזְבַּח — אֵינוּ
23 מִדְּבַר אֲלֵא בְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין שִׁפְדוּ". וְכִבְר נִתְּבָאֲרוּ
24 דִּינֵי מִצְוָה זוֹ, כְּלוּמַר: פְּדִיּוֹן הַקִּדְשִׁים, בְּמַסְכֶּת בְּכוֹרוֹת
25 (טו.) וְתִמְוִרָה (לב.) וּבִכְמָה מְקוֹמוֹת מִחֵלִין (קל.) וְעַרְכִּים
26 (ד"ה) וּמַעֲלָה (יט:).

יום חמישי ג' סיון ה'תשע"ה

מצות עשה ס. מצות לא תעשה ק. צח.

מצות עשה סב. מצות לא תעשה צט.

30 **הַמִּצְוָה הַס'** — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוּנוּ שִׁיחָה כָּל־קֶרְבֵּן
31 שֶׁנִּקְרִיב מִן־הַבְּהֵמָה בֶּן־שְׁמֹנֶה יָמִים וּלְמַעַלָּה וְלֹא פָחוֹת
32 מִזֶּה, וְזֶה הִיא מִצְוַת מְחַסֵּר זֶמַן בְּגוֹפּוֹ (של הקרבן). לַהֲבִדִּיל
33 מִ"מַּחֲסוֹר זֶמַן בַּבַּעֲלִיר" שֶׁהוּא דִּין אַחֵר. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
34 "וְהִזְיָה שְׁבַעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וַיִּמּוּם הַשְּׂמִינִי וְהִלָּאָה
35 יִרְצָה לְקֶרְבֵּן" (ויקרא כב, כו). וְכִבְר נִכְפַּל צְוִי זֶה בְּלִשׁוֹן
36 אַחֵר, וְהוּא אָמְרוּ: "שְׁבַעַת יָמִים יִהְיֶה עִם־אִמּוֹ" (שמות
37 כב, כט). וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת אֶת כָּל־הַקִּרְבָּנוֹת, קֶרְבֵּן יָחִיד
38 וְקֶרְבֵּן צִבּוּר, עַל סוּגִיָּהֶם הַשְּׂוֹנִים. וּמִמָּה־שֶׁאָמַר: "וַיִּמּוּם
39 הַשְּׂמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצָה" — מִשְׁמַע שֶׁקֹּדֶם לָכֵן לֹא יִרְצָה.
40 הִנֵּה נִתְּבָרָה הַאֲזַהְרָה מִלְּהֻקְרִיב מְחַסֵּר זֶמַן; אֲלֵא שֶׁהוּא
41 לֹא הֵבֵא מִכָּל עֲשֵׂה, וְלִפְיָךְ אֵין לֹוֶקִין עָלָיו, שֶׁכֵּן מִי
42 שֶׁהִקְרִיב מְחַסֵּר זֶמַן אֵינוּ לֹוֶקָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְּבָאֲר בְּפִרְקָא

21 **יום שבת קודש ה' סיון ה'תשע"ה**
 22 **מצות לא תעשה קלט. קיב.**
 23 **מצות עשה סה.**

24 **המצוה הקל"ט** — **האזהרה שהזהירו הפהנים**
 25 **מלאכול בשר חטאות הנעשות בפנים** (שדמן כנסת לפני
 26 המקדש), והוא אמרו יתעלה: "וכל-חטאת אשר יובא
 27 מן-האדם אל-אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש
 28 תשרף" (ויקרא ו, כג). והאזהרה ממנה — לוקה. ולשון
 29 ספרא (פרשת צו): "לא תאכל באש תשרף" — כל שהוא
 30 טעון שרפה, לתן עליו בלא-תעשה על אכילתו.

31 **המצוה הקי"ב** — **האזהרה שהזהירו מלהבדיל**
 32 **(להפריד) ראש חטאת העוף בשעת המליקה** (ועליו
 33 להשאר תלוי בעור הצואר), והוא אמרו יתעלה: "ומלק
 34 את-ראשו ממול ערפו ולא יבדיל" (שם ה, ח); ואם הבדיל
 35 — פסל. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ו' מזבחים.

36 **המצוה הס"ה** — **הצווי שנוצטוונו שיהא מעשה**
 37 **קרבת אשם באפן הנזכר בויקרא באמרו יתעלה:**
 38 **"וזאת תורת האשם"** (שם ז, א). ובאר הפתוח אף
 39 קרב ומה-ממנו נקטר ומה-נאכל.

1 **אמר: לא תוכל לאכל נדרף אשר תדר. ובא הפרוש**
 2 **(ספרי פרשת ראה): "ונדרף"** — זו עולה. לא בא הפתוח
 3 **אלא ללמד לאוכל עולה, בין לפני זריקת דמים בין**
 4 **לאחר זריקת דמים, בין לפני מן-הקלעים בין חוץ**
 5 **לקלעים שהוא עובר בלא-תעשה. ולא זו היא**
 6 **האזהרה לכל-מועל. והעובר על לאו זה, כלומר:**
 7 **האוכל מבשר עולה או הנהנה משאר הקדשים שחייבין**
 8 **עליהם מעילה, כמו שנתבאר במסכת מעילה: אם הוא**
 9 **מזיד — לוקה; ואם הוא שוגג — מקריב קרבן**
 10 **מעילה, ומחזיר מה שנהנה ומוסיף חמש, כמו**
 11 **שנתבאר במסכת מעילה. ובפרק ט' מסנהדרין (פג).**
 12 **אמרו: "הזיד במעילה, רבי יהודה אומר: במיתה;**
 13 **וחכמים אומרים: באזהרה", והביאו ראיתם מאמרו**
 14 **"ומתו בו כי יחללה" (ויקרא כב, ט) אמרו: "בו" —**
 15 **ולא במעילה.**

16 **המצוה הס"ד** — **הוא הצווי שנוצטוונו שיהא מעשה**
 17 **קרבת חטאת באפן הנזכר, איזו חטאת שתהיה (בין של**
 18 **יחיד בין של רבים וכו'). והוא אמרו יתעלה: "זאת תורת**
 19 **החטאת וגו'" (שם ו, יח). וגם באר שם בויקרא אף היא**
 20 **נשחטת ומה-ממנה נקטר ומה-נאכל.**

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וחמישה לעומר עמוד ב

29 **קאמר אבא שאול, אלא לענין יצירה, דבי מיתצר ולד**
 30 **מציצתיה מיתצר — שכשנצטר הוולד מאמציעתו נוצר, אכל לענין**
 31 **חיותא, דכולי עלמא יודו שעיקר החיות באפיה הוא, דבתב, כל**
 32 **אשר נשמת רוח חיים באפיו וגו'".**
 33 **עוד שנינו במשנה שיטה שלישית, רבי אליעזר בן יעקב אומר,**
 34 **ממקום שנועשה חלל, מצוארו. מבארת הגמרא, מאי מעמא דרבי**
 35 **אליעזר בן יעקב, דרבתיב "לתת אותה אל צוארי חללי רשעים",**
 36 **הרי שהחללות קרויה על שם הצואר, ובעניינו הלא נאמר 'אשר**
 37 **סביבות החלל'.**
 38 **משנה. אחר שמדדו זקני הסנהדרין אל העיר הקרובה, נפטרין זקני**
 39 **ירושלים והלכו להן, זקני אותה העיר שנמצאת קרובה מביאין**
 40 **עגלת פקר אשר לא משכה בעול — כלי שמניחים אותו על הבהמה**
 41 **כדי לכוון החרישה שתהיה כראוי, ואין המום פוסל בה, ומורדין**
 42 **אותה לנחל איתן, ומזהו איתן, כמשמעו, קשה — שהוא בארץ**
 43 **סלע, שהיא קשה, ומכל מקום אף על פי שאינו איתן בשר, שלא**
 44 **נאמר איתן אלא למצוה. ועורפין אותה בקופיין — בסכין גדול**
 45 **מאחוריה ממול ערפה, ומקומה שנערפה בו אסור מלרוע**
 46 **ומלעבוד בו לעולם, ומותר לרדוף שם פשתן, ולנכר — לסתת שם**
 47 **אבנים אחר העריפה, מכיון שאינם עבודת קרקע. זקני אותה העיר**
 48 **רוחצין את ידיהן במים במקום עריפה של עגלה, ואומרים, 'דינו**
 49 **לא שפכה את הדם הזה וענינו לא ראו', תמה התנא, וכי על**
 50 **דעתנו עלתה שוקני בית דין שופכי דמים הן שהוצרכו לומר**
 51 **'דינו לא שפכו את הדם, אלא 'דינו לא שפכו' הכוונה, שלא גרמנו**
 52 **שישפר דמו, והיינו, שלא בא ההרוג על ידינו ופטרנוהו (כלא**
 53 **מזון) שאם שלחנו אותו ללא מזון, יש לחוש שעל ידי כך הוצרך**
 54 **לגזור מן הבריות ומתוך כך נהרג, 'וענינו לא ראו' הכוונה, ולא**
 55 **ראינוהו והנחנוהו ללכת לדרכו יחידי (כלא לזויה),**

1 **ומבארת הגמרא את טעם המחלוקת, במאי קמיפלגי, מר — רבי**
 2 **אליעזר סבר, גופיה בדוכתיה נפיל — גופו של ההרוג במקום שעמד**
 3 **בו בשעת המכה שם נפל, ואילו רישא דנארי נפיל — הראש דרכו**
 4 **לנוד ממקומו וליפול במקום אחר, ולכן קוברים אותו במקום הגוף,**
 5 **ששם היא נפילתו. ומר — רבי עקיבא סבר, רישא חיבא דנפיל נפיל**
 6 **— הראש דרכו ליפול במקום שהותו ונהרג, ואילו גופא הוא דרתיב**
 7 **אזיל — הגוף דרכו לרוץ אחר שהוכה וליפול במקום אחר, ולכן**
 8 **קוברים אותו במקום הראש, ששם היא נפילתו.**
 9 **שנינו במשנה, מאין היו מורדין, רבי אליעזר אומר מטיבור, רבי**
 10 **עקיבא אומר מחוטמו. מבארת הגמרא, במאי קמיפלגי התנאים**
 11 **שבמשנה, מר — רבי עקיבא סבר, עיקר חיותא באפיה — עיקר**
 12 **חיותו של האדם היא באפו, וממילא שם היא עיקר ההריגה שבו,**
 13 **ולכן מורדין מחוטמו. ומר — רבי אליעזר סבר, עיקר חיותא**
 14 **בטיבוריה — עיקר חיותו של האדם היא בטיבורו, וממילא שם היא**
 15 **עיקר הריגתו, ולכן מורדין מטיבורו.**
 16 **שואלת הגמרא, לילא מחלוקת רבי אליעזר ורבי עקיבא, כי הני**
 17 **תנאי — תלויה במחלוקת תנאים אלו, ששנינו בברייתא, מהיכן**
 18 **הולך נוצר — מתחיל להוצר במעי אמו, מראשו, וכן הוא אומר**
 19 **"ממעי אמי אתה גוזי" שפירשו, אתה יצרתני במעי אמי מראשי,**
 20 **ומנין שגוזי הוא בינו לראש, ואומר, 'נזי נדרף והשליכי וגו'"**
 21 **שפירשו גזית שער הראש. אבא שאול אומר, הוולד מתחיל**
 22 **להוצר מטיבורו, ומשלח שרשו אילך ואילך, ואם כך נאמר,**
 23 **שרבי עקיבא שאמר שעיקר חיותו של אדם היא באפו, הוא משום**
 24 **שסבר כתנא קמא שתחילת יצירתו היא מראשו, ורבי אליעזר**
 25 **שאמר שעיקר חיותו של אדם היא בטיבורו, הוא משום שסבר**
 26 **כאבא שאול שתחילת יצירתו היא מטיבורו.**
 27 **משיבה הגמרא, אפילו תיקא שרבי עקיבא הסובר שמורדין מחוטמו**
 28 **סבר כשיטת אבא שאול שיצירת הוולד היא מטיבורו, שעד כאן לא**

ביאורים למסכת סוטה דף מג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

ב' אלו ואלו שהחכרו לעיל היו שומעין את דברי בהן מערכי
מלחמה - את דברי מערכי המלחמה שאמר הכהן, וחזרין
מלחמה, ומספיקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים לחיל הלוהם.
ואלו שאינן חוזרין אף על פי שבנו ונשאו ונטעו. הבונה בית שער
- חדר שלפני הבית, אכסדרה - גג בלי מחיצות, ומרפסת, שאינם
ראויים לדירה. כמו כן הנוטע ארבע אילני מאכל, או והמשה
אילני סרק שאינם חשובים כרם. וכן המחזיר את גרושתו שאינה
אשה חדשה עבורו. או מקדש אשה האסורה לו, כגון אלמנה לבתן
גדול, גרושה וחלוצה לבתן הדיוט, ממורת ונתינה לישראל, בת
ישראל למקדש ולנתינו, בכל אלו לא היה חוזר.
רבי יהודה אומר, שמלבד כל אלו שהוזכרו לעיל, אף הבונה בית
חדש על מבוצו - שהרס את ביתו ובנאו בשנית במתכונתו הקודמת
לא היה חוזר, הואיל ולא חידש דבר בבנייתו כעת. רבי אליעזר
אומר, אף הבונה בית לבנים בשרון שאינו בר קיימא כיון שצריך
לחדשו מידי זמן לא היה חוזר על בית כזה. והו' דין ההולכים
למלחמה ושבים על פי דברי הכהן.
ואלו שאינן חוזרין ומקדשין ונתינים ורואים את בתיהם כלל, ואף לא עד
הספר. והם מי שנקב בית ונחב ועדיין לא דבר שנה, וכן אם נטע
פרם וחלל ועדיין לא תמה השנה הרביעית. וכן הנושא את
ארוסתו או הבונה את יבמתו ועוד לא עברה שנה. שנאמר בנושא
אשה חדשה נקי יהיה לביתו שנה אחת ודורשים לביתו זה ביתו
- ללמד שממתין שנה בביתו ואינו יוצא. ומתיבת 'היה' זה פרמו -
אנו למדים כן לגבי נטע כרם. ומה שנאמר 'ושמח את אשתו' זו
אשתו - שהנושא אשה ממתין שנה, ואשר לקח להביא את
יבמתו - מרבח לדין זה את כונס יבמתו. וכל אלו אין מספיקין
(להם) מים ומזון ואין מתקנין את הדרכים, שאינם מחייבים כלל
בצרכי המלחמה.
נמרא. תנו רבנן נאמר בפסוק 'ודברו השוטרים אל העם לאמר מי
האיש אשר בנה בית וגו', מבררת הבריייתא, יכול שמדברים
השוטרים דברים של עצמן שלא על פי כהן, אי אפשר לומר כן,
שהרי בשווא אומר לאחר מכן את הלשון 'ויספּו השוטרים ודברו
אל העם מי האיש הירא ורך הלבב וגו', הרי מכך משמע שרק דברים
אלו משל עצמן אומר שלא על פי כהן. הא מה אני מקיים 'ודברו
השוטרים' שנאמר קודם לכן, בהכרח שבדברי משווח מלחמה
הכתוב מדבר ולא דברי השוטרים, הא כיצד, בהן מדבר תחילה
ושומר משמיע את דבריו לעם.
מביאה הגמרא כמה ברייתות בזה, תני קרא, בהן מדבר ושומר
משמיע. ותניא אידה, בהן מדבר ובהן משמיע. ותניא אידה,
שומר מדבר ושומר משמיע, ודברי הבריייתות סותרים לכאורה.
מבארת הגמרא, אמר אביי, הא כיצד מהלך דברי הכהן והשוטרים,
מ'ונש' - מהיכן שנאמר הלשון 'וניגש' ועד תיבת 'ודברו', דברים
אלו היה הכהן מדבר ובהן משמיע את הדברים לעם. מ'ודברו' עד
תיבת 'ויספּו' היה הכהן מדבר ושומר משמיע את דבריו. ומ'ויספּו'
ואילך עד סוף פרשה זו, היה השומר מדבר ושומר משמיע.
שנינו במשנה מי האיש אשר בנה בית חדש בו' אחד הבונה בית
התבן וכו', ואחד הבונה ואחד הלוקח וכו'. מבארת הגמרא את מקור
הדברים. תנו רבנן נאמר בדברי הכהן, 'מי האיש אשר בנה בית',
דנה הבריייתא אין לי לרבות מפסוק זה אלא 'אשר בנה' ממש, לקח
ורש וניתן לו בפתנה מנן שאף הוא חוזר, תלמוד לומר 'מי
האיש אשר בנה', תיבת 'איש' מיותרת, שיכל לכתוב 'מי אשר בנה',
אלא בא לרבות קונה ויורש.
עוד דנה הבריייתא, על מה שנאמר בתורה 'בית', אין לי ללמוד
מפסוק זה אלא בית שדרים בו, מנין לרבות בית התבן ובית
הקבר ובית העצים ובית האוצרות שגם עליהם חוזר, תלמוד
לומר 'אשר בנה' בית' ולא כתוב 'אשר בית בנה' לדרוש 'בנה'
מכל מקום, לרבות בית התבן ובית הקבר וכו'. אם כן, יכול שאני

מונחין בארון שהיה יוצא עימם למלחמה. וכן הוא אומר
במלחמת מדין 'וישלח אותם משה אלף למטה לצבא, אותם ואת
פינחס בן אלעזר הכהן לצבא וכלי הקודש וחצוצרות התרועה
בידו', ומבארת הגמרא את הפסוק, 'אותם' אלו הסנהדרין שיצאו
גם הם למלחמה עימם. 'פינחס בן אלעזר' זה מפני שהיה כהן
משווח מלחמה. 'וכלי הקודש' זה הארון ולוחות שבו. 'וחצוצרות
התרועה' אלו השופרות שבהם היו תוקעים בעת המלחמה.
הוזכר לעיל, שפנחס יצא למלחמה זו כיון שהיה משווח מלחמה,
מביאה הגמרא טעם אחר לכך. תנא, לא לחנם הלך דווקא פינחס
ולא הלך אלעזר למלחמה במדין. אלא בשביל ליפרע ממדין את דין
- העול שעשו לאבי אמו יוסף, שמכרהו לעבד למצרים, וכמו
שנאמר 'המדינים - המדינים מכרו אותו אל מצרים וגו' ולפיכך
יצא דווקא פנחס, כדי לנקם את נקמת יוסף אבי אמו.
שואלת הגמרא, למימרא פינחס מיוסף אתו, שאמו היתה משבט
יוסף. והא בתיב 'ואליעזר בן אחיז לקח לו מנגנות פוטיאל לו
לאשה ותלד לו את פינחס', מאי לאו שכונה 'פוטיאל' משום דאני
מיתרו - שאמו היתה בת יתרו, שכונה 'פוטיאל' על שם שפיטם
עגלים כדי להקריבם לעבודת בוכבים מפני שהיה כומר לעבודה
זרה. הרי שפינחס היה מיתרו ולא מיוסף. מתרצת הגמרא, לא,
מוצאו היה מיוסף שגם הוא כונה בשם 'פוטיאל' על שם שפיטם
בציצור - זלזל וכבש את יצרו במעשה אשת פוטיפר. ולפיכך ניתן
לומר שאם אמו של פנחס, היתה משבט יוסף.
מקשה הגמרא, והלא שבטים מבין אותם - את פנחס, באמרם
ראיתם בן פוטי זה - אשר מוצאו מפוטיאל, שהוא בן לאדם נבזה,
שהרי מצינו שפיטם אבי אמו יתרו עגלים לעבודת בוכבים, וכיצד
יקום זה ויהרג את זמרי, שהיה נשיא מישראל, הרי יחוסו פגום ואין
הוא ראוי לכך, אם כן רואים שמוצאו היה מיתרו. אלא מתרצת
הגמרא, שאכן מוצאו היה מיוסף ויתרו יחד. וכיצד, אי אביה
דאימיה מוצאו מיוסף, בהכרח שאימיה דאימיה מוצאה מיתרו,
ואי אימיה דאימיה מוצאה מיוסף, בהכרח שאביה דאימיה היה
מוצאו מיתרו. מוסיפה הגמרא, דיקא נמי שהיה מוצאו מיוסף ויתרו
יחד, דבתיב 'מנגנות פוטיאל' תרי משמע, שהרי נאמר פוטיאל ולא
פוטיאל, שמע מינה.
משנה. קודם יציאתם למלחמה 'ודברו השוטרים את דברי הכהן
אל העם לאמר, מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו' - ועדיין
לא גר בו כלל, ילך וישב לביתו לחנוך את ביתו וגו'. מבארת
המשנה את דיני החזרה בבונה בית, אחד הבונה בית התבן -
המועד לשמירת תבן, או בית הקבר, או בית העצים, או בית
האוצרות לשמירת שמן ותבואה. כל אלו דינם כבית, שחוזר עליהם
אם לא חנכו. כמו כן, אחד הבונה בית חדש, ואחד הלוקח מאחר,
ואחד תיורש, ואחד שנתן לו מתנה, על כל אלו חוזר.
מוסיפים השוטרים לדבר, 'ומי האיש אשר נטע פרם ולא חללו
וגו' - שלא פדה את הפירות על מעות בשנה הרביעית לנטיעתו.
מבארת המשנה את דין החוזר בנוטע כרם. אחד הנוטע חמשה
אילנות בפרם, ואחד הנוטע חמשה אילני משאר מיני מאכל,
ואפילו היו חמישה עצים מחמשת המינים - מחמישה מינים שונים,
הרי אלו מצטרפין. כמו כן, אחד הנוטע ממש, ואחד המכירך -
המכופף ענף מהאילן מתחת לאדמה והוא צומח כאילן חדש, ואחד
המכירך אילן באילן. ואחד הלוקח כרם, ואחד תיורש, ואחד שנתן
לו מתנה, בכל אלו, חוזר.
מוסיפים השוטרים לדבר, 'ומי האיש אשר ארש אשה וגו'
ומבארת המשנה שאחד המאמר את התיולת, ואחד המאמר את
האלמנה, אפילו שומרת יבם - שמת אחיו בלא בנים ועדיין לא
יבם את אשתו, בכל אלו חוזר מהמלחמה, ויתירה מזו ואפילו שמע
שמת אחיו במלחמה וכעת עליו לייבם את אשתו, חוזר מהמלחמה
ובא לו לייבמה.

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מג עמוד א

רש"י

רש"י

שפוטם. וזלזל וקבש אותו ולא חשבו; והלא שבטים מבזים אותו. כדאמרין באלוהי
השקרין (מקדוה דף פב.) לפיכך הצטרף ליחסו שם, פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן; תרי
פוט. מדלא כתיב פוטאל: מתני'. בית האוצרות. לאוצר יין שמן ותבואה ואחר הלוכה.
בית בגדי, שדרי אצלו הוא חדש, ובגמרא מרבינן ליה מקרא: חמשה אילני מאכל. דבהכי
הוי כרם, שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאה וזב:

קוה

* *

* *

* *

7 ואפילו מה' מינין. מצטרפין: חללו. בשנת
הרביעית לנטיעתו, שחלל את הפרות במעוה
בדרך מעשר שני ומעלה את המעות לירושלים
ואוכלן בדכתיב (ויקרא יט) קדש חלולים. ונגזר
קדש קדש ממעשר. ח"ג כל אלו שומעין דברי
בהן מערכי מלחמה וחזקין. כמו שומעין דברי
מערכי מלחמה של בהן, כלומר שהבהן אומר
לקו: כרי. כגון ארזים ושקמים שאין עץ פרי
ותפחזיר גזירותיו. וארסה אינו חוזר שאינה
חדשה לו, וקרא אאשה חדשה קפיד בדכתיב כי
קח איש אשה חדשה (דברים כח) אלמנה. וארסה
בהן גדול אינו חוזר בשבילה, דאימעות מולא
לקחה מדלא כתיב ולא לקח: על מכונו. סתרו
ובגאו במדה ראשונה אינו חוזר, דלא חדש הוא
הואיל ולא חדש להוסיף עליו, ואפילו אצלו אינו
חדש ונגזר מהלוקח וחדוש: אף הבונה בית
לבנים בשדיו. מקום הוא ששמו שדון, ואין

24 הקרקע יפה ללבנים, ולא הוי דבר קמא, שפעמים צריך לחדשה בשבע שנים: ואילו שאין
25 זיון מפיקין. דהנה דלעיל הולכין עד לספר ושם שומעין דברי בהן וחזקין מן המערכה
26 לארץ ישראל, ואינם חזקין לבתיהם אלא עוסקין בספוק מים ומזון לחולכי מלחמה, ואלו
27 אין זיון ממקומן אפילו ללכת עד הספר ולשוב ע"פ בהן: הבונה בית וזנבן. ולא דר בו עדיו
28 שנה: וכן חנוטע כרם וחללו. ועדיו לא עברה
29 שנת רביעית עליו שלמה: נקי יהיה לביתו.
30 בשביל ביתו: יהיה. רבואא הוא, הוסיף לך וזנבו.
31 אחרת להיות כזו: גמ'. יכול דברים של עצמן.
32 יכול שהדברים הללו שהם אומרים מי האיש
33 אשר בנה וגו' של עצמן הן ולא היה בהן אומרן
34 אלא השוטרין: ת"ל וחספו השוטרין. לדבר אל
35 העם ואמר מי האיש וגו', וחספו משמע שדבר
36 זה הם מוסיפין משלהם: תרי דברים של עצמן
37 אמרו. שהדבר זה לבדו הן מוסיפין על של בהן.
38 מדעד השתא גבי נטע וזבני ארס אשה לא כתיב
39 וחספו והקא כתיב וחספו, ש"מ עד הנה דברי בהן
40 ואת זו הן מוסיפין: הא מה אני מקום ודברי
41 השוטרין. בבנה ונטע וארס: בדברי משוח
42 מלחמה הכתוב מדבר. שהבהן אומר והשוטרין
43 משמיעין אותן: מנגש עד ודברו. להניח שמע
44 ישראל אתם קריבים וגו' עד להודיע אתכם: מי
45 האיש. רבואא הוא, דמצי למיכתב מי אשר בנה,
46 ומדלא כתיב אשר בית בנה קדוש ביה בנה מימ.
47 והאי דכתיב בית, למעוטי בית שער אבסדרה
48 ומרפסת שהם עשויים לדריסת רגל ולא ראויים
49 לדור בהם: בית שער. בית גניסת שער החצר
50 להסתופף שם שומר הפתח ולא חנכו. מדלא
51 כתיב ולא חנך הוי מעוטא. חנכו לזה ולא
52 לאחר פרט לגזל בית: כרבי יוסי הגלילי. דמתני':
מעברות

22 אחד הנוטע, ואחד המכריז, ואחד המרכיב, ואחד הלוקח, ואחד היורש, ואחד שנתן לו מתנה. "ומי האיש אשר ארש אשה" אחד
23 המאיר את הבתולה, ואחד המאיר את האלמנה. אפילו שומרת יבם ואפילו שמע שמת אחיו במלחמה, חוזר ובא לו. כל אלו ואלו
24 שומעין דברי בהן מערכי מלחמה, וחזקין ומספקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים. ואלו שאין חזקין: הבונה בית שער, אבסדרה
25 ומרפסת. הנוטע ארבע אילני מאכל, חמשה אילני סרק, המחזיר את גרושתו, אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת
26 ונתינה לישראל, פת ישראל לממזר ולנתין לא היה חוזר. ר' יהודה אומר: אף הבונה בית על מכונו, לא היה חוזר. ר' אליעזר אומר:
27 אף הבונה בית לבנים בשדון לא היה חוזר. אלו שאין זיון ממקומן: בנה בית וזנבו, נטע כרם וחללו, הנושא את ארוסתו, הכונס
28 את יבמתו. שגאמר: נקי יהיה לביתו שנה אחת, "לביתו" זה ביתו, "ויהיה" זה פרמו, "ושמח את אשתו" זו אשתו, "אשר לקח"
29 להביא את יבמתו. אין מספקין מים ומזון, ואין מתקנין את הדרכים: גמ'. תנו רבנן: "ודברו השטרים..." יכול דברים של עצמן?
30 כשהוא אומר "ויוספו השטרים" תרי דברים של עצמן אמור, הא מה אני מקיים "ודברו השטרים"? בדברי משוח מלחמה הכתוב
31 מדבר, הא פיצד? כהן מדבר ושוטר משמיע. תני חדא בהן: מדבר ושוטר משמיע, ונתניא אידיד: כהן מדבר וכהן משמיע, ונתניא
32 אידיד: שוטר מדבר ושוטר משמיע. אמר אביי: הא פיצד? מ"ינגש" ועד "ודברו", כהן מדבר וכהן משמיע. מ"ינדברו" עד "ויוספו",
33 כהן מדבר ושוטר משמיע. מ"יוספו" ואילך, שוטר מדבר ושוטר משמיע: "מי האיש אשר בנה בית חדש" כו'. תנו רבנן: "אשר
34 בנה", אין לי אלא אשר בנה. לקח, ירש, נתן לו במתנה, מנזן? תלמוד לומר: "מי האיש אשר בנה בית", אין לי אלא בית, מנזן
35 לרבות בית התבן, ובית הבקר, ובית העצים, ובית האוצרות? תלמוד לומר: "אשר בנה" מפל מקום. יכול שאני מרבה אף הבונה
36 בית שער, אבסדרה ומרפסת? תלמוד לומר: "בית", מה בית הראוי לדירה, אף כל הראוי לדירה. ר' אליעזר בן יעקב אומר: "בית"
37 כמשמעו, "לא חנך" ולא חנכו, פרט לגזלן. לימא דלא כר' יוסי הגלילי, דאי ר' יוסי הגלילי, הא אמר: "ורד הלכב" זה המכריז

מעברות

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מג עמוד ב

רש"י

רש"י

מַעֲבִירֹת שֶׁבִּידוּ. וְהָיָא אֵית לִיה לְמִיּהֲדֵר מִשּׁוּם הִתְרָא וְרַךְ הִלְכָּהּ תִּלְמוּד לִיּוֹסֵר אֲשֶׁר נָטַע.
מִדְּלֵא כְּתִיב אֲשֶׁר כָּרַם נָטַע וְרוֹשׁ בֵּיה נָמִי נָטַע מִכָּל מְקוֹם וְאָפִי אִינוּ כָּרַם, שְׁדֵרִי לֹא
חֹזֵרִי כָּרַם עֲדוּן. תִּלְמוּד לִיּוֹסֵר כָּרַם. וְדָמִי לְכָרַם וּפְחוּת שֶׁבְּכָרְמִים מְחַשֶּׁה גִּפְתִּים הֵם:
כָּרַם כְּמִשְׁמָעוֹ. וְלֹא שָׁאָר אֵילָנוֹת: חֲלִילִי. מִשְׁמַע מְעוּטָא. לָזֶה וְלֹא לְאַחֵר: כָּאֵן בְּהִרְבֵּב
אִסּוּר. בְּרִייתָא בְּהִרְבֵּב אִסּוּר מִיּוֹן בִּשְׁאֵינוּ מִיּוֹן.

וּמַעֲטִיָּה קָרָא כְּדַמְעִיָּה וְלֹא תָּכֹב גִּבִּי בֵּית פֶּרֶט
לְנֶזֶל: מְכִירָה. שְׂבֹפָה וְהִזְמִירָה אִוּ הִזְדוּר: בְּאֶרֶץ.
מִרְכִּיב. שְׂבֹקֵב הָאֵילָן וְנוֹטֵל מִן הָרֶךְ שְׂבַענָפִי
הָאֵילָן וְתוֹחֵב לְתוֹכוֹ וְעוֹשֶׂה עֵנֶף בְּתוֹךְ וְתָּכֵב
וְנוֹשֵׂא מִמֶּיּוֹן אוֹתוֹ אֵילָן שְׂנוֹטֵל מִמֶּנּוּ. וְיִשְׂרָאֵל
מִתֵּר לְהִרְכִּיב מִשְׁנֵי אֵילָנוֹת שֶׁזֶה פְּרוּתִיו גִּסִּין
וְזֶה פְּרוּתִיו דִּקְדִּין. וְדָהוּ מִמֶּיּוֹן אֶחָד זֶה בְּזֶה: הָיָא
לְהִרְבֵּב הִתֵּר. דְּאֻקְמַת מִתְּנִי: בְּהַיְכִי דָּמִי
דְּחוּר מִפְּנֵי חֲלוּל הַהִרְבֵּב: אִי נִיטָא וְלִדָּה
בְּלִדָּה. שֶׁזֶּה הוּא שְׂבֹקֵרַע שֶׁהִרְכִּיב אֶת הָעֵנֶף
נָטִיעָה הִיא וְעֲדוּן לֹא הִגִּיעָה לְשִׁנָּה רְבִיעִית
לְחִלְלָהּ. הָאֵל לֹא מִשּׁוּם הִרְבֵּב הִתֵּר, דְּבָלָאוּ
הִרְבֵּב נָמִי בְּעֵי לְמִיּהֲדֵר מִן הַמִּלְחָמָה מִשּׁוּם
יְלִידָה רֵאשׁוֹנָה. בּוֹקֵנָה שֶׁבְּכָר נִתְחַלְלָה: שְׂפָכָהּ.
לִשׁוֹן נִחְזָה בְּסֶבֶר (וְלֹאִים כֹּה) שֶׁשְׂפָכָה עֵנֶף
בּוֹקֵנָה. בְּמִלְּחָמָה לִנְיָ וְקָמָה. וְאֵינָה חֲזֵבַת בְּעֶרְלָה
וְאֵין בָּהּ דִּין רִבְעִי, וְכִי תֵּנּוּ בְּמִסְכָּת עֶרְלָה
דְּמִרְכִּיב חֲזֵב בְּעֶרְלָה וְנִקְרָה וְלִידָה תֵּנּוּ. שְׂפָה
אוֹתוֹ עֵנֶף חֲזֵב בְּעֶרְלָה וְאֵינָה שְׂפָכָה מִזְּקָה
נָעִשָׂה עֲבָשׁוּי יְלִידָה שְׁוֹי הִיא נָטִיעָה: לְעוֹלָם
יְלִידָה בְּלִידָה. וְדִקְשָׁא לָךְ בְּלֵא הִרְבֵּב נָמִי בְּעֵי
לְמִיּהֲדֵר מִמַּעֲרִכִי הַמִּלְחָמָה אֶפְמִייתָא: כִּי
וְדִקְשָׁה לְקַמְיָא לְסִינִי. כִּי בְּגוֹן שְׁהִיתָה פְּרָעָה
בְּגִדְרָה שְׂדֵהוּ וְנִטְעָה בְּפִרְעָה לְסוֹתוֹם. לִשׁוֹן סוֹנָה
בְּשׁוֹשְׁנִים (וְיִי שְׂפִיטִים) גְּדוּרָה בְּשׁוֹשְׁנִים: וְלִקְדוּרָה.
לְקוּץ מִמֶּנָּה קוּדוּרָה לְכַשְׁתִּגְדֵּל: וְכֹאִי שְׂנָא יְלִידָה
בְּלִידָה. כִּי הֵךְ יְלִידָה קַמְיָא וְכִּבְּקָנָה הִיא לְעֵנֶן
עֶרְלָה (וְלֹא) נִטְלָה הִרְבֵּב בָּהּ לְחַפְטָר מִן
הָעֶרְלָה כְּמוֹתָה: הֵתֵם. גִּבִּי וְנָהָה לֹא בֵּת
אִמְלוּכִי הִיא לְחֻזּוֹר וְלִהְיוֹת יְלִידָה עַל שֵׁם
מִחֻשְׁבָּה, אֲבָל נָטַע לִסְגִי אִי מִמְלִיךָ עֲלֵה בְּתוֹךְ
שְׁנֵי עֶרְלָה לְקִימָה לְפָחוּת חֲזֵבַת בְּעֶרְלָה. הִלְכָּךְ
יְלִידָה דְּקָא מִרְכִּיב בְּנִיחָה לְאִבְחִלָה חֲזֵבַת בְּעֶרְלָה.
וְאֵינָה דְּלֵא אִמְלִיךָ אֶפְמִייתָא הָא מִיָּהָה
לְאִבְחִלָה הִיא וְנִחְזָה מִחֻשְׁבָּה. דְּעָקֵר דִּידָה נָמִי
אִי הָיָה חֲשִׁיב עֲלֵה הָיָה מִתְּנִי מִחֻשְׁבָּה וְאֵינָה
דְּבִשְׁעַת נָטִיעָה לֹא לְהִיב נָטַע: מִיָּד דִּהְיָה
אֲעִלִי מִלִּיָּהּ. דְּבִשְׁעַת נָטִיעָה לִיכָא כּוֹנֵה:
וְלִקְוָה כְּכֶם שֶׁל שְׁנֵי שְׁתֵּינִי. לְמַה לִּי
לְאַהֲדוּרִי אֲשׁוּבָא דְּחִיקָא בְּנוֹטֵעַ לִסְגִי וְלִקְדוּרָה,
לִקְוָה בְּנוֹטֵעַ לְאִבְחִלָה, וְדִקְשָׁא לָךְ תִּפְסוֹק לִי

מַעֲבִירֹת שֶׁבִּידוּ? אֲפִילוּ תִימָא ר' יוֹסִי הַגָּלִילִי, כִּי
דְּעָבֵר תְּשׁוּבָה וְיִחָב דָּמִי. אִי הִכִּי הָיָה לִיָּה לִקְחָה,
וְלִיָּהֲדֵר? כִּיִּן דְּמַעֲסִיקָא בְּחוּרָה גְּזִילָה אֲתָא לִיָּה,
לֹא: "וְכִי הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע כָּרַם" כִּי: תֵּנּוּ רִבְּנִי: "אֲשֶׁר
נָטַע" אֵין לִי אֲלֵא נָטַע. לְקַח, וְרִשׁ, נִתָּן לֹא בְּמִתְנָה,
כִּיִּן תִּלְמוּד לִיּוֹסֵר: "וְכִי הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע כָּרַם" אֵין
לִי אֲלֵא כָּרַם, כִּיִּן לְרִבּוֹת מְחַשֶּׁה אֵילָנִי מִאֲכָל וְאֲפִילוּ
מִשְׁאָר מִיּוֹנִי? תִּלְמוּד לִיּוֹסֵר "אֲשֶׁר נָטַע". יָכוֹל שְׂאֵנִי
מִרְכָּה הַנוֹטַע אֲרִבְעָה אֵילָנִי מִאֲכָל, וְחִמְשָׁה אֵילָנִי
פֶּרֶט תִּלְמוּד לִיּוֹסֵר: "כָּרַם". ר' אֲלִיעֶזֶר כִּי יַעֲקֹב אִמְרָה:
כָּרַם כְּמִשְׁמָעוֹ, "לֹא חִלְלָה" וְלֹא חֲלָלוּ, פֶּרֶט לְמַכְרִיךְ
וְלְמַרְכִּיבִי. וְהָאֵן אֲנִי תֵּנּוּ: אֶחָד הַנוֹטַע וְאֶחָד הַמַּכְרִיךְ
וְאֶחָד הַמַּרְכִּיבִי? אִמְרָה ר' יוֹרָא אִמְרָה רַב חֲסִידָא: לֹא
קִשְׁיָא. כָּאֵן בְּהִרְבֵּב אִסּוּר, כָּאֵן בְּהִרְבֵּב הִתֵּר.
הָאֵי הִרְבֵּב הִתֵּר, הִיכִי דָּמִי? אִילִימָא יְלִידָה בְּלִידָה,
תִּפְסוֹק לִיָּה, דְּכֵי מִיָּהֲדֵר מִשּׁוּם יְלִידָה רֵאשׁוֹנָה? אֲלֵא
יְלִידָה בּוֹקֵנָה, וְהָאִמְרָה ר' אֲבָהוּ: יְלִידָה שְׂפִיכָה בּוֹקֵנָה,
בְּמִלְּחָמָה יְלִידָה בּוֹקֵנָה וְאֵין בָּהּ דִּין עֶרְלָה? אִמְרָה ר'
יְרֵמְיָה: לְעוֹלָם יְלִידָה בְּלִידָה, וּכְגוֹן דְּנָטַע לְהָךְ קַמְיָא
לְסִינִי וְלִקְדוּרָה, דִּתְנִין: הַנוֹטַע לְסִינִי וְלִקְדוּרָה, פְּטוּר מִן
הָעֶרְלָה. וְכֹאִי שְׂנָא יְלִידָה בּוֹקֵנָה דְּבִטְלָה וְכֹאִי שְׂנָא
יְלִידָה בְּלִידָה דְּלֵא בְּטָלָה? הֵתֵם, אִי מִמְלִיךָ עֲלֵה לֹא
בֵּת מִיָּהֲדֵר הִיא, הִכָּא, אִי מִמְלִיךָ עֲלֵה בֵּת מִיָּהֲדֵר
הִיא, [דְּהָא מַעֲסִיקָא לְפִירִי קַמְיָא], מִיָּד דִּתְהוּ אֲעִלִי
מִאִילִיָּהּ, דִּתְנִין: עֲלִי מִאִילִיָּהּ, תִּיבִין בְּעֶרְלָה. וְלִקְוָה
כְּכֶם שֶׁל שְׁנֵי שְׁתֵּינִי, דְּהָאֵי הָדָר אֲדִידִיָּה וְהָאֵי הָדָר
אֲדִידִיָּה? אִמְרָה רַב פָּפָא: זֹאת אוֹמְרָת, כָּרַם שֶׁל שְׁנֵי
שְׁתֵּינִי אֵין חוּזְרִין עֲלִיו מַעֲרִכִי הַמִּלְחָמָה. וְכֹאִי שְׂנָא
מְחַשֶּׁה אֲחִין וְכֹת אֶחָד מֵהֶן בְּמִלְחָמָה, דְּכִיִּן חוּזְרִין?
הֵתֵם, כָּל חֵד וְחֵד קָרִינָא בֵּיה "אֲשֶׁתוֹ". הִכָּא, כָּל חֵד
וְחֵד לֹא קָרִינָא בֵּיה "כָּרְמוֹ". רַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק אִמְרָה,
בְּמַכְרִיךְ אֵילָן בִּירָק, וְהָאֵי תֵּנָא הוּא, דִּתְנִין הַמַּכְרִיךְ
אֵילָן בִּירָק, רִבְּנִי שְׁמַעוֹן כִּי גְּמִלְאֵל מִתֵּר מִשּׁוּם ר'
יְהוֹדָה כִּי גְּמִדָּא אִישׁ כְּפָר עָבֹר, וְחֲכָמִים אוֹסְרִין. כִּי

מִשּׁוּם דְּכֵי לְמַהֲדֵר מִשּׁוּם רֵאשׁוֹנָה, לִישְׁנֵי כִּיִּן שְׁהִנְטִיעָה שֶׁל רֵאבֹן וְכֹא שְׁמַעוֹן וְהִרְכִּיב
בָּהּ לְהִיּוֹת פְּרוּת הִרְבֵּבָה שֶׁל: וְכֹאִי שְׂנָא מְחַשֶּׁה אֲחִין. בְּרִייתָא הִיא לְקַמְיָן בְּפִרְקִין וְהָיָה
מִהָּ: כִּיִּן חוּזְרִין. מִפְּנֵי שְׁהִיא שׁוֹמֵרֶת יָבֵם לְכָלֵם: קָרִינָא בֵּיה אֲשֶׁתוֹ. שְׂמָא לִזֵּה תִּתִּיבָם:
כָּל חֵד וְחֵד לֹא קָרִינָא בֵּיה כָּרְמוֹ. מִיָּהֲדֵר לֹא שְׂאֵין לָךְ בָּהּ גִּפְתִּים לְשִׁנִּים חֲלָק בָּהּ:
רַב נַחֲמָן אִמְרָה. הָאֵי דְּקָתְנִי מִתְּנִי מִרְכִּיב חוּרָה,
בְּמִרְכִּיב אֵילָן בִּירָק דְּלֵא דְּכֵי לְמִיָּהֲדֵר מִשּׁוּם
קַמְיָא. וְכֹאִי תִּתְּמֵר מִיּוֹן בְּשִׁאֲנוּ מִיּוֹן הוּא
וְאִימְעִיטָא לֹא הִרְבֵּב אִסּוּר מִלְּחָמָה חֲלָלוּ פֶּרֶט
לְמַכְרִיךְ וּמִרְכִּיבִי, הָאֵי תֵּנָא הוּא דְּאָמֵר מִתְּנִי:
כְּפָר עָבֹר. כִּיִּן שְׂמָא: הָאֵי מִיּוֹן. דְּקָתְנִי פֶּרֶט לְמַכְרִיךְ
וּמִרְכִּיבִי, לֹא קַמְיָא הִיא אֲלֵא סִיפָא דְּמִלְחָמָה
דְּרִבִּי אֲלִיעֶזֶר כִּיִּן יַעֲקֹב הִיא וְאֵפִי הִרְבֵּב הִתֵּר
לֹא הָדָר עֲלֵהּ פְּחוּתָה מִשְׁפָּחָה. שְׁהִיא שְׂפָל קוּמָה
וְלֹא תִּתְּמֵר לְעוֹלָם עַד שְׂפָחָה: כִּיִּן שְׂנוּתִיָּה. מִדְּרָבָן
כָּל דְּהִימִי עֶרְלָה נִוְחָה בָּהּ מִמְלְחָמָה כֵּת
שְׂמָא וְהִרְבָּה שְׂאֻכְלִין פְּרוּתִיָּה אוֹמֵר שְׁפָחוֹת
עֶרְלָה מִתְּנִי. קָלָא אֵית לִיָּה. הִכָּל אוֹמְרִים כָּרַם
יֵשׁ לְפָחוּת מִשְׁנָה מִכָּל הַכְּרָמִים יוֹדֵעִין שְׁהִיא
זְקָנָה. לְהִיב קִטְט שְׂתִימִי בִּי, דְּסִבֵּר לָהּ כִּיִּן
דְּאָמֵר בְּמִסְכָּת בְּרִכּוֹת (וְלֹא) כָּרַם רִבְעִי תֵּנּוּ.
שְׂאֵין עֶרְלָה נִוְחָה בְּמִסְכָּת אֲחֵת אֲלֵא בְּכָרַם
שֶׁלֹּם: לְקַמְיָא שְׂמַע. שְׂאִסּוּר לְקוּדוּרָה בְּאֶרְבַּע
אֲמוּתִיָּה מִשּׁוּם לְעֵזֶק לְרִשׁ, שְׁוֹה קוּרָא וְזֶה אִינוּ
יָכוֹל לְקוּדוּרָה חוּזְרִיָּה. בֵּת אֲשֶׁתוֹ: שְׂנוּתִיָּה כִּיִּן
הָאֲחִין. כִּיִּן הִכָּל מִשְׁאֵה אֲחֵרָה: דְּמִתְחִיָּא כִּי
אֲחִיתִיָּה. מִיִּי שְׂאֵינוּ מִכִּיר בָּהּ וְרוֹאֵה אוֹתָהּ
שְׂנוּתִיָּה אֲחֻתוֹ: לְקַט שְׂכָחָה וְכֹת וְכֹתָא שְׂעִשְׂאָן. הִנֵּי
גִרָן, שְׂכִסְבִּי הִרְבָּה כְּאֶחָד וְעוֹשֶׂה מִתּוֹן כְּרִי: וְקָבֵעַ
לְפַעֲשֵׁר. מִדְּרָבָן, דְּמִאֵין דְּהָיָה סִבּוֹר שְׂנוּל
בְּשָׂדֵהוּ: וְהָיָה בְּשָׂדֵה. שְׂלֵא דִּיָּה הִכָּל שְׂכִסְבִּי
מַעֲט מַעֲט וּסְבִירִין שְׂנוּל שֵׁם, אֲבָל בְּעִיר כָּל
שְׂכִינֵי רֵאשׁוֹנִים שְׂכִסְבִּי עַל דִּי עַל דִּי יוֹדֵעִין שְׁוֹן שֶׁל
לְקַט שְׂכָחָה וְכֹת וְכֹתָא מִן הַמַּעֲשֵׂר, כְּדִתְנִין
בְּסִפְרֵי וְכֹאִי הִלְכִי כִיִּן אֵין לֹא חֲלָק וְנִחְלָה עֲקוּר, כִּיִּן
בְּדִיר שְׂאֵין לֹא בֹא חֲלָק וְנִחְלָה עֲקוּר הוּא כֹא
וְנוֹטֵל מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שֶׁלֹּא יִצָּא לְקַט שְׂכָחָה
וְכֹתָא שֶׁשֶׁל לֹא חֲלָק וְנִחְלָה עֲקוּר, שְׂאֵין לְעִנִּים
לְהִיב הֵם מִפְּקָרִים כְּשִׁיבָר עֲנִי יִשְׂרָאֵל: אֵינָה
מִקְדָּשָׁת אֶת הָזֵרָעִים. מִשּׁוּם כִּיִּן הַכֶּסֶף דְּכִתִּיב
בְּהוּ תִקְדֵּשׁ מִלְּחָמָה הַזֶּה. וְנִגְרָה לִי דְּקִסְכֵּר
כְּדָמִירִין מִמְּנוּת (וְלֹא) קָבֹס וְלֹא אֶסְרָה
חוּרָה. שְׂאֵר וְרַעִים מִדְּרָבָן נִיגְדוּ, וְכִיִּן הָאֵי כָּרַם
לֹא גוֹר רִבְּנִי אֲשֶׁר וְרַעִים: אֲבָל בְּלִיָּה כָּרַם.
וְכָרַם גְּדוֹל שְׁהִיא שְׂפָלָה קוּמָה הוֹאִיל וְחֻשְׁבָּה
גוֹר עֲלִיָּה.

מת

אֲתָא רַב דִּימִי אִמְרָה ר' יוֹחָנָן: הָא מִיָּה, לֹא אִמְרָה ר' אֲלִיעֶזֶר כִּיִּן יַעֲקֹב הֵתֵם "כָּרַם" כְּמִשְׁמָעוֹ? הִכָּא
נָמִי "נָטַע" כְּמִשְׁמָעוֹ, נָטַע אֵין מַכְרִיךְ וּמִרְכִּיבִי לֹא. כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אִמְרָה ר' יוֹחָנָן מִשּׁוּם ר' אֲלִיעֶזֶר כִּיִּן יַעֲקֹב: יְלִידָה פְּחוּתָה
מִשְׁפָּחָה, תִּיבִית בְּעֶרְלָה כָּל שְׂנוּתִיָּה, דְּמִתְחִיָּא כְּבֵת שְׂתָא, וְהִנֵּי מִיָּלִי, שְׂתִימִי כִּיִּן גִּבְּנֵר שְׂתִימִי, וְאֲחֵת יוֹצֵאָה זָנָב, אֲבָל בּוֹלִיָּה כָּרַם,
קָלָא אֵית לִיָּה. כִּי אֲתָא רַב דִּימִי, אִמְרָה ר' יוֹחָנָן מִשּׁוּם ר' אֲלִיעֶזֶר כִּיִּן יַעֲקֹב: מִתּוֹפֵס אֲרִבְעָה אֲמוּת לְקַמְיָא שְׂמַע, דְּכִתִּיב:
"לְעֵז לְרִשׁ חֲרָף עֲשֵׂהוּ". אִמְרָה ר' יִצְחָק אִמְרָה ר' יוֹחָנָן מִשּׁוּם ר' אֲלִיעֶזֶר כִּיִּן יַעֲקֹב: חוּרְגָתָא הִגְדִּילָה בֵּין הָאֲחִין, אֲסוּרָה לִנְיָשָׁא
לְאֲחִין, דְּמִתְחִיָּא כִּיִּן אֲחִיתִיָּה. וְלֹא הִיא, קָלָא אֵית לִיָּה לְמִלְחָמָה. וְאִמְרָה ר' יִצְחָק אִמְרָה ר' יוֹחָנָן מִשּׁוּם ר' אֲלִיעֶזֶר כִּיִּן יַעֲקֹב:
לְקַט שְׂכָחָה וְכֹתָא שְׂעִשְׂאָן בְּגוֹרָן, הוֹקְבֵנוּ לְמַעֲשֵׂר. אִמְרָה עוֹלָא: לֹא אֲמָרִן אֲלֵא בְּשָׂדֵה, אֲבָל בְּעִיר קָלָא אֵית לִיָּה לְמִלְחָמָה.
וְאִמְרָה ר' יִצְחָק אִמְרָה ר' יוֹחָנָן מִשּׁוּם ר' אֲלִיעֶזֶר כִּיִּן יַעֲקֹב: יְלִידָה פְּחוּתָה מִשְׁפָּחָה, אֵינָה מִקְדָּשָׁת אֶת הַזֵּרָעִים. וְהִנֵּי מִיָּלִי,
שְׂתִימִי כִּיִּן גִּבְּנֵר שְׂתִימִי וְאֲחֵת יוֹצֵאָה זָנָב, אֲבָל בּוֹלִי כָּרַם מִקְדִּישׁ. וְאִמְרָה רַבִּי יִצְחָק אִמְרָה רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם ר' אֲלִיעֶזֶר כִּיִּן יַעֲקֹב:

מת

ביאורים למסכת סוטה דף מג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שעלו מאלהן, דתנן, עלו מאליהן חייבין בערלה הרי שיכול
לייעדם לאכילה, אף שלא היו מיעדות לכך מתחילה.
שואלת הגמרא, מדוע העמיד רבי ירמיה את המשנה באופן דחוק,
ולוקמה במרכיב אילן כפרם של שני שותפין, דיינו שהרכיב
האחד בעץ חבירו, דהאי תנא תנא דתנא דתנא דתנא - ולפיכך
חוזרים שניהם על ידי הרכבה זו. עונה הגמרא, אמר רב פפא, זאת
אומרת, מכך שלא תירצה כן מוכח שפרם של שני שותפין אין
חוזרין עליו מערכי המלחמה ולפיכך אין להעמיד כך.
מקשה הגמרא, ומאי שנא כרם של שותפין מחמשה אחין ומת
אחד מהן במלחמה וצריכים לייבם את אשתו, דבולין חוזרין מפני
שהיא שומרת יבם לכולם, והרי הם כשותפים בה. מתרצת הגמרא,
התם בחמישה אחין כל חד וחד קרינא ביה אשתו כיון שיתכן
שתתייבם לו, הקא בכרם של שותפין כל חד וחד לא קרינא ביה
פרמו שהרי שניהם שותפים בכל עץ ועץ.
הגמרא מתרצת תירוצן נוסף על הקושיא מהמשנה האומרת
שהמרכיב והמבריק חוזר, על הברייתא האומרת שאינו חוזר, רב
נחמן בר יצחק אמר, שמשנתניו שנקטה שחוזר במבריק ומרכיב,
מדברת במבריק - מרכיב, אילן שדינו לחזור עליו, בפרק שאין
חוזרים עליו מצד עצמו, שהרי אין בו דיני ערלה ורבעי. ואם תקשה
הרי הרכבה זו היא הרכבת איסור, ולמדנו בברייתא שאין חוזרים
עליה. התירוצן והאי תנא הוא, דתנאן המבריק אילן בפרק רבן
שמעון בן גמליאל מתייר משום רבי יהודה בן גמליאל איש כפר
עבו, ומשנתניו סברה כמותו. וחקמים אוסרין, ולדבריהם, הרכבה
זו היא הרכבת איסור.
תירוצן נוסף על הקושיא מהמשנה על הברייתא, כי אתא רב דימי
אמר רבי יוחנן, הא מני - הברייתא שנקטה שאינו חוזר על הרכבה,
רבי אליעזר בן יעקב היא שאמר לפני כן בברייתא 'כרם כמשמעו',
שהרי האם לא אמר רבי אליעזר בן יעקב התם לעיל שפרם
כמשמעו למעט כל נטיעה שאינה גפן, הקא נמי דורש רבי אליעזר
בן יעקב את תיבת נטע שהוא כמשמעו, ולפיכך נוסע אין מבריק
ומפריב לא, ואינו חוזר על אפילו על הרכבת היתר, אבל תנא קמא
של הברייתא סובר שחוזרים על הרכבה, וכדבריהם סוברת משנתניו.
מביאה הגמרא דין נוסף בשם רב אידי אמר רבי יוחנן, כי אתא רב
דימי אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן יעקב, נטיעה ילדה
שהיא פחותה בגובהה מן פסח חייבת בערלה כל שנותרה מדרבנן,
משום דמתחזיא בבת שתא, ונראה כאוכל פירות ערלה. ומוסיפה
הגמרא והני מילי שחייבת בערלה, בשתיים כנגד שתיים ואחת
יוצאה וזב - שיש כאן שיעור הקטן של כרם אכל בוליה פרם -
אם כל הכרם הוא מנטיעות כאלו, קלא אית ליה - ידוע הוא
כמשונה, ואין חשד לערלה.
מביאה הגמרא עוד מימרא שנאמרה משום של אלו, כי אתא רב
דימי אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן יעקב, מת תופס
ארבע אמות לקריאת שמע, ואסור לקרותה בארבע אמותיו.
והטעם, משום דבתיב 'לועג לרש תרף עושהו' וכשמוקיים מצווה
בקרבתו, הוא כצונו עליו.
כעין מה ששנינו, מצינו דין נוסף. אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן
משום רבי אליעזר בן יעקב, חורגתא - בת אשתו הנדילה בין
האחין - שגדלה בין בניו מאשה אחרת, אסורה לינשא לאחין
מאשתו השניה, מפני דמתחזיא כי אחתיהו למי שאינו מכיר באמה
האמיתית. דוחה הגמרא ולא היא - אין איסור בדבר, מפני שקלא
אית ליה למילתא וידעו כולם שאינה אחותם.
מימרא נוספת נאמרה מפי אלו. ואמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן
משום רבי אליעזר בן יעקב, לקט שכחה ופאה הפטורים ממעשר,
שעשאו העני שקיבלם כנגדן - שכינסם ועשה מהם כרי, הוהבועו
למעשר מדרבנן, מפני הוראים שאינם יודעים את מקורם, ויחשבו
שגדל בשדהו של העני. מוסיפה הגמרא, אמר עולא, לא אמרין

מעבירות שפירדו וחזור, ואם כן, התמעט הגזלן מטעם זה. מתרצת
הגמרא, אפילו תימא רבי יוסי הנגילי, צריך מיעוט נוסף במקרה
כגון דעברת תשובה על גזילתו ויהב דמי - ושיולם את דמי הגזילה,
ובאופן זה אינו חוזר מפני עבירה זו. שואלת הגמרא, אי קבי שילים
על גזילתו, תנה ליה לוקח על ידי כך וליהדר - ויחזור לביתו כדין
לוקח בית. עונה הגמרא, פיון דמעיקרא קודם ששילם בתורת
גזילה אתא לדיה - הבית הגיע לידו בגזילה לא יחזור עבורו, וזה
המיעוט של גזלן.
שנינו במשנה, 'ומי האיש אשר נטע פרם' אחד הנוטע כרם וכו',
אחד הנוטע ואחד המבריק וכו' ואחד הלוקח כו', מבארת הגמרא את
המקור לכך, תנו רבנן, נאמר בפרשה 'ומי האיש אשר נטע כרם',
אין לי לרבות מפסוק זה אלא דווקא אם נטע ממש, לקח וירש
ונתן לו פתחנה מנין שאף הוא חוזר. תלמוד לומר 'ומי האיש
אשר נטע', תיבת 'איש' מיותרת, שיכל לכתוב 'מי אשר נטע', אלא
בא לרבות קונה וירוש. 'פרם' אין לי לרבות אלא פרם דווקא, מנין
לרבות חמשה אילני מאכל ואפילו משאר מינין שגם עליהם חוזר,
כמבואר במשנה. תלמוד לומר 'אשר נטע כרם', ולא כתוב 'אשר
כרם נטע' לדרוש 'נטע' מכל מקום, שכל נטיעות בכלל. אם כן יבול
שני מרבה מפסוק זה אף הנוטע ארבעה אילני מאכל, או חמשה
אילני סרק. תלמוד לומר 'פרם' משמעה שצריך שידמה לכרם.
רבי אליעזר בן יעקב חולק ואומר, שפרם הנאמר כאן הוא
כמשמעו, שדווקא על כרם חוזר, ולא על שאר אילנות.
ממשיכה הברייתא לדרוש, שהיה יכול לכתוב 'לא חילל' וכתוב
'ולא חיללו', משמע שבא למעט, 'חיללו' לזה ולא לאחר, פרט
למבריק ולמפריב - שהמבריק אילן באדמה, או המרכיב באחר,
אינו חוזר. מקשה הגמרא והא אן תנן במשנתניו אחד הנוטע
ואחד המבריק ואחד המפריב שבכל אלו חוזר. מתרצת הגמרא,
אמר רבי יודא אמר רב חסדא, לא קשיא, כאן בברייתא שאומרת
שאינו חוזר, מדברת בהרפכת איסור - שהרכיב מין במין אחר כאן
במשנתניו מדובר בהרפכת היתר ולפיכך חוזר כדין נטיעה רגילה.
מבררת הגמרא, האי הרפכת היתר שעליה דיברה המשנה היכי
דמי שיחזור עליה. אילמא שהרכיב ילדה - נטיעה שלא הגיעה
לשנתה הרביעית בילדה - בנטיעה כמות, אם כן, מדוע צריך
לרבותה לחזרה, ותיפוק ליה דעבי מיתרד אף לולא ההרכבה
משום ילדה ראשונה שעדיין לא חיללה. אלא בהכרח מדובר
בהרכיב ילדה בזקנה - נטיעה שעברו עליה ארבע שנים, וצריך
לחזור משום הילדה שהרכיב. גם על זה מקשה הגמרא, והאמר רבי
אבהו שנטיעה ילדה שסיפקה - הרכיב בזקנה, במלח הנטיעה
הילדה בזקנה ואין בה דין ערלה ולפיכך אין בה דין חילול נטע
רבעי ומדוע חוזר. מתרצת הגמרא, אמר רבי ירמיה, לעולם מדובר
שהרכיב ילדה בילדה, ומה שקשתה הגמרא הרי צריך לחזור משום
הנטיעה הילדה הראשונה, מדובר כאן וקגון דנטע למך נטיעה
קמייתא לפיו - שתהיה לגדר ולקורות - או שנטע את הראשונה
לקצוץ את קורותיה. ולפיכך אין חוזר מחמתה, דתנן, הנוטע
לסיון ולקורות ולא לאכילת פירותיו פטור מן הערלה, וכמו כן,
אין בה דין חילול רבעי, ולכן חוזר רק על הנטיעה שהרכיב.
מקשה הגמרא, ומאי שנא הרכיב ילדה בזקנה דבמלח ולפיכך
אינה חייבת בערלה, ומאי שנא ילדה שהרכיב בילדה שנטיעה לסייג
וקורות דלא במלח הנטיעה החדשה בחבירתה, וחייבת בערלה, הרי
הנטיעה שנטיעה לסייג וקורות היא בזקנה. מתרצת הגמרא, התם
בנטיעה זקנה, אי מיליך עלה ורוצה לנהוג בה בילדה, אינו יכול,
שהרי לאו בת מיתרד היא כיון שבמציאות היא זקנה ואין מחשבתו
מועילה. ואילו הקא בנטיעה ילדה שנטיעה לקורות, אי מיליך
עלה לייעדה לאכילה בת מיתרד היא ותיחשב כנטיעה רגילה
החייבת בערלה, [דהא מעיקרא לפירי קיימא] ולפיכך יכול לשנות
את יעודה. מיד דתנה אעלו מאליהן - וכמו שמצינו באילנות

ביאורים למסכת סוטה דף מד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בשדה לך אחר וכן ביתך ומבאר את הריאתא את הראיה
 מהפסוק 'הָכֵן בַּחוּץ' - במקום הפנוי, מלאכתך זה בית ותעשהו
 למקום זה בית ופנים. 'ועתה בשדה לך' זה פנים - שיומין
 לו שדה פנויה, לעשותה כרם, 'אחר' שעשה כן 'וכנית את עיקר
 ביתך' זו אשה שהיא עיקרו של בית.
 דבר אחר, מה שנאמר 'הָכֵן בַּחוּץ מְלַאכְתְּךָ' זה לימוד מקרא,
 שהוא כהנהגה ללימוד התורה. ומה שנאמר 'ועתה בשדה לך' זה
 לימוד משנה, שהוא כהנהגה ללימוד הגמרא. ו'אחר' כל זאת 'וכנית
 ביתך' זה נקרא, לתת סברא להבין את טעמי המשנה וכמי ההלכה.
 דבר אחר, מה שנאמר 'הָכֵן בַּחוּץ מְלַאכְתְּךָ' זה לימוד מקרא
 ומשנה, 'ועתה בשדה לך' זה נקרא שהיא גם הכנה אל הנרמז
 בהמשך, 'אחר וכן ביתך' אלו מעשים טובים שהם העיקר, ובכך
 הלימוד מביא לידי מעשה שהם המעשים הטובים.
 רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי מוסיף ואומר, ש'הָכֵן בַּחוּץ
 מְלַאכְתְּךָ' זה כולל מקרא ומשנה ונקרא שכולם הכנה לקיום
 המצוות, ומה שנאמר 'ועתה בשדה לך' אלו מעשים טובים קיום
 המצוות, ואחר כל אלו 'וכנית ביתך' דרוש וקבל שקר - ילמד את
 חכמת התורה בעיון.
 שנינו במשנה, ואלו שאינן חוזרין הבונה בית שער בו רבי יהודה
 אומר אף הבונה בית על מכונו, ולא שיהא בו כלום, אינו חוזר. תנא
 בברייתא, שאם הוסיף בו בבניינו מחדש דמים אחד - שורת
 אבנים אחת, חוזר כדן בונה בית, שהרי הוסיף בו דבר.
 שנינו במשנה, רבי אליעזר אומר אף הבונה בית לבנים בשוון לא
 היה חוזר. תנא בברייתא את טעמו של רבי אליעזר, שהוא מפני
 שמתדשין אותו - שצריכים לחדש את בנינו פעמים בשבוע -
 פעמים בשבע שנים, מפני שאינו מתקיים.
 שנינו במשנה, ואלו שאין זיון ממקומן בנה בית חדש וחנכו וכו'.
 נתבאר במשנה את דין אלו שאין יוצאים כלל ממקומן. ומבאר
 הגמרא את מקור הדבר, תנו רבנן, נאמר בתורה שהנושא 'אשה
 חדשה' אינו יוצא בצבא למשך שנה. מבררת הברייתא, אין לי
 לרבות משמעות הכתוב, אלא דווקא נושא אשה חדשה - בתולה.
 אלמנה, וגרושה מאיש אחר מנין שאם נושא אינו יוצא בצבא,
 תלמוד לומר 'אשה' מקל מקום, ותיבת 'אשה' כוללת גם אלמנה
 וגרושה. שואלת הברייתא אם כן, שמרבים גם אלמנה וגרושה, מה
 תלמוד לומר 'אשה חדשה' - לשם מה הוסיפה התורה את תיבת
 'חדשה'. ומבאר הברייתא, שתיבה זו באה ללמד שדווקא במו
 שחדשה לו אף שאינה בתולה, ולפיכך יצא מחזור גרושתו מפני
 שאין היא חדשה לו.
 תנו רבנן נאמר על הנושא אשה חדשה שלא יצא בצבא למשך
 שנה, יכול נדרוש מפסוק זה שבצבא למלחמה ממש הוא ולא
 יצא, אבל יצא מחוץ לביתו ורפיק מים ומזון ויתן תרדמים כאלו
 החוזרים מעורכי המלחמה. תלמוד לומר מה שנאמר בפרשה זו
 'ולא יעביר עליו ללך דבר' גם לא לספק מים ומזון שהוא צורך
 הצבא, ולפיכך אינו זו ממקומו. אם כן, יכול שאני מרבה כמו כן אף
 הבונה בית ולא חנכו, נטע פרי ולא חללו, ארס אשה ולא
 לקחה, שלא יחזו ממקומם כלל. תלמוד לומר לא יעבור 'עליו' ויש
 לדרוש מזה שעליו אי אתה מעביר את דבר הצבא אבל אתה
 מעביר על אחרים והם הבונה בית והנושא אשה וכו'. שואלת
 הגמרא ומאחר דכתב בנושא אשה 'לא יעביר עליו לכל דבר' ללמד
 שאינו יוצא כלל מביתו, אם כן 'לא יצא בצבא' למה לי, עונה
 הגמרא, שפסוק זה נאמר כדי לעביר עליו היוצא בשנה ראשונה
 בשני לאוין.
 משנה, ויסיפו השומרים על דברי הכהן לדבר אל העם מי האיש
 הירא ורך הלבב וגו'. ומבאר המשנה, ממה ירא אותו איש, רבי
 עקיבא אומר, הירא ורך הלבב הוא במשמעו, שאינו יכול מרוב
 פחדו לעמוד עם הלוחמים בקשרי המלחמה, כשמתחברים

1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532
 533
 534
 535
 536
 537
 538
 539
 540
 541
 542
 543
 544
 545
 546
 547
 548
 549
 550
 551
 552
 553
 554
 555
 556
 557
 558
 559
 560
 561
 562
 563
 564
 565
 566
 567
 568
 569
 570
 571
 572
 573
 574
 575
 576
 577
 578
 579
 580
 581
 582
 583
 584
 585
 586
 587
 588
 589
 590
 591
 592
 593
 594
 595
 596
 597
 598
 599
 600
 601
 602
 603
 604
 605
 606
 607
 608
 609
 610
 611
 612
 613
 614
 615
 616
 617
 618
 619
 620
 621
 622
 623
 624
 625
 626
 627
 628
 629
 630
 631
 632
 633
 634
 635
 636
 637
 638
 639
 640
 641
 642
 643
 644
 645
 646
 647
 648
 649
 650
 651
 652
 653
 654
 655
 656
 657
 658
 659
 660
 661
 662
 663
 664
 665
 666
 667
 668
 669
 670
 671
 672
 673
 674
 675
 676
 677
 678
 679
 680
 681
 682
 683
 684
 685
 686
 687
 688
 689
 690
 691
 692
 693
 694
 695
 696
 697
 698
 699
 700
 701
 702
 703
 704
 705
 706
 707
 708
 709
 710
 711
 712
 713
 714
 715
 716
 717
 718
 719
 720
 721
 722
 723
 724
 725
 726
 727
 728
 729
 730
 731
 732
 733
 734
 735
 736
 737
 738
 739
 740
 741
 742
 743
 744
 745
 746
 747
 748
 749
 750
 751
 752
 753
 754
 755
 756
 757
 758
 759
 760
 761
 762
 763
 764
 765
 766
 767
 768
 769
 770
 771
 772
 773
 774
 775
 776
 777
 778
 779
 780
 781
 782
 783
 784
 785
 786
 787
 788
 789
 790
 791
 792
 793
 794
 795
 796
 797
 798
 799
 800
 801
 802
 803
 804
 805
 806
 807
 808
 809
 810
 811
 812
 813
 814
 815
 816
 817
 818
 819
 820
 821
 822
 823
 824
 825
 826
 827
 828
 829
 830
 831
 832
 833
 834
 835
 836
 837
 838
 839
 840
 841
 842
 843
 844
 845
 846
 847
 848
 849
 850
 851
 852
 853
 854
 855
 856
 857
 858
 859
 860
 861
 862
 863
 864
 865
 866
 867
 868
 869
 870
 871
 872
 873
 874
 875
 876
 877
 878
 879
 880
 881
 882
 883
 884
 885
 886
 887
 888
 889
 890
 891
 892
 893
 894
 895
 896
 897
 898
 899
 900
 901
 902
 903
 904
 905
 906
 907
 908
 909
 910
 911
 912
 913
 914
 915
 916
 917
 918
 919
 920
 921
 922
 923
 924
 925
 926
 927
 928
 929
 930
 931
 932
 933
 934
 935
 936
 937
 938
 939
 940
 941
 942
 943
 944
 945
 946
 947
 948
 949
 950
 951
 952
 953
 954
 955
 956
 957
 958
 959
 960
 961
 962
 963
 964
 965
 966
 967
 968
 969
 970
 971
 972
 973
 974
 975
 976
 977
 978
 979
 980
 981
 982
 983
 984
 985
 986
 987
 988
 989
 990
 991
 992
 993
 994
 995
 996
 997
 998
 999
 1000

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מד עמוד א

רש"י

מאחיל על חלל הפתח והני מלי ב'. השתא מהדר לפרושי סיעתיה מהכא. מדאיצטריך
למיתני העומד לתוכו טהור, ש"מ הני מלי חצר הקבר דמסיקא מחצתא דמערה לחודיה
ודחצר לחודיה ויש חבר בדבר, אבל מן בעלמא המשל באורי מודו בית הלל דהפסי
ארבע אמות, מדאיצטריך למיתני העומד לתוכו טהור, דאי בעלמא לא גזר למה לי
למשמעותין הקא דטהור: ואפי' היא לו שומרת
יבם. שלא קרשה הוא אלא מבח אחיו באה לו.
לקחה. מדלא כתיב לקח מעטקא הוא, למעטי
לקחת אסור: בדרבה. דאמר אין עברה בקדושין
עד שיבעול, שביא ירעו או את האשה לידי
חלול, וממורת ונתניה אין עברה בקדושין, דלא
כתיב ביה לא יקח אלא לא אם חוסיף בו. ודא
אבל אלמנה כתיב בה לא יקח וקחה הינו
קדושין. ואיצטריך דרבה, דלא תימא מקדושין
עבר ליה אסור: ונתניה. מן הגבועים דכתיב בהו
ויתנם וזושע לחוטבי עצים (ויטע טו, וכן
משבעה אמות: ועתה בשרה לה, ונצבה בשדה
מלאכתך לה: וקרא. למת סקרא להבין שבעמי
המשנה והלכה בדברי מ' אם חוסיף בו דימים
אחד. שורה של אבנים או גבבה או עבבי תו לא
היו על מכונו וקראו ביה חדש: שמתדין אותו.
שאינו מתקיים: בשבוע. בשמטה: אין לי אלא
חדש. בתולה: אלמנה וגרושה. מאחר ונשאה
זה: יכול אף כנה בית. חדש ולא חנכו וזה כזה
שיהא נקי מן הלל: מתני'. וקספי השוברים. על
דברי בהו: בקשרי. בשמתקשרים לעמוד צפונים
שלא יפרידום אובים: לפיכך. שהקרא והו הקרא
מעברות, תלה התורה כנה ונטע וארס לחזור
בגלגל. כדי שיתלה בכך התורה ולא יתבשר
לומר מעברות שבידו הוא קרא וחזר: ר' יוסי
אומר ב'. במקרא מפרש בכאי פליג אדרבי יוסי
הגלילי: ובעקבו של עם. בסופו של עם
שעמידים שלא יחזרו אחרונים לאחריהם לנטע:
מעמידו וקפין מלפניהם. בראשה של צד
המלחמה מעמידו בני אדם גבורים ממנים לכה,
שאם יפול אחד מן הנלחמים יעמידוהו
ויוקפיוהו ויגבירו את אנשי הצבא בדריהם:
[ואחרים]. ואנשים אחרים מאחריהם: וכשילין
של ברזל בדיהם. לשמור שלא ינטע. וכשילין
בעין חצין שקורין וורייטש.

שתחלת

רש"י

מת תופס ארבע אמות לטמאה. חכמים גזרו שיהא המת מטמא כל הנכנס בארבע
אמותיו כדי שלא ירגילו אוכלי טהרות לקרוב לו ויהא סבור שלא האחיל ויש לחוש
שקא יפשוט דו ויאהיל ולא אדעתיה: ותנא. וכן תני תנא דידן במשנה הנשנית
בינינו בבית המדרש בסדר טהרות (אבלת פט"ו מ"ח): חצר הקבר. שלפני המערה, כדאמר
סדר הנזקקות בבבא בתרא (דף קט) שעושין
מערות גדולות של שש על שש, וחפרו בבתליה
סביב כוכין ארכות כמדת המת ונתקבו לתוכן,
והמערה מקורה בתקרה וכסוי, ועושה גומא
רחבה בצד המערה ופותח פי המערה לתוך
הגומא בבתל המערה כמין פתח, ואותה גומא
היא חצר הקבר: העומד בתוכה טהור. כל מקום
שהוא עומד בה טהור, דכיון דמערה חלוקה
הימנה ומחוצותיה נכרות לא גזר רבנן במתים
שבתוכה שיתפסו ר' אמות סביבותיה לצד
המערה, דכי גזר רבנן ארבע אמות במת המשל
באורי, ובגון למעלה אצל גג המערה כדי
לרחיק את האדם מלהאחיל על הטמאה, אבל
כאן יש חצר: והוא שיש בה ארבע אמות. והא
דחשיבא מקום לצמחה, אבל פחות מכאן בטלה
אצל המערה ולא חשיבא למיהוי מקום
לעצמה: וכו' ואומרים ארבעה ספחים. הוי מקום
חשוב בכל דוכתא: כמה דברים אומרים. ב"ה
אמרו ליה: כשפתחה של חצר למעלה. שאין לה
בניית מדרון במעלות מן הצד, אלא כשירידין
לה כופצין לה וכשעולין מחובה מטפס ועולה.
ולקמן פריך אפכא מסתברא: כלפי' לייא. כגוד
אפוא הפכת דרבי. לייא אפוא כדאמר בכרכות
(דף נח) כגני לייא. כדים שבורים להיכן הולכים.
אפכא מסתברא, מן הצד כשעשוי לצד מדרון
לצאת דרך צדדים איכא למימר כיון דלא גזר
רבנן ארבע אמות במחצות נכרות סגי להאי
חצר בארבעה ספחים והעומד בה הרי זה טהור,
שאין לנו כמה לטמאו, דאינו צריך לטפס
ולעלות שישפוט ורועותיו ויאהיל וכגפיו על
חלל הפתח, דכי נפיק מידיו ונפיק, נשמת
ונמשך לו מן הפתח של מערה לצד פתח של
חצר ויוצא לו: מלפניה א' אפשר ולא מאחיל.
כיון דאינו אלא ארבעה ספחים אי אפשר לו
לפרש כגפיו ולטפס ולעלות אלא אם כן

זה גמרא. דבר אחר: "הכן בחוץ מלאכתך" זה מקרא ומשנה, "ועתה בשדה לך" זה גמרא, "אחר ובניית ביתך" אלו מעשים
טובים. ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר: "הכן בחוץ מלאכתך" זה מקרא ומשנה וגמרא, "ועתה בשדה לך" אלו
מעשים טובים, "אחר ובניית ביתך" דרוש וקבל שבר: ואלו שאינן חזרין, הבונה בית שער ב': תנא, אם חוסיף בו דימום
אחר, חזר: ר' אליעזר אומר: אף הבונה בית לבנים בשרון לא היה חוזר: תנא, מפני שמחדישין אותו פעמים בשבוע: ואלו
שאינן זזין ממקומן, כנה בית חדש ונכנו וכו': תנו רבנן "אשה חדשה" אין לי אלא אשה חדשה. אלמנה וגרושה, מניין? תלמוד
לומר: "אשה", מפל מקום. אם כן, מה תלמוד לומר "אשה חדשה"? מי שחדשה לו, יצא מחזר גרושתו שאין חדשה לו. תנו
רבנן: "לא יצא בצבא" יכול בצבא הוא ולא יצא, אבל יספיק מים ומוון ויתמן הדרכים? תלמוד לומר: "ולא יעברו עליו לכל
דבר". יכול שאני מרבה אף הבונה בית ולא חנכו, נטע ברם ולא חללו, ארס אשה ולא לקחה? תלמוד לומר: "עליו", עליו
אי אתה מעביר אבל אתה מעביר על אחרים. ומאחר דכתב "לא יעבור", "לא יצא בצבא" למה ליי? לעבור עליו בשני לאוין:
בתתני' וקספו השטרים לדבר אל העם" ר' עקיבא אומר: "היזא ורד הלכב" כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה
ולראות חרב שלופה. ר' יוסי הגלילי אומר: "היזא ורד הלכב" זהו המתירא מן העבירות שבידו, לפיכך תלתה לו התורה את
כל אלו שחזרו בגלגל. ר' יוסי אומר: אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממורת ונתניה לישראל, בת ישראל
לממור ולנתין הרי הוא היזא ורד הלכב. והיה ככלת השטרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות בראש העם" ובעקבו של
עם, מעמידו וקפין לפניהם, ואחרים מאחוריהם, וכשילין של ברזל בדיהם, וכל המבקש לחזור הרשות בידו לקפח את שוקיו.

שתחילת

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מד עמוד ב

רש"י

רש"י

שתחילת ניסה נפילה. בגמ' פריך אפכא מבועי ליה, שהניסה היא תחלת הנפילה: בר"א.
דחורין מן המערכה ויש שאין חזין ממקומן, במלחמות הרשות: אבל במלחמות מצוה.
כגון כבוש ארץ ישראל בימי יהושע הכל יוצאין: רבי יהודה אומר כו'. מפרש בגמרא:

גמ'. עברה דרבנן. לר"י הגלילי אפי' עבר על דברי סופרים חזון, ולרבי יוסי עד שעבור
על דבר תורה דומיא דאלמנה לכתן גדול, ובגון
שנשאה דאיכא אסור: סח בין תפלה לתפלה. בין
הנחת תפלין של יד לתפלין של ראש: סח. ספר:
עברה היא בידו, אם לא חזר וברך, דהכי אמרי'
במקוה (ק"ו ט). סח מברך שמים לא סח מברך
אתה: ומים שותתין על גרביי. מי רגלים מקוה
יראה: מפני שתחלת נפילה ניסה מבועי ליה.
תחלת משמע הגרמת הדבר, והכי איבעי ליה
למימר בשתן נסין זו היא תחלת הגרמת
תפילה, ובניסה לא שף למימר תחלת דתא
ממש קא ערק: רשות דרבנן זו היא מצוה דר'
יהודה. ובאותה מלחמה שאמרו חכמים שהיא
רשות ואין חתין יוצא לה אמר גמ' ר' יהודה דאין
חתין יוצא לה, אלא שרבי יהודה קורא אותה
מצוה, ונפקא מנה לפרט משאר מצות בעודו
עסוק בה כדמפרש רבא ואזיל: מצוה דרבנן.
דאמרו בה הכל יוצאין אמר גמ' ר' יהודה הכל
יוצאין אלא דקרי לה חובה, ולא מידי אשמעינן
בהא אלא כלה משום מצוה ורשות נקטו
פלוניתיה, אלא משום דקרי רבנן להא רשות די'
להם אם קראו את זו מצוה ואפלו היא חובה,
שהרי אין הדבר אלא להעלותם מעלה אחת
ולומר אבל כיון הכל יוצאין, ונבי רשות דים
לקרות את שלמעלה מפנה מצוה, ורבי יהודה:
דקרי לקמיאתא מצוה לאשמעי' דהעוסק בה
פסור מן המצוה, ודחורין להעלות את זו מעלה
אתה לומר אבל כיון הכל יוצאין הלכך קריה
חובה כדאייתא: אמר רבא כו'. מלמיה דרבי יוחנן
מפרש ואזיל, וקאמר דהא דאמר רבי יוחנן
דאיפליגו רבנן ורבי יהודה באחת המלחמות
בקריאת השם, נפקא לן מניה לענן עוסק

26

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

48

49

50

51

52

53

54

55

56

57

58

59

60

61

62

63

64

65

66

67

68

69

70

71

72

73

74

75

76

77

78

79

80

81

82

83

84

85

86

87

88

89

90

91

92

93

94

95

96

97

98

99

100

101

102

103

104

105

106

107

108

109

110

111

112

113

114

115

116

117

118

119

120

121

122

123

124

125

126

127

128

129

130

131

132

133

134

135

136

137

138

139

140

141

142

143

144

145

146

147

148

149

150

151

152

153

154

155

156

157

158

159

160

161

162

163

164

165

166

167

168

169

170

171

172

173

174

175

176

177

178

179

180

181

182

183

184

185

186

187

188

189

190

191

192

193

194

195

196

197

198

199

200

201

202

203

204

205

206

207

208

209

210

211

212

213

214

215

216

217

218

219

220

221

222

223

224

225

226

227

228

229

230

231

232

233

234

235

236

237

238

239

240

241

242

243

244

245

246

247

248

249

250

251

252

253

254

255

256

257

258

259

260

261

262

263

264

265

266

267

268

269

270

271

272

273

274

275

276

277

278

279

280

281

282

283

284

285

286

287

288

289

290

291

292

293

294

ביאורים למסכת סוטה דף מד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

מצוה היא לעוסק במצוה שפסוק מן המצוה – לענין ההלכה
שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, שלדברי רבי יהודה שמלחמה זו
נקראת 'מצוה' העוסק בה פטור ממצוה אחרת, ולתנא קמא
שמלחמה זו נקראת 'רשות' העוסק בה חייב במצוה אחרת.

הדרך עלך משוח מלחמה
עגלה ערופה פרק תשיעי

פרק זה עוסק בפרשת עגלה ערופה. פרשה זו נאמרה, שבשימצא
חלל בארץ ישראל, ולא נודע מי הרגו, צוותה התורה שילכו לשם
וקונים מבית דין הגדול, ומסודו ממנו לכל סביבותיו איזו עיר קרובה
לו, וזקני אותה העיר מביאים עגלה, ומורידים אותה בנחל איתן,
ועורפים אותה שם, וכל זקני העיר ההיא רוחצים את ידיהם במקום
ערפתה. והזקנים אומרים בלשון הקודש 'ידינו לא שפכו את הדם
הזה ועינינו לא ראו', והבהנים אומרים 'כפר לעמך ישראל אשר
פדית ה' ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל'.

70 מִשְׁנֵה. עֲנֶה עֲרֹפָה - הָאִמִּירוֹת שֶׁבִּפְרֶשֶׁת עֲגֵלָה עֲרֹפָה, שֶׁשֵּׁנִי
71 לְעֵיל שֶׁנֶּאֱמַר דְּרוֹקָא בְּלִשְׁן הַקְּדוֹשׁ, מִנֵּן, שֶׁנֶּאֱמַר 'כִּי יִצְאָה חֵלֶל
72 בְּאֶרֶץ' וְלֹא נִדְעָ מִי הִכְחוּ. 'וַיֵּצְאוּ זִקְנֵי' וְשׁוֹפְטֵי' לְמַדּוּר מִה הָיָה
73 הָעִיר הַקְּרוֹבָה אֶל הַחֵלֶל, וְכֵמָּה דִּינִים הֵם, שֶׁלֹּשָׁה, וְאִלוֹ הַשְּׁלֹשָׁה
74 מִבֵּית דִּין הַקְּדוֹל שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם הַיּוֹשֵׁב בְּלִשְׁתַּת הַגּוֹזֵת חָיו וַיֵּצְאוּ. רַבִּי
75 יְהוֹדָה אָמַר, חֲמִשָּׁה דִּינִים הֵם, שֶׁנֶּאֱמַר 'זִקְנֵי' שֶׁמִּשְׁמַעֲנוּ שָׁנִים
76 שְׁהוּא מֵיעוֹט רַבִּים, וְשׁוֹפְטֵי' שֶׁמִּשְׁמַעֲנוּ שָׁנִים הָרִי יֵשׁ כְּאֵן אַרְבַּעַה,
77 וַיֵּצֵא בֵּית דִּין שֶׁמִּסְפְּרוֹ שְׁקוּל, לִכְר מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן עוֹד אֶחָד וְחָרִי
78 כְּאֵן חֲמִשָּׁה.

79 נִמְצָא הַחֲרוֹג טָמוֹן בְּכָל אֲבָנִים, אִלּוּ תִּלּוּי בְּאִילָן, אִלּוּ צֶה עַל פְּנֵי
80 הַמִּים, לֹא הָיוּ עוֹרְפִין עֲגֵלָה עֲלֵיו, שְׁנָאֹמֶר 'כִּי יִמְצָא חֹלֶל בְּאֶדְמָת'
81 וְלֹא טָמוֹן בְּכָל, 'נוֹפֵל' וְלֹא תִּלּוּי בְּאִילָן, 'בְּשֹׁדָה' וְלֹא צֶה עַל פְּנֵי
82 הַמִּים.

83 נִמְצָא הַהֲרוֹג כְּמוֹד לְסֵפֶר – עִיר שֶׁהִיא בְּגִבּוֹל יִשְׂרָאֵל סְמוּךְ לַנִּכְרִים,
84 אוֹ לְעִיר שְׂרוּפָה עוֹבְדֵי בּוֹכֵבִים, אוֹ לְעִיר שְׂאִין בָּהּ בֵּית דִּין, לֹא
85 הֵיוּ עוֹרְפִין מוֹדְדִין. אֵין מוֹדְדִין אֵלָּא לְעִיר שֵׁשׁ בָּהּ בֵּית דִּין.

86 **גמרא.** שואלת הגמרא על החלק הראשון של המשנה, **מאי קאמר**
87 – כיצד למד התנא ממה שנאמר 'כי ימצא חלל באדמה' שעגלה

88 ערופה נאמרת בלשון הקודש. **אָמַר רַבִּי אֶבְיָהוּ**, לא ממקרא זה למד
89 זאת התנא, אלא ממקום אחר, ושני דברים נאמרו בחלק זה של

90 המשנה, והתנא **הָכִי קָאָמַר**, תחילה אמר, מנין שבלשון הקודש,
91 **שֶׁנֶאֱמַר** כאן בעגלה ערופה 'וְעֵנִי וְאִמְרוּ', וְלֵחֶלֶן בפרשת ברכות

92 וקללות הוא אומר 'וענו תלויים ואמרו וגו'', ויש ללמוד גזרה שוה,
93 מה עניינה האמורה לחלן בברכות וקללות היא דווקא בלשון

94 תְּקוּדָשׁ, אֵף הַעֲנִיָּה הָאִמּוּרָה בָּאֵן הִיא דוּקָא בְּלִשׁוֹן תְּקוּדָשׁ. וְאַחֵר
95 כִּי אָמַר דִּין אַחֵר, וּסְדֵר עֲגִלָּה עֲרוּפָה בִּיצֵד נַעֲשִׂית, נֹאמַר 'כִּי

96 יִמָּצֵא חָלָל בְּאֶדְמָה וַיֵּצְאוּ וַיִּנְיֹד וְשׁוֹפְמִיד', שְׁלֹשָׁה דַּיִינִים מִבֵּית
97 דִּין תִּהְיֶה שְׁבוּרֵשְׁלִים הֵיוּ יִצְחָן לַמְדוּד.

98 שָׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה, שְׁלֹשָׁה מִבֵּית דִּין הַגָּדוֹל, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר חֲמִשָּׁה
99 וּבִ'. מֵבִיאָה הַגְּמָרָא בְּרִייתָא הַמְּבָאֵרָת אֶת הַמַּחְלֻקֹת בַּמִּשְׁנָה, הִנֵּנוּ

רַבֵּנּוּ, נֹאמַר וַיֵּצְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּכְנֹד וַיְשׁוּפְטִיד, 'יִכְנֹד' הָרִי הֵם שְׁנִים, 100
'וַיְשׁוּפְטִיד' הָרִי הֵם עוֹד שְׁנִים, הָרִי כֹאן אַרְבַּעַה, וְאִין בֵּית דִּין 101

102 שְׁקוּל, מוסיפין עליהן עוד אחד, הרי בָּאן חֲמִשָּׁה, דְּבָרֵי רַבִּי
103 יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר 'וְזִנְיָה' הרי הם שְׁנַיִם, וְאֵין בֵּית דִּין

104 שְׁקוּל, מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן עוֹד אֶחָד, חֲרִי כָּאֵן שְׁלִשָּׁה.

105 שְׂוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן נָמִי מְדוּעַ אֵינוֹ דּוֹרֵשׁ כְּרַבִּי יְהוּדָה הָאֵל

106 **כְּתִיב** גַּם **וְשׁוּפְטִיד**, משיבה הגמרא, **הָהוּא** 'ושופטיך' לא נכתב
107 לצורך מנין הדיינים, אלא **מִיַּבְעֵי** לִיה ללמוד ממנו **לְמִיּוּחַדִּין**

¹⁰⁸ שְׁבַלשָׁכֶת הַגּוֹזִית - שאותם זקנים האמורים יהיו מבית דין הגדול
¹⁰⁹ שבלשכת הגזית.

שואלת הגמרא, וְרַבִּי יְהוּדָה שְׁדוּרֵשׁ מ'וּשׁוּפְטִיךְ' לְהַצְרִיךְ עוֹד שְׁנֵי ¹¹⁰

וזה מפני שְׁתַּחֲלֶלֶת נִסָּה נִפְּילָה – שהנפילה נגרמת על ידי ניסת
הלוחמים, שֶׁנֶאֱמַר בדברי המבשר במלחמת פלשתים וישראל "כִּם
יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי פִלְשְׁתִּים וְגַם מִגִּפָּה גְדוֹלָה הָיְתָה בָעֵם", הרי
שהמגיפה והנפילה, נגרמו על ידי מנוסתם תחילה. עוד ראייה מביאה
המשנה וּלְחָלָן הוּא אוֹמֵר, "וְיָנוּסוּ [אֲנִשִּׁי] יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי פִלְשְׁתִּים
וַיִּפְּלוּ חֲלָלִים וְגו'" הרי שמאחר שנוס מפניהם, נפלו בקרב לפניהם.
מסיימת המשנה, בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים שיש התחורים מזהלחמה ויש
שאין יוצאים מלחמה כלל, בְּמַלְחָמוֹת חֲרָשׁוֹת, אֲבָל בְּמַלְחָמוֹת
מִצּוֹן כמלחמת יהושע בכיבוש הארץ. חֶבֶל יוֹצֵאֵן להילחם, אֲפִילוּ
חֶתֶן מִחֲדָרוֹ – מחופתו וְכֵלָה מִחוּפָּתָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בְּמָה
דְּבָרִים אֲמֹרִים שאין יוצאים כולם, בְּמַלְחָמוֹת מִצּוֹן אֲבָל
בְּמַלְחָמוֹת חוּבָה חֶבֶל יוֹצֵאֵן, אֲפִילוּ חֶתֶן מִחֲדָרוֹ וְכֵלָה מִחוּפָּתָה.
גְּמָרָא. שואלת הגמרא, מֵאֵי אֵיכָא בֵּין רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי יוֹסִי חֲלִילִי,
הרי לדברי שניהם הידרא דהא מעבירות. מתרצת הגמרא, אֵיכָא
בִּינְיָיִהוּ אם עבר על עֲבִירָה דִּרְבָּנָן, לרבי יוסי הגלילי חוזר, ולרבי
יוסי אינו חוזר אלא על עבירה דאורייתא, כמו כהן גדול שנשא
אלמנה.

18 מוסיפה הגמרא, **כְּמֵאן אוֹלָא הָא דִּתְנִינָא** בענין חזרת עורכי
19 המלחמה, שאם שָׁח – סיפר **בֵּין תְּפִילָּה** – הנחת תפילין של יד
20 **לְתְּפִילָּה** – להנחת תפילין של ראש **עֲבִירָה הִיא כִּידֵּי** אם לא בירך
21 שוב על של ראש, **וְחֻזֵּר עָלֶיהָ מְעוֹדְכִי הַמְלַחְמָה**. אומרת הגמרא
22 **כְּמֵאן** בהכרח שבריתיה זו היא **כְּרִבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי** שחזר אף על
23 **עֲבִירָתוֹ דְּרַבְּנָן**, כגון ברכות.

24 מבררת הגמרא, **מֵאֵן תִּנָּא לְהָא דִּתְנִי רַבִּין** בחזרה מעורכי
25 המלחמה **שֶׁאֵם שְׂמַע קוֹל קְרִנּוֹת** בעת המלחמה **וְהִרְתִּיעַ** ונפחד
26 מאד, **וְכֵן אִם שִׁמַּע הַנֶּפֶת הַרִּיסִין וְהִרְתִּיעַ**, או שמע **צִחְצֻחַ תְּרֻבּוֹת**

27 וַיְמִינֵם שׁוֹתֵתִין לוֹ עַל בְּרִבּוֹ מִחֲמַת יִרְאָתוֹ, חֹזֶר מֵעֹרֵכֵי הַמִּלְחָמָה.
28 וּמִבִּרְרַת הַגִּמְרָא כִּמְאֵן סוֹבֵרֶת בְּרִייתָא זוֹ, לִימָא רַבִּי עֲקִיבָא הִיא

29 שלדבריו חוזרים מחמת יראה, **וְלֹא רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי** שלדבריו
30 יכולים לחזור רק מפני פחד עבירות, ולא מעצם המלחמה. דוחה

31 הגמרא, בָּהֵא – בפחד גדול כזה אָפִילוּ רַבֵּי יוֹסִי הַגָּלִילִי מוֹדָה
32 שחזור גם משום זה, מְשֻׁם דְּכֵתִיב 'וְלֹא יָמַס אֶת לֶבֶב אָחִיו

33 **בְּלִבְּךָ** וכשמפחד כך, מרתיע גם את האחרים הואיל ופחדו ניכר.
34 שנינו במשנה **וְהָיָה בְּבִלּוֹת תְּשׁוּמֵרִים בּוֹ** שתחילת ניסה נפילה.

35 שואלת הגמרא על לשון המשנה, **האי מפני שתחילת ניסה נפילה**
36 – וכי הגורם לניסה היא הנפילה, ומדוע נקטה המשנה לשון זו, הרי

37 **מִפְנֵי שְׂתִיחִילַת נְפִילָה נִסָּה מִכְּעֵי לִי** לֵתֵּן לִכְתּוּב, שֶׁהָרִי הַגּוֹרֵם
38 לְנִפְּלָה הִיא הַנִּסָּה. מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא **אֵימָא** בְּדַבְרֵי הַמִּשְׁנָה **מִפְּנֵי**

39 שְׁתַּחֲלִילַת נְפִילָה נִסָּה – חֲגֹרֶם לְנִפְּלָה הִיא הַנִּסָּה.
40 שָׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה, בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים בְּמַלְחָמוֹת הָרִשּׁוֹת בִּי אָמַר

41 רבי יהודה במה דברים אמורים במלחמות מצוה וכו'. מבארת
42 הגמרא את דבריהם ומחלוקתם. **אמר רבי יוחנן**, 'מלחמת רשות'

43 דִּרְבָּנָן – מה שרבנן מכנים רשות, זו היא 'מלחמת מצוה' דִּרְבִּי
44 יְהוּדָה – היא אותה המלחמה שכונתה אצל רבי יהודה 'מצוה' ואין

45 כולם יוצאים עליה. כמו כן, 'מלחמת מצוה' דרשנן מה שבוה
46 בדברי רבנן מלחמת מצוה, זו היא 'מלחמת חובה' דרשי יהודה -

47 היא מלחמת החובה שעליה דיבר רבי יהודה, והכל יוצאין עליה.
48 ומבאר רבא את מחלוקתם, **אמר רבא, מלחמות יהושע** שהיו כדי

49 לִכְבֹּשׁ אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַל פִּי הַדִּיבּוּר דְּבָרֵי תָּפֵל חֹזֶקָה וּיוֹצֵאִים
50 כּוֹלֵם. וְאֵילּוּ מַלְחָמוֹת בֵּית דָּוִד שֶׁהָיוּ לְרוֹוֹתָהּ לְהַרְחִיב אֶת גְּבוּל

51 ישראל ולטול מס מהגויים, דברי הכל נידונית כמלחמת רשות. כי
52 פליגי רבנן ורבי יהודה, במלחמה שמטרתה למעושי עובדי פוכבים

53 – להחליש את כוחם של הגויים **דלא ליתי עלייהו** – כדי שלא יהיה
54 בהם כח להילחם ביהודים. ובזה, **מר** – רבי יהודה, **קרי לה מצות**,

55 וימר – תנא קמא, קרי' למלחמה זו מלחמת רשות, ולכולי עלמא אין
56 כולם יוצאים למלחמה זו, והנפקא מינה אם היא נקראת רשות או

[illegible]

ביאורים למסכת סוטה דף מה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

תנאי מפורש בברייתא בנותיה דרב יוסף - כפי שפירש רב יוסף את
הברייתא דלעיל, והוכיח משם שרבי אליעזר בן יעקב חולק על
משנתנו, מצאן זקן ממרא לסנהדרין אפית פני והמרה עליהן, כגון
שיצאו למדינת עגלה או להוסיף על העיר ועל העזרות, וכול
תהא המראתו המרה, תלמוד לומר 'תקמת ועלית אל המקום',
תלמוד שהמקום גורם, הרי מצינו שתנא זה סובר שצריך את כל
הסנהדרין למדינה, והיינו רבי אליעזר בן יעקב.
שנינו במשנה, נמצא טמון בגל או תלוי באילן לא היו עורפין.
שואלת הגמרא, לימא מתניתין שמעטת טמון מ'באדמה'
שמשמעו על פני האדמה מעליה, רבי יהודה היא ולא רבנן
שנחלקו בעין זה בענין שכחה, כשהיה העומר טמון, דתנאי, נאמר
בפסוק 'ושכחת עומר בשדה', 'בשדה' משמע על פני השדה, פרט
לממון בתוכה שלא חל עליו דין שכחה, דברי רבי יהודה. וחקמים
אומרים, 'בשדה' משמעו אף בתוך גופה של שדה, לרבות אף את
העומר הטמון בה. הרי שלרבנן, כשם ש'בשדה' משמע בגופה של
שדה, כך 'באדמה' משמע בגופה של אדמה, ואדרבא, היה לנו
לרבות את הטמון.
אמר רב, אפילו תימא שהמשנה שמעטת טמון היא כשיטת רבנן,
אין בכך קושי, כי המשמעות של 'בשדה' או 'באדמה' משתנית לפי
ענין הפסוק, הלא בעגלה ערופה מעניינה דקרא - מתוך ענין
הפסוקים יש ללמוד שבא למעט טמון, ואילו הנהם בשכחה מעניינה
דקרא יש ללמוד שבא לרבות את הטמון. ומבאר רב כיצד מבינים
זאת מתוך הפסוקים. כאן בעגלה ערופה, דכתיב 'כי ימצא חלל'
שמשמעו היכא דמשתכח - בכל מקום שימצא, ואף הטמון בגל,
הרי אין צורך לפסוק נוסף לרבות את הטמון, ואם כך, כשכתבה
תורה אחר כך 'באדמה', ודאי הכוונה על פני האדמה פרט לממון.
והנהם בשכחה למדים זאת מעניינה דקרא, דכתיב בו 'כי תקצור
קצירך בשדה ושכחת עומר בשדה', ומתוך הסמיכות של 'ושכחת'
לקצירך משמע, שענין שכחה הוא דומיא דקציר, מה קציר אינו
אלא בגלוי על פני השדה, אף שכחה אינה נוהגת אלא בגלוי, והרי
אין צורך בפסוק נוסף למעט את הטמון, וכשארר כך כתב רחמנא
'בשדה', ודאי הכוונה לרבות את הטמון בגופה של שדה.
שואלת הגמרא, רבי יהודה נמי שפוט עומר טמון מדין שכחה,
מדוע הוצרך למעט מ'בשדה' תיפוק ליה כדברי רב מ'שכחה'
דומיא דקציר' האמור בתחילת הפסוק. משיבה הגמרא, אין הכי
נמי - אכן רבי יהודה למד זאת מדיקש זה. שואלת הגמרא, ואלא
אם כך 'בשדה' שכתבה תורה, לדברי רבי יהודה שאינו מרבה את
הטמון, למה לי. משיבה הגמרא, מיבעי ליה לרבות ממנו שכחת
קמה - שאף אם היתה השכחה בתבואה מזוברת, ששכח פניה
בשדה והניח מלקצרה, חל עליו האיסור של 'לא תשוב לקחתו', שכן
משמע, 'ושכחת עומר' או 'ושכחת בשדה' לרבות שכחת קמה.
שואלת הגמרא, ורבנן המרבים את העומר הטמון מ'בשדה' שכחת
קמה מנא להו לחייב, משיבה הגמרא, נפקא להו מיבי תקצור
קצירך בשדה ושכחת' ומסמיכות 'שך' ל'ושכחת', משמע ששכח
מקצת משהו, לרבות שכחת קמה. שואלת הגמרא, ורבנן יהודה
שלמד לרבות שכחת קמה מ'בשדה', מה ילמד מ'בשדה' ושכחת.
משיבה הגמרא, מיבעי ליה לרבנן אהבו אמר רבי אליעזר, דאמר
רבי אהבו אמר רבי אליעזר, שמ'בשדה' ושכחת' יש למעט פרט
לשצצו עומרין באויר על ידי הרוח ונפלו לתוך שדה חבירו ומתוך
שהיה סבור שהם של חברו שכחם, שאין נוהג בהם דין שכחה, כיון
שאינם בשדה.
שואלת הגמרא, ורבנן שלמדו מ'בשדה' לרבות שכחת קמה, מנין
ילמדו למעט צפו עומרין לשדה חבירו שאינם שכחה. משיבה
הגמרא, חכמים למדים דין זה, מ'בשדה' 'בשדה' - ממה שהיתה
יכולה תורה לכתוב כי תקצור קצירך 'בשדה', וכתבה 'בשדה', מכ"ף
זו למדים רבנן שאם היתה השכחה שלא בשדה, אינה שכחה, אבל

וי' לא משמע ליה לדרוש ממנה דרשה (מא) קאמר רחמנא במה
שהוסיפה 'ושפטיך', המיוחדין שבשופטיך ולא למנן הדיינים).
מקשה הגמרא, אלא מעתה שדורשים כל מלה יתירה למנן נוסף
של דיינים, כמו בן נדרוש 'ויצאו' שמשמע שנים, 'ומדר' שמשמע
שנים, הרי ארבעה נוספים, ואם כך, לרבי יהודה שדרש מזקניך
ושפטיך' חמשה דיינים, כשנוסף עליהם ארבעה, הרי כאן תשעה,
לרבי שמעון שדרש משם שלשה, כשנוסף עליהם ארבעה הרי כאן
שבעה. מתרצת הגמרא, מלים אלו 'ויצאו' 'ומדר' אינם מיותרים
למנן, אלא ההוא מיבעי ליה לכתנאי, 'ויצאו', מלמד שרק הן -
הדיינים יעסקו במדינה ולא שלוהיהן, 'ומדר' מלמד שאפילו
נמצא במקום שהוא בעליל לעיר - גלוי ופשוט שמסוך לעיר זו, היו
הזקנים מודרין, שמצוה לעסוק במדינה.
אומרת הגמרא, מתניתין שאמרה שדיינים מן הסנהדרין מודדים,
ולא הצריכה שאף המלך והבכור הגדול ימדרו, דלא ברבי אליעזר
בן יעקב, דתנאי, רבי אליעזר בן יעקב אומר, 'ומנן' זו סנהדרין,
'ושפטיך' זה מלך וכהן גדול, וכיצד הם רמוזים בשופטיך, מלך,
דכתיב 'מלך במשפט יעמיד ארץ', כהן גדול, דכתיב 'וכאת אל
הכהנים הללוים ואל השופט אשר יהיה וגו'', שמשמעו השופט
הממונה על הכהנים שהוא כהן גדול.
סמפקת הגמרא, איבעיא להו, רבי אליעזר בן יעקב שחולק על
משנתנו, האם במלך וכהן גדול בלבד הוא דפליג וסובר שצריך
מלך וכהן, אבל בסנהדרין אינו חולק על המשנה במנן הדיינים,
אלא אי ברבי יהודה שאמר חמשה, אי ברבי שמעון שאמר שלשה
סבירא ליה, או דלמא, בסנהדרין נמי פליג על השיטות שבמשנה,
ומה שאמר 'זקניך אלו סנהדרין' היינו עד דאיכא בולא סנהדרין
גדולה במדינה.
אמר רב יוסף, תא שמע לפשוט מברייתא שנאמרה בענין זקן
ממרא. מצאן זקן ממרא לחכמי הסנהדרין אפי פני - מקום בתוך
חומת ירושלים והמרה עליהן - ששאל מהם שם את שאלתו, והלך
למקומו והורה אחרת ממה שהשיבו לו, וכול תהא המראתו
המרה להתחייב עליה מיתה, תלמוד לומר באותה פרשה, 'תקמת
ועלית אל המקום' שהוא לשכת הגזית הסמוכה לעזרה, תלמוד
שהמקום גורם לחיוב זקן ממרא. ומדקדק רב יוסף, דנפיק קמה -
כמה דיינים מן הסנהדרין יצאו ממקומם, אלימא דנפיק מקצתן
ומקצתן עדיין נשארו במקומם, מדוע יש בכך המראה, דלמא הנה
דאיכא גווי בנותיה סבירא להו - שמא אותם שנותרו בפנים
סוברים כמותו, אלא פשיטא מדובר כאן דנפיק בולא - שיצאו
כל הסנהדרין ממקומם, ולמא - לאיזה צורך יצאו, אי יצאו לרבות
הרשות, מי מצו נפיק - וכי מותר להם לצאת כולם והכתיב
'שרך אנן הסהר אל יחסר המון' ונדרש פסוק זה לענין
הסנהדרין, שלא יחסר ממנה כדרך מציגה שהיא שליש יין ושני שליש
מים, ומכאן למדנו שאם נצרך אחד מהם לצאת מלשכת הגזית,
יבדוק, אם יש שם עשרים ושלשה דיינים כנגד סנהדרין קמנה
שהם שלש ממנה סנהדרין גדולה, וצא, ואם לאו, אינו יוצא, הרי
שלא יתכן שיצאו כולם לדבר הרשות, אלא פשיטא שיצאו כולם
לדבר מצוה, למא - לצורך איו, מצוה יש צורך שתצא כל
הסנהדרין, לאו למדינת עגלה - האם לא לצורך מדינת העיר
הקרובה להבאת עגלה ערופה. ורב אליעזר בן יעקב היא שאמר
'זקניך' זו סנהדרין, ונפשוט מכאן שכונתו לכל הסנהדרין, וחולק על
התנאים שבמשנה, שאמרו שלשה או חמשה.
אמר ליה אפי' לרב יוסף, לא, אין מכאן ראיה לכך, דלמא לא יצאו
הסנהדרין לצורך מדינת עגלה ערופה, אלא להוסיף על העיר
ירושלים ועל העזרות שבמקדש, שדבר זה נעשה רק על ידי
הסנהדרין כולה, דתנן במשנה בסנהדרין, אין מוסיפין שטח על
העיר להתקדש בקדושת ירושלים, ועל העזרות להתקדש בקדושת
עזרה אלא בבית דין של שבעים ואחד.

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מה עמוד א

רש"י

רש"י

לשכחת קמה. שאם שכח וזית אחת לקצור קאי עגלה בלא תשוב לקחתו, והכי משמע
ושכחת עמר או ושכחת בשדה נפקא להו. מבשורן ושכחת. קרי ביה ששכח את קצת
שדהו: ששורן ששורן לתוך שדה חבירו. ששכח החרו והרימה את העמרין מן הארץ
והציקתן לתוך שדה חבירו ושכחתו, כסבור שאינו שלו, נפקא מבשורן ולא בשדה חבירו
דלא הוה שכחתו: ורבנן. מעוטא דשדה חבירו
נפקא להו מדרבה ליה למכתב כי תקצור קצירך
בשדה ושכחת וכתב בשדה: ששורן ששורן לתוך
שדהו. שהיו משלים על גבי אבן או עמוד או זו
על זו: פירש לששורן. וקא סלקא דעתך ששורן ששורן
על גבי אבן או על גבי עמוד: ולששורן לתוך
שדה חבירו. ששורן על גבי אבן הוא דמעיט אבן
מנחם לא מעט, והא בשורן כתיב, אלא אבן
דקאמר ששורן לא דקאמר ששורן על שום דבר קאמר,
דאפי' מנחם על גבי קרקע נמי קאמר אינו
שכחתו, והאי דקאמר ששורן דלא משכחת עמרין
לתוך שדה חבירו אלא בששורן, שהיה מציפתן
על הארץ ומביאתן לשם: שהחזיק בו לחוליבו
לעיר. סיד השתא דאורחא דמלתא נקט וקלא
דקאמר ובה ביה, ונתן לא הוה שכחתו, דששורן
שכחתו מעקר דכאמר בבב' בפרק קמא דהוה
מפני שהוא כתיב, שהוא פטור על שהחזיק בו
כאלו היה עומד ופ' מעל הקרקע ומנחם בידו:
הריני כבן עזאי בששורן כבירא, יום אחד היה
דעתו לצלוה, אמר הריני כאן בפומבדיתא מוכן
להשיב דבר לשואל בעמק ובחריפות כבן עזאי
שדקא חרין דודש בששורן כבירא: שני חללים זה
על גב זה, והאחד משורן לחלן מחבור מעט, ואם
תמדוד מזה יקרב לעיר אחת ואם תמדוד
מחבור יקרב לעיר אחרת: ולא מזה מודד בו,
ודיה דמיעבא ליה נמי או דלמא מין במינו לא
הוי טמון. מין במינו לא הוי ופ' ומשיניהם מודד
אלא שהוא בכלל אלה

תניתוה

וי' דיושטין דריש ר' יהודה למנא להביא עוד שנים: בעליל לעיר. במנלה. ופשוט
שאין עיר קרובה כזה: דלא קתני מלך וכו' גדול דלא כר' אליעזר בן יעקב: אי כרבי
יהודה. חמשה, אי כרבי שמעון שלשה, ולא כרבי בלע סנהדרין: מצאן זמן סמרא. לכיד
הגדול. שאינו נעשה ממרא אלא בב' של שבעים ואחד כדליתן בפרק קמא דסנהדרין.
אבי פאני. כל שהוא בתוך הקף הדיצון של
ירושלים קרי בי פאני. ולי נראה שהוא לשון
חבישה כמו שקורין ציגל"א של עיר, כמו חמור
ובית פאני (כ"ו דף ט) בשטרידור"א בית ראש של
אפסר קורין כן: והפך עליהן. כלומר על מה
ששאל מהם שם ואמר לו ההלכה הלך לעירו
והורה לשנות בדרך שהיה מורה בתחלה, דכיה
ליה ממרא. לא פיהוהי. המידר. למשפט.
והוא לשפת הגיזה: דנפיק מנייהו כפה. לבי
פאני, דאיצטרך לאשמעין דפטור משום
טעמא דחז"ל לבי: דלמא הנה דאיכא גוא
כותי כבירא להו. ומהיכא תיתי לן חזקא
דאיצטרך קרא למיפסריה: שרד. זה סנהדרין
שיושבת בטבריה של א"י. אגן הסתר. שששורן
כחצי לבנה עגלה בשורת ששורן כד' שורה כלן
וראין זה את זה: הנה. כשיעור מזה. שני חללים
מים ואחד זין, ואם נאן צריך שישתמר שליש: על
עיר. על ירושלים. תניא ברכ יוסף. דאמר רבי
אליעזר בן יעקב בלוח סנהדרין בעי' פתני. דלית
פרט לטמון רבי יהודה היא: בשדה ושכחת עמר
בשדה. לרבי יהודה משמע בשדה על פני
השדה. ולרבנן משמע בתוך השדה: התם
מעניניה דקרא. צריכין למידרשה, והכא
מעניניה דקרא תדרוש ליה. גבי חלל כתיב כי
ימצא חלל, כל היכא דמשכח ואפי' טמון,
הלך על ברכך כי אתא באדמה למעטע טמון
כא דתדרוש ביה על פני האדמה, דאי לרבנן
לא איצטרך. אף שכחת בגלוי. והנה ממעט טמון
ממשועתא אי לא דהדר רבייה

למדידת עגלה, ור' אליעזר בן יעקב היא? אמר ליה אבי: לא, דלמא להוסיף על העיר ועל העורות, בדתנן: אין מוסיפין על העיר ועל
העורות אלא בבית דין של שבעים ואחד. תניא פויתיה דרב יוסף מצאן אפית פני והמרה עליהן, פגון שניצאו למדידת עגלה או להוסיף
על העיר ועל העורות, יכול תהא המראתו המראת? תלמוד לומר: "וקמת ועלית", מלמד שהמקום גורם: נמצא טמון בגל או תלוי
באילן: לימא, מתניתין ר' יהודה היא ולא רבנן. דתניא "ושכחת עמר בשדה" פרט לטמון, דכר' ר' יהודה, והכמים אומרים: "בשדה"
לרבות את הטמון. אמר רב: אפילו תימא, רבנן. הכא מעניניה דקרא, דכתיב "כי ימצא חלל" היכא דמשכחת, ובה
"באדמה" פרט לטמון. והתם מעניניה דקרא, דכתיב "כי ימצא חלל" היכא דמשכחת, ובה
שכחת בגלוי, כתב רחמנא "בשדה" לרבות את הטמון. לר' יהודה נמי, תיפוק ליה משכחה דומיא דקציר, אין הכי נמי, ואלא "בשדה",
למה ליה? מיבעי ליה לרבות שכחת קמה. ורבנן, שכחת קמה מנא להו? נפקא להו מ"כי תקצר קצירך בשדה". ור' יהודה מיבעי ליה
ל' ר' אבהו ר' אליעזר, דאמר ר' אבהו אמר ר' אליעזר: פרט לששורן לתוך שדה חבירו. ורבנן, מ"בשדה" "בשדה". ור' יהודה
"בשדה" "בשדה" לא משמע ליה בעי' ר' ירמיה: ששורן לתוך שדה, מהו? אויר שדה בשדה דמי, או לאו בשדה דמי? אמר ליה
רב כהנא לרב פפי, ואמר ליה רב כהנא לרב זבד: תפשוט ליה מדרבי אבהו אמר ר' אליעזר, דאמר: פרט לששורן לתוך שדה
חבירו. חבירו אין לתוך שדהו לא ולמעטמוד לתוך שדה חבירו, ששורן, ומהו? אבן, מונחין לא? והא בעינן "בשדה" ולפא? אלא לתוך שדה
חבירו ואפילו מונחין, והאי דקאמר ששורן, דלא משכחת לה אלא בששורן. תא שמע: עמר שהחזיק בו לחוליבו לעיר, והניחו על גבי חבירו
ושכחו, התחתון שכחה, והעליון אינו שכחה. ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון: שניהם אינן שכחה, התחתון מפני שהוא
טמון, והעליון מפני שהוא צר. עד כאן לא פליגי אלא בתחתון, אבל בעליון דכר' הכל לא הוא שכחה. שאני התם, פין דאחזיק ביה,
וכה ביה. אי הכי, מאי איריא על גבי חבירו? אפילו בשדה נמי! אין הכי נמי, והאי דקתני "על גבי חבירו", משום תחתון. והא "מפני
שהוא צר" קאמר! אימא: "מפני שהוא כחץ". אמר אביי: הריני כבן עזאי בששורן כבירא. אמר ליה ההוא מדרבנן לאביי: שני חללים
זה על גבי זה, מהיכן הוא מודד? מין במינו הוי טמון, ומין במינו לא הוי צר, ומעליון מודד. או דלמא מין במינו הוי צר, ומין במינו
לא הוי טמון, ומתחתון מודד. או דלמא מין במינו הוי טמון, ומין במינו לא הוי צר, ולא מתחתון מודד ולא מעליון מודד? אמר ליה,
תניתוה:

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מה עמוד ב

רש"י

רש"י

רבה וי"ט ז' דאס"ד אי אפשר לצמצם אין כאן קרובה אלא אחת ואין הוא דלענין הי
מניחה והנה ליה למימר גביא עגלה בשבועות ויחננו אם שלטנו קרובה חלקכם יהא קניי לנו
ואם עירכם קרובה חלקנו יהא קניי לכם: **אליקא** לענין מידה. קאמר גביא הראש אצל
הגוף, דמקום שנמצא הגוף שם צריך למדוד וביאו הראש לכאן, והא מידתני בוי קנה
מקומו. לקברו שם, דזה אחד מיתנאים שהתנה
ידושע בפרק מרבה וכו' דף פ"א: ע"פ חיותא בוי.
הלקח ע"פ חלל מיקרי ומודדו מניה כדכתיב אל
הערים אשר סביבות חלל: אתה גוי. אתה
מראשי: צרת ראשי תחלה, דגוי לישנא דרישא
כמו גוי נורר שער ראשו, תלשי וגלי ראשו:
אפילו תיקא אבא שאול. כר' עקיבא סבירא ליה:
מ"ט דרבי אליעזר בן עקיבא דאמר מן הצואר
הוא קרי חלל: דכתיב אל צואר חללי רשעים.
והלקח ממנו מודדו כדכתיב אל חללי מתי.
נפטר וקני ירושלים בוי. שאין עליהם אלא
למדוד, כדכתיב וצאו וקחו ופשטו וקדוה
ואע"פ שאינו איתן בשר. דלא כתיב ביה עובדא
ולא נאמר אלא למדוד: בקושי. ממין סבין גדול:
מאתריה. ממוול ערפה: מקומה אסור. לעולם:
ויקח לפרק שם פשטו. ודקא גט עבודה
שאניה בגופה של קרקע כדמפרש בגמרא: לא
בא לדינו ופטרנוהו. בגמרא מפרש בלא מונוהו,
והינו דינו לא שפכה לא נהרג על דינו,
שפטנוהו בלא מונוהו והוצרך ללססם את
הבירות ועל נדין כך נהרג: לא ראינוהו ונתנוהו.
יחיד בלא חבורה, ודינו ועינו לא ראו
והכתנים

תניחיה. לחדא מנייה דפלוגתא היא בטמון, אבל צף לא פשט לה מנה דהא אוקימנא
טעמא דעליון משום דאחזיק ביה הוא וצף לא ידעין מאי הוי עגלה: סבירה. רבנן דבי
מדרשא דבעו למיפשט מנה דפלוגתא בטמון דמין במינו הוא. דהני תנאי אפילו תנא קמא
דאמר תחתון שכחה בר' יהודה סבירא ליה דאמר בשדה פרט לטמון, וטעמא משום דמין
במינו לא הוי טמון: חלל. לא מקרי אלא בכלי
ברזל כעין חרב: גבלי. ואפילו מפרש צף וטמון
ותלוי: וס"ל באשפה. דלא הוי צף ולא טמון ולא
תלוי ואפילו הכי אין עורפין דחלל קבעי, אלמא
קרא כדכתיב בעית: חלל יתרא כתיב. הקרובים
אל החלל ועוד חללים טובא למדרש חלל דקא
ולא חנוק: פ"ט. קצו. תדיר, כגון ספר או עיר
שקבה עובדי כוכבים: כ"ל כדכתיב בוי. והכי
קאמר, נמצא סמוך לעיר שאין בה ביד, אין
מודדו לה אלא לעיר שיש בה ביד מודדו, איזו
היא עיר שיש בה ביד קרובה לו, ואי לא תדיר
תנא הנה אמנא אין מודדו כלל: ת"ל ולקחו
וקני העיר מפל מקום. דהאי העיר קרא יתרא
הוא. דמצו למכתב והיתה העיר הקרובה אל
החלל ולקחו וקניה עגלת בקר: מתני'. כגון.
ממצמץ, שאין זו קרובה לו מזו אפילו במלא חוט:
ואין ירושלים בוי. מפרש טעמא בגמ': מוליכין
הראש אצל הגוף. בגמ' מפרש למאי הלכתא
מוליכין: גמ'. אפשר לצמצם. אפשר לכוון
המדה ואמת מדדו שאין זו קרובה לו מזו כלל
ותו לה שתייה קרובות: וקפרי. נמי קרובה
דכתיב בקרא אפילו קרובות במשמע כמו ובהמה

באשפה שאין עורפין? אלמא "חלל" ולא חנוק. הכא נמי "באדמה" ולא טמון בגל, "נפל" ולא תלוי באילן, "בשדה" ולא צף
על גבי מים. ורבי אליעזר, "חלל" יתרא כתיב: נמצא סמוך לספר או לעיר שרובה גוים בוי: דכתיב: "כי ימצא" פרט למצוי: או
לעיר שאין בה בית דין: דבענין וקני העיר וליקא: אין מודדו אלא לעיר בוי: פשיטא? ביון דתנא לעיר שאין בה בית דין, אנה
ידענא דאין מודדו אלא לעיר שיש בה בית דין? הא קא משמע לו, דתנאי: מנין שאם נמצא סמוך לעיר שאין בה בית דין, אנה
שמונין אותה ומודדו לעיר שיש בה בית דין? תלמוד לומר: "ולקחו וקני העיר ההוא" מפל מקום: **מתני'** נמצא מכונן בין
שתי עירות, שתיהן מביאות שתי עגלות, דברי ר' אליעזר. ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה. נמצא ראשו במקום אחד וגופו
במקום אחר, מוליכין הראש אצל הגוף, דברי ר' אליעזר. ר' עקיבא אומר: הגוף אצל הראש. מאן הוי מודדו? ר' אליעזר אומר:
מפיבור, ר' עקיבא אומר: מחוטמו, ר' אליעזר בן עקיבא אומר: ממקום שנעשה חלל, מצוארו: **גמ'** מאי טעמא דרבי אליעזר? קסבר
אפשר לצמצם, ו"קרובה" ואפילו קרובות: ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה: דאמר קרא: "לרשתה", וקסבר ירושלים לא נתחלקה
לשבתים נמצא ראשו במקום במאי קמפלגי? אליקא לענין מידה קמפלגי, הא מידתני סיפא "מאין הוי מודדו", מפלל דרישא
לא במידה עסקינן! אמר ר' יצחק: ב"מת מצוה קנה מקומו" קמפלגי, והכי קאמר: לקברו קנה מקומו, והכי נמצא ראשו
במקום אחד וגופו במקום אחר מוליכין הראש אצל הגוף, דברי ר' אליעזר. ר' עקיבא אומר: הגוף אצל הראש. במאי קמפלגי? מר
סבר: גופיה בדוכתיה נפיל, רישא דנארי ונפיל. ומר סבר רישא היכא דנפיל נפיל, גופא הוא דרהיט אזיל: מאן הוי מודדו? במאי
קמפלגי? מר סבר עיקר חיותא באפיה, ומר סבר עיקר חיותא במיבוריה לימא כי הני תנאי מהיכן הולך נוצר מראשו, וכן הוא
אומר: "ממעי אמי אתה גוי" ואומר "גוי נורד והשליכי" וגו'. אבא שאול אומר: מפיבור, ומשלח שרשו אילך ואילך. אפילו תיקא
אבא שאול, עד כאן לא קאמר אבא שאול אלא לענין יצירה, דכי מיתצר ולך, ממציעתיה מיתצר. אבל לענין חיותא, דכולי עלמא
באפיה הוא, דכתיב: "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו" וגו': ר' אליעזר בן עקיבא אומר: ממקום שנעשה חלל מצוארו: מאי טעמא
דרבי אליעזר בן עקיבא? דכתיב: "לתת אותך אל צוארי חללי רשעים": **מתני'** נפטר וקני ירושלים ויחלכו להן. וקני אותה העיר
מביאין עגלת בקר אשר לא משכה בעול, ואין המום פוסל בה, ומודדו אותה לנחל איתן. "איתן" במשמעו, קשה. אף על פי
שאינו איתן, כשר. ועורפין אותה בקופיץ מאחוריה. ומקומה, אסור מלודע ומלעבוד. ומותר לסרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים.
וקני אותה העיר ויחזין את ידיהן במים במקום ערפה של עגלה, ואומרים "דינו לא שפכו את הדם הנה וענינו לא ראו" ובי
על דעתנו עלתה שוקני בית דין שופכי דמים הן? אלא שלא בא על דינו ופטרנוהו בלא מוון, ולא ראינוהו ונתנוהו בלא לוייה.
והכתנים

ביאורים למסכת סוטה דף מה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שנינו במשנה, או לעיר שאין בה בית דין. מבאר הגמרא, שהטעם
 שאין מודדין לעיר שאין בה בית דין, הוא משום דבעינא - שיש
 צורך שיתקיים מה שנאמר בפרשה 'ולקני העיר' וליכא.
 שנינו בסוף המשנה, אין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין כו'.
 מקשה הגמרא, פשיטא, בין דתנא כבר שאין מודדין לעיר שאין
 בה בית דין, אלא דענא דאין מודדין אלא לעיר שיש בה בית
 דין. מתרצת הגמרא, אילו לא שנינו אלא שער שאין בה בית דין אין
 מודדין לה, היינו אומרים, שאם העיר הקרובה אל החלל אין בה בית
 דין, אין מביאים עגלה ערופה כלל, ובתוספת זו שבמשנה הא קא
 משמע לן, בדתנא - את הדין השני בברייתא, מניין שאם נמצא
 החלל סמוך לעיר שאין בה בית דין, שמניחין אותה ומודדין
 לעיר שיש בה בית דין, תלמוד לומר 'ולקחו זקני העיר ההיא'
 ומלת 'עיר' יתירה היא, שהיה יכול לומר ולקחו זקניה, ומן היתור אנו
 למדים שגם כשהעיר הקרובה אין בה בית דין, מפל מקום מביאה
 העיר הקרובה ביותר שיש בה בית דין.
 משנה. נמצא ההרג ככונן בין שתי עיירות בדיוק באותה מידת
 קרבה, שתיהן מביאות שתי עגלות, דברי רבי אליעזר. ואין
 ירושלם מביאה עגלה ערופה גם כשהיא העיר הקרובה אל החלל.
 נמצא ראשו של ההרג במקום אחד לחוד, וגופו במקום אחר,
 מוליכין הראש אצל הנוף, דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא אומר,
 מוליכין הנוף אצל הראש.
 מאין - מאיזה מקום בגוף היו מודדין, רבי אליעזר אומר, מודדין
 מטיבור. רבי עקיבא אומר, מודדין מחוטמו. רבי אליעזר בן
 יעקב אומר, מודדין במקום שנעשה בו חלל, דהיינו מצוארו.
 גמרא. אומרת הגמרא, מאי טעמא דרבי אליעזר במה שאמר שאם
 נמצא מכון בין שתי עיירות, שתיהן מביאות, קסבר, אפשר לצמצם
 - יש אפשרות לצמצם ולדייק, שמה שנמצאו שתי העיירות מכוונות
 במדה, אכן מדידה נכונה היא וקרובות הן במידה שוה, ואין אמת
 קרובה מתחרתה אפילו במשהו, זה שאם נאמר שאי אפשר לצמצם,
 והמידה שלנו אינה מדויקת, הרי זה ספק מי מהן הקרובה, ועל
 שתיהן להביא עגלה אחת בשותפות, ולהתנות, שאם היא אינה העיר
 הקרובה, הרי היא מקנה את חלקה בעגלה לעיר האחרת. ועוד סבר
 רבי אליעזר, שאף אמרה תורה 'קרובה' בלשון יחיד, אין קפידא
 שתהיה רק אחת שמביאה, אלא לאו דווקא הוא, ו'קרובה' ואפילו
 קרובות.
 שנינו במשנה, ואין ירושלם מביאה עגלה ערופה. מבאר הגמרא
 את הטעם, דאמר קרא 'בארמה אשר ד' אלפק נותן לך לרשתה'
 שמשמע, שהוא מקום שעלה ונחלק בגורל, וקסבר התנא של
 המשנה ירושלם לא נתחלקה לשבטים לפי הגורל, אלא היא נחלת
 הכלל.
 שנינו במשנה, נמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר, מוליכין
 הראש אצל הגוף דברי רבי אליעזר, רבי עקיבא אומר הגוף אצל
 הראש כו'. שואלת הגמרא, רבי אליעזר ורבי עקיבא במאי קמפלגי
 - לענין מה נחלקו, אילימא לענין מדידה של העיר הקרובה
 קמפלגי, ומוליכין הראש אצל הגוף. היינו שמודדין מהגוף, הא
 מדידתו סיפא בהמשך המשנה שנחלקו תנאים מאין היו מודדין
 האם מטיבור או מחוטמו או מצוארו, מפל דרישא שעוסקת
 כשהראש והגוף היו בשני מקומות לא במדידה עסקינן, שהרי לענין
 מדידה ברור לנו לפי כל שיטה מהיכן מודדים.
 אמר רבי יצחק, רבי אליעזר ורבי עקיבא במשנה, אינם עוסקים
 במדידת עגלה ערופה, אלא במת מצוה קנה מקומו - בדין זה שמת
 מצוה שנמצא בשדה שקנה את מקומו לקוברו שם קמפלגי, והכי
 קאמר התנא של המשנה, הרוג זה שנמצא, לענין לקוברו, קנה
 מקומו שנמצא בו וקוברים אותו שם. והיא דנמצא ראשו במקום
 אחד וגופו במקום אחר, מוליכין הראש אצל הנוף וקוברים אותו
 במקום שנמצא הגוף, דברי רבי אליעזר, רבי עקיבא אומר,
 מוליכין הנוף אצל הראש וקוברים אותו במקום שנמצא הראש.

המשך בעמוד קמג

תניתנה - יש לפשוט חלק מספק זה מן הברייתא שהוכרחה לעיל
 בסוגיא, ששנינו בה, עומר שתחזיק בו להוליכו לעיר והניחו על
 גבי עומר חבירו ושכחו, התחתון שכחה והעליון אינו שכחה. רבי
 שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון, שניהן אינן שכחה,
 התחתון מפני שהוא טמון, והעליון מפני שהוא צף. ומבאר
 הגמרא את הראיה מן הברייתא, סבריה - סברו בני בית המדרש,
 דהני תנאי שבברייתא שנחלקו בדין העומר התחתון, ואף מי
 שמחייב בו בשכחה כרבי יהודה סבירא להו, דאמר, 'בשדה' פרט
 לטמון שאין נוהג בו דין שכחה, ולמרות כך מחייב תנא קמא את
 העומר התחתון בדין שכחה. מאי לאו בהא קא מילגי תנא קמא
 ורבי שמעון בן יהודה, דמר - רבי שמעון בן יהודה שפטר סבר,
 שגם כשהטמנה היא באופן של מין במינו כמו בעניינו שהעומר
 התחתון נטמן תחת העומר העליון שהוא מינו, הוי בכך טמון ואינו
 נוהג בו דין שכחה. ומר - תנא קמא שמחייב סבר, שכשהטמנה
 היא באופן של מין במינו, אין העליון חשוב כהפסק, ולכן לא הוי
 טמון ונוהג בו דין שכחה. נמצא אם כך, שהשאלה ששאלו את אביי,
 האם סברת מין במינו נכונה היא לענין שלא יקרא טמון או לא,
 נחלקו בכך תנא קמא ורבי שמעון בן יהודה.
 דוחה הגמרא, לא, אין לפשוט מברייתא זו, ולא בכך נחלקו תנא קמא
 ורבי שמעון, אלא אי כרבי יהודה היה סבירא להו שפטר בעומר
 טמון, דכילי עלמא היו אומרים שגם כשהטמנה היא באופן של מין
 במינו הוי טמון ולא היה חל עליו דין שכחה. והכא בברייתא זו,
 חכמים ורבי שמעון בן יהודה בפלוגתא דרבי יהודה ורבנן
 קמפלגי, דרבנן שאמרו שיש לתחתון דין שכחה סוברים דרבנן
 שמחייבים את העומר הטמון. ורבי שמעון בן יהודה שאמר שאין
 לתחתון דין שכחה סבר כרבי יהודה שפטר את העומר הטמון.
 מקשה הגמרא, אי הכי שרבנן שבברייתא מחייבים בדין שכחה בכל
 עומר טמון, מאי איריא נקטה הברייתא את המחלוקת באופן
 שניחא את העומר על גבי עומר חבירו שבכך יש מקום לומר שאין
 לתחתון דין טמון משום שהטמנה היא במינו, הרי לדברין אפילו
 אם טמנו ממש בעפר ובצירור נמי מחייבים רבנן. מתרצת הגמרא,
 אין הכי נמי יכלה הברייתא לנקוט את המחלוקת גם כשטמנו בעפר
 או בצירור, ולהודיעך בזה דרבי יהודה דאמר אפילו מין במינו הוי
 טמון ואין נוהג בו דין שכחה, נקטה הברייתא את המחלוקת כשנטמן
 תחת עומר חבירו.
 תנו רבנן, נאמר בפסוק שנמצא 'חלל' שמשמעו הרוג בכלי ברזל,
 ולא כשנמצא חנוק. וכמו כן 'חלל' משמעו שכבר הרוג ולא
 כשנמצא מופרש. נאמר 'בארמה' ולא כשנמצא טמון בגל. נאמר
 'נופל' ולא כשנמצא תלוי באילן. נאמר 'בשדה' ולא כשנמצא צף
 על פני המים. רבי אליעזר אומר, גבולין - בכל מצב שנמצא, בין
 אם הוא מפרפר או טמון או תלוי או צף, אם היה חלל - הרוג במכת
 חרב עורפין.
 תנא, אמר רבי יוסי בר יהודה, אמרו לו חכמים לרבי אליעזר,
 אי אתה מודה שאם היה חנוק ונופל באשפה, שאין עורפין
 עליו, שכיון שלא הוכה במכת חרב, אין זה קרוי חלל, אלא
 לדברין דורשים 'חלל' ולא חנוק, הא נמי תדרוש 'בארמה' ולא
 טמון בגל, 'נופל' ולא תלוי באילן, 'בשדה' ולא צף על גבי מים,
 ומדוע בדרשות אלו אתה חלוק עלינו. אומרת הגמרא, ורבי אליעזר
 שדורש רק את 'חלל' ולא את יתר הדרשות, טעמו הוא כי 'חלל'
 יתיירא בתיב בפרשה זו פעמים רבות, ומן היתור הוא דורש למעט
 חנוק, אבל הפסוקים האחרים אינם מיותרים, ומן המשמעות עצמה
 לא משמע לו למעט.
 שנינו במשנה, נמצא סמוך לספר או לעיר שרופה עובדי כוכבים
 כו', מבאר הגמרא את הטעם שבשני אלו לא היו עורפין, דכתיב
 'כי ימצא חלל' שמשמע שנמצא דבר שאינו רגיל, פרט למצוי -
 לדבר שהוא רגיל שימצא, ובעיר הסמוכה לספר וכן ברובה עובדי
 כוכבים, מצוי הדבר שיהיו חללים.

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

השנים פוסלות בהם, אף עבודה לא תפסול בהם, וכיון שאין כאן קל
 וחומר, אין צורך למעט אותם מ'בה', ובהכרח בא למעט פרה משאר
 עבודות שאינם עול, ומדוע אמר רב שאף שאר עבודות פוסלות
 בפרה. מתרצת הגמרא, **אִמּוֹ קְדָשִׁים מִי לִיכָא דְפִסְלִי בְּהוּ שְׁנִים**
 - וכי לא מצאנו קדשים שפוסלים בהם שנים, וכיון שיש קדשים
 שפוסלים בהם שנים, כגון פסח וחטאת שנאמר בהם 'בן שנתו', כִּי
אִיצְטְרִיף קְרָא שנאמר בעגלה 'בה', **לְהִנָּה קְדָשִׁים דְּפִסְלִי בְּהוּ**
שְׁנִים שבהם ניתן ללמוד בקל וחומר מעגלה שתפסול בהם עבודה,
 הואיל ואין בהם פירכא זו של פסול שנים, ולכך ניתן לומר ש'בה'
 זה ממעט רק קדשים ולא פרה.
 מקשה הגמרא, **וְקְדָשִׁים, מַה דְּלֵא פִסְלָה בְּהוּ עֲבֹדָה, וְכִי מְהִכָּא**
נִפְקָא מהמיעוט 'בה', הרי **מְהִתָּם נִפְקָא**, ממה שנאמר בפרשת
 מומין, **"עֹרֶת אוֹ שֹׁכֵר אוֹ חֲרוּץ אוֹ יִבְלֵת אוֹ גֵּרֵב אוֹ יִלְפֵת לֹא**
תִּקְרִיבוּ אֵלֶּה לַיהוָה", ומהמלה 'אלה' מדויק, שרק **אֵלֶּה** שהם מומין
אִי אֵתָּה מְקָרִיב, אֲכָל אֵתָּה מְקָרִיב קְדָשִׁים שֶׁנֶּעְבְּדָה בְּהוּ עֲבֹדָה,
 ואין צריך ללמוד זאת מ'בה', ושוב יקשה, שבהכרח נדרש מ'בה'
 שאין שאר עבודות פוסלות בפרה, וקשה על דברי רב. מתרצת
 הגמרא, אף שכבר נאמר 'לא תקריבו אלה', עדיין **אִיצְטְרִיף** למעט
 זאת מ'בה', שאילו נאמר רק 'לא תקריבו אלה', **סְלִקָא דְעֵתָּה**
אֲמִינָא, שמה שאין עבודה פוסלת בקדשים, **הֲנִי מִיְלִי הִיכָא דְעֵבֵד**
בְּהוּ עֲבֹדָת הֵיטֵר, אֲכָל עבד בהם **עֲבֹדָת אִיסוּר** כגון שעבד בהם
 בשבת, או שחרש בכלאים של שור וחמור, **אִמָּא לִיתְסְרוּ** להקריבה,
 לכך **צִירָא** למעט זאת גם מ'בה'.
 מקשה הגמרא, **וְהָא נָמִי** כשעבד בהם עבודת איסור, הרי **מְהִכָּא**
נִפְקָא, שנאמר בפרשת מומין פסוק נוסף, **"וְיָמִיד בֶּן נָכֵר לֹא תִקְרִיבוּ**
אֵת לַחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל אֱלֹהִי", וגם כאן מדויק מהמלה 'אלה', שרק
אֵלֶּה שהם מומין **אִי אֵתָּה מְקָרִיב, אֲכָל אֵתָּה מְקָרִיב קְדָשִׁים**
שֶׁנֶּעְבְּדָה בְּהוּ עֲבֹדָה, וכיון שנאמרו שני פסוקים, ודאי יש לדרוש
 את השני לעבודת איסור, ושוב אין צורך ללמוד זאת מ'בה'.
 שבעגלה, ובהכרח נדרש מ'בה' שאין שאר עבודות פוסלות בפרה,
 ושוב יקשה על דברי רב. מתרצת הגמרא, אף שנאמרו שני פסוקים
 בפרשת מומין, עדיין **אִיצְטְרִיף** למעט זאת מ'בה', שאילו לא נאמרו
 אלא פסוקים אלו, **סְלִיקָא דְעֵתָּה אֲמִינָא**, שמה שאין עבודה פוסלת
 בקדשים, בין עבודת היתר ובין עבודת איסור, **הֲנִי מִיְלִי הִיכָא דְעֵבֵד**
בְּהוּ בִשְׁתֵּן חוּלִין, אֲכָל אם עבד בְּהוּ **בִשְׁתֵּן קְדָשִׁים, אִמָּא לִיתְסְרוּ**
 בכך מהקריבה, לכך **צִירָא** למעט זאת גם מ'בה' שבעגלה, ולענין זה
 נדרש 'בה', ולא למעט פרה, וכדברי רב שלמדים מעגלה לפסול גם
 שאר עבודות בפרה.
גִּיפָא, אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר רַב, הֵנִיחַ עֲלֶיהָ - על פרה אדומה
עֹנֶה - אגודה **שֶׁל שְׁקִין, פִּסְוֹלָה** משום מלאכה, וחילוק יש בין פרה
 לעגלה, שלענין פרה די בעליית המשא עליה כדי לפוסלה, שכן
 כתוב בה 'אשר לא עלה עליה, ו**בְּעֵנְלָה** אינה נפסלת במלאכת משא
עַד שֶׁתִּמְשְׁוּן את המשא מעט, שכן כתוב בה 'אשר לא משכה',
 מקשה הגמרא מברייטא, על דברי רב שחילק בין פרה לעגלה,
מִיתִיבִי, נאמר בפרה 'אשר לא עלה עליה עול', **אִין לִי** שפוסל בה
אֵלֶּא עוֹל, שְׂאָר עֲבֹדוֹת מִנֵּן שפוסלות בפרה, **אֲמַרְתָּ, קַל וְחֹמֶר**
 הוא, ומה **עֵנְלָה** שקלה היא בכך **שְׂאִין מוֹם פּוֹסֵל בָּהּ, שְׂאָר**
עֲבֹדוֹת פּוֹסֵלֹת בָּהּ שכן כתוב בה 'אשר לא עובד בה', **פְּרָה**
 שחמורה היא בכך **שְׂמוֹם פּוֹסֵל בָּהּ** שכן כתוב בה 'אשר אין בה
 מוֹם', **אִינוּ דִּין שֶׁשְׂאָר עֲבֹדוֹת פּוֹסְלִין בָּהּ, וְאִם נִפְשֵׁף לֹמֵר** שאין
 זה קל וחומר, יש ללמוד זאת מגזירה שוה, **נִאָּמַר בָּאָן** בפרה 'אשר
 לא עלה עליה עול', ו**נִאָּמַר לְהֵלֵן** בעגלה 'אשר לא משכה בעול',
מַה לְהֵלֵן בעגלה **שְׂאָר עֲבֹדוֹת פּוֹסֵלֹת בָּהּ, אָף בָּאָן** בפרה **שְׂאָר**
עֲבֹדוֹת פּוֹסֵלֹת בָּהּ.
 ומבאר הגמרא תחילה את דברי הברייטא, ואחר כך תקשה ממנה
 את הקושיא. שואלת הגמרא, **מֵאָּי 'אִם נִפְשֵׁף לֹמֵר'** שאמרה
 הברייטא, שפירשו שאם תאמר שאין ללמוד זאת מקל וחומר, מדוע

והכתנים אומרים, **"כִּפּוּר לַעֲמֹד יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ [ה'] וְאֵל תִּתֵּן**
דָּם נָקִי בְּקָרִב עֲמֹד יִשְׂרָאֵל", ואף שהפסוק מסיים 'ונכפר להם הדם',
לֹא הָיוּ צָרִיכִין לֹמֵר 'וְנִכְפַּר לָהֶם הָדָם', שאין זה בכלל האמירה,
אֵלֶּא רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ מְבַשְּׂרֶתָּ וְאוֹמֶרֶת תְּתַעֲשׂוּ בָּכֶּה
הָדָם מִתְּכַפֵּר לָהֶם.
 גמרא. שנינו במשנה שאין המום פוסל בעגלה. מקשה הגמרא, ו**יָהֵא**
מוֹם פּוֹסֵל בְּעֵנְלָה מְקַל וְחֹמֶר, וְמַה פְּרָה אדומה **שְׂאִין הַשְּׁנִים**
פּוֹסְלוֹת בָּהּ שהרי אין שיעור לשונותיה, **מוֹם פּוֹסֵל בָּהּ** שהרי נאמר
 בה 'אשר אין בה מום', **עֵנְלָה שְׂשֻׁנִים פּוֹסְלוֹת בָּהּ** שהרי אין קריה
 עגלה אלא עד בת שנה, **אִינוּ דִּין שֶׁיָּהֵא מוֹם פּוֹסֵל בָּהּ**. מתרצת
 הגמרא, **שְׂאִין הָתָם** לענין מום שחלוקה בו עגלה מפרה, **דְּאֲמַר קְרָא**
 בפרה, **'אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוֹם'**, ומלת 'בה' באה למעט, דווקא **בָּהּ מוֹם**
פּוֹסֵל, וְאִין מוֹם פּוֹסֵל בְּעֵנְלָה והמיעוט מוציא מסברת הקל וחומר.
 מקשה הגמרא, **אֵלֶּא מְעַתָּה שִׁבְה' משמע** מיעוט, **לֹא הָיוּ שְׂאָר**
עֲבֹדוֹת מלבד עלה עליה עול **פּוֹסְלוֹת בָּהּ** - בפרה, **אֵלֶּמָּה אֲמַר**
רַבִּי יְהוּדָה אֲמַר רַב, הֵנִיחַ עֲלֶיהָ - על פרה אדומה **עֹנֶה** - אגודה
שֶׁל שְׁקִין פִּסְוֹלָה משום מלאכה, וחילוק יש בין פרה לעגלה, שלענין
 פרה די בעליית המשא עליה כדי לפוסלה, שכן כתוב בה 'אשר לא
 עלה עליה', ו**בְּעֵנְלָה** אינה נפסלת במלאכת משא **עַד שֶׁתִּמְשְׁוּן** את
 המשא מעט, שכן כתוב בה 'אשר לא משכה', הרי שלענין זה שוה
 פרה לעגלה, שמלאכת משא פוסלת בה, אף שלא נאמר בה אלא
 עול, אלא משום שלמדים פרה בקל וחומר מעגלה כדלקמן
 בברייטא, ולדבריו שאמרת ש'בה' שבפרה מוציא מקל וחומר
 לעגלה, נאמר גם ש'בה' שבעגלה שנאמר בה 'אשר לא עובד בה',
 יוציא מן הקל וחומר לפרה, ונאמר שדווקא 'בה' בעגלה שאר
 עבודות פוסלות, אבל בפרה שלא נאמר בה אלא עול, לא תפסולנה
 בה שאר עבודות.
 מתרצת הגמרא, **שְׂאִין פְּרָה** שמה ששאר עבודות פוסלות בה, אינו
 משום שלמדים מקל וחומר, אלא משום **דִּילְפִּינָן** בגזרה שוה 'עול'
'עול' פרה **מְעַנְלָה**, שכשם שבעגלה שאר עבודות פוסלות בה, כך
 פרה שאר עבודות פוסלות בה, וכיון שמלה זו מופנית לגזרה שוה,
 הרי הוא כאילו מפורש בה ששאר עבודות פוסלות בה, והמיעוט של
 'בה' שבעגלה, בהכרח נדרשנו לדבר אחר. מקשה הגמרא, אם כך,
עֵנְלָה נָמִי מדוע אין המום פוסל בה, **תִּיתִי** גם היא בגזרה שוה 'עול'
'עול' מִפְּרָה, ונאמר שכשם שהמום פוסל בפרה, כך יפסול בעגלה.
 מתרצת הגמרא, אי אפשר ללמוד מגזרה שוה זו לענין מום, כי **הָא**
מִיעֵט דְּרַמְּנָא בפרה 'בָּה', לומר שאין המום פוסל אלא בה ולא
 בעגלה. מקשה הגמרא, אם כך, מדוע לענין שאר עבודות בפרה,
 אמרת שלמדים מגזרה שוה לפסול שאר עבודות, הרי **בְּעֵנְלָה נָמִי**
בְּתִיב 'בָּה', ונאמר שאין ללמוד גזרה שוה לענין שאר עבודות, כיון
 שמיטתה תורה בעגלה לומר שרק בה שאר עבודות פוסלות ולא
 בפרה.
 מתרצת הגמרא, **הָהוּא** - המיעוט 'בה' שממעט שדווקא בעגלה
 פוסלות שאר עבודות ולא בדבר אחר לא מפרה ממעט אותם, אלא
מִיבְעִי לִיה לְמַעוּטֵי קְדָשִׁים דְּלֵא פִסְלָה בְּהוּ עֲבֹדָה, שְׁלוּא
 מיעוט זה, **סְלִיקָא דְעֵתָּה אֲמִינָא** ליתי קדשים **בְּקַל וְחֹמֶר מְעַנְלָה**
 שתפסול בהם עבודה, ומה **עֵנְלָה** שקלה היא **שְׂאִין מוֹם פּוֹסֵל בָּהּ,**
עֲבֹדָה פּוֹסֵלָת בָּהּ, קְדָשִׁים שְׁחֻמוּרִים הֵם שְׂמוֹם פּוֹסֵלָת בְּהוּ, אִינוּ
דִּין שֶׁעֲבֹדָה פּוֹסֵלָת בְּהוּ, ולכך הוצרך הכתוב לומר בעגלה 'בה',
 לומר שרק בעגלה פוסלת עבודה ולא בקדשים, אבל פרה לא
 נתמעטה מכאן, ולמדה מגזרה שוה מעגלה שאף שאר עבודות
 פוסלות בה.
 מקשה הגמרא, כיצד אמרת ש'בה' שבעגלה הוצרך למעט שאין
 עבודה פוסלת בקדשים, כדי שלא נלמד אותם בקל וחומר מעגלה,
 הרי **אִיכָּא לְמִפְּרָה** על הקל וחומר, **מַה לְעֵנְלָה** שלכך פוסלת בה
 עבודה, שחמורה היא בכך **שְׂשֻׁנִים פּוֹסְלוֹת בָּהּ, שהרי** אינה
 קריה עגלה אלא בת שנתה, אבל קדשים שקלים הם בכך שאין

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מז עמוד א

רש"י

רש"י

ממעטא דאתא מגיש: מי ליבא דפסלי בהו שנים. והרי פסח וחשאת דכתיב בהו בני
שנתן וכי איצטרך בה למעטניהו מפסול עבודה להכי איצטרך, דאי לא מעטניהו הו
גמרי בקל וחמר מעגלה שנגערה בהן עבודה. רס"י: עבודת אסור. כגון בשבת או בלאים
בשור וחומר: עבודת אסור נמי פתאי קרא נפקא. דכין דתרי קראי בתיבי, על כרחיך
חד מניהו לעבודת אסור: על. גבי פרה תניא:
שאר עבודות פוסלות בה. דכתיב אשר לא עבד
בה. ואם נפישך לומר. ואם יש לך להשיב על
ק"ו זה, צא ולמד בגי'ש, נאמר כאן על כר: פאי
אם נפישך לומר. מאי תהי לך למפרך דשקבא
תנא לאורחיה וליף בגורה שוה: נאמר כאן בו.
והאי על יתרא הוא. דהא בכלל שאר עבודות
הוא: ומקום שבאת. לאו תנא תניי לה אלא
תיובתיה קא מפרש ואזיל גמרא דקא מויתב
לרב יהודה דאמר לעיל שאר משאות פוסל
בפרה בעליה בעלמא. ותא כיון דשאר משאו
בפרה לא כתיב ומעגלה וליף לה בגורה שוה,
ומקום שבאת משם יש לך ללמד נמי דמה
עגלה עד שתמשוך אף פרה בשאר משאות
דילפינן מעגלה עד שתמשוך: ת"ל אשר לא
עלה עליה על פ"י. דריש ליה בלא עד מכלא
כתיב אשר לא עלה על עליה, וכו' וחד כתיב
על לדרשא בדרשניא ואזיל: א"כ כו' שלא
בשעת עבודה. ואפלו הניחו עליה להקל משא
מיוז ולא למשוך: אלא בשעת עבודה. כלומר
שעבודה זו לצרך היא. אבל אקראי בעלמא
שהניח שק עליה ולא להוליכו אלא אקר
ואותיב לא פסלה בשבת: על. לפסול בעגלה
שאני עושה פירות. עגלה בת שנתה לא יקרה:
במקום שאין עושה פירות. נחל איתן קשה: שלא
הניחוחו. שו"ת דודא:

איתן

והכהנים אומרים. כדכתיב לעיל ונגשו הכהנים בני לוי ולא פרש על מה הם נגשים: ולא
היו צריכים לומר ונכפר להם היום. כלומר ונכפר דכתיב בקרא לאו אענו ואמרו קאי
שיהא אף זה בכלל אמירה, אלא מלתא באנפי נפשה היא, שרוח הקודש בשר את
ישראל ע"י משה רבינו לכשיעשו בן ונכפר להם היום. נב"י. עגלה. בת שנתה היא ואם
עברה שנתה פסולה, דכל מקום שנאמר בתורה
עגל סתם בן שנה הוא, דליף מונוגל וכבש בני
שנה: פרה אדמה. אין שעור לשונית: מום
פוסל בה. דכתיב בקרה אדמה אין בה מום
(ומקד' ט"ז). בה. מעוט: אלא מעתה. דכל היבא
דכתב בה מעוטא הוא ולא גמרינן מניה בקל
וחמר: לא. הו. שאר עבודות פוסלות. בפרה
דקא על בלבד כתיב בה אלא דגמר לה בק"ו
מעגלה דכתיב (וקריס ט"ז) אשר לא עבד בה כל
עבודות במשמע. ואי בה מעוטא לא נגמר מניה:
אלמה אמר רב יהודה הניח. על פרה עודה של
שקין אגדה של שקין פסולה ואע"ג דלאו על
הוא ובגליה לחודה מיפסקא דכתיב בפרה
במקלאת על האמורה בה אשר לא עלה
בעליה לחודה ואפלו שלא משכה: ובעגלה עד
שתמשוך. שתלטלל המשא מעט, דבעגלה כתיב
אשר לא משכה. ולקמן פריך כיון דשאר
עבודות בפרה לא כתיב ומעגלה ילפינן אמאי
מיפסק בעליה לחודה דשאר משאו שאני על
מקש. מ"מ שמע מנה דגמר פרה מעגלה בק"ו
בשאר עבודות ואע"ג דכתיב בה מעוטא: שאני
פרה דילפינן על. על. וכיון דגורה שוה מפנה
היא הוה ליה כמאן דכתיב בגופה. ומעוטא דבה
דרש ליה לדרשא אחרניא בדרלקון: עגלה נמי
תיתי על על פרה. למום: למעוטי קדשים דלא
פסלה בהו עבודה. מהדקרה. אבל פרה לא

מהבא נפקא? מהתם נפקא! "עורת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או ילפת לא תקריבו אלה לה" אלה אי אתה מקריב,
אבל אתה מקריב קדשים שנגערה בהן עבודה! איצטרך, סלקא דעתך אמינא: הני מיילי היבא דעבד בהן עבודת היתר, אבל
עבודת אסור איבא ליתסרו, צריכא. והא נמי, מהבא נפקא "ומיד בן גבר לא תקריבו את לחם אלהיכם מפל אלה" אלה, אי
אתה מקריב, אבל אתה מקריב קדשים שנגערה בהן עבודה. איצטרך, סלקא דעתך אמינא: הני מיילי היבא דעבד בהן פשהו
חולין, אבל עבד בהן פשהו קדשים איבא ליתסרו, צריכא. גופא, אמר רב יהודה אמר רב: הניח עליה עודה של שקין פסולה,
ובעגלה עד שתמשוך. מיתבי "על" אין לי אלא עול, שאר עבודות כניז? אמרת: קל וחומר, ומה עגלה שאין מום פוסל בה, שאר
עבודות פוסלות בה. פרה שמום פוסל בה, אינו דין ששאר עבודות פוסלות בה? ואם נפישך לומר: נאמר כאן "על" ונאמר להלן
"על" מה להלן שאר עבודות פוסלות בה, אף כאן שאר עבודות פוסלות? מאי "אם נפישך לומר"? וכי תיבא: איבא למפרך,
מה לעגלה שפן שנים פוסלות בה, אי נמי קדשים ויכיו, שמום פוסל בהן ואין עבודה פוסלת בהן, נאמר כאן "על" ונאמר להלן
"על", מה להלן שאר עבודות, אף כאן שאר עבודות. ומקום שבאתה, מה להלן עד שתמשוך, אף כאן עד שתמשוך. תנאי היא,
דיאבא דמיתיי לה מעגלה, איבא דמיתיי לה מגופה דפרה, דתניא: "על", אין לי אלא עול, שאר עבודות כניז? תלמוד לומר:
"אשר לא עלה עליה על" מפל מקום. אם כן, מה תלמוד לומר "על"? עול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה.
שאר עבודות, אין פוסלות אלא בשעת עבודה. ואיבא "אשר לא עלה עליה" כלל, "על" פריט, כלל ופרט, אין בכלל אלא מה
שפריט, עול אין, מיד אחרניא לא? "אשר" רבויא הוא. ותניא נמי גבי עגלה כי היא גוונא: "על", אין לי אלא עול, שאר עבודות
כניז? תלמוד לומר: "אשר לא עבד בה" מפל מקום. אם כן, מה תלמוד לומר "על"? עול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא
בשעת עבודה. שאר עבודות, אין פוסלות אלא בשעת עבודה. ואיבא "אשר לא עבד בה" כלל, "על" פריט, כלל ופרט, אין בכלל
אלא מה שפריט: עול אין, מיד אחרניא לא? "אשר" רבויא הוא. אמר ר' אבהו: בעי מיניה מר' יוחנן: משיכת עול בבמה?
אמר ל': כמלא עול. איבעיא להו, לארפו או לרחבו? אמר להו ההוא מרבנן ור' יעקב שמיא: לדידי מפרשא לי מיניה ר' יוחנן
משיכת עול לרחבו טפח. וליבא טפח? הא קא משמע לך, שיעורא דעול טפח הוי. למאי נפקא מינה? למקח וממכר. אמר ר'
יוחנן בן שאול, מפני מה אמרה תורה: הביא עגלה בנחל? אמר הקדוש ברוך הוא: יבא דבר שלא עשה פירות, ויערף במקום
שאין עושה פירות, ויכפר על מי שלא הניחו לעשות פירות. מאי פירות? אילימא פריה ורביה, אלא מעתה זמן וסרים, הכי נמי
דלא ערפינן? אלא מצינו: ומורדין אותה אל נחל איתן. "איתן" במשמעו, קשה: תנו רבנן: מנין לאיתן שהוא קשה? שנאמר:

"איתן"

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מז עמוד ב

רש"י

רש"י

שנאמר עד היום הזה לעולם ולעולמי עולמים הוא: שלא דבר בפיו. דלא כתיב אלא
 וראם באצבעו או בעקמיות שפתים כדלקמן: ולירעו. כדאמרין שאין מלאך המות
 שולט בהם: שלווה פרעה. בדכתיב ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אתו: אינו נזק. אותו
 היצא לדרך: עד עבודה של עיר. שהוא יוצא ממנה, והוא בבית החיצון שבחור שבועים
 אמה ושירים לבתי העיר: כי צינתא דכבל.
 מקום הוא ובו דקלים הרבה כמו צני הר הברזל
 (קס"ד דף כט): לא נתישב. והני לא ישב אדם שם,
 לא גזר אדם הראשון ישוב שם, והני דאמרי
 אינשי איתגודו משני אדם הראשון, שגזר עליו
 אדם הראשון ישוב דקלים ולא ישוב אחר:
 שהקדחת עלינו את המקום. שכשהיו המים
 הרעים היתה פרנסתנו להביא מים ולמכור:
 מקטני אמת. שהיו דואגים שפסקה פרנסתם
 בשביל שנתרפאו המים: ודלקא. קטנים ממש הוו
 ועל שם מקומם נקראו גערים שהיו מן געור:
 הקא מפרש מקום: יריחו.
 ליהוו

1 איתן מושבך ושים בסלע קנך. אלקא איתן הוא סלע: מוסרי ארין. הם הרים, וכל הר של
 2 אבנים הוא: שהוא יסן. ולא שהובא קרקעיתו מתוך מקרקע אחרית: גוי פעולם הוא.
 3 הינו לשון: מחמת עון. דכתיב בה ממול ערפו ונקח ס': בלי עלמא לא פליגי. דהא כתיב
 4 ולא יזרע משמע להבא. מדלא כתיב ואשר לא יזרע דלתי משמע לשעבר. פי כתיב ולא
 5 יעבר. אי הוה כתיב אל נחל איתן ולא יעבר בו
 6 הוה משמע להבא. אבל השתא דכתיב ואשר
 7 לא יעבר משמע לשעבר, דאשר לא לשון
 8 צוהה הוא: אשר לשעבר משמע. אע"ג דלא
 9 יעבר להבא משמע, הני מלי בלאו אשר, אבל
 10 השתא דכתיב אשר על קרח מוכח עלה
 11 דלשעבר הוא: רבויה הוא. לא בא אלא לרבות
 12 כל עבודות כדלקמן דלא תרשיה בכלל ופרט:
 13 בופין ללון. בופין את מי שאינו רוצה ללון
 14 את חברו לדרך שילווה: ונקרא שמה לוי. סיפיה
 15 דקרא. הוא שמה עד היום הוה, ומניה נליף דלא
 16 נחלבבלה ולא חרבה, כדאמרין כל מקום

1 "איתן מושבך ושים בסלע קנך" ואומר: "שמעו הרים
 2 את ריב ה' והאנשים מכרי ארין". אחרים אומרים: מנין
 3 ל"איתן" שהוא יסן? שנאמר: "גוי איתן הוא, גוי
 4 מעולם הוא". ועורפין אותה בקופין מאחוריה: מאי
 5 טעמא? גמר עריפה עריפה מחמת העוף: ומקומה
 6 אסור מלזרוע ומלעבר: תנו רבנן: "אשר לא יעבר בו
 7 ולא יזרע" לשעבר, דכרי ר' יאשיה. ר' יונתן אומר:
 8 להבא. רבא אמר: להבא, דכולי עלמא לא פליגי,
 9 דכתיב: "ולא יזרע". כי פליגי, לשעבר. ר' יאשיה סבר:
 10 מי כתיב "ולא יעבר" ור' יונתן: מי כתיב "אשר לא

11 יעבר"? ור' יאשיה: "אשר" לשעבר משמע, ור' יונתן: "אשר" רבויה הוא: ויותר לסרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים. תנו רבנן:
 12 "אשר לא יעבר בו ולא יזרע" אין לי אלא זריעה, שאר עבודות מנין? תלמוד לומר: "אשר לא יעבר בו" מכל מקום. אם כן, מה
 13 תלמוד לומר "ולא יזרע"? לומר לך: מה זריעה מיוחדת שהיא בגופה של קרקע, אף כל שהיא בגופה של קרקע. וצא סריקת פשתן
 14 ונקור אבנים, שאינן בגופה של קרקע, ואימא "אשר לא יעבר בו" כלל, "ולא יזרע" פרט, כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט;
 15 וזריעה אין מידי אחריה לא! "אשר" רבויה הוא: וקני העיר רוחצין ידיהן בו. תנו רבנן, "וכל זקני העיר ההיא הקרבים אל החלל
 16 ירחצו את ידיהם על העגלה הערופה בנחל" שאין תלמוד לומר "הערופה", ומה תלמוד לומר "הערופה"? על מקום עריפתה של
 17 עגלה. "ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה ועיינו לא ראו", וכי על לבנו עלתה שביט דין שופכין דמים? אלא, לא בא לדינו
 18 ופמננוהו בלא מוונות ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לוייה. תנא, היה ר' מאיר אומר: פופין ללוייה, ששכר הלוייה אין לה שיעור, שנאמר:
 19 "ויראו השמרים איש יוצא מן העיר ויאמרו לו הראנו נא את מבוא העיר ועשינו עפוך חסד", וכתיב: "ויראם את מבוא העיר". ומה
 20 חסד עשו עמו? שכל אותה העיר הרגו לפי חרב, ואותו האיש ומשפחתו שלחו. "ולך האיש ארץ החתים וכן עיר ונקרא שמה לוי
 21 הוא שמה עד היום הזה" תנא: היא לוי שצובעין בה תכלת, היא לוי שבא סנחריב ולא בלבלה, נבוכדנצר ולא החריבה, ואף מלאך
 22 המות אין לו רשות לעבור בה. אלא וקנים שבה, בזמן שדעתן קצה עליה, ויצאין חוץ לחומה וכן מתים. והלא דכריס קל וחומר:
 23 ומה כנעני זה שלא דיבר בפיו ולא הלך ברגליו, גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות. מי שעושה לוייה ברגליו, על אחת כמה
 24 וכמה. כמה הראה להם? חוקיה אמר: בפיו עקם להם, ר' יוחנן אמר: באצבעו הראה להם. תנא בנותיה דרבי יוחנן: בשביל שפגעני
 25 זה הראה באצבעו, גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות. אמר ר' יהושע בן לוי: הכתוב בדרך ואין לו לוייה, נעסוק בתורה,
 26 שנאמר: "כי לית חן הם לראשך וענקים לגרתיך". ואמר ר' יהושע בן לוי: בשביל ארבעה פסעות שלווה פרעה לאברהם, שנאמר:
 27 "ויצו עליו פרעה אנשים" וגו' נשתעבר בכניו ארבע מאות שנה שנאמר: "ועבדים וענו אתם ארבע מאות שנה". אמר רב יהודה
 28 אמר רב: כל המלוה את חברו ארבע אמות בעיר, אינו נזק. רבינא אלויה לרבא בר יצחק ארבע אמות בעיר, מטא לדיה היציקא
 29 ואיתציל. תנו רבנן: הרב לתלמיד, עד עבודה של עיר. חבר לחבר, עד תחום שבת. תלמיד לרב, אין לו שיעור. וכמה? אמר רב
 30 ששת: עד פרסה. ולא אמרן אלא רבו שאינו מובהק, אבל רבו מובהק שלשה פרסאות. רב כהנא אלויה לרב ישימי בר אשי מפום
 31 נהרא עד כי צינתא דכבל. כי מטו החם, אמר ליה: ודאי דאמריהו, הני צינתא דכבל משני אדם הראשון איתגודו. אמר ליה: אדפרתן
 32 מלתא דאמר ר' יוסי בר' חנינא: מאי דכתיב "בארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם" וכי מאחר שלא עבר, היכן ישב? אלא,
 33 ארץ שגור עליה אדם הראשון לישוב נתישבה, ארץ שלא גזר עליה אדם הראשון לא נתישבה. רב כהנא אלויה לרב אשי מהנהרגיא
 34 ועד בי פיפי, ואמרי לה עד בי דורא. אמר ר' יוחנן משום ר' מאיר: כל שאינו מלוה ומתלוה באילו שופך דמים, שאילמלי ליווהו
 35 אנשי יריחו לאלישע, לא גירא דובים לתניעות, שנאמר: "ויעל משם בית אל והוא עלה בדרך וגערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו
 36 בו ויאמרו לו עלה קרח עלה קרח" אמרו לו: עלה, שהקדחת עלינו את המקום. מאי "וגערים קטנים"? אמר ר' אלעזר שמעוני
 37 מן המצות, "קטנים" שהיו מקטני אמת. תנא: גערים היו, וכבוזו עצמן בקטנים. מתקין לה רב יוסף: ודלקא על שם מקומן? מי לא
 38 כתיב "וארם יצאו גדודים וישבו מארץ ישראל גערה קטנה" וקשיא לן "גערה" ו"קטנה"? ואמר ר' פדת: קטנה מן געורן, החם, לא
 39 מפרש מקומה. הקא, מפורש מקומן. "ויפן אחרי ויראם ויקללם בשם ה'" מה ראה? אמר רב: ראה ממש, כדתנא רבן שמעון בן
 40 גמליאל אומר: כל מקום שנתנו חכמים עיניהם, או מיתה או עוני. ושמאל אמר: ראה שבולן נתעברה בהן אמן ביום הכיפורים. ור'
 41 יצחק נפחא אמר: כלומר ראה להן, בגוים. ור' יוחנן אמר: ראה שלא היתה בהן לחלוהית של מצות. ודלקא בועייהו ניתוה הוה,
 42 אמר ר' אלעזר: לא כם ולא בועים עד סוף כל הדורות: "ותצאנה שתיים דבים מן היער ותבקענה מהם ארבעים וישני ילדים"

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

והתנהגוהו ללכת לדרכו יחיד בלא לוויה וזהו 'וענינו לא ראו'.
 תניא, היה רבי מאיר אומר, בית דין בפני ללויה - את מי שאינו
 רוצה ללוות האורח, לפי ששכר הלויה אין לה שיעור, שנאמר
 בענין כיבוש העיר לוח על ידי בני יוסף, "ויראו השומרים איש יוצא
 מן העיר ויאמרו לו הראנו נא את מבוא העיר ועשינו עמך חסד"
 ובתיב, "ויראם את מבוא העיר", ומה חסד עשו עמו, מה שנאמר
 שם שכל אותה העיר הקנו לפי חרב, ואותו האיש ומשפחתו
 שלחו.
 עוד נאמר שם, "ולך האיש ארץ תחתים וכן עיר ויכרא שמה לו
 היא שמה עד היום הזה", תניא, אותה עיר לוח שבנה אותו איש,
 היא העיר לוח שצובקין בה תבילת, וממה שנאמר 'היא שמה עד
 היום הזה' למדנו, היא לוח שבא סנהריב ולא בבל, אף שבבל
 את כל האומות, בא נבוכדנצר שהחריב את ארץ ישראל ולא
 החריבה, ואף מלאך המות אין לו רשות לעבור בה, אלא זקנים
 שבה, בזמן שדעתן קצה עליה, ויצאין חוץ לחומה וכן מתיב.
 ומעתה, והלא דברים קל וחומר, ומה כנעני זה שהראה להם את
 מבוא העיר, שלא דיבר בפיו לשם כך, ולא חלק ברגליו שהיה לא
 נאמר אלא 'יראם', בשכר זאת גרם הצלה לו ולירעו עד סוף כל
 הדורות, שאין מלאך המות שולט בהם, כדלעיל, מי שעושה לוויה
 ברגליו, על אחת כמה וכמה שאין שיעור לשכרו. אומרת הגמרא,
 כמה הראה להם אותו כנעני את מבוא העיר, חזקה אמר, בפיו
 עקם להם לצד אותו מקום. רבי יוחנן אמר, באצבעו הראה להם
 את המקום. תניא בנותיה דרבי יוחנן, בשביל שפגעני זה הראה
 באצבעו, גרם הצלה לו ולירעו עד סוף כל הדורות.
 אמר רבי יהושע בן לוי, תמחלך בדרך ואין לו לוויה, ועסוק
 בתורה, שנאמר על התורה חייהו שליוה, "כי לוית חן הם לראשך
 וענקים לגנותיך".
 ואמר רבי יהושע בן לוי, בשביל ארבעה פסיעות שלחה פרעה
 לאברהם, שנאמר, "ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אתו ואת
 אשתו ואת כל אשר לו" וגו', שנאמר שם 'וישלחו אותו' שזו היא
 לויה, נשתעבד בכניו של אברהם עד ארבע מאות שנה, שנאמר
 "ועבדים וענו אותם ארבע מאות שנה".
 אמר רב יהודה אמר רב, כל המלוג את חבירו ארבע אמות
 בעיר, אותו חבר אינו נזוץ בדרכו. ומספרת הגמרא שכך אירע,
 רבינא אליה רבא בר יצחק ארבע אמות בעיר, מנא לדידה
 הדיקא, ואיתגליל - הגיע בדרך חזק לרבא בר יצחק, וניצול ממנו.
 תנו רבנן, הרב תלמיד חכם ללוות עד ציבורה של עיר - עד
 הבית החיצון של העיר שעומד בתוך שבועים אמה וארבעה טפחים
 לבתי העיר, חביר חייב ללוותו עד סוף תחום שבת שהם
 אלפיים אמה מחוץ לעיר, תלמיד לרב אין לו שיעור. אומרת
 הגמרא, וכמה חייב התלמיד ללוות את רבו, אמר רב ששת, עד
 פרסה, ולא אמרין שדי בפרסה אחת אלא רבו שאינו מובחק, אבל
 רבו מובחק צריך ללוותו עד שלשה פרסאות.
 מספרת הגמרא, רב כהנא אליה לרב שימי בר אשי רבו, מפום
 נהרא - עיר בבבל, עד כי צינתא דבבל - מקום שיש בו הרבה עצי
 דקל, כי מנוה חתם - כשהגיעו לשם, אמר ליה רב כהנא לרב שימי
 בר אשי, רבא דאמרייתו - האם אמת הוא דבר זה שאומרים, הני
 צינתא דבבל משני אדם הראשון איתגוהו - אלו הדקלים שבבבל
 מצויים שם משנות אדם הראשון, אמר ליה רב שימי בר אשי,
 אדפרתן מלתא - הזכרת לי דבר זה דאמר רבי יוסי ברבי חנינא,
 מאי דבתיב שהקדוש ברוך הוא הולך את בני ישראל "בארץ לא
 עבר בה איש ולא ישב אדם שם", לשם מה הוצרך לומר שלא ישב
 אדם שם, וכי מאחר שלא עבר, היכן ישב (ומאחר שלא ישב
 היכן עבר), אלא כוונת הפסוק לאדם הראשון, שכל ארץ שגור
 עליה אדם הראשון לשוב, נתישבה, ארץ שלא גור עליה אדם
 הראשון לשוב לא נתישבה ולא ישב אדם, פירושו, שלא גור

"איתן מושבך - מקום מושבך קשה, משום ושים בסלע קנה", הרי
 שיתן הוא סלע, ואומר, "שמעו הרים את ריב ה' והאתנים
 מוסרי ארץ" הרי שההרים קרויים איתנים, והר הוא של אבנים.
 אחרים אומרים, מנין לאיתן שהוא מקום יסן - דהיינו שמקום
 עריפת העגלה צריך להיות מקום שלא הביאו קרקע ממקום אחר
 לכאן, שנאמר בנבואת ירמיהו על בבל, "גוי איתן הוא גוי מעולם
 הוא", הרי ש'איתן' פירושו יסן.
 שנינו במשנה, ועזרפין אותה בקופיין מאחוריה. אומרת הגמרא,
 מאי מעמא עורפים אותה במקום זה, משום שגמר בגזרה שזה
 עזרפא' עריפה' מחטאת העוף שנאמר בה 'ממול ערפ', שפירושו,
 המקום שתחת העורף שאחורי הפנים.
 שנינו במשנה, ומקומה אסור מלזרוע ומלעבד. תנו רבנן, נאמר
 על מקום העריפה, שהוא נחל "אשר לא יעבד בו ולא יזרע", לשון
 זה משמע לשעבר - שבעבר לא נעבד ולא נזרע בו, לומר שאם נזרע
 או נעבד בו בעבר נפסל מלערוף בו, דבר רבי יאשיה. רבי יוחנן
 אומר, לשון זה משמע להבא - שאסור לעבוד ולזרוע במקום
 העריפה מכאן ולהבא.
 מבאר רבא את מחלוקתם, רבא אמר, להבא - שאסור לעבוד
 ולזרוע במקום העריפה מכאן ולהבא, דבולי עלמא הן רבי יאשיה
 וכן רבי יונתן לא פליגי, דבתיב 'ולא יזרע' שמשמעותו להבא, כי
 פליגי - במה נחלקו, האם יש בפסוק משמעות גם לשעבר, ובכך
 נחלקו, רבי יאשיה סבר, שנכלל בפסוק גם תנאי שבעבר לא נעבד
 ולא נזרע בו, שהרי כתוב באותו פסוק, 'אשר לא יעבד בו, ומי
 בתיב 'ולא יעבד' בלבד, שמשמעו לשון צוואה לעתיד, הרי 'אשר
 לא יעבד' נאמר, וכשנסתת המלה 'אשר', אין זה לשון צוואה, אלא
 עובדה שכך היה. ורבי יוחנן סבר שאין נכלל בכך תנאי לשעבר,
 כי מי בתיב 'אשר לא יעבד' שהוא לשון עבר, 'אשר לא יעבד'
 נאמר, ו'יעבד' הוא לשון עתיד. ורבי יאשיה משיב על כך, שאמנם
 ללא המלה 'אשר', לא יעבד' הוא לשון עתיד, אולם כשנוסף על
 כך 'אשר', לשון זה לשעבר משמע. ורבי יוחנן סבר שהתוספת
 של 'אשר' לא משום לשון עבר נאמר, אלא רבויא הוא לרבות
 את כל העבודות לאיסור, וכדלחלק.
 שנינו במשנה, ומותר לפרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים. תנו
 רבנן, 'אשר לא יעבד בו ולא יזרע', כיון שנאמר 'ולא יזרע', אין
 לי לאסור בו אלא זריעה, שאר עבודות מנין שאסורות, תלמוד
 לומר, 'אשר לא יעבד בו', שמשמע כל העבודות מכל מקום, אם
 כן כיון נאסרו כל העבודות, מה תלמוד לומר 'ולא יזרע', לומר
 לך, שלא נאסרו אלא העבודות הדומות לזריעה, מה זריעה
 מיוחדת בכך שהיא בגופה של קרקע, אף כל עבודה שהוא
 בגופה של קרקע אסורה, יצא סריקת פשתן וניקור אבנים שאינן
 בגופה של קרקע שמותרות. מקשה הגמרא, מדוע כל העבודות
 אסורות, ואימא 'אשר לא יעבד בו' הרי הוא כלל, 'ולא יזרע' הרי
 הוא פרט, והמדה היא שבמקום שיש כלל ופרט, אין בכלל אלא
 מה שבפרט, ואם כך זריעה אין - תהיה אסורה, מדי אחרניא לא
 יהיה אסור. מתרצת הגמרא, 'אשר' שנאמר כאן רבויא הוא לרבות
 כל העבודות.
 שנינו במשנה, וקני העיר רוחצין ידיהו בו. תנו רבנן, נאמר בפסוק,
 "וכל זקני העיר ההיא הקרובים אל החלל ירחצו את ידיהם על
 העגלה הערופה בנחל", שאין תלמוד לומר - שלא היה צריך
 לומר 'הערופה', ומה תלמוד לומר 'הערופה', שצריכים לרחוץ
 את ידיהם על מקום עריפתה של עגלה. הברייתא ממשיכה לבאר
 את המשך הפסוק, "ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה וענינו
 לא ראו", וכי על לבנו עלתה שפית דין שופכין דמים, אלא כך
 פירושו, לא בא הרג זה לידינו ופטרנוהו לדרכו בלא מונוות,
 שאם שלחנו אותו ללא מזון, יש לחוש שעל ידי כך הוצרך לגזול מן
 הבריות ומתוך כך נהרג, וזהו 'ידינו לא שפכו', ולא ראינוהו

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

57 "וַיַּצְרַעַת נֶעְמָן תְּרֵבֶּק בֶּן דְּבוֹרָה לְעוֹלָם". נאמר בספר מלכים,
 58 "וַיַּצְרַעַת אֲנָשִׁים הָיוּ מְצוֹרְעִים" וישבו בפתח שער שומרון, אָמַר
 59 רַבִּי יוֹחָנָן, ארבעה מצורעים אלו זה נָחוּ וּשְׁלֹשֶׁת בָּנָיו שנענש
 60 בצרעת הוא וזרעו.
 61 עוד מביאה הגמרא מה שנאמר מיד אחר מעשה נחו 'וַיִּלְךָ אֵלִישָׁע
 62 דְּמִשְׁקִי', שואלת הגמרא, לָמָּה הָלַךְ אִישִׁיעַ לְדִמְשֶׁק. אָמַר רַבִּי
 63 יוֹחָנָן, שֶׁהָלַךְ לְהַחְיֹוֹ לְנַחוּיָו בְּתִשְׁבֻּתָּהּ, וְלֹא חוֹר, אָמַר לוֹ אִישִׁיעַ
 64 לְגַחוּי חוֹר בֶּן, אָמַר לוֹ גַּחוּי, בֶּן מְקוֹבְלָנִי מִמֶּנּוּ, כֵּל מִי שֶׁחָטָא
 65 וְהַחֲטִיֵּא אֶת הָרַבִּים אִין מְסַפִּיקִין בִּידוֹ לַעֲשׂוֹת תִּשְׁבּוּתָהּ, ומבארת
 66 הגמרא, מֵאֵי עֵבֶד גַּחוּי לְהַחֲטִיֵּא אֶת הָרַבִּים, אִיכָּא דְאָמַר, אֶכְּן
 67 שׂוֹאֲבָת - שֶׁמַּגְבִּיחָה אֶת הַמַּנְחָה מִן הָאֶרֶץ תֵּלָה לוֹ לְחַטָּאת יִרְבַּעֲהָ
 68 - לַעֲלִי הַזֶּהב שֶׁהַעֲמִיד יִרְבַּעֲהָ, וְהַעֲמִידוֹ בֵּין שְׁמַיִם לָאָרֶץ, וְהַטְּעָה
 69 בְּכָךְ אֶת הָרַבִּים שֶׁסִּבְרוּ שְׁמָאִלִּיחָם עוֹמְדִים. וְאִיכָּא דְאָמַר, שֶׁם
 70 חֶקֶק לָהּ אִפּוּמָּה - עַל פִּיהָ שֶׁל חֲטָאת יִרְבַּעֲהָ, וְהִתָּה אִמְרַת אֲנִי
 71 וְלֹא יִהְיֶה לָּהּ, וְהַטְּעָה בְּכָךְ אֶת הָרַבִּים שֶׁסִּבְרוּ שְׁמָאִלִּיחָה מִדְּבַרְתָּ.
 72 וְאִיכָּא דְאָמַר, שֶׁבְּכָךְ חֲטִיֵּא גַּחוּי אֶת הָרַבִּים, שֶׁכֵּל עוֹד הִיא אֲצֵל
 73 אִישִׁיעַ רַבָּן דְּחָה מְסַפִּיחָה - הִיא דוֹחָה אֶת הַתַּלְמִידִים מִלְּבוֹא
 74 לְלַמּוֹד לִפְנֵי אִישִׁיעַ, דְּכִתְבִּי מִיד אַחֵר שֶׁגִּירָשׁ גַּחוּי "וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי
 75 הַנְּבִיאִים אֶל אִישִׁיעַ הֵנָּה נָא הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ יוֹשְׁבִים שֶׁם
 76 לְפָנָיו צַר מִמֶּנּוּ", מִכֵּלָּל דַּעַר הַאֲדִינָא לֹא הָיָה דְּחִיק - מִשְׁמַע
 77 מִכָּר, שֶׁעַד עַתָּה לֹא הִיא הַמָּקוֹם דְּחוּק, מִשּׁוּם שֶׁעַתָּה כִּשְׁהָלָךְ גַּחוּי,
 78 נוֹסֵפוֹ הַתַּלְמִידִים.
 79 אומרת הגמרא, וְהוֹשַׁע בֶּן פִּרְחִיָּה שֶׁאֲמַרְנוּ לַעֲלִי שְׂדָחָה אֶת אַחֵד
 80 מִתַּלְמִידָיו בְּשֵׁתִי יָדַיִם מֵאֵי הִיא, בְּדִתָּהּ קָא קָטִיל יִנְאִי מִלְּבָא
 81 לְרַבָּן - כִּשְׁהֵרָג יִנְאִי הַמֶּלֶךְ אֶת חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁמַּעֲזוֹן בֶּן שִׁטָּח
 82 אֲמַטְיָנָהוּ אֲחֵתִיָּה - אַחֲתוֹ שֶׁל שִׁמְעוֹן בֶּן שִׁטָּח, שֶׁהִיָּתָה אֲשֶׁתוֹ שֶׁל
 83 יִנְאִי הַמֶּלֶךְ חֲבִיבָא אוֹתוֹ וְכך נִיצַל, רַבִּי יוֹשַׁע בֶּן פִּרְחִיָּה נִיצַל גַּם
 84 הוּא, שְׁבִאוֹתָה שְׁעָה אֶחָד עָרָק - בְּרַח לְאֶלְכָסְנִדְרֵא שֶׁל מְצִירִים, כִּי
 85 הָיָה שֶׁלְמָא - כִּשְׁהַשְׁלִים יִנְאִי הַמֶּלֶךְ עִם הַחֲכָמִים, שֶׁלַּח לִיה שִׁמְעוֹן
 86 בֶּן שִׁטָּח אֲגִרַת לְרַבִּי יוֹשַׁע בֶּן פִּרְחִיָּה רַבּוֹ, וְכך כָּתַב לוֹ, מִנִּי - מִמֶּנִּי
 87 יְיֹושְׁלָם עִיר תְּקוּדָשׁ, שְׁלֹחָה אֲגִרַת לָךְ לְאֶלְכָסְנִדְרֵא שֶׁל מְצִירִים
 88 אֲחֻתִּי, בְּעָלִי - רַבִּי יוֹשַׁע בֶּן פִּרְחִיָּה שֶׁהוּא נִשְׂאִי יִשְׂרָאֵל שְׂרָוִי
 89 בְּתוֹכָךְ, וְאִנִּי יוֹשֶׁבֶת שׂוֹמְמָה, אָמַר רַבִּי יוֹשַׁע בֶּן פִּרְחִיָּה כִּשְׁקִיבֵל
 90 הָאֲגִרַת, שֶׁמַּע מִיָּנָה מִדְּבָרִים אֵלּוּ, הָיָה לִיה שֶׁלְמָא - כִּכְרִי שֶׁל שְׁלֹם
 91 לְחֲכָמִים, וְעַלִּי לְשׁוֹב. כִּי אֵתָא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֶקְלַע לְהַחֲוֹת
 92 אוֹשְׁפִיָּה - נוֹדֵם לְאֶכְסֵנִי אַחֲתָה, קָם קְמִיָּיָהוּ בִּיקְרָא שְׂפִיר - קָם
 93 בַּעַל אֶכְסֵנִי לִפְנֵי רַבִּי יוֹשַׁע בֶּן פִּרְחִיָּה וְתַלְמִידָיו בְּכַבּוֹד רַאיוּ, עֵבֶדִי
 94 לִיה יִקְרָא מוֹכָא - וְעַשׂוֹ לוֹ כְּבוֹד הָרַבָּה, וְתִיב רַבִּי יוֹשַׁע בֶּן פִּרְחִיָּה
 95 וְקָא מִשְׁתַּבַּח בְּאֶכְסֵנִי זֶה, בְּמָה נִתָּה אֶכְסֵנִי זֶה שֶׁמַּכְבֶּדָת אֶת
 96 הַחֲכָמִים, אָמַר לִיה אֶחָד מִתַּלְמִידָיו, רַבִּי, עֲנִיָּה שֶׁל בַּעַל
 97 הָאֶכְסֵנִי מְרֻזֹּת - עֲגוּלוֹת וְאִינֵן נְאוֹת, אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹשַׁע בֶּן
 98 פִּרְחִיָּה, רִשְׁעִי, בְּכָךְ אֲתָה עוֹסֵק, אִפִּיק אֶרְבַּע מֵאָה שְׁפֹרִי וְשִׁמְתִּיה
 99 - הוֹצִיא אֶרְבַּע מֵאוֹת שׁוֹפְרוֹת וְנִידָהּ, כֵּל יוֹמָא אֲתָה לְקַמִּיָּה אוֹתוֹ
 100 תַּלְמִיד לְהַחֲרִי לוֹ נִידוּי, וְלֹא קָבָלִיה רַבִּי יוֹשַׁע, יוֹמָא חַד הָיָה רַבִּי
 101 יוֹשַׁע קָבִי קָרִית שִׁמְעִי, וְבוֹתוֹן כִּךְ אֲתָה לְקַמִּיָּה אוֹתוֹ תַּלְמִיד,
 102 וְבוֹאוֹתוֹ יוֹם הָיָה בְּדִתָּהוּ קָבִי שֶׁבִּסְמֵן זֶה רַבִּי יוֹשַׁע בֶּן פִּרְחִיָּה לְקַבּוּלִיָּה, וְכִינּוּן
 103 שֶׁלֹּא הִיא יָכוֹל לְהַפְסִיק אֲחֵיו לִיה בִּידֵיה - הִרָאָה לוֹ סִימֵן בִּידוֹ
 104 שִׁמְתִּי, אֶךְ הַתַּלְמִיד קָבִי שֶׁבִּסְמֵן זֶה רַבִּי יוֹשַׁע מְדַרְשָׁא דְּחִי לִיה
 105 לְגַמְרִי, אֶחָד זָקָה לְבִינָתָא פִּלְחָא - הָלַךְ זָקָה לְבִנָּה לְעַבְדָּהּ זֶה
 106 וְעַבְדָּהּ, אָמַר לִיה רַבִּי יוֹשַׁע בֶּן פִּרְחִיָּה, חוֹר בֶּן, אָמַר לִיה, בֶּן
 107 מְקוֹבְלָנִי מִמֶּנּוּ, כֵּל חֲחוּמָא וְחֲחִיָּה אֶת הָרַבִּים אִין מְסַפִּיקִין בִּידוֹ
 108 לַעֲשׂוֹת תִּשְׁבּוּתָהּ, וְכִיצַד חֲחִיָּה אֶת הָרַבִּים, דְּאָמַר מַר, אוֹתוֹ תַּלְמִיד
 109 בִּישָׁף וְחִסִּית וְחִדִּית וְחֲחִיָּה אֶת יִשְׂרָאֵל.
 110 תִּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, יִצֵּר שֶׁל תִּשְׁמִישׁ, תִּינּוֹק,
 111 וְאִשָּׁה, לֹא יִדְחָה אָדָם אוֹתָם בְּשֵׁתִי יָדַיִם, אֵלּא תִתָּה שְׁמָאֵל דּוֹחָה
 112 וְיִמִּין מְקַרְבָּת.

1 רַב וְשְׁמוּאֵל נִחְלָקוּ בַּמַּעֲשֶׂה זֶה כִּיצַד נַעֲשֶׂה, חַד אָמַר, שֶׁנַּעֲשֶׂה בוֹ
 2 רַק גַּם אַחֵד, וְחַד אָמַר שֶׁנַּעֲשֶׂה בוֹ גַּם בְּתוֹךְ גַּם. וּמִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא,
 3 מֵאֵן דְּאָמַר גַּם אַחֵד סִבֵּר, יִצֵּר הָיָה שֶׁם מַכְבֵּר, דְּוֹפִים לֹא הָיוּ בוֹ,
 4 וְנַעֲשֶׂה נִס וְבֹאָ דוֹבִים. מֵאֵן דְּאָמַר שֶׁנַּעֲשֶׂה גַּם בְּתוֹךְ גַּם סִבֵּר, לֹא
 5 יִצֵּר הָיָה שֶׁם וְלֹא דְוֹפִים הָיוּ, וְנַעֲשֶׂה נִס וְנִהְיָה שֶׁם יִצֵּר, וְעוֹד נִס,
 6 שְׁהִי בוֹ דוֹבִים. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא, אִם לֹא הִיא שֶׁם יִצֵּר, לִשְׁם מַה הִיא
 7 צִרִיךְ לִנְס זֶה, וְלִיתָּהּ רַק דְּוֹפִים וְלֹא לִיתָּהּ יִצֵּר. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא,
 8 מִשּׁוּם דְּבִעְיָתִי - יִרְאִים הַדּוֹבִים וְאִינֵם מִזִּיקִים כִּשְׁאִין לָהֶם יִצֵּר
 9 לְהַסְתֵּתָר בוֹ, וְלִכְךָ הוֹצֵרָם שֶׁנִּי נִסִּים.
 10 אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, בְּשִׁבְלֵי אֶרְבָּעִים וְשָׁנִים קָרְפָּנוֹת שֶׁהָקָרִיב בְּלֶקַךְ
 11 מִלֶּךְ מוֹאָב כִּשְׁבָא בְּלַעַם לְקַלֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא עֲלָתָה בִּידוֹ לְקַלֵּלָם,
 12 עֲלָה בִּידוֹ וְזֹאת שֶׁתַּחֲלוּ עֲלֵיהֶם קָלֵלֶת אִישִׁיעַ, וְעַל יָדִי כִךְ הוֹבְקָעוּ
 13 מִיִּשְׂרָאֵל אֶרְבָּעִים וְשָׁנִים וְלָדִים כַּמֶּסֶפֶר קִרְבָּנוֹתֵי. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא,
 14 אִינִי - וְכִי זֶה הִיא שְׁכֹרָה, וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר רַבִּי, לְעוֹלָם יַעֲסוֹק
 15 אָדָם בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת וְאִם עַל פִּי שְׁלֹא לְשִׁמְחָה, שֶׁמִּתוֹךְ שְׁלֹא
 16 לְשִׁמְחָה פֹּא לְשִׁמְחָה, שֶׁבְּשִׁכָר אֶרְבָּעִים וְשָׁנִים קָרְפָּנוֹת שֶׁהָקָרִיב
 17 בְּלֶקַךְ מוֹאָב לְמִירוֹת שֶׁלֹּא הִיָּתָה כּוֹוֹנָתוֹ לְמַצוֹה, אֵלּא לְקַבֵּל
 18 רְשׁוֹת לְקַלֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל, וְכֵן וְיִצְתָּה מִמֶּנּוּ רוּחַ הַמּוֹאֲבִיָּה, שִׁיָּצָא
 19 מִמֶּנָּה שְׁלֵמָה, שֶׁבְּתוֹב בִּיה "אֶלֶף עוֹלוֹת יַעֲלֶה שְׁלֵמָה", וְאָמַר רַבִּי
 20 יוֹסִי בֶן חֲנִי, שֶׁאֵכָן כִּךְ הוּא, כִּי רוּחַ בְּתוֹ שֶׁל עֲגִלוֹן בְּנֵי שֶׁל בְּלֶקַךְ
 21 הִיָּתָה, הִרִי שֶׁשְׁכָר אַחֵר הִיא לוֹ עַל קִרְבָּנוֹתֵי. מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא,
 22 לְמִירוֹת שֶׁשְׁכָר הִיא שִׁיָּצָא מִמֶּנָּה רוּחַ, בְּכָךְ לֹא הִיָּע לְשִׁכְרוֹ, שְׁהִיא
 23 תַּאֲוָתָה מִיָּהָ עַל יָדִי קִרְבָּנוֹת אֵלּוּ לְקַלֵּלָהּ הָיָה - שִׁיּוּכָל לְקַלֵּל אֶת
 24 יִשְׂרָאֵל, וְעֲלָתָה זֹאת בִּידוֹ בְּתִינּוֹקוֹת אֵלּוּ.
 25 הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לְעַנֵּן אִישִׁיעַ, שְׁבָא לִירִיחוֹ כְּדִי לְרַפָּא אֶת הַמִּים שְׁבָא.
 26 נֹאמַר שֶׁם, "וַיֹּאמְרוּ אֲנָשֵׁי הָעִיר אֶל אִישִׁיעַ הֵנָּה נָא מוֹשֵׁב הָעִיר
 27 טוֹב בְּאִשֶּׁר אֲדִנִּי רוּחָהּ וְהַמִּים רַעִים וְהָאֶרֶץ מִשְׁכֶּלֶת" וְגו', וְתַמְהָה
 28 הַגְּמָרָא, וְכִי מֵאֲחֵר דְּמִים רַעִים וְאֶרֶץ מִשְׁכֶּלֶת, אֵלּא מַה טוֹבָתָה.
 29 אָמַר רַבִּי חֲנִי, אִפִּילוֹ מָקוֹם רַע, בְּעֵינֵי יוֹשְׁבֵי הַמָּקוֹם טוֹב הוּא, כִּי חֵן
 30 מָקוֹם עַל יוֹשְׁבָיו.
 31 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שֶׁלִּשָּׁה מִיָּנִי חִינוּת חֵן שְׁבָהָם גַּם דְּבַר גִּירוֹעַ נִרְאָה
 32 לוֹ טוֹב, חֵן מָקוֹם עַל יוֹשְׁבָיו, חֵן אִשָּׁה עַל בְּעָלָהּ, חֵן מָקָח עַל
 33 מָקָחוֹ וְלוֹקָחוֹ.
 34 תִּנּוּ רַבָּנָן, שֶׁלִּשָּׁה חֲלָאִין חֲלָה אִישִׁיעַ, אֶחָד בַּעוֹן שִׁנְיָה דְּוֹפִים
 35 בְּתִינּוֹקוֹת, וְאֶחָד בַּעֲבוּר שְׁדִּחְפּוֹ לְנַחוּי וְגִרְשׁוֹ מִמֶּנּוּ בְּשֵׁתִי יָדַיִם,
 36 כִּפִּי שִׁתְּבָאֵר בְּחִמְשָׁה, וְאֶחָד שִׁמְתָּ בוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר, "וְאִישִׁיעַ חֲלָה אֶת
 37 חֲלָיו אֲשֶׁר יָמוּת בוֹ", הִרִי שֶׁלִּשָּׁה חֲלָאִים אֲמוּרִים, 'חֲלָה', אֶת חֲלָיו,
 38 וְאִשֶּׁר יָמוּת בוֹ.
 39 תִּנּוּ רַבָּנָן, לְעוֹלָם תִּתָּה שְׁמָאֵל שֶׁל אָדָם דּוֹחָה אֶת הַחוּטָא וְיִמִּין
 40 מְקַרְבָּת אוֹתוֹ, לֹא פִּלְאִישִׁיעַ שְׁדִּחְפּוֹ לְנַחוּי בְּשֵׁתִי יָדַיִם, וְלֹא
 41 בִּישׁוּעָה בֶּן פִּרְחִיָּה שְׁדִּחְפּוֹ לְאֶחָד מִתַּלְמִידָיו בְּשֵׁתִי יָדַיִם.
 42 מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא, אִישִׁיעַ מֵאֵי הִיא. דְּכִתְבִּיב בִּשְׁעָה שֶׁרִפָּא אִישִׁיעַ
 43 אֶת נַעֲמָן שֶׁר צָבָא אֶרֶם מִצְרַעְתּוֹ, וְסִירָב לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ כָל מִתּוֹן, הֵלַךְ
 44 אַחֲרָיו גַּחוּי מִשְׁרָתוֹ וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ כִכֶּר כֶּסֶף וּשְׁתֵּי חֲלִיפּוֹת, "וַיֹּאמְרָה
 45 נַעֲמָן הוּאֵלָּה קֵץ בְּכַרְרִים" וְנִתַּן לְגַחוּי שְׁתֵּי כִכְרוֹת כֶּסֶף, וּשְׁתֵּי חֲלִיפּוֹת
 46 בְּגָדִים, וּבְכִתְבִּיב כִּשְׁבָא אֶל אִישִׁיעַ, הוֹכִיחוּ אִישִׁיעַ "וַיֹּאמְרָה אֵלָיו לֹא
 47 לִבִּי הָלַךְ פֶּאֶשֶׁר חֶפֶד אִישׁ מַעַל מְרַבְּבָתוֹ לְקִרְאָתָהּ חֶפֶד לְקַחַת
 48 אֶת הַכֶּסֶף וְלְקַחַת בְּגָדִים וְיִתְּתִים וְיִכְרִימִים וְצִאֵן וְיִקְבֵּר וְיַעֲבֹדִים
 49 וְיִשְׁחָחוּ" הִרִי שֶׁמוֹנֶה דְּבָרִים הוֹחֲכֵר כֵּאֵן, וְתַמְהָה הַגְּמָרָא, וְכִי שֶׁקִּיל
 50 בּוּלִי הָאֵי - וְכִי כָל כִּךְ הוּא לָקַח, הֵלָא בְּכֶסֶף וּבְגָדִים בְּלִבָּד הוּא
 51 דְּשִׁקִּיל כִּכְתוּב שֶׁם. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שְׁבָא נַעֲמָן לִפְנֵי
 52 אִישִׁיעַ הָיָה אִישִׁיעַ עוֹסֵק עִם תַּלְמִידָיו וְעַם גַּחוּי בְּשִׁמְחָה שְׂרָצִים
 53 שֶׁהֵם אֵב הַטּוֹמָאָה, וְכִשְׁלָקָה גַּחוּי כֶּסֶף וּבְגָדִים, שִׁישׁ בָּהֶם כְּדִי לְקַנּוֹת
 54 כָּל דְּבָרִים הֵלָלוּ, אָמַר לוֹ אִישִׁיעַ, רִשְׁעִי, הִנֵּיעַ עַת לִישׁוּל שְׁכָר
 55 תוֹרוֹתָן שֶׁעֲסַקְתָּ סְבוּגִית שֶׁמֶנָּה שְׂרָצִים וּבִגְדֵי זֶה קִבֵּל כִּשְׁעוֹר
 56 שְׁמוֹנֶה דְּבָרִים בַּעוֹלָם הַזֶּה, וְתִידָחָה לְעוֹלָם הַבָּא, וְנוֹטָף עַל כִּךְ,

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מז עמוד א

רש"י

רש"י

27 אכסניא זו יפה. במעשיה: טרופות. עגלות: בכך אתה עוסק. מסתכל באשת איש: אחוי
28 ליה בידיה. שקבלנה יצר. של תמיש תקרבו בימיך שלא יקרי בפרה ורביה, וכן תינוק
29 פן יכרד ויאבד את עצמו, ואשה אף היא דעתה קלה ואם ידפוסה תצא למרחוק רעה.
30 טתני. תצא ותרעה בעיר. כשאר חלין, והיא תצא לית ליה הא דאמרין בכמה דוכתי
31 עגלה ערופה נאסרה מחיים וירידתה לנחל
32 איתן אוסרתה, ובמסכת בריית מוקמין לה
33 למלתא בפלוגתא דתנאי בפרק בתרא דף כז:.
34 בפרה ספקה. היא עשתה את שלה, ואם לא
35 נמצא ההורג נתכפר הספק ולכשנמצא נעשה
36 ודאי ויכרה, ומיהו היא באסור הנאה וידה
37 קימא דכפרה כתיב בה בקדושים: שנים אומרים
38 ראינו לא היו עורפין. דהא נודע מי הכהו ואע"פ
39 שאינו עכשיו בפניו לדנו: כמלה עגלה ערופה.
40 שחור מבדין (סו) בזה מי הרגיל בזה לדנו: לא
41 אפקוד. על גיאות נשותיכם לבדן, ומפני מה על
42 בנותיכם כי תונקנה, ועוד כי הם עם הזונות
43 יפרדה, הם עצמן נאפסין בפרדים הקלה:
44 האשכולות מפרש בגמרא שהכל בזה, עד ימיו
45 לא היה מחלקת בחכמי ישראל, כלן היו
46 אומרים דברים בתיבתן למשה מסיני, וכן
47 דראשונים שנקלקו בסמיכת קרבות ביום טוב
48 בדאמרין בחגיגה דף יט א, והוא היה מחלוקת
49 ראשון שהיה בישראל בדברי תורה: העביר
50 היותה המעשר. שלא יהיו מתוודין בערתי הקדש
51 בו, ובגמרא מפרש טעמא: עוררין ונקפין.
52 בגמרא מפרש טעמא:

עד

18 על בעלה, הן מקח על מקחו. תנו רבנן: שלשה חלאין חלה אלישע: אחד שגירה דובים בתינוקות, ואחד שדחפו לגחיו בשתי
19 ידים, ואחד שמת בו, שגאמר "אלישע חלה את חליו אשר ימות בו". תנו רבנן: לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת, לא
20 באלישע שדחפו לגחיו בשתי ידיו, ולא ביהושע בן פרחיה שדחפו לישו הנוצרי בשתי ידיו. אלישע מאי היא? דכתיב: "ויאמר
21 נעמן הואל קח פברים" וכתבי: "ויאמר אליו לא לבי הלך באשר הפך איש מעל מרפכיו לקראתך העת לקחת את הכסף ולקחת
22 בגדים וזיתים וברמים וצאן ובקר ועבדים ושפחות" וזי שקיל פולי האי? כסף ובגדים הוא דשקיל! אמר ר' יצחק: באותה שעה
23 היה אלישע עוסק בשמנה שרצים. אמר לו: רשע, הגיע עת ליפול שבר שמנה שרצים "וצרעת נעמן תרדבך בך ובויעדך לעולם".
24 "וארבעה אנשים היו מצרעים" אמר ר' יוחנן: זה גחוי ושלשת בניו. "ויבא אלישע דמשק" למה הלך? אמר ר' יוחנן: שהלך להחזירו
25 לגחיו בתשובה, ולא חזר. אמר לו: חזור בך. אמר לו: כך מקובלני מפיך, כל מי שחטא והחטיא את הרבים אין מספיקין בידו
26 לעשות תשובה. מאי עבד? איפא דאמרי: אבן שואבת תלה לו לחפאת וירבעם, והעמידו בין שמים לארץ. ואיפא דאמרי: שם
27 חקק לה אפוקיה, ודיתה אומרת "אנכי" ולא יהיה לך. ואיפא דאמרי: רבנן דחה מקפיה דכתיב "ויאמרו בני הנביאים אל אלישע
28 הנה נא המקום אשר אנחנו יושבים שם לפניך צר ממנו" מכלל דער האידנא לא היה דחוק. יהושע בן פרחיה מאי היא? בדהיה
29 קא קטיל ינאי מלכא לרבנן, שמעון בן שטח אמנינהו אחתיה, ר' יהושע בן פרחיה אול ערק לאלכסנדראי של מצרים. כי הנה
30 שלמא, שלח ליה שמעון בן שטח, מני ירושלים עיר הקודש לך אלכסנדראי של מצרים: אחותי! בעלי שריו בתוכך ואני יושבת
31 שוממה. אמר: שמע מיהו, הנה ליה שלמא. כי אתא, אקלע לההוא אושפזא. קם קמיהו ביקרא שפיר, עבדי ליה יקרא טובא.
32 יתיב וקא משתבת, כמה נאה אכסניא זו! אמר ליה ישו הנוצרי: רבי, עיניה טרופות. אמר ליה: רשע, בכך אתה עוסק? אפיק
33 ארבע מאה שפורי ושמתייה. כל יומא אתא לקמיה ולא קבליה. יומא חד היה קרי קרית שמע, אתא לקמיה, הנה בדעתיה לקבליה
34 אחוי ליה בידיה, סבר מרחא דחי ליה, אול וקף לבניהא, פלחא, אמר ליה: חזור בך! אמר ליה: כך מקובלני מפיך, כל החוטא
35 ומחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. דאמר מר: ישו הנוצרי בישף והסית והדיח והחטיא את ישראל. תנאי ר'
36 שמעון בן אלעזר אומר: יצר, תינוק ואשה, תהא שמאל דוחה וימין מקרבת: מתני' נמצא ההורג עד שלא נערפה העגלה, תצא
37 ותרעה בעיר. משנערפה העגלה, תקבר במקומה, שעל ספק באתה מתחילתה. ביפרה ספיקה, והלכה לה. נערפה העגלה ואחר
38 כך נמצא ההורג, הרי זה יחרי. עד אחד אומר "ראיתי את ההורג" ועד אחד אומר "לא ראיתי", אשה אומרת "ראיתי" ואשה
39 אומרת "לא ראיתי", היו עורפין. עד אחד אומר "ראיתי" ושנים אומרים "לא ראיתי", היו עורפין. שנים אומרים "ראינו" ואחד אומר
40 להן "לא ראיתם", לא היו עורפין. משרבו הרוצחנין, במלה עגלה ערופה. משבא אליעזר בן דניא, ותחינה בן פרישה היה נקרא,
41 חזרו לקרותו "בן הרצחין". משרבו המנאפים פסקו המים המרים, ור' יוחנן בן זכאי הפסיקו, שגאמר: "לא אפקוד על בנותיכם כי
42 תזנינה ועל פלותיכם כי תנאפנה כי הם וגו'". משמת יוסי בן יעזר איש צרידה ויוסי בן יהודה איש ירושלים, במלו האשכולות,
43 שגאמר: "אין אשכול לאכול בכורה אותה נפשי". יוחנן כהן גדול העביר הודיית המעשר, אף הוא כפול את המעוררין ואת הנזקפין.

עד

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מז עמוד ב

רש"י

רש"י

עד ימיו היה פטוש מכה בירושלים. בבית הנפחים בחלו של מועד לעשות מלאכת דבר
האבד שממרת במועד, ועמד הוא וגור על הנפחים אפילו בדבר האבד, מפני שקולן
נשמע למרחוק ואין הכל יודעין שהיא לדבר האבד, ודאי אמרינן לה במועד קטן (פ"ב
כ"ז) לא הוצרך אדם לשאל לחברו על הדפאי. אם מעשר אם לא, שהוא התקין
שיהיו כל הלוקחים מעם הארץ מעשרין. גמ'
אפילו אחד בסוף העולם. הכיר בו, והא אסר
עולא כו'. סוגיא זו בלה פרשתיה בפרק מי
שקנא (נפיל לה) ואינה חלוקה כאן כלום. אלא
על השפס. ועבשיו יודעים את ההורגים מי הם:
מנקה מעון. נאפו באשה האסורה לו. בין מוז
שנסתרה בין מאחרת: עון דבגיה ודבגותיה. שהם
נואפין. לא. אינו מונע את אשתו מלדקק. הא
שמע לא אפקוד. לבדוק את הנשים, ומה טעם
על בגותיכם פי תונגיה: נתעונו הדינין. דמתוך
שהם בעלי הנאה אין מטיידין עצמן לעצן בדין
ובאסור והתר להורות לצבור, ומתוך כך
נתקלקלו מעשיהם. וכיון שכן אין להקפיד בנת
רוח בעולמו ואין עולמו נוח לו: לחשי לחישות.
עורכי הדין, ומתלחשים עם הדין לפתוח
להם פתח בכותבו של זה ובכותבו של זה: דה
חיוי את. ששל השטת נתעונו חרין אף בא
שנאמר (סנהדרין כ"ג) אם ענה תענה אותו וגו' וחרה

אפי' נצב בעדת אל. בזמן שבקרב אלהים ישפוט: חילקי אחר בצעם. להנאחם: האומרים
לרע טוב. שמשבחין את הרשעים: רבו חיי. דכתיב הוי הוי בהדיא פרשתא טובא:
מושכי הדיק. מאריכין הדיק, ומדת נארה הוא: ונתמעטו התלמידים. כדכ"ל (תוס' פ"ד
מ"ט) סימן לגסות הרוח עניות של תורה חזרת. על לומדיה. מחזרת אנלי תמצא לומדיה:
ולכפוף סתילי עליה. נאמס בעיניהם: סתילי
כלאי. הדינים מטילין מלאי פרקמטיא שלהם
על בעלי בתים הדינים בטיב סחורה
שישחברו הדין על ידו: רבו איש הישר בעיניו
יעשה. שהרואה שהדין מסבירים לו פנים מפני
טובה שעשה לו ואינו מתירא מהם: שפלים
הנכה. שאין אימת הגדולים על הקטנים. ואין
נכר בין גבוה לשפל: ופולחנותא. מלכותם של
ישראל אולא ונואל. חולכת ומתנולת: צרי עין.
מלכות אחרים כממנום: מירפי מרת. גולגים
ומאמצי חלב מן העניים לרחם: רבו מים
הקרים. רבו המקנאים לנשותיהם ונהיה למים
הקרים להרבות: אלא שפסקו מלהשקותם.
כדאמרינן שאין המים בודקין משרבו המנאפים:
וחווי חלב. שאין משין את אונם לשמוע דפה
מפי רבם וטוסכים על בנתם. לדקדק שמועיהם:
ישראל לפנים. כניי הוא: שחבל בו. תורה
באמתה ואין דפי ושכחה ומחלקת:
ואנן

דבריו של אחד במקום שנים! אמר לך עולא: תני: לא היו עורפין. וכן אמר ר' יצחק: תני: לא היו עורפין. ור' חייא אמר: תני:
היו עורפין. ור' חייא קשיא דעולא! לא קשיא, כן בבת אחת, כן בזה אחר זה. תני: עד אחד אומר "ראיתי את ההורג"
ושנים אומרים "לא ראית" היו עורפין. הא חד וחד, לא היו עורפין. תיובתא דרבי חייא. וליטעמיה, איכא סיפא: שנים אומרים
"ראינו" ועד אחד אומר "לא ראיתם" לא היו עורפין, הא חד וחד, היו עורפין. אלא מתניתין בפסולי עדות, וכן נחמיה, דאמר:
כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים איש אחד בשני אנשים באיש אחד. ואיכא דאמרי,
כל היכא דאתא עד אחד בשר מעיקרא, אפילו מאה נשים פי אחד דמיין. והכא במאי עסקינן? כגון דאתאי אשה מעיקרא.
ותרצה לדרבי נחמיה הכי, ר' נחמיה אומר: כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים באשה
אחת בשני אנשים באיש אחד. אבל שתי נשים באיש אחד, כי פלגא ופלגא דמי. ותרתי פסולי עדות למה לי? מהו דתימא: כי
אולינן בתר רוב דעות לחומרא אבל לקולא לא, קא משמע לן: משרבו הרוצחין כו'. תנו רבנן: משרבו הרוצחין בטלה עגלה
ערופה, לפי שאינה באה אלא על הספק. משרבו הרוצחין בגלוי, בטלה עגלה ערופה: משרבו הנואפין כו'. תנו רבנן, "ונקה
האיש מעון" בזמן שהאיש מנוקה מעון, המים בודקין את אשתו. אין האיש מנוקה מעון, אין המים בודקין את אשתו. ואומר:
"לא אפקוד על בגותיכם פי תונגיה" כו'. מאי ואומר? וכי תימא: עון דדיה אין, דבגיה ודבגותיה לא, תא שמע "לא אפקוד על
בגותיכם פי תונגיה ועל פלותיכם פי תנאפנה". וכי תימא: עון אשת איש אין, עון דבגיה לא, תא שמע "כי הם עם הונות
יפרדו ועם הקדשות יזבחו" וגו'. מאי "ועם לא יבין ילבט"? אמר ר' אלעזר: אמר להם נביא לישראל: אם אתם מקפדין על
עצמכם, מים בודקין נשותיכם. ואם לאו, אין המים בודקין נשותיכם. משרבו בעלי הנאה, נתעונו הדין ונתקלקלו המעשים ואין
נוח בעולם. משרבו רואי פנים בדין, בטל "לא תגורו" ופסק "לא תפירו" ופרקו עול שמים, ונתנו עליהם עול בשר ודם. משרבו
לוחשי לחישות בדין, רבה חרון אף בישראל, ונסתלקה השכינה, משום שנאמר: "בקרוב אלהים ישפט". משרבו "אחרי בצעם לבם
הלך", רבו "האמרים לרע טוב ולטוב רע". משרבו האומרים לרע טוב ולטוב רע, רבו "הוי הוי", בעולם. משרבו מושכי הדיק,
רבו היתירים ונתמעטו התלמידים, והתורה חזרת על לומדיה. משרבו היתירים, התחילו בנות ישראל להנשא ליתירים, שאין דורינו
רואה אלא לפנים. איני? והאמר מר: האי מאן דמיהר, אפילו איניש ביתיה לא מיכפל, שנאמר: "גבר יהיר ולא יגור". לא יגור
אפילו בגור שלו, מעיקרא קפצה עליה, לסוף מיתויל עלייה. משרבו מטילי מלאי על בעלי בתים, רבה השוחד והפסית משפט,
ופסקה טובה. משרבו "מקבלי טובתך" ו"מחזקני טובותיך", רבו "איש הישר בעיניו יעשה" שפלים הוגבהו והגבוהים הושפלו,
ומלכותא אולא ונואל. משרבו צרי עין וטורפי מר, רבו כאמצי חלב וקופצי דים מלהלות, ועברו על מה שכתוב בתורה השמר
לך פן וגו'. משרבו "נבויות גרון ומשקרות עינים", רבו מים הקרים אלא שפסקו. משרבו מקבלי מתנות, נתמעטו הימים ונתקצרו
השנים, דכתיב: "ושונא מתנת יחיה". משרבו וחוי חלב, רבו מחלוקת בישראל. משרבו תלמידי שמאי והייל שלא שימשו כל
צורך, רבו מחלוקת בישראל, ונעשית תורה בשתי תורות. משרבו מקבלי צדקה מן הגוים. היו ישראל למעלה והם למטה, וישראל
לפנים והם לאחור: משמת יוסי בן יעזר כו'. מאי "אשכולות"? אמר רב יהודה אמר שמואל, איש שהכל בו: יוחנן כהן גדול
העביר הודיית המעשר כו'. מאי מעמא? אמר ר' יוסי בר' חנינא: לפי שאין נותנין אותו בתקונו, דרחמנא אמר דיהבי ללויים,

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

עד אחד יכול להכחיש שנים, וכי גם כאן תוכל לדקדק, שרק משום
שאחד מכחיש את השנים אין העדות הראשונה בטלה, **הא** אם היו
חד וחד, **היו עורפין** משום שהעדות הראשונה מתבטלת, ואם כך,
הרי יש סתירה בכך מן הרישא לסיפא. **אלא** בהכרח מתניתין בוליה
הן הרישא והן הסיפא, העדות של השנים השנויה בה, **בפסולי עדות**
המעידים כנגד עד אחד עוסקת, ולגופה נשנית כשיש אחד כנגד
שנים, ולא לדקדק מכאן דין אחד כנגד אחד, **וכדרבי נתניה, דאמר,**
כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, כשבאו עדים אחרים
להכחישו, **הלך אחר רוב דעות** והעדות שיש בה דעות רבות יותר,
היא המכרעת, **ועשו משום כך עדות שתי נשים באיש אחד -**
המעידות כנגד איש אחד, שמבטלות את דבריו **בשני אנשים באיש**
אחד ואין הבדל בכך בין אנשים לנשים, ומשמיעה לנו המשנה,
שכיון שעדות עד אחד אינה עדות גמורה, רוב דעות מכריעות אותו,
וכך פירוש המשנה, עד אחד כשר אומר ראיתי את ההורג ושתי נשים
אומרות לא ראית, היו עורפין, שתי נשים אומרות ראינו, ועד אחד
כשר אומר לא ראית, לא היו עורפין.
ואיבא דאמר, כל היבא דאתא עד אחד בשר מעיקרא, אפילו
מאה נשים שמעידות כנגדו כי אחד דמיון - הרי הן כאחד
המכחישו, ואחר שנתקבלה עדותו של ראשון אין עד אחד יכול
להכחישו, וכאמור לעיל, **והבא** במשנתנו, שהעמדנו אותה
שהשנים המעידים הם פסולי עדות, כגון נשים, **במאי עסקינן,**
כשהעד האחד האמור במשנה, גם הוא היה מפסולי עדות, **כגון**
דאתאי אשה מעיקרא - שבאה אשה מתחילה ואמרה ראיתי את
ההורג, ונתקבלה עדותה, ואחר כך באו שתי נשים ואמרו לא ראית,
ומשמיעה המשנה, שאף שנתקבלה עדותה, רוב דעות מכריעות
אותה, וכך הוא פירוש המשנה, **ותרצה לדרבי נתניה הכי -** ולפי
זה תפרש כך את דברי רבי נחמיה שאמרנו לעיל, **רבי נתניה אומר**
כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, כשבאו עדים אחרים
להכחישו, **הלך אחר רוב דעות** והעדות שיש בה דעות רבות יותר,
היא המכרעת, ועל כך תוסיף פירוש, **ועשו שתי נשים באשה אחת**
שמכרעת אותה **בשני אנשים באיש אחד** שמכריעים אותו, ודווקא
שתי נשים המעידות כנגד אשה, **אכל שתי נשים באיש אחד, כי**
פלגא ופלגא דמי הרי הם כמחצה על מחצה, ולכך, כשבאו בבת
אחת, הרי הן מכחישות אותו והעגלה נערפת, אבל כשבאו אחר
שנתקבלה עדותו, נעשית עדות האחד כשנים, ואין שתי נשים יכולות
להכחיש את עדותו.
שואלת הגמרא, אחר שהעמדנו את המשנה בפסולי עדות, וחידושה
הוא שהולכים בהם אחר רוב דעות, **ותרתי בבית על פסולי עדות**
למה לי הרי לכך די לנו ברישא, כשעד אחד אומר ראיתי ושנים
אומרים לא ראית, ולשם מה הוצרכה הסיפא, כששנים אומרים
ראינו ואחד אומר לא ראיתם. משיבה הגמרא, אם היתה נשנית רק
הרישא, **מזה דתיקא -** היית אומר, **כי אזלינן בתר רוב דעות,** רק
בכגון הרישא שהוא להומרא שעל ידי כך נערוף את העגלה, **אכל**
כשהוא לקולא שעל ידי כך לא נערוף את העגלה כגון ששני פסולים
אומרים ראינו ואחד אומר לא ראיתם **לא נלך אחר רוב דעות,** ויוכל
האחד להכחישם, ונערוף את העגלה, **קא משמע לן** הסיפא, שגם
אז הולכים אחר רוב דעות, ואין האחד יכול להכחישם, ואין עורפין
את העגלה.
שנינו במשנה, **משרבו הרוצחין בו, תנו רבנן, משרבו הרוצחין**
בטלה עגלה ערופה, לפי שאינה באה אלא על הספק שאין
יודעים מי ההורג, ולכן **משרבו הרוצחין בגלוי** והרי ההורגים
מוכרים לנו, **בטלה עגלה ערופה.**
שנינו במשנה, **משרבו הנואפין בו, תנו רבנן,** נאמר בפרשת סוטה
'ונקה האיש מעון', מכאן אנו למדים, **בזמן שהאיש מנוקה מעון,**
המים בודקין את אשתו אם חטאה או לא. אבל אם אין האיש
מנוקה מעון, אין המים בודקין את אשתו, וכיון שרבו הנואפים,

עד ימיו של יוחנן כהן גדול היה פטוי מכה בירושלים בבית
הנפחים בחול המועד, לצורך מלאכת דבר האבד, המותרת בחול
המועד, והוא גור על כך ואסר זאת, משום שנשמע קולם למרחק,
ואין כולם יודעים שהיא מלאכת דבר האבד.
ובימיו של יוחנן כהן גדול אין אדם הנזהר במעשרות צריך לשאול
על הדין - על פירותיו של עם הארץ כשקונה אותם מחבירו
החבר, האם הם מעושרים או לא, משום שתיקן שכל הקונה פירות
מעם הארץ חייב להפריש מהם מעשרות.
גמרא. **תנו רבנן, מנין שאם נערפה העגלה ואחר כך נמצא**
ההורג, שאין עריפת העגלה פוטרת אותו ממיטה, תלמוד לומר,
"ולאריץ לא יכופר לדם אשר שפך בה כי אם בדם שפכה".
שנינו במשנה, **עד אחד אומר ראיתי את ההורג** ועד אחד אומר
לא ראיתי בו' היו עורפין. מדייקת הגמרא, **מעמא דמכחיש ליה -**
דווקא כשעד אחר מכחישו, **הא אם לא מכחיש ליה אחר, עד אחד**
מהימן להעיד שראה את ההורג, ולפטור בכך מעריפת העגלה,
מבאת הגמרא. **מנהני מילי** שעד אחד נאמן בכך, **דתנו רבנן,**
נאמר בפסוק **לא נודע מי הכהו, הא -** משמע מכאן, שאם נודע
למישהו מי הכהו, אפילו אחד בסוף העולם הכירו, **לא היו**
עורפין ומכאן שעד אחד נאמן. **רבי עקיבא אומר, מנין לפנהדרין**
שראו אחד שהרג את הנפש, ואין מכירין אותו, שלא היו
עורפין, תלמוד לומר מה שנאמר בפסוק שעל הזקנים לומר **ועינינו**
לא ראו, והלא ראו, ומכאן שבטנהדרין גם ראיה לבדה פוטרת
מעריפה, אבל ראית עד אינה פוטרת עד שיכיר מי הוא.
מקשה הגמרא, **השתא דאמרית שבעריפת עגלה עד אחד מהימן,**
איך חד יחייב מצי מכחיש ליה - כיצד יכול העד האחר להכחישו,
ולגרום בכך שתבטל עדותו ושתערף העגלה, **והאמר עולא, כל**
מקום שהאמינה תורה עד אחד, הרי באן עדות גמורה כאילו הוא
שנים, ואין דבריו של אחד הבא להכחישו עומדים במקום שנים.
מתרצת הגמרא, **אמר לה עולא** אין לשון המשנה שאמרה 'היו
עורפין' מתוקן, אלא תני במשנה, **עד אחד אומר ראיתי את ההורג**
ועד אחד אומר לא ראית, **לא היו עורפין** כי אין עד אחד יכול
לבטל את העדות הראשונה. **וכן אמר רבי יצחק, תני במשנה לא**
היו עורפין, ורבי חייא אמר, תני במשנה היו עורפין כפי הלשון
שלפנינו, שמועילה העדות השניה לבטל את הראשונה.
מקשה הגמרא, **ולרבי חייא** שאינו מתקן את לשון המשנה, **קשיא**
דעולא שאמר אין דבריו של העד האחרון עומדים כנגד העד
הראשון, וכאמור. מתרצת הגמרא, **לא קשיא, באן** במשנתנו
שמועילה העדות השניה לבטל את הראשונה, מדובר שבאו שני
העדים **בבת אחת** והעיד השני בתוך כדי דיבור של הראשון, וכיון
שעדיין לא נתקבלה עדותו של הראשון, יכול השני להכחיש
ולגרום שלא תתקבל, אבל **באן** בדברי עולא שאמר שאין השני יכול
להכחיש את הראשון, הוא כשבאו העדים **בזה אחר זה,** שכיון
שכבר נתקבלה העדות של הראשון, הרי היא כשנים, ואין השני יכול
להכחישו.
מקשה הגמרא, **תנן בהמשך המשנה, עד אחד אומר ראיתי את**
ההורג, ושנים אומרים לא ראית, היו עורפין, ולכאורה אין בכך
שום חידוש, ששני עדים מבטלים עדותו של אחד, אלא ודאי נשנה
דין זה לדקדק ממנו, שרק משום ששנים הם המכחישים את הראשון,
בטלה העדות הראשונה, **הא** אם היו חד וחד, **לא היו עורפין** משום
שנתקבלה עדות הראשון, ואין אחר יכול להכחישו, וכדברי עולא
שיש לשנות במשנה שבאחד ואחד לא היו עורפין, ומכאן **תיובתא**
דרבי חייא ששנה שגם באחד ואחד היו עורפין.
מתרצת הגמרא, **ולישעמיה -** שפירשת ברישא, שלא נשנה הדין
לגופו אלא לדקדק ממנו את הדין באחד כנגד אחד, **איבא סיפא**
בהמשך המשנה, **שנים אומרים ראינו את ההורג ועד אחד אומר**
לא ראיתם, לא היו עורפין, והרי גם שם אין שום חידוש בכך, שאין

ביאורים למסכת סוטה דף מח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שנינו במשנה, כל ימיו לא היה אדם צדיק לשאול על הדמאי.
אומרת הגמרא, בראשון לעיל בסוגיא, שיוחנן כהן גדול גזר על
הדמאי, שהקונה פירות מעם הארץ עליו להפריש מהם מעשרות,
ולכן לא היו שואלים חבר שלקח פירות מעם הארץ אם מעושרים
הם, שודאי עישרם, כתקנת יוחנן כהן גדול.
משנה. המשנה ממשיכה למנות את המעלות הטובות שהיו הולכות
ופוסקות מישראל בהדרגה, משבטלה סנהדרין, בטל השיר מבית
המשתאות, שנאמר 'בשיר לא ישתו יין' וגו'. משבתו נביאים
הראשונים, בטלו אורים ותומים. משחרב בית המקדש, בטל
השמי, ונפת צופים, ופסקו אנשי אמה מישראל, שנאמר,
'הושיעה ה' כי גמר חסידו' וגו' ומסיים הפסוק 'כי פסו אמונים מבני
אדם'.
ר'נ שמעון בן גמליאל אומר, העיר רבי יהושע, מיום שחרב בית
המקדש אין יום שאין בו קללה, ולא ירד הטל לברכה, וניטל
טעם הפירות. רבי יוסי אומר, אף ניטל שומן הפירות. רבי
שמעון בן אלעזר אומר, המהרה שלא נשמרה נמלה את (הטעם
ואת) תרתי, המעשרות שלא ניתנו נמלו את שומן הדגן, והכבדים
אומרים, הונות והכשפים בילו את הכל.
גמרא. שנינו במשנה, שמשבטלה סנהדרין בטל השיר מבית
המשתאות, ולמדו זאת מ'בשיר לא ישתו יין'. שואלת הגמרא,
וממאי דמשבטלה סנהדרין בתיב מקרא זה. אומר ר' הונא בריה
ד'רב יהושע, דאמר קרא אחר, באיכה, 'וקנים משער שבתו
בחורים מגנינתם', הרי שהשבייתה מהגנינה תלויה בהשבתת
הסנהדרין.
אמר ר'ב, אודנא דשמעא זמרא - און ששומעת זמר תעקרה. אומר
ר'בא, זמרא שנשמעת בתיבא, חורבא מזומנת בסיפא - במפתן
הבית, שנאמר, 'קול ישורר בחלון חרב בסף כי ארזה ערה'
ומדרשו, שבעון קול המשוור בחלון, יהיה חורב במפתן הבית.
אומרת הגמרא, מאי 'כי ארזה ערה', אומר ר'ב יצחק, וכי בית
המסובף בארזים ערי הוא - האם הוא כעיר שקשה להחריבה,
אלא אפילו בית המסובף בארזים גם הוא מתרועע ונשבר. אומר
ר'ב אשי, שמע מינה ממסוק זה, כי מתחיל חורבא בבית, בסיפא
- במפתן הבית הוא מתחיל, שנאמר 'חרב בסף' ואיבעית אימא
יש ללמוד דבר זה מהבא, 'ושאית יופת שער' - בית השמם מאין
יושב, השדים מכתתים את שערי. אומר ר'ב אשי, לדידי חזי
ליה - אני ראיתי לאותו שד ומננא כי תורא - ומנגנא את שערי
הבית כשור.
אמר ר'ב הונא, זמרא דנגדי - הזמר שמזמרים מושכי הספינות,
שמטרתו לזרום במלאכתם, ודבקיה - ושל החורשים בשוורים,
שמטרתו לכוון את השוורים לתלמיהם, שרי - מותרים, ואין בכך
משום איסור זמר. אבל דנרדאי - של אורגים אסיר לפי שמטרתו
היא לשחוק. מספרת הגמרא, ר'ב הונא בטל זמרא - אסר על בני
דורו לזמר בביתם ובבית המשתה, עקב כך בא שפע לעולם, קם
מאח אוניו בזווא ומאח סאח חייפי בזווא - עמדו מאח אוזים
במחיר זה, ומאח סאח חייפי בזווא, ולא איבעי - ולא רצו לקנותם
אפילו בכך, אהא ר'ב חסדא, וליל ביה - זלול בגזרתו של ר'ב הונא,
ולא הקפיד למחות במזמרים, עקב כך הופסק השפע, איבעא אוניו
בזווא ולא משתבח - התבקש אוז אחד בזו ולא נמצא.
אמר ר'ב יוסה, זמרי גברי ועני נשי - מזמרים אנשים ועונות להם
נשים, הרי זה בגדר פריצותא, לפי שקול באשה, ערה, ואילו זמרי
נשי ועני גברי - מזמרות נשים ועונות להן אנשים, הרי זה מבעיר
את היצר באש שנאחזת בנעורית, שואלת הגמרא, מאחר ששני
הדברים אסורים, למאי נפקא מינה עלינו לדעת איזה יותר חמור,
עונה הגמרא, לבטולי הא מקמי הא - להעדיף לבטל את החמור
מפני הקל, שאם אין בכוונתו לבטל את שניהם, עלינו לבטל את זמר
הנשים ועניית האנשים, שהוא כאש בנעורת.

ואנן קא יהינן לכהנים - ואנו נותנים אותו לכהנים, לפי שקנס
עזרא הסופר את הלויים, על שלא עלו עמו מבבל, ולכן אינו יכול
לומר 'ככל מצותך אשר צויתני'. שואלת הגמרא, ולדי - יתודה
אשאר מעשרות שאותם נתן כדון. אומר ר'ש לקיש, כל בית שאין
מתודה על מעשר ראשון, שוב אין מתודה על שאר מעשרות.
אומרת הגמרא, מאי טעמא, אומר אביי, הואיל ופתח בו הכתוב
בפרשת וידוי מעשרות תחילה שנאמר 'ונתת ללוי, לגר ליתום
ולאלמנה, ו'ללוי' הוא מעשר ראשון הניתן ללויים, וכיון שהוא נכתב
תחילה, הוא העיקר, ואם אינו מתודה עליו, אינו מתודה אף על יתר
המעשרות.
מקשה הגמרא, מכלל - מתוך טעמו של רבי יוסי בר חנינא, שלא היו
נותנים מעשר ראשון כדינו, משמע דאפרושי הוו מפרשי את
המעשר כדינו, אלא שהנתינה לא היתה כדינו, והא תניא, אף הוא
- יוחנן כהן גדול ביטל את הדין, וגזר על הדמאי - על פירות עם
הארץ, לפי ששלח לבדוק בכל גבול ישראל האם מפרישים תרומות
ומעשרות כראוי, וראה שאין העם מפרשים אלא תרומה גדולה
בלבד לפי שיש על האוכלה עון מיתה בידי שמים, ומעשר ראשון
ומעשר שני, מקצתן מעשרין ומקצתן אין מעשרין, אמר להם,
בני, בואו ואומר לכם, בשם שתירומה גדולה יש בה עון מיתה,
בך תרומת מעשר ומכל יש בהן עון מיתה, עמד והתקין להם
שאין עם הארץ נאמן על המעשרות אלא על תרומה גדולה בלבד,
לפיכך, תלוקה פירות מעם הארץ, מפרש מהן מעשר ראשון
ומעשר שני, מעשר ראשון, מפרש ממנה עשירית לשם תרומת
מעשר, ונותנה לכהן, ומעשר שני, עולה ואוכלו בירושלים,
מעשר ראשון ומעשר עני כיון שפירות אלו הם ספק מעושרים,
המוציא מהבירז עליו הראיה ואינו חייב ליתנם מספק ללויים או
לעניים, אלא קורא להם שם להוציאם מידי טבל, הרי שבימי יוחנן
כהן גדול, לא היו כל העם מפרישים מעשר ראשון.
מתרצת הגמרא, תרתי תקנות שונות תקן יוחנן כהן גדול, ביטל
וידוי המעשרות דהבירים והזוירים להפריש מעשר ראשון, ותיקן
שלא יתודו משום שאין נותנים אותו ללויים. וגזר על דמאי של
פירות עמי הארץ, שהלוקח מהם יפריש מעשרות כמפורט לעיל,
משום שחשודים על המעשרות.
שנינו במשנה, ואף הוא ביטל את המעשרים. שואלת הגמרא, מאי
מעשרים. אומר ר'בקה, בכל יום ויום שהיו עומדים ליום על דוכן
ואומרים את המזמור 'עזרה למה תישן ה', לכך נקראו מעושרים,
ואותם ביטל יוחנן כהן גדול, וכך אומר להן יוחנן כהן גדול, וכי יש
שינה לפני המקום, והלא כבר נאמר, 'הנה לא ינום ולא יישן
שומר ישראל', אלא, בזמן שישראל שרוין בצער, ועובדי
בוכבים בנחת ושלוח, הרי זה דומה כאילו יש שינה לפניו, לכך
נאמר 'עזרה למה תישן ה'.
שנינו במשנה ואת הנזקפים. שואלת הגמרא, מאי נזקפים. אומר
ר'ב יהודה אומר שמואל, שהיו מסרמין לעגל בין קרניו, כדי
שיפול דם בעיניו ולא יראה כשהולכים לשחטו, אהא איהו במיל,
משום דמחזי כי מומא - משום שנראה כמום. במתניתא תנא,
שהיו חובטין אותו במקלות להפילו לארץ בדרך שעושין אותו
לפני עבודת בוכבים ונזקפים' הוא מלשון מכה, אומר להם יוחנן
כהן גדול, עד מתי אתם מאכילין נבילות למנוח, ותמזה הגמרא,
וכי נבילות הן, הא שחיט להן, אלא כך אמר, עד מתי אתם
מאכילין מריפות למזבח, הרי יש לחוש שמא על ידי החבטות ינקב
קרום של מוח, עמד והתקין להם טבעות בנרקע להכניס בהם
את ראש הבהמה.
שנינו במשנה, עד ימיו היה פטיש מכה בירושלים. אומרת הגמרא,
שהו בחולו של מועד שהיו עושים מלאכה בבית הנפח לצורך
המועד, ובה יוחנן כהן גדול ואסר זאת, משום שנשמע קולם למרחק,
ואין כולם יודעים שהיא מלאכת דבר האבד.

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מח עמוד א

רש"י

רש"י

מקנה אפי' אצבעה דף דקו מרצה כדם עולה (תלן דף יא) טבעות. להכניס צנאר בהמה
לתוכו: כדאמרנן. שתמן שיהו כל הלוקחין מפרשין ולא היה אדם צריך לשאל לחברו
חבר שלקח מעם הארץ הפרשת דמאי: מתני' בשיר לא ישתו יין. ובגמ' מפרש מנא לן
דמשבטלה סנהדרין הוא: נביאים הראשונים. במקרא מפרש: נפת צופים. מפרש בגמ':
אנשי אשנה. בוטחים בהקב"ה וסומכין עליו
לעשות טוב ואין דואגין לחסרו: גמ' אפר רב
יוסף. הכי קאמר. וכי בית המסבך בארזים עיר
הוא שלא יהא נזל לחרב: מתווע. לשון ערה
כמו ערו ערו (תלס קל) כפיסא מתחיל.
מאיסקפת הבית ופתחיו מתחיל: ושאיה. לשון
בית השאה מאין יושב. ומתוך כך שיערים
מקדים שם ומנחין וכותחין את שעריו: ופרי
דגנדי. מושבי ספנות בחבל שרי, שאינו אלא
לזרם במלאכתם: ודבקרי. שזומרין בשעה
שחורשין. ואינו אלא לבון את השורים
לתלמיהם שהולכין לקול השיר דערב עליהם:
דנדרא. אינו אלא לשחוק: כפל זמרא. גזר על
דורו שלא יזמרו בביתם ובבית משקאות: ולא
איבעי. ולא היה רוצים לקנותם בכך: ולול כה.
ולא הקדיש למחות בדם: כאש בערת. לפי
שהענה משה אנו לשמוע את המזמור לענות
אחריו. ונמצאו האנשים נותנים לבם לקול
הנשים וקול באשה ערוך בדכתיב השמיני את
קולך (מי טו) ומבעיר את יצרו כאש בערת.
אבל זמרי גברי ועניו נש קצת פריצתו יש דקול
באשה ערוך. אבל אינו מבעיר יצרו כל כך.
שאין המזמרים משים אונם לקול העונים:
לכבדו. האי מקמי האי. אם אין שומעין לנו
לבשל את שניהם. נקדים לבשל את זה שהוא
כאש בערת: צחה צמא. צמא (קמט יו) מתרגם
צדוקא:

הרחיבה

בצער ואומות העולם בנחת ושלום, לכך נאמר "עורה למה תישן ה'": ואת הנזקפים: מאי "נזקפים"? אמר רב יהודה אמר
שמואל: שהיו מפרטין לעגל בין קרניו, כדי שיפול דם בעינו. אתא איהו, במיל משום דמיהו כי מוקא. במתניתא תנא: שהיו
חובטין אותו במקלות בדרך שעשיון אותו לפני עבודה זרה. אמר להם עד מתי אתם מאכילין נבילות למזבח? נבילות? הא
שחיט להו! אלא מריפות, שפא ניקב קרום של מות, עמד והתקין להם טבעות בפרקע: עד ימיו היה פטיש מכה בירושלים:
בחוץ של מועד: כל ימיו לא היה אדם צריך לשאול על הדמאי: כדאמרן: מתנני' משבטלה סנהדרין, במל השיר מבית
המשתאות, שנאמר: "בשיר לא ישתו יין" וגו'. משמחו נביאים הראשונים במלו אורים ותומים. משחרב בית המקדש, במל
השמיני ונפת צופים, ופסקו אנשי אשנה מישראל, שנאמר: "הושעה ה' בי גמר חסיד". רבן שמעון בן גמליאל אומר: העיד
ר' יהושע: מיזם שחרב בית המקדש, אין יום שאין בו קללה. ולא ירד הטל לברכה, וניטל טעם הפירות. ר' יוסי אומר: אף
ניטל שומן הפירות. ר' שמעון בן אלעזר אומר: הטהרה נטלה את הטעם ואת הריח, המעשרות נטלו את שומן הדגן, והבכמים
אומרים: הזנות והפשעים כילו את הכל: גמ' ומאי דמשבטלה סנהדרין כתיב? אמר רב הונא בריה דרב יהושע: אמר קרא
"וקנים משער שבתו בחורים מנגינתם". אמר רב: אודנא דשמעא זמרא תעקר. אמר רבא: זמרא בביתא חורבא כפיסא, שנאמר:
"קול ישור בחלון חרב בסף כי ארזה ערה" מאי "כי ארזה ערה"? אמר ר' יצחק: וכי בית המסבך בארזים, עיר הוא? אלא
אפילו בית המסבך בארזים, מתווע. אמר רב אשי: שמע מינה, כי מתחיל חורבא, כפיסא מתחיל, שנאמר: "חרב בסף".
ואיבעית אימא מהבא "ושאיה יבת שער". אמר רב בר רב אשי: לדידי חיו ליה, ומנחם כי תורא. אמר רב הונא: זמרא דגנדי
ודבקרי שרי, דנדראי אסיר. רב הונא במיל זמרא, קם מאה אוזי בוזא וזמא סאה חיפי בוזא, ולא איבעי. אתא רב חסדא,
ולול ביה, איבעיא אוזא בוזא ולא משתבח. אמר רב יוסף: זמרי גברי ועני נשי, פריצתא. זמרי נשי ועני גברי, כאש בערת.
למאי נפקא מינה? לבטולי הא מקמי הא. אמר ר' יוחנן: כל השותה בארבעה מיני זמר, מביא חמש פורעניות לעולם, שנאמר:
"הוי משפירי בבקר שער ירדפו מאחרי בגשף יין ידליקם והיה כגור ונגל תה ותליל יוין משתיהם ואת פעל ה' לא יביטו" מה
כתיב אחריו: "לכן גלה עמי מבלי דעת" שגורמין גלות לעולם, "וכבודו מתי רעב" שמביאין רעב לעולם, "והמונו צחה צמא"
שגורמין לתורה שתשתבח מלומדיה, "וישח אדם וישפל איש" שגורמין שפלות לשונאו של הקדוש ברוך הוא, ואין "איש" אלא
הקדוש ברוך הוא שנאמר: "ה' איש מלחמה". "ועיני גבהים תשפלה" שגורמין שפלות של ישראל, ומה כתיב אחריו, "לכן

הרחיבה

ואנן יחבי ליה להכנים. קסניניהו עזרא כדאמר' ביבמות דף סו: וכו' דאין נותנין כהקנן
אין יכולין לומר וגם נתתיו ללוי ככל מצותך: תחלה. ונתת ללוי זה מעשר ראשון. לגר
זה מעשר עני. בשעריך זה מעשר שני דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך (דברים יב) אי
הוא. ויחנן כהן גדול: ככל ותרומת מעשר עין מיתה. כאלו הן הנזקפין (סנהדרין פג.) ופלי
לה. וכשאתם לוקחין מעם הארץ והם לא
הפרישו אלא תרומה ועדנו ככל למעשרות
ואתם נענשים מיתה: מפרש תרומת מעשר
ונתנה לבקו. מפרש כל המעשרות ממנה
לדוציא מדי טבל, ואחר כך מפרש מתוך
מעשר ראשון תרומת מעשר מה שעל הלוי
להפריש ונתנו לבקו. משום דאית ביה עון
מיתה אחמור עליהו שלא לעבדו אצלו ולמכור
לבקו בשם שהוא מעבב אצלו מעשר ראשון
ונגער עני ואומר המוציא מחברו עליו הראיה:
גזירה דלמא כי משה ליה גביה אביל ליה. אבל
מעשר ראשון ומעשר עני מתרים לזרים ואין
בזן אלא גזל כהן. הלכך המוציא מחברו עליו
הראיה. אלמא אפרשי נמי לא הוה מפרש ואת
אמרת לפי שאין נותנין אותו כהקנן הא אפרשי
מפרש ליה: תרתי תקון. לעולם העברת
הדואות מעשר משום שאינם נותנין אותו ללוי
הוא. והא דנתיבא לפי ששכל בו לא אבשל את
החדי קאי אלא אגור על הדמאי קאי, ותרתי
תקנות תקון. בטל דודי של חברים אע"פ
שמפרשין אותו לפי שאין נותנין אותו כהקנן:
וגזר על הדמאי על לזקח מעם הארץ לפי
ששכל בו: מפרשין. כשהיו רוצין להפילו לארץ
לשחט: שיפול דם בעינו. ואינו רואה אותו
מתחזק כל כך על רגליו. ונקפין לשון ונקפ
סבכי דיער (שמיט יג) חובטין. להפילו לארץ.
ונקפין לשון חבטה ומוכה, כדאמר' אין אדם

בצער ואומות העולם בנחת ושלום, לכך נאמר "עורה למה תישן ה'": ואת הנזקפים: מאי "נזקפים"? אמר רב יהודה אמר
שמואל: שהיו מפרטין לעגל בין קרניו, כדי שיפול דם בעינו. אתא איהו, במיל משום דמיהו כי מוקא. במתניתא תנא: שהיו
חובטין אותו במקלות בדרך שעשיון אותו לפני עבודה זרה. אמר להם עד מתי אתם מאכילין נבילות למזבח? נבילות? הא
שחיט להו! אלא מריפות, שפא ניקב קרום של מות, עמד והתקין להם טבעות בפרקע: עד ימיו היה פטיש מכה בירושלים:
בחוץ של מועד: כל ימיו לא היה אדם צריך לשאול על הדמאי: כדאמרן: מתנני' משבטלה סנהדרין, במל השיר מבית
המשתאות, שנאמר: "בשיר לא ישתו יין" וגו'. משמחו נביאים הראשונים במלו אורים ותומים. משחרב בית המקדש, במל
השמיני ונפת צופים, ופסקו אנשי אשנה מישראל, שנאמר: "הושעה ה' בי גמר חסיד". רבן שמעון בן גמליאל אומר: העיד
ר' יהושע: מיזם שחרב בית המקדש, אין יום שאין בו קללה. ולא ירד הטל לברכה, וניטל טעם הפירות. ר' יוסי אומר: אף
ניטל שומן הפירות. ר' שמעון בן אלעזר אומר: הטהרה נטלה את הטעם ואת הריח, המעשרות נטלו את שומן הדגן, והבכמים
אומרים: הזנות והפשעים כילו את הכל: גמ' ומאי דמשבטלה סנהדרין כתיב? אמר רב הונא בריה דרב יהושע: אמר קרא
"וקנים משער שבתו בחורים מנגינתם". אמר רב: אודנא דשמעא זמרא תעקר. אמר רבא: זמרא בביתא חורבא כפיסא, שנאמר:
"קול ישור בחלון חרב בסף כי ארזה ערה" מאי "כי ארזה ערה"? אמר ר' יצחק: וכי בית המסבך בארזים, עיר הוא? אלא
אפילו בית המסבך בארזים, מתווע. אמר רב אשי: שמע מינה, כי מתחיל חורבא, כפיסא מתחיל, שנאמר: "חרב בסף".
ואיבעית אימא מהבא "ושאיה יבת שער". אמר רב בר רב אשי: לדידי חיו ליה, ומנחם כי תורא. אמר רב הונא: זמרא דגנדי
ודבקרי שרי, דנדראי אסיר. רב הונא במיל זמרא, קם מאה אוזי בוזא וזמא סאה חיפי בוזא, ולא איבעי. אתא רב חסדא,
ולול ביה, איבעיא אוזא בוזא ולא משתבח. אמר רב יוסף: זמרי גברי ועני נשי, פריצתא. זמרי נשי ועני גברי, כאש בערת.
למאי נפקא מינה? לבטולי הא מקמי הא. אמר ר' יוחנן: כל השותה בארבעה מיני זמר, מביא חמש פורעניות לעולם, שנאמר:
"הוי משפירי בבקר שער ירדפו מאחרי בגשף יין ידליקם והיה כגור ונגל תה ותליל יוין משתיהם ואת פעל ה' לא יביטו" מה
כתיב אחריו: "לכן גלה עמי מבלי דעת" שגורמין גלות לעולם, "וכבודו מתי רעב" שמביאין רעב לעולם, "והמונו צחה צמא"
שגורמין לתורה שתשתבח מלומדיה, "וישח אדם וישפל איש" שגורמין שפלות לשונאו של הקדוש ברוך הוא, ואין "איש" אלא
הקדוש ברוך הוא שנאמר: "ה' איש מלחמה". "ועיני גבהים תשפלה" שגורמין שפלות של ישראל, ומה כתיב אחריו, "לכן

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מח עמוד ב

רש"י

רש"י

הרחיבה שאל נפשה. לאחר שהביאו חמש פורעניות הללו לעולם טופלין בגיהנום; וימנין סליק. פעמים עולים ועולה בידם שנענים ופעמים שלא עלה בידם, שהרי בשבירה דוד מפני אבשלום יצא מירושלים שאל צדוק באורים ותומים ועלתה לו שהשיבוהו ושאל אביתר ולא עלתה לו שנאמר ויעל אביתר שנשתלק מן הכהנה מפני שלא נענה באורים ותומים, והכי תניא בסדר עולם גבי ארון ובכרחו מפני אבשלום יצא עמו עד שעלה במעלה הויתים ונשאל באורים ותומים ונסתלק אביתר מן הכהנה ודולה נכס צדוק תתחייב בדכתיב וימנול כ טו ויאמר המלך לצדוק השב את הארון וגו' בימי זכריהו, והוא בנו של יחזקאל שהיה בימי יואש; ערי מנרש. ערי לוחם שהטעין הכתוב מגרשות עד עמוד כהן וגו' אלמא הו אורים בבית שנה אמור לו, לא שהיו אורים ותומים אלא באדם שאומר לחברו כו, אלמא כל ימי המקדש ראשון הוה דתניא. חגי וזריה וימלאכי נקראו אורונים; שמעון וישמעאל. רבן שמעון שהיה נשיא ורבי ישמעאל בן אלישע שהיה בן גדול שהקנהם מלכות וכו' לחרבא. שנתידן להרג עמוד כהן. לקטלא לשאר מיתות. כגון רבי עקיבא שסרקו בשרו במסקרות פיתיו של ברזל בדאמר בכרכות וכו' סא; ור' יוחנן בן תרדיון שנשרש ורבי יהודה בן בבא בלוגביאות של ברזל בדאמר בסנהדרין וכו' יא. שאין מספידין על רהיני מלכות. מאימתי המלך, לפיכך מהו בידם; דברים בכתבו. במשמעון. אבן שלמה מסע כמה שהסיעה עי' ההר, ולא סתתרה שוב בכלי ברזל; והלא כבר נאמר מגדרות במגדו וגו' שמיר לסאי אתא. דאמר' במס' גטין (דף סח) שהביאו שמיר ע"י

הרחיבה שאל נפשה ופערה פיה לכלי חק ויורד הדרה והמונה ושאוה ועלו בה: משמתי וביאים הראשונים: מאן "ביאים הראשונים"? אמר רב הונא: זה דוד ושמואל ושלמה, רב נחמן אמר: בימי דוד, וימנין סליק וימנין לא סליק. שהרי שאל צדוק ועלתה לו, שאל אביתר ולא עלתה לו, שנאמר: "ויעל אביתר". מתיב רבה בר שמואל: "ויהי לדרש אלהים בימי זכריהו המבין בראת האלהים" מאי לאו, באורים ותומים. לא, בנביאים. תא שמע, משחרב בית המקדש ראשון, בטלו ערי מנרש, ופסקו אורים ותומים, ופסק מלך מבית דוד. ואם לחשד אדם לומר "ויאמר התרשאת להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים עד עמוד כהן לאורים ולתמים באדם שאומר לחבירו" "עד שיחיו מתים ויבא משיח בן דוד". אלא אמר רב נחמן בר יצחק: מאן "ביאים הראשונים" לאפוקי מחגי זכריה ומלאכי, דאחרונים נינהו. דתנו רבנן: משמתי חגי זכריה ומלאכי, נסתלקה רוח הקודש מישאל. ואף על פי כן היו משתמשים בבית קול, שפעם אחת היו מסובין בעליית בית גוריא ביריחו, נתנה עליהן בת קול מן השמים ואמרה: יש בכם אדם אחד שראוי

אשמדאי מלכא דשדאי; אבנים הללו. שבאפור וחשן; פתוחי חותם. חקק משמע: במלואותם. שיהיו שלמות שלא יחסרו מהם כלום; וקראא להם שמיר. על פני הדיו כחריץ האות: איטני של אבר. גובתא משיא בלע"ז: שירא פרגרא. מין משי הוא; סלת צפה על גבי נפה. מרוב שקנה מדבקת בדפני נפה ודומים לעשה היה שגלושה ביון כו, נפת דבק הנפה, צופים שצפה: שתי כברות הנדבקות כו, שהיתה ברכה מצויה בעשה, וכשמדבקין כברות בדפני התנור אחת בדפן זה ואחת בדפן זה שפגרו וכן תפוחות אצפלייר בלע"ז עד שמנעת פני זו לזו, כצוף זה שגדל ומתפשט והולך ותולה באייר, כן אלו צפות ותפוחות באייר; מן הצופים. הקרים הנבוכים שמשם צופה למרחוק; תכי משמע. מתיבא: ילפת ודבש בא מן הקרים; בדמיתרם רב יוסף. באשר תעשינה הדבורים; כל הנצוק. המערה מכלי טהור לכלי טמא אין הקלות מפרץ להיות חסור לשמא את מה בשתוף הכלי שהוא מערה ממנה חוץ מדבש ויפין. שהוא עב מאד והרי הוא כמקבר, שבשקלול פוסק הוא וחלף מלמשה למעלה ותיב אמרינן ממוות: תפחות. בשריבא בלע"ז שהן עבות ונכנסת ונכתתו השערה עם הדבש; שמויפין כו. מתוך שהוא טוב ועב מערבין בו מים וזין ואין כברות בו; שמויפין. שנקרים והולכי רכיל; שפאמינים בהקדוש ברוך הוא. לומר ממונם לזי הדור מצוה ולצדקה ולתוצאת שבתות וימים טובים; שיהבוו שלחנם לעתיד לבא. שאין מקבלין שכר שלם, ותיב משמע כי מי בו ליום תבא את הצדיקים; קטנות. קטנות אמנה; קטני רשעי בני ישראל; שמתו בשנת קטנים;

שמויפין

שתשרה שכינה עליו אלא שאין דורו ראוי לכך. נתנו עניניהם בהלל חזקן, וכשמת הספידוהו הי חסיד, הי עניו, תלמידו של עזרא. ושוב פעם אחרת, היו מסובין בעלייה ביבנה, נתנה להן בת קול מן השמים ואמרה להן: יש בכם אדם אחד שראוי שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו זכאין לכך. נתנו עניניהם בשמואל הקטן, וכשמת הספידוהו הי עניו, הי חסיד, תלמידו של הלל. ואף הוא אמר בשעת מיתתו: שמעון, וישמעאל, לחרבא. וחבריהו לקטלא, וישאר עמא לביזא, ועקן סגיאי עתידין למיתי על עמא. ואף על ר' יהודה בן בבא בקשו לומר "הי חסיד הי עניו", אלא שנמרפה שעה, שאין מספידין על רהיני מלכות: משחרב בית המקדש בטל השמיר כו; תנו רבנן: שמיר שבו בנה שלמה את בית המקדש, שנאמר: "והבית בהבנתו אבן שלמה מסע נבנה" דברים בכתבו, דברי ר' יהודה. אמר לו ר' נחמיה: וכי אפשר לומר כן? והלא כבר נאמר "כל אלה אבנים יקרת מגדרות במגדו". אם כן, מה תלמוד לומר "לא נשמע בבית בהבנתו"? שהיה מתקין מבחין, ומכנים מפנים. אמר רבי: נראין דברי ר' יהודה באבני מקדש, ודברי ר' נחמיה באבני ביתו. ור' נחמיה, שמיר למאי אתא? מיבעי ליה לכדתניא: אבנים הללו אין פותחין אותן בדיו, משום שנאמר: "פתוחי חותם". ואין מסרטין עליהם באיזמל, משום שנאמר: "במלואותם". אלא פותח עליהם בדיו, ומראה להן שמיר מבחין, והן נבקעות מאליהן בתאינה זו שנבקעת בימות החמה ואינה חסירה כלום, ובבקעה זו שנבקעת בימות החשמים ואינה חסירה כלום. תנו רבנן: שמיר זה, בריתו בשעורה, ומששת ימי בראשית נברא, ואין כל דבר קשה יכול לעמוד בפניו. כמה משמרין אותו? כורכין אותו בספוגין של צמר, ומניחין אותו באיטני של אבר, מליאה סופי שעורין. אמר ר' אמי: משחרב מקדש ראשון, בטלה שירא פרגרא וחוכית לבנה ורכב ברזל, ויש אומרים: אף יין קרוש תבא משניר הדומה בעיגולי דבילה; ונפת צופים: מאי "נפת צופים"? אמר רב: סולת שצפה על גבי נפה, ודומה לעיסה שגלושה בדבש ושמן. ולוי אמר: שתי כברות הנדבקות בתנור ותפוחות ובאות עד שמגיעות זו לזו. ור' יהושע בן לוי אמר: זה דבש תבא מן הצפיא. מאי משמע? בדמיתרם רב ששת, כמא דיתנן דבראיתא ושייטן ברומי עלמא ומתיין דובשא מעישיב טורא. תנן התם: כל הנצוק טהור, חוץ מדבש ויפין והצפחים. מאי "ויפין"? אמר ר' יוחנן: דבש שמויפין בו, וריש לקיש אמר: על שם מקומו, בדכתיב "זיף וטלם ובעלות". פיוצא בדבר אתה אומר "בבוא היופים ויאמרו לשאל הלל דוד וגו', מאי "ויפין"? אמר ר' יוחנן: בני אדם המוסיפין דבריהם. ור' אלעזר אומר: על שם מקומו, בדכתיב "זיף וטלם ובעלות": ופסקו אנשי אמנה: אמר ר' יצחק: אלו בני אדם שהן מאמינין בהקדוש ברוך הוא. דתניא, ר' אליעזר הגדול אומר: כל מי שיש לו פת בסלו ואומר "מה אוכל למחר", אינו אלא מקטני אמנה, וריינו דאמר ר' אלעזר: מאי דכתיב "כי מי בו ליום קטנות" מי גרם לצדיקים שיתבובו שולחנן לעתיד לבא? קטנות שהיה בהן, שלא האמינו בהקדוש ברוך הוא רבא אמר: אלו קטני בני רשעי ישראל

שמויפין

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו' תדברים בכתבך, כמו
שחצבו אותה מן ההר על ידי השמיר ולא סיתתה בכלי ברזל, דברי
רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה, וכי אפשר לומר בן, והלא כבר
נאמר בפסוק אחר, "כל אלה אבנים יקרות וגו' מגודרות במגדה"
- בכלי ברזל מלאה פגיונות, הרי שהיו האבנים חתוכות ומסותתות
בכלי ברזל, אם בן, מה תלמוד לומר 'כל כלי ברזל לא נשמע'
בבית בהבנותו', פירושו, שבבית לא נשמע כלי ברזל, אלא שהיה
מתקין אותם מבחוץ, ומכנים אותם מוכנות מבפנים. אמר רבי,
נראין דברי רבי יהודה שהיו האבנים שלמות כחציבתן באבני
מקדש, ודברי רבי נחמיה שהיו האבנים מסותתות באבני ביתו של
שלמה המלך, שהרי הפסוק שהביא רבי נחמיה שהיו האבנים
מגודרות במגדה, בענין בנין ביתו נאמר.
שואלת הגמרא, ורבי נחמיה שאמר שהיו מתקנים את האבנים
מבחוץ בכלי ברזל, לדבריו שמיר למאי אתא - לאיזה צורך
הביאודו. משיבה הגמרא, השמיר מיצעי ליה, לכדתניא, אבנים
הללו של האפור והחושן, שצריך לכתוב עליהם שמות שבטי
ישראל, אין בותבין אותן בריו, משום שנאמר עליהם 'פתוחי
חותם', שמשמעו חקוק בתוכם, ואין מסרסין עליהם את האותיות
באוימל, משום שנאמר עליהם 'במלואותם', שמשמעו שתהינה
שלמות בלי חסרון, אלא בותב עליהם תחילה את השמות בריו,
ומרצה להן - לאבנים הרשומות בריו את השמיר מבחוץ, והן
נבקעות מאלהן בצורת האותיות, כתיאנה זו שנבקעת מאלה
בימות החמה ואינה חסירה כלום, ובקעה זו שנבקעת אדמתה
בימות הנשמים ואינה חסירה כלום.
תנו רבנן, שמיר זה, בריותו בשעורה, ומששת ימי בראשית
נברא, ואין כל דבר קשה יכול לעמוד בפניו. במה משמרין
אותו, בורכין אותו בספונים של צמר, ומניחין אותו באימני של
אבר - בארגו של עופרת מליאה סובי שעורין.
אמר רבי אמי, משחרב מקדש ראשון בשלה שירא פנדא - מין
משי חשוב, וזכוכית לבנה. תניא נמי הכי, משחרב מקדש ראשון
בשרא שירא פנדא, וזכוכית לבנה, ורכב ברזל ויש אומרים,
אף יין קרוש - שנעשה מוצק חקא משנר, הדומה בעיגולי דבילה
בטל אז.
שנינו במשנה, משחרב בית המקדש בטל השמיר ונזפת צופים.
שואלת הגמרא, מאי נזפת צופים. אמר רב, סולת שצפה ונדרבת
על גבי נפה מרוב שוממה בשעת הניפוי, ודומה לעיפה שנילושה
כבר בדבש ושמן, ונזפת' הוא על שם דבק הנפה, וצופים' הוא על
שם שצפה עליה. ולוי אמר, נזפת צופים הם שתי בפרות לחם
התבבקות בתנור על גבי שתי דופניו מן הצדדים, כבר בדופן זו,
וכבר בדופן שכנגדה, ותופחות ופאות כל כך בתנור, עד שמגיעות
זו לזו ונזפת' הוא מלשון נוף, שגדל הכבר כמו ענפי עץ, וצופים'
הוא מלשון צף, שהככרות תופחים וצפים. ורבי יהושע בן לוי אמר,
נזפת צופים זה דבש חקא מן הצופים - מן ההרים הגבוהים שמהם
צופים למרחק. שואלת הגמרא, מאי משמע שהדבש בא מן
המקומות הגבוהים, בדרמתינן רב ששת על הפסוק 'כאשר תעשינה
הדבורים, בקא דנתון דבריתא'ה ושייטן ברומי עלמא ומתנין
דיובשא מעישבי מווא - כמו שפעות הדבורים ושטות בגובה
העולם, ומביאים דבש מעשבי ההרים, הרי שהדבש המשובח בא
ממקומות הגבוהים.
כיון שעסקנו בדבש משובח, מביאה הגמרא משנה במסכת מכשירין
העוסקת בענין זה, תנן התם, כל משקה הנצוץ מכלי טהור לכלי
טמא. מהור - אינו חיבור להעביר את הטומאה מכלי הטמא לכלי
הטהור, חוץ מדבש ויפים והצפחים שהם משקים עבים מאד, עד
כדי שכשנפסק הקילות, חוזר למעלה. שואלת הגמרא, מאי ויפים,
אמר רבי יוחנן, זהו דבש שמוייפין בו ומעריבים בו יין ומים, ומתוך
שהוא עב אין הדבר ניכר. וריש לקיש אמר, הוא קרוי ויפים' על

הרחיבה שאלו נפשה ופצרה פיה לכלי חק וירד הדרה והמונה
ושאונה ועלו פיה' שבסופו של דבר, כל המון הרשעים הללו יפלו
בגיהנם.
שנינו במשנה, משמתו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים.
שואלת הגמרא, מאן נביאים הראשונים שבמותם בטלו אורים
ותומים. אמר רב הונא, זה דוד ושמואל ושלמה. רב נחמן אמר,
אף בימי דוד, וימנין סליק וימנין לא סליק - פעמים עלתה להם
תשובה באורים ותומים, ופעמים שלא עלתה, שהרי שאל צדוק
באורים ותומים, כשברח דוד מפני אבשלום ועלתה לו תשובה,
שאל אכיתר באורים ותומים ולא עלתה לו תשובה, שנאמר באותו
ענין 'ועל אכיתר', ופירושו, שנסתלק מן הכהונה כיון שלא נענה.
מקשה הגמרא, מתיב רבה בר שמואל, כיצד אמרת שמשמתו דוד
ושמואל ושלמה בטלו אורים ותומים, והרי נאמר "ויהי לדרוש
אלהים כל ימי זכריה ובימי זכריהו הסבין בראות האלהים", מאי
לא ראהו זו היא פאורים ותומים, הרי שהיו גם בימי אורים
ותומים. מתרצת הגמרא, לא באורים ותומים, אלא ראה נביאים.
עוד מקשה הגמרא מבריתא, תא שמע, משחרב בית המקדש
ראשון, במלו ערי מגרש - ערי הלוים שנצטוו להניח סביבם מגרש,
ופסקו אורים ותומים, ופסק מלך מבית דוד, ואם להשך אדם
לומר כיצד אתה אומר שפסקו אז אורים ותומים, והלא נאמר
בעליה דורובל, בבנין בית שני, כשחלק מהכהנים לא מצאו את כתב
יהוסב, ויאמר התרששתא להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים
עד עמוד כהן לאורים ותומים, הרי שגם אז היו אורים ותומים,
[אמור לו], אין הפירוש כך, אלא פאדם שאומר לחבירו עד שיהיו
מתים ויבא משיח בן דוד, כך גם אמר להם התרששתא, שלא יאכלו
מן הקדשים עד שיבא המשיח ויהיו אורים ותומים, הרי מפורש
בבריתא זו שאורים ותומים פסקו רק משחרב בית המקדש הראשון,
וקשה על רב הונא שאמר שנביאים הראשונים הם דוד שמואל
ושלמה.
אלא אמר רב נחמן בר יצחק, מאן נביאים הראשונים שבמותם
פסקו אורים ותומים, כל הנביאים שבימי בית ראשון, לאפוקי מחני
זכריה ומלאכי שהתנבאו בתחילת הבית השני, דאחרונים ינחיו
ובימיהם לא היו אורים ותומים, ומצינו כך בבריתא, שהם היו
הנביאים האחרונים, דתנו רבנן, משמתו חני זכריה ומלאכי
נסתלקה רוח הקודש של נבואה מישראל, הרי שהם היו הנביאים
האחרונים, ואף על פי כן היו משתמשים בכת קול מן השמים,
שפעם אחת היו חכמים מסובין בעליית בית גוריא ביריחו, נתנה
עליהן בת קול מן השמים ואמרה, יש בכם אדם אחד שראוי
שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו ראוי לכך, נתנו עיניהם
בהלל הזקן, ובשמת הלל הזקן, הספידוהו, הי חסיד הי עניו
תלמידו של צורא. ושוב פעם אחרת היו חכמים מסובין בעלייה
ביבנה, נתנה להן בת קול מן השמים ואמרה להן, יש בכם אדם
אחד שראוי שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו ופאין לכך,
נתנו עיניהם בשמואל הקטן, ובשמתו, הספידוהו, הי עניו הי
חסיד, תלמידו של הלל, ואף הוא - שמואל הקטן, אמר בשעת
מיתתו ברוח הקודש ששרתה עליו אז, שמעון - רבן שמעון בן
גמליאל נשיא ישראל, וישמעאל - רבי שמעאל כהן גדול, יתנו
לחרבא - להריגה בחרב בגזרת המלכות, וחקרוהי אף הם יהיו
לקטלא - להריגה במיתות משונות אחרות, ושאר עמא יהיו לביוא
- לבו, ועקן סניאין עתידין למיתו על עמא - וצרות רבות עתידות
לבא על העם, ואף על רבי יהודה בן בבא בקשו לומר במותו
כשנחרג, הי חסיד הי עניו, אלא שנמרפה שעה מלהספידו, לפי
שאין מספידו על חרוגי מלכות מאימת המלכות.
שנינו במשנה, משחרב בית המקדש בשל השמיר בו, תנו רבנן,
שמיר זהו שבו בנה שלמה את בית המקדש, שנאמר בבנין הבית
שבנה שלמה, "ותבית בהבנותו אבן שלמה מסע נבנה ומקבות

ביאורים למסכת סוטה דף מט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

יָרַד מִלְּבָרְכָה וְנִיטַל מִטַּעַם פִּידוֹת וְכוּ'. מביאה הגמרא ברייתא
 בענין זה, תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, מִתְּהֵרָה בְּמִלָּה מִטַּעַם
 וְרִיחַ, מִעֲשֵׂר בִּיטָל שׁוּמָן דִּנְן. מספרת הגמרא, רב הונא אֲשַׁכַּח
 תוֹמָרְתָא דְּחִינוּנִיתָא - מִין תמרה שמה שאף יש בה ריח טוב,
 שְׁקֵלָה בְּרָכָה בְּסוּדְרִיהָ - נטלה רב הונא ועטפה בסודרו, אֲתָא רַבָּה
 בְּרִיהָ שֶׁל רב הונא, אָמַר לִיהָ לרב הונא, מוֹרְחִינָא רִיחָא דְּחִינוּנִיתָא
 - מריח אני ריח של תמרה חינוניתא, אָמַר לִיהָ רב הונא לרבה בנו,
 בְּנִי, כִּיִן שֶׁהֲרַחַת אֶת רִיחָהּ, וְדַאי מִתְּהֵרָה יֵשׁ בָּךְ שֶׁלֹּךְ לֹא נִיטַל מִמֶּךָ
 רִיחַ הַפִּירוֹת, יְהִרְבָּה נִיחָלִיה - נתנה לו רב הונא לרבה, אֲדִיחְכִּי אֲתָא
 אָבָא בְּרִיהָ - בין כך בא אבא בנו של רבה בר רב הונא, שְׁקֵלָה יְהִרְבָּה
 נִיחָלִיה - נטלה רבה בר רב הונא ונתנה לאבא בנו, אָמַר לִיהָ רב
 הונא לרבה בנו, בְּנִי, שִׁמְחָת אֶת לְבִי בְּכך שיש בך סהרה, הִקְהִיתָהָ
 אֶת שִׁנְי בְּכך שהראית לי שאתה אוהב את בנך יותר ממני, שִׁלַּחַת
 אוֹתָהּ מִמֶּנִּי וְנָתַת לּוֹ, תִּינִי דְאֲמַרִי אִנְשִׁי, רַחֲמֵי דְאָבָא אֲבִי -
 רחמי האב על בנתי, רַחֲמֵי דְבְנִי אֲבִי דִּהּוּוֹ לִיהָ - ורחמי הבן אינם
 עַל הָאֵב, אלא על הבנים שלו.
 עוֹד מִסְפֶּרֶת הַגְּמָרָא, רַב אַחָא בְּרִי יַעֲקֹב אֵימְפֵּל בִּיהָ בְּרַב יַעֲקֹב בֶּר
 בְּרִיתָהּ - טרח בגידולו של רב יעקב בן בתו, בִּי נָזִיל, אָמַר לִיהָ רב
 אחא בר יעקב לנכדו, אֲשַׁקֵּין מֵנָא - השקני מים, אָמַר לוֹ רב יעקב,
 לֹא בְּרִיךְ אָנָּה - איני בנך, ואיני חייב לכבדך כאב, וְהִינֵנּוּ דְאֲמַרִי
 אִנְשִׁי, רַבִּי רַבִּי, בֶּר בְּרִיתְךָ אָנָּה - גדל גדל את נכדך, ולבסוף
 יאמרו לך בן בתך אני.
 מִשְׁנָה. בְּפֻלְמוֹם שֶׁל אֲסַפְסִינּוֹם - בביתא חילו של אספסינוס
 קִיסַר רומי על ירושלים בסוף ימי בית שני, גִּזְרוּ חֲכָמִים עַל עֲטֻרוֹת
 חֲתָנִים, וְעַל הָאִידוּם. בְּפֻלְמוֹם - בביתא חילו של מִיטוֹם,
 כִּשְׁהַבִּיא הוֹרְקֶנוֹס לְהִלָּחֵם עִם אֲרִיסְתוֹבִלוֹס אַחִיו, גִּזְרוּ חֲכָמִים עַל
 עֲטֻרוֹת בָּלוֹת, וְשָׁלַא לְמֹד אֲדָם אֶת בְּנֵי יוֹנִית. בְּפֻלְמוֹם - בביתא
 הַחִיל הַמִּתְּחַלֵּן עַל יְרוּשָׁלַיִם, שָׁבוּ בֹא טִיטוֹס וְהִתְחַרֵּב אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ,
 גִּזְרוּ חֲכָמִים שֶׁלֹּא תֵצֵא הַכֶּלֶה בְּאִפְרָיִם - בחופת כבוד של מעילתו,
 וְסִלִּיתוֹת מִזְחָבוֹת בְּתוֹךְ הָעִיר כִּשְׁמֹלִיכִים אוֹתָהּ מִבֵּית אֲבִיהָ לְבֵית
 בַּעֲלָהּ, וְרַבּוֹתֵינוּ הִתִּירוּ שֶׁתֵּצֵא הַכֶּלֶה בְּאִפְרָיִם בְּתוֹךְ הָעִיר.
 מִשְׁמַת רַבִּי מֵאִיר, בְּמָלוּ מוֹשְׁלֵי מִשְׁלִים - מלמדים את החכמה
 דֶּרֶךְ מִשֵּׁל וּמְלִיצָה, כְּגוֹן מִשְׁלֵי שׁוֹעֲלִים. מִשְׁמַת בֶּן עֲזַאִי, בְּמָלוּ
 הַשְּׁקִנְיִם - שוקדים על דלתות בית המדרש לילה ויום. מִשְׁמַת בֶּן
 זֹמְאָ, בְּמָלוּ הַדְּרָשָׁנִים - דורשים את פסוקי התורה. מִשְׁמַת רַבִּי
 עֲקִיבָא, בְּמָלוּ כְבוֹד הַתּוֹרָה - שהיה דורש כל קוץ וקוצ של אותיות,
 וְכָל שֶׁכֵּן אוֹתִיוֹת, וְהָיוּ כְבוֹד הַתּוֹרָה שֶׁאֵין בָּהּ דָּבָר לְבִטְלָה. מִשְׁמַת
 רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוּסָא, בְּמָלוּ אֲנָשֵׁי מִעֲשֶׂה - בטוחים בצדקתם
 וְעוֹשִׂים מַעֲשֵׂי פֶלֶא. מִשְׁמַת רַבִּי יוֹסִי קַמְנִתָא, פִּסְקוֹ חֲסִידִים, וְלָמָּה
 נִקְרָא שְׁמוֹ קַמְנִתָא, שֶׁהָיָה קַמְנִתָא וְסוּפֶם שֶׁל חֲסִידִים. מִשְׁמַת רַבִּי
 יוֹחָנָן בֶּן זַבְאִי, בְּמָלוּ זִיו הַחֲכָמָה. מִשְׁמַת רַבִּי נִמְלִיאֵל הַקּוֹן, בְּמָלוּ
 כְבוֹד הַתּוֹרָה - שהיו עד אז עוסקים בה בעמידה, ומִשְׁמַת יִרְדָּה
 חוֹלְשָׁה לְעוֹלָם וְעוֹסְקִים בָּהּ בִּישִׁיבָה, וּמִתָּה מִתְּהַרָה וּפְרִישׁוֹת.
 מִשְׁמַת רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן פֶּאֶבִי, בְּמָלוּ זִיו הַהֲוֹנָה - שהיה חכם
 וְעֵשֶׂר וְכֹהֲנִים רַבִּים אוֹכְלִים עַל שׁוֹלְחָנוֹ. מִשְׁמַת רַבִּי, בְּמָלוּ עֲנוּהָ
 וְיִרְאָתָהּ חֲמָא.
 [גמרא. תנו רבנן.] רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יֵאִיר אֹמֵר, מִשְׁחָרֵב בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בּוֹשָׁו חֲבֵרִים - תלמידי חכמים וְכֵן חוֹרִין - מִיּוֹחֲסִים,
 וְחָפְזֵי רָאשֵׁם לִפִּי שֶׁהֵיוּ הַמַּמְזֵרִים וְעוֹזֵי הַפְּנִים בְּגִדּוּלָהּ וְעוֹשֶׂר,
 וְהַתְּלָמִידִים וְהַמִּיּוֹחֲסִים בְּעִנְיֹת, וְנִדְּלָדְלוּ אֲנָשֵׁי מִעֲשֶׂה, וְנִבְכְּרוּ בְּעֵלֵי
 זִדּוּעַ וּבְעֵלֵי לְשׁוֹן, וְאֵין דּוֹרֵשׁ לְיִשְׂרָאֵל וְאֵין מִבְּקֵשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים,
 וְאֵין שׁוֹאֵל בְּשִׁלּוֹם חֲבִירוֹ, וְאֵם כֵּךְ, עַל מִי לָנוּ לְהִשְׁעֵן, עַל אֲבִינוּ
 שֶׁבְּשָׁמַיִם.
 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אֹמֵר, מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שָׁרוּ
 חֲבִימָאֵי לְמִתּוֹ בְּסַפְרֵא - התחיל ערך החכמים להיות כמלמדי
 תִּינוּקוֹת, וְסַפְרֵא בְּחֻזָּא - וערך מלמדי התינוקות התחיל להיות
 כְּשִׁמְשֵׁי הַצִּבּוֹר, וְהֻנְיָא כְּעִמָּא דְאֲרַעָא - וערך שְׁמֵי הַצִּבּוֹר הַתְּחִיל
 לְהִיטֵב כַּעַם הָאָרֶץ, וְעִמָּא דְאֲרַעָא

שְׁמִיבְזִין - שמבטלים דין אביהם הרשעים לעתיד לבוא, וְכך
 אֹמְרִים לְפָנֵינוּ, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, מֵאַחַר שֶׁאַתָּה עֲתִיד לִפְרֹעַ מָוֶה,
 לָמָּה הִקְהִיתָה שְׁנִיתָהָ בָּם לַעֲנֹשׁ בְּמִיתָתָהּ בְּקִטְנוּתָהּ.
 אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּר יִבְרָכְיָה, אֲלֵמָּל תִּפְּלֹתוֹ שֶׁל דָּוִד, הָיוּ כָּל
 יִשְׂרָאֵל בְּגִלוֹת מוֹכְרֵי רֶכֶב - שׁוֹמְנִים וְדֹבְרִים מֵאוֹסִים, מִתּוֹךְ עֲנִיּוֹתָם,
 שֶׁנֶּאֱמַר בְּתִהִלִּים, שִׁבְקָשׁ דָּוִד עַל יִשְׂרָאֵל, שִׁגְם כְּשִׁיחֵיו בְּגִלוֹת,
 שִׁיתָה ה' מוֹרָה לָהֶם שְׁפִירוֹשׁוֹ, תָּתֵן לַעֲנִיִּים מִרוֹת וְעוֹשֶׁר, כְּדֵי שֶׁלֹּא
 יִהְיוּ פְחוּתִים וְנִבְזִים כָּל כֵּךְ בְּעִנְיֵי הָאוֹמוֹת.
 וְאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּר יִבְרָכְיָה, אֲלֵמָּל תִּפְּלֹתוֹ שֶׁל חֲבִיבָה, הָיוּ
 שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים מִתְּבַסְּפִים בְּמִלִּית אַחַת מִרֹב עֲנִיּוֹתָם וְעוֹסְקִין
 בְּתוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר בְּתַפְלֹתוֹ שֶׁל חֲבִיבָה, ה' שִׁמְעָתִי שֶׁמֶעַד יִרְאֵתִי ה'
 פֶּעֶלְךָ בְּקֶרֶב שָׁנִים תִּהְיוּ, אֵל תִּקְרָא בְּקֶרֶב שָׁנִים, אֵלָּא בְּקֶרֶב
 שָׁנִים, וְכך הוּא נִדְרָשׁ, פֶּעֶלְךָ, שְׁהִיא הַתּוֹרָה, כְּשֶׁשָּׁנִים מִתְּקַרְבִּים
 לְלִמּוּד אוֹתָהּ בְּכִסּוֹת אַחַת מִחֻמֹּת עֲנִיִּים, חִיהָ אוֹתָם לְבָל יִהְיוּ עוֹסְקִים
 בָּהּ בְּעִנְיֹת מִרְבּוּבָה.
 וְאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּר יִבְרָכְיָה, שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים הִתְחַלְּכִין
 בְּדֶרֶךְ וְאֵין בִּינְיָהוּ דְּבִרְ תוֹרָה, רָאוּן לִישְׁרָף בָּאֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר
 כִּשְׁחָלְכוּ אֱלֹהֵיו הַנְּבִיא וְאֵלִישָׁע תַלְמִידוֹ, וְהָיָה הָמָּה הוֹלְכִים הַלּוֹךְ
 וְדָבָר וְהָנָה רֶכֶב אֵשׁ וְגו' וְהַפְרִיד בֵּינֵיהֶם, וְלָקַח אֶת אֱלִיהוּ, מִעֲמָא
 שֶׁלֹּא נִשְׁרַפּוּ אֵשׁ שֶׁל מַעֲלָה, הוּא מִשּׁוֹם דְּאִבָּא דִּיבּוֹר תוֹרָה בֵּינֵיהֶם,
 הָא אֵם לִבָּא דִּיבּוֹר, הָיוּ רָאוּן לִישְׁרָף.
 וְאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּר יִבְרָכְיָה, שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים הִתְדִין בְּעִיר
 אַחַת וְאֵין נִזְחִין זֶה לָזֶה בְּהִלָּכָה, אַחַד מֵהֶם מָתַעַל יְדֵי חֲבֵירוֹ, וְאַחַד
 - הַהוּרָג בְּגִשְׁגָּה גִּלְגָּל עַל יְדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר בְּפֶרֶשׁת עִיר מִקְלָט, שִׁמְטַת
 עִיר מִקְלָט הִיא "לָנוֹם שִׁמָּה רֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצֵחַ אֶת רֵעֵהוּ בְּכָלִי
 דַּעַת", וְאֵין דַּעַת" אֵלָּא תוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר עַל יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁעָבְרוּ עַל
 מִצְוֹת הַתּוֹרָה "נִדְּמוּ עָמִי מִכָּלִי הַדַּעַת" שְׁפִירוֹשׁוֹ, שֶׁנִּשְׁטַפְּשׁוּ עִמִּי
 מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא עֲסָקוּ בְּתוֹרָה, וְנִדְרַשׁ הַפְּסוֹק שֶׁל עִיר מִקְלָט כֵּךְ,
 שֶׁהָיָה עֲסָקוֹ נִגְרָמָה מִשּׁוֹם שֶׁלֹּא עֲסָקוּ יָחִיד בְּדַעַת שְׁהִיא תוֹרָה.
 אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה בְּרִיהּ דְּרַבִּי חִיָּא, כָּל תַּלְמִיד חָכֵם הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה
 מִתּוֹךְ הַדָּחֵק, תִּפְּלֹתוֹ נִשְׁמַעַת, שֶׁנֶּאֱמַר, "כִּי עִם בְּצִיּוֹן יֵשֵׁב
 בִּירוּשָׁלַיִם כִּבְּהָ לֹא תִכְבֶּה חֲנוּן יִחַדֵּךְ לְקוֹל וְעָקֵב כְּשִׁמְעָתוֹ עֲנֵךְ",
 וְנִדְרַשׁ, שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹנֶה לְקוֹל זַעֲקַת אֵלּוּ הַיּוֹשִׁבִים יְשִׁיבָה
 שֶׁל תוֹרָה, וְכִתִּיב בְּתִרְיָה, שְׁבִאִיזָה עֵסֶק הַתּוֹרָה הַדְּבָרִים אֲמוּרִים,
 "וְנָתַן ה' לָכֶם לֶחֶם צָר וְמִים לִחְיִין", וּמִכָּאן, שִׁישִׁיבָה זֶה הִיא עַל יְדֵי
 הַדָּחֵק. רַבִּי אֲבָהוּ אֹמֵר, אוֹתוֹ הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה מִתּוֹךְ הַדָּחֵק מִשְׁפִּיעִין
 אוֹתוֹ מִזִּי שְׁכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר בְּסוֹף הַפְּסוֹק, "וְהָיוּ עֵינֶיךָ רְאוּת אֶת
 מוֹדִיעִי". רַבִּי אַחָא בֶּר חֲנִינָא אָמַר, אֵם אֵין הַפְּרָגוֹד נִנְעַל בְּפָנָיו,
 שֶׁנֶּאֱמַר בְּאִתּוֹ הַפְּסוֹק "וְלֹא יִגְנֹף עוֹד מוֹדִיעִי", שְׁפִירוֹשׁוֹ, שֶׁלֹּא יִסְתֵּר
 מִמֶּךָ מוֹדִיעִי, שְׁהוּא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלֹא תִנְעַל הַמַּחֲצִיצָה בֵּינָךְ לְבִינוּ.
 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן נִמְלִיאֵל אֹמֵר מִשּׁוֹם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ,
 מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵין יוֹם שֶׁאֵין קִלְלָה וְכוּ'. אָמַר רַבָּא, לֹא
 זֶה בְּלָבַד שֶׁאֵין יוֹם שֶׁאֵין בּוֹ קִלְלָה, אֲלֵא וְכָל יוֹם מְרֻבָּה קִלְלָתוֹ
 מִשְׁלֵי חֲבִירוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹכָתָהּ הַגְּלוּת, "כִּפְכֶּךָ תֵּאֱמַר מִי יִתֵּן עָרֵב
 וְכִפְכֶּרֶ תֵּאֱמַר מִי יִתֵּן בְּכֶךָ", וְיֵשׁ לְשֹׁאֵל, הִי בְּכֶךָ - עַל אִיזָה בְּכֶךָ
 הַכּוֹנוּנָה שֶׁעָרֵב תֵּאֱמַר עָלָיו מִי יִתֵּן וְיָבֵא, אֵלֵימָא תֵּאֱמַר כֵּךְ עַל בְּכֶךָ
 דִּלְמָתָהּ, מִי יֵדַע מֵאֵי הָיוּ - וְכִי יוֹדַע הוּא שִׁיחִיהָ טוֹב יוֹתֵר, אֵלָּא
 תֵּאֱמַר כֵּךְ עַל הַבֶּכֶר דְּחִלְיָה - שֶׁעָרֵב, מִי יִתֵּן וְיָבֵא שׁוֹב יוֹם כּוֹז, מִשּׁוֹם
 שְׁהִיהָ טוֹב יוֹתֵר מִן הָעָרֵב שֶׁאֲחֵרֵיו. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא, וְאֵלָּא אֵם כָּל
 יוֹם מִתְּרַבֶּה הַקִּלְלָה, עֲלֵמָא אֲמַאי קָא מְקַיִים - עַל מַה הָעוֹלָם
 עוֹמֵד. עוֹנָה הַגְּמָרָא, אֲקִדּוּשָׁה דְּסִידְרָא - עַל סֹדֵר קְדוּשָׁה אֲמוּרִים
 עַל הַסֹּדֵר שֶׁחֲתִירָת אַחֵר תִּפְּלֵת שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה, וְאִיחָא שְׁמִיהָ רַבָּא
 דְּאִנְדְּרָתָא - וְעַל אֲבֵן יֵהָא שְׁמִיהָ רַבָּא שְׁעוּנִים הֵעֵם אַחֵר הַדְּרָשָׁה
 בְּדִבְרֵי אַגָּדָה כָּל שֶׁבֶת, שֶׁנֶּאֱמַר, "אֲרִין עֲתָתָה כְּמוֹ אוֹפֵל צִלְמָתוֹ
 וְלֹא סְדָרִים", שֶׁמִּשְׁמַעוֹ, שֶׁהָאָרֶץ חֲשֵׁכָה וְצִלְמוֹת כְּשֶׁאֵין בָּהּ סְדָרִים,
 וְסוֹף הַפְּסוֹק הוּא, 'וְתוֹפֵעַ כְּמוֹ אוֹפֵל', וּפִירוֹשׁוֹ, הָא אֵם יֵשׁ סְדָרִים -
 סֹדֵר קְדוּשָׁה וְיֵהָא שְׁמִיהָ רַבָּא, אוֹי תוֹפִיעַ הָאָרֶץ מֵאוֹפֵל.
 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה, הָעִיד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְכוּ' וְלֹא

שבת קודש - היום השעה וארבעים יום, שהם שבועות לעומר

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מט עמוד א

רש"י

שמןה ויש בה ריח טוב, ומין תמרים הוא לעצמן: טהרה יש בה. לפיכך מריחה לך ולא
בטל הריח מאצלה: אהא בריה. דרבה בר רב הונא: א"ל. רב הונא לבריה: שפחת את לבי.
בטהרתה: והקמיתה את שני. שהראיתיני שאהבךך על בגד יותר מעלי, שנטלת ממני ונתת
לו רחמי. אהבה: אישפל ביה. גדלו בביתו: רבי רבי. גדל גדל אותי ואע"פ כן איני בך: רבי
ביתך. אהא. ואין עלי לבכרך בכו: טהני
בפולמוס. חיל שהביא אספסגוס על ירושלם:
עשרות חתנים וארוס. מפרש בגמרא: בפולמוס
של מיטוס. שהביא הורקנוס אספסגוס
אחיו, ובין זה לזה היו חמשים ושנים שנה
בדאמר בסדר עולם: עשרות כלות. מפרש
בגמרא: בפולמוס האחרון. הוא של חרבן הבית
ונשל מיטוס נמי הנה: באפריון בן העיר. שהיו
מוליכין אותה מבית אביה לבית בעלה ואפריון
של מעילים וטליתות מוקבות מקפות לה: מושלי
משילות. למת אות אמתקא וטעם להקמה לבגס
בה בשערי בינה. כגון ממשלות שזעלים דאמר
בסנהדרין (ף נח) כי הנה דרש ר"מ בפירקא הנה
דרש תלתא שמעקא ותלתא אגדתא ותלתא
מתלי: שקנינם. שקורין ביה ללחות בית המדרש
לילה ויום בדאמר ביבמות (ף טו) אכל מה
אעשה שנפשי חשקה בתורה: תרשנים. שהיה
בקי בטעמי המקראות בדאמר לא זכיתי
שתאמר יצאת מצרים בלילות עד שדרשה בן
זומא (נפוט דף יכו) בשל כבוד תורה. שהיה נותן
לבו לדרוש כל קוץ וקוץ של כל אות, וכשי
תבטו יתרות ואותיות: יתרות כגון בת ובת אבי
דורש (ספגין דף טא). וזהו כבוד תורה גדול שאין
בה דבר לבטלה אנשי מעשה. בטוח בחשיבותו
ויעשה מעשים מפלאים בדאמר בתענית (ף כז)
נמשי בשורין יאמר לחמין ודילוק לעדים להביא
אביים בקרניהם: קטנותם של חסידים. שהיו
החסידים הולכים וכלים והוא היה מקטנותיהם
וסוף ויו התקנה. זה לא ידענא מאי היא משפת
ר"מ חזון בשל כבוד התורה. במסכת מגלה וף
לא) אמר שעד שמת הוא היה בריאות בעולם
ולא היו למדין תורה אלא מעמד. משמת הוא
יך חלי לעולם והוצרכו ללמוד תורה מישוב:
בשל ויו התקנה. שהיה חכם וגעיר וכתבים רבים
אובלין על שלחנו. וכן חזוין. מתיסין: חפ
ראשם. שהיה זה לא פנים ממונים שהם
געשירים ואלו גענים: גדלדלו אנשי מעשה. אין
חש להם: ואין דורש לישאל: ואין מבקש.
עליהם רחמים: שרו תכפיא. התחילו החכמים:
ספרא. מלפני תינוקות, שהם קטנים מן
החכמים: בעמא דארעא. בעמי הארץ:
אולא

תופיע מאופל: לא ירד טל לברכה ונפיל טעם פירות וכו': תניא, ר' שמעון בן אלעזר אומר: טהרה בפלח טעם וריח, מעשר ביטול
שומן דגן. רב הונא אשכח תומרתא דחיונינא, שקלה, ברכה בסודריה. אהא רבה בריה, אמר ליה: מורחניא ריחא דחיונינא. אמר
ליה: בני, טהרה יש בה, יתבה ניהליה. אדהכי, אהא אבא בריה, שקלה, יתבה ניהליה. אמר ליה: בני, שפחת את לבי והקמיתה את
שני. היינו דאמרי אינשי: רחמי דאבא, אבני. רחמי דבני, אבני דהווי ליה. רב אחא בר יעקב, אישפל ביה ברב יעקב בר ברתיה. כי
גדל, אמר ליה: אשקנין מיא. אמר לו: לאו בריך אנה. והיונו דאמרי אינשי: רבי רבי, בר ברתך אנה: מתנני' בפולמוס של אספסגוס
גזרו על עטרות חתנים, ועל האירוס. בפולמוס של מיטוס גזרו על עטרות כלות, ושלא ילמד אדם את בנו ויוניא. בפולמוס האחרון
גזרו שלא תצא הפלה באפריון בתוך העיר, ורבותינו התירו שתצא הפלה באפריון בתוך העיר. משמת ר' מאיר בטלו מושלי משלים.
משמת בן עזאי בטלו השקדנים. משמת בן זומא בטלו הדרשנים. משמת ר' עקיבא בטל כבוד התורה. משמת ר' חנינא בן דוסא בטלו
אנשי מעשה. משמת ר' יוסי קטנותא פסקו חסידים. ולמה נקרא שמו "קטנותא"? שהיה קטנותא של חסידים. משמת ר' יוחנן בן זבאי
בטל ויו התקמה. משמת רבן גמליאל הוקן בטל כבוד התורה, ומתה מטהרה ופרישות. משמת ר' ישמעאל בן פאבי בטל ויו התהונה.
משמת רבי בטל ענה ויראת תא: גמ' [תנו רבנן]: ר' פנחס בן יאיר אומר: משחרב בית המקדש בושו חברים ובני חורין וחפו
ראשם, ונדלדלו אנשי מעשה, ונברו בעלי ורוע ובעלי לשון, ואין דורש ואין מבקש ואין שואל, על מי לנו להשען על אבינו שבשמים.
ר' אליעזר הגדול אומר: מיום שחרב בית המקדש, שרו חכמיא למהוי כספריא, וספריא כחגיגא, וחגיגא כעמא דארעא, ועמא דארעא

אולא

רש"י

ששכבוזין דין אביהם. קורעים דין אביהם, שבשכבין לדונם אומרים לפניו וכו': הקמיתה
שניהם. למה האבלתם וצערתם עלינו במותנו ופירעת מהם בחייהם: סוכרי רב. רבב רבב הוא
דבר מאוס. כגון חלב ושמן ונדבק בבגדים ונמאסין, ואין לך אדם מתעסק בהם אלא עני:
שיתה ה' מורה להם. לעיל מניה כתיב כי לא ינצח ישכח אביהן תקות עניים תאבד לעד
שיתה ה' מורה להם, מן להם מרות לאותן עניים

עשר שיהיו הגוים נוהגין בהם כבוד, וידעו הגוים
שהן אגושי ואינם אלהות, שאין כל הכבוד
והגדלה שלהם: מתבסין בטלית אחת. משום
עני: בקרב שנים. אותה פעלה שלף דהינו דבר
תורה שהיא בקרב שנים, ששנים צריכין
להתקרב יחד בכסוי אהר: תניה. רפאהו והריוח
להם ותן להם חיותם: תמה חולכים הליוך ודבר.
בדברי תורה. באלהיו ובאלישע כתיב: ראויין
לשרף. שעל מנת בן בא הרבב אש עליהם: אחד
מה ע"י חבירו שברכו בשוגג וזה גולה לעיר
מקלט, ואם אין כאן מיתה סימן למיתה ואיכא,
וגלות סימן לגלות שאחד מת ואחד גולה בכלי
דעת. על שלא היה להם דעת להיות מלמדין זה
את זה ולמדין זה מהם: כדמו עמי. וסיפיה דקרא
והשפח תורת אלהים: כי עם בציון יושב. אלו
יושבי ישיבת תורה. וסיפא דקרא חנון יחנך לקול
ועקה: להם צר. במי הכותב מדבר, במי
שמונותיו קשין עליו ואעפ"כ יושב ועוסק
בתורה והיו עניד וגו' וכן בתריה כתיב ולא
יבנה פירגו. מחנה לא יבנה. לא יתכסה ממך
בכנף בגדו ומחצתו: דלפני. מי יתן שיבא יום: כי
ידע. אם יושב מן הוללות: אלא דחליו. מי יתן
והיה זה יום הבא כזה שעבר: אלא עלמא אפאי
מקום. מאחר שהקלה הולכת תמיד ורבה:
אנשיה דסדרא. סדר קדשה. שלא תהנה אלא
שהיו כל ישראל עוסקין בתורה בכל יום דבר
מעט, שאומר קריאתו ותרנומו וכן בעוסקין
בתורה, וכן שונתה: בכל ישראל במלמדים
ובעמי הארץ ויש כאן שנים קדשת השם
ותלמוד התורה חביב הוא, וכן יתא שמיה רבה
מבקר שענין אחר הנהגה שהדורש דורש ברכים
בכל שבת היו נוהגין כך, ושם היו נקבצין כל
העם לשמוע לפי שאינו יום של מלאכה ויש כאן
תורה וקדוש השם: סדרים. סדרי פרשיות דתורה:
טהרה. שפסקה מישאל: בשלח. טעם. תפירות
ורחים, שמתוך שהיו סתודים נוהגין בטהרה אף
הקב"ה מטהר פרותיהן מריח רע ומשעם רע:
מעשר בשל שמן דגן. כגון פסוק מעשרות פסק
שמן הדגן כשמו של מעשר דאריק חלב
בדכתיב כל חלב יצקו וגו' (פסקה יתא דחגיגה).

תופיע מאופל: לא ירד טל לברכה ונפיל טעם פירות וכו': תניא, ר' שמעון בן אלעזר אומר: טהרה בפלח טעם וריח, מעשר ביטול
שומן דגן. רב הונא אשכח תומרתא דחיונינא, שקלה, ברכה בסודריה. אהא רבה בריה, אמר ליה: מורחניא ריחא דחיונינא. אמר
ליה: בני, טהרה יש בה, יתבה ניהליה. אדהכי, אהא אבא בריה, שקלה, יתבה ניהליה. אמר ליה: בני, שפחת את לבי והקמיתה את
שני. היינו דאמרי אינשי: רחמי דאבא, אבני. רחמי דבני, אבני דהווי ליה. רב אחא בר יעקב, אישפל ביה ברב יעקב בר ברתיה. כי
גדל, אמר ליה: אשקנין מיא. אמר לו: לאו בריך אנה. והיונו דאמרי אינשי: רבי רבי, בר ברתך אנה: מתנני' בפולמוס של אספסגוס
גזרו על עטרות חתנים, ועל האירוס. בפולמוס של מיטוס גזרו על עטרות כלות, ושלא ילמד אדם את בנו ויוניא. בפולמוס האחרון
גזרו שלא תצא הפלה באפריון בתוך העיר, ורבותינו התירו שתצא הפלה באפריון בתוך העיר. משמת ר' מאיר בטלו מושלי משלים.
משמת בן עזאי בטלו השקדנים. משמת בן זומא בטלו הדרשנים. משמת ר' עקיבא בטל כבוד התורה. משמת ר' חנינא בן דוסא בטלו
אנשי מעשה. משמת ר' יוסי קטנותא פסקו חסידים. ולמה נקרא שמו "קטנותא"? שהיה קטנותא של חסידים. משמת ר' יוחנן בן זבאי
בטל ויו התקמה. משמת רבן גמליאל הוקן בטל כבוד התורה, ומתה מטהרה ופרישות. משמת ר' ישמעאל בן פאבי בטל ויו התהונה.
משמת רבי בטל ענה ויראת תא: גמ' [תנו רבנן]: ר' פנחס בן יאיר אומר: משחרב בית המקדש בושו חברים ובני חורין וחפו
ראשם, ונדלדלו אנשי מעשה, ונברו בעלי ורוע ובעלי לשון, ואין דורש ואין מבקש ואין שואל, על מי לנו להשען על אבינו שבשמים.
ר' אליעזר הגדול אומר: מיום שחרב בית המקדש, שרו חכמיא למהוי כספריא, וספריא כחגיגא, וחגיגא כעמא דארעא, ועמא דארעא

אולא

רש"י

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מט עמוד ב

רש"י

רש"י

אֵלָא וְנָלָא. הולכים וילדים ומתנוללים: בעקבות הששית. בסוף הגלות לפני ביאת משיח:
ותינו ביקר. שהכל עוסקין במשקאות: ואין תוכנית. אין לה אדם שיוכל להוכיח, שכלם
נכשלים בחשאות וכשמוכיחין אומר לו אתה כמותי: ובית העיר. של חכמים יהיו לבית
ונות. שכלו החכמים ואין לומר תורה, ויהא חרב מאין איש, ובעלי זממה מתוודדים שם
מפני שחזין לעיר היו בתי מדרשות שלהם: גמל.

ש' מלח ושל גפרית. ענין עטרה עושין מאבן
של מלח שהוא צלול כאבן הברדלח וקורין
שליימי"א, וצובעין אותה במין ציורין בגפרית
כשם שעושין בכלי זהב וכסף וקורין גאול"א:
חילת. לישק"א במין גמא הגדל במים: טבלא
דחר פומא. וזג של עגבל אחר שמקשקשין בו
לשיר בבית המשקאות: טנבורא. כך קורין אותו
בלשון לעז טנבור, וזאת עשו דפנותיו עגלות
בעין גפה וקושרין בדפנותיו חוטין של ברזל
ושוחטין על פיו עור כשהוא לח ומותח וזאת
מתניב שם מאליה, וכושמין עליו במשל דק הוא
מוציא קול צלול, ויש אומנין שיודעין להכות
עליו מכה אחר מכה בסדר עד שנשמע במין
שיר: מיתלף בטבלא דחר פומא. וזג של עגבל
שעושים בבית משקאות וזממה לו כקול, ואני
למעבר ההוא דגזור עליה: קשיא. כלי מחזיק ג'
לוגין עיר של זהב. עטרה של זהב ועיר של זהב
מצינת עליה: כפה. כמו כובע של צמר לכן
שקורין פילטרא: וזהו חזקת הפקודות. טלית
צבועה שני ובו קבועין טיי וזהב עד שפועמדין
אותה במין כפה: אבל עושה הוא פריפרי. כמין
כפה של מעגלי עץ כמו שאנו עושין, ותולין בה
צינפין ורודדי זהב כמו שאנו עושין: חכמת וזנית.
לשון חכמה שמדברים בו בני פלשין ואין שאר
העם מכירין בו: מלכי בית חשמונאי. שני אחים
שהיו מתקוטטין על המלוכה הורקנוס
וארסטובולוס: היה הורקנוס מבחזין, צר על
ירושלים והביא עמו חיל רומיים. משלשלים להם
דינרי כסף בקפה. מתרומת הלשכה לתמידים:
היה שם זמן אחר. מבפנים: לעז להם. לאותן
שבחזין: ענין אפריו גידועה. מחמת המלך

שבועה על חלול שמו: ועל אותה שנה שנינו בו. שאותה שנה החריבו החילות את
הזרעים שסביבות מדינת ירושלים והצריך להביא אותה שנה את העמר מנגות צריפים,
ובשאר השנים מצות העמר להביא מן הקרוב לירושלים כדכתיב (ויקרא טו) פרמל תהריבו
שיהא הורע לח והקר מלא ממנה, וכשהוא בא מרחוק מתניב ומתמער ואין כך השבלת

מלא מן הורעין: לשון סורסי. קרוב הוא ללשון
ארמי, ואומר אני שזה לשון גמרת ירושלמי,
ואמרת העולם קורין אותו ליג"א שוריי"א: או
לשון יוני. שהיו קרובין לארץ זון, ולשון זון יפה
מזה והיה לו לספר בו מאי דכתיב. לא גרס אלא
ר"ש קרא מקרא זה על עצמו ואמר שעליו
לעולל את עניני בבכי יותר מן הכל: עוללה.
מנולת את עיני: לנפשי. על נפשי מפני קדושת:
כספר קומי. שערן שלפניו גמנית בלורית
מאחוריה: פדריי האמורי. שהן מניחין בלורית
לשם עבודת כוכבים: נגנו ספר תורה. שהיה בעל
הלכות מפי שמועה תרבה, וקדויות בפיו כאלו
כתוב בספר בדאמר בסנהדרין (נף סה) תרבה
תורה למדתי מרבותי, ולא עוד אלא שאני שונה
שלש אלפים הלכות בגמיות קשאין ושלש
מאות בגמיות עזר: עצה ופחשטה. שהיה זהיר
בדרכות ונקי בהלכות ובתשובה האפקיורסים
ולקבין ברמיותם בדאמר"ר בפ"ק דתגיגה (נף סה)
כי נח נפשיה אמרו ליה רבנן מאי תהוי עלן
ממנינים, אמר לזן אבדה עצה מבני ישראל
נסרחה חכמה של עובדי כוכבים: ורועי תורה.
עמק סכרא ולסמוך טעמי תורה שבבעל פה
מדרשי המקראות ואותיות התנאים ולשונות
המשמנים במקרא: רבי אלעזר בן עזריה. עשיר
היה בדאמר"ר (פסח נז) תריסר אלפי עגלי תורה
מעשר מעשריה כל שתא: דאיכא אגא. שאני
ענותו:

הדרן עלך עגלה ערופה
וסליקא לה מסכת סוטה

המוזקבות, אבל עושה פפירית ותולה בה כל מה שירצה: שלא ילמד את בנו ויונית: תנו רבנן, כשצור מלכי בית חשמונאי זה על
זה היה הורקנוס מבחזין וארסטובולוס מבפנים. בכל יום ויום היו משלשלין דינרים בקופה, ומעלין להן תמידים. היה שם זמן אחד
שהיה מפיר בחכמת ויונית, לעז להם בחכמת ויונית, אמר להן: כל זמן שעוסקים בעבודה אין נמסרין בידכם. למחר, שלשלו להם
דינרים בקופה והעלו להם חזיר. בין שהגיע לחצי חומה, נעץ צפרניו, גידועה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה. אותה שעה אמרו:
ארור אדם שגדל חזירים, וארור אדם שילמד לבנו חכמת ויונית. ועל אותה שנה שנינו: מעשה ובא עומר מנגות צריפים, ושתי
הלחם מבקעת עין סוכר, איני? והאמר רבי: בארץ ישראל לשון סורסי למה? אלא, אי לשון הקודש אי לשון ויונית. ואמר רבי יוסף
בבבלי לשון ארמי למה? אלא, או לשון הקודש או לשון פרסי. לשון ויונית לחוד, וחכמת ויונית לחוד. וחכמת ויונית מי אסירא?
והאמר רבי יהודה אמר שמואל מושם רבן שמעון בן גמליאל: מאי דכתיב "עיני עוללה לנפשי מפל בנות עירי"? אלף ילדים היו
בבית אבא, חמש מאות למדו תורה, וחמש מאות למדו חכמה ויונית, ולא נשתתיר מהן אלא אני כאן, וכן אחי אבא בעסאי. שאני
של בית רבן גמליאל, דקרובין למלכות הוה, דתניא מספר קומי, הרי זה מדרבי האמורי. אבטולוס בן ראובן התירו לו לספר קומי,
שהוא קרוב למלכות. של בית רבן גמליאל התירו להן חכמה ויונית מפני שקרובין למלכות: בפולמוס האחרון גזרו שלא תצא פלה
באפריון וכו': מאי טעמא? מושם צניעותא: משמת רבן יוחנן בטלה החכמה: תנו רבנן: משמת ר' אלעזר נגנו ספר תורה. משמת
ר' יהושע בטלה עצה ומחשבה. משמת ר' עקיבא בטלו ורועי תורה ונסתתמו מעינות החכמה. משמת ר' אלעזר בן עזריה בטלו
עטרות חכמה, ש"עטרת חכמים עשיר". משמת ר' חנינא בן דוסא בטלו אנשי מעשה. משמת אבא יוסי בן קטננתא בטלו חסידים,
ולמה נקרא שמו אבא יוסי בן קטננתא? שהיה מקטני חסידים. משמת בן עזאי בטלו השקדנין. משמת בן זומא בטלו הדרשנין.
משמת רבן שמעון בן גמליאל עלה גובאי ורבו צרות. משמת רבי הושביל צרות: משמת רבי בטלה עגוה ויראת חטא: אמר ליה רב
יוסף לתנא: לא תיתיני עגוה, דאיכא אגא. אמר ליה רב נחמן לתנא: לא תיתיני יראת חטא, דאיכא אגא:

הדרן עלך עגלה ערופה וסליקא לה מסכת סוטה

ביאורים למסכת סוטה דף מט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בה, ואז נודעוה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה מחמת חילול
 כבוד שמים, אותה שעה אמרו חכמים, ארור אדם שיגדל חזירים,
 וארור אדם שילמד לבנו חכמת יונית, ועל אותה שנה שבאו
 הרומאים והחריבו את סביבות ירושלים, שנינו, מעשה ובה עומר
 מנגות צריפים ושתי הלחם מפקעת עין סוכר שהם מקומות
 רחוקים, אף שמצוה להביא ממקום קרוב, כיון שלא נמצא בסביבות
 ירושלים.
 מקשה הגמרא, איני - וכי אכן חכמת יונית אסורה, והאמר רבי,
 בארץ ישראל לשון סורסי למה לדבר בו, אלא אי לדבר לשון
 הקודש, אי לשון יונית שהיא לשון צח ויפה ואילו לשון סורסי הוא
 לשון עילג, ואמר רבי יוסף, בבבל לשון ארמי למה לדבר בו, אלא
 או לשון הקודש או לשון פרסי שהוא יפה יותר מארמי, הרי
 מבואר בדברי רבי, שלשון יונית מותרת. מתרצת הגמרא, לשון
 יונית לחוד, וחכמת יונית לחוד שאמנם לשון יונית מותרת, אבל
 חכמת יונית, שהיא שפת רמזים שהקרויים למלכות משתמשים בה,
 אסורה.
 שוב מקשה הגמרא, וחכמת יונית מי אסירא, והאמר רבי יהודה
 אמר שמואל משום רבן שמעון בן גמליאל, מאי דכתיב באיכה
 "עני עוללה לנפשי מכל גנות עירי" ליש להצטער לכבוד ולנוול
 את עני יורר מכל משפחות עירי, אלא ילדים היו בבית אבא -
 רבן גמליאל דיבנה, חמש מאות מהם למדו תורה, וחמש מאות
 מהם למדו חכמת יונית, ולא נשתיר מהן אחר החורבן אלא אני
 כאן, וכן אחי אבא בעסיא, הרי שמותר ללמד חכמת יונית.
 מתרצת הגמרא, שאני של בית רבן גמליאל דקדובין למלכות הוו
 והיה להם צורך להשתמש בחכמת יונית לצורך ישראל, דתניא, מי
 שהוא מספר קומי - מסתפר מלפניו ומניח בלורית מאחוריו, הרי זה
 מדרבי האמורי שהיו נוהגים לעשות כך לשם עבודה זרה, אולם
 אכטולוס בן ראובן התירו לו חכמים לספר קומי, לפי שהוא קרוב
 למלכות, וכן של בית רבן גמליאל התירו להן ללמוד חכמת
 יונית מפני שקדובין למלכות.
 שנינו במשנה, בפולמוס האחרון נזרו שלא תצא בלחם באפריון
 וכו' ושנינו שם שרבותינו התירו גזרה זו. אומרת הגמרא, מאי
 טעמא התירו רבותינו שתצא הכלה באפריון, משום צניעותא -
 שתהיה הכלה מכוסה בצאתה מבית אביה לבית בעלה.
 שנינו במשנה, משמת רבן יוחנן בן זכאי בטלה זיו החקמה. תנו
 רבנן, משמת רבי אלעזר בן הורקנוס, נגנו ספר תורה - שהיו
 הלכות שבתורה שבעל פה סדורות בפיו ככתובות בספר. משמת
 רבי יהושע, בטלה עצה ומחשבה - שהיה זהיר בדרשות ובקי
 בהלכות, וידע להשיב על קושיות המינים. משמת רבי עקיבא,
 בטלו דרועי תורה - עומק הסברא בתורה, ונסתתמו מעיינות
 החקמה - שהיה סומך את הלכות תורה שבעל פה על דרשות
 הפסוקים ועל האותיות היתירות והלשונות המשתנים במקרא.
 משמת רבי אלעזר בן עזריה, בטלו עמדות חכמה - שהיה
 עשיר מופלג, ש"עמדת חכמים עשרם". משמת רבי תנאי בן
 דוסא, בטלו אנשי מעשה. משמת אבא יוסי בן קמחנא,
 בטלו חסידים, ולמה נקרא שמו אבא יוסי בן קמחנא, שהיה
 מקטני וסופם של חסידים. משמת בן עזאי, בטלו השקדנין.
 משמת בן זומא, בטלו הדרשנין. משמת רבן שמעון בן
 גמליאל, עלה גובאי ורבו צרות. משמת רבי, הוכפלו צרות.
 שנינו במשנה, משמת רבי, בטלה ענוה ויראת חטא. אמר ליה רב
 יוסף לתנא השונה את המשנה, לא תיתני במשנתך ענוה, דאיבא
 אנא - שהרי יש אותי, שאני עניו. אמר ליה רב נחמן לתנא, לא
 תיתני במשנתך ויראת חטא, דאיבא אנא - שהרי יש אותי, שאני
 ירא חטא.

אזלא ודלדלה - ועם הארץ הולך ומידלדל, ואין שואל לישראל
 ואין מבקש, על מי יש להשען, על אבינו שבשמים.
 בעקבות משיחא חוצפא וסנא - לקראת ביאת המשיח תרבה
 החוצפה בעולם, ויזקך האמיר - היוקר יגדל, הנפץ תתן פריה והניין
 למרות כן ביקר משום שישתמשו בו הכל למשתה, ומלכות תהפך
 למינות, ואין תוכחת - לא יהיה מי שראוי להוכיח, בית וועד של
 החכמים יהיה שמם מן הלומדים ותחת זה יהיה לזנות - למקום
 שמתאספים בו בעלי זמה, והנליל, שהיה שם תלמידי חכמים
 וחסידים יחרב, והנביל יושם - יהיה שמם, ואנשי הנבול - אנשי
 גבול ארץ ישראל יסובבו מעיר לעיר, ולא יחוננו - אין מי שיחון
 אותם, וחכמות סופרים תפסד - יהיה לבזה, וירא חטא ופאסו,
 והאמת תהא נעדרת, נערים פני וקנים ילבינו, וקנים יעמדו מפני
 קטנים, בן מנוול אב, בת קמה באמה לחרפה ולביישה, בלה
 בחמתה, אויבי איש אנשי ביתו, פני הדור כפני הכלב - שתהיה
 עזות ולא יתביישו זה מזה, הן אינו מתבייש מאביו, ועל מה יש
 לנו להשען, על אבינו שבשמים.
 (גמרא) אמר רב, מה שגזרו על עטרות חתנים, לא שנו, אלא
 עטרה של מלח ונפירת - העשויה מאבן מלת, או מכסף וזהב,
 ומצריים אותו בגפריה, אבל עטרה של חרס ושל וורד מותר.
 ושמואל אומר, אף עטרה של חרס ושל וורד אסור, אבל של
 קנים ושל חילת - צמח כמין גומא הגדל במים מותר. ולוי אמר,
 אף עטרה של קנים ושל חילת אסור, וכן תני לוי באתניתיה -
 וכן שנה לוי בברייתא שלו, אף של קנים ושל חילת אסור.
 שנינו במשנה, בפולמוס של אספסיינוס גזרו על וכו' ועל האירוס.
 שואלת הגמרא, מאי אירוס. אמר רבי אלעזר, טבלא דחר פומא
 - פעמון שיש בעינבל אחד, שמקשקשים בו בבתי משתה. מספרת
 הגמרא, רבה בר רב הונא עבד ליה לבריה מנבורא - עשה לבנו
 מין תוף שקולו צלול, ואפשר להשמיע בו צליל של שיר, אתא אבוה
 תבריה - בא רב הונא, אביו של רבה בר רב הונא, ושברו, וכך אמר
 ליה רב הונא לרבה, גם דבר זה בכלל האיסור, כי מוחלף בטבלא
 דחר פומא שהוא האירוס שנאסר, מפני שקולו דומה, אלא, ויל
 עבדי ליה תוף אפומא דחצבא - על פי חבית או אפומא דקפיא
 - על פי כלי ששמו קפיא שמכיל שלשה לוגים, ובכך לא יתחלף
 באירוס.
 שנינו במשנה, בפולמוס של מיטוס נזרו על עמדות בלות וכו'.
 שואלת הגמרא, מאי עמדות בלות. אמר רבה בר בר חנה אמר
 רבי יוחנן, עיר של זהב - עטרה עשויה מזהב, ועיר של זהב
 מצויירת עליה. תנאי נמי הכי, איהו עמדות בלות עיר של זהב,
 אבל עושה אותה כיפה של מילת - כמין כובע של צמר נקי.
 תנא בברייתא, אף על חופת חתנים נזרו. מבארת הגמרא, מאי
 חופת חתנים, והורית המוהבות - בגד צמר צבוע שני, וקבועים
 בו רצועות של זהב, שמעמידים אותו בכיפה. תנאי נמי הכי, אלו
 הן חופת חתנים שאסורות, והורית המוהבות, אבל עושה
 פפירית - עיגולים מעץ כמין כיפה, ותולף בה כל מה שירצה כגון
 רצועות של זהב.
 שנינו במשנה, ושללא ילמד את בנו יונית. תנו רבנן, בשצרו מלבי
 בית השמונאי זה על זה, שנלחמו שני האחים על המלוכה, והביא
 הורקנוס עמו את חיל רומי לעזרו, היה הורקנוס מבחין לחומה,
 ואירוסטולוס מבפנים, בכל יום יום היו משלשלין אלו שבפנים
 דיגרים בקופה מתרומת הלשכה, ומשלשלין להן אלו שבחוץ טלאים
 לצורך תמידים, היה שם זקן אחד שהיה מכיר בחכמת יונית,
 לעז להם לאותם שבחוץ בחכמת יונית באופן שאין הכל מבינים,
 אמר להן, כל זמן שעוסקים בעבודה אין נמסרין בידכם, למחר
 שלשלו להם אותם שבפנים דיגרים בקופה, והעלו להם אותם
 שבחוץ חויר במקום טלה. בין שהגיע לחצי חומה, נעץ צפרינו

הדרן עלה עגלה ערופה וסליקא לה מסכת סוטה

40 **אוינשי בתייה לא מיקבל, שנאמר, נָכַר יְהוֹר וְלֹא יָנוּהּ** ופירושו
 41 **לֹא יָנוּהּ אִפְּלוּ בְּנוֹה שְׁלוֹ.** מתרצת הגמרא, **מַעֲיָנָה קִפְצָה עָלֶיהָ**
 42 – מתחילה קופצת עליו, אולם לִסּוֹף מִתְּוִיל עָלֶיהָ – בסוף נמאס
 43 בעיניהן.
 44 **מִשְׁרְבוּ מַטְיִל מַלְאִי עַל בַּעֲלֵי בָתִּים** – דיינים הנותנים סחורה
 45 לבעלי בתים להתעסק בה ולעשות ריוח לדיינים, רַבָּה הַשּׁוֹחֵד
 46 וְהַטָּיִת מִשְׁפָּט שְׁהִי הַדֵּינִים מִשּׁוּחָדִים בְּכָךְ וְנוֹטָה לָבֶם לָמִי
 47 שְׁהִרִיחַ לָהֶם, וְפָסְקָה טוֹבָה.
 48 **מִשְׁרְבוּ הַדֵּינִים הָאוֹמְרִים לָמִי שְׁעוּשָׁה לָהֶם טוֹבָה מִקְּבָלִנִי טוֹבָתָךְ**
 49 **וְמִחֻקֵּי טוֹבוֹתֶיךָ,** אינם יראים מן הדיינים, ועקב כך רבו **אִישׁ**
 50 **הַיֹּשֶׁר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה,** ואין אימת הגדולים על הקטנים, ואז **שָׁפְלִים**
 51 **הַיּוֹנְכָהוּ וְהַנְּבוֹחִים הוֹשְׁפָלוּ** ואין ניכר בין גבוה לשפל, ו**מִלְּבוֹתָא**
 52 **אֻקְלָא וְנֻקְלָא** – ומלכות ישראל הולכת ומתנוללת.
 53 **מִשְׁרְבוּ צָרִי עֵין מַלְהוֹת לֵאחֲרֵיהֶם, וְטוֹרְפֵי טָרֶף** – גזלנים, רבו
 54 **מֵאֲמָצִי חֶלֶב מִן הָעֲנִיִּים מַלְתָּ לָהֶם צִדְקָה וְקוֹפְצֵי יָדִים מִלְּהֻלוֹת,**
 55 **וְעָבְרוּ עַל מַה שְׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה "הַשֹּׁמֵר לֶךְ פֶּן יִהְיֶה דָּבָר עִם לִבְכֹּךְ**
 56 **בְּלִיעַל גּוֹ" וְרַעָה עֵינֶךָ בִּאֲחִיקָה הָאֲבִיּוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עֲלֶיךָ אֵל ה'**
 57 **וְהִיהָ בְּךָ חֲטָא."**
 58 **מִשְׁרְבוּ נָשִׁים הַהוֹלְכוֹת נְטוּיּוֹת גְּרוֹן וּמִשְׁקָרוֹת עֵינִים** ובאות על
 59 ידי כך ליד ינאוף, רבו הבעלים המקנאים לנשותיהם, וצריכים
 60 להשקות מים הַמָּרִים, אֵלָּא שֶׁפָּסְקוּ הַמֵּים הַמָּרִים מִלְּבָדוֹק, כאמור
 61 לעיל.
 62 **מִשְׁרְבוּ קִבְּלֵי מַתָּנוֹת, נִתְמַעְמָו הַיָּמִים שֶׁל חַיֵּי הָאָדָם וְנִתְקַצְרוּ**
 63 **הַשָּׁנִים, דְּכָתִיב "וְשׁוֹנָא מַתָּנוֹת יִחְיָה"**
 64 **מִשְׁרְבוּ וְחִיוֵי חֶלֶב** – הסומכים על בינתם ואינם מתאמצים לשמוע
 65 הדיב מפי רבם, לא הבינו התלמידים את רבותיהם, ועקב כך רבו
 66 מִחֻלּוֹקוֹת בִּישְׂרָאֵל.
 67 **מִשְׁרְבוּ תַלְמִידֵי שְׂמָאִי וְחִלָּל שְׁלֹא שִׁמְשׁוּ בֶּל צוֹרֶכֶן, רבו**
 68 **מִחֻלּוֹקוֹת בִּישְׂרָאֵל, וְנַעֲשִׂית תּוֹרָה בִּשְׁתֵּי תוֹרוֹת.**
 69 **מִשְׁרְבוּ מִקְּבָלִי צִדְקָה מִן הָעוֹבְדֵי בּוֹכָבִים, הָיוּ כְּבִיכּוֹל יִשְׂרָאֵל**
 70 **לְמַעֲלָה וְהֵם לְמַטָּה, יִשְׂרָאֵל לְפָנִים וְהֵם לְאַחֹר בִּלְשׁוֹן נִקְיָה,**
 71 **וְהַכּוֹנֵה הָיָא לְהִפְךָ.**
 72 שָׁנִיּוּ בַּמִּשְׁנָה, מִשְׁמַת יוֹסִי בֶן יוֹעָזָר בּו' בְּטִלוּ הָאֲשִׁכּוּלוֹת. שואלת
 73 הגמרא, **מָאִי אֲשָׁבּוּלוֹת.** אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל, **אִישׁ שֶׁהִכָּל**
 74 **בּו' – שְׁתוֹרָתוֹ אִמַּת וְאִין בַּהּ גָּסִם, וְלֹא שִׁכְחָה.**
 75 שָׁנִיּוּ בַּמִּשְׁנָה, יוֹחֲנָן בֶּתָן גְּדוֹל הָעֶבֶר הַדְרִיט הַמַּעֲשֶׂה בּו'. שואלת
 76 הגמרא, **מָאִי מַעֲמָא** ביטל את יודי המעשרות. אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי
 77 חֲנִינָא, **לִפִּי שְׂאִין נֹתֵנִין אוֹתוֹ – אֵת מַעֲשֶׂר רֵאשׁוֹן בְּתִיקְנוֹ,**
 78 **דְּחֻמְנָא אָמַר דִּיהֲבִי לְלוּיִם – שִׁתְנוּהוּ לְלוּיִם,**

1 הרי אין האנשים מנוקים מעוון, ולכך בטלו מי המרים, ואומר פסוק
 2 נוסף, **"לֹא אֶפְקֹד עַל בְּנוֹתֶיכֶם בִּי תוֹנִינָה בּו"** שואלת הגמרא על
 3 דברי הברייתא, **מָאִי וְאֹמַר** – מה מלמדנו פסוק זה. משיבה הגמרא,
 4 **וְכִי תִמָּא, עֵין דִּידֵיהָ אִין** – הוא בלבד מעכב את בדיקת מי המרים,
 5 אבל עוון דְּבִנְיָה וְדְבִנְיָה **לֹא** מעכבים את הבדיקה, לכך **תָּא שְׁמַע**
 6 פסוק נוסף **"לֹא אֶפְקֹד עַל בְּנוֹתֶיכֶם בִּי תוֹנִינָה וְעַל בְּלוֹתֶיכֶם בִּי**
 7 **תִּנְאָפְנָה"** שאף עוון בנותיו וכלותיו מעכבים את הבדיקה. ומבארת
 8 הגמרא שגם המשך הפסוק הוצרך ללמדנו, **וְכִי תִמָּא, עֵין הָאִישׁ**
 9 **הַבּוֹעֵל אִשְׁתִּי אִישׁ אִין** – הוא בלבד מעכב את הבדיקה, אבל עוון
 10 דְּבִנְיָה **לֹא** מעכב, לכך **תָּא שְׁמַע** את המשך הפסוק, **"בִּי הֵם עִם**
 11 **הַזֹּנוֹת יִפְרְדּוּ וְעִם הַקְּדוֹשֹׁת יִבְחּוּ וְגו'"** והזנות משמעת פניה,
 12 לומר שאף בעוון זנות עם פניה אין המים בודקים את אשתו. עוד
 13 מבארת הגמרא את סוף אותו פסוק, **מָאִי "וְעִם לֹא יִבִּין וְלִבָּט",**
 14 **אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, אָמַר לָהֶם נָבִיא לְיִשְׂרָאֵל, אִם אַתֶּם מִקְּפִידִין**
 15 **עַל עַצְמְכֶם מִלְּהַכְשֵׁל בְּזוֹנוֹת, אִם מִיָּם בּוֹדְקִין נְשׁוֹתֶיכֶם, וְאִם לֹא,**
 16 **הִרִי אֵינְכֶם מְנוּקִים מִעוֹן, וְאִין אִין הַיָּמִים בּוֹדְקִין נְשׁוֹתֶיכֶם.**
 17 מְמַשִּׁיחָה הַבְּרִייתָא, מִשְׁרְבוּ בַּעֲלֵי הַנָּאָה, ומתוך כך אינם טורחים
 18 לעיין בדין ולהוציא הדבר לאשורו, נִתְעַתּוּ הַדֵּינִין וְנִתְקַלְקְלוּ
 19 הַמַּעֲשִׂים מתוך כך, ואין נוח לקדוש ברוך הוא בְּעוֹלָם.
 20 **מִשְׁרְבוּ רוֹאֵי פָנִים בְּדִין** – דיינים המכבדים בעל דין אחד על פני
 21 חברו, **בְּמָל' לֹא תִגְדּוּ מִפְּנֵי אִישׁ' וְפָסַק "לֹא תִבְרִי פָנִים בַּמִּשְׁפָּט,"**
 22 **וּפָרְקוּ עוֹל שְׂמִים מַעֲלִיחֶם, וְנִתְנָהוּ עֲלֵיהֶם עוֹל בְּשֶׁר וְדָם.**
 23 **מִשְׁרְבוּ לוֹחֲשֵׁי לְחִישׁוֹת בְּדִין** – עורכי הדיינים המתלחשים עם
 24 הדיינים בדבר זכותו של זה וחובתו של זה, נגרמת בכך הטיית
 25 המשפט, ואז רבה חֲרוֹן אַף בִּישְׂרָאֵל, וְנִסְתַּלְקָה הַשְּׂכִינָה, מִשּׁוּם
 26 **שְׂנֵאמַר 'בְּקָרֵב אֱלֹהִים יִשְׁפּוּט',** מכאן ששכינה שרויה כשיש
 27 משפט, ובהטיית המשפט היא מסתלקת.
 28 **מִשְׁרְבוּ הָאֲנָשִׁים הָעוֹשִׂים מַעֲשִׂיהֶם לְהִנָּאֵת, שְׁעִלִּיהֶם נִאמַר 'אַחֲרֵי**
 29 **בְּצִעָם לָבֶם הוֹלֵךְ,'** על ידי כך רבו המשבחים את הרשעים,
 30 שְׁעִלִּיהֶם נִאמַר **'הָאוֹמְרִים לְרַע טוֹב וְלַטּוֹב רַע'.**
 31 **מִשְׁרְבוּ 'הָאוֹמְרִים לְרַע טוֹב וְלַטּוֹב רַע,'** רבו צעקות הָיוּ הָיוּ
 32 **בְּעוֹלָם, שֶׁכֶךְ נִאמַר, 'הָיוּ הָאוֹמְרִים לְרַע טוֹב וְלַטּוֹב רַע'.**
 33 **מִשְׁרְבוּ גְּסֵי הָרוּחַ שֶׁדָּרְכָם לְהִיּוֹת מוֹשְׁבֵי הָרוּק בְּפִיהֶם, רבו**
 34 **הַיְחִידִים, וְנִתְמַעְמָו עַקֵּב כֶּךָ הַתַּלְמִידִים, וְהַתּוֹרָה חוֹזֶרֶת עַל**
 35 **לִמְדִיקָהּ וּמַחֲפֶשֶׁת אוֹתָם, כִּיּוֹן שְׁאִינָה מַתְקִימָת בְּגִסֵּי הָרוּחַ.**
 36 **מִשְׁרְבוּ הַיְחִידִים, הַתְּחִילוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְהִנָּשֵׂא לַיְחִידִים, לפי**
 37 **שְׂאִין דִּירֵינוּ רֹאָה אֵלָּא לְפָנִים וְעַל יְדֵי יִהְיוּתָם נִרְאִים לָהֶן**
 38 **חֲשׁוּבִים. מַקְשָׁה הַגְּמָרָא, אִינִי – וְכִי אֲכֹן כֶּךָ הוּא, שְׁהִיחִירִים**
 39 **מִקְּבֻלִּים עַל נְשׁוֹתֵיהֶם, וְהָאֵמַר מָר, הָאִי מָאֵן דְּמִיחָה, אִפְּלוּ**

8 זו פורענות שלישית שְׁנוֹרְמִין לְתוֹרָה שְׁתַּשְׁתַּבַּח מְלוֹמְדִיקָה,
 9 שנמשלה תורה למים. וְיִשָּׁה אָדָם וְיִשְׁפַּל אִישׁ, זו פורענות רביעית
 10 שְׁנוֹרְמִין כְּבִיכּוֹל שְׁפָלוֹת לְשׁוֹנָא שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בִּלְשׁוֹן סָגִי
 11 נָהוּר, וְאִין אִישׁ הָאֹמֵר כֹּאֵן אֵלָּא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׂנֵאמַר ה'
 12 אִישׁ מִלְּחָמָה. וְעֵינֵי נְבוֹחִים תִּשְׁפָּלְנָה, זו פורענות חמישית
 13 שְׁנוֹרְמִין שְׁפָלוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְמָה בְּתִיב אַחֲרָיו – אחר כל חמש
 14 הפורעניות: **"לָכֵן**

1 **אָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן, כָּל הַשּׁוֹמְרָה יִין בְּאַרְבָּעָה מֵינֵי זִמָּר, מִכֵּיא הַמָּשׁ**
 2 **פּוֹרְעֵנִיּוֹת לְעוֹלָם, שְׂנֵאמַר, "הוּא מִשְׁבִּימִי בְּכֶךָ שֶׁכֶךְ יִרְדְּפוּ,**
 3 **מֵאַחֲרֵי בְּנִשָּׁף יוֹן יִדְלָקֶם, וְהָיָה כְּנוֹר וְנָכַל תּוֹף וְחִלָּל יוֹן**
 4 **מִשְׁתִּיחֶם, וְאֵת פּוֹעֵל ה' לֹא יִבְטִי,"** הרי ארבעה מיני זמר ביון,
 5 כְּנוֹר וְנָכַל תּוֹף וְחִלָּל. מָה פּוֹרְעֵנוֹת בְּתִיב אַחֲרָיו, **"לָכֵן גָּלָה עָמִי**
 6 **מִבְּלִי דַעַת,"** זו פורענות אחת שְׁנוֹרְמִין גָּלוֹת לְעוֹלָם. וְכְּבֹדוֹ מִתִּי
 7 **רַעֲב, זו פורענות שנייה שְׁמִיכֵאִין רַעֲב לְעוֹלָם. וְהִמּוֹנוֹ צִחָה צָמָא,**

מוסיפה הברייתא לדרוש את הפסוק, שהיה יכול לכתוב 'ולא תנף' 7
 וכתוב 'ולא תנבז', משמע שבא למעט 'חנכו' לזה ולא לאחר, פֶּרֶט 8
 לְנִזְלֵן שגול בית, שאינו חוזר. שואלת הגמרא, לִימָא מה שהוצרך 9
 למעט גולן דְּלֵא בְּרַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי, דָּא רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אִפְשָׁר 10
 למעט גולן מסיבה אחרת שהרי הָא אִמֶּר – דרש מהאמור בפרשה 11
 'וְרָךְ הַלֵּב' שכונת התורה לזה הַמְתִּירָא 12

מִרְבָּה אָף הַבּוֹנָה בֵּית שְׁעָר אֲכַסְדָּרָה וּמִרְפָּסָתָה שְׁעוּשִׁים לִדְרִיסַת 1
 רגל ולא להשתמש בהם, תִּלְמִיד לֹמֵר 'בֵּית', מַה בֵּית הָרָאוּי 2
 לְדִירָה אָף כָּל הָרָאוּי לְדִירָה, למעט את אלו שאינם עומדים 3
 לתשמיש דירה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר, שהבית שנאמר 4
 בתורה הוא 'בֵּית' כְּמִשְׁמָעוֹ, וחוזר מהמלחמה רק על בית רגיל, 5
 ולא על אלו שהוזכרו במשנה ובברייתא. 6

הָתָם בֵּין דְּאִחְזִיק בֵּיהּ בעל הבית לפני שהניחו על עומר אחר, 48
 שהרי בכך עוסקת הברייתא, וְכָה בֵּיהּ ואינו נעשה שוב הפקר מדין 49
 שכחה. 50
 מקשה הגמרא, אִי הָכִי שטעם הפטור בעומר העליון הוא משום 51
 שזכה בו, מֵאִי אִירִיא שנקטה הברייתא שהניחו על גַּבִּי חֲבִירוֹ, 52
 אֲפִילוּ אם יניחו בְּשִׁדָּה נָמִי פטור מטעם זה, ומדוע נקטה הברייתא 53
 את הפטור דווקא באופן זה. מתרצת הגמרא, אִין הָכִי נָמִי – אכן 54
 היה לברייתא לנקוט את פטורו גם כשהניחו על גבי קרקע, שפטור 55
 משום שכבר זכה בו, וְהָא דִּקְתָּנִי בברייתא שהניחו על גַּבִּי חֲבִירוֹ, 56
 מִשּׁוּם שרצתה לפרש גם את דינו של עומר תַּתְּחִתֹּן שנחלקו בו תנא 57
 קמא ורבי יהודה. מקשה הגמרא, כיצד תאמר שטעם הפטור של 58
 העומר העליון הוא משום שזכה בו, וְהָא מִפְּנֵי שְׁהוּא צָף, קֶאָמֵר 59
 הגמרא, אִימָא – אמור בברייתא, מִפְּנֵי שְׁהוּא 'בְּצָף' בתוספת ב'ף 60
 הדמיון, ופירושו, שכיון שזכה בו, אף שהניחו מידו, הרי הוא כאילו 61
 הוא צף עדיין מן השדה ומונח בידו, ולא חל עליו דין שכחה. 62
 הגמרא חוזרת לענין עגלה ערופה. אִמֶּר אַבְיִי, הֲרִינִי כאן 63
 בפומבדיתא מוכן להשיב לכל שואל בעומק ובחריפות כִּכְן עֲזַאי 64
 שהיה חריף והיה יושב ודורש בְּשׁוּקֵי מִבְּרִיא. כיון שכך, אִמֶּר לִיה 65
 הֵהוּא מִדְּרַבָּנָן לְאַבְיִי, שְׁנֵי חֲלָלִים – שני הרוגים מוטלים וְהָ עַל גַּבִּי 66
 וְהָ ואחד משוך מעט מחברו, ומתוך כך יש לכל אחד מהם עיר 67
 קרובה אחרת, מִתֵּינִי הוּא מוֹדֵד את העיר המביאה עגלה ערופה. 68
 ויש בשאלה זו כמה צדדים, שהרי יתכן שההרוג התחתון קרוי 'טמון', 69
 שהעליון מסתירו, ואין מביאים עליו עגלה ערופה. ויתכן שההרוג 70
 העליון קרוי 'צף' מאחר שאינו נוגע בארץ, והרי אין מביאים עליו 71
 עגלה ערופה, כפי שלמדנו במשנה שאין מביאין עגלה ערופה 72
 בנמצא חלל צף. ומאידך יתכן שכיון שההטמנה או ההגבלה היא 73
 דרך מין במינו, שהוא אדם כמותו, אינו נחשב הפסק, ואין זה 'טמון' 74
 או 'צף'. ויתכן גם שסברת 'מין במינו' נכונה רק לגבי שלא יקרא 75
 'טמון' ולא לגבי שלא יקרא 'צף'. או ההיפך, רק לגבי 'צף' ולא לגבי 76
 'טמון'. וביאר השואל את הספק, האם נאמר שגם כשההטמנה היא 77
 דרך מין בְּמִינוֹ שהרי הוא אדם כמותו, גם בכגון זה הֵוֹי התחתון 78
 מְטוּן, שאין סברת מין במינו נכונה לענין שלא יקרא 'טמון', אבל 79
 לענין שלא יקרא 'צף' סברת מין במינו נכונה היא, וּמִין בְּמִינוֹ – 80
 וכשההגבלה היא דרך מין במינו לֹא הֵוֹי בכך צָף, וּמַעְלִיּוֹן מוֹדֵד – 81
 והעיר הקרובה לעליון מביאה עגלה ערופה ולא הקרובה לתחתון. 82
 או דְּלִמָּא, גם כשההגבלה היא דרך מין בְּמִינוֹ, הֵוֹי ההרוג העליון 83
 צָף, שאין סברת מין במינו נכונה לענין שלא יקרא 'צף', אבל לענין 84
 שלא יקרא 'טמון' סברת מין במינו נכונה היא, וּמִין בְּמִינוֹ – 85
 וכשההטמנה היא דרך מין במינו לֹא הֵוֹי בכך מְטוּן, וּמִתַּתְּחִתֹּן מוֹדֵד 86
 – והעיר הקרובה לתחתון מביאה עגלה ערופה ולא הקרובה לעליון. 87
 או דְּלִמָּא, גם כשההגבלה היא דרך מין בְּמִינוֹ הֵוֹי בכך מְטוּן, וּמִין 88
 בְּמִינוֹ הֵוֹי כמו כן צָף שאין סברת מין במינו נכונה לא לענין שלא 89
 יקרא 'טמון' ולא לענין שלא יקרא צף, וְלֹא מִתַּתְּחִתֹּן מוֹדֵד וְלֹא 90
 מַעְלִיּוֹן מוֹדֵד – וְהָ העיר הקרובה לעליון, וְהָ הקרובה לתחתון, 91
 שתיהן אינן מביאות עגלה ערופה. 92
 אִמֶּר לִיה אבִּי, 93
 94

מעיקר המלה 'בשדה' למדו לרבות שכחת קמה. וְרַבִּי יְהוּדָה שלא 1
 למד מכאן שכחת קמה, משום נצרך לו את עיקר הפסוק למעט צפו 2
 עומרים לתוך שדה חברו, לא רצה ללמוד זאת מן היתור של הכ"ף, 3
 כִּי 'בְּשִׁדָּה' 'בְּשִׁדָּד' לֹא מִשְׁמָע לִיה שזהו יתור שניתן לדורשו, שגם 4
 ללא דרשה ניתן לכתוב 'בשדך' עם כ"ף, אם כן מ'בשדה' הוא צריך 5
 ללמוד שכחת קמה, ואין לו דרשה למעט טמון. 6
 בהקשר לדין זה שהוזכר בענין שכחה, צפו עומרין לתוך שדה חברו, 7
 מביאה הגמרא את ספקו של רבי ירמיה. בְּעֵי רַבִּי יְרֵמְיָה, צָפו 8
 עוֹמְרִין לְתוֹךְ שָׂדֶה – היו העומרים באויר שדהו, ולא על שדהו 9
 ממש, כגון על גבי אבן או עמוד, או על עומרים אחרים, ושכחם, 10
 מָהוּ, האם חל עליהם דין שכחה או לא, והספק הוא, האם אִוִּיר 11
 שָׂדֶה בְּשִׁדָּה דְּמִי או לֹא בְּשִׁדָּה דְּמִי. 12
 אִמֶּר לִיה רַב כְּהֵנָּא לְרַב פִּפִּי, וְאִמֶּר לִיה, רַב כְּהֵנָּא לְרַב זְבִיד, 13
 תַּפְשׁוּט לִיה את ספקו של רבי ירמיה, מִדְּרַבִּי אֲבָהוּ אִמֶּר רַבִּי 14
 אֱלִיעֶזֶר, דְּאִמֶּר, פֶּרֶט לְשַׁצְפוּ עוֹמְרִין לְתוֹךְ שָׂדֶה חֲבִירוֹ שאז לא 15
 חל עליהם דין שכחה, והבין רב כהנא, ש'צפו' פירושו שהעומרים 16
 עומדים באויר שדה חברו על גבי משהו, ואינם על שדהו ממש, 17
 ומבואר בכך, שגם אם העומרים צפים ואינם על גבי השדה ממש, 18
 דְּחִבְרִי אִין – אז מיעטנו תורה מדין שכחה, אבל לְתוֹךְ שָׂדֶהוּ, גם 19
 אם אינם על השדה ממש לֹא מיעטה תורה, וחל עליהם דין שכחה. 20
 דחה רב פפי או רב זביד את הראיה, ואמר לרב כהנא, וְלִימָעֻמָּי 21
 שהבנת ש'צפו' שהזכיר רבי אלעזר, פירושו שעמדו באויר שדה 22
 חברו, אם כך משמע, שגם לְתוֹךְ שָׂדֶה חֲבִירוֹ, צָפו אִין – אז מיעטנו 23
 תורה מדין שכחה, אבל אם הם מוֹנְחִין בשדה חברו ממש לֹא מיעטה 24
 תורה, וחל עליהם דין שכחה, וכיצד אפשר לומר כך, וְהָא סוּף סוּף, 25
 הרי בְּעִינָן שהעומר ישב 'בְּשִׁדָּד' כדי שיחול עליו דין שכחה, שהרי 26
 זהו לימודו של רבי אלעזר, וְלִימָא – וגם כשהעומרים על הארץ, 27
 עדיין אינו מתקיים תנאי זה. אִלָּא ודאי, לְתוֹךְ שָׂדֶה חֲבִירוֹ שאמר 28
 רבי אלעזר שאין נוהג בהם שכחה, כוונתו וְאֲפִילוּ הם מוֹנְחִין על 29
 שדה חברו ממש, וְהָא דְּקֶאָמֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר צָפו אין פירושו שהם 30
 צפים באויר שדה חברו על גבי משהו, ואינם מונחים, אלא פירושו 31
 שהתרוממו ברוח ונפלו לתוך שדה חברו ממש, ונקט כך משום דְּלֹא 32
 מִשְׁכַּחַת לִיה שישכחו עומרים שלו בשדה חברו, אִלָּא בְּצָפוּ ברוח 33
 באויר שדהו, וכך נפלו לתוך שדה חברו, אבל כשמונחים באויר 34
 ייתכן שאף בשדהו לא חל עליהם דין שכחה. 35
 הגמרא מביאה ראיה לפשוט את ספקו של רבי ירמיה, בצפו עומרים 36
 בתוך שדהו. תָּא שְׁמַע ראיא מברייתא, עוֹמֵר שְׁהָחִיק בּוֹ בעליו 37
 לְהוֹלִיבוֹ מן השדה לְעִיר, וְהֵנִיחוּ עַל גַּבִּי עומר חֲבִירוֹ, וְשִׁכְחוּ, 38
 העומר הַתַּתְּחִתֹּן הרי הוא שְׁכַחַת, וְהַעְלִיּוֹן אִינוּ שְׁכַחַת. רַבִּי שְׁמַעוֹן 39
 בֶּן יְהוּדָה אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן, שְׁנֵיהֶם אִין שְׁכַחַת, העומר 40
 הַתַּתְּחִתֹּן אינו שכחה מִפְּנֵי שְׁהוּא מְטוּן תחת העומר העליון, 41
 וְהַעְלִיּוֹן אינו שכחה מִפְּנֵי שְׁהוּא צָף באויר שדהו, ואינו על שדהו 42
 ממש. ומדקדקת הגמרא מכאן, עַד כָּאן לֹא פְּלִיגִי התנאים בברייתא 43
 אִלָּא בְּתַתְּחִתֹּן אם הוא שכחה או לא, אֲבָל בְּהַעְלִיּוֹן דְּבִרִּי חֵבֵל לֹא 44
 הוּא שְׁכַחַת, הרי מפורש שכל שהעומר באויר שדהו ולא בשדהו 45
 ממש, אינו שכחה. דוחה הגמרא, לעולם נוהג דין שכחה גם בעומר 46
 העומד באויר שדהו, ומה שהעומר העליון כאן אינו שכחה, שְׁאִנִּי 47

ישעיה ו' יג

יג ועוד בה עשריה ושבה והיתה לבער כאלה וכאלון אשר בשלכת מצבת פם זרע קדש מצבתה: (פ)

ישעיה ז א-ג

א ויהי בימי אחז בנותם בן-עזיהו מלך יהודה עלה רצין מלך-ארם ופקח בן-רמליהו מלך-ישראל ירושלם למלחמה עליה ולא יכל להלחם עליה: ב ויגד לבית דוד לאמר נחה ארם על-אפרים ויגע לבבו ולבב עמו כנוע עצי-ער מפני-רוח: (ס) ג ויאמר יהוה אלי-ישעיהו צא-נא לקראת אחז אתה ושאר ישוב בנג אל-קצה תעלת הברכה העליונה אל-מסלת שדה כובס:

רש"י

לא הזכיר שמו: נחה ארם על אפרים. נתחבר מלך ארם על מלך ישראל לבא עליך. נחה לשון נקבה על שהמלכות נחה פוש"ר בלעז לשון וינח בכל גבול מצרים (שמות ו'): וינע לבבו. לפי שכבר נלחם בו כל אחד מהם בפני עצמו ויכלו לו שנאמר ויתנהו ה' ביד מלך ארם וגו' (ד"ה ב כח) אומר ויהרג פקח בן רמליה ק"כ אלף איש שניהם בדברי הימים (שם): כנוע עצי יער. קול אילני סרק ישמע יותר מכל אילני פירי כדאיתא בבראשית רבה: (ג) ושאר ישוב בנג. שארית מעט שישבוו אלי על ידך והם כנכך: אל קצה תעלת. שם תמצאהו. תעלת פוש"ר בלע"ז: ברכה. כעין מקוה מים שעושים לדגים: העליונה. במורד ההר ויש בריכה אחרת למטה הימנה בתחתיתו: שדה כובס. שדה שהכובסים שוטחים שם בגדים לנגבם כך תירגם יונתן ורבותינו דרשו כנוע אחז לפני ישעיהו ושם על ראשו אוכלא דקצרי כפה עליו כלי פי' כלי מנוקב של כובסים שמזלפין בו מים על הבגדים:

מצודת ציון

(יג) לבער. לכליון כמו כי אם יהיה לבער קין (במדבר כד): כאלה וכאלון. שמות אילני סרק: בשלכת. מל' השלכה: מצבת. היא הנטיעה הנצב ומתקיים ותרגום של ויטע היא ונציב: (ב) נחה. ענין חניה: על אפרים. עם אפרים כמו ויבאו האנשים על הנשים (שמות לה): וינע. מל' תנועה: (ג) תעלת הברכה. הברכה הוא מקום בנוי באבנים ובסיד ושם מתכנסים המים והתעלה היא חפירה סמוך לה ובעת הצורך ממשיכים לה אמת המים מן הברכה וכן בתעלת הברכה (מ"ב יט): מסלת. מל' מסילה ושכיל:

מצודת דוד

(יג) ועוד בה עשיריה. עוד ימלכו בה עשרה מלכים כי זה נאמר אחר שנצטרע עוזים ומלכו אחריו יותם אחז חזקיה מנשה אמון יאשיה יהואחז יהויקים צדקיה ובימיו תשוב להיות לבער וכליון, או ר"ל תשעה חלקים יהיו אבודים ותשאר חלק עשירי ואף היא תשוב להיות לבער: אשר בשלכת. בימי הסתיו עת שמשליכין העלין דרכם להשליך מעט מעט עד שלא יאשר כי אם הנטיעה אשר בה כמות שהיא ואמר שכן יהיה ישראל לבעור אחר בעור: זרע וכו'. הנשאר בה יהיה זרע קודש ולפי שהמשיל לאילנות אמר מצבתה לשון הנופל באילן ורצה לומר שארית: (א) למלחמה עליה.

לעשות מלחמה עליה. ולא יכול מוסב על רצין כי הוא היה העיקר במלחמה: להלחם עליה. להתגבר ולהתחזק במלחמה עם כי מאז כשנלחם פקח לבד התגבר במלחמה כמ"ש בד"ה ב', או מוסב הוא על אחז לומר שהוא לא היה יכול לעמוד למולם להלחם בעבור העיר: (ב) ויוגד. טרם עלו למלחמה: לבית דוד. הוא אחז ועל שהיה רשע לא רצה להזכירו בשמו: נחה ארם וכו'. ארם עם אפרים חנו עליהם להלחם בהם: וינע. מגודל הפחד נעה לבבו כמו עצי היער הנעים ברוח: (ג) אתה ושאר ישוב בנג. גם אתה צא לקראתו גם בנג אשר נקרא שמו שאר ישוב לאות וסימן אשר שארית יהודה ישובו מן הגלות בימי עזרא: אל קצה וכו'. כי שם תמצאנו: העליונה. כי שתיים היו אחת ממעל ואחת מתחת: שדה כובס. השדה שהיו שוטחים שמה אל מול השמש את הבגדים המכובסים:

משלי יא-לא

ל פרי־צדיק עץ חיים ולקח נפשות חכם: לא הן צדיק בארץ יְשֻׁלָּם אף כִּי־רָשָׁע וְחוּטָא:

משלי יב א-יא

א אהב מוסר אהב דעת וְשֹׁנֵא תוֹכַחַת בָּעֵר: ב טוב יפיק רצון מִיְהוָה ואִישׁ מְזֻמּוֹת יִרְשִׁיעַ: ג לֹא־יִבְזֹן אָדָם בְּרָשָׁע וְשֹׁרֵשׁ צָדִיקִים בְּלִימּוֹט: ד אֶשֶׁת־חַיִּל עֲמֹרֶת בַּעֲלָהּ וּכְרָקָב בַּעֲצֻמוֹתָיו מְבִישָׁה: ה מַחֲשָׁבוֹת צָדִיקִים מְשַׁפֵּט תַּחְבֻּלוֹת רָשָׁעִים מְרַמָּה: ו דְּבָרֵי רָשָׁעִים אֲרֻכָּדִים וּפִי יִשְׁרִים יֵצִילָם: ז הַפֹּהַךְ רָשָׁעִים וְאִינָם וּבֵית צָדִיקִים יַעֲמֹד: ח לִפְרִישְׁכֻּלּוֹ יִהְיֶה־לֵּא אִישׁ וְנַעֲוֶה־לֵּב יִהְיֶה לְבוֹז: ט טוֹב נִקְלָה וְעֵבֶד לוֹ מִמֶּתְכַבֵּד וְחֹסֵר־לֶחֶם: י יוֹדַע צָדִיק נֶפֶשׁ בְּהִמּוֹתוֹ וּרְחֵמֵי רָשָׁעִים אֲכֹרִי: יא עֶבֶד אֲדָמָתוֹ יִשְׁבַּע־לֶחֶם וּמֶרְדֶּךָ רִיקִים חֹסֵר־לֵב:

רש"י

ישראלים. כששומעים את עצתם יצילום לנרדפים שמגלים את עצתם או אם עדים הם מזימין אותם: (ז) הפוך רשעים. כמו להפוך כמהפכת רגע נהפכים: ואינם. כלים כגון סדום: ובית צדיקים יעמוד. יתקיים: (ח) לפי שכלו יהולל איש. אם חכם מעט או הרבה, הכל לפי שכלו יטול שכרו: ונעוה לב. שהניע לבו לגמרי מן התורה הוא יהיה לבוז: נעוה. כמו נעותי משמוע (ישעיה כא) וכן בן נעות המרדות (שמואל א כ) וי"ל נעוה מי שלבו נעוה מגזרת נע ונד כאשר יאמר זעוה מגזרת זע: (ט) טוב נקלה. בעיניו ונעשה עבד לעצמו: ממתכבד. בעיניו ואומר גנאי הוא לי לעמול במלאכה שאני מבני אדם גדולים וסופו להיות חסר לחם: (י) יודע צדיק נפש בהמתו. מה בהמתו ובני ביתו צריכים: (יא) עובד אדמתו ישבע לחם. כמשמעו, ולפי משלו שחוזר על תלמודו תמיד שלא ישתכח:

מצודת ציון

(לא) אף כי. ענינו כמו כל־שכן וכן אף כי אש אכלתהו (יחזקאל טו): (א) בער. שוטה ע"ש שנמשל כבהמות והוא מל' אנחנו ובעירנו (במדבר כ): (ז) ואינם. ואין מהם: (ח) ונעוה. מל' נע כאשר יאמר מן זע זעוה:

מצודת דוד

(ל) פרי צדיק. מעשה הצדיק היא כעץ המגדל חיים כי על ידי מעשיו בא החיים: ולוקח. הלוקח לעצמו נפשות להדריכם בדרך הישר והרי הוא כאלו קנאם כמ"ש ואת הנפש אשר עשו בחרן (בראשית י"ב) הלוקח הזה לחכם יחשב: (לא) הן וגו'. כאומר למה יבטח הרשע על הצלחת שעתו הלא יראה כי אף

הצדיק ישולם על העבירה שבידו עודנו בארץ עד לא ימות וכל־שכן הרשע המחזיק ברשעו וחוטא עוד שבוודאי יקבל גמול מעשיו אם קודם המיתה אם לאחריה: (א) אוהב. האוהב את המוסר הוא אוהב דעת כי בשמעו את המוסר יקנה דעת מה שלא שמע מאז אבל השונא תוכחת הוא בער ושוטה כי ישאר באולתו: (ב) טוב. איש טוב מוציא רצון מה' להביא טובה על כל העולם: ואיש מזמות. הנמשך אחר מחשבות לבו הוא ירשיע את כל העולם כי מכריעם לחובה: (ג) לא יכון. האדם לא יהיה נכון במעשה הרשע ר"ל לא יעמוד על כנו ובסיסו עם ההון שאסף ברשע אבל שורש צדיקים לא יהיה נוחה לפול ר"ל אף אם יפול לא ימוט עד השורש כי יחזור ויקום: (ד) עטרת בעלה. ר"ל בעלה מתפאר במעשיה: מבישה. האשה שנמצא בה כל דבר בושה היא לבעלה כרקוב בעצמותיו: (ה) משפט. לעשות משפט אמת להציל העשוק מיד עושקו: מרמה. לעשות מרמה: (ו) ארב. לארוב על דם נקי בעדות שקר: יצילם. יצילו את הנידונים כי ירבו לחקור עד יוכחו זה מזה: (ז) הפוך. כאשר יהפכו הרשעים אז אינם בעולם ויאבד זכר למו אבל בית הצדיקים יתקיים לעד: (ח) לפי שכלו. כל איש ישובח לפי שיעור שכלו אם רב ואם מעט אבל מי שלבו נטה מחכמה יהיה לבזיון: (ט) טוב. יותר טוב למי שנוהג קלות בעצמו והוא עבד לעצמו לעשות מלאכתו להתפרנס בה ממי שמחזיק עצמו למכובד וכוש הוא לעבוד עבודתו ובעבור זה יחסר לחמו: (י) יודע צדיק. הצדיק נותן לב לדעת אף רצון בהמתו למלאות תאוה כי קנוי אצלו מדת הרחמנות אבל הרשעים אף הרחמנות שיש בהם היא אכזריות כי למראה העין ירחמו ולא כן בלבם: (יא) עובד אדמתו. בחרישה וכיוצא: ומרדף ריקים. הרודף אחר דברים שאין בהם תועלת הוא חסר לב כי טוב לעסוק אז בעבודת האדמה:

י הנוגע בַּמֵּת וְהַנוֹגֵעַ בַּכֵּלִים, הַמֵּאֲהִיל עַל הַמֵּת וְהַנוֹגֵעַ בַּכֵּלִים — טְמֵאִין. מֵאֲהִיל עַל הַמֵּת וּמֵאֲהִיל עַל הַכֵּלִים, הַנוֹגֵעַ בַּמֵּת וּמֵאֲהִיל עַל הַכֵּלִים — טְהוֹרִים; אִם יֵשׁ בִּידוֹ פֹּתֶחַ טֶפֶח — טְמֵאִין. שְׁנֵי בָתִּים וּבָהֶן פְּשָׁעֵי חֲצָאֵי יוֹתֵיב, פְּשָׁט אֶת שְׁתֵּי יָדָיו לָהֶן, אִם יֵשׁ בִּידָיו פֹּתֶחַ טֶפֶח — מִבִּיא אֶת הַטְּמֵאָה; וְאִם לֹא — אֵינוֹ מִבִּיא אֶת הַטְּמֵאָה.

פ ר ק ש ש ה ע ש ר

א כָּל הַמִּטְלָטֵלִין מִבִּיאִין אֶת הַטְּמֵאָה בְּעֵבִי הַמֵּרְדֵּעַ. אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן: אֶקַּפֵּחַ אֶת בְּנֵי שָׁוִי הַלֵּכָה מִקַּפְחָתָהּ, שִׁשְׁמַע הַשּׁוֹמֵעַ וְטָעָה, שֶׁהָאֶפֶר עוֹבֵר וְהַמֵּרְדֵּעַ עַל כְּתָפוֹ, וְהָאֲהִיל צִדּוֹ אַחֵד עַל הַקֶּבֶר, וְהַמֵּאֲהִיל מִשּׁוּם כָּלִים הַמֵּאֲהִילִים עַל הַמֵּת. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: אֲנִי אֶתְקַן, שִׁיְהוּ דְּבָרֵי חֲכָמִים קְיָמִין, שִׁיְהוּ כָּל הַמִּטְלָטֵלִין מִבִּיאִין אֶת הַטְּמֵאָה עַל

פירוש ברטנורא

י המאהיל על המת ונוגע בכלים. הכלים טמאין טומאת שבעה מטעם חיבורים, כגון דבשעה שנגע במת או מאהיל עליו, נוגע כמו כן בכלים: ואם יש בידיו פותח טפח טמאין. כיון דידיו מאהילות על המת ועל הכלים, מביאות את הטומאה: שני בתים. ופתחיהן מכוונים זה כנגד זה: מביא את הטומאה. ונשארו שני הבתים טמאים. דאיהל של ידיו מצרף את הטומאה כאילו שני החצאים מונחים בו: וכו'. ואם לאו. דאין בידיו פותח טפח, נברא מיהא טמא הו כרתנן לקמן ועל עצמן בכל שהן, אבל שני הבתים טהורים:

טז א כל המיטלטלין מביאין את הטומאה. משום אוהל. שאם האהיל ראשו אחד על המת וראשו אחד על הכלים, מביא להם טומאה: כעובי המרדע. אפילו אין בו רוחב טפח אלא שיש בהיקפו טפח. דחוט של טפח מקיפו, דגורו על הקיפו משום עבוי: אקפח את בני. אקברם. קיפוח לשון כריתת וחיתוך. ושבועה היא, אקפח את בני אם אין דבר זה אמת שהלכה זו מקופחת קטועה ומחוטבת, דהא פותח טפח בעינן: ששמע השומע. כשנשאלה שאלה על ידי מעשה בבית המדרש ושמע שטמאיהו ולא ידע משום מה טמאיהו. הם טמאו את המרדע משום כלים המאהילים על המת, שהכלי עצמו המאהיל על המת טמא בכל שהוא, ולא בעינן פותח טפח אלא להביא את הטומאה תחת ראשו השני, וטמאו את האיבר או מטעם חיבורים או משום דהוה ליה כלים שנגעו במת ואדם בכלים וטמא טומאת שבעה. והשומע טעה לומר דטמאיהו מטעם שהמרדע מביא עליו טומאה מדין אוהל: שיהו דברי חכמים מקויימים.

משניות מבוארות – קהתי

וְאִם לֹא — שאין בידיו פותח טפח, אֵינוֹ מִבִּיא אֶת הַטְּמֵאָה — לשני הבתים, ואפילו ידיו מאהילות על כחצאי היותם. ברם, בכגון זה האדם עצמו טמא (הר"ש; ברטנורא; "סדרי סהרות").

באור משנה א

כָּל הַמִּטְלָטֵלִין מִבִּיאִין אֶת הַטְּמֵאָה — משום אוהל, שאם הם מאהילים בראשם האחד על המת ובראשם האחר על דברים טהורים, מביאים הם את הטומאה על הדברים הטהורים, בְּעֵבִי הַמֵּרְדֵּעַ — כשעובים של המיטלטלים המאהילים הוא כעובי מלמד הבקר, היינו כשיש בהיקפם טפח, אף על פי שאין ברחבם טפח; וכבר בארנו הטעם (כלים יז, ח), שהואיל ודבר שיש ברחבו טפח מביא את הטומאה מן התורה, לפיכך גזרו חכמים במיטלטלים שיש בהיקפם טפח משום מיטלטלים שיש ברחבם טפח. אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן: אֶקַּפֵּחַ אֶת בְּנֵי שָׁוִי הַלֵּכָה מִקַּפְחָתָהּ — לשון שבועה: אשכל את בני אם אין זו הלכה קטועה ומשובשת, שִׁשְׁמַע הַשּׁוֹמֵעַ — כשנשאלה השאלה על ידי מעשה בבית המדרש, שמע את הדין שהמרדע שהאהיל על המת מטמא, וְטָעָה — בטעמו של הדין, שלא ידע משום מה פסקו חכמים שהמרדע מטמא, שֶׁהָאֶפֶר עוֹבֵר — שכן היה המעשה: האכר עובר בשדה וְהַמֵּרְדֵּעַ עַל כְּתָפוֹ, וְהָאֲהִיל צִדּוֹ אַחֵד — של המרדע, עַל הַקֶּבֶר — שבשדה, וְהַמֵּאֲהִיל — צדו חכמים את המרדע, מִשּׁוּם כָּלִים הַמֵּאֲהִילִים עַל הַמֵּת — שהכלי עצמו המאהיל על המת נטמא בכל שהוא, ואין צריכים לרוחב טפח אלא כדי להביא טומאה על דברים שבצידו השני, וכיון שנשא האיבר את המרדע, טימאו גם אותו, כדין אדם שנגע בכלי שנטמא במת, שהוא טמא טומאת שבעה (כדלעיל א, ג), או משום טומאה בחיבורים (הר"ש; ברטנורא; ועיין "תוספות יום טוב"). אבל השומע ששמע דין זה טעה וחשב, שטימאו את האיבר טומאת שבעה, משום שהמרדע האהיל עליו ועל הקבר, ומכאן הסיק בטעות, שההלכה היא, שהמיטלטלים מביאים את הטומאה בעובי המרדע. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: אֲנִי אֶתְקַן, שִׁיְהוּ דְּבָרֵי חֲכָמִים — שאמרנו: כל המיטלטלים מביאים את הטומאה בעובי המרדע. קְיָמִין — אתקן שיהיו דבריהם אלו קיימים, שכן כוונתם היא, שִׁיְהוּ כָּל הַמִּטְלָטֵלִין מִבִּיאִין אֶת הַטְּמֵאָה עַל אֲדָם הַנוֹשֵׂאָן בְּעֵבִי הַמֵּרְדֵּעַ — הנושא מיטלטלים שהם כעובי המרדע, היינו שאין ברחבם טפח ויש בהיקפם טפח, והמיטלטלים

באור משנה י

הַנוֹגֵעַ בַּמֵּת וְהַנוֹגֵעַ בַּכֵּלִים, או הַמֵּאֲהִיל עַל הַמֵּת וְהַנוֹגֵעַ בַּכֵּלִים — יש מפרשים, שמדובר כאן בטומאה בחיבורים, שבעשה שנגע אדם במת או שהאהיל על המת נגע בכלים (הר"ש), ויש מפרשים אפילו שלא בחיבורים, כלומר שלאחר שנגע במת או האהיל עליו נגע בכלים (רמב"ם), טְמֵאִין — הכלים טומאת שבעה. מֵאֲהִיל עַל הַמֵּת וּמֵאֲהִיל עַל הַכֵּלִים — אפילו בחיבורים (לדברי הכל). כגון שהאהיל בידו האחת על המת ובידו האחרת האהיל על הכלים, או הַנוֹגֵעַ בַּמֵּת וּמֵאֲהִיל עַל הַכֵּלִים — שבזמן שנגע במת האהיל על הכלים, טְהוֹרִים — הכלים, שאדם הנטמא במת אינו מטמא באוהל אלא במגע בלבד; אִם יֵשׁ בִּידָיו — ויש גורסים: בידיו. פֹּתֶחַ טֶפֶח — שפס ידו רחב טפח על טפח ("סדרי סהרות"), טְמֵאִין — שהואיל וידיו בפותח טפח מאהילות על המת ועל הכלים, נמצאים המת והכלים תחת אוהל אחד. לדעת מפרשים אחרים אין דין זה מוסב על "הנוגע במת ומאהיל על הכלים", אלא על "מאהיל על המת ומאהיל על הכלים", כגון שבכידו האחת מאהיל על המת ובידו האחרת מאהיל על הכלים ("תפארת ישראל"; "משנה אחרונה"), וכך אמנם נראה, שהיה הנוגע במת אינו מאהיל עליו, ומה בכך שיש בידו פותח טפח? אבל הרמב"ם כתב: "אדם שהאהיל בידו אחת על המת והאהיל בשנייה על הכלים, או שנגע במת והאהיל על הכלים — אם יש בידו פותח טפח, הכלים טמאין. ואם לאו — טהורין" (הל' טומאת מת יח, א). והרי מכאן, שהרמב"ם מפרש במשנתנו, שהפיסקא "אם יש בידו פותח טפח" מוסבה על כל מה ששינוי לפני כן, היינו אף על "הנוגע במת ומאהיל על הכלים". וטעמו של הרמב"ם נראה, שאי אפשר לנוגע שלא יאהיל קצת, והרי זה כשיפוע אוהלים ("סדרי סהרות"). שְׁנֵי בָתִּים — ופתחיהם מכוונים זה כנגד זה, וּבָהֶן פְּשָׁעֵי חֲצָאֵי יוֹתֵיב — בכל בית נמצא כחצי זית מן המת, פְּשָׁט — אדם העומד בין שני הבתים — אֶת שְׁתֵּי יָדָיו לָהֶן — יד אחת לבית זה ויד אחת לבית זה: אִם יֵשׁ בִּידָיו פֹּתֶחַ טֶפֶח — טפח על טפח, מִבִּיא אֶת הַטְּמֵאָה — על כל מה שנמצא בשני הבתים, ואפילו אין ידיו מאהילות על כחצאי יותיב, לפי שהאוהל של ידיו מצרף את שני הבתים להיות אוהל אחד; ואין גופו מפסיק בין האוהלים של ידיו, שהואיל ואדם מקבל טומאה, אינו חוצץ; הלכך חשובים שני כחצאי היותם כאילו מונחים תחת אוהל אחד ("משנה אחרונה"; "סדרי סהרות");

אָדָם הַנּוֹשֵׂא בְעֵי הַמֶּרְדֶּע, וְעַל עֲצָמָן בְּכָל שָׁהָ, וְעַל שְׂאָר אָדָם וְכִלִּים בְּפֹתֶה טֶפַח.
ב פִּיצֵד? פֹּשׁ שֶׁהוּא תָּחוּב בְּכֶתֶל, בְּחֻצֵּי זֵית מִתְחַתִּיו וּכְחֻצֵּי זֵית מֵעַל גִּבּוֹ, אָף עַל פִּי שְׂאִינָן מְכוּוֹנִין – טָמֵא;
 נִמְצָא מִבֵּיא אֶת הַטָּמֵא לְעֲצָמוֹ בְּכָל שָׁהָ. הַקֶּדֶר שֶׁהוּא עוֹבֵר וְהִסֵּל עַל כֶּתֶף, וְהִאֲהִיל צִדּוֹ אֶחָד עַל הַקֶּבֶר –
 הַכִּלִּים שֶׁבְּצֵד הַשְּׁנֵי טְהוֹרִין, אִם יֵשׁ בְּסֵל פֹּתֶה טֶפַח – טָמֵאִים. הַתְּלוּלוֹת הַקְּרוּבוֹת בֵּין לְעִיר בֵּין לְדֶרֶךְ, אֶחָד
 חֲדָשׁוֹת וְאֶחָד יִשְׁנוֹת – טָמֵאוֹת; הַרְחוֹקוֹת, חֲדָשׁוֹת – טְהוֹרוֹת, וְיִשְׁנוֹת – טָמֵאוֹת. אִיזוֹ הִיא קְרוֹבָה? חֲמִשִּׁים

פירוש ברטנורא

שוארים דמרדע מביא טומאה על האדם הנושא. וזמני דאדם הנושא אין עליו כי אם טומאת ערב, שבגדו מפסיק בין כתיפו למרדע והו' ליה דיקרב בדיקרב לדיקרב, והרואה שמטמאים אותו טומאת ערב יטעה לומר משום אוהל טמא והו' לפי שיש בחיפו טפח, ואתי למימר דטומאת אוהל אין בה כי אם טומאת ערב. הלכך גזרו עליו בעובי המרדע לטמא טומאת שבעה מדבריהם משום אוהל: וְעַל עֲצָמָן בְּכָל שָׁהָ. רכלי המאהיל על המת טמא אפילו כל שהוא: וְעַל שְׂאָר אָדָם וְכִלִּים. שתחת המרדע. בפותח טפח. כיון דאין להם טומאה כלל אין שייך לגזור על הקיפו משום עוביו:
ב כוש. פלך שהנשים טוות בו. ואע"פ דפשוטי כלי עץ הוא מקבל טומאה, משום צנורות של מתכת הקבועה בו: אע"פ שאינן מכוונין. שאין שני חצאי זיתים מכוונים זה כנגד זה: טמא. הכוש. דמביא הטומאה על עצמו בכל שהוא: הקדר. מוכר הקדרות: והסל. המוט שנושא בו את הקדרות. ובמסכת כלים קוראו איסל. רתנן התם [פרק י"ז משנה ט"ז] האיסל שיש בו בית קיבול מעות: ואם יש באיסל פותח טפח. מביא טומאה על הקדרות שתחתיו לצד השני שתלויות בו: התלויות. לשון תל: הקרובות בין לעיר. הסמוכה לבית הקברות: בין לדרך. הסמוך לבית הקברות: אחד חדשות ואחד ישנות טמאות. מפני שהנשים קוברות שם נפליהן, דעד חמשים אמה אולא אשה לחודה וקוברת שם הנפל שלה. אבל רחוקות לא אולא לחודה לקבור בתל,

משניות מבוארות – קהתי

מצרפם לכזית ומביא את הטומאה על עצמו ("סדרי טהרות"). הַקֶּדֶר — המוכר קדרות, שֶׁהוּא עוֹבֵר וְהִסֵּל עַל כֶּתֶף — ויש גורסים: והאסל על כתפו. היינו המוט שנושא בו את הקדרות; והוא מקבל טומאה, הואיל ויש לו בית קיבול (עיין כלים יז, טז), או משום שיש בו ווי ברזל לתלות בהם הכלים; וְהִאֲהִיל צִדּוֹ אֶחָד — של האסל, עַל הַקֶּבֶר — ואין באסל פותח טפח, הַכִּלִּים שֶׁבְּצֵד הַשְּׁנֵי — של האסל, טְהוֹרִין — שאין המיטלטלים מביאים טומאת אוהל על הכלים אלא בפותח טפח, ואמנם האסל עצמו נטמא משום אוהל, וכן נטמאו הקדרות התלויות בו באותו צד שהאיהיל על הקבר, שהרי כל המיטלטלים מביאים את הטומאה על עצמם בכל שהם, ואם היה האסל כעובי המרדע אף הקדר הנושא את האסל טמא טומאת אוהל, מגזירת חכמים, כדברי רבי עקיבא (במשנה הקודמת). שכל המיטלטלים מביאים את הטומאה על אדם הנושאם בעובי המרדע, אבל הקדרות שבצד השני טהורות, שאף על פי שלגבי הקדר הנושא את האסל חשוב האסל אוהל מדבריהם, מכל מקום לגבי הכלים אינו חשוב אוהל, שלא גזרו חכמים על כלים אלא על האדם הנושאם בלבד כמעשה שהיה; מכאן שאם הכלים הם של חרס, טהורים הם לגמרי אף מטומאת מגע, שהרי כלי חרס אינם מקבלים טומאה מגבם. ואם כלי שטף הם, טהורים הם מטומאת אוהל, אבל יש להם על כל פנים טומאת ערב מחמת נגיעתם באסל ("סדרי טהרות"). ברם, יש מפרשים, שהאסל אינו אלא מוט של עץ שאינו מקבל טומאה, אלא משום אוהל מביא טומאה תחתיו, ולפי זה אף בכלי שטף הדין הוא שטהורים לגמרי ("משנה אחרונה"; "סדרי טהרות"). אִם יֵשׁ בְּסֵל פֹּתֶה טֶפַח — אם האסל רחב טפח, טָמֵאִים — הכלים שבצד השני, שהאסל מביא עליהם את הטומאה משום אוהל. ואף על פי שהקדר מפסיק בין הצד המאהיל על הקבר לבין צדו השני המאהיל על הכלים, מכל מקום חשוב אוהל אחד, שהוואיל ואדם מקבל טומאה אינו חוצץ. הַתְּלוּלוֹת — תילי עפר, הַקְּרוּבוֹת בֵּין לְעִיר בֵּין לְדֶרֶךְ — שהן סמוכות לבית הקברות, אֶחָד חֲדָשׁוֹת וְאֶחָד יִשְׁנוֹת — בין תלויות חדשות שנעשו לפני זמן קרוב, ובין תלויות ישנות, טָמֵאוֹת — שבתלויות הקרובות לעיר חוששים שמא נשים קברו שם את נפליהן, ובתלויות הקרובות לדרך חוששים שמא פעם בערב שבת הוליכו מת בדרך לקברו בבית הקברות, וכיון שלא היה פנאי להביאו לבית הקברות, קברוהו שם, וכיון שנקבר על ידי יחידים לא נתפרסם הדבר, הלכך אפילו חדשות טמאות. הַרְחוֹקוֹת — התלויות הרחוקות מעיר ודרך, חֲדָשׁוֹת טְהוֹרוֹת — שאין אשה הולכת שם יחידה, וכיון שצריכה לאיש שילך עמה, הרי היא הולכת לבית הקברות ואינה

האהילו על המת, אף על פי שמן התורה אינו טמא משום אוהל אלא משום מגע, ויש שאינו טמא אלא טומאת ערב, כגון אם המיטלטלים לא נגעו בגופו אלא בבגדו, מכל מקום חששו חכמים שמא יטעו ויאמרו, שנטמא משום אוהל, הואיל ויש בהיקפם טפח, וכיון שאינו טמא אלא טומאת ערב, יבואו להסיק שכל טומאת אוהל אין בה אלא טומאת ערב, הלכך גזרו חכמים שיהא טמא מדבריהם טומאת שבעה משום אוהל; וְעַל עֲצָמָן בְּכָל שָׁהָ — המיטלטלים עצמם המאהילים על המת נטמאים בכל שהם, כמו שכבר הזכרנו לעיל, כדברי רבי טרפון; וְעַל שְׂאָר אָדָם — שאינו נושא את המיטלטלים, אלא הם מאהילים עליו ועל המת, או שהמיטלטלים — או שהמיטלטלים מאהילים על כלים ועל המת, בְּפֹתֶה טֶפַח — אין המיטלטלים מביאים את הטומאה אלא אם כן יש בהם רוחב טפח. אבל אם אין ברחבם טפח, אף על פי שיש בהיקפם טפח, אינם מביאים את הטומאה, שהוואיל ואין כאן טומאה כלל, לא שייך לגזור על היקפם משום רחבם.

בארנו משנתנו כפירושו של הרב מברטנורא (על פי ה"ר"ש). אבל יש מפרשים אותה בדרכים אחרות (עיין "משנה אחרונה"; "סדרי טהרות" עפ"י רש"י שבת יז, א).

באור משנה ב

פִּיצֵד — דינים של המיטלטלים, שמביאים טומאה על עצמם בכל שהם ועל שאר אדם וכלים בפותח טפח? פֹּשׁ — מוט של הפלך, שהנשים טוות בו, שֶׁהוּא תָּחוּב בְּכֶתֶל — והוא מקבל טומאה משום הו' של ברזל הקבוע בו, בְּחֻצֵּי זֵית מִתְחַתִּיו — היה כחצי זית מן המת מתחת לכוש, וּכְחֻצֵּי זֵית מֵעַל גִּבּוֹ — כלומר שהכוש מאהיל על כחצי זית וכחצי זית מאהיל עליו, אָף עַל פִּי שְׂאִינָן מְכוּוֹנִין — שאין שני כחצאי הזיתים מכוונים זה כנגד זה, טָמֵא — הכוש, ששני כחצאי הזיתים מצטרפים לכזית ומטמאים את הכוש; נִמְצָא מִבֵּיא אֶת הַטָּמֵא לְעֲצָמוֹ בְּכָל שָׁהָ — שאף על פי שאין הכוש רחב אלא כל שהוא, מכל מקום הוא מביא את הטומאה על עצמו משום אוהל. משנתנו באה להשמיע, שאין צורך לומר בכגון שהכוש מאהיל על כזית מן המת או כזית מן המת מאהיל עליו, שהוא טמא, אלא אפילו בכגון שהכוש מאהיל על כחצי זית וכחצי זית מאהיל עליו, מצטרפים שני כחצאי הזיתים לטמא; ואין צורך לומר בכגון ששני כחצאי הזיתים מכוונים זה כנגד זה, שצטרפים לכזית, שהרי הטומאה הבוקעת ועולה מכחצי הזית שתחתיו פוגעת בטומאה הבוקעת ויורדת כנגדה מכחצי הזית שעל גביו ומתערבים יחד, אלא אפילו בכגון ששני כחצאי הזיתים אינם מכוונים זה כנגד זה, הכוש

אָמַר; וְיִשְׁנָה? שְׁשִׁים שָׁנָה; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: קְרוּבָה — שְׁאִין קְרוּבָה מִמֶּנָּה; וְיִשְׁנָה — שְׁאִין אָדָם זֹכְרָה.

ג. הַמּוֹצֵא מֵת בְּתַחֲלָה מִשְׁכָּב בְּדֶרֶכּוֹ — נוֹטְלוֹ וְאֵת תְּבוּסָתוֹ. מֵצֵא שְׁנִים — נוֹטְלוֹ וְאֵת תְּבוּסָתוֹ. מֵצֵא שְׁלֹשָׁה, אִם יֵשׁ בֵּין זֶה לָזֶה מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וְעַד שְׁמוֹנֶה, כְּמֵלֵא מִטָּה וְקוּבְרִיהָ — הֵרִי זֶה שְׁכֹנֶת קְבֻרָתָהּ, בּוֹדֵק מִמֶּנּוּ וְלֹחֵץ עַשְׂרִים אֲמָה, מֵצֵא אֶחָד בְּסוֹף עַשְׂרִים אֲמָה — בּוֹדֵק מִמֶּנּוּ וְלֹחֵץ עַשְׂרִים אֲמָה, שְׁרָגָלִים לְדָבָר; שְׁאֵלֹו מִתַּחֲלָה מֵצֵאוֹ — נוֹטְלוֹ וְאֵת תְּבוּסָתוֹ.

פירוש ברטנורא

והואיל וצריכה לאיש שילך עמה, הולכת לבית הקברות ואינה קוברת בתל. והא דמטמאנין בישנות ואפילו רחוקות, דחיישנין שמא קרובות היו מתחלתן וחרבה העיר ונשתכח הדבר: ר' יהודה אומר כו'. והלכה כר' יהודה:

ג. **המוצא מת בתחלה**. שלא היה ידוע שהיה שם קבר. והכי אמרינן בגמרא בבבא מצירא (ס"ד) הוצא, ולא שהיה מצוי. מת, פרט להרוג, דהרוג אין לו תבוסה ואין לו שכונת קברות, והכי גמירי לה. **מושכב**, ולא שהיה יושב: **בדרך**. ולא שהיה ראשו מונח בין ירכותיו. דכל הני חיישנין להו שמא נכרים הן, שאין דרכן של ישראל לקבור מתים כך: **נוטלו ואת תבוסתו**. מותר לפנותו משם ולקברו במקום אחר. וצריך שיטול מן העפר של הקבר עמו, כדי תפישה, שהוא כל העפר תיחוד שתחתיו, וחופר בקרקע בתולה שלש אצבעות. דכתיב (בראשית כ"ו) ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם, שלא היה צריך לומר ממצרים, אלא הכי קאמר, מעפר של מצרים טול עמי. ורמב"ם גרים תבוסתו, העפר המעורב מדם וליחה של המת. לשון מתבוססת בדמך (יחזקאל ט"ז): **מצא שלשה**. אם יש בין זה לזה **מארבע אמות ועד שמונה**. כלומר מקבר ראשון עד שליש אין פחות מארבע אמות ולא יותר על שמונה: **הרי זה שכונת קברות**. ויכר שלשם קבורה נתנום שם, ואסור לפנותם, דקנו מקומם. ואפילו מת אחד אם ניכר שלשם קבורה נתנתו שם אסור לפנותו. אלא שבאחד או בשנים אנו תולים שלא נקברו שם אלא לפי שעה והיה דעתם לפנותם, אבל בשלשה מוכח שזה מקום מיוחד לקברות. ואורך המערה דרכה להיות שש ורחבה ארבע ואלכסונה עורף ששתי אמות דהיינו שמונה, ומשום הכי תנן מארבעה ועד שמונה: **כמלא מטה וקובריה**. לא גרסינן לה הכא: **בודק ממנו ולחלו עשרים אמה**. שהמערה ארבע אמות רוחב על שש אורך, והחצר שהמערות פתוחות לו מכאן ומכאן, שש על שש, דהכי סבירא להו לרבינן בבבא בתרא פרק המוכר פירות (דף ק"א), נמצא אורך שתי מערות וחצר שביניהן שמונה עשר אמות, ולפי שפעמים חופרים מערה אחת באלכסונה, ואלכסון של מערה עורף על ריבועה שני אמות, נמצאו עשרים אמה, שמונה דמערה ראשונה באלכסונה ושש דחצר שבין שתי המערות ושש דמערה שנייה, דחד אלכסון

משניות מבוארות – קהתי

עפר תבוסתו שתחתיו, שספג את דמו ואת המוחל שיצא ממנו. "תבוסתו" — מלשון "מתבוססת בדמך" (יחזקאל ס"ז, ו). ויש גורסים: תפוסתו. והיינו עפר מן הקרקע שתפס המת, ואחר כך המקום טהור. **מֵצֵא שְׁנִים** — וכן אם מצא שני מתים שלא היה ידוע עליהם, ונראה שנקברו שם באקראי, **נוֹטְלוֹ וְאֵת תְּבוּסָתוֹ** — ומפנה אותם למקום אחר, ואין חוששים שמא כאן בית קברות. **מֵצֵא שְׁלֹשָׁה** — אבל אם מצא שלושה מתים, **אִם יֵשׁ בֵּין זֶה לָזֶה** — כלומר בין קבר ראשון לקבר שלישי (גמרא נידר ס"ד, ב), **מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וְעַד שְׁמוֹנֶה** — לא פחות מארבע אמות ולא יותר משמונה אמות, **כְּמֵלֵא מִטָּה וְקוּבְרִיהָ** — פיסקה זו, לדעת מפרשים אחדים, אין גורסים אותה (הר"ש; הר"ב. ועיין "תפארת ישראל" ו"אליהו רבא" שגורטס אוחה), **הֵרִי זֶה שְׁכֹנֶת קְבֻרָתָהּ** — ואסור לפנות את המתים משם. אבל אם יש ביניהם פחות מארבע אמות, סימן הוא שנקברו שם באקראי, מתוך חפזון ודחק, וכן אם יש ביניהם יותר משמונה אמות, סימן שקברים בודדים הם, ואין זו שכונת קברות; שכן נוהגים היו לעשות מערת קברים בשיעור של ארבע על שש אמות, ונמצא שאלכסון המערה שמונה אמות (בבבא מצירא). הלכך כשיש ביניהם מארבע עד שמונה אמות, סימן שזו היא מערת קברות, והוא **בּוֹדֵק מִמֶּנּוּ** — מן הקבר האחרון שמצא, **וְלֹחֵץ** — לכל צד, **עַשְׂרִים אֲמָה** — כפי שבארנו, מערת הקברים היתה ארבע אמות על שש אמות, ודרכה היתה לעשות חצר של שש על שש אמות, ושתי מערות קברות (לפחות) משתי רוחותיה. נמצא אורך שתי מערות והחצר שביניהן שמונה עשרה אמה (שלוש פעמים שש). ולפי שפעמים בודק מערה אחת באלכסונה, ואלכסונה של מערה גדול מארבע בשתי אמות (בבבא מצירא), הרי כאן עשרים אמות (ועיין גמרא בבא בתרא ק"ב, א). **מֵצֵא אֶחָד** — אפילו מת אחד — **בְּסוֹף עַשְׂרִים אֲמָה**, **בּוֹדֵק מִמֶּנּוּ וְלֹחֵץ עַשְׂרִים אֲמָה** — וכל קבר שהוא מוצא, הריהו משכונת הקברות, **שְׁרָגָלִים לְדָבָר** — שיש יסוד לומר, שהמקום מיוחד הוא לקברות, הלכך אף על פי שלא מצא בסוף עשרים אמה אלא מת אחד בלבד, מכל מקום הואיל ומצאו לאחר שנמצאו כבר שלשת הקברים הראשונים, הרי ברור הדבר שקבר קבוע הוא, ואסור לפנותו משם; **שְׁאֵלֹו מִתַּחֲלָה מֵצֵאוֹ** — לקבר זה קודם שמצא את שלשת הראשונים, **נוֹטְלוֹ וְאֵת תְּבוּסָתוֹ** — כמו ששינוי ברישא.

קוברת בתל; **וְיִשְׁנָה טְמֵאוֹת** — שחוששים שמא קרובות היו מתחילתן, שהיתה שם עיר או דרך ונחרבה ונשתכח הדבר. ויש מבארים הטעם: חדשות טהורות. שהואיל ואין אשה הולכת שם יחידה, אילו היתה קוברת שם, היה ידוע לרבים; וישנות טמאות — שכבר נשתכח מן הידועים (דמ"י כתובות ב, ב). **אִיזוֹ הִיא קְרוּבָה** — לעיר או לדרך, שאף אם התלולית חדשה טמאה? **חֲמִשִּׁים אֲמָה** — שיש מן החל לעיר או לדרך לא יותר מחמישים אמה; **וְיִשְׁנָה** — ואיזו היא תלולית ישנה, שאפילו היא רחוקה טמאה? **שְׁשִׁים שָׁנָה** — שנעשתה לפני ששים שנה. **דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: קְרוּבָה** — תלולית קרובה היינו: **שְׁאִין קְרוּבָה מִמֶּנָּה** — אבל אם יש קרובה ממנה, אפילו היא בתוך חמישים אמה, דינה כרחוקה, וחדשה טהורה, שאילו הלכה אשה יחידה לקבור את נפלה, לא היתה עוברת תלולית קרובה והולכת לאחרות הרחוקות ממנה. **וְיִשְׁנָה** — ותלולית ישנה היינו: **שְׁאִין אָדָם זֹכְרָה** — אימתי נעשתה התלולית; אבל אם אדם זוכרה, אפילו היא כבר יותר מששים שנה, אנו אומרים, שאילו היתה עיר או דרך קרובה לה, היה זוכר גם את זאת ("תפארת ישראל").

באור משנה ג

משנתנו שנויה כבר במסכת נזיר (ט, ג). היא עוסקת בדין מקום שמצאו בו מתים קבורים, ויש ספק אם זו שכונת קברות או שמתים בודדים הם, שנקברו במקום זה באקראי, על דעת לפנותם מכאן לאחר ימים אחדים ולהעבירם לבית קברות. — והנה נוהגים היו לבדוק את הדרכים החשודים כטומאה ולטהרם מטומאתם בשביל עולי הרגלים, עושי קרבן הפסח ונושאי הטהרה; ואם מוצאים בדרכים קברים בודדים בעייה היא, אם מותר לפנות משם את המתים. — ואמנם ההלכה היא שמת קנה מקומו, ולכן אם נמצא אפילו קבר בודד, והקבר ידוע הוא, שברשות נקבר שם המת, אסור לפנות את המת משם, אלא שמציינים את המקום בסימן, שיהא ניכר לעוברים. אבל אם נמצא קבר במקרה, שלא היה ידוע, ככגון זה באה משנתנו ללמד, שמותר לפנותו.

הַמּוֹצֵא מֵת — כגון שהיה חופר באדמה, אם במקרה ואם כדי לבדוק את המקומות שיש בהם חשש טומאה, כמו שבארנו לעיל, ומצא מת **בְּתַחֲלָה** — בראשונה, כלומר שלא מצא קודם לכן קברים אחרים במקום זה ובסמוך לו, והיה המת **מִשְׁכָּב בְּדֶרֶכּוֹ** — כדרך שקוברים מתי ישראל, **נוֹטְלוֹ וְאֵת תְּבוּסָתוֹ** — כלומר מותר לו לפנות את המת משם ולקברו במקום אחר, והריהו נוטל את המת עם

ד הבדק — בודק אמה על אמה, ומניח אמה, עד שהוא מגיע לסלע או לבתולה. המוציא את העפר ממקום טמא — אוכל בדמיו. המפקח בגל — אינו אוכל בדמיו.

ה היה בודק, הגיע לנחל, או לשלולית, או לדרך הרבים — מפסיק. שדה שנהרגו בה הרוגים — מלקט עצם עצם, והפל טהור. המפנה קברו מתוך שדהו — מלקט עצם עצם, והפל טהור. בור שמטילים לתוכו נפלים או הרוגים — מלקט עצם עצם, והפל טהור. רבי שמעון אומר: אם התקינו לקבר מתחלה — יש לו תבוסה.

פ ר ק ש ב ע ה ע ש ר

א החורש את הקבר — הרי זה עושה בית הפרס. עד כמה הוא עושה? מלא מענה, מאה אמה, בית ארבע

פירוש ברטנורא

אמרינן תרי אלכסוני לא אמרינן, והיינו דתני עשרים. ועוד צריך לבדוק מלמעלה ומלמטה עשרים אמה, והיינו ארבעים אמה, דשמוא זו היא מערה שבמזרח החצר ויש עדיין אחרת כנגדה כמערב החצר, אי נמי זו היא שבמערב החצר ויש עדיין אחרת במזרח החצר: מצא את אחד בסוף עשרים בודק חיינו ולחלץ עשרים אמה. דמי יומר דמבית הקברות זה הויא אחיה מערה, שמוא קבר אחר הוא וחצר אחרת של אדם אחר, וצריך לעשות גם לשם כל בדיקות דלעיל, דכמו שיש שם קבר כמו כן יש אחרים: שרגלים לדבר. אחרי שנמצא כבר בשדה זו שכונת קברות: שאילו מתחלה מצאו, לקבר זה קודם שמצא השלשה הראשונים, היה נוטלו ואת תפוסתו, כדתני ברישא המוצא את מתחלה כו' נוטלו ואת תפוסתו:

ד הבדק. הא דתני ובדק חיינו ולחלץ עשרים אמה, אין צריך לחפור את כולו, אלא חופר אמה על אמה ומניח אמה שאינו חופר, ועושה כן עד שמגיע לסוף עשרים. ואותה אמה שהוא חופר צריך לחפור עד שמגיע לסלע, או לבתולה, שהוא קרקע שלא נחפרה מעולם: המוציא את העפר ממקום הטומאה. מאותם האמות שהוא חופר: אוכל בדמיו. אם כהן הוא אוכל בתרומתו. לשון מלאכתו ודמיו לא תאחר (שמות כ"ב). ואע"פ דאין כהנים רשאים לבדוק שהרי הן מוזהרים על הטומאה, מכל מקום אי אתרמי כהן ובדק אינו אסור לאכול בתרומה היכא דלא אתחוק שם טומאה: המפנה את הגל, של אבנים שנפל על האדם ומת, אם כהן הוא אינו אוכל בדמיו. דכיון דהוחזקה שם טומאה חיישין דלמא האהיל, ואפילו ספק חי ספק מת חיישין:

ה היה בודק, להשלים עשרים אמה: לנחל. נהר: לשלולית. אמת המים שמחלקת שלל לאנפיה שאמות אחרות של מים שוות ממנה: או לדרך הרבים. שאין קובצים בה את המת: מפסיק. ואינו בודק עוד להשלים עשרים אמה: והפל טהור. ואין להם תפוסה. אלא מלקט העצמות בלבד ואין צריך ליטול יותר: רבי שמעון אומר כו'. ואין הלכה כר' שמעון:

יז א החורש. בית הפרס. מקום שהטומאה פרושה ומתפשטת שם. ורבותי פירשו, פרס לשון דבר פרוס ושבור, שעצמות של מת נפרסו שם. ומפי אחרים

משניות מבוארות — קה"י

בה, מפסיק — את הבדיקה, שאינו צריך לבדוק עוד כדי להשלים עשרים האמה, שאין דרך לקבור במקומות אלו (רמב"ם; ברטנורא). ויש מפרשים (על פי התוספות), שמפסיק מקום הנחל והשלולית ודרך הרבים, אבל בודק כעבר השני (הרי"ם; הור"ש). שדה שנהרגו בה הרוגים — ועצמותיהם פזורות על פניה, מלקט עצם עצם, והפל טהור — שאין להם "תבוסה", ואף אין צורך לבדוק עשרים אמה משום שכונת קברות. המפנה קברו מתוך שדהו — כגון שהיה לו קבר מחוץ לשדהו ונפחת הקבר ונפרץ לתוך שדהו, ומפנהו משם (הרי"ם ע"י התוספות; "סדרי טהרות"). מלקט עצם עצם, והפל טהור — כלומר מותר לפנותו ואין לו תבוסה. בור שמטילים לתוכו נפלים או הרוגים — שמטילים אותם לתוך הבור באקראי ואין קובצים אותם, מלקט עצם עצם, והפל טהור — שאין להם תבוסה. רבי שמעון אומר: אם התקינו — את הבור, לקבר מתחלה — לקבור שם מת, יש לו תבוסה — אף על פי שעכשיו הטילו לתוכו נפלים או הרוגים שלא לשם קבורה, מכל מקום יש להם תבוסה, שהבא לפנותם צריך ליטול אותם ואת תבוסתם, כמו שבארנו לעיל (בתחילת משנה טז בפרקנו). ואין הלכה כרבי שמעון.

ב א ו ר מ ש נ ה א

פרקנו והפרק הבא דנים בטומאת בית הפרס.

החורש את הקבר, הרי זה עושה — בחרישה זו סביב לקבר, בית הפרס — שדה שיש בה ספק טומאת מת, ועפרה מטמא במגע ובמשא, לפי שחוששים שמה גררה עמה המחרישה עצם כשעורה מעצמות המת; ונקראת "בית הפרס" על שם התפשטות הטומאה על כל השדה, מלשון פורס מפה, וכן "ויפרוש את האוהל" (שמות מ, יט) תרגומו: ופרס ית פורס (רמב"ם; הור"ש). ויש מפרשים: על שם שנפרסו (נשברו) העצמות, והוא מלשון הכתוב (ישעיה נח, ז): "הלא פרוס לרעב לחמך". שעל ידי החרישה נשברו ונתפזרו עצמות מהקבר (רש"י ותוספות נידה נח, א; עיין ברטנורא שמביא עוד פירושו). עד כמה הוא עושה — בית הפרס? כלומר מהו שטחו של בית הפרס

ב א ו ר מ ש נ ה ד

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה לפרש כיצד בודק מן הקבר האחרון שמצא עשרים אמה.

הבודק — את עשרים האמה, כפי ששינוי במשנה הקודמת, בודק אמה על אמה — כלומר אינו צריך לחפור את כל עשרים האמה, אלא חופר אמה על אמה, ומניח אמה — שאינו צריך לבדוק אותה, לפי שנהגו להניח ירווח אמה בין קבר לקבר; ושוב חופר אמה על אמה ומניח אמה, ועושה כן עד שמגיע לעשרים אמה. ואותה אמה שהוא בודק, צריך לחפור בה בעומק עד שהוא מגיע לסלע או לבתולה — לקרקע בתולה שלא נחפרה מעולם. המוציא את העפר ממקום טמא — ממקום שהוא חופר ובדק שמה יש שם קבר, היינו קודם שגמר בבדיקתו, אוכל בדמיו — אם כהן הוא, מותר לו לאכול בתרומתו (מלשון "מלאכתך ודמיו לא תאחר" — שמות כב, כח); ואף על פי שאין כהנים רשאים לבדוק את הקברים, שהרי הם מוזהרים על הטומאה, מכל מקום אם קרה שכהן בדק, אינו אסור לאכול בתרומה, כל זמן שלא הוחזקה שם טומאה (רמב"ם; ר"ש; ברטנורא). ויש מפרשים: אוכל בדמיו — בתרומה המדומעת, היינו בתרומה שנתערבה בחולין ולא נתבטלה. אבל תרומה בעינה אסור לו לאכול (הראב"ד; הגר"א; "תפארת ישראל"). המפקח בגל — המפנה גל אבנים שנפל על אדם כדי להוציאו מתחתיו, ואין ידוע אם ימצאו חי או מת, אם כהן הוא, אינו אוכל בדמיו — שחוששים שמה מת האדם תחת הגל והאהיל עליו. ואף על פי שלא הוחזקה טומאה, דינה כאילו הוחזקה, שרוב הנמצאים תחת מפולת מתים (הרי"ם; הור"ש; עיין רמב"ם, שמשמע מדבריו, שהוא מפרש משנתנו דחוקא בגל שנמצא תחתיו מת ודאי).

ב א ו ר מ ש נ ה ה

משנתנו ממשיכה בבדיקת עשרים האמה.

היה בודק — עשרים האמה, והוא הגיע לנחל — של מים, או לשלולית — לתעלת מים, או לדרך הרבים — שרבים הולכים

סאים; רבי יוסי אומר: בית חמש. במזדר ובמעלה, נותן רבע פרשנים על ברך המחרשה, עד מקום שיצמחו שלשה פרשנים זה בצד זה — עד שם הוא עושה בית הפרס. רבי יוסי אומר: במזדר ולא במעלה.
ב היה חורש והטח בסלע או בגדר, או שנער המחרשה — עד שם הוא עושה בית הפרס. רבי אליעזר אומר: בית פרס עושה בית פרס; רבי יהושע אומר: פעמים עושה, פעמים אינו עושה; פיצד? חרש חצי מענה, וחזר

פירוש ברטנורה

שמעתי, על שם שפרסות בני אדם נמנעים ללכת שם מפני הטומאה: מלוא מענה. של המחרשה. ממקום הקבר שהתחיל לחרוש בו עד מאה אמה באורך השדה על מאה ברוחב, חיישין שמא הוליכה המחרשה ממנו עצם כשעורה. ואם היה חורש והולך חוץ למאה אמה, מנמא אמה ולחין טהור, שאין המחרשה מולכת עצמות הקבר אלא עד מאה אמה: בית ארבעת סאין. מאה אמה אורך על מאה אמה רוחב הוא מקום זריעת ארבע סאין. שהרי חצר המשכן שהיה מאה על חמשים הוא בית סאתים, כדאמרין בעירובין [כ"ג]; נמצא מאה על מאה בית ארבע סאין: רבי יוסי אומר בית חמש, סאין. ואין הלכה כרבי יוסי: ובמזדר. כלומר, שיעור זה שאמרנו לתנא קמא ולרבי יוסי למור כדאית ליה ולמר כדאית ליה, הני מילי כשמוליך המחרשה במזדר, דמגלגלתו למרחוק, והוא הדין כשהקרקע שיה במישור. אבל במעלה, כשחורש ועולה, לדברי תנא קמא נותן רובע קב כרשין על בורך המחרשה, הוא עץ חלול כפוף עשוי כעין ברך שהמחרשה תקועה בו, ועושה בשוליו נקב קמן כשעור שיצא ממנו גרעין אחד מגרעיני הכרשנים, ומוליך המחרשה והגרעינים נופלים מעט מעט, ובמקום שכלו הכרשנים שאין נופל מהם הרבה בידה אלא שלשה גרעינים זה בצד זה שם כלה בית הפרס: רבי יוסי אומר במזדר ולא במעלה. לא אמרו דין בית הפרס אלא במזדר, אבל כשהמחרשה עולה בנובה אין שם בית הפרס כלל, שמיד המחרשה נעדרת ואם יש שם עצם נופל. ואין הלכה כר' יוסי:

ב והטח בסלע. הכה המחרשה בסלע ומתוך כך נערה המחרשה: או שניער את המחרשה. מן העפר שעליה. והא קא משמע לן דלא חיישין שמא לא ינער יפה: עד שם הוא עושה בית הפרס. ולא יותר, ואפילו תוך שש אמות או חמש: בית פרס עושה בית פרס. המתחיל לחרוש בסוף בית הפרס או באמצע. מונה מאה אמה ממקום שהתחיל לחרוש, והוא נעשה בית הפרס כאילו חרש ממקום הקבר: חרש חצי מענה. חמישים אמה ממקום הקבר,

משניות מבוארות – קהתי

— הוא עץ הכפוף ככור, שהמחרשה תקועה בו, ויש בו בית קיבול, ועושה בשוליו נקב קטן, כדי שיצאו בו בשעת החרישה גרעיני הכרשנים ויפלו לתוך הקרקע הנחרש, ומוליך המחרשה, והגרעינים נופלים מהבורך, עד מקום שיצמחו שלשה פרשנים זה בצד זה, עד שם הוא עושה בית הפרס — שכן בתחילה על ידי המזדר או על ידי נענוע המחרשה בעלייתה נופלים גרעינים הרבה לתלם המחרשה, והולכים ומתמעטים, ובמקום שנופלים מהם בפעם האחרונה שלוש גרעינים תכופים, שיצמחו זה בצד זה, שם כלה בית הפרס. רבי יוסי אומר: במזדר — כשהשדה היתה במזדר קובעים את בית הפרס לפי רובע כרשנים, ולא במעלה — אבל בשדה שהיא במעלה אינו עושה בית הפרס כלל, שהואיל והמחרשה עולה במעלה אין העצמות נגררות עמה אלא חוזרות ומתגלגלות למקום הקבר.

בארנו את הסיפא לפי פירושו השני של הרא"ש, שמחייב ביותר בלשון המשנה. וכן מבואר ב"מלאכת שלמה". אבל הרב מברטנורה מפרש לפי הרא"ש, שתיבת "במזדר" מוסבה על הרישא, וכך הפירוש: במזדר — השיעור שנאמר לעיל אינו אלא בשדה שהיא במזדר, והוא הדין בשדה מישור; ובמעלה — אבל בשדה שהיא במעלה, ונותן רובע כרשנים. (כמו שבארנו). רבי יוסי אומר: במזדר ולא במעלה — לא אמרו דין בית הפרס אלא במזדר, אבל במעלה אין שם בית הפרס כלל.

באור משנה ב

היה חורש — מן הקבר, והטח בסלע — והכה את המחרשה בסלע, או בגדר — ונערה המחרשה מן העפר, או שנער המחרשה — שהחורש עצמו ניקה את המחרשה מן העפר, עד שם הוא עושה בית הפרס — ולא יותר, ואפילו לא חרש מן הקבר, אלא מעט, שלאחר שנער העפר מן המחרשה שוב אין חשש לעצמות. רבי אליעזר אומר: בית פרס עושה בית פרס — החזור וחרש מתוך בית הפרס, אפילו מסוף מאה אמה ולהלן, עושה גם את השדה השנייה שנחרשה בית הפרס עד מאה אמה ממקום שהתחיל לחרוש, כאילו חרש מן הקבר. רבי יהושע אומר: פעמים עושה — פעמים בית פרס עושה בית פרס, פעמים אינו עושה — אין בית פרס עושה בית פרס. פיצד? חרש חצי מענה — חמישים אמה ממקום הקבר, וחזר וחורש חצי מענה — עוד חמישים אמה אחרות, שלא חרש מאה אמה ממקום הקבר בבת אחת, אלא חרש תחילה חמישים אמה והפסיק, ואחר כך חזר וחרש מסוף החמישים

שהחורש את הקבר עושה בחרישתו סביב לקבר? מלא מענה — כשיעור תלם שחורשים אותו בחרישה אחת, והוא מאה אמה — באורך, כלומר עד מאה אמה ממקום הקבר, כל שחורש שם, נעשה בית הפרס, אבל מה שחורש למעלה ממאה אמה מן הקבר, טהור, לפי ששיעור חכמים, שאין המחרשה מוליכה עצמות אלא עד מאה אמה; וכן ברוחב השיעור מאה אמה; ונמצא שטחו של בית הפרס מאה אמה על מאה אמה, שהוא בית ארבע סאין — שטח הראוי לזריעת ארבע סאין תבואה, שכן חצר המשכן, שהיתה מאה על חמישים אמה (5000 אמה מרובעות) היא בית סאתים, כמו שבארנו במסכת עירובין (א, י; ב, ג) נמצא מאה אמה על מאה אמה (שחן) 10,000 אמה מרובעות) בית ארבע סאין; כלומר שאם חרש לרוחב אחת, כגון לצד מזרח בלבד, אנו חוששים שמא הוליכה והחזירה והוליכה עוד פעם, ולכן גזרו שמאה על מאה בצד שחרש יהיה בית הפרס (ותוספות ר"ד כתובות כח, ב; וכן נראה מלשון הרמב"ם בפירושו למשנתנו, ובמשנה תורה הלכות טומאת מת י, א). וכן אם חרש גם לרוח אחרת, אף באותה רוח בית הפרס הוא מאה על מאה, שכן מאה אמה שאמר הן לכל רוח (ותוספות). ויש סוברים, שדווקא אם חרש פעם מן הקבר לאורך ופעם שנייה שוב מן הקבר לרוחב, כגון שחרש ממקום הקבר לצד מזרח מאה אמה וחזר וחרש מן הקבר לצד דרום מאה אמה, עושה מאה על מאה בית הפרס. אבל אם חרש חרישה אחת אין בית הפרס אלא מאה אמה להצד שחרש בלבד (הרא"ש). ויש מוסיפים לבאר (לפי שיטת הרא"ש), שהואיל ואם עושה שתי מענות לאורך ולרוחב (כמו שבארנו לעיל), כל הריבוע של מאה על מאה שביניהן נתפס בשם בית הפרס, לפיכך כשחזר וחרש אפילו משתי מענות אלו לתוך אותו ריבוע, כל מקום שחרש טמא טומאת בית הפרס; ואף על פי שההלכה היא, שאין בית הפרס עושה בית הפרס (משנה תמורה א. ה). מכל מקום הואיל ועל ידי שתי המענות כל הריבוע נתפס מגזרת חכמים בשם בית הפרס, לפיכך אינו בכלל הלכה זו (יסודי טהורות). רבי יוסי אומר: בית חמש — סאים הוא שטחו של בית הפרס, היינו מאה ואחת עשרה אמה ושלשת רבעי אמה על מאה ואחת עשרה אמה ושלשת רבעי אמה בקירוב (שהן 12,500 אמה מרובעות). במזדר ובמעלה — כלומר השיעור ששינונו לעיל אינו אלא בשדה מישור, אבל בשדה שהיא במזדר ההר או במעלה, שהחורש ממקום הקבר ולהלן חורש ויורד או חורש ועולה, שיעור בית הפרס הוא כדלקמן: נותן רבע פרשנים — רבע הקב כרשנים, על ברך המחרשה

וְחָרַשׁ חֲצִיָּה, וְכֵן הֶצְדָּדִין — הָרִי זֶה עוֹשֶׂה בֵּית פָּרֶס. חָרַשׁ מֵלֵא מַעֲנֶה, חֹזֵר וְחָרַשׁ מִמֶּנָּה וְלַחוּץ — אֵינוֹ עוֹשֶׂה בֵּית פָּרֶס.

ג הַחוֹרֵשׁ מִלְטִימִיָּא, מַצְבִּירַת הָעֲצָמוֹת, מְשַׁדָּה שְׁאֵבֶד הַקֶּבֶר בְּתוֹכָהּ, אוֹ שְׁנִמְצָא בָּהּ קֶבֶר, הַחוֹרֵשׁ אֶת שְׁאֵינוֹ שְׁלֹו, וְכֵן נִכְרִי שְׁחָרֵשׁ — אֵינוֹ עוֹשֶׂה אוֹתָהּ בֵּית פָּרֶס; שְׁאִין בֵּית פָּרֶס לְפוֹתִיִּים.

ד שְׂדֵה בֵּית הַפָּרֶס עַל גְּבִי טְהוֹרָה, שְׁטֵפוֹ גְּשָׁמִים מִבֵּית פָּרֶס לְטְהוֹרָה, אֶפְלוֹ אֲדָמָה וְהַלְבִּינוּהָ, אוֹ לְבָנָה וְהֶאֱדִימוּהָ — אֵין עוֹשִׂין אוֹתָהּ בֵּית הַפָּרֶס.

ה שְׂדֵה שְׁאֵבֶד קֶבֶר בְּתוֹכָהּ, וּבִנָּה בָּהּ בֵּית וְעֵלֶיהָ עַל גְּבִיו, אִם הָיָה פְתָחוֹהָ שֶׁל עֵלֶיהָ מְכֻוֵּן כְּגֹנֵד פְתָחוֹ שֶׁל בֵּית — הָעֵלֶיהָ טְהוֹרָה; וְאִם לֹא — הָעֵלֶיהָ טְמֵאָה. עֵפֶר בֵּית הַפָּרֶס וְעֵפֶר הוֹצֵא לְאָרֶץ שְׂבֵא בִּרְק — מַצְטָרְפִין פְּחוֹתָם

פירוש ברטנורא

וחזר אחר כך וחרש משם עוד חמישים אמה אחרות, כל המאה נעשו בית פרס. והלכה כרבי יהושע:

ג **מלטימיא**. כמו מלא טמיא. חפירה מלאה מתיים זה על גבי זה. טמיא בלשון ארמי עצמות של מתיים: ו**מצבירת העצמות**. ממקום שהעצמות צבורים שם. דזה דבר שאינו מצוי שיהיה אדם חורש על חפירה שהיא מלאה מתיים ועל צבירת עצמות גלויים, ולא גזרו אלא בקבר שנחרש שהוא דבר המצוי: ו**משדה שאבד בה קבר**. דהוי ליה ספק ספקא, שמא לא חרש במקום הקבר, ואם תימצא לומר חרש שמא לא הוליך ממנה עצם: או **שנמצא בה קבר**. שחרש ואח"כ נמצא. דבית הפרס דרבנן, ולא קנסו ליה כיון דלא ידע: הַחוֹרֵשׁ אֶת שְׁאֵינוֹ שְׁלֹו. לא קנסו רבנן למהוי ארעא דחבריה בית הפרס. וכן נכרי לא שייך ביה קנס: **שאין בית הפרס לפותיים**. כלומר, שהרי אף על הכותיים לא קנסו, כל שכן שלא קנסו על הנכרי:

ד **על גבי טהורה**. ששדה בית הפרס למעלה וטהורה למטה: **אפילו אדומה**. שהיתה עפרה של טהורה אדומה: ו**הלבינה**. מחמת עפר בית הפרס שהיה לבן: **אין עושין אותה בית הפרס**. שלא גזרו טומאה אלא על גוש כברייתו, ולא גזרו על העפר הנשטף עם המים:

ה **עליה טהורה**. ממה נפשך, אם הקבר בתוך הבית, הבית טמא והעליה טהורה. ואם הקבר תחת אסקופת פתח הבית, טומאה נכנסת לבית ועליה טהורה. אבל כשאין פתח העליה מכוון כנגד פתח הבית, חיישין דלמא קאי קבר תחת הכותל מכוון כנגד פתחה של עליה, ובוקעת הטומאה עד שמגיע לפתחה

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ד

שְׂדֵה בֵּית הַפָּרֶס עַל גְּבִי טְהוֹרָה — שהיו שתי שדות במורד ההר, זו על גבי זו, והשדה העליונה היא בית הפרס והתחתונה טהורה, שְׁטֵפוֹ גְּשָׁמִים מִבֵּית פָּרֶס לְטְהוֹרָה — שעל ידי זרם הגשמים נסחף עפר מאדמת בית הפרס לתוך השדה הטהורה, אֶפְלוֹ אֲדָמָה וְהַלְבִּינוּהָ — שהיה עפר השדה הטהורה אדום ועפר בית הפרס לבן, וכששטפו הגשמים עפר בית הפרס לטהורה עשו את השדה הטהורה לבנה, או לְבָנָה וְהֶאֱדִימוּהָ — שהיה עפר השדה הטהורה לבן ועפר בית הפרס אדום, ועל ידי שטפון הגשמים נעשתה השדה הטהורה אדומה, אֵין עוֹשִׂין אוֹתָהּ בֵּית הַפָּרֶס — אין הגשמים עושים את השדה האחרת בית הפרס, שלא גזרו טומאה אלא על גוש אדמה כברייתו הבא מבית הפרס אבל לא על העפר הנשטף עם המים (ברטנורא). והרמב"ם כותב הטעם, שאין בית הפרס עושה בית פרס ולא גזרו טומאה אלא על גוש כברייתו (הל' טומאת מת י, ז).

בעל "משנה אחרונה" מפרש דברי הרמב"ם, שלענין טהרת השדה הטעם הוא, לפי שאין בית הפרס עושה בית פרס, ולענין העפר הנשטף עצמו מבאר הטעם שטהור, משום שלא גזרו אלא על גוש כברייתו. ועפר זה אינו חשוב כברייתו משום שנתפורר או משום תערובת המים שבתוכו.

באור משנה ה

שְׂדֵה שְׁאֵבֶד קֶבֶר בְּתוֹכָהּ — שאין ידוע היכן מקום הקבר, וכל השדה נקראת בית הפרס, והיא מטמאה במגע ובמשא ובאוהל (כלה"ן יח, א). וּבִנָּה בָּהּ בֵּית וְעֵלֶיהָ עַל גְּבִיו, אִם הָיָה פְתָחוֹהָ שֶׁל עֵלֶיהָ מְכֻוֵּן כְּגֹנֵד פְתָחוֹ שֶׁל בֵּית — שהפתחים מכוונים משם זה תחת זה, הָעֵלֶיהָ טְהוֹרָה — ממה נפשך: אם הקבר בתוך הבית, הבית אמנם טמא, אבל העלייה טהורה, שתקרת הבית חוצצת בפני הטומאה שלא תבקע לעלייה; והוא הדין אם הקבר תחת כותל הבית מחציו ולפנים, שאף בכגון זה נחשב הקבר כאילו הוא בתוך הבית; ואם הקבר תחת כותל הבית מחציו ולחוץ הרי זו טומאה רצוצה הבוקעת ועולה בוקעת ויורדת, ואינה מתפשטת לא לבית ולא לעלייה, ונמצא אף הבית טהור; ואפילו הקבר תחת מפתן פתח הבית, מכל מקום הואיל והפתחים מכוונים, משקוף פתח הבית חוצץ בפני הטומאה, שלא תבקע למעלה ונמצא הבית טמא והעלייה טהורה;

עוד חמישים, וְכֵן הֶצְדָּדִין — כגון שחרש חמישים אמה ממזרח למערב, וחזר וחרש משם עוד חמישים אמה מצפון לדרום, הָרִי זֶה עוֹשֶׂה בֵּית פָּרֶס — אף על פי שהפסיק ונח בינתיים, או שחמישים אמה האחרונות לא היו באותו כיוון שהיו החמישים הראשונות, מכל מקום יש בכל מאה האמה דין בית הפרס. חָרַשׁ מֵלֵא מַעֲנֶה — מאה אמה, ואחר כך חֹזֵר וְחָרַשׁ מִמֶּנָּה וְלַחוּץ — חוץ למאה אמה, אֵינוֹ עוֹשֶׂה בֵּית פָּרֶס — והלכה כרבי יהושע.

באור משנה ג

הַחוֹרֵשׁ מִלְטִימִיָּא — מחפירה מלאה עצמות (טימיא בלשון ארמי עצמות של מתיים: מלטימיא היא מלה מורכבת: מלא טימיא — רמב"ם). מַצְבִּירַת הָעֲצָמוֹת — או החורש ממקום שצבורים שם עצמות על פני הקרקע, אינו עושה בית הפרס — שלא גזרו חכמים טומאת בית הפרס אלא בקבר שנחרש, שהוא דבר המצוי (ברטנורא), כלומר שמצוי הוא שהחורש בשדה סבור לחרוש סמוך לקבר, והלכה המחרישה על גבי הקבר, אבל החורש מלטימיא או מצבירת עצמות, הואיל ואין זה מצוי שיהא אדם חורש על חפירה מלאה עצמות ועל ציבור עצמות שעל פני הקרקע, לא גזרו בו טומאת בית הפרס; וכן החורש מְשַׁדָּה שְׁאֵבֶד הַקֶּבֶר בְּתוֹכָהּ — הואיל ויש כאן ספק ספקא: שמא לא חרש במקום הקבר, ואפילו חרש, שמא לא הוליך מן הקבר עצם כשעורה, לפיכך אינו עושה בית הפרס; או שְׁנִמְצָא בָּהּ קֶבֶר — שחרש בתחילה את השדה ואחר כך נמצא בה קבר, אינו עושה בית הפרס, שטומאת בית הפרס אינה אלא גזרה מדרבנן, משום שקנסו על החורש שלא ינהג קלות ראש בקברים ולא יבוא לחרוש אותם, ואילו בכגון זה שלא ידע החורש שיש קבר בשדהו, לא קנסוהו חכמים, ולא גזרו על השדה טומאת בית הפרס. הַחוֹרֵשׁ אֶת שְׁאֵינוֹ שְׁלֹו — אינו עושה בית פרס, שלא גזרו חכמים שיהא אדם עושה שדהו של חברו בית הפרס, שבכגון זה שהגזירה אינה אלא משום קנס, כמו שבארנו לעיל, הרי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו. וְכֵן נִכְרִי שְׁחָרֵשׁ — אפילו את שדהו, אֵינוֹ עוֹשֶׂה אוֹתָהּ בֵּית פָּרֶס; שְׁאִין בֵּית פָּרֶס לְפוֹתִיִּים — שהואיל ואין הכותיים וזיריים בטומאת בית הפרס לא גזרו שתחול בשדה שלהם טומאת בית הפרס לגבי אחרים, ומכל שכן שאין בית הפרס לנכרים.

המִרְצוּפִים; דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וְחֻכָּמִים אומרים: עַד שֶׁיְהִי בְמָקוֹם אֶחָד פְּחוּתִים הַמִּרְצוּפִין. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה שֶׁהָיוּ אֲגוּרֹת בָּאוֹת מִמְדִּינַת הַיָּם, לִבְנֵי כְהֻנָּה גְדוֹלִים, וְהָיוּ בָהֶם כֶּסֶּאָה וּכְסֵאוֹת חוֹתָמוֹת — וְלֹא חָשׂוּ לָהֶם חֻכָּמִים מִשּׁוֹם טְמֵאָה.

פ ר ק ש מ ו נ ה ע ש ר

א פִּיצַד בּוֹצְרִים בֵּית הַפֶּרֶס? מִזִּים עַל הָאֵדָם וְעַל הַכֵּלִים, וְשׁוֹנִים, וּבּוֹצְרִים וּמוֹצִיאִים חוּץ לְבֵית הַפֶּרֶס, וְאַחֲרֵים מִקְבְּלִים מֵהֶם וּמוֹלִיכִים לָגֶת; אִם נִגְעוּ אֵלּוּ בְּאֵלּוּ — טְמֵאִים; פְּדָבְרֵי בֵּית הַלֵּל. בֵּית שְׁמַאי אומרים: אוֹחֲזֵי אֶת

פירוש ברטנורא

של עליה, ונכנסת לעליה דרך הפתח: ועפר חוצה לארץ. כלומר או עפר חר"ל. דארץ העמים ובית הפרס תרוייהו מטמו במגע ובמשא: שבא בירק, כגון אגודה של ירק שיש בה קלחים הרבה שנעקרו בגושיהן, ובכל קלח בפני עצמו ליכא עפר כחותם המרצופין שהוא שיעור הגוש לטמא: חותם המרצופין. אמתחות של עור כעין שקין שהולכי דרכים נותנים כליהם בתוכם וחותמים עליהם כחותם של טיט: כסאָה וכסאותים חותמות. של טיט. והאי עובדא מיייתי רבי יהודה לסיועי לרבנן דלסאָה וסאתים מעפר שבא מחוצה לארץ לא חששו, הואיל ולא היה כחותם אחד בפני עצמו כחותם המרצופין. והלכה כחכמים:

י"ח א כיצד בוצרין בית הפרס. והיו הענבים שגדלו בו טהורים: מזין על האדם ועל הכלים. בשלישי: ושונין. בשביעי: ומוציאין חוץ לבית הפרס. ואע"פ דהבוצר לגת הוכשר לקבל טומאה והוא משמונה עשר דבר שגורו בוים, הני מילי לטומאה דאורייתא, אבל לטומאת בית הפרס דרבנן היא לא חשבין לה הכשר. ומשום הכי נקט ותני מוין על האדם ועל הכלים כדי שיהיו טהורים מטומאה דאורייתא, ואע"פ שחזוין ומיטמאין בבית הפרס בשעת

משניות מבוארות – קה"י

קבר, אם גם לענין טומאת בית הפרס, שהיא מדרבנן, גזרו גזירת הכשר בבצירה. פִּיצַד בּוֹצְרִים בֵּית הַפֶּרֶס — שבכרם, שיהיו הענבים שביצרו טהורים? מִזִּים עַל הָאֵדָם וְעַל הַכֵּלִים — האדם העומד לבצור את הענבים סופר שלושה ימים מיום שהכין את הכלים לבצירה, וביום השלישי מזים מי אפר הפרה האדומה עליו ועל הכלים, וְשׁוֹנִים — ושוב מזים עליהם ביום השביעי, וּבּוֹצְרִים — את הענבים. יש מפרשים שכונת משנתנו היא, שאם היו הבוצרים וכלי הבצירה טמאים טומאה של תורה, מזים עליהם ומטהרים אותם מטומאתם; ואף על פי שכשנכנסים לבצור בבית הפרס, חוזרים ומיטמאים בטומאת בית הפרס, מכל מקום לגבי טומאת בית הפרס, שהיא מדרבנן, אין גזירת "הבוצר לגת הוכשר", הלכך משנתהו מטומאתם הוודאית יכולים הם לבצור את הענבים, שכל זמן שלא הוכשרו הכשר גמור לקבל טומאה, אינם מיטמאים משום טומאת בית הפרס (הר"ש; הור"ש; ברסנווא). ויש מפרשים (כמשמעות לשון המשנה). שאף אם הבוצרים וכלי הבצירה טהורים לגמרי, מזים עליהם ביום השלישי וביום השביעי, כאילו היו טמאי מת, כדי שיהא היכר שאין מקילים בטומאת בית הפרס אלא מפני שהיא ספק (רמב"ם). ויש מוסיפים לבאר (לשיטת הרמב"ם). שהואיל ובכניסתם לבית הפרס לבצור מיטמאים בטומאת בית הפרס, החמירו להצריכם תחילה הזאה משום היכר, שלא יאמרו שנתבטלה גזירת "הבוצר לגת הוכשר" ("יסוד טהורות"). על כל פנים לאחר ההזאה בשלישי ובשביעי נכנסים לכרם ובוצרים, ואין הענבים מיטמאים על ידי האדם והכלים שנטמאו בבית הפרס, לפי שעדיין לא הוכשרו הענבים לקבל טומאה, ועל כרם שהוא בבית הפרס לא גזרו גזירת "הבוצר לגת הוכשר", וּמוֹצִיאִים חוּץ לְבֵית הַפֶּרֶס — את הענבים, וְאַחֲרֵים — טהורים שלא נכנסו לבית הפרס לבצור, מִקְבְּלִים מֵהֶם — מן הבוצרים את הענבים, וּמוֹלִיכִים לָגֶת —

אבל הבוצרים שנטמאו בבית הפרס לא יוליכו את הענבים לגת, לפי שהגת מלאה משקים ויוכשרו שם הענבים הכשר גמור, ויטמאום הבוצרים (הר"ש; ברסנווא). ויש מבארים, שדווקא כל זמן שהענבים בבית הפרס לא הוכשרו לקבל טומאה, שהואיל וטומאת בית הפרס מדרבנן, ו"הבוצר לגת הוכשר" אינה אלא גזירה מדבריהם, לפיכך לא גזרו על ענבים אלו שיוכשרו עד שיצאו מבית הפרס, אבל משיצאו מבית הפרס הוכשרו. הלכך אין הבוצרים עצמם מוליכים את הענבים לגת אלא מוסרים אותם לאחרים, שהרי מיד משיצאו מבית הפרס יוכשרו ויטמאום (רמב"ם). אִם נִגְעוּ אֵלּוּ בְּאֵלּוּ — אם נגעו הבוצרים באחרים המקבלים מהם את הענבים להוליכם לגת, טְמֵאִים — המקבלים, והם מיטמאים את הענבים, שהאדם שנטמא בבית הפרס

וְאִם לֹא — שאין פתח העלייה מכיוון ממש כנגד פתח הבית או שפתח העלייה רחב יותר מפתח הבית, הַעֲלִיָּה טְמֵאָה — שחוששים שמה נמצא הקבר תחת הכותל כנגד פתח העלייה, ובוקעת הטומאה למעלה עד שמגיעת לפתח העלייה, ומשקוף פתח העלייה המאהיל על הטומאה מביא את הטומאה לתוך העלייה דרך פתחה, הלכך העלייה טמאה. עֵפֶר בֵּית הַפֶּרֶס — משרה שנחרש בה קבר או משרה שאבד בה קבר, וְעֵפֶר חוּצָה לָאָרֶץ — או עפר חוץ לארץ, ששניהם מיטמאים במגע ובמשא (עין לעיל ב, ג), שְׁפָא בִּירָק — כגון אגודה של ירק שיש בה קלחים הרבה שנעקרו מן האדמה בגושי העפר מאדמת בית הפרס או מארץ העמים, ואין בכל קלח וקלח עפר כשיעור טומאה, מִצְטַרְפִּין פְּחוּתֵם הַמִּרְצוּפִים — גושי העפר של כל הקלחים מצטרפים זה עם זה, ואם יש בין כולם כשיעור חותם המרצופין, היינו כשיעור חותם הטיט שחותמים על השקים הגדולים שנותנים בהם סחורות, העפר טמא; דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וְחֻכָּמִים אומרים: עַד שֶׁיְהִי בְמָקוֹם אֶחָד פְּחוּתִים הַמִּרְצוּפִין — אין העפר טמא אלא אם כן היה במקום אחד כשיעור חותם המרצופין, שלא גזרו אלא על גוש כבדיותו (רמב"ם). אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה שֶׁהָיוּ אֲגוּרֹת בָּאוֹת מִמְדִּינַת הַיָּם, לִבְנֵי כְהֻנָּה גְדוֹלִים, וְהָיוּ בָהֶם כֶּסֶּאָה וּכְסֵאוֹת חוֹתָמוֹת — של עפר, וְלֹא חָשׂוּ לָהֶם חֻכָּמִים מִשּׁוֹם טְמֵאָה — של עפר העמים, לפי שלא היה כחותם אחד בפני עצמו כחותם המרצופים. רבי יהודה בא לסייע לדברי חכמים, שאין עפר ארץ העמים מטמא אלא אם כן יש במקום אחד כחותם המרצופין. והלכה כחכמים.

באור משנה א

במסכת שבת (א, ד) שנינו: "ואלו מן ההלכות שאמרו בעליית חנניה בן חזקיה בן גוריון נשעלו לבקרו. ומנו רבו בית שמאי על בית הלל, ושמונה עשר דברים גזרו בו ביום". וברייטא בגמרא (שם) מובא, שאחד משמונה עשר הדברים שגזרו בו ביום הוא: הבוצר ענבים לגת (לדרוך אותם בגת), הוכשרו הענבים לקבל טומאה, אף אם לא נפלו משקים על הבציר כלל. ואף על פי שמן הדין לא הוכשרו, שאפילו יש על גביהם משקה הנדול מן הענבים, הרי משקה זה הולך לאיבוד ולא נחא לבעלים, ואין משקה מכשיר לקבל טומאה אלא אם כן נחא לבעלים שהמשקה יוצא, מכל מקום גזרו כאן, שמה יבצור בקופות מוּפָּתוֹת, שכיון שאין המשקה הולך לאיבוד, הרי הבעלים רוצים בו, ומכשיר מן התורה. ויש אומרים טעם הגזירה, שפעמים אדם נוטל אשכול של ענבים לסחוט, כדי לדעת אם הגיעו הענבים לבצירה, ומזלף על גבי הענבים, ובשעת בצירה עדיין משקה טופח עליהם ומכשיר אותם לקבל טומאה (גמרא שבת יו, א: עין שם טעמים נוספים). מכאן שצריכים לבצור ענבים בטהרה. במה דברים אמורים? בבוצר לגת, אבל הבוצר ענבים למכור בשוק, לא הוכשרו לקבל טומאה אלא אם כן נפלו עליהם משקים לרצון הבעלים, כמו בשאר אוכלים. — משנתנו דנה בבוצר כרם שהוא בית הפרס, היינו שנחרש בו

המגל פסיב, או בוצר בצור, ונותן לתוך הכפישה ומוליך לגת. אמר רבי יוסי: במה דברים אמורים? בפרם הנעשה בית הפרס, אבל הנוטע בית הפרס — ימכר לשוק.

ב שלשה בית פרסות הן: החורש את הקבר — נטעת כל נטע, ואינה נזרעת כל זרע, חוץ מזרע הנקצר; ואם עקרו, צובר את גרנו לתוכו, וכוברו בשתי כברות; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: התבואה בשתי כברות, והקטניות בשלש כברות. ושורף את הקש ואת העצה. ומטמא במגע ובמשא, ואינו מטמא באהל.

פירוש ברטנורא

בצירה, תו לא מיטמו ענבים בנגיעתם משום טומאת בית הפרס כל כמה דלא הוכשר הכשר גמור: ואחרים. שלא נכנסו בבית הפרס: מקבלין. מן הבוצרים ומוליכין לגת. בכלים אחרים. אבל הבוצרים אין מוליכין אותם לגת, לפי שהנת מלא משקין ומתכשרי בהו הכשר גמור: ואם נגעו אלו באלו. הבוצרים נגעו באחרים המקבלין: טמאים. המקבלים ומטמאין כל הענבים. שהאדם שנטמא בבית הפרס נעשה אב הטומאה ומטמא אדם וכלים: בית שמאי אומרים אוזח את המגל. דסברי הבוצר לגת הוכשר אפילו לטומאת בית הפרס, ומשום הכי צריך שיאחו המגל שהוא בוצר בו כביס של דקל דלא מקבל טומאה: או בוצר בצור. והוא אבן חדה, דלאו כלי היא: ונותן לתוך כפישה. כלי גדול שכובשים בו זיתים, דלאו כלי קבולי טומאה הוא: ומוליך לגת. אפילו הוא עצמו. דכיון דחזיר ואית ליה היכרא שמניח בכפישה לא נגע: במה דברים אמורים בכרם הנעשה בית הפרס. שהיו נגפים ואילנות נטועים בו קודם שנעשה בית הפרס. אבל הנוטע לכתחילה בבית הפרס, ימכר לשוק. דקנסין ליה, מפני שלא היה לו ליטע בבית הפרס. ואין הלכה כר' יוסי:

ב שלשה בית הפרס הן. כרקא חשיב להו ואזיל. שדה שנחרש בה קבר, ושדה שאבד בה קבר, ושדה בוכים: נטעת כל נטע. נטע בה כל אילנות שירצה. ומתניתין דלא כרבי יוסי דאמר לעיל. ואיכא למימר דאף ר' יוסי לא אסר אלא ליטע בה כרם בלבד, משום דהבוצר לגת הוכשר, אבל לא שאר אילנות: חוץ מזרע הנקצר. אבל זרע הנקצר עם שרשיו חיישין שמא יביא עצם כשעורה עם העפר העולה עם השרשים הנעקרים: ואם עקרו. אותו זרע הנקצר: צובר את גורנו לתוכו. לתוך השדה עצמה. ודש אותו שם. ולא יביאו לבית עד אחר דישת, שלא להרבות את הטומאה: וכוברו בשתי כברות. זו אחר זו. שמא נתערב עמו עצם כשעורה: והקטניות בשלש. לפי שהקטניות יש בהן עפר יותר מבתבואה משום הכי חיישי בהו טפי. אבל טהורין הן, שהרי לא הוכשרו. והלכה כחכמים: ושורף את הקש ואת העצה. בתוך השדה. שמא יש בהן עצם כשעורה: קש. תבן של תבואה: עצה. תבן של קטניות: ומטמא במגע ובמשא. שדה בית הפרס שאמרנו: ואינה מטמא באוהל. דכל טומאתה משום עצם כשעורה ועצם כשעורה אינו מטמא באוהל:

משניות מבוארות — קהתי

נעשה אב הטומאה ומטמא אדם וכלים (ענין ר"ש שגורס: ואם נגעו אלו ואלו: וענין תוספות ותוספות אנשי שם בפירושו הדברים לפי גירסתו): פדברי בית הלל — כך הם דברי בית הלל. בית שמאי אומרים: אוזח את המגל — שבוצר בה, פסיב — בקליפה הגדלה סביב לדקל, שאינה מקבלת טומאה, או בוצר — את הענבים, בצור — אבן חדה, שאינה מקבלת טומאה. ונותן — אותם, לתוך הכפישה — סל גדול, שאינו מקבל טומאה, שמעמידו תחת הגפן, וכשחותך האשכולות נופלים לתוכו מאליהם: בית שמאי סוברים, שאף לטומאת בית הפרס גזרו, שהבוצר לגת הוכשרו הענבים לקבל טומאה, הלכך הבוצר כרם שהוא בבית הפרס, לא יבוצר האדם בידיו, שהרי נטמא בבית הפרס ויטמא את הענבים, וכן לא יבוצר בכלים המקבליים טומאה, שהוא יטמא את הכלים והם יטמאו את הענבים, אלא יבצרם בכלים שאינם מקבליים טומאה ויתנם לתוך כלים שאינם מקבליים טומאה. וזהו ששינו: אוזח את המגל בסיב או בוצר בצור ונותן לתוך הכפישה. ומוליך לגת — אפילו הוא עצמו, שהואיל וזהיר בהם, ויש לו היכר שהניחם בכלי שאינו מקבל טומאה, אין חוששים שמא יגע בהם בשעת הולכתם לגת. אמר רבי יוסי: במה דברים אמורים — שמתירים לבצור בכרם שהוא בבית הפרס (לדעת כל תנא כשיטתו): בכרם הנעשה בית הפרס — שתחילה היה הכרם נטוע ואחר כך חרשו בו את הקבר ועשוהו בית הפרס. אבל הנוטע בית הפרס — שנטע כרם בבית הפרס, ימכר לשוק — יבצור את הענבים וימכרם לשוק לאכילה, שמפני שנטע את הכרם במקום הטומאה, קנסוהו חכמים שלא יבצור את הענבים לגת. וכבר הזכרנו בהקדמה למשנתנו שדווקא הבוצר ענבים לגת גזרו בו שיוכשרו הענבים בבצירה לקבל טומאה, אבל הבוצרם למכור לשוק, אין הענבים מוכשרים לקבל טומאה עד שיפלו עליהם משקים לרצון הבעלים (רמב"ם הל' סומאת אוכלין יא. א).

באור משנה ב

שלשה בית פרסות הן — החורש את הקבר, שדה שאבד קבר בתוכה, ושדה בוכים (שבוכים שם על המת). וחלוקים הם בדיניהם, כמו שהתנא מפרש והולך: החורש את הקבר — ששינוי בתחילת הפרק הקודם, ששיעורו מלוא המענה, נטעת כל נטע — השדה

פירוש ברטנורא

משניות מבוארות – קהתי

שְׁדָה שְׂאֵבֶד קֶבֶר בְּתוֹכָהּ, וְנִרְעַת כָּל זָרַע — מותר לזרוע בה כל מיני זרעים, ואפילו זרע הנעקר עם שרשיו, שכאן אין חוששים שמא יידבק עצם כשעורה בעפר העולה עם השורש כמו שחוששים בשדה שנחרש בה קבר (במטעה הקודמת), שהיי כאן לא נחרש הקבר אלא אבד, דהיינו שהקבר הוא שלם ולא נתפזרו עצמות המת על פני השדה ואין שרשי הזרעים מגיעים עד העצמות שבקבר. ויש גורסים (על פי התוספותא): אינה נודעת כל זרע, כמו בשדה שנחרש בה קבר, שכיון שעפר שדה זו מטמא במשא משום חשש עצם כשעורה בעפר, אסור לזרוע זרע הנעקר, שמא יעלה בשרשי הזרע עפר ויטמא, כמו שחוששים מטעה הז' בשדה שנחרש; **וְאִינָהּ נִטְעַת כָּל זָרַע** — אסור לנטוע בה אילנות, לפי ששרשי הטיטעות מעמיקים ומגיעים עד

1 שְׁחִיבִים בַּמַּעֲשֶׂה אֱלֹהִים שְׂכִינָם בְּשֶׁדָּה שֶׁלֹּא רָאוּ כֹּה־לְכַנְסֵם,
2 אֲכֹל אִם כִּנְסֵם בְּעִיר אֵינוֹ חַיִּיב לַעֲשֶׂרֶם, כִּיֹּן שֶׁלֹּא אֵית לִיה
3 לְמִתָּה שְׁהוּא לִקֵּט שִׁכְחָה וּפָאָה, שֶׁכֵּל שְׂכִינִי רָאוּ שְׁהִיָּאִם מַעַט
4 מַעַט.
5 מִיִּמְרָא נֹסֶפֶת נֶאֱמָרָה מִשְׁמֵם, וְאִמָּר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן
6 מְשֻׁם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, שֶׁנִּיטְעָה לִּדְהָ הַפְּחוּתָהּ מִטְּפָה
7 שֶׁנִּיטְעָה בֵּין הָדֹרִים, אֵינָה מְקַדְּשֶׁת לְאֶסֶר אֶת הָדֹרִים מִדִּין כִּלְאִים,

8 כִּיּוֹן שְׂאִינָה נִרְאִית נִטְעֶהָ. וּמוֹסִיפָה הַגְּמָרָא, וְהָיָה מוֹלֵי שְׂאִינָה
9 אוֹסֶרֶת בְּשִׁתִּים כְּגֹנֵד שְׁתִּים וְאֵתָּה יוֹצֵאת זָבֵב - בְּכֶרֶם בִּשְׂעִירוֹ
10 הַדְּמוּעַט בִּיּוֹתֵר, אֲבָל כּוֹלֵי כֶרֶם - אִם כָּל הַכֶּרֶם עָשׂוּ כֶּן מִקְרִישׁ -
11 אוֹסֵר הַזּוֹרְעִים.
12 מִמָּרָא סוֹפֵת שִׁנּוּי מִשְׁמַם, וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם
13 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב,

דיינים, מנין ילמד שצריכים הדיינים להיות מבית הגדול, משיבה
הגמרא, **מִיִּזְנֵי' וְלִזְנֵי' נִפְקָא** – ממה שהיתה יכולה התורה לכתוב
זִקְנִי, וכתבה **זִקְנֵי**, הרי כ"ף זו מיותרת לדרוש ממנה למייוחדין
שבזקנין.
אומרת הגמרא, **וְרַבִּי שְׁמַעוֹן** שדרש דין מיוחדין מ'שופטין', ולא מן
הכ"ף של **זִקְנֵי**, ולכך אינו דורש מ'שופטין' להצריך עוד שני
דיינים, סבר שמן הכ"ף של **זִקְנֵי** לבדה עדיין אין ללמוד דין
מיוחדין, כי **אִי קָתֵב רַחֲמָנָא זִקְנֵי** ללא הכ"ף, **הָיָה אֲמִינָא**
שלמידת העיר כשרים **אֲפִילוּ זִקְנֵי הַשּׁוּק** שאינם סנהדרין, **קָתֵב**
רַחֲמָנָא זִקְנֵי עם כ"ף ללמדנו שצריך שיהיו מן הסנהדרין, **וְאִי קָתֵב**
רַחֲמָנָא זִקְנֵי ולא היה נכתב גם 'שופטין', **הָיָה אֲמִינָא** שלמידת
העיר כשרים **אֲפִילוּ סְנֵהֲדֵרִי קָתֵבָה** שיש בכל עיר ועיר, **קָתֵב**
רַחֲמָנָא גם **וְשׁוֹפְטֵינָא** למיוחדין **שֶׁשְׁשׁ־שָׁפְטִין** – שצריך לכך דיינים
מסנהדרין גדולה ויהושב בירושלים בלשכת הגזית.
שואלת הגמרא, **וְרַבִּי יְהוּדָה**, הרי ודאי מוזקין זקני' צריך ללמוד
מזה למעט זקני השוק, ואם כן מנין ילמד למיוחדין שבזקנין, משיבה

17 הגמרא, רבי יהודה מיוחדין שבוקינן, **נָמַר** בגזרה שוה 'זִקְנִי' 'זִקְנִי'
18 **מִזִּקְנֵי הָעֵדָה** האמור בסמיכה על פר העלם דבר של צבור, **מָה**
19 'זִקְנִי' האמור לְהִלָּן בפר העלם דבר, הם מִיּוֹחֲדִין שְׁבַעְעָה, כפי
20 שנאמר 'זִקְנֵי הָעֵדָה', **אָף כָּאֵן** במדידת עגלה ערופה צריך שיהיו
21 מִיּוֹחֲדִין שְׁבַעְעָה שהם מסנהדרין גדולה, ו'משופטין' למד שצריך
22 עוד שנים. מקשה הגמרא, **אִי נָמַר** רבי יהודה גזרה שוה מפר העלם
23 דבר, לְמַרְמָה לְכוּלָּהּ מִלִּילָתָא מִתְּחֵם – נלמד בגזרה שוה זו את כל
24 דין הדיינים, וגם שצריך חמישה, ואם כך, 'זִקְנֵי וְשׁוֹפְטֵי' שכתבה
25 תורה בעגלה ערופה לָמָּה לִי לכתבם כלל.
26 חזרת בה הגמרא, **אֵלָּא** לעולם לא נאמרה גזרה שוה זו של 'זִקְנֵי
27 זִקְנֵי', ולדברי הכל יש צורך בשתי דרשות, ללמדנו שצריך שיהיו
28 מסנהדרין, ושצריך שיהיו מסנהדרין גדולה, וטעמו של רבי יהודה
29 שמרבה עוד שני דיינים אינו משופטין' כפי שסברנו, שהיה הוא
30 נוצר לסנהדרין גדולה. אלא וי"ו של 'וְשׁוֹפְטֵי' אלא **לְמַנְיָנָא**
31 להביא עוד שנים, ורבי שְׁמַעוֹן שאינו מרבה עוד דיינים, הוא כִּי

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עזו והדר"

דף עו עמוד ב: מוסיפה הגמרא להקשות: **וְהַכְּתִיב** (משלי ג י) **'וְתִירוּשׁ יַקְבִּיךָ יִפְרָצוּ'** - היין שביקבך יתרבו, הרי שתירוש פירושו יין. מתרצת הגמרא: כוונת הפסוק, שהיין שהוא דָּבָר הַבָּא מִן הַתִּירוּשׁ שביקבך, יִפְרָצוּ, אבל אין להוכיח שיין נקרא תירוש. מקשה הגמרא עוד: **וְהָא כְּתִיב** (הושע ד יא) **'זִנּוּת וַיֵּינ וְתִירוּשׁ וַיִּקַּח לָב'** - לוקחים את לב האדם מראות את הדרך הישרה. ובודאי תירוש האמור כאן בפסוק הוא יין, שהרי מיני מתיקה אינם משכרים. לכן מסיקה הגמרא: **אֲלָא דְּבִינֵי עֲלָמָא** בכל מקום שנאמר בתורה **תִּירוּשׁ**, אכן חֲמָרָא בלבד הוא, וּבְגִנְדְּרִים - והסיבה שהנודר מן התירוש אסור בכל מיני מתיקה, הוא לפי שהלָב בהם אַחֲרֵי לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, והם רגילים לקרוא למיני מתיקה 'תירוש', ואילו ליין אינם קוראים תירוש, ולפיכך אינו אסור אלא בפירות ולא ביין.

הגמרא מבארת מדוע נקרא היין בשני השמות: **וְאִמָּא קְרִי לִיה יוֹן, וְאִמָּא קְרִי לִיה תִּירוּשׁ**. נקרא יוֹן מלשון תאניה ויללה, לפי שִׁמְכִיָּא לפעמים יִלְלָה לְעוֹלָם, שעל ידי השכרות מתרבה הניאוף ופורענות באה לעולם. ונקרא תִּירוּשׁ, כיון שְׁכָל חֲמַתְגָּרָה בּוֹ - שמרבה לשתותו, נַעֲשֶׂה רָשׁ - עני.

רַב כְּהֵנָא רָמִי - הקשה סתירה בענין זה, כְּתִיב (בראשית כז כח) **'תִּירוּשׁ' חסר וא"ו**, והוא לשון עניות, וְקִרְיָנוּ **'תִּירוּשׁ'** לשון חשיבות. ומתרץ: אם זָכָה אדם ונזהר לשתות יין במידה הראויה, פותח את ליבו בחכמה ונַעֲשֶׂה רָאשׁ. אבל אם לֹא זָכָה, ששותה יותר מדאי, נַעֲשֶׂה רָשׁ - עני בדעת.

(וְהֵינִי דְרָבָא, דְּרָבָא רָמִי - הקשה סתירה, כְּתִיב (תהלים קד טו) **'וַיֵּינ יִשְׁמַח'**, כלומר יתכן לקרוא תיבה זו בשי"ן ימנית, שמשמעו לשון שממה, היינו שהיין נוטל את חכמת לבו, וְקִרְיָנוּ **'יִשְׁמַח'** [בשי"ן שמאלית], לשון שמחה. ותרץ רבא: אם זָכָה אדם ונזהר לשתות במדה הראויה, היין מְשַׁמְחֵהוּ, אך אם לֹא זָכָה, ושותה יותר מדאי, היין מְשַׁמְמוֹ. וְהֵינִי דְאָמַר רָבָא, חֲמָרָא וְרִיחָנִי פְקַחִין - היין והבשמים עשו אותי פקח, כי שתיית יין במידה הנכונה מפקחת את האדם.

לעיל (ע"א), הביאה הגמרא מקור לכך שחמשה עיניים ציוותה התורה ביום הכפורים. כעת מבארת הגמרא מניין שחמשת הדברים המנויים במשנה [אכילה ושתיה, רחיצה, סיכה, נעילת הסנדל, ותשמיש המטה] נחשבים עינוי כדי שנאמר שהם אלו שאסרה התורה. מבררת הגמרא: **רְחִיצָה וְסִיכָה מְנָא לָן דְּאִיקְרִי עֵינוּי** - היכן מצאנו בפסוק שמניעתם נחשבת עינוי. משיבה הגמרא: **דְּכְתִיב** בדניאל כשהיה מתאבל (דניאל י ג) **'לֶחֶם חֲמֻדוֹת לֹא אֲכַלְתִּי, וּבִשָּׁר וַיֵּינ לֹא בָא אֵלַי, וְסוּף לֹא סָכַכְתִּי'**. להלן תבאר הגמרא את הלימוד מהפסוק, אלא שתחילה היא מבררת: **מָאִי 'לֶחֶם חֲמֻדוֹת לֹא אֲכַלְתִּי'** - מהו אותו לחם חמודות. **אָמַר רַב יְהוּדָה בְּרִיה דְּרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילָת, אָפִילוּ נְהִמָּא דְּחִימֵי דְּכִייתָא** - לחם שנעשה מחיטים נאות נקיות, לֹא אֲכַל. **וּמְנָא לָן דְּחָשִׁיב בְּעֵינוּי** - שמניעה מסיכה נחשבת עינוי, **דְּכְתִיב** בדברי גבריאל המלאך לדניאל (שם י יב) **'וַיֹּאמֶר אֵלַי, אֵל תִּירָא דְנִיָּאל, כִּי מִן הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר נָתַתָּ אֶת לִבְךָ לְהִבִּין וּלְהַתְעַנּוֹת לִפְנֵי אֱלֹהֶיךָ, נִשְׁמְעוּ דְּכָרֶיךָ, וְאֲנִי כָּאתִי בְּדְכָרֶיךָ' (כִּי חֲמוּדוֹת אֶתָּה)**, הרי שמניעתו של דניאל מאכילה שתיה וסיכה נחשבו לו כעינוי.

ממשיכה הגמרא ומבררת: **אֲשַׁכְּחֵן סִיכָה** שמניעתה נחשבת עינוי, **רְחִיצָה מְנָא לָן** שמניעתה נחשבת עינוי. **אָמַר רַב זוטְרָא בְּרַבִּי מוֹכֵיָה, אָמַר קָרָא** (תהלים קט יח) **'וְתַבָּא כַּמִּים בְּקִרְבּוֹ וּבְשִׁמּוֹן בְּעֲצֻמוֹתָיו'**, משוה הכתוב רחיצה [מים בקרבו] לסיכה [שמן בעצמותיו], כשם שמניעת סיכה נחשבת עינוי אף מניעת רחיצה נחשבת עינוי. מקשה הגמרא: **וְאִמָּא בְּשִׁתְיָה** - ושמא נאמר שכונת הכתוב 'מים בקרבו' הוא להשוות סיכה לשתיה, אבל רחיצה אינה כסיכה ומניעה ממנה אינה חשובה עינוי. מתרצת הגמרא: 'מים בקרבו' האמורים בפסוק, הם דְּיִמָּא דְּשִׁמּוֹן בעצמותיו' האמור שם, מָה [-כשם ש]סיכת שִׁמּוֹן נעשית מֵאֲבָרָאִי - מחוץ לגוף האדם, אֵף מִים האמורים כאן מֵאֲבָרָאִי - הכוונה למים הבאים לגוף מבחוץ, והיינו מי רחיצה, ולא מי שתיה הנכנסים לתוך הגוף.

משנה

המשנה מביאה מחלוקת מהו משך הזמן שבו האלמנה יכולה לתבוע את כתובתה: כל זמן שהיא דרה בבית אביה וניזונת משל היתומים, גובה כתובתה לעולם – יכולה לגבות את כתובתה בכל זמן שתרחצה. כל זמן שהיא דרה בבית בעלה, גובה כתובתה עד עשרים וחמש שנים, וטעם הדבר, משום שיש בעשרים וחמש שנים שתעשה מזה כנגד כתובתה, כלומר, אשה רגילה ליתן לשכנותיה מלח או מים, ואמרו חכמים שבמשך עשרים וחמש שנים יצטרפו אותם טובות שעשתה לסכום השווה לערך כתובתה, ולפיכך לאחר זמן זה הפסידה כתובתה, דברי רבי מאיר שאמר משום רבן שמעון בן גמליאל. וחכמים אומרים, השיעור של עשרים וחמש שנים, אינו משום הטובות שעשתה האלמנה עם שכנותיה, אלא משום שיש בזמן זה ראייה שהיא מחלה על כתובתה, ולפיכך כל זמן שהיא מתגוררת בבית בעלה, גובה כתובתה לעולם, משום שיש לומר שמחמת שהיא בביתם והם מכבדים אותה, היא ברושה לתבוע את כתובתה, ולפיכך אין ראייה משתיקתה שהיא מוחלת על הכתובה, אבל כל זמן שהיא דרה בבית אביה, גובה כתובתה עד עשרים וחמש שנים, ומשם ואילך אין היא יכולה עוד לגבות את כתובתה, שהרי אינה מתביישת מהם ושתיקתה עד עתה מוכיחה שמחלה על כתובתה.

אם האלמנה מתה, יורשיה מוכידין כתובתה כלומר, צריכים יורשיה למחות על כתובתה, עד עשרים וחמש שנים.

גמרא

שנינו במשנה שלדעת רבי מאיר לאחר עשרים וחמש שנים אין האלמנה גובה כתובתה, שיש בזמן זה שתעשה טובה לאחרים כנגד שווי כתובתה. אמר ליה אבוי לרב יוסף, וכי יתכן שענייה שבישראל שכתובתה מועטת גובה כתובתה עד עשרים וחמש שנים, ומפרתא בת ביתוס שהיתה עשירה וכתובתה מרובה עד עשרים וחמש שנים, ואיך יתכן לומר שבשתיקן הטובות שעשו לאחרים בעשרים וחמש שנים מגיעות לשיעור הכתובה. מתרצת הגמרא: אמר ליה רב יוסף לאבוי בדרך משל, לפום גמלא שיהא – משערים את כובד המשא לפי כחו של הגמל, והגמל הוא שכפי שיעור עושרה כך הוא שיעור הטובות שעושה עם שכנותיה, ולפיכך כתובותיהן של עשירה ועניה מתמעטות לפי אותו חשבון.

מסתפקת הגמרא: איבעיא להו – הסתפקו בני הישיבה, לדעת רבי מאיר שסובר ששיעור עשרים וחמש שנים נתנו חכמים בגלל חשבון הטובות שעשתה, מהו שתשילש – האם מחשבים את סכום כתובתה לפי מספר השנים שחלפה, להפסיד לה עבור כל שנה שחלפה אחת מעשרים וחמש של כתובתה, ולפיכך אם שהתה מחצית השנים תפסיד מחצית כתובתה או שליש או רבע הכתובה, לפי חשבון השנים ששהתה. מסיקה הגמרא: תיקו – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.

משום דמדינא – שהיא גבוהה ויושבת בראש הדר, ובסמים אומרים – ואיורה יפה וצונן, ולא כן בית שערם היושבת במקום עמוק ואיורה חם ורע לחולה.

הגמרא ממשיכה לספר על מה שאירע ביום פטירתו של רבי: הווא יומא דנח נפשיה דרבי – באותו היום בו נסתלק רבי לבית עולמו, גזרו רבנן תעניתא ובעו רחמי – גזרו חכמים תענית והיו מבקשים רחמים על רבי שיחיה, ואמר, כל מאן דאמר נח נפשיה דרבי – והכריזו, כל מי שיאמר שרבי נפטר ידקר בחרב, סליקא אמתיה דרבי לאינרא – עלתה שפחתו של רבי לגג, ואמרה, עליונים ו-מלאכים מבקשין את רבי והתחתונים ו-חכמי ישראל מבקשין את רבי, יהי רצון שיוכחו תחתונים את העליונים ויהיה עמדם בעולם הזה. כיון דהווא כמח זמני דעיל לבית הכסא והלך תפילין וימנח להו וקממטער – כיון שראתה כמה פעמים שרבי הולך לבית הכסא מחמת חולי מעיים שהיה לו, וחולץ את התפילין וחוזר ומניחם, ומצטער לחלוץ ולהניח, אמרה השפחה, יהי רצון שיוכחו עליונים את התחתונים וימות רבי. ולא הו שתקי רבנן מלמינעו רחמי – ולא פסוקי החכמים מלהמשיך ולבקש רחמים על רבי שיחיה – שכלה כווא שדייא מאינרא [לארעא] – נטלה השפחה כלי חרס קטן, וזרקתו מן הגג לארץ, כששמעו חכמים את הכלי נשבר אישתיקו מרחמי ונח נפשיה דרבי – נשתתקו מתפילתם, ונסתלק רבי לבית עולמו.

אמרו ליה רבנן לבר קפרא, זיל עיין – לך והתבונן בשלומי של רבי. אול, אשכחיה דנח נפשיה – הלך בר קפרא ומצא שנסתלק רבי לבית עולמו, קרעיה ללבושיה ואהדריה לקרעיה לאחוריה – קרע לבגדו, והחזיר את מקום הקרע לאחוריו שלא ירגיש בו שמת רבי, פתח ואמר דברי הספר, אראלים ומצוקים – מלאכים וצדיקים מצוקי ארץ, אחוה בארון הקדש – ברבי, נצחו אראלים את המצוקים ונשקה ארון הקדש – נצחו המלאכים את הצדיקים ונשאו את ארון הקודש והלכו להם. אמרו ליה החכמים לבר קפרא, נח נפשיה – האמנם נפטר רבי, אמר להו בר קפרא אתון קאמרינו ואנא לא קאמינא – אתם אומרים ואני איני אומר.

מוסיפה הגמרא לספר: בשעת פטירתו של רבי, וקף עשר אצבעותיו בלפי מעלה ואמר, רבנוני של עולם גלוי ודועד לפניו שיענתי בעשר אצבעותי בתורה ובמצוות, ולא נתייתי בעולם הזה אפילו כשיעור הטיחה שיענתי בתורה באצבע קטנה שלי, לכן יהי רצון מלפניו שיהא שלום במנוחתו. יצתה בת קול ואמרה, יבא שלום ונחו על משכבותם! (ישעיה נג א).

הגמרא מתקשה על הכתוב שנאמר בבת קול: על משכבך מיבעי ליה – היה צריך להיכתב 'על משכבך' בלשון יחיד, שהרי תחילת הפסוק 'יבא שלום' נאמר בלשון יחיד. משיבה הגמרא: מסייע ליה – לשון הפסוק מסייע לדברי רבי חייא בר גמרא, דאמר רבי חייא בר גמרא אמר רבי יוסי בן שאול, בשעה שהצדיק נפטר מן העולם אומרים מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבנוני של עולם צדיק פלוני בא, אומר להם יבואו צדיקים ויבאו לקראתו, ואומרים לו הצדיקים לנפטר יבא בשלום, ואחר כך ינחו הצדיקים על משכבותם, ולפיכך כתוב בתחילת הפסוק 'יבא שלום' בלשון יחיד כיון שהכוונה לנפטר, ואילו סיום הפסוק 'ינחו על משכבותם' בלשון רבים, משום שכוונת הכתוב היא לצדיקים היוצאים לקראת הצדיק הנפטר וחוזרים אחרי כן לנוח על משכבותם.

דרשה נוספת מפסוק זה: אמר רבי אלעזר, בשעה שהצדיק נפטר מן העולם שלש ביותות של מלאכי השרת יוצאות לקראתו, כת אחת אומרת לו, יבא בשלום. וכת אחת אומרת, הולך נכחו! (שם).

כלומר, יבא בשלום מי שהיה הולך בדרך ישראל. וכת אחת אומרת לו, יבא שלום ונחו על משכבותם! (שם).

בשעה שהרשע נאבד מן העולם – בשעת מיתתו של הרשע, שלש ביותות של מלאכי השרת יוצאות לקראתו, כת אחת אומרת, אין שלום אמר ה' לרשעים! (שם מח בבא). וכת אחת אומרת לו, למעצבך ישכב, וכת אחת אומרת לו, דרה והשפכה את ערליה.

כתובות. הנושא את האשה – פרק שנים עשר דף קד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קפז רש"י

1 דמוליא – דאמרינן במסכת מגילה (ו,א): למה נקרא שמה צפורי – שיושבת בראש ההר,
2 כצניפור. דעל כמה זימנין לבית הכסא – דחולי מעיים הוה ליה. וחלין תפילין ומנח להו
3 – וקא מצער לחלחץ ולהניח. פתח ואמר – הספד. אראלים ומצוקים – מלאכים
4 וצדיקים מצוקי ארץ. ולא נהניתי בעולם הזה – [אפילו] לפי טורח שיגעתי באצבע קטנה
5 שלי. יבואו צדיקים ויצאו לקראתו ויבא בשלום
6 – ואחר כך ינוחו צדיקים על משכבותם. חולך
7 נכחו – בדרך ישראל. משנה כל זמן שהיא
8 בבית אביה – והיורשים זונה שם. גובה
9 בתובתה – כשתרצה. שתעשה מזה – אלא מפני
10 יתומים נותנת להם ומלח לשכניה. והכמים
11 אומרים – לא הוכרו עשרים וחמש לענין
12 הטובה שתעשה, ולא אפסדוה רבנן בתובה.
13 ובשהוכרו עשרים וחמש – לענין המחילה
14 הוכרו: דהואיל ושתקה ולא תבעה כל השנים
15 הללו – מחלתה. הלכך, כל זמן שהיא בבית
16 בעלה – כן שתוקה מחילה, אלא מפני
17 שמכבדין אותה היא בושה למחות על כתובתה.
18 אבל בבית אביה, מששתקה עשרים וחמש שנים
19 – מחילה היא. מות יורשיה מוכידין בתובתה
20 ב' – כלומר, צריכה למחות על כתובתה בתוך
21 עשרים וחמש שנים. גמרא ענייה שבישראל
22 – שכתובתה מועטת, איבדה לרבי מאיר בטובה
23 שעשה. בעשרים וחמש שנים. ומרתא בת
24 בייתום – שהיתה עשירה, וכתובתה מרובה –
25 תפסיד כתובתה בטובה של עשרים וחמש שנים?
26 לפום גמלא שיחנא – המשווה לפי הגמל. אף
27 כאן, לפי עושרה טובתה. מהו שתשלש – לרבי
28 מאיר, דטעמא משום טובה. שתשלש –
29 שנחשוב טובתה לחשבון כתובתה לפי חשבון
30 השנים, להפסיד לכל שנה אחת מעשרים וחמש
31 בכתובתה, אם לא שהתה עשרים וחמש שנים
32 אלא חציין, או שלישית או רביעית. תשלש –
33 לשון חלוקה לפי חשבון הוא, כדתנן (מכות
34 ה,א): משלשין במזמן ואין משלשין במכות. כל
35 מדת הכמים בן – העמידה יתד ולא תמוט.
36 אבל שפיר כתובה יוצא – בבית דין מתחת ידה.
37 גובה כתובתה לעולם – שאילו מחלתה היתה
38 מוסרת להם שטר הכתובה. שלא בהוכרה – אם
39 שתק עשרים וחמש שנים, ולא מיחה על חובו –
40 לא הפסיד בכך. אלמנה בת אחולי היא –
41 שהנתינת מזון כל השנים הללו, וכתובתה אינה
42 מלוה, ולא חיסרה בה ממון. לעולם דלא נקיש
43 – הלכך דווקא בעל חוב, הא אלמנה דלא
44 נקטא שטרא – אחילתה. ודקשיא לך: בגמרא
45 גביא? – כשהייב מודה. שונין – בעלי ברייתא.
46 גרושה הרי היא כבעל חוב – לגבות לעולם
47 שלא בהוכרה, דהואיל לא מחלה. כשהייב מודה
48 – שלא נתקבלה כתובתה. בר קוא – שם חכם.
הרי

1 דמוליא, ובסם אורא. ההוא יומא דנח נפשיה דרבי
2 גזרו רבנן תעניתא, ובעו רחמי, ואמרי: כל מאן דאמר
3 "נח נפשיה דרבי" – ידקר בחרב. סליקא אמתיה דרבי
4 לאגרא, אמרה: עליונים מבקשין את רבי, והתחתונים
5 מבקשין את רבי – יהי רצון שיכופו תחתונים את
6 העליונים. כיון דחזאי כפיה וימני דעיל לביה הפסא,
7 וחלין תפילין, ומנח להו, וקמצמער, אמרה: יהי רצון
8 שיכופו עליונים את התחתונים, ולא הוה שחקי רבנן
9 מלמיבעי רחמי. שקלה כוזא שדייא מאגרא [לארעא],
10 אישתיקו מרחמי, ונח נפשיה דרבי. אמרו ליה רבנן
11 לבר קפרא: זיל עיין, אזל אשכחיה דנח נפשיה. קרעיה
12 ללבושיה, ואהדריה לקרעיה לאחוריה. פתח ואמר:
13 אראלים ומצוקים אחזו בארון הקדש, נצחו אראלים
14 את המצוקים, ונשבה ארון הקדש. אמרו ליה: נח
15 נפשיה? אמר להו: אתון קאמרתו, ואנא לא קאמינא.
16 בשעת פטירתו של רבי יקף עשר אצבעותיו בלפי
17 מעלה, אמר: רבונא של עולם, גלוי ודוע לפניך שיגעתי
18 בעשר אצבעותי בתורה, ולא נהניתי אפילו באצבע
19 קטנה, יהי רצון מלפניך שיהא שלום במנוחתך. יצתה
20 בת קול ואמרה: "יבא שלום ונוחו על משכבותם". על
21 משכבך מיפעי ליה! מסייע ליה לרבי חייא בר גמדיא.
22 דאמר רבי חייא בר גמדיא אמר רבי יוסי בן שאול:
23 בשעה שהצדיק נפטר מן העולם, אומרים מלאכי
24 השרת לפני הקדוש ברוך הוא: רבונא של עולם צדיק
25 פלוגי בא. אומר להם: יבואו צדיקים ויצאו לקראתו,
26 ואומרים לו: יבא בשלום ונוחו על משכבותם. אמר רבי
27 אלעזר: בשעה שהצדיק נפטר מן העולם, שלש פיתות
28 של מלאכי השרת יוצאות לקראתו, אחת אומרת לו
29 "בא בשלום" ואחת אומרת "הולך נכחו" ואחת אומרת לו "יבא שלום ונוחו על משכבותם".
30 בשעה שהרשע נאכד מן העולם – שלש פיתות של מלאכי הקבלה יוצאות לקראתו, אחת
31 אומרת "אין שלום אמר ה' לרשעים", ואחת אומרת לו "למעצב ישב", ואחת אומרת לו
32 "ידה והשפכה את ערלים". משנה כל זמן שהיא בבית אביה – גובה כתובתה לעולם, כל
33 זמן שהיא בבית בעלה – גובה כתובתה עד עשרים וחמש שנים, שיש בעשרים וחמש שנים
34 שתעשה טובה כנגד כתובתה, דברי רבי מאיר, שאמר משום רבן שמעון בן גמליאל. והכמים
35 אומרים: כל זמן שהיא בבית בעלה – גובה כתובתה לעולם, כל זמן שהיא בבית אביה – גובה

1 ומנח תפילין – ואף על גב שחולי מעיים פטורין מן התפילין, לפי שאין יכולין ליהרר היטב
2 – אבל רבי היה מנהיג עצמו בקדושה יותר מדאי, והיה יודע היטב ליהרר. מפי רבי.
3 לא נהניתי אפילו באצבע קטנה – דאמרינן במדרש: עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך
4 גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו, ומייתי הא עובדא דרבי.
5 ומרתא בת בייתום עשרים וחמש שנים – אמר
6 לי רבי: דרך פירכא ליתא אליבא דבר
7 קפרא. דאמר לקמן: לא שנו אלא מנה ומאתים,
8 אבל תוספת אית לה. דלענין כתובה דאורייתא –
9 מרתא בת בייתום ענייה שבישראל שוות. אלא
10 אליבא דרבי יוחנן, דאמר דאפילו תוספת אין לה,
11 איירי הכא. ולי נראה: דאליבא דכולי עלמא
12 איתא. דהכא – אליבא דרבי מאיר איירי, ולקמן
13 לא קאי בר קפרא אלא אליבא דרבנן, דאמרי:
14 גובה כתובתה בבית אביה עד עשרים וחמש שנים,
15 והואיל ושהתה כל כך, מחלתה. ואמר בר קפרא:
16 דווקא מנה ומאתים מחלה, אבל תוספת דהויא
17 כמו מתנה בעלמא – לא מחלה, כמו שאר בעל
18 חוב דלא מחיל. אבל לרבי מאיר דמפסדה משום
19 שיש בעשרים וחמש שנה שתעשה טובה כנגד
20 כתובה – אין דילוק בין תוספת למנה ומאתים,
21 דלפום גמלא שיחנא. דאי לא תימא הכי, אלא
22 אדריב מאיר קאי – אם כן מדקאמר דתוספת
23 לה, אלמנה לית ליה דלפום גמלא שיחנא – אם
24 כן קשה לדידיה: אלמנה דכתובתה מנה עד
25 עשרים וחמש שנים, ובתולה דכתובתה מאתיים
26 עד עשרים וחמש שנים! ודומה לי דבר פשוט:
27 דאליבא דרבנן קאי לקמן, דכולה סוגיא דלקמן
28 מיירי אליבא דרבנן.
29 חיבי דמי אי דלא נקטא כתובה במאי גביא? –
30 חימה אמאי לא ידוק כמו לן במתניתין:
31 במאי גביא בשלא שהתה עשרים וחמש? אלא
32 לאו – בנקיטא כתובה, וקתני דמחלה בעשרים
33 חמש! ויש לומר: דאמתניתין ליכא למיפירי,
34 דאיכא לומר דמתניתין בעידי מיתה. והא
35 אליבא דרב קיימא, דלדידיה (כתובות פטב),
36 אלמנה גביא בעדי מיתה. והא דקאמר: אי דלא
37 נקטא כתובה בידה במאי גביא – היינו גט,
38 דכמאן דכתב ביה מנה ומאתים דמי, דלרב (שם)
39 גרושה לא גביא אלא בגט.
אמר

36 כתובתה עד עשרים וחמש שנים. מתה – יורשיה מוכידין כתובתה עד עשרים וחמש שנים. גמרא אמר ליה אבוי לרב יוסף: ענייה
37 שבישראל – עד עשרים וחמש שנים, ומרתא בת בייתום – עד עשרים וחמש שנים? אמר ליה: לפום גמלא שיחנא. איבעיא להו: לרבי
38 מאיר, מהו שתשלש? תיקו. "והכמים אומרים כל זמן". אמר ליה אבוי לרב יוסף: אחת קודם שקיעת החמה – גובה כתובתה, לאחר
39 שקיעת החמה – לא גביא, בההיא פורתא אחילתא?! אמר ליה: אין, כל מדת חכמים בן היא: בארבעים סאה – טובל, בארבעים
40 סאה חסר קורטוב – אינו יכול לטבול בהן. אמר רב יהודה אמר רב, העיד רבי שמעאל ברבי יוסי לפני רבי, שאמר משום אביו:
41 לא שנו אלא שאין שטר כתובה יוצא מתחת ידיה, אבל שטר כתובה יוצא מתחת ידיה – גובה כתובתה לעולם. ורבי אלעזר אמר:
42 אפילו שטר כתובה יוצא מתחת ידיה – אינה גובה אלא עד עשרים וחמש שנים. מתיב רב ששת: פעל חוב גובה שלא בהוכרה.
43 חיבי דמי? אי דלא נקט שטרא – במאי גביא? גבי? אלא דנקיט שטרא, ובעל חוב הוא דלאו בר אחולי הוא, הא אלמנה – אחילתא! הוא
44 מותיב לה, והוא מפרך לה: לעולם דלא נקיט שטרא, והכא במאי עסקינן – בשחיב מודה. והואמר רבי אלעא, שונין: גרושה הרי
45 היא כבעל חוב. חיבי דמי? אי דלא נקיטא כתובה – במאי גביא? אלא לאו – דנקיטא כתובה, וגרושה היא דלאו בת אחולי היא, הא
46 אלמנה – אחילתא! הכא נמי, בשחיב מודה. אמר רב נחמן בר יצחק, תני רב יהודה בר קוא במתניתא דבי בר קוא: תבעה כתובתה
הרי

קפח כתובות. הנושא את האשה – פרק שנים עשר דף קד עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספות

אמר רב הונא אמר רב לא שנו אלא מנה מאתים אבל תוספת יש לה – תימה: אם כן אמאי קאמר רב לעיל: לא שנו אלא כשאין שטר כתובה יוצאה מוחתת ידה, אבל כששטר כתובה יוצאה מוחתת ידה – גובה כתובתה לעולם. ומאי ראייה היא משום שטר כתובה, חזאיל ואינה גובה בה לרבי **הכי** גרסינן אתיא לקמיה דרבה – דרבה מביעי ליה למיהדר פירי מיומא דכתיבא אדרכתא. דהכי סבירא ליה לרבה בפרק "המפקדי" (בבא מציעא להב), אבל רבא סבירא ליה: מכי שלימו יומי אברוחא. מיהו, מדקאמרה: והא מר הוא דאמר אחריות טעות סופר הוא – נראה דגרסינן "רבא", דרבא הוא דאמר הכי בפרק קמא דבבא מציעא (טוה), ומצינן למימר דשפיר גריס "רבא", והאי דקאמרה ליה: ליזיל ולהדר פירי מן ההוא יומא דכתיבא אדרכתא עד האינא – היא אמרה כן, אבל לרבה לא סבירא ליה הכי. ומאי דקאמר לה רבא: אחוי לי אדרכתא – נראה לי: לאו משום דאי ההא שפיר כתיבא אדרכתא וליהדר מיומא דכתיבא אדרכתא, אלא משום דאי לא כתיבא אדרכתא שפיר – דלא מיידיב לאהדורי פירי אפילו מכי שלמו יומי דאברוחא, כיון דבטעות כתיבא אדרכתא, כדמסיק.

הדרן עלך הנושא

שני דיני גזירות היו בירושלים אדמון וחנן בן אבישלום – הכי גורס רבינו תם. דהא לרבי מאיר, דאמר בפרק "חלק" (סנהדרין קגב) דאבשלום אין לו חלק לעולם הבא – היכי מסקינן בשמייהא הא אמרינן בימא בפרק "הממונה" (להב), "שם רשעים ירקב" – דלא מסקינן בשמייהו. ואבישלום שם אדם, כדכתיב (אביה בן אבישלום). והכי נמי הא דאמר בפרק קמא דשבת (יבב), שבנא בגזי ירושלם – קאי גרסינן "שבנא" אלא "שבנא", דשבנא רשע הזה. ויש מפרש דתרי שבנא היו, דכתיב בישעיה (כב) "כה אמר ה' צבאות לך בא אל תסוכו הזה אל שבנא אשר על הבית" וכתבי תריה "מה לך פה וגו' תנה ה' מטלטלך וגו'" הרי משמע שזיה רשע, ואחריו כתוב בסוף (שם לו) "ידיה כשמוע המלך חזקיהו ויקרע את בגדיו ויתכס בשם ויבא בית ה' וישלח ואתן אליקים אשר על הבית ואת שבנא הסופר ואת זקני העם מתכסים בשקים וגו'" הרי משמע דשבנא אחרינא היה. ולא מילתא היא, דהוא נמי שבנא הראשון, ואין מוקדם ומאוחר. דבעל כורחך ההוא בתרא דהיה במעשה דסנהריב רשע הזה, דאמרינן (סנהדרין כוה), ששלח לסנהריב: שבנא וסיעתו – השלימו, חזקה וסיעתו – לא השלימו. וכשרצה לצאת הוא וסיעתו חוץ לחומה – יצא הוא תחלה, ובא גבריאול וסגר הדלת, והרגו סנהריב, ואז נתנבא עליו ישעיה "הנה ה' מטלטלך". ואף על גב דהבא קרי ליה סופר, וחתם על הבית – מכל מקום אחדוהו. מפי רבי. קשיא

הרי היא כבתחלה. ואם היה שטר כתובה יוצא מתחת ידיה – גובה כתובה לעולם. שלח ליה רב נחמן בר רב חסדא לרב נחמן בר יעקב: ולמדנו רבינו, כששטר כתובה יוצא מתחת ידה מחלוקת, או פשאין שטר כתובה יוצא מתחת ידה, והלכה כדברי מי? שלח ליה: פשאין שטר כתובה יוצא מתחת ידה – גובה כתובה לעולם, והלכה כדברי חכמים. פי אתא רב דימי אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום רב קפרא: לא שנו אלא מנה מאתים, אבל תוספת – יש לה. ורבי אבהו אמר רבי יוחנן: אפילו תוספת אין לה. דאמר רבי אבהו אמר רבי ינאי: תנאי כתובה – ככתובה דמי. אתמר נמי, אמר רבי אבהו אמר רב הונא אמר רב: לא שנו אלא מנה מאתים, אבל תוספת – יש לה. אמר ליה רבי אבהו לרב הונא: אמר רב הכי? אמר ליה: אישתתין קאמרת או אשקטין קאמרת? אמר ליה: אישתתין קאמינא. חתמיה דרב תייא אריבא אינתת אחוה הואי, ואלמנה בבית אביה הואי, ונהנה עשרים וחמש שנים כפי נשא. לסוף אמרה ליה: הב לי מווי. אמר לה: לית לך מווי. הב לי כתובה! אמר לה: לא מווי אית לך, ולא כתובה אית לך. תבעתיה לדינא קמיה דרבה בר שילא. אמר ליה: אימא לי איזי גופא דעובדא היכי הוה? אמר ליה: זניתה עשרים וחמש שנים כפי נשא, בחיי דמר דבכתפאי אמטאי לה. אמר ליה: מעמא מאי אמור רבנן: כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובה לעולם – דאמרינן משום פסופא הוא דלא תבעה, הכא נמי משום פסופא הוא דלא תבעה, זיל הב לה. לא אשגח. כתב לה אדרכתא אנכסיה. אתא לקמיה דרבא, אמר ליה: חזי מר היכי דנן! אמר ליה: שפיר דנך. אמרה ליה: אי הכי – ליזיל להדר לי פירי דמן ההוא יומא עד האידנא! אמר לה: אחוי לי אדרכתיד. חזיה דלא הוה פתוב בה "ואישתמודענא דנקסים אלו דמיתנא אינן". אמר לה: אדרכתא לאו שפיר פתיבא. אמרה ליה: תיזיל אדרכתא, אישקול מיומא דשלימי יומא אברוחא עד השתא. אמר לה: הני מילי

היבא דלא פתיב מעותא באדרכתא, אבל היבא דכתיב מעותא באדרכתא – לית לן בה. אמרה ליה: והא מר הוא דאמר: אחריות טעות סופר הוא! אמר לה רבא: בהא ליפא למימר טעות סופר הוא, דבהא אפילו רבה בר שילא מעי. מעיקרא הוא סבור: הני והני ידידיה, מה לי מהני מה לי מהני? ולא היא! זימנין דאולה ומשפחה לה, ודבעלה מכסף, ואמר לה: שקיל דיך ובה לי ידי, ואתי לאפוקי לעז על פי דינא.

הדרן עלך הנושא

שני דיני גזירות היו בירושלים, אדמון וחנן בן אבישלום. חנן אמר שני דברים, אדמון אמר שבעה. מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות, חנן אמר: תשבע

הרי היא כבתחלה – ומונה עשרים וחמש שנים משעת תביעה. והלכה כדברי מי – כדברי רבי מאיר, או כדברי חכמים? לא שנו – דבעשרים וחמש שנים מחלה. אלא מנה מאתים – שהם שם כתובה. אבל תוספת יש לה – דמתנה היא, ולא כתובה. תנאי כתובה – תוספת. אישתתין קאמרת או אשקטין קאמרת – האי דמתמחה ואמרת "אמר רב הכי"? – משום דלא סבירא לך הוא, ולאשתתין קאמרת, או משום דחביבה עלך, ולאשתתין קאמרת? דאי אמרה רב – משקית לי חמרא, דשפיר אמר. אינתת אחוה הואי – ומת בלא בנים, וירשו רב חייא ורבא. לא כתובה ולא מווי – דאלמנה בבית אביה אינה גובה אלא עד עשרים וחמש שנים, כרבנן. ככתפאי אמטאי לה – מזונותיה מיום ליום. הא נמי משום כסופא – מחמת הכבוד הזה עשית לה. אדרכתא – פסק דין לגבות נכסיו בכל אשר תמצא. אמרה ליה – לרבא. ליהדר לי פירי – דארעא, דשיעור כתובתא, אבל מיומא דאיכתיבא לי אדרכתא עליה, שמאותו היום הם ברשותי. דהכי אמר רבה בפרק "המפקדי" (בבא מציעא להב), גבי שומת בית דין: לוקח מאימתי אביל פירי? אמר רבה מכי מטי אדרכתא לידה, אביי אמר: משנתחמה, רבא אמר: מכי שלמו יומי אברוחא. אישתמודענא – הכרזי שהנכסים הללו שכתבנו אדרכתא זו עליהם – של מת יהיו, ששיעבוד כתובתה של זו עליהם. לאו שפיר כתיבא – שנכתבה על כל שדות של זה, ושדות שלו אינן משועבדות לכתובתך, אלא אותן שירש מבעליך. תיזיל אדרכתא – דלא שפיר כתיבא. אשקול – פירי מיום שמצאתי שדה משדות המת, והראתי אדרכתא שבידי לבית דין, ושמואה, והכריזו עליה שלשים יום כמשפט. דאפילו לרבה דמרע כח הלוקח טפי בפרק "המפקדי" (שם להב), מודה דמכי שלמו יומי אברוחא – אביל לוקח פירי. אבל חיבא – דאדרכתא בטעות כתיבא – לא זכית בה עד דמטיא ארעא לידך, שדרי מכה אדרכתא שמואה בית דין והכריזו. והא מר הוא דאמר – בפרק "שנים אוחזין" (שם טוה), אחריות טעות סופר הוא – שטר שאין בו אחריות גובה מנכסים משועבדים, שלא הלוה זה מעות אלא באחריות שיעבוד נכסיו, והסופר טעה. הכא נמי, בית דין צוה לסופר לכתוב אדרכתא הוגנת, והוא טעה דלא כתב "אישתמודענא", והכל יודעים שלא נכתבה אלא על נכסי המת. בהא רבה בר שילא – שצוה לכתוב לך אדרכתא, טעה וסבור שתגבה מנכסים שלו. דאולה ומשפחה להו – לשדה ששמו לה בית דין. ודבעלה מכסף – שלא ישיבום היושר, שהוא בטוח שיחזור ויקח את שלו מידה. ויאמר לה: טלי שלי המשועבד לך. ואתי לאפוקי לעז על בית דין – שלא עיינו בתקנתא של זו.

הדרן עלך הנושא

משנה שני דיני גזירות – מפרש בגמרא. חנן אומר שני דברים – שלא היו חכמים מודים לו. תשבע

כתובות דף קד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קפט

שאו תולים ואומרים שמה שלא תבעה את כתובתה היה מחמת
הבושה שהיה לה מהדורשים מחמת הכבוד שנהגו עמה בבית
בעלה, **הָאָמְרָא נָמִי, מְשׁוּם כִּיפּוּסָא הוּא דְלֵא תְּבַקָּע** – ואף כאן יש לומר
שלא תבעה את כתובתה מחמת הבושה, שכן נהגת בה כבוד
מיוחד, וזל הב לה – ולפיכך לך ותן לה את כתובתה. לא אִשְׁנָה –
לא חשש רב חייה לקיים את דברי רבה בר שילא, כְּתֹב לָהּ רְבָה
בר שילא לאלמנה 'שטר אֲדִרְבְּתָא' אִנְיָכְסִיָּה – שטר של בית דין
שיתוכל לגבות על ידו את כתובתה מנכסיו של רב חייה בכל מקום
שתמצאם.
אָמְרָא לְקָמִיָּה דְרָבָא – בא רב חייה לרבא ואמר ליה, תוּי מַר חִיבִי דָּנָן
– יראה אדוני כיצד דנו דיני. אָמַר לִיה רבא שְׁפִיר דָּנָךְ – יפה דנו
את דינך. אָמְרָה לִיה האלמנה לרבא, אִי הָבִי – אם אכן אני צודקת
בדיני, לְיוּלִי לְהָרִי לִי פִדְיָי דָּמֵן הָהוּא וְיִמָּא עַד הָאֲדִנָּא – שילך ויחזיר
לי את סכום אכילת הפירות שאכל בקרקע מהיום שבאה
האדרכתא ליד, שמאותו יום הם ברשותי, אָמַר לָהּ רבא, אֲתוּי לִי
אֲדִרְבְּתָיִךְ – הראי לי את 'שטר האדרכתא' שכתבו לך, תוּיָּה דְלֵא
הָהּ כְּתוּב בָּהּ, וְאִשְׁתְּמוּדְעָנָא דְנִכְסִים אֵלּוּ דְמִתְנָא אִינּוּן – ראה
רבא שלא כתבו בה את הנוסח 'אנו הדיינים הכרנו שהנכסים אשר
עליהם כתבנו שטר אדרכתא שייכים למת', אָמַר לָהּ רבא
לאלמנה, אֲדִרְבְּתָא לֹא שְׁפִיר כְּתִיבָא – 'האדרכתא' שלך לא
נכתבה כראוי, כיון שהיא נכתבה על כל שדותי, והלא אין כל
השדות משתעבדות לכתובה אלא רק אותן שירש מבעלה, ואי
אפשר לגבות בו.
אָמְרָה לִיה האלמנה לרבא, תוּיָּל אֲדִרְבְּתָא – תלך 'האדרכתא'
שלא נכתבה כדין וובשל כך אין אני יכולה לאכול פירות הקרקע
מיום שנכתבו, אֲךְ אִשְׁקוּל מִיֻּמָּא דְשְׁלִימִי יֻמָּא אֲבָרְתָא עַד הִשְׁתָּא
– ישלם לי רב חייה דמי אכילת פירות הקרקע הראויה לכתובתי,
מיום שנשלמו ימי ההכרזה, שכן אף לדעת רבא (ב"מ לה) שאין
המלוה זוכה בפירות הקרקע אלא מומן שנשלמו 'ימי ההכרזה'
שבית דין מכריזים על הקרקע, מודה הוא שמשם ואילך המלוה
הוא שאוכל פירות הקרקע. אָמַר לָהּ רבא, הֲנִי מִילִי – דברים אלו
שרשאי המלוה לאכול פירות מיום ששלמו 'ימי ההכרזה', נאמרו
דווקא **הִיבָא דְלֵא בְּתִיבִי מְעוּתָא** – באופן שלא נכתבה טעות
באֲדִרְבְּתָא, אֲכָל הִיבָא דְבְּתִיבִי מְעוּתָא בְּאֲדִרְבְּתָא, לִית לָן בָּהּ – אך
היכן שנעשתה טעות בשטר האדרכתא? אין המלוה גובה אולם
שתגיע השדה לידו, שהרי לא שמו בית דין שדה זו ולא הכריזו
עליה שהיא עומדת למכירה אלא מכא 'שטר האדרכתא' שביד
המלוה, וכיון שהשטר בטל, גם כל מה שנעשה מכחו בטל.
אָמְרָה לִיה האלמנה לרבא, וְהָא מַר הוּא דְאָמַר – והרי אדוני הוא
זה שאמר (ב"מ ד) אֲחִרְיֹת מְעוּת סוּפֵר הוּא, היינו ששטר חוב שלא
נכתב בו שנכסי הלוה משועבדים לפרעון החוב, יוכל המלוה
לגבות מנכסים משועבדים כאילו כתבו אחריות נכסים בשטר,
שכן אנו תולים שהמלוה לא הסכים להלוות את מעותיו אלא אם
כן ישעבד הלוה את נכסיו, והסופר שכתב שטר זה טעה ולא כתב
זאת בשטר, ואם כן אף בענינו הרי בית דין ציוו לסופר שיכתוב
'שטר אדרכתא' כהוגן, והוא טעה וכתב שלא כהוגן. אָמַר לָהּ רבא,
בָּהּ לִיבָא לְמִיטֵר – בענין זה אין לומר מְעוּת סוּפֵר הוּא, דְבָהּ –
שכן במקרה זה אֲפִילוּ רָבָה בַר שִׁילָא שצוה לכתוב לך את
האדרכתא, מְעִי מְעִיקְרָא – טעה מתחילה וסבר שיכול לגבות
מנכסי רב חייה עצמו.
הגמרא מבארת מה היתה טעותו של רבה בר שילא: הוּא היה
בְּבֹר הֲנִי וְהִנֵּי דִידֵיהּ – שנכסי המת ונכסי רב חייה דין אחד להם
שכולם נכסיו של רב חייה הם, מָה לִי מְהִנֵּי מָה לִי מְהִנֵּי – מה לי
אם תגבה האלמנה מנכסים אלו מה לי אם תגבה מנכסים אלו,
ועל כן לא ראה צורך לכתוב בשטר האדרכתא 'זהכרנו שהנכסים
אלו של המת היו', וְלֹא הִיא – ולא כך הדין, שכן אם תניח לאלמנה
לגבות מנכסי היורש עצמו וְיִמְנִי דְאֻלָּה וְיִשְׁבְּחָהּ לָהּ – פעמים
שתלך האלמנה ותשביח את השדה של היורש עצמו לאחר
שישמו לה בית דין, וְדַבְּעָלָה מִכְסֵּי וְאִילו שדות בעלה שנשארה
אצל היורש יתקלקלו, כיון שהיורש לא ישבחם כיון שהוא בטוח

הֲרִי היא בְּתִתְחִלָּה, ומונים לה עשרים וחמש שנים חדשות משעה
שתבעה את כתובתה. וְאִם הָיָה שְׁטֵר כְּתוּבָה יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵיהּ של
האלמנה, גֻּבָּה כְּתוּבָתָה לְעוֹלָם, משום שבאופן זה יש הוכחה שלא
מחלה על כתובתה. הרי ברייתא כשיטת רב.
שְׁלַח לִיה רַב נַחֲמָן בַּר רַב חֲסִדָּא לְרַב נַחֲמָן בַּר יַעֲקֹב, וְלַמְדֵּנוּ רַבִּינוּ,
מַה שִּׁשְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנֵתֵינוּ שֶׁנַּחֲלָקוּ רַבִּי מֵאִיר וְחֲכָמִים הָאֵם אֶלְמָנָה
הדרה בבית אביה גובה כתובתה עד עשרים וחמש שנים, האם
בְּשִׁשְׁטֵר כְּתוּבָה יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵיהּ נִשְׁתַּנָּה הַמַּחְלֻקָּתָא, או שֶׁנַּחֲלָקוּ
דווקא בְּשִׁשְׁטֵר כְּתוּבָה יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵיהּ, ושאלה נוספת: וְהִלָּכָה
בְּדִבְרֵי מִי – כרבי מאיר או כחכמים.
שְׁלַח לִיה – השיב לו רב נחמן בר יעקב, בְּשִׁשְׁטֵר כְּתוּבָה יוֹצֵא
מִתַּחַת יְדֵיהּ נִשְׁתַּנָּה הַמַּחְלֻקָּתָא, אֲבָל אִם שְׁטֵר כְּתוּבָה יוֹצֵא מִתַּחַת
יְדֵיהּ, גֻּבָּה כְּתוּבָתָה לְעוֹלָם ואין שתיקתה ראייה על מחילתה. וכן
הִלָּכָה בְּדִבְרֵי חֲכָמִים שאמרו שכל זמן שהיא בבית בעלה גובה
כתובתה לעולם.
הגמרא מביאה דיון בשיטת חכמים: כִּי אָמַר [–כאשר בא] רַב דִּימִי
מארץ ישראל לבבל אָמַר בְּשֵׁם בֶּן פִּי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ
בֶּן לִי מְשׁוּם בַּר קַפְרָא, לֹא שָׁנוּ חֲכָמִים בְּמִשְׁנֵתֵנוּ שֶׁאֶלְמָנָה שֶׁלֹּא
תבעה כתובתה במשך עשרים וחמש שנים מחלה כתובתה, אֲלֵא
מִנָּה מֵאֲתִים – אלא באשר לעיקר דין הכתובה כפי השיעור
שחיבו חכמים את הבעל ליתן לאשתו בכתובתה, מנה לגרושה
ואלמנה, ומאֲתִים לכתולה, שרק הם נחשבים 'כתובה' אֲכָל תוֹסַפְתָּ
הכתובה שהבעל הוסיף לה מרצונו, וְשֵׁ לָהּ לעולם, משום
שתוספת זו היא מתנה ולא חלק מהכתובה. וְרַבִּי אֶבְרָהָם אָמַר רַבִּי
יוֹהָנָן, אֲפִילוּ תוֹסַפְתָּ כְּתוּבָה אֵין לָהּ. כִּיֹּן דְאָמַר רַבִּי אֵיבִיזוּ אָמַר רַבִּי
יִנְאִי, תְּנָא כְּתוּבָה – התוספת שהבעל מתנה להוסיף לאשתו יתר
על עיקר הכתובה, בְּכְתוּבָה דְמִי – דינה ככתובה עצמה. ונמצא
שאף 'תוספת כתובה' בכלל הדין של המשנה.
הגמרא מביאה סיוע לדעה שאין מחילה על תוספת כתובה: אָמַר
נָמִי – וכן נאמר, אָמַר רַבִּי אֶבְרָהָם אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, לֹא שָׁנוּ
בְּמִשְׁנֵתֵנוּ שֶׁהָאֶלְמָנָה מוֹחֶלֶת, אֲלֵא מִנָּה מֵאֲתִים שוֹחֶזוּ עֵיקֶר חִיּוּב
הכתובה, אֲכָל תוֹסַפְתָּ יֵשׁ לָהּ גַם אִם שְׁתַּקָּה וְלֹא תבעה את
כתובתה כל השנים הללו.
מספרת הגמרא: אָמַר לִיה רַבִּי אֶבְרָהָם לְרַב הוּנָא, אָמַר רַב הָבִי –
האמנם כך אמר רב. אָמַר לִיה רַב הוּנָא, אִישְׁתִּיקוּן קְאָמְרִתָּ אוּ
אִשְׁקִיֹּן קְאָמְרִתָּ – האם כוונתך ל'השתיקני', או שמא כוונתך
ל'השקותני יין'. כלומר, האם אינך סובר כן, וכוונתך בתמיהתך
'אמר רב הכי' אינו אלא כדי להשתיקני, או ששמועה זו חביבה
עליך וכוונתך להשקותני יין אם אכן רב אמרה. אָמַר לִיה רַבִּי אַבָּא
אִישְׁתִּיקוּן קְאָמְרִתָּ – להשתיקך התכוונתי.
הגמרא מביאה מעשה הקשור לענין: מִתְּתִיָּה דְרַב חִיָּא אֲרִיכָא
אִינְתָּה אֲחִיָּה הוּא – חמותו של רב חייה אריכא היתה אשת אחיו,
וְאִלְמָנָה בְּבִית הוּא – ולאחר שהתאלמנה ישבה בבית אביה,
וְהָיָה רַב חִיָּא עֲשָׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנִין בְּבִי נָשָׂא – בבית אביה, כיון
שבעלה מת בלא בנים וירשו רב חייה אחיו. לְסוּף עֲשָׂרִים וְחָמֵשׁ
שָׁנִים אָמְרָה לִיה האלמנה הִב לִי מוֹזוּנִי – תן לי מזונות, אָמַר לָהּ רַב
חִיָּא לִית לָךְ מוֹזוּנִי – אין לך מזונות יותר, אמרה לו האלמנה הִב
–תן לי כְּתוּבָה, אָמַר לָהּ לֹא מוֹזוּנִי אִית לָךְ וְלֹא כְּתוּבָה אִית לָךְ –
אין לך זכות תביעה לא עבור מזונות ולא עבור כתובה, שהרי
אלמנה הזדה בבית אביה ולא תבעה כתובה, אינה גובה כתובתה
אלא עד עשרים וחמש שנים.
תְּבַקְתִּיה לְרִינָא קָמִיָּה דְרָבָה בַר שִׁילָא – תבעתו האלמנה לדין לפני
רבה בר שילא, אָמַר לִיה רַבָּה בַר שִׁילָא לַרַב חִיָּא אֲרִיכָא, אִמָּא
לִי אִיזִי, גּוּפָא דְעוֹבְדָא חִיבִי הָוָה – אמור לי כיצד היה גופם של
דברים. אָמַר לִיה רַב חִיָּא, זִנְתָּה עֲשָׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנִים בְּבִי נָשָׂא –
פרנסתיה עשרים וחמש שנים בבית אביה, בְּתִי דְמַר דְּכִתְבָתָּא
אִמָּטָא לָהּ – ונשבע אני בחיי מר שעל כתפי נשאתי את מזונותיה
יום יום. אָמַר לִיה רַבָּה בַר שִׁילָא, מְעָמָא מֵאִי אָמֹר רָבָנִי – מהו
הטעם שאמרו חכמים במשנתנו כָּל זְמַן שֶׁהִיא בְּבִית פְּעֻלָּה גֻּבָּה
כְּתוּבָתָה לְעוֹלָם, דְּאָמְרִינוּ, מְשׁוּם כִּיפּוּסָא הוּא דְלֵא תְּבַקָּע – משום

57 – אמרנו זאת דווקא על גזרי הגזירות.

* * *

58 הגמרא מבארת מהיכן התפרנסו גזרי הגזירות: **אמר רב יהודה**
59 **אמר רב אפי**, גזרי גזירות **שבידושלים**, היו נוטלין **שכרן** **ותשעים**
60 **ותשע מנה** בכל שנה **מתרומת הלשכה**, ואם לא **רצו**, אזי **מוסיפין**
61 **להם**.

62 הגמרא הבינה שכונת רב יהודה שאם לא רצו הדיינים לדון
63 בשכר זה, מוסיפים להם על שכרם בשביל שידונו, ולכך שואלת
64 הגמרא: לא **רצו**, **אטו פרישעי עסקינן** – האם אנו עוסקים ברשעים
65 הרוצים ליטול שכר יותר מכדי מחייתם. הגמרא מפרשת את דברי
66 רב יהודה: **אלא** זו היתה כוונת רב יהודה, לא **קפקו** – אם הסכום
67 שקצבו להם חכמים, אינו מספיק למחייתם, אזי **אף על פי שלא רצו**
68 ליטול יותר, בית דין **מוסיפין עליהן** עד כדי צורכם.

69 הגמרא מוסיפה לדון בשכר הדיינים: הדין ששמו **קרנא**, **הוה שקיל**
70 **איסתירא** – היה נוטל סלע **מוכא**, **ואסתירא** – וסלע **מחייב**, **ודאין**
71 **להו דינא** – ולאחר מכן דן להם את הדין. מקשה הגמרא: **והיכי**
72 **עבד קמי** – כיצד עשה כן, **והקתיב** (שמות כח) **ושוחד לא תקח**,
73 שאסור לקחת כסף מבעלי הדין. מנסה הגמרא לתרץ, **וכי תימא**,
74 **הני מילי** – האיסור לקחת כסף מבעלי הדין הוא רק **היכא דלא**
75 **שקיל מתרומיהו** – באופן שאינו לוקח משניהם בשוה, אלא רק

76 מאחד מבעלי הדין, ואז קיים החשש **הלמא אתי לאצלוי דינא** –
77 שמא יבוא להטות את הדין, ולזכות את מי שקיבל ממנו את
78 השוחד, אבל **קרנא**, **בין דשקיל מתרומיהו** – שלקח משניהם בשוה,
79 **לא אתי לאצלוי דינא** – לא יבוא להטות את הדין, ואין בזה משום
80 איסור שוחד. הגמרא דוחה שאין לומר כן: **וכי באופן שלא אתי**
81 **לאצלוי דינא**, **מי שרי** – וכי באופן שאין הכוונה להטות את הדין
82 מותר ליטול שכר מבעלי הדין. **והתניא** בברייתא, נאמר בפסוק
83 (שמות כב ח) **ושוחד לא תקח**, **מה תלמוד לומר** – מה פסוק זה בא

84 ללמדנו, אם **ללמד**, **שלא לקבל שוחד על מנת לזכות את החייב**,
85 **ושלא לקבל שוחד על מנת לחייב את הנוכח**, הרי לא יתכן שזו
86 כוונת הפסוק, **שרי כפר נאמר לא תפס משפט**, ואם מוכח את
87 החייב או מחייב את הנוכח, הרי הוא מטה את המשפט האמיתי,
88 ואם כן דבר זה אסור אף ללא לקיחת שוחד. **אלא** על כרחך בא
89 הפסוק לומר, **שאפילו נוטל שוחד כדי לזכות את הנוכח ולחייב את**
90 **החייב**, **אמרה תורה ושוחד לא תקח**. נמצא, שהתורה אסרה לקחת
91 שוחד אפילו לוקח משני בעלי הדין. ואם כן קשה, כיצד לוקח קרנא
92 כסף מבעלי הדין. מתרצת הגמרא: **הני מילי** – האיסור ליטול ממון

93 מבעלי הדין גם בשביל לדון דין אמת, נאמר רק **היכא דשקיל** –
94 באופן שנטלו **בתורת שוחד**, ואילו **קרנא בתורת אגרא** **הוה שקיל**
95 – נטלו בתורת שכר טירחה.
96 הגמרא דוחה תירוץ זה: **ובתורת אגרא מי שרי** – וכי בתורת שכר
97 טירחה מותר לדיין ליטול שכר, **והתנן בבכורות (כט) הנוטל שכר**
98 **על מנת לדון**, **דיניו בטלין**, וחזרת השאלה כיצד נטל קרנא שכר
99 בשביל לדון. מתרצת הגמרא: **הני מילי** – דברי המשנה שהנוטל
100 שכר לדון דיניו בטלים, נאמרו רק לגבי **אגר דינא** – שכר עבור
101 הוראת הדין, אבל **קרנא אגר בטילא הוה שקיל** – היה נוטל שכר
102 בטלה, שכן היה בטל ממלאכתו בזמן הדין.

103 הגמרא מקשה אף על תירוץ זה: **ואגר בטילא מי שרי** – וכי שכר
104 בטלה מותר לדיין ליטול, **והתניא בברייתא**, **מכוער הדין שנוטל**
105 **שכר על מנת לדון**, **אלא שמכיל מקום דינו**. מבררת הגמרא:
106 **היכי דמי** – באיזה אופן דיברה הברייתא. **אלימא אגר דינא** – אם
107 תאמר שמדובר בשכר עבור הדין, כיצד אמרה הברייתא שדינו
108 דין, **והתניא**, **דיין הנוטל שכר על מנת לדון**, **דינו בטילא**. אלא
109 בהכרח שאין מדובר בברייתא בדין הנוטל שכר על מנת לדון,
110 **אלא באגר בטילא** – שכר בטלה, ואף על פי כן **קתינא** בברייתא
111 **שמכוער הדין הנוטל שכר לדון**, ואם כן, כיצד נטל קרנא שכר
112 בטלה. מתרצת הגמרא: **הני מילי** שאין ראוי לדיין ליטול שכר

1 **תשבע בפסוק** – כשישמעו שמת בעלה ותבוא לגבות את כתובתה,
2 תשבע שלא עכבה בידה רכוש של בעלה, ולא **תשבע בתחלה** –
3 בשעת גביית המזונות. **נחלקו עליו** ו–על חנן **בני כהנים גדולים**,
4 **ואמרו**, **תשבע בשני הזמנים**, **בתחלה** – בשעת גביית מזונות,
5 ותשבע גם **בפסוק**, כשתבוא לגבות את הכתובה. **אמר רבי דוסא בן**
6 **הרבינא** **ברבירהם** של בני כהנים גדולים. המשנה מביאה תנא
7 המכריע כדעת חנן: **אמר רבן יוחנן בן זבאי**, **יפה אמר חנן שלא**
8 **תשבע אלא בפסוק** בשעה שתבוא לגבות כתובתה.

* * *

נמרא

11 הגמרא מקשה על מה ששינו במשנתנו שהיו שני דייני גזירות
12 בירושלים: **ורמינחי** – וקשה שהרי בברייתא שנינו, **שלשה דייני**
13 **גזילות היו בירושלים**, והם **אדמון בן גדאי**, **וחנן הפצרי**, **וחנן בן**
14 **אבישלו**. הגמרא מבררת את הסתירה בין מה ששינו בברייתא
15 למה ששינו במשנה: **קשיא תלת אתרין** שבברייתא מבואר שהיו
16 שלשה דיינים ואילו במשנה נאמר שהיו רק שני דיינים, וכן **קשיא**
17 **גזירות אגזילות**, שהברייתא מכנה אותם 'דייני גזילות', ואילו
18 במשנה הם מכונים 'דייני גזירות'.

19 הגמרא מתרצת את הקושיא הראשונה: **בשלמא תלת אתרין לא**
20 **קשיא** – מובן מדוע אין סתירה בין מה ששינו בברייתא שהיו
21 שלשה לבין מה ששינו במשנה שהיו שנים, שכן אפשר לתרץ,
22 שאכן היו שלשה דיינים בירושלים כנאמר בברייתא, והטעם
23 שבמשנתנו הוזכרו רק שני דיינים הוא משום **דחשיב ליה קתינא** –
24 שהתנא של המשנה הזכיר רק את הדיינים החשובים, והם אדמון
25 וחנן בן אבישלו, ואילו דיינים **דלא חשיב ליה** כלומר, את חנן
26 המצרי, שלא היה חשוב כמותם. **לא קתינא**, ואילו התנא של
27 הברייתא מנה אף דיינים פחות חשובים, ולכך מנה גם את חנן
28 המצרי, אף שאינו חשוב כמותם. זהו אמנם תירוץ על הקושיא
29 הראשונה, **אלא גזירות אגזילות קשיא** – הסתירה בין 'גזילות'
30 'לגזירות' עדיין קשה. מתרצת הגמרא: **אמר רב נחמן בר יצחק**,
31 דיינים אלו מכונים גם 'דייני גזירות' וגם 'דייני גזילות' משום **שהיו**
32 **גזירין גזירות** – קונסים קנסות על גזילות. הגמרא מביאה דוגמא
33 לקנס שקנסו דייני הגזירות: **בתניא** בברייתא, בהמה שנכנסה
34 לרשות הניזק וקיימה – וחתכה **נטיעה** של אילן, כמה על בעל
35 הבהמה לשלם. **רבי יוסי אומר**, **גזירין גזירות** – קונסי קנסות
36 **שבידושלים אומרים**, אם היתה זו **נטיעה בת שנתה**, צריך לשלם לו
37 **שתי דינרי כסף**, ואם היתה נטיעה **בת שתי שנים**, צריך לשלם לו
38 **ארבע דינרי כסף**, וזהו קנס, שכן אינו משלם לפי השווי האמיתי
39 של הנטיעה.

40 הגמרא מוסיפה להקשות מברייתא אחרת: **ורמינחי**, **שלשה דייני**
41 **גזירות היו בירושלים**, והם **אדמון וחנן ונחום**. וקשה מדוע המשנה
42 אינה מזכירה את נחום. מתרצת הגמרא: **אמר רב פפא**, **מאן תנא**
43 **– מיהו התנא של ברייתא זו**, שהזכירה את נחום בין דייני הגזירות,
44 **רבי נתן היא**. **והתניא בברייתא**, **רבי נתן אומר**, **אף נחום חמדי מנורי**
45 **גזירות שבידושלים היה**, ולא הודו לו **חכמים** אלא לדעתם רק שני
46 דייני גזירות היו. ונמצא שהברייתא שהזכירה את נחום שניה
47 כדעת רבי נתן ואילו משנתנו שלא הזכירה, סוברת כדעת חכמים.
48 הגמרא מקשה על הברייתא שלא הזכירה אלא שלשה דיינים: ותו
49 **ליבא** – וכי לא היו עוד דיינים בירושלים, **והאמר רבי פנחס אמר**
50 **רבי אושעיא**, **שלש מאות ותשעים וארבעה בתי דינין של עשרים**
51 **ושלשה דיינים היו בירושלים**, **בגגן** – ובמספר זה היו שם בתי
52 **בנסיות לתפילה**, **ובגגן** – ובמספר זה היו שם בתי **מדרשות**
53 **למשנה ותלמוד**, **ובגגן** – ובמספר זה היו שם בתי **סופרים** ללמד
54 תינוקות.

55 מתרצת הגמרא: אכן **דיינין מוכא** ו–הרבה) **היו בירושלים**, **וכי**
56 **קאמרין** – וכאשר אמרנו שהיו רק שלשה, **אגזירי גזירות קאמרין**

כתובות. שני דיני – פרק שלושה עשר דף קה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קצא רש"י

1 קשיא תלתא אתרין קשיא גזילות אנגירות — ואם תאמר: אדרבה, אי גזילה וגזירה תרי
2 ממיל נידעו — תלתא אתרי לא קשיא: ידייני גזילה וזו תלתא, דיני גזירות לא הוו
3 אלא תרי ואמר רבי: חדא — דאינו סברא שתהא לדין אחד שתי שררות, דכמה אנשים
4 חשובים היו בירושלים שהיו יכולין לעמוד לכל שררה ושררה. ועוד: אי לאחד מהם הוו שתי
5 שררות — לחנן המצרי היה לו להיות, שהיה
6 חשוב יותר מחנן בן אבישלום, כמו שפירש רבינו
7 חס. מפי רבי. דחשיב ליה קתני — ואין לפרש:
8 דחשיב ליה יותר, דהא מוכח בבביתא דחנן
9 המצרי היה חשוב יותר מחנן בן אבישלום,
10 מדקתני ליה ברישא. אלא הכי פירושו: דחשיב
11 ליה בתר הכי, דאירי בהו מנתנית; חנן אומר שני
12 דברים אדמון אומר שבעה — קתני. דלא חשיב
13 ליה, כגון חנן המצרי שלא דבר כלום — לא קתני.
14 ולי נראה: דחשיב ליה — החשוב יותר. ואף על גב
15 דקתני חנן המצרי ברישא — הכי נמי אשכחן
16 מעשה רבי אלעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן
17 עזריה ורבי עקיבא, אף על פי שרבי עקיבא היה
18 חשוב מרבי אלעזר בן עזריה, שהוא היה ראש
19 לחכמים, ובכל דוכתי אמרינן (פסחים נ"א) "כגון
20 רבי עקיבא חברי". ובשילוחי פרק קמא דיבמות
21 (טזא), גבי מעשה דרבי דוסא בן הרכינס דאמר
22 להם רבי יהושע: אני אלך, ואחריו מי — רבי
23 אלעזר בן עזריה, ואחריו מי — רבי עקיבא.
24 ובשכנסו אצלו אמר לרבי יהושע: יש בן לעזריה
25 חברינן הוה לא היה יודע שרבי אלעזר בעולם,
26 ולרבי עקיבא אמר: "אתה הוא ששמך חולץ מסוף
27 העולם ועד סופו", ואפילו הכי מוכיח רבי אלעזר
28 ברישא. והיינו טעמא — שהיה ממשפחה מיוחסת
29 יותר מרבי עקיבא, שהיה עשירי לעזרא, וגם
30 בשביל נשיאותו. הכא נמי, דקתני חנן המצרי
31 ברישא — לא בשביל שהיה חשוב יותר, אלא
32 מפני שהוא ממשפחה מיוחסת יותר מחנן בן
33 אבישלום. ואומר רבי: דמכל מקום תקשי לך:
34 אמאי לא משני כדמשני רבינו תם; ולא פירכא
35 היא, דאי תנא להו לפי שדברו במשנתנו — הוה
36 ליה למתני "שני דיני גזירות שהיו בירושלים",
37 אבל מדקתני "היו בירושלים" — משמע שנים היו,
38 ותו לא. ועוד: מדתניא בסמוך: רבי נתן אומר אף
39 נחום המדי אחד מדייני גזירות שבירושלים היה,
40 ועל כרחך אבריהא לא קאי, דאם כן לרבי נתן
41 ארבע הוו, ואנן מוקמינן דהדיא דקתני שלשה
42 אדמון וחנן ונחום המדי לרבי נתן. אלא ודאי
43 דחשיב ליה החשובין יותר, משום הכי קאמר אף
44 נחום המדי היה אחד מגזירי גזירות, והיה חשוב
45 כמותם. מפי רבי.
46 גזירי גזירות שבירושלים היו נוטלין שכון
47 מתרומת הלשכה — הא דלא פריך הכא:
48 והכי עבדי הכי והכתבי "ושחוד לא תקח",
49 כדפריך עליה דקראנא אומר רבינו תם: משום דלא
50 אסור אלא מבעלי דנים, אבל הכא — משל צבור.
51 ורבי מפרש: דהכא לאו בתורת שכר היו נוטלין,
52 אלא הכא כל שעה היו יושבין בדין, ולא היו
53 עוסקין בשום מלאכה, ולא היה להם במה
54 להתפרנס והיה נוטל על הצבור לפרנסן. אבל
55 קרנא — אקריא בעלמא היה יושב, ולא היה לו
56 ליטול שכר. ומהאי טעמא נמי אתי שפיר הא
57 דקאמר לקמן (קא), מלמדי הלכות שחיטה
58 אפילו

1 תשבע כסוף — כשישמעו בו שמת, ותבא לגבות כתובתה — תשבע שלא עכבה בידה
2 משל בעלה כלום. ולא תשבע בתחלה — בשעת גיבוי מזוזות. גמרא אדמון בן נדא.
3 גזירין גזירות — קסות: קיטמה נטיעה גרסין, בבבא קמא גבי בהמה שנכנסה לרשות
4 הניזק והזיקה, קטמה נטיעת אילן כמה שמין אותה: שתי כסף — שתי מעות. בתי דינין
5 — של עשרים ושלשה. בתי כנסיות —
6 להתפלל. בתי מדרשות — למשנה ולתלמוד.
7 בתי סופרים — ללמוד תינוקות. נוטלין שכון —
8 ומתפרנסין הימנו, לפי שלא היה עוסקין
9 במלאכתן. ברשיעי עסקינן — שנוטלין שכר לדון
10 יותר מכדי חידוק? לא ספק — למוזנות. אף על
11 פי שלא רצו — ליטול. איסתירא — סלע.
12 בתורת שוחדא — שלא תחייבני אם זכאי אני.
13 בתורת אנרא — שכר טורח. הנוטל שכר לדון
14 — משנה היא במסכת בכורות (כטא), אמר דינא
15 — לא אומר לכם דין, כי אם בשכר כך וכך.
16 אמר במילא — שהיה נוטל ממלאכתו. דהוה תרי
17 כאמרי דחמרא — מריח באוצרות יין, אי זה
18 ראוי להתקיים. והקרב להתקלקל — ימכורו
19 מיד, ושכר זה היה מצוי לו בכל יום. כי הא —
20 דנטילא דמוכח שרי. הוה לי גבא דלי — מיא,
21 משקה שדתי. בחריקאי — במקומי. חריקאי —
22 אומר אני שהוא לשון פגום, כמו קרנים חרוקות
23 ד"שחיות חולין" (טזא), כלומה: שאני מסתלק,
24 ונפגם מקומי.
אינו
18 פנחס אמר רבי אושעיא: שלש מאות ותשעים וארבעה בתי דינין היו בירושלים, כנגדן
19 בתי כנסיות, וכנגדן בתי מדרשות, וכנגדן בתי סופרים. דינין — מוכא הוה, וכי קאמרינן —
20 אגזירי גזירות קאמרינן. אמר רב יהודה אמר רב אסי: גזירי גזירות שבירושלים היו נוטלין
21 שכרן תשעים ותשע מנה מתרומת הלשכה, לא רצו — מוסיפין להם. לא רצו? אפיו ברשיעי
22 עסקינן? אלא, לא ספקו אף על פי שלא רצו — מוסיפין עליהן. קרנא הוה שקיל איסתירא
23 מוכאי ואסתירא מחייב, ודאין להו דינא, והכי עבדי הכי? והכתבי: "ושחוד לא תקח"!
24 וכי תימא: הני מילי — היכא דלא שקיל מתרומתו, דלמא אתי לאצלוני דינא — קרנא, בין
25 דשקיל מתרומתו — לא אתי לאצלוני דינא. וכי לא אתי לאצלוני דינא מי שרי? והתניא:
26 "ושחוד לא תקח" מה תלמוד לומר? אם תלמוד שלא לזכות את החייב ושלא לחייב את
27 הזכאי — הרי כבר נאמר: "לא תהא משפט". אלא אפילו לזכות את הזכאי ולחייב את
28 החייב, אמרה תורה "ושחוד לא תקח"! הני מילי — היכא דשקיל בתורת שוחד, קרנא —
29 בתורת אגרא הוה שקיל. ובתורת אגרא מי שרי? והתנן, הנוטל שכר לדון — דיניו בטלין!
30 הני מילי — אגר דינא, קרנא — אגר בטילא הוה שקיל. ואגר בטילא מי שרי? והתניא:
31 מכווער הדיין שנוטל שכר לדון, אלא שדינו דין. היכי דמי? אילימא אגר דינא — דינו דין?
32 והתניא: הנוטל שכר לדון — דיניו בטלין! אלא — אגר בטילא, וקתני: מכווער הדיין! הני
33 מילי בטילא דלא מוכחא, קרנא — בטילא דמוכחא הוה שקיל, דהוה תהי באמכרא דתמרא,
34 ויהיב ליה וזא. פי הא דרב הונא, פי הוה אתי דינא לקמיה, אמר להו: הוה לי גבא דדלי
35 לי בחריקאי, ואידון לכו דינא. אמר רבי אבהו: בא וראה כמה סמויות ענינהו של מקבלי
36 שוחד; אדם חש בענינו — נותן מומן לרופא, ספק מתרפא ספק אינו מתרפא. והן נוטלין
37 שוה פרוטה, ומסמין ענינהו, שגאמרי: "כי השוחד יעור פקחים". תנו רבנן: "כי השוחד
38 יעור עיני חכמים" — קל וחומר לטפשי. "ויסלף דברי צדיקים" — קל וחומר לרשעים. מיד
39 מפשים ורשעים בני דינא ניהו? אלא הכי קאמר: "כי השוחד יעור עיני חכמים", אפילו
40 חכם גדול ולוקח שוחד — אינו נפטר מן העולם בלא סמויות הלכך. "ויסלף דברי צדיקים"

והלכות קמיצה היו נוטלין שכון מתרומת הלשכה, אף על פי ששכר תלמוד תורה אסור, כדאיתא בפרק "אין בין המורד" (גדרים לו.א), מפי רבי.

אפילו

אפילו צדיק גמור ונטול שוחד - והיינו קל וחומר לרשעים, שכבר נטל שוחד בפעם ראשונה; בדפנעם ראשונה כשנטול - אכתי צדיק הוי, שעדיין לא נטלו. וקל וחומר לטפשים - בפעם שניה, שנטול שוחד שכבר נעשה טפש מפעם ראשונה שנטלו. מפי רבי, ורבינו שמואל בן מאיר פירש: דהאי קל וחומר לטפשים אינו מן הבריייתא אלא מדרגתא

חכמים וצדיקים משמע שרוצה לומר קל וחומר לטפשים ולכך מתמה וכי בני דינא ומשני הכי קאמר ולא נידוק כמו שאמר רחבי גמי אמרין ב"המקבל" בסופו (בבא מציעא קיד:). תנו רבנן: "אם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו" ומשמע, הא עשיר - שכב, ומשני: הכי קאמר. **מאי** דכתיב: מלך במשפט יעמיד ארץ אם דומה דין למלך שאינו צריך לכלום - הכא משמע דצרכות ממון קאמר, משום שוחד. מדמסיק עליה: האי דינא דשאל שאליתא, ולעיל גמי - ממילי דשוחד איירי. ובסנהדרין בפרק קמא (ו,ב) מייתי דך דרשא גופה דרב נחמן בר כהן אדיין שאינו בקי, וצריך לשאל הוראתו ודין, דמסיק התם: דרש רב נחמן בר כהן: מאי דכתיב "מלך במשפט יעמיד ארץ"? ובתר הכי מסיק: דבי נשיאה אוקמו דינא דלא גמיר. וכולה שמעתא דהתם מיירי בדינא שאינו הוון מחמת שאינו קאי? ואומר רבינו תם: דמהאי קרא איכא למידק שאינו צריך לא לממון ולא לדברי תורה. מפי רבי, **לא** למאן דסני ליה ולא למאן דרחם ליה - לאו באוהב ושונא דאיירי ביה רבי יהודה ורבנן גבי עדות איירי, דלגבי דין אפילו רבנן מודו דפסול, כדמסיק מקרא בפרק "זה בורר" (סנהדרין כט,א), דאם כן הוה ליה לאתייב הכא קרא דהתם, אלא התם באוהב - כגון שושבינו ושונא - שלא דיבר עמו שלשה ימים. אבל הכא - באוהב כי הך דפרח גרפא ארישא אתא ההוא גברא שקליה, דאינו אלא חומרא בעלמא, שהוי מחמירין על עצמן, כדאשכחן בבמה דברים, אבל פסולין לא הוו. מפי רבי, **וכי** אלישע אוכל בכורים היה? אין צריך לדחוק בפירוש הקונטרס, דהכי פירשו: וכי אלישע אוכל בכורים היה? והלא בשומרון היה, ואין בכורים נאכלין חוץ לחומה, כדמוכח בריש "אלו הן הלוקח" (מכות ז,א) ובפרק "בחמה המקשה" (חולין סח,ב). והכי איתא בהדיא בסדר אליהו זוטא: דתלמידי חכמים כפרה להם לישראל בכל מקום מושבותיהם, שנאמר: "תקריב מנחת בכורים" ואומר "איש בא מבעל שלישה וגו'" וכי אלישע אוכל בכורים היה? והלא אין שם מקדש ולא מנח ולא כהן גדול! אלא אלישע ותלמידיו ושבין לפניו, מכאן אמרו רבי, והיינו

אינו נפטר מן העולם - והכי קאמר: קל וחומר שיסמא את עינו כשיהא טפש בסופו וישב לזון, שאינו צריך כלום - שהוא עשיר, ואין צריך להחניף. **דשאל שאליתא** - דרגיל לישאל מבני עירו בהמות וכלים. **מאי** מעבדא דשוחדא - למה אסור לטלו לזכות את הזכאי? **אין אדם רואה חובה לעצמו** - אין דעתו מתקרב לצד החובה לחייב את עצמו, ואפילו מתכוין לדין אמת. שהוא חד - הנותן והמקבל נעשים לב אחד. בני מחווא - עירו של רבא. מינייהו - מנקתא אוהבים אותו, אותם שזכיתי. **אם מרחם** - אם אוהבים - נעשו כולם אוהביו. כמבאר - גשר. **יהיב ליה ידא** - לסומכו. כנאטא דפריי - סל פירות, מפרס של רבי ישמעאל, זוזא - זוג. כהוי דאזיל ואתי - בכל אשר הולך ובא היה לבו לזכותו של אותו אריס, ובאין לו פתחי זכיות, ואומר בלבו: הלא יועטון כך וכך ויזכה בדין, ראשית הנו - בכל שנה שגזוז אותן חייב ליתן לכהן אחד מששים. גילדי דבי גילי - דגים קטנים. **וכי אלישע אוכל בכורים היה** - והלא לא כהן היה, שרירי מצינו בדברי הימים שנתחייס אביו על שבת גז, דכתיב: "יעני ושפט בבשן", ומצינו במסכת פסחים כ"אלו דברים" (סח,א) דשפט דהאי קרא הוא אביו של אלישע, שמע מינה קריבית הוא - להכי פסול ליה לדינא.

האי

דסני ליה - לא חזי ליה וכוותא. **אמר אביו**: האי צורבא מרבנן דמרתמין ליה בני מתא - לאו משום דמעלי טפי, אלא משום דלא מוכח להו כמילי דשמאי. **אמר רבא**: מריש הוה אמינא: הני בני מחווא פוליהו רחמו לי, פיון דהואי דיינא, אמינא: מינייהו סנו לי, ומינייהו רחמו לי. פיון דחואי דמאן דמיתייב ליה האידנא קא זכי למחר, אמינא: אם מרחם - פוליהו רחמו לי, אי מסנו - פוליהו סנו לי. תנו רבנן: "ושוחד לא תקח" - אינו צריך לומר שוחד כמון, אלא אפילו שוחד דברים נמי אסור. מדלא פתיב "כצע לא תקח". היכי דמי שוחד דברים? כי הא דשמואל הוה עבר במבאר, אתא ההוא גברא יהיב ליה ידיה. **אמר ליה**: מאי עבדתיה? **אמר ליה**: דינא אית לי. **אמר ליה**: פסילנא לך לדינא. **אמימר הוה יתיב וקא דאין דינא**, פרח גרפא ארישיה, אתא ההוא גברא שקליה, **אמר ליה**: מאי עבדתיה? **אמר ליה**: דינא אית לי. **אמר ליה**: פסילנא לך לדינא. **מר עוקבא הוה שדי וקא קמיה, אתא ההוא גברא פסייה**. **אמר ליה**: מאי עבדתיה? **אמר ליה**: דינא אית לי. **אמר ליה**: פסילנא לך לדינא. **רבי ישמעאל ברבי יוסי הוה רגיל אריסיה דהוה מייתי ליה כל מעלי שבתא כנתא דפירי**, יומא חד אייתי ליה בחמשא בשבתא. **אמר ליה**: מאי שנא האידנא? **אמר ליה**: דינא אית לי, ואמינא: אנב אורחי אייתי ליה למר. **לא קביל מיניה**, **אמר ליה**: פסילנא לך לדינא. **אוחיב וזוא דרבנן, וקדיינין ליה**. כהרי דקאזיל ואיתי אמר: אי בעי טעין הכי, ואי בעי טעין הכי, **אמר**: תיפח נפשם של מקבלי שוחד! ומה אני, שלא נטלתי, ואם נטלתי - שלי נטלתי, כך, מקבלי שוחד - על אחת פמה וכוה. **רבי ישמעאל בר אלישע**

אייתי ליה ההוא גברא ראשית הגז. **אמר ליה**: מהיבא את? **אמר ליה**: מודוך פלן. ומהתם להכא לא הוה פהן למיתבא ליה? **אמר ליה**: דינא אית לי, ואמינא: אנב אורחאי אייתי ליה למר. **אמר ליה**: פסילנא לך לדינא. **לא קביל מיניה**, **אוחיב ליה וזוא דרבנן וקדייני ליה**. כהרי דקאזיל ואיתי אמר: אי בעי טעין הכי, ואי בעי טעין הכי, **אמר**: תיפח נפשם של מקבלי שוחד! ומה אני שלא נטלתי, ואם נטלתי - שלי נטלתי, כך, מקבלי שוחד - על אחת פמה וכוה. **רב ענן אייתי ליה ההוא גברא פנתא דגילדי דבי גילי, אמר ליה**: מאי עבדתיה? **אמר ליה**: דינא אית לי. **לא קביל מיניה**, **אמר ליה**: פסילנא לך לדינא. **אמר ליה**: דינא דמר לא בעינא, קבולי לקביל מר, דלא למגען מר מאקרויב בפורים. **דתניא**: "איש בא מבעל שלישה ויבא איש האלהים לחם בפורים עשרים לחם שעורים ויכרם בצקלוגו", וכי אלישע אוכל בפורים הוה? אלא לומר לך: כל המביא דודין לתלמיד חכם - כאילו מקריב בפורים. **אמר ליה**: קבולי לא בעינן דאיכפיל, השתא דאמרת לי מעמא - מקבילנא. שדריה לקמיה דרב נחמן, שלח ליה: נדידיניה מר להאי גברא, דאנא ענן פסילנא ליה לדינא. **אמר**: מדשלח לי הכי, שמע מינה קריבית הוא, הוה קאים דינא דיתמי קמיה, **אמר**: האי

כתובות דף קה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קצצ

60 ולכן או שכולם אוהבי, או שכולם שונאי.

61 * * *

62 הגמרא עוברת לדון ב'שוחד' בדברים שאינם ממון: תנו רבנן,

63 נאמר (שמות כג ח) 'ושוחד לא תקח', אינו צריך לומר שאסור לדין

64 לקחת שוחד ממון מבעלי הדין, כמבואר בהמשך הגמרא, אלא

65 אפילו שוחד דברים שאינם ממון, נמי – גם כן אסור. ומוכח כן

66 מדלא פתח בפסוק 'בצע לא תקח'.

67 מבררת הגמרא: היכי דמי שוחד דברים שאותו אסרה הברייטא

68 לקחת. מבארת הגמרא: כי הוה דשמואל – כמו מקרה זה של

69 שמואל, הוה עבר בפברא – שהיה עובר בגשר שעל הנהר. אתא

70 ההוא גברא, יהיב ליה דיה – והושיט את ידו לשמואל, כדי לסומכו.

71 אמר ליה שמואל לאותו אדם, מאי עבדיה – מה מעשיך כאן.

72 אמר ליה אותו אדם לשמואל, דינא אית לי – דין יש לי, ובאתי

73 אליך כדי שתדונני. אמר ליה שמואל לאותו אדם, פסילנא לך

74 לדינא – פסול אני לך לדין מחמת שנהניתי ממך, והנאה זו

75 שקיבלתי ממך נחשבת כשוחד בדברים.

76 הגמרא מביאה עוד דוגמאות לשוחד באופנים שונים: פעם אחת,

77 בשעה שאמימר הוה יתיב וקא דאין דינא – יושב ודן דין, פרח גרפא

78 ארשיה – עפה נוצה ונחה על ראשו. אתא ההוא גברא, שקליה –

79 נטל משם את הנוצה. אמר ליה אמימר לאותו אדם, מאי עבדיה –

80 מה מעשיך כאן. אמר ליה אותו אדם לאמימר, דינא אית לי –

81 דין יש לי ובאתי אליך כדי שתדונני. אמר ליה אמימר לאותו אדם,

82 פסילנא לך לדינא – פסול אני לך לדין מחמת שנהניתי ממך, והנאה

83 זו שקיבלתי ממך נחשבת כשוחד בדברים.

84 מר עוקבא, הוה שדי רוקא קמיה – היה מונח רוק לפניו על הרצפה.

85 אתא ההוא גברא כסיה – בא אדם וכיסהו, כדי שלא ימאס בו מר

86 עוקבא. אמר ליה מר עוקבא לאותו אדם, מאי עבדיה, אמר ליה

87 אותו אדם למר עוקבא, דינא אית לי, אמר ליה מר עוקבא, פסילנא

88 לך לדינא.

89 רבי ישמעאל ברבי יוסי, הוה רגיל ארסייה, דהוה מייתי ליה כל מעלי

90 שבתא פנתא דפירי – היה רגיל האריס שעבד בפרדסו, להביא לו

91 בכל ערב שבת סל פירות מן הפרדס. וימא חר הקדים האריס

92 ואייתי ליה בחמשא בשבתא – והביא לו את הסל ביום חמישי. אמר

93 ליה רבי ישמעאל לאריס, מאי שנא האידנא – מדוע שינית בשבוע

94 זה, והקדמת להביא לי את הפירות כבר ביום חמישי. אמר ליה

95 האריס, דינא אית לי – דין יש לי, ובאתי אליך כדי שתדונני,

96 ואמינא – ואמרתי, אנב אורתי אייתי ליה למר – אגב שאני צריך

97 לבוא אליך לדון, אביא לך היום את הפירות. לא קביל רבי

98 ישמעאל ברבי יוסי מיניה את הפירות, אף על פי שהיו שלו, ואמר

99 ליה לאריס, פסילנא לך לדינא – פסול אני לך לדין. אותיב וזוזא

100 דרבנן – הושיב רבי ישמעאל זוג תלמידי חכמים לדון את האריס,

101 וקריינין ליה – והיו דנים אותו. פתח דקאזיל ואתי – וכשהיה רבי

102 ישמעאל הולך ובא, אמר בלבו, אי פעי האריס, מעין הכי – יכל

103 לטעון כך, ואי פעי האריס, מעין הכי – יכל לטעון כך, כלומר

104 הלואי שיתען כך וכך ויזכה בדין. כשראה רבי ישמעאל ברבי יוסי

105 שעד כדי כך נוטה דעתו לטובת האריס, אמר, תיפח נפשם של

106 מקבלי שוחד, שהרי ומה אני, שלא נמלתי את הפירות שהביא לי

107 האריס, ואם נמלתי – ואף אם הייתי נוטל, פירות שלי נמלתי ואף

108 על פי כן, קד נטיתי כל הזמן לטובתו, הרי מקבלי שוחד, על אחת

109 כמה וקמה שהשוחד יטה את ליבם.

110 רבי ישמעאל בר אלישע שהיה כהן גדול, אייתי ליה – הביא לו

111 ההוא גברא את ראשית תנו שלו, שהוא אחד משישים מגזית הזבאן

112 בכל שנה, וחייבים ליתנו לכהן. אמר ליה רבי ישמעאל בר אלישע

113 לאותו אדם, מהיקא את – מהיכן אתה. אמר ליה אותו אדם, הנני

114 מדיח פלי – ממקום פלוני. שאל אותו רבי ישמעאל, וכי בכל הדרך

115 מהתם להקא, לא הוה פתן למיתבא ליה – לא היה כהן לתת לו

116 ראשית הגז. אמר ליה, דינא אית לי – דין יש לי, ובאתי אליך כדי

117 שתדונני, ואמינא – אמרתי לעצמי, אנב אורחא אייתי ליה למר –

1 אפילו דין שהוא צדיק גמור, ולוקח שוחד, אינו נפטר מן העולם

2 בלא מירוח הדעת, וזהו כוונת הברייטא, שלאחר שנטל שוחד

3 פעם ראשונה וישב לדון, דעתו נטרפת, וקל וחומר שתוסיף

4 ותיטרף דעתו כשיטול שוחד פעם נוספת.

5 הגמרא מביאה דרשה בענין דומה: כי אתא רב דימי מארץ ישראל

6 לבבל, אמר, דרש רב נחמן בר רבה, מאי דכתיב – מהו פירוש

7 הכתוב (משלי כט ד) 'מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יחרסנה'.

8 אם דומה הדין למלך, שהוא עשיר ואינו צריך לכלום מאחרים,

9 ולכן אינו צריך להחניף להם, אזי יעמיד את הארץ בכך שידון דין

10 אמת. ואם דומה הדין לכהן, שמתחיל על התרנות כדי לקבל תרומות

11 ומעשרות, כלומר שהוא עני הוצרך לאחרים שיפרנסוהו, אזי

12 יחרסנה, כיון שיצטרך להחניף לאחרים, לא ידון דין אמת.

13 הגמרא מביאה מימרא נוספת בענין זה: אמר רבה בר רב שילא,

14 האי דינא דשאל שאלתא – דין ההגיל לשאול מבני עירו בהמות

15 ובכלים, פסול למדין דינא – פסול לדון דין, ולא אמרן שפסול לדון,

16 אלא באופן דלית ליה לאשולא – שאין לו לדין עצמו כלים

17 להשאל, אלא במקרה שאית ליה לאשולא, לית לן קה – אין בזה

18 שום חשש, משום שאז אינו מחניף לבעל הדין, כיון שהוא סובר

19 שכשם שאני צריך לו, כך הוא צריך לי. מקשה הגמרא: איני – וכי

20 כך הוא הדין, שדין השואל מבני עירו, ואינו יכול להשאלים,

21 פסול לדון. והאי רבא שאל שאלתא מדכי בר מריון – היה

22 שואל חפצים מביתו של בר מריון, אף על גב דלא שילי מיניה –

23 אף שלא היו שואלים ממנו, ומכל מקום היה דן את בני עירו.

24 מתרצת הגמרא: הך – שם, ששאל רבא כלים לא היה זה מחמת

25 שהיה זקוק לאותם כלים, אלא לאשכוחיהו הוא דבעי, כלומר,

26 שרצה להחשיבם שיאמרו אנשי העיר, שאנשים אלו כל כך

27 חשובים, עד שאדם גדול כרבא שואל מהם, וכיון שלא הוצרך

28 להם הותר לו לדונם.

29 בברייטא לעיל שנינו שגם על מנת לזכות את הזכאי אסור ליטול

30 שוחד, הגמרא מבארת את הטעם לכך: אמר רבא, מאי מעמא

31 דשוחדא – שאסרה התורה ליטול שוחד אפילו על מנת לדון

32 כראוי, מבאר רבא, שהטעם הוא שפיון דקביל ליה שוחדא מיניה –

33 שמשקיבל הדיין שוחד מהבעל דין, איקריבא ליה דעתיה לגביה –

34 נתקרבה דעתו אליו, והני גנופיה – ונעשה הדיין כגופו, והרי אין

35 אדם רואה חובה לעצמו, כלומר, אפילו אם ירצה לדון דין אמת,

36 אין דעתו של הדיין מתקרבת לצד החובה, לחייב את עצמו. לפי

37 זה מבארת הגמרא: מאי – מה פירוש המילה 'שוחד', שהוא חר,

38 כלומר שעל ידו הנותן והמקבל נעשים לב אחד.

39 הגמרא מבארת עוד מקרים, בהם פסול הדיין לדון: אמר רב פפא,

40 לא לידון איניש דינא – לא ידון אדם דין למאן דרחים ליה – למי

41 שהוא אוהבו ולא למאן דפני ליה – ולא למי שהוא שונא, משום

42 דרחים ליה – שלאוהבו, לא חוי ליה – אינו רואה לו חובה, ולדפני

43 ליה – ולמי שהוא שונא, לא חוי ליה ובותא – אינו רואה לו צד

44 זכות, ונמצא שאין הדין אמת.

45 אמר אביי, האי צורקא מרבנן – תלמיד חכם, דמרחמין ליה בני קתא

46 – שאוהבים אותו בני העיר, לאו משום דמעלי מפי – אין זה משום

47 שהוא מעולה יותר, אלא משום דלא מוכח להו כמילי דשמיא –

48 שאינו מוכיחם בענינים שבין אדם למקום. אמר רבא, מריש –

49 מתחילה, קודם שהייתי דין, הוה אמינא – הייתי סבור, שהני בני

50 מחזא, פולחו דחמו לי – שאותם בני מחזא, כולם הם אוהבי. כיון

51 דהואי דינא – כשנתמניתי לדין שם, אמינא – אמרתי שמינייהו

52 קנו לי – יש מהם ששונאים אותי, אותם שחייבתי בדין, ומינייהו

53 רחמו לי – ויש מהם שאוהבים אותי, אותם שזיכיתי בדין. כיון

54 דהואי – כיון שראיתי, דמאן דמתיב ליה האידנא, קא נבי למחר –

55 שאת מי שאני מחייב היום, אני מוכה למחר, בדין אחר אמינא –

56 אמרתי, אם מרחם, פולחו דחמו לי, אי מסנא, פולחו קנו לי – אם

57 מי שזוכה בדין אוהב אותי, הרי שגם המתחייב בדין אוהב אותי,

58 משום שבדין אחר הוא יצא זכאי. ואם המתחייב בדין שונא אותי,

59 הרי שגם הזוכה בדין שונא אותי, שכן בדין אחר הוא יוצא חייב,

האי עֲשֶׂה, וְהָאֵי עֲשֶׂה, כלומר, בכל אחד מהדינים שייך העשה לדון
 דין תורה, וְעֲשֶׂה דְּכַבֹּד תִּזְכֶּה עֲדִיף – והעשה לדון את קרובו של
 רב ענן שיש בזה גם כבוד התורה של רב ענן עדיף, ולפיכך, סְלִיכָה
 רב נחמן לְדִינָא דְיָתְמִי, וְאַחֲתִיָּה לְרִינְיָה – והוריד לדון את אותו
 אדם. בִּין דְּחָזָא בְּעַל דִּינִיָּה – כיון שראה בעל דינו של אותו אדם,
 יִקְרָא דְקָא עֲבִיד לִיה – את הכבוד שעשה לו רב נחמן, נבהל,
 וְאַסְתַּתֵּם מַעֲנִיתָה – ונסתתמו טענותיו, ולא יכל לטעון טענותיו
 כראוי.

הגמרא מביאה מה אירע לאחר אותו מעשה: רב עֲנָן, הוּא רִגִּיל
 אֱלִיָּהוּ דְאֵתִי גְבִיָּה – היה רגיל אליהו הנביא שהיה בא ומתגלה
 אליו, וְהָהוּא מְתַנֵּי לִיה סֵדֵר דְאֱלִיָּהוּ – שהיה שונה לו את הברייתא
 הנקראת 'סדר אליהו'. בִּין דְּעָבֵד רַב־הֵבִי – כיון שעשה רב ענן כן,
 ששלח לרב נחמן שידון את פלוני ובכך נגרם שנסתתמו טענותיו
 של בעל דינו, אִסְתַּלַּק – נסתלק אליהו ושוב לא הגיע אליו. וְתִבִּי
 בְּתַעֲנִיתָא וְקָא רַחֲמִי – ישב רב ענן בתענית וביקש רחמים, וְאָתָּא
 – ובא אליו שוב אליהו. בִּי אָתָּא – כאשר בא אליו, הוּא מְבַעֲרִית
 לִיה פְּעוּתִי – היה מבטית ומפחיד אותו, וְעָבֵד תִּיבּוּתָא – ועשה רב
 ענן תיבה וְתִיבִי קָמִיָּה וְהִיהָ יוֹשֵׁב בַּתּוֹכָהּ לִפְנֵי אֱלִיָּהוּ מִזְמַת הַפֶּחַד,
 עַד דְּאִפְּקִי לִיה סִידְרָהּ עַד שֶׁהִיָּה מְסִיִּים סֵדֵר לִימּוּדוֹ. וְהִינּוּ דְאִמְרִי
 – והיו מה שאומרים ש'סדר אליהו' יש בו שני חלקים, סֵדֵר דְאֱלִיָּהוּ
 רַבֵּה, סֵדֵר אֱלִיָּהוּ וּזְמָנָא, משום שמה שרב ענן למד מאליהו בתחילה
 מחוץ לתיבה, רב יותר וזה הנקרא 'רב' ומה שלמד הימנו לבסוף
 בתוך התיבה מועט יותר, ולכן נקראת 'זוטא'.

אגב שהביאה הגמרא (לעיל קד) את המעשה בלחם שהביאו
 לאלישע, מביאה הגמרא עוד דרשה שלמדו משם: בְּשֵׁנִי דְרַב יוֹסֵף
 הוּא רִיתְחָא – בשנים שהיה רב יוסף חי היה כעס מאת ה' ובא רעב
 לעולם. אִמְרִי לִיה רַבֵּן לְרַב יוֹסֵף, לִיבְעִי מִרַחֲמֵי – שיבקש רחמים
 שיפסק הרעב. אִמְרִי לִיה רַב יוֹסֵף לְרַבֵּן, הֲשִׁתָּא – ומעתה יש
 לתמוה, וְהָאֵלֶּיךָ, דְּכִי הוּא רַבֵּן מִפְּטָרִי מִקְּמִיָּה – שכאשר היו
 התלמידים נפטרים מלפניו לשוב לבתיהם, הוּא פְּרִיִּישׁ תְּרִי אֶלְפִין
 וּמֵאֲתָן רַבֵּן – היו נשארים אלפיים ומאתים תלמידים אצלו שהיו
 אוכלים על שלחנו, ומכל מקום בְּעֵדֵן רִיתְחָא לֹא הָהוּא בְּעִי רַחֲמֵי –
 בשעה שהיה כעס משמים לא היה מבקש רחמים מה', אִמְרִי אִיבְעִי
 רַחֲמֵי – וכי אני שאין לי כל כך הרבה תלמידים, אבקש רחמים
 לבטל הגזירה.

מבררת הגמרא: וּמֵאֲתָן דְּפִיִּישׁ רַבֵּי – ומנן לנו שנשארו לסעוד על
 שולחנו של אלישע אלפיים ומאתים. דְּרַתִּיב בַּעֲנִין הַעֲשִׂירִים וּשְׁנַיִם
 לַחֲמִישִׁים שֶׁהִבִּיאוּ לְאִלִּישֵׁעַ (מלכים ב' ד מג) וְיֵאמָר מִשְׁרְתוֹ מַה אֲתָן וְהָ
 לִפְנֵי מֵאָה אִישׁ' כלומר, כיצד יספיק הלחם למאה איש. ויש לברר,
 מֵאָה מֵה כּוּנֹת הַפּוּסוֹק לִפְנֵי מֵאָה אִישׁ, אִלְלִימָא דְּכּוּלָּהּ – אם
 תאמר שהכוונה שבכל הלחמים אין די ליתן לִפְנֵי מֵאָה אִישׁ, הרי
 בְּשֵׁנִי בְּצוּרֵת שֶׁאֵין הַלֶּחֶם בְּרִיחַ, מוֹכָא הוּא – נחשבים הם הרבה גם
 עבור מאה איש, אֵלָּא על כרחך דָּבָל חֵד וְחֵד – שכל אחד ואחד
 מן הככרות ינתן קָמִי –לפני מֵאָה אִישׁ, ומאחר שהיו שם עשרים
 ושתים ככרות נמצא מספר התלמידים הסמוכים על שולחנו
 אלפיים ומאתים.

הגמרא מפרטת את מנין התלמידים שהיו סמוכים על שולחנם של
 כמה מהאמוראים: בִּי הוּא מִיפְּטָרִי רַבֵּן מְבִי רַב – כאשר היו
 התלמידים נפטרים לבתיהם מבית מדרשו של רב, הוּא פְּרִיִּישׁ אֶלְפָא
 וּמֵאֲתָן רַבֵּן – היו נשארים לסעוד על שולחנו אלף ומאתים
 תלמידים. ובשהיו נפטרים התלמידים מְבִי רַב הוּנָא, הוּא פְּרִיִּישׁ
 תִּמְנִי מֵאָה רַבֵּן – היו נשארים שמונה מאות תלמידים.

הגמרא מתארת את רבוי הקהל שהיה נאסף לשמוע את שיעורו
 של רב הונא: רַב הוּנָא הָהוּ דְרִישׁ בְּהִלְיָסֵר אֲמוּרָאִי – היה דורש

בשלושה עשר מתורגמנים, שהיו משמיעים דרשתו לרבים. בִּי הוּא
 קְרִיִּי רַבֵּן מִתְּיָבְתָא דְרַב הוּנָא – כשהיו התלמידים קמים
 משיעורו של רב הונא, וְנִפְצִי גְלִימֵיהוּ – והיו מנערים את
 גלימותיהם מהעפר שדבק בהם כשישבו על הקרקע, הָהוּ סְלִיק
 אֲבָקָא וְכַפִּי לִיה לְיוֹמָא – היה עולה אבק רב כל כך שהיה מאפיל
 את אור החמה, וְאִמְרִי בְּמַעְרָבָא – וכאשר ראו זאת בארץ ישראל,
 היו אומרים, קָמוּ לִיה מִתְּיָבְתָא דְרַב הוּנָא בְּבִלְאָה – הנה קמו
 התלמידים משיבתו של רב הונא בבבל.

הגמרא ממשיכה להביא מנין התלמידים שהיו סמוכים על
 שולחנם של חכמים שונים: בִּי מִיפְּטָרִי רַבֵּן מְבִי רַבָּה וְרַב יוֹסֵף –
 כשהיו התלמידים נפטרים מלפני רבה ורב יוסף, הוּא פְּרִיִּישׁ – היו
 נשארים לאכול על שולחנם, אֲרִבְעָא מֵאָה רַבֵּן – ארבע מאות
 תלמידים, וְקָרוּ לְנִפְשֵׁיהוּ יָתְמִי – והיו רבה ורב יוסף קוראים
 לעצמם יתומים, בִּי הוּא מִיפְּטָרִי רַבֵּן מְבִי אֲבִי, וְאִמְרִי לֵה – ויש
 אומרים מְבִי רַב פָּפָא, וְאִמְרִי לֵה, מְבִי רַב אֲשִׁי, הוּא פְּרִיִּישׁ מֵאֲתָן
 רַבֵּן – היו נשארים מאתים תלמידים וְקָרוּ נִפְשֵׁיהוּ – והיו קוראים
 עצמם יָתְמִי דְיָתְמִי.

* * *

בגמרא לעיל שנינו שגזרי גזירות שבירושלים היו נוטלים שכון
 מתרומת הלשכה, מביאה הגמרא שישנם עוד דברים שנעשו
 במעות אלו: אִמְרִי רַבִּי יִצְחָק בְּרִי דְרִיפָא אִמְרִי רַב אֲמִי, מְבַכְרִי מוֹמִין
 של בהמות קדשים שביְרוּשָׁלַיִם, הִיו נוֹטְלִין שְׂכָרָן מִתְּרומַת הַלִּשְׁכָּה.
 אִמְרִי רַב יְהוּדָה אִמְרִי שְׂמוּאֵל, תְּלִמְדֵי חֲכָמִים הַמְלַמְדִּין הַלְבוּת
 שְׂחִיטָה לְבָתְנִים לְצוּרֵךְ שְׁחִיטַת הַקֶּרְבָּנוֹת, הִיו נוֹטְלִין שְׂכָרָן מִתְּרומַת
 הַלִּשְׁכָּה.

אִמְרִי רַב גִּידֵל אִמְרִי רַב, תְּלִמְדֵי חֲכָמִים הַמְלַמְדִּים הַלְבוּת קְמִיצָה של
 המנחות לְבָתְנִים, נוֹטְלִין שְׂכָרָן מִתְּרומַת הַלִּשְׁכָּה.
 אִמְרִי רַבָּה בְּרִי בְרִי חֲנָה אִמְרִי רַבִּי יוֹחָנָן, מְגִיחֵי סְפָרִים שְׁהוֹשִׁיבוּ בֵּית
 דִּין בִּירוּשָׁלַיִם שִׂיחָא כָּל אֶחָד מִבֵּיא לָהֶם סְפָרֵי לְהַגִּיהֶם, הִיו נוֹטְלִין
 שְׂכָרָן מִתְּרומַת הַלִּשְׁכָּה, שְׁבִית דִּין הַפְּקִיר תְּרומַת הַלִּשְׁכָּה לָכֵךְ
 כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְעַצְלוּ בְּנֵי אָדָם מִלְּהַגִּיהַ סְפָרֵיהֶם.

אִמְרִי רַב נַחֲמָן אִמְרִי רַב, נָשִׁים הַאֲוִינֹת בְּפָרְכוּת לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ הִיו
 נוֹטְלוֹת שְׂכָרָן מִתְּרומַת הַלִּשְׁכָּה, וְאִנִּי רַב נַחֲמָן חוֹלֵק וְאִמְרִי
 שְׁנוֹטְלוֹת שְׂכָרָן מִקְדָּשִׁי בְּרַב חֲנִיָּה, הוֹאִיל וּפְרָכוּת תַּחַת – במקום
 חֵלֶק מִנֶּנֶן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ עֲשׂוּיֹת, לְפִיכָךְ נַחֲשִׁבִים כְּצוּרֵךְ הַבֵּינָן.
 הגמרא מקשה על דברי רב נחמן: מִיִּתְיָבִי, נָשִׁים הַאֲוִינֹת בְּפָרְכוּת,
 וְכֵן מִשְׁפַּחַת בֵּית גִּרְמֵי שֶׁהִיו מְמוּנִים עַל מַעֲשֵׂה לָחֶם הַתְּנִים,
 וּמִשְׁפַּחַת בֵּית אֲבִינִים שֶׁהִיו מְמוּנִים עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטָרֶת, בּוֹלֵן הִיו
 נוֹטְלוֹת שְׂכָרָן מִתְּרומַת הַלִּשְׁכָּה. וברייתא זו סותרת לכאורה את
 דברי רב נחמן. מתרצת הגמרא: הָתָם בְּדַבְרֵי – הברייתא שם
 מדברת על הפרוכות שהיו כנגד הפתחים שעשויות לצניעות
 ואינם חלק מהבנין, ולכן נעשים מתרומת הלשכה. דְּאִמְרִי רַבִּי יוֹרְאָ
 אִמְרִי רַב, שְׁלִשָּׁה עֶשְׂרֵי פְּרָכוּת הִיו בְּמִקְדָּשׁ שְׁנִי, שְׂבָעָה מֵהֶם הִיו
 תְּלוּיִם בְּגִנֵּי שְׂבָעָה שְׁעָרִים שֶׁהִיו לְעוֹרָה, אֶחָד לְפָתְחוֹ שֶׁל הַיֵּכָל
 וְאֶחָד לְפָתְחוֹ שֶׁל אוֹלָם, שְׁנַיִם בְּבִידֵי לְהַבְדִּיל בֵּין הַהֵיכָל לְקוֹדֶשׁ
 הַקְּדָשִׁים, וְשְׁנַיִם מְכוּנוֹת בְּגִנֵּן בְּעִלְיָה לְהַבְדִּיל בֵּין עֲלִיית הַהֵיכָל
 לְעֲלִיית קוֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים.

דבר נוסף שעשו מתרומת הלשכה: תָּנוּ רַבֵּן, נָשִׁים הַמְגִּדְלוֹת אֶת
 בְּגִדָּתָן בְּטַהֲרָה לְצוּרֵךְ עֲשִׂית אֶפֶר פָּרָה אֲדוּמָה, הִיו נוֹטְלוֹת שְׂכָרָן
 מִתְּרומַת הַלִּשְׁכָּה. אֲבָא שְׂאוּל אוֹמֵר, נָשִׁים יִקְרוּת – עשירות
 שְׂבִירִישִׁים הִיו זְנוּת אוֹתָן וּפְסִרְנוֹת אוֹתָן בִּלְבוּשׁ וּבִכְסוּת.
 הגמרא דנה מהיכן לקחו מעות לעשיית כלים שונים שבמקדש:
 בְּעָא מִינֵיהּ – שאל רב הונא מִרַב,

כתובות. שני דייני – פרק שלושה עשר דף קו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קצה רש"י

והיינו דאמרין סדר אליהו רבה וסדר אליהו וזוטא — אמר רבי: לפי שהפסיק בלמודו לרב
ענן חלקו לשני סדרים, ובפעם ראשון למד ממנו יותר מן הארבע ידות — קרי
לראשון סדר אליהו רבה, ולבתרא קרי וזוטא. **מבקר**י מומין שבירושלים היו נוטלין שכן
— תימה: דהתנן בבבורות פרק "עד כמזה" (בטג); הנוטל שכר להיות רואה בבורות — אין
שוחטין אותו על פיו ויש לומר: כמו שתרצתי
למעלה. ועוד: דהתנן דוקא בבבורות, שיש לחוש
שמו משום שכר יתירנו. אבל הכא מיירי בבדיקת
מומי שאר קדשים. והכי איתא בשמילי פרק
"התרומה" (א"י). דאמר: מבקרי מומין
קדשים נוטלין שכן מתרומת הלשכה.
מלמדין הלכות קמיה — והא דלא חשיב
הלכות מליקה — שבכלל הלכות שחיטה הן.
שבעה בנגד שבעה שערים — לשבעה שערי
עזרה קאמר. ואומר רבי: דסבירא ליה כתנא
דמתניתין דמסכת מדות בפרק קמא (משנה ד).
דתנן: שבעה שערים היו בעזרה שלשה בצפון
ושלשה בדרום ואחד במזרח. והא דתנן התם
לעיל: בשלשה מקומות הכהנים שומרים כ' על
חמשה שערי העזרה כ' — במסכת תמיד בפרק
קמא (כז). — פריך להו, ומשני אביי: רורי מנייהו
לא בעי שימור. ורבי משני: תנאי היא, דתנאי: אין
פורחין ומשלשה גוברין ושבעה אמרכלין. רבי נתן
אמר: אין פורחין משלשה עשר גוברים כנגד
שלשה עשר שערים. דל חמשה דהר הבית — פשו
לדור תמניא, אלו שמונה דעזרה — אלא: איכא
תנא דאמר: תמניא הוו, ואיכא תנא דאמר: חמשה
הוו. תימה: אמאי מייית רבא תנאי? ומתניתין
דמדות היה יכול להביא, דתנן התם בפרק שני
(משנה ו). שלש עשרה השתחוואות היו שם, אבא
יוסף בן חנן אומר: בנגד שלשה עשר שערים. ועוד
תימה: דהרי כאן מחלוקת רביעי, דעל כרחין
להחזיק תנא דסבירא ליה דשלשה עשר שערים
היו בעזרה — לא מצוי למימר דקסבר שמונה ודל
חמשה דהר הבית, דהא מפרש התם שמו של
אותן שערים, ואין מזכירין אפילו אחד מאותן
שערים דהר הבית המפורש בפרק קמא דמדות:
שני שערי וזלחה מן הדרום, וקויפוטס מן המערב,
וטדי מן הצפון, שער מורזו שושן הבירה עליו
צורה. ואומר רבינו תם: דלעולם סבירא ליה
להחזיק תנא דשבעה שערים היו בעזרה, והא
דחשיב שלשה עשר — היינו עם השערים
הקטנים, דהכל חשיב. תרע: דהא חשיב פישפושן
שהיו לשער נקור. אבל גדולים לא היו בעזרה
אלא שבעה. והן אותן המפורשים בפרק קמא.
המעניין שם ימצא דשער הקרבן דפרק קמא הוא
שער הבבורות דפרק שני, ואותן שלשה עשר
שערים דמדות שנויים נמי במסכת שקלים כל
אותה משנה ממש בפרק שלשה עשר שופרות,
אבל אין שנוי בה אבא יוסף בן חנן כמו ששנוי
במסכת מדות. ובגמרא דירושלמי קאמר: מתניתין
אבא יוסף בן חנן, דקאמר כנגד שלשה עשר
שערים. דלרבנן שבעה שערים הוו בעזרה.
דעתייהו דרבנן היכן היו השתחוואות האלו — כי
ההיא דהנינן תמן: שלש עשרה פרוצות היו בה.
שפרזו מלכי יון וחזרו וגדרום, וגורו כנגדם שלש
עשרה השתחוואות. ואם תאמר: לרבנן נמי, דתני
שבעה שערים, מאי קמחמה: כנגד מי הוו
השתחוואות? אינהו נמי מורו דעם הקטנים היו
שלשה עשר, כדפרישתי! ואומר רבינו תם: כיון

האי עשה והאי עשה — מצות הדיינים עשה "שפטתם צדק". עשה דכבוד תורה — דיניה
דהאי גברא דהוא עשה, דאיכא כבוד תורה דרב ענן בהדיא — עדיף. סדר אליהו רבה
— שלמד חוץ לחיבה, סדר אליהו וזוטא — שלמד בתוך התיבה. הוה ריתחא — כעס של
מקום, ובא רעב לעולם. דבי **מיפסרי** — תלמידיו ממנו, לעמוד מבית המדרש. הוו פיישי
נביה — אוכלי שלחנו, תרי אלפים ומאתים.
דכתיב: "עשרים לחם ולחם בכורים" — הא
עשרים וחד, וברמל — הרי עשרים ותרתי. וכל
אחד לפני מאה איש — הרי תרי אלפין ומאתים.
בתליסר אמוראי — השומעין מפיו ומשמיעין
לרבים, זה מכאן וזה מכאן, ומלפנים ומלאחר.
ומתחלקין למקומות הרבה, שהיה העם רב.
וכפי ליה ליומא — מאפיל את החמה, ויהי
ניכר בארץ ישראל. מניחי ספרים — של כל
אדם ואדם, שאסור להשחות ספר שאינו מוגה,
משום "אל תשכן באהלך עולה". וראו בית דין
שהיו מתעצלין בדבר, והפקירו תרומת הלשכה
לכך: בית אבטינס ובית גרמו במסכת יומא
(לחא). בדבבי — בפרכות שכנגד הפתחים,
דלצניעותא עבדי, ואינן תחת בנין. אבל כל
צורך בנין, כגון פירות המבדילות בין היכל
לקדשי הקדשים, שהיו במקדש שני במקום אמה
טרקסין שעשה שלמה בבנין ראשון. ואנשי
הגולה עשו את ההיכל גבוה אמור, ולא יכול
בנין בעובי אמה להתקיים בגובה כזה. ולהרחיבו
לא יכלו — לפי שמקצרים את ההיכל או את
קדשי הקדשים. ועשו שתי פרכות וביניהם אמה,
כדאמרין במסכת יומא (גא). ואותן פרכות
נעשו מקדשי בדק הבית, שבעה שערים —
לעזרה. שתיים בדביר — תחת אמה טרקסין.
ושתיים כנגדן בעליה — להבדיל בין עליית היכל
לעליית קדשי הקדשים, וגם הן במקום אמה
טרקסין. המגדלות בניןן לפרה — בחצרות
הבנויות בסלעים בירושלים, ותחתיהם חלל
מפני קבר התהום. כדתנן במסכת פירא (פרק ג'
משנה ב), ומיייתן לה בפרק "הישן תחת המטה"
(סוכה כא). ובאין נשים עוברות ויולדות שם,
ומגדלות שם בנייהם לצורכי פרה אדומה,
לעסוק בשרפתה ומילוי מימיה ולהוות כל
שבעה על כהן השורפה, כדאמרין במסכת
יומא (דא). ומעלה זו עשו לה, להתעסק בה
תנוקות שלא נטמאו מימיהם, מפני שזולזו בה
לעשותה בטבול יום, כדתנן: מטמאין היו הכהן
השורף את הפרה, ומטבילין אותו, להוציא
מלבן של צדוקין שהיו אמורין: במעורבי שמש
היתה נעשית. נשים יקרות — עשירות.
מפרנסות — בלבוש וכסות.

שפירושלים היו נוטלין שכן מתרומת הלשכה. אמר רב נחמן אמר רב: נשים האורגות
בפרכות נוטלות שכן מתרומת הלשכה. ואני אומר: מקדשי בדרק הבית, הואיל ופרכות
תחת בניןן עשויות. מיתבי: נשים האורגות בפרכות, ובית גרמו על מעשה לחם הפנים,
ובית אבטינס על מעשה הקמרת - פולין היו נוטלות שכן מתרומת הלשכה. התם בדבבי,
דאמר רבי יורא אמר רב: שלשה עשר פרכות היו במקדש שני, שבעה בנגד שבעה
שערים, אחד לפתחו של היכל, ואחד לפתחו של אולם, שתיים בדביר, שתיים בנגדן בעליה.
תנו רבנן: נשים המגדלות בניהן לפרה היו נוטלות שכן מתרומת הלשכה. אבא שאול
אומר: נשים יקרות שפירושלים היו גנות אותן ומפרנסות אותן. בעא מיניה רב הונא מרב:

כלי

דלא חשיבי בענייניהו כל כך שיקראו אותם שערים — אין נראה שיהא השתחוואות כנגדם. אבל אבא יוסף בן חנן קרא אותם שערים. מפי רבי.

וכי גבו הוותירו מאי הוי? — אבל אתהך דלעיל לא פריך בית גרמו ובית אבטיס — דבכל
הנהו היו בני ישראל מקדישין אותן לצורך כך כמו לצורך קרבנות, שכל אותן דברים
רגילות הן. והיינו דקתני דבאין מתרומת הלשכה עצמה, ולא קתני "מותר" — היינו משום
דלאו מחמת "לב בית דין" מישתרו, אלא מחמת ישראל, אבל לך תירוצא פריך, דמסיק
היכא דלא הותירו — אסידי, והיכא הוותירו —
שרי, פריך: מאי שנא? דהא פשיטא שלא לדעת כן
מקדישין, כיון דלא שרית ליה כי לא הותירו.
ומשני: לב בית דין מתנה עליהן, והן מקדישין
לדעת בית דין. **תנא** דבי רבי ישמעאל: כלי
שרת באין מתרומת הלשכה. הא תרומת הלשכה
היינו מותר תרומת הלשכה, כדמוכח במתניתין
דפליג ארבי עקיבא, דקתני: מותר תרומה לכלי
שרת. ואם תאמר: כי פריך תלמוד: ואימא
שיריים גופיהו? והיינו משום דכתיב "שאר",
ולישני: דהא "שאר הכסף" — היינו מותר תרומה
יש לומר: דבמילתא דפסיקא ליה בעי לאוקמי
קרא, והיינו שיריים, דבכל שנה איתנהו, אבל
במותר דלא פסיקא ליה — לא ניהא ליה לאוקמי
לקרא. **בראמר** רבא העולה עלה ראשונה —
תימא: אמאי איצטריך האי דרשא דרבא? תיפוק
ליה מדיכא דמפקא מתניתין דזבחים בפרק "כל
התירי" (פטא), דקתני: כל התירי מחבירו קודם
לחברו: התמיד קודמין למוספין כו'. וקא בעי
בגמרא: מנא לן? ומתמה: מנא לן? דקתני טעמא
"מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד", וכי
תימא: דהתם איצטריך — היכא דליכא אלא חה,
דאשמעין קרא דעריקין לגמרי מוספין מקמי
תמידין — לא היא, דהתם נפקא לן בכל מקום
תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם, כדמפיק התם
מ"כאלה תעשה" — שיהו כל עשיות שוות. ואי כבי
האי גונא מיירי — מהתם לא נפקא לן, ועד,
מסברא רישא, דכל התירי מחבירו קודם לחבירו,
מיוניא דומיא דבבא שאריריה, דקתני: כל
המקודש מחבירו קודם לחבירו: דם חטאת קודם
לדם עולה, מפני שהוא מרצה כו' — וכל הנך
בקרימה ממש מיירי. והא נמי ליכא לתרוצי דאי
מהתם ד"מלבד עולת הבקר" הוה אמנא: דהוהא
עולה דקדמה למוספין — משום דתדירא ומוספין
לא תדיר. אבל תמידין לעולת נדבה, דהוהא ליה
נמי תדירא — לעולם אימא לך לא תקדמו. להכי
איצטריך קרא ד"העולה" — עולה ראשונה.
דבמנחות פרק "התכלת" (מטא), מיייתי לקרא
דרבא אקדימה דעולה למוספין, דאמרין התם:
בעא מיניה רב חייא בר אבא מרב חסדא: צבור
שאין להם תמידין ומוספין אי זה מהם קודם כו'
ומסיק, אמר ליה, תניתיה: התמידין אין מעבדין
את המוספין, ולא המוספין את התמידים. הדין
דמי, אילמא אית ליה ליה ליקדם — והתניא: מנין
שלא הא דבר קודם לתמיד של שחר — תלמוד
לומר "וערך עליה העולה" ואמר רבא כו'. אלא
בדלית ליה, ואי בתמידין ומוספין דהוה —
פשיטא שתדיר קודם. אלא במוספין דהוה
ותמידין דלמחר. אלמא אקדימה דעולה למוספין
מיייתי לה, ותימא: דרשת המנחה הוה ליה
לאיתיה, דקתני בהדיא "מלבד עולת הבקר!"

ובההיא דשילוח "הגוזל קמא" (בבא קמא קיא.) קשה יותר, דקתני: הביא אשמו עד שלא הביא גזילו — לא יצא. ומפרש בגמרא: "מלבד איל הכפורים" — מכלל דכסף קדים. ופריך: אלא
מעתה "מלבד עולת הבקר" — הכי נמי דמוספין ברישא? והא תניא: מנין שלא הא דבר כו', ואמר רבא: העולה עלה ראשונה. והשתא הוה ליה לאתויי מתניתין ד"כל התירי", דארברה
מדכתיב "מלבד" — מכלל דעולה קדמה! ונראה לפרש: דודאי מדכתיב "העולה" נפקא דהקטרת תמיד קדמה להקטרת מוספין. דגבי הקטרה הוה דכתיב "מלבד עולת הבקר אשר לעולת
התמיד תעשו את אלה" — התם עשוי דדם ניהו. והשתא בבבא קמא לא הוה מצי לאתויי מתניתין ד"כל התירי", דודאי גבי איל הכפורים משמע לשון "מלבד" דכסף קדים, כיון דהוה כתוב
תחלה בפרשה, והדר כתיב "איל הכפורים" אבל גבי עשיות — ליכא למידק דמוספין קדמי, כיון דכתיב "עולה" ברישא והדר עשיה דדם דמוספין. אבל הקטרה דמוספין כתיב ברישא, להכי
פריך שפיר מההוא דרבא. ומיזו, בההוא דמנחות דרבי הוה מצי לאתויי הדיא ד"כל התירי".

כלי שרת — שמשרתין בהן במזבח החיצון, שהוא בנין של אבנים. ובכללותם — לחזק את
בדק הבית בימי ידואש. ופסוק זה בדברי הימים. שגבו — לצורך בדק הבית. והותירו, שאין
צריכין לכולו — עושין מן המותר כלי שרת. **מאי** הוי — הא לא לקדשת קרבן גבו. **כסף**
שיש לו שיריים — כסף הקפות שהוא נתרם מן הלשכה, ושיריים נשארים בלשכה. וה
תרומת הלשכה — כסף שבקופות. ואימא שיריים
נפישו — משיריים הנותרים בלשכה כלי שרת
באין, ולא מן התרומה עצמה. העולה עולה
ראשונה — מנין שלא יהא דבר קודם על
המערכה לתמיד של שחר — תלמוד לומר
"וערך עליה העולה". והוהוה: מאי תלמודא?
ואמר רבא: "העולה" משמע העולה האמורה
ראשון בסדרי קרבנות, והיא עולת הבקר.
שנאמר "ואמרת להם זה האשה" כו', והיא
יתירא קא דריש. והכא נמי "את שאר הכסף" —
בכסף שיש לו שאר. מוכח הוה — כלי הוא ולא
בנין, שאינו מחובר לאדמה, ויכולין לסטלה,
לפיכך נידון ככלי. ולבונה — של לחם הפנים.
מותר נסכים — פליגי בה במסכת מנחות בפרק
"שתי מדות" (צא), רבי חייא בר רבי יוסף אמר:
בירוצי מדות, שהמספקין סלות שקבלו מעות
הקדש לספק סלות כל ימות השנה מודדין
להקדש במדה מבורצא — טפופה ולא מחוקה,
והמקריבין מוחק המדה. והם מותר נסכים,
ומוכרים אותן. ורבי יוחנן אמר: כאותה ששנינו
המקבל עליו לספק וכל ימות השנה להקדשן
סלות מארבע סאין בסלע ועמדו משלש,
שנתיקרו — מספק מארבע. והמקבל לספק
משלש והחולו ועמדו מארבע — מספק ארבע.
והוה היא ששנינו: מותר נסכים לקין המזבח. מוכח
העולה — שהוא בנין, בא מקדיש בודק הבית.
חזין לחופת העורה — בעון עזרת נשים, והחיל,
וחזית העיר ומגדלותיה — באים משיריים
הנותרים בלשכה כשתרומה בקופות. **תניא** היא
— דאיכא למאן דאמר כלי שרת מתרומת
הלשכה באין. מותר תרומה — הנשאר בקופות
בראש חדש ניסן, שמכאן ואילך אין לוקחין
קרבנות צבור אלא מתרומה חדשה, כדאמרין
בראש השנה (ו). קרבנות צבור הבאין באחד
בניסן — מצוה להביא מן החדש. **ציפי** לבית
קדש הקדשים — מחפין בהם חרצפה והכתלים.
מותר — ריח פירות. ולקמן מפרש מאי ניהו.
לקין המזבח — כשהוא בטל מנדרים ונדבות
לוקחין עולות ומקריבין, בשר למזבח ועורות
לכתמים. וזה וזה — רבי עקיבא ורבי חנינא. לא
היו מודין — שיהא שום מותר בפירות. והשכר
מקצין בהן — והקדן לכלי שרת, כדאמר רבי
ישמעאל. **מאי** "זה וזה לא היו מודים" — מאי
פירושה? ד"לא היו מודים" — דכתנן, דפליג רבי
עקיבא אדרבי ישמעאל, ולא הודה לו שיהו
משתכרין בשל הקדש.

פוסקין

עניים. בשל הקדש מאי מעמא לא — אין עניות במקום עשירות. בשל עניים מאי מעמא לא
— דלמא מתרמי להו עניים, וליכא למיתבא ליה. מי שהלך למדינת הים. איתמר, רב אמר:

פוסקין

אלא — ומפרש בגמרא: "מלבד איל הכפורים" — מכלל דכסף קדים. ופריך: אלא
מעתה "מלבד עולת הבקר" — הכי נמי דמוספין ברישא? והא תניא: מנין שלא הא דבר כו', ואמר רבא: העולה עלה ראשונה. והשתא הוה ליה לאתויי מתניתין ד"כל התירי", דארברה
מדכתיב "מלבד" — מכלל דעולה קדמה! ונראה לפרש: דודאי מדכתיב "העולה" נפקא דהקטרת תמיד קדמה להקטרת מוספין. דגבי הקטרה הוה דכתיב "מלבד עולת הבקר אשר לעולת
התמיד תעשו את אלה" — התם עשוי דדם ניהו. והשתא בבבא קמא לא הוה מצי לאתויי מתניתין ד"כל התירי", דודאי גבי איל הכפורים משמע לשון "מלבד" דכסף קדים, כיון דהוה כתוב
תחלה בפרשה, והדר כתיב "איל הכפורים" אבל גבי עשיות — ליכא למידק דמוספין קדמי, כיון דכתיב "עולה" ברישא והדר עשיה דדם דמוספין. אבל הקטרה דמוספין כתיב ברישא, להכי
פריך שפיר מההוא דרבא. ומיזו, בההוא דמנחות דרבי הוה מצי לאתויי הדיא ד"כל התירי".

שמענו

כתובות דף קו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קצז

53 וְכָל קִרְבָּנוֹת צָבוֹר בְּאֵין מִתְרוּמַת הַלְשָׁכָה, מִזֶּבֶחַ הַזֶּהָב הַפְּנִימִי שְׁהִיָּה
 54 בְּהִיכָל, וּלְבִנְיָנָהּ שְׁהִי מְנִיחִים עַל שׁוֹלְחַן לַחֵם הַפְּנִי, וְכָלִי שְׁרֵת,
 55 בְּאֵין מִוֹתֵר נִסְכִּים. מִזֶּבֶחַ הָעֹלָה – מִזֶּבֶחַ הַחִיצוֹן שְׁהוּא מִחוּבֵר
 56 לַקֶּרֶקַע וְנִחְשָׁב כְּבִנְיָן, וְכֵן הַלְשָׁכוֹת וְהַעֲזָרוֹת בְּאֵין מִקְדָּשִׁי בְּדֶק הַבֵּית.
 57 חוּץ לְחוֹמַת הָעֹזָרָה – עֹזֶרֶת הַנָּשִׁים, הַחֵיל וְחוֹמַת הָעִיר, בְּאֵין מִשְׁיָרֵי
 58 הַלְשָׁכוֹת – מִהַשְׁקָלִים שֶׁנִּתְּרוּ בַלְשָׁכָה בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן. הַגִּמְרָא
 59 מוֹסִיפָה עַל הַחֶלֶק הָאֲחֵרוֹן שֶׁל הַבְּרִייתָא: זֶה הוּא שְׁשָׁנִינוּ (שְׁקָלִים פ"ד
 60 מ"ב) חֹמַת הָעִיר וּמִגְדָּלוֹתֶיהָ וְכָל צָרְכֵי הָעִיר בְּאֵין מִשְׁיָרֵי הַלְשָׁכָה.
 61 מִכָּל מָקוֹם נִמְצָא שְׁכָלִי שֶׁרֶת בְּאֵין מִמוֹתֵר נִסְכִּים וְלֹא מִתְרוּמַת
 62 הַלְשָׁכָה. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: תֵּנָּא הִיא – דִּין זֶה שְׁנֵי בִּמְחֻלּוֹקֶת
 63 תְּנַאֲמִי, דִּתְנֵן בְּמִשְׁנָה (ש"ס פ"ד מ"ד), מוֹתֵר תְּרוּמָה – מַעֲוֹת שֶׁנִּתְּרָמוּ
 64 מִהַלְשָׁכָה וְנִשְׁאָרוּ בְּקוֹפּוֹת בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן, מָה הָיָה עוֹשִׂין בָּהּ,
 65 רִיקוּעֵי זֶהָב צִיפּוֹי לְבֵית קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים – לּוֹקָחִים זֶהָב וּמִרְדָּדִים
 66 אוֹתוֹ וּמַחְפִּים בּוֹה בְּכָל שָׁנָה אֶת קוֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל
 67 אֹמֵר, מוֹתֵר פִּירוֹת – הָרוּחַ שְׁהִיָּה הַקֹּדֶשׁ מִשְׁתַּכֵּר בִּפְיֹתָיו, מִמֶּנּוּ
 68 לּוֹקָחִים לְקִיץ הַמְּזוּבָּה – עוֹלוֹת לְהַקְרִיב עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּשֶׁאֵין שֶׁם
 69 קִרְבָּנוֹת אֲחֵרִים. וְאִילוּ מוֹתֵר תְּרוּמָה לְצוֹרֵךְ כָּלִי שְׁרֵת. רַבִּי עֲקִיבָא
 70 אֹמֵר שֶׁלֹּא כְּדִבְרֵי תַנָּא קָמָא וְשֶׁלֹּא כְּדִבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, אֲלֹא
 71 מוֹתֵר תְּרוּמָה לְקִנְיַת בְּהֵמֹת לְצוֹרֵךְ קִיץ הַמְּזוּבָּה, מוֹתֵר נִסְכִּים לְכָלִי
 72 שְׁרֵת. רַבִּי חֲנִינָא סָגֵן הַכְּהֵנִים אֹמֵר, מוֹתֵר נִסְכִּים לְצוֹרֵךְ קִיץ הַמְּזוּבָּה,
 73 מוֹתֵר תְּרוּמָה לְכָלִי שְׁרֵת. מִסִּימַת הַמִּשְׁנָה: זֶה וְזֶה – בֵּין רַבִּי עֲקִיבָא
 74 וּבֵין רַבִּי חֲנִינָא סָגֵן הַכְּהֵנִים לֹא הָיוּ מוֹדִים שִׁיחָא שׁוּם מוֹתֵר
 75 בְּפִירוֹת.
 76 הַגִּמְרָא מִבְּאֵרֶת אֶת הַמִּשְׁנָה בְּשָׁקָלִים: פִּירוֹת מָאִי הִיא – מִזֶּה
 77 'מוֹתֵר פִּירוֹת', דִּתְנֵנָּא בְּבְרִייתָא. מוֹתֵר תְּרוּמָה, מָה הָיָה עוֹשִׂין בָּהּ,
 78 לּוֹקָחִין פִּירוֹת כּוֹזֵל וּמוֹכְרִין אוֹתָם בְּיוֹקֶר, וְהַשְׁכֵּר – וּבְרוּחַ שְׁהִיָּה
 79 הַהִקְדֵּשׁ מִשְׁתַּכֵּר בּוֹה הָיָה מוֹכְרִין בּוֹ אֶת הַמְּזוּבָּה – קוֹנִים עוֹלוֹת
 80 לְהַקְרִיב עַל הַמִּזְבֵּחַ בְּזֶמֶן שֶׁאֵין שֶׁם קִרְבָּנוֹת אֲחֵרִים. וְזֶה הוּא שְׁשָׁנִינוּ
 81 בְּמִשְׁנָה כְּדִבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל מוֹתֵר פִּירוֹת לְקִיץ הַמְּזוּבָּה.
 82 שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: מָאִי – מִזֶּה כּוֹנֵת הַמִּשְׁנָה זֶה וְזֶה וְרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי
 83 חֲנִינָא סָגֵן הַכְּהֵנִים לֹא הָיוּ מוֹדִין בְּפִירוֹת. מִשְׁבִּיהַּ הַגִּמְרָא: דִּתְנֵן
 84 בְּמִשְׁנָה (ש"ס פ"ד מ"ג), מוֹתֵר שְׁנָרִי לְשָׁכָה מַעֲוֹת שֶׁנִּשְׁאָרוּ מִשְׁיָרֵי
 85 הַלְשָׁכָה מָה הָיָה עוֹשִׂין בָּהּ, לּוֹקָחִין בָּהּ יְיֹנֹת שְׁמָנִים וְכֻלְתוֹת בִּשְׁעַת
 86 הַזֶּהָב וּמוֹכְרִים אוֹתָן בְּיוֹקֶר לְצוֹרֵךְ מִנְּחוֹת וְנִסְכִּים, וְהַשְׁכֵּר נּוֹפֵל
 87 לְהַקְדֵּשׁ דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר, אֵין מִשְׁתַּכֵּרִין – אֵין
 88 עוֹשִׂים סְחוּרָה כְּדִי לְהַרְוִיחַ בְּמַעֲוֹת שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, אֵף לֹא – וְכִמּוֹ כֵּן
 89 אֵין עוֹשִׂים סְחוּרָה בְּמַעֲוֹת שֶׁל עֲנִיִּים. וְאֵם כֵּן כּוֹנֵת הַמִּשְׁנָה וְלֹא הָיָה
 90 מוֹדִין בְּפִירוֹת לומר שֶׁלְּדַעַת רַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי חֲנִינָא סָגֵן הַכְּהֵנִים
 91 אֵין כָּלל 'מוֹתֵר פִּירוֹת' לְפִי שֶׁאֵין עוֹשִׂים סְחוּרָה בְּפִירוֹת לְצוֹרֵךְ קִיץ
 92 הַמִּזְבֵּחַ.
 93 הַגִּמְרָא מִפְּרִשְׁתָּא אֶת הַטֵּעַם: בְּשָׁל הַקֹּדֶשׁ מָאִי מַעְמָא לֹא – הַטֵּעַם
 94 שֶׁאֵין עוֹשִׂים סְחוּרָה בְּמַעֲוֹת שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, לְפִי שֶׁאֵין עֲנִיִּים בְּמָקוֹם
 95 עֲשִׂירוֹת – מַעֲוֹת הַקֹּדֶשׁ. וּבְשָׁל עֲנִיִּים מָאִי מַעְמָא לֹא – הַטֵּעַם שֶׁאֵין
 96 עוֹשִׂין סְחוּרָה בְּמַעֲוֹת שֶׁל עֲנִיִּים, דְּלִמָּא מִתְרַמִּי לָהּ עֲנִיָּא וְלִיָּא
 97 לְמִיתָבָא לִיהָ – שְׁמָא יוֹדְמֵן לָהֶם עֲנִי וְלֹא יִהְיֶה מִזֶּה לָתֵת לֹא לְפִי
 98 שֶׁהַמַּעֲוֹת יִהְיוּ מוֹשָׁקְעִים בְּסְחוּרָה.

* * *

99 שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנֵיתֵינוּ: מִי שֶׁהֵלֵךְ לְמִדְּיָתָא תֵּיִם וְאִשְׁתּוּ תוֹבַעַת מִזְנוּתָא, חָנָן
 100 אֹמֵר תִּשְׁבַּע בְּסוּף וְלֹא תִשְׁבַּע בְּתַחֲלִילָה. נִחְלָקוּ עֲלֵיו בְּנֵי כְּהֵנִים
 101 גְּדוּלִים וְאִמְרוּ תִשְׁבַּע בְּתַחֲלִילָה וּבְסוּף.
 102 אִיתָמַר, רַב אֱמֵר,

1 כָּלִי שְׁרֵת – כָּלִים שְׁהִי מִשְׁתַּמְשִׁים בָּהֶם בְּמִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן שְׁהוּא בְּנִין
 2 אֲבָנִים, מָהוּ שֶׁיַּעֲשׂוּ מִקְדָּשִׁי בְּדֶק הַבֵּית, וְצִדְדֵי הַסֵּפֶק, צוֹרֵךְ מִזֶּבֶחַ
 3 יְנִיחֹ – הָאֵם כִּיּוֹן שְׁהֵם לְצוֹרֵךְ מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן שְׁהִיָּה בְּנִין אֲבָנִים וְהָיָה
 4 הוּא חֶלֶק מִבְּנִין הַבֵּית, וְלִכְךָ מִקְדָּשִׁי בְּדֶק הַבֵּית אֵתוּ – נַעֲשִׂים
 5 מִקְדָּשִׁי בְּדֶק הַבֵּית כְּשֶׁאֵר צִרְכֵי בְּנִין הַבֵּית, אוֹ צוֹרֵךְ קִרְבֵּן יְנִיחֹ
 6 וְהָאֵם, הָבָא מִתְרוּמַת הַלְשָׁכָה וְלִכְךָ מִהַנּוֹתֵר מִתְרוּמַת הַלְשָׁכָה הָיָה
 7 עוֹשִׂין אוֹתָן. הַגִּמְרָא פּוֹשְׁטָת אֶת הַסֵּפֶק: אֱמֵר לִיהָ רַב, אֵין נַעֲשִׂין אֱלֵא
 8 מִתְרוּמַת הַלְשָׁכָה.
 9 הַגִּמְרָא מַקְשָׁה עַל דַּעַת רַב: אִיתִיבֶיהָ רַב הוֹנָא לְרַב, מִהֵנָּאמַר
 10 בַּפְּסוּק לִגְבִי הַכֶּסֶף שֶׁאִסְפוּ בְּיָמֵי יְהוֹיָאֵשׁ לְחִזּוּק בְּדֶק הַבֵּית (דְּבָרֵי
 11 הַיָּמִים ב' כ"ד), 'וְכִבְלֹתֶם הַבֵּית לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְיִהְיֶה' (הַבְּהֵן) אֶת שְׁאֵר
 12 הַכֶּסֶף וְנַעֲשֶׂהוּ כָּלִים לְבֵית ה' כָּלִי שְׁרֵת' וְגו' הָיָה שְׁעוֹשִׂים כָּלִי שֶׁרֶת
 13 מִקְדָּשִׁי בְּדֶק הַבֵּית וְלֹא מִתְרוּמַת הַלְשָׁכָה. אֱמֵר לִיהָ רַב לְרַב הוֹנָא,
 14 דְּאִתְקַרְיָיִךְ כְּתוּבִי לֹא אִתְקַרְיָיִךְ נְבִיאִי – הָרַב שֶׁלִּימְדֵךְ כְּתוּבִים לֹא
 15 לִימְדֵךְ נְבִיאִים, כְּלוּמֹר, אֵף שֶׁמִּהַפְּסוּק בְּכַתּוּבִים (דְּבָרֵי הַיָּמִים)
 16 מִשְׁמַע שֶׁמִּהַכֶּסֶף שֶׁאִסְפוּ לְבִדָּק הַבֵּית עָשׂוּ כָּלִי שֶׁרֶת, מִכָּל מָקוֹם
 17 בַּפְּסוּק נִבְנִיאִים לֹא מִשְׁמַע כֵּן, שְׁנֵאמַר (מַלְכִים ב' יב י"ד–טו) 'אֵף לֹא
 18 יַעֲשֶׂה בֵּית ה' כְּפֹתוֹ (כָּלִים) וְגו' כִּי לַעֲשֵׂי הַמֶּלֶכָּה יִתְּנֶהוּ וְיִזְקֶנּוּ
 19 אֶת בֵּית ה' הָרִי מִפּוֹרֶשׁ שֶׁלֹּא הָיוּ עוֹשִׂים כָּלִי שֶׁרֶת מִקְדָּשִׁי בְּדֶק
 20 הַבֵּית. מַקְשָׁה הַגִּמְרָא: אִי הָיָה קָשׁוּ קְרָאִי אֲהָרִי – אֵם כֵּן שֶׁאֵנוּ
 21 מִפְּרִשִׁים הַמִּקְרָאוֹת כְּפֹשְׁטִים הָרִי הֵם סוֹתֵרִים זֶה אֶת זֶה. מִתְרַצָּת
 22 הַגִּמְרָא: לֹא קָשָׁא, בְּאֵין – הַפְּסוּק כְּדִבְרֵי הַיָּמִים שְׁעוֹשִׂים כָּלִי שֶׁרֶת
 23 מִמַּעֲוֹת בְּדֶק הַבֵּית, נֵאמַר בְּאוֹפֵן שְׁנָבוּ לְצוֹרֵךְ בְּדֶק הַבֵּית וְהוֹתִירוּ,
 24 כְּלוּמֹר, לֹאֲחֵר שֶׁתִּקְנֶנּוּ כָּל מָה שֶׁצִּירֵךְ עֲדִיין נִשְׁאָרוּ מַעֲוֹת, וּמֵאֲחֵר
 25 שֶׁאֵין צִרְכִּים אֶת כָּל הַמַּעֲוֹת לְבִדָּק הַבֵּית עוֹשִׂים מִהַמּוֹתֵר כָּל
 26 שֶׁרֶת. וְאִילוּ בְּאֵין – הַפְּסוּק בְּמַלְכִים שֶׁאֵין לּוֹקָחִים מִכֶּסֶף בְּדֶק הַבֵּית
 27 לְכָלִי שֶׁרֶת שְׁנָבוּ וְלֹא הוֹתִירוּ, וְעַל אוֹפֵן זֶה אֹמֵר רַב שֶׁאֵין נַעֲשִׂין
 28 אֲלֵא מִתְרוּמַת הַלְשָׁכָה.
 29 מַקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְכִי גָבֹו הוֹתִירוּ מָאִי הָיָה – מָה בִּכְךָ, הָרִי מֵאֲחֵר
 30 שֶׁהַכֶּסֶף נִגְבָּה לְצוֹרֵךְ בְּנִין הַבֵּית, לְכֹאֲוֹרָה אֵין לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְצוֹרֵךְ
 31 קְדוּשַׁת קִרְבֵּן לְעִשְׂיַת כָּלִי שֶׁרֶת. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אֱמֵר רַבִּי אֶבְיָהוּ,
 32 לֵב בֵּית דִּין וְשַׁעַל דַּעַתְם הַקְדִּישׁוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַמַּעֲוֹת) מִתְּנֶה עֲלֵיהֶן
 33 מִתַּחֲלִילָה שֶׁאֵם הוֹצִרְכּוּ מַעֲוֹת אֵלּוּ לְבִדָּק הַבֵּית, הוֹצִרְכּוּ, וְאִזּוּ אֵין
 34 עוֹשִׂין מִמֶּה כָּלִי שֶׁרֶת. וְאֵם לֹא – שֶׁאֵין צוֹרֵךְ בְּמַעֲוֹת אֵלּוּ לְבִדָּק
 35 הַבֵּית, יִהְיֶה הַמַּעֲוֹת הָאֵלּוּ מוֹקְדָשִׁים לְכָלִי שְׁרֵת.
 36 הַגִּמְרָא מְבִיאָה סִיּוּעַ לְדַעַת רַב: תֵּנָּא רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, כָּלִי שְׁרֵת
 37 בְּאֵין מִתְרוּמַת הַלְשָׁכָה, שְׁנֵאמַר (דְּהֵי ש"ס) 'וְכִבְלֹתֶם הַבֵּית לִפְנֵי
 38 הַמֶּלֶךְ וְיִהְיֶה' אֶת שְׁאֵר הַכֶּסֶף וְנַעֲשֶׂהוּ כָּלִים לְבֵית ה' כָּלִי שְׁרֵת'
 39 וְגו', וּמִהַלְשׁוֹן 'שֶׁאֵר הַכֶּסֶף' מִשְׁמַע שֶׁמִּדּוּבֵר בְּכֶסֶף שֶׁיֵּשׁ לוֹ שִׁירִים,
 40 וְאִיזְהוּ כֶּסֶף שֶׁיֵּשׁ לוֹ שִׁירִים, הָיָה אֹמֵר זֶה תְּרוּמַת הַלְשָׁכָה, דְּהֵינּוּ
 41 הַכֶּסֶף שֶׁבְּקוֹפּוֹת הַנֶּתֶרֶם מִהַלְשָׁכָה וְהַשִּׁירִים נִשְׁאָרִים בַּלְשָׁכָה, הָרִי
 42 שְׁכָלִי שֶׁרֶת נַעֲשִׂים מִתְרוּמַת הַלְשָׁכָה.
 43 שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: וְאִיָּא שִׁירִים גּוֹפִיָּהוּ – שְׁמָא תֹאמַר שְׁכוּנוֹת
 44 הַפְּסוּק 'שֶׁאֵר הַכֶּסֶף' לְשִׁירִים עֲצָמִם דְּהֵינּוּ הַמַּעֲוֹת הַנִּשְׁאָרִים
 45 בַּלְשָׁכָה, וּמִזֶּה הָיוּ עוֹשִׂים כָּלִי שֶׁרֶת וְלֹא מִתְרוּמַת הַלְשָׁכָה.
 46 מִשְׁבִּיהַּ הַגִּמְרָא: יֵשׁ לְפָרֶשׁ אֶת הַפְּסוּק בְּרִאשׁוֹן רַבָּא בְּמָקוֹם אֲחֵר
 47 (פְּסוּכִים נ"ה), שְׁמִכָּךְ שֶׁאִמְרַת הַכְּתוּב (וּקְרָא ו' ה') 'הָעוֹלָה' וְלֹא 'עוֹלָה',
 48 מִשְׁמַע שֶׁהַכּוּוֹנָה לְעוֹלָה הָאִמְרוּרָה רִאשׁוֹנָה בְּפִרְשַׁת הַקִּרְבָּנוֹת (כְּמִדְּר
 49 כ"א) וְהִיא עוֹלַת הַתְּמִיד, וְהָכִי נִמֵּי – וְאֵף כֹּאן יֵשׁ לְדִרּוֹשׁ מִמֶּה
 50 שֶׁאִמְרַת הַפְּסוּק 'שֶׁאֵר הַכֶּסֶף', שֶׁהַכּוּוֹנָה לְכֶסֶף רִאשׁוֹן דְּהֵינּוּ הַכֶּסֶף
 51 שְׁהִי תוֹרֵמִים בְּקוֹפּוֹת וְשֶׁהוּא רִאשׁוֹן לְשִׁירִים, וְלֹא לְשִׁירִים.
 52 מִיתִיבִי – הַקֶּשׁוּ בְּנֵי הִשְׁבִּיחַ עַל דְּבָרֵי רַב, שְׁנֵינוּ בְּבְרִייתָא, תִּקְמָתֵר

49 הגמרא: **הָאָם נָמִי** – אף בברייתא מדובר בַּשְּׁשֻׁמְעוּ בּו שְׁמַת. מקשה
 50 הגמרא: וְהָאֵם בָּא וְאָמַר קְאָמַר הַבְּרִייתָא, וּבִהְרַח
 51 שֶׁהִבֵּעַ עֲדִיין חֵי, וּבִיכַד אִפְשֵׁר לְהַעֲמִיד אֶת הַבְּרִייתָא בִּשְׁמַעוּ
 52 בּו שְׁמַת. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: כּוּונַת הַבְּרִייתָא לומר אָם בָּא הִבֵּעַ
 53 לְאָמַר הַשְּׁמוּעָה שֶׁשְׁמַעוּ בּו שְׁמַת, וְנִתְבַּרֵּר שֶׁהַשְּׁמוּעָה אֵינָה נְכוּנָה.
 54 הַגְּמָרָא מוֹסִיפָה לְהַקְשׁוֹת עַל שְׁמוּאֵל: תָּא שְׁמַע, מִי שֶׁהִלָּךְ לְמִדְיָנָה
 55 הָיָה וְאִשְׁתּוּ תּוֹכַעַת מְזוּנוֹת, (וְ)אָם בָּא הִבֵּעַ וְאָמַר צֵא מִצֶּשֶׁה דִּדְךָ
 56 בְּמְזוּנוֹתֶיךָ, רִשְׁאִי הוּא לומר לָה כֵן, וּפְטוּר מִמְזוּנוֹתֶיהָ, אִלּוּם אִם
 57 קָדְמוּ בֵּית דִּין וּפְסָקוּ לָה מְזוּנוֹת, מָה שֶׁפְּסָקוּ פְּסָקוּ, וְשׁוּב אֵינוֹ יָכוֹל
 58 לומר לָה צֵא מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ בְּמְזוּנוֹתֶיךָ, נִמְצָא שְׁבִית דִּין פּוֹסְקִים
 59 מְזוּנוֹת לֹאשֶׁה שֶׁהִלָּךְ בַּעֲלָה לְמִדְיָנָה הֵימָּן, וְקִשָּׁה לְשְׁמוּאֵל. מִתְרַצָּת
 60 הַגְּמָרָא: **הָאָם נָמִי** – אף ברייתא זו יש להעמידה בַּשְּׁשֻׁמְעוּ בּו שְׁמַת
 61 שְׁבִיתָה גַם שְׁמוּאֵל מוֹדָה שְׁפּוֹסְקִים לָה מְזוּנוֹת.
 62 הַגְּמָרָא מוֹסִיפָה לְהַקְשׁוֹת עַל שְׁמוּאֵל: תָּא שְׁמַע, מִי שֶׁהִלָּךְ לְמִדְיָנָה
 63 הָיָה וְאִשְׁתּוּ תּוֹכַעַת מְזוּנוֹת, בֵּית דִּין יוֹרְדִים לְנִכְסֵי וְיָגִין וּמִפְּרִיָּסִין
 64 לְאִשְׁתּוּ, אֲבָל לֹא אֶת בְּנָיו וּבְנֹתָיו, וְלֹא פּוֹסְקִים מִנְכָּסֵי לְצוּרָךְ דְּכָר
 65 אַחֵר, וּמוֹכֵחַ מִהַבְּרִייתָא שְׁפּוֹסְקִין מְזוּנוֹת לֹאשֶׁת אִישׁ, וְשָׂאֵל כְּדַעַת
 66 שְׁמוּאֵל. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר רַב שְׁשֵׁת, בְּרִייתָא מְדוּבָר בְּמִשְׁרָה
 67 אֶת אִשְׁתּוּ עַל יְדֵי שְׁלִישׁ – שֶׁהַעֲמִיד הִבֵּעַ אֶפְסוּרָפוֹס לִזְוֹן אֶת
 68 אִשְׁתּוּ, וְהַפְּסִיק אֶפְסוּרָפוֹס לְפִרְנָסָה, וּבִאֻפֵּן זֶה מוֹדָה שְׁמוּאֵל
 69 שְׁבִית דִּין פּוֹסְקִין לָה מְזוּנוֹת, שֶׁהִי בִּאֻפֵּן כּוֹזָה אֵין לְחֹשׁוֹשׁ לְצָרִי
 70 אֶתְפַּסָּה אִו לְשִׁמָּא אָמַר לָה צֵא מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ בְּמְזוּנוֹתֶיךָ, וּלְפִיכָךְ
 71 מוֹדָה שְׁמוּאֵל שְׁפּוֹסְקִים לָה מְזוּנוֹת. שְׁוֹאֵל הַגְּמָרָא: אֵי הָכִי – אִם
 72 כֵּךְ, שֶׁהַעֲמִיד הִבֵּעַ אֶפְסוּרָפוֹס לִזְוֹן אֶת אִשְׁתּוּ, בְּנָיו וּבְנֹתָיו נָמִי –
 73 גַּם כֵּן יִהְיוּ נִיזוּנִים מִנְכָּסֵי, שֶׁהִי הָאֵב גִּילָה דַּעַתוֹ שֶׁהוּא רֹצֵחַ
 74 לְפִרְנָסָה מִשְׁלֹ, וּמִדּוּעַ הַבְּרִייתָא אֹמֶרֶת שֶׁאֵין פּוֹסְקִים לָהּ
 75 מְזוּנוֹת. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: מְדוּבָר בְּמִשְׁרָה לְזוֹ – כְּשִׁמְיָה
 76 אֶפְסוּרָפוֹס לִזְוֹן אֶת אִשְׁתּוּ, וְלֹא הִשְׁרָה לְזוֹ – לְבָנֶיהָ וּבְנֹתֶיהָ. הַגְּמָרָא
 77 דּוֹחָה אֶת הַתִּירוֹץ: מָאִי פְּסָקָא – מָה הַקְּבִיעוֹת דְּבַר, כְּלוּמַר, מִדּוּעַ
 78 קָבַע הַתֵּנָא שֶׁהוּא מִינָהּ אֶפְסוּרָפוֹס לְמְזוּנוֹת אִשְׁתּוּ וְלֹא לְמְזוּנוֹת
 79 בְּנֵיהָ וּבְנֹתֶיהָ.
 80 הַגְּמָרָא מְקַבֵּלֶת אֶת הַדְּחִיָּה וּמִבִּיאָה תִּירוֹץ אַחֵר: אֵלָּא אָמַר רַב
 81 פְּסָא, הַבְּרִייתָא עוֹסֶקֶת בַּשְּׁשֻׁמְעוּ בּו בְּבַעַל שְׁמַת, בְּעַד אַחֵר, וְלִכֵּן
 82 הִיא – הָאִשָּׁה עֲצֻמָּה, דָּאִי בְּעִית אֵינְסוּכִי בְּעַד אַחֵר – שֶׁאִם הִיתָה
 83 רֹצֵחַ לְהִינְשָׂא לְאָדָם אַחֵר עַל פִּי עֲדוּתוֹ שֶׁל עַד אַחַד מִצִּי מִינְקָבָא
 84 – הִיא רְשָׁאִית לְהִינְשָׂא, מְזוּנִי נָמִי יְהִיבֵנָה לָה – מְזוּנוֹת גַּם נוֹתֵנִים
 85 לָה, עַל פִּי אוֹתוֹ הַעֲד. אֲבָל בְּנָיו וּבְנֹתָיו, דָּאִי בְּעוֹ לְמִיתָה לְנִכְסֵי
 86 בְּעַד אַחֵר לֹא מְצוֹ נְחִתִּי – שֶׁאִם רוֹצִים לִירֹד לְנִכְסֵי לִירֹשׁ אוֹתָם
 87 עַל סִמְךָ עֲדוּתוֹ שֶׁל עַד אַחַד אֵינֶם רְשָׁאִים, הִרִי שֶׁאֵנוּ נּוֹקְטִים
 88 לְגַבִּיהֶם שֶׁאֵיבָהֶם חֵי, וְלִכֵּן מְזוּנִי נָמִי לֹא יְהִיבֵנָה לָהוּ – גַּם מְזוּנוֹת
 89 אֵין אֵנוּ נוֹתֵנִים לָהֶם מִנְכָּסֵי.
 90 הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא: מָאִי דְּכָר אַחֵר – מָה כּוּונַת
 91 הַבְּרִייתָא בְּמָה שֶׁאִמְרָה שֶׁאֵין לְקוֹחִין מִנְכָּסֵי בְּשִׁבִּיל דְּבַר אַחֵר. רַב
 92 חֲסָדָא אָמַר שֶׁהַכּוּונָה לְתַבְּשִׁיט – בּוֹשֵׁם שֶׁהֵנִשִּׁים מִתְקַשְׁטוֹת בּו. רַב
 93 יוֹסֵף אָמַר צְדָקָה – אִם פָּסְקוּ בֵּית דִּין עַל בְּנֵי הָעִיר לִיתֵּן כֶּךָ וְכֶךָ
 94 לְצִדְקָה, הֵם אֵינֶם גּוֹבִים מִנְכָּסֵי מִי שֶׁהִלָּךְ לְמִדְיָנָה הֵימָּן.
 95 הַגְּמָרָא מוֹסִיפָה בַּעֲנִין זֶה: מָאִן דָּאָמַר – רַב חֲסָדָא, שִׁדְּבַר אַחֵר
 96 הוּא תַבְּשִׁיט, כֹּל שֶׁכֵּן שֶׁהוּא מוֹדָה שֶׁאֵין נוֹטִלִים מִנְכָּסֵי לְצוּרָךְ

1 פּוֹסְקִין מְזוּנוֹת לְאִשְׁתּוּ אִישׁ – בֵּית דִּין יוֹרְדִין לְנִכְסֵי מִי שֶׁהִלָּךְ
 2 לְמִדְיָנָה הֵימָּן וּפּוֹסְקִין מְזוּנוֹת לֹאשֶׁתוֹ. וְשְׁמוּאֵל אָמַר, אֵין פּוֹסְקִין
 3 מְזוּנוֹת לְאִשְׁתּוּ אִישׁ שֶׁהִלָּךְ בַּעֲלָה לְמִדְיָנָה הֵימָּן.
 4 אָמַר שְׁמוּאֵל, מוֹדָה לִי אָבָא – רַב, בְּשִׁלְשָׁה חֲדָשִׁים חֲרָאשׁוּנִים אַחֲרֵי
 5 יִצְיָאֵת הִבֵּעַ לְמִדְיָנָה הֵימָּן, שֶׁאֵין פּוֹסְקִין מְזוּנוֹת לֹאשֶׁתוֹ, וְהִטְעַם
 6 לְפִי שֶׁאֵין אָדָם מֵינָהּ בֵּיתוֹ רִיקָן כִּשְׁהוּא יוֹצֵא לְמִדְיָנָה הֵימָּן, וּמִן
 7 הַסֵּתֶם הִנִּיחַ לָה מְזוּנוֹת לְכָל הַפְּחוֹת לְשִׁלְשָׁה חֲדָשִׁים.
 8 הַגְּמָרָא מְפָרֶשֶׁת אֶת הַמַּחְלוקָת: בַּשְּׁשֻׁמְעוּ בּו בְּבַעֲלָה שֶׁל אִשָּׁה זֹו
 9 שְׁמַת, כּוּלִי עֲלֵמָא לֹא פְּלִיגִי – הַכֹּל מוֹדִים שְׁפּוֹסְקִין מְזוּנוֹת לֹאשֶׁתוֹ.
 10 כִּי פְּלִיגִי – בִּיאִידָה אֻפֵּן נַחֲלָק, בְּשִׁלְשָׁה שְׁמַעוּ בּו שְׁמַת, רַב אָמַר
 11 פּוֹסְקִין מְזוּנוֹת לֹאשֶׁתוֹ, דְּהָא מְשׁוּעָבָד לָה – שֶׁהִי הִבֵּעַ מְשׁוּעָבָד
 12 לְזוֹנָה וְיֵשׁ כָּאֵן חִיּוֹב בְּרוּר שֶׁאֵין לְהַסְתַּפֵּק בּו. וְשְׁמוּאֵל אָמַר אֵין
 13 פּוֹסְקִין מְזוּנוֹת לֹאשֶׁתוֹ. הַגְּמָרָא מְבַרֵּרֶת אֶת טַעְמוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל: מָאִי
 14 מְעַקָּא – מָה הִטְעַם שֶׁל שְׁמוּאֵל שֶׁאֵין פּוֹסְקִין לָה מְזוּנוֹת, רַב זְבִיד
 15 אָמַר, אֵימָא צְרִירִי אֶתְפַּסָּה – שִׁישׁ לְחוֹשׁ שֶׁהִתְפַּסִּים בַּעֲלָה בִידָה
 16 צְרוּרוֹת שֶׁל מַעוֹת לְמְזוּנוֹתֶיהָ קוֹדֵם הִלִּכְתּוּ. רַב פְּסָא אָמַר, חִיִּישִׁין
 17 שְׁשֵׁמָא אָמַר לָה הִבֵּעַ טַרֵם הִלִּכְתּוּ, צֵא מִצֶּשֶׁה דִּדְךָ בְּמְזוּנוֹתֶיךָ –
 18 טַלִּי מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וְהַתְּפִרְנָסִי מִהֵמָּה, וְשׁוּב אֵינוֹ חִיִּיב לְזוֹנָה.
 19 מִבִּבְרַת הַגְּמָרָא: מָאִי בְּיָנִיחוּ – מָהוּ הַהִבְדֵּל בֵּין שְׁנֵי הַטַּעְמִים, אֵימָא
 20 בְּיָנִיחוּ – הַהִבְדֵּל בֵּינֵיהֶם הוּא בִּאֻפֵּן שֶׁהָאִשָּׁה גְּדוּלָּה שְׂרָאוּיָה
 21 לְהַתְּפִיס בִּידָה מַעוֹת לְמְזוּנוֹתֶיהָ, וְלֹא סְפָקָה – וְאֵין מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ
 22 מִסְּפִיקִים לְמְזוּנוֹתֶיהָ, שְׁלִפִּי הִטְעַם שֶׁאֵין פּוֹסְקִין מְשׁוּם חֲשֵׁשׁ צְרִירִי
 23 אֶתְפַּסָּה יֵשׁ לְחֹשׁוֹשׁ, מְשׁוּם שְׂרָאוּיָה הִיא לִכְךָ, אִלּוּם לְטַעַם שֶׁל
 24 'צֵא מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ בְּמְזוּנוֹתֶיךָ' אֵין לְחֹשׁוֹשׁ לִכְךָ, שְׁכִיּוֹן שֶׁאֵין מַעֲשֵׂה
 25 יָדֶיהָ מִסְּפִיקִים לְמְזוּנוֹתֶיהָ וְדֹאִי שֶׁלֹא נִתְרַצָּתָה לְהִיּוֹת נִיזוֹנָה
 26 מִמַּעֲשֵׂה יָדֶיהָ. אֵי נָמִי – אֻפֵּן נּוֹסֵף שִׁישׁ הִבְדֵּל בֵּין הַטַּעְמִים,
 27 כִּשְׁהָאִשָּׁה קָמָה וְסְפָקָה, שְׁלִפִּי הִטְעַם שִׁישׁ לְחֹשׁוֹשׁ לְצְרִירִי אֶתְפַּסָּה,
 28 כָּאֵן אֵין חֲשֵׁשׁ, לְפִי שֶׁאֵין אָדָם מִתְּפִיס צְרוּר מַעוֹת לְקַטְנָה, אִלּוּם
 29 לְטַעַם שֶׁל 'צֵא מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ בְּמְזוּנוֹתֶיךָ', גַּם בְּקַטְנָה יֵשׁ לָנוּ לְחֹשׁוֹשׁ
 30 שְׁכִיּוֹן מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ מִסְּפִיקִים לָה לְמְזוּנוֹתֶיהָ, יִתְכַּן שֶׁנִּתְרַצָּתָה
 31 לְפְטוּר אֶת הִבֵּעַ מִחִיּוּבוֹ וּלְהִיּוֹת נִיזוֹנָה מִמַּעֲשֵׂה יָדֶיהָ.
 32 הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל שְׁמוּאֵל מִמִּשְׁנֵתֵינוּ: תֵּנִן בְּמִשְׁנֵתֵינוּ (קד) מִי שֶׁהִלָּךְ
 33 לְמִדְיָנָה הֵימָּן וְאִשְׁתּוּ תּוֹכַעַת מְזוּנוֹת, חֵנָּן אָמַר תִּשְׁבַּע בְּסוּף –
 34 כְּשִׁישְׁמַעוּ שְׁמַת בַּעֲלָה וְתִבְאָ לְגָבוֹת כְּתוּבָתָהּ תִּשְׁבַּע שֶׁלֹא עֵיכְבָה
 35 כְּלוּם מִנְכָּסֵי בַּעֲלָה, וְלֹא תִשְׁבַּע בְּתַחֲלָה – בִּשְׁעַת גְּבִיית מְזוּנוֹת.
 36 נִחְלָקוּ עָלָיו בְּנֵי בְּהֵנִים גְּדוּלִים וְאָמְרוּ תִשְׁבַּע בְּתַחֲלָה וּבְסוּף. הַגְּמָרָא
 37 מִבִּבְרַת אֶת הַקּוּשִׁיא: עַד כָּאֵן לֹא פְּלִיגִי – לֹא נַחֲלָקוּ חֵנָּן וּבְנֵי כְּהֵנִים
 38 גְּדוּלִים, אֵלָּא לְעִנְיָן אִם צְרִיכָה שְׁבֻעָה בִּשְׁעַת גְּבִיית מְזוּנוֹת, אֲבָל
 39 מְזוּנֵי יְהִיבֵנָה לָה – אֲבָל מְזוּנוֹת לְדַבְּרֵי הַכֹּל נוֹתֵנִים לָה, וּמִבּוֹאֵר
 40 שֶׁלֹא כְּדַעַת שְׁמוּאֵל הַסּוֹבֵר שֶׁאֵין פּוֹסְקִין מְזוּנוֹת לֹאשֶׁת אִישׁ.
 41 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: תִּרְנָקָה שְׁמוּאֵל – שְׁמוּאֵל הָעַמִּיד אֶת מִשְׁנֵתֵינוּ,
 42 בַּשְּׁשֻׁמְעוּ בּו שְׁמַת, שֶׁבִּאֻפֵּן זֶה מוֹדָה שְׁמוּאֵל שְׁפּוֹסְקִין לָה מְזוּנוֹת.
 43 הַגְּמָרָא מוֹסִיפָה לְהַקְשׁוֹת עַל שְׁמוּאֵל: תָּא שְׁמַע, מִי שֶׁהִלָּךְ לְמִדְיָנָה
 44 הָיָה וְאִשְׁתּוּ תּוֹכַעַת מְזוּנוֹת, בְּנֵי בְּהֵנִים גְּדוּלִים אֹמְרִים תִּשְׁבַּע
 45 בְּתַחֲלָה, חֵנָּן אָמַר לֹא תִשְׁבַּע אִלָּא בְּסוּף, וְאָם בָּא הִבֵּעַ לֹא אַחֲרֵי
 46 זְמַן וְאָמַר פְּסָקָתִי לָה מְזוּנוֹת – הַתְּפַסְתִּי בִידָה מַעוֹת לְמְזוּנוֹתֶיהָ קוֹדֵם
 47 שֶׁהִלִּכְתִּי לְמִדְיָנָה הֵימָּן, נִמְאָן הוּא בִּשְׁבֻעָה. וּמוֹכַח מִכָּאֵן שֶׁלֹא
 48 כְּדַבְּרֵי שְׁמוּאֵל הָאֹמֵר שֶׁאֵין פּוֹסְקִין מְזוּנוֹת לֹאשֶׁת אִישׁ. מִתְרַצָּת

כתובות. שני דייני – פרק שלושה עשר דף קז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)"
רש"י תוספת

פֹּסְקִין מִזֹּנוֹת — בֵּית דִּין יוֹרְדִין לְנַכְסֵי מִי שֶׁהָלַךְ לְמִדְיַת הַיָּם, וּפֹסְקִין מִזֹּנוֹת לְאִשְׁתּוֹ.
בִּשְׂמֵעֶנּוּ בּו שְׂמַת כּוֹלֵי עֲלָמָא לֹא פְּלִינִי — דְּפוֹסְקִין, דְּלִמְנָא יְהוֹשֻׁעַ לֹהֵא אִי לְצִירֵי — הָרִי
סוֹפָה לְבֹרֶת כְּתוּבָתָהּ, וְתִשְׁבַּע שְׁלֵא עֵיבָבָה שְׁלֹחֶם כְּלוֹם. וְאִי לְשִׁמְאָא אִמּוֹר לֹה "צִאי"
מַעֲשֵׂה אִיךְ בְּמִזְנוּתִיךָ" קִבְּלָה עֲלֵיהֶם — שִׁמְמַת אֵינָה מְשׁוֹעֲבֶדֶת לוֹ מַעֲשֵׂה יְדִידָה. וְאִם
תֹּאמַר: וְהִידָּה אֵינָה מְשׁוֹעֲבֶדֶת לְעֻלָּיִם, וְאָפָּה הִיא
יֹאמְרוּ לָךְ כֵּן? אָפָּה הוּא לֹא הִידָּה יִכּוֹל לְמוֹרֵה הָא
אֵלֶּא אִם כֵּן הִיא מִתְרַצָּה. צִירֵי — צָרֻרוֹת
כִּסְפִּים נָתַן בִּידָה לְמִזְנוּתָהּ. חִישְׁנִין שְׂמַת אִמְרֵי לֹה
צִאי מַעֲשֵׂה יְדִיד בְּמִזְנוּתִיךָ — וְקִבְּלָה עֲלֵיהָ.
וְאִם בִּינִינְהָ גְדוּלָּה — הָרֹאִיָּה לְהַתְפִּיסָה
מַעֲוֶה, וְלֹא סִפְקָה מִזְנוּתָהּ בְּמַעֲשֵׂה יְדִידָה, שְׁחָן שֵׁנִי
בְּצוּרָת אוֹ שְׁאִינָה בַּעֲלַת מִלְאכָה — לְצִירֵי —
אִיכָא לְמַיְחֹשׁ, לִ"צִאי מַעֲשֵׂה יְדִיד בְּמִזְנוּתִיךָ" —
לִיכָא לְמַיְחֹשׁ, דִּכְיוֹן לֹא סִפְקָה — לֹא קִבְּלָה
עֲלֵיהָ. אִי נִמְי קִטְנָה — וּבַעֲלַת מִלְאכָה, הַשְׁנִים
כֹּתֵקֵן. וְדֹפְסִיק — לָרִי וְכִיד פּוֹסְקִין, וְהֵא עֵבִיד
אִינְשֵׁי וּסְפָקֵם צִירֵי לִקְטֹנָה. צִירֵי דִכָּא פִּסָּא אִין
פּוֹסְקִין, דִּאיכָא לְמִמֵּר: "צִאי מַעֲשֵׂה אִיךְ
לְמִזְנוּתִיךָ" אִמְרוּ לֹה. וְאִם נָא וְאִמְרֵי פִּסְתִּי לֹה
מִזְנוּת — תִּאֲפַסְתִּיהָ צִירֵי. נֶאֱמַן — וּבִשְׁבֻעָה.
וּמִחֻזְרַת מִזֶּה שֶׁנִּתְּנָה לֹה בֵּית דִּין. לֹאחֵר שְׁמוּעָה —
לֹאחֵר שְׂמֵעֶנּוּ בּו שְׂמַת בּוֹ. וְלֹא דִכָּר אֲחֵר —
מִפְּרֵשׁ לְקִבְּלָהּ. מְבַרֵּר אִשְׁתּוֹ עַל יְדֵי שְׁלֵשׁ —
הַעֲמִיד אֲפּוֹטְרוֹפּוֹס לְזוֹנָה, וְעִכְשִׁיךְ מִשְׁךְ
הָאֲפּוֹטְרוֹפּוֹס אֵת יְדֵי, דְּהִשְׁתָּא וְדִאי לְצִירֵי לִיכָא
לְמַיְחֹשׁ, וְלֹא לְשִׁמְאָא אִמּוֹר לֹה "צִאי מַעֲשֵׂה יְדִיד
לְמִזְנוּתִיךָ". אִם כֵּן — דְּהִשְׁתָּא אִתּוּהָ עַל יְדֵי
שְׁלֵשׁ — אֲפִילוּ כּוֹלֵי וּבִזְנוּתֵי נִמְי, דְּהֵא גְלִי
דְּעִיתִיהּ גִּדְּרָא לִיהּ שִׁדּוֹ נִזְנוּן מַדְלָה.

פוסקין מוֹנוֹת לְאַשֶׁת אִישׁ, וְשְׂמוּאֵל אָמַר: אֵין פּוֹסְקִין
מוֹנוֹת לְאַשֶׁת אִישׁ. אָמַר שְׂמוּאֵל: מוֹדָה לִי אָבֹא
בְּשִׁלְשָׁה חֲדָשִׁים הָרֵאשׁוֹנִים, לְפִי שֶׁאֵין אָדָם מֵנִיחַ
בֵּיתוֹ רִיקָן. בְּשִׁשְׁמֵעוֹ בּוֹ שְׁמַת - בּוֹלִי עֲלֵמָא לֹא
פְּלִיגִי. כִּי פְּלִיגִי - בְּשִׁלְא שְׁמֵעוֹ בּוֹ שְׁמַת; רַב אָמַר:
פּוֹסְקִין, דִּהָא מְשׁוּעָבֵד לֵהּ. וְשְׂמוּאֵל אָמַר: אֵין פּוֹסְקִין.
מַאי מַעֲמָא? רַב וְבִיד אָמַר: אֵימָא צָרְרִי אֶתְפַּקֶּה,
רַב פֶּפֶא אָמַר: חִיִּישִׁין שְׂמָא אָמַר לֵהּ "צֵא מַעֲשֵׂה
יָדְךָ בְּמוֹנוֹתֶיךָ". מַאי בִּינְיֵהוּ? אֵיבָא בִּינְיֵהוּ גְדוּלָּה
וְלֹא סָפְקָה, אִי נָמִי קִטְמָה וְסָפְקָה. תָּנִין: מִי שֶׁהִלְךְ
לְמִדְיַת הָיִם, וְאַשְׁתּוֹ תוֹכַעַת מוֹנוֹת, חָנָן אָמַר:
תִּשְׁבַּע בַּסּוּף, וְלֹא תִשְׁבַּע בַּתְּחִלָּה. נִחְלָקוּ עָלָיו בְּנֵי
כְּהֻנִּים גְּדוּלִּים, וְאָמְרוּ: תִּשְׁבַּע בַּתְּחִלָּה וּבַסּוּף. עַד
כָּאן לֹא פְּלִיגִי - אֱלָא לַעֲנֵן שְׁבוּעָה, אָבֵל מוֹזִיג -
יְהִיבִין לָהּ! תִּרְנֻמָּה שְׂמוּאֵל - בְּשִׁשְׁמֵעוֹ בּוֹ שְׁמַת. תָּא
שְׁמַע: מִי שֶׁהִלְךְ לְמִדְיַת הָיִם וְאַשְׁתּוֹ תוֹכַעַת מוֹנוֹת,
בְּנֵי כְּהֻנִּים גְּדוּלִּים אֹמְרִים: תִּשְׁבַּע. חָנָן אָמַר: לֹא
תִשְׁבַּע. וְאִם כֹּא וְאָמַר: פֶּסְקִיתִי לֵהּ מוֹנוֹת - נִאָּמְרוּ!
הָכֵא נָמִי - בְּשִׁשְׁמֵעוֹ בּוֹ שְׁמַת. וְהָא "אִם כֹּא וְאָמַר"
קָאמַר! אִם כֹּא לְאַחַר שְׁמוּעָה. תָּא שְׁמַע: מִי שֶׁהִלְךְ
לְמִדְיַת הָיִם וְאַשְׁתּוֹ תוֹכַעַת מוֹנוֹת וְאִם כֹּא וְאָמַר
אִי. קְדַמוּ בֵּית דִּין וּפֶסְקוּ - מַה שֶּׁפֶּסְקוּ פֶּסְקוּ! הָכֵא
מִי שֶׁהִלְךְ לְמִדְיַת הָיִם וְאַשְׁתּוֹ תוֹכַעַת מוֹנוֹת - בֵּית
לְאַשְׁתּוֹ, אָבֵל לֹא בְּנֵי וּבְנֹתָיו, וְלֹא דְבָר אַחֵר. אָמַר
רַבִּי שְׁלִישִׁי. אִי הָכִי בְּנֵי וּבְנֹתָיו נָמִי! בְּשִׁהֲשֵׁרָה לֹזוּ,
אָמַר רַב פֶּפֶא: בְּשִׁשְׁמֵעָה בּוֹ שְׁמַת בְּעַד אַחֵר; הִיא,
י מִיּוֹסְבָא - מוֹזִיג נָמִי יְהִיבִין לָהּ. בְּנֵי וּבְנֹתָיו, דְּאִי
ז מְצִי נִתְחִי - מוֹזִיג נָמִי לֹא יְהִיבִין לָהּ. מַאי "דְּבָר
רַב יוֹסֵף אָמַר: צִדְקָה. מֵאֵן דְּאָמַר תְּכַשִּׁיט - כָּל שֶׁפֶן

לדמאי ניוחו לה? אי לעררי — הרי סופו לטול
משלהם כלום. והשתא בעי למימר דפליגי בלא
שבעה — אמאי לא טרעל וחד איני, דהא בסמוך
אבל למזנות — דכינין לה. אלמא לשמואל —
אפילו בשבעה אין וזה. הורא רבי דהיטני
טעמא: דבשבעה ב שמת — לרבי לעזא פוסקין
דאין כאן שום הוכחה לאשה דתפסה צררי ולא
שומר לה "נאי מעשה ירך במזנותיך". אבל
כלא שמעו שמת אמר שמואל דאין פוסקין.
דמוכחא מילתא מדאיני חורר נסתלק ממנה
בשום ענין; וצד זבדי — בצד, ולרב פפא —
דאמר לה צד צאי בו. והלכך אפילו בשבעה לא
פוסקין. ומי רבי, וכלי מנזמם לפירושו. דפרך
בסמוך מהא דתניא: מי שהלך למדינת הים ואשתו
תובעת מזנות, בני כהנים גדולים אומרים תשבע
כו. ואם בא כו', ומשי: בשבעה ב שמת. ודוחק
לשנוי: בא לאחר שמועה, ומצא שדה שקר מה
בשבעה ב שמתו וזהו מצי לשנוי: בא שמעו ב
שמת. וכן פוסקין דהא שום אונס, שאינו
יכול לשלם, דמודה שמואל דפוסקין לה מזנות
כיון דהשתא ליכא הוכחה. ואמר לי רבי: דהא
מילתא לא שכח הוא שיארע אונס או יפסקו
תורה יורר מיום או יומים.
בשבעה ב שמת כולי עלמא לא פליגי.
נראה לרבי: דהאי שמעו ב שמת
— בשני עדים. כשמואל לקמן: שבעה ב שמת
בעד אחד, מכלל דעד השתא סלקא דעתך כשני
עדים. ובקול נמי ליכא למימר, מדפרין לקמן, הא
שמע: האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים
כו', ובאה ואמרה גירשני בעלי — מחפסת
הדולת עד כדי כתובתה. ומשני: כששמעו ב
שמת. פירוש: שמת קודם אותו הזמן שאמרה
שנעשרה. ופרך: מאי שנו עד כדי כתובתה?
אפילו לעולם נמי! ואשמע ב שמת — בקול
קאמר, מאי קושיא? וכי יש להאמין בקול, והאיל
הוא אמרה שניערה ולא מנח ולא דמאי להדיא
דפרך "המפקד" (בבא מציעא להב). שבי
שנעבר, רבי אמר: אין מורידים קרוב לבכילי
ושמואל אמר: מורידים. כששמעו ב שמת — כולי
עלמא לא פליגי דמורידים. והשתא שמעו ב שמת
— היינו בעד אחד, דאי בשני עדים — מאי חידוש
הוא? הלא הם יורשים אותו! ואם תאמר: ואעד

44 שהלכו" (קט"ז). גבי האשה שאמרה "מת בעלי" — שאין האחים נכנסים לנחלה על פיה. ומודאי לא מהמינא עד אחד נמי לא מהמינא! ויש לומר: דהתם מיירי לירד ולמכור, אבל ב"הופקיד" —
45 מיירי לירד על מנת שלא למכור, כדמוכח התם. והא דתניא לקמך: בית דין יורדין לנכסיו וחזין ומפרנסין את אשתו, אבל לא בניו ובנותיו. ומוקמינן לה: בששמעו בו שמת — בעד אחד. וקאמר
46 "בני ובנותיו", דאי בעי מיתת לנכסין בעד אחד — לא מצו נחתי, מוהי נמי לא ידבינן להו. והתם נמי — למכור, אבל בפירות הגדלים שגדו — אכלי להו שפיר. **חיישינן**, שגזא אמר לה
47 כר — וקבילה עליה, ופטרותו. ופטרותו ופטרותא דאף עד גב דהשתא לא ספקה. **קמנה** וספקה — ואם תאמר: הואיל וספקה נימור לא בית דין: צאי מעשה ידיך למונותיך ולמה יורדין לנכסיו
48 למאן דחייש לצררי? ואי לא ספקה — אם כן הדין מחלה למאן דאמר "צאי מעשה ידיך" — האי אמן מחלה קטנה כלום ויש לומר: כגון דספקא לדרבין גדולים, ולא ספקא לדרבין קטנים —
49 לדרבין דחייש לצררי. אי נמי בפעושתא, אי נמי במחלה מקח ומתנות וכו'. מפי רבי.

תרנמה שמואל בששמו בו שמת – תימה: אם כן מאי טעמא דבני כהנים גדולים? דמה לי דמת בביתו, דמה לי ששמו בו שמת על פי עדות? ואין נראה לפרש ששמו בו על פי עד אחד. ויש לומר: דאפילו מת בביתו פליגי בני כהנים גדולים. והא דנקט – למי שהלך למדינת הים – רבותא נקט, דסלקא דעתך: נידחוש כל כך לצררי דאפילו בשבועה לית לה. מפי רבי. **ואם** בא ואמר פסקיה לה מנות נאמן – פירש רש"י: אף להוציא מידה מה שנתנו לה בית דין בשבועה. דהכי משמע – דאנשבעה קאי. והיינו טעם: דסבמא דמילתא – מתפיס לה צררי, חלקן מוציאין מידה בשבועה. ונראה לרבי: להצריכה שבועה, ובשבועה תגבה מה שזוהת ואכלה. דאי לאו הכי – לא מתנאז מאי שילה לה. אפירא, אבל עכשיו שהיא נשבעת – חלקן ריאים כלום, ששמוכן עזרה ששבעה. מפי רבי. **ואם** בא ואמר לה "צאי מעשה דין במנותיך" רשאי – כלומר, אם לוותה ואכלה – שאם לאו הוי מילתא ליה. והתם שפסקו לה בית דין. דהיה דוחקת עצמה, אם על כל דלא פסקה. והאי דאמרין לה: למהו לוותה ואכלה, עמוד ומצינא, ודיימין: טעמא דמצינא, דא לאו מצינא חבינו, לאו תרם שפסקו לה בית דין.

56 **מִי** פֶּסַק — תימה לרבי: אִין, טַחמא דמילתא אִישׁוּ דרַבִּי בַמְּוֹתִיחָה — מִשְׁרָה עַל יַד שְׁלִישִׁי, בְּנֵי וּבְנֹתָיו דְּלֹא מִיִּדְיָה בַּמְּוֹתִיחִים — לֹא מִשְׁרָה. וּרְבִינֵי שְׁשׁוֹן מִפְּרֹשׁ הוֹסִיאוּ: אִי הֲכִי
57 בְּנֵי וּבְנֹתָיו נִמִּי: אִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא דְּלֹא אִיִּירִי מִתְּנִיחָה בַּמְּשִׁרָה אִישׁוּ עַל יַד שְׁלִישִׁי, אֲלֵא אִישׁוּ וּבְנֵי סַמְכִין עַל שׁוֹלְחָן — נִיחָא: דְּאִשְׁתּוּ מִפְּרַסְנִין, וְהָאִיל הוּא חֵיב לִזְנוּה — מִשּׁוּם
58 חֲשֵׁשׁ דְּשִׁמְא תְּהִפִּיסָה צִרְרִי אִין בֵּית דִּין נִגְנְעִין מִלְּזִנוּה. אֲבָל בְּנֵי וּבְנֹתָיו, דְּאִינוּ חֵיב בַּמְּוֹתִיחָן — אִין לִירֵד לִנְכְּסֵי לִפְרַסְנָם, בְּדִקְלָא שֶׁשׁ חֲדָשׁ שְׂמָא תְּהִפִּיסָם צִרְרִי, וְהֵינָה לָהֶם מַעוֹת לִפְרַסְנָם
59 עַד שִׁישׁוּב. אֲבָל הִשְׁתָּא, דְּמוֹקֶמֶת בַּמְּשִׁרָה יַד יַד שְׁלִישִׁי, אֲבָל בְּנֵי סַמְכִין עַל שׁוֹלְחָן וְהָאִיל הִשְׁרָה עַל יַד שְׁלִישִׁי, וְלִהְיֵי חִישְׁיָן
60 לְצִרְרֵי. וְשְׁלִישִׁי — מִאי פֶּסַק: דּוּחַ אִין רִגְלוֹת דְּאִשְׁתּוּ יִשְׁתָּה עַל יַד שְׁלִישִׁי, וְהָאִיל בְּנֵי סַמְכִין עַל שׁוֹלְחָן.

עמד בדין וברח – בפרק "חולין" (יבמות מא,ב) פירש רש"י: דוקא ברח, אבל חלה הוא

או חללה היא – לא. משמע לפי דבריו דקנס הוא. ותימא: אם כן מאי קפריה? הואיל ומשום קנס מתפרנסת! ויש לומר: דאי חישינן כולי האי לצריר, כדחייש שמואל – לא היה לקנסו כל כך. ורבינו חננאל פירש, שמצא בירושלמי בריש "אף על פי" – דברח – לאו

דוקא אלא הוא הדין חלה דניזנות משלו ואם

תאמר: והא אמרינן חלה הוא או היא אינו מעלה

לה מניזנות לחד לישנא גבי הגיע זמן ולא נשאו יש

לומר שאני הכא שדיה לז' לכנס מיד אחר הגעת

הזמן אחר שלשה חדשים אבל התם כשהתחיל

חליו לפני שהגיע זמן מאי הוה ליה למיעבד ומידו

קשה אי בחלה נמי מעלה לה מניזנות אמאי אמרינן

בסמוך דלא משעבדא ליה למעשה ידיה ויש לומר

דבחלה נמי קסינן ליה משום דלא כנס מיד אחר

שלשה חדשים ואחר שעמד בדין מיד ואם תאמר

לפירוש רש"י, דמפרש: דוקא ברח אבל חלה לא

– בפרק קמא (א,ב) דמביעא לן חלה מהו? אמאי

לא פשיט מהבא, דאמרינן: דוקא ברח אבל חלה

לא? וכל שכן הוא, דהא הכא דאין לה מניזנות, אף

על פי שפשע קצת, שדיה לז' לכנסה מיד אחר

שעמד בדין, אבל התם – חלה קודם שהגיע הזמן,

מאי הוה ליה למיעבד? דעל כורחין בבחי מיירי,

דאי חלה הוא אחר כך – פשיטא דאין להפסידה

ואיכא למימר: דיבבה שאני, דלאו אגידא ביה

כולי האי כמו ארסותו, ואינה עומדת כל כך

לכנסה – לא מייחבי מניזנות כולי האי. ומיהו,

קשה לפירוש רש"י: דעל כורחין מוקי האי ברח –

שלא מחמת מדרין אלא מחמתה. דאי לא הכי –

היינו חלה. ואם כן מאי קפריה הכא לזמן דאמר

אין פוסקין מניזנות לאשת איש? הרי הכא לא שייך

הנני תאמר דקניא – פירש בקונטרס: "פלוני" –

בלע"ז, כלי חרס שמתכין לתוכו עופרת.

ואין נראה לרבינו תם, דבובחין פרק "איווה

מקומן" (נ"א) גבי עשיית מזבח תניא: מביא סיד

וקניא וממחה ושופך. הוה ליה למימר "אבר",

שהוא לשון ברייתא. ועוד אמר רבי: מדמסיק

עליהו בפרק שני דמסכת עבודה זרה (לג,ב)

ובפרק "כל שעה" (פסחים ל"ב) משום דמצרפי,

פירוש: שמעורב בהם צרף, שקורין **אלרם

בלע"ז. על כן נראה כדפירש ה"ערוך: דקניא

היינו כלי חרס המחופה בהתבת זכוכית. ולחכי

מסיק עליה דמצרפי, משום דזכוכית תחלת

בריתו מן החול, ובאותו חול מעורב צרף ולחכי

בלע"ז. וכן מורה רבינו תם באותם פלומי"ר שלטו

שמתכין לתוכן עופרת – אינן נאסרין ביין יותר

משאר כלי חרס. ועוד מדקדק רבינו תם: אף אם

היה כולו מעופרת לא היה נאסר, ועכשיו שאין בו

אלא עופרת מעט יאסר? אבל בהתבת זכוכית

ניחא, דאפילו כולן של זכוכית אינו נאסר, לפי

שנתשלל היטב ואינו נבלע. אבל קניא לא

נתשלל כל כך, ובלע טפי. ירוקין פירש

בקונטרס: לענין חמץ בפסח וגיעולי נכרים ויין

נסך. ולא משום דאינטרין למיפסק הלכה כרב

זבד לענין חמץ בפסח. דהא מרימר דפילי עליה

ושרי ירוק – דוקא לענין יין נסך, אבל לענין חמץ בפסח –

חנן: אומר: איבד מעותיו – ליכא לאקשוי מהא דקיימא לן (כתובות פ"א): היורד לוחך שדה של חבירו ונטעה שלא ברשות דשמן לו כארס, ולבונה חורבתו של חבירו דנותן לו מה שההנוו

(בבא מציעא ק"א), ודחת השבח בעין הוא, ודין הוא שישלם, אבל הכא – לא השביח לו שום שבח נכסים, אלא שהצילו מגביית בעל חובו, ולא מדידי דהיב ליה. והוה כמביריח ארי

מנכסי חבירו, דאף על גב דמנהג אורו – לא מתחייב מדי, כדמסיק בגדירם ב"אין בין המורד" (לג,ב). ואם תאמר: הא אמרינן ב"השוכר את הפועלים" (בבא מציעא ג"ג), שומר חנם שדיה

לו

צדקה, מאן דאמר צדקה – אבל תכשית יחבין

לה, דלא ניתא ליה דתנינול. תא שמינ: היבמה,

שלשה חדשים הראשונים – ניוזנת מישל בעלה, מיכן

ואילך – אינה ניוזנת לא מישל בעלה ולא מישל

יבם. עמד בדין וברח – ניוזנת מישל יבם. אמר לך

שמואל: למאי נחוש לה להאי? אי משום צררי –

לא מיקרבא דעתיה לגבה, אי משום מעשה ידיה

– לא משמעבדא ליה. תא שמינ: האשה שהחלה

היא ובעלה למדינת הים, ובאת ואמרה: מת בעלי,

רצתה – ניוזנת, רצתה – גובה כתובתה. "גירשני

בעלי" – מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה. הכא

נמי כששמעו בו שמת. ומאי שנא עד כדי כתובתה?

דאיהי היא דאפסידה אנפשה. תא שמינ: ביצד אמרו

ממאנת אין לה מניזנות? אי אתה יכול לומר ביושבת

תחת בעלה – שהרי בעלה חייב במניזנות. אלא כגון

שהלך בעלה למדינת הים; לוותה ואכלה, עמדה

ומיאנה. מעמא – דמייאנה, הא לא מיאנה – יחבין

לה! אמר לך שמואל: הכא למאי נחוש לה? אי

משום צררי – צררי לקמנה לא מתפס, ואי משום

מעשה ידיה – קמנה לא ספקה. מאי הוה עלה?

כי אתא רב דימי אמר: מעשה בא לפני רבי בבית

שערים, ופסק לה מניזנות. לפני רבי ישמעאל בצפורי,

ולא פסק לה מניזנות. תתי בה רבי יוחנן: וכי מה

ראה רבי ישמעאל שלא פסק לה מניזנות? הא לא

נחלקו בני פהנים גדולים וחתן אלא לענין שבועה,

אבל מניזני – יחבין לה! אמר ליה רב שמן בר אבא:

כבר תרגמה רבינו שמואל בבבל: כששמעו בו שמת. אמר ליה: פתירתו בה פולי האי? כי

אתא רבין אמר: מעשה בא לפני רבי בבית שערים ולא פסק לה מניזנות, לפני רבי ישמעאל

בצפורי ופסק לה מניזנות. אמר רבי יוחנן: מה ראה רבי שלא פסק לה? דהא לא נחלקו חנן

ובני פהנים גדולים אלא לענין שבועה, אבל מניזנות – יחבין לה! אמר ליה רב שמן בר אבא:

כבר תרגמה שמואל בבבל – כששמעו בו שמת. אמר ליה: פתירתו בה פולי האי? והלכתא

פותיה דרב, ופוסקין מניזנות לאשת איש. והלכתא פותיה דרב הווא אמר רב. דאמר רב הווא

אמר רב: יכולה אשה שתאמר לבעלה: איני ניוזנת ואיני עושה, והלכתא פותיה דרב זבד

בקניא. דאמר רב זבד: הני מאני דקניא, חיוורי ואופמי – שרו, ירוקי – אסירי. ולא אמרן

אלא דלית בהו קרטיפני, אבל אית בהו קרטיפני – אסירי. משנה מי שהלך למדינת הים,

ועמד אחד ופירגם את אשתו. חנן אומר: איבד את מעותיו. נחלקו עליו בני פהנים גדולים,

ואמרו: ישבע פמה הזצאי, ויפול. אמר רבי דוסא בן הרבנים דבריהם. אמר רבי יוחנן בן

זבאי. יפה אמר חנן: הניח מעותיו על קרן הצבאי. גמרא תנן התם: המוריד הנאה מהבירו –

שוקל

ושרי ירוק – דוקא לענין יין נסך, אבל לענין חמץ בפסח –

חנן: אומר: איבד מעותיו – ליכא לאקשוי מהא דקיימא לן (כתובות פ"א): היורד לוחך שדה של חבירו ונטעה שלא ברשות דשמן לו כארס, ולבונה חורבתו של חבירו דנותן לו מה שההנוו

(בבא מציעא ק"א), ודחת השבח בעין הוא, ודין הוא שישלם, אבל הכא – לא השביח לו שום שבח נכסים, אלא שהצילו מגביית בעל חובו, ולא מדידי דהיב ליה. והוה כמביריח ארי

מנכסי חבירו, דאף על גב דמנהג אורו – לא מתחייב מדי, כדמסיק בגדירם ב"אין בין המורד" (לג,ב). ואם תאמר: הא אמרינן ב"השוכר את הפועלים" (בבא מציעא ג"ג), שומר חנם שדיה

לו

צדקה – אין בית דין פוסקין צדקה לעניים מנכסיו, בזמן ששאר בני העיר פוסקין עליהן

צדקה. תבשין – בשמים, להתקשט בהן אשתו. שלשה חדשים הראשונים – שאינה

יכולה לא להנשא ולא להתייבם – ניזונת משל בעלה. עפר בדין – ואמרה לו "כנס או

חלוקי". רצתה ניזונת בו' – שהאשה נאמנת לומר "מת בעלי", ותינשא. וכשם שנאמנת

לנישא – כך נאמנת לטול כתובתה, כדאמרין

במסכת יבמות: מספר כתובתה נלמד –

"לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכ"י.

מתפרנסת והולכת בו' – כתובה לא גביא –

שמוא לא גירשה, ובגירושין לא אהמה. אבל

מוזני יחבין לה. ובפרעון כתובה, ממה נפשך;

אם גירשה – הרי נטלת בכתובתה, ואם לאו –

הרי הוא חייב במזונותיה. איהי היא דאפסדה

אנפשה – שאמרה "גרשני", וגרשה אין לה

מזונות. וכי תימא: כיון דשמעה שמת תגבה

כתובתה יחד – אין הכי נמי. והאי דאמר

למפרנסת והולכת – אם אינה רוצה לטול

כתובתה, דסבורה שמא לא מת, ונח לטול

לשם מזונות. שאם יבא בעלה – תהא כל

כתובתה קיימת. ומתפרנסת עד כדי כתובתה,

והו' לא יחבין לה. מאני דקניא – כלי חרס

שמחפץ עליהם עופרת, שקורין ופולומבלייר

בלע"ז. ירוקי אסירי – לענין חמץ בפסח,

וגיעולי גוים, ויין נסך. חיורי שרו – לפי

שהעופרת מחליק את החרס, ואינו מניחו

לבלוע. אבל היורקים – מעורב צרף שקורין

גאלוס בתוך העופרת, והוא עז, ומחלחל את

החרס ובלוע. והני אמרינן במסכת עבודה זרה

(לג,ב): דמצרפי ובלע. קרטיפאנא – ביקועי,

צקיריני"ש בלע"ז. משנה חנן אומר איבד את

מעותיו – שלא אמרת לך: הלזני ואני אפרע.

אבל אם הלזנו את האשה מנעת למזונותיה על

מנת שתשלם לו, הוא תובעה, והיא תובעת

הבעל, וישלם, כדאמר לעיל בממאנת ולוותה

ואכלה ועמדה ומיאנה: טעמא – דמייאנה, הא

לא מיאנה – משלם. גמרא

שוקל

כתובות דף קז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) רא

ישראל לבבל אָמַר, מַעֲשֵׂה כֹזֵה בֵּא לְפָנַי רַבִּי בְּבֵית שְׁעָרַי וּפֶסֶק
 לָהּ מִזְנוּת, ולעומת זאת הובא מעשה לְפָנַי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּצִיפּוּרִי
 וְלֹא פֶסֶק לָהּ מִזְנוּת. תַּחֲרִי בֵּת רַבִּי יוֹחָנָן – תַּמָּה רַבִּי יוֹחָנָן בְּדַבְרֵי, וְכִי
 מָה רָאָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל שֶׁלֹּא פֶסֶק לָהּ מִזְנוּת, הֵאָּ – [הרי] לֹא נִחְלָקוּ
 בַּמִּשְׁנֵיתוֹ (לעיל קד) בְּנֵי בִּהְיִים גְּדוּלִּים וְחָנָן בְּדִין אִשָּׁה שֶׁהָלַךְ בַּעֲלָהּ
 לַמְדִּינָת הַיָּם, אֲלֵא לְעֵינַי אִם בֵּית דִּין מְטִילִים עֲלֶיהָ שְׁבוּעָה, אֲכָל
 מִזְנֵי יִהְיִינָה לָהּ – מִזְנוּת לְדַבְרֵי הַכֹּל נֹתֵנִים לָהּ, וּמְדוּעַ לֹא פֶסֶק
 לָהּ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל מִזְנוּת. אָמַר לִיה רַב שָׁמֹן בְּרַ אָבָא לְרַבִּי יוֹחָנָן,
 כִּבְרַ תְּרַנְּמָה רַבִּינוּ שְׁמוּאֵל בְּבָבֶל, שֶׁבַּמִּשְׁנֵיתוֹ מְדוּבָר בְּשִׁשְׁמֵעוֹ בּוֹ
 שְׁמַת, אָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן לִרְב שָׁמֹן בְּרַ אָבָא, פְּתִירִיתוֹ בֵּת בּוֹלִי הָאִי
 – כֹּל כֵּךְ אַתֶּם נִדְחָקִים לְפָתוֹר וּלְפָרֵשׁ אֶת דְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה שֶׁלֹּא
 כַּמִּשְׁמַעוּתָם הַפְּשׁוּטָה, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִקְשֶׁה מִמֶּנָּה לְדַבְרֵיכֶם.
 גִּירְסָא אַחֲרָת לַמַּעֲשֵׂה הַנּוֹכַח: בִּי אֲתָא רַבִּין מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לִבְבֶּל
 אָמַר, מַעֲשֵׂה כֹזֵה בֵּא לְפָנַי רַבִּי בְּבֵית שְׁעָרַי, וְלֹא פֶסֶק לָהּ מִזְנוּת,
 וְלַעֲוֹמַת זֹאת בֵּא מַעֲשֵׂה כֹזֵה לְפָנַי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּצִיפּוּרִי וּפֶסֶק לָהּ
 מִזְנוּת. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְכִי מָה רָאָה רַבִּי שֶׁלֹּא פֶסֶק לָהּ מִזְנוּת, דִּהָא
 – שְׁהָרִי לֹא נִחְלָקוּ חָנָן וּבְנֵי בִּהְיִים גְּדוּלִּים בַּמִּשְׁנֵיתוֹ בְּדִין אִשָּׁה
 שֶׁהָלַךְ בַּעֲלָהּ לַמְדִּינָת הַיָּם, אֲלֵא לְעֵינַי אִם בֵּית דִּין מְטִילִים עֲלֶיהָ
 שְׁבוּעָה, אֲכָל מִזְנוּת יִהְיִינָה לָהּ – נֹתֵנִים לָהּ לְדַעַת כּוֹלָם. אָמַר לִיה
 רַב שָׁמֹן בְּרַ אָבָא לְרַבִּי יוֹחָנָן, כִּבְרַ תְּרַנְּמָה שְׁמוּאֵל בְּבָבֶל לַמִּשְׁנֵיתוֹ
 בְּשִׁשְׁמֵעוֹ בּוֹ שְׁמַת, אָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן לִרְב שָׁמֹן בְּרַ אָבָא, פְּתִירִיתוֹ
 בֵּת בּוֹלִי הָאִי – כֹּל כֵּךְ אַתֶּם נִדְחָקִים לְפָתוֹר אֶת דְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה שֶׁלֹּא
 כַּמִּשְׁמַעוּתָם הַפְּשׁוּטָה, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִקְשֶׁה מִמֶּנָּה לְדַבְרֵיכֶם.
 מְסִיקָה הַגְּמָרָא אֶת הַהִלְכָה בְּדִין זֶה: וְהִלְכְתָּא בְּתִיבָה דְּרַב וּפּוֹסְקִין
 מִזְנוּת לְאִשְׁתֵּי אִישׁ. וְהִלְכְתָּא בְּתִיבָה דְּרַב הוֹנָא אָמַר רַב, דְּאָמַר רַב
 הוֹנָא אָמַר רַב יְבֹולָה אִשָּׁה שֶׁתִּאֲמַר לְבַעֲלָהּ אֵינִי נִיזְנוּת מִמֶּךָ וְאֵינִי
 עוֹשֶׂה – אֵינִי נֹתֵנָה לָךְ מַעֲשֵׂה יָדִי. וְהִלְכְתָּא בְּתִיבָה דְּרַב זְבִיד לִגְבִי
 כְּלִי חֶרֶס שְׂצִיפּוֹ אוֹתָם בְּקוֹנֵיָא, דְּאָמַר רַב זְבִיד, הֵנִי מֵאֵינִי דְּקוֹנֵיָא –
 כְּלִי חֶרֶס הַמְצוּפִים בַּעֲוֹפֶרֶת, אִם הַכֵּלִים מְצוּפִים בַּעֲוֹפֶרֶת שְׂצִיבָה
 חִיזְרִי וְאוֹכְמִי – לִבָּן אוֹ שְׁחוֹר, שְׁחוֹר – מוֹתֵרִים הֵם עַל יָדִי שְׂכֻשׁוֹךְ
 בְּמִים בְּדִין כְּלִי מַתְכוּת, לְפִי שֶׁהַעֲוֹפֶרֶת מַחֲלִיקָה אֶת הַחֶרֶס וְאֵינָהּ
 נֹתֵנָה לָהּ לִבְלוּעַ, אֶךְ אִם הַכֵּלִים מְצוּפִים בִּירוֹנִי וְ–[ירוק], אֲסִירָהּ,
 לְפִי שֶׁמְעוּרָב בָּהּ סוּג קֶרֶק עֲחִירָה וְעוֹ שֶׁמַּחֲלָחֵל אֶת הַחֶרֶס וְגוֹרֵם
 לָהּ לִבְלוּעַ יוֹתֵר מִשְׁאֵר כְּלִי חֶרֶס.
 רַב זְבִיד מַגְבִּיל אֶת הַהִיתָר: וְלֹא אֲמַרְן שְׂכִלִי חֶרֶס הַמְצוּפִים לִבָּן אוֹ
 שְׁחוֹר מוֹתֵרִים יוֹתֵר מִשְׁאֵר כְּלִי חֶרֶס, אֲלֵא דְלִית בָּהּ קְרִטּוּפִי –
 שֶׁאִין בְּצִיפּוֹי שְׁלֹהֶם סְדָקִים, אֲכָל אִית בָּהּ קְרִטּוּפִי – אֲבָל אִם יֵשׁ
 בְּצִיפּוֹי סְדָקִים, אֲסִירָהּ – אֲסוּרִים הֵם בְּשִׁימוּשׁ, כִּיֹּן שֶׁהַבְּלִיעָה
 עוֹבֶרֶת דֶּרֶךְ הַסְּדָקִים וְהָרִי הֵם כֹּכֵל כְּלִי חֶרֶס.

משנה

הַמִּשְׁנָה מְבִיאָה אֶת הַדִּין הַשֵּׁנִי שֶׁאִמַּר חָנָן, שֶׁעָלִיו נִחְלָקוּ חֲכָמֵי
 דּוֹרוֹ: מִי שֶׁהָלַךְ לַמְדִּינָת הַיָּם, וְהִשְׁאִיר אֶת אִשְׁתּוֹ בַּעֲרִירָה, וְטַעֲנָה
 הָאִשָּׁה שֶׁלֹּא הִשְׁאִיר לָהּ בַּעֲלָהּ מִזְנוּת, וְעָמַד אִדָּם אַחֶר, וּפִירְסָם
 אֶת אִשְׁתּוֹ, וְכִשְׁבָּא הַבַּעֲלָה, תוֹבַע מִמֶּנּוּ הַמִּפְרַס אֶת כֶּסֶפוֹ, בִּטְעָנָה
 שֶׁפָּרַע לוֹ אֶת חוּבוֹ שֶׁהִיא חַיִּיב לָאִשְׁתּוֹ. חָנָן אָמַר, אִיבַד הַמִּפְרַס
 אֶת מְעוּתָהּ, וְאִין הַבַּעֲלָה חַיִּיב לוֹ מֵאוֹמָה, שֶׁכֵּן לֹא קִיבַל מִמֶּנּוּ
 מֵאוֹמָה, אֲלֵא רַק מִנִּיעַת נֹק חַיּוּבוֹ. נִחְלָקוּ עָלָיו עַל חָנָן בְּנֵי בִּהְיִים
 גְּדוּלִּים, וְאָמְרוּ, יִשְׁבַּע הַמִּפְרַס בְּפֹה הוֹצִיא בִּפְרִנְסָתָהּ הָאִשָּׁה, וְיִשְׁוֹל
 מִן הַבַּעֲלָה, לְפִי שֶׁאִדָּם חַיִּיב לְשַׁלֵּם לָמִי שֶׁפּוֹרַע אֶת חוּבוֹ, שֶׁכֵּן
 פִּרְיעַת חוּב נִחְשָׁבַת כְּקַבֵּלָתָהּ. אָמַר רַבִּי דּוּסָא בֶּן הֶרְבֵּינָם
 בְּדִבְרֵיהֶם שֶׁל בְּנֵי כְּהֵנִים גְּדוּלִּים. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זְבָדִי, יָפָה אָמַר
 חָנָן, שֶׁאִין הַבַּעֲלָה חַיִּיב מֵאוֹמָה לַמִּפְרַס, שֶׁכֵּן הַמִּפְרַס הֵנִיחָה אֶת
 מְעוּתָהּ עַל קֶרֶן הַצִּיָּב.

גמרא

הַגְּמָרָא מְסִייעַת לְדַעַת חָנָן מִמִּשְׁנָה: תֵּנִן תִּתֵּם (נדרים לג) אִדָּם הַמְּוֹדֵר
 הֵנָּה מִחֲבִירוֹ

צִדְקָה, שֶׁאִין עָלֵינוּ לַעֲשׂוֹת צִדְקָה מִנְכָּסִיו, וְאִילוּ מֵאֵין דְּאָמַר ו–רַב
 יוֹסֵף שֶׁאִין נוֹטְלִין מִנְכָּסִיו לְצוּרֵךְ צִדְקָה, יִתְכַּן שְׁסוּבֵר שְׁדוּקָא
 לְצוּרֵךְ צִדְקָה אִין נוֹטְלִין מִנְכָּסִיו, אֲכָל תִּכְשִׁיט יִהְיִינָה לָהּ – נֹתֵנִים
 לָהּ לְאִשְׁתּוֹ מִנְכָּסִיו, אִף שֶׁלֹּא צִיּוֹה עַל כֵּךְ כִּשְׁהָלַךְ לַמְדִּינָת הַיָּם,
 מִשּׁוּם דְּלֵא יִנְחָא לִיה דְּתִינּוּל – שֶׁאִין הַבַּעֲלָה רוצה שֶׁאִשְׁתּוֹ תִּתְנוּל
 מִחוּסֵר תְּכִשִׁיטִים.

הַגְּמָרָא מוֹסִיפָה לְהַקְשׁוֹת עַל שְׁמוּאֵל: תָּא שְׁמַע מְבַרִייתָא, חִיבָהּ,
 שְׁלֵשָׁה חֲדָשִׁים הָרִאשׁוֹנִים מֵעַת מִיתַת בַּעֲלָהּ, שְׁזוֹהוּ הוֹמָן שֶׁאִינָה
 יְכוּלָה לְהַתִּיבֵם וְלֹא לְהַנְשֵׂא אַחֲרָה, נִיזְנוּת מִנְכָּסִיו שֶׁל בַּעֲלָהּ. מִיָּכָן
 וְאֵלָּה, אֵינָה נִיזְנוּת לֹא מִשְׁלָה בַּעֲלָהּ וְלֹא מִשְׁלָה יָכֵם, אֲבָל אִם עָמַד
 עִמָּה הַיָּבֵם בְּדִין וְאִמְרָה לוֹ הִיבְמָה כְּנוֹס אוֹ חִלּוּךְ, וְכִרָה, נִיזְנוּת
 מִשְׁלָה יָכֵם. הָרִי שְׁפוֹסְקִין מִזְנוּת לִיבְמָה מִנְכָּסִיו הַיָּבֵם שֶׁהָלַךְ לַמְדִּינָת
 הַיָּם, וְקִשָּׁה לְשִׁמּוּאֵל שְׁסוּבֵר שֶׁאִין פּוֹסְקִין מִזְנוּת לְאִשָּׁה אִישׁ
 שֶׁהָלַךְ בַּעֲלָהּ לַמְדִּינָת הַיָּם.

מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר לָךְ שְׁמוּאֵל, לְמָאִי נִיחּוּשׁ לָהּ לְהָאִי – לֹאִיזָה
 דְּבִר נִיחּוּשׁ לְאִשָּׁה זֹו שֶׁמַּחֲמָתָהּ לֹא נִפְסוּק לָהּ מִזְנוּת מִנְכָּסִיו הַיָּבֵם,
 אִי מִשּׁוּם הַחֲשֵׁשׁ שֶׁמֵּא הַתִּפְסִל לָהּ צִדְרָה, אִין לְחֻשׁוֹשׁ לָכֵךְ, לְפִי שֶׁלֹּא
 מִיָּכָרְבָא דְּעִתִּיתָ לְגִנְיָה – אִין דַּעְתּוֹ קְרוּבָה אֲצִלָּהּ, וְאִין הִדְרָךְ
 שִׁתְּפִיס לָהּ צִדְרָה. וְאִי מִשּׁוּם מַעֲשֵׂה יָדִיהָ, כְּלוּמֹר, וְאִם תַּחֲשׁוּשׁ
 שֶׁאִמַּר לָהּ הַיָּבֵם 'צִאי מַעֲשֵׂה יָדִיךְ לַמִּזְנוּתִיךְ' וְנִתְרַצָּתָה, אִין לֹמַר
 כֵּן, שְׁהָרִי לֹא מִשְׁתַּעְבָּדָא לִיה – אֵינָה מְשׁוּעַבֶּדֶת לוֹ לַמַּעֲשֵׂה יָדִיהָ,
 שֶׁאִף שֶׁקָּנָס אוֹתוֹ לְזוֹנָה מִכֹּל מְקוֹם אִין מַעֲשֵׂה יָדִיהָ שֶׁל עַד
 שִׁיבָם, וּלְפִיכָךְ אֵינּוּ יְכוּלִּים לֹמַר לָהּ צִאי מַעֲשֵׂה יָדִיךְ בַּמִּזְנוּתִיךְ.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה קוּשִׁיא נֹסֶפֶת עַל שְׁמוּאֵל: תָּא שְׁמַע, הָאִשָּׁה שֶׁהָלַכָה
 הִיא וּבַעֲלָהּ לַמְדִּינָת הַיָּם, וְכָאֵת וְאִמְרָה מִת בַּעֲלָהּ, נִאֲמַנְתָּ, לְפִיכָךְ אִם
 רָצָתָה נִיזְנוּת מִנְכָּסִיו, וְאִם רָצָתָה לְיָכֵם בְּתוֹבָתָהּ, בְּדִין שֶׁאִר אֲלַמְנָה.
 אֲוֹלָם אִם אִמְרָה יִרְשָׁנִי בַּעֲלָהּ אֵינָה נִאֲמַנְתָּ בָּהּ, וְלִכֹּן מִתְפָּרְסָתָה
 וְהִלְכָתָה מִנְכָּסִיו עַד כִּדִּי בְּתוֹבָתָהּ. וּמְבַרִייתָא זֹו מוֹכַח שְׁפוֹסְקִים
 מִזְנוּת לְאִשָּׁה שֶׁהָלַךְ בַּעֲלָהּ לַמְדִּינָת הַיָּם, וְהָרִי זֹו סְתִירָה לְדַעַת
 שְׁמוּאֵל. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: הָבָא נָמִי – אִף בְּרִייתָא זֹו יֵשׁ לְהַעֲמִידָהּ
 בְּשִׁשְׁמֵעוֹ בּוֹ שְׁמַת, שְׁבִאפּוֹן כֹּזֵה מוֹדָה שְׁמוּאֵל. הַגְּמָרָא מַקְשָׁה עַל
 תִּירוּחָהּ זֹה: וְאִי שְׁנָא עַד כִּדִּי בְּתוֹבָתָהּ – מְדוּעַ שׁוֹנֵה הַדִּין שֶׁל
 הַבְּרִייתָא כֵּאֵן שֶׁאִינָה נִיזְנוּת אֲלֵא עַד כִּדִּי כְּתוּבָתָהּ. מִתְרַצָּת
 הַגְּמָרָא: מִשּׁוּם דְּאִתִּי הִיא דְּאִפְסִידָה אֲנַפְשָׁה – שְׁהִיא זֹו שֶׁהַפְּסִידָה
 לַעֲצָמָה בְּמָה שֶׁאִמְרָה שֶׁנִּתְגַּרְשָׁה, שְׁכִינָה שֶׁהוֹדַתָּה שֶׁגִּירְשָׁה אִין לֹנוּ
 לְזוֹנָה מִנְכָּסִיו שְׁהָרִי לְדַבְרִיָּה גְּרוּשָׁה הִיא.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה קוּשִׁיא נֹסֶפֶת עַל שְׁמוּאֵל: תָּא שְׁמַע, בִּיצֵד אָמְרוּ
 חֲכָמִים בַּמִּשְׁנָה (ק) שֶׁהַמִּמְאָנָת אִין לָהּ מִזְנוּת, אִי אֲתָה יְכוּל לֹמַר
 בִּיזְשָׁבֶת תַּחַת בַּעֲלָהּ, כְּלוּמֹר שֶׁלֹּא מֵאִנָּה בּוֹ, שֶׁאִין הוּא חַיִּיב לְזוֹנָה,
 שְׁהָרִי הַדְּבִיר פְּשׁוּט שֶׁבַּעֲלָה חַיִּיב בְּמִזְנוּתָהּ שֶׁלָּהּ, אֲלֵא בְּגוֹן שֶׁהָלַךְ
 בַּעֲלָהּ לַמְדִּינָת הַיָּם וְהִיא לְזָתָה מַעוֹת עֲבוּר מִזְנוּתִיהָ, וְאֲכָלָהּ,
 וְלֹאֲחֵר מִכֵּן עָמְדָה וּמֵאִנָּהּ, וְכִיֹּן שֶׁהִמְאִינָן עָקֵר אֶת הַנִּישׁוּאִין.
 לַמִּפְרַע, שׁוּב אִין הַבַּעֲלָה חַיִּיב לְשַׁלֵּם מֵה שְׁלוֹתָהּ לַמִּזְנוּתִיהָ.
 וּמְדִיִּיקָת הַגְּמָרָא: מִעָמָא דְּמֵאִנָּה – הִטַּעַם שֶׁפְּטוּר מִלְשָׁלֵם מֵה
 שְׁלוֹתָהּ הוּא מִפְּנֵי שֶׁמֵּאִנָּה בּוֹ, הָאִי – אֲבָל אִם לֹא מֵאִנָּה, יִהְיִינָה
 לָהּ – נֹתֵנִים לָהּ מִזְנוּת מִנְכָּסִיו אִף שֶׁהִיא בַּמְדִּינָת הַיָּם. וּמוֹכַח
 מִכָּאן שְׁפוֹסְקִין מִזְנוּת לְאִשָּׁה שֶׁבַּעֲלָה הָלַךְ לַמְדִּינָת הַיָּם וְדִלָּא
 כְּשִׁמּוּאֵל.

מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר לָךְ שְׁמוּאֵל, הָבָא – כֵּאֵן בַּמִּמְאָנָת וְדִאי יֵשׁ
 לְפִסּוּק לָהּ מִזְנוּת, כִּי לְמָאִי נִיחּוּשׁ לָהּ – לֹאִיזָה דְּבִר נִיחּוּשׁ
 שֶׁמַּחֲמָתָהּ לֹא נִפְסוּק לָהּ מִזְנוּת, אִי מִשּׁוּם הַחֲשֵׁשׁ שֶׁמֵּא הַתִּפְסִיל לָהּ
 צִדְרָה, אִין לְחוּשׁ לֹזֵה כִּי צִדְרָה לְקַטְנָה לֹא מִתְפָּיס – אִין אִדָּם נוֹהֵג
 לְהַתִּפִּיס צָרוֹר מַעוֹת לְקַטְנָה. וְאִי מִשּׁוּם הַחֲשֵׁשׁ שֶׁאִמַּר לָהּ לִיזוֹן
 מִמַּעֲשֵׂה יָדִיהָ, גַּם לֹזֵה אִין לְחוּשׁ, כִּיֹּן שֶׁהִיא קְטָנָה מִן הַסֵּתֵם לֹא
 סְפָקָה – אִין מַעֲשֵׂה יָדִיהָ מְסִפִּיקִין לַמִּזְנוּתִיהָ, וְאִין לְחוּשׁ שֶׁקִּיבִלָה
 עָלֶיהָ לִיזוֹן מִמַּעֲשֵׂה יָדִיהָ.

הַגְּמָרָא מְבַרֶרֶת אֶת הַהִלְכָה הָאֵם פּוֹסְקִין מִזְנוּת לְאִשָּׁה אִישׁ: מָאִי
 הוּוּ עָלָה – מֵה פֶסֶק הַהִלְכָה בַּעֲנִין זֶה, בִּי אֲתָא רַב דִּימִי מֵאֶרֶץ

ממון זה לבעל, אף שעל ידי כך פורע את חוב הבעל, זהו חוב איבד
את מעותיו. והיינו שלשיטתו אין זה נחשב שמוריוו ממון, ולכן
אין הבעל חייב מאומה למפרנס. וכן הדין בשאר חוב שפורע אדם
בשביל חבירו וכוונתו להלוותו בלא שחבירו ביקש ממנו אין חייב
לו חבירו מאומה, ולכן אף אם פרע עבורו בתורת מחילה אין
פריעת החוב נחשבת להנאה ולכן לדעת חנן מותר לאדם לפרוע
חוב של מי שמודר ממנו הנאה.
תירץ נוסף: ורמב"ם, אפילו תימא שמשנה זו היא לדעת רבנן
החולקים על חנן, הריבא בריבא עסקין – כאן במשנה של פורע את
חובו במה אנו עוסקים, באופן שלוח על מנת שלא לפרוע, כלומר,
שלא יוכל המלוה לתבוע את חובו בחזרה, אלא כשירצה הלווה
לפרוע, יפרענו. ונמצא שהפורע לא נתן כלום למודר הנאה.
הגמרא מבארת מדוע ביארו רבא ורב אושעיא משנה זו באופן
שונה: בשלמא – מובן מדוע רבא לא אמר רב אושעיא, דמקום לה
ברבנן – כיון שרבא מעמיד את המשנה גם לשיטת חכמים. אלא
רב אושעיא, מאי טעמא – מה הטעם לא אמר רבא שמדובר
בהלוואה שאינו מחויב לפרוע אלא לכשירצה.
אמר לך – יאמר לך רב אושעיא, אי אפשר להסביר את המשנה
כרבא, שכן נהי דהנאה לית ליה – הגם שאין הנאת ממון ללוה במה
שפרע חבירו את חובו, שהרי גם אם לא היה פורע לו, לא היה
חייב הלוה לפרוע,

אף על פי כן שוקל לו את שקלו – רשאי המדיר ליתן עבור חבירו
המודר הנאה ממנו מחצית השקל, וכן פורע את חובו, וכן מחזיר
לו את אבדו שמצא, ואין זה נחשב שנתן לשני הנאה כל שהיא,
כמבואר להלן בגמרא, ובמקום שנוטלין שגר על השבת האבדה,
תפול הנאה – השכר הולך להקדש.
מקשה הגמרא: בשלמא שוקל לו את שקלו – מובן הדין שמותר
ליתן מחצית השקל למודר הנאה, שכן מצוה קעבד – לא עשה
אלא מצוה, ואינו מהנהו בכך שהרי אפילו אם לא היה שוקל, לא
היה חבירו מפסיד דבר, שכן גם אז היה לו חלק בקרבנות הציבור,
דתנן, תורמין את הלשכה, מכספי מחצית השקל שנתרמו, גם על
האבד – על אדם ששלח את שקלו ואבד בדרך, ועל הנבוי – ועל
השקלים שנגבו ועדיין לא הגיעו לבית המקדש, ועל העתיד לנבוא
– ועל אלו העתידים לשלוח את שקלם. ונמצא שאף אם לא היה
נותן מחצית השקל היה לו חלק בקרבנות, ולפיכך מותר לשקול
גם עבור מודר הנאה. ומחזיר לו אבדו נמי, מצוה קעבד – וכן
הדין שמותר להחזיר אבדה למודר הנאה מובן אף הוא, משום
שהמוצא עושה מצוה, ואינו מהנה את חובו של המודר, קשה,
שאמרה המשנה שהמודר פורע לו את חובו של המודר, קשה,
מדוע מותר לו לפרוע את חוב חבירו, הא קמשתרשי ליה – הרי
הפורע מהנה את חבירו ומוריוו ממון, שנפטר בכך מהחוב.
מתרצת הגמרא: אמר רב אושעיא, הא מני – כדעת מי משנה זו,
כדעת חנן היא, דאמר במשנתנו, שהמפרנס אשה על מנת להלוות

המשך ביאור למסכת כתובות ליום שני עמ' א

ו-ומעוררים את עיניהן, שכן בשביל השוחד שנטלו, גורמים
לעצמם שעניניהם יסתמאו, שנאמר, כי השוחד יעור פקחים,
ודורש רבי אבהו את הפסוק בפשוטו, שהנטול שוחד עיניו
מסתמאות.
הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: תנו רבנן, נאמר (דברים טו יט) כי
השוחד יעור עיני חכמים, מכך שהשוחד מעורר עיני החכמים, יש
ללמוד קל וחומר למשפשו, שיעורר השוחד את עיניהם. עוד נאמר
על השוחד, ויסלף דברי צדיקים, ואם את דברי הצדיקים יסלף
השוחד, אזי קל וחומר לרשעים, שיסלף השוחד את דבריהם.
שואלת הגמרא על הברייתא, שמשמע ממנה שהיא מדברת על
דיינים טפשים ורשעים: מירי טפשים ורשעים בני דינא ניהו – וכי
ממנים טפשים ורשעים לדיינים. משיבה הגמרא: אלא, הכי קאמר
– זו כוונת הברייתא, כי השוחד יעור עיני חכמים, אפילו דין
שהוא חכם גדול, והוא לוקח שוחד, אינו נפטר מן העולם בלא
סמיות הלך, ולכן אף שכשמינוהו היה חכם אבל לאחר שקיבל
שוחד נעשה טפש, ואז קל וחומר שהשוחד יעורר את עיניו ולא
ידון כראוי. ויסלף דברי צדיקים,

בטלה נאמר רק לגבי בטיולא דלא מוכחא – שכר בטלה שאינה
מוכחת, כלומר, שאין הדבר ברור שמחמת הדין התבטל ממלאכה
אחרת, אולם קרנא, בטיולא דמוכחא הנה שוקל – היה נוטל שכר
עבור בטלה ברורה, שכן מלאכתו היתה דתהו תהי באמריא
דתקרא שהיה מריח את חביות באוצרות הדין, ואומר איזה יין
עומד להחמיץ, כדי שימכרוהו מיד, ויהי ליה זוזא – והיו משלמים
לו זוז, ושכר זה היה מצוי לו בכל יום, ובאופן ברור כזה מותר לו
ליטול שכר בטלה.
הגמרא מביאה מעשה נוסף של דין שנטל שכר בטלה: כי הא דרב
הונא, כי הנה אתי דינא לקמיה – כאשר היה בא דין לפניו, אמר
לחו – היה אומר לבעלי הדין, הנו לי נבדא דדלי לי בפתריא –
הביאו לי אדם שישאב מים להסקיית השדות במקומי, ואידון לבו
דינא – ואדון לכם את הדין.
הגמרא מביאה מימרא בענין ההפסד שבנטילת שוחד: אמר רבי
אבהו, בא וראה כמה סמויות ו-עיוורת) עיניהן של מקבלי שוחד,
שאינם רואים מה שמפסידים, שהרי כאשר אדם חש בעיניו נותן
ממון לרופא שירפאהו, אף על פי ששפק מתרפא קפא אינו מתרפא,
ואילו הן – מקבלי שוחד, נוטלין שוחד זה של שוה פרוטה, ומסמין

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וארבעה לעומר עמוד א

הרי הוא תירא ורד הללב, שמפחד שיענש על עבירה זו.
ממשיכה המשנה לתאר את מהלך המלחמה, ונהיגה בבלות
השומרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות – גיבורים הממונים
לכך בראש העם, ובעקבותי של עם – וכן מעמידים מאחורי העם.
ומבארת המשנה, מעמידין וקפין – גיבורים, לפניהם, שאם יפול
אחד מהלוחמים יוקפחו, ואחרים מאחוריהם, וכושילין – וחיצים
של פרדל בידיהן, וכל המבקש לחזור ולברוח מהמלחמה, הרשות
בידו של הוקף לקפח את שוקיו – לקטוע רגליו,

בצפיפות שלא יפרידום האויבים, ולראות חרב שלופה.
רבי יוסי הגלילי אמר, תירא ורד הללב אינו מפחד המלחמה,
אלא זהו המתירא מן העבירות שבידו שמא יענש עליהם
במלחמה. ולפיכך תלתה לו התורה את כל אלו בנה בית ונטע
כרם ונשא אשה שיתחזור בגללן, אף שאינם חסיבה לחזרה, וזה מפני
שרצתה התורה שלא יתבייש בעת חזרתו.
רבי יוסי אמר שהירא ורד הללב הוא אלמנה לבנה גדול – כהן
גדול שנשא אלמנה, או גרושה וחלוצה לבנה הדיוט או ממורת
ונתניה לישאאל או בת ישראל לממזר ולנתין שנשאה בעבירה,

כתובות. שני דייני – פרק שלושה עשר דף קח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) רש"י תוספות

1 שוקל לו את שקלו – שוקל בשבילו שקל, שהוא חייב לכל שנה לקרבנות צבור. ופירש
2 לו את חובו – אם חייב ממון לנזשה – מותר לזה שיפרענו בשבילו. ומחזיר לו אבידתו
3 – אם ראה חמורו תועה – מותר להשיבו. במקום שנותלין שבר – על טורח השבתה.
4 תפול – הניית השכר להקדש. שהרי שניהן מודרין בהנאה זה מזה. מצוה קא עביד –
5 כלומר: מצוה בעלמא קא עביד, ואינו מזהירו
6 לזה. שאם לא שקל עליו – לא הפסיד כלום,
7 שיש לו חלק בקרבנות. דתנן תורמין – את
8 הלשכה בשלש קופות. על האבוד – אף על מי
9 ששלח שקלו ואבד. ועל הגבוי – שעדיין לא
10 הגיע כאן. ועל העתיד לגבות – ואפילו לא
11 נגבה לאחר מכאן – יש לו חלק בתרומה
12 ובקרבנות, אלא שחיסר מצוה. נמצא שבר
13 המצוה על הנותן, משתדשי ליה – מריחו. חנן
14 היא דאמר: איכר מעותיו – זה שפרנס את
15 אשת חבירו, ונתחבון לשם הלואה, שישלם לו
16 בעלה – איכר מעותיו. ואין יכול לומר לו: את
17 חובך פרעת, שלם לי. והוא הדין נמי לכל חוב
18 שעליו ועמד חברו ופרעו, וזה לא אמר לו
19 "וזהני" – אינו חייב לו כלום. וכיון דאילו
20 פרעיה לשם הלואה – לאו הלואה היא, כי
21 פרעיה נמי לשם מחילה – לאו מידי ידבי ליה.
22 אפילו תימא רבנן – דאמר: חייב, אף על פי
23 שלא אמר לו הלוני. וגבי שאר חוב נמי – חייב לשלם, וכי מחיל – אסור במודר הנאה.
24 והבא דקתני פורע לו את חובו – בשלוח זה תחלה הלואה מן המלוה על מנת שלא
25 לפרוע עד שירצה, לא יוכל הנושה לחלוצו, הלכך לאו מידי ידבי ליה.

כיסופא

וגבי משבא אבידה. דאם לא כן – אין לך אדם מציל של חבירו מיד הנכרים. ולא בפירוש הקונטרס שפירש בגיטין שמחזיר לו בחנם. ואם תאמר: הא דתנן ב"הגהל בחרא" (בבא קמא קטו, ב):
סוף נהר חמורו וחמורו חבירו, שלו פיה מנה ושל חבירו מאתים, והניח זה את שלו והציל את של חבירו – אין לו אלא שכרו. ואמאי דמי חמורו היה לו לשלם! והיה רבי רוצה לומר: דמשום
הכי אין לו אלא שכרו – דמיייר כגון שבעל החמור בפניו. וכי עשו חכמים תקנה – הני מילי שלא בפניו, אבל בפניו – לא. וקשה: אם כן אפילו שכרו לא יתא לו, דהא תנן בפרק "הכונס"
(שם נח, א): נפלה לגינה והנחית – משלמת מה שנתית. ומפרש רב בגמרא: אפילו נחבטה. דסלקא דעתך: מברכי ארי מנכסי חבירו, ומה שנהנית נמי לא משלם – קא משמע לך. ופירש: אימא
הבא נמי! ומשני: מברכי ארי מנכסי חבירו – מדעתו, והאי – שלא מדעתו. אי נמי: מברכי ארי – לית ליה פסידא. האי – אית ליה פסידא. ומשמע לישנא קמא: מדעתו – אף על גב דאית
ליה פסידא פטור. ועל כרחין לא אפשר לפרש כן מדהיא ד"אלו מציאות" (בבא מציעא לא, ב) וד"השוכר את הפועלים" (שם גג, א). אלא הכי פירשו: מברכי ארי – מדעתו, היכא דלית ליה
פסידא. האי – שלא מדעתו, לאו משום דאי לא הוי פסידא היא חייב, דפשיטא אם נחבטה ולא נתקלקלו הפירות – למה היא חייב? אלא, כלומר: האי שלא מדעתו – שעל כרחו הוא מברכי
ארי. ואם דחוקים את האדם על כרחו להבריא את הארי ממזרו של חבירו אף על גב דלית ליה פסידא – חייב לשלם לו שבר טורחו. והשתא בהדיא ד"הגהל בחרא" אם נפרש דדמי חמורו
אינו חייב לשלם, לפי שהוא בפניו – אלאמא חשבין באילו לית ליה פסידא, אם כן לא יתא לו אפילו שכרו, כיון מדעתו הוא. ולית ליה פסידא. על כן נראה לרבי: דדיינו טעמא דאינו משלם
דמי חמורו – שלא תקנו חכמים שיהא חייב לשלם אלא מה שהוא מהנה אותו, ואינו מהנה אותו אלא כדי שכרו, שהרי גם הוא היה מוצא להציל בכדי שכרו. דעל כרחך מיייר שיכול להציל,
שלא יזכה אותו מן ההפקר. שנותלין שבר תפול התנאה להקדש – בפרק "אין בין המודר" (גריס לג, א) מוקי לה: בין שבנכסי שניהם אסורין זה על זה – ששום חוב לא תפול הנזקה
להקדש, דלא מצי מחזיר ליטול שבר, ולא מצי בעל אבידה לעכבו, בין שבנכסי מחזיר דוקא אסורין על בעל אבידה ולא נכסי בעל אבידה אסורין על המחזיר. ואם אין המחזיר רוצה לקבל
שבר – בעל אבידה אינו יכול לעכבו, ותפול הנאה להקדש. ועל העתיד לגבות – פירש בקונטרס: אפילו לא נגבה לבסוף. וקשה לרבי: חדא – דהוה ליה למיתני "ועל העתיד לגבות" ותו
לא, דהוי אבוד וגבוי בכלל. ועוד, דתנן (בשקלים ג, א). ומייתי לה ב"הזהב" (בבא מציעא נח, א): בני העיר ששקלו שקליהם ונגבבו מהשלחין, או שאבדו השלחין, אם עד שלא נתרמה התרומה
– נשבעים השלוחים לבני העיר, ובני העיר שוקלים ומביאים אחרים תחתיהם. אבל משנתרמה – אחריות אהקדש. ואם בפירוש הקונטרס, דאפילו לא נגבו לבסוף תורמין עליהם – אמאי
בני העיר שוקלים ומביאים אחרים תחתיהם? אי משום מצוה – אפילו משנתרמה נמי! ועוד פירש רש"י: על האבוד – מי ששלח שקלו ואבד, ועל הגבוי – שעדיין לא הגיע. וקשה: דאם כן
ז"ו ואין צריך לומר זו? קתני! אלא נראה לפרש: על האבוד – שבא ליד גבאי ואבד. ועל הגבוי – בדי השליח, ונאבד מיד השליח לאחר שנתרמה התרומה. דאי נאבד קודם שנתרמה התרומה
– חייבין בעלים באחריות. ועל העתיד לגבות – שיבא לידי גבוי לבסוף. והא דאמר הבא שוקל לו את שקלו – באבד וגבוי, דלא מייחביי בעלים באחריות. ה"א מני חנן היא דאמר איכר
מעותיו – הואיל וכן, שאינו יכול עתה לתובעו ממנו, אף על פי שמכל מקום מהנהו, שאין צריך לשלם חובו – משום הכי לא מתסר, שאינו אלא גרמא בעלמא, שעל יד שפורע זה לבעל
חובו – מיפטר. ודמי להא דתנן ב"אין בין המודר" (גריס מג, א): המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל – ילך אצל חנוני הרגיל אצלכו כר ויתן לשום מתנה, אף על גב דעל ידו משתדשי
ליה מזוני – שרי, הואיל ולא עביד אלא גרמא בעלמא. ולא דמי לעושה לו מלאכה, דאסור אף על גב דלא מצי תבע ליה מיניה. ודהתם – מדידיה לירידיה קא מתותני, אבל הבא – גרמא
בעלמא הוא. ורבינו תם מפרש: דאריי דוקא במוזנות אשתו. ומשום הכי פטור, דאין הדבר ברור שהיה מחייב זה הבעל מזונות – שמא היה יכול להפטר, שהאשה עצמה היתה מצמצת
אם לא היתה מוצאה מי שמצמצי לא מעות. אף על גב דבפסוק לה בית דין מיייר, דאי לאו הכי – לא הוי מחייב לכולי עלמא, שאף לאשה עצמה לא היה מחייב בלא פסק בית דין, מכל
מקום היתה מצמצמת דלא ליקרו לה רעבתנותא. אבל גבי שטר חוב – אפילו חנן מודה דלא איכר מעותיו, דהנאה גמורה היא, הואיל ולא היה יכול להפטר בשום ענין, והכי פירשו: חן,
מני חנן היא. כלומר האי פורע מיייר באותו חוב דאריי בה חנן, דהיינו כמון האשה דוקא, וכן הוא. וכן פירש רבינו חננאל: ושני רבי אושעיא: האי דתנן ופורע את חובו – שמונות אשתו חן,
ואליבא דחנן. ורבינו יצחק בר אשר הביא ראיא מירושלמי דהוא הדין בשאר חובין. דגרסינן דתם בפירקין: אבא בר ממל בעי: הפורע שטר חוב של חבירו שלא מדעתו בפלוגתא דחנן ובני
כהנים גדולים. אמר רבי אסי: טעמא דבני כהנים גדולים – תמן לא עלה בדעתו שתמות אשתו ברעב. ברם הבא – מפייסנא ליה ותחיל לי. הגע בעצמך דהוה גביה משכון – מפייס הוינא
ליה ויחזי לי משכוני. עד כאן בבעל חוב שאינו דחוק, ואפילו בבעל חוב דחוק, נשמענה מן הדא: שוקל לו את שקלו, לא שקיל אין ממשכנא? היא אמרה: אפילו בעל חוב דחוק, אלמא
מחלוקת בבעל חוב כמו למזונות. ואומר רבינו תם: על כרחך פליג גמרא ירושלמית אנגרא שלנו, דמוקים דהוא טעמא דשוקל את שקלו בבני כהנים גדולים, אף על גב דמשכנאין על השקלים,
ורב אושעיא מוקי לה כחנן, ופליג לגמרי, דלית ליה חן סברא. ומפרש: דלא פליג אלא כמון האשה, כדפרשינן. ועוד: דעל כרחין סוגיא דירושלמי לא אתיא כסוגיא דהבא, דלדברי רבא
צריך לפרש דשוקל לו שקלו – היינו באבדו וגבוי, דאי לאו הכי – שוקל לו שקלו אמאי? הא קא משתדשי ליה: ובירושלמי משמע דלא מיייר באבדו, דפשיט מיניה בעל חוב דחוק.
אדמונ

1 לו לקדם ברועים ובמקלות ולא קידם – חייב. ומפרש: שומר חנם בחנם, שומר שבר בשכר.
2 ומסיק: דחזור ונטול מבעל הבית. משמע דשומר חנם נמי, אם קדם ברועים ובמקלות בשכר
3 – חזר ונטול מבעל הבית. ואמאי? אברוחי אריא בעלמא הוא! וכן הא דתנן בפרק "אלו
4 מציאות" (בבא מציעא ב, א): היה בטל מסלע – לא יאמר לו: חן לי סלע, אלא נותן לו שכרו
5 כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה.
6 ופירש בקונטרס: שאם היה עוסק במלאכה
7 חמורה, ונטול שכר מרובה, כמה היה פוחת
8 משכרו ויעסוק במלאכה קלה כמו השבת אבידה,
9 וכן יתנו לו. ואמאי? אברוחי אריא בעלמא הוא!
10 ולפי מה שפירש רבינו תם: דדוקא במפרנס את
11 אשתו קאמר חנן, לפי שיכולה לצמצם ולהתרפס
12 ברוחק, אבל שאר פורע לו חובו – לא, כמו
13 שאמר לקמן – לא קשיא מידי. ואומר רבי: כי מן
14 הדין היה דאי פטור, כדמשמע הבא, אלא תקנת
15 חכמים היתה שישלמו לו, כדי שישב אבידתו של
16 חבירו. וכן בקדם ברועים ובמקלות בחנם, דחזר
17 ונטול שכר מבעל הבית – כדי שיעסוק להבריא
18 את הארי, ואפילו עולה השכר כדי דמיון –
19 נפקא מינה לכושרא דחיותא. אבל פורע חובו,
20 ועמד אחר ופרנס את אשתו – למה לנו לעשות
21 תקנה על זה? ומהאי טעמא נמי, הא דאמר
22 ב"המוקץ" (גיטין נח, ב): הבא מחמת חוב ומחמת
23 אגפרות – אין בו משום סיקריקון. פירוש: אם שהתה בידו שנים עשר חדש – אין נותן רביע
24 לבעלים, ויחזיק בקרקעות, אלא מחזיר לו הקרקע. נראה לרבי דלא בחנם מחזיר, אלא משלם
25 לו מה שהוציא להוציאה מיד הנכרי. ורבינו גרשון פירש בתשובותיו כמו כן, דאף על גב דלא
26 הוי אלא כמברכיח ארי בעלמא – יש לו לשלם, מידי דהוה אקדם ברועים ובמקלות בשכר,
27 וגבי פירוש הקונטרס שפירש בגיטין שמחזיר לו בחנם. ואם תאמר: הא דתנן ב"הגהל בחרא" (בבא קמא קטו, ב):
28 סוף נהר חמורו וחמורו חבירו, שלו פיה מנה ושל חבירו מאתים, והניח זה את שלו והציל את של חבירו – אין לו אלא שכרו. ואמאי דמי חמורו היה לו לשלם! והיה רבי רוצה לומר: דמשום
29 הכי אין לו אלא שכרו – דמיייר כגון שבעל החמור בפניו. וכי עשו חכמים תקנה – הני מילי שלא בפניו, אבל בפניו – לא. וקשה: אם כן אפילו שכרו לא יתא לו, דהא תנן בפרק "הכונס"
30 (שם נח, א): נפלה לגינה והנחית – משלמת מה שנתית. ומפרש רב בגמרא: אפילו נחבטה. דסלקא דעתך: מברכי ארי מנכסי חבירו, ומה שנהנית נמי לא משלם – קא משמע לך. ופירש: אימא
31 הבא נמי! ומשני: מברכי ארי מנכסי חבירו – מדעתו, והאי – שלא מדעתו. אי נמי: מברכי ארי – לית ליה פסידא. האי – אית ליה פסידא. ומשמע לישנא קמא: מדעתו – אף על גב דאית
32 ליה פסידא פטור. ועל כרחין לא אפשר לפרש כן מדהיא ד"אלו מציאות" (בבא מציעא לא, ב) וד"השוכר את הפועלים" (שם גג, א). אלא הכי פירשו: מברכי ארי – מדעתו, היכא דלית ליה
33 פסידא. האי – שלא מדעתו, לאו משום דאי לא הוי פסידא היא חייב, דפשיטא אם נחבטה ולא נתקלקלו הפירות – למה היא חייב? אלא, כלומר: האי שלא מדעתו – שעל כרחו הוא מברכי
34 ארי. ואם דחוקים את האדם על כרחו להבריא את הארי ממזרו של חבירו אף על גב דלית ליה פסידא – חייב לשלם לו שבר טורחו. והשתא בהדיא ד"הגהל בחרא" אם נפרש דדמי חמורו
אינו חייב לשלם, לפי שהוא בפניו – אלאמא חשבין באילו לית ליה פסידא, אם כן לא יתא לו אפילו שכרו, כיון מדעתו הוא. ולית ליה פסידא. על כן נראה לרבי: דדיינו טעמא דאינו משלם
דמי חמורו – שלא תקנו חכמים שיהא חייב לשלם אלא מה שהוא מהנה אותו, ואינו מהנה אותו אלא כדי שכרו, שהרי גם הוא היה מוצא להציל בכדי שכרו. דעל כרחך מיייר שיכול להציל,
שלא יזכה אותו מן ההפקר. שנותלין שבר תפול התנאה להקדש – בפרק "אין בין המודר" (גריס לג, א) מוקי לה: בין שבנכסי שניהם אסורין זה על זה – ששום חוב לא תפול הנזקה
להקדש, דלא מצי מחזיר ליטול שבר, ולא מצי בעל אבידה לעכבו, בין שבנכסי מחזיר דוקא אסורין על בעל אבידה ולא נכסי בעל אבידה אסורין על המחזיר. ואם אין המחזיר רוצה לקבל
שבר – בעל אבידה אינו יכול לעכבו, ותפול הנאה להקדש. ועל העתיד לגבות – פירש בקונטרס: אפילו לא נגבה לבסוף. וקשה לרבי: חדא – דהוה ליה למיתני "ועל העתיד לגבות" ותו
לא, דהוי אבוד וגבוי בכלל. ועוד, דתנן (בשקלים ג, א). ומייתי לה ב"הזהב" (בבא מציעא נח, א): בני העיר ששקלו שקליהם ונגבבו מהשלחין, או שאבדו השלחין, אם עד שלא נתרמה התרומה
– נשבעים השלוחים לבני העיר, ובני העיר שוקלים ומביאים אחרים תחתיהם. אבל משנתרמה – אחריות אהקדש. ואם בפירוש הקונטרס, דאפילו לא נגבו לבסוף תורמין עליהם – אמאי
בני העיר שוקלים ומביאים אחרים תחתיהם? אי משום מצוה – אפילו משנתרמה נמי! ועוד פירש רש"י: על האבוד – מי ששלח שקלו ואבד, ועל הגבוי – שעדיין לא הגיע. וקשה: דאם כן
ז"ו ואין צריך לומר זו? קתני! אלא נראה לפרש: על האבוד – שבא ליד גבאי ואבד. ועל הגבוי – בדי השליח, ונאבד מיד השליח לאחר שנתרמה התרומה. דאי נאבד קודם שנתרמה התרומה
– חייבין בעלים באחריות. ועל העתיד לגבות – שיבא לידי גבוי לבסוף. והא דאמר הבא שוקל לו את שקלו – באבד וגבוי, דלא מייחביי בעלים באחריות. ה"א מני חנן היא דאמר איכר
מעותיו – הואיל וכן, שאינו יכול עתה לתובעו ממנו, אף על פי שמכל מקום מהנהו, שאין צריך לשלם חובו – משום הכי לא מתסר, שאינו אלא גרמא בעלמא, שעל יד שפורע זה לבעל
חובו – מיפטר. ודמי להא דתנן ב"אין בין המודר" (גריס מג, א): המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל – ילך אצל חנוני הרגיל אצלכו כר ויתן לשום מתנה, אף על גב דעל ידו משתדשי
ליה מזוני – שרי, הואיל ולא עביד אלא גרמא בעלמא. ולא דמי לעושה לו מלאכה, דאסור אף על גב דלא מצי תבע ליה מיניה. ודהתם – מדידיה לירידיה קא מתותני, אבל הבא – גרמא
בעלמא הוא. ורבינו תם מפרש: דאריי דוקא במוזנות אשתו. ומשום הכי פטור, דאין הדבר ברור שהיה מחייב זה הבעל מזונות – שמא היה יכול להפטר, שהאשה עצמה היתה מצמצת
אם לא היתה מוצאה מי שמצמצי לא מעות. אף על גב דבפסוק לה בית דין מיייר, דאי לאו הכי – לא הוי מחייב לכולי עלמא, שאף לאשה עצמה לא היה מחייב בלא פסק בית דין, מכל
מקום היתה מצמצמת דלא ליקרו לה רעבתנותא. אבל גבי שטר חוב – אפילו חנן מודה דלא איכר מעותיו, דהנאה גמורה היא, הואיל ולא היה יכול להפטר בשום ענין, והכי פירשו: חן,
מני חנן היא. כלומר האי פורע מיייר באותו חוב דאריי בה חנן, דהיינו כמון האשה דוקא, וכן הוא. וכן פירש רבינו חננאל: ושני רבי אושעיא: האי דתנן ופורע את חובו – שמונות אשתו חן,
ואליבא דחנן. ורבינו יצחק בר אשר הביא ראיא מירושלמי דהוא הדין בשאר חובין. דגרסינן דתם בפירקין: אבא בר ממל בעי: הפורע שטר חוב של חבירו שלא מדעתו בפלוגתא דחנן ובני
כהנים גדולים. אמר רבי אסי: טעמא דבני כהנים גדולים – תמן לא עלה בדעתו שתמות אשתו ברעב. ברם הבא – מפייסנא ליה ותחיל לי. הגע בעצמך דהוה גביה משכון – מפייס הוינא
ליה ויחזי לי משכוני. עד כאן בבעל חוב שאינו דחוק, ואפילו בבעל חוב דחוק, נשמענה מן הדא: שוקל לו את שקלו, לא שקיל אין ממשכנא? היא אמרה: אפילו בעל חוב דחוק, אלמא
מחלוקת בבעל חוב כמו למזונות. ואומר רבינו תם: על כרחך פליג גמרא ירושלמית אנגרא שלנו, דמוקים דהוא טעמא דשוקל את שקלו בבני כהנים גדולים, אף על גב דמשכנאין על השקלים,
ורב אושעיא מוקי לה כחנן, ופליג לגמרי, דלית ליה חן סברא. ומפרש: דלא פליג אלא כמון האשה, כדפרשינן. ועוד: דעל כרחין סוגיא דירושלמי לא אתיא כסוגיא דהבא, דלדברי רבא
צריך לפרש דשוקל לו שקלו – היינו באבדו וגבוי, דאי לאו הכי – שוקל לו שקלו אמאי? הא קא משתדשי ליה: ובירושלמי משמע דלא מיייר באבדו, דפשיט מיניה בעל חוב דחוק.
אדמונ

אדמון אומר וכי בשביל שאני זכר הפסדתי – אף על גב דאמר לקמן: כל מקום שאמר רבן גמליאל: רואה אני את דברי אדמון, הלכה כמותו, ומההוא פיסקא פריך התלמוד לקמן, אלמא דהכי הוי עיקר – מכל מקום אומר רבינו תם דלית הלכתא כוותיה בהא. דהא סוגיא דגמרא דלא כוותיה, לעיל בפרק "נערה" (ג.א.) אמר רבי אסי אמר רבי

יוחנן: עשו אלמנה אצל הבת כבת אצל אחין בבכסים מועטים. אלמא, סתם דבריו כרבנן. ועוד: דלעיל פרק "הנושא" (ק.א.) אמרין: יתומים שקדמו ומכרו בבכסים מועטים – מה שמכרו מכרו. וסתמא להתלמוד כרבנן בריש "מי שמת". (בבא בתרא קל"ט.) ואומר רבינו תם: דהיינו טעמא: דאדמון – לא לאיפלוגי אמלתא דחכמים אתא. אלא מתמה בעלמא הוא. ורבן גמליאל נמי דאמר בהדיא: רואה אני את דברי אדמון – לאו משום פסק דין, אלא משום שיש דאי לתמוה.

אמר רבא דעסיק באורייתא ירית – בתמיה. מקשים: מאי קמתמה רבא? אין הכי נמי, כדאמר לעיל בפרק "נערה" (ט.א.): מצוה לזון את הבנות, וקל וחומר לבנים דעוסקין בתורה ואמר רבינו תם: דלא דמי; דלעיל גבי מצוה – יש מצוה לזון הבנים ויתר מן הבנות, אבל הכא שמת האב וירשתו קא שקלי מן התורה – קא מתמה רבא אמליתיה דאדמון, דקא בעי למימר דכשיעסק בתורה – יטול ירושה, ואם לא יעסק – לא יטלנה. ויש מתרעם: דהכא במיניי בבנים גדולים, ולהכי פריך: מאן דעסיק בר, אבל לעיל, מצוה לזון את הבנים – בבנים קטנים מיירי; משום דכולם עומדים לעסוק בתורה קאמר: קל וחומר לבנים. ולהכי לא פריך: מאן דעסיק – דכולם הן עומדים לעסוק בתורה.

שמע מינה מדרבנן טענו חטין ושעורים וכו' – תימה: מאי פריך לרב נחמן מדרבנן? והלא איכא אדמון דקאי כוותיה? וכי תימא: משום דרבים נינהו. אדרבה, אית לן למימר כדאדמון, דהלכתא כוותיה: ואומר רבי: דמכיליהו פריך. ודישמע דאדמון מודה בחטין ושעורים דמיפטר, מדלא נקט חטין ושעורים, אלא נקט כדי (יין ושמן) דכרימון בקליפתו דמי, כדבעי למימר לקמן רב שמי בר אשי, שאינו יודע הגמרא אמאי הוי נקט האי לישנא דכדי שמן. ומיהו, לאחר שידע דאיכא לאפלוגינהו ב"ש בלשון הזה לשון קנקנים" – פריך איפכא: נימא תיהוי תיובתא דרב חיאי בר אבא, ואפילו הכי משני: נעשה כמי שטענו רימון בקליפתו. **א'** הכי מאי טעמא דאדמון? – תימה: מאי קא קשיא ליה? הא אשכחן רבן גמליאל דאית ליה האי סברא, דמחייב בטען לו חטין והודה לו בשעורים כדתנן, בפרק "שביעית הדיין" (שביעית לח.ב) ונראה דהכי קאמר: אי הכי מאי טעמא דאדמון אליבא דרב נחמן? דהא בעינן למימר דלהוי אדמון כרב נחמן, דכוותיה קיימא לן, ורב נחמן דוקא בטענו חטין ושעורים והודה לו באחד מזה מחייב, אבל טענו חטין והודה לו בשעורין – פטור! **הפוסק** מעות לחתנו – מוקי לה בירושלמי:

כיסופא מי לית ליה – דקא מיכסיף מן המלוה תמיד. הלכך, אי רבנן היא, דאמרי דלענין חוב לזה על מנת לפרוע ופרע חברו בשבילו – חייב לשלם, וגבי מורד הנאה מחילה היא, ואסיר. כי לזה על מנת שלא לפרוע – נמי הנאה היא, ומחילה מחיל גביה, ואסיר. אלא תנן היא, ובין בחוב העומד לפרוע, בין בעומד שלא לפרוע לית ליה גביה מידי. ולאו

כיסופא מי לית ליה? **התם נמי אית ליה הנאה** – **בההיא הנאה דמיכסיף מיניה. משנה** אדמון אומר **שבעה**: מי שמת והניח בנים ובנות, בזמן שהנכסים מרובין – הבנים יורשים והבנות נזונות. ובנכסים מועטים – הבנות יזונו, והבנים יחזרו על הפתחים. **אדמון** אומר: **בשביל שאני זכר הפסדתי? אמר רבן גמליאל: רואה אני את דברי אדמון. גמרא** מאי קאמר? אמר אביי, הכי קאמר: **בשביל שאני זכר, וראוי לעסוק בתורה הפסדתי? אמר ליה רבא: מאן דעסיק בתורה הוא ירית, מאן דלא עסיק בתורה לא ירית? אלא אמר רבא, הכי קאמר: בשביל שאני זכר וראוי לירש בנכסים מרובין, הפסדתי בנכסים מועטים? משנה** הפוען את חבירו כדי שמן והודה בקנקנים, אדמון אומר: הואיל והודה במקצת הטענה **ישבע**, והבכמים אומרים: אין הודאת מקצת מפיין הפענה. אמר רבן גמליאל: רואה אני את דברי אדמון. **גמרא** שמע מינה לרבנן: טענו חטין ושעורין והודה בשעורין – פטור. לימא תיהוי תיובתא דרב נחמן אמר שמואל, דאמר רב אמר שמואל: טענו חטין ושעורים והודה לו באחד מהן – חייב! אמר רב יהודה אמר רב: בטענו מדה. אי הכי, מאי טעמא דאדמון? אלא אמר רבא: דכילי עלמא, היכא דאמר ליה "מלא עשרה כדי שמן יש לי בבורד" – שמן קטעין ליה, קנקנים – לא קטעין ליה. "עשרה כדי שמן מלאים יש לי אצלך" – שמן וקנקנים קטעין ליה. **פי פליגי** – היכא דאמר ליה "עשרה כדי שמן יש לי אצלך"; אדמון אומר: יש בלשון הזה לשון קנקנים, ורבנן סבירי: אין בלשון הזה לשון קנקנים. אלא טעמא – דאין בלשון הזה לשון קנקנים, הא יש בלשון הזה לשון קנקנים – חייב. לימא תיהוי תיובתא דרבי חיאי בר אבא, דאמר רבי חיאי בר אבא: טענו חטין ושעורים והודה לו באחד מהם – פטור! אמר

ומכיסופא. **משנה** נכסים מועטים – מפרש בבבא בתרא: שאין בהן פרנסת שנים עשר חדש לזכרים ולנקבות. הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים – תקנת חכמים היא. הפסדתי – בתמיה. **גמרא** מאי קאמר – אם בשביל שאני זכר הפסדתי, משמע אם בשביל שאני זכר ובחי יפה הפסדתי, ומהו יפי בחי? **משנה** והודה לו בקנקנים – רקים בלא שמן. **גמרא** בטענו מדה – לא תבע ממנו קנקנים, אלא: שמן הפסדתי אצלך. ומאי "כדי שמן" דקתני מתניתין – מדה; מלא עשרה כדי שמן, דהוי ליה טענו חטין והודה לו בשעורים. בכוור – בור טענו חטין. קנקנים לא טעין ליה – וכי הודה לו בקנקנים – לאו הודאת היא. **כדים מלאים** – כדים ושמן משמע. עשרה כדי שמן – ולא אמר "מלאים", יש בלשון הזה לשון קנקנים – כיון דלא אמר ליה "מלא עשרה" – אין זה טענו מדה, אלא עשרה כדים מלאים, והוה ליה טענו חטין ושעורים. **אלא טעמא** כו' – לשון קשיא הוא. לאותובי למאן דאמר פטור. דדוקיא דמתניתין כרב נחמן, מדקתני: הטוען את חבירו כדי שמן, ולא קתני: כדים מלאים שמן – שמעין מינה דמשום דאין בלשון הזה לשון קנקנים פטרי רבנן, הא אם תבעו שניהם – חייב. נעשה כמי שתבעו רימון בקליפתו – לא דמו כדים ושמן לחטים ושעורים, דכילי חרא מילתא הוא, וממין הטענה הוא. שמן – בלא קנקנים, מנטר בבור. **אלא הכא במאי עסקין בו** – אלא לא תימא כמו שטענו רימון, אלא רבי חיאי מוקי למתניתין – כגון שהודה במקצת קנקנים ומקצתם כפר, דבקנקנים גופיהו איכא כפירה והודאה. ואי יש בלשון התביעה לשון קנקנים – מחייב עליהו שבעה. ושבעה דשמן דקא מחייב אדמון – משום גלגול היא. דקסבר: יש בלשון התביעה לשון קנקנים. **משנה** ופשט לו את הרגל – לשון כיוון הוא. ואמר נואש, שאינו חש לדבריה; טול טיט שעל גבי רגלי. ואני שמעתי: תלה אותי על עץ, ואין לי מה ליתן.

במה

רב שמי בר אשי: נעשה כמי שטענו רימון בקליפתו. מתקין לה רבינא: רימון בלא קליפתו – לא מינוטר, שמן – מינוטר בלא קנקנים! אלא הכא במאי עסקין? דאמר ליה: עשרה כדי שמן יש לי אצלך, ואמר ליה אידך: שמן – לא היו דברים מעולם, קנקנים נמי, במשה – אית לך, והמשה לית לך. אדמון אומר: יש בלשון הזה לשון קנקנים, וגו' דקמשחטפא אקנקנים – משחטפא נמי אשמן, על ידי גלגול. ורבנן סבירי: אין בלשון הזה לשון קנקנים, מה שטענו – לא הודה לו, ומה שהודה לו – לא טענו. **משנה** הפוסק מעות לחתנו, ופשט לו את הרגל –

חשב

כשפסק במעמדה, אבל לא פסק במעמדה – אפילו רבנן מודו. והשתא אתי שפיר הא דאמר בגמרא: כופין למאן? אילימא כופין לאב – איפכא איבעי ליה למימר, הואיל ופסק במעמדה – הוי תנאי גדולה תנאי ותנאי קטנה – לאו כלום! ומסיק: כופין לבעל ליתן את הגט לקטנה, משום דלאו תנאה. אבל גדולה, הואיל ובמעמדה התנה – הרי הוא כמו שהיא עצמה התנית.

חשב

כתובות דף קח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) רה

כן הוא הביאור במשנתנו, מאי טעמא דאדמון, שמחייב שבועה במשנה.
מחמת קושיא זו מביאה הגמרא פירוש אחר: אלא אמר רבא, דכולי עלמא, גם לדעת אדמון וגם לדעת חכמים, תיבא דאמר ליה התובע לנתבע באופן זה 'מלא עשרה פרי שמן יש לי בבורך', שמן קמיעין ליה קנקנים לא קמיעין ליה – אינו תובע ממנו אלא שמן, ולפיכך כשהודה בקנקנים אין זו הודאה ממין הטענה, ואינו חייב שבועה. וכן כשאומר לשון 'עשרה פרי שמן מלאים יש לי אצלך', הכל מודים ששמן וקנקנים קמיעין ליה – הרי הוא תובע ממנו גם שמן וגם קנקנים, ולפיכך אם הודה הנתבע בקנקנים, הרי זו הודאה במקצת המחייבת שבועה. כי פליגי – באיזה אופן נחלקו אדמון וחכמים, תיבא דאמר ליה – רק באופן שאמר התובע לנתבע 'עשרה פרי שמן יש לי אצלך', ואינו אומר 'מלאים' אדמון אומר, יש במשמעות לשון הוה גם לשון קנקנים, והרי זה כטוענו חטים ושעורים והודה באחד מהם. ורבנן קברי, אין בלשון הוה לשון קנקנים, והרי זה נחשב כאילו תבעו 'מלא עשרה כדי שמן' שדומה לטוענו חטים והודה בשעורים שכיון שאין ההודאה ממין הטענה פטור משבועה.
לאחר שביארה הגמרא את המשנה כשיטת רב נחמן אמר שמואל, מקשה הגמרא על שיטת החולק עליו (רבי חייא בר אבא): אלא טעמא – הלא כל טעמם של חכמים שפוטרים את הנתבע משבועה, הוא משום דאין בלשון הוה – בלשון 'כדי שמן', המוזכרת במשנה לשון קנקנים, ולכן אין הודאת הנתבע, שהודה בקנקנים, שייכת לתביעה. הא – אבל אם נאמר שיש בלשון הוה לשון קנקנים, היה הנתבע חייב שבועה. לימא תיהו תיובתא – האם נאמר שיש מכך פירכא על דבריו דרבי חייא בר אבא, דאמר רבי חייא בר אבא, טענה התובע חטין ושעורים, והודה לו בלאחר מהם, פטור הנתבע משבועה.
מתרצת הגמרא: אמר רב שימי בר אשי, הדין של המשנה שונה מהדין של רבי חייא בר אבא, שכן התובע שמן וקנקנים, נעשה התובע כמי שטענו רימון בקליפתו, שהוא ודאי מין אחד, והודאה בקליפה נחשבת מין הטענה ומחייבת שבועה, ואף שמן וקנקנים נחשבים כמין אחד.
מקשה הגמרא על תירוץ זה: מתקף לה רבינא, הלא שמן וקנקנים אינו דומה לרימון וקליפה, שכן רימון בלא קליפתו לא מינדר – אינו משתמר, אך שמן מינדר – משתמר בבור, גם בלא קנקנים. ואם כן אף שתביעת רימון בקליפתו היא תביעה אחת, תביעת שמן וקנקנים הם שתי תביעות נפרדות, ונמצא שכדי שמן דומים ל'חטים ושעורים' ושוב יש פירכא לדברי רבי חייא בר אבא מן המשנה.
הגמרא מיישבת את המשנה לשיטת רבי חייא בר אבא באופן אחר: אלא תיבא דאמר רבא, באופן דאמר ליה התובע 'עשרה פרי שמן יש לי אצלך', ואמר ליה איך – הנתבע, 'לגבי תביעת השמן, לא היו דברים מעולם. ולגבי קנקנים, נמי ו-גם כן אני כופר בחלק מהתביעה, שכן רק תמשה אית לך – יש לך בידך, ותמשה נוספים שאתה תובע, לית לך – אין לך בידך'. ובוזה נחלקו, שאדמון אומר, יש במשמעות הלשון הוה 'עשרה כדי שמן' גם לשון קנקנים, ונמצא שזוהי הודאה במקצת גמורה, וחייב שבועה, ומגו דקמשתבע אקנקנים משתבע נמי אשמן – ומתוך שנשבע על הקנקנים, נשבע גם על השמן על ידי גלגול שבועה. ורבנן קברי, אין בלשון הוה 'וכדי שמן' משמעות של לשון קנקנים, ולכן מה שטענו התובע, כלהו שמן, לא הודה לו הנתבע, ומה שהודה לו הנתבע, כלומר קנקנים, לא טענו התובע כלל, ולכן אין כאן כלל הודאה במקצת, ואין כאן חיוב שבועה כלל.

משנה

משנתנו מביאה את הדין השלישי שבו נחלקו אדמון וחכמים: הפוסק לתת סכום מעות מסוים להחזיר כדנוניא, ופשוט לו את הרגל, כלומר הוא טוען שאינו רוצה או אינו יכול לעמוד בהתחייבותו,

מכל מקום ביפופא, מי לית ליה – וכי אין לו בושה מהמלוה עד שהוא פורע את החוב, הָתָם נָמִי, אית ליה הָנָא בְּתֵּימָא הָנָא דְּמִיכְסִיף מִינֵיהּ – וגם שם יש ללוה הנאה שאינו צריך להתבייש מן המלוה.

משנה

שנינו בתחילת הפרק שחכמים נחלקו על אדמון בשבעה דברים, משנתנו מביאה את הדין הראשון שבו נחלקו אדמון וחכמים: אדמון אומר שבעה דברים, הדין הראשון, מי שמת, והניח בנים ובנות, בן בן שנה נכנסים שהניח הם מרופין, אזי הבנים יורשים את כל הנכסים, והבנות נזונות מן הבנים, שהבנים מחויבים לתת להן את מזונותיהן. ובנכסים מועטים, אזי הבנות יזונו, כלומר, יטלו לעצמן מן הנכסים את מזונותיהן למשך שנים עשר חדשים, והבנים יזונו מן השאר, וכשיכלה חלקם, אזי יחזרו על הפתחים. אדמון אומר, וכי בשביל שאני זכר הפסדתי, אמר רבן גמליאל, רואה אני את דברי אדמון, כלומר, מסכים אני לדבריו.

* * *

גמרא

הגמרא מבררת את טענת אדמון: מאי קאמר – מה היתה כוונתו של אדמון 'בשביל שאני זכר הפסדתי', וכי מדוע יפה כח הזכר מכח הנקבה בירושה. אמר אביי, הכי קאמר, בשביל שאני זכר, וראוי לעסוק בתורה, הפסדתי, ואני יורש פחות מהן. הגמרא מקשה על ביאור זה: אמר ליה רבא לאביי, מאן דעסיק בתורה, הוא דירית – וכי דווקא העוסק בתורה יורש ומאן דלא עסיק בתורה, לא ירית – [לא יורש] והרי ודאי שאין לומר כן. אלא אמר רבא, הכי קאמר אדמון, וכי בשביל שאני זכר, ואני ראוי לירש בנכסים מרופין הפסדתי בנכסים מועטים לטול פחות מהבנות.

משנה

משנה זו מביאה את הדבר השני שאמר אדמון, שבו נחלק עם חכמים: הפוען את חבירו, שהוא חייב לו פרי שמן, והודה חבירו בקנקנים ריקים. אדמון אומר, הואיל והודה הנתבע במקצת הפענה – כיון שהודה בחלק מן התביעה, הרי דינו שישבע שאינו חייב אלא קנקנים. וחכמים אומרים, אין זו הודאת מקצת ממין הפענה, כלומר אין זו הודאה באותו המין שעליו היתה הטענה ולכן פטור הנתבע משבועה. אמר רבן גמליאל, רואה אני את דברי אדמון, כלומר מסכים אני לדבריו.

* * *

גמרא

הגמרא מדייקת מדברי חכמים במשנה, לגבי מחלוקת אחרת: שטען מינה – יש ללמוד מן המשנה, שלרבנן, הסוברים שהתובע את חבירו כדי יין ושמן והלה הודה לו בקנקנים פטור הנשבע משבועת מודה במקצת, כך יסברו אף בטענה התובע חטין ושעורים, והודה הנתבע בפועל בלבד, שפטור משבועת מודה במקצת. מקשה הגמרא: לימא תהו תיובתא – האם נאמר שתהיה מכאן פירכא על דבריו דרבנן אמר שמואל, דאמר רבי נחמן אמר שמואל, טענו התובע חטין ושעורים, והודה לו הנתבע רק בלאחר מהם, תיבא הנתבע שבועה. מתרצת הגמרא: אמר רב יהודה אמר רב, באופן שטענו התובע מה של שמן, כלומר, כוונת המשנה 'טוענו את חבירו כדי שמן', היינו כגון שתובעו 'מלא עשרה כדי שמן הפקדתיך', ואם כן אין הודאת הנתבע [שהודה בקנקנים] שייכת כלל לתביעה, והרי זה דומה לאופן שתבעו חטים והלה השיב איני חייב לך אלא שעורים. הגמרא מקשה על ביאור זה: אי הכי – אם

תשב הבת שנתקדשה בבית אביה עד שתלבין ראשה, כלומר,
רשאי החתן לעכב הנישואין עד שיקיים אביה את התחייבותו,
ואינו מחויב לתת לה גט. אדמון אומר, יכולה היא שתאמר לחתן,
אילו אני פסקתי לעצמי התחייבות זו, ולא הייתי מקיימת, היה ראוי
שאשב עגונה עד שתלבין ראשי. אבל עכשיו, שאבא הוא זה שפסק,
מה אני יכולה לעשות, ולכן או גנוס אותי בנישואין ללא הנדניא
או פטור אותי בגט. אמר רבן גמליאל, רואה אני את דברי אדמון,
כלומר, מסכים אני לדבריו.

* * *

נמרא

הגמרא מביאה ברייתא שבה גירסא שונה למחלוקת שהובאה
במשנה: מתניתין דלא כי האי תנא – משנתנו אינה כשיטת אותו
תנא. דתניא, אמר רבי יוסי ברכי יהודה, לא נחלקו אדמון וחכמים
על המקרה המובא במשנה, של תפוסק מעות לחתנו ופסוק לו את
הרגל, שבאופן זה לדעת הכל יכולה היא שתאמר, אבא פסק עלי,
מה אני יכולה לעשות, ואינו יכול לעכבה משום הבטחת אביה. על
מה נחלקו, על שפסקה היא על עצמה לתת מעות לבעלה כנדניא
ואינה עומדת בהתחייבותה, שחכמים אומרים, תשב עד שתלבין
ראשה, ואדמון אומר, יכולה היא שתאמר לו, בפסוקה אני – הייתי
סבורה בשעה שפסקתי על עצמי, שאבא נותן עלי את הסכום
שהתחייבתי, ועכשיו שאין אבא נותן עלי, מה אני יכולה לעשות,
ולכן או גנוס אותי בנישואין או פטור אותי בגט, ואינך יכול לעגן
אותי. אמר רבן גמליאל, רואה אני את דברי אדמון.
הגמרא מביאה ברייתא המגבילה את דברי הברייתא לעיל: תנא
בברייתא, כמה דברים אמורים, שאמרו חכמים שאם פסקה נדניא
על עצמה תשב עד שתלבין ראשה אם אינה מקיימת הבטחתה,
בגדולה שפסקה על עצמה, אבל בקטנה ושאביה קיבל את
קידושה, בפי. מבררת הגמרא: בפי? למה? – את מי כופים,
איליאם – אם נאמר, שהכוונה שאם הבת הקטנה פסקה, כופים
לאב לעמוד בהתחייבותה, הרי איבא מיכע ליה – הדין היה צריך
להיות הפוך, שבגדולה, שיש תוקף להתחייבותה יכפו את האב
לשלם מה שפסקה בתו, ובקטנה, שאין תוקף לדבריה, לא יכפוהו.
אלא אמר רבא, כוונת הברייתא היא, שבפי? לפעל ליתן גט.

* * *

הגמרא מבררת את ההלכה בהוראותיו של אדמון: אמר רבי יצחק
בן אלעזר משמיה דחזקיה, כל מקום שאמר רבן גמליאל 'רואה אני
את דברי אדמון', אזי הלכה כמותו. אמר ליה רבא לרב נחמן, האם
אפילו בברייתא, נאמר כלל זה. אמר ליה רב נחמן לרבא, מי
קאמרין – וכי אמרנו שדווקא במשנה תקף הכלל הזה, הרי 'בכל
מקום שאמר רבן גמליאל' קאמרין, ולכך אף בברייתא כשאמר רבן
גמליאל 'רואה אני את דברי אדמון' הלכה כמותו.

הגמרא מוסיפה לדון בהלכה במחלוקת חנן וחכמים, ואדמון
וחכמים: אמר רבי יודא אמר רבא בר ירמיה, שני דברים שאמר חנן,
ובדם חלק על חכמים, הלכה כמותו – הלכה כמי שהסכים עמו,
דהיינו רבן יוחנן בן זכאי. אך שבקה דברים שאמר אדמון, וחלק על
חכמים, אין הלכה כמותו, כלומר כרבן גמליאל, שהכריע
כמותו.

הגמרא מבררת את כוונת רבה בר ירמיה: מאי קאמר – מה כוונת
רבה בר ירמיה. איליאם הכי קאמר – אם נאמר, שכך כוונתו לומר,
ששני דברים שאמר חנן, הלכה כמותו וכיוצא בו – כרבן יוחנן בן
זכאי, ואולם שבקה דברים שאמר אדמון, אין הלכה לא כמותו ולא
כיוצא בו – כרבן גמליאל, אלא כחכמים. וכי אפשר לומר כן,

והאמר רבי יצחק בן אלעזר משמיה דחזקיה, כל מקום שאמר רבן
גמליאל 'רואה אני את דברי אדמון', הלכה כמותו, ולא מסתבר
שבא רבה בר ירמיה לחלוק עליו. אלא הכי קאמר – כך כוונת רבה
בר ירמיה לומר, בשני דברים שאמר חנן, הלכה כמותו וכיוצא בו
– רבן יוחנן בן זכאי, ואילו בשבקה דברים שאמר אדמון, אין הלכה
כיוצא בו, כלומר, אין הלכה כרבן גמליאל, שפסק כמותו רק
בשלשה דברים, ולא פסק כמותו בשאר דבריו. הא כמותו הלכה
כמותו – אלא הלכה כאדמון בכל הדברים שאמר, ולא רק באלו
שפסק רבן גמליאל כמותו. הגמרא מקשה אף על ביאור זה: והאמר
רבי יצחק בן אלעזר משמיה דחזקיה, כל מקום שאמר רבן גמליאל
'רואה אני את דברי אדמון', הלכה כמותו, ויש לדייק מדבריו, אמר
אין – שרק במקום שאמר רבן גמליאל כן, הלכה כאדמון, לא אמר
לא – ואילו כשלא אמר כן אין הלכה כאדמון, וכיצד יתכן לומר
שהלכה כאדמון בכל דבריו. אלא הכי קאמר זו כוונת רבה בר
ירמיה לומר, בשני דברים שאמר חנן, הלכה כמותו וכיוצא בו ורבן
יוחנן בן זכאי, אולם שבקה דברים שאמר אדמון, יש מהן כמה
דברים שהלכה כמותו וכיוצא בו ורבן גמליאל, ויש מהן שאין
הלכה כמותו אלא כיוצא בו – כרבן גמליאל, והיינו, בכל מקום
שאמר רבן גמליאל 'רואה אני את דברי אדמון', הלכה כמותו. איך,
לא – אך בשאר הדברים שאמר אדמון במשניות הבאות, אין
הלכה כמותו. אלא כרבן גמליאל שלא הכריע בדינים אלו כמותו.

משנה

משנה זו מביאה את הדין הרביעי שבו נחלקו אדמון וחכמים:
העורר על השדה שביד חברו, וטוען 'שלי היא וזה שמכרה לך גולה
ממני', והוא חתום עליה בעד – ואותו העורר הוא אחד מן העדים
החתומים על שטר המכירה, שקנה הנתבע שדה זו. אדמון אומר,
אין בחתימה זו הודאה ששן שדה זו שלו משום שיכול לומר,
הטעם שלא ערערתי בזמן שהגזלן מכר את השדה לנתבע, הוא
לפי שהשני – הקונה שעכשיו מחזיק בשדה נזה לי שיהא השדה
אצלו כדי שאוכל להוציא ממנו השדה בדין, ואילו הראשון –
המוכר, דהיינו הגזלן, הוא אדם חזק וקשה הימנו, וקשה לדון עמו
ולהוציא את השדה מידו. וחכמים אומרים, בכך שחתם על מכירת
השדה איבד את זכותו בשדה זו, מפני שחתימתו נחשבת כהודאה
שאין לו בעלות על שדה זו.
המשנה מביאה דין דומה: עשאה סימן לאחר, כלומר המחזיק
בשדה מכר לאדם אחר שדה הסמוכה לזו שיש עליה עוררין,
וכתב לקונה בשטר המכירה שהשדה הנמכרת נמצאת בצד שדה
אחר שאף היא שייכת למוכר (ואותה תובע כעת העורר) ועל שטר
מכירה זה חתם העורר, במקרה זה, גם אדמון מודה שאיבד העורר
את זכותו בשדה זו, שכן בזה לא שייך לומר 'השני נזה לי', ואם כן,
חתימתו היא הודאה שהשדה הנתבעת שייכת לנתבע.

* * *

גמרא

שנינו במשנה שלדעת חכמים חתימת עד על שטר מכירת שדה
נחשבת כהודאה ששדה זו אינה שלו. אמר אביי, לא שני חכמים,
שבחתימתו איבד את זכותו, אלא כשחתם בתורת עד, אבל אם
העורר הוא דיין שקיים את השטר, לא איבד את זכותו לערער על
השדה הכתובה בשטר. הגמרא מבארת את הטעם לחילוק זה:
דתני רבי תינא, אין העדים חותמין על השטר, אלא אם כן קראוהו,
שהרי הם באים להעיד על הכתוב בשטר, ולכן חתימתם היא על
כל הכתוב בשטר,

כתובות. שני דיני - פרק שלושה עשר דף קט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) תוספות

1 **תשב** עד שתלכין ראשה — פירש רבינו שמואל בן מאיר: הא דאמר רב גידל בריש
2 "הנשא" (כתובות קכב): עמוד וקדרו — קנן, הני מילי וקדרו מיד מתוך התנאי, או
3 לאחר זמן והזכירו התנאים בשעת קידושין. אבל התנו עתה, וקדרש לאחר זמן, ולא הזכירו
4 התנאים — לאו דברים הנקנים באמירה הם ובכי האי גונא הכא תשב עד שתלכין ראשה,
5 ולא מצי תבע ליה בדינא. והלשן משמע כן:
6 ועמוד וקדרו — משמע מתוך התנאי. וקשה לי
7 מירושלמי, אהא דתנן: הפוסק מעות לחתנו ומת
8 חתנו, אמרו חכמים: יכול הוא שיאמר לאחיו
9 הייתי רוצה ליתן ולך אי אפשי ליתן. ופריך: ולא
10 דברים הנקנים באמירה? הן? ומשני: כשפסק על
11 מנת לבנוס. ומאי קשה? אפילו פסק על מנת שלא
12 לבנוס, אפילו הכי יכול שיאמר לו: לך אי אפשי
13 ליתן. דמייירי בשלא עמוד וקדרו מתוך התנאי?
14 ומיהו, לא קשה כולי האי; דאי כשלא עמוד מתוך
15 התנאי — היכי קאמר: לאחיו הייתי רוצה ליתן,
16 מכל מקום אין נראה לרבי פירשו. דמכאן אין
17 שום ראייה. דהא דקאמר: תשב עד שתלכין ראשה
18 — כשאין לו לאב כלום ליתן, או הבעל אינו רוצה
19 לטרוח ולהביאו לדין. אבל אם היה רוצה להביאו
20 בדין — הוה ליה ליתן. ומיהו, הא לא משמע הכי
21 לרבי לפירש — כשאין לו כלום ליתן, מדבעי
22 למה: כופין לאב. וחובי שמע דבירושלמי מוכי
23 דרב גידל בנשואין ראשונים, ומתניתין דהכא
24 בנשואין שניים. ואני חפשתי בירושלמי, ומצאתי
25 בריש "אף על פי" דהך דרב גידל — דוקא בנשואין
26 הראשונים, ודוקא באב הפוסק על ידי בתו, ולא
27 אשה על ידי בתה ולא אח על ידי אחותה.
28 **ואפילו** בברייתא אמר ליה: אן, כל מקום
29 קאמרין. תימנא היכי מצי דלויפסק הלכתא
30 כתריוויין בברייתא ובמתניתין? והלא דברים
31 סותרין זה את זה, דבמתניתין קתני: אילו אני
32 פסקתי ב', ובברייתא קתני: כסבורה אני? לומר:
33 הכי פירושו: ואפילו בברייתא. כלומר, למאי
34 דסבירא ליה לתנא דברייתא בדפסקה היא
35 בעצמה פליגי, קא אמרת דהלכתא כוותיה? ואמר
36 ליה: כל מקום קאמרין, למר כדאית ליה ולמר
37 כדאית ליה. **שני** דברים שאמר חנן הלכה
38 כמותו וכיוצא בו — פירש בקונטרס: כיוצא בו
39 דחנן — רבן יוחנן בן זכאי, כיוצא בו דאדמון —
40 רבן גמליאל. וקשה לרבי, חדא — דלישנא לא
41 משמע הכי. ועוד: מה לו לחזיר בדברי חנן
42 "כיוצא בו"? והא לא מייירי חנן אלא באותן שני
43 דברים דוקא, והוה ליה למימר: הלכה כחנן, ותו
44 לא! הלכך נראה לרבי כפירוש רבינו חננאל:
45 כיוצא בו — בדינים אחרים הדומין לאלו. והלכה
46 כמותו ולא כיוצא בו — כלומר, בדיני הדומין
47 לאלו אין הלכה כמותו, ודומה להא דאמר בפרק
48 "כל הנשבעין" (שבתות מחב), דאמר ליה רב
49 נחמן: הבו דלא לסיף עלה. פירוש: הכינו עצמכם
50 שלא תוסיפו עליה, ללמוד ממנו דבר הדומה לו.
51 **אדמון** אומר: השני נוח לי והראשון קשה
52 דימנו — אף על גב דלית הלכתא
53 כאדמון בדינא, דהא לא קתני בה "רואה אני את
54 דברי אדמון" — לא תיקשי דמסקינן ב"חזקת הבתים" (בבא בתרא מגב) עלה דהדאי: מכר לו שדה אין מעיד לו עליה, ומוקי לה בראובן שגול משמעון ומכרה ללוי, ואתא יחזיה וקא מערער,
55 דלא ליזיל שמעון לאסהדי ללוי — משום דניחא ליה דתיקום ארעא ביד לוי, דאמר: הראשון נוח לי והשני קשה דימנו הבא לא היה לו לחתום ולעשות דבר הנראה הודאה משום ניתוחא
56 דשני, אבל התם — לאו הודאה היא.

57 **לא** שנו אלא עד אבל דין לא, דתני רבי חיאי כו' — הקשה דרב רבינו יצחק בן רבינו ברוך: דהכא משמע דאין הדינים מעידין על מה שכתוב בשטר, אלא על תחימת העדים. וקשה מהא
58 דאמר ב"חזקת הבתים" (שם נבא): אחד מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית, והיו אונות ושטרות יוצאות על שמו. אמר רב: עליו להביא ראיה. ומסקי: ראייה בקיום השטר. אלמא:
59 דעל ידי תחימת הדיינים אנו יודעים שהשטרות שלו הם, אלמא אכולה מילתא קמסהדי! ותיריך רבי: דהתם ודאי אית לן למימר דדיינים רמז אנפשייהו לאסהדי לגמרי, שהרי היו יודעים
60 שהיה נושא ונותן בתוך הבית, וסתמא דמילתא לאו ידידה הוא, הלכך אי לאו ידידי דשלו היה לא היו מקיימין אלא בשם היתומים.

1 כמה דברים אמורים — אברייטא קאי. **איפכא** מיבעי ליה — אם באת לכופ את האב —
2 איפכא מסתברא טפי, לפי שהגדולה תנאה תנאי. **אפילו** בברייתא — כשפסקה היא
3 לעצמה; הכי גרסינן: אמר רבי זירא אמר רבה בר רימיה שני דברים שאמר חנן הלכה
4 כיוצא בו שבעה דברים שאמר אדמון אין הלכה כיוצא בו. מאי קאמר בו? כיוצא בו דחנן
5 — רבן יוחנן בן זכאי, כיוצא בו דאדמון — רבן
6 גמליאל. אין הלכה כיוצא בו — שלא ראה את
7 דבריו אלא בשלשה, שהיה לו לראות את דבריו
8 בכלם. **משנה** העורר על השדה בו' — ראוהו
9 מערער על שדה שביד שמעון, ואומר: לוי
10 שמכרה לך — גולה ממני. והוא חתום — על
11 שטר המכירה שכתב לוי לשמעון, כשמכרה לו.
12 **אדמון** אומר — יכול הוא שיאמר: מה שלא
13 ערערתי בשעה שלקחת מלוי, וחתמתי בתוך
14 השטר עד — לפי שלי אדם חזק, וקשה
15 להוציאה מידו, ונוח לי שתהא בידו, שאוריגאנא
16 ממך בדין. **איבר** את **זכותו** — דהודיל וחתם —
17 חודה שאין לו עסק בה. **עשאה** — המוחזק בה
18 סימן לאחר, שלא מכר לראובן זה העורר עליה
19 אלא לאיש אחר היה מוכר שדה מצד זו, ומצר
20 לו ארבעת מצרי השדה, וכתב לו במצרים: מצר
21 פלוגי שדה שלי, ועשה שדה זו סימן מצר
22 ללוקח, ובשמו של מוכר, וזה חתם על אותו
23 שטר, ולא ערער. **איבר** את **זכותו** — אפילו
24 לאדמון. דאין לומר כאן: השני נוח לי. **גמרא**
25 **אבל** דין — שהובא שטר המכירה בבית דין
26 לקיימו, במשפט קיום שטרות, שהעדים באין
27 ומעידין על כתב ידם, והדיינים כותבין: שטרא
28 דנן נפקא לקדמנא ואסהדינו שהדי אחתימות
29 ידיהו, ואישרגודי וקיימננה. **לא איבר** **זכותו** —
30 שלא ידע מה כתוב בו, שיערער עליה. דתני רבי
31 חיאי אין העדים חותמין על השטר אלא אם כן
32 קראוהו — שהיה על דברי השטר הם באים
33 להעיד.

אבל
25 **אילימא** הכי קאמר: שני דברים שאמר חנן הלכה כמותו וכיוצא בו, ושבעה דברים שאמר
26 אדמון — אין הלכה כמותו ולא כיוצא בו, והאמר רבי יצחק בן אלעזר משמיה דחזקיה:
27 כל מקום שאמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון — הלכה כמותו! אלא הכי
28 קאמר: שני דברים שאמר חנן — הלכה כמותו וכיוצא בו, שבעה דברים שאמר אדמון —
29 אין הלכה כיוצא בו, הא כמותו — הלכה ככולהו, והאמר רבי יצחק בן אלעזר משמיה
30 דחזקיה: כל מקום שאמר רבן גמליאל "רואה אני את דברי אדמון" — הלכה כמותו. אמר
31 -אין, לא אמר — לא! אלא הכי קאמר: שני דברים שאמר חנן הלכה כמותו וכיוצא בו,
32 שבעה דברים שאמר אדמון יש מהן שהלכה כמותו וכיוצא בו ויש מהן שאין הלכה
33 כמותו אלא כיוצא בו. בכל מקום שאמר רבן גמליאל "רואה אני את דברי אדמון" —
34 הלכה כמותו, אינה — לא. **משנה** העורר על השדה והוא חתום עליה בעד, אדמון
35 אומר: "השני נוח לי והראשון קשה הימנו". וחכמים אומרים: איבר את זכותו. עשאה
36 סימן לאחר — איבר את זכותו. **גמרא** אמר אביי: לא שנו אלא עד, אבל דין — לא
37 איבר את זכותו. דתני רבי חיאי: אין העדים חותמין על השטר אלא אם כן קראוהו,

דברי אדמון" — לא תיקשי דמסקינן ב"חזקת הבתים" (בבא בתרא מגב) עלה דהדאי: מכר לו שדה אין מעיד לו עליה, ומוקי לה בראובן שגול משמעון ומכרה ללוי, ואתא יחזיה וקא מערער,
דלא ליזיל שמעון לאסהדי ללוי — משום דניחא ליה דתיקום ארעא ביד לוי, דאמר: הראשון נוח לי והשני קשה דימנו הבא לא היה לו לחתום ולעשות דבר הנראה הודאה משום ניתוחא
דשני, אבל התם — לאו הודאה היא.

לא שנו אלא עד אבל דין לא, דתני רבי חיאי כו' — הקשה דרב רבינו יצחק בן רבינו ברוך: דהכא משמע דאין הדינים מעידין על מה שכתוב בשטר, אלא על תחימת העדים. וקשה מהא
דאמר ב"חזקת הבתים" (שם נבא): אחד מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית, והיו אונות ושטרות יוצאות על שמו. אמר רב: עליו להביא ראיה. ומסקי: ראייה בקיום השטר. אלמא:
דעל ידי תחימת הדיינים אנו יודעים שהשטרות שלו הם, אלמא אכולה מילתא קמסהדי! ותיריך רבי: דהתם ודאי אית לן למימר דדיינים רמז אנפשייהו לאסהדי לגמרי, שהרי היו יודעים
שהיה נושא ונותן בתוך הבית, וסתמא דמילתא לאו ידידה הוא, הלכך אי לאו ידידי דשלו היה לא היו מקיימין אלא בשם היתומים.

כתובות שני דייני - פרק שלושה עשר דף קט עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רש"י

1 ושייך לעמוד א| **עשאה** סימן לאחר — מתוך הלשון משמע דאעורר קאי, כגון שמכר אחת
2 משרותיו ועשאה סימן בשם המוחזק, ובגמרא הכי פירושו: לא שנו
3 אלא לאחר, אבל לעצמו — לא איבר, כלומר, אם מכר מערער אחת משרותיו למוחזק —
4 לא הודאה היא, דאי לאו דעבדי הכי — לא היה המוחזק קונה שדה ממני, ואני הייתי צריך
5 למעות. ולא גרסינן "מובין" אלא "ובין".
6 ובירושלמי משמע ברש"י, שהביא בפירוש רבינו
7 חננאל: ולא סוף דבר שעשאה העורר סימן לאחר,
8 אלא אפילו עשאה אחד לאחר, והעורר חתום
9 בעד — אחר — זכותו.
10 **אמר** ליה שפיר קאמרת דאמר רבי יוחנן כו' —
11 אביי לא היה זכור בדברי רבי יוחנן עד
12 שהוכיחו האפוסטרופוס. דאילו היה זכור — היה
13 הוא עצמו טוען בשביל היתומים, כדקיימא לן:
14 טוענין ליתרשין.
15 **אם** טען ואמר: חורתי ולקחתי ממנו — מזהימן.
16 תימנה: אמאי נאמן? הואיל והודה דלאו שלו
17 הוא — היאך יכול לטעון שוב: חורתי ולקחתי? וכי
18 תימא דנאמן במיגו, דאי בעי לא היה חתם ולא
19 היה מודה — לאו מילתא היא, דבכי האי גוונא
20 לא אמרינן מיגו, כדפירשנו לעיל בפרק "הכותב"
21 (פהא) גבי ההיא אתתא דאפקידו גבה מלוגא
22 דשרטי, כמו שפירשנו שם. ולפי מה שפירשנו
23 בימי שהיה נשור" (כתובות צב), דלא טענינן
24 ליתמי: מזויף הוא, אומר רבי: דמצינן לפרש הכא
25 דמיירי, כגון שאין כתב ידי העדים יוצא ממקום
26 אחר, ולכן נאמן לומר: חורתי ולקחתי ממנו: מיגו
27 דאי בעי אמר מזויף הוא, ולא נחתם ולא עשיתי
28 סימן — מזהימן הוא לומר עשיתי סימן וחורתי
29 ולקחתי ממנו. והא דלא קאמר: אי היה אבהון
30 הוה טעין "מזויף הוא" — דכלא טענינן ליתמי
31 מזויף הוא. מידו, "חורתי ולקחתי ממנו" — טענינן
32 להו, כיון דקסבר דאבהון הוה מזהימן בהך טענה,
33 מיגו דאי בעי אמר "מזויף הוא", כדפירשית בימי
34 שהיה נשור". **ורבנן** סברי: אי צייתת צייתת ואי
35 לא מהדרנא שטרא למרייהו — אבל הא לא מצי
36 למימר בחד דאתי מבח חד: מזבנינא ליה
37 לארבעה, ולא מצית לאשתעווי דינא בהדיהו —
38 שלא יכול להפקיע דינו על ידי מכירתו, הואיל
39 וקודם שבא לידו לא היה ראוי לומר כן. אבל בחד
40 דאתי מבח ארבעה — יכול לומר: מהדרנא שטרא
41 למרייהו, וכותב הבא על ידו הוא יכול להפקיעה,
42 ולהעמידו בוכותו שהיה לו קודם שבאו לו אלו
43 השדות לידו. והא דקאמר בפרק קמא דבבא קמא
44 (תא): מכר לאחד או לשלשה בני אדם כאחד,
45 פירוש: עידית ובינונית ודיוברית — כולן נכנסו
46 תחת הבעלים, ומוקי לה התם: בשלקח עידית
47 באחורונה. ופריך: וליתו כולוהו וליגבו מעידיתו
48 משום דאמר להו: אי שקליתו כדינייכו —
49 שקליתו, ואי לא — מהדרנא שטרא דדיוברית
50 למריה. ופריך: נוקן נמי, נימא הכי? אלמא התם
51 אמרינן דך טעמא כבולי עלמא לא קשה מדי:
52 דהתם לית ליה פסידא לגומרי, דהא גבי מזיבורית,
53 ולהכי מודה התם דמצי אמר: מהדרנא שטרא
54 למריה. אבל הכא, דאיכא פסידא לגמרי —
55 סבייא ליה דלא אמרינן: מהדרנא שטרא למרייהו. והא דפריך: אי הכי נוקן נמי נימא הכי —
56 דדינו מן התורה בעידית לימא הכי. ורש"י פירש לשם: דווקא מנוקן קפריך, אבל מבעל חוב מצי פריך: אמאי גובה מן הבינונית, אלא רבותא קפריך, דאפילו נוקן
57 תהדר. אבל נוקן ניתב בינונית, ולא מצי אמר ליה לבי תהדר. וכי תימא: כתובת אשה נמי אמאי גובה מן הדיוברית? תימא ליה: לבי תהדר! הא לאו מילתא היא, דבהך טענה ליכא לאפקועי
58 יותר ממה שגובה אם היו כולן ברשות הבעלים הראשונים. ולפי זה שפיר הוצרך לפרש כאן: אי צייתת צייתת ואויל לגבך, דהשתא מורית במה שאינו מחזיר לו. ולא משמע כלל הלשון
59 כך, ועוד: דקתני במתניתין: יקח לו דרך במאה מנה, משמע כמו שירצה מוכר.

1 אבל הדיינים חותמין — בקיום אף על פי שלא קראוהו, שהרי אינן מעידין אלא ששטר
2 זה בא לפנינו והעדים הכירו שהיא חתימתן. **לא שנו אלא לאחר** — דוקא נקט מתניתין
3 סימן לאחר. אבל עשאה המוחזק בה סימן לעצמו של ראובן זה העורר עליה, שהיה
4 שמעון מוכר שדה שבצדה לראובן זה העורר עליו, וכשמצר לו סימני המצרים כתב על
5 שדה זו "מיער פלוני שלי", ולא מידה ראובן. **אי**
6 **לאו ערביי הכי** — אם לא שותקתי. **למיפסר**
7 **מודעא** — לומר לעדים בסתרי: הווי יודעין שעל
8 שדה זו שאצל זו שאני לוקח אני מערער, ומה
9 ששותקתי למה שכתבתי במצריה בשמו — שאם
10 אני מודה לא ימכור לי זאת. **הכרך חברא אית**
11 **ליה** — ויודיעוהו, ושוב לא ימכור לי. **תלם אחד**
12 — מענית המכרישה על פני כל השדה שמכר
13 הוריתי לו. בין שדה זו שאני עורר ובין אותה
14 שמכר. ועל אותו תלם כתב: מצר פלוני שלי,
15 וחתמתי על השטר ולא מזהימי. **הב ליה מיהת**
16 **תלם אחד** — לאור שהביא אפוסטרופוס של
17 יתומים ראה שהיתה של אביהם וגולה הימנו,
18 ולא היה למחזיק זכות בה אלא לפי שעשאה
19 אביהן סימן בשמו של מחזיק, אמר ליה אביי
20 לאפוסטרופוס: זיל הב ליה למחזיק מיהת תלם
21 אחד. הוה — על אותו תלם. **ריבבא דדקלא** —
22 שורת דקלנים מורכבין זה על גב זה. חורתי
23 ולקחתי הימנו — לאחר שמעשיתי סימן בשמו.
24 **נאמן** — דהפה שאסר הוא הפה שהתיר. דמאחר
25 שיש עדים שהיתה שלו וגולה הימנו — אין לזה
26 זכות באותו תלם אלא על פיו של זה. שעשאה
27 סימן לאחר, והרי חור ואמר: לקחתי. **משנה**
28 **ואברה דרך שדהו** — שהחזיקו בה בעלי השדות
29 שבמצריה. **יך לו בקצה** — על כרחם יטול לו
30 דרך לשדהו. אבל דרך קצה יכרו לו, שלא
31 ירבה ליטול. **גמרא** שפיר קאמר אדמון —
32 דקא סלקא דעתך כשארבעת השדות
33 שסביבותיו של אדם אחד הן, דממה נפשך
34 אורחיה גביה הוא. **ארבעה בני אדם** — דכל חד
35 וחד מודי ליה: דרכך לאו גבאי הוא. **וארבעה**
36 **דאיתו מבח חד** — שלקחו מאיש אחד, אחר
37 שהולך זה אי שתקת שתקת — ואויל גבך
38 כשתקנה הדרך ממני. **הוא דאמר** — בשעת
39 מיתתו. היינו פתניתין — דאולא גבי כל חד וחד,
40 ומצי מודי לה, כרבנן. כל חד וחד פצי מדי:
41 ליה — של מורח אומר לו: בצפון דרך שלך, ואין
42 לך אצלי כלום. וכן כל אחד ואחד. **הבא דקלא**
43 **גבייהו הוא** — שהרי כל הנכסים היו יחד בשעת
44 צוואה, ועל כולם הטיל הדקל, ולא פירש איזהו.
45 **ושבך תרי פלגי דקלא** — שהיה לו בשותפות.
46 **ושאר דקלים הרבה היו לו**, והיתומים היו נותנין
47 לה אותן שני חצאין, שיש טורח בהן יותר. קרי
48 **אינשי כו'** — ועל כרחא ידה על התחתונה,
49 שהנכסים בחזקת היתומים, וזו אינה באה
50 עליהם אלא מבח הצוואה.

משנה

קרן אינשי לתרי פלגי דיקלי דיקלא.

משנה

הוא הדין דאבעל חוב מצי פריך: אמאי גובה מן הבינונית, אלא רבותא קפריך, דאפילו נוקן
דינו מן התורה בעידית לימא הכי. ורש"י פירש לשם: דווקא מנוקן קפריך, אבל מבעל חוב נחא ליה דגובה מן הבינונית. דאי אמר ליה מהדרנא שטרא דדיוברית למריה מצי אמר ליה: לבי
תהדר. אבל נוקן ניתב בינונית, ולא מצי אמר ליה לבי תהדר. וכי תימא: כתובת אשה נמי אמאי גובה מן הדיוברית? תימא ליה: לבי תהדר! הא לאו מילתא היא, דבהך טענה ליכא לאפקועי
יותר ממה שגובה אם היו כולן ברשות הבעלים הראשונים. ולפי זה שפיר הוצרך לפרש כאן: אי צייתת צייתת ואויל לגבך, דהשתא מורית במה שאינו מחזיר לו. ולא משמע כלל הלשון
כך, ועוד: דקתני במתניתין: יקח לו דרך במאה מנה, משמע כמו שירצה מוכר.

ורבנן

כתובות דף קט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) רט

58 דִּיתָמִי – שִׁידַע לַהֲפֹךְ זִכְוֹתָם שֶׁל הִיתוּמִים וּלְטַעוֹן עֲבוּרָם טַעֲנוֹת
59 טוֹבוֹת.

משנה

60 משנתינו מביאה את הדין החמישי שנחלקו בו אדמון וחכמים: מִי
61 שֶׁחָלַף לְמִדֵּינַת הַיָּם, וְאֶבְרָהָה הִדְרָךְ הַמּוֹלִיכָה לְשָׂדֶהוּ, מִשּׁוּם שֶׁהִיָּתָה
62 שְׂדֵהוּ מוֹקֶפֶת בְּשָׂדוֹת שֶׁאֵינָן שְׁלֹ, וְעִבְשִׁיו לֹא יָדוּעַ הֵיכָן הִיָּתָה.
63 אֲדָמֹן אָמַר, וְלֹךְ לוֹ בְּדֶרֶךְ הַקֶּצֶרָה בְּיוֹתֵר, שֶׁהִי וְדָאִי הִיָּתָה לוֹ דֶּרֶךְ
64 כָּל שְׂהִיא, וְאִם שֶׁאֵינִי יוֹדַע הֵיכָן הִיא יוֹכֵל לִטְוֹל לוֹ דֶּרֶךְ אַחֲרָה,
65 אֵךְ כִּיּוֹן שִׁידוֹ עַל הַתַּחֲנוּנָה, נוֹטֵל אֶת הַדֶּרֶךְ הַקֶּצֶרָה בְּיוֹתֵר.
66 וְחֻכְמִים אָמְרִים, אֵינִי יוֹכֵל לִטְוֹל לַעֲצֻמוֹ דֶּרֶךְ חֲדָשָׁה, אֲלֵא יִקְנֶה
67 לוֹ דֶּרֶךְ בַּדְּמִים, וְאִפְּלוּ בְּמֵאָה מָנֶה וְסָכוּם גְּדוֹל, אִי יִפְרַח בְּאֹיִר
68 לְשִׂדֶּהוּ, דֶּרֶךְ גּוֹזְמָא, כְּלוֹמֵר אֵין לוֹ תַקְנָה אַחֲרָה.

70 * * *

גמרא

71 הגמרא סברה שהמשנה עוסקת באופן שכל ארבעת השדות
72 שסביב שדהו שייכות לאדם אחד, ולפיכך מקשה הגמרא: מִי
73 מְעַמָּא דְרִבְנָן הָאוֹמְרִים שִׁיקְנָה לוֹ דֶּרֶךְ, וְהִי שְׁפִיר קְאָמַר אֲדָמֹן –
74 יִפֶּה אִמֵּר אֲדָמֹן, שִׁיּוּצֵא הַתּוֹבַע מִיַּד הַנִּתְבַּע אֶת הַדֶּרֶךְ הַקֶּצֶרָה
75 בְּיוֹתֵר, שֶׁהִי וְדָאִי הִיָּתָה לוֹ דֶּרֶךְ כָּל שְׂהִיא בִּאֲחַת מִשְׂדּוֹתֶיהָ.
76 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר רַב, מְדוּבָר בְּמִשְׁנָה בְּגִזָּן
77 שֶׁחֲקִיפִיָּהּ [אֶת שְׂדֵה הַתּוֹבַע] אֲרִבְעָה בְּנֵי אָדָם מְאָרְבָּע רִחוּתִיָּהּ, וְכָל
78 אֶחָד מִבְּעָלֵי הַשְּׂדוֹת דּוֹחָהוּ בְּטַעֲנָה שֶׁהוֹדֵךְ לֹא הִיָּתָה בְּחֻלְקוֹ אֲלֵא
79 בְּחֻלְק חֲבִירוֹ.
80 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִי הָכִי – אִם כֵּן, מִי מְעַמָּא דְאֲדָמֹן הַסּוֹבֵר שְׁנוּטֵל
81 הֵלֶּה אֶת הַדֶּרֶךְ הַקֶּצֶרָה, וְהִי כָּל אֶחָד מֵהֶם יוֹכֵל לְדוֹחָתוֹ בְּטַעֲנָה
82 שֶׁהוֹדֵךְ עֲבָרָה בְּחֻלְק חֲבִירוֹ.
83 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר רַבָּא, אֲכַן בְּאֻפּוֹן שֶׁשְׂדֵהוּ מוֹקֶפֶת עֵתָה
84 בְּאַרְבַּע שְׂדוֹת שֶׁל אֲנָשִׁים שׁוֹנִים, בֵּין בְּאֲרִבְעָה דְאֵתוּ מִכְּפֵי אֲרִבְעָה
85 – בֵּין אִם אַרְבַּעַה אֱלוֹ קֵנוֹ אֶת הַשְּׂדוֹת מֵאַרְבַּעַה אֲנָשִׁים שׁוֹנִים
86 שֶׁהִי בְּעֵלֵי הַשְּׂדוֹת מִתְחִילָה, כְּשֶׁאֲבָדָה הַדֶּרֶךְ, וְאִם בְּאֲרִבְעָה דְאֵתוּ
87 מִכְּפֵי חֵד – שְׂכָל הָאַרְבַּעַה קֵנוֹ אֶת הַשְּׂדוֹת מֵאֲדָם אֶחָד, שֶׁהוּא הִיָּה
88 הַבְּעָלִים שֶׁל כָּל הַשְּׂדוֹת הַמְּקִיפּוֹת אֶת הַתּוֹבַע, בְּשָׁנֵי מִקְרִים אֱלוֹ
89 כּוֹלֵי עֲלָמָא לֹא פְּלִיגִי, דְּמִצִּי מִדִּיתָ לִּיה – לְדַבְּרֵי הַכֹּל יוֹכֵל כָּל אֶחָד
90 מֵהָאַרְבַּעַה לְדוֹחָתוֹ, בְּטַעֲנָה שֶׁלֹּא עֲבָרָה הַדֶּרֶךְ בְּחֻלְקוֹ. כִּי פְּלִיגִי –
91 וְנִחְלָקוּ אֲדָמֹן וְחֻכְמִים, בְּחֵד דְאֵתוּ מִכְּפֵי אֲרִבְעָה – בְּאֻפּוֹן שְׂכָל
92 הַשְּׂדוֹת שִׁיּוֹכּוֹת לְאָדָם אֶחָד, אֵךְ הוּא קֵנָה אוֹתוֹן מֵאַרְבַּעַה בְּנֵי אָדָם
93 שׁוֹנִים, וְכֵן הִיא מִחְלוקָתָם, אֲדָמֹן סָבַר, שִׁיּוֹכֵל בַּעַל הַשְּׂדֵה
94 הַמּוֹקֶפֶת לֹמֵר לְבַעַל הַשְּׂדוֹת הַמְּקִיפּוֹת אוֹתוֹ, מִכָּל מְקוֹם, דְּרִבְנָא
95 אֵיתִי לִי נֶכֶד – הִי וְדָאִי יֵשׁ לִי דֶּרֶךְ אַצְלָךְ, כִּיּוֹן שֶׁהִיָּתָה לִי דֶּרֶךְ
96 בִּאֲחַת מֵאַרְבַּעַת הַשְּׂדוֹת, וְכָל אַרְבַּעַת בִּידֶךְ עֵתָה, וְרִבְנָן סָבַר,
97 יוֹכֵל בַּעַל הַשְּׂדוֹת הַמְּקִיפּוֹת לֹמֵר לוֹ, אִי שְׂתַקְתָּ, שְׂתַקְתָּ – אִם
98 תִּשְׁתּוֹק וְלֹא תִטַּעַן כֵּן, אִמְכּוֹר לָךְ דֶּרֶךְ בּוֹזֵל, וְאִי לֹא תִשְׁתּוֹק, אֲלֵא
99 תִּתְּבַע מִמֶּנִּי דֶּרֶךְ בְּזוֹנִים, מִהֲדִדְנָא שְׂטֵרָא לְמִדֵּיָּהּ – אַחֲזִיר אֶת
100 שְׁטֵרֵי הַמִּכְרָה לְבַעָלִים הַקּוֹדְמִים, וּבִכְךָ תִּתְּבַטֵּל הַמִּכְרָה, וְלֹא
101 מִצִּית לְאַשְׁתַּעֲוִי דִּינָא בְּהִדֵּיָּהּ – וְלֹא תוֹכֵל לְדוֹן עִמָּם, שֶׁהִי כָּל
102 אֶחָד יוֹכֵל לְדוֹחָתָךְ אַצֵּל חֲבִירוֹ.

103 * * *

104 הגמרא מביאה מעשה השייך לגידון של משנתינו: הוּא דְאָמַר לְהוּ
105 – מַעֲשָׂה בְּאֲדָם שֶׁאִמֵּר לְבָנָיו שֶׁשֶׁעַת מִיתָתוֹ, דִּיקְלָא לְבָרָת – דָּקֵל
106 אֶחָד מִנְכֶּסֶי יִתֵּן לְבָתִּי, אֵךְ לֹא פִירֵשׁ אִיזוֹה דָּקֵל, אוֹזֵל יִתְמִי פְּלִיגֵי
107 לְנֶכֶדָּי, וְלֹא יִתְּבוּ לָהּ דִּיקְלָא – הִלְכוּ הִיתוּמִים וְחִלְקוּ אֶת הַנֶּכֶסִּים
108 בִּינֵיהֶם, וְלֹא נִתְּנוּ דָקֵל לְאֻחוֹתָם, וְעֵתָה אֻחוֹתָם תּוֹבַעַת אֶת הַדָּקֵל
109 הָרָאִי לָהּ. סָבַר רַב יוֹסֵף לְמִיָּמַר, תִּיָּנוּ מִתְּנִיתִין – דִּין זֶה דּוּמָה

המשך בעמוד עה

1 אֶבְרָהָה הִדְרָךְ הַמּוֹלִיכִים אֶת הַשְּׂטֵר חוֹתְמִים אָף עַל פִּי שְׂלֵא קְרֵאוּהוּ,
2 שְׂכָן אֵינֶם חוֹתְמִים עַל תּוֹכָן הַשְּׂטֵר אֲלֵא רַק עַל קִיּוֹם חֲתִימָתוֹ
3 הָעֵדִים, וְלִכֵּן אֵינֶם חִיבִים לְקִרְוָא אֶת הַכְּתוּב בְּשֵׁטֶר עֲצֻמוֹ, וְכִיּוֹן
4 שִׁיּוֹכֵל הַדִּין לֹמֵר שֶׁאֵינִי יוֹדַע אֶת תּוֹכָן הַשְּׂטֵר אֵין חֲתִימָתוֹ
5 נִחְשָׁב כְּהוֹדָאָה בְּמָה שְׂכָתוֹב בּוֹ.

6 * * *

7 שֶׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה: עֲשֵׂאָה סִימֵן לְאַחַר אֵיבְדָה אֶת זְכוּתוֹ. הַגְּמָרָא דִּנָּה
8 בְּדַבְּרֵי הַמִּשְׁנָה: אָמַר אַבְי, לֹא שֶׁנִּינוּ שֶׁהוֹרֵר עַל הַשְּׂדֵה אֵיבְדָה אֶת
9 זְכוּתוֹ, אֲלֵא כְּשֶׁמִּכְרָה הַנִּתְבַּע שְׂדֵה לְאָדָם אַחֵר, וְהוֹרֵר חֲתָם כַּעַד
10 עַל שְׂטֵר הַמִּכְרָה שֶׁבּוֹ נִכְתָּב שֶׁהַשְּׂדֵה הַסְּמוּכָה [שְׂעִלֶּיהָ עוֹרֵר
11 כַּעַתָּה] הִיא שְׂדֵה שֶׁל הַמּוֹחֶזֶק, אֲבָל אִם מִכְרָה הַמּוֹחֶזֶק
12 אֶת הַשְּׂדֵה לְעוֹרֵר עֲצֻמוֹ, לֹא אֵיבְדָה בּוֹזָה הַתּוֹבַע אֶת זְכוּתוֹ לְעַרְעֵר
13 עַל הַשְּׂדֵה הַסְּמוּכָה שֶׁנִּכְתָּב בְּשֵׁטֶר הַמִּכְרָה שִׁיּוֹכֵב לְנִתְבַּע,
14 מִשּׁוּם דְּאָמַר הַתּוֹבַע, הוֹצֵרְכִי לְכָתוּב כֵּךְ בְּשֵׁטֶר אָף שֶׁאֵין זֶה אִמֵּת,
15 שְׂכָן אִי דִּילָא עֲבָרִי לִיה הָכִי – אִם לֹא הִיָּתִיתָ עוֹשֶׂה לוֹ כֵּךְ, אֲלֵא הִיָּתִיתָ
16 מוֹחֶה עַל הַזְכָּרָת הַשְּׂדֵה כְּשִׁיּוֹכֵב לְנִתְבַּע, לֹא הָיָה מְצִיבִין לָהּ נִתְּחַלֵּי
17 – לֹא הִיָּה מוֹכֵר לִי אֶת הַשְּׂדֵה שְׂרָצִיתִי לְקִנּוֹת, מִיָּאִי אֵיתִי לָךְ לְמִיָּמַר
18 – וּמָה תִרְצָה לְטַעוֹן כְּנִגְדִּי, שֶׁאִם כֵּן אֵיבְעִי לִי לְמִיָּסַר מוֹדְעָא – הִיָּה
19 עַלִי לְמִסְטֵר 'מוֹדְעָא' קוֹדֵם לְכֵן בְּפָנֵי עֵדִים, בְּסִתֵּר, שֶׁאֵין חוֹתֵם רַק
20 מִתּוֹךְ אֹנוֹס [שֶׁאֵין רֹצָה] לְקִנּוֹת אֶת הַשְּׂדֵה הַסְּמוּכָה, לֹא יוֹכֵלִתִי
21 לְעַשׂוֹת כֵּן כִּי חֲבֵרָה, תְּכַרָּא אֵיתִי לִיה, וְחֲבֵרָה דְּחֲבֵרָה תְּכַרָּא אֵיתִי לִיה
22 – חֲבֵרָה, חֲבֵר יֵשׁ לוֹ, וְגַם חֲבֵר חֲבֵרָה יֵשׁ לוֹ חֲבֵר, כְּלוֹמֵר, הָעֵדִים
23 יֹאמְרוּ זֹאת לְחֲבֵרֵיהֶם וְיִתְּפָרְסוּ הַדֵּבַר וְיוֹדוּעַ אָף לְמוֹכֵר, וְיִסְרַב
24 לְמִכּוֹר לִי אֶת הַשְּׂדֵה. וְלִפְיָךְ חֲתִימָתוֹ הִיא בְּאוֹנוֹס, וְאֵינָה יוֹכֵלָה
25 לְהִיחָשֵׁב כְּהוֹדָאָה שֶׁשְׂדֵה הַתּוֹבַעִיהָ שִׁיּוֹכֵב לְנִתְבַּע.

26 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֶׂה בַּעֲנִין זֶה: הוּא דְעֲשֵׂאָה סִימֵן לְאַחַר – מַעֲשָׂה
27 בְּאֲדָם שֶׁחָתַם עַל שְׂטֵר מִכְרֵת שְׂדֵה שֶׁנִּכְתָּב בְּשֵׁטֶר שֶׁשְׂדֵה זֶה
28 שׁוֹכֵכֵת לִיד שְׂדֵה אַחֲרָתָה שֶׁאָף הִיא שִׁיּוֹכֵב לְמוֹכֵר, וְלֵאחֲרָי מִכֵּן בֹּא
29 הָעֵד הַחוּתוֹם וְעָרְעֵר עַל הַמּוֹכֵר הַמּוֹחֶזֶק בְּשִׂדֵה בְּטַעֲנָה שֶׁנִּגּוּלָה
30 מִמֶּנּוּ, וְקוֹדֵם שֶׁעֲמַדּוֹ בְּדִין שְׂכִיב – מֵת הַמַּעֲרַעֵר, וְאִוְקִים אֶפְסוּרִיָּפּוֹס
31 – וּמִיָּנָה אֶפְסוּרִיָּפּוֹס לְטַפֵּל בִּיתוּמִיו. אֲתָא – בֹּא הָאֶפְסוּרִיָּפּוֹס
32 לְקִמְיָה דְאָבְי לְדִין, לְהוֹצִיא אֶת הַשְּׂדֵה מִיַּד הַמּוֹחֶזֶק עֲבוּר
33 הִיתוּמִים. אָמַר לִיה אַבְי, הִרִי שֶׁנִּינוּ שֶׁאִם עֲשֵׂאָה הַמּוֹחֶזֶק לְשִׂדֵה
34 הַתּוֹבַעִיהָ סִימֵן לְאָדָם אַחֵר, וְחָתַם הוֹרֵר עַל הַשְּׂטֵר כַּעַד, אֵיבְדָה אֶת
35 זְכוּתוֹ, וְלִכֵּן אֵין לִיתוּמִים זְכוּת בְּשִׂדֵה. אָמַר לוֹ הָאֶפְסוּרִיָּפּוֹס, אִי
36 הָיָה אֲבִיָּהוּ דִּיתְמִי קָזִים – אֵילוֹ הִיָּה אַבִי הִיתוּמִים חֵי, הָיָה מְצִיבִין
37 וְאָמַר – הִיָּה יוֹכֵל לְטַעוֹן שֶׁאִמֵּת הוּא מֵה שְׂכָתוֹב בְּשֵׁטֶר שֶׁהַשְּׂדֵה
38 הַנִּמְכָּרֵת סְמוּכָה לְשִׂדֵה אַחֲרָתָה שֶׁל הַמּוֹחֶזֶק, וּמִכָּל מְקוֹם אֵין זֶה
39 הוֹדָאָה שְׂכָל הַשְּׂדֵה שִׁיּוֹכֵב לְמוֹחֶזֶק, אֲלֵא תֵּלֵם אַחֵר עֲשִׂיתִי לָךְ –
40 רַק רֹחֵב שׁוֹרָה אַחַת שֶׁל חֲרִישָׁה שֶׁהִיָּתָה בֵּין הַשְּׂדֵה שֶׁנִּמְכָּרָה לְבִין
41 הַשְּׂדֵה שֶׁגוֹלָתָה מִמֶּנִּי הוֹדִיתִי שֶׁהִיא שְׁלֹךְ, אֲבָל שֶׁאֵר הַשְּׂדֵה שְׁלִי,
42 וְאֵין רֵאִיָה מִהַשְּׂטֵר שֶׁלֹּא כְּדַבְּרִי. אָמַר לִיה אַבְי, שְׁפִיר קְאָמַרְתָּ –
43 יִפֶּה טַעֲנָתְךָ, דְּהִרִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לְגַבִּי הַדִּין שֶׁל מִשְׁנִיתִנו, אִם מְצִיבִין
44 הַמַּעֲרַעֵר וְאָמַר, תֵּלֵם אַחֵר עֲשִׂיתִי לָךְ, נִאֲמָן. לֵאחֲרָ שֶׁהַתְּקַלְבָּה
45 טַעֲנָתוֹ, אִמֵּר אַבְי לְאֶפְסוּרִיָּפּוֹס, וְיָלֵךְ לִיה מִיָּתָה – לָךְ תֵּן לוֹ מִכָּל
46 מְקוֹם תֵּלֵם אַחֵר, שֶׁהִי מוֹכֵחַ מִהַשְּׂטֵר שְׂכָלֵה הַפְּחוֹת תֵּלֵם זֶה שְׁלֹ.
47 הָיָה עָלָה רִיבְנָא דִּיקְלִי – הִיָּתָה עַל אוֹתוֹ תֵּלֵם שׁוֹרֵת דָּקִלִים
48 מוֹרְכָבִים זֶה עַל גִּבּוֹ, וְהִיָּה תֵּלֵם זֶה יִקֵּר, וְלֹא רִצָּה הָאֶפְסוּרִיָּפּוֹס
49 לְתֵת תֵּלֵם זֶה לְמוֹחֶזֶק, אָמַר לִיה הָאֶפְסוּרִיָּפּוֹס לְאֲבִי טַעֲנָה חֲדָשָׁה,
50 אִי הָיָה אֲבִיָּהוּ דִּיתְמִי קָזִים, הָיָה מְצִיבִין וְאָמַר, אֲנִינִי חֲתִימָתִי עַל
51 הַשְּׂטֵר נִחְשָׁבֵת כְּהוֹדָאָה שֶׁתֵּלֵם זֶה שִׁיָּךְ לְמוֹחֶזֶק, אֵךְ לֵאחֲרָ זִמְנָא
52 חֲזָרִית וְלִקְחָתִי וְקִנִּיתִי מִמֶּנּוּ תֵּלֵם זֶה, וְעִבְשִׁיו כָּל הַשְּׂדֵה שְׁלִי וְדִבְרָ
53 זֶה אֵינִי סוֹתֵר חֲתִימָתִי שֶׁבְּשֵׁטֶר שֶׁהִיָּתָה קוֹדֵם לְכֵן. אָמַר לִיה אַבְי,
54 שְׁפִיר קְאָמַרְתָּ, דְּהִרִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אִם מְצִיבִין הַמַּעֲרַעֵר וְאָמַר, לֵאחֲרָ
55 שֶׁחֲתִימָתִי עַל הַשְּׂטֵר חֲזָרִית וְלִקְחָתִי מִמֶּנּוּ, נִאֲמָן.
56 אָמַר אַבְי, הִיא מֵאֵן דְּמוֹקִים אֶפְסוּרִיָּפּוֹס – מִי שֶׁמַּעֲמִיד אֶפְסוּרִיָּפּוֹס,
57 נִזְקִים כִּי הִיא – יַעֲמִיד אֶפְסוּרִיָּפּוֹס כְּמוֹ זֶה, דִּידַע לְאַפְסִיבִי בְּזִכּוּתָא

משנה

משנתינו מביאה את הדין השישי שבו נחלקו אדמון וחכמים:
התובע את חברו בטענה שלזה ממנו ממון ומוציא שטר חוב על
חברו, והלה – הנתבע הוציא שטר מכירה, שפסק לו התובע את
השדה לאחר זמן פרעון החוב הכתוב בשטר, אדמון אומר, יכול
הוא הנתבע, שיאמר לתובע שטרך מוזיק או פרוע, שהרי אילו
הייתי חייב לך את מה שכתוב בשטר ההלואה שהוצאת עלי, היה
לך להפיר את החוב שלך, בפסקת לי את השדה, כלומר, היה
עליך לקחת את דמי השדה תמורת החוב, כיון שהגיע זמן פרעונו.
וחכמים אומרים, אין טענת הנתבע מתקבלת, אלא אנו אומרים
שה התובע היה פסק בפסקר לו לנתבע את הקרקע, מפני
שעבשיו, כשיש לנתבע קרקע, הוא ו-הנתבע יכול למשכנו, שכן
קרקע הלוה משועבדת לחובו, ויכול התובע לגבות אותה, אם לא
יפרע לו הנתבע.

* * *

גמרא

שואלת הגמרא: מאי טעמא דרפנן – מהו טעמם של חכמים
החולקים על אדמון, הרי שפיר קאמר אדמון, שבדאי לא היה
מוכר התובע לנתבע את השדה, אילו באמת היה חייב הנתבע
כסף לתובע.

הגמרא מבארת את המחלוקת ביניהם: פאתרא דיהבי וזוי וחדר
כתבי שטר – כשנמכרה השדה במקום שנותנים כסף, ורק אחר
כן כותבים את שטר המכר, בול עולמא לא פליגי דמצי אפר ליה
– לדעת הכל יכול הנתבע לומר למוכר, היה לך לפרוע את החוב
שלק, בפסקת לי את השדה. בי פליגי פאתרא דכתבי שטר וחדר
יהבי וזוי – מחלוקתם היא במקום שכותבים את השטר תחילה,
ואחר כך נותנים את הכסף, אדמון קבר שאינו יכול לומר שכתב
לו שטר מכירה בכדי שיוכל למשכנו, שאם כן איכעי ליה למימסר
מודעא – היה צריך התובע למסור מודעא לפני עדים, שזו היתה
כוונתו במכירה, וכיון שלא מסר מודעא, הרי הודה שחובו לא
קיים. ורפנן קברי שהתובע לא יכל למסור מודעא, שכן חקרי,
תברא אית ליה, ותברא דתברא, תברא אית ליה – חברך חבר יש לו,
וגם לחבר חברך יש חבר, ואם כן, היתה מסירת המודעא
מתפרסמת, והיה שומע על כך הנתבע, והיה מסרב לקנות את
השדה.

משנה

הדין השביעי שבו נחלקו אדמון וחכמים: שנים שהוציאו שטר חוב
זה על זה, וזמן ההלואה של שטר אחד מאוחר מומנו של השני.
אדמון אומר, יכול המלוה השני לטעון כלפי בעל השטר הראשון
שטרך פרוע או מוזיק, שהרי אילו באמת הייתי חייב לך, ביצר אתה
לזה ממני אחרי כן, הרי היית יכול לגבות ממני את חובך, ולא היית
צריך לשעבד את עצמך בהלואה. וחכמים אומרים, אין טענה זו
מתקבלת, ושני השטרות קיימים, ולכן זה גובה שטר חובו, וזה גובה
שטר חובו.

* * *

גמרא

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים השייכת למשנתינו: אתמר,
שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה, ולשניהם אין כסף לפרוע את
חובותיהם, אלא רק קרקעות שמשועבדות לחוב. רב נחמן אומר,
זה גובה את חובו מקרקעו של השני, וזה –השני גובה את חובו
מקרקעו של הראשון. רב ששת אומר, הפוכי מפרתא למה לי –
מדוע להחליף משאות במשקל שוה, כלומר, כשם שאין תועלת

להחליף בין משא ימין למשא שמאל כששניהם שוים, כך אין
תועלת להחליף קרקעות בין שני אנשים אלו. אלא זה עומד
ו-ממשיך להחזיק בקרקע שלו, וזה עומד בקרקע שלו, ואין הם
גובים את חובם.
הגמרא מפרשת את מחלוקתם: דבולי עולמא – הכל מודים, באופן
שיש לראשון רק קרקע עידית, וגם לשני יש רק קרקע עידית, או
בינונית ובינונית – או שלשניהם יש רק קרקע בינונית, או זיבורית
וזיבורית – או שלשניהם יש רק קרקע זיבורית, שבאופנים אלו
שניהם אינם גובים את חובם, משום שזדא, הפוכי מפרתא הוא,
כלומר, אין כל תועלת בגביית החוב, ולכן שניהם עומדים
בשלחם. בי פליגי – אימתי נחלקו, באופן דאית ליה לחד – שיש
לאחד מהם קרקע בינונית בלבד, ולחד – ולשני יש רק קרקע
זיבורית. רב נחמן קבר, זה גובה וזה גובה – כל אחד מהם גובה את
קרקע חברו בחובו, קסבר – מפני שהוא סובר בשלו הן שמיין,
כלומר, מה שאמרו חכמים שבעל חוב גובה מ'בינונית', שמים זאת
בקרקעותיו של הלוה, ואף שאצל שאר העולם קרקע זו נחשבת
כעידית או זיבורית, ולכן אתי בעל זיבורית, ונבי ליה לבינונית
יבוא האחד שיש לו רק זיבורית ויגבה את השדה הבינונית שיש
לבעל חובו, כיון שהיא הקרקע היחידה שלו. דהנה גביה עידית –
ומעתה לאחר שיש לו שני קרקעות נמצא שזו היא קרקעו הטובה
ביותר, מבין שתי הקרקעות שיש לו, ואחא הוא – ולכן חוזר בעל
הבינונית, שממנו נגבתה הקרקע הזו, ונשקיל מן השני את הזיבורית,
ואם כן, לדעת רב נחמן, יש תועלת בגביית החובות, ואין זו הפוכי
מטרתא, שכן בעל הזיבורית קיבל במקומה קרקע טובה יותר. ורב
ששת אומר, אין שנים אלו גובים את חובם זה מזה, שכן הפוכי
מפרתא למה לי – אין כל תועלת בגבייתם, שכן קסבר רב ששת,
ששקיל כל אדם הן שמיין – מה שמחשיבים קרקע כעידית, בינונית
או זיבורית היינו לפי איך שנחשבת כלפי לשאר קרקעות העולם,
ולכן אף אם גובה בעל הזיבורית את הקרקע הבינונית מן השני,
הרי דינה עדיין כבינונית, אף שכלפי שדותיו של הלוה הרי היא
'עידית', ולכן בנידון שלנו סוף סוף, בי אתי הוא – השני לגבות
את חובו, בינונית דנפשיה קשקיל – חוזר הוא ונוטל את הבינונית
שלו עצמו שנתן לראשון, ואם כן אין כל תועלת בכך שיגבו בעלי
החוב את חובם, ולכן סובר רב ששת שאין חובות אלו נגבים, וכל
אחד ישאר בשלו.
הגמרא מקשה על ביאור זה במחלוקת: ולרב נחמן, הסובר זה וזה
גובה משום שבעל הזיבורית גובה תחילה את הבינונית מבעל
הבינונית ולאחר מכן הלה גובה ממנו רק זיבורית, מאי חזית – מה
ראית לומר, דאית בעל זיבורית ברישא – שבא בעל הזיבורית
תחילה לגבות חובו מבעל הבינונית, ובית דין מגבים אותו ראשון,
ואז יש אמנם תועלת בגביית החוב, כמבואר לעיל, ליתיה בעל
בינונית ברישא וליגבי זיבורית – יבוא בעל הבינונית תחילה לגבות
את חובו, ויגבה זיבורית, וכשיבוא חברו לגבות ממנו ליהדר וליגבי
גיהלה – יחזור ויתן לחברו את הזיבורית בשביל חובו, והרי באופן
זה לא תהיה שום תועלת בגביית החוב. מתרצת הגמרא: לא
צריכא – אכן לא נצרך דינו של רב נחמן אלא באופן דקדים תבעיה
– שבעל הזיבורית קדם ותבע את בעל הבינונית, ולכן הוא גובה
את חובו תחילה.

הגמרא מקשה גם על תירוץ זה: סוף סוף, בי איתו למגבי, בהדי
הדי קאיתו – כשהם באים לגבות, הם באים ביחד, ואין יתרון למי
שתבע ראשון, שכן שניהם הוציאו את שטרותיהם בבית הדין
קודם גמר הדין, ואם כן אין בעל הזיבורית קודם וגובה לפני בעל
הבינונית. הגמרא מעמידה את המחלוקת באופן אחר: אלא לא
צריכא – לא נצרך דינו של רב נחמן אלא באופן דאית ליה לחד –
שיש לאחד מהם שתי קרקעות, עידית ובינונית, ואית ליה לחד רק
זיבורית. מר – רב נחמן קבר, בשלו הן שמיין – לפי שדותיו של הלוה
קובעים מדי עידית ובינונית, ולכן בכל אופן יש כאן ריוח לבעל
הזיבורית, ואין זה הפוכי מטרתא, שכן הוא לעולם גובה את
הבינונית, ולכשיגבו ממנו, אפילו אם כבר גבה את הבינונית לא

כתובות. שני דייני - פרק שלושה עשר דף קי עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" ריא

תוספות

1 **משנה** והלה הוציא שמכר לו שדה — הלה הוציא עליו שטר מכירה מאוחרת לשטר
2 ההלואה, ואומר: שטרך מזויף או פרוע, שאם הייתי חייב לך — לא היית מוכר לי את
3 השדה, שהיה לך לגבות את חובך. זה היה פקח שמכר לו את השדה — לפי שהיה זה
4 מבריה מטלטלי ולא היה לו מהיכן ימשכנו על חובו, ועבשו יטול את הקרקע. **גמרא**
5 **באתרא** שהחוקק יחבי וזוי והדר חבבי שטר
6 מכירה כולי עלמא לא פליגי — שהיה למוכר
7 לעכב בחובו המעות שקבל, ולא יכתוב לו
8 השטר, ובין שכתבו — הוכיח שאין לו עליו
9 חוב. **למימסר מודעא** — ואינו מוכר לו אלא
10 שאוכל למשכנו. **חברא את** ליה — ויודיעהו,
11 ולא יקח עוד השדה. **משנה** שנים שהוציאו
12 שטר חוב זה על זה — ראוהו על שמעון ושמעון
13 על ראובן, שטר שהוציא ראובן מוקדם ושל
14 שמעון מאוחר. **אדמון אומר** — יכול שמעון
15 לומר לראובן, אילו חייב הייתי לך — כדברי
16 שטרך, כיצד אתה לזה ממני אחרי כן? היה לך
17 לתבעו את חובך ממני זה נוכח וזה נוכח —
18 אפילו החוב שזה, אין אומרים: יעכב זה מלזה
19 של חברו בשביל מלזה שהלוח, אלא בית דין
20 יורדין לנכסי כל אחד, ומגבין לשכנגדו את חובו.
21 **גמרא** הפוכי מטרטא למה לי — הנושא שני
22 מצופין של עור ומשאן שזה, מה יתרון לו
23 להפוך של ימין לשמאל ושל שמאל לימין?
24 בשל חן שמין — מה שאמרנו חכמים: בעל חוב
25 בבינונית — בקרקעות הלה שמין, שאם יש
26 לזה שדה שהיא בינונית לכל אדם, ואצלו היא
27 עידית, ששאר שדותיו גרועות הימנה — אין
28 בעל חוב גובה הימנה. ורש ששט סבר בשל כל
29 אדם חן שמין — וסוף סוף, כי הדר אתי האי
30 למיגבי — בינונית שהיתה שלו שקיל, ולרב
31 נחמן — נדי נמי בדשלו חן שמין, מאי חזית כו'.
32 סוף סוף כי אתו למיגבי בהדי הדדי אתו —
33 שהרי שניהן הוציאו שטרותיהן בבית דין. מר
34 סבר בשל חן שמין — ולאו הפוכי מטרטא הוא.
35 דמנה נפשיך איכא רוחא לבעל זיבורית, דאי
36 חברה קדים ברישא וגבי — איכא גביה עידית
37 ובינונית זיבורית, ומגבי לחאיך בינונית. ואי
38 איהו קדים וגבי בינונית — הויא גביה עידית,
39 ומגבי לחבריה זיבורית. ומר סבר בשל עולם חן
40 שמין — וכיין דבהדדי אתו למיגבי, יהבי בית דין
41 בינונית לבעל זיבורית ברישא, והדר גבי לה
42 מיניה — הלכך הפוכי מטרטא הוא. תנן זה נוכח
43 וזה נוכח — נדי נמי דאית להו לרבנן ששניהם
44 השטרות כשרים יעמוד זה בשלו זה בשלו,
45 אלמא שמע מינה: בשלו חן שמין, ולאו הפוכי
46 הוא. כגון שלוח זה לעשר — שלא יוכל הנושה
47 לתובעו עד עשר שנים, דאיכא רוחא דהמתנה.
48 **אליבא** ראשון לעשר — ושני בא אצלו לסוף
49 שנה, ולזה לחמש. **בא ליבא** אדמון ב' הא לא
50 מנא זמניה — ונח היה לו לזה שהלוחו ויבועו
51 לסוף חמש, ועדיין יתא חובו מעוכב בידו עד
52 השלמת עשר, משיחא פורע לו בחובו. **אי דפמא**
53 זמניה — אם שלמו חמשת השנים כשבא המלזה
54 ללוות מן הלה. **מאי טעמא** דרבנן — דמכשרי
55 שטר של מלזה ראשון? הרי הגיע זמנו והיה לו לתובעו ולא ללוות, דיעבר לזה לאיש מלוה. לא צריכא דאמא — לגביה ולזה הימנו ביזמא דמשלם חמש. ביחמי עסקינן — שמת
56 אחד מהן, והיתומים באים ותובעים, ואין להם קרקע שיהא שנגדם גובה שטר מהן. דלא משעבדי מטלטלי דיתמי לבעל חוב. הכי גרסינן: ולוקמה דאית להו ליתמי זיבורית ואית
57 ליה לדידיה עידית ובינונית דאי נמי בשל כל אדם חן שמין אין נפרעים בו. **משנה** שלש ארצות לנשואין — שלש ארצות חן בארץ ישראל חלוקות לענין נשואי אשה, שאם נשא
58 אשה באחת מהן אינו יכול לכופה לילך אחריז מארץ אל ארץ. **אין מוציאין** — מוז לו לא מעיד לעיר ולא מברך לברך. כך גדול מעיר, והוא מקום שווקים, ומכל סביביו באים שם
59 לסחורה, וכל דבר מצוי בו.

הכי

הייתי חייב לך כיצד אתה לזה ממני? וחכמים אומרים: זה גובה שטר חובו זה גובה שטר
חובו. **גמרא** אתמר, שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה, רב נחמן אמר: זה גובה זה גובה, רב
ששת אמר: הפוכי מטרטא למה לי? אלא זה עומד בשלו זה עומד בשלו. **דבולי** עלמא,
עידית ועידית, בינונית ובינונית, זיבורית וזיבורית - ודאי הפוכי מטרטא הוא. **פי פליגי** - דאית
ליה לחד בינונית ולחד זיבורית. רב נחמן סבר: זה גובה זה גובה, קסבר: בשלו חן שמין,
אתי בעל זיבורית וגבי ליה לבינונית דהנה גביה עידית, ואתא ההוא ושקיל זיבורית. ורב ששת
אמר: הפוכי מטרטא למה לי, קסבר: בשל כל אדם חן שמין. סוף סוף, פי אתי - ההוא
בינונית דנפשיה קשקיל. ולרב נחמן, מאי חזית דאית בעל זיבורית ברישא? ליתי בעל בינונית
ברישא וליגבי זיבורית, וליהדר וליגבי ניהליה! לא צריכא, דקדים תבעיה. סוף סוף, פי אתו
למגבי בהדי הדדי קאתו! אלא לא צריכא דאית ליה לחד עידית ובינונית, ואית ליה לחד
זיבורית. מר סבר: בשלו חן שמין, ומר סבר: בשל כל אדם חן שמין. תנן: וחכמים אומרים:
זה גובה זה גובה. תרגמה רב נחמן אליבא דרב ששת: כגון שלוח זה לעשר זה לחמש. היכי
דמי? אליבא: ראשון לעשר ושני לחמש - בהא לימא אדמון: אילו הייתי חייב לך כיצד אתה
לזה ממני? הא לא מנא זמניה! אלא, ראשון לחמש ושני לעשר. היכי דמי? אי דמנא זמניה
- מאי טעמא דרבנן, ואי דלא מנא זמניה - הא לא מנא זמניה, ומאי טעמא דאדמון? לא
צריכא דאיתא בההוא וימא דמשלם חמש. מר סבר: עבדי איניש דיוף ליומיה, ומר סבר: לא
עבדי איניש דיוף ליומיה. רמי בר חמא אמר: הכא ביחמי עסקינן, דיתמי מיגבא גבי, אנפוי
לא מגבינן מינייהו. והא זה גובה זה גובה קתני! זה גובה זה ראוי לגבות, ואין לו. אמר רבא:
שתי תשובות בדבר; חדא - דזה גובה זה גובה קתני, ועוד: לגביהו ארעא ליתמי, וליהדר
ולגביהו מינייהו, דברב נחמן, דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה: יתומים שגבו קרקע
בחובת אביהן - בעל חוב חוזר וגובה אותן מהן, קשאי! ולוקמה דאית להו ליתמי זיבורית
ואית ליה לדידיה עידית ובינונית, דאזלי יתמי גבו בינונית ומגבו ליה זיבורית. דאי נמי בשל
כל אדם חן שמין - הא אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מזיבורית! הני מילי הויא דלא תפס,
אבל הויא דתפס - תפס. **משנה** שלש ארצות לנשואין: יהודה, ועבר הירדן, והגליל. אין
מוציאין מעיר לעיר ומפרד לפרד, אבל באותה הארץ מוציאין מעיר לעיר ומפרד לפרד,
אבל

אבל

ישראל חבא אל מפקנא ליה מנייה אלא אמרין
ליה: ויל זבניה, התם מיירי כשלא היה מוצא
בארץ ישראל למי ימור, לכך קאמר: כבתוב לך
שטרא אדמיה, דאם אל כן כל העבדים פיקעו
עצמן מידי אדוניהם שיברו לארץ, ורבינו תם
פירש: דאלי "זבניה" דחבא, לאו מארץ, משט
לאחרים, דאלי לעצמן, והיינו ככתוב שטרא
אדמיה.
ואין הכל מוציאין לאתויי מאי — ואם תאמר:
אמאי לא משני: לאתויי עבד שברח
לירושלים, דברבינא לעיל "ואין הכל מוציאין"
דרישא? ויש לומר: דבירושלמי ליכא למימר הכי,
דאין אנו רוצים שיהיו עבדים בירושלים יותר
מדאי אלא מיוחסים. רבינו תם.
הוא אומר לעלות כי — אינו נוהג בזמן הזה
דאיכא סכנת דריס, והיה אומר רבינו
חיים: דעכשוו אינו מצוה לדור בארץ ישראל, כי
יש במה מצות התלויות בארץ וכמה עונשין דאין
אנו יכולין ליתור בהם ולעמוד עליהם.
היא אומרת לצאת כופין אותה. תימה: מאי
אריא בארץ ישראל אפילו בשאר ארצות נמי
היאך תוכל לדחוקי לצאת ממקומה? ויש לומר:
דחבא — אפילו מנוה הרע לנוה הדיפה.
ואימא נסבא — מהבא משמע נסבא עדיפא
ממעות דתירין כל ספק, אי פורתה —
מאי קשיא? דאין הכי נמי דאין קאמר: מה שרצה
מגבהו. אלא ודאי עדיפא, ואפילו הכי פריי:
ואימא נסבא כיון שכתוב בו ספק סתמו לא
משמע שדוא חייב לו מטבע, ואמאי מגבהו מה
שירצה דמשמע שיתן לו ממטבע הפתוח?
בלבד

1 מוֹצִיאִין" לְאֶתְנוּי מֵאִי? לְאֶתְנוּי עֲבַד שְׂפָרָה מְחֻוָּצָה לְאַרְיֵן לְאַרְיֵן.
 2 מְעַלֵּין לִירוּשָׁלַיִם" לְאֶתְנוּי מֵאִי? לְאֶתְנוּי מִגֹּדֶה הַיְּפֶה לְגֹדֶה הַרְעָה.
 3 הַיְּפֶה. וְאֵי־יֵד דִּתְנָא רִשָּׁא "אִין מוֹצִיאִין", תְּנָא סִפָּא נְמוּ "אִין מ
 4 בּוֹפִין אוֹתָהּ לַעֲלוֹת, וְאִם לֹא - תֵּצֵא בְּלֹא כְּתוּבָה. הוּא אוֹמֵר
 5 - יוֹצֵא וְיִתֵּן כְּתוּבָה. הוּא אוֹמֵר לְצֵאת וְהוּא אוֹמֵר שְׁלֹא לְצֵאת
 6 אוֹמֵר לְצֵאת וְהוּא אוֹמֵר שְׁלֹא לְצֵאת - בּוֹפִין אוֹתוֹ שְׁלֹא לְצֵאת
 7 קִתְּנִי: נִשָּׂא אִשָּׁה בְּאַרְיֵן יִשְׂרָאֵל וְגִרְשָׁה בְּקוֹפּוּטְקָא נֹתֵן לָהּ מִמַּעַ
 8 אִשָּׁה בְּקוֹפּוּטְקָא וְגִרְשָׁה בְּאַרְיֵן יִשְׂרָאֵל נֹתֵן לָהּ מִמַּעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָ
 9 קֶסֶר כְּתוּבָה דִּרְבְּנִי. "דְּבִן שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמְלִיאֵל אוֹמֵר: נֹתֵן לָהּ מִמַּ
 10 חוּב עַל חֲבִירוֹ, כְּתוּב בּוֹ בְּכָל - מַגְבָּהוּ מִמַּעוֹת בְּכָל, כְּתוּב בּוֹ ז
 11 בְּכָל - מַגְבָּהוּ מִמַּעוֹת בְּכָל, הוֹצִיאֹו בְּאַרְיֵן יִשְׂרָאֵל - מַגְבָּהוּ מִמַּ
 12 מֵה שְׁאִין בֶּן כְּתוּבָה. אֲהִיא? אָמַר רַב מִשְׁרָשָׁי: אֲרִישָׁא, לֹא
 13 בּוֹ כֶּסֶף סָתֵם מֵה שְׁיִרְצָה לִוּה מַגְבָּהוּ וְאִימָא נִסְכָּא? אָמַר רַבִּי
 14 דְכֶסֶפָא לֹא עֲבָדִי אִינְשִׁי. תְּנִי רַבְנִי: לַעֲלוֹם דְּדוּר אָדָם בְּאַרְיֵן יִשְׂ
 15 רַעִיר שְׂרׁוּבָה יִשְׂרָאֵל. שְׁכַל הָדָר בְּאַרְיֵן יִשְׂרָאֵל דּוּמָה כְּמוֹ שֵׁשׁ ל
 16 "לָתֵת לָכֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים". וְכַל שְׁאִינוּ דְּ
 17 בְּאִילֵי עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, וְכֵן בְּדוֹד הוּא אוֹמֵר: "כִּי גִרְשׁוֹנֵי הַיּוֹם
 18 לֹא לְדוֹד: לֹךְ עֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים? אֶלָּא לֹמַר לָךְ: כֹּל הָדָר בְּ
 19 מִינֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה, דְּבִעָא לְמִסַּס לְאַרְיֵן יִשְׂרָאֵל. דְּאָמַר רַב יְהוּ

לַקְנוֹת בַּמִּקְוֶה טוֹב, וְקוֹנֶה בְּרֹאשׁ הָהָר, וּבֹכֵל
וְזֹלִים שְׂהוּת מִרְצֵא לֹךְ נֹפֵל חֹב לְכַרְמִים
שִׁתְּחַתּוּ. **מִשְׁנָה** חָבֵל מַעֲלִין — אֵת כָּל בְּנֵי
בֵּיתוֹ אֵדָם כּוֹפֵה לַעֲלוֹת וּלְשֹׁב עִמּוֹ בִּירוּשָׁלַם.
אֲחֵר הַנֶּאֱמָרִים וְאֲחֵר הַנֶּאֱמָרִים — אֵף הַנֶּאֱמָר כּוֹפֵה
אֵת בַּעֲלָה לַעֲלוֹת וּלְדוֹד שֵׁם, וְאֵם לֹא — יִרְצֵא
וְיִתֵּן כְּתוּבָה, כְּדֻתָּנִי בְּכִרְיָתָא בְּגִמְרָא בְּהִדְיָא.
מִקֵּיט קַפְטוֹנִיקָא — גְּדוּלוֹת וְשִׁקּוּלוֹת יוֹתֵר מִשָּׁל
אַרְץ יִשְׂרָאֵל. **גְּמָרָא** לֵאמֹרִי עֲנִיבִים — הִיָּה לוֹ
עֵבֶד עֲבִיר יֵלֶךְ הָעֵבֶד אַחֲרָיו עַל כִּרְתּוֹ. וְאִידֵּי
דְּרַמָּא בִּי — דִּאֲלוֹל מִשּׁוּם מִנְהָ הֵרַע לְנוֹת הִפִּיָּה
לֹא אֵיצִטְרִךְ, כִּיָּן דִּאֲשַׁמְעִין דְּמַעֲלִין מִנְהָ
הִפִּיָּה לְנוֹת הֵרַע — כָּל שֶׁן דֹּאִין מִרְצִיָּא, אֲפִילוֹ
מִן הֵרַע לִפְנֵיהּ. לַעֲלוֹת — מִתְּחִיבָה לֵארְץ לֵארְץ,
וְכֵן מִשְׁאֵל גְּבוּלִין לִירוּשָׁלַם. **לִצְאָת** —
מִירוּשָׁלַם לְגִבּוּלֵין, אֵן מֵאֲרֵץ הָאֲרֵץ לֵארְץ.
מְקוּלֵי תַכְבּוּשָׁה שֶׁן כָּאן — כָּאן חֻזַּק בְּכַתּוּבָה,
וְזוֹ אַחַת מְקוּלֵי כְּתוּבָה. קֶסֶר כְּתוּבָה דִּירוּרִיתָא
— הִילֵכֵךְ בְּתֵר שִׁיעּוּב אֲזִלִּין כִּדִּין כָּל שִׁטּוֹר
חֻבֵּי. כְּתוּב בִּי כֶּסֶף כֶּסֶף — מֵאָה כֶּסֶף, וְלֹא
פִּירֵשׁ אֵם סַלְעִין אֵם דִּינָרִין אֵם פְּתוּדִינָין. מַה
שִּׁירֵצָה לֹחַ מִתְּכַבֵּת וְאֲפִילוֹ אִיסְרִין. וְאִימָא
נִכְבָּא — וְנִכְבְּתוֹ כֶּסֶף הִדֵּה, לִכְרֹךְ לֹא פִירֵשׁ;
וְאִימָא פִּרְשִׁי — וְתִאֲמַר שִׁיתָ לֹךְ נַחֲשֵׁת, אוֹ כֶּסֶף
שׁוּה מֵאָה פְּרוּטוֹת; וְכִי מִי אֲמַר לוֹ לְדוֹד בֶּן —
אֵלֹא מִפְּנֵי שְׂדֵהָ צִרְיָן לְבִרְחוֹ וּלְצִאֲתָא מֵאֲרֵץ
יִשְׂרָאֵל אֵל מֶלֶךְ מִוּאָב וְאֵל אֲבִישׁ. דְּבַעֲי רַבִּי
יִרְאֵה לִמִּסֶּכֶן — רַב יְהוּדָה מִוּחָה בִּידוֹ, לִחְכִּי הוּהָ
וְרַב תַּמְטִישׁ מִנִּיָּה.

נִשְׂא אִשָּׁה בְּקִפְּמוֹקָא. **גְּמָרָא** "הַכֹּל מְעַלִּין" לְאַתּוּי מַאי? לְאַתּוּי מִמַּעוֹת קִפְּמוֹקָא. לְהִדְרֵי, לְאַתּוּי מַאי? לְאַתּוּי מִנּוּחַ הַיָּדָה לְנֹחַ הָרַעָה. "וְאִין הַכֹּל מְאֻרְיִין לִיה: וְנִינְה הָכָא וְיִיל, מְשֻׁם יִשְׁבֵּית אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל." הַכֹּל אִין הַכֹּל מוֹצִיאִין? לְאַתּוּי מַאי? לְאַתּוּי אִפְּלוּ מִנּוּחַ הָרַעָה לְנֹחַ אִין. תְּנֻ רַבָּנִן: הוּא אָמַר לְעֻלּוֹת וְהִיא אִמְרַת שְׁלָא לְעֻלּוֹת - בּוֹפִין אֹתָהּ שְׁלָא לְצֻאָת, וְאִם לֹא - תִּצְאָת אֹתָהּ בְּלוֹא כְּתוּבָה. הוּא אָמַר לֹא - יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתוּבָה. "נִשְׂא אִשָּׁה כו'". הָא גּוֹפֵא קִשְׁיָא; אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - אֵלְמָא בְּתֵר שִׁיעֻבּוּדָא אֲזִילִין. אִימָא סִיפָא: נִשְׂא אֵלְמָא בְּתֵר גּוֹבִינָא אֲזִילִין! אָמַר רַבָּה: מִקּוּלִי כְּתוּבָה שְׁנֵי פָאן, תִּתֵּן קִפְּמוֹקָא". קִסְבֵּר: כְּתוּבָה דְּאוֹרִייתָא. תְּנֻ רַבָּנִן: הַמוֹצִיא שְׁמֵר יִשְׂרָאֵל - מִגְּבָהוּ מִמַּעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. כְּתוּב בּוֹ סֶתֶם, הַמוֹצִיא תִּתֵּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. כְּתוּב בּוֹ כֶּסֶף סֶתֶם - מִה שִׁירְצָה לֹחַ מִגְּבָהוּ, כִּי מִדְּרָבִן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, דָּאֵמַר כְּתוּבָה דְּאוֹרִייתָא. כְּתוּב לְעוֹד: דְּכְתִיב בֵּיה מִסְבַּע. וְאִימָא פְּרִיטִי? אָמַר רַב פֶּפֶא: פְּרִיטִי אֵל, אִפְּלוּ בְּעִיר שְׂרֻבָה נְכָרִים וְאֵל יְדוּר בְּחוּצָה לְאֶרֶץ וְאִפְּלוּ אֵלֹהִים, וְכֹל הִדֵּר בְּחוּצָה לְאֶרֶץ דּוּמָה כְּמִי שְׂאִין לוֹ אֵלֹהִים, שְׁנַאֲמַר: אֶרֶץ אִין לוֹ אֵלֹהִים?! אֵלָּא לּוֹמַר לָךְ: כֹּל הִדֵּר בְּחוּצָה לְאֶרֶץ - סֶתֶם בְּנִחְלַת ה' לֵאמֹר לָךְ עֹבֵד אֱלֹהִים אַחֲרִים", וְכִי מִי אָמַר כֹּה לְאֶרֶץ - פֶּאִילוּ עוֹבֵד עֹבֵדָה זָרָה. רַבִּי זִירָא הוּרַח קְמִשְׁתָּמִשׁ: ה: כֹּל הַעוֹלָה מִבְּבֵל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - עוֹבֵר בְּעֶשְׂתָּה, שְׁנַאֲמַר:

כתובות דף קי עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) ריג

הַאֲנָשִׁים וְאֶחָד הַנָּשִׁים – דִּינִים אֵלּוּ נִאֲמְרוּ בֵּין אִם הָאִישׁ הוּא זֶה
שְׂרֹצָה לְהַעֲלוֹת אוֹ לְהוֹצִיא, וּבֵין אִם הָאִשָּׁה הִיא הַרְצָה בִּכְךָ.
אֲגַב שֶׁהַמִּשְׁנָה דָּנָה בָּאֵדָם הַרְצָה לְעִקּוֹר דִּירוּתוֹ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוֹ
לְהִיפֹךְ, מִבִּיאוֹהָ הַמִּשְׁנָה דִּין נֹסֵף בַּעֲנֵן הַנוֹשֵׂא אִשָּׁה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:
נִשָּׂא אִשָּׁה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְגִרְשָׁהּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, נוֹתֵן לָהּ אֶת כְּתוּבָתָהּ
מִמַּעֲוֹת הַמִּקְוֵלוֹת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְכֵן אִם אָדָם נִשָּׂא אִשָּׁה בְּאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל, וְגִרְשָׁהּ בְּקִשְׁטִיקָא, גַּם כֵּן נוֹתֵן לָהּ אֶת כְּתוּבָתָהּ מִמַּעֲוֹת
הַמִּקְוֵלוֹת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא אֵלּוּ הַמִּקְוֵלוֹת בְּקִשְׁטִיקָא, שֶׁהֵם
קִטְנוֹת וְשׁוֹקֵלוֹת פְּחוֹת מִמַּעֲוֹת קִשְׁטִיקָא. וְכֵן אִם אָדָם נִשָּׂא אִשָּׁה
בְּקִשְׁטִיקָא, וְגִרְשָׁהּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, גַּם הוּא נוֹתֵן לָהּ אֶת כְּתוּבָתָהּ
מִמַּעֲוֹת הַמִּקְוֵלוֹת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן זִמְלִיאֵל אוֹמֵר,
בְּמִקְרָהּ זֶה, כִּיּוֹן שֶׁנִּשְׂאָה בְּקִשְׁטִיקָא, הוּא נוֹתֵן לָהּ אֶת כְּתוּבָתָהּ
מִמַּעֲוֹת קִשְׁטִיקָא. אֲךָ אִם אָדָם נִשָּׂא אִשָּׁה בְּקִשְׁטִיקָא, וְגַם גִּרְשָׁהּ
בְּקִשְׁטִיקָא, לְדַבְּרֵי הֶחָל הוּא נוֹתֵן לָהּ אֶת כְּתוּבָתָהּ מִמַּעֲוֹת
קִשְׁטִיקָא.

גמרא
הַגְּמָרָא דָּנָה בַּחֲלָק הָרֵאשׁוֹן שֶׁל הַמִּשְׁנָה. שְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה: 'הֶבֶל מַעְלִין
לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלִשְׁוֹן 'הֶבֶל', שֶׁנִּקְטָה הַמִּשְׁנָה הוּא לִשְׁוֹן רִיבּוֹ.
שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: לְאֶתּוּי מָא – מִהּ בָּאָה הַמִּשְׁנָה לְרִבּוֹת. מִשִּׁיבָה
הַגְּמָרָא: לְאֶתּוּי עֲבָדִים – לְרִבּוֹת עֲבָדִים עֲבָרִים שֶׁאֵף אוֹתָהּ הוּא
יִכּוֹל לְכַפּוֹת לְעַלּוֹת עִמּוֹ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: וְלִמָּאָן
דְּתַנִּי עֲבָדִים בְּהִדְיָא – וְלִמִּי שְׁגוֹרֵס 'עֲבָדִים' בְּפִירוּשׁ בַּמִּשְׁנָתִינוּ,
לְאֶתּוּי מָא – מִהּ בָּאָה תִּיבַת 'הֶבֶל' לְרִבּוֹת. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: לְאֶתּוּי
שֶׁמַּעֲלִים אֶפִּילוֹ מִנְּהוּ הִיפָּה בַּחוּץ לְאֶרֶץ לְנֹה הָרַעָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
שְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה: 'וְאֵין הֶבֶל מוֹצִיאִין מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל'. שׁוֹאֵלֶת הַמִּשְׁנָה:
לְאֶתּוּי מָא – מִהּ בָּאָה תִּיבַת 'הֶבֶל' לְרִבּוֹת. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא:
הַמִּשְׁנָה בָּאָה לְאֶתּוּי עֲבָד כֹּנְעֵנִי שֶׁבִּפְרָח מְחֻצָּה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ,
דְּאֶתְּרִין לִיה – שֶׁאֵנוּ אוֹמְרִים לְרַבּוֹ שְׁבַחוּץ לְאֶרֶץ, וְכִנְיָהּ הִכָּא וְזִיל
– מִכּוֹר אוֹתוֹ כֹּאן וְלֶךְ, כְּלוֹמֵר מִכּוֹר אוֹתוֹ לְאֵדָם שֶׁגַּר בְּאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל, כִּיּוֹן שֶׁאֵינָךְ יִכּוֹל לְהוֹצִיא אוֹתוֹ בַּעַל כְּרַחוּ לְחוּץ לְאֶרֶץ, מִשּׁוֹם
מִצּוֹת יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
שְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה: 'הֶבֶל מַעְלִין לִירוּשָׁלַיִם'. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: לְאֶתּוּי מָא
– מִהּ בָּאָה תִּיבַת 'הֶבֶל' לְרִבּוֹת. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: לְאֶתּוּי – לְרִבּוֹת
שֶׁמַּעֲלִים לִירוּשָׁלַיִם אֶפִּילוֹ מִנְּהוּ הִיפָּה לְנֹה הָרַעָה.
עוֹד שְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה: 'וְאֵין הֶבֶל מוֹצִיאִין מִירוּשָׁלַיִם'. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא:
לְאֶתּוּי מָא – מִהּ בָּאָה תִּיבַת 'הֶבֶל' לְרִבּוֹת. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: לְאֶתּוּי
– לְרִבּוֹת שֶׁאֵין מוֹצִיאִין מִירוּשָׁלַיִם אֶפִּילוֹ מִנְּהוּ הִיפָּה לְנֹה הָרַעָה
שְׁחוּץ לִירוּשָׁלַיִם. וְאִמְנָם דִּין זֶה מִיּוֹתֵר שְׁהָרִי נִלְמַד בְּקַל וְחוֹמֵר
מִהֲדִין הַקּוֹדֵם, שֶׁאֵם מַעֲלִים מִנְּהוּ יִפָּה שְׁחוּץ לִירוּשָׁלַיִם לְנֹה רַעָה
בִּירוּשָׁלַיִם, הָרִי וְדָאִי שֶׁאֵין מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ, וְאִידִי דְּתַנָּא רִישָׁא 'אֵין
מוֹצִיאִין, תַּנָּא סִּיפָא נָמִי 'אֵין מוֹצִיאִין' – אֵלּא אֲגַב שֶׁשְׁנָה הַתַּנָּא,
בְּרִישָׁא שֶׁל הַמִּשְׁנָה, לִשְׁוֹן 'אֵין מוֹצִיאִין', שְׁנָה הַתַּנָּא גַּם בְּסִיפָא
לִשְׁוֹן 'אֵין מוֹצִיאִין', אֵף שֶׁבִּאֲמַת לֹא לְמַדְנוּ דִּין חֲדָשׁ מִלְּשׁוֹן זֶה.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא. הַמְלַמֶּדֶת עַל הַזְכוּת לְכַפּוֹת אֶת בֶּן הַזּוֹג
לְעַלּוֹת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלִירוּשָׁלַיִם, וְשֶׁלֹּא לְצַאֵת מִזֶּה: תַּנּוּ רַבָּנָן
בְּבִרְייתָא, הוּא – הַבֶּעַל אוֹמֵר לְעַלּוֹת מִחוּץ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
אוֹ מִשְׁאֵר אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לִירוּשָׁלַיִם, וְהִיא – הָאִשָּׁה אוֹמֶרֶת שֶׁלֹּא
לְעַלּוֹת, בּוֹשִׁין אוֹתָהּ לְעַלּוֹת עִם בַּעְלָהּ, וְאִם לֹא – וְאִם מִסְרַבֶּת
לְעַלּוֹת, תַּצֵּא בְּלֹא בְּתוּבָה – רִשָּׁאִי בַּעְלָהּ לְגִרְשָׁהּ, וְאִינוּ צִרִיךְ
לְשַׁלֵּם לָהּ אֶת כְּתוּבָתָהּ. וְכֵן לְהִיפֹךְ, בִּאֲוֹפֵן שֶׁהִיא אוֹמֶרֶת לְעַלּוֹת,
וְהוּא אוֹמֵר שֶׁלֹּא לְעַלּוֹת, בּוֹשִׁין אוֹתָהּ לְעַלּוֹת עִם אִשְׁתָּהּ, וְאִם לֹא,
יִצֵּא וְיִתֵּן בְּתוּבָה – יִכּוֹלָה הָאִשָּׁה לְכַפּוֹת לְגִרְשָׁהּ, וְחַיִּיב הַבֶּעַל לְתַת

אֶבֶל לֹא מוֹצִיאִים אוֹתָהּ מִעִיר לְכֶרֶךְ, וְלֹא מִכֶּרֶךְ לְעִיר, אֶפִּילוֹ
בְּאוֹתָהּ הָאֶרֶץ. מוֹצִיאִין מִנְּהוּ הָרַעָה – מִמִּקּוֹם רַע, שֶׁהַתְּבוּאָה
וְהַפִּירוֹת מִצְוִיִּים שֶׁם בִּיּוֹקֵר, לְנֹה הִיפָּה – מִקּוֹם טוֹב, שֶׁהַתְּבוּאָה
וְהַפִּירוֹת מִצְוִיִּים שֶׁם בִּזּוֹל. אֶבֶל לֹא מִנְּהוּ הִיפָּה לְנֹה הָרַעָה. רַבֵּן
שְׁמַעוֹן בֶּן זִמְלִיאֵל אוֹמֵר, אֵף לֹא מוֹצִיאִין אֶת הָאִשָּׁה מִנְּהוּ רַעָה לְנֹה
יִפָּה, אֵף שֶׁהוּא מִקּוֹם טוֹב יוֹתֵר, מִפְּנֵי שֶׁהַמַּעֲבָר מִן הַנֹּה הַרַעָה אֵל
הַנֹּה הִיפָּה, בּוֹדֵק אֶת הַגּוֹף, וְעוֹלֵל לְהוֹזִיק לוֹ.

גמרא
הַגְּמָרָא מְבַרֶּרֶת אֶת הַטַּעַם שֶׁאֵינוּ יִכּוֹל לְכוּף אֶת אִשְׁתּוֹ לְצַאֵת
מִעִיר לְכֶרֶךְ: בְּשִׁלְמָא – מוֹבֵן דִּין הַמִּשְׁנָה שֶׁאֵין לְצַאֵת מִכֶּרֶךְ לְעִיר,
דְּכִכֶּרֶךְ שְׂכִיחִי בָּל מִיָּלִי, בְּעִיר לֹא שְׂכִיחִי בָּל מִיָּלִי – מִשּׁוֹם שֶׁבִּכְרָךְ
מִצְוִיִּים שׁוֹקִים וִישׁ בּוֹ כָּל הַדְּבָרִים הַנִּצְרָכִים, וּבְעִיר לֹא נִמְצָא כָּל
דְּבַר. אֶלֹא מִעִיר לְכֶרֶךְ, מָאִי טַעַמָא – מִדְּהוּ הַטַּעַם שֶׁל הַדִּין שֶׁאֵין
הַבֶּעַל יִכּוֹל לְהוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ מִעִיר לְכֶרֶךְ, הָרִי נֹחַ יוֹתֵר לְגוֹר
בְּכֶרֶךְ. מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא: דִּין זֶה, מִפְּנֵי לִיה לְרַבִּי יוֹסִי בֶּר הִנִּינָא,
דְּאָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶּר הִנִּינָא, מִנֵּן שִׁישִׁיבִית כְּרִיכִים קֶשֶׁה יוֹתֵר מִיִּשִּׁיבִית
הָעִירִים, שְׁנָאֵמַר (נִתְמַחֵ יא ב) 'וְיִכְרְבוּ הָעָם לְכָל הָאֲנָשִׁים הַמִּתְנַדְּבִים
לְשִׁבֵּת בִּירוּשָׁלַיִם' – וְשֶׁהִיא כְּרָךְ, וּמִלְשׁוֹן 'מִתְנַדְּבִים' מִשְׁמַע, שֶׁאֵבֶן
קֶשֶׁה לְגוֹר בְּכֶרֶךְ יוֹתֵר מֵאִשֶׁר בְּעִיר, שֶׁכֵּן בְּכֶרֶךְ הַצִּפּוּפֹת רַבָּה
יוֹתֵר, וְאִין שֶׁם אִיר, וְאִילוּ בְּעִיר יֵשׁ גִּנוֹת וּפְרָדִסִּים הַסְמוּכִים
לְבִתִּים. וְלִכֵּן אֵין הַבֶּעַל יִכּוֹל לְהוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ מִכֶּרֶךְ לְעִיר וְלֹא
מִעִיר לְכֶרֶךְ, שֶׁכֵּן לְכָל אֶחָד יֵשׁ יִתְרוֹן עַל פְּנֵי הַשָּׁנִי.

שְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה: רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן זִמְלִיאֵל אוֹמֵר בּוֹ, אֵף לֹא מִנְּהוּ רַעָה
לְנֹה יִפָּה, מִפְּנֵי שֶׁהַנֹּה הִיפָּה בּוֹדֵק, שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: מָא בּוֹדֵק –
מִהּ הַפִּירוֹשׁ 'בּוֹדֵק', כְּלוֹמֵר, מִדּוּעַ יֵשׁ חֲסֵרוֹן לְדוֹר בְּנוֹה הִיפָּה.
מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: בְּרִישָׁא מוֹמָל, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל, שִׁינּוּ וְסָת – כָּל שִׁינּוּ
שֶׁל הַרְגֵל, אֶפִּילוֹ לְטוֹבָה, גּוֹרֵם לְתַתְּחַלֵּת חוֹלֵי מַעֲוִים.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה פִּסּוּק בַּמִּשְׁלִי הַמִּתְבָּאֵר לְפִי דְּבָרֵי שְׁמוּאֵל: בְּתוֹב
בְּסִפְרָא בֶּן סִירָא, נִאֲמַר (מִשְׁלִי טו טו) 'בֶּל יָמִי עֲנִי רַעִים', וְקוֹדֵם
שֶׁמִּשְׁכִּיבָה הַגְּמָרָא לְהַבִּיא אֶת דְּבָרֵי בֶּן סִירָא מִקֶּשֶׁה הַגְּמָרָא עַל
פִּסּוּק זֶה: מִדּוּעַ כָּל יָמֵי הָעֲנִי רַעִים, וְהָרִי יִשְׁנֵם שְׁכִתוֹת
וְיָמִים מוֹכִיבִים, שֶׁבָּהֶם אֵף לְעֲנִיִּים מִחֲלָקִים מֵאֲכִילִים טוֹבִים. מִתְרַצֵּת
הַגְּמָרָא: בְּרִישָׁא מוֹמָל, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל, שִׁינּוּ וְסָת, וְאֶפִּילוֹ לְטוֹבָה, גּוֹרֵם
לְתַתְּחַלֵּת חוֹלֵי מַעֲוִים, וְלִכֵּן, שְׁכִתוֹת וְיָמִים טוֹבִים שֶׁבָּהֶם אוֹכֵל הָעֲנִי
יוֹתֵר מִהֲרַגְלוֹ נִחְשָׁבִים אֵף הֵם יָמִים רַעִים, וְלִכֵּן כָּל יָמָיו רַעִים.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֶת דְּבָרֵי בֶּן סִירָא עַל הַפִּסּוּק: בֶּן סִירָא אוֹמֵר, לֹא
רַק יָמָיו רַעִים, אֲלֵא אֵף לִילּוֹת הָעֲנִי רַעִים, שֶׁכֵּן בְּשִׁפְלָא גְּנִים גְּנוּ –
בֵּיתוֹ שֶׁל הָעֲנִי הוּא הַנִּמּוֹךְ בִּיּוֹתֵר, שֶׁכֵּן אֵין לוֹ כֶּסֶף לְקַנּוֹת בֵּית גְּבוּהָ
יוֹתֵר, וּבְמִדּוֹם הָרִים כְּרָמֹ – כְּרָמוֹ הוּא בַּמַּעֲלָה הַהִר, שֶׁהוּא מִקּוֹם
גָּרוֹעַ, שֶׁאֵין נֹחַ לְעַבְדּוֹ, שֶׁכֵּן אֵין לוֹ כֶּסֶף לְקַנּוֹת כְּרֶם בְּמִקּוֹם מְשׁוּבָח
יוֹתֵר. מִמַּטֵּר גְּנִים לְגִנוּ – כֹּאשֶׁר יוֹרֵד גֶּשֶׁם הַמַּטֵּר הַיּוֹרֵד עַל גִּנוֹת
אֲחֵרִים, דּוֹלֵף לְגִנוֹ שֶׁהוּא הַנִּמּוֹךְ בִּיּוֹתֵר, וְשׁוֹרְדוֹ אֵף בְּלִילוֹת, וּמַעֲפִיר
כְּרָמֹ לְכְרָמִים – הַזּוֹבֵל, שֶׁהִיא הָעֲנִי לְכְרָמֹ, נוֹפֵל וְנִשְׁפָּךְ לְכְרָמִים
אֲחֵרִים, הַנִּמְצָאִים בְּמוֹרֵד הַהִר, וְלִכֵּן אֵין לְעֲנִי מְנוּחָה אֵף בְּלִילוֹת.

משנה

הַמִּשְׁנָה מוֹסִיפָה לְדוֹן בְּהַאֲפִינִים שֶׁהַבֶּעַל יִכּוֹל לְכוּף אֶת אִשְׁתּוֹ
לְצַאֵת לְמִקּוֹם אֶחָד: הֶבֶל מַעְלִין – אָדָם יִכּוֹל לְכוּף אֶת כָּל בְּנֵי בֵּיתוֹ
לְעַלּוֹת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְדוֹר בֶּה, וְאֵין הֶבֶל מוֹצִיאִין – אֲךָ אֵין לוֹ זְכוּת
לְכַפּוֹת אֶת בְּנֵי בֵּיתוֹ לְצַאֵת מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְכֵן הֶבֶל מַעְלִין – אָדָם
יִכּוֹל לְכוּף אֶת כָּל בְּנֵי בֵּיתוֹ לְעַלּוֹת לִירוּשָׁלַיִם, וְאֵין הֶבֶל מוֹצִיאִין –
אֲךָ אֵין לוֹ זְכוּת לְכַפּוֹת אֶת בְּנֵי בֵּיתוֹ לְצַאֵת מִירוּשָׁלַיִם. אֶחָד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

- 1 ג. אבל מתר להתענות תענית חלום¹⁰ בשבת בשחלם בו ביום שיפה תענית לחלם לבטל חגור דין באש
- 2 לנעורת¹¹ אם מתענה בו ביום והתירו לו חכמים בשביל שיקרע גזר דינו ועוד לפי שאין פאן בטול ענג
- 3 שבת לגמרי כיון שנפשו עגומה עליו בשביל חלומו אם לא יתענה ואם יתענה בטוח הוא שיקרע גזר דינו
- 4 אם פן הרי התענית הזה תענוג הוא לו¹⁷.
- 5 ומבלי מקום אף שקורעים גזר דינו חוזרים ונפרעים ממנו על שבטל עקר ענג שבת ומה תקנתו יתענה עוד
- 6 תענית בחול שתכפר לו ולכתחלה צריך להתענות מיד למחר ביום ראשון שאין ראוי לו להתעבב לבקש
- 7 סליחה וכפרה אלא אם פן תשש פחו ואינו יכל להתענות ב' ימים זה אחר זה יכל להתענות אחר כך
- 8 פשיחוק פחו וכל שכן אם היה ביום ראשון חנכה או פורים או ערב יום הכפורים או ראש חודש או חול
- 9 של מועד וכל שכן יום טוב אפלו יום טוב ב' של גלויות שלא יתענה עד אחר כך.
- 10 אבל אם למחר הוא יום שאסור התענית בו אינו אלא מנהג כגון בחודש ניסן אפלו בערב פסח¹⁹ או
- 11 אסרו חג יתענה כמו שיתבאר בסימן תכ"ט²⁰ והוא הדין בימי הנבילה²¹ ובין יום הכפורים לספות²² ואפלו
- 12 בראש חודש ניסן וראש חודש אב יכל להתענות הואיל ויש מתענים בהם בכל שנה תענית צדיקים כמו
- 13 שנתבאר בסימן תק"פ²³.
- 14 ובכל ימים אלו המתענה בהם תענית חלום אינו צריך להתענות אחר כך תענית על תעניתו כמו המתענה

הלכתא רבנא

- ט] תענית חלום – תענית על-מנת לבטל חלום רע
שחלם¹⁵.
י] באש לנעורת – כמו שהנעורת שהוא דבר הגרוע מן
הפשתן נשרף בקל על-ידי האש, כן הרע מן החלום

ציונים והוספות

- נימא הואיל ואדחי התענית מיום ראשון ידחה גם-כן מערב
פסח ור"ח אב, אלא כל מה שיכול להקדים תעניתו טפי
עדיף (קצות השלחן סי' צ בדה"ש ס"ק ז). ראה עוד סעיף
ד.
(20) סעיף יא: מי שהתענה תענית חלום בשבת שבחדש
ניסן מותר להתענות למחר ביום ראשון על מה שהתענה
בשבת כיון שאיסור התענית זה אינו אלא מנהג, ואפילו אם
חל ר"ח ניסן באחד בשבת, ובשבת שלפניו התענה תענית
חלום, מותר לו לישיב בתענית בר"ח ניסן על מה שהתענה
בשבת, כמ"ש בסי' רפ"ח עיין שם הטעם.
(21) לקמן סוס"י תצד: ונוהגין במדינות אלו שלא להתענות
ושלא לומר תחנון מר"ח עד ח' בו ועד בכלל, דהיינו עד
אחר מוצאי יו"ט הנקרא אסרו חג.
(22) סי' תרכד ס"ג: הימים שבין יום הכיפורים לסוכות הן
ימי שמחה שבהן היו מחנכין את המזבח בימי שלמה,
לפיכך אין מתענין בהן אפילו יום מיתת אב ואם ואין
אומרים תחנון.
(23) סי' זה בשוע"ר לא הגיע לידיו, ובשו"ע שם ס"ב: אלו
הימים שאירעו בהם צרות לאבותינו וראוי להתענות בהם;
ואף על פי שמקצתם בראש חדש, יש מי שאומר שיתענו
בו באחד בניסן מתו בני אהרן... באחד באב מת אהרן הכהן.
(24) עדי"ב בסי' תכט ס"י: ולפי שאיסור התענית בכל חדש
זה... אינו אלא מנהג לפיכך המתענה בו תענית חלום... אין
- (15) ראה שו"ע סי' רכ, ולהלן סעיף ה וסעיף ז על איזה
חלומות מתענים.
(16) חדא"ג מהרש"א שבת יא, א.
(17) בסי' תצח קו"א ס"ק ה כתב שעונג התלוי בדעת
האדם, חיובו נחלש גם במקום שמתענג ממנו (כגון מצות
שמחה ביו"ט שאין אומרים בה עשה דוחה את לא-תעשה
גם למי שמתענג מבשר), ועפ"י מי שיש לו פת האסורה
באכילה בלבד, איסורה אינו נדחה אף לאומרים שמצות
עונג שבת מן התורה (ראה שו"ת כתב סופר או"ח סי' עא).
(18) דיו"ט שלו הוא, ואין תענית זה חמור מתענה-באב
נדחה שאין הבעל ברית צריך להשלים כמבואר בסי' תקנ"ט
(בדי השלחן סי' צ סק"ז).
(19) כתב בשו"ע אדמו"ר שם אבל אם למחר הוא יום
שאיסור תענית בו אינו אלא מנהג כגון בחודש ניסן אפילו
בערב פסח כו', והוא מהמג"א סק"ד שכ' דאם ביום ראשון
הוא ר"ח ניסן דמתענה, והוא הדין לר"ח אב והוא הדין
בערב פסח, והעיר ע"ז הגר"פ שר"ח אב וגם ערב פסח
אי-אפשר שיחול ביום ראשון וכן העיר הפמ"ג וקושי' כזו
הקשה המג"א עצמו על הרמ"א בסי' תכ"ה, ומוכרח לומר
דאין הכוונה של המג"א שחל ערב פסח ור"ח אב בא'
בשבת, אלא עיקר הכוונה לומר דבערב פסח ור"ח אב יוכל
להתענות תענית לתעניתו, וכגון שלא הי' יכול להתענות
ביום א' דרשאי להתענות אח"כ בערב פסח ור"ח אב, ולא

1 בַּשַּׁבָּת²⁴ אָבֵל הַמַּתְעַנֶּה תַּעֲנִית חֲלוֹם פְּרָאשׁ הָדָשׁ חֲנֻכָּה וּפּוּרִים וַיּוֹם טוֹב²⁵ אָפְלוּ יוֹם טוֹב ב' שֶׁל גָּלוּת
2 וְחוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד צָרִיד לְהַתְעַנּוֹת אַחֵר כִּי תַּעֲנִית עַל תַּעֲנִיתוֹ כִּמוֹ בַּשַּׁבָּת כִּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תַּקס"ח²⁶:

סימן רפה, דין תענית ודין תענית חלום בשבת סעיף ג

צינונים והוספות

השבועות, ובסי' תקצו ס"ז לגבי ראש השנה, ובסי' תרד
ס"ב לגבי ערב יום־הכפורים (שאין מתעניין בו תענית חלום
ולכן לא מנאו כאן).
(26) סי' זה בשוע"ר לא הגיע לידינו, וראה המובא לעיל
מסי' תכט ס"י.

צריך לישב בתענית בחדש אייר כדי שיכופר לו על מה
שחטא שהתענה בחדש ניסן על חלומו כמו שצריך לעשות
מי שמתענה תענית חלום בשבת ויו"ט ור"ח וחולו של מועד
שהוא צריך לישב בתענית על תעניתו.
(25) ראה לקמן סי' תצד סי"ח לגבי תענית חלום בחג

שולחן ערוך הלכות שבת – לפי לוח "רב יומי"

36 בסי' ש"א ויוצאת במוך שבאזנה שנותנת לבלוע ליחה של
37 צואת האוזן והוא שהמוך קשור באזנה קשר מהדוק שלא
38 יוכל ליפול וכן במוך שבסנדלה אם הוא קשור בסנדלה או
39 בעקיבה מפני שמוך זה הוא לה כמו תכשיט ומלבוש שהרי
40 הוא משמש להנאת גופה כמו שאר מלבושים ובסנדל ומנעל
41 הסתומים מכל צד מותר אפילו אין המוך קשור כלל כיון
42 שאי אפשר לו ליפול משם אבל אם הם פתוחים אפילו מצד
43 אחד צריך לקשרו שם:

44 יח ויוצאת במוך שהתקינה לנדתה שיבלע בו הדם אע"פ
45 שאינו קשור בירכותיה שאם יפול לא תביאנו בידה
46 מחמת מאיסותו ואפילו עשתה לו בית יד במה דברים
47 אמורים כשמשימה אותו שם כדי שלא יפול הדם על בשרה
48 ויצערנה כשתייבש אבל אם משימה אותו כדי שלא יטנף
49 הדם את בגדיה אסורה לצאת בו אע"פ שקשור לה כיון
50 שאינו דרך מלבוש כמו שנתבאר בסי' ש"א:

51 יט ויוצאת בפלפל ארוך שמשימה בפיה לריח הפה
52 ובגרגיר מלח שמשימה בפיה לרפואת חולי השיניים
53 מפני שהם כתכשיטים לה ובלבד שלא תתקנם בפיה
54 לכתחלה בשבת ואפילו אם נתנתם בפיה מערב שבת ונפלו
55 בשבת לא תחזירם לתוך פיה מפני מראית העין שנראה
56 כאלו היא מערמת ליתנם בפיה כדי להוציאה לרשות הרבים
57 שאין הכל יודעים למה היא נותנתם בפיה.

58 אבל מוך שבאזנה ושבסנדלה מותרת לקשרו שם בתחלה
59 בשבת ולצאת בו מפני שניכר הדבר למה נותנת שם המוך
60 והכל יודעים שהיא צריכה לו ואינה מערמת כלל והוא
61 הדין שמותר לקשור קש או תבן בתוך המנעל בתחלה
62 בשבת ולצאת בו ואם המנעל סתום מכל צד מותר אפילו
63 בלא קשירה כמו במוך. וכל מה שמותר באשה כל־שכן
64 שמותר באיש:

65 כ ויוצאת בבתי שוקים שקושרתם במשיחה סביב שוקיה
66 אע"פ שאין המשיחה קשורה בהם (אלא עליהם) אין
67 חוששין שמא ישתלשלו למטה (עם המשיחה שעליהם)
68 ויפלו ותביאם בידה:

69 כא יוצאת באצערה בזרוע או בשוק והוא שתהא דבוקה
70 לבשר ולא תשמט ותפול ותביאה בידה:

1 יד אם חסר לה שן אחד ומשימה שן אחר במקומה אם
2 הוא של זהב לא תצא בו משום שהוא משונה במראיתו
3 משאר השיניים ושמא ישחקו עליה ותטלנו משם בידה
4 ותשכח ותביאנו אבל אם הוא של כסף שהוא דומה
5 במראיתו לשאר השיניים וכל־שכן אם הוא שן של אדם
6 מותרת לצאת בו:

7 טו לא תצא במנעל הקרוע למעלה שמא ישחקו עליה
8 ותחלצנו מעל רגלה ותביאנו בידה ולא תצא במנעל
9 חדש שלא הלכה בו עדיין שמא לא יבא למדת רגלה
10 ותחלצנו ותביאנו בידה אבל אם נסתה ללכת בו מאתמול
11 כבר הכירה בו שהוא מכוון לה או אינה מקפדת כלל על
12 זה וכל זה באשה אבל איש מותר לצאת בין במנעל הקרוע
13 בין במנעל חדש שלא נסה ללכת בו מאתמול מפני שאין
14 האיש מקפיד כל כך על מנעליו כמו האשה שהיא שחצנית
15 ושאר מלבושים שהם קרועים או חדשים אף האשה מותרת
16 לצאת בהם לפי שבדברים גדולים שהם עיקר המלבוש אין
17 חוששים בהם שתשלפם מעליה כמו שנתבאר למעלה:

18 טז יוצאת בחוטי שיער הכרוכים לה על שער ראשה שאין
19 דומין לחוטי צמר ופשתן שמסירתן מעל ראשה
20 כשצריכה לטבול משום חציצה אבל חוטי שער אין חוצצין
21 על שער ראשה מפני ששער בשער אינו יכול להיות מהדוק
22 יפה שלא יבואו המים ביניהם ולכן אינה צריכה להסירם
23 בשעת טבילה ואפילו אם חוטין אלו הם עשויים משער
24 חברתה שאינה דומה במראיתו לשער שלה ואפילו הם משער
25 של בהמה אין חוששין שמא ישחקו עליה ותסירם בידה
26 ובלבד שלא תצא ילדה ששערותיה שחורות בחוטין העשויות
27 משערות של זקנות שהן לבנות ולא תצא זקנה בחוטין של
28 שער ילדה מפני ששחור על גבי לבן או לבן על גבי שחור
29 הוא מגונה וישחקו עליה ותסירם מראשה ותביאם בידה.

30 אבל לא תצא בפיהא נכרית דהיינו קליעת שער תלוש
31 שנותנת על שערה כדי שתראה כבעלת שער הרבה שמא
32 תחלצנה מעל ראשה להראותה או שמא תפול מעל ראשה
33 ותביאנה בידה:

34 יז יוצאת בקשר שעושין לרפואה מקיטוף עין הרע שלא
35 ישלוט מפני שקשר זה הוא כקמיע מומחה שנתבאר

כב אע"פ שכל מה שאסרו חכמים לצאת בין לאיש בין לאשה לא אסרוהו אלא מחשש שמא כשיטלם בידם יעבירו ד' אמות ברשות הרבים או יכניסם מרשות הרבים לרשות היחיד כל דבר שהתירו לצאת בו מפני שאין שום דרך כלל שיטלנו בידו מותר לשלפו וליטלו ביד ברשות הרבים ולחזור ולהתלבש בו או להתקשט בו קודם שילך ד' אמות בין איש בין אשה ואין לנו לחוש שמא כשיטול בידו ישכח ויעבירו ד' אמות לפי שאי אפשר לתקן חששא זו שהרי אם ישכח שהוא שבת מה נועיל כלום אם נאסר לו לשלפו מעליו ברשות הרבים בשבת הלא הוא סבור שהיום חול ואם יהא זכור כשהוא שולפו מעליו שהיום שבת בודאי לא יעבירו ד' אמות בידו ואין לחוש שמא ברגע ישכח שהוא שבת ויעבירו ד' אמות משא"כ בדברים שיש דרך לפעמים שיטלם בידו הן מחמת שיפלו ויגביהם הן מחמת שישחקו עליו ויטלם ביד הן באשה שתטלם להראותו הן שתטלם משום טבילה אסרו חכמים לצאת בהם בתחלה מביתו בשעה שזכור את השבת מחשש שמא ישכח את השבת כשיגיע העת שיטלם בידו ויעבירם אז ד"א בשכחתו או יכניסם אז מרשות הרבים לרשות היחיד:

כג כל תכשיט ומלבוש שאסרו חכמים לצאת בו לרשות הרבים מחשש שמא יביאנו בידו אסור לצאת בו לחצר שאינה מעורבת בין האיש בין האשה ואין זו גזרה לגזרה שהכל גזירה אחת היא שהחצר שאינה מעורבת איסור ההוצאה בה דומה בעיני העם לאיסור ההוצאה ברשות הרבים ואם נתיר להם בחצר יתירו לעצמן גם ברשות הרבים לפיכך כשגזרו חכמים על רשות הרבים גזרו ג"כ על חצר שאינה מעורבת בכל התכשיטים האסורים ברשות הרבים חוץ מכבול ופיאה נכרית שהתירו לאשה בחצר שאינה מעורבת כדי שלא תתגנה על בעלה אם לא תתקשט כלל גם בחצר לפיכך התירו לה מקצת תכשיטיה אבל בחצר המעורבת מותר לצאת אפילו בדברים שיש בהם חיוב חטאת אם יצא בהם לרשות הרבים ואין חוששין שמא ישכח ויצא בהם מחצר לרשות הרבים.

ויש חולקין על זה ואומרים שאפילו בתכשיטים שאסרו לצאת בהם לרשות הרבים משום גזרה שמא יביאנו בידו אסור לצאת בהם אפילו בבית דהיינו שאסור להתקשט בהם כלל בשבת חוץ מכבול ופיאה נכרית לאשה גזירה שמא יצאו בהם לרשות הרבים ואין זו גזירה לגזירה שהדבר קרוב לודאי שכשירצה לצאת לרשות הרבים ישכח להסיר התכשיטין מעליו שהרי בחול אין דרך כלל לשלוף התכשיטין כשיוצא מביתו לרשות הרבים ואין צריך לומר שדבר שיש בו חיוב חטאת אם יצא בו לרשות הרבים שאסור להשים אותו עליו בבית ולכן אסור להשים איזה חפץ בתוך חיקו או בשאר מקומות שבבגדיו בשבת אפילו בתוך ביתו וכן לתלות מפתח או חפץ אחר בחגורתו או בשאר מקומות שבבגדיו בענין שאסור לצאת כן לרשות הרבים ואין היתר לטלטל שום חפץ בבית אלא בידו שבידו בודאי אין לחוש שמא ישכח ויוציאה לרשות הרבים שהרי רואה החפץ בידו משא"כ כשאינו בידו יש לחוש שמא

ישכח שהחפץ אצלו כשיוצא לרשות הרבים ואפילו אם היה אצלו מבעוד יום צריך להסירו כשתחשך אם לא נזכר להסירו סמוך לחשיכה כמו שנתבאר בס' רנ"ב (ואפילו בעיר המעורבת שאין בה מקום האסור עכשיו בטלטול אסור) ואפילו שיש אומרים שאין לנו רשות הרבים כלל אין להקל בדבר.

ויש להחמיר כסברא זו אם לא בעת הצורך שאז יש לסמוך על סברא הראשונה כמו שנתבאר בס' ש"א.

אבל יש מקילין עוד שאפילו לחצר שאינה מעורבת מותר לצאת בכל התכשיטין שאסרו משום גזירה שמא יביאנו בידו.

ויש מקילין עוד לפי זה לצאת בהם אף לרמלית אף על פי שאין לה מחיצות כחצר שאינה מעורבת ועל פי דבריהם אין למחות עכשיו בנשים שלנו היוצאות בכל מיני תכשיטים לפי שיש אומרים שבזמן הזה אין לנו רשות הרבים כלל אלא לרמלית.

ויש שלימדו עליהם זכות אחר שלא אסרו התכשיטין אלא בימיהם שלא היו התכשיטין מצוין כל כך לרוב ולא היו מתקשטות בהם כי אם בשבת ולכן היה דבר חידוש בעיניהן והיו מראות זו לזו משא"כ בזמן הזה שמצויין תכשיטין לרוב ויוצאת בהן גם בחול ואינן דבר חידוש בשבת שתראה אותם לחברותיה ואין היתר זה מועיל אלא לתכשיטים שאסרו מחשש שמא תשלפם להראותם אבל תכשיטים שאסרו מחשש שמא יפלו או מחשש טבילה או שמא ישחקו עליה ותטלם בידה אין לנו לומר אלא שסומכות על דברי המקילין שנתבאר.

אבל כל הדברים שאסרו לצאת בהם מן התורה מפני שהם משוי גמור אסור לדברי הכל לצאת בהם אפילו לרמלית (ואפילו אם מוציא אותם הדברים בענין שאין בהם איסור מן התורה אף לרשות הרבים מחמת שהיא הוצאה שלא כדרכה מכל-מקום כיון שהם משוי ולא תכשיט לא התירום לגמרי אפילו בחצר שאינה מעורבת אלא הרי הם כשאר שבות דשבות שלא התירו אלא במקום מצוה או הפסד מרובה כמו שנתבאר בס' ש"א וכמו שיתבאר בס' ש"ז).

ולפיכך היה ראוי למחות בנשים שלא תצאנה בטבעות שיש עליהם חותם ובאנשים שלא יצאו בטבעות שאין עליהם חותם שהרי הן משוי גמור להן אלא שאין למחות בנשים שכיון שלא ישמעו מוטב שיהיו שוגגות ואל יהיו מזידות.

ויש מי שלימד זכות על אנשים שכיון שנהגו האנשים בזמן הזה לצאת בחול בטבעות שאין עליהם חותם הרי נעשו להם כתכשיט ומותר לצאת בהן לפי דברי המקילין בתכשיטים גם לנשים אבל לפי דברי האוסרים בנשים גם אנשים אסורים לצאת בטבעת זו שהיא תכשיט לאיש ולאשה כמו שנתבאר בס' ש"א.

ולפי היתר זה יש ללמוד היתר גם לנשים בטבעות שיש עליהן חותם שכיון שבזמן הזה נהגו הנשים לצאת בחול גם בטבעות שיש עליהן חותם הרי נעשו להן תכשיט ומותרין לצאת בהם בשבת לפי דברי המקילין.

בו הרי הוא משוי לה והלובדקים והוא חמור הבא מן לוב
וכן הסוס שלנו יוצאים בין באפסר (פי' קבישטר"ו) בין
בפרומביא (פי' פרי"ג) והוא רסן של ברזל ואף שהאפסר די
להם אין הפרומביא להם שמירה יתרה הרבה אלא יתרה
קצת ודרכם בכך פעמים רבות ומכל-מקום לא יצאו בשניהם
יחד באפסר ובפרומביא אלא באחת מהן אבל הפרד והגמל
והחמור יוצאין באפסר אבל לא בפרומביא מפני
שהפרומביא להם שמירה יתרה הרבה ואין דרכם בכך (אבל
השור לא יצא באפסר כמו שיתבאר):

ג. וכל בהמה היוצאת באפסר אין צריך למשכה באפסר
אלא מותר לכרוך חבל האפסר סביב צווארה לנוי ותצא
בו, שנוי זה דרכה הוא, שכן רגילות בחול לכרוך האפסר
לנוי.

במה דברים אמורים בנוי כזה וכיוצא בו שהוא רגיל בכל
אבל נוי שאין רגילין בו אלא מקצת אנשים לא תצא בו כמו
שיתבאר ויש אומרים שאפילו נוי הרגיל בכל אסור שתצא
בו שאין נוי לבהמה ולא התירו לכרוך חבל האפסר סביב
צווארה אלא ברפיון קצת שיוכל להכניס ידו במהרה בין
הכריכה לצווארה כדי למשכה כשתרצה להשטמ ממנו
שבענין זה הוא רגילות לצאת בחול (ולענין הלכה ברשות
הרבים יש להחמיר כסברא האחרונה אבל בכרמלית שהיא
מדברי סופרים יש להקל כסברא הראשונה) (ואעפ"כ כיון
שהוא דבר שאין בו צורך כלל טוב להחמיר בכל מקום
כסברא האחרונה):

ד. מותר לטלטל האפסר או הרסן וליתנו על הבהמה
היוצאה בו ואין בו משום איסור טלטול מפני שמוכן
הוא לבהמה ובלבד שלא ישען על ראשה או גופה כשנותרו
עליה כמו שיתבאר:

ה. אם קשר חבל בפי הסוס הרי זה משוי לפי שאינו
משתמר בו שהוא נשטמ מפיו ואינו דומה לאפסר שהוא
קשור בראשו:

ו. כל בהמה שעסקיה רעים מותר שתצא בשמירה יתרה
ואעפ"פ שאין בנות מינה צריכות לאותה שמירה ומשוי
הוא להן אינה משוי לה כיון שהיא צריכה לכך ודרכה בכך
בחול ומותר שתצא אפילו בב' מיני שמירות כגון אפסר
ורסן יחד אם היא צריכה לכך והכל לפי הענין:

ז. בעלי השיר כגון כלבים של ציידים וחיות קטנות שיש
להם כמין אצודה סביב צווארה וטבעת קבוע בה
ומכניסין רצועה בטבעת ומושכין אותה בה מותר שיצאו
בשיר זה לרשות הרבים ויכול למשכן בו כדרכו בחול ומותר
גם כן לכרוך הרצועה סביב צווארן כמו שנתבאר למעלה:

חלק ב' סימן ש"ה במה בהמה יוצאת בשבת וכו' ל"ח טע"פ"ס

ומכל-מקום צריך להזהיר לנשים שלא תצאנה אלא במחטין
שצריכות להעמיד בהן קישוריהן ולא יותר כי בזה שאין
להם תועלת בו ישמעו לנו.

וכל זה לענין להזהיר למחות בנשים או באנשים אבל כל
אדם יש לו להחמיר על עצמו כסברא השניה שנתבאר
למעלה ובעת הצורך יסמוך על סברא הראשונה שנתבאר
למעלה:

כד. מחט שאינה נקובה שניטל עוקצה דהיינו הקשר שלה
שבראשה העב וגם ניטל חוד שלה אין עליה תורת כלי
כלל ואסור לטלטלה בשבת וצריך להזהיר לנשים שלא
יטלטלוה לשום בצעיפים אלא אם כן ניטל חודה ועוקצה
מערב שבת (ויחדה אותה) לשם כך (מבעוד יום) שע"י
(יחוד מעשה) זה שמבעוד יום נעשית כלי לענין זה וכן
מחט נקובה שניטל חודה וחורה (ויחדה אותה) מבעוד יום
לשום אותה בצעיף מותר לשום אותה בצעיף בשבת ולצאת
בה ג"כ:

(חסר)

חלק ב' סימן ש"ג, דיני תכשיטי אשה וכו' כ"ד טע"פ"ס:

א. כבר נתבאר בסי' רמ"ו שאדם מצווה על שביטת בהמתו
מן התורה ואם בהמתו הוציאה איזה דבר לרשות הרבים
אף שיצאת מאליה עבר הוא על מצות עשה של תורה אלא
שיש מקצת דברים שדרך הבהמה לצאת בהם בחול אף
כשאינה נושאת משוי ודברים אלו חשובים לה תכשיט
ומותר שתצא בהם לרשות הרבים בשבת ואלו הם כל דבר
שהבהמה משתמרת על ידו שלא תברח כשהולכת ברשות
הרבים כגון רסן וכיוצא בו כמו שיתבאר ואי אפשר לשמרה
בשמירה פחותה מזו הרבה ואף שאפשר לשמרה בשמירה
פחותה מזו מעט מותר שתצא בשמירה זו לרשות הרבים
לפי שכן דרכה בחול לצאת אף בשמירה זו ואף שהיא
יתירה לה קצת שהרי אף בפחותה מזו די לה מכל-מקום
אין דרך העולם לכיון השמירה ולצמצמה א"כ אף שמירה
זו שהיא יתירה קצת היא תכשיט לה כיון שדרכה לצאת כך
בחול פעמים רבות אף כשאינה נושאת משוי אבל אם די
לה בשמירה פחותה מזו הרבה שנמצאת שמירה זו יתירה
הרבה הרי היא משוי לה מפני שאין דרכה בחול לצאת
בשמירה יתרה הרבה.

ואין צריך לומר שלא תצא בכל דבר שאינה נשמרת בו
אעפ"פ שאותו דבר די לשמור בו בהמה אחרת כיון שאינו
די לשמור בו בהמה זו אין דרך בהמה זו לעולם לצאת
בדבר זה והרי הוא לה משוי גמור:

ב. לפיכך הנאקה והיא גמלא נקיבה גדולה ולבנה יוצאת
בחטם והוא טבעת של ברזל שנוקבין חוטמה ומכניסין
לה הטבעת אבל אינה יוצאת באפסר שכיון שאינה נשמרת

תורה אור

1 **תוכן הפרק:** כיצד מקיים הקב"ה מצוות ביקור
2 חולים והנחת תפילין
3 [לאחרי שביאר בפרק הקודם ענין קיום התורה
4 של אברהם אבינו עד שלא ניתנה - יתחיל לבאר את
5 החידוש בנתינת התורה בעת מתן תורה לגבי קיום
6 התורה של האבות.
7 וזהו שממשיך:]
8 אך - הנה עיקר המשכות אברהם אבינו ע"ה
9 היה בעולמות עליונים.
10 הוסבר לעיל שעל ידי קיום המצוות של
11 אברהם פעל שיהי גילוי אור אין-סוף ב"ה
12 במידותיו הקדושות, ונמצא שעיקר פעולתו הי'
13 בעולמות עליונים, "מקומן" ומדריגתן של
14 הספירות העליונות.
15 הגם שהמשיך אור אין-סוף ב"ה למטה ג"כ,
16 להיות גילוי אלהות בעולם, וכמ"ש ויקרא שם
17 בשם ה' אל עולם, וגם הנפש אשר עשו בחרן,
18 ונטע אמונת ה' בלבם, מכל-מקום, [הגילוי
19 האלקי שפעל בעולם הזה] אין זה ערך [ודמיון]
20 לגבי המשכות שהמשיך למעלה בעולמות
21 עליונים, להיות תוספת גילוי אור אין-סוף ב"ה
22 בבחינת חכמה וחסד עליון ראצילות.
23 אע"פ שאברהם אבינו פרסם אלקות גם בעולם
24 הזה הגשמי, מכל-מקום אין זה בערך לפעולתו
25 בעולמות עליונים, כי בעולמות עליונים המשיך
26 "תוספת גילוי אור אין-סוף ב"ה" בתוך הספירות
27 העליונות דעולם האצילות.
28 פירוש:
29 עולם האצילות הוא העולם הראשון (מארבעת
30 העולמות העליונים), ו"הוא אלקות ממש", כלומר,
31 אין זה עולם של נבראים המרגישים עצמם כיש
32 ודבר נפרד מאלקות, אלא הוא מאוחד בתכלית עם
33 אלקות, ולכן מאירות שם מידותיו של הקב"ה
34 (ה"ספירות" העליונות) שהן מאוחדות בתכלית עם
35 אור אין-סוף ב"ה.
36 ואברהם על ידי עבודתו המשיך תוספת אור
37 בעולם עליון זה, היינו שפעל שבתוך עולם
38 האצילות, יתגלה אור אין-סוף ב"ה בכבודו ובעצמו
39 כפי שהוא מרומם ומתנשא מכל גדר המדות

40 (ועולם האצילות), ד"לאו מכל אלין מדות איהו
41 כלל".
42 ומוכן שהתגלות נפלאה זו היא למעלה שלא
43 בערך לגבי גילוי האלקות שפעל בעולם הזה
44 הגשמי על ידי פרסום שם ה' בין עוברים ושבים
45 כו'.
46 ושם היה עיקר עבודת אברהם, וישמר משמרתו
47 מצותי וגו', מצותי דוקא, מצות שהקב"ה עושה
48 בעצמו.
49 וזהו דיוק לשון הכתוב גבי אברהם "וישמור
50 משמרתו מצותי", היינו שעיקר עבודת אברהם לא
51 הי' בקיום המצוות בעולם הזה אלא לקיים המצוות
52 כפי שהקב"ה מקיים אותן ("מצותי" דייקא) -
53 כמבואר ברז"ל שהקב"ה עוסק בתורה ומקיים את
54 המצוות - דמובן, דזה שהקב"ה מקיים מצוות
55 התורה הוא ענין רוחני בתכלית (וכפי שיבאר להלן
56 דוגמא משתי מצוות, ביקור חולים ומצות תפילין).
57 כי היות שעיקר הפעולה של עבודת אברהם הי'
58 גילוי אור אין-סוף ב"ה בעולמות עליונים (ולא
59 כ"כ הפעולה והתוצאה למטה בעולם הזה), על כן
60 עיקר קיום המצוות שלו לא הי' במצוות מעשיות
61 (הנעשות בדברים גשמיים וענייני עולם הזה) אלא
62 ברוחניות כפי שהקב"ה כביכול מקיים אותן.
63 [והולך ומבאר (כנ"ל) - שתי דוגמאות בתוכן ענין
64 קיום המצוות ע"י הקב"ה:]
65 הקב"ה מבקר חולים.
66 וכמו לדוגמא מה שאמרו רז"ל שהקב"ה מבקר
67 חולים, שמלבד משמעות הענין לפי פשוטו ש"ה'
68 מבקר חולים שלמטה כמו שביקר לאברהם, וגם
69 רופא חולים בעצמו וכמו גם בכל חולה שנאמר
70 יסעדנו על ערש דוי, וארז"ל שהשכינה למעלה
71 מראשותיו של חולה להחיות אור נשמתו בגופו" -
72 הנה עיקר הענין דהקב"ה מבקר חולים הוא לפי
73 תוכנו הרוחני.
74 שענין החולים בעולמות עליונים הוא כמ"ש
75 סמכוני באשישות וגו' כי חולת אהבה אני.
76 פירוש "חולה" ברוחניות - היינו בעולמות
77 עליונים, שלא זו בלבד שאין שם חולי גשמי, אלא
78 גם חולי רוחני במוכן של רע ("חולי זה יצר הרע")

ועד"ז הוא ענין "ביקור חולים" של הקב"ה
למעלה בעולמות עליונים, דהיות שכל האורות
המאירים בעולמות עליונים אינם אלא "זיו" בלבד
(כנ"ל), א"כ גם הם בתכלית הריחוק מאור אין-סוף
ב"ה ממש, ויש בהם צמאון בבחינת "חולת אהבה"
לדבקה באין-סוף ב"ה ממש, וענין "ביקור חולים"
למעלה הוא התגלות אור אין-סוף ב"ה בעולמות
העליונים לרוות צמאונם לאלקות.

וכן אמרו הקב"ה מניח תפלין, כי תפלין מלשון
התקשרות, שהוא התקשרות אור אין-סוף ב"ה
בחכמה.

ענין הקב"ה מניח תפלין הוא יחוד אור
אין-סוף ב"ה (תפלין ל' התקשרות והתחברות)
בחכמה.

[והולך ומבאר את הקשר בין תפלין של הקב"ה
למדריגת החכמה דוקא:]

והיינו דאמרינן תפלין דמארי עלמא מה כתיב
בהו ומי כעמך ישראל וגו', כי ישראל עלו
במחשבה, בראשית בשביל ישראל שנקראו
ראשית.

אמרו רז"ל שבתפלין של הקב"ה כתיב "ומי
כעמך ישראל גו'" - מעלתם של ישראל. והנה אמרו
רז"ל שישראל נקראים "ראשית" ("בראשית" -
"בשביל ישראל שנקראו ראשית"), והיינו לפי
ש"נשמות ישראל עלו במחשבה. פירוש. נשמת
כל איש ישראל נמשכה ממחשבתו וחכמתו ית" -
ולכן נקראים "ראשית", כי החכמה (שורש הנשמות)
נקראת "ראשית" להיותה הספירה הראשונה מעשר
ספירות עליונות.

ונמצא, שבתפלין של הקב"ה דכתיב בהו
מעלתם של ישראל, מודגש ענין החכמה (בחינת
ראשית).

והתפלין הם ההתקשרות של אור אין-סוף ב"ה
בבחינת ישראל שנקראו ראשית הוא בחינת
חכמה.

וזהו ענין "הנחת תפלין" דלמעלה: תפלין
הוא לשון התקשרות והתחברות (כנ"ל), והנחת
תפלין הוא גילוי (ו"חיבור") אור אין-סוף ב"ה
בחכמה, ובדרך ממילא - גם בנשמות ישראל ("מי
כעמך ישראל") שנמשכו מחכמתו ית"ו.

לא שייך שם, שמזה מובן ש"חולה" כאן מורה על
מדרגה נעלית בקדושה גופא.

והוא על-דרך שמצינו בצדיקים גדולים
שאהבתם לה' נקראת "חולת אהבה", וכמו שנאמר
"סמכוני באשיות רפדוני בתפוחים כי חולת
אהבה אני", דכשהאדם מתעורר באהבה רבה
ועצומה להקב"ה בבחינת כלות הנפש ממש, נקרא
"חולת אהבה".

שבחינת חולת אהבה היא מחמת ההסתר
וההעלם, שכל בחינת ממלא וסובב כל עלמין
אינו אלא בחינת זיו, ורק הודו על ארץ ושמים
וגו'.

סיבת צמאון עצום זה (עד כדי חולי) היא -
ההתבוננות עד כמה הוא רחוק מהקב"ה, דכאשר
האדם מתבונן כיצד כל האורות והחיות האלקית
שבכל העולמות - הנקראים בזוהר הקדוש בשם
"ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין" - אינם אלא
זיו השכינה והארה בעלמא, וכמ"ש "הודו על
ארץ ושמים", שחיות הארץ והשמים אינה אלא
הודו וזיוו של הקב"ה, הרי הוא בא לידי הכרה עד
כמה הוא רחוק בתכלית הריחוק מהקב"ה בכבודו
ובעצמו (שמרומם לגמרי מגדר הבריאה, וגם מן
האור והחיות האלקית שמשפיע לעולמות
ונבראים).

ואי לזאת תכסף ותכלה הנפש לדבקה באין-
סוף ב"ה ממש.

הכרה זו מעוררת אצלו צמאון גדול וכיסופים
נוראים להקב"ה בכבודו ובעצמו (וכמו ענין
האהבה והצמאון לבשר-ודם להבדיל, דכל שהאדם
הוא יותר רחוק מאהובו מתעורר בגעגועים יותר
גדולים אליו).

ועל זה נאמר סמכוני באשיות רפדוני
בתפוחים, שהם ענין התגלות אור אין-סוף ב"ה
מההסתר והעלם, שגילוי זה הוא רפואה לחולת
אהבה זו.

על זה נאמר "סמכוני באשיות רפדוני
בתפוחים", שזוהי העצה להשיב נפש החולה (ע"י
אשיות ענבים (יין) וריח התפוחים), וענינו
ברוחניות - גילוי אור אין-סוף ב"ה בנפש האדם,
שזה מרווה את צמאונו ומשיב את נפשו הנכספת
אליו ית"ו, ו"מתרפאת" מ"חולת אהבה".

23 גשמית, ובמ"ש וירד ה' על הר סיני.
24 וזוהי נקודת החידוש דמתן תורה, שבמעמד הר
25 סיני, שבו ירד ה' למטה על הר סיני, ניתן לבני
26 ישראל הכח להמשיך אור אינ-סוף ב"ה למטה
27 בעולם הזה הגשמי (באותו האופן שאור אינ-סוף
28 ב"ה מתאחד עם הספירות העליונות בעולם
29 האצילות);

30 ולמטרה זו ניתנו להם מצוות שצריכים לקיימן
31 במעשה דוקא, בענינים גשמיים וענייני עוה"ז,
32 שעיי"ז ממשיכים אור אינ-סוף ב"ה בגשמיות
33 העולם.

34 [ומובן שזהו לפי שהמצוות שניתנו לנו במתן
35 תורה גבוהות יותר מהמצוות שקיימו האבות,
36 וכמאמר רד"ל "כל המצוות שעשו לפניך האבות ריחות
37 היו, אבל אנו שמן תורק שמך".

38 להלן יבאר גודל העילוי של הכח האלקי שבתורה
39 ומצוות שניתנו לבני" בעת מתן תורה].

40 ועל זה אמרו דהאי יומא הוא דקא גרים:
41 וחידוש זה שבמתן תורה שייך ל"האי יומא" -
42 לסגולת היום המיוחד שבו ניתן תורה.

ד"ה משה ידבר פרק ג

1 ועל-דרך-זה שאר המצוות של הקב"ה, הן
2 המשכות מאור אינ-סוף ב"ה בעולמות עליונים,
3 ושם גילוי המשכת אור אינ-סוף ב"ה
4 והתלבשותו בחכמה וחסד בבחינת איהו וחיהו
5 חד איהו וגרמוהי חד.

6 [ועתה חוזר לענין ראשון, שעיקר פעולת אברהם
7 הי' רק בעולמות עליונים, להמשיך "תוספת גילוי אור
8 אינ-סוף ב"ה" בספירות ד"עולם האצילות" המאוחדות
9 בתכלית עם אלקות (כנ"ל):]

10 אבל - האי עלמא עלמא דפרודא, כמ"ש ומשם
11 יפרד וגו'.

12 עולם הזה הגשמי נקרא "עלמא דפרודא"
13 (כנרמז בלשון הכתוב "ומשם יפרד"), לפי
14 שהעולם וכל הברואים שבו מרגישים את עצמם
15 ליש ודבר נפרד מאלקות, ולפיכך לא הי' אפשר
16 לאברהם להמשיך גילוי אור אינ-סוף ב"ה בעולם
17 הזה (כמו שפעל בעולמות עליונים).

18 וכדי להיות המשכת אור אינ-סוף ב"ה בבחינת
19 איהו וחיהו חד כו' גם למטה בעולם הפירוד,
20 ניתנה התורה לישראל, שתהא התלבשות
21 והתאחדות אור אינ-סוף ב"ה ממש בחכמה
22 וחסד שלמטה, במעשה המצוות וקיומן בעשיה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

14 בהחזיר להם האור הזה בימות המשיח לא יכלו להכיל
15 ולקבל וז"ש בבכי יבאו כו' אך מה שקבלו בזמן אסתר
16 מפני שהיה ממדרגה העליונה ביותר שלמעלה מבחי'
17 החכמה שבתו"מ מפני מס"נ ושפלות שמפני זה הטעם
18 נתיישב האור בכלי דוקא ולא נתיישב האור בכלי
19 במ"ת כמ"ש על כל דבור כו' הוא עצמו הטעם שמפני
20 זה נשארה בחי' רשימו קיימת ונצחית בכני' דימי
21 הפורים האלה להיות בחי' המשכה זאת דאור העליון
22 בכלי שלהם לעולם כל תמוט לנצח דהכל טעם אחד
23 הוא דמפני שזכו לקבל ממהותו ועצמותו ממש שהוא
24 בחי' נצחיות חי וקיים לעד ע"כ גם ברושם האור
25 שקבלו היהודים מאורו העצמי לא יעבור לעולם אבל
26 מה שקבלו במ"ת הגם שהיה מבחי' אור הארת פנים

1 (כ) וזהו וימי הפורים האלה לא יעברו כו' שיעשו
2 אותם ימי משתה ושמחה גם לע"ל שיתגלה
3 כבוד ה' כו' מפני שיוכלו לקבל האור הגדול בכלי
4 שלהם כנ"ל אך א"כ יש להבין למה אמר בבכי יבאו
5 כו' מפני שלא יוכלו להכיל כו' ואם כבר קבל היהודים
6 והכילו לאור הגדול בזמן אסתר כו' אך הנה מ"ש בבכי
7 יבאו הוא בקבוץ גליות לימות המשיח שלא יכילו
8 האור הגדול מפני שהיו הולכי' בחשך בזמן הגלות
9 וכמו שלא יכלו לקבל גלוי האור העליון דמ"ת כמ"ש
10 וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק וזה שעל כל דבור
11 ודבור כו' והנה מה שהיה גלוי האור במ"ת לא היה רק
12 במ"ת ולא היה נצחי כי מיד שחטאו בעגל התנצלו את
13 עדים כו' וכ"ש בחורבן בית ראשון ושני כו' וע"כ

- 1 העליונים שבחכמה לא נשאר הרושם נצחי וכמ"ש
2 בבכי יבאו על העדר האור על העבר והעדר הקבלה
3 להכיל כו' אבל ימי הפורים לא יעברו כו' וזכרם גם
- 4 זכר רושם שלהם לא יסוף כו' וזהו קיימו וקבלו
5 היהודים את אשר החלו לעשות במ"ת בקיום נצחי
6 שנשאר קיים לעול' וד"ל:

שער הפורים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו

- 1 והנה מ"ש וישב שלמה על כסא הוי' בחי' ישיבה,
2 הענין הוא דהנה ארז"ל מלך עומד ואגוסטוס
3 יושב, והענין הוא דהנה החילוק שבין עמידה לישיבה
4 היינו כי עמידה הוא בחי' עראי משא"כ ישיבה הוא
5 בחי' קבע, וזהו החילוק שבין משכן למקדש דהנה
6 במשכן כתי' ואהי' מתהלך מאהל לאהל שהוא בחי'
7 דירת עראי, משא"כ מקדש הוא בחי' קבע שאין בו
8 שינוי כלל, לפי שהוא המשכה מבחי' אני הוי' לא
9 שניתי כו' שאין בו שינויים כלל, וזשארז"ל כל הקובע
10 מקום לתפלתו אויביו נופלים לפניו, וכן אמרו עשה
11 תורתך קבע ומלאכתך עראי דהיינו שעיקר הרצון
12 והפנימי שלו יהי' בתורה ותפלה, ואין הפי' קבע היינו
13 שילמוד הרבה אלא אף שאינו יכול ללמוד אלא מעט
14 מ"מ כיון שעיקר הרצון שלו הוא זה נק' קבע, לפי
15 שאין בו שינוי כלל, ועי"ז נמשך מלמעלה ג"כ בחי'
16 קבע שהוא המשכה מבחי' אני הוי' לא שניתי כו', וזהו
17 מ"ש וישב הוי' למלך שהוא בחי' ישיבה בחי' קבע,
18 ועי"ז נעשה הגילוי למטה ג"כ. וזהו מ"ש ביום השביעי
19 נתעלה וישב על כסא כבודו, דלכאורה אינו מובן מה
20 שייך שבת לבחי' כסא, אך לפי הנ"ל יובן היטב לפי
21 ששבת הוא בחי' שביעאה שהוא בחי' כסא כו' כי
22 הכסא הוא בחי' שביעאה, וזהו וישב על כסא כבודו
23 בחי' ישיבה כו', וישב הוי' למלך לעולם בבחי' קבע
24 הנ"ל, אך עדיין אינו מובן למה שייך שבת לשלמה
25 דייקא מ"ש וישב שלמה על כסא הוי', והענין הוא
- 26 דהנה שלמה הי' דור ט"ו לאברהם אבינו, דהנה ישראל
27 מונים ללבנה, והנה אנו רואים שעיקר מילוי הלבנה
28 בעיגול שלם הוא בט"ו דייקא שאז נתמלא כל חסרונה
29 וכך דור שלמה הי' ט"ו לא"א דהנה כתי' מי העיר
30 ממזרח צדק יקראהו לרגלו שאז התחיל להאיר, ואח"כ
31 בימי שלמה נתמלא כל החסרון, לפי שהי' דור ט"ו,
32 וענין ט"ו דייקא הענין הוא דהנה ט"ו הוא בחי' י"ה
33 והנה י"ה הוא בחי' חו"ב שהם תרדל"מ וע"כ כשישב
34 שלמה על כסא ה' שהוא בחי' שביעאה עלייהו שהוא
35 בחי' בינה ממילא נמשכה גם בחי' חכ' לפי שהם
36 תרדל"מ, וזהו הי' רק בכח שלמה דייקא לפי שהוא דור
37 ט"ו, וזהו ענין ט"ו שבחים שבישתבח, והיינו שכדי
38 שיהי' בחי' ישתבח שמך דהיינו בחי' תוקף בשמך,
39 וזהו לעד שיהי' בבחי' נצחי בחי' קבע, זהו ע"י ט"ו
40 שבחים שבישתבח עי"ז ממשיכים מבחי' י"ה כו', וזהו
41 מ"ש אח"כ מלך יחיד שיהי' בחי' מלך יחיד דהיינו
42 שיהי' מאיר בבחי' מלך מבחי' יחיד שהוא בחי' אני
43 הוי' לא שניתי כו', וזהו ג"כ ט"ו תיבין דיברכך, דהנה
44 ברכת כהנים הוא ג"כ ברכה והמשכה לבחי' מל'
45 וכמ"ש כה תברכו כו', שהוא ברכה לבחי' כה דייקא
46 זהו ע"י ט"ו תיבין כו', שהוא המשכת בחי' י"ה, וזהו
47 מ"ש וישב שלמה על כסא הוי' לפי ששלמה דייקא לפי
48 שהי' דור ט"ו הי' יכול להמשיך מבחי' י"ה שיהי' בחי'
49 וישב הוי' למלך לעולם שיהי' בחי' קבע מבחי' אני
50 הוי' לא שניתי כו'.

א' דשבעות תרס"ו

אמר ריב"ל כשעלה משה למרום

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

- 1 ועפ"ז יובן מ"ש בזהר ויקרא ד"ז ב', ד"א אם הכהן
2 המשיח דא קוב"ה כדאמרן, יחטא יגרע מן כל
- 3 ישראל ומעלמא דלא יהיב להו סיפוק ברכאן, אמאי
4 איהו לאשמת העם ודאי בגין חובא דעמא הוא, והיינו

19 הוא בחי' מל'. והיינו מפני כי הכהן המשיח יחטא ל'
 20 חסרון, מלשון והייתי אני ובני שלמה חטאי, פי' רש"י
 21 חסרי, וכענין הצדיק אבד בזהמ"ג כמ"ש במ"א, שזהו
 22 מאשמת העם שאין נמצא בחי' אתעלד"ת, לכן צ"ל
 23 ההמשכה מלמעלה מסדר השתלשלות למלאות הפגם
 24 כו'. וזהו שהכה"ג המשוך בשמן המשחה דוקא הי'
 25 יכול להביא פר זה, שלהיות שנמשך בשמן המשחה
 26 מבחי' סדכ"ס, הי' יכול ע"י התשובה בחילא יתיר
 27 להמשיך מבחי' שלמעלה מסדר ההשתלשלות להיות
 28 נמשך בבחי' דילוג כענין ופסח ה' על הפתח למלאות
 29 הפגם, ושיומשך שפע הפנימי לנש"י. משא"כ המרובה
 30 בגדים, אם כי הוא ג"כ בחי' אה"ר, מ"מ אינו יכול
 31 להביא פר זה אל פתח אוה"מ, הוא בחי' הדילוג
 32 מלמעלה מהשתלשלות. ונמצא כי בכהנים גדולים
 33 עצמם יש חילוקי מדריגות, אם כי שניהם הם אה"ר,
 34 מ"מ המשוך בשמן המשחה הוא יותר נעלה מהמרובה
 35 בגדים, שהרי המרובה בגדים אינו יכול להביא הפר
 36 כו'.

בזאת יבוא אחרן

בס"ד. ש"פ אחרי, ל"ב.

1 מפני שמלמטה הוא בבחי' כי פנו אלי עורף אזי לא
 2 יהיב סיפוק ברכאן הוא בחי' התוס' וריבוי אור שזהו
 3 פי' יגרע מן כל ישראל כמ"ש במק"מ, כ"א חיות
 4 העולמות נמשך מבחי' אחורי' וחיצוניות כו'. והעצה
 5 לזה הוא והביא פר, שעל ידי הקרבת הקרבן עם
 6 התשובה על ידי זה מתמלא הפגם ונמשך שפע הפנימי
 7 לכל ישראל. וענין פר דוקא, כי מעלת הפר שהוא
 8 מעיקר פני שור, משא"כ כבש ועז הוא כעין ענפי'
 9 מהאילן, ולכן העלאת הפר גורם יותר העלאות החיות
 10 להיות בבחי' והחיות נושאות את הכסא עם בחי' אדם
 11 שעל הכסא לבחי' כי לא אדם הוא, וממילא נמשך
 12 התוס' אור בריבוי יותר, וכמ"ש ורב תבואות בכח שור.
 13 וגם פר ל' ריבוי כענין בן פורת ל' פורת, שנתגדל
 14 מחלום הפרות. וה"ע תוס' וריבוי אורות מלמעלה
 15 מהשתלשלות. והבאתו אל פתח אוה"מ, פתח משמש
 16 כניסה ויציאה, העלאות והמשכות. והבאת הפר אל
 17 פתח אוה"מ הוא כענין ופסח ה' על הפתח, היינו שיהי'
 18 בחי' דילוג מלמעלה מהשתלשלות על בחי' הפתח,

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

18 וגם מה שהזהר אומר⁹ שאימא עילאה מקננא בבורסיא
 19 – כלומר שספירת הבינה של האצילות שוכנת בעולם
 20 הבריאה ("אימא" היא ספירת הבינה, ו"עילאה" היא
 21 הבינה של האצילות, והיא "מקננא" היינו שוכנת
 22 "בבורסיא" היינו עולם הכסא שהוא עולם הבריאה),
 23 ולכאורה כיצד ניתן לומר שההכנה בעולם הבריאה היא
 24 מספירת הבינה של האצילות, הרי ההשגה של הבריאה
 25 היא מענין אחר לגמרי מעולם האצילות?
 26 על זה מבאר, שההשגה של הבינה באצילות כפי
 27 שיורדת לבריאה היא באופן אחר לגמרי, שאינו דומה
 28 בחינת הבינה כמו שהיא בעולם הבריאה לבמו שהיא
 29 באצילות כו', דבאצילות הרי היא הבינה בבחינת יחוד
 30 עם בחינת החכמה וכמו שכתוב¹⁰ ונהר יוצא מעדן
 31 להשקות את הגן, דנהר הוא בחינת בינה, ובנודע
 32 דחכמה ובינה הן כמו מעין ונהר, דמעין הוא נביעה דקה
 33 טיפין טיפין שזהו בחינת אין דחכמה שנמשך באופן של
 34 נקודה בלבד ובינה הוא בבחינת התפשטות כו', כמו

1 וזהו מה שמדבר בעולמות בריאה-יצירה-עשיה מענין
 2 אחר שלא מענין האצילות, כפי שהתבאר לעיל שתפיסה
 3 על ידי משל היא תפיסה של ענין אחר לגמרי לא
 4 ממהות הנמשל, ועולם האצילות הוא על-דרך הנמשל
 5 לעומת העולמות בריאה-יצירה-עשיה שהם המשל
 6 בלבד, היינו דהידיעה וההשגה האלקית דעולם הבריאה
 7 הוא מענין אחר שאינו אלקות כו', גם ההשגה הרוחנית
 8 בעולם הבריאה היא השגה מענין אחר, כלומר מענין
 9 שאינו אלוקות, דבאצילות הרי הכל הוא אלקות ממש
 10 ואינו שייך שם ענין הישות כלל כו'. ולכן באצילות אין
 11 ענין של נבראים כלל והוא עולם של גילוי הבורא
 12 בלבד.
 13 ומה שמדבר בעולם הבריאה בענין אחר שלא מענין
 14 האצילות הכוונה הוא שמענין אחר שאינו אלקות –
 15 נברא שיש לו ישות, מובן ומושג הענין האלקי כו',
 16 דהשגה הזאת הוא מהות אחר לגמרי לגבי ההשגה
 17 דאצילות כו'.

10. בראשית ב, י.

9. תקוני זוהר תיקון ו' (כג, א).

דיבור-המתחיל ששים המה מלכות דרוש הראשון¹¹.
 והגם דבעולם הבריאה יש השגה אלקית שהרי בכל זאת
 אומרים שהבינה העליונה מקננת שם, מכל-מקום אינו
 דומה כלל להשגה שבעולם אצילות כו', שהרי בעולם
 הבריאה ההשגה היא על ידי הנבראים שהם בבחינת יש.
 ויש לומר משל נוסף שנוכל להבין את ההבדל בין
 ההשגה של נבראים רוחניים לבין תפיסת המהות של
 האלוקות ממש, על פי ההבדל בין "מוחין בעצם" לבין
 "מוחין השייכים למידות", דכללות בחינת המוחין
 דבריאה הן בחינת מוחין השייכים אל המדות. ואילו
 המוחין של האצילות הם מוחין בעצם.
 דהנה נודע שיש ב' מדרגות במוחין, - ב' אופנים של
 השגה שכלית - מוחין בעצם ומוחין השייכים אל
 המדות,

שבת פרשת ואתחנן תער"ב

יותר מכמו שריה בבחינת חכמה שהוא בחינת אין אף שבחינת בינה נמשך
 מבחינת חכמה עכ"ו מאחר שבא מהעלם לגילוי השגה שהוא מאין ליש
 ממש ממילא מתרבה בהתפשטות יותר כדוגמת הנור הגשמי שיוצא
 מהמעין והמדות שבלב נמשכים מהשכל שבמוח כנ"ל. וזהו דגבי נהר יוצא
 כתיב ומשם יפרד פי' אחר שנמשך מבחינת בינה דאצילות לבחינת מלכות
 דאצילות שמתפשטת ומתלבשת למטה בבריאה יצירה עשיה נעשה בבחינת
 פירוד לגמרי להתהוות נבראים בע"ג ועלמין דפרודא.

הנהר שהוא מים מרובים. וכתוב ונהר יוצא בלשון הווה
 שהוא יוצא תמיד בלי הפסק היינו שהחכמה והבינה
 בבחינת יחוד ודביקות כו', וזה השלב הראשון בהמשכת
 הבינה, כפי שהיא בעולם האצילות, שנמשכת ההארה
 מספירת החכמה לספירת הבינה, ומשם "להשקות את
 הגן" כלומר לספירת המלכות של האצילות.
 ואחר כך כתיב בהמשך הפסוק ומשם יפרד והיה
 לארבעה ראשים, פירוש שבחלק זה של הפסוק מדבר על
 השלב השני אחר שנמשך מבחינת בינה לבחינת מלכות
 בתוך עולם האצילות, משם יורדת ומתפשטת ומתלבשת
 בבריאה-יצירה-עשיה ושם הרי היא הבינה בבחינת פירוד
 כו' שהרי הבינה בעולם הבריאה היא כבר אחרי
 ה"פרסא" שבין עולם האצילות והבריאה, וכפי שאומר
 בפסוק "ומשם יפרד", וכמו שנתבאר מזה בלקוטי תורה

11. לקוטי תורה שיר השירים (לט, ב): ומכל הנ"ל יובן למעלה
 גם כן במ"ש נהר יוצא מעדן ומשם יפרד כו'. כי הנה עדן הוא בחינת
 חכמה עילאה דאצילות חכים ולא בחכמה ידיעה שהוא בחינת העלם
 וביטול בתכלית וכמ"ש והחכמה מאין תמצא כו' שהוא בחינת אין ממש
 ונק' מעין שהוא כדוגמת המעין שעדיין הוא בבחינת העלם כנ"ל ונהר יוצא
 מעדן הוא בחינת בינה דאצילות שיוצא ונמשך מבחינת חכמה להשקות
 כו' שהוא בחינת אס הבנים מקור המדות עליונות דאצילות שנמשכין
 מבחינת בינה דאצילות ונק' רחובות הנור שהוא בחינת התפשטות השכל

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

ספר המאמרים תש"י

1 כוונת מ"ת - באתעדל"ת אתעדל"ע ע"י קיום מצוות מעשיות בדברים גשמיים. גם
 2 מצוות דחובת הלבבות, צריך שיורגשו בבשר הלב הגשמי. מצות ידיעת אלקות - שיש
 3 במוח הגשמי. מצות ת"ת בדיבור דוקא

15 יצטער בצער רב, ובכל יכלתו ישתדל בטובת חברו הן
 16 בצרכיו הגשמיים והן בעניניו הרוחניים. וגם מצות
 17 דחובת המוח בדיעת אלקות, הנה שיעור המצוה היא
 18 שיהיה נתפס ומשג בכלי מחו ושכלו, וכמו שכתב
 19 הרמב"ם "לידע שיש שם מצוי ראשון ממציא כל
 20 הנמצאים, וכל הנמצאים בשמים ובארץ ומה שביניהם
 21 לא נמצאו אלא מאמתת המצאו", דזהו ענין השקלה
 22 וההשגה בענין בריאת יש מאין, ואומר על זה "לידע",
 23 שצריכים ליגע את פלי המוח וכלי השכל להבין
 24 בהשגה טובה, וידיעת דבר זה היא מצות עשה, הרי
 25 דשעור המצוה הוא שיהיה נתפס ומשג במוח הגשמי,

4 והפונה במתן-תורה⁴ שיהיה באחריותא דלתתא
 5 אחריותא דלעלא בבחינת העלאת מ"ן על
 6 ידי העבודה למטה דוקא. דבמתן תורה נתנו המצוות
 7 מעשיות, דזהו ששתורה ומצוות נתלכשו בדברים
 8 הגשמיים, ציצית בצמר גשמי תפלין בקלף גשמי, וגם
 9 מצות דחובת הלכבות באהבת הנו' ויראתו יתברך,
 10 הנה שיעור המצוה היא שיהיה האהבה והיראה נרגשים
 11 בלב, והינו דבשר הלב ירגיש אותם בהרגש בשרי
 12 ממש, וכן הוא גם במצות "ואהבת לרעך כמוך",
 13 דשעור המצוה היא דאהבת ישראל יהיה מרגש בלבבו
 14 ממש, דישמח בטובתו של חברו, ולהפך חסד-שלום

- 1 וְכֵן הִלְכוֹת הַתּוֹרָה כָּלֶם הֵם בְּעִנְיָנִים גְּשָׁמִיִּים בְּעִנְיָנִי
2 בְּרִכּוֹת שְׂבֵת תְּחוּמִּין וּפְרִטִי עֲנִיִּי דִּינִים בְּזָרְעִים
3 מוֹעֲדִים נָשִׁים נְזִיקִין קְדָשִׁים וְטְהָרוֹת, וְעֶצֶם מִצְוֹת
4 לְמוֹד הַתּוֹרָה הוּא בְּדַבּוּר דְּוָקָא, וְכֵמוֹ שֶׁכָּתוּב "וְדַבַּרְתָּ
5 בָּם", וְכָתִיב "חַיִּים הֵם לְמוֹצָאֵיהֶם", לְמוֹצָאֵיהֶם בְּפֶה⁵
- 6 דְּוָקָא, וְכִמְאָמַר⁶ דְּעֻקְמַת שְׁפָתָיו הָיָה מַעֲשֶׂה, דְּזָהוּ מַה
7 שֶׁנִּתְחַדָּשׁ בְּמַתָּן תּוֹרָה לְהָיִית׃ הַמִּצְוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת דְּוָקָא,
8 דְּזָהוּ "אֲכָל אָנוּ שְׁמֵן תוֹרָה שְׁמֵךְ כְּדָבָר שְׁמִירָקִים מְכָלִי
9 אֶל כָּלִי", לְהָיִית׃ הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת מְלַבָּשִׁים בְּדָבָרִים
10 גְּשָׁמִיִּים.

קונטרס חג השבועות, תש"י

(5) למוציאיהם בפה: עירובין נד, א.

(6) וכמאמר דעקימת שפתיו: ב"מ צ, ב. (עיי"ש בתוס'). סנהדרין סה א. כריתות ד, א. הובא בתניא פל"ז.

ספר השיחות - ה'ש"ת-תש"א בלה"ק

- 1 עשרים ושבע ימי המלחמה האיומים בוורשה -
2 י"ז אלול תרצ"ט - י"ד תשרי ת"ש - ושמונים ואחד
3 - י"ד תשרי - ד' טבת ת"ש - ימי האכזריות ופחד
4 המות שאחריהם, אינם נותנים לי לחזור אל עצמי.
5 מצבם המר של אחינו ואחיותינו והפחד הנורא
6 האופף אותי כשאני מתבונן באיום של מחשבת המן,
7 אינם נותנים לי מנוח, ואני זועק: יהודי אמריקה מכל
8 העדות והחוגים, הצילו את אחיכם ואחיותיכם מיד!
9 תורת החסידות מלמדת שעל האדם לשלוט על
10 עצמו, ואחת מדרכי החסידות היא, שעל חסיד לדעת
11 איך לכלוא במדה מסוימת את חוויית רגש הלב
12 הפנימית, כמו שהרבי נ"ע אומר: "מוח שליט על
13 הלב"¹.
14 אכן, מוח שליט על הלב, חסידות מלמדת איך
15 אפשר להביא לכך שהשכל שבמוח ישלוט לא רק על
16 המדות שבלב שתהיינה מדות על פי השכל, אלא
17 שהשכל שבמוח גם יכלוא את חוויית רגש הלב
18 הפנימית, ודרכי החסידות מלמדות איך לנצל במדה
19 הטובה ביותר את המוח שליט על הלב בחיי עבודת
20 ה'.
21 ברם, מוח שליט רק על הלב ולא על עצם הנפש.
22 עצם הנפש אינו מרשה שיכסו עליו, עצם הנפש זועק
- 23 מתחת לכל מכסה. עצם הנפש מבטא עצמו בכל כוח
24 הנפש בלי הבדל של זמן ומקום. בכל מקום ובכל זמן
25 אומר עצם הנפש: דבר זה מעסיק את עצם הנפש.
26 בְּיִשְׁבִּי כַּעַת כֹּאן בִּסְעוּדַת פּוּרִים, הִרְיֵנִי חַי בְּרוּחִי
27 עִם הַיְּהוּדִים וְאִנִּי שׁ וּבִיחוד עִם תַּלְמִידֵי יִשְׁיבוֹת תוֹמָכִי
28 תַּמִּימִים שֶׁנִּשְׁאָרוּ שָׁם, וְעֵצֶם נִפְשִׁי קוֹרָא אֲלֵיכֶם וּלְכָל
29 אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל: הַצִּילוּ, הַצִּילוּ! הַצִּילוּ!
- * * *
- 30 בְּיַדְעִי חוּזֵק הָאֱמוּנָה הַפְּשוּטָה, הַבִּטְחוֹן וְהַתְּקוּהָ,
31 שִׁישְׁנִם בִּיהוּדִים וּבִאִנִּי שׁ בְּכֹלל וּבִבְנֵי תוֹרָה וְתַלְמִידֵי
32 תוֹמָכִי תַּמִּימִים בִּפְרִט, הִרְיֵנִי בְּטוֹחַ שְׁגָם אֱלֹהִים
33 הַיּוֹשִׁיבִים בְּאַרְץ צִלְמוֹת, הַמִּתְחַבְּאִים בְּמִרְתַּפִּים
34 וּבַחֲרוּבוֹת, רוֹצִים גַּם הֵם לִשְׂמַח עֲצָמָם בְּשִׂמְחַת
35 פּוּרִים, אֲבָל בְּמִצְבָּם אֵין זֶה מִצִּיאוֹתֵי כֹלָל. יִרְחָם
36 הַשֵּׁי"ת וְעֵנִיק יִשׁוּעָה לְכֹלל יִשְׂרָאֵל.
37 בְּיִשְׁבִּי אִתְּכֶם כֹּאן וּבְרוּחִי חַי עִם אַחֵינוּ הַשְּׁבוּרִים
38 וְהַנִּדְכָּאִים, אֲנִי פוֹנֶה אֲלֵיכֶם בִּקְרִיָּה לִנְחֵם אֶת לְבִי
39 הַשְּׁבוּר, לְעֵרוֹךְ מַגְבִּיּוֹת כְּדֵי לִתֵּן לִי הָאִפְשָׁרוֹת לְהַצִּיל
40 אֶת תַּלְמִידֵי תוֹמָכִי תַּמִּימִים וְלַהֲבִיאֵם לְמִקּוֹם מְנוּחָה
41 שִׁיכְלוּ לְהַמְשִׁיךְ בְּעִבּוּדָתָם בְּתוֹרָה וּבְעִבּוּדָה.

בסעודת פורים ש"ת, ניו יורק

אגרות קודש

ב"ה א' אס"ח, סיון תרפ"ה

ליענינגראד

כבוד ידידי הרב הנכבד וו"ח אי"א

מוהר"ש זלמן שי

שלום וברכה

הנני בזה להכיר לפניו את ידידנו הנכבד החסיד ר'

זלמן שי הלוי ליעוין, אשר בטח רבים מאנ"ש שי יודעים

אג"ק מוהררי"צ כרך יד

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וששה לעומר עמוד א

1 תאמר כך. משיבה הגמרא, וְכִי תֵימָא, אִיכָא לְמִיפְרָךְ על קל וחומר
2 זֶה, מֶה לְעִנְיָנָהּ שֶׁלכך פוסלת בה עבודה, שחמורה היא בכך שֶׁכֵּן
3 שְׁנֵי פֻסְלוֹת בָּהּ שְׁהָרִי אֵינָה קְרוּיָה עֲגֻלָּה אלא בת שנתה, תאמר
4 בפרה שקלה היא בכך שאין השנים פוסלות בה, לכך לא יפסלו בה
5 שאר עבודות. אִי נָמִי עוד ניתן לפרוך את הקל וחומר, קִדְּשִׁים
6 יוֹכִיחוּ, שְׁמוֹם פֻּסֵּל בָּהֶן, וְאִין עֲבֻדָּה פֻּסְלָת בָּהֶן, הרי שאין פסול
7 המום גורם שעבודות יפסלו בה, לכך אמרה הברייתא שיש ללמוד
8 זאת מגזירה שוה, נֶאֱמַר בָּאֵן 'עוֹל', וְנֶאֱמַר לְהֵלֵן 'עוֹל', מֶה לְהֵלֵן
9 בעגלה, אף שֶׁאֵר עֲבֻדוֹת פוסלות, אֵף בָּאֵן בפרה, אף שֶׁאֵר
10 עֲבֻדוֹת פוסלות. ועתה, אחר שנתבארה הברייתא, מקשה ממנה
11 הגמרא על דברי רב, וּמִמָּקוֹם שְׁבָאֲתָהּ – הרי המקור שיפסלו בפרה
12 שאר עבודות מלבד עול, אינו אלא מעגלה, ואם כך, מֶה לְהֵלֵן
13 בעגלה, אין עבודת משא פוסלת בה עַד שֶׁתִּמְשְׁוּהָ, אֵף בָּאֵן בפרה,
14 לא תפסול בה עבודת משא עַד שֶׁתִּמְשְׁוּהָ, ומדוע חילק רב בכך בין
15 פרה לעגלה.

16 מתרצת הגמרא, תִּנְיָא הִיא – דבר זה, מהו המקור ששאר עבודות
17 מלבד עול פוסלות בפרה, שְׁנֵי בַּמְחֻלֻקַת תְּנָאִים, דְּאִיכָא תְנָא
18 דְּמִייתִי לָהּ בגזירה שוה מְעַנְיָהּ והיא הברייתא האמורה, וְאִיכָא
19 תְנָא דְּמִייתִי לָהּ ששאר עבודות פוסלות בפרה מִגּוֹפָה דְּפָרָה –
20 מפרשת פרה אדומה עצמה, דְּתִנְיָא, נאמר בפרה 'אשר לא עלה
21 עליה עול', אִין לִי שיפסול בה אֵלָּא 'עוֹל', שֶׁאֵר עֲבֻדוֹת מִנֵּן,
22 תִּלְמוּד לִזְמַר, אִשְׁרֵי לֹא עָלָה עָלֶיהָ עוֹל, ולא נאמר 'אשר לא עלה
23 עול עליה', לכן דורשים 'אשר לא עלה עליה' מִכָּל מָקוֹם גם אם
24 אינה עול, אִם כֵּן, כיון שלא דווקא עול פוסל בה, מֶה תִּלְמוּד לִזְמַר
25 'עוֹל', לומר, עוֹל פֻּסֵּל בה בִּין בְּשַׁעַת עֲבֻדָּה, כלומר שהניח העול
26 לצורך שהפרה תישא את העול, בִּין שֶׁלֹּא בְּשַׁעַת עֲבֻדָּה – שאינו
27 צריך שהפרה תישא עכשו את העול, אלא הניח העול על הפרה כדי
28 להקל משאו מידו, ואילו שֶׁאֵר עֲבֻדוֹת אִין פֻּסְלוֹת בה אֵלָּא
29 בְּשַׁעַת עֲבֻדָּה – כגון שהניח עליה משא כדי להוליכו, ולא כשהניח
30 עליה באקראי להקל משאו מידו. ומעתה, רב שחילק בין פרה
31 לעגלה, שפרה פוסלת משעת עליית המשא, ובעגלה עד שתמשוך,
32 לא למד פסול שאר עבודות בפרה מעגלה, אלא סבר כברייתא זו,
33 שלמדה שאר עבודות בפרה מפרשת פרה אדומה עצמה.

34 מקשה הגמרא, לדברי הברייתא שלמדה את שאר העבודות מגופה
35 של פרה, מדוע אתה מרבה שאר עבודות בפרה, וְאִיכָא, 'אִשְׁרֵי לֹא
36 עָלָה עָלֶיהָ' שמשמע כל דבר מלאכה, הרי הוא כָּלֵל, ומה שנאמר
37 אחריו 'עוֹל', הרי הוא פָּרָט, נמצא שהוא כָּלֵל וּפָרָט, והמדה היא,
38 שבשכש כלל ופרט אִין כָּלֵל אֵלָּא מֶה שֶׁבְּפָרָט, שהפרט פירושו
39 של כלל, נמצא, עוֹל אִין – יפסול בה, אבל מִדִּי אַחֲרֵינָא לא יפסול
40 בה. מתרצת הגמרא, 'אִשְׁרֵי' שנאמר כאן רְבוּיָא הוּא, ומרבה את
41 שאר העבודות, ולכך אין דורשים כאן כלל ופרט.

42 אומרת הגמרא, וְתִנְיָא נָמִי נָבִי עֲנִלָּה בִּי הִיא גְּוֹנָא – כאותם
43 דרשות ששינו בפרה, נאמר בעגלה ערופה 'אשר לא משכה בעול',
44 אִין לִי שפוסל בה אֵלָּא עוֹל, שֶׁאֵר עֲבֻדוֹת מִנֵּן שפוסלות בה,
45 תִּלְמוּד לִזְמַר לפני זה בפסוק, 'אִשְׁרֵי לֹא עָבַד בָּהּ', הרי שעבודה
46 מִכָּל מָקוֹם פוסלת בה, אִם כֵּן, מֶה תִּלְמוּד לִזְמַר בהמשך הפסוק
47 'עוֹל', לומר, עוֹל פֻּסֵּל בה בִּין בְּשַׁעַת עֲבֻדָּה בִּין שֶׁלֹּא בְּשַׁעַת
48 עֲבֻדָּה – אפילו אם הניחו דבר עליה שלא לשם עבודה, כגון להקל
49 משאו מידו, ואילו שֶׁאֵר עֲבֻדוֹת אִין פֻּסְלוֹת בה אֵלָּא בְּשַׁעַת
50 עֲבֻדָּה – כגון שהניח עליה משא כדי להוליכו, ולא כשהניח עליה
51 באקראי.

52 מקשה הגמרא, מדוע מרבים שאר עבודות בעגלה, וְאִיכָא שמה
53 שנאמר בתחילת הפסוק 'אִשְׁרֵי לֹא עָבַד בָּהּ' שמשמע כל עבודה,
54 הרי הוא כָּלֵל, ומה שנאמר אחר כך 'עוֹל', הרי הוא פָּרָט, נמצא
55 שהוא כָּלֵל וּפָרָט, והרי אִין כָּלֵל אֵלָּא מֶה שֶׁבְּפָרָט, נמצא עוֹל
56 אִין – יפסול בה, אבל מִדִּי אַחֲרֵינָא לא יפסול בה. מתרצת הגמרא,
57 'אִשְׁרֵי' שנאמר כאן רְבוּיָא הוּא ומרבה את שאר העבודות, ולכך אין
58 דורשים כאן כלל ופרט.

59 אִמַר רַבִּי אֶבְרָהָם, בְּעֵי מִינֵיהּ מִרְבִּי יוֹחָנָן – שאלתי את רבי יוחנן,
60 מִשִּׁיבָת עוֹל שפוסלת בעגלה, בְּכַמָּה היא פוסלת. אָמַר לִי
61 משתמשוך כָּלֵל עוֹל היא נפסלת. אִיכָא לָהּ – הסתפקו בני בית
62 המדרש, 'כמלא עול' שאמר רבי יוחנן, האם לְאֲרֻכּוֹ של עול אמר,
63 או לְרֻחָבוֹ. אָמַר לָהּ הוּא מִרְבֵּנָן וְרַבִּי יַעֲקֹב שְׁמִיָּה, לְדִידִי
64 מִפְּרָשָׁא לִי מִינֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן – לי פירש רבי יוחנן, מִשִּׁיבָת עוֹל
65 לְרֻחָבוֹ שהוא טַפַּח. שואלת הגמרא, וְלִיכָא אִם כֵּךְ ששיעור
66 המשיכה הוא טַפַּח ולשם מה הוזכר עול. משיבה הגמרא, הֵא קָא
67 מְשַׁמַּע לָן רַבִּי יוֹחָנָן בכך, שִׁיעוּרָא דְעוֹל לרחבו טַפַּח הוּי, לְמַאי
68 נִפְקָא מִינָהּ בכך ששיעור עול הוא טפה, לְמַקַּח וּמִמָּכָר – שהפוסק
69 עם חברו למכור לו עול סתם, צריך לתת לו עול ברוחב טפה.

70 אִמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן שְׁאֵל, מִפְּנֵי מֶה אָמְרָה תוֹרָה תְּהִיָּא עֲנִלָּה
71 בְּנַחֲלָא, אָמַר תְּקַדֵּשׁ בְּרוּךְ הוּא, יָבֵא עֲגֻלָּה שְׁהִיא דְּכָר שֶׁלֹּא עָשָׂה
72 עֲדִין פִּירוּת שְׁהָרִי בת שנתה היא ולא ילדה, וְיִצְרָח בנחל אִיתֵן
73 שהוא בְּמָקוֹם קֶשֶׁה שְׁאִין עוֹשֶׂה פִירוּת, ויכפר על מִי שֶׁלֹּא הִנִּיחוּ
74 לחלל זה לַעֲשׂוֹת פִּירוּת. מבררת הגמרא, מַאי כוונת רבי יוחנן בן
75 שאול שלא הניחו לו לעשות פִּירוּת, אֵלָּא מַעֲתָה אִזְכָּן וְאִסְרִים שנמצאו
76 שלא הניחו להרוג לעסוק בה, אֵלָּא מַעֲתָה אִזְכָּן וְאִסְרִים שנמצאו
77 חללים, חָבִי נָמִי דְלֹא עֲרֵפִינָן – וכי אין עורפים עליהם עגלה, מבין
78 שאינם ראויים ללדת, אֵלָּא פִירוּת אלו הכוונה שלא הניחו לו
79 לעשות עוד מִצְוָת.

80 שנינו במשנה, וּמוֹרִידִין אוֹתָהּ אֶל נַחֲלָא אִיתֵן, אִיתֵן כְּמִשְׁמַעוֹ קֶשֶׁה.
81 תִּנּוּ דְרַבָּנָן, מִנֵּן לְאִיתֵן שְׁהוּא קֶשֶׁה, שְׁנֶאֱמַר בפרשת בלעם,
82 כשראה את הקניני,

פרק שישי משנה א

שָׁנוּ חֲכָמִים בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, בְּרוּךְ שֶׁבָּחָר בָּהֶם וּבְמִשְׁנֵתָם: רַבִּי מֵאִיר אָמַר, כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה לְשִׁמָּה, זוֹכֶה לְדִבְרֵים הֶרְבֵּה. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שֶׁכָּל הָעוֹלָם בָּלוּ בְּדָאֵי הוּא לֹא. נִקְרָא רַע, אֲהוּב, אֲהוּב אֶת הַמָּקוֹם, אֲהוּב אֶת הַבְּרִיּוֹת, מְשַׁמֵּחַ אֶת הַמָּקוֹם, מְשַׁמֵּחַ אֶת הַבְּרִיּוֹת, וּמְלַבֶּשֶׁתוֹ עֲנוּה וִירָאָה, וּמְכַשְׂרֵתוֹ לְהִיטֵב צָדִיק חֲסִיד יֵשֶׁר וְנֶאֱמָן, וּמְרַחֲקֵתוֹ מִן הַחֲטָא, וּמְקַרְבֵּתוֹ לִידֵי זְכוּת, וְנִהְיִין מִמֶּנּוּ עֲצָה וְתוֹשִׁיָּה בֵּינָהּ וּבִגְבוּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לִי עֲצָה וְתוֹשִׁיָּה אֲנִי בֵּינָהּ לִי גְבוּרָה". וְנוֹתֶנֶת לּוֹ מַלְכוּת וּמְשָׁלָה וְחֻקּוֹר דִּין, וּמְגַלִּין לּוֹ רְצוֹן תּוֹרָה, וְנַעֲשֶׂה כְּמַעֲזֵן הַמִּתְנַבֵּר וּבְגִהָר שְׁאִינוֹ פּוֹסֵק, וְהוּא צָנוּעַ וְאֶרֶץ רוּחַ וּמוֹחֵל עַל עֲלֻכּוֹנוֹ, וּמְגַדֵּלֵתוֹ וּמְרֻמָּמֵתוֹ עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים:

נקודות משיחות קודש

שהם מסייעים לו בעבודת ה' שלו, אין הם ניתנים לו בשלימות ומוטל עליו לעבוד כדי להשיגם באופן שלם - "ומלבשתו ענוה ויראה", דהיינו שמידות הענוה והיראה ניתנות לו כ"לבוש" שהוא מקיף וחיצוני לאדם (אבל אינו נעשה על-ידי זה עניו). כמו כן "ומכשרתו להיות צדיק, חסיד, ישר ונאמן"; "ומרחקתו מן החטא"; "ומקרבתו לידי זכות". הצד השווה לכל ה"דברים" האלה הוא שניתנים לו בתור מסייעים בלבד, אך הם אינם פוטרם אותו לגמרי מעבודה ויגיעה.

ב. "דברים" שהעוסק בתורה לשמה זוכה בהם בשלימותם, ללא צורך בתוספת יגיעה שלו - "אוהב את המקום, אוהב את הבריות", "משמח את המקום, משמח את הבריות", "ונהנין ממנו עצה ותושיה, בינה וגבורה".

נמצא אפוא כי הלומד תורה לשמה זוכה לסיוע הן בענינים ש"בין אדם למקום" והן בענינים ש"בין אדם לחבירו". ויתירה מזו, אף ב"מילי דעלמא" יוכל הוא להנות את הבריות בהשאת עצה ותושיה.

(לקוטי שיחות, כרך יז, עמ' 401)

* * *

עוד יש להשיב על השאלה הנ"ל (בדרך שונה לגמרי): דברי המשנה אינם פונים ללומד תורה אלא למי שבא אל לומד תורה לשמה כדי ליטול מפיו עצה. אדם זה, עשוי לחשוב - מכיון שאיש זה עסוק אך ורק בלימוד התורה לשמה והוא מובדל מהבריות ומופרש מכל עניני העולם, כיצד ישיא לי עצה בעניני העולם (כדוגמת מסחר, עסקנות ציבורית וכיוצא בזה)? מבהירה המשנה ואומרת, "ונהנין ממנו עצה ותושיה". והיינו, לא זו בלבד ש"מקבלין ממנו עצה" אבל יתכן שהעצה אינה מוצלחת, אלא "נהנים ממנו עצה", כלומר שמכיון שעוסק בתורה לשמה, זוכה הוא להתעלות בשכלו ובחכמתו גם במילי דעלמא, וממילא עצותיו טובות ומועילות ומתקבלות על דעת הבריות עד לאופן של "הנאה" מהן.

(לקוטי שיחות, כרך יז, עמ' 406)

בדברי רבי מאיר יש, לכאורה, דבר והיפוכו: מצד אחד כוונתו היא לעודד עסק בתורה לשמה ומצד שני כיצד הוא עושה כן? על ידי שמבטיח לאדם "דברים הרבה" ("נקרא רע, אוהב וכו'") - הרי אם ילמד למטרה זו לא יהא זה לימוד תורה לשמה?!

ויש לומר בביאור הדברים:

המשנה מדברת במי שכבר עוסק בתורה לשמה ("כל העוסק") ולומד תורה לשם השגת התורה ולא לשום מטרה אחרת, אפילו לא מטרה קדושה אחרת¹. והדגש הוא על המילה "עוסק בתורה לשמה", כלומר שלומד מתוך עמל ויגיעה, כאדם הטורד בעסקו יום וליל.

אדם כזה, העוסק כל-כולו בלימוד תורה, עשוי להיות מוטרד מן השאלה - מכיון ש"כל האומר אין לי אלא תורה.. אפילו תורה אין לו"², כלומר, בנוסף לעסק התורה חייב הוא לעסוק גם בכל שאר עניני עבודת ה' (אהבתו ויראתו וכו')³, דבר הדורש עמל רב; וכלשון הרמב"ם⁴, "והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים.. וכשמחשב בדברים האלו עצמם, מיד הוא נרתע לאחוריו וכו'". ובנוסף לכך עליו לעסוק גם בעניני גמילות חסד; אם-כן - שואל הוא את עצמו - האמנם בכך שכל עסקו הוא בלימוד תורה יחסרו אצלו כל שאר עניני העבודה?

על כך משיבה המשנה ואומרת לו - "כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה".

הטעם שנאמר כאן "זוכה לדברים הרבה" ולא "מקבל שכר הרבה" הוא שאכן אין זה בגדר של קבלת שכר, אלא - בנוסף לשכרו של הלומד תורה לשמה - "זוכה הוא לדברים הרבה". כלומר, הוא מקבל "דברים" שמעלתם פחותה ממעלת לימוד תורה לשמה, אך "דברים" אלה מסייעים לו בכל שאר עניני עבודת ה', כדי שלא יחסרו לו ענינים אלה.

"דברים" אלה שזוכה בהם ה"עוסק בתורה לשמה" נחלקים לשני סוגים:

א. "דברים" שמקבל באופן חלקי בלבד. כלומר, אף-על-פי

1. כגון "לידע את המעשה אשר יעשון" וכדומה. 2. יבמות קט, ב; וראה אגרת הקודש סימן ה (קח סוף עמ' ב) 3. ראה מאמרז"ל (יבמות קט, ב) "כל האומר אין לו אלא תורה.. אפילו תורה פרק ב, הלכה ב.

מִמַּעֲמַד הָרָסִי יְהִיָּה מָסוּר וְנִתּוֹן לְחֶקֶי הַתּוֹרָה, זָכָה לְמַעֲמַד
נָסִי זֶה.

פרשת במדבר

א וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי
בָּאֵהָל מוֹעֵד בְּאַחֵר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בִּשְׁנָה
הַשְּׁנִית לָצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: ב שְׂאוּ
אֶת־רֹאשׁ כָּל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחְתָּם
לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כָּל־זָכָר
לְגִלְגָּלְתָּם: ג מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה
כָּל־יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם
לְצִבְאֹתָם אֹתָהּ וְאֵהָרֶן: ד וְאַתְּכֶם יִהְיוּ אִישׁ
אִישׁ לְמִטָּה אִישׁ אִישׁ רֹאשׁ לְבֵית־אֲבֹתָיו הוּא:
(לוי) ה וְאַלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעֲמְדוּ
אִתְּכֶם לְרֹאשׁוֹן אֱלִיצֹר בֶּן־שְׂדִיאוֹר: ו לְשֹׁמְעוֹן
שְׁלֹמִיאֵל בֶּן־צֹרִישְׁדִי: ז לַיהוֹדָה נַחֲשֹׁן בֶּן־
עֲמִינָדָב: ח לַיִּשָּׁשָׁר נַתָּנָל בֶּן־צִוְעָר: ט לְזַבּוּלֹן
אֱלִיָּאב בֶּן־חֶלֶץ: י לְבִנְיָמִן יוֹסֵף לְאַפְרַיִם אֲלִישַׁמֶּעַ
בֶּן־עַמִּיהוֹד לְמְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהצֹר:
יא לְזַבְּנוֹן אֲבִידֹן בֶּן־גְּדֵעֲנִי: יב לְדָן אַחִיעֶזֶר בֶּן־
עֲמִישְׁדִי: יג לְאַשֶּׁר פַּגְעִיאֵל בֶּן־עֶכְרֹן: יד לְלֵוֹד
אֱלִיסָפָּה בֶּן־דְּעוּאֵל: טו לְנַפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן־עֵינָן:
טז אֶלֶּה כְּתִיב קְרִיאֵי קְרִי קְרֹאֵי הָעֵדָה נְשִׂאֵי מִפְּוֹת
אֲבוֹתָם רֹאשֵׁי אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל הֵם: (ישראל) יז וַיִּקַּח
מֹשֶׁה וְאֵהָרֹן אֶת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נִקְּבוּ
בְּשֵׁמוֹת: יח וְאֵת כָּל־הָעֵדָה הִקְהִילוּ בְּאַחֵר
לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי וַיִּתְּלֻדּוּ עַל־מִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית
אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה
לְגִלְגָּלְתָּם: יט כָּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה
וַיִּפְקְדֵם בְּמִדְבַּר סִינַי: כ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 221)

כל יצא צבא בישראל (א, ג)

קָתַב הָאִזְרִי חֲמִישִׁים (פסוק כ): "לֹא הָיָה אֶחָד מִכָּל הַבָּאִים לְכָל הַמִּסְפָּר שֶׁלֹּא הָיָה רֹאֵה לַעֲשֹׂת בְּצִבָּא, אֲלָא כֻּלָּן גְּבוּרֵי כַח. . וְזֶה גַם שְׂאֵינוּ כְּעֻבְרִים". כְּשִׁיהוּדֵי דְבוּק בְּאִדּוֹן הַנִּפְלְאוֹת יִתְבָּרֵךְ עַל יְדֵי קִיּוֹם תּוֹרָתוֹ, הוּא מִתְעַלֶּה מֵעַל לַחֲקֵי הַטִּבְעִי; וּמִכִּיּוֹן שְׁעֵם יִשְׂרָאֵל עֹמֵד עֲדֵין תַּחַת הָרֶשֶׁם שֶׁל

שני • ויהיו בני־ראובן בכר ישראל תולדתם
למשפחתם לבית אבתם במספר שמות
לגלגלתם כל־זכר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כֹּל
יָצָא צָבָא: ❶ פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה רְאוּבֵן שִׁשָּׁה
וָאַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: פ ❷ לִבְנֵי שִׁמְעוֹן
תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם פְּקֻדָּיו
בְּמִסְפַּר שִׁמּוֹת לְגִלְגֻלָּתָם כֹּל־זָכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וּמַעְלָה כֹּל יָצָא צָבָא: ❸ פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה
שִׁמְעוֹן תִּשְׁעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת: פ
❹ לִבְנֵי גָד תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שִׁמּוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כֹּל
יָצָא צָבָא: ❺ פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה גָד חֲמִשָּׁה
וָאַרְבָּעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים: פ ❻ לִבְנֵי
יְהוּדָה תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שִׁמּוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כֹּל יָצָא
צָבָא: ❼ פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה יְהוּדָה אַרְבָּעָה וּשְׁבַעִים
אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: פ ❽ לִבְנֵי יִשְׁשָׁכָר תּוֹלְדֹתָם
לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שִׁמּוֹת מִבֶּן
עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כֹּל יָצָא צָבָא: ❾ פְּקֻדֵיהֶם
לְמִטָּה יִשְׁשָׁכָר אַרְבָּעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וָאַרְבַּע
מֵאוֹת: פ ❿ לִבְנֵי זְבוּלֹן תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם
לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שִׁמּוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
וּמַעְלָה כֹּל יָצָא צָבָא: ❿ פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה זְבוּלֹן
שְׁבַעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וָאַרְבַּע מֵאוֹת: פ ⓫ לִבְנֵי
יוֹסֵף לִבְנֵי אֶפְרַיִם תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית
אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שִׁמּוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה
כֹּל יָצָא צָבָא: ⓬ פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה אֶפְרַיִם
אַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: פ ⓭ לִבְנֵי מְנַשֶּׁה
תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר
שִׁמּוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כֹּל יָצָא צָבָא:

יִשְׂרָאֵל וְשִׁמְרוּ הַלְוִיִּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן
הָעֵדוּת: ^ז וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (2 קוטי שיחות יג עמ' 111)

פְּקֻדֵיהֶם לַמִּטָּה רְאוּבֵן שָׁשָׁה וְאַרְבָּעִים אֵלֶּף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת
(א, כא)

יש להעיר, שבכל שבט ישנו מספר המתחלק לחמשים.
ולכאורה אין זו תופעה שכיחה כלל, וצריך עיון בטעם
הדבר. ואי משום 'שרי חמשים' – הרי יש גם 'שרי עשרות'
'/שרי מאות'. ולהעיר מ"חמשים איש רצים לפניו" (ש"ב טו,
א), המורה על חשיבותה של קבוצה זו.

שלישי ^ב וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן
לֵאמֹר: ^ג אִישׁ עַל־דִּגְלוֹ בְּאֵתָתְ לְבֵית אֲבֹתָם
יִחְנוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִנֶּגֶד סָבִיב לְאַהֲלִימוֹעַד יַחְנוּ:
^ד וְהַחֲנִיִּם קִדְמָה מוֹרֶחָה דָּגֹל מַחֲנֶה יְהוּדָה
לְצַבָּאתָם וְנִשְׂיָא לְבְנֵי יְהוּדָה נַחֲשׁוֹן בֶּן־עֲמִינָדָב:
^ה וַצִּבָּאוּ וּפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה וּשְׁבַעִים אֵלֶּף וְשֵׁשׁ
מֵאוֹת: ^ו וְהַחֲנִיִּם עָלָיו מִטָּה יִשְׁשַׁכֵּר וְנִשְׂיָא לְבְנֵי
יִשְׁשַׁכָּר נִתְנָאֵל בֶּן־צוּעָר: ^ז וַצִּבָּאוּ וּפְקֻדָּיו
אַרְבָּעָה וַחֲמִשִּׁים אֵלֶּף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: ^ח וּמִטָּה
זְבוּלֹן וְנִשְׂיָא לְבְנֵי זְבוּלֹן אֱלִיאָב בֶּן־חֶלֶן: ^ט וַצִּבָּאוּ
וּפְקֻדָּיו שִׁבְעָה וַחֲמִשִּׁים אֵלֶּף וְאַרְבַּע מֵאוֹת:
^י כָּל־הַפְּקָדִים לַמַּחֲנֶה יְהוּדָה מֵאָת אֵלֶּף וּשְׁמֹנִים
אֵלֶּף וְשִׁשְׁת־אַלְפִים וְאַרְבַּע־מֵאוֹת לְצַבָּאתָם
רֹאשֶׁנָּה יַעֲקֹב: ^{יא} דָּגֹל מַחֲנֶה רְאוּבֵן תִּימְנָה
לְצַבָּאתָם וְנִשְׂיָא לְבְנֵי רְאוּבֵן אֱלִיָּזָר בֶּן־
שִׂדְיָאוֹר: ^{יב} וַצִּבָּאוּ וּפְקֻדָּיו שָׁשָׁה וְאַרְבָּעִים אֵלֶּף
וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: ^{יג} וְהַחֲנִיִּם עָלָיו מִטָּה שְׁמֵעוֹן
וְנִשְׂיָא לְבְנֵי שְׁמֵעוֹן שְׁלֵמִיאֵל בֶּן־צוּרִישָׁדִי:
^{יד} וַצִּבָּאוּ וּפְקֻדֵיהֶם תְּשַׁעָה וַחֲמִשִּׁים אֵלֶּף וְשֵׁשׁ
מֵאוֹת: ^{טו} וּמִטָּה גֵּד וְנִשְׂיָא לְבְנֵי גֵּד אֱלִיסָפָה
בֶּן־עֹזָאֵל: ^{טז} וַצִּבָּאוּ וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים
אֵלֶּף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים: ^{יז} כָּל־הַפְּקָדִים
לַמַּחֲנֶה רְאוּבֵן מֵאָת אֵלֶּף וְאַחַד וַחֲמִשִּׁים אֵלֶּף

לפְקֻדֵיהֶם לַמִּטָּה מִנִּשְׂיָא שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֵלֶּף
וּמֵאוֹתָיִם: ^{יח} לְבְנֵי בְנִימִן תּוֹלְדָתָם לַמִּשְׁפָּחָתָם
לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמֹת מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה
וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא: ^{יט} פְּקֻדֵיהֶם לַמִּטָּה בְנִימִן
חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֵלֶּף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: ^כ לְבְנֵי
דָּן תּוֹלְדָתָם לַמִּשְׁפָּחָתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר
שְׁמֹת מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:
^{כא} פְּקֻדֵיהֶם לַמִּטָּה דָּן שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֵלֶּף וּשְׁבַע
מֵאוֹת: ^{כב} לְבְנֵי אֲשֶׁר תּוֹלְדָתָם לַמִּשְׁפָּחָתָם
לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמֹת מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה
וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא: ^{כג} פְּקֻדֵיהֶם לַמִּטָּה אֲשֶׁר
אֶחָד וְאַרְבָּעִים אֵלֶּף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: ^{כד} לְבְנֵי
נַפְתָּלִי תּוֹלְדָתָם לַמִּשְׁפָּחָתָם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמֹת מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא
צָבָא: ^{כה} פְּקֻדֵיהֶם לַמִּטָּה נַפְתָּלִי שְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים
אֵלֶּף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: ^{כו} אֵלֶּה הַפְּקָדִים אֲשֶׁר
פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְנִשְׂיָאֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנַיִם עָשָׂר
אִישׁ אִישׁ־אֶחָד לְבֵית־אֲבֹתָיו הָיוּ: ^{כז} וַיְהִיו כָּל־
פְּקֻדֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם מִבֶּן עֲשָׂרִים
שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל־יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל: ^{כח} וַיְהִיו
כָּל־הַפְּקָדִים שְׁש־מֵאוֹת אֵלֶּף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים
וַחֲמִשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים: ^{כט} וְהַלְוִיִּם לַמִּטָּה אֲבֹתָם
לֹא הִתְּפָקְדוּ בְּתוֹכָם: ^ל פֶּ מִן וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^{לא} אַךְ אֶת־מִטָּה לְוִי לֹא תִפְקֹד
וְאֶת־רֹאשֶׁם לֹא תִשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
^{לב} וְאַתָּה תִּפְקֹד אֶת־הַלְוִיִּם עַל־מִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְעַל
כָּל־כִּלָּיו וְעַל כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ הַמָּה יִשְׂאוּ אֶת־
הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־כִּלָּיו וְהֵם יִשְׁרְתֻהוּ וְסָבִיב
לְמוֹשָׁפֶן יַחְנוּ: ^{לג} וּבְגִסַּע הַמִּשְׁכָּן יוֹרִידוּ אֹתוֹ
הַלְוִיִּם וּבַחֲנֹת הַמִּשְׁכָּן יָקִימוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וְהָיָה
הַקָּרֵב יוֹמָת: ^{לד} וַחֲנֹו בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ עַל־מַחֲנֵהוּ
וְאִישׁ עַל־דִּגְלוֹ לְצַבָּאתָם: ^{לה} וְהַלְוִיִּם יַחְנוּ סָבִיב
לְמוֹשָׁפֶן הָעֵדֻת וְלֹא־יִהְיֶה קֶצֶף עַל־עֵדֻת בְּנֵי

גם בימות החל. לומר לך: הקרבה הקניינית הקניית בין יהודי לבין הקב"ה (בין 'מחנה ישראל' לבין 'משכן') ביום השבת צריכה להמשך גם בימות החל; קדשת השבת צריכה להשפיע על העובדין דחל' של ימות השבוע.

רבי' ג. ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר יהוה את משה בהר סיני: ואלה שמות בני-אהרן הכהן. נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר: ואלה שמות בני אהרן הכהנים המשחים אשר-מלא ידם לכהן: וימת נדב ואביהוא לפני יהוה בהקרבתם אש זרה לפני יהוה במדבר סיני ובנים לא-היו להם ויכתן אלעזר ואיתמר על-פני אהרן אביהם: פ וידבר יהוה אל משה לאמר: והקרבת את מטה לוי והעמדת אתו לפני אהרן הכהן ושרתו אתו: ושמרו את-משמרתו ואת משמרת כל-העדה לפני אהל מועד לעבד את-עבדת המשכן: ה ושמרו את-כל-כלי אהל מועד ואת-משמרת בני ישראל לעבד את-עבדת המשכן: ונתתה את-הלויים לאהרן ולבניו נתונם נתונם המה לו מאת בני ישראל: ואת-אהרן ואת-בניו תפקד ושמרו את-כהנתם והור הקרב יומת: פ וידבר יהוה אל משה לאמר: וואני הנה לקחתי את-הלויים מתוך בני ישראל תחת כל-בכור פטר רחם מבני ישראל והיו לי הלויים: ג כי לי כל-בכור ביום הבתי כל-בכור בארץ מצרים הקדשתי לי כל-בכור בישראל מאדם עד-בהמה לי יהיו אני יהוה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 2 עמ' 29)

ואלה תולדות אהרן ומשה (ג, א)

שכל המלמד את בן חברו תורה. . כאלו ילדו (רש"י)

אמר רבי' ל' ה'יו לו בנים ביגדותו, יהיו לו בנים בקנותו. . היו לו תלמידים ביגדותו, יהיו לו תלמידים בקנותו". והינו, שדין 'הולדה' רוחנית דין הולדה גשמית, ומי שעסק בהשפעה על הזולת חייב להמשיך בכך גם בהגיעו לעת זקנה

וארבע-מאות וחמשים לצבאתם ושנים יסעו: ס ונסע אהל-מועד מחנה הלויים בתוך המחנה כאשר יחנו בן יסעו איש על-ידו לדגליהם: ס ה דגל מחנה אפרים לצבאתם ימה ונשיא לבני אפרים אלישמע בן-עמיהוד: י וצבאו ופקדיהם ארבעים אלף וחמש מאות: ג ועליו מטה מנשה ונשיא לבני מנשה גמליאל בן-פדהצור: כ וצבאו ופקדיהם שנים ושלושים אלף ומאתים: כ ומטה בנימין ונשיא לבני בנימין אבירן בן-גדעני: כ וצבאו ופקדיהם חמשה ושלושים אלף וארבע מאות: כ כל-הפקדים למחנה אפרים מאת אלף ושמנת-אלפים ומאה לצבאתם ושלושים יסעו: ס ה דגל מחנה דן צפנה לצבאתם ונשיא לבני דן אחיעזר בן עמישדי: כ וצבאו ופקדיהם שנים וששים אלף ושבע מאות: כ והחנים עליו מטה אשר ונשיא לבני אשר פגעיאל בן-עכרן: כ וצבאו ופקדיהם אחד וארבעים אלף וחמש מאות: כ ומטה נפתלי ונשיא לבני נפתלי אחירע בן-עינן: כ וצבאו ופקדיהם שלשה וחמשים אלף וארבע מאות: כ כל-הפקדים למחנה דן מאת אלף ושבעה וחמשים אלף ושש מאות לאחרונה יסעו לדגליהם: פ ואלה פקודי בני-ישראל לבית אבתם כל-פקודי המחנה לצבאתם שש-מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים: כ והלויים לא התפקדו בתוך בני ישראל כאשר צוה יהוה את-משה: ו ויעשו בני ישראל ככל אשר-צוה יהוה את-משה בן-חנו לדגליהם וכן נסעו איש למשפחתו על-בית אבתיו: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 8)

מנגד סביב לאהל מועד יחנו (ב, ב)

המרחק בין מחנה ישראל למשכן היה מיל, אלפים אמה, כדי שיוכלו לבא בשבת (רש"י), ומשעם זה היה מרחק מיל

- עליו ללמד תורה עם תלמידים, לקרב עוד יהודי ועוד יהודי לתורה.

חמישי י' וידבר יהוה אל־משה במדבר סיני לאמר: ^טפקד את־בני לוי לבית אבתם למשפחתם כל־זכר מבן־חדש ומעלה תפקדם: ^יויפקד אתם משה על־פי יהוה כאשר צוה: ^{יא}ויהיו־אלה בני־לוי בשמותם גרשון וקהת ומררי: ^{יב}ואלה שמות בני־גרשון למשפחתם לבני ושמעי: ^{יג}ובני קהת למשפחתם עמרם ויצהר חבורן ועזיאל: ^{יד}ובני מררי למשפחתם מחלי ומושי אלה הם משפחת הלוי לבית אבתם: ^{טו}לגרשון משפחת הלבני ומשפחת השמעני אלה הם משפחת הגרשני: ^{טז}פקדיהם במספר כל־זכר מבן־חדש ומעלה פקדיהם שבעת אלפים וחמש מאות: ^{יז}משפחת הגרשני אחרי המשכן יחנו ימה: ^{יח}ונשיא בית־אב לגרשני אליסף בן־לאל: ^{יט}ומשמרת בני־גרשון באהל מועד המשכן והאהל מכסוהו ומסד פתח אהל מועד: ^כוקלעי החצר ואת־מסד פתח החצר אשר על־המשכן ועל־המזבח סביב ואת מיתריו לכל עבדתו: ^{כא}ם ולקחת משפחת העמרמי ומשפחת היצהרי ומשפחת החברני ומשפחת העזיאל אלה הם משפחת הקהתי: ^{כב}במספר כל־זכר מבן־חדש ומעלה שמנת אלפים ושש מאות שמרי משמרת הקדש: ^{כג}משפחת בני־קהת יחנו על ירך המשכן תימנה: ^{כד}ונשיא בית־אב למשפחת הקהתי אליצפן בן־עזיאל: ^{כה}ומשמרתם הארן והשלחן והמנורה והמזבחת וכלי הקדש אשר ישרתו בהם והמסד וכל עבדתו: ^{כו}ונשיא נשיאי הלוי אלעזר בן־אהרן הכהן פקדת שמרי משמרת הקדש: ^{כז}למררי משפחת המחלי ומשפחת המושי אלה הם

משפחת מררי: ^אופקדיהם במספר כל־זכר מבן־חדש ומעלה ששת אלפים ומאתים: ^בונשיא בית־אב למשפחת מררי צוריאל בן־אביחיל על ירך המשכן יחנו צפנה: ^גופקדת משמרת בני מררי קרשי המשכן ובריחיו ועמדיו ואדניו וכל־כליו וכל עבדתו: ^דועמדי החצר סביב ואדניהם ויתרתם ומיתריהם: ^הוהחנים לבני המשכן קדמה לפניו אהל־מועד ו מזרחה משה ו אהרן ובניו שמרים משמרת המקדש למשמרת בני ישראל והזר הקרב יומת: ^וכל־פקודי הלויים אשר פקד משה ואהרן על־פי יהוה למשפחתם כל־זכר מבן־חדש ומעלה שנים ועשרים אלה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות יח עמ' 15)

מבן חדש ומעלה (ג, ט)

והיא השלימה את המניין (רש"י)

מבאר בהסידות שספירת המלכות משלימה את כל הספירות בכך שהיא משיכה את אורם גם בעולמות בי"ע; אבל אין זה מפתה (שחרי היא מתלפשת בהם ו'אין חבוש מתיר עצמו'), אלא מכח אור הספירות שמאיר בה. ואף כאן:

יוכבד נולדה עם הכניסה למצרים, אף ימי עבודה היו לפני כניסה זו.

ששי ז' ויאמר יהוה אל־משה פקוד כל־בכר זכר לבני ישראל מבן־חדש ומעלה ושא את מספר שמותם: ^אולקחת את־הלויים לי אני יהוה תחת כל־בכר בבני ישראל ואת בהמת הלויים תחת כל־בכור בבהמת בני ישראל: ^בויפקד משה כאשר צוה יהוה אתו את־כל־בכור בבני ישראל: ^גויהי כל־בכור זכר במספר שמות מבן־חדש ומעלה לפקדיהם שנים ועשרים אלה שלשה ושבעים ומאתים: ^דפ' מד וידבר יהוה אל־משה לאמר: ^הקח את־הלויים תחת כל־בכור בבני ישראל ואת־בהמת הלויים תחת

אֶת־בְּדִיּוֹ: ^א וְלָקַחְוּ אֶבְגֵּר תְּכֵלֶת וְכָסוּ אֶת־מִנְהַר
הַמָּאוֹר וְאֶת־גִּרְתִּיהָ וְאֶת־מִלְקָחֶיהָ וְאֶת־
מַחְתֹּתֶיהָ וְאֶת־כָּל־כְּלֵי שְׁמֹנֶה אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ־לָהּ
בָּהֶם: וְנָתַנּוּ אֹתָהּ וְאֶת־כָּל־כְּלֵיהָ אֶל־מִכְסָּה
עוֹר תַּחֲשׁ וְנָתַנּוּ עַל־הַמּוֹט: ^ב וְעַל אֶמֶזֶבַח
הַזֹּהֵב יִפְרֹשׁוּ בְּגַד תְּכֵלֶת וְכָסוּ אֹתוֹ בְּמִכְסָּה
עוֹר תַּחֲשׁ וְשָׁמּוּ אֶת־בְּדִיּוֹ: ^ג וְלָקַחוּ אֶת־כָּל־
כְּלֵי הַשֵּׁרֶת אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ־בָּם בְּקֹדֶשׁ וְנָתַנּוּ
אֶל־בְּגַד תְּכֵלֶת וְכָסוּ אוֹתָם בְּמִכְסָּה עוֹר תַּחֲשׁ
וְנָתַנּוּ עַל־הַמּוֹט: ^ד וְדִשְׁנוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וּפִרְשׁוּ
עָלָיו בְּגַד אַרְגָּמָן: ^ה וְנָתַנּוּ עָלָיו אֶת־כָּל־כְּלָיו
אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ עָלָיו בָּהֶם אֶת־הַמַּחְתֹּת אֶת־
הַמְּזֻלָּגֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמְּזֻרָקֹת כָּל כְּלֵי
הַמִּזְבֵּחַ וּפִרְשׁוּ עָלָיו כָּסוּ עוֹר תַּחֲשׁ וְשָׁמּוּ
בְּדִיּוֹ: ^ו וְכִלָּה אֶהְרֹן וּבָנָיו לְכַפֹּת אֶת־הַקֹּדֶשׁ
וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ בְּנֹסֶעַ הַמַּחְנֶה וְאַחֲרֵי־כֵן
יָבֹאוּ בְּנִי־קֹהֶת לְשֹׂאת וְלֹא־יִגְעוּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ
וּמָתוּ אֵלֶּה מִשָּׂא בְּנִי־קֹהֶת בְּאַהֲל מוֹעֵד:
^ז וּפְקֻדֹת אֶלְעָזָר אֶבְי־אֶהְרֹן הַכֹּהֵן שֹׁמֵן הַמָּאוֹר
וּקְמֹת הַסִּפִּים וּמִנְחַת הַתָּמִיד וְשֹׁמֵן הַמִּשְׁחָה
פְּקֻדֹת כָּל־הַמִּשְׁפָּן וְכָל־אֲשֶׁר־בּוֹ בְּקֹדֶשׁ
וּבְכָל־יּוֹם: ^ח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֶהְרֹן
לֵאמֹר: ^ט אֶל־תִּכְרִיתוּ אֶת־שִׁבְט מִשְׁפַּחַת
הַקֹּהֶתִי מִתּוֹד הַלְוִיִּם: ^י וְזֹאת אֲעֲשֶׂה לָהֶם וְחִי
וְלֹא יָמָתוּ בְּגִשְׁתָּם אֶת־קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים אֶהְרֹן
וּבָנָיו יָבֹאוּ וְשָׁמּוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ
וְאֶל־מִשְׁאֹ: ^{יא} וְלֹא־יָבֹאוּ לְרֹאוֹת כִּבְלַע אֶת־
הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ: פפפ

★ ★ ★

חצי קדיש

וַתִּגְדַּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹה רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא
כְּרַעוּתָהּ וַיְמַלִּיד מְלָכוּתָהּ, וַיִּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב
מִשִּׁיחָה. אֲמֵן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמִיכוֹן וּבְחַיִּי כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל,

בְּהִמָּתֵם וְחִיּוּ־לִי הַלְוִיִּם אֲנִי יְהוָה: ^א וְאֶת־פְּדִיּוֹ
הַשְּׁלֹשָׁה וְהַשְּׁבַעִים וְהַמָּאֹתִים הָעֶדְפִים עַל־
הַלְוִיִּם מִכְּכֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^ב וְלָקַחְתָּ חֲמֹשֶׁת
חֲמֹשֶׁת שְׁקָלִים לְגִלְגָּלֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ תִּקַּח
עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל: ^ג וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף לְאַהֲרֹן
וּלְבָנָיו פְּדִיּוֹי הָעֶדְפִים בָּהֶם: ^ד וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת
כֶּסֶף הַפְּדִיּוֹם מֵאֵת הָעֶדְפִים עַל פְּדִיּוֹי הַלְוִיִּם:
^ה מֵאֵת כְּכֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָקַח אֶת־הַכֶּסֶף חֲמֹשֶׁה
וַשְּׁשִׁים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְאַלֶּף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:
^ו וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־כֶּסֶף הַפְּדִיּוֹם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו
עַל־פִּי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ד' סיון תשמ"ה)

קח את הלוויים תחת כל ככור בכני ישראל (ג, מה)
עבודת השרות לה' נועדה מלכתחלה לככורים, והלוויים
נכנסו תחתיהם; הרי שיכולה להיות עבודה זו גם אצל מי
שלא נועד לה מלכתחלה. ללמדך: גם מי ששייך בטבעו
לעבודת שבט ובוֹלֵן, התעסקות בענייני העולם, יכול להגיע
לעבודת שבט לוי, שרות לה. ובלשון הרמב"ם: "ולא שבט
לוי בלבד, אלא כל איש... אשר נדבה רוחו... נתקדש קדש
קדשים".

שביעי ד' וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֶהְרֹן
לֵאמֹר: ^א נִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי קֹהֶת מִתּוֹד בְּנֵי לֵוִי
לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם: ^ב מִזֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
וּמִעֵלָּה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־בָּא לְצִבָּא
לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּאַהֲל מוֹעֵד: ^ג וְזֹאת עֲבַדְתָּ
בְּנִי־קֹהֶת בְּאַהֲל מוֹעֵד קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים: ^ד וְכֹא
אֶהְרֹן וּבָנָיו בְּנֹסֶעַ הַמַּחְנֶה וְהוֹרְדוּ אֶת פְּרֻכַת
הַמִּסְדָּה וְכִסּוּ־בָהּ אֶת אֶרֶן הָעֵדֻת: ^ה וְנָתַנּוּ עָלָיו
כָּסוּ עוֹר תַּחֲשׁ וּפִרְשׁוּ בְּגַד־כָּלִיל תְּכֵלֶת
מִלְּמַעְלָה וְשָׁמּוּ בְּדִיּוֹ: ^ו וְעַל אֲשֶׁלֶּחֶן הַפָּנִים
יִפְרֹשׁוּ בְּגַד תְּכֵלֶת וְנָתַנּוּ עָלָיו אֶת־הַקַּעֲרֹת
וְאֶת־הַכַּפֹּת וְאֶת־הַמִּנְקִיֹת וְאֶת קִשּׁוֹת הַנִּסְדָּה
וְלֶחֶם הַתָּמִיד עָלָיו יִהְיֶה: ^ז וּפִרְשׁוּ עֲלֵיהֶם בְּגַד
תּוֹלַעַת שָׁנִי וְכָסוּ אֹתוֹ בְּמִכְסָּה עוֹר תַּחֲשׁ וְשָׁמּוּ

עצמם להיותם בְּגֵדֵי מִיָּחָד שֶׁל שׁוֹמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ - כְּנָגֵד
 "מִמְלַכֶּת כְּהֻנִּים" (שָׂרִים). מִנֵּן בְּנֵי קֹהֵת, בָּהֶם נֶאֱמַר "קֹדֶשׁ
 הַקֹּדֶשִׁים" - כְּנָגֵד "גֹּי קְדוֹשׁ".

מפסיר י וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן לאמר:
 י אל־תכֹּרִיתוּ אֶת־שִׁבְט מִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲתִי מִתּוֹךְ
 הַלְוִיִּם: י וְזֹאת אֲעֲשֶׂה לָהֶם וְחִיּוֹ וְלֹא יָמָתוּ
 בְּגִשְׁתָּם אֶת־קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים אֲהַרֵּן וּבָנָיו יִבְאוּ
 וְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ וְאֶל־מִשְׁאֹו:
 כ וְלֹא־יָבֹאוּ לִרְאוֹת כִּבְלֹעַ אֶת־הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ:

פפפ

קנ"ט פסוקים, חלקי"ו סימן.

בְּעֶגְלָא וּבִזְמַן קָרִיב וְאָמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן יְהִי שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא
 לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יתברך: יְהִי שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא
 וְלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יתברך, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרוֹמֵם,
 וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֹה דְקֹדֶשׁ אֱלֹהֵינוּ
 בְּרִיךְ הוּא. אֲמֵן לְעֵלָּא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
 תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְּאֲמִירָן בְּעֵלְמָא, וְאָמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 24)

נְשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי קֹהֵת (ד, ב)

שְׁלֹשָׁה מִנְיָנִים הֵם בְּפִרְשֵׁתָנוּ, כְּנָגֵד "סְגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים",
 "מִמְלַכֶּת כְּהֻנִּים" וְ"גֹי קְדוֹשׁ". מִנֵּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁבִּשְׂאֵת אֶת
 חֲשִׁיבוֹתָם הִמְיָחֵדֶת לְגַבִּי אֲמוֹת הָעוֹלָם, כִּי דָבָר שֶׁבְּמִנֵּן לֹא
 בָּטֵל - כְּנָגֵד "סְגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים". מִנֵּן בְּנֵי לֵוִי, שֶׁנִּמְנָנוּ בְּפָנֵי

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
 ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
 (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
 לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עַיִן־חַיִּים הִיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרִכָּיָה דְּרַכֵּי־נַעַם, וְכָל־נִתְיבְתִּיָּה שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמִינָהּ,
 בְּשִׂמְלָהּ עֶשֶׂר וְכַבּוֹד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים
 בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפסיר להפסיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו,
 שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
 הַנֵּאמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֹּשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִיִּשְׂרָאֵל
 עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָ:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני
 קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה
 ושומעין הברכות מפי המפסיר. ומכל מקום, צריכים ליוזר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפסיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

(א) אֲשֶׁר לֹא יָמַד, שֶׁלֹּא יוֹכֵלוּ לְהוֹיֹת נִמְדָּדִים. בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יֹאמַר לָהֶם, בְּמָקוֹם אֲשֶׁר הָיָה נֹאמַר עֲלֵיהֶם. לֹא עָמְדוּ אִתָּם, לִפִּי מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים הָיָה נֹאמַר כֹּד. בְּנֵי אֵל חִי, שֶׁחֲבִיבִים לוֹ בְּכַנִּים, יוֹתֵר מֵעַם. (ב) רֹאשׁ אֶחָד, מִלֶּדֶת הַמִּשְׁתִּי. וְעָלוּ מִן הָאָרֶץ, וְעָלוּ מֵאֶרֶץ גִּלְוָתָם. כִּי גָדוֹל יוֹם

יִזְרְעָאֵל, כִּי יוֹם גָּדוֹל וְנִכְבָּד יִהְיֶה יוֹם קִבּוּץ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִפְיָצָם הַקִּבּוּץ כְּפֹאֵר זְרָעִים עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה. (ג) אָמְרוּ לְאַחֵיהֶם עָמִי, אַתֶּם בְּנֵי יְהוּדָה וּבְנֵימִין, אָמְרוּ לְאַחֵיהֶם בְּנֵי עֲשֵׂרֶת הַשִּׁבְטִים, שֶׁהֵם עָמִי בְּמִוֶּכֶם, אֵף עַל פִּי שֶׁהִלְכּוּ בְּגִלּוֹת לַפְּנִיכָם, וְשׁוֹבוּ לְקִיּוֹם הַתּוֹרָה. וְלְאַחֲוֵיתֵיכֶם רַחֲמָה, וְלִנְשִׁים שֶׁבְּעֲשֵׂרֶת הַשִּׁבְטִים, אָמְרוּ לָהֶן שֶׁרַחֲם ה' עֲלֵיהֶן. (ד) רִיבּוֹ בְּאִמְכֶם רִיבּוֹ, כָּאֵן שָׁב הַנְּבִיא לְדַבְּרֵי הַתּוֹכַחַת שֶׁאָמַר בַּתְּחִלָּה, וְאָמַר אֵל הַצְּדִיקִים שְׁבָדוֹר, עֲשׂוּ מִרְיָה עִם כָּלִלוֹת הַצִּבּוֹר, שֶׁנִּקְרָאת "אֵם" לְבָנֶיהָ שֶׁהֵם הַפְּרָטִים שֶׁבְּצִבּוֹר. כִּי הִיא לֹא אִשְׁתִּי, כִּי סָרְחָה מֵעָלִי. וְאָנֹכִי לֹא אִשְׁהָ, וְאֵין עָלַי לְהוֹמִין לָהּ צְרִיכָה. וְתִסֵּר זְנוּנִיָּה מִפְּנִיָּה, שֶׁלֹּא תִצָּבַע עוֹד אֶת פְּנִיָּה לְהוֹנוֹת אַחֲרֶיהָ. כְּלוּמָר, שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ עוֹד מַעֲשִׂים רָעִים. וְנִאֲפֻסְיָהּ מִבֵּין שְׂדֵיָהּ, וְלֹא תֵשִׁים בֵּין שְׂדֵיָהּ מִינִי בְּשָׂמִים לְהִלָּחִיב הַנּוֹאֲפִים. כְּלוּמָר, שֶׁיִּסְרִיו מִינִי עֲבֻדוֹת זָרוֹת מִבֵּין הָעָרִים. (ה) פֶּן אֲפֻשִׁיטָנָה עֲרֻמָּה, פֶּן אֲפֻשִׁיטָנָה מִתְכַּשִּׁיטָה. כְּלוּמָר, אֶסָּלַק שְׂכִינִתִּי מִתְּחִלָּה. כִּיּוֹם הַיּוֹלָדָה, כִּיּוֹם שֶׁמִּצְוֵיתִי בְּמִצְוֵיתִי שֶׁהֵם מְשֻׁכִּים לְטַעוֹת בְּדַרְכֵי אֲבוֹתֵיהֶם. (ז) כִּי זָנְתָה

אִמָּם, כָּלִלוֹת הָאִמָּה סָרְחָה מֵעָלִי. הַבִּישָׁה, עֲשֵׂתָה מַעֲשֵׂי בִישָׁה הוֹרְתָם, מִי שֶׁהוֹרְתָה אוֹתָם. אַחֲרֵי מֵאֲהָבִי, אַחֲרֵי הָאֲמוּנוֹת שֶׁהָיוּ

לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית עִמָּהֶם. וְשָׁקוּי, הֵינָן וְשָׂאֵר מִשְׁקִים. (ח) שֶׁךְ, סוֹגֵר בְּגֵדָה. כְּמוֹ "הַסֵּר מִשׁוֹפְתוֹ" (שְׁעִיָּה ה.ה.). בְּפִסְרִים, בְּקֻצִּים. כְּמוֹ "סִרִּים סִכְכִּים"

בְּזִמְן הַנְּאֻלָּה אִוְּתִיהָ מִסִּפְרָ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הֵימָּה אֲשֶׁר לֹא־יָמַד אִי אֲפֻשֵׁר לְמִדּוֹר אוֹתָם וְלֹא יִסְפֹּר וְהָיָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יֹאמַר לָהֶם בְּזִמְן הָיָה לֹא־עָמְדוּ אִתָּם לִפִּי מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים וְאָמַר לָהֶם בְּזִמְן הַהוּא בְּנֵי אֱלֹהֵי כִּי יִשׁוּבוּ אֵל ה' וְהוּא יִשִּׁיב שְׁבוֹתָם וִירְחִמֵם: ב' וְנִקְבְּצוּ בְיָמֵי הַמִּשְׁתִּי

בְּנֵי־יְהוּדָה וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל יִחְדּוּ וְשָׁמּוּ לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד וְהוּא מִלֶּדֶת הַמִּשְׁתִּי וְעָלוּ מִן־הָאָרֶץ מֵאֶרֶץ גִּלְוָתָם וְעָלוּ מֵאֶרֶץ אֲדָמָה כִּי גָדוֹל יוֹם יִזְרְעָאֵל קִבּוּץ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִפְיָצָם הָאֵל בְּכֹפּוֹר זְרָעִים עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה: ג' אַתֶּם בְּנֵי יְהוּדָה וּבְנֵימִין אָמְרוּ לְאַחֵיהֶם בְּנֵי עֲשֵׂרֶת הַשִּׁבְטִים שֶׁהֵם עָמִי בְּמִוֶּכֶם עִם כִּי מִתְרִי לְהִגְלוֹתָם וְקִרְאָתָם אִי לֹא עָמִי, וְכֵן אָמְרוּ וְלְאַחֲוֵיתֵיכֶם נִשִּׁי עֲשֵׂרֶת הַשִּׁבְטִים רַחֲמָה: ד' אָמַר אֵל הַצְּדִיקִים שְׁבָדוֹר רִיבּוֹ בְּאִמְכֶם שֶׁהִיא אֵם לְדוֹרוֹת הַבָּאִים רִיבּוֹ אִישׁ בְּרַעְיוֹ לְהַשִּׁיב לְדַרְכֵי טוֹבָה כִּי מַעֲתָה הִיא לֹא אִשְׁתִּי כִּי סָרְחָה מֵעָלִי וְאָנֹכִי לֹא אִשְׁהָ לְהוֹמִין לָהּ סְפֹקָה וְתִסֵּר זְנוּנִיָּה מִפְּנִיָּה וְנִאֲפֻסְיָהּ בְּשָׂמִים מִבֵּין שְׂדֵיָהּ מַעֲתָה שֶׁתַּעֲזוּב דְּרָכָה: ה' כִּי אֵם לֹא תַעֲזוּב דְּרָכָה פֶּן אֲפֻשִׁיטָנָה מִבְּנֵיָהּ וְתִשָּׂאֵר עֲרֻמָּה וְהַצְּנִיטָהּ אֲעִמִּיד אוֹתָהּ מִבְּלִי לְבוֹשׁ וּמִכֶּסֶּה כִּיּוֹם הַיּוֹלָדָה וְשִׁמְתִּיהָ כְּמִדְבָּר תִּפְקַד לְכָל כְּמוֹ הַמִּדְבָּר, וְשִׁתְּלָהּ אֲשִׁים אוֹתָהּ כְּאֶרֶץ צִיָּה שִׁקְמָה וְהַמִּתִּיהָ בְּצִמָּה: ו' וְאֵת־בְּנֵיָהּ לֹא יִרְחֹם וְנִגְנִים שִׁלְכּוּ בְּגִלְוָתָם כִּי־בְנֵי זְנוּנִים הָמָּה עוֹבְדֵי עֲבֻדָּה זָרָה: ז' כִּי זָנְתָה אִמָּם כָּלִלוֹת הָאִמָּה סָרְחָה מֵעָלִי, הֵאֵם שֶׁהוֹרְתָה אוֹתָם הוֹבִישָׁה הוֹרְתָם עֲשֵׂתָה מַעֲשֵׂי בִישָׁה וְכִלְקוּהָ כִּי אָמְרָה אֶלֶּהָ אַחֲרֵי מֵאֲהָבִי בְּדַרְכֵי הַגּוֹיִם נִתְּנִי הַתּוֹתִים לִי לְחָמִי וּמִיָּמִי צִמְרִי וּפִשְׁתִּי שִׁמְנִי וְשָׁקוּי: ח' לִכְן הִנְנִי־שֹׁךְ אֶת־דִּרְכָּךְ בְּפִסְרִים וְגִדְרֹתִי אֶת־גִּדְרָהּ וְנִתִּיבוֹתֶיהָ

וְכֵן הִשְׁבֵּה הִנְנִי־שֹׁךְ סוֹגֵר אֶת־דִּרְכָּךְ בְּפִסְרִים כְּקוֹצִים וְגִדְרֹתִי אֶת־

לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית עִמָּהֶם. וְשָׁקוּי, הֵינָן וְשָׂאֵר מִשְׁקִים. (ח) שֶׁךְ, סוֹגֵר בְּגֵדָה. כְּמוֹ "הַסֵּר מִשׁוֹפְתוֹ" (שְׁעִיָּה ה.ה.). בְּפִסְרִים, בְּקֻצִּים. כְּמוֹ "סִרִּים סִכְכִּים"

שי למורא

עטרת מרים

גְּדִירָה בַּל תּוּכַל לָלֶכֶת בּוֹ וּנְתִיבוֹתֶיהָ שֶׁהִתָּה חוֹלֶכֶת בָּהֶם לֹא תִמְצָא:
 ט וְרִדְפָה אֶת־מֵאֲהָבֶיהָ מִצָּרִים וְאִשּׁוּר וְלֹא תוּכַל לִבְקֹשׁ מֵהֶם עֲזָרָה.
 וְלֹא־תִשְׂיֹג אֹתָם וּבִקְשָׁתָם שֶׁפֶּאֶשֶׁר תִּבְקֹשׁ אוֹתָם וְלֹא תִמְצָא וְאִמְרָה
 אִם תֹּאמַר אֲלֵכָה וְאִשּׁוּבָה אֶל־אִישִׁי הָרֹאשׁוֹן אֲבִטָּח בּוֹ/ כִּי מֵאֵן כְּשֶׁהִתָּה
 בְּמַחֲוֵי בּוֹ כִּי טוֹב לִי הָיָה אֲנִי
 מֵעַתָּה: י וְהָיָה לֹא יִדְעָה לֹא
 שָׂמָּה עַל לֶבָה לִדְעַת כִּי אֲנֹכִי נִתְּתִי
 לָהּ הִדְגָן וְהִתִּירוּשׁ עֲנִי חֵינוּ
 וְהִיִּצְהָר שֶׁשָּׁמֶן וְכֶסֶף הִרְבִּיתִי לָהּ
 וְהָבָה עָשׂוֹ אוֹתוֹ לִבְעַל: יא לָכֵן
 הַזֹּאִיל וְכֵן עָשִׂתָּה אֲשׁוּב וּלְקַחְתִּי
 דִּגְנִי בְעֵתוֹ שֶׁאֵבִיא אוֹיְבִיהָ לְקַחְתּוֹ
 וְתִירוּשִׁי בְּמוֹעֶדוֹ בְּזֶמֶן הַכְּבוֹד
 וְהִצְלַתִי אִסִּיר מֵהֶם צִמְרִי וּפִשְׁתִּי
 שֶׁנִּתְּתִי לָהּ לְכֶסֶף אֶת־עֲרֻתָּהּ כִּי
 יָמוּתוּ הַצֹּאֵן וְלֹא יִהְיֶה לָהּ צִמְרָה
 וְהַפְּשָׁתִים תִּלְקַח וְלֹא יִהְיֶה לָהּ בֶּגֶד
 לְלִבָּשׁ: יב וְעַתָּה בְּשִׂאסִּיר צִמְרִי
 וּפִשְׁתִּי אֲגַלֶּה אֶת־נִבְלָתָהּ כִּיעֻרָּה
 וּמַעֲשֵׂיהָ הָרָעִים לְעֵינֵי מֵאֲהָבֶיהָ
 וּבְכָל זֹאת וְאִישׁ לֹא־יִצְלִינָה מִיָּדִי:
 יג וְהַשְׁבַּתִּי אֲבִטָּל כֹּל־מִשׁוּשֶׁה
 שֶׁמִּתְתָּה חֲגָה יָמִים שְׁמֵרָבִים לְהִבִּיא
 בָּם שְׁלָמִי חֲגִיתָ, חֲדָשָׁה רֹאשׁ חֹדֶשׁ
 וְשִׁבְתָּה וְכָל מוֹעֵדָה תִּקְבְּעִים, וְהֵם
 רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים וְשִׁמְוִי
 עֲצֻרָתִי: יד וְהַשְׁמֹתִי אֶעֱשֶׂה שְׂמֵחָה
 מִקּוֹם גִּפְנָה וְתִאֲנֶנָּה אֲשֶׁר אִמְרָה
 אֶתְנֶנָּה לָשׂוֹן אֶתְנֶנָּה זֹנֶה הַמֶּחֶל לִי
 אֲשֶׁר נִתְּנִילִי מֵאֲהָבַי וּשְׂמֵתִים
 הַפְּרָדְסִים לְיָעַר מִקּוֹם הַפָּקֶד
 וְאֲכַלְתֶּם חֵית הַשָּׂדֶה: יו
 מִזֶּה וּפִקְדֹתַי אוֹיֵב עָלֶיהָ אֶת־יָמֶי
 הַבְּעָלִים אֲשֶׁר תִּקְטִיר לָהֶם
 לְשֵׁלֶם הַנְּמוּל לִפִּי רֹב הַיָּמִים וְתַעֲד
 נִזְמָה וְחִלִּיתָה קִשְׁטָה עֲצֻמָּה
 בְּקִשּׁוּטֶיהָ וְתִלְדֵּךְ אַחֲרֵי מֵאֲהָבֶיהָ וְאִתִּי
 שִׁכְחָה נֶאֱמָר: יז מִזֶּה לָכֵן תִּהְיֶה אֲנֹכִי
 מִפְּתִיחַ אֶפְתָּה אוֹתָהּ וְהִלְכָתֶיהָ
 הַמִּדְבָּר שֶׁל הַעֲמִיּוֹם, הֵם הַגְּזִלִּיּוֹת,
 וְדִבְרֹתַי עַל־לֶבָה לְהַשִּׁיבָה
 לְאֲהָבָתִי: יח וְנִתְּתִי לָהּ אֶת־
 בְּרָמִיָּה מִשֵּׁם אֶת אֶרֶץ בְּתַחֲתִיָּה

(נחום א, ט). ט) אֶל אִישִׁי הָרֹאשׁוֹן, אֶל בְּעָלִי הָרֹאשׁוֹן. בְּלוּמֶר, לְחֻקְבָּה.
 י) עָשׂוֹ לִבְעַל, וְהֵם עָשׂוֹ מִתְּכַסֵּף וְהִזְהִיב קִשּׁוּטִים לְעִבּוּדָה זָרָה
 שֶׁנִּקְרָאָה "בְּעַל". יא) וּלְקַחְתִּי דִּגְנִי בְּעֵתוֹ, בְּעֵת גְּבוּר הַבִּשּׁוּל שֶׁל
 הִדְגָן, אֲחַפּ אוֹתוֹ מֵהֶם עַל יְדֵי בְּרֵד וְאִרְבָּה וְכִדּוּמָה לָוֶה. וְהִצְלַתִי וְגו',
 וְאִסִּיר אֶת הַצִּמְרִי וְהַפְּשָׁתִים שֶׁנִּתְּתִי
 לָהּ לְכֶסֶף אֶת עֲרֻתָּהּ, כִּי יָמוּתוּ
 הַצֹּאֵן וְלֹא יִהְיֶה צִמְרָה, וְהַפְּשָׁתִים
 יִלְקוּ בִּשְׂדֶה. וְהַשְׁבַּתִּי, וְאֲבִטָּל.
 יד) וְהַשְׁמֹתִי, אֶעֱשֶׂה שְׂמֵחָה.
 אֶתְנֶנָּה, מִלִּשׁוֹן "אֶתְנֶנָּה", וְעֵינֵי
 מִתְּנָה בְּתַנָּאִי. וּשְׂמֵתִים לְיָעַר,
 אֶעֱשֶׂה אֶת הַפְּרָדְסִים מִקּוֹם הַפָּקֶד
 בְּיָעַר. וְאֲכַלְתֶּם חֵית הַשָּׂדֶה,
 בְּלוּמֶר, הַזֹּיֵב יִקַּח הַכֹּל. טו) אֲשֶׁר
 תִּקְטִיר לָהֶם, אֲשֶׁר תִּמְדִּיר הִתָּה
 מִקְטִירָה לָהֶם. וְתַעֲד נִזְמָה
 וְחִלִּיתָה, קִשְׁטָה עֲצֻמָּה בְּעֵדֵי שֶׁל
 גִּטָּה וְתִכְשִׁיט מִרְגְּלִיּוֹת. טז) אֲנֹכִי
 מִפְּתִיחַ, בְּלוּמֶר, אֶתֵּן בְּלֶבָה לְשׁוֹב
 בְּתִשּׁוּבָה בְּעוֹדָה בְּגִלּוֹת. וְדִבְרֹתַי
 עַל לֶבָה, אֲנַחֵם אוֹתָהּ מִצָּעַר
 הַגְּזִלִּיּוֹת שֶׁבִּבְלָה. יז) וְנִתְּתִי לָהּ
 אֶת בְּרָמִיָּה מִשֵּׁם, בְּלוּמֶר, בְּעוֹדָה
 בְּמִדְבָּר וּבְגִלּוֹת אֶתֵּן לָהּ פְּרָדְסִים
 וּמִנְהִיגִים. וְאֶת עֵמֶק עֶבְדֹר
 לְפֶתַח תִּקְוָה, וְאֶת עֵמֶק הַגְּזִלִּיּוֹת
 שֶׁהֵם עֲבוּרִים שָׁם, אֶתֵּן לְפֶתַח
 תִּקְוָה, שֶׁמִּתְּחַד אוֹתָן צְרוֹת תִּתֵּן לָב
 לְשׁוֹב אֵלַי. וְעַתָּה שְׂמֵחָה, וְשֵׁם
 תִּרִים קוֹל שִׁיר. כִּימִי נְעוּרִיָּה, כִּימִי
 כִּימִי הֵנָּה שֶׁנִּשְׁעִשָׁה לְיִשְׂרָאֵל כִּימִי
 סִיכְרָא, שֶׁנִּזְכָּר שֵׁם "וְתִשָּׁר
 דְּבוּרָה" (שׁוּפְטִים ה, א). וְכֵן שִׁירַת דָּוִד
 "וְיִדְבַּר דָּוִד לָהּ אֶת דְּבָרֵי הַשִּׁירָה
 הַזֹּאת" (שְׁמוּאֵל ב, כב, א). וְכִיּוֹם
 עֲלוּתָהּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, שֶׁשָּׁרָה
 "אֲזָ וְיִשִּׁיר מִשָּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל" (שְׁמוֹת
 טו, א). יח) תִּקְרָאִי אִישִׁי, תַּעֲבֹדוּנִי

לֹא תִמְצָא: ט וְרִדְפָה אֶת־מֵאֲהָבֶיהָ
 וְלֹא־תִשְׂיֹג אֹתָם וּבִקְשָׁתָם וְלֹא תִמְצָא
 וְאִמְרָה אֲלֵכָה וְאִשּׁוּבָה אֶל־אִישִׁי
 הָרֹאשׁוֹן כִּי טוֹב לִי אֲנִי מֵעַתָּה: י וְהָיָה
 לֹא יִדְעָה כִּי אֲנֹכִי נִתְּתִי לָהּ הִדְגָן
 וְהִתִּירוּשׁ וְהִיִּצְהָר וְכֶסֶף הִרְבִּיתִי לָהּ
 וְהָבָה עָשׂוֹ לִבְעַל: יא לָכֵן אֲשׁוּב וּלְקַחְתִּי
 דִּגְנִי בְּעֵתוֹ וְתִירוּשִׁי בְּמוֹעֶדוֹ וְהִצְלַתִי
 צִמְרִי וּפִשְׁתִּי לְכֶסֶף אֶת־עֲרֻתָּהּ:
 יב וְעַתָּה אֲגַלֶּה אֶת־נִבְלָתָהּ לְעֵינֵי
 מֵאֲהָבֶיהָ וְאִישׁ לֹא־יִצְלִינָה מִיָּדִי:
 יג וְהַשְׁבַּתִּי כֹּל־מִשׁוּשֶׁה חֲגָה חֲדָשָׁה
 וְשִׁבְתָּה וְכָל מוֹעֵדָה: יד וְהַשְׁמֹתִי גִפְנָה
 וְתִאֲנֶנָּה אֲשֶׁר אִמְרָה אֶתְנֶנָּה הַמֶּחֶל לִי
 אֲשֶׁר נִתְּנִילִי מֵאֲהָבַי וּשְׂמֵתִים לְיָעַר
 וְאֲכַלְתֶּם חֵית הַשָּׂדֶה: טו וּפִקְדֹתַי עָלֶיהָ
 אֶת־יָמֶי הַבְּעָלִים אֲשֶׁר תִּקְטִיר לָהֶם
 וְתַעֲד נִזְמָה וְחִלִּיתָה וְתִלְדֵּךְ אַחֲרֵי
 מֵאֲהָבֶיהָ וְאִתִּי שִׁכְחָה נֶאֱמָר: יז
 מִזֶּה לָכֵן תִּהְיֶה אֲנֹכִי מִפְּתִיחַ וְהִלְכָתֶיהָ
 הַמִּדְבָּר וְדִבְרֹתַי עַל־לֶבָה: יח וְנִתְּתִי לָהּ
 אֶת־בְּרָמִיָּה מִשֵּׁם וְאֶת־עֵמֶק עֶבְדֹר לְפֶתַח תִּקְוָה וְעַתָּה שְׂמֵחָה
 כִּימִי נְעוּרִיָּה וְכִיּוֹם עֲלוּתָהּ מֵאֶרֶץ־מִצְרַיִם: יח וְהָיָה כִּיּוֹם־

וְאֶת־עֵמֶק עֶבְדֹר שְׂמֵחָה לִנְגִידָה יִקְרָא לִי שֵׁם לְשִׁבְחָה לְפֶתַח תִּקְוָה וְעַתָּה תִּתֵּן וְיִשְׁרִי שְׂמֵחָה לֹא יִתְבָּרַךְ עַל הַגְּזִלִּיּוֹת כִּימִי נְעוּרִיָּה הַנְּפִיִּים שֶׁנִּשְׁעִשָׁה עֲמֵהֶם
 כִּימִים הַקּוֹדְמִים בְּעֵת כִּיבוּשׁ הָאֶרֶץ וּבְעֵת נִבְנָה הַמִּקְדָּשׁ כִּימִי שְׁלָמָה וְכִיּוֹם עֲלוּתָהּ מֵאֶרֶץ־מִצְרַיִם שִׁירַת מִשָּׁה עַל יַם סוּף: יח וְהָיָה כִּיּוֹם־הַזֶּה נֶאֱמָר: יח וְהָיָה כִּיּוֹם־הַזֶּה

שי למורא

עטרת מרים

מאחבה. "אישי", לשון אישות וחבת נעורים. בעלי, לשון אדנות ומורא. (יט) ולא יזכרו עוד בשמם, שאפלו אמות העולם לא יזכירו עוד שמות עבודה זרה. (כ) עם חית השדה, שלא יזיקו. ועם עוף השמים, כמו ארבה וזולתו, שלא יאכלו פרוותיהם ותבואתם. ורמש האדמה, כמו

נחשים ועקרבם. ומלחמה, ושאָר כלי מלחמה. אֶשְׁבֹּר, אֶבְטֹל. (כא) ואֶרְשֹׁתֶיךָ לִי וגו', שלש פעמים הזכיר "ואֶרְשֹׁתֶיךָ לִי", כַּנִּגַּד שלש גְּלוּת שָׁלוֹם יִשְׂרָאֵל, גְּלוּת מצרים, גְּלוּת בָּבֶל, וְהַגְלוּת הַזֹּאת שֶׁאֲנַחְנוּ בָּהּ. וְכֵן זְמַן צֵאתָם מִן הַגְלוּת הַזֶּה הַקֵּב"ה פָּאָלוּ מֵאֶרֶץ אוֹתָם. הָאֲרוּשִׁים הָרִאשׁוֹנִים כְּשֶׁהוֹצִיָּאם מִמִּצְרַיִם, לֹא הָיוּ לְעוֹלָם, שֶׁהָיוּ גָלוּ, לְפִיכָךְ אָמַר כַּנִּגַּד "ואֶרְשֹׁתֶיךָ לִי לְעוֹלָם". וְהָאֲרוּשִׁים הַשֵּׁנִים כְּשֶׁהוֹצִיָּאם מִבָּבֶל לֹא הָיוּ כְּצֶדֶק וְכַמְשֻׁפֹּט, שֶׁהָיוּ כְּתוּב שְׁהָיוּ בָּהֶם מַחְלָלֵי שְׁבִתוֹת וְנוֹשְׂאִים נָשִׁים נְכָרִיּוֹת וְהָיוּ כּוֹבְשִׁים אֲחֵיהֶם לַעֲבָדִים, לְפִיכָךְ אָמַר כַּנִּגַּד "ואֶרְשֹׁתֶיךָ לִי כְּצֶדֶק וְכַמְשֻׁפֹּט וְכַרְחֻמִּים". (עפ"י רד"ק). (כב) ואֶרְשֹׁתֶיךָ לִי בְּאִמּוֹנָה, בְּשֶׁכֶר

תִּקְרָא אִישִׁי לְשׁוֹן אִישׁוּת וְלֹא תִקְרָא לִי עוֹד בְּעָלִי שֵׁם מְשׁוּתָף לְשֵׁם עֲבוֹדַת גִּזְלוּת: יֵט וְהִסְרֹתִי אֹתוֹ בְּלֶכֶם לְהִסִּיר אֶת־שְׁמוֹת הַבְּעָלִים מִפִּיהָ שְׁמוֹנִידִים אוֹתָם אֵף בְּלִי בִּנְיָה וְלֹא־יִזְכְּרוּ הַבְּעָלִים עוֹד בְּשִׁמְכֶם כִּי עֲבוֹדַת הַבְּעָלִים תִּבְטֹל לְנִמְרִי: כ וְכִרְתִּי לָהֶם בְּרִית בֵּינוֹם הִהוּא עַם־חַת

הַשָּׂדֶה וְעַם־עוֹף הַשָּׁמַיִם וְרִמְשׁ הָאֲדָמָה שֶׁאֲשַׁבֵּת מִזִּיקָיו מִן הָעוֹלָם וְקִשְׁת וְחֶרֶב וּמִלְחָמָה אֶשְׁבֹּר אֶבְטֹל מִן־הָאָרֶץ כְּמוֹ שֶׁאָמַר וְכִתְּנוּ תְּרִבּוֹתֶם לְאֵתִים (ישעיה יא) וְהַשְׁבִּיתִים לְבִטָּח: כֹּא וְאֶרְשֹׁתֶיךָ לִי לְעוֹלָם אֶפָּח אוֹתָךְ לְהִיטֵר אֲרוּסָתִי עַד עוֹלָם וְלֹא אֶמָּאס עוֹד כִּד וְאֶרְשֹׁתֶיךָ לִי בְּצֶדֶק לְפָנִים מְשׁוֹרֵת תְּדִין וְכַמְשֻׁפֹּט בְּעִבּוֹר הַצֶּדֶק וְהַמְשֻׁפֹּט שֶׁתַּעֲשֶׂה אִו וְכִסְדֹּר וְכִרְחֻמִּים אֲנִי אֲתַנְּהֶנּוּ אֲחֵכֶם: כב וְאֶרְשֹׁתֶיךָ לִי בְּאִמּוֹנָה בְּשֶׁכֶר הָאִמּוֹנָה שֶׁאֶמְנֶת כִּי בְּגוֹלָה לְהַבְטָחוֹת שֶׁעַל יְדֵי נְבִיאִי וְיָדַעַת אֶת־יְהוָה אִו תִּשְׁנֶה הַשָּׁנָה גְּדוּלָּה:

וידעת את־יהוה:

וְכַמְשֻׁפֹּט וְכִסְדֹּר וְכִרְחֻמִּים, שֶׁהָיוּ בְּתִשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "וְשָׁבִית עַד ה' אֱלֹהֶיךָ" (דברים דל). (עפ"י רד"ק). (כב) ואֶרְשֹׁתֶיךָ לִי בְּאִמּוֹנָה, בְּשֶׁכֶר הָאִמּוֹנָה, שֶׁאֶמְנֶת בְּגוֹלָה לְהַבְטָחוֹת שֶׁלִּי עַל יְדֵי נְבִיאִי. וְיָדַעַת אֶת ה', שֶׁתִּשְׁנֶה הַשָּׁנָה גְּדוּלָּה לְדַעַת אֶת ה'.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צֹדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקִיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

יגבו אלא זיבורית, שהרי הבינונית שגבה נחשבת אצלו כעידית. ומר – ואילו רב ששת קבר, **בְּשָׁל לְ אֶחָד הֵן שָׁמַיִן**, ולכן, כיון שבאו שניהם ביחד לגבות, יגבו בית דין את הקרקע הבינונית לבעל הזיבורית, ואז יגבו יתרה חזרה לבעליה הראשונים. ונמצא שאין כל תועלת בגביית החבורה, וזה הפוכי מטרטא.

הגמרא מבררת תירוץ זה: **הָיָה דָּמִי** – במה מדובר כאן. **אֵלֶיָּמָא** – אם נאמר שהלוח **הַרְאָשׁוֹן** לוח **לְעֶשֶׂר** שנים, וְהַשְׁנִי בא לאחר שנה ולוח **לְחֶמֶשׁ** שנים, **בְּהָא לִימָא אֲדָמוֹן** – וכי באופן זה יאמר אדמון שאין הלוח הראשון חייב לפרוע את חובו כלל, בטענת **אִילּוּ הָיִיתִי חַיִּיב לָךְ, בְּיַד אֲתָה לָּךְ מִמֶּנִּי, הָא לֹא מִמָּא זְמַנָּה** – הרי בעת שחזר השני ולוח עדיין לא הגיע זמן פרעון החוב, ולכך לא יכל לגבות את חובו, והיה מוכרח ללות, שכן היה זקוק למעות. **אֲלָא** כוונת רב נחמן, להעמיד באופן שלוח **הַרְאָשׁוֹן** לְחֶמֶשׁ שנים, וְהַשְׁנִי לוח **לְעֶשֶׂר** שנים.

מבארת הגמרא: **לא צִירֵכָא** – אין מחלוקתם של אדמון וחכמים
נצרכת אלא באופן **דְּאָתָא** – שבא ראובן ללוות משמעון **בְּהוּא**
יִקְא דְּמַשְׁלֵם חֻמֶּשׁ – באותו יום שנשלמו חמש שנים של זמן
ההלוואה הראשונה. **מִרְ סָבֵר** – חכמים סוברים, **עֲבִיד אִינְשֵׁי דִּיזִי**
לְיִמִּיָּה – אדם עשוי ללוות לצורך יום אחד, כיון שנצרך כעת
למעות ואינו יכול לחכות למחר, אף שאו יוכל לגבות את חובו,
ולכן ההלוואה השנייה הוכחה שהחוב הראשון לא קיים, ו**יָפֵר** –
אדמון **סָבֵר, לא עֲבִיד אִינְשֵׁי דִּיזִי לְיִמִּיָּה** – אין אדם עשוי ללוות
ליום אחד, וכיון שלוח מן הראשון, בודאי שלא היה לו חוב לגבות
למחרת, והרי זה הוכחה ששטרו פרוע או מזויף.

על תירוץ זה: **וְהָא** (ו-הרינ) **זֶה מִזְבֵּחַ יְיָ מִזְבֵּחַ קָתָנָה** במשנה, ולפי
תירוצו של רמי בר חמא, אין שני החובות נגבים אלא רק החוב
שחייב בעל הדין השני ליתומים. מתרצת הגמרא: כוונת המשנה
היא, **זֶה מִזְבֵּחַ, וְזֶה רֵאשִׁי לְנִפְתּוֹת וְאֵין לוֹ**, כלומר, היתומים גובים,
ואילו השני ראוי חובו להיגבות אך אין לו מדיכן לגבות. שכן לא
הניח האב קרקע, ואין כוונת המשנה שהחוב השני אכן נגבה
בפועל.

הַגִּמְרָא מִנְסָה לִישֵׁב אֶת בֵּיאָרוֹר שֶׁל רִמִּי בֶר חֲמַאי: וְלִקְרָאָהּ –
וַיַּעֲמִיד אֶת דִּין הַמִּשְׁנָה 'זֶה גֻּבָּה וְזֶה גֻּבָּה', בַּמִּקְרָה דְּרֵאִית לָהּ
לִתְמֵי קִרְקַע וַיְזַבְּרִית, וְאֵית לִיה לְדִידִיה – וַיֵּשׁ לְבַעַל דִּינָם, קִרְקַע
לְדִידִית וְקִרְקַע בִּינִינִית, דְּאִילֵּי תְמֵי נָכוּ – שְׁהוּלָכִים הִיתּוּמִּים וְגוּבִים
מִמֶּנּוּ אֶת הַקִּרְקַע בִּינִינִית, וְכַנְּנֵי לִיה – וְאִילוּ הִיתּוּמִּים נוֹתְנִים לוֹ
אֶת הַקִּרְקַע וַיְזַבְּרִית, דְּאֵי נָמִי – שֶׁאֵף לִדְעַת רַב שֶׁשֶׁת הַסּוֹבֵר 'כִּשְׁל
כָּל אִדָּם הֵן שְׁמִין, וְקִרְקַע זוֹ וַיְזַבְּרִית, וְבַעַל חוּב הָרִי דִּינוּ בְּבִינִית,
עַל עַל פִּי כֵן הֵם מְגַבִּים לוֹ קִרְקַע זוֹ, דְּהָא וְ– (שְׁהָרִין) אֵין נִפְרָעִין
מִנְּכֵם' יְתוּמִים אֵלָּא מְזַבְּרִית, וְאִם כֵּן, אֵף לִהְקִשׁוֹת עַל רַב שֶׁשֶׁת
שֶׁאֲמַר שֶׁכָּל אִמְדָּה עוֹמֵד בְּשָׁלוֹ מִכָּן שֶׁאֲמַרָה הַמִּשְׁנָה 'זֶה גֻּבָּה וְזֶה
גֻּבָּה', כִּיֵּן שֶׁהַמִּשְׁנָה דִּירְבָּה בִּיתּוּמִים, בְּאוּפֵן שֶׁיֵּשׁ תּוֹעֵלַת גְּבִייהּ
כְּזוֹ. דּוּחָה הַגְּמָרָא: הֵנִי מִלֵּי – הַכֹּלֵל שְׁאִין נִפְרָעִים מִנְּכֵסֵי יְתוּמִים
אֵלָּא מְזַבְּרִית, נֶאֱמַר רַק הִיא דְּלֵאל תִּפֵּס בַּעַל חוּבֵם קִרְקַע עֲבוּר
חוּבוֹ, וְאִז בֵּית דִּין מְגַבִּים לוֹ מִן הַיְזַבְּרִית. אִמָּל הִיא דְּתִפֵּס בַּעַל
חוּבוֹם קִרְקַע שְׁאִינָה יְזַבְּרִית בַּחוּבוֹ, תִּפֵּס, וְאִין הִיתּוּמִּים יְכוּלִּים
לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ. וְאִם כֵּן, בְּנִידוֹן זֶה שֶׁבַעַל חוּב שֶׁל הִיתּוּמִּים מַחְזִיק
בְּבִינִית שֶׁהֵם רוֹצִים לְגַבּוֹת, הוּא יְכוּל לְטַעוֹן כִּנְגָדָם שֶׁהוּא
מַחְזִיקָה תַּמּוּרַת הַחוּב שֶׁהֵם חִיבִים לוֹ, וְאִינוּ חִיבִים לְהַגְּבוֹתָהּ לָהֶם.
וּלְכֵן, אֵי אִפְשָׁר לְתַרְץ אֶת דְּבָרֵי רַב שֶׁשֶׁת שֶׁבַּמִּשְׁנָה מְדוּבָר גְּבִייהּ
מִגִּתּוּמִּים.

המשנה דנה בזכות הבעל לכופ את אשתו לעבור לגור במקום
 אחר: ארץ ישראל נחלקת לשלוש **אַרְצוֹת** לענן **נְשׂוּאִין**, ואלו הן:
 יהודה ועבר הירדן וקליל. **אִין מוֹצִיאִין** את האשה בעל כרחא
 מארץ לארץ אפילו מעיר לעיר, כגון מעיר יהודה לעיר בגליל,
 וכן אין מוציאין אותה **מִכֵּרְךָ לְכֵרְךָ** אחר, שבארץ אחרת, **אֶבֶל**
בְּאוֹתָהּ הָאֵרֶץ, מוציאין מעיר אחת לעיר אחרת, וכן **מִכֵּרְךָ** אחר
 מכר אחר באותה הארץ.

לוח זמנים לשבוע פרשת במדבר בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:41	5:44	8:28	8:30	9:07	9:09	10:19	10:20	19:35	19:31	20:03	19:59	19:14	20:15
חיפה (ק)	5:37	5:40	8:24	8:27	9:05	9:06	10:17	10:18	19:40	19:36	20:07	20:02	19:10	20:19
ירושלים (ק)	5:38	5:41	8:25	8:27	9:05	9:06	10:17	10:18	19:39	19:35	20:03	19:59	18:59	20:15
תל אביב (ק)	5:39	5:43	8:26	8:29	9:06	9:08	10:18	10:19	19:37	19:33	20:06	20:01	19:17	20:17
אוסטריה, וינה (ק)	5:06	5:13	7:53	7:59	8:57	9:00	10:19	10:19	20:37	20:29	21:18	21:10	20:18	21:36
אוסטריה, מלבורן (ח)	7:19	7:15	9:07	9:05	9:46	9:43	10:36	10:36	17:15	17:19	17:44	17:48	16:58	17:56
אוקראינה, אודסה (ק)	5:15	5:22	8:03	8:09	9:03	9:06	10:23	10:23	20:33	20:26	21:12	21:04	20:14	21:29
אוקראינה, דונייצק (ק)	4:41	4:48	7:34	7:28	8:35	8:32	9:53	9:53	20:10	20:03	20:51	20:43	19:51	21:09
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	4:51	4:58	7:43	7:37	8:45	8:42	10:04	10:04	20:16	20:16	21:05	20:56	20:04	21:23
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:09	5:16	7:59	7:51	9:07	9:04	10:27	10:27	20:48	20:56	21:40	21:31	20:37	22:00
אוקראינה, קייב (ק)	5:01	5:08	7:51	7:42	8:59	8:56	10:19	10:19	20:41	20:49	21:34	21:25	20:30	21:54
איטליה, מילאנו (ק)	5:45	5:51	8:39	8:34	9:34	9:31	10:50	10:50	20:51	20:58	21:34	21:26	20:39	21:50
אקוואדור, קיטו (ח)	6:07	6:07	8:37	8:37	9:07	9:07	10:09	10:10	18:14	18:14	18:38	18:37	17:56	18:47
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:46	7:42	9:37	9:39	10:14	10:16	11:07	11:07	17:59	17:56	18:24	18:27	17:38	18:35
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:53	8:48	10:32	10:35	11:13	11:16	12:04	12:04	18:35	18:30	19:02	19:07	18:13	19:15
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:47	5:51	8:40	8:36	9:25	9:23	10:39	10:39	20:15	20:20	20:53	20:47	20:01	21:07
ארה"ב, ברקלין (ק)	5:32	5:37	8:22	8:26	9:13	9:11	10:27	10:27	20:08	20:13	20:47	20:41	19:54	21:01
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	5:33	5:38	8:22	8:26	9:13	9:11	10:28	10:28	20:08	20:14	20:48	20:42	19:55	21:02
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:04	6:09	8:57	8:53	9:47	9:44	11:02	11:02	20:49	20:55	21:30	21:23	20:36	21:45
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:24	6:27	9:13	9:11	9:51	9:49	11:01	11:01	20:10	20:13	20:41	20:37	19:55	20:52
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:46	5:50	8:36	8:34	9:17	9:15	10:29	10:29	19:48	19:52	20:22	20:17	19:33	20:34
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:32	6:34	9:18	9:16	9:54	9:53	11:03	11:03	20:01	20:04	20:31	20:27	19:45	20:41
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:26	5:31	8:20	8:16	9:08	9:06	10:23	10:23	20:05	20:11	20:45	20:39	19:52	21:00
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:24	5:29	8:17	8:13	9:06	9:04	10:21	10:21	20:06	20:11	20:46	20:40	19:53	21:01
בוליביה, לה-פס (ח)	6:51	6:49	9:06	9:07	9:37	9:38	10:36	10:36	18:09	18:07	18:32	18:33	17:50	18:41
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:42	5:49	8:30	8:21	9:42	9:39	11:03	11:03	21:29	21:37	22:23	22:13	21:18	22:44
בלגיה, בריסל (ק)	5:43	5:51	8:33	8:24	9:43	9:40	11:03	11:03	21:28	21:36	22:21	22:12	21:17	22:41
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:37	6:34	8:44	8:45	9:17	9:18	10:13	10:13	17:36	17:34	17:55	17:57	17:16	18:05
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:24	6:21	8:32	8:33	9:04	9:06	10:01	10:01	17:21	17:19	17:44	17:46	17:01	17:54
בריטניה, לונדון (ק)	4:58	5:06	7:46	7:36	9:00	8:56	10:20	10:20	20:50	20:59	21:43	21:33	20:42	22:04
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	4:57	5:06	7:37	7:06	9:04	9:00	10:26	10:26	21:06	21:15	22:06	21:54	20:58	22:29
גרמניה, ברלין (ק)	5:00	5:08	7:45	7:31	9:04	9:00	10:25	10:25	21:00	21:09	21:56	21:45	20:50	22:18
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:29	5:37	8:20	8:12	9:28	9:24	10:47	10:47	21:07	21:15	22:00	21:50	20:56	22:19
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:43	6:39	8:46	8:47	9:19	9:21	10:15	10:15	17:35	17:32	17:52	17:54	17:14	18:02
הודו, מומבאי (ח)	6:02	6:03	8:44	8:43	9:17	9:16	10:24	10:24	19:07	19:09	19:34	19:32	18:50	19:44
הודו, פונה (ח)	5:59	6:00	8:41	8:40	9:14	9:13	10:21	10:21	19:02	19:04	19:29	19:27	18:46	19:39
הונגריה, בודפשט (ק)	4:58	5:05	7:51	7:45	8:51	8:47	10:09	10:09	20:16	20:23	21:04	20:56	20:04	21:21
טורקיה, איסטנבול (ק)	5:36	5:41	8:29	8:26	9:17	9:15	10:32	10:32	20:13	20:18	20:53	20:47	20:00	21:07
יוון, אתונה (ק)	6:09	6:14	9:01	8:58	9:46	9:44	10:59	10:59	20:30	20:35	21:07	21:02	20:16	21:20
מלדובה, קישניב (ק)	5:27	5:21	8:14	8:09	9:12	9:09	10:30	10:30	20:35	20:42	21:22	21:14	20:23	21:39

לוח זמנים לשבוע פרשת במדבר בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמונה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:00	5:58	8:41	8:40	9:14	9:13	10:21	10:21	19:05	19:07	19:30	19:32	18:49	19:43
ניו-זילנד, קרייטצ'רץ' (ח)	7:43	7:50	9:19	9:21	10:02	10:06	10:52	10:54	17:08	17:02	17:42	17:37	16:45	17:50
נפאל, קטמנדו (ח)	5:14	5:11	7:58	7:57	8:35	8:34	9:45	9:44	18:47	18:50	19:14	19:18	18:31	19:29
סינגפור, סינגפור (ח)	6:56	6:56	9:26	9:26	9:56	9:57	10:59	10:59	19:06	19:07	19:30	19:30	18:49	19:40
פולין, ורשא (ק)	4:39	4:31	7:16	7:04	8:34	8:30	9:55	9:52	20:27	20:36	21:13	21:24	20:16	21:45
פרו, לימה (ח)	6:18	6:20	8:39	8:39	9:09	9:10	10:09	10:10	17:51	17:50	18:15	18:14	17:32	18:24
צרפת, ליון (ק)	6:08	6:01	8:55	8:50	9:50	9:48	11:07	11:06	21:07	21:14	21:45	21:53	20:55	22:09
צרפת, פריז (ק)	6:07	6:00	8:52	8:45	9:55	9:52	11:14	11:12	21:30	21:37	22:09	22:18	21:18	22:36
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:43	5:42	8:15	8:15	8:46	8:46	9:49	9:50	18:03	18:04	18:27	18:28	17:46	18:37
קנדה, טורונטו (ק)	5:51	5:45	8:39	8:34	9:30	9:28	10:46	10:45	20:41	20:47	21:14	21:20	20:28	21:36
קנדה, מונטריאול (ק)	5:22	5:16	8:09	8:04	9:04	9:01	10:21	10:19	20:22	20:28	20:58	21:05	20:09	21:21
קפריסין, לרנקה (ק)	5:41	5:37	8:28	8:26	9:10	9:08	10:22	10:21	19:43	19:48	20:13	20:18	19:29	20:31
רוסיה, ליובאוויטש (ק)	5:47	5:37	7:53	7:53	9:48	9:43	11:11	11:08	22:00	22:09	22:51	23:04	21:50	23:29
רוסיה, מוסקבה (ק)	5:15	5:05	7:26	7:26	9:19	9:14	10:43	10:40	21:42	21:52	22:32	22:45	21:33	23:12
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ק)	5:43	5:37	8:30	8:24	9:29	9:25	10:46	10:44	20:52	21:00	21:32	21:40	20:40	21:57
שווייץ, ציריך (ק)	5:47	5:41	8:34	8:28	9:33	9:30	10:51	10:49	21:03	21:10	21:37	21:45	20:51	22:02
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:51	5:50	8:29	8:28	9:01	9:01	10:07	10:07	18:38	18:40	19:02	19:04	18:21	19:14

המשך ביאור למסכת כתובות ליום ראשון עמ' א

שתי ר'ן, לְעוֹלָם מדובר בברייתא באופן דְּלֵא נְקִיט שְׁמָרָא – שהבעל
חוב אינו מחזיק בידו שטר חוב, וְאִין לשאול כיצד תובע המלוה
את חובו אם אין שטר בידו, שכן הָבָא בְּמֵאָה עֶשְׂרִין – במה אנו
עוסקים בברייתא, בְּשִׁחְזִיב מוֹדָה – שהלוה מודה שהוא חייב לו,
ולפיכך יכול לגבות חובו ללא השטר, ונמצא שאין לדייק
מברייתא זו לגבי אלמנה המחזיקה בידה שטר כתובה, ואין
להקשות מכאן על רב.
הגמרא שבה להקשות: וְהָאִמְרָא רַבִּי אֱלֵעָזָר, שוֹנֵין בעלי ברייתא,
נְרוּשָׁה הָרִי הִיא כְּבָעַל חֹב לענין מה שיכולה לגבות את כתובתה
אף לאחר עשרים וחמש שנים, שהרי היא בוודאי אינה מוחלת,
ואף כאן יש לדון, הִיכִי דְּמִי, אִי דְּלֵא נְקִיטָא בְּתוּבָה – אם אין בידה
שטר כתובה, בְּמֵאָה נְבִיאָה – במה תגבה כתובתה, אֱלֵא לֹא דְנִקְיָטָא
בְּתוּבָה – אלא ודאי מדובר שיש בידה כתובה, וְמִדּוּק בברייתא
נְרוּשָׁה הִיא דְּלֵא בַּת אַחֲוִי הִיא – שדווקא גרושה שאינה מוחלת
על כתובתה, יכולה לתבוע כתובתה אף כשעברו עשרים וחמש
שנים, הָאִי אֲבָל – אֱלֵמְנָה המחזיקה בידה שטר חוב, אַחֲוִיתָא –
מוחלת על כתובתה, ושלא כדברי רב.
מתרצת הגמרא: הָבָא נְמִי בְּשִׁחְזִיב מוֹדָה – אף כאן אפשר להעמיד
את הברייתא באופן שהמגרש מודה שעדיין לא קיבלה את
כתובתה, ולפיכך יכולה לגבות כתובתה אף ללא שטר, ואין
להביא מכאן ראיה לאופן שהאלמנה מחזיקה שטר, ושוב לא קשה
על רב.
הגמרא מביאה ברייתא המסייעת לרב: אִמְרָא רַב נְחֲמָן בַּר יִצְחָק, תַּנִּי
רַב יְהוּדָה בַּר קָזָא, בְּמִתְנִיתָא דְּבִי בַר קָזָא – בברייתא ששנו בבית
מדרשו של חכם ששמו בר קזא, תְּבַקָּה אלמנה את בְּתוּבָתָה בתוך
עשרים וחמש שנה למיתת בעלה,

כִּהְיוּ. הרי שכיון ששיעורו חכמים ששיעורו מקוה הוא ארבעים סאה,
אף אם לא נחסר משיעור זה אלא כל שהוא, אסור לטבול בה, וכן
בנידון המבואר במשנתנו, מאחר ונתנו חכמים שיעור לדבריהם,
צמצמו דבריהם בדיוק, ואם באה רגע לאחר שקיעת החמה
הפסידה את כתובתה.
הגמרא מגבילה את שיטת חכמים: אִמְרָא רַב יְהוּדָה אִמְרָא רַב, הָעִיר
רַבִּי יִשְׁמַעֲלָא בְּרַבִּי יוֹסִי לְפָנֵי רַבִּי, שְׁאִמְרָא (רבי ישמעאל) מְשוּם אֲבִיו
רבי יוסי, לֹא שָׁנו חכמים במשנה, שבאופן שהאלמנה אינה תובעת
את כתובתה במשך עשרים וחמש שנה הרי זו ראייה שמחלה
עליה, אֱלֵא בּוֹמֵן שְׁאִין שְׁמָר בְּתוּבָה יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵיהֶּ – שאין היא
מוציאה כנגד היורשים את שטר הכתובה בבית דין בשעה שהיא
תובעת את כתובתה, אֲבָל אם שְׁמָר בְּתוּבָה יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵיהֶּ בבית
דין, גּוֹבֶה בְּתוּבָתָה לְעוֹלָם, משום שאם היתה מוחלת היתה מוסרת
את שטר הכתובה לידי היורשים. וְרַבִּי אֱלֵעָזָר אִמְרָא, אֲפִילוּ שְׁמָר
בְּתוּבָה יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵיהֶּ אִינֶה גּוֹבֶה אֱלֵא עַד עֶשְׂרִים וְחֲמֵשׁ שָׁנִים.
רב ששת מקשה על שיטת רב: מִתִּיב אֶל – הקשהו רב שְׁשֵׁת מהברייתא
דלהלן, כַּעַל חֹב גּוֹבֶה חֹבֵב שְׁלֵא בְּתוּבָתָה, דהיינו אפילו שתק
עשרים וחמש שנה ולא מיחה, יכול לתבוע את חובו, ויש לדון,
הִיכִי דְּמִי – באיזה אופן מדובר, אִי דְּלֵא נְקִיטָא שְׁמָרָא – אם אינו
מחזיק בידו שטר חוב, בְּמֵאָה נְבִיאָה – במה הוא גובה את חובו, אֱלֵא
הדברים אמורים דְּנִקְיָט שְׁמָרָא – שיש בידו שטר חוב, ועל כך
אמרו שאף אם לא תבע את חובו עשרים וחמש שנה אין מכך
ראיה שמחל, וְמִדּוּק מהברייתא, כַּעַל חֹב הוּא דְּלֵא בַּר אַחֲוִי
הוא – שדווקא בעל חוב אינו מוחל על חובו, הָאִי אֱלֵמְנָה אַחֲוִיתָא
– אך אלמנה אף שיש בידה שטר כתובה, היא מוחלת על
כתובתה, הרי מוכח דלא כרב.
מתרצת הגמרא: הוּא מוֹתִיב לָהּ וְהוּא מְפָרֵק לָהּ – זה שהקשה הוא

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש וחג השבועות

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולכרך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה. כאשר חג ושבט סמוכים זה לזה, נותנים צדקה לפני הדלקת הנרות הראשונה, של ערב חג או ערב שבת – גם עבור היום שלאחריו.

ערב שבת קודש

יש להדליק – לפני כניסת השבת 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות במוצאי שבת קודש בליל החג.

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים – אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

חג השבועות

זמן הדלקת נרות הערב – רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, הדלקת הנרות נעשית אך ורק על ידי העברה מאש הדלוקה לפני כניסת השבת. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית).

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהֵחֵינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

בחור"ל יום שני של חג השבועות

מדליקים את הנרות – על ידי העברה מאש הדלוקה מלפני כניסת השבת – ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פל־אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת פל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: **chazak@zahav.net.il** - **www.chazak.co.il**

Dvar Malchus
Issue # 00478
17/05/2015

P.P.
שולם
1949
תל אביב

